

فهرست

۱۱.....	۱۹. مریم.....
۱۱.....	مریم ۱۰ - ۱.....
۱۵.....	مریم ۲۰ - ۱۱.....
۱۷.....	مریم ۳۰ - ۲۱.....
۲۰.....	مریم ۴۰ - ۳۱.....
۲۳.....	مریم ۵۰ - ۴۱.....
۲۵.....	مریم ۶۰ - ۵۱.....
۲۸.....	مریم ۷۰ - ۶۱.....
۳۰.....	مریم ۸۰ - ۷۱.....
۳۳.....	مریم ۹۰ - ۸۱.....
۳۵.....	مریم ۹۸ - ۹۱.....
۳۸.....	۲۰. طه.....
۳۸.....	طه ۱۰ - ۱.....
۴۳.....	طه ۲۰ - ۱۱.....
۴۵.....	طه ۳۰ - ۲۱.....
۴۶.....	طه ۴۰ - ۳۱.....
۴۸.....	طه ۵۰ - ۴۱.....
۴۹.....	طه ۶۰ - ۵۱.....
۵۱.....	طه ۷۰ - ۶۱.....
۵۲.....	طه ۸۰ - ۷۱.....
۵۳.....	طه ۹۰ - ۸۱.....

طہ	۹۱ - ۱۰۰	۵۸
طہ	۱۰۱ - ۱۱۰	۶۰
طہ	۱۱۱ - ۱۲۰	۶۴
طہ	۱۲۱ - ۱۳۰	۶۹
طہ	۱۳۱ - ۱۳۵	۷۵
۲۱ . الأنبياء		۷۹
الأنبياء	۱ - ۱۰	۷۹
الأنبياء	۱۱ - ۲۰	۸۱
الأنبياء	۲۱ - ۳۰	۸۵
الأنبياء	۳۱ - ۴۰	۹۵
الأنبياء	۴۱ - ۵۰	۹۶
الأنبياء	۵۱ - ۶۰	۹۸
الأنبياء	۶۱ - ۷۰	۹۹
الأنبياء	۷۱ - ۸۰	۱۰۶
الأنبياء	۸۱ - ۹۰	۱۱۱
الأنبياء	۹۱ - ۱۰۰	۱۲۰
الأنبياء	۱۰۱ - ۱۱۲	۱۲۱
۲۲ . الحج		۱۲۷
الحج	۱ - ۱۰	۱۲۷
الحج	۱۱ - ۲۰	۱۳۰
الحج	۲۱ - ۳۰	۱۳۶
الحج	۳۱ - ۴۰	۱۴۳
الحج	۴۱ - ۵۰	۱۴۶

الحجّ	۵۱ - ۶۰	۱۵۱.....
الحجّ	۶۱ - ۷۰	۱۵۶.....
الحجّ	۷۱ - ۷۸	۱۵۹.....
۲۳. المؤمنون		۱۶۵.....
المؤمنون	۱ - ۱۰	۱۶۵.....
المؤمنون	۱۱ - ۲۰	۱۶۸.....
المؤمنون	۲۱ - ۳۰	۱۷۳.....
المؤمنون	۳۱ - ۴۰	۱۷۴.....
المؤمنون	۴۱ - ۵۰	۱۷۴.....
المؤمنون	۵۱ - ۶۰	۱۷۵.....
المؤمنون	۶۱ - ۷۰	۱۷۶.....
المؤمنون	۷۱ - ۸۰	۱۷۹.....
المؤمنون	۸۱ - ۹۰	۱۸۱.....
المؤمنون	۹۱ - ۱۰۰	۱۸۲.....
المؤمنون	۱۰۱ - ۱۱۰	۱۸۹.....
المؤمنون	۱۱۱ - ۱۱۸	۱۹۱.....
۲۴. التّور		۱۹۲.....
التّور	۱ - ۱۰	۱۹۲.....
التّور	۱۱ - ۲۰	۱۹۴.....
التّور	۲۱ - ۳۰	۱۹۶.....
التّور	۳۱ - ۴۰	۱۹۹.....
التّور	۴۱ - ۵۰	۲۰۹.....
التّور	۵۱ - ۶۴	۲۱۱.....

۲۲۰.....	۲۵ . الفرقان.....
۲۲۰.....	الفرقان ۱۰ - ۱.....
۲۲۵.....	الفرقان ۲۰ - ۱۱.....
۲۲۷.....	الفرقان ۳۰ - ۲۱.....
۲۳۵.....	الفرقان ۴۰ - ۳۱.....
۲۳۶.....	الفرقان ۵۰ - ۴۱.....
۲۳۸.....	الفرقان ۶۰ - ۵۱.....
۲۴۱.....	الفرقان ۷۰ - ۶۱.....
۲۴۸.....	الفرقان ۷۷ - ۷۱.....
۲۵۰.....	۲۶ . الشعراء.....
۲۵۰.....	الشّعراء ۱۰ - ۱.....
۲۵۳.....	الشّعراء ۲۰ - ۱۱.....
۲۵۳.....	الشّعراء ۳۰ - ۲۱.....
۲۵۶.....	الشّعراء ۴۰ - ۳۱.....
۲۵۷.....	الشّعراء ۵۰ - ۴۱.....
۲۶۰.....	الشّعراء ۶۰ - ۵۱.....
۲۶۱.....	الشّعراء ۷۰ - ۶۱.....
۲۶۳.....	الشّعراء ۸۰ - ۷۱.....
۲۶۴.....	الشّعراء ۹۰ - ۸۱.....
۲۶۵.....	الشّعراء ۱۰۰ - ۹۱.....
۲۶۸.....	الشّعراء ۱۱۰ - ۱۰۱.....
۲۶۹.....	الشّعراء ۱۲۰ - ۱۱۱.....
۲۷۰.....	الشّعراء ۱۳۰ - ۱۲۱.....

منتخب كنز الدقائق مجلد سوم

مریم ۱-۱۰

الشعراء	۱۴۰ - ۱۳۱	۲۷۱
الشعراء	۱۵۰ - ۱۴۱	۲۷۱
الشعراء	۱۶۰ - ۱۵۱	۲۷۱
الشعراء	۱۷۰ - ۱۶۱	۲۷۲
الشعراء	۱۸۰ - ۱۷۱	۲۷۲
الشعراء	۱۹۰ - ۱۸۱	۲۷۳
الشعراء	۲۰۰ - ۱۹۱	۲۷۳
الشعراء	۲۱۰ - ۲۰۱	۲۷۵
الشعراء	۲۲۰ - ۲۱۱	۲۷۶
الشعراء	۲۲۷ - ۲۲۱	۲۸۰
۲۷ . التمل		۲۸۳
التمل	۱۰ - ۱	۲۸۳
التمل	۲۰ - ۱۱	۲۸۴
التمل	۳۰ - ۲۱	۲۹۰
التمل	۴۰ - ۳۱	۲۹۲
التمل	۵۰ - ۴۱	۲۹۶
التمل	۶۰ - ۵۱	۲۹۸
التمل	۷۰ - ۶۱	۲۹۹
التمل	۸۰ - ۷۱	۳۰۲
التمل	۹۳ - ۸۱	۳۰۳
۲۸ . القصص		۳۱۰
القصص	۱۰ - ۱	۳۱۰
القصص	۲۰ - ۱۱	۳۱۶

القصص	۳۰ - ۴۱	۳۴۱
القصص	۴۰ - ۳۱	۳۴۴
القصص	۵۰ - ۴۱	۳۴۵
القصص	۶۰ - ۵۱	۳۴۹
القصص	۷۰ - ۶۱	۳۳۱
القصص	۸۰ - ۷۱	۳۳۳
القصص	۸۸ - ۸۱	۳۳۷
۲۹ . العنكبوت		۳۴۰
العنكبوت	۱۰ - ۱	۳۴۰
العنكبوت	۲۰ - ۱۱	۳۴۶
العنكبوت	۳۰ - ۲۱	۳۴۷
العنكبوت	۴۰ - ۳۱	۳۵۱
العنكبوت	۵۰ - ۴۱	۳۵۳
العنكبوت	۶۰ - ۵۱	۳۵۸
العنكبوت	۶۹ - ۶۱	۳۵۹
۳۰ . الرّوم		۳۶۱
الرّوم	۱۰ - ۱	۳۶۱
الرّوم	۲۰ - ۱۱	۳۶۳
الرّوم	۳۰ - ۲۱	۳۶۶
الرّوم	۴۰ - ۳۱	۳۷۳
الرّوم	۵۰ - ۴۱	۳۷۵
الرّوم	۶۰ - ۵۱	۳۷۶
۳۱ . لقمان		۳۷۹

لقمان	۱ - ۱۰	 ۳۷۹
لقمان	۱۱ - ۲۰	 ۳۸۱
لقمان	۲۱ - ۳۰	 ۳۹۵
لقمان	۳۱ - ۳۴	 ۳۹۷
۳۲ . السَّجْدَة		 ۴۰۲
السَّجْدَة	۱ - ۱۰	 ۴۰۲
السَّجْدَة	۱۱ - ۲۰	 ۴۰۴
السَّجْدَة	۲۱ - ۳۰	 ۴۱۰
۳۳ . الأحزاب		 ۴۱۳
الأحزاب	۱ - ۱۰	 ۴۱۳
الأحزاب	۱۱ - ۲۰	 ۴۲۱
الأحزاب	۲۱ - ۳۰	 ۴۲۳
الأحزاب	۳۱ - ۴۰	 ۴۲۸
الأحزاب	۴۱ - ۵۰	 ۴۳۸
الأحزاب	۵۱ - ۶۰	 ۴۴۳
الأحزاب	۶۱ - ۷۳	 ۴۵۰
۳۴ . سَبَأْ		 ۴۵۴
سَبَأْ	۱ - ۱۰	 ۴۵۴
سَبَأْ	۱۱ - ۲۰	 ۴۵۸
سَبَأْ	۲۱ - ۳۰	 ۴۷۰
سَبَأْ	۳۱ - ۴۰	 ۴۷۴
سَبَأْ	۴۱ - ۵۴	 ۴۷۷
۳۵ . فاطر		 ۴۸۱

منتخب كنز الدقائق مجلد سوم

مریم ۱-۱۰

۴۸۱.....	۱-۱۰	فاطر
۴۸۹.....	۱۱-۲۰	فاطر
۴۹۳.....	۲۱-۳۰	فاطر
۴۹۶.....	۳۱-۴۰	فاطر
۵۰۳.....	۴۱-۴۵	فاطر
۵۰۶.....	۳۶. یس	
۵۰۶.....	۱-۱۰	یس
۵۱۱.....	۱۱-۲۰	یس
۵۱۳.....	۲۱-۳۰	یس
۵۱۴.....	۳۱-۴۰	یس
۵۱۶.....	۴۱-۵۰	یس
۵۱۷.....	۵۱-۶۰	یس
۵۲۱.....	۶۱-۷۰	یس
۵۲۴.....	۷۱-۸۳	یس
۵۳۰.....	۳۷. الصفات	
۵۳۰.....	۱-۱۰	الصفات
۵۳۲.....	۱۱-۲۰	الصفات
۵۳۲.....	۲۱-۳۰	الصفات
۵۳۵.....	۳۱-۴۰	الصفات
۵۳۵.....	۴۱-۵۰	الصفات
۵۳۶.....	۵۱-۶۰	الصفات
۵۳۶.....	۶۱-۷۰	الصفات
۵۳۷.....	۷۱-۸۰	الصفات

منتخب كنز الدقائق مجلد سوم

مریم ۱-۱۰

الصفات	۹۰ - ۸۱		۵۳۸
الصفات	۱۰۰ - ۹۱		۵۴۲
الصفات	۱۲۰ - ۱۱۱		۵۴۸
الصفات	۱۳۰ - ۱۲۱		۵۴۹
الصفات	۱۴۰ - ۱۳۱		۵۵۰
الصفات	۱۵۰ - ۱۴۱		۵۵۱
الصفات	۱۶۰ - ۱۵۱		۵۵۵
الصفات	۱۷۰ - ۱۶۱		۵۵۶
الصفات	۱۸۲ - ۱۷۱		۵۵۷
۳۸ . ص			۵۵۸
ص	۱۰ - ۱		۵۵۸
ص	۲۰ - ۱۱		۵۶۱
ص	۳۰ - ۲۱		۵۶۳
ص	۴۰ - ۳۱		۵۶۹
ص	۵۰ - ۴۱		۵۷۶
ص	۶۰ - ۵۱		۵۸۰
ص	۷۰ - ۶۱		۵۸۱
ص	۸۰ - ۷۱		۵۸۵
ص	۸۸ - ۸۱		۵۸۷
۳۹ . الزمر			۵۹۰
الزمر	۱۰ - ۱		۵۹۰
الزمر	۲۰ - ۱۱		۵۹۴
الزمر	۳۰ - ۲۱		۵۹۶

الزمر	۳۱ - ۴۰	 ۵۹۹
الزمر	۴۱ - ۵۰	 ۶۰۱
الزمر	۵۱ - ۶۰	 ۶۰۵
الزمر	۶۱ - ۷۰	 ۶۱۲
الزمر	۷۱ - ۷۵	 ۶۲۰

۱۹. مریم

مریم ۱۰-۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

كهيعص (۱) ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدُكَ زَكَرِيَّا (۲) اِذْ نَادَى رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا (۳) قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا (۴) وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلَدًا (۵) يَرَبُّنِي وَيَرْبُّ مَنْ أَلِ يَعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا (۶) يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَى لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا (۷) قَالَ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا (۸) قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَى هَيْئٍ وَقَدْ خَلَقْنَاكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا (۹) قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً قَالَ آتِيكَ أَلَّا تَكُ مِنَ النَّاسِ ثَلَاثَ لَيَالٍ سَوِيًّا (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان، کاف‌های عین صاد (۱) [این] یادی از رحمت پروردگار تو [در باره] بند اش زکریا است (۲) آنگاه که [زکریا] پروردگارش را آهسته‌ندا کرد (۳) گفت پروردگار! من استخوانم سست گردید و [موی] سرم از پیری سپید گشته و ای پروردگار من هرگز در دعای تو ناامید نبوده‌ام (۴) و من پس از خوشتن از بستگانم یمنا که وزنم ناز است پس از جانب خود ولی [و جانشینی] به من بخش (۵) که از من ارث برد و از خاندان یعقوب [نیز] ارث برد و او را ای پروردگار من پسندید گردان (۶) ای زکریا! ما تو را به پسری که نامش یحیی است مژده می‌دهیم که قبلاً همنامی برای او قرار نداده‌ایم (۷) گفت پروردگار! چگونه مرا پسری خواهد بود و حال آنکه زنم ناز است و من از سالخورده‌گی ناتوان شدم (۸) [فرشته] گفت [فرمان] چنین است پروردگار تو گفته که این [کار] بر من آسان است و تو را در حالی که چیزی نبودی قبلاً آفریدم (۹) گفت پروردگار! نشانه‌ای برای من قرار ده فرمود نشانه‌ی تو این است که سه شبانه [روز] با این که سالمی با مردم سخن نمی‌گویی (۱۰)

سَعْدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ خَلْفٍ الْقُمِّيَّ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ أَعَدَدْتُ نَيْفًا وَ أَرْبَعِينَ مَسْأَلَةً مِنْ صِعَابِ الْمَسَائِلِ لَمْ أَجِدْ لَهَا مُحِبًّا فَقَصَدْتُ مَوْلَايَ أَبَا مُحَمَّدٍ الْحَسَنَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِسَرٍّ مَنْ رَأَى فَلَمَّا انْتَهَيْنَا مِنْهَا إِلَى بَابِ سَيِّدِنَا ﷺ فَاسْتَأْذَنَّا فَخَرَجَ الْإِذْنَ بِالْذُّخُولِ قَالَ سَعْدٌ فَمَا شَبَّهْتُ مَوْلَانَا أَبَا مُحَمَّدٍ ﷺ حِينَ غَشِينَا نُورَ وَجْهِهِ إِلَّا بِدُرٍّ قَدْ اسْتَوْفَى لَيَالِي أَرْبَعًا بَعْدَ عَشْرِ وَعَلَى فَخِذِهِ الْأَيْمَنِ غُلَامٌ يُنَاسِبُ الْمُشْتَرِي فِي الْخَلْقَةِ وَ الْمَنْظَرِ فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ فَأَلْطَفَ لَنَا فِي الْجَوَابِ وَ أَوْحَى لَنَا بِالْجُلُوسِ فَلَمَّا جَلَسْنَا سَأَلْتُهُ شَيْعَتُهُ عَنْ أُمُورِهِمْ فِي دِينِهِمْ وَ هِدَايَاتِهِمْ فَنَظَرَ أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ ﷺ إِلَى الْغُلَامِ وَقَالَ يَا بَنِي أَجِبْ شَيْعَتَكَ وَ مَوَالِيكَ فَأَجَابَ كُلُّ وَاحِدٍ عَمَّا فِي نَفْسِهِ وَ عَنْ حَاجَتِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَسْأَلَ عَنْهَا بِأَحْسَنِ جَوَابٍ وَ أَوْضَحَ بُرْهَانٍ حَتَّى حَارَتْ عُقُولُنَا فِي غَامِرِ عِلْمِهِ وَ إِخْبَارِهِ بِالْغَائِبَاتِ ثُمَّ التَفَتَ إِلَيَّ أَبُو مُحَمَّدٍ ﷺ وَقَالَ مَا جَاءَ بِكَ يَا سَعْدُ قُلْتُ شَوْقِي إِلَى لِقَاءِ مَوْلَانَا فَقَالَ الْمَسَائِلُ الَّتِي أَرَدْتُ أَنْ تَسْأَلَ عَنْهَا قُلْتُ عَلَى حَالِهَا يَا مَوْلَايَ قَالَ فَسَلْ فَرَّةً عَيْنِي عَنْهَا وَ أَوْحَى إِلَيَّ الْغُلَامُ عَمَّا بَدَأَ لَكَ مِنْهَا فَكَانَ بَعْضُ مَا سَأَلْتُهُ أَنْ قُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَخْبِرْنِي عَنْ تَأْوِيلِ كَهْيَعَصَ فَقَالَ ﷺ هَذِهِ الْحُرُوفُ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ أَطْلَعَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا ثُمَّ قَصَّهَا عَلَى مُحَمَّدٍ ﷺ وَ ذَلِكَ أَنَّ زَكَرِيَّا سَأَلَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يُعَلِّمَهُ أَسْمَاءَ الْحُسْنَى الْأَشْبَاحَ فَأَهْبَطَ إِلَيْهِ جَبْرَائِيلُ ﷺ فَعَلَّمَهُ إِيَّاهَا فَكَانَ زَكَرِيَّا إِذَا ذَكَرَ مُحَمَّدًا وَ عَلِيًّا وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنَ ﷺ سَرَى عَنْهُ هَمٌّ وَ انْجَلَى كَرْبُهُ وَ إِذَا

ذَكَرَ الْحُسَيْنُ ۑ حَقَّقَتْهُ الْعَبْرَةُ وَوَقَعَتْ عَلَيْهِ الْبُهْرَةُ فَقَالَ ذَاتَ يَوْمٍ يَا إِلَهِي مَا بَالِي إِذَا ذَكَرْتُ أَرْبَعَةً مِنْهُمْ تَسَلَّتْ هُمُومِي وَإِذَا ذَكَرْتُ الْحُسَيْنَ تَدَمَّعَ عَيْنِي وَتَثَوَّرَ زَفَرَتِي فَأَنْبَأَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْ قِصَّتِهِ فَقَالَ كَهَيْعَصَ فَالْكَافُ اسْمُ كَرْبَلَاءَ وَالْهَاءُ هَلَاكُ الْعَبْرَةِ وَالْيَاءُ يَزِيدُ وَهُوَ ظَالِمُ الْحُسَيْنِ وَالْعَيْنُ عَظْمُهُ وَالصَّادُ صَبْرُهُ فَلَمَّا سَمِعَ بِذَلِكَ زَكَرِيَّا لَمْ يُفَارِقْ مَسْجِدَهُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَمَنَعَ فِيهِنَّ النَّاسَ مِنَ الدُّخُولِ عَلَيْهِ وَأَقْبَلَ عَلَى الْبُكَاءِ وَالتَّحْيِيهِ وَكَانَتْ نُذْبَتُهُ إِلَهِي أَتُفْجِعُ خَيْرَ خَلْقِكَ بِوَلَدِهِ إِلَهِي أَتُنْزِلُ هَذِهِ الرِّزْيَةَ بِفَنَائِهِ إِلَهِي أَتُلْبِسُ عَلِيًّا وَفَاطِمَةَ ثِيَابَ هَذِهِ الْمُصِيبَةِ إِلَهِي أَتُحِلُّ كُوبَ [كَرْبَةَ] هَذِهِ الْفَجِيعَةِ بِسَاحَتَيْهِمَا ثُمَّ قَالَ إِلَهِي ارْزُقْنِي وَلَدًا تُقَرُّ بِهِ عَيْنِي عَلَى الْكِبَرِ وَاجْعَلْهُ وَارِثًا رَضِيًّا يُوَازِي مَحَلَّهُ مِنِّي مَحَلَّ الْحُسَيْنِ مِنْ مُحَمَّدٍ فَإِذَا رَزَقْتَنِيهِ فَافْتِنِّي بِحُبِّهِ ثُمَّ أَفْجِعْنِي بِهِ كَمَا تُفْجِعُ مُحَمَّدًا حَبِيبَكَ بِوَلَدِهِ الْحُسَيْنِ ۑ فَرَزَقَهُ اللَّهُ يَحْيَى وَفَجَّعَهُ بِهِ وَكَانَ حَمْلُ يَحْيَى ۑ وَوَلَادَتُهُ لِسِتَّةِ أَشْهُرٍ وَكَانَ حَمْلُ الْحُسَيْنِ ۑ وَوَلَادَتُهُ كَذَلِكَ. الاحتجاج/ ٤٦١-٤٦٤.

سعد بن عبدالله قمی در گفتگویی از او با ابی محمد حسن بن علی عسکری علیه السلام روایت می کند که ایشان به من فرمودند: چه چیز تو را به این جا آورده است ای سعد؟ گفتم: احمد بن اسحاق مرا به دیدار مولایم تشویق نموده است. ایشان فرمودند: پس مسائلی که می خواستی در موردشان بررسی چیست؟ گفتم: به موقع اش ای مولای من. ایشان فرمودند: حال از نور چشمم در مورد آنان بپرس، و با دست به فرزندش یعنی حضرت قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف اشاره کرد و او به من فرمود: هر آن چه که برای طرَح است از من بپرس. او مسئله ها را بیان نمود تا این که به این جا رسید و گفت: به آن حضرت گفتم: ای فرزند رسول خدا! مرا از تاویل آیه کهی عَص باخبر سازید؟ ایشان فرمودند: این حروف از اخبار غیبی است و خداوند بنده اش زکریا را از آن مطلع نمود و سپس آن را برای محمد صلی الله علیه و آله وسلم حکایت کرد و قضیه از این قرار است که زکریا علیه السلام از پروردگارش پرسید که اسماء پنج تن را به او بیاموزد و خداوند نیز جبرئیل را بر او فرو فرستاد و آن را بدو یاد داد و هرگاه زکریا، محمد و علی و فاطمه و حسن صلوات الله علیهم اجمعین را یاد می کرد، اندوهش از بین می رفت و غصه اش برطرف می گشت، اما هرگاه حسین علیه السلام را به یاد می آورد، بغض گلودش را می گرفت و چشمانش تاری می شد. به همین خاطر روزی عرض کرد: پروردگارا! مرا چه شده که هرگاه چهار نفر از آنان را یاد می کنم، با نام هایشان اندوهم برطرف گردد و هرگاه حسین علیه السلام را به یاد می آورم، چشمانم اشکبار می گردد و آه و ناله ام به هوا بلند می شود؟ سپس خداوند تبارک و تعالی او را از داستان حسین علیه السلام مطلع نمود و گفت: کهی عَص، و این چنین کاف، اسم کربلا است، و هاء به معنای هلاک عترت، و یاء، یزید ملعون است که به حسین علیه السلام ظلم می کند و عین، عطش حسین علیه السلام می باشد و صاد نیز بیانگر صبر او است. هنگامی که زکریا علیه السلام این را شنید، سه روز از مسجد بیرون نیامد و مردم را از داخل شدن به آن منع می کرد و شروع به ناله و گریه می نمود و دعایش این بود: خدایا! آیا بهترین مخلوقات را به مصیبت فرزندش داغدار می کنی؟ خدایا، آیا اندوه این مصیبت را بر ساحت او فرود می آوری؟ پروردگارا! آیا جامه مصیبت را بر تن علی و فاطمه علیهما السلام می پوشانی و داغ این مصیبت را بر خانه آنان نازل می گردانی؟ در ادامه می گفت: خدایا! مرا فرزندی عطا کن که در پیری موجب روشنی چشمم گردد، و او را وارث و وصی من بگردان و جای گاه او را نسبت به من به مانند جای گاه حسین علیه السلام قرار ده و هرگاه او را به من عطا نمودی، مرا با دوستی او مورد آزمایش قرار ده و سپس همان طور که حبیب محمد صلی الله علیه و آله وسلم را داغدار مصیبت فرزندش کردی، مرا نیز داغدار مصیبت فرزندم کن. سپس خداوند، یحیی علیه السلام را بدو بخشید و او را داغدار فرزندش کرد، و مدت بارداری مادر یحیی علیه السلام شش ماه بود، چنان که مدت بارداری مادر حسین علیه السلام نیز چنین بود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: **كهيعص** فَمَعْنَاهُ أَنَا الْكَافِي الْهَادِي الْوَلِيُّ الْعَالِمُ الصَّادِقُ الْوَعْدُ. المعاني/ ۲۴، ح ۱.

امام صادق عليه السلام در مورد كهيعص فرمودند: معنایش این است: من کفایت کننده و هدایت گر و ولی و عالم و صادق در وعده های خویش می باشم.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: أَصْبَحَ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام فَرَأَى فِي لِحْيَتِهِ شَيْبًا شَعْرَةً بَيْضَاءَ فَقَالَ **الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ** الَّذِي بَلَغَنِي هَذَا الْمَبْلَغَ وَلَمْ أَغْصِ اللَّهُ طَرْفَةَ عَيْنٍ. العلل/ ۱۰۴، ح ۲.

حضرت ابی جعفر علیه السلام نقل کرده که آن جناب فرمودند: حضرت ابراهیم علیه السلام صبح نمود و در محاسنش یک تار موی سفید دید، فرمود حمد خدای را که مرا به این سن رساند و یک چشم به هم زدن او را عصیان و سرپیچی نکردم.

إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَيُّوبَ الْمَخْزُومِي عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا الطُّفَيْلِ يُحَدِّثُ أَنَّ عَلِيًّا عليه السلام يَقُولُ كَانَ الرَّجُلُ يَمُوتُ وَقَدْ بَلَغَ الْهَرَمَ وَلَمْ يَشِبْ فَكَانَ الرَّجُلُ يَأْتِي النَّادِي فِيهِ الرَّجُلُ وَبَنُوهُ فَلَا يَعْرِفُ الْأَبَ مِنَ الْإِبْنِ فَيَقُولُ أَبُكُمْ أَمْ أَبُكُمْ فَلَمَّا كَانَ زَمَانُ إِبْرَاهِيمَ فَقَالَ اللَّهُمَّ اجْعَلْ لِي شَيْبًا أَعْرِفُ بِهِ قَالَ فَشَابَ وَابْيَضَ رَأْسُهُ وَلِحْيَتُهُ. العلل/ ۱۰۴، ح ۳.

اسماعیل بن ایوب مخزومی از جعفر بن محمد علیهما السلام نقل کرده که آن حضرت از ابو الطفیل شنیدند که وی گفت: حضرت امیر المؤمنین علیه السلام فرمودند: در زمانهای پیشین چنین بود که شخص با این که به سن پیری می رسید موی سفید در او نبود و با این هیئت از دنیا می رفت و بسا بود که انسان به مجلسی داخل می شد که در آن پدر و فرزندانش بودند ولی از یک دیگر ممتاز و مشخص نبودند لذا آن کس که وارد شده بود می پرسید: کدام یک از شما پدر هستید؟ زمان حضرت ابراهیم علیه السلام که فرا رسید وی به درگاه الهی عرضه داشت: خداوند موی مرا سفید گردان تا با آن شناخته شوم: پس پیر گردید و موی سر و محاسنش سفید گشت.

عَنْ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي يَوْمًا قَاعِدًا حَتَّى أَتَى رَجُلٌ فَوَقَفَ بِهِ وَقَالَ أَيْ الْقَوْمَ بَاقِرُ الْعِلْمِ وَرِئِيسُهُ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ قِيلَ لَهُ نَعَمْ فَجَلَسَ طَوِيلًا ثُمَّ قَامَ إِلَيْهِ فَقَالَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي قِصَّةِ زَكَرِيَّا وَإِنِّي خِفْتُ **الْمَوَالِي مِنْ وَرَائِي وَكَانَتْ أَمْرًا عَاقِرًا** الْآيَةِ قَالَ نَعَمْ الْمَوَالِي بَنُو الْعَمِّ وَأَحَبُّ إِلَهُ أَنْ يَهَبَ لَهُ وَلِيًّا مِنْ صُلْبِهِ وَذَلِكَ أَنَّهُ فِيمَا كَانَ عِلِمَ مِنْ فَضْلِ مُحَمَّدٍ عليه السلام قَالَ يَا رَبِّ مَهْمَا شَرَفْتَ مُحَمَّدًا وَكَرَّمْتَهُ وَرَفَعْتَ ذِكْرَهُ حَتَّى قَرَنْتَهُ بِذِكْرِكَ فَمَا يَمْنَعُكَ يَا سَيِّدِي أَنْ تَهَبَ لِي ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً مِنْ صُلْبِهِ فَيَكُونَ فِيهَا الثُّبُوءُ قَالَ يَا زَكَرِيَّا قَدْ فَعَلْتُ ذَلِكَ بِمُحَمَّدٍ وَلَا نُبُوءَ بَعْدَهُ وَهُوَ خَاتَمُ الْأَنْبِيَاءِ وَلَكِنَّ الْإِمَامَةَ لِابْنِ عَمِّهِ وَأَخِيهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ مِنْ بَعْدِهِ وَأَخْرَجْتُ الذُّرِّيَّةَ مِنْ صُلْبِ عَلِيٍّ إِلَى بَطْنِ فَاطِمَةَ بِنْتِ مُحَمَّدٍ وَصَيَّرْتُ بَعْضَهَا مِنْ بَعْضٍ فَخَرَجَتْ مِنْهُ الْأَيْمَةُ حُجَّيْ عَلَى خَلْقِي وَإِنِّي مُخْرِجٌ مِنْ صُلْبِكَ وَلَدًا يَرِثُكَ **وَيَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ** فَوَهَبَ اللَّهُ لَهُ يُحْيِي عليه السلام. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۰۱-۳۰۲، ح ۴.

امام موسی کاظم علیه السلام فرمودند: روزی نزد پدرم نشسته بودم، تا این که مردی آمد و در مقابلش ایستاد و گفت: آیا شکافنده علم که زعیمش محمد بن علی علیه السلام است در میان شما است؟ گفته شد: آری. سپس او برای مدت زمانی طولانی نشست، آن گاه در برابر حضرت برخاست و گفت: ای فرزند رسول خدا! مرا از این آیه خداوند در مورد قصه زکریا با خبر ساز

وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا . ایشان فرمودند: آری، موالی فرزندان عمو می باشند و خداوند دوست داشت که از پشت او برایش یک ولی برگزیند و این بدین خاطر بود که وقتی زکریا از فضیلت محمد صلی الله علیه و آله و سلم آگاه شد، گفت: ای پروردگار من، آیا محمد صلی الله علیه و آله و سلم را مفتخر نساختی و او را بزرگ نداشتی و او را بلند آوازه نساختی تا جایی که نامش را همراه نام خود قرار دادی، حال ای سرور من چه می شود که به او ذریه ای از پشتش ببخشی که نبوت در میان شان باشد؟ خداوند فرمود: ای زکریا! من این کار را با محمد صلی الله علیه و آله و سلم انجام دادم و نبوتی بعد از او نیست و او خاتم پیامبران است. اما امامت را بعد از او به پسر عمو و برادرش علی ابن ابی طالب علیه السلام واگذار نمودم و ذریه را از پشت علی علیه السلام به رحم فاطمه سلام الله علیها منتقل ساختم و آنها را از یکدیگر به وجود آوردم و از او امامانم را صلوات الله علیهم اجمعین که حجت های من در میان بندگانم هستند، خارج گرداندم. من از پشت تو فرزندی بیرون می آورم که وارث تو و وارث آل یعقوب باشد. پس خداوند یحیی علیه السلام را به او بخشید.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَرَّ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ عليه السلام بِقَبْرِ يُعَذَّبُ صَاحِبُهُ ثُمَّ مَرَّ بِهِ مِنْ قَابِلٍ فَإِذَا هُوَ لَا يُعَذَّبُ فَقَالَ يَا رَبِّ مَرَرْتُ بِهَذَا الْقَبْرِ عَامَ أَوَّلِ فَكَانَ يُعَذَّبُ وَ مَرَرْتُ بِهِ الْغَامَ فَإِذَا هُوَ لَيْسَ يُعَذَّبُ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنَّهُ أَذْرَكَ لَهُ وَلَكَ صَالِحٌ فَأَصْلَحَ طَرِيقًا وَ آوَى يَتِيمًا فَلَهَذَا عَفَرْتُ لَهُ بِمَا فَعَلَ ابْنُهُ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِيرَاثُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ وَلَكِ يَعْبُدُهُ مِنْ بَعْدِهِ ثُمَّ تَلَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام آيَةَ زَكْرِيَّا رَبِّ فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا. يَرِثُنِي وَيَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا. الكافي ۳/۶-۴، ح ۱۲.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: عیسی علیه السلام از کنار قبری که صاحب آن عذاب می شد، گذر کرد. در سال بعد، از کنار همان قبر رد شد و دید که عذاب نمی شود. پس عرض کرد: پروردگارا! من سال اول از کنار این قبر گذر کردم، او داشت عذاب می شد و بعد از یک سال که دوباره از کنارش رد شدم، دیدم که دیگر عذاب نمی شود، حکمت آن چیست؟ سپس خداوند به او وحی نمود: او فرزند صالحی دارد که بزرگ شده و راهی را مرمت کرده و یتیمان را پناه داده است. به خاطر کارهایی که فرزندش انجام می دهد، او را آمرزیدم. سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم ادامه دادند: میراث خداوند بعد از مرگ بنده مؤمنش، فرزندی است که بعد از او خدا را می پرستد. سپس امام جعفر صادق علیه السلام آیه زکریا را تلاوت کردند: پروردگارا فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا. يَرِثُنِي وَيَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا.

بِإِسْنَادِهِ إِلَى عَبْدِ الْخَالِقِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا قَالَ ذَلِكَ يَحْيَى بْنُ زَكْرِيَّا لَمْ يَكُنْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا وَ كَذَلِكَ الْحُسَيْنُ عليه السلام لَمْ يَكُنْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا وَ لَمْ تَبِكِ السَّمَاءُ إِلَّا عَلَيْهِمَا أَرْبَعِينَ صَبَاحًا قُلْتُ فَمَا كَانَ بُكَاءُهَا قَالَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ حَمْرَاءَ قَالَ وَ كَانَ قَاتِلُ الْحُسَيْنِ عليه السلام وَلَدَ زَنَّا وَ قَاتِلُ يَحْيَى بْنِ زَكْرِيَّا وَلَدَ زَنَّا.. تأويل الآيات الباهرة ۳۰۲/۱، ح ۳.

عبدالخالق روایت می کند که گفته است: از امام جعفر صادق علیه السلام شنیدم که در مورد آیه لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا می فرماید: منظور از این آیه، یحیی بن زکریا است، که قبل از او کسی چنین اسمی نداشت و حسین علیه السلام نیز این چنین است و قبل از او کسی با این اسم نامگذاری نشده بود و آسمان فقط برای این دو، چهل صبح گریست. گفتم: گریه آسمان چگونه بود؟ ایشان فرمودند: خورشید با رنگی قرمز طلوع و غروب می کرد و ایشان هم چنین فرمودند که قاتل حسین علیه السلام و قاتل یحیی بن زکریا هر دو، زنا زاده بودند.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْهُمْ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ فِيمَا وَعَظَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا عِيسَى، زَكْرِيَّا بِمَنْزِلَةِ أَبِيكَ، وَكَفِيلُ أُمِّكَ إِذْ يَدْخُلُ عَلَيْهَا الْحَرَابُ، فَيَجِدُ عِنْدَهَا رِزْقًا، وَنَظِيرُكَ يَحْيَى مِنْ خَلْقِي، وَهَبْتُهٖ لِأُمِّهِ بَعْدَ الْكِبَرِ مِنْ غَيْرِ قُوَّةٍ بِهَا، أَرَدْتُ بِذَلِكَ أَنْ يَظْهَرَ لَهَا سُلْطَانِي، وَيَظْهَرَ فِيكَ قُدْرَتِي، أَحَبُّكُمْ إِلَيَّ أَطْوَعُكُمْ لِي وَأَشَدُّكُمْ خَوْفًا مِنِّي. الكافي ۸/ ۱۳۷، ح ۱۰۳.

علی بن اسباط از امام علیه السلام روایت کرده فرمودند: از پند هائی که خداوند به عیسی علیه السلام داده:....ای عیسی! زکریا بسان پدرتوست و عهده دار مادرتو، آن گاه که در محراب بر سر او مادر تو می رفت و در برابر او روزی را فراهم شده می دید. و یحیی مانند توست که من آفریدمش و او را به مادر که نسلش بخشیدم، بی هیچ نیرویی که در او بود، و من خواستم با این خلقت، سلطنت خود را به او بنمایانم و به وجود تو قدرت نمایی کنم. محبوبترین شما نزد من فرمان برترین شماست و نیز آن که بیش از دیگر از من بهراسد.....

فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا (۱۱) يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا (۱۲) وَحَنَانًا مِنْ لَدُنَّا وَزَكَاةً وَكَانَ تَقِيًّا (۱۳) وَبَرَّ ابْنُ دِينِهِ وَلَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا (۱۴) وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا (۱۵) وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ اتَّيَبَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا (۱۶) فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا (۱۷) قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا (۱۸) قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا (۱۹) قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا (۲۰)

پس از محراب بر قوم خویش درآمد و ایشان را آگاه گردانید که روز و شب به نیایش پردازید (۱۱) ای یحیی کتاب بخدا را به جد و جهد بگیر و از کودکی به انبوت دادیم (۱۲) و نیز از جانب خود مهر بانی و پاکی به او دادیم و تقوا پیشه بود (۱۳) و باید در مادر خود نیک رفتار بود و زورگویی نافرمان نبود (۱۴) و درود بر او روزی که زاده شد و روزی که می میرد و روزی که زنده برانگیخته می شود (۱۵) و در این کتاب از مریم یاد کن آن گاه که از کسان خود در مکانی شرقی به کناری شتافت (۱۶) و در برابر آنان پرده ای بر خود گرفت پس روح خود را به سوی او فرستادیم تا به شکل بشری خوش اندام بر او نمایان شد (۱۷) [مریم] گفت اگر پرهیزگاری من از توبه خدای رحمان پناه می برم (۱۸) گفت من فقط فرستاده پروردگار توام برای اینکه به تو پسری پاکیزه بخشم (۱۹) گفت چگونه مرا پسری باشد با آنکه دست بشری به من نرسید و بدکار نبوده ام (۲۰)

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ قَالَ: قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ وَ أَنَا أُرِيدُ مِصْرَ فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ هُوَ إِذْ ذَاكَ خُمَاسِي فَجَعَلْتُ أَتَأَمِّلُهُ لِأَصْفِهِ لِأَصْحَابِنَا بِمِصْرَ فَتَنَظَّرَ إِلَيَّ وَ قَالَ يَا عَلِيُّ إِنَّ اللَّهَ أَخَذَ فِي الْإِمَامَةِ كَمَا أَخَذَ فِي النَّبُوَّةِ فَقَالَ سُبْحَانَهُ عَنْ يُوسُفَ وَ لَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَ عِلْمًا وَ قَالَ عَنْ يَحْيَى وَ آتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا. تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة/ ۲۹۶

علی بن اسباط روایت می کند که: به مدینه آمدم حال آن که قصد سفر به مصر داشتم و سپس بر ابو جعفر محمد بن علی رضا علیه السلام داخل شدم و او در آن سال پنج ساله بود. شروع به نگرستن در او نمودم تا او را برای یارانمان در مصر توصیف کنم.

پس امام نیز به من نگاه کرد و فرمود: ای علی! خداوند همان طور که در مورد نبوت عهد گرفته، در مورد امامت نیز این عهد را گرفته است؛ چرا که در مورد یوسف علیه السلام فرموده است: **وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا** و در مورد یحیی علیه السلام نیز فرموده است: **وَأَتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا**.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع)..... فَوَرِثَهُ ابْنُهُ يَحْيَى الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَهُوَ صَبِيٌّ صَغِيرٌ مَا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ **يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا** فَلَمَّا بَلَغَ عِيسَى (ع) سَبْعَ سِنِينَ تَكَلَّمَ بِالنُّبُوَّةِ وَالرَّسَالَةِ حِينَ أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَيْهِ فَكَانَ عِيسَى الْحُجَّةَ عَلَى يَحْيَى وَ عَلَى النَّاسِ أَجْمَعِينَ..... الكافي ۱/ ۳۸۲، ح ۱.

امام باقر علیه السلام فرمودند:..... وپسرش یحیی، کتاب و حکمت را از او ارث برد، در حالیکه کودکی خرد سال بود. مگر نمی شنوی گفته خدای عزوجل را؟ یا یحیی خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا چون عیسی علیه السلام هفت ساله شد و خدا یتعالی به او وحی فرستاد، از نبوت و رسالت خود سخن گفت، و بر یحیی و همه مردم حجت گشت.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ قَالَ: خَرَجَ (ع) عَلَيَّ فَتَنَظَرْتُ إِلَى رَأْسِهِ وَرِجْلَيْهِ لِأَصِفَ قَامَتَهُ لِأَصْحَابِنَا بِمَضَرٍ فَبَيَّنَّا أَنَا كَذَلِكَ حَتَّى قَعَدَ وَقَالَ يَا عَلِيُّ إِنَّ اللَّهَ احْتَجَّ فِي الْإِمَامَةِ بِمِثْلِ مَا احْتَجَّ فِي النُّبُوَّةِ فَقَالَ **وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا** قَالَ **وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً** فَقَدْ يَجُوزُ أَنْ يُؤْتَى الْحُكْمَ صَبِيًّا وَ يَجُوزُ أَنْ يُعْطَاهَا وَهُوَ ابْنُ أَرْبَعِينَ سَنَةً.. الكافي ۱/ ۴۹۴، ح ۳.

علی بن اسباط گوید: امام جواد علیه السلام بطرف من می آمد و من بسر و پای آن حضرت می نگریستم تا اندامش را برای رفقای خود در مصر وصف کنم، من در این فکر بودم که آن حضرت بنشست و فرمود: ای علی! همانا خدا درباره امامت حجت آورده، چنان که درباره نبوت آورده و فرموده: فَقَالَ **وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا** باز فرمود **وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً** پس رواست که در کودکی بامام حکمت داده شود چنان که رواست در سن چهل سالگی به او عطا شود.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع)..... قَالَ لَهُ الْيَهُودِيُّ فَهَذَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا يُقَالُ إِنَّهُ أُوتِيَ الْحُكْمَ صَبِيًّا وَالْحِلْمَ وَالْفَهْمَ وَإِنَّهُ كَانَ يَبْكِي مِنْ غَيْرِ ذَنْبٍ وَكَانَ يُوَاصِلُ الصَّوْمَ قَالَ لَهُ عَلِيُّ (ع) لَقَدْ كَانَ كَذَلِكَ وَ مُحَمَّدٌ (ص) أُعْطِيَ مَا هُوَ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا إِنَّ يَحْيَى بْنَ زَكَرِيَّا كَانَ فِي عَصْرِ لَا أَوْثَانَ فِيهِ وَلَا جَاهِلِيَّةٍ وَ مُحَمَّدٌ (ص) أُوتِيَ الْحُكْمَ وَالْفَهْمَ صَبِيًّا بَيْنَ عِبْدَةِ الْأَوْثَانِ وَ حِزْبِ الشَّيْطَانِ وَ لَمْ يَرْغَبْ لَهُمْ فِي صَنْعِ قُطٍّ وَ لَمْ يَنْشُطْ لِأَعْيَادِهِمْ وَ لَمْ يَرْمَنْهُ كَذِبٌ قَطُّ (ص) وَ كَانَ أَمِينًا صَدُوقًا حَلِيمًا وَ كَانَ يُوَاصِلُ صَوْمَ الْأُسْبُوعِ وَالْأَقْلَ وَالْأَكْثَرَ فَيُقَالُ لَهُ فِي ذَلِكَ فَيَقُولُ إِنِّي لَسْتُ كَأَحَدِكُمْ إِنِّي أَظَلُّ عِنْدَ رَبِّي فَيُطْعِمُنِي وَيَسْقِيَنِي وَ كَانَ يَبْكِي (ص) حَتَّى يَبْتَلَّ مُصْلَاهُ خَشْيَةً مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ غَيْرِ جُزْمٍ..... الاحتجاج/ ۲۲۳.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:..... عالم یهودی گفت: این حضرت یحیی بن زکریا است، گفته اند: باو هنگام خردسالی حکم و حلم و فهم داده شده، و او بی هیچ گناهی می گریست، و روزه را وصل می کرد. حضرت به او فرمود: همین طور است، و حضرت محمد صلی الله علیه و آله برتر از آن عطا شده، حضرت یحیی در زمانی زندگی می کرد که نه بتی بود و نه جاهلیتی، و حضرت محمد صلی الله علیه و آله در میان بت پرستان و حزب شیطان حکم و فهم داده شد، و کمترین رغبتی به بتها و مراسم آنان نشان نداد، و هیچ دروغی از او شنیده نشد، و او فردی امین بود و راستگو و حلیم، و او روزه را هفتگی به هم وصل می کرد یا کمتر یا

بیشتر، و وقتی به این عمل او اعتراض می شد می فرمود: من مانند هیچ کدام شما نیستم، من زیر سایه [الطاف پروردگارم بوده؛ مرا غذا داده و آب می نوشاند. و آن حضرت صلی الله علیه و آله بی هیچ جرمی و فقط از سر خشیت خداوند بقدری می گریست که محل سجده او تماماً خیس می شد.

عَنْ حَكَمِ بْنِ أَيْمَنَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ وَاللَّهِ لَقَدْ أُوتِيَ عَلِيُّ عليه السلام الْحُكْمَ صَبِيًّا كَمَا أُوتِيَ يَحْيَى بْنُ زَكْرِيَّا الْحُكْمَ صَبِيًّا. تأويل الآيات الباهرة / ۱، ۳۰۳، ح ۶.

حکم بن ایمن گوید: از امام باقر علیه السلام شنیدم که ایشان می فرمود: به خدا قسم، در کودکی به علی علیه السلام حکمت و دانش عنایت شد، چنان که به یحیی بن زکریا از کودکی حکمت و دانش عطا شد.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ مَكَارٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ فَمَا عَنِّي بِقَوْلِهِ فِي يَحْيَى وَحَنَانًا مِنْ لَدُنَّا وَزَكَاةً قَالَ تَحَنُّنُ اللَّهِ قَالَ قُلْتُ فَمَا بَلَغَ مِنْ تَحَنُّنِ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ كَانَ إِذَا قَالَ يَا رَبِّ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَبَّيْكَ يَا يَحْيَى الکافی / ۲، ۵۳۴-۵۳۵، ح ۳۸.

ابی سعید مکاری روایت می کند که از امام باقر علیه السلام پرسیدم: منظور خداوند از عبارت وَحَنَانًا مِنْ لَدُنَّا وَزَكَاةً وَكَانَ تَقِيًّا در مورد یحیی چیست؟ ایشان فرمودند: مهربانی و عطوفت خدا. گفتم: مهربانی خداوند در چه حدی شامل او شد؟ ایشان فرمودند: به حدی که هرگاه می گفت: ای پروردگار من! خداوند عز و جل در جوابش می فرمود: لبیک ای یحیی.

حَدَّثَنِي يَاسِرُ الْخَادِمُ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام يَقُولُ إِنَّ أَوْحَشَ مَا يَكُونُ هَذَا الْخَلْقُ فِي ثَلَاثَةِ مَوَاطِنَ يَوْمَ يُوَلَّدُ وَ يُخْرَجُ مِنْ بَطْنِ أُمِّهِ فَيَرَى الدُّنْيَا وَ يَوْمَ يَمُوتُ فَيَرَى الْآخِرَةَ وَ أَهْلَهَا وَ يَوْمَ يُبْعَثُ فَيَرَى أَحْكَامًا لَمْ يَرَهَا فِي دَارِ الدُّنْيَا وَ قَدْ سَلَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى يَحْيَى فِي هَذِهِ الثَّلَاثَةِ الْمَوَاطِنَ وَ آمَنَ رَوْعَتَهُ فَقَالَ وَ سَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَ يَوْمَ يَمُوتُ وَ يَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا وَ قَدْ سَلَّمَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ عليه السلام عَلَى نَفْسِهِ فِي هَذِهِ الثَّلَاثَةِ الْمَوَاطِنَ فَقَالَ وَ السَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَ يَوْمَ أَمُوتُ وَ يَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا. العيون / ۱، ۴۰۱، ح ۱۱.

یاسر الخادم روایت می کند که از امام رضا علیه السلام شنیدم که می فرمود: همانا در سه جای گاه انسان از همه جا بیشتر به وحشت می افتد: یکی روزی که به دنیا می آید و از شکم مادرش خارج می شود و دنیا را می بیند و روزی که می میرد و آخرت و اهالی آن را مشاهده می کند و روزی که زنده برانگیخته می شود و احکامی را می بیند که در دنیا ندیده است و خداوند عز و جل در این سه جای گاه بر یحیی علیه السلام درود فرستاده و او را از وحشت آن ایمن داشته و فرموده است: وَ سَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَ يَوْمَ يَمُوتُ وَ يَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا و عیسی بن مریم علیه السلام نیز در این سه جای گاه بر خود درود فرستاده و گفته است: وَ السَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَ يَوْمَ أَمُوتُ وَ يَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا.

قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَى هَيْنٍ وَلِنَجْعَلَ آيَةً لِلنَّاسِ وَ رَحْمَةً مِنَّا وَ كَانَ أَمْرًا مَقْضِيًّا (۲۱) فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَذَتْ بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا (۲۲) فَأَجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَى جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا وَ كُنْتُ نَسِيًّا مَنْسِيًّا (۲۳) فَنَادَاهَا مِنْ تَحْتِهَا أَلَا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا (۲۴)

وَهْزِي إِلَيْكَ بِجَذَعِ النَّخْلَةِ شَاقِطٍ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا (۲۵) فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَإِمَّا تَرِينَ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا (۲۶) فَأَتَتْ بِهِ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُ قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا (۲۷) يَا أُخْتَ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكَ امْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكَ بَغِيًّا (۲۸) فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا (۲۹) قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِي الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا (۳۰)

گفت [فرمان] چنین است پروردگار تو گفته که آن بر من آسان است و تا اورا نشانه ای برای مردم و رحمتی از جانب خویش قرار دهیم و [این] دستوری قطعی بود (۲۱) پس [مریم] به او [عیسی] آبتن شد و با او به مکان دور افتاده ای پناه جست (۲۲) تا در دز ایمان او را به سوی تنه درخت خرمایی کشانید گفت ای کاش پیش از این مرده بودم و یکسر فراموش شده بودم (۲۳) پس از زیر [پای] او [فرشته] وی را ناداد که غم مدار پروردگار ت زیر [پای] تو چشمه آبی پدید آورده است (۲۴) و تنه درخت خرمای را به طرف خود [بگیر و] بتکان بر تو خرمای تازه می ریزد (۲۵) و بخور و بنوش و دیدن روشن دار پس اگر کسی از آدمیان را دیدی بگوی من برای [خدای] رحمان روزه نذر کرده ام و امروز مطلقا با انسانی سخن نخواهم گفت (۲۶) پس [مریم] در حالی که او را در آغوش گرفته بود به نزد قومش آورد گفتند ای مریم به راستی کار بسیار ناپسندی مرتکب شده ای (۲۷) ای خواهر هارون پدرت مرد بدی نبود و مادرت [نیز] بدکاره نبود (۲۸) [مریم] به سوی [عیسی] اشاره کرد گفتند چگونه با کسی که در گهواره [و] کودکی است سخن بگویم (۲۹) [کودک] گفت منم بنده خدا به من کتاب داده و مرا پیامبر قرار داده است (۳۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ: فَقَالَتْ لَهُ رَضِيتُ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَعَلَيْتُ وَحَمَلْتُ بِالْحُسَيْنِ فَحَمَلْتُ سِتَّةَ أَشْهُرٍ ثُمَّ وَضَعْتُهُ وَلَمْ يَعْشِ مَوْلُودٌ قَطُّ لِسِتَّةِ أَشْهُرٍ غَيْرِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ وَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ﷺ. العلل/ ۴۰۶، ج ۳.

امام صادق علیه السلام فرمودند: از خدا راضی شدم پس به حسین علیه السلام حامل شد و شش ماه این حمل در شکم آن حضرت بود سپس وضع حمل نمود و فرزند شش ماهه به دنیا آمد و هیچ مولودی غیر از وجود مبارک امام حسین علیه السلام و حضرت عیسی بن مریم علیه السلام شش ماهه متولد نشد که زنده بماند....

عَنْ سَلَامِ بْنِ سَعِيدٍ الْمَخْزُومِيِّ قَالَ: بَيْنَمَا أَنَا جَالِسٌ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ عَبَّادُ بْنُ كَثِيرٍ عَابِدُ أَهْلِ الْبَصْرَةِ وَابْنُ شَرِيحٍ فَقَبِيَهُ أَهْلُ مَكَّةَ وَ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ مَيْمُونُ الْقَدَاحِ مَوْلَى أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ فَسَأَلَهُ عَبَّادُ بْنُ كَثِيرٍ فَقَالَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فِي كَمْ تَوْبٍ كُفِّنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ تَوْبَتَيْنِ صَحَارَتَيْنِ وَ تَوْبٍ حَبْرَةٍ وَ كَانَ فِي الْبُرْدِ قِلَّةٌ فَكَأَنَّمَا ارْزُورَ عَبَّادُ بْنُ كَثِيرٍ مِنْ ذَلِكَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ إِنَّ نَخْلَةَ مَرْيَمَ ﷺ إِنَّمَا كَانَتْ عَجْوَةً وَ نَزَلَتْ مِنَ السَّمَاءِ فَمَا نَبَتَ مِنْ أَصْلِهَا كَانَ عَجْوَةً وَ مَا كَانَ مِنْ لُقَاطٍ فَهُوَ لَوْ أَنَّ قَلَمًا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِهِ قَالَ عَبَّادُ بْنُ كَثِيرٍ لَا بِنِ شَرِيحٍ وَ اللَّهِ مَا أَذْرِي مَا هَذَا الْمَثَلُ الَّذِي ضَرَبَهُ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ ابْنُ شَرِيحٍ هَذَا الْغُلَامُ يُخْبِرُكَ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ يَعْنِي مَيْمُونٌ فَسَأَلَهُ فَقَالَ مَيْمُونٌ أَمَا تَعْلَمُ مَا قَالَ لَكَ قَالَ لَا وَ اللَّهِ قَالَ إِنَّهُ ضَرَبَ لَكَ مَثَلٌ نَفْسِهِ فَأَخْبَرَكَ أَنَّهُ وَلَدٌ مِنْ وَلَدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ عِلْمُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عِنْدَهُمْ فَمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِهِمْ فَهُوَ صَوَابٌ وَ مَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِهِمْ فَهُوَ لُقَاطٌ. الكافي ۱/ ۴۰۰، ج ۶.

مخزونی گوید: خدمت امام صادق علیه السلام نشستیم بودیم که عباد بن کثیر خداپرست بصری و ابن شریح فقیه اهل مکه وارد شدند، و میمون قداح غلام امام باقر علیه السلام هم خدمتش بود. عباد بن کثیر از امام پرسید و عرض کرد: ای اباعبدالله! رسول خدا صلی الله علیه و آله در چند پارچه کفن شد؟ فرمود: در سه پارچه: دو پارچه صحاری و یک پارچه حبره و برد کمیاب بود عباد بن کثیر از این سخن روی در هم کشید امام صادق علیه السلام فرمود: درخت خرمای مریم علیها السلام خرمای عجو

بود و از آسمان فرود آمد، پس از ریشه آن روئید، عجوه شد و آن چه هسته اش از این سو و آن سو گرفته و کاشته شد لون گردید. چون از نزد حضرت بیرون رفتند، عباد بن کثیر به ابن شریح گفت، بخدا من نفهمیدم این چه مثلی بود که امام صادق علیه السلام برای من بیان کرد، ابن شریح گفت: این غلام یعنی میمون قداح بتو خبری دهد، زیرا او از آنهاست میمون گفت: فرمایش او را نفهمیدی؟ گفت نه بخدا، گفت او مثل خودش را برای تو بیان کرد و بتو خبر داد که او فرزند رسول خدا صلی الله علیه و آله است و علم پیغمبر نزد آنها است، پس آن چه از نزد آنها آید، درست است و آن چه از نزد دیگران آید از این سو و آن سو گرد آمده است.

عَنْ عَمِّهِ يَعْقُوبَ بْنِ سَالِمٍ رَفَعَهُ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِيَكُنْ أَوَّلُ مَا تَأْكُلُ الْفُسَّاءُ الرُّطْبَ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ لِمَرْيَمَ وَهَزَى إِلَيْكَ بِجُذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ أَوَّلُ الرُّطْبِ قَالَ سَبْعَ تَمَرَاتٍ مِنْ تَمْرِ الْمَدِينَةِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فَسَبْعَ تَمَرَاتٍ مِنْ تَمْرِ أَمْصَارِكُمْ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ وَ عِزِّي وَ جَلَالِي وَ عَظَمَتِي وَ ارْتِفَاعَ مَكَانِي لَا تَأْكُلُ نَفْسَاءُ يَوْمَ تَلِدُ الرُّطْبَ فَيَكُونُ غُلَامًا إِلَّا كَانَ حَلِيمًا وَإِنْ كَانَتْ جَارِيَةً كَانَتْ حَلِيمَةً. الكافي ۶/ ۲۲، ح ۴.

يعقوب بن سالم، از امیرالمؤمنین علیه السلام روایت می کند که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: اولین چیزی که یک زن تازه زای می خورد، رطب باشد، چرا که خداوند عز و جل به مریم فرمود: وَهَزَى إِلَيْكَ بِجُذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا. سؤال شد: ای رسول خدا! اگر فصل رطب نبود چه کند؟ آن حضرت فرمودند: می تواند هفت تمر از تمرهای مدینه بخورد و اگر در دسترس نبود، هفت تمر از تمرهای شهرهای خودتان بخورید، چرا که خداوند عز و جل می فرماید: به عزت و شکوه و عظمت و مقام والایم سوگند که اگر زن تازه زای در روز وضع حمل رطب بخورد، بی شک فرزند پسریا دخترش خردمند می گردد.

عَنْ يَزِيدَ الْكُنَاسِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام أَ كَانَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ عليه السلام حِينَ تَكَلَّمَ فِي الْمَهْدِ حُجَّةَ اللَّهِ عَلَى أَهْلِ زَمَانِهِ فَقَالَ كَانَ يَوْمَئِذٍ نَبِيًّا حُجَّةَ اللَّهِ غَيْرَ مُرْسَلٍ أَمَا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِ حِينَ قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِي الْكِتَابَ وَ جَعَلَنِي نَبِيًّا وَ جَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا قُلْتُ فَكَانَ يَوْمَئِذٍ حُجَّةَ اللَّهِ عَلَى زَكَرِيَّا فِي تِلْكَ الْحَالِ وَ هُوَ فِي الْمَهْدِ فَقَالَ كَانَ عِيسَى فِي تِلْكَ الْحَالِ آيَةً لِلنَّاسِ وَ رَحْمَةً مِنَ اللَّهِ لِمَرْيَمَ حِينَ تَكَلَّمَ فَعَبَّرَ عَنْهَا وَ كَانَ نَبِيًّا حُجَّةَ عَلَى مَنْ سَمِعَ كَلَامَهُ فِي تِلْكَ الْحَالِ ثُمَّ صَمَتْ فَلَمْ يَتَكَلَّمْ حَتَّى مَضَتْ لَهُ سَنَتَانِ وَ كَانَ زَكَرِيَّا الْحُجَّةَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى النَّاسِ بَعْدَ صَمْتِ عِيسَى بِسَنَتَيْنِ ثُمَّ مَاتَ زَكَرِيَّا فَوَرِثَهُ ابْنُهُ يَحْيَى الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ هُوَ صَبِيٌّ صَغِيرٌ أَمَا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَ آتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا فَلَمَّا بَلَغَ عِيسَى عليه السلام سَبْعَ سِنِينَ تَكَلَّمَ بِالثَّبُوتِ وَ الرِّسَالَةِ حِينَ أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَيْهِ فَكَانَ عِيسَى الْحُجَّةَ عَلَى يَحْيَى وَ عَلَى النَّاسِ أَجْمَعِينَ..... الكافي ۱/ ۳۸۲، ح ۱.

یزید بن کناسی روایت می کند که از امام جعفر صادق علیه السلام سؤال کردم: آیا عیسی بن مریم علیه السلام در هنگامی که در گهواره سخن می گفت، حجت مردم زمانش بود؟ ایشان پاسخ دادند: او هنگامی نبی و حجت برای خدا بود که هنوز مبعوث نگشته بود، آیا این آیه خداوند را نشنیده ای که می گوید: قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِي الْكِتَابَ وَ جَعَلَنِي نَبِيًّا وَ جَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا گفتیم: آیا او در آن زمان در آن حال که در گهواره بود، حجت خداوند بر زکریا بود؟ ایشان فرمودند: عیسی در آن حالت، نشانه ای برای مردم و رحمتی از جانب خداوند برای مریم بود که خود نیز هنگامی که به سخن آمد، بدان تصریح کرد و در آن شرایط، نبی و حجت برای کسانی بود که صدایش را می شنیدند و سپس ساکت شد و تا دو سال حرف نزد. در طول این دو سال که عیسی ساکت ماند، زکریا حجت خداوند عز و جل بود. سپس زکریا علیه السلام درگذشت و

فرزندش یحیی کتاب و حکمت را در حالی که کودکی کم سن و سال بود از او به ارث برد. آیا این آیه را نشنیده‌ای که می‌فرماید: **يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا** ، هنگامی که عیسی علیه السلام به هفت سالگی رسید و خداوند به او وحی نمود، زبان به نبوت و رسالت گشود و حجتی بر یحیی و تمامی مردم قرار گرفت.

عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى قَالَ: قُلْتُ لِلرَّضَا عليه السلام قَدْ كُنَّا نَسْأَلُكَ قَبْلَ أَنْ يَهَبَ اللَّهُ لَكَ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام فَكُنْتَ تَقُولُ يَهَبُ اللَّهُ لِي غُلَامًا فَقَدْ وَهَبَهُ اللَّهُ لَكَ فَأَقَرَّ عُيُونُنَا فَلَا أَرَانَا اللَّهَ يَوْمَكَ فَإِنْ كَانَ كَوْنُ فَإِلَى مَنْ فَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام وَهُوَ قَائِمٌ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَذَا ابْنُ ثَلَاثِ سِنِينَ فَقَالَ وَمَا يَضُرُّهُ مِنْ ذَلِكَ فَقَدْ قَامَ عِيسَى عليه السلام بِالْحُجَّةِ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثِ سِنِينَ. الكافي ۱/ ۳۸۳، ح ۲.

صفوان بن یحیی روایت می کند که به امام رضا علیه السلام گفتم: ما قبل از این که خداوند ابا جعفر علیه السلام را به تو ببخشد، از شما سؤال می کردیم و شما می فرمودید: خداوند فرزندی به من عطا کند، و خداوند فرزندی به شما داد و چشمانمان را روشن کرد، خداوند مرگت را به ما ننمایاند و اگر دنیا پابرجا باشد، مقام امامت به چه کسی می رسد؟ سپس ایشان با دستش به ابو جعفر علیه السلام که در برابرش ایستاده بود، اشاره نمود. من گفتم: فدایت شوم، این که سه سال دارد؟ ایشان فرمودند: چه عیبی دارد؟ و حال آن که عیسی علیه السلام سه ساله به عنوان حجت برگزیده شد.

عَنِ الْخَيْرَانِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كُنْتُ وَاقِفًا بَيْنَ يَدَيْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام بِخُرَاسَانَ فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ يَا سَيِّدِي إِنْ كَانَ كَوْنُ فَإِلَى مَنْ قَالَ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ ابْنِي فَكَأَنَّ الْقَائِلَ اسْتَضْغَرَ سِنَّ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بَعَثَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولًا نَبِيًّا صَاحِبَ شَرِيعَةٍ مُبْتَدَأَةٍ فِي أَصْغَرِ مِنَ السَّنِّ الَّذِي فِيهِ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام. الكافي ۱/ ۳۸۴، ح ۶.

پدر خیرانی گوید: من در خراسان خدمت امام رضا علیه السلام بودم ، که مردی بآنحضرت گفت : آقای من ! اگر پیش آمدی کند، بکه بگرویم ، فرمود: بیسرم اییجعفر مثل اینکه گوینده سن ابیجعفر علیه السلام را برای امامت کم شمرد امام رضا علیه السلام فرمود: همانا خدای تبارک و تعالی عیسی بن مریم را برسالت و نبوت برگزید و صاحب شریعت تازه اش ساخت در سنی کمتر از سن ابیجعفر علیه السلام.

وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا (۳۱) وَبَرَّأ ابْنِي دِينِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا (۳۲) وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أُمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا (۳۳) ذَلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ (۳۴) مَا كَانَ لَهُ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (۳۵) وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (۳۶) فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ (۳۷) أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا لَكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (۳۸) وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (۳۹) إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ (۴۰)

وهرجا كه باشم مرا بركت ساخته و تازند ام به نماز و زكات سفارش كرده است (۳۱) و مرا نسبت به مادر م نيكو كار كرده و زورگو و نافرمانم نگر دانيد است (۳۲) و درود بر من روزي كه زاده شدم و روزي كه مي مریم و روزي كه زند برانگيخته مي شوم (۳۳) اين است [ماجرای] عيسى پسر مریم [همان] گفتار درستي كه در آن شك مي كنند (۳۴) خدا را نسزد كه فرزندى برگيرد منزله است او چون كاري را اراده كند همين قدر به آن مي گويد موجود شو پس بي درنگ موجود مي شود (۳۵) و در حقيقت خداست كه پروردگار من و پروردگار شماست پس او را پيروي كن اين است راه راست (۳۶) اما دسته هاي گوناگون [از ميان آنها به اختلاف پ پرداختند پس وای بر كساني كه كافر شدند از مشاهد روزي دهشتناك (۳۷) چه شنوا و بينايند روزي كه به سوي ماي آيند و لي ستمگران امروز در گمراهي آشكارند (۳۸) و آنان را از روز حسرت بيم ده آنگاه كه داوري انجام گيرد و حال آنكه آنها [اكنون] در غفلتند و سرايمان آوردن ندارند (۳۹) مايم كه زمين را باهر كه در آن است به ميراث مي بریم و [همه] به سوي ما باز گردانيد مي شوند (۴۰)

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ أَفْضَلِ مَا يَتَقَرَّبُ بِهِ الْعِبَادُ إِلَى رَبِّهِمْ وَأَحَبَّ ذَلِكَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا هُوَ فَقَالَ مَا أَعْلَمُ شَيْئًا بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ أَفْضَلَ مِنْ هَذِهِ الصَّلَاةِ أَلَا تَرَى أَنَّ الْعَبْدَ الصَّالِحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ عليه السلام قَالَ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا. الكافي ۳/ ۲۶۴، ح ۱.

معاويه بن وهب روايت مي كند كه از امام جعفر صادق عليه السلام در مورد بهترين و محبوبترين كارهايي كه انسان با آن به خدا تقرب مي جويد، پرسيدم. ايشان پاسخ دادند: من بعد از شناخت و معرفت، چيزي را بهتر از نماز نمي بينم. آيا نمي بيني كه بنده صالح خدا، عيسى بن مریم عليه السلام مي گويد: وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَمِنْهَا عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ الْعَاقَ جَبَّارًا شَقِيًّا فِي قَوْلِهِ حِكَايَةً قَالَ عِيسَى عليه السلام وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا. العيون ۱/ ۲۲۳، ح ۳۳.

امام صادق عليه السلام فرمودند:.... و از آن جمله عاق والدین شدن است، زیرا خداوند عاق والدین را از زبان عیسی، جبار و بدبخت نامیده است. عیسی علیه السلام می فرماید: وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَا يَمْنَعُ الرَّجُلَ مِنْكُمْ أَنْ يَبْرَّ وَالِدَيْهِ حَيَّيْنِ وَمَيِّتَيْنِ يُصَلِّي عَنْهُمَا وَيَتَصَدَّقَ عَنْهُمَا وَيُحَجَّ عَنْهُمَا وَيَصُومَ عَنْهُمَا فَيَكُونَ الَّذِي صَنَعَ لَهُمَا وَلَهُ مِثْلُ ذَلِكَ فَيَزِيدَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِرِّهِ وَصَلَاتِهِ خَيْرًا كَثِيرًا. الكافي ۲/ ۱۰۹، ح ۷.

امام صادق عليه السلام فرمود: مردی از شما را چه مانع می شود كه بپدر و مادرش نيكي كند، زنده باشند يا مرده، كه از جانب آنها نماز بخواند و صدقه دهد و حج گذارد و روزه بگيرد، تا آن چه كرده ثوابش از آنها باشد و مانند آن هم برای خود او و تا خدای عزوجل بوسیله احسان و صله او خير و فراوانی برايش زياد كند.

عَنْ وَهَبِ بْنِ مُنَبِّهِ الْيَمَانِيِّ قَالَ: إِنَّ يَهُودِيًّا سَأَلَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله وسلم فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ أَكُنْتُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ نَبِيًّا قَبْلَ أَنْ تُخْلَقَ قَالَ نَعَمْ قَالَ وَهَؤُلَاءِ أَصْحَابُكَ الْمُؤْمِنُونَ مُثْبَتُونَ مَعَكَ قَبْلَ أَنْ يُخْلَقُوا قَالَ نَعَمْ قَالَ فَمَا شَأْنُكَ لَمْ تَتَكَلَّمْ بِالْحِكْمَةِ حِينَ خَرَجْتَ مِنْ بَطْنِ أُمِّكَ كَمَا تَكَلَّمَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ عَلَى رَعِيكَ وَقَدْ كُنْتُ قَبْلَ ذَلِكَ نَبِيًّا فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله وسلم إِنَّهُ لَيْسَ أَمْرِي كَأَمْرِ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ إِنَّ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ خَلَقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ أُمِّ لَيْسَ لَهُ أَبٌ كَمَا خَلَقَ آدَمَ عليه السلام مِنْ غَيْرِ أَبِي وَلَا أُمٍّ وَلَوْ أَنَّ عِيسَى حِينَ خَرَجَ مِنْ بَطْنِ أُمِّهِ لَمْ يَنْطِقْ بِالْحِكْمَةِ لَمْ

يَكُنْ لِأُمِّهِ عُذْرٌ عِنْدَ النَّاسِ وَقَدْ آتَتْ بِهِ مِنْ غَيْرِ أَبِي وَكَانُوا يَأْخُذُونَهَا كَمَا يُؤْخَذُ بِهِ مِثْلَهَا مِنَ الْمُحْصَنَاتِ فَجَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَنْطِقَهُ عُذْرًا لِأُمِّهِ. العلل/ ۷۹-۸۰، ح ۱.

وہب بن منبہ یمانی روایت می کند کہ گفتہ است: فردی یہودی از پیامبر صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم سئوال کرد و گفت: ای محمد! آیا قبل از این کہ آفریدہ شوی، در امّ الکتاب پیامبر بودی؟ ایشان فرمودند: آری. یہودی پرسید: و این یارانت قبل از این کہ خلق شوند، نامشان در کنار تو ثبت شدہ بود؟ ایشان فرمودند: آری. او گفت: پس حال کہ تو قبل از بہ دنیا آمدنت پیامبر بودی، چرا بہ مانند عیسی بن مریم، ہنگامی کہ از شکم مادرت خارج شدی، با حکمت سخن نگفتی، همان طور کہ تو خود نیز بدین امر اعتراف می کنی؟ آن حضرت صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم پاسخ دادند: موضوع من با عیسی بن مریم فرق می کند، چرا کہ خداوند عیسی را از یک مادر و بدون پدر بیافرید، همان طور کہ آدم را بدون پدر و مادر بہ دنیا آورد، و اگر عیسی در ہنگامی کہ از شکم مادرش بیرون آمد با حکمت سخن نمی گفت، مادرش در برابر مردم عذری برای ارائه نداشت، چرا کہ آن را بدون پدر بہ دنیا آوردہ بود و اگر این کار را نمی کرد، آنها برخوردی بہ مانند برخورد با زنان شوہردار با او می کردند و بہ ہمین خاطر خداوند زبان و گفتار عیسی را عذری برای مادرش قرار داد.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْجُعْفَرِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ إِسْحَاقَ بْنَ جَعْفَرٍ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ الْأَوْصِيَاءُ إِذَا حَمَلَتْ بِهِمْ أُمَّهَاتُهُمْ أَصَابَهَا فَتْرَةٌ شَبَّهَ الْعُشْبَةَ فَأَقَامَتْ فِي ذَلِكَ يَوْمَهَا ذَلِكَ إِنْ كَانَ نَهَارًا أَوْ لَيْلَتَهَا إِنْ كَانَ لَيْلًا ثُمَّ تَرَى فِي مَنَامِهَا رَجُلًا يُبَشِّرُهَا بِغُلَامٍ عَلِيمٍ حَلِيمٍ فَتَفْرَحُ لِذَلِكَ ثُمَّ تَنْتَبِهُ مِنْ نَوْمِهَا فَتَسْمَعُ مِنْ جَانِبِهَا الْأَيْمَنِ فِي جَانِبِ الْبَيْتِ صَوْتًا يَقُولُ حَمَلْتِ بِخَيْرٍ وَتَصِيرِينَ إِلَى خَيْرٍ وَجِئْتَ بِخَيْرٍ أَبْشِرِي بِغُلَامٍ حَلِيمٍ عَلِيمٍ وَتَحْدُ خَفَةً فِي بَدَنِهَا ثُمَّ لَمْ تَحْدُ بَعْدَ ذَلِكَ امْتِنَاعًا مِنْ جَنْبِهَا وَبَطْنِهَا فَإِذَا كَانَ لَيْتُسُ مِنْ شَهْرِهَا سَمِعَتْ فِي الْبَيْتِ حَسًّا شَدِيدًا فَإِذَا كَانَتْ اللَّيْلَةُ الَّتِي تَلِي فِيهَا ظَهَرَ لَهَا فِي الْبَيْتِ نُورٌ تَرَاهُ لَا يَرَاهُ غَيْرُهَا إِلَّا أَبُوهُ فَإِذَا وَلَدَتْهُ وَلَدَتْهُ قَاعِدًا وَتَفَتَّحَتْ لَهُ حَتَّى يَخْرُجَ مُتَرَبِّعًا يَسْتَدِيرُ بَعْدَ وَقُوعِهِ إِلَى الْأَرْضِ فَلَا يُخْطِئُ الْقِبْلَةَ حَيْثُ كَانَتْ بِوَجْهِهِ ثُمَّ يَعْطُسُ ثَلَاثًا يُشِيرُ بِإِصْبَعِهِ بِالتَّحْمِيدِ وَيَقَعُ مَسْرُورًا مُخْتُونًا وَرَبَاعِيَّتَاهُ مِنْ فَوْقٍ وَاسْفَلَ وَنَابَاهُ وَضَاحِكًا وَمِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ مِثْلُ سَبِيكَةِ الذَّهَبِ نُورٌ وَيَقِيمُ يَوْمَهُ وَلَيْلَتَهُ تَسِيلُ يَدَاهُ ذَهَبًا وَكَذَلِكَ الْأَنْبِيَاءُ إِذَا وَلِدُوا وَإِنَّمَا الْأَوْصِيَاءُ أَغْلَاقٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ. الكافي/ ۱-۳۸۷-۳۸۸، ح ۵.

اسحاق بن جعفر گوید: شنیدم پدرم امام صادق علیہ السلام می فرمود: ہنگامی کہ مادران ائمہ بہ آنها باردار شوند، سنتی مانند بیهوشی ایشان را فرا گیرد کہ اگر در روز باشد یک روز و اگر در شب باشد یک شب در آن حال بسر برد، سپس در خواب بیند کہ مردی او را بہ پسری دانا و بردبار مژدہ می دہد، او از آن مژدہ مسرور گردد و از خواب بیدار شود، و از طرف راستش از جانب خانہ صدائی شنود کہ گوید: بخیر آبتن شدی و بہ سوی خیر بگرائی، و با خیر آمدی مژدہ باد ترا بہ پسری بردبار و دانا، و در تن خود احساس سبکی کند و پس از آن از پهلوا و شکمش ناراحتی نبیند. و چون ماہ نهم شود در خانہ، آواز بلندی بگوشش رسد و چون شب زائیدنش فرا رسد، در خانہ نوری ظاہر شود کہ جز او و پدرش آن را نبینند و چون او را بزاید نشستہ باشد و برایش گشایش شود تا چہار زانو بیرون آید و پس از اینکہ روی زمین قرار گیرد، بچرخد تا قبلہ بہ ہر طرف باشد، از آن منحرف نشود، سپس سہ بار عطسہ کند و با انگشت بہ حمد خدا اشارہ کند و ناف بریدہ و ختنہ شدہ باشد و دندانهای رباعیش از بالا و پائین و

دودندان نیش و دودندان ضاحکه اش بر آمده باشد و در مقابلش نوری مانند شمش طلا بدرخشد و تا یک شبانه روز از دودستش نوری طلایی ساطع است و پیغمبران هم در زمان تولد چنینند و همانا اوصیاء آویزه پیغمبرانند.

عَنْ ابُو وَلَادٍ حَنَاطٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سُئِلَ عَنْ قَوْلِهِ **وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ** قَالَ: يُنَادِي مُنَادٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَذَلِكَ بَعْدَ مَا صَارَ أَهْلُ الْجَنَّةِ فِي الْجَنَّةِ وَأَهْلُ النَّارِ فِي النَّارِ يَا أَهْلَ النَّارِ هَلْ تَعْرِفُونَ الْمَوْتَ فِي صُورَةٍ مِنَ الصُّورِ فَيَقُولُونَ لَا فَيُؤْتَى بِالْمَوْتِ فِي صُورَةِ كَبْشٍ أَمْلَحَ فَيُوقَفُ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ ثُمَّ يُنَادَوْنَ جَمِيعاً أَشْرَفُوا وَانْظُرُوا إِلَى الْمَوْتِ فَيُشْرَفُونَ ثُمَّ يَأْمُرُ اللَّهُ بِهِ فَيَذْبَحُ ثُمَّ يُقَالُ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ أَبَداً يَا أَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ أَبَداً. تفسير القتي ۲/ ۵۰.

از ابو ولاد حنّاط روایت می کند که از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه: **وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ** سؤال شد، و ایشان پاسخ دادند: بعد از این که بهشتیان وارد بهشت می شوند، و جهنمیان به جهنم می روند، منادی ای از جانب خداوند ندا می دهد: ای اهالی بهشت و جهنم، آیا مرگ را در صورت خاصی می شناسید؟ آنها می گویند: نه، سپس مرگ را در صورت قوچی سیاه که آمیخته با سفیدی است، می آورند و بین جهنم و بهشت قرار می دهند و سپس به همگی اعلام می کنند: بیاید و به مرگ نگاه کنید. آنها بالا می آیند و سپس خداوند دستور ذبح آن را می دهد و مرگ را ذبح می کنند. بعد از آن اعلام می شود: ای بهشتیان، بعد از این جاودانگی است و مرگی در کار نیست.

وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا (۴۱) إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا (۴۲) يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا (۴۳) يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا (۴۴) يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا (۴۵) قَالَ أَرَأَيْتَ أَنْتَ عَنْ آلِهَتِي يَا إِبْرَاهِيمُ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا (۴۶) قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا (۴۷) وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُوا رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا (۴۸) فَلَمَّا اعْتَرَضَهُمْ وَمَا يَعْبدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا (۴۹) وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا (۵۰)

و در این کتاب به یاد ابراهیم پرداز زیرا او پیامبری بسیار راستگوی بود (۴۱) چون به پدرش گفت پدر جان چرا چیزی را که نمی شنود و نمی بیند و از تو چیزی را دور نمی کنی (۴۲) ای پدر به راستی مرا از دانش [وحی حقایق به دست] آمل که تو را نیامد است پس از من پیروی کن تا تو را به راهی راست هدایت نمایم (۴۳) پدر جان شیطان را پرست که شیطان [خدای] رحمان را عصیانگر است (۴۴) پدر جان من می ترسم از جانب [خدای] رحمان عذاب بی به تو رسد و تو یار شیطان باشی (۴۵) گفت ای ابراهیم آیا تو از خدایان من متفری اگر باز نایستی تو را سنگسار خواهم کرد و [برو] برای مدتی طولانی از من دور شو (۴۶) [ابراهیم] گفت درود بر تو باد به زودی از پروردگارم برای تو آمرزش می خواهم زیرا او همواره نسبت به من پر مهر بوده است (۴۷) و از شما و از آن چه غیر از خدای خوانید کناره می گیرم و پروردگارم را می خوانم

امیدوارم که در خواندن پروردگارم ناامید نباشم (۴۸) و چون از آنها و از آن چه به جای خدای پرستیدند کناره گرفت اسحاق و یعقوب را به او عطا کردیم و همه را پیامبر گردانیدیم (۴۹) و از رحمت خویش به آنان ارزانی داشتیم و ذکر خیر بلندی برایشان قرار دادیم (۵۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا طَلَبَ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَاجَةً فَالَّحَّ فِي الدُّعَاءِ اسْتُجِيبَ لَهُ أَوْ لَمْ يُسْتَجَبْ لَهُ وَ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **وَأَدْعُوا رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا**. الكافي ۴/ ۷۰، ح ۶.

امام باقر علیه السلام فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: خداوند پیامرزد بنده ای را که از خداوند درخواست چیزی نماید و در دعایش اصرار بورزد، خواه دعایش مستجاب شود و خواه نشود؛ و سپس این آیه را تلاوت کردند: **وَأَدْعُوا رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا**.

تفسیر القمی: **فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ يَعْنِي إِبْرَاهِيمَ وَ وَهْبَنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا يَعْنِي لِإِبْرَاهِيمَ وَ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ مِنْ رَحْمَتِنَا يَعْنِي رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَ جَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام** حَدَّثَنِي بِذَلِكَ أَبِي عَنِ الْإِمَامِ الْحَسَنِ الْعَسْكَرِيِّ عليه السلام. تفسیر القمی ۱/ ۵۱.

علی بن ابراهیم: **فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ** یعنی ابراهیم علیه السلام از آنان دوری کرد **وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهْبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا وَ وَهْبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا** منظور، ابراهیم و اسحاق و یعقوب است و منظور از **مِنْ رَحْمَتِنَا** رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است. **وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا** و منظور از این آیه امیرالمؤمنین علیه السلام است. علی بن ابراهیم گفت: این حدیث را پدرم از امام حسن عسکری علیه السلام برایم روایت کرده است.

عَنْ مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ الْعَسْكَرِيِّ عليه السلام :: ثُمَّ غَابَ عليه السلام الْغَيْبَةَ الثَّانِيَةَ وَ ذَلِكَ حِينَ نَفَاهُ الطَّاغُوتُ عَنْ مِصْرَ فَقَالَ **وَاعْتَزِلْكُمْ وَ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ أَدْعُوا رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا** قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ **وَجَلَّ وَهْبَنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ وَ كُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا وَ وَهْبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَ جَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا** يَعْنِي بِهِ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام لِأَنَّ إِبْرَاهِيمَ قَدْ كَانَ دَعَا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَجْعَلَ لَهُ لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ فَجَعَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَهُ وَ لِإِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا. کمال الدین / ۱۳۹، ح ۷.

امام عسکری علیه السلام فرمودند: سپس دوباره غایب شد و آن وقتی بود که پادشاه طاغی او را از شهر بیرون کرد و ابراهیم گفت: از شما و آنچه جز خدا می خوانید کناره می گیرم و پروردگار خود را می خوانم و امیدوارم با خواندن پروردگارم بدبخت نباشم و خدای تعالی فرمود: چون از آنها و آنچه که می پرستیدند کناره گرفت، ما اسحاق و یعقوب را به او بخشیدیم و همه را پیامبر ساختیم و از رحمت خود بدانها بخشیدیم و برای ایشان لسان صدق علی قرار دادیم. که مقصود علی بن ابی طالب علیه السلام است، زیرا ابراهیم از خدای تعالی خواسته بود که برایش در میان پسینیان زبان راستگوئی قرار دهد و خدای تعالی برای او و اسحاق و یعقوب لسان صدق علی را قرار داد.

عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام إِنَّ قَوْمًا طَالَبُونِي بِاسْمِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَقُلْتُ لَهُمْ مِنْ قَوْلِهِ تَعَالَى **وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا** فَقَالَتْ صَدَقْتَ هُوَ كَذَا. تأویل الآيات الباهرة ۱/ ۳۰۴، ح ۱۰.

یونس بن عبدالرحمان، از ابوالحسن امام رضا علیه السلام روایت می کند که ایشان فرمودند: همانا گروهی از من اسم امیرالمؤمنین علیه السلام را در قرآن درخواست نمودند. من به ایشان گفتم: از جمله آن این است وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا. ایشان فرمود: راست گفتی، همین طور است.

قال ﷺ أَلَا وَإِنَّ اللِّسَانَ الصَّالِحَ يَجْعَلُهُ اللَّهُ تَعَالَى لِلْمَرْءِ فِي النَّاسِ خَيْرٌ لَهُ مِنَ الْمَالِ يُورِثُهُ مَنْ لَا يَحْمَدُهُ. نهج البلاغة / ۱۷۷، الخطبة ۱۴۰.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند: بدرستی که نام نیکوئی که خداوند تعالی برای کردی در بین مردم قرار دهد بهتر از مالی است که به ارث گذارد و از او به نیکوئی یاد نکنند.

وَإِذْ كُنَّا فِي الْكِتَابِ مُوسَى إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا (۵۱) وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا (۵۲) وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا (۵۳) وَإِذْ كُنَّا فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا (۵۴) وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا (۵۵) وَإِذْ كُنَّا فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا (۵۶) وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا (۵۷) أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا (۵۸) خَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَاتِ فَسُوفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا (۵۹) إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرٌ كَثِيرٌ (۶۰)

و در این کتاب از موسی یادکن زیرا که او پاکدل و فرستاده ای پیامبر بود (۵۱) و از جانب راست طور او را ندا دادیم و در حالی که با وی راز گفتیم او را به خود نزدیک ساختیم (۵۲) و به رحمت خویش برادرش هارون پیامبر را به او بخشیدیم (۵۳) و در این کتاب از اسماعیل یادکن زیرا که او درست و عاقل و فرستاده ای پیامبر بود (۵۴) و خاندان خود را به نماز و زکات فرمان می داد و همواره نزد پروردگارش پسندیده رفتار بود (۵۵) و در این کتاب از ادريس یادکن که او راستگویی پیامبر بود (۵۶) و ما او را به مقامی بلند ارتقا دادیم (۵۷) آنان کسانی از پیامبران بودند که خداوند بر ایشان نعمت ارزانی داشت از فرزندان آدم بودند و از کسانی که همراه نوح [بر کشتی] سوار کردیم و از فرزندان ابراهیم و اسرائیل و از کسانی که [آنان را] هدایت نمودیم و برگزیدیم [و هرگاه آیات [خدای] رحمان بر ایشان خواند می شد سجد کنان و گریان به خاک می افتادند (۵۸) آنگاه پس از آنان جانشینانی به جای ماندند که نماز را تباہ ساخته و از هوسهای پریوی کردند و به زودی [سزای] گمراهی [خود] را خواهند دید (۵۹) مگر آنان که توبه کرده و ایمان آورده و کار شایسته انجام دادند که آنان به بهشت درمی آیند و ستمی بر ایشان نخواهد رفت (۶۰)

عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا مَا الرَّسُولُ وَمَا النَّبِيُّ قَالَ النَّبِيُّ الَّذِي يَرَى فِي مَنَامِهِ وَيَسْمَعُ الصَّوْتَ وَلَا يُعَايِنُ الْمَلَكَ وَ الرَّسُولُ الَّذِي يَسْمَعُ الصَّوْتَ وَيَرَى فِي الْمَنَامِ وَيُعَايِنُ الْمَلَكَ قُلْتُ الْإِمَامُ مَا مَزَلْتُهِ قَالَ يَسْمَعُ الصَّوْتَ وَلَا يَرَى وَلَا يُعَايِنُ الْمَلَكَ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ وَلَا مُحَدَّثٍ. الكافي / ۱، ۱۷۶،

ثعلبه بن میمون، از زرارہ روایت می کند که از امام باقر علیه السلام در مورد آیه وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا پرسیدم و گفتم مرا از فرق بین رسول و نبی آگاه ساز؟ ایشان فرمودند: نبی آن کسی که در خواب می بیند و صدا را می شنود؛ اما فرشته را نمی بیند. اما رسول، فرشته را می بیند و با او سخن می گوید. عرض کردم: جای گاه امام چطور است؟ ایشان فرمودند: صدا را می شنود و فرشته را نمی بیند و فرشته را با چشم مشاهده نمی کند. سپس این آیه را تلاوت کرد: مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ وَلَا مُحَدَّثٍ.

عَنْ أَبِيهِ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: قُلْتُ لِلصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام الْحَسَنُ أَفْضَلُ أَمْ الْحُسَيْنُ عليه السلام فَقَالَ الْحَسَنُ أَفْضَلُ مِنَ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ قُلْتُ فَكَيْفَ صَارَتِ الْإِمَامَةُ مِنْ بَعْدِ الْحُسَيْنِ عليه السلام فِي عَقِبِهِ دُونَ وَلَدِ الْحَسَنِ عليه السلام فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَحَبُّ أَنْ يَجْعَلَ سُنَّةَ مُوسَى وَهَارُونَ عليه السلام جَارِيَةً فِي الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ عليه السلام أَلَا تَرَى أَنَّهُمَا كَانَا شَرِيكَيْنِ فِي التُّبُوءَةِ كَمَا كَانَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ عليه السلام شَرِيكَيْنِ فِي الْإِمَامَةِ وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ التُّبُوءَةَ فِي وَلَدِ هَارُونَ عليه السلام وَلَمْ يَجْعَلْهَا فِي وَلَدِ مُوسَى عليه السلام وَإِنْ كَانَ مُوسَى عليه السلام أَفْضَلَ مِنْ هَارُونَ عليه السلام **كمال الدين ۴۱۶، ح ۹.**

هشام بن سالم گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: حسن افضل است یا حسین؟ فرمود: حسن از حسین افضل است. گوید گفتم: پس چگونه است که امامت پس از حسین در فرزندان وی است و نه در فرزندان حسن؟ فرمود: جاری سازد آیا نمی بینی که آن دو در نبوت شریک بودند هم چنان که حسن و حسین در امامت شریک بودند و خدای تعالی نبوت را در فرزندان هارون قرار داد نه در فرزندان موسی، گرچه موسی افضل از هارون بود.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَتْ مُنَافِقًا وَإِنْ صَامَ وَصَلَّى وَزَعَمَ أَنَّهُ مُسْلِمٌ مَنْ إِذَا اتُّمِنَ خَانَ وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ فِي كِتَابِهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ وَقَالَ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ وَفِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا. **الكافي ۲/ ۲۹۰-۲۹۱، ح ۸.**

رسول خدا قلی الله علیه و آله وسلم فرمودند: سه صفت است که هر که داشته باشد منافق است، اگر چه اهل نماز و روزه باشد و خود را مسلمان پندارد: کسی که چون امانت بدو سپارند خیانت کند چون خبری دهد دروغ گوید هرگاه وعده دهد خلف کند، خدای عزوجل در کتابش فرموده است: إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ وَقَالَ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ و فرموده وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا.

عَنْ سُلَيْمَانَ جَعْفَرِي عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ: أَتَدْرِي لِمَ سُمِّيَ إِسْمَاعِيلُ صَادِقَ الْوَعْدِ قَالَ قُلْتُ لَا أَدْرِي فَقَالَ وَعَدَ رَجُلًا فَجَلَسَ لَهُ حَوْلًا يَنْتَظِرُهُ. **العيون ۲/ ۷۷، ح ۹.**

سلیمان جعفری روایت کرده که گفت: ابو الحسن الرضا علیه السلام از من پرسید آیا می دانی چرا اسماعیل را صادق الوعد خواندند؟ عرض کردم: خیر، پس حضرت فرمود: با مردی وعده گذاشته بود و تا یک سال در انتظار او مراقبت نمود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّ إِسْمَاعِيلَ عليه السلام كَانَ رَسُولًا نَبِيًّا سُلِّطَ عَلَيْهِ قَوْمُهُ فَفَقَشَرُوا جِلْدَهُ وَجْهَهُ وَفَرَوَهُ رَأْسِهِ فَأَتَاهُ رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ فَقَالَ لَهُ رَبُّكَ يُفَرِّئُكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ قَدْ رَأَيْتُ مَا صُنِعَ بِكَ وَ قَدْ أَمَرَنِي بِطَاعَتِكَ فَمُرْنِي بِمَا شِئْتَ فَقَالَ يَكُونُ لِي بِالْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام أَسْوَةٌ. **العلل ۷۸، ح ۳.**

امام صادق علیه السلام فرمودند: اسماعیل کان رَسُولًا نَبِيًّا که حق عز و جل او را به سوی قومش فرستاد و آنها او را گرفته و پوست سر و صورتش را کردند، در این هنگام فرشته‌ای به او نازل شد و عرضه داشت: خداوند جل جلاله مرا به نزد تو فرستاده آن چه می‌خواهی مرا به آن امر کن تا برایت انجام دهم. اسماعیل فرمود: می‌خواهم تابع حسین علیه السلام بوده و در آن چه به او انجام می‌دهند من نیز دنباله رو آن حضرت باشم.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ مَلَكًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ كَانَتْ لَهُ مَنَزَلَةٌ فَأَهْبَطَهُ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ فَأَتَى إِدْرِيسَ النَّبِيَّ فَقَالَ لَهُ اشْفَعْ لِي عِنْدَ رَبِّكَ فَصَلَّى ثَلَاثَ لَيَالٍ لَا يَفْئُتُ وَصَامَ أَيَّامَهَا لَا يُفْطِرُ ثُمَّ طَلَبَ إِلَى اللَّهِ فِي السَّحَرِ لِلْمَلِكِ فَأَذِنَ لَهُ فِي الصُّعُودِ إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ لَهُ الْمَلِكُ أُحِبُّ أَنْ أَكْفِيكَ فَاطْلُبْ إِلَيَّ حَاجَةً فَقَالَ تُرِيدُنِي مَلِكَ الْمَوْتِ لَعَلِّي أَنْسُ بِهِ فَإِنَّهُ لَيْسَ يَهْتَوِي مَعَ ذِكْرِهِ شَيْءٌ فَبَسَطَ جَنَاحَيْهِ ثُمَّ قَالَ ارْكَبْ فَصَعِدَ بِهِ فَطَلَبَ مَلِكَ الْمَوْتِ فِي سَمَاءِ الدُّنْيَا فَقِيلَ إِنَّهُ قَدْ صَعِدَ فَاسْتَقْبَلَهُ بَيْنَ السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ وَ الْخَامِسَةِ فَقَالَ الْمَلِكُ لِمَلِكِ الْمَوْتِ مَا لِي أَرَاكَ قَاطِبًا قَالَ أَتَعَجَّبُ أَنِّي كُنْتُ تَحْتَ ظِلِّ الْعَرْشِ حَتَّى أُمِرْتُ أَنْ أَقْبِضَ رُوحَ إِدْرِيسَ بَيْنَ السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ وَ الْخَامِسَةِ فَسَمِعَ إِدْرِيسُ ذَلِكَ فَانْتَفَضَ مِنْ جَنَاحِ الْمَلِكِ وَ قَبِضَ مَلِكُ الْمَوْتِ رُوحَهُ مَكَانَهُ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا وَ رَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا. الكافي ۳/ ۲۵۷، ح ۲۶.

امام باقر علیه السلام فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرموده اند که جبرئیل علیه السلام به من خبر داده است که فرشته ای از فرشته گان آسمان که در نزد خداوند از جای گاه عظیمی برخوردار بود، مورد خشم خداوند قرار گرفت، و از آسمان به زمین فرو فرستاده شد. پس نزد ادریس علیه السلام آمد و گفت: تو در نزد خداوند از منزلت والایی برخورداری، نزد خداوند، مرا شفاعت کن. او نیز سه شب پشت سر هم نماز گزارد و روزهایش را نیز بی آن که افطار کند، روزه گرفت. سپس در هنگام سحر برای آن فرشته به درگاه خداوند عز و جل دعا کرد. فرشته گفت: درخواست تو اجابت شد و من نیز آزاد شدم. اکنون می‌خواهم تو را پاداش دهم. حال چیزی از من طلب کن. ادریس گفت: می‌توانی فرشته مرگ را به من نشان دهی، شاید که با او انس بگیرم، زیرا با یادآوری نام او، هیچ چیز برایم خوشایند نمی‌گردد. او بال هایش را گشود و گفت: سوار شو. آن گاه ادریس را در آسمان دنیا بالا برد و در جستجوی فرشته مرگ برآمد. به او گفتند: باید بالاتر بروی. او رفت تا این که فرشته مرگ را بین آسمان چهارم و پنجم ملاقات کرد. آن فرشته صدا زد: ای فرشته مرگ! چرا تو را اندوهگین و چهره درهم کشیده می‌بینم؟ او گفت: شگفتی ام از آن است که در زیر سایه عرش دستور گرفتم که روح یک آدمیزاد را بین آسمان چهارم و پنجم قبض کنم. ادریس علیه السلام با شنیدن این جمله، حالش تغییر کرد و بر روی بال فرشته بیهوش شد و فرشته مرگ در همان لحظه، روحش را قبض نمود. خداوند عز و جل در مورد او فرموده است: وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا وَ رَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ يَسْجُدُ فِي سُورَةِ مَرْيَمَ حِينَ يَقُولُ وَ مِمَّنْ هَدَيْنَا وَ اجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَ بُكْيًا وَ يَقُولُ نَحْنُ غُنَيْنَا بِذَلِكَ وَ نَحْنُ أَهْلُ الْجُبُوتِ وَ الصَّفْوَةِ. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۰۵، ح ۱۱.

امام باقر علیه السلام فرمودند: علی بن حسین علیه السلام هنگامی که به این آیه وَ مِمَّنْ هَدَيْنَا وَ اجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَ بُكْيًا از سوره مریم می‌رسید، به سجده می‌افتاد و می‌فرمود: منظور از آن ما هستیم و ما هدایت شدگان و برگزیدگانیم.

عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقِدٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَوْلُهُ تَعَالَى إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا قَالَ كِتَابًا ثَابِتًا وَلَيْسَ إِنْ عَجَلْتَ قَلِيلًا أَوْ أَخَّرْتَ قَلِيلًا بِالَّذِي يَضُرُّكَ مَا لَمْ تُضَيِّعْ تِلْكَ الْإِضَاعَةَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ لِقَوْمٍ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ عَذَابًا. الكافي ۳/ ۲۷۰، ح ۱۳.

داود بن فرقد روایت کرده، که گفت: این سخن حق تعالی إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا را با امام صادق علیه السلام مطرح کردم که ایشان فرمودند: به معنای کتابی ثابت می باشد و این گونه نیست که اگر اندکی شتاب کنی یا اندکی درنگ نمایی، نمازت تباه گردد؛ البته تا زمانی که وقت را با بی تفاوتی تلف نکنی، چرا که خدای تعالی در باره گروهی می فرماید: أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ عَذَابًا.

عَنْ عِيسَى بْنِ دَاوُدَ نَخَّارٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا قَالَ نَحْنُ ذُرِّيَّةُ إِبْرَاهِيمَ وَنَحْنُ الْمَحْمُولُونَ مَعَ نُوحٍ وَنَحْنُ صَفْوَةُ اللَّهِ وَآمَّا قَوْلُهُ مِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا فَهُمْ وَاللَّهُ شِيعَتُنَا الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ لِمَوَدَّتِنَا وَاجْتَبَاهُمْ لِدِينِنَا فَحَيُّوا عَلَيْهِ وَمَاتُوا عَلَيْهِ وَصَفَّهُمُ اللَّهُ بِالْعِبَادَةِ وَالْخُشُوعِ وَرِقَّةِ الْقَلْبِ فَقَالَ إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۰۰، ح ۱۲.

عیسی بن داود نخار روایت می کند که از ابو الحسن موسی بن جعفر علیه السلام در مورد آیه: أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا پرسیدم. ایشان فرمودند: ما نسل ابراهیم و کسانی هستیم که به همراه نوح بر روی کشتی سوار شدیم و ما برگزیدگان خداوندیم. اما منظور از عبارت وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا ایشان به خدا قسم شیعیان مایند که خداوند آنان را به محبت ما هدایت نمود و آنان را برای دین ما برگزید و با آن زندگی کردند و با آن مردند و خداوند آنان را با عبادت و خشوع و رقت قلب توصیف نموده است. سپس فرمود: إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا.

جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمَنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّهُ كَانَ وَعْدٌ مَأْتِيًّا (۶۱) لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا (۶۲) تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا (۶۳) وَمَا نَنْزِلُ إِلَّا بِالْأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا (۶۴) رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا (۶۵) وَيَقُولُ الْإِنْسَانُ إِذَا مَا مِثُ لَسَوْفَ أُخْرَجُ حَيًّا (۶۶) أَوْ لَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا (۶۷) فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمُ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا (۶۸) ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى الرَّحْمَنِ عِتِيًّا (۶۹) ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ أَوْلَىٰ بِهَا صِلِيًّا (۷۰)

باغهای جاودانی که [خدای] رحمان به بندگان در جهان ناپیدا وعده داده است در حقیقت وعده او انجام شدنی است (۶۱) در آن جاسخی یهوده ای نمی شنوند جز درود و روزی شان صبح و شام در آن جا [آماده] است (۶۲) این همان بهشتی است که به هریک از بندگان ماکه پرهیزگار باشند به میراث می دهیم (۶۳) و [ما فرشته گان] جز به فرمان پروردگار نازل نمی شویم آن چه پیش روی ما و آن چه پشت سر ما و آن چه میان این دو است [همه] به او اختصاص دارد و پروردگار هرگز فراموشکار نبوده است (۶۴) پروردگار آسمانها و زمین و آن چه میان آن دو است پس او را پرست و در پرستش او شکیاباش آیا برای او همنای می شناسی (۶۵) و انسان می گوید آیا وقتی بمیرم راستی زند (از قبر) بیرون آورده می شوم (۶۶) آیا انسان به یاد نمی آورد که ما او را قبلاً آفریدیم و حال آنکه چیزی نبوده است (۶۷) پس به پروردگار سوگند که آنها را با شیاطین محصور خواهیم ساخت سپس در حالی که به زانو در آمدند آنان را گرداگرد دوزخ حاضر خواهیم کرد (۶۸) آنگاه از هر دسته ای کسانی از آنان را که بر [خدای] رحمان سرکش تر بوده اند بیرون خواهیم کشید (۶۹) پس از آن به کسانی که برای در آمدن به [جهنم] سزاوارترند خود داناتریم (۷۰)

عَنِ ابْنِ شِهَابِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ قَالَ: شَكَّوْتُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَا أَلْقَى مِنَ الْأَوْجَاعِ وَ الشَّخِمِ فَقَالَ تَعَدَّ وَ تَعَشَّ وَ لَا تَأْكُلْ بَيْنَهُمَا شَيْئاً فَإِنَّ فِيهِ فَسَادَ الْبَدَنِ أَمَا سَمِعْتَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ لَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَ عَشِيًّا. المحسن / ۴۲۰، ح ۱۹۶.

برادرزاده شهاب بن عبد ربه روایت می کند که گفته است: در مورد بیماری ها و پر خوری به نزد امام جعفر صادق علیه السلام شکایت بردم، و ایشان فرمودند: صبحانه و شام بخور و در فاصله بین آنها چیزی نخور؛ چرا که آن موجب تباهی بدن می شود. مگر این گفته خدا را نشنیدی که می فرماید: وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام: فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَا يَسْهُو وَ لَا يَنْسَى إِنَّمَا يَسْهُو وَ يَنْسَى الْمَخْلُوقُ الْمُحْدَثُ أَلَا تَسْمَعُهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ وَ مَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا. نور الثقلين ۳/ ۳۵۲، ح ۱۲۴.

امام رضا علیه السلام فرمود: خداوند نه سهو می کند و نه چیزی را فراموش می نماید، بل که سهو و نسیان مربوط به مخلوقات که نبودند و خلق شدند است، مگر این آیه را نشنیده ای که فرموده: وَ مَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: وَ أَمَّا قَوْلُهُ وَ مَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا فَإِنَّ رَبَّنَا تَبَارَكَ وَ تَعَالَى غُلُوًّا كَبِيرًا لَيْسَ بِالَّذِي يَنْسَى وَ لَا يَغْفُلُ بَلْ هُوَ الْحَفِیْظُ الْعَلِيمُ. التوحید / ۲۶۰، ح ۵.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: اما عبارت وَ مَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا بدین معنا است که پروردگار تبارک و تعالی کسی نیست که فراموش کند و غافل شود، بل که او نگهبان و داناست.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: وَ أَمَّا قَوْلُهُ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا فَإِنَّ تَأْوِيلَهُ هَلْ تَعْلَمُ أَحَدًا اسْمُهُ اللَّهُ غَيْرَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى. التوحید / ۲۶۴ - ۲۶۵، ح ۵.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: اما قول آن جناب که هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا تأویلش اینست که آیا هیچ کس را می دانی که نامش الله باشد بجز الله تبارک و تعالی.

عَنْ مَالِكِ الْجُهَنِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى أَوَّلًا يَذْكُرُ الْإِنْسَانَ أَنَا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَ لَمْ يَكْ شَيْئاً قَالَ فَقَالَ لَا مُقَدَّرًا وَ لَا مُكُونًا قَالَ وَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِهِ هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئاً مَذْكُورًا فَقَالَ كَانَ مُقَدَّرًا غَيْرَ مَذْكُورٍ. الكافي ۱/ ۱۴۷، ح ۵.

مالك جُهَنی روایت می کند که از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه **أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ وَلَمْ يَكْ شَيْئًا** سؤال کردم. ایشان فرمودند: انسان در آن زمان نه اندازه اش مشخص شده بود و نه شکل گرفته بود. وی گوید: از ایشان در مورد آیه **هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا** ایشان فرمودند: اندازه انسان مشخص شده بود، اما اسمی از آن به میان نبود.

عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ حُمْرَانَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا** فَقَالَ كَانَ شَيْئًا وَلَمْ يَكُنْ مَذْكُورًا قُلْتُ فَقَوْلُهُ **أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ وَلَمْ يَكْ شَيْئًا** قَالَ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا فِي كِتَابٍ وَلَا عِلْمٍ. المحاسن/ ۲۴۳، ح ۲۳۴.

حُمران روایت می کند که از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه **هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا** سؤال پرسیدم. ایشان فرمودند: او شیئی بود، اما اسمی از آن به میان نبود. گفتم: نظرتان راجع به آیه: **أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ وَلَمْ يَكْ شَيْئًا** چیست؟ ایشان فرمودند: او را وجودی در هیچ کتاب و علمی نبود.

وَإِن مِّنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا (۷۱) ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثًّا (۷۲) وَإِذَا تَنَلَّى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا (۷۳) وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَثَانًا وَرِثِيًّا (۷۴) قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَدًّا حَتَّى إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضْعَفُ جُندًا (۷۵) وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَّرَدًّا (۷۶) أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتِينَ مَالًا وَوَلَدًا (۷۷) أَطَّلَعَ الْغَيْبَ أَمْ اِتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا (۷۸) كَلَّا سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا (۷۹) وَنَرِيهِ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا (۸۰)

و هیچ کس از شما نیست مگر این که در آن وارد می گردد این [امر] همواره بر پروردگارت حکمی قطعی است (۷۱) آنگاه کسانی را که پرهیزگار بوده اند می رها کنیم و ستمگران را به زانو در افتاده در [دوزخ] رهای می کنیم (۷۲) و چون آیات روشن ما بر آنان خوانده شود کسانی که کفر ورزیده اند به آنان که ایمان آورده اند می گویند کدام یک از [ما] دو گروه جایگاهش بهتر و محفلش آراسته تر است (۷۳) و چه بسیار نسلها را پیش از آنان نابود کردیم که اثانی بهتر و ظاهری فریاد داشتند (۷۴) بگوهر که در گمراهی است [خدای] رحمان به او تا زمانی مهلت می دهد تا وقتی آن چه به آنان وعده داده می شود یا عذاب یا روز رستایش را ببینند پس به زودی خواهند دانست جایگاه چه کسی بدتر و سپاهش ناتوان تر است (۷۵) و خداوند کسانی را که هدایت یافته اند بر هدایتشان می افزاید و نیکیهای ماندگار نزد پروردگارت از حیث پاداش بهتر و خوش فرجام تر است (۷۶) آیا دیدی آن کسی را که به آیات ماکفر ورزید و گفت قطعه به من مال و فرزند [بسیار] داده خواهد شد (۷۷) آیا بر غیب آگاه شده یا از [خدای] رحمان عهده گرفته است (۷۸) نه چنین است به زودی آن چه را می گویدی نویسیم و عذاب را برای او خواهیم افزود (۷۹) و آن چه را می گوید از او به ارث می بریم و تنها به سوی ما خواهد آمد (۸۰)

عَنْ حُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا** قَالَ: أَمَا تَسْمَعُ الرَّجُلَ يَقُولُ وَرَدْنَا مَاءَ بَنِي فَلَانٍ فَهُوَ الْوُرُودُ وَلَمْ يَدْخُلْهُ. تفسير القمي ۵۴/۲.

حسین بن ابی العلاء، از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه **وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا** پرسیدم. ایشان فرمودند: آیا نمی شنوی که گفته می شود: **وَرَدْنَا** مَاءَ بَنِي فَلَانٍ، فهو الورد، و لم يدخله. یعنی به آب فلان کس وارد شدیم و داخل آن نشدیم، پس آن ورود است نه دخول.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله الْحُمَى رَأَيْدُ الْمَوْتِ وَسَجُنُ اللَّهِ تَعَالَى فِي أَرْضِهِ وَفُورُهَا مِنْ جَهَنَّمَ وَهِيَ حَظٌّ كُلِّ مُؤْمِنٍ مِنَ النَّارِ. الكافي ۳/۱۱۴، ح ۷.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: تب، پیش قراول مرگ و زندان خدا در زمین است، گرمای آن از جهنم می باشد و همین مقدار گرما بهره مؤمن از آن آتش است.

عَنْ الصَّدُوقِ رَحِمَهُ اللَّهُ: رُوي أَنَّهُ لَا يُصِيبُ أَحَدًا مِنْ أَهْلِ التَّوْحِيدِ أَلَمٌ فِي النَّارِ إِذَا دَخَلُوهَا، وَإِنَّمَا تُصِيبُهُمُ الْآلَامُ عِنْدَ الْخُرُوجِ مِنْهَا، فَتَكُونُ تِلْكَ الْآلَامُ جَزَاءً بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيهِمْ، وَمَا اللَّهُ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ. الاعتقادات/ ۹۰.

صدوق رحمت الله علیه روایت کرده: از اهل توحید هیچکس درد آتش را وقت ورود به آن نخواهند چشید. و لکن دردها وقت خروج از آتش خواهد بود و آنهم جزای آن چه عمل کرده اند است و خدا به بندگان ظلم نمی کند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَإِذَا تَتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا** قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله دَعَا قُرَيْشًا إِلَى وَلَايَتِنَا فَتَفَرَّقُوا وَانْكَرُوا فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قُرَيْشٍ لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ أَقْرُوا لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَلَنَا أَهْلُ الْبَيْتِ أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا تَعْيِيرًا مِنْهُمْ فَقَالَ اللَّهُ رَدًّا عَلَيْهِمْ **وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ مِنْ الْأُمَمِ السَّالِفَةِ هُمْ أَحْسَنُ أَثَاثًا وَرِثَا.....** الكافي ۱/۴۳۱، ح ۹۰.

امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه **وَإِذَا تَتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا** فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم قریش را به ولایت ما دعوت کرد، اما آنان شانه خالی کردند و آن را انکار نمودند، **قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا** یعنی کسانی که از قریش کافر شدند **لِلَّذِينَ آمَنُوا** یعنی به کسانی که به ولایت امیر المؤمنین علیه السلام و ما اهل بیت اعتراف کردند، گفتند: **أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا** و این بیان حال ایشان است و خداوند هم در جواب ایشان فرمود: **وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ** یعنی نسل هایی از امت های گذشته **هُمْ أَحْسَنُ أَثَاثًا وَرِثَا ..**

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قُلْتُ قَوْلُهُ **مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَدًّا** قَالَ كُلُّهُمْ كَانُوا فِي الضَّلَالَةِ لَا يُؤْمِنُونَ بِوَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَلَا بِوَلَايَتِنَا فَكَانُوا ضَالِّينَ مُضِلِّينَ فَيَمُدُّ لَهُمْ فِي ضَلَالَتِهِمْ وَطُغْيَانِهِمْ حَتَّى يَمُوتُوا فَيُصَيِّرُهُمُ اللَّهُ شَرًّا مَكَانًا وَ أَضْعَفَ جُنْدًا قُلْتُ قَوْلُهُ **حَتَّى إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرُّ مَكَانًا وَأَضْعَفَ جُنْدًا** قَالَ أَمَّا قَوْلُهُ **حَتَّى إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَهُوَ خُرُوجُ الْقَائِمِ وَهُوَ السَّاعَةُ فَسَيَعْلَمُونَ ذَلِكَ الْيَوْمَ** وَمَا نَزَلَ بِهِمْ مِنَ اللَّهِ عَلَى يَدَيِّ قَائِمِهِ فَذَلِكَ قَوْلُهُ **مَنْ هُوَ شَرُّ مَكَانًا** يَعْنِي عِنْدَ الْقَائِمِ **وَأَضْعَفَ جُنْدًا** قُلْتُ قَوْلُهُ **وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى** قَالَ يَزِيدُهُمْ ذَلِكَ الْيَوْمَ هُدًى عَلَى هُدًى بِاتِّبَاعِهِمُ الْقَائِمَ حَيْثُ لَا يَجْحَدُونَهُ وَلَا يُنْكِرُونَهُ قُلْتُ قَوْلُهُ **لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا** قَالَ إِلَّا مَنْ دَانَ اللَّهُ

بِوَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْأَئِمَّةِ مِنْ بَعْدِهِ فَهُوَ الْعَهْدُ عِنْدَ اللَّهِ قُلْتُ قَوْلُهُ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا قَالَ
وَلَايَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ هِيَ الْوُدُّ الَّذِي قَالَ اللَّهُ تَعَالَى قُلْتُ فَإِنَّمَا يَسِّرُنَاهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لُدًّا قَالَ إِنَّمَا يَسِّرُهُ اللَّهُ عَلَى
لِسَانِهِ حِينَ أَقَامَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ عَلِمًا فَبَشَّرَ بِهِ الْمُؤْمِنِينَ وَ أَنْذَرَ بِهِ الْكَافِرِينَ وَ هُمُ الَّذِينَ ذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ لُدًّا أَيُّ كُفَّارًا لَكَفِي ۸

ابی بصیر: از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه پرسیدم: منظور از عبارت قُلْ مَنْ كَانَ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَدًّا چیست؟ ایشان فرمودند: همه آنان در گمراهی بودند، نه به ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام و نه به ولایت ما ایمان می آوردند و بدین ترتیب گمراه شدند و به گمراهی افکندند. پس خداوند نیز آنان را در گمراهی و سرکشی شان وامی گذارد تا زمانی که بمیرند و آنان را در بدترین جای گاه قرار می دهد و سربازانشان را ضعیفترین می گرداند. گفتم: منظور از عبارت حَتَّى إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضْعَفُ جُنْدًا چیست؟ ایشان فرمودند: اما عبارت: حَتَّى إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ به خروج قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف و قیامت اشاره دارد، چرا که در آن روز خواهند دانست که چه چیز از جانب خداوند و به دست ولی او بر آنان فرود خواهد آمد، و عبارت مَنْ هُوَ شَرٌّ مَكَانًا یعنی در هنگام آمدن قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف وَأَضْعَفُ جُنْدًا. گفتم: منظور از عبارت: وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى چیست؟ ایشان فرمودند: خداوند در آن روز به خاطر پیروی شان از قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف هدایتی در کنار هدایتی دیگر نصیبشان می کند، به گونه ای که نه انکارش می کنند و نه او را رد می کنند. پرسیدم: عبارت لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا چه معنایی را می رساند؟ ایشان فرمودند: خداوند در این جا کسانی را که با ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام و دیگر ائمه صلوات الله علیهم اجمعین عزت مند نموده، استثنا کرده است و این پیمان نزد خداوند است. گفتم: منظور از آیه: إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا چیست؟ ایشان فرمودند: ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام همان مودّت و دوستی است که خداوند تبارک و تعالی فرموده است. گفتم: عبارت فَإِنَّمَا يَسِّرُنَاهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لُدًّا به چه معناست؟ ایشان فرمودند: همانا خداوند ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام را بر زبان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم آسان نمود و آن زمانی بود که ایشان را به مانند علمی بر افراشت و با او مؤمنان را بشارت داد و کافران را ترساند و ایشان کسانی هستند که خداوند از آنان در کتاب خویش با عنوان دشمنان سرسخت، یعنی کافران، یاد کرده است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَمَّا أُسْرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَرَأَيْتُ فِيهَا قِيَعَانَ تَفَقَّ [يَقْق] وَ رَأَيْتُ فِيهَا مَلَائِكَةً يَبْنُونَ لَبِنَةً مِنْ ذَهَبٍ وَ لَبِنَةً مِنْ فِصَّةٍ وَ رَبَّمَا أَمْسَكُوا فَقُلْتُ لَهُمْ مَا لَكُمْ رَبَّمَا بَنَيْتُمْ وَ رَبَّمَا أَمْسَكْتُمْ فَقَالُوا حَتَّى تَحْيِيَنَّا التَّفَقُّةَ فَقُلْتُ وَ مَا نَفَقْتُكُمْ فَقَالُوا قَوْلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي الدُّنْيَا سُبْحَانَ اللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ فَإِذَا قَالَ بَنَيْنَا وَ إِذَا أَمْسَكَ أَمْسَكْنَا. تفسير القمي ۲/ ۵۳.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: هنگامی که در شب معراج مرا به آسمان بردند، وارد بهشت شدم و دیدم که زمین آن سفید خالص است و دیدم که فرشته گان گاهی با خشتی از زر و خشتی از نقره می سازند و گاهی باز می ایستند. به ایشان گفتم: شما را چه شده است؟ گاهی می سازید و گاهی دست نگه می دارید؟ ایشان گفتند: صبر می کنیم تا خرجی ما برسد. گفتم:

خرجی شما چیست؟ گفتند: این که انسان مؤمن بگوید: سبحان الله، و الحمد لله، و لا اله الا الله، و الله أكبر، و هرگاه بگوید می سازیم و هرگاه از گفتن دست کشد، ما هم دست می کشیم.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَ قَالَ لَأُوتِيَنَّ مَالًا وَ وَلَدًا وَ ذَلِكَ أَنَّ الْعَاصَ بْنَ وَائِلَ بْنَ هِشَامٍ الْفَرَسِيَّ ثُمَّ السَّهْمِيَّ وَ هُوَ أَحَدُ الْمُسْتَهْزِئِينَ وَ كَانَ لِحَبَابِ بْنِ الْأَرْتِّ عَلَى الْعَاصِ بْنِ وَائِلٍ حَقٌّ فَأَتَاهُ يَتَقَاضَاهُ فَقَالَ لَهُ الْعَاصُ: أَلَسْتُ تَزْعُمُونَ أَنَّ فِي الْجَنَّةِ الذَّهَبَ وَ الْفِضَّةَ وَ الْحَرِيرَ قَالَ بَلَى قَالَ فَمَوْعِدُ مَا بَيْنِي وَ بَيْنَكَ الْجَنَّةُ فَوَ اللَّهُ لَأُوتِيَنَّ فِيهَا خَيْرًا مِمَّا أُوتِيتُ فِي الدُّنْيَا كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا الضُّدُّ الْقَرِينُ الَّذِي يَقْتَرِنُ بِهِ! تفسیر القتی ۵۵/۲.

امام باقر علیه السلام در مورد آیه: أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَ قَالَ لَأُوتِيَنَّ مَالًا وَ وَلَدًا فرمودند: سبب نزول این آیه این است که عاص بن وائل قرشی سهمی که یکی از کسانی بود که قرآن را به تمسخر می گرفت، به حباب بن آرت بدهکار بود. حباب نزد عاص آمد و بدهی خود را مطالبه نمود. عاص به او گفت: آیا شما عقیده ندارید که در بهشت، طلا و نقره و حریر وجود دارد؟ او گفت: چرا. عاص گفت: پس وعده من و تو در بهشت، چرا که به خدا سوگند یاد می کنم که در آن جا از جمله نعمت هایی که در دنیا برخوردار هستم، بهره مند خواهم بود. خداوند در این باره می فرماید: كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا ، ضد یعنی همراه و قرینی که کسی را با او مقایسه می کنند.

وَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا (۸۱) كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا (۸۲) أَلَمْ تَرَأْنَا أَنَّا رَاسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَؤْزِفُهُمْ أَرْبًا (۸۳) فَلَا تَعْبَلُ عَلَيْهِمْ إِنَّمَا تَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا (۸۴) يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا (۸۵) وَ نَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَى جَهَنَّمَ وَرِثَةً (۸۶) لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ أَخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا (۸۷) وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا (۸۸) لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِذَا (۸۹) تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَ تَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَ تَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا (۹۰)

و به جای خدا معبودانی اختیار کردند تا برای آنان [مایه] عزت باشد (۸۱) نه چنین است به زودی [آن معبودان] عبادت ایشان را انکاری کنند و دشمن آنان می گردند (۸۲) آیا ندانستی که ما شیطانها را بر کافران گماشته ایم تا آنان را [به گناهان] تحریک کنند (۸۳) پس بر ضد آنان شتاب مکن که ما [روزها] را برای آنها شماره می کنیم (۸۴) یاد کن [روزی را که] پرهیزگاران را به سوی [خدای] رحمان گروه گروه محشور می کنیم (۸۵) و مجرمان را با حال تشنگی به سوی دوزخ می رانیم (۸۶) [آنان] اختیار شفاعت را ندارند جز آن کس که از جانب [خدای] رحمان پیمانی گرفته است (۸۷) و گفتند [خدای] رحمان فرزندی اختیار کرده است (۸۸) و اقاچه زشتی را [بر زبان] آوردید (۸۹) چیزی نماند است که آسمانها از این [سخن] بشکافند و زمین چاک خورد و کوهها به شدت فرو ریزند (۹۰)

عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام فِي هَذِهِ الْآيَةِ وَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا أَيَّ يَكُونُونَ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ اتَّخَذُوهُمْ آلِهَةً مِنْ دُونِ اللَّهِ ضِدًّا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ يَنْبَرِّءُونَ مِنْهُمْ وَ مِنْ عِبَادَتِهِمْ ثُمَّ قَالَ لَيْسَتِ الْعِبَادَةُ هِيَ السُّجُودَ وَ لَا الرُّكُوعَ وَ إِنَّمَا هِيَ طَاعَةُ الرَّجَالِ مَنْ أَطَاعَ مَخْلُوقًا فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ فَقَدْ عَبَدَهُ. تفسیر القتی ۵۵/۲.

امام جعفر صادق عليه السلام در مورد آیه وَاتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَّيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا فرمودند: یعنی در روز قیامت، اینهایی را که به جای خدا، اله های خود برگزیدند، مخالف آنان می شوند، و از آنان و عبادتشان بیزاری می جویند. ایشان در ادامه فرمودند: عبادت تنها به جای آوردن رکوع و سجود نیست، بل که فرمانبرداری از مردم نیز عبادت است؛ و هر کس در قبال نافرمانی از خداوند، از مخلوق فرمانبرداری کند، در واقع او را پرستیده است.

عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى مَوْلَى آلِ سَامٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا** قَالَ مَا هُوَ عِنْدَكَ قُلْتُ عَدَدُ الْأَيَّامِ قَالَ إِنَّ الْأَبَاءَ وَالْأُمَّهَاتِ يُحْصُونَ ذَلِكَ لَا وَلَكِنَّهُ عَدَدُ الْأَنْفَاسِ. الكافي ۳/ ۲۵۹، ح ۳۳.

عبد الاعلی خادم آل سام روایت می کند که به امام جعفر صادق عليه السلام گفتم: منظور از آیه **إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا** چیست؟ ایشان فرمودند: به نظرت آن در مورد چیست؟ گفتم: شمارش روزها. ایشان فرمودند: همانا پدران و مادران آن را می شمارند، اما در اینجا شمارش نفس ها مراد است.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام نَفْسُ الْمَرْءِ خُطَاهُ إِلَى أَجَلِهِ. نهج البلاغة/ ۴۸۰. الحکمة ۷۴ و ۷۵.

امیر المومنین عليه السلام فرمودند: هر نفس انسان قدمی بسوی مرگ است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَنَا أَوَّلُ وَآخِرُ عَلَى الْعَزِيزِ الْجَبَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ أَهْلُ بَيْتِي ثُمَّ أُمَّتِي ثُمَّ أَسْأَلُهُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ وَ بِأَهْلِ بَيْتِي. الكافي ۲/ ۶۰۰، ح ۴.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: من نخستین کسی هستم که روز قیامت بر خدای عزیز جبار وارد شوم و با کتابش و اهل بیتم، سپس اتم پس از ایشان بپرسم چه کردید با کتاب خدا و اهل بیت من.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلَ عَلِيُّ عليه السلام رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله عَنْ تَفْسِيرِ قَوْلِهِ **يَوْمَ نَخْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا** قَالَ: يَا عَلِيُّ إِنَّ الْوَفْدَ لَا يَكُونُ إِلَّا رُكْبَانًا أَوَّلِكَ رَجُلٌ اتَّقَى اللَّهَ فَأَحَبَّهُ اللَّهُ وَ اخْتَصَّهُمْ وَ رَضِيَ أَعْمَالَهُمْ فَسَمَّاهُمُ اللَّهُ الْمُتَّقِينَ ثُمَّ قَالَ: يَا عَلِيُّ أَمَّا الَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَ بَرَأَ النَّسَمَةَ إِنَّهُمْ لَيُخْرَجُونَ مِنْ قُبُورِهِمْ وَ بَيَاضُ وُجُوهِهِمْ كَبَيَاضِ اللَّجْلِ عَلَيْهِمْ ثِيَابٌ بَيَاضُهَا كَبَيَاضِ اللَّبَنِ عَلَيْهِمْ نِعَالُ الذَّهَبِ شِرَاكُهَا مِنْ لَوْلُؤٍ يَتَلَأَلُ. تفسير القمي ۲/ ۵۳.

امام باقر عليه السلام فرمودند: حضرت علی عليه السلام از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در مورد تفسیر آیه **يَوْمَ نَخْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا** روایت می کنند که ایشان فرمودند: ای علی! کلمه وفد را تنها به گروهی گویند که سواره باشند و ایشان افرادی هستند که تقوای خداوند را پیشه می کنند که بدین جهت، خداوند ایشان را دوست دارد و آنان را خاص خود می گرداند و از کارهایشان راضی است و آنان را پرهیزگاری نامد. سپس فرمود: ای علی! قسم به خدایی که دانه را شکافت و خلائق را به وجود آورد، آنان از قبرهایشان خارج می شوند، در حالی که سفیدی صورتشان مانند برف، لباس هایشان به سفیدی شیر است و کفش هایی طلایی به پا دارند که بند آنها از مروارید درخشان است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِعَلِيٍّ عليه السلام يَا عَلِيُّ يَخْرُجُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَوْمٌ مِنْ قُبُورِهِمْ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَنْ هَؤُلَاءِ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ يَا عَلِيُّ هُمْ شِيعَتُكَ وَأَنْتَ إِمَامُهُمْ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفَدًا عَلَى الرَّحَائِلِ وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَى جَهَنَّمَ وَرَدًا وَهُمْ أَعْدَاؤُكَ يُسَاقُونَ إِلَى النَّارِ بِلَا حِسَابٍ. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۰۷-۳۰۸، ح ۱۴.

امام صادق عليه السلام از قول رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم به علی علیه السلام فرمودند: یا علی خارج می شونی که روی در روز قیامت از قبورشان..... سپس امام علی علیه السلام سؤال کرد: ای رسول خدا! اینان کیستند؟ آن حضرت صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: ای علی! اینان شیعیان تو و افراد مخلص به ولایت تو هستند و تو پیشوای آنها هستی و این بیان آیه: يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفَدًا است یعنی ما پرهیزگاران را گروه گروه، سوار بر مرکب به سوی خداوند رحمان محشور می گردانیم و نَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَى جَهَنَّمَ وَرَدًا و مجرمان را با حال تشنگی به سوی دوزخ می رانیم.

أَنْ دَعَا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا (۹۱) وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا (۹۲) إِنَّ كُلَّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَنِ عَبْدًا (۹۳) لَقَدْ أَحْصَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا (۹۴) وَكُلُّهُمْ آتِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَرْدًا (۹۵) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا (۹۶) فَإِنَّمَا يَسْرُنَا يَسْرُنَا بِلِسَانِكَ لِنُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَنُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لَدَّا (۹۷) وَكَرَّ أَهْلُكُنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هَلْ تُحِشُّ مِنْهُمْ مِنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا (۹۸)

از اینکه برای [خدای] رحمان فرزندی قابل شدند (۹۱) [خدای] رحمان را نزد که فرزندی اختیار کند (۹۲) هر که در آسمانها و زمین است جز بنده و اربه سوی [خدای] رحمان نمی آید (۹۳) و یقیناً آنها را به حساب آورده و به دقت شماره کرده است (۹۴) و روز قیامت همه آنها تنها به سوی او خواهند آمد (۹۵) کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند به زودی [خدای] رحمان برای آنان محبتی [در دلها] قرار می دهد (۹۶) در حقیقت ما این [قرآن] را بر زبان تو آسان ساختیم تا پرهیزگاران را بدان نوید و مردم ستیزه جو را بدان بیم دهی (۹۷) و چه بسیار نسلها که پیش از آنان هلاک کردیم آیا کسی از آنان را می یابی یا صدایی از ایشان می شنوی (۹۸)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا قَالَ لَا يَشْفَعُ وَلَا يَشْفَعُ لَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ بِوَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْأَئِمَّةِ عليهم السلام مِنْ بَعْدِهِ فَهُوَ الْعَهْدُ عِنْدَ اللَّهِ تفسیر القتی ۲/ ۵۶-۵۷.

امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا فرمودند: شفاعت کسی را نمی توانند بکنند و کسی نیز شفاعت اینان را نمی کند و شفاعتشان در مورد دیگران نیز مورد قبول واقع نمی شود، مگر کسانی که إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا ، یعنی کسانی که خداوند به واسطه ولایت امیر المؤمنین علیه السلام و ائمه بعد از او صلوات الله علیهم اجمعین، به ایشان اجازه داده است و این ولایت امیر المؤمنین و ائمه صلوات الله علیهم اجمعین همان عهد و پیمان نزد خداوند است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ لَمْ يُحْسِنْ وَصِيَّتَهُ عِنْدَ الْمَوْتِ كَانَ نَقْصَ فِي مَرْوَتِهِ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ كَيْفَ يُوصِي الْمَيِّتُ عِنْدَ الْمَوْتِ قَالَ: إِذَا حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ وَ اجْتَمَعَ النَّاسُ إِلَيْهِ قَالَ: اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ عَالِمِ

الْغَيْبِ وَ الشَّهَادَةِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِنِّي أَعْهَدُ إِلَيْكَ فِي دَارِ الدُّنْيَا أَنِّي أَشْهَدُ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ وَأَنَّ الْجَنَّةَ حَقٌّ وَأَنَّ النَّارَ حَقٌّ وَأَنَّ الْبَعْثَ حَقٌّ وَالْحِسَابَ حَقٌّ وَالْقَدَرَ وَالْمِيزَانَ حَقٌّ وَأَنَّ الدِّينَ كَمَا وَصَّيْتَ وَ أَنَّ الْإِسْلَامَ كَمَا شَرَعْتَ وَأَنَّ الْقَوْلَ كَمَا حَدَّثْتَ وَأَنَّ الْقُرْآنَ كَمَا أَنْزَلْتَ وَأَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ الْمُبِينُ جَزَى اللَّهُ مُحَمَّدًا خَيْرَ الْجَزَاءِ وَحَيَّ [حَيًّا] اللَّهُ مُحَمَّدًا وَآلَهُ بِالسَّلَامِ اللَّهُمَّ يَا غُدَّتِي عِنْدَ كُرْبَتِي وَيَا صَاحِبِي عِنْدَ شِدَّتِي وَيَا وَلِيِّي فِي نِعْمَتِي يَا إِلَهِي وَإِلَهَ آبَائِي لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ فَإِنَّكَ إِن تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي كُنْتُ أَقْرَبَ مِنَ الشَّرِّ وَأَبْعَدَ مِنَ الْخَيْرِ وَأَسْرَى فِي الْفِتَنِ وَحْدِي فَأَنْسُ فِي الْقَبْرِ وَحْشَتِي وَاجْعَلْ لِي عَهْدًا يَوْمَ أَلْقَاكَ مَنْشُورًا ثُمَّ يُوصِي بِحَاجَتِهِ وَ تَصْدِيقُ هَذِهِ الْوَصِيَّةِ فِي سُورَةِ مَرْيَمَ فِي قَوْلِهِ **لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا** فَهَذَا عَهْدُ الْمَيِّتِ وَالْوَصِيَّةُ حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَحْفَظَ هَذِهِ الْوَصِيَّةَ وَيَتَعَلَّمَهَا وَقَالَ عَلِيُّ

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: عَلَّمَنِيهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَقَالَ: عَلَّمَنِيهَا جَبْرِئِيلُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. تفسير القمي ۲/ ۵۶-۵۷.

امام جعفر صادق عليه السلام از پدران شان عليهم السلام روايت فرمودند: رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم فرموده است: هر کس که در هنگام مرگ، وصيتش را به نيکوي انجام ندهد، انسانيت و عقلش ناقص است. سؤال شد: اى رسول خدا! مرده چگونه وصيت کند؟ آن حضرت فرمودند: هرگاه زمان مرگش فرا برسد و مردم اطرافش جمع شوند، بگويد: خداوندا! اى آفريننده آسمان ها و زمين، اى دانای به غيب و آشکار و اى بخشنده و مهربان، خداوندا! من در دنيا با تو عهد مى کنم که گواهی مى دهم هيچ معبودى جز تو نيست و تو يگانه هستى و هيچ شريکى تو را نيست و محمد صلى الله عليه وآله وسلم بنده و فرستاده توست و بهشت و دوزخ، حق است و رستاخيز و حساب، حق است و تقدير و حسابرسى اعمال، حق است و دين چنان است که تو وصف نمودى و اسلام بدان گونه است که تو وضع کردى و سخن همان است که تو گفتى و قرآن چنان است که تو نازل کردى و تو همان خدای حق و آشکارى؛ خداوند، بهترين پاداش را به محمد صلى الله عليه وآله وسلم عطا کند و براو خاندانش صلوات الله عليهم اجمعين درود فرستد. بار الها! اى توشه هنگام مصيبت من، و اى همراه وقت گرفتاريم، و اى ولى نعمت من، اى معبود من و معبود پدرانم، هرگز مرا حقى به اندازه یک چشم بر هم نهادن به خودم وامگذار که به شر نزديک شوم و از نيکى دور گردم. پس، در قبر مونس تنهايى ام باش و برايم در روزى که به دیدارت مى آيم، عهد و پيمانى قرار بده. سپس آن شخص خواسته اش را وصيت مى کند و گواهی صدق اين وصيت در قرآن در سوره مریم است. آن جا که خداوند از زبان مریم عليه السلام مى فرمايد: **لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا** پس اين عهد و وصيت مرده است و بر هر مسلمانى واجب است و بايد آن را ياد بگيرد و به ديگران بياموزد. امير المؤمنين عليه السلام فرمودند: رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم آن را به من ياد داد. رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم و سلم نيز فرمودند که: جبرئيل عليه السلام آن را به من آموخته است.

عَنْ ابْنِ بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ قَوْلُهُ تَعَالَى **وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا** قَالَ هَذَا حَيْثُ قَالَتْ قُرَيْشٌ إِنَّ لِلَّهِ وَلَدًا وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ إِنَاثٌ فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى رَدًّا عَلَيْهِمْ..... تفسير القمي ۲/ ۵۷.

ابن بصير روايت مى کند که به امام جعفر صادق عليه السلام عرض کردم: نظرتان راجع به آيه **وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا** چيست؟ ايشان فرمودند: اين سخن قریش است که گفته اند: خداوند فرزند دارد و فرشته گان از جنس زنان اند. خداوند تبارک و تعالى نيز در رد آنان فرموده است .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: دَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي آخِرِ صَلَاتِهِ رَافِعاً بِهَا صَوْتَهُ يُسْمِعُ النَّاسَ يَقُولُ اللَّهُمَّ هَبْ لِعَلِيِّ الْمَوَدَّةَ فِي صُدُورِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْهَيْبَةَ وَالْعِظَمَةَ فِي صُدُورِ الْمُتَافِقِينَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ **إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى قَوْلِهِ وَدًّا** قَالَ وَلَايَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ هِيَ الْوُدُّ الَّذِي قَالَ اللَّهُ **وَتُنذِرُ بِهِ قَوْمًا لُدًّا** بَنِي أُمَيَّةَ فَقَالَ رُمِعَ وَاللَّهِ لَصَاعٌ مِنْ تَمْرِ فِي شَنْ بَالٍ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا سَأَلَ مُحَمَّدٌ رَبَّهُ أَفَلَا سَأَلَ مَلَكًا يَعْصُدُهُ أَوْ كَنَزًا يَسْتَظْهُرُ بِهِ عَلَى فَاقَتِهِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ عَشْرَ آيَاتٍ مِنْ هُوْدٍ أَوَّلُهَا **فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضُ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ**. تفسير العياشي ۲/ ۱۴۲، ح ۱۱.

امام صادق عليه السلام فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله در آخر نمازشان و با صدای بلند به طوری که مردم آن را می شنیدند این چنین برای امیر مؤمنان علیه السلام دعا می فرمود: خداوند! محبت علی را در دل مؤمنان و هیبت و عظمت او را در دل منافقان قرار ده. خداوند این آیه را نازل کرد: **إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وَدًّا** فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لُدًّا منظور، بنی امیه است. فردی گفت: به خدا قسم، یک پیمانہ خرما در مُشکی پوسیده و کهنه برای من محبوب تر است از آن چه محمد از پروردگارش درخواست کرد. چرا محمد از خدا درخواست نکرد فرشته ای را به کمک او بفرستد تا او را یاری کند یا گنجی را نطلبید تا او را از فقر برهاند؟! پس خداوند در منزلت علی علیه السلام ده آیه از سوره هود را نازل فرمود که با **فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضُ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ** آغاز می شد.

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام كَانَ سَبَبُ نُزُولِ هَذِهِ الْآيَةِ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام كَانَ جَالِسًا بَيْنَ يَدَيِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ لَهُ قُلْ يَا عَلِيُّ اللَّهُمَّ اجْعَلْ لِي فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ وَدًّا فَأَنْزَلَ اللَّهُ: **إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وَدًّا**. تفسير القمي ۲/ ۵۶.

امام صادق علیه السلام فرمودند: شأن نزول این آیه این است که امام علی علیه السلام در پیشگاه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نشسته بودند و رسول خدا به ایشان فرمودند: ای علی! بگو، خداوند دوستی مرا در قلب مؤمنان قرار ده، پس خداوند این آیه را نازل کرد: **إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وَدًّا**.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وَدًّا** قَالَ نَزَلَتْ فِي عَلِيِّ عليه السلام فَمَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَفِي قَلْبِهِ حُبٌّ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام تَأْوِيلُ الْآيَاتِ الْبَاهِرَةِ ۱/ ۳۰۹، ح ۱۸.

علی بن عبد الله بن عباس، از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه: **إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وَدًّا** روایت می کند که ایشان فرمودند: این آیه در مورد علی علیه السلام نازل شده است. بنابراین هیچ مؤمنی نیست که در قلبش حب علی علیه السلام نباشد.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: قُلْتُ قَوْلُهُ **إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وَدًّا** قَالَ وَلَايَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ هِيَ الْوُدُّ الَّذِي قَالَ اللَّهُ تَعَالَى قُلْتُ **فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لُدًّا** قَالَ إِنَّمَا يَسَّرَهُ اللَّهُ عَلَى لِسَانِهِ حِينَ أَقَامَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَلِمًا فَبَشَّرَ بِهِ الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْذَرَهُ الْكَافِرِينَ وَهُمُ الَّذِينَ ذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ لُدًّا أَيُّ كُفَّارًا الكافي ۱/ ۴۳۱-۴۳۲، ح ۹۰.

ابو بصیر گوید به امام صادق علیه السلام در مورد فرموده خدای متعال عرض کردم: خدا فرماید: **إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وَدًّا** فرمود: آن محبتی که خدای تعالی می فرماید: دوستی امیرالمؤمنین علیه السلام است. عرض کردم:

فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لِئُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لَّدَا فَرَمُود: خدا قرآن را بزبان او روان کرد، زمانی که امیرالمؤمنین علیه السلام را براهنمائی منصوب کرد، پس مؤمنان را بشارت داد و کافران را به آن بیم داد، و این کافران همان کسانی که خدا در کتابش آنها را سرسخت یعنی کافر نامیده.

طه ۲۰

طه ۱۰-۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

طه (۱) مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى (۲) إِلَّا تَذَكُّرَةً لِّمَن يَخْشَى (۳) تَنزِيلًا مِّنْ خَلْقِ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتِ الْعُلَى (۴) الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى (۵) لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَاتَحْتَ الثَّرَى (۶) وَإِنْ تَجْهَرِ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى (۷) اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى (۸) وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى (۹) إِذْ رَأَى نَارًا فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا الْعَلِيِّ آتِيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ أَوْ أَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان طه (۱) قرآن را بر تو نازل نکردیم تا بهرنج افقی (۲) جز اینکه برای هر که می ترسد پندی باشد (۳) نازل شد از جانب کسی که زمین و آسمانهای بلند را آفرید است (۴) خدای رحمان که بر عرش استیلا یافته است (۵) آن چه در آسمانها و آن چه در زمین و آن چه میان آن دو و آن چه زیر خاک است از آن اوست (۶) و اگر سخن به آواز گویی او نهان و نهان تر را می داند (۷) خدایی که جز او معبودی نیست [و] نامهای نیکویه او اختصاص دارد (۸) و آیا خبر موسی به تو رسید (۹) هنگامی که آتشی دید پس به خانواده خود گفت درنگ کنید زیرا من آتشی دیدم امید که پاره ای از آن برای شما بیورم یا در پر تو آتش راه [خود را باز] یابم (۱۰)

عَنْ سُفْيَانَ بْنِ السَّعِيدِ الثَّوْرِيِّ قَالَ: قُلْتُ لَجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا مَعْنَى قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الم... وَأَمَّا طه فَاسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ النَّبِيِّ ﷺ وَ مَعْنَاهُ يَا طَالِبَ الْحَقِّ الْهَادِيَ إِلَيْهِ... المعاني/ ۲۲، ح ۱.

سفیان بن سعید ثوری روایت می کند که از جعفر بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب علیه السلام پرسیدم: ای فرزند رسول خدا! معنای آیه طه چیست؟ ایشان فرمودند: طه اسمی از اسامی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم است، و معنایش این است که ای طلب کننده حق و هدایت گر به سوی آن.

قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ عليه السلام قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ طه أَيُّ طَهَارَةٍ أَهْلِ بَيْتِ مُحَمَّدٍ ﷺ مِنَ الرَّجْسِ ثُمَّ قَرَأَ **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا**. تأويل الآيات الباهرة/ ۱/ ۳۰۹، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند: طه، طهارت اهل بیت صلوات الله عليهم اجمعین است، سپس آیه **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا**.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : قَالَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا صَلَّى قَامَ عَلَى أَصَابِعِ رِجْلَيْهِ حَتَّى تَوَرَّمَتْ [تَبَرَّمَ] فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى طه بِلُغَةٍ طَيِّبَةٍ يَا مُحَمَّدُ مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى إِلَّا تَذَكُّرَةً لِمَنْ يَخْشَى . تفسير القتي ۲/ ۵۷-۵۸.

امام جعفر صادق و امام باقر علیهما السلام فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم هرگاه نماز می گزارد، بر لبه انگشتان پاهایش می ایستاد تا این که انگشتانش ورم کرد. سپس خداوند تبارک و تعالی این آیه را نازل کرد: طه با لهجه قبیله طئی می شود ای محمد! مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى * إِلَّا تَذَكُّرَةً لِمَنْ يَخْشَى.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عِنْدَ عَائِشَةَ لَيْلَتَهَا فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ تُتَعَبُ نَفْسَكَ وَ قَدْ عَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ أَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا قَالَ وَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُومُ عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِ رِجْلَيْهِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى طه مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى . الكافي ۲/ ۹۰، ح ۶.

امام باقر علیه السلام فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شبی نزد عایشه بود و آن حضرت فرمودند: ای رسول خدا! چرا خودت را به زحمت می اندازی، حال آن که خداوند گناهان قبل و بعد تو را آمرزیده است؟ آن حضرت فرمودند: ای عایشه! آیا نباید بنده ای شکرگزار باشم؟ آن گاه امام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بر روی انگشتان پایش می ایستاد. پس خداوند این آیه را نازل کرد: طه مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : ... لَقَدْ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَشْرَ سِنِينَ عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِهِ حَتَّى تَوَرَّمَتْ قَدَمَاهُ وَ اصْفَرَ وَجْهُهُ يَقُومُ اللَّيْلَ أَجْمَعَ حَتَّى عُوتِبَ فِي ذَلِكَ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ طه مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى ... الاحتجاج ۲۱۹-۲۲۰.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....و آن رسول گرامی مدت ده سال به واسطه عبودیت خداوند بر اطراف انگشتان ایستاده عبادت رب العزت نمود تا آن که قدمهای مبارک متورم و سطبر و رنگ مبارکش مایل به زردی گردید، و دائماً نماز شب خواند، تا آن که از جانب خداوند عز و جل عتاب شد که طه مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى...

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:.... بِذَلِكَ وَصَفَ نَفْسَهُ وَ كَذَلِكَ هُوَ مُسْتَوِلٍ عَلَى الْعَرْشِ بَائِنٌ مِنْ خَلْقِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَكُونَ الْعَرْشُ حَامِلًا لَهُ وَ لَا أَنْ يَكُونَ الْعَرْشُ حَاوِيًا لَهُ وَ لَا أَنَّ الْعَرْشَ مُحْتَازٌ لَهُ وَ لَكِنَّا نَقُولُ هُوَ حَامِلُ الْعَرْشِ وَ مُمَسِّكُ الْعَرْشِ وَ نَقُولُ مِنْ ذَلِكَ مَا قَالَ وَ سِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ فَثَبَّتْنَا مِنَ الْعَرْشِ وَ الْكُرْسِيِّ مَا ثَبَّتَهُ وَ نَفِينَا أَنْ يَكُونَ الْعَرْشُ وَ الْكُرْسِيُّ حَاوِيًا لَهُ أَوْ يَكُونَ عَزَّ وَ جَلَّ مُحْتَاجًا إِلَى مَكَانٍ أَوْ إِلَى شَيْءٍ مِمَّا خَلَقَ بَلْ خَلَقَهُ مُحْتَاجُونَ إِلَيْهِ . التوحيد/ ۲۴۸، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند:.... که باین خود را وصف فرموده و هم چنین آن جناب مستولی و غالب بر عرش و از خلق خود جدا است بی آن که عرش او را حامل و بردارنده باشد و نه آن که عرش او را در برداشته باشید یا او را فرا گرفته باشد و نه آن که عرش گذارنده عرش است و از این آن چه فرموده می گوئیم که آن جناب حامل عرش و نگاه دارنده عرش است و از این آن چه فرموده می گوئیم که وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ یعنی فرا رسیده است کرسی او که مراد از آن علم است همه آسمانها و زمین را پس ثابت نمودیم از عرش و کرسی آن چه را که ثابت نمانده و نفی کردیم که عرش یا کرسی او را در برداشته باشد یا آن که آن جناب عز و جل بمکان یا چیزی از آن چه آفریده محتاج باشد بل که آفریدگانش باو محتاج اند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَارِدٍ أَنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام سُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى فَقَالَ اسْتَوَى مِنْ كُلِّ شَيْءٍ فَلَيْسَ شَيْءٌ هُوَ أَقْرَبَ إِلَيْهِ مِنْ شَيْءٍ. التوحيد/ ۳۱۵، ح ۱.

محمد بن مارد روایت می کند که از امام جعفر صادق علیه السلام در باره آیه الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى سؤال شد. ایشان فرمودند: بر هر چیزی استیلا یافته است؛ بنابراین هیچ چیز از دیگری به او نزدیکتر نیست.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحُجَّاجِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى فَقَالَ اسْتَوَى مِنْ كُلِّ شَيْءٍ فَلَيْسَ شَيْءٌ أَقْرَبَ إِلَيْهِ مِنْ شَيْءٍ لَمْ يَبْعُدْ مِنْهُ بَعِيدٌ وَلَمْ يَقْرُبْ مِنْهُ قَرِيبٌ اسْتَوَى مِنْ كُلِّ شَيْءٍ. التوحيد/ ۳۱۵، ح ۲.

عبد الرحمان بن حجاج روایت می کند که از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى سؤال کردم. ایشان پاسخ دادند: خداوند بر هر چیزی استیلاء یافته، بنابراین هیچ چیز از دیگری به او نزدیکتر نیست و هیچ دوری از او دور نمی شود و هیچ نزدیکی به او نزدیک نمی گردد و اوست که بر هر چیزی استیلا یافته است.

عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ يَذْكُرُ فِيهِ قُدُومَ الْجَائِلِيْقِ الْمَدِينَةَ مَعَ مِائَةِ مِنَ النَّصَارَى بَعْدَ قَبْضِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ سُؤَالَهُ أَبَا بَكْرٍ عَنْ مَسَائِلَ لَمْ يُجِبْهُ عَنْهَا ثُمَّ أُرْشِدَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَسَأَلَهُ عَنْهَا فَأَجَابَهُ وَ كَانَ فِيهَا سَأَلُهُ أَنْ قَالَ لَهُ أَخْبِرْنِي عَنِ الرَّبِّ أَيْنَ هُوَ وَ أَيْنَ كَانَ فَقَالَ عَلِيٌّ عليه السلام لَا يَوْصَفُ الرَّبُّ جَلَّ جَلَالُهُ بِمَكَانٍ هُوَ كَمَا كَانَ وَ كَانَ هُوَ لَمْ يَكُنْ فِي مَكَانٍ وَ لَمْ يَزَلْ مِنْ مَكَانٍ إِلَى مَكَانٍ وَ لَا أَحَاطَ بِهِ مَكَانٌ بَلْ كَانَ لَمْ يَزَلْ بِلَا حَدٍّ وَ لَا كَيْفَ قَالَ صَدَقْتَ فَأَخْبِرْنِي عَنِ الرَّبِّ أَيْ فِي الدُّنْيَا هُوَ أَوْ فِي الْآخِرَةِ قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام لَمْ يَزَلْ رَبُّنَا قَبْلَ الدُّنْيَا وَ لَا يَزَالُ أَبَدًا هُوَ مُدَبِّرُ الدُّنْيَا وَ الْعَالَمِ بِالْآخِرَةِ فَأَمَّا أَنْ يُحِيطَ بِهِ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةُ فَلَا وَ لَكِنْ يَعْلَمُ مَا فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ قَالَ صَدَقْتَ يَرْحَمَكَ اللَّهُ... التوحيد/ ۳۱۶، ح ۳.

سلمان فارسی در حدیث طویلی که در آن ورود جاثلیق را بمدینه ذکر می کند با صد نفر از نصاری بعد از وفات رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و سؤال کردنش ابو بکر را از چند مسأله که او را از آنها جواب نداد و بعد از آن بسوی امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام ارشاد و رهنمائی شد و آن حضرت را از آنها سؤال نمود و حضرت او را جواب فرمود و در آن چه حضرت را سؤال کرد این بود که بحضرت عرض کرد که مرا از پروردگار خبر ده که آن جناب در کجا است و در کجا بود علی علیه السلام فرمود که پروردگار جل جلاله بمکانی وصف نمی شود و آن جناب چنان است که بود و بود چنان که هست در هیچ مکانی نبود و از مکانی بمکانی دیگر زائل نشد و هیچ مکانی باو احاطه نکرد بل که پیوسته بود بی اندازه و چون و چگونگی جاثلیق گفت که راست گفתי پس مرا خبر ده از پروردگار که آیا در دنیا است یا در آخرت حضرت علیه السلام فرمود که پیوسته پروردگار ما پیش از دنیا بوده و آن جناب مدبر دنیا و عالم با آخرت است و اما آن که دنیا و آخرت باو احاطه کنند پس نه چنانست ولیکن آن چه را که در دنیا و آخرت است می داند جاثلیق گفت که راست گفתי خدا تو را رحمت.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ زَعَمَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ شَيْءٍ أَوْ فِي شَيْءٍ أَوْ عَلَى شَيْءٍ فَقَدْ كَفَرَ فُلْتُ فَسَّرَ لِي قَالَ أَغْنِي بِالْحَوَايَةِ مِنَ الشَّيْءِ لَهُ أَوْ بِإِمْسَاكِ لَهُ أَوْ مِنْ شَيْءٍ سَبَقَهُ. التوحيد/ ۳۱۷، ح ۵.

امام جعفر صادق عليه السلام فرمودند: هر كس كه گمان كند كه خداوند از چيزي است يا در چيزي است يا بر روي چيزي است، بي شك كافر شده است. من به ايشان گفتم: اين جمله را براي من تفسير كنيد. ايشان فرمودند: منظورم اين است كه چيزي او را در بر بگيرد و او را نگه دارد و يا اين كه چيزي نسبت به او قديم باشد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مَنْ زَعَمَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ شَيْءٍ أَوْ فِي شَيْءٍ فَقَدْ أَشْرَكَ ثُمَّ قَالَ مَنْ زَعَمَ أَنَّ اللَّهَ مِنْ شَيْءٍ فَقَدْ جَعَلَهُ مُحَدَّثًا وَمَنْ زَعَمَ أَنَّهُ فِي شَيْءٍ فَقَدْ زَعَمَ أَنَّهُ مُحْضُورٌ وَمَنْ زَعَمَ أَنَّهُ عَلَى شَيْءٍ فَقَدْ جَعَلَهُ مُحْمُولًا. (التوحيد/ ۳۱۷، ح ۹)

امام صادق عليه السلام كه فرمود: هر كه گمان كند كه خدا از چيزيست يا در چيزي يا بر پيچزي است بحقيقت كه شر ك آورده بعد از آن فرموده كه هر كه گمان كند كه خدا از چيزيست او را حادث قرار داده و هر كه گمان كند كه خدا در چيزيست او را محصور گمان کرده و هر كه گمان كند كه خدا بر بالاي چيزيست او را محمول ساخته.

عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْعَرْشِ وَ الْكُرْسِيِّ فَقَالَ إِنَّ لِلْعَرْشِ صِفَاتٍ كَثِيرَةً مُخْتَلِفَةً لَهُ فِي كُلِّ سَبَبٍ وَضِعَ فِي الْقُرْآنِ صِفَةً عَلَى حِدَةٍ فَقَوْلُهُ **رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ** يَقُولُ الْمَلِكُ الْعَظِيمُ وَقَوْلُهُ **الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى** يَقُولُ عَلَى الْمَلِكِ اِحتَوَى وَ هَذَا مُلْكُ الْكِفُوفِيَّةِ فِي الْأَشْيَاءِ ثُمَّ الْعَرْشُ فِي الْوَصْلِ مُتَفَرِّدٌ مِنَ الْكُرْسِيِّ لِأَنَّهُمَا بَابَانِ مِنْ أَكْبَرِ أَبْوَابِ الْغُيُوبِ وَ هُمَا جَمِيعَا غَيْبَانِ وَ هُمَا فِي الْغَيْبِ مَقْرُونَانِ لِأَنَّ الْكُرْسِيَّ هُوَ الْبَابُ الظَّاهِرُ مِنَ الْغَيْبِ الَّذِي مِنْهُ مَطْلَعُ الْبَدْعِ وَ مِنْهُ الْأَشْيَاءُ كُلُّهَا وَ الْعَرْشُ هُوَ الْبَابُ الْبَاطِنُ الَّذِي يُوجَدُ فِيهِ عِلْمُ الْكَيْفِ وَ الْكُونِ وَ الْقَدَرِ وَ الْحَدِّ وَ الْأَيِّنِ وَ الْمَشِيَّةِ وَ صِفَةُ الْإِرَادَةِ وَ عِلْمُ الْأَلْفَاظِ وَ الْحَرَكَاتِ وَ التَّرَكُّ وَ عِلْمُ الْعُودِ وَ الْبَدْءِ فَهُمَا فِي الْعِلْمِ بَابَانِ مَقْرُونَانِ لِأَنَّ مُلْكَ الْعَرْشِ سِوَى مُلْكِ الْكُرْسِيِّ وَ عِلْمُهُ أَغْيَبُ مِنْ عِلْمِ الْكُرْسِيِّ فَمِنْ ذَلِكَ قَالَ **رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ** أَيَّ صِفَتِهِ أَعْظَمُ مِنْ صِفَةِ الْكُرْسِيِّ وَ هُمَا فِي ذَلِكَ مَقْرُونَانِ (التوحيد/ ۳۲۱-۳۲۲، ح ۱)

حنان بن سدير كه گفت حضرت صادق عليه السلام را سؤال كردم از عرش و كرسی فرمود كه عرش را صفات بسيار است كه اختلاف دارند و آن را در هر سببي كه در قرآن وضع شده صفتي است عليحده پس قول او **رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ** می فرمايد كه پروردگار و ملك عظيم و قول آن جناب **الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى** می فرمايد كه خداوند مهربان بر ملك مشتمل شد و اين ملك ملك كيفوفيت و چگونگي است در چيزها بعد از آن عرش در وصول و پيوند از كرسی منفرد و جدا است زيرا كه عرش و كرسی دو درند از بزرگترين درهاي غيبها و هر دو غيبت و نهانند و آنها در غيب مقرون و بهم پيوسته اند زيرا كه كرسی گاه ظاهر است از غيبي كه مطلع تازه ها از آنست و از آنست همه چيزها و عرش درگاه باطني است كه علم كيف و كون و قدر و حد و اين و مشيت و صفت و اراده و علم الفاظ و حر كات و ترك و علم و عود و بدء در آن يافت می شود پس آنها در علم دو درند كه بهم پيوسته اند زيرا كه ملك عرش غير از ملك كرسی است و علمش از علم كرسی پنهان تر است و از اين جهت فرموده است كه **رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ** يعني صفتش از صفت كرسی بزرگتر است و هر دو در اين امر مقرونند

عَنِ الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ سُئِلَ لِمَ سَمَّيْتَ الْكُعْبَةَ كُعْبَةً قَالَ لِأَنَّهَا مُرَبَّعَةٌ فَقِيلَ لَهُ وَلِمَ صَارَتْ مُرَبَّعَةً قَالَ لِأَنَّهَا بِحِذَاءِ الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ وَ هُوَ مُرَبَّعٌ فَقِيلَ لَهُ وَلِمَ صَارَ الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ مُرَبَّعًا قَالَ لِأَنَّهُ بِحِذَاءِ الْعَرْشِ وَ هُوَ مُرَبَّعٌ فَقِيلَ لَهُ وَلِمَ صَارَ الْعَرْشُ مُرَبَّعًا قَالَ لِأَنَّ الْكَلِمَاتِ الَّتِي بُنِيَ عَلَيْهَا الْإِسْلَامُ أَرْبَعٌ وَ هِيَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ. (العلل/ ۳۹۸، ح ۲)

از حضرت امام صادق عليه السلام سؤال شد: برای چه کعبه، کعبه نامیده شده؟ حضرت فرمودند: زیرا چهار گوش می باشد. عرض شد: برای چه چهار گوش می باشد؟ حضرت فرمودند: زیرا محاذی بیت المعمور است و آن چهار گوش می باشد. عرض شد: برای چه بیت المعمور چهار گوش است؟ حضرت فرمودند: زیرا محاذی عرش است و آن چهار گوش می باشد. محضر مبارکش عرض شد: چرا عرش مربع است؟ فرمودند: زیرا کلماتی که اسلام بر آن بنا شده چهار تا است و آنها عبارتند از: سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله و الله اكبر.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): ... الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى يَعْني اسْتَوَى تَدْبِيرُهُ وَ عَلَا أَمْرُهُ... الاحتجاج/ ۲۵۰.

آیه: الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى یعنی: تدبیرش مستقر و کارش بالا گرفت...

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): ... أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَى كُلُّ شَيْءٍ عَلَى الثَّرَى وَ الثَّرَى عَلَى الْقُدْرَةِ وَ الْقُدْرَةُ تَحْمِلُ كُلَّ شَيْءٍ..... الخصال/ ۵۹۷، ح ۱.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.... مگر ندانی آن چه در آسمانها و زمین و میان این دو وزیر خاک است از خداست. هر چیزی بر خاک است و خاک بر توانایی خدا برقرار است...

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) يَقُولُ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ بَابَ اللَّهِ الَّذِي لَا يُؤْتَى إِلَّا مِنْهُ وَ سَبِيلُهُ الَّذِي مَنْ سَلَكَ بَغْيَرَهُ هَلَكَ وَ كَذَلِكَ جَرَى عَلَى الْأَيِّمَةِ الْهُدَى وَاحِدًا بَعْدَ وَاحِدٍ جَعَلَهُمُ اللَّهُ أَرْكَانَ الْأَرْضِ أَنْ تَمِيدَ بِأَهْلِهَا وَ الْحُجَّةَ الْبَالِغَةَ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ وَ مِنْ تَحْتِ الثَّرَى. البصائر/ ۲۲۰-۲۲۱.

امام صادق علیه السلام فرمود: ...امیرالمؤمنین علیه السلام باب منحصر بفرد خداشناسی است و راه بسوی خداست، هر که جز آن پوید هلاک شود و این امتیازات هم چنین برای ائمه هدی یکی پس از دیگری جاریست. خدا ایشان را ارکان زمین قرار داده تا اهلش را نجنباند و حجت رسای خویش ساخت برای مردم روی زمین و زیر خاک...

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَعْلَمُ السِّرَّ وَ أَخْفَى قَالَ السِّرُّ مَا كَتَمْتَهُ فِي نَفْسِكَ وَ أَخْفَى مَا خَطَرَ بِبَالِكَ ثُمَّ أُنْسِيَتْهُ. المعاني/ ۱۴۳، ح ۱.

محمد بن مسلم گوید از امام جعفر صادق علیه السلام از قول خداوند عز و جل يَعْلَمُ السِّرَّ وَ أَخْفَى پرسیدم : فرمودند سر آن است که در قلب و نفس و خود پنهان می کنی و اخفی آن است که از ذهنت عبور می کند و سپس از یاد می رود.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) إِنَّ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى تِسْعَةَ وَ تِسْعِينَ اسْمًا مِائَةً إِلَّا وَاحِدًا مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَ هِيَ اللَّهُ الْإِلَهُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الصَّمَدُ الْأَوَّلُ الْآخِرُ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ الْقَدِيرُ الْقَاهِرُ الْعَلِيُّ الْأَعْلَى الْبَاقِي الْبَدِيعُ الْبَارِي الْأَكْرَمُ الظَّاهِرُ الْبَاطِنُ الْحَيُّ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ الْحَلِيمُ الْحَفِيزُ الْحَقُّ الْحَسِبُ الْحَمِيدُ الْحَنُفِيُّ الرَّبُّ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ الدَّارِيُّ الرَّزَّاقُ الرَّقِيبُ الرَّؤُوفُ الرَّائِي السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهِينُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ السَّيِّدُ السُّبُوْحُ الشَّهِيدُ الصَّادِقُ الصَّانِعُ الظَّاهِرُ الْعَدْلُ الْعَفُو الْعَفُورُ الْعَظِيمُ الْغِيَاثُ الْفَاطِرُ الْفَرْدُ الْفَتَّاحُ الْفَالِقُ الْقَدِيمُ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ الْقَوِيُّ الْقَرِيبُ الْقَيُّومُ الْقَابِضُ الْبَاسِطُ قَاضِي الْحَاجَاتِ الْمَجِيدُ الْمُؤَلَّى الْمُتَّانُ الْمُحِيطُ الْمُبِينُ الْمُقِيتُ الْمُصَوِّرُ الْكَرِيمُ

الْكَبِيرُ الْكَافِي كَاشِفُ الضَّرِّ الْوُثْرُ الثُّورُ الْوَهَّابُ النَّاصِرُ الْوَاسِعُ الْوُدُودُ الْهَادِي الْوَفِيُّ الْوَكِيلُ الْوَارِثُ الْبَارِ الْبَاعِثُ الْتَوَّابُ الْجَلِيلُ الْجَوَادُ الْخَبِيرُ الْخَالِقُ **خَيْرُ النَّاصِرِينَ** الدَّيَّانُ الشَّكُورُ الْعَظِيمُ اللَّطِيفُ الشَّافِي. التوحيد/ ۱۹۴

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: که خدای تبارک و تعالی را نود و نه نام باشد که عبارت است از صد نام مگر یکی هر که آنها را احصاء کند داخل بهشت شود و آنها الله است و واحد و احد و صمد و اول و آخر و سمیع و بصیر و قدیر و قاهر و علی و اعلی و باقی و بدیع و باری و اکرم و ظاهر و باطن و وحی و حکیم و علیم و حلیم و حفیظ و حق و حسبی و حمید و حفی و رب و رحمان و رحیم و ذاری و رازق و رقیب و رؤف و رائی و سلام و مؤمن و مهمین و عزیز و جبار و متکبر و سید و سبوح و شهید و صادق و صانع و طاهر و عدل و عفو و غفور و فنی و غیاث و فاطر و فرد و فتاح و فالق و قدیم و ملک و قدوس و قوی و قریب و قیوم و قابض و باسط و قاضی الحاجات و مجید و مولی منان و محیط و مبین و مقیت و مصور و کریم و کبیر و کافی و کاشف الضر و تر و نور و هاب و ناصر و واسع و ودود و هادی و وفی و وکیل و وارث و بر و باعث و نواب و جلیل و جواد و خبیر و خالق و خیر الناصرین و دیان و شکور و عظیم و لطیف و شافی.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **آتَيْكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ** يَقُولُ آتَيْكُمْ **بِقَبَسٍ مِنَ النَّارِ** تَصْطَلُونَ مِنَ الْبَرْدِ. تفسير القتي ۲/ ۶۰.

امام باقر علیه السلام در باره آیه شریفه **آتَيْكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ** فرمود: برای شما پاره هایی از آتش می آورم تا در برابر سرما خود را گرم کنید..

فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ يَا مُوسَى (۱۱) إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى (۱۲) وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَى (۱۳) إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي (۱۴) إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لَتُتْجِزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى (۱۵) فَلَا يَصُدُّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَتَرْدَى (۱۶) وَمَا تِلْكَ يَمِينُكَ يَا مُوسَى (۱۷) قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا وَأُشْفِي بِهَا عَلَى غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا مَآرِبُ أُخْرَى (۱۸) قَالَ أَلْقَاهَا يَا مُوسَى (۱۹) فَلَأْقَاهَا فِإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى (۲۰)

پس چون بدان رسیدند دادده شد که ای موسی (۱۱) این منم پروردگار تو پای پوش خویش بیرون آور که تو در وادی مقدس طوی هستی (۱۲) و من تو را برگزیدم ام پس بدان چه وحی می شود گوش فراده (۱۳) منم من خدایی که جز من خدایی نیست پس مرا پرستش کن و به یاد من نماز برپا دار (۱۴) در حقیقت قیامت فرارسند است می خواهم آن را پوشیده دارم تا هر کسی به [موجب] آن چه می کوشد جزا یابد (۱۵) پس هرگز نباید کسی که به آن ایمان ندارد دوازده هوس خویش پیروی کرده است تو را از آن باز دارد که هلاک خواهی شد (۱۶) و ای موسی در دست راست تو چیست (۱۷) گفت این عصای من است بر آن تکیه می دهم و با آن برای گوسفندانم برگ می تکانم و کارهای دیگری هم برای من از آن بر می آید (۱۸) فرمود ای موسی آن را بینداز (۱۹) پس آن را انداخت و ناگاه ماری شد که به سرعت می خزید (۲۰)

عَنْ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَمِي عَنِ الْحُجَّةِ الْقَائِمِ عليه السلام: قُلْتُ فَأَخْبِرْنِي يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ عَنْ أَمْرِ اللَّهِ لِتَبِيَّهِ مُوسَى عليه السلام **فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى** فَإِنَّ فُقَهَاءَ الْفَرِيقَيْنِ يَزْعُمُونَ أَنَّهَا كَانَتْ مِنْ إِهَابِ الْمَيْتَةِ فَقَالَ عليه السلام مَنْ قَالَ ذَلِكَ فَقَدْ افْتَرَى عَلَى مُوسَى وَاسْتَجْهَلَهُ

فِي نُبُوتِهِ لِأَنَّهُ مَا خَلَا الْأَمْرُ فِيهَا مِنْ خَطِيئَتَيْنِ إِمَّا أَنْ تَكُونَ صَلَاةُ مُوسَى فِيهِمَا جَائِزَةً فَإِنْ كَانَتْ صَلَاتُهُ جَائِزَةً جَازَ لَهُ لُبْسُهُمَا فِي تِلْكَ الْبُقْعَةِ وَإِنْ كَانَتْ مُقَدَّسَةً مُطَهَّرَةً فَلَيْسَتْ بِأَقْدَسَ وَأَطْهَرَ مِنَ الصَّلَاةِ وَإِنْ كَانَتْ صَلَاتُهُ غَيْرَ جَائِزَةٍ فِيهِمَا فَقَدْ أُوجِبَ عَلَى مُوسَى أَنَّهُ لَمْ يَعْرِفِ الْحَلَالَ مِنَ الْحَرَامِ وَمَا عَلِمَ مَا تَجُوزُ فِيهِ الصَّلَاةُ وَمَا لَمْ تَجُزْ وَهَذَا كُفْرٌ قُلْتُ فَأَخْبِرْنِي يَا مَوْلَايَ عَنِ التَّأْوِيلِ فِيهِمَا قَالَ إِنَّ مُوسَى نَاجَى رَبَّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ فَقَالَ يَا رَبِّ إِنِّي قَدْ أَخْلَصْتُ لَكَ الْمَحَبَّةَ مِنِّي وَغَسَلْتُ قَلْبِي عَمَّنْ سِوَاكَ وَكَانَ شَدِيدَ الْحُبِّ لِأَهْلِهِ فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى **فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ** أَيِ انْزِعْ حُبَّ أَهْلِكَ مِنْ قَلْبِكَ إِنْ كَانَتْ مَحَبَّتُكَ لِي خَالِصَةً وَقَلْبُكَ مِنَ الْمَيْلِ إِلَى مَنْ سِوَايَ مَغْسُولًا كمال الدين / ۴۶۰.

سعد بن عبدالله قمی، می گوید به حضرت حجت علیه السلام عرض کردم: ای فرزند رسول خدا! مرا از فرمان خدای متعال به پیامبرش موسی علیه السلام آگاه کن که به او فرمود: **فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ** إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوبَى چرا که فقهای شیعه و سنی را عقیده بر این است که کفش های موسی از پوست و جلد مردار بوده است. آن گاه امام علیه السلام فرمود: هرکس این را گفته، به موسی علیه السلام تهمت زده و او را در پیامبری خویش جاهل و نادان دانسته است. چرا که امر در این باره از دو حال خارج نیست: یا این که نماز موسی با این کفش ها جایز نبوده و یا جایز بوده است. اگر نمازش جایز بوده، برای موسی پوشیدن آنها در آن مکان نیز جایز بوده است، اگر آن مکان مقدس نبوده باشد. اگر آن مکان مقدس هم نبوده باشد، از نماز، مقدس تر و مطهرتر نیست. اما اگر گزاردن نماز با آن کفش ها جایز نبوده است، پس این باور را در مورد موسی علیه السلام به وجود می آورد که او حلال را از حرام تشخیص نمی داده و نسبت به آن چه نماز در آن درست یا نادرست است، علم نداشته است که این هم کفر است. عرض کردم: پس ای مولای من! مرا از تاویل آن آگاه کن. فرمود: همانا موسی علیه السلام با پروردگارش در بیابان مقدس نجوا کرد و گفت: پروردگارا! محبتم را نسبت به خودت پاک و خالص گردانیده ام و دلم را از هر چه غیر توست شسته ام و این در حالی بود که موسی علیه السلام به خانواده اش مهر و علاقه فراوانی داشت. پس خداوند متعال فرمود: **فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ** یعنی دوستی و علاقه خانواده ات را از قلبت بیرون انداز تا محبت تو نسبت به من خالص گردد و قلبت از میل و علاقه به غیر من پاک گردد.

عن عبد الله بن يزيد بن سلام أنه سأل رسول الله ﷺ فقال: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْوَادِي الْمُقَدَّسِ لِمَ سُمِّيَ الْمُقَدَّسَ قَالَ لِأَنَّهُ قُدِّسَتْ فِيهِ الْأَرْوَاحُ وَاصْطَفِيَتْ فِيهِ الْمَلَائِكَةُ وَكَلَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مُوسَى **تَكْلِيمًا** قَالَ فَلِمَ سُمِّيَتْ الْجَنَّةُ جَنَّةً قَالَ لِأَنَّهَا جَنَّةٌ خَيْرٌ نَقِيَّةٌ وَعِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ مَرْضِيَّةٌ. العلل / ۴۷۱ - ۴۷۲، ح ۳۳.

عبد الله بن يزيد بن سلام گوید از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پرسیدم اینک بفرمایید برای چه به وادی مقدس، مقدس می گویند؟ حضرت فرمودند: زیرا در آن وادی ارواح تقدیس و تنزیه شده و فرشته گان را به صف کشیده اند و کَلَّمَ اللَّهُ با جناب موسی علیه السلام. سائل عرض کرد: چرا جَنَّت را جَنَّت خوانده اند؟ حضرت فرمودند: زیرا مستور و پنهان از مخلوقات است و نیز پسندیده و پاکیزه بوده و نزد خدا ذکرش و یادش مطلوب و مرضی است.

قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَى (۲۱) وَاضْمُمْ يَدَكَ إِلَى جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ آيَةً أُخْرَى (۲۲) لِنُرِيكَ مِنْ آيَاتِنَا الْكُبْرَى (۲۳) أَذْهَبَ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى (۲۴) قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي (۲۵) وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي (۲۶) وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي (۲۷) يَفْقَهُوا قَوْلِي (۲۸) وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي (۲۹) هَارُونَ أَخِي (۳۰)

فرمود آن را بگیر و مترس به زودی آن را به حال نخستینش باز خواهیم گردانید (۲۱) و دست خود را به پهلویت بر سپیدی گزندبری آید [این] معجزه ای دیگر است (۲۲) تا به تو معجزات بزرگ خود را بنمایانم (۲۳) به سوی فرعون برو که او به سرکشی برخاسته است (۲۴) گفت پروردگار آسینه ام را گشاده گردان (۲۵) و کارم را برای من آسان ساز (۲۶) و از زبانت گره بگشای (۲۷) [تا] سخنم را بفهمند (۲۸) و برای من دستیاری از کسانم قرار ده (۲۹) هارون برادرم را (۳۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَنَّ مُوسَى عليه السلام كَانَ شَدِيدَ السُّمَرَةِ فَأَخْرَجَ يَدَهُ مِنْ جَبِيهِ فَأَصَابَتْ لَهُ الدُّنْيَا.... تفسیر القمی ۲/ ۱۴۰.

امام صادق علیه السلام فرمودند: موسی علیه السلام بسیار گندمگون بود، پس دستش را از گریبانش بیرون آورد و دنیا را برایش نورانی و روشن کرد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: ... كَانَ فِرْعَوْنُ يَقْتُلُ أَوْلَادَ بَنِي إِسْرَائِيلَ كُلَّمَا يَلِدُونَ وَيُرِيّ مُوسَى وَيُكْرِمُهُ وَلَا يَعْلَمُ أَنَّ هَلَاكَهُ عَلَى يَدِهِ، فَلَمَّا دَرَجَ مُوسَى كَانَ يَوْمًا عِنْدَ فِرْعَوْنَ فَعَطَسَ مُوسَى فَقَالَ **الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ**، فَأَنْكَرَ فِرْعَوْنُ عَلَيْهِ وَ لَطَمَهُ وَقَالَ مَا هَذَا الَّذِي تَقُولُ فَوَتَّبَ مُوسَى عَلَى لَحِيَّتِهِ وَ كَانَ طَوِيلَ اللَّحْيَةِ فَهَلَبَهَا أَيَّ قَلْعَهَا فَالَمَهُ أَلَمًا شَدِيدًا بِلَطْمَتِهِ إِيَّاهُ فَهَمَّ فِرْعَوْنُ بِقَتْلِهِ فَقَالَتْ امْرَأَتُهُ هَذَا غُلَامٌ حَدَّثَ لَا يَدْرِي مَا يَقُولُ، فَقَالَ فِرْعَوْنُ بَلْ يَدْرِي، فَقَالَتْ امْرَأَتُهُ ضَعْ بَيْنَ يَدَيْهِ تَمْرًا وَ جَمْرًا فَإِنْ مَيَّزَ بَيْنَهُمَا فَهُوَ الَّذِي تَقُولُ فَوَضَعَ بَيْنَ يَدَيْهِ تَمْرًا وَ جَمْرًا وَقَالَ لَهُ كُلْ فَمَدَّ يَدَهُ إِلَى التَّمْرِ فَجَاءَ جَبْرِئِيلُ فَصَرَفَهَا إِلَى الْجُمْرِ فَأَخَذَ الْجُمْرُ فِي فِيهِ فَاحْتَرَقَ لِسَانُهُ وَ صَاحَ وَ بَكَى فَقَالَتْ أَسِيَّةُ لِفِرْعَوْنَ أَلَمْ أَقُلْ لَكَ إِنَّهُ لَا يَعْقِلُ فَعَمَّا عَنْهُ..... تفسیر القمی ۲/ ۱۳۶.

امام باقر علیه السلام فرمودند: فرعون فرزندان را به قتل می رساند در حالی که به پرورش موسی اهتمام وافر داشت بی آن که بداند هلاک او بر دست همین پسر است. چون موسی کمی بزرگ شد، در کنار فرعون عطسه ای کرد و بلافاصله گفت: الحمد لله رب العالمین فرعون به این گفته او پرخاش کرد و یک سیلی به وی زد و گفت: این چه سخنی است که می گویی؟ پس موسی از جا جست و ریش او را که بسیار هم بلند بود گرفت و به سختی کشید به گونه ای که فرعون از این بابت درد کشید. لذا فرعون تصمیم گرفت وی را به قتل برساند. زن فرعون که شاهد ماجرا بود، گفت: این کودک نوپایی بیش نیست و نمی داند چه می گوید. تو او را با سیلی آزدی و او هم واکنش نشان داد. فرعون گفت: او خوب می داند چه می کند. آسیه گفت: مقداری خرما و مقداری زغال گداخته پیش او بگذار، اگر تشخیص داد که کدام خوراکی هستند، حق با توست. پس فرعون چنین کرد و به موسی گفت: بخور! موسی دست خود را به سوی خرما دراز کرد، اما جبرئیل دستش را به سمت زغال گداخته برد و موسی آن را به سرعت برداشت و به دهان گذاشت و زبانش سوخت. فریاد کودک برخاست و گریه امانش را برید. پس آسیه به فرعون گفت: نگفتم که او کودک نوپایی بیش نیست و هنوز قدرت تمیز ندارد؟ پس فرعون از خطای وی در گذشت.

اشدُّ بِهِ أَزْرِي (۳۱) وَأَشْرِكُهُ فِي أَمْرِي (۳۲) كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا (۳۳) وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا (۳۴) إِنَّكَ كُنْتَ بِنَابَصِيرًا (۳۵) قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَى (۳۶) وَلَقَدْ مَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَى (۳۷) إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَى أُمِّكَ مَا يُوحَى (۳۸) أَنْ اقْدِفِيهِ فِي التَّابُوتِ فَاقْدِفِيهِ فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِي وَعَدُوُّ لَهُ وَالْقَيْنُ عَلَيْنِكَ مَحَبَّةً مِّنِّي وَلِتُصْنَعَ عَلَى عَيْنِي (۳۹) إِذْ تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى مَن يَكْفُلُهُ فَرَجَعْنَاكَ إِلَى أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَوَقَّلْتَ نَفْسًا فَجَعَيْنَاكَ مِنَ النِّعَمِ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَى قَدَرٍ يَا مُوسَى (۴۰)

پشتم رابه واستواركن (۳۱) واورا شريك كارم گردان (۳۲) تا تورا فراوان تسبیح گویم (۳۳) و بسیار به یاد تو باشیم (۳۴) زیرا تو همواره به [حال] ما بینایی (۳۵) فرمودای موسی خواسته ات به تو داده شد (۳۶) و به راستی بار دیگر [هم] بر تو منت نهادیم (۳۷) هنگامی که به مادرت آن چه را که [باید] وحی می شد وحی کردیم (۳۸) که او را در صندوقچه ای بگذار سپس در دریاش افکن تا دریا [و رود نیل] او را به کرانه اندازد [و دشمن من و دشمن وی او را بگیرد و مهری از خودم بر تو افکندم تا زیر نظر من پرورش یابی (۳۹) آن گاه که خواهرت وی رفت و می گفت آیا شمارا بر کسی که عهد دار او گردد دلالت کم پس تو را به سوی مادرت باز گردانیدیم تا دیدن اش روشن شود و غم نخورد و [سپس] شخصی را کشتی و [ما] تورا از اندوه رهاییم و تو را بارها از مودیم و سالی چند در میان اهل مدین ماندی سپس ای موسی در زمان مقدر او مقتضی آمدی (۴۰)

عن أبي ذر الغفاري قال: إِنِّي صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا مِنَ الْأَيَّامِ صَلَاةَ الظُّهْرِ فَسَأَلَ سَائِلٌ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَلَمْ يُعْطِهِ أَحَدٌ شَيْئًا فَرَفَعَ السَّائِلُ يَدَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ اللَّهُمَّ اشْهَدْ أَنِّي سَأَلْتُ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَلَمْ يُعْطِنِي أَحَدٌ شَيْئًا وَكَانَ عَلَيَّ رَاكِعًا فَأَوَّضَى إِلَيْهِ بِخِنْصِرِهِ الْيُمْنَى وَكَانَ يَتَخَتَّمُ فِيهَا فَأَقْبَلَ السَّائِلُ حَتَّى أَخَذَ الْخِتَامَ مِنْ خِنْصِرِهِ وَذَلِكَ بِعَيْنِ النَّبِيِّ ﷺ فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ وَقَالَ اللَّهُمَّ إِنَّ مُوسَى سَأَلَكَ فَقَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِ هَارُونَ أَخِي اشدُّ بِهِ أَزْرِي وَأَشْرِكُهُ فِي أَمْرِي فَأَنْزَلَتْ عَلَيْهِ قُرْآنًا نَاطِقًا سَنَشُدُّ عَضْدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْنَا يَا أَيُّهَا اللَّهُمَّ وَأَنَا مُحَمَّدٌ نَبِيُّكَ وَصَفِيكَ اللَّهُمَّ فَاشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِ عَلِيٍّ اشدُّ بِهِ ظَهْرِي قَالَ أَبُو ذَرٍّ فَمَا اسْتَتَمَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْكَلِمَةَ حَتَّى نَزَلَ عَلَيْهِ جَبْرَائِيلُ ﷺ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ تَعَالَى فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ اقْرَأْ قَالَ وَمَا أَقْرَأُ قَالَ اقْرَأْ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ.....المجمع ۲/ ۴۱۰.

ابوذر غفاری گوید: روزی از روزها من نماز ظهر را با پیامبر صلی الله علیه و آله گزاردم و مسکینی در مسجد، طلب کمک کرد، اما هیچ کس چیزی به او نداد. پس آن مسکین، دستش را به سوی آسمان بلند کرد و گفت: خداوندا! شاهد باش که من در مسجد رسول خدا صلی الله علیه و آله طلب کردم، اما هیچ کس به من چیزی نداد. علی علیه السلام که در رکوع بود، با انگشت کوچک دست چپش به او اشاره کرد و بر آن انگشت، انگشت داشت. پس آن مسکین، پیش آمد و انگشتش را از انگشت کوچک حضرت برداشت و این قضیه در مقابل چشم رسول خدا صلی الله علیه و آله اتفاق افتاد. هنگامی که پیامبر صلی الله علیه و آله

نمازش را به پایان برد، سرش را به سوی آسمان بلند کرد و فرمود: پروردگارا! برادرم موسی علیه السلام از تو طلب کرد و گفت: قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي وَاجْعَلْ لِّي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي هَارُونَ أَخِي اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي پس بر او قرآن ناطقی نازل فرمودی: سَنَشُدُّ عَضْكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا ابوذر گفت: به خدا هنوز رسول خدا صلی الله علیه و آله سخن خود را به پایان نبرده بود که جبرئیل از جانب خداوند بر او نازل شد و گفت: ای محمد! بخوان. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: چه چیز را بخوانم؟ گفت: این آیه را بخوان: إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ.

عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ قَالَتْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَأْزَاءُ ثَبِيرَ وَهُوَ يَقُولُ أَشْرِقْ ثَبِيرُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مَا سَأَلَكَ أَخِي مُوسَى أَنْ تَشْرَحَ لِي صَدْرِي وَأَنْ تُيسِّرَ لِي أَمْرِي وَأَنْ تُحَلِّلَ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي. وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي عَلِيٍّ أَخِي. اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي. كَيْ تُسَبِّحَكَ كَثِيرًا وَتَذْكُرَكَ كَثِيرًا. إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا. تأویل الآيات الباهرة / ۱، ۳۱۰، ح ۲.

از اسماء بنت عمیس روایت کرده است که گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را بر بالای کوه ثبیر دیدم در حالی که می فرمود: ثبیر آگاه باش، ثبیر آگاه باش، پروردگارا! من نیز آن چه را که موسی برادرم از تو درخواست نمود، درخواست دارم؛ این که سینه ام را فراخ گردانی و امور را برای من آسان گردانی، گره از زبانم بگشایی تا کلام مرا بفهمند و برایم جانشین و وزیری از خانواده ام قرار دهی، برادرم علی علیه السلام را حامی و پشتیبان من قرار ده. او را در کارهایم شریک گردان تا بتوانم بسیار تو را تسبیح گفته و تو را فراوان یاد کنم. همانا تو بر ما ناظر و آگاهی.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ يَهُودِيًّا مِنْ يَهُودِ الشَّامِ وَأَحْبَارِهِمْ كَانَ قَدْ قَرَأَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَالزُّبُورَ وَصُفِّ الْأَنْبِيَاءَ وَ عَرَفَ دَلَالَتَهُمْ جَاءَ إِلَى مَجْلِسٍ فِيهِ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ فِيهِمْ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَ ابْنُ مَسْعُودٍ وَ أَبُو سَعِيدٍ الْجُهَنِيُّ فَقَالَ يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ مَا تَرَكْتُمْ لِنَبِيِّ دَرَجَةً وَ لَا لِمُرْسَلٍ فَضِيلَةً إِلَّا أَنْحَلْتُمُوهَا نَبِيِّكُمْ فَهَلْ تُجِيبُونِي عَمَّا أَسْأَلُكُمْ عَنْهُ؟ فَكَاعَ الْقَوْمُ عَنْهُ فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَعَمْ:..... قَالَ الْيَهُودِيُّ فَلَقَدْ أَلْقَى اللَّهُ عَلَى مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ مَحَبَّةً مِنْهُ قَالَ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَقَدْ كَانَ كَذَلِكَ وَ قَدْ أُعْطِيَ مُحَمَّدٌ ﷺ مَا هُوَ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا لَقَدْ أَلْقَى اللَّهُ مَحَبَّةً مِنْهُ فَمَنْ هَذَا الَّذِي يَشْرِكُهُ فِي هَذَا الْإِسْمِ إِذْ تَمَّ مِنَ اللَّهِ بِهِ الشَّهَادَةُ فَلَا تَتِمُّ الشَّهَادَةُ إِلَّا أَنْ يُقَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ يُنَادَى بِهِ عَلَى الْمَنَابِرِ فَلَا يُرْفَعُ صَوْتُ بِذِكْرِ اللَّهِ إِلَّا رُفِعَ بِذِكْرِ مُحَمَّدٍ ﷺ مَعَهُ..... الاحتجاج / ۲۱۵-۲۱۶.

امام حسین علیه السلام فرمود: روزی یکی از علمای یهودی اهل شام که کتب آسمانی تورات و انجیل و زبور و صحف پیامبران علیهم السلام را خوانده و بر دلائل و براهین همه آنها واقف و آگاه بود- به مجلسی وارد شد که در آن گروهی از اصحاب رسول خدا صلی الله علیه و آله؛ حضرت امیر علیه السلام و ابن عباس و ابن مسعود، و ابو معبد الجهنی حضور داشتند. یهودی گفت: ای امت محمد هیچ درجه و فضیلتی از انبیاء و مرسلین ترک نگفتید جز آن که همه آنها را به پیامبر خودتان نسبت دادید، حال حاضرید به سؤالات من در آن مورد پاسخ گوید؟ با این سؤال همه خاموش شده و هیچ نگفتند. حضرت علیه السلام فرمود: آری عالم یهودی گفت: خداوند عز و جل محبتی را از خود در قلب موسی علیه السلام نهاد. حضرت علیه السلام فرمود: همین طور است، و حضرت محمد صلی الله علیه و آله برتر از آن عطا شده است، خداوند در باره او نیز همین محبت را نهاده است، بگو ببینم

خداوند چه کسی را شریک در این اسم نموده أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ که شهادت به وحدانیت خداوند تنها با شهادت به رسالت محمد به کمال می رسد، در هیچ مکان آواز به ذکر نام خدا بلند نگردد مگر آن که بعد از آن؛ اسم گرامی آن حضرت مرتفع گردد.

طه ۵۰-۴۱

وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي (۴۱) اذْهَبْ أَنْتَ وَأَخُوكَ بِآيَاتِي وَلَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي (۴۲) اذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ (۴۳) فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لِّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ (۴۴) قَالَ رَبَّنَا إِنَّا نَخَافُ أَنْ يُفْرِطَ عَلَيْنَا وَأَنْ يُطْغَىٰ (۴۵) قَالَ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَىٰ (۴۶) فَاتِيَاهُ فَقُولَا إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا تَعَذِّبْهُمْ قَدْ جِئْنَاكَ بَيِّنَاتٍ مِّن رَّبِّكَ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَىٰ (۴۷) إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا أَنَّ الْعَذَابَ عَلَىٰ مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ (۴۸) قَالَ فَمَنْ رَّبُّكُمْ يَا مُوسَىٰ (۴۹) قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَىٰ (۵۰)

و تورا برای خود پرورد (۴۱) تو و برادرت معجزه های مرا [برای مردم] ببرد و در یاد کردن من سستی نکنید (۴۲) به سوی فرعون بروید که او به سرکشی برخاسته (۴۳) و با او سخنی نرم گوید شاید که پند پذیرد یا ترسد (۴۴) آن دو گفتند پروردگار ما می ترسیم که [او] آسبی به ما برساند یا آنکه سرکشی کند (۴۵) فرمود مترسید من همراه شما می شوم وی بینم (۴۶) پس به سوی او بروید و بگوید ما دو فرستاده پروردگار توایم پس فرزندان اسرائیل را با ما بفرست و عذابشان مکن به راستی ما برای تواز جانب پروردگار تو معجزه ای آورده ایم و بر هر کس که از هدایت پیروی کند درود باد (۴۷) در حقیقت به سوی ما وحی آمد که عذاب بر کسی است که تکذیب کند و روی گرداند (۴۸) گفت ای موسی پروردگار شما دو تن کیست (۴۹) گفت پروردگار ما کسی است که هر چیزی را خلقی که در خور اوست داده سپس آن را هدایت فرموده است (۵۰)

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عُمَيْرٍ قَالَ: قُلْتُ لِمُوسَىٰ بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام أَخْبَرَنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِمُوسَىٰ وَ هَارُونَ اذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لِّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ فَقَالَ أَمَّا قَوْلُهُ فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا أَيْ كَثِيَاهُ وَقُولَا لَهُ يَا أَبَا مُصْعَبٍ وَ كَانَ اسْمُ فِرْعَوْنَ أَبَا مُصْعَبٍ الْوَلِيدَ بْنَ مُصْعَبٍ وَ أَمَّا قَوْلُهُ لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ فَإِنَّمَا قَالَ لِيَكُونَ أَحْرَصَ لِمُوسَىٰ عَلَى الدَّهَابِ وَ قَدْ عَلِمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنَّ فِرْعَوْنَ لَا يَتَذَكَّرُ وَلَا يَخْشَىٰ إِلَّا عِنْدَ رُؤْيَا النَّبَاسِ أَلَا تَسْمَعُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ حَتَّىٰ إِذَا أَدْرَكَهُ الْعَرَقُ قَالَ آمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنْتُ بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ وَ أَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَلَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ إِيْمَانَهُ وَقَالَ الْآنَ وَ قَدْ عَصَيْتَ قَبْلَ وَ كُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ . العلل/ ۶۷، ح ۱.

محمد بن ابو عمیر نقل کرده است که: به امام موسی بن جعفر علیه السلام عرض کردم، مرا از منظور این گفته خداوند به موسی و هارون علیه السلام: اذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لِّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ آگاه کن. امام فرمود: اما این فرموده خدا: فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا منظور از آن این است او را با کنیه اش خطاب کنید و به او بگویید ای آبا مُصْعَب! چرا که نام فرعون آبا مصعب ولید بن مصعب بود. و اما این گفته خدای متعال يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ برای این است که موسی علیه السلام را بر رفتن به سوی فرعون تحریض کند؛ با آن که خدای متعال به خوبی می دانست که فرعون هرگز متنبه نمی شود و نمی ترسد، مگر آن که عذاب را ببیند. مگر قول خدای متعال را نشنیده ای که می فرماید: حَتَّىٰ إِذَا أَدْرَكَهُ الْعَرَقُ قَالَ آمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنْتُ بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ پس خداوند ایمان او را نپذیرفت و فرمود: الْآنَ وَ قَدْ عَصَيْتَ قَبْلَ وَ كُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ... وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ قَالَ لِمُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ حِينَ أَرْسَلَهُ إِلَى فِرْعَوْنَ ائْتِيَاهُ فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيْنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى وَ قَدْ عَلِمَ أَنَّهُ لَا يَتَذَكَّرُ وَلَا يَخْشَى وَلَكِنْ قَالَ اللَّهُ لِيَكُونَ أَحْرَصَ لِمُوسَى عَلَى الذَّهَابِ وَ آكَدَ فِي الْحُجَّةِ عَلَى فِرْعَوْنَ. تفسير نور الثقلين ۳/ ۳۸۱، ح ۷۱

امام باقر عليه السلا فرمودند:....بدان كه خدا بموسى هنگامى كه او را بسوى فرعون فرستاد فرمود فقولا له قولاً ليناً لعلّه يتذكر أو يخشى و مى دانست كه او متذكر نمى شود و نمى ترسد، ولى خداوند آنرا فرمود تا موسى را در رفتن تحريص نمايد و بر فرعون حجت را تمام كند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى قَالَ لَيْسَ شَيْءٌ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ إِلَّا وَهُوَ يُعْرِفُ مِنْ شَكْلِهِ الذَّكْرُ مِنَ الْأُنْثَى قُلْتُ مَا يَعْنِي ثُمَّ هَدَى قَالَ هَدَاهُ لِلنِّكَاحِ وَ السَّفَاحِ مِنْ شَكْلِهِ. الكافي ۵/ ۵۶۷، ح ۴۹.

محمد بن مسلم، از امام صادق عليه السلام در باره عبارت أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى سؤال كردم. امام فرمود: نر يا ماده بودن تمام مخلوقات خدا بدون استثنا، از شكلشان شناخته مى شود. عرض كردم: معنای ثُمَّ هَدَى چیست؟ امام فرمود: خدا آن مخلوق را به سوى نكاح و تزويج جنس مخالفش هدايت كرده است.

قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَى (۵۱) قَالَ عَلِمَهَا عِنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنْسَى (۵۲) الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَ سَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَتَّى (۵۳) كُلُوا وَارْزُقُوا أَنْعَامَكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِأُولِي النُّهَى (۵۴) مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَ فِيهَا نُعِيدُكُمْ وَ مِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى (۵۵) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا بِآيَاتِنَا أَنْ يَتَذَكَّرَ لِقَائِهِ فَكَذَّبَ وَ أَبَى (۵۶) قَالَ أَجِئْتَنَا لِنُخْرِجَاجًا مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَى (۵۷) فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرِ مِثْلِهِ فَأَجْعَلْ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكَ مَوْعِدًا لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَ لَا أَنْتَ مَكَانًا سَوًى (۵۸) قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزَّيْنَةِ وَأَنْ يُخَشِّرَ النَّاسُ صُحَّى (۵۹) فَتَوَلَّى فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَى (۶۰)

گفت حال نسلهاى گذشته چون است (۵۱) گفت علم آن در كتابى نزد پروردگار من است پروردگار من خطاى كند و نه فراموشى نمايد (۵۲) همان كسى كه زمين را برايتان گهواره اى ساخت و براى شما در آن راهها ترسيم كرد و از آسمان آبى فرود آورد پس به وسيله آن رستنيهاى گوناگون جفت جفت بيرون آورديم (۵۳) بخوريد و دامهايتان را بچرانيد كه قطعا در اينها براى خردمندان نشانه هاى است (۵۴) از اين [زمين] شمار آفريد ايم در آن شمار بازى گردانيم و بار ديگر شمار را از بيرون مى آوريم (۵۵) در حقيقت همه آيات خود را به او نشان داديم ولى دروغ پنداشت و نپذيرفت (۵۶) گفت اى موسى آمد اى تابا سحر خود ما را از سر زمينان بيرون كنى (۵۷) ما [هم] قطعاً براى تو سحرى مثل آن خواهيم آورد پس ميان ما و خودت موعدى بگذار كه نه ما آن را خلاف كنيم و نه تو در جايى هموار (۵۸) [موسى] گفت موعده شمار روز جشن باشد كه مردم پيش از ظهر گردى آيند (۵۹) پس فرعون رفت و نيرنگ خود را گرد آورد و باز آمد (۶۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ إِنَّ خِيَارَكُمْ أُولُو التَّهَى قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ أُولُو التَّهَى قَالَ هُمْ أُولُو الْأَخْلَاقِ الْحَسَنَةِ وَالْأَخْلَامِ الرَّزِينَةِ وَصَلَةِ الْأَرْحَامِ وَالتَّبَرُّةِ بِالْأُمَّهَاتِ وَالْأَبَاءِ وَالْمُتَعَاهِدِينَ لِلْفُقَرَاءِ وَالْجِيرَانِ وَالْيَتَامَى وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ وَيُقْسُونَ السَّلَامَ فِي الْعَالَمِ وَيُصَلُّونَ وَالنَّاسُ نِيَامٌ غَافِلُونَ.. الكافي ۲/ ۲۴۰، ح ۳۲.

امام باقر عليه السلام فرمود: پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: بهترین شما صاحبان خردند. پرسیدم صاحبان خرد چه کسانی هستند، فرمود: آنها که دارای اخلاق نیکو و خوابهای سبک و صلّه کننده گان رحم و نیکی کنندگان به مادرها و پدرانشان ... به فقرا و همسایگانشان و یطعمون الطّعام و افشا کنندگان سلام در عالم و نماز گذاران درحالی که مردم در خواب هستند می باشند.

عَنْ مِرْوَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي التَّهَى** قَالَ نَحْنُ وَاللَّهُ أُولُو التَّهَى فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَمَا مَعْنَى أُولِي التَّهَى قَالَ مَا أَخْبَرَ اللَّهُ بِهِ رَسُولَهُ مِمَّا يَكُونُ بَعْدَهُ مِنْ ادِّعَاءِ أَبِي فُلَانٍ الْخِلَافَةِ وَالْقِيَامِ بِهَا وَالْآخِرِ مِنْ بَعْدِهِ وَالثَّالِثِ مِنْ بَعْدِهِمَا وَبَنِي أُمَيَّةَ فَأَخْبَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلِيًّا عليه السلام وَكَانَ ذَلِكَ كَمَا أَخْبَرَ اللَّهُ نَبِيَّهُ وَكََمَا أَخْبَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلِيًّا عليه السلام وَكَمَا انْتَهَى إِلَيْنَا مِنْ عَنِّي فِيمَا يَكُونُ مِنْ بَعْدِهِ مِنَ الْمُلْكِ فِي بَنِي أُمَيَّةَ وَغَيْرِهِمْ فَهَذِهِ الْآيَةُ الَّتِي ذَكَرَهَا اللَّهُ فِي الْكِتَابِ **إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي التَّهَى** فَتَحْنُ أُولُو التَّهَى الَّذِينَ انْتَهَى إِلَيْنَا عِلْمُ هَذَا كُلِّهِ فَصَبَرْنَا لِأَمْرِ اللَّهِ فَتَحْنُ قُوَّامُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَخَزَائِنِهِ عَلَى دِينِهِ نَحْزَنُهُ وَنَسْتُرُهُ وَنَكْتُمُ بِهِ مِنْ عَدُوَّنَا كَمَا اكْتَتَمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى أَذِنَ اللَّهُ لَهُ فِي الْهَجْرَةِ وَجَاهَدَ الْمُشْرِكِينَ فَتَحْنُ عَلَى مِنْهَاجِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ حَتَّى يَأْذَنَ اللَّهُ لَنَا فِي إِظْهَارِ دِينِهِ بِالسَّيْفِ وَنَدْعُو النَّاسَ إِلَيْهِ فَتَضَرِّبُهُمْ عَلَيْهِ عَوْدًا كَمَا ضَرَبَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَدْوًا. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۱۴-۳۱۵، ح ۷.

مروان روایت کرده که از امام صادق علیه السلام در باره این آیه پرسیدم: إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي التَّهَى امام فرمود: به خدا قسم اولی التَّهَى ما اهل بیت هستیم. عرض کردم: فدایت شوم: معنای اولی التَّهَى چیست؟ فرمود: آن چه خداوند به وسیله آن پیامبرش صلی الله علیه و آله و سلم را از آینده آگاه کرد، از جمله ادعای ابو فلان نسبت به خلافت و اقدامش برای به دست آوردن خلافت بعد از او و سومین نفر پس از آن دو و سپس بنی امیه. آن گاه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در باره آینده خبر داد همان طور که خداوند به پیامبرش و پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به علی علیه السلام و علی علیه السلام به ما در باره وضعیت خلافت و حکومت پس از خودش و قرار گرفتن حکومت در دست بنی امیه و دیگران خبر داده است. پس این آیه که خدای متعال در کتابش ذکر کرده است: إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي التَّهَى همان است که علم همه آن به ما ختم می شود. پس ما صبر کردیم بر امر خدا که ما جانشینان و خلیفه الله بر بندگان و مخلوقات او هستیم و خزانه داران دین او که آن را در سینه خود انداخته و پنهان داشته و آن را از دست دشمنان پوشیده نگاه می داریم، همان گونه که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آن را پوشیده داشت تا این که پروردگار او را اذن به هجرت و پیکار با مشرکان داد. پس ما هم بر همان راه و روش رسول خداییم تا این که ما را در آشکار کردن دینش با شمشیر اذن دهد و مردم را به سوی آن بخوانیم و آنان را در راه پایان بزنیم همان گونه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در آغاز دعوتش، مردم را فرا خواند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام الْقُرُونِي قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ عليه السلام فَقُلْتُ لِأَيِّ عِلَّةٍ يُولَدُ الْإِنْسَانُ هَاهُنَا وَيَمُوتُ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ قَالَ لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَمَّا خَلَقَ خَلْقَهُ خَلَقَهُمْ مِنْ أَدِيمِ الْأَرْضِ فَمَرَجِعُ كُلِّ إِنْسَانٍ إِلَى تُرْبَتِهِ. العلل ۳۰۸، ح ۱.

عبد الله قزوينی، وی گفت: از حضرت ابو جعفر محمد بن علی علیهما السلام پرسیدم: برای چه انسان در این جا متولد شده و در جای دیگر از دنیا می‌رود؟ حضرت فرمودند: زیرا خداوند متعال وقتی مخلوقات را آفرید ایشان را از خاک روی زمین خلق کرد پس بازگشت هر انسانی به تربت خودش می‌باشد.

سَأَلَ رَجُلٌ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ لَهُ يَا ابْنَ عَمِّ خَيْرَ خَلْقٍ اللَّهُ مَا مَعْنَى السَّجْدَةِ الْأُولَى فَقَالَ تَأْوِيلُهَا اللَّهُمَّ إِنَّكَ مِنْهَا خَلَقْتَنَا يَعْنِي مِنَ الْأَرْضِ وَتَأْوِيلُ رَفْعِ رَأْسِكَ وَ مِنْهَا أَخْرَجْتَنَا وَتَأْوِيلُ السَّجْدَةِ الثَّانِيَةِ وَإِلَيْهَا تُعِيدُنَا وَرَفْعِ رَأْسِكَ وَ مِنْهَا تُخْرِجُنَا تَارَةً أُخْرَى. العلل/ ۳۳۶، ح ۴.

مردی به امیر المؤمنین علیه السلام عرض کرد: ای پسر عم بهترین مخلوق خدا، معنای سجده اولی چیست؟ حضرت فرمودند: تأویلش آن است که: اللهم إِنَّكَ مِنْهَا خَلَقْتَنَا و سر خود را که از سجده برمی‌داری یعنی وَ مِنْهَا أَخْرَجْتَنَا. و به سجده دوم که می‌روی معنایش این است که: و إليها تعیدنا و سر که از سجده دوم برمی‌داری یعنی: وَ مِنْهَا تُخْرِجُنَا تَارَةً أُخْرَى.

عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَةِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: إِنَّ التُّظْفَةَ إِذَا وَقَعَتْ فِي الرَّجَمِ بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَلَكًا فَأَخَذَ مِنَ التُّرْبَةِ الَّتِي يُدْفَنُ فِيهَا فَمَاتَهَا فِي التُّظْفَةِ فَلَا يَزَالُ قَلْبُهُ يَحْنُ إِلَيْهَا حَتَّى يُدْفَنَ فِيهَا. الكافي ۳/ ۲۰۳، ح ۲.

حارث بن مغیره گوید شنیدم امام صادق علیه السلام فرمود: همانا نطفه که در رجم واقع شد، خدای عز و جلّ ملکی را مبعوث می‌کند از تربتی که در آن دفن خواهد شد برمی‌دارد و با نطفه مخلوط می‌کند. به همین دلیل مدام دلش به سوی آن خاک مشتاق است تا در آن دفن شود.

قَالَ لَهُمُ مُوسَى وَيَلَكُمْ لَا تَقْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَيُسْحِتْكُمْ بِعَذَابٍ وَقَدْ خَابَ مَنْ افْتَرَى (۶۱) فَتَنَّا زُفَرًا وَأَمْرُهُمْ بَيْنَهُمْ وَأَسْرُوا النَّجْوَى (۶۲) قَالُوا إِنْ هَذَا إِلَّا لَسَاحِرَانِ يُرِيدَانِ أَنْ يُخْرِجَا كُرْمَ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثْلَى (۶۳) فَاجْمَعُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ أَتُوا صَافًا وَقَدْ أَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنْ اسْتَعْلَى (۶۴) قَالُوا يَا مُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَى (۶۵) قَالَ بَلْ أَلْقُوا فَإِذَا حِجَابُهُمْ وَعَصِيْمٌ يُحِيطُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَتَاهَا تَسْعَى (۶۶) فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُوسَى (۶۷) قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَى (۶۸) وَأَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوا إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَاحِرٍ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى (۶۹) فَالْقِيَ السَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَمُوسَى (۷۰)

موسی به آنها گفت وای بر شباهه خدا دروغ مبنید که شمار به عذاب هلاکی می‌کند و هر که دروغ بندگانم می‌گردد (۶۱) [ساحران] میان خود درباره کارشان به نزاع برخاستند و به نجوا پرداختند (۶۲) [فرعونیان] گفتند قطعاً این دو تن ساحرند [و] می‌خواهند شمار اباحر خود از سرزمینتان بیرون کنند و آیین والای شمار ابراندازند (۶۳) پس نیرنگ خود را گرد آورید و به صف پیش آید در حقیقت امروز هر که فایق آید خوشبخت می‌شود (۶۴) [ساحران] گفتند ای موسی یا قومی افکنی یا [ما] نخستین کس باشیم که می‌اندازیم (۶۵) [گفت] نه [بلکه] شما بندگانم پس ناگهان ریسمانها و چوبدستی هایشان بر اثر سحرشان در خیال او [چنین] می‌نمود که آنها به شتاب می‌خزند (۶۶) و موسی در خود بیمی احساس کرد (۶۷) [گفتم] مترس که تو خود برتری (۶۸) و آن چه در دست راست داری بندگانم تا هر چه را ساخته اند بیلعد در حقیقت آن چه

سرهم بندی کرده اند افسون افسونگر است و افسونگر هر جابرو در سنگار نمی شود (۶۹) پس ساحران به سحر در افتادند گفتند به پروردگار موسی و هارون ایمان آوردیم (۷۰)

قال رسول الله ﷺ: ... إِنَّ مُوسَى لَمَّا أَلْقَى عَصَاهُ وَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً قَالَ اللَّهُ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ لَمَّا آمَنَتَنِي قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَى الاحتجاج / ۴۷-۴۸.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:... و حضرت موسی چون عصایش را بر زمین انداخت و با مشاهده آن در دلش ترس و بیمی یافت این گونه دعا کرد: بار الها! به حق محمد و آلش به درگاهت التماس می کنم که آسوده خاطرم فرمایی!، و خداوند متعال نیز فرمود: مترس که همانا تو برتری.

قَالَ آمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرٌ كُزُّ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَا تُقَطِّعْنَ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَا صَلَبْتَكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ وَلَتَعْلَمَنَّ أُنْتُمْ أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَى (۷۱) قَالُوا لَنْ نُؤْثِرَكَ عَلَى مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (۷۲) إِنَّا أَنَا بِرَبِّكَ الْغَفُورُ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِ وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى (۷۳) إِنَّهُ مَنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَى (۷۴) وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَى (۷۵) جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ مَنْ تَزَكَّى (۷۶) وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَى مُوسَى أَنْ أَسْرِ بِعَبَادِي فَاصْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا يَتَخَسَّى (۷۷) فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِ فَغَشِيَهُمْ مِنَ الْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ (۷۸) وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَمَا هَدَى (۷۹) يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ قَدْ أَنجَيْنَاكُمْ مِنْ عَدُوِّكُمْ وَوَاعَدْنَاكُمْ جَانِبَ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوَى (۸۰)

[فرعون] گفت آيا پيش از آنكه به شما اجازه دهم به او ايمان آورديد قطعا او بزرگ شماست كه به شما سحر آموخته است پس بي شك دستهاى شما و پاهايتان را يكي از راست و يكي از چپ قطع مى كنم و شمارا بر تنه هاى درخت خرمابه دارى آويزم تا خوب بدانيد عذاب كدام يك از ماسخت تر و پايدار تر است (۷۱) گفتند ما هرگز تو را بر معجزاتي كه به سوى ما آمدن و بر آن كس كه ما را پديد آورده است ترجيح نخواهيم داد پس هر حكمى خواهى بكن كه تنهاد اين زندگى دنياست كه [تو] حكم مى رانى (۷۲) ما به پروردگارمان ايمان آورديم تا گناهان ما و آن سحرى كه ما را بدان واداشتى بر ما بخشايد و خدا بهتر و پايدار تر است (۷۳) در حقيقت هر كه به نزد پروردگارش گنهكار رود جهنم براى اوست در آن نه مى ميرد و نه زندگى مى يابد (۷۴) و هر كه مؤمن به نزد او رود در حالى كه كارهاى شايسته انجام داده باشد براى آنان درجات والا خواهد بود (۷۵) بهشتهاى عدن كه از زير [درختان] آن جويبارها روان است جاودانه در آن مى مانند و اين است پاداش كسى كه به پاكى گرايد (۷۶) و در حقيقت به موسى وحى كرديم كه بندگانم را شبانه بپروراهى خشك در دريا براى آنان باز كن كه نه از فرار سيدن [دشمن] بترسى و نه [از غرق شدن] بيمناك باشى (۷۷) پس فرعون بالشكر يانش آنها را دنبال كرد ولى [از دريا] آن چه آنان را فروپوشانيد فروپوشانيد (۷۸) و فرعون قوم خود را گمراه كرد و هدايت ننمود (۷۹) اى فرزندان اسرائيل در حقيقت [ما] شمارا از [دست] دشمنان رهانيديم و در جانب راست طور با شما و على نهاديم و بر شما ترنجبين و بلدرچين فرو فرستاديم (۸۰)

عَنْ عَمَارِ السَّابَاطِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَفَمَنْ اتَّبَعَ رِضْوَانَ اللَّهِ كَمَنْ بَاءَ بِسَخَطِ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ هُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللَّهِ فَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ هُمْ الْأَيُّمَةُ وَهُمْ وَاللَّهُ يَا عَمَّارُ دَرَجَاتٌ لِلْمُؤْمِنِينَ وَبِئْسَ مَا يَتَّبِعُهُمْ إِيَّانَا يُضَاعِفُ اللَّهُ لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَيَرْفَعُ اللَّهُ لَهُمُ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى.. الكافي ۱/ ۴۳۰، ح ۸۴.

عمار ساباطی گوید: از امام صادق علیه السلام این قول خدای عزوجل را پرسیدم: أَفَمَنْ اتَّبَعَ رِضْوَانَ اللَّهِ كَمَنْ بَاءَ بِسَخَطِ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ هُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللَّهِ حضرت فرمود: الَّذِينَ اتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ ائمه هستند. ای عمار! بخدا که ایشان درجات اهل ایمانند، که بوسیله ولایت و معرفت ایشان نسبت بماء خدا اعمال نیکشان را چند برابر کند و درجات عالی آنها را افرشته سازد.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ يَهُودِيًّا مِنْ يَهُودِ الشَّامِ وَأَخْبَارِهِمْ قَالَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي أَثْنَاءِ كَلَامٍ طَوِيلٍ: ... فَإِنَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَدْ ضُرِبَ لَهُ طَرِيقٌ فِي الْبَحْرِ فَهَلْ فُعِلَ بِمُحَمَّدٍ شَيْءٌ مِنْ هَذَا؟ فَقَالَ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَقَدْ كَانَ كَذَلِكَ وَ مُحَمَّدٌ أُعْطِيَ مَا هُوَ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا خَرَجْنَا مَعَهُ إِلَى حُنَيْنٍ فَإِذَا نَحْنُ بِوَادٍ يَشْخُبُ فَقَدَرْنَا فَإِذَا هُوَ أَرْبَعُ عَشْرَةَ قَامَةً فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ الْعَدُوُّ وَرَاءَنَا وَالْوَادِي أَمَامَنَا كَمَا قَالَ أَصْحَابُ مُوسَى إِنَّا لَمُدْرُكُونَ فَتَزَلَّ رَسُولُ اللَّهِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ إِنَّكَ جَعَلْتَ لِكُلِّ مُرْسَلٍ دَلَالَةً فَأَرِنِي فُذْرَتَكَ وَرَكِبَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَعَبَّرَتِ الْخَيْلُ لَا تَنْدَى حَوَافِرُهَا وَالْإِبِلُ لَا تَنْدَى أَخْفَافُهَا فَرَجَعْنَا فَكَانَ فَتْحُنَا.... الاحتجاج/ ۲۱۸.

امام سجاد علیه السلام فرمودند: یکی از علمای یهودی شام به امیرالمومنین علیه السلام عرض کرد ...عالم یهودی گفت: این حضرت موسی علیه السلام است که راهی از میان دریا برایش گشوده شد، آیا چنین فضیلتی نیز برای محمد هست؟ حضرت علیه السلام فرمود: همین طور است، و حضرت محمد صلی الله علیه و آله برتر از آن عطا شده است، روز حنین با آن حضرت خارج شدیم در راه به مکه رسیدیم که سیل همه جا را گرفته بود، و با اندازه ای که گرفتیم عمق آن چهارده قد بود، همه گفتند: ای رسول خدا، دشمن در پشت ما و وادی پر سیل جلوی ما است- همان گونه که اصحاب موسی گفتند: إِنَّا لَمُدْرُكُونَ پس آن حضرت دست به دعا از مرکب پیاده شده و عرضه داشت: پروردگارا، تو برای هر مرسل نشانه ای قرار داده ای، پس قدرت خود را به من بنمای و سوار مرکب شد، و تمام آن خیل عظیم بطوری از آن آب رد شدند که اصلا سم اسبان و اخفاف شتران تر نشد، و پیروزمندانه از آن غزوه بازگشتیم.

كُلُّوْا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي وَمَنْ يَحِلَّ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَى (۸۱) وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى (۸۲) وَمَا أَجْعَلَكَ عَنْ قَوْمِكَ يَا مُوسَى (۸۳) قَالَ هُمْ أَوْلَاءُ عَلَى أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَى (۸۴) قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ (۸۵) فَرَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ يَاقَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعَدًّا حَسَنًا أَفْتَالٌ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ أَمْ أَرَدْتُمْ أَنْ يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُمْ مَوْعِدِي (۸۶) قَالُوا مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلِكِنَا وَلَكِنَّا حَمَلْنَا

أَوْزَارًا مِنْ زِينَةِ الْقَوْمِ فَقَذَفْنَاهَا فَكَذَلِكَ أَلْقَى السَّامِرِيُّ (۸۷) فَأَخْرَجَ لَهُمْ عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ فَقَالُوا هَذَا إِلَهُكُمْ وَإِلَهُ مُوسَىٰ فَنَسِيَ (۸۸) أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا (۸۹) وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِنْ قَبْلُ يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهِ وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَنُ فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا أَمْرِي (۹۰)

از خوراکهای پاکیزه ای که روزی شما کردیم بخورید و لی در آن زیاده روی نکنید که خشم من بر شما فرود آید و هر کس خشم من بر او فرود آید قطعا در [ورطه] هلاکت افتاده است (۸۱) و به یقین من آمرزنده کسی هستم که توبه کند و ایمان بیاورد و کار شایسته نماید و به راه راست راه سپرد (۸۲) و ای موسی چه چیز تورا [دور] از قوم خودت به شتاب واداشته است (۸۳) گفت اینان در پی منند و من ای پروردگارم به سویت شتافتم تا خشنود شوی (۸۴) فرمود در حقیقت ما قوم تو را پس از [عزیمت] تو آزمودیم و سامری آنها را گمراه ساخت (۸۵) پس موسی خشمگین و اندوهناک به سوی قوم خود برگشت [و] گفت ای قوم من آیا پروردگارتان به شما وعده نیکو نداد آیا این مدت بر شما طولانی می نمود یا خواستید خشمی از پروردگارتان بر شما فرود آید که با وعده من مخالفت کردید (۸۶) گفتند ما به اختیار خود با تو خلاف وعده نکردیم ولی از زینت آلات قوم بارهایی سنگین بردوش داشتیم و آنها را افکندیم و [خود] سامری [هم] زینت آلاتش را [همین گونه] بینداخت (۸۷) پس برای آنان پیکر گوساله ای که صدایی داشت بیرون آورد و او پیر و پیرانش گفتند این خدای شما و خدای موسی است و [پیمان] خدا را [فراموش] کرد (۸۸) مگر نمی بیند که [گوساله] پاسخ سخن آنان را نمی دهد و به حالشان سود و زبانی ندارد (۸۹) و در حقیقت هارون قبلا به آنان گفته بود ای قوم من شما به وسیله این [گوساله] مورد آزمایش قرار گرفته اید و پروردگار شما [خدای] رحمان است پس مرا پیروی کنید و فرمان مرا پذیرا باشید (۹۰)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: خُذُوا بِحُجْرَةِ هَذَا الْأَنْزَعِ يَعْنِي عَلِيًّا فَإِنَّهُ الصَّدِيقُ الْأَكْبَرُ وَهُوَ الْفَارُوقُ يُفَرِّقُ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ مَنْ أَحَبَّهُ هَدَاهُ اللَّهُ وَمَنْ أَبْغَضَهُ أَضَلَّهُ اللَّهُ وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهُ مُحَقِّقُهُ اللَّهُ وَمِنْهُ سَبْطُ أُمِّتِي الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ وَهُمَا ابْنَايَ وَمِنْ الْحُسَيْنِ أَيْمَةُ الْهُدَى أَعْطَاهُمُ اللَّهُ فَهَمِي وَعِلْمِي فَأَحْبَبُوهُمْ وَتَوَلَّوْهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا وَلِيَجَةً مِنْ دُونِهِمْ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَمَنْ يَحِلِّ عَلَيْهِ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِ فَقَدْ هَوَىٰ وَمَا الْحَيَاءُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ. البصائر/ ۷۳، ح ۴.

امام پنجم از قول پدرانش که: رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند: دامن این انزع یعنی علی را بگیرد که او صدیق اکبر و فاروق میان حق و ناحق است هر که دوستش دارد خدا هدایتش کرده و هر که دشمنش دارد خدا او را دشمن دارد و هر که از او تخلف کند خدا نابودش کند و از او است دو سبط این امت حسن و حسین و آن دو دو پسر منند و از حسین است امامان رهبر که خدا ب آنها علم و فهم مرا داده آنها را دوست دارید و پشتیبانی جز آنها نگیرید تا خشم خدا بر شما فرود آید و هر که مورد خشم پروردگارش شود مسلما سقوط کرده و زندگی این دنیا نباشد جز کالای فریب.

عَنْ حَمْزَةَ بْنِ الرَّبِيعِ عَمَّنْ ذَكَرَهُ قَالَ: كُنْتُ فِي مَجْلِسِ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ عَمْرُو بْنُ عُبَيْدٍ فَقَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَوْلُ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَمَنْ يَحِلُّ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَى مَا ذَلِكَ الْغَضَبُ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام هُوَ الْعِقَابُ يَا عَمْرُو إِنَّهُ مَنْ رَعَمَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ زَالَ مِنْ شَيْءٍ إِلَى شَيْءٍ فَقَدْ وَصَفَهُ صِفَةً مَخْلُوقٍ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَسْتَفِرُّهُ شَيْءٌ وَلَا يُغَيِّرُهُ... التوحيد/ ۱۶۸، ح ۱.

مشرق حمزه بن مرتفع، از یکی از یاران ما نقل می کند که در مجلس امام باقر علیه السلام نشسته بودیم که عمرو بن عبید داخل شد و عرض کرد: فدایت شوم؛ در این فرموده خداوند متعال: وَمَنْ يَحِلُّ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَى منظور از غضب چیست؟ امام باقر علیه السلام پاسخ دادند: آن، عقاب و کیفر است ای عمرو! اگر کسی گمان کند خداوند از

حالتی به حالت دیگر تغییر پیدا می کند، او خداوند را به اوصاف مخلوقات متّصف کرده است. همانا خدای متعال را چیزی عصبانی نمی کند تا او را تغییر دهد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ... إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَا يَقْبَلُ إِلَّا الْعَمَلَ الصَّالِحَ وَلَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا بِالْوَفَاءِ بِالشُّرُوطِ وَالْعُهُودِ وَمَنْ وَفَى اللَّهَ بِشُرُوطِهِ وَاسْتَكْمَلَ مَا وَصَفَ فِي عَهْدِهِ نَالَ مَا عِنْدَهُ وَاسْتَكْمَلَ وَعْدَهُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَخْبَرَ الْعِبَادَ بِطَرِيقِ الْهُدَى وَشَرَعَ لَهُمْ فِيهَا الْمَنَارَ وَأَخْبَرَهُمْ كَيْفَ يَسْلُكُونَ فَقَالَ **وَإِنِّي لَعَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى** وَقَالَ **إِنَّمَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ** فَمَنِ اتَّقَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِيمَا أَمَرَهُ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ مُؤْمِنًا بِمَا جَاءَ بِهِ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وآله الكافي ۴/ ۷، ح ۳.

امام صادق علیه السلام فرمودند: خدای تبارک و تعالی جز عمل صالح را نپذیرد و خدا جز وفاء بشروط و پیمانها را نپذیرد، و هر که بشروط خدا وفا کند و آنچه را که در پیمانش شرح داده بکمال رساند، بدانچه نزد اوست برسد و وعده خدا را کامل دریافت کند. خدای عزوجل راههای هدایت را به بندگان خبر داده و در آن راهها برایشان چراغ برافراشته و دستور داده که چگونه راه بپیمایند و فرموده: **وَإِنِّي لَعَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى** و فرموده: **إِنَّمَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ** پس هر کس که خدای عزوجل را نسبت به آنچه امرش فرموده پرهیزگار باشد، همان خدای عزوجل را با ایمان بآنچه محمد صلی الله علیه و آله آورده ملاقات کند.

عَنْ سَدِيرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام، وَهُوَ دَاخِلٌ وَأَنَا خَارِجٌ، وَأَخَذَ بِيَدِي، ثُمَّ اسْتَقْبَلَ الْبَيْتَ، فَقَالَ: يَا سَدِيرُ، إِنَّمَا أَمَرَ النَّاسُ أَنْ يَأْتُوا هَذِهِ الْأَحْجَارَ، فَيَطُوفُوا بِهَا، ثُمَّ يَأْتُونَا فَيُعَلِّمُونَا وَلَا يَتَّبِعُونَ لَنَا، وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ: **وَإِنِّي لَعَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى** ثُمَّ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ إِلَى وَلَا يَتَّبِعُونَ... الكافي ۱/ ۳۹۲-۳۹۳، ح ۳.

سدیر نقل کرده اند که گفت: روزی امام باقر علیه السلام در حالی که ایشان وارد مسجد الحرام می شد و من از آن خارج می شدم، دست مرا گرفت و رو به کعبه کرد و شنیدم که فرمود: ای سدیر! به مردم فرمان داده شده که به نزد این سنگ ها بیایند و به دور آنها طواف کنند؛ سپس نزد ما آیند و ولایت پذیری خویش را به ما اعلام کنند و این همان کلام خداوند متعال است که فرمود: **وَإِنِّي لَعَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى**. امام علیه السلام در این موقع دست مبارکش را بر سینه خود گذاشت و فرمود: مراد از اهتدای یعنی به سوی ولایت ما هدایت شوند..

علي بن إبراهيم: وقوله: **وَإِنِّي لَعَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى** قال: إلى الولاية. تفسير القتي ۲/ ۶۱.

علی بن ابراهیم: و فرموده: **وَإِنِّي لَعَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى** فرمود بسوی ولایت.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ **وَإِنِّي لَعَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى** قَالَ أَلَا تَرَى كَيْفَ اشْتَرَطَ وَلَمْ تَنْفَعُهُ النَّوْبَةُ أَوْ الْإِيمَانُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ حَتَّى اهْتَدَى وَاللَّهُ لَوْ جَهَدَ أَنْ يَعْمَلَ مَا قُبِلَ مِنْهُ حَتَّى يَهْتَدِيَ قَالَ قُلْتُ إِلَى مَنْ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ قَالَ إِلَيْنَا. تفسير القتي ۲/ ۶۱.

امام باقر عليه السلام در باره فرموده خدا وَ إِنِّي لَعَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى فرمودند: آيا ملاحظه نمي كنی كه خداوند چگونه شرط نموده؟! كه توبه و ايمان و عمل صالح برای او مفيد نيست تا راه يابد! به خدا سوگند هر چه تلاش برای عمل صالح كند پذيرفته نيست تا راه يابد، پرسيدم بسوی چه كسی فدايت شوم، فرمود بسوی ما.

محمد بن الفيض بن المختار، عن أبيه، عن أبي جعفر محمد بن علي الباقر عن أبيه عن جده عليه السلام قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ وَهُوَ رَاكِبٌ وَ خَرَجَ عَلَيَّ عليه السلام وَ هُوَ يَمْشِي فَقَالَ لَهُ يَا أَبَا الْحَسَنِ إِمَّا أَنْ تَرْكَبَ وَ إِمَّا أَنْ تَنْصَرَفَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَمَرَنِي أَنْ تَرْكَبَ إِذَا رَكِبْتُ وَ تَمْشِي إِذَا مَشَيْتُ وَ تَجْلِسَ إِذَا جَلَسْتُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ لَا بُدَّ لَكَ مِنَ الْقِيَامِ وَ الْقُعُودِ فِيهِ وَ مَا أَكْرَمَنِي اللَّهُ بِكَرَامَةٍ إِلَّا وَ قَدْ أَكْرَمَكَ بِمِثْلِهَا وَ خَصَّنِي اللَّهُ بِالثُّبُوتِ وَ الرَّسَالَةِ وَ جَعَلَكَ وَلِيًّا فِي ذَلِكَ تَقُومُ فِي حُدُودِهِ وَ صَعِبَ أُمُورِهِ وَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ نَبِيًّا مَا آمَنَ بِي مَنْ أَنْكَرَكَ وَ لَا أَقْرَبِي مَنْ جَحَدَكَ وَ لَا آمَنَ بِاللَّهِ مَنْ كَفَرَ بِكَ وَ إِنَّ فَضْلَكَ لِمِنْ فَضْلِي وَ إِنَّ فَضْلِي لَفَضْلُ اللَّهِ وَ هُوَ قَوْلُ رَبِّي عَزَّ وَ جَلَّ قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَ بِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ فَفَضَّلَ اللَّهُ نُبُوَّةَ نَبِيِّكُمْ وَ رَحْمَتَهُ وَ لَايَةَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَبِذَلِكَ قَالَ بِالثُّبُوتِ وَ الْوَلَايَةِ فَلْيَفْرَحُوا يَعْنِي الشَّيْعَةَ هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ يَعْنِي مُحَالِفِيهِمْ مِنَ الْأَهْلِ وَ الْمَالِ وَ الْوَلَدِ فِي دَارِ الدُّنْيَا وَ اللَّهِ يَا عَلِيُّ مَا خُلِقْتُ إِلَّا لِتَعْبُدَ رَبَّكَ وَ لِتُعْرِفَ بِكَ مَعَالِمَ الدِّينِ وَ يَصْلُحَ بِكَ دَارِسُ السَّبِيلِ وَ لَقَدْ ضَلَّ مَنْ ضَلَّ عَنْكَ وَ لَنْ يَهْتَدِيَ إِلَى اللَّهِ مَنْ لَمْ يَهْتَدِ إِلَيْكَ وَ إِلَى وَلَايَتِكَ وَ هُوَ قَوْلُ رَبِّي عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِنِّي لَعَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى يَعْنِي إِلَى وَلَايَتِكَ..... تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة / ۲۳

فيض بن مختار، از پدرش، از ابو جعفر محمد بن علي باقر، از پدرش، از جدش عليهم السلام روايت کرده كه: رسول خدا صلي الله عليه و آله روزی در حالی كه سوار بر مركبی بود، از خانه خارج شد. علي عليه السلام نیز از خانه بيرون آمد، در حالی كه پياده می رفت. رسول الله صلي الله عليه و آله فرمود: يا سوار می شوی و يا اين كه باز می گردی؛ خدای متعال به من دستور داده است، زمانی كه من، سوار بر مركب هستم، تو هم سواره باشی و اگر من، پياده می روم، تو هم پياده بروی و آن گاه كه من نشسته ام، تو هم بنشینی؛ مگر اين كه در حال انجام حدی از حدود الهی باشی كه راهی جز نشستن و برخاستن نداری. خداوند، كرامتی را به من عطا نكرده، مگر اين كه مثل آن را به تو نیز بخشیده است. خداوند، نبوت و رسالت را خاص من قرار داده و تو را در اين رسالت، ولی من قرار داده كه حدود آن را انجام دهی و در سخت ترين مسائل آن، پای بر جا بمانی. قسم به آن كس كه محمد را مبعوث كرد، آن كه امامت تو را انكار كند، به من اعتقاد و ايمان ندارد و آن كه به تو كفر ورزد، به نبوت من اقرار نكرده است و به خدا ايمان نياورده است. بی گمان، فضل و برتری تو از فضل من است و بی شك، فضل من از فضل خداست و اين سخن خداوند متعال است كه: قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَ بِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ مقصود از فضل خدا، نبوت پیامبران است و منظور از رحمت او، ولایت علی بن ابی طالب عليه السلام فبذلك فرمود: یعنی با نبوت و ولایت فلیفرحوا یعنی شیعه هو خیر مما یجمعون یعنی آن چه مخالفان شان از خانواده و مال و فرزند در دار دنیا گرد می آورند. به خدا سوگند، ای علی! فقط برای این خلق شده ای كه پروردگارت عبادت شود و به وسیله تو آثار و علائم دین را بشناساند و به واسطه تو دنیا را اصلاح كند و هر كه تو را گم كرد، گمراه شد و هر كه به سوی تو و ولایت تو هدایت نشود، هرگز به سوی خدا هدایت نخواهد شد. این سخن پروردگار من است كه می فرماید: وَ إِنِّي لَعَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى یعنی به سوی ولایت تو هدایت شود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ **وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى** قَالَ لِهَذِهِ الْآيَةِ تَفْسِيرٌ يَدُلُّ ذَلِكَ التَّفْسِيرُ عَلَى أَنَّ اللَّهَ لَا يَقْبَلُ مَنْ عَمِلَ عَمَلًا إِلَّا مِمَّنْ لَقِيَهِ بِالْوَفَاءِ مِنْهُ بِذَلِكَ التَّفْسِيرِ وَمَا اشْتَرَطَ فِيهِ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَقَالَ **إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ يَعْني كُلَّ ذَنْبٍ عَمِلَهُ الْعَبْدُ وَإِنْ كَانَ بِهِ عَالِمًا فَهُوَ جَاهِلٌ حِينَ خَاطَرَ بِنَفْسِهِ فِي مَعْصِيَةِ رَبِّهِ....** تفسیر العیاشی / ۱ / ۴۲۸، ح ۶۲.

امام صادق علیه السلام در باره فرموده خداوند **وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى** فرمود: این آیه، تفسیری دارد که بر آن تفسیری که مد نظر ماست، دلالت دارد و تفسیر آیه این است که خداوند، فقط زمانی که ببیند بنده اش به توبه و وعده خود وفا می کند، عمل او را می پذیرد و در آن توبه برای مؤمنان، شرط قرار نداده و فرموده است: **إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ** یعنی هر گناهی را که بنده، هر چند از روی آگاهی مرتکب شود، نشان دهنده این است که او فردی نادان است؛ چرا که با گناه و عصیان پروردگارش، خطر کرده و جان خود را به مخاطره انداخته است.

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام: **الْمُشْتَاتُ لَا يَشْتَهِي طَعَامًا وَلَا يَلْتَذُّ شَرَابًا وَلَا يَسْتَطِيبُ رُقَادًا وَلَا يَأْنُسُ حِمِيمًا وَلَا يَأْوِي دَارًا وَلَا يَسْكُنُ عُمرَانًا وَلَا يَلْبَسُ ثِيَابًا لَيْتَةً وَلَا يَقَرُّ قَرَارًا وَيَعْبُدُ اللَّهَ لَيْلًا وَنَهَارًا رَاجِيًا بِأَنْ يَصَلَ إِلَى مَا يَشْتَاتُ إِلَيْهِ وَيُنَاجِيهِ بِلِسَانِ الشَّوْقِ مُعَبِّرًا عَمَّا فِي سَرِيرَتِهِ كَمَا أَخْبَرَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْ مُوسَى عليه السلام فِي مِيعَادِ رَبِّهِ **وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَى** وَفَسَّرَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله عَنْ حَالِهِ أَنَّهُ مَا أَكَلَ وَلَا شَرِبَ وَلَا نَامَ وَلَا اشْتَهَى شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فِي ذَهَابِهِ وَحِجْيِهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا شَوْقًا إِلَى رَبِّهِ....** مصباح الشریعة / ۱۹۶.

امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که شیدا است، نه به خوراکی اشتها دارد و نه از شراب و نوشیدنی لذت می برد و نه از خوابیدن و استراحت کردن تمتعی می جوید و نه با دوستی انس می گیرد و نه در خانه ای مأوی می جوید و نه در جایی آباد سُکنا می گزیند و نه جامه ای می پوشد و نه دلش آرام و قرار می گیرد و خدا را روز و شب پرستش می کند به این امید که به وصال آن که مشتاق اوست، نایل شود و با زبان شوق با او نجوا کند و آن چه در درون خویش دارد بیان کند؛ همان گونه که خداوند متعال در باره موسی علیه السلام در میعاد با خدایش خبر داده است: **وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَى** و رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم حال آن حضرت را به این گونه تفسیر فرمودند که: حضرت موسی علیه السلام در طول رفتن او به کوه سینا و برگشتش که چهل شبانه روز ادامه پیدا کرد، چیزی را نخورد و آبی نیاشامید و استراحت و خوابی نکرد و اشتها ی چیزی را نداشت، و سراسر اجزاء و اعضای او شوق به دیدار بود.

عن ابن مسكان، عن الوصافي عن أبي جعفر عليه السلام قَالَ: **إِنْ فِيمَا نَاجَى اللَّهُ بِهِ مُوسَى عليه السلام أَنْ قَالَ يَا رَبِّ هَذَا السَّامِرِيُّ صَنَعَ الْعَجَلَ الْخَوَارُ مَنْ صَنَعَهُ فَأَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَيْهِ أَنْ تِلْكَ مِنْ فِتْنَتِي فَلَا تُفْصِحَنَّ عَنْهَا.** المحاسن / ۴۸۴، ح ۴۲۰.

ابن مسكان، از وصافی، از امام باقر علیه السلام روایت شده است که فرمود: از جمله مناجات خدا با موسی این بود که گفت: پروردگارا! سامری گوساله را ساخت، پس چه کسی آن را به صدا در آورد؟ خدا به وی وحی کرد: ای موسی! آن امتحان و آزمایش من است، پس در باره آن از من سؤال نکن.

علي بن ابراهيم فَهَمُّوا بِهَارُونَ حَتَّى هَرَبَ مِنْ بَيْنِهِمْ وَبَقُوا فِي ذَلِكَ حَتَّى تَمَّ مِيقَاتُ مُوسَى أَرْبَعِينَ لَيْلَةً، فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ عَشْرَةٍ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْأَنْوَاحَ فِيهَا التَّورَةُ وَمَا يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِ مِنْ أَحْكَامِ السَّيْرِ وَالْقَصَصِ ثُمَّ أَوْحَى اللَّهُ إِلَى مُوسَى: **إِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَأَصْلَهُمُ السَّامِرِيُّ** وَعَبَدُوا الْعِجْلَ وَلَهُ خَوَارٌ فَقَالَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا رَبِّ الْعِجْلُ مِنَ السَّامِرِيِّ فَالْخَوَارُ مِمَّنْ فَقَالَ مَنِّي يَا مُوسَى إِنِّي لَمَّا رَأَيْتُهُمْ قَدْ وَلَّوْا عَنِّي إِلَى الْعِجْلِ أَحْبَبْتُ أَنْ أَزِيدَهُمْ فِتْنَةً فَرَجَعَ مُوسَى كَمَا حَكَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ تفسير القتي ۲/ ۶۲.

قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَى (۹۱) قَالَ يَا هَارُونَ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا (۹۲) أَلَا تَتَّبِعَنِ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِي (۹۳) قَالَ يَبْنَؤُنَّ أَمْ لَا تَأْخُذُ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِي إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي (۹۴) قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ (۹۵) قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِنْ أَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذَلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي (۹۶) قَالَ فَادْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَنْ تُخْلَفَهُ وَانْظُرْ إِلَى إِلْهِكَ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا لَنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا (۹۷) إِنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا (۹۸) كَذَلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ مَا قَدْ سَبَقَ وَقَدْ آتَيْنَاكَ مِنْ لَدُنَّا ذِكْرًا (۹۹) مَنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وِزْرًا (۱۰۰)

گفتند ماهرگزار پرستش آن دست بر نخواهیم داشت تا موسی به سوی ما باز گردد (۹۱) موسی [گفت ای هارون وقتی دیدی آنها گمراه شدند چه چیز مانع تو شد (۹۲) که از من پیروی کنی آیا از فرمانم سر باز ددی (۹۳) گفت ای پسر مادرم نه ریش مرا بگیر و نه [موی] سرم را من ترسیدم بگویی میان بنی اسرائیل تفرقه انداختی و سخنم را مراعات نکردی (۹۴) موسی [گفت ای سامری منظور توجه بود (۹۵) گفت به چیزی که [دیگران] به آن پی نبردند پی بردم و به قدر مشتی از رد پای فرستاده [خدا] جبرئیل برداشتم و آن را در پیکر گوساله انداختم و نفس من برایم چنین فریبکاری کرد (۹۶) گفت پس برو که بهره تو در زندگی این باشد که [به هر که نزدیک تو آمد] بگویی [به من] دست مزیند و تو را موعدی خواهد بود که هرگز از آن تخلف نخواهی کرد و [اینک] به آن خدایی که پیوسته ملازمش بودی بنگر آن را قطعی سوزانیم و خاکسترش می کنیم و] در دیار فرومی پاشیم (۹۷) معبود شما تنها آن خدایی است که جز او معبودی نیست و دانش او همه چیز را در بر گرفته است (۹۸) این گونه از اخبار پیشین بر تو حکایت می رانیم و مسلما به توازن جانب خود قرآنی داده ایم (۹۹) هر کس از [پیروی] آن روی برتابد روز قیامت بار گناهی بردوش می گیرد (۱۰۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ... قَالَ: قُلْتُ لَهُ فَلِمَ أَخَذَ بِرَأْسِهِ يَجْرُهُ إِلَيْهِ وَبِلِحْيَتِهِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ فِي اتِّخَاذِهِمُ الْعِجْلَ وَعِبَادَتِهِمْ لَهُ ذَنْبٌ فَقَالَ إِنَّمَا فَعَلَ ذَلِكَ بِهِ لِأَنَّهُ لَمْ يُفَارِقْهُمْ لَمَّا فَعَلُوا ذَلِكَ وَلَمْ يَلْحَقْ بِمُوسَى وَكَانَ إِذَا فَارَقَهُمْ يَنْزِلُ بِهِمُ الْعَذَابُ أَلَا تَرَى أَنَّهُ قَالَ لَهُ مُوسَى يَا هَارُونَ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا أَلَا تَتَّبِعَنِ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِي قَالَ هَارُونَ لَوْ فَعَلْتُ ذَلِكَ لَتَفَرَّقُوا وَإِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ لِي فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي العلل/ ۶۸، ح ۱.

علی بن سالم، از پدرش، نقل کرده که وی گفت: خدمت امام صادق علیه السلام عرض کردم: ... چرا موسی ریش و موهای سر هارون را گرفت و او را کشید با این که در گوساله پرست شدن مردم او هیچ گناهی نداشت؟ حضرت فرمودند: در غیاب موسی علیه السلام وقتی مردم گوساله پرست شدند هارون از میان آنها بیرون نرفت و از ایشان جدا نشد و به جناب موسی ملحق نگشت

لذا به خاطر این کارش موسی با او چنین کرد چه آن که اگر هارون از میان آن عاصیان بیرون می‌رفت عذاب الهی بر آنها نازل می‌گشت و شاهد بر این گفتار گفتگوی جناب موسی علیه السلام با هارون است، موسی علیه السلام به هارون فرمود: یا هارون ما مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا أَلَّا تَتَّبِعَنِ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِي؟ هارون گفت اگر من از میان ایشان بیرون می‌آمدم متفرق و پراکنده می‌شدند و وَ إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ لِي فَرَّقْتُ بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي.

علی بن ابراهیم :.... مَا دُمْتَ حَيًّا وَ عَقِبَكَ هَذِهِ الْعَلَامَةُ فِيكُمْ قَائِمَةٌ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ يَغْنِي حَتَّى تُعْرِفُوا أَنَّكُمْ سَامِرِيَّةٌ فَلَا يَغْتَرُّ بِكُمْ النَّاسُ فَهُمْ إِلَى السَّاعَةِ بِمَصْرَ وَ الشَّامِ مَعْرُوفُونَ بِ لَا مِسَاسَ ثُمَّ هَمَّ مُوسَى بِقَتْلِ السَّامِرِيِّ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ لَا تَقْتُلْهُ يَا مُوسَى فَإِنَّهُ سَخِي..... تفسير القمی ۲/ ۶۳.

علی بن ابراهیم :.... تا زمانی که تو و نسل تو زنده هستند. این علامتی در میان شماست که بگویید: به من دست نزید تا بدین گونه شناخته شوید که شما از سامریان هستید. این گروه هنوز هم در مصر و شام به لَا مِسَاسَ معروفند. آن گاه موسی خواست تا سامری را بکشد؛ ولی خداوند به موسی علیه السلام وحی فرمود: او را نکش؛ ای موسی! چرا که او انسان بخشنده ای است.

عَنْ جُعَيْدِ هَمْدَانَ قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ فِي الثَّابُوتِ الْأَسْفَلِ سِتَّةَ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ سِتَّةَ مِنَ الْآخِرِينَ فَأَمَّا السَّتَّةُ مِنَ الْأَوَّلِينَ فَأَبْنُ آدَمَ قَاتِلُ أَخِيهِ وَ فِرْعَوْنُ الْفِرَاعِنَةِ وَ السَّامِرِيُّ وَ الدَّجَالُ كِتَابُهُ فِي الْأَوَّلِينَ وَ يُخْرَجُ فِي الْآخِرِينَ وَ هَامَانُ وَ قَارُونُ وَ السَّتَّةُ مِنَ الْآخِرِينَ فَتَعْتَلُ وَ مُعَاوِيَةُ وَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ وَ أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيُّ وَ نَبِيِّ الْمُحَدَّثِ اثْنَيْنِ. الخصال/ ۴۸۵، ح ۵۹.

جعید همدان روایت کرده :امیر المومنین علیه السلام فرمودند: در تابوت ژرفی شش تن از گذشتگان باشند و شش تن از پیروان این امت آخر الزمان، آن شش تن از گذشتگان:فرزند آدم است که برادر خود را کشت و سر فراعنه و سامری و دجالی که در زمره پیروان گذشته نام برده شده و در آخر الزمان بیرون آید و هامان و قارون شش تن از پیروان آخر الزمان: نعتل جهودی بود و معاویه و عمرو بن عاص و ابو موسی اشعری راوی دو تن را فراموش کرده که نام برد.

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ الصَّيْرَفِيِّ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي (ع): قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ حَدَّثَنِي فِيهِمَا بِحَدِيثٍ فَقَدْ سَمِعْتُ عَنْ أَبِيكَ فِيهِمَا أَحَادِيثَ عِدَّةٌ قَالَ لِي يَا إِسْحَاقَ الْأَوَّلُ بِمَنْزِلَةِ الْعُجْلِ وَ الثَّانِي بِمَنْزِلَةِ السَّامِرِيِّ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ زِدْنِي فِيهِمَا قَالَ هُمَا وَ اللَّهُ نَصْرًا وَ هَوْدًا وَ مَجَسًا فَلَا عَفَرَ اللَّهُ لَهُمَا قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ زِدْنِي فِيهِمَا قَالَ ثَلَاثَةٌ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ وَ لَا يُزَكِّيهِمْ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَمَنْ هُمْ قَالَ رَجُلٌ ادَّعَى إِمَامًا مِنْ غَيْرِ اللَّهِ وَ آخَرُ طَعَى فِي إِمَامٍ مِنَ اللَّهِ وَ آخَرُ رَعَمَ أَنَّ لَهُمَا فِي الْإِسْلَامِ نَصِيبًا..... الخصال/ ۴۵۸، ح ۲.

اسحاق بن عمار صیرفی نقل کرده است که به حضرت موسی بن جعفر علیه السلام عرض کردم: فدایت شوم! با من در باره آن دو سخنی بگوی که من از پدر تو در باره آنها سخنانی شنیده‌ام، حضرت فرمود: ای اسحاق! اولی بسان گوساله، و دومی به منزله سامری است! راوی می‌گوید: که عرض کردم: فدایت شوم بیشتر در باره آن دو صحبت کنید. حضرت فرمود: بخدا سوگند که آن دو، گروهی را نصرانی و عده‌ی را یهودی و دیگری را مجوسی کردند، خداوند گناهان آن دو را نیامرزد! عرض کردم: قربانت شوم! باز هم در مورد آن دو سخن بگوی، فرمود: سه گروهند که خداوند نظر رحمت خود را از آنان دریغ می‌دارد، وَ لَا يُزَكِّيهِمْ وَ لَهُمْ

عذابُ أليمٌ برای این سه گروه مقرر شده است. پرسیدم: آنان کیانند؟ فرمود: مردی که به ناحق ادعای امامت کند، و دیگری آن که بر امام و رهبر راستین خلق طعنه زند، و سومی کسی است که برای این دو بهره‌ای از اسلام قائل باشد.

عَنْ أَبِي يَحْيَى الْوَاسِطِيِّ قَالَ: لَمَّا افْتَتَحَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْبَصْرَةَ اجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَيْهِ وَفِيهِمُ الْحَسَنُ الْبَصْرِيُّ وَمَعَهُ أَلْوَا حُ فَكَانَ كُلُّمَا لَفَظَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِكَلِمَةٍ كَتَبَهَا فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِأَعْلَى صَوْتِهِ مَا تَصْنَعُ قَالَ نَكْتُبُ آثَارَكُمْ لِتُحَدِّثَ بِهَا بَعْدَكُمْ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَمَا إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ سَامِرِيًّا وَهَذَا سَامِرِيٌّ هَذِهِ الْأُمَّةُ إِلَّا أَنَّهُ لَا يَقُولُ لَا مِسَاسَ وَ لَكِنَّهُ يَقُولُ لَا قِتَالَ. (الاحتجاج/ ۱۷۱-۱۷۲).

از ابو یحیی واسطی نقل است که پس از فتح بصره گروهی نزد حضرت امیر علیه السلام شتافته و در میان ایشان حسن بصری دیده می شد که اوراقی در دست گرفته و سخنان امیر المؤمنین علیه السلام را ضبط می کرد. امیر المؤمنین به صدای بلند او را خطاب کرد که چه می کنی؟ گفت: فرمایشات شما را می نگارم تا پس از شما آنها را حدیث کنم. پس امیر المؤمنین علیه السلام فرمود: بدانید که در میان هر جمعیتی یک نفر سامری می باشد، و این فرد؛ سامری این امت است، بدانید که او نمی گوید به من نزدیک نشوید لا مِسَاسَ بل که از جنگ نهی کرده و می گوید: لا قتال.

خَالِدِينَ فِيهِ وَسَاءَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حِمْلًا (۱۰۱) يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ وَنَحْشُرُ الْجُرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا (۱۰۲) يَتَخَفَتُونَ بَيْنَهُمْ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا (۱۰۳) نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا (۱۰۴) وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا (۱۰۵) فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا (۱۰۶) لَا تَرَى فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا (۱۰۷) يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا نَمْسًا (۱۰۸) يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا (۱۰۹) يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا (۱۱۰)

پیوسته در آن [حال] می ماند و چه بدباری روز قیامت خواهند داشت (۱۰۱) [همان] روزی که در صور دمید می شود و در آن روز مجرمان را کبود چشم برمی انگیزیم (۱۰۲) میان خود به طور پنهانی بایکدیگری گویند شما [در دنیا] جزده [روزی] نماند اید (۱۰۳) ماداناتریم به آن چه می گویند آنگاه که نیک آیین ترین آنان می گوید جز یک روز بیش نماند اید (۱۰۴) و از تو درباره کوههای پرسند بگو پروردگارم آنها را [در قیامت] ریز ریز خواهد ساخت (۱۰۵) پس آنها را پهن و هموار خواهد کرد (۱۰۶) نه در آن کژی می بینی و نه ناهمواری (۱۰۷) در آن روز همه مردم [داعی] حق را که هیچ انحرافی در او نیست پیروی می کنند و صداها در مقابل [خدای] رحمان خاشع می گردد و جز صدایی آهسته نمی شنوی (۱۰۸) در آن روز شفاعت [به کسی] سود نبخشد مگر کسی را که [خدای] رحمان اجازه دهد و سخنش او را پسند آید (۱۰۹) آن چه را که آنان در پیش دارند و آن چه را که پشت سر گذاشته اندی داند و حال آنکه ایشان بدان دانشی ندارند (۱۱۰)

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَأَلْتُ أَبِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ قَالَ الدَّاعِيَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ. (تأويل الآيات الباهرة/ ۱، ۳۱۶، ح ۱۳).

امام موسی کاظم علیه السلام از پدرشان نقل فرمودند: از پدرم درباره فرموده خدای عز و جل يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ پرسیدم فرمود دعوت کننده امیر المومنین علیه السلام است.

عَنْ أَبِي الْوَرْدِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللَّهُ النَّاسَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ وَهُمْ حُفَاةٌ غُرَاءُ فَيُوقِفُونَ فِي الْمَحْشَرِ حَتَّى يَعْرِفُوا عَرَقًا شَدِيدًا وَتَشْتَدُّ أَنْفُسُهُمْ فَيَمْكُثُونَ فِي ذَلِكَ خَمْسِينَ عَامًا وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ: **وَحَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا**، قَالَ ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ مِنْ تِلْقَاءِ الْعَرْشِ أَيْنَ النَّبِيُّ الْأُتِيُّ فَيَقُولُ النَّاسُ قَدْ أَسْمَعْتَ فَسَمَّ بِاسْمِهِ فَيُنَادِي أَيْنَ نَبِيُّ الرَّحْمَةِ أَيْنَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأُتِيُّ، فَيَقْدَمُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَمَامَ النَّاسِ كُلِّهِمْ حَتَّى يَنْتَهِي إِلَى حَوْضٍ طَوَّلُهُ مَا بَيْنَ أَيْلَةٍ وَصَنْعَاءَ فَيَقِفُ عَلَيْهِ فَيُنَادِي بِصَاحِبِكُمْ فَيَقْدَمُ عَلَيْهِ عليه السلام أَمَامَ النَّاسِ فَيَقِفُ مَعَهُ ثُمَّ يُؤَدِّنُ لِلنَّاسِ فَيَمْرُونَ فَبَيْنَ وَارِدِ الْحَوْضِ يَوْمِئِذٍ وَبَيْنَ مَصْرُوفٍ عَنْهُ فَإِذَا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ يُصْرَفُ مِنْ مُحِبِّينَا يَبْكِي وَيَقُولُ: يَا رَبِّ شِيعَةَ عَلِيٍّ قَالَ: فَيَبْعُثُ اللَّهُ إِلَيْهِ مَلَكًا فَيَقُولُ لَهُ: مَا يُبْكِيكَ يَا مُحَمَّدُ فَيَقُولُ: أَبْكِي لِأَنَّا مِنْ شِيعَةِ عَلِيٍّ أَرَاهُمْ قَدْ صُرِفُوا لِتِلْقَاءِ أَصْحَابِ النَّارِ وَنُوعُوا وَرُودَ حَوْضِي قَالَ فَيَقُولُ الْمَلَكُ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ قَدْ وَهَبْتُهُمْ لَكَ يَا مُحَمَّدُ وَصَفَحْتُ لَهُمْ عَنْ دُنُوبِهِمْ بِحُبِّهِمْ لَكَ وَلِعِزَّتِكَ وَالْحَقُّهُمْ بِكَ وَبِمَنْ كَانُوا يَتَوَلَّوْنَ بِهِ وَجَعَلْنَاهُمْ فِي زُمْرَتِكَ فَأَوْرَدَهُمْ حَوْضَكَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام فَكَمْ مِنْ بَاكٍ يَوْمَئِذٍ وَبَاكِيَّةٍ يُنَادُونَ يَا مُحَمَّدَاهُ إِذَا رَأَوْا ذَلِكَ وَلَا يَبْقَى أَحَدٌ يَوْمِئِذٍ يَتَوَلَّانَا وَنُحِبُّنَا وَيَتَبَرَّأُ مِنْ عَدُوِّنَا وَيُبْغِضُهُمْ إِلَّا كَانُوا فِي جَزْبِنَا وَمَعَنَا وَيَرُدُّونَ حَوْضَنَا. تفسير القمي ٢/ ٦٤-٦٥.

ابو ورد، از امام باقر علیه السلام روایت می کند که ایشان فرمودند: در روز قیامت خداوند مردم را در حالی که پابرهنه و لخت می باشند، در یک سطح همسان جمع می کند و سپس آنان را در صحرای محشر نگه می دارد، تا این که به شدت عرق کنند و نفس هایشان به سختی بیرون آید، آنها پنجاه سال در آن مکان درنگ می کنند، و منظور از آیه **وَحَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا** نیز همان است. ایشان فرمودند: سپس منادی ای از جانب عرش ندا می دهد: پیامبر ای کجاست؟ سپس مردم می گویند: صدایت را به ما رساندی، حال اسمش را بگو. سپس ندا می دهد کجاست پیامبر رحمت، کجاست محمد بن عبدالله امی؟ سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از جلوی مردم به پیش می آید تا این که به حوضی می رسد که طولش به اندازه فاصله بین ایل و صنعاء است. سپس بر آن می ایستد و امامتان را صدا می کند و ایشان از میان مردم به جلوی آید و در کنار ایشان می ایستد. سپس به مردم اجازه عبور داده می شود و آنان از حوض عبور می کنند و در آن روز مردم دو دسته اند؛ برخی وارد حوض می شوند و از ورود برخی به آن جلوگیری می شود. هنگامی که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می بیند که برخی از دوستداران ما از حوض برگردانده می شوند، به گریه می افتد و می گوید: پروردگارا! شیعیان علی علیه السلام. ایشان ادامه می دهند: سپس خداوند فرشته ای را نزد آن حضرت می فرستد و به او می گوید: چه چیزی تو را به گریه انداخته است، ای محمد؟ آن حضرت پاسخ می دهد: من به خاطر برخی از شیعیان علی می گریم، دیدم که آنان به همراه جهنمیان برده شده و از ورود به حوض منع شدند. سپس فرشته می گوید: خداوند می گوید که ای محمد! آنان را به تو بخشیده ام و به خاطر محبتشان نسبت به تو و عترت، از گناهان آنها درگذشتم و آنان را به تو و کسی که ولایتش را پذیرفتند، ملحق نمودیم و آنان را در زمره تو قرار دادیم. حال آنان را به حوض خویش وارد کن. امام باقر علیه السلام می فرماید: و چه مرد و زن گریانی که در آن روز با مشاهده این صحنه ندا می دهند: ای محمد! و در آن روز هر فردی که ولایت ما را پذیرفته باشد و دوستان ما را بدارد و از دشمنان ما بیزاری بجوید و نفرت داشته باشد، داخل در گروه ما می گردد و با ما می باشد و وارد حوض ما می شود.

عَنْ عِيسَى بْنِ دَاوُدَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ وَرَجُلٌ يَسْأَلُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا** قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا يَنَالُ شَفَاعَةُ مُحَمَّدٍ ﷺ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ بِطَاعَةِ آلِ مُحَمَّدٍ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا وَاعْمَلًا فِيهِمْ فَحَيَّ عَلَى مَوَدَّتِهِمْ وَمَاتَ عَلَيْهَا فَرَضِيَ اللَّهُ قَوْلَهُ وَاعْمَلَهُ فِيهِمْ ثُمَّ قَالَ **وَعَنْتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا** لِآلِ مُحَمَّدٍ كَذَا نَزَلَتْ ثُمَّ قَالَ **وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا** قَالَ مُؤْمِنٌ بِمَحَبَّةِ آلِ مُحَمَّدٍ وَمُبْغِضٌ لِعَدُوِّهِمْ... تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۱۸، ح ۱۰.

عيسى بن داود، از ابی الحسن موسی بن جعفر علیه السلام از پدرش علیه السلام روایت می کند که ایشان فرمودند: شنیدم که فردی از پدرم در مورد آیه **يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا** پرسید و ایشان پاسخ دادند: در روز قیامت تنها کسی به شفاعت محمد صلی الله علیه و آله و سلم دست می یابد که خداوند به او توفیق اطاعت از آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین را داده و از سخن و کردار وی راضی است و با محبت و دوستی به ایشان زیسته و از دنیا رفته است و خداوند، سخن و عملکرد او را نسبت به آنان پسندیده است. سپس فرمودند: آیه این چنین نازل شده است: **وَعَنْتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا** لآل محمد. سپس آیه: **وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا** را تلاوت کردند و گفتند: منظور از آن، کسی است که به محبت آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین ایمان داشته باشد و بدخواه دشمن ایشان باشد.

عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ السَّعْدَانِيِّ أَنَّ رَجُلًا أَتَى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي قَدْ شَكَّكْتُ فِي كِتَابِ اللَّهِ الْمُنَزَّلِ قَالَ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ تَكَلَّمَ أَمْرُكَ وَكَيْفَ شَكَّكْتُ فِي كِتَابِ اللَّهِ الْمُنَزَّلِ قَالَ لَأَنِّي وَجَدْتُ الْكِتَابَ يُكَذِّبُ بَعْضُهُ بَعْضًا فَكَيْفَ لَا أَشْكُ فِيهِ فَقَالَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ كِتَابَ اللَّهِ لِيُصَدِّقَ بَعْضُهُ بَعْضًا وَلَا يُكَذِّبُ بَعْضُهُ بَعْضًا وَلَكِنَّكَ لَمْ تُرَاقِبْ عَقْلًا تَنْتَفِعُ بِهِ فَهَاتِ مَا شَكَّكْتُ فِيهِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ لَهُ الرَّجُلُ..... **يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا. يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا** لَا يُحِيطُ الْخَلَائِقُ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عِلْمًا إِذْ هُوَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى جَعَلَ عَلَى أَبْصَارِ الْقُلُوبِ الْغِطَاءَ فَلَا فَهْمَ يَنَالُهُ بِالْكَيفِ وَلَا قَلْبَ يُثَبِّتُهُ بِالْخُدُودِ فَلَا يَصِفُهُ إِلَّا كَمَا وَصَفَ نَفْسَهُ **لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ** خَلَقَ الْأَشْيَاءَ فَلَيْسَ مِنَ الْأَشْيَاءِ شَيْءٌ مِثْلُهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى.... التوحيد/ ۲۶۳-۲۶۴، ح ۵.

ابو معمر سعدانی که مردی بمخدمت امیر المؤمنین علی بن ابی طالب صلوات الله علیه آمد و عرض کرد که یا امیر المؤمنین من در کتاب منزل خدا شک کرده ام علی صلوات الله علیه بآن مرد فرمود که مادرت بمرگ نشیند و چگونه در کتاب منزل خدا شک کرده ای گفت از برای آن که من کتاب خدا را چنان یافته ام که بعضی از آن بعضی را تکذیب می کند پس چگونه در آن شک نکنم علی بن ابی طالب صلوات الله علیه فرمود که کتاب خدا بعضی از آن بعضی را تصدیق می کند و بعضی از آن بعضی را تکذیب نمی کند و تو را چنان گمان می کنم که عقلی بتو روزی نشده که بآن منتفع شوی پس آنچه را که در آن شک کرده از کتاب خدای عز و جل بیاور و بگو تا ببینم آن مرد بحضرت عرض..... **يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا** **يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا** یعنی خلاق از روی علم و دانش بخدای عز و جل احاطه نمی کنند زیرا که آن جناب تبارک و تعالی بر دیدهای دها پرده و پوشش قرار داده پس هیچ فهمی بکیف و چگونگی او را نیابد و هیچ دلی او را

بحدود و اندازها ثابت نگرداند پس او را وصف مكن مگر چنان كه او خود را وصف کرده لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ خالق و بارى و مصورىست كه چيزها را آفريده پس چيزى از چيزها مانند او تبارك و تعالى نيست.

عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى قَالَ: سَأَلَنِي أَبُو قُرَّةَ الْمُحَدَّثُ أَنْ أُدْخِلَهُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ فَاسْتَأْذَنَنِي فِي ذَلِكَ فَأَذِنَ لِي فَدَخَلَ عَلَيْهِ فَسَأَلَهُ عَنِ الْحَلَالِ وَالْحَرَامِ وَالأَحْكَامِ حَتَّى بَلَغَ سُؤَالُهُ إِلَى التَّوْحِيدِ فَقَالَ أَبُو قُرَّةَ إِنَّا رَوَيْنَا أَنَّ اللَّهَ قَسَمَ الرُّؤْيَا وَالْكَلامَ بَيْنَ نَبِيَّيْنِ فَقَسَمَ الْكَلامَ لِمُوسَى وَلِمُحَمَّدٍ الرُّؤْيَا فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَمَنْ الْمُبَلَّغُ عَنِ اللَّهِ إِلَى الثَّقَلَيْنِ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا وَلَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ أَلَيْسَ مُحَمَّدٌ قَالَ بَلَى قَالَ كَيْفَ يَجِيءُ رَجُلٌ إِلَى الْخَلْقِ جَمِيعًا فَيُخْبِرُهُمْ أَنَّهُ جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ أَنَّهُ يَدْعُوهُمْ إِلَى اللَّهِ بِأَمْرِ اللَّهِ فَيَقُولُ لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا وَلَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ثُمَّ يَقُولُ أَنَا رَأَيْتُهُ بِعَيْنِي وَأَحْطْتُ بِهِ عِلْمًا وَهُوَ عَلَى صُورَةِ الْبَشَرِ أَمَا تَسْتَحُونَ مَا قَدَرْتَ الرَّنَادِقَةُ أَنْ تَرْمِيَهُ بِهَذَا أَنْ يَكُونَ يَأْتِي مِنْ عِنْدِ اللَّهِ بِشَيْءٍ ثُمَّ يَأْتِي بِخِلَافِهِ مِنْ وَجْهِ آخَرَ قَالَ أَبُو قُرَّةَ فَإِنَّهُ يَقُولُ وَلَقَدْ رَأَاهُ نَزْلَةً أُخْرَى فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ بَعْدَ هَذِهِ الْآيَةِ مَا يَدُلُّ عَلَى مَا رَأَى حَيْثُ قَالَ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى يَقُولُ مَا كَذَبَ فُؤَادُ مُحَمَّدٍ مَا رَأَتْ عَيْنَاهُ ثُمَّ أَخْبَرَ بِمَا رَأَى فَقَالَ لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى فَآيَاتُ اللَّهِ غَيْرُ اللَّهِ وَقَدْ قَالَ اللَّهُ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا فَإِذَا رَأَاهُ الْأَبْصَارُ فَقَدْ أَحَاطَتْ بِهِ الْعِلْمُ وَقَعَتِ الْمَعْرِفَةُ فَقَالَ أَبُو قُرَّةَ فَتُكْذَّبُ بِالرَّوَايَاتِ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا كَانَتِ الرَّوَايَاتُ مُخَالَفَةً لِلْقُرْآنِ كَذَّبْتُهَا وَمَا أَجْمَعَ الْمُسْلِمُونَ عَلَيْهِ أَنَّهُ لَا يُحَاطُ بِهِ عِلْمًا وَلَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَلَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ. الكافي ٨/ ٩٥-٩٦، ح ٢.

صفوان بن يحيى روايت کرده: ابوقره محدث از من درخواست کرد كه او را نزد ابو الحسن الرضا عليه السلام ببرم و من در اين مورد از ايشان اجازه خواستم و به من اجازه دادند و من هم داخل شدم. سپس او از آن حضرت در مورد حلال و حرام و احكام پرسيد تا اين كه به موضوع توحيد رسيد. او گفت: ما روايت مى كنيم كه خداوند ديدن و كلام با خود را بين پيامبران تقسيم نموده است و بدين ترتيب بهره صحبت با خود را به موسى داده است و محمد صلى الله عليه وآله وسلم را نيز از رويت و ديدن خود بهره مند گردانيده است؟ امام رضا عليه السلام فرمودند: چه كسى از جانب خداوند به انس و جن پيغام داده كه: لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا و لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ مگر محمد صلى الله عليه وآله وسلم نيست؟ او جواب داد: آرى. آن حضرت عليه السلام فرمودند: چگونه فردى از جانب خداوند نزد مردم مى آيد و به آنان مى گويد كه او از نزد خدا آمده و آنان را به فرمان او فرا مى خواند و مى گويد: لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا و لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ سپس مى گويد: من او را به چشم خود ديدم و از او آگاهى پيدا كردم و او به شكل انسان است، آيا مردم از اين فرد شرمشان نمى آيد؟ زنديق ها نمى توانند اين را به پيامبر صلى الله عليه وآله وسلم منسوب كنند و مدعى شوند كه او از جانب خداوند سخنى آورده و بعد خود به گونه اى ديگر بر خلاف آن حرف زده است. ابوقره گفت: در جايى ديگر از قرآن آمده است: وَلَقَدْ رَأَاهُ نَزْلَةً أُخْرَى امام رضا عليه السلام فرمودند: ادامه آيه مشخص مى كند كه پيامبر چه ديده است، آن جا كه مى گويد: مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى منظور آيه اين است كه دل محمد صلى الله عليه وآله وسلم آن چه را چشمش ديد، دروغ نخواند. سپس در ادامه، خداوند از آن چه آن حضرت ديده است، خبر مى دهد و مى فرمايد: لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى، مشخص است كه آيات خداوند متفاوت از ذات اوست، و خداوند فرموده است: وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا هنگامى كه چشم ها او را ببينند، نسبت به او آگاهى حاصل مى كنند و به دانش مى رسند. سپس ابوقره گفت: آيا روايات را دروغ مى خوانى؟ امام رضا در جواب ايشان فرمودند: اگر روايات مخالف قرآن باشند، من آنان را دروغ

می خوانم و اجماع تمامی مسلمانان این است که نمی توانیم خداوند را در احاطه دانش خود در بیاوریم و چشم ها او را در نمی یابند، و به مانند او هیچ چیز نیست.

عن علي عليه السلام: ... قَدْ يَنْتَسِتُ مِنْ اسْتِنْبَاطِ الْإِحَاطَةِ بِهِ طَوَامِحُ الْعُقُولِ وَ تَضَبَّتْ عَنِ الْإِشَارَةِ إِلَيْهِ بِالْأَكْثَنَاءِ بِحَارُ الْعُلُومِ وَ رَجَعَتْ بِالصَّغَرِ عَنِ السُّمُوِّ إِلَى وَصْفِ قُدْرَتِهِ لَطَائِفُ الْخُصُومِ وَاحِدٌ لَا مِنْ عَدَدٍ وَ دَائِمٌ لَا بِأَمَدٍ وَ قَائِمٌ لَا بِعَمَدٍ التوحيد/ ۷۰ و ۷۱، ح ۴۶.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....عقل ها که ببلندی نگراند از استنباط احاطه باو نومیدند و دریاهای علوم از اشاره بسویش به پایان رسیدن خشکیده و آبش بزمین فرو رفته و آن را بخود چیده اند و نیکوئیها و نیکوکاری های دشمنان از بلند شدن بسوی وصف قدرتش بخواری برگشته اند یکی است نه از روی عدد و بشماره و دوام و همیشگی دارد نه بمدت و زمان و ایستاده و برپا است نه بدستون.....

وَعَنْتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا (۱۱۱) وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا (۱۱۲) وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا (۱۱۳) فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَى إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا (۱۱۴) وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلِ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا (۱۱۵) وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى (۱۱۶) فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكَ مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقَى (۱۱۷) إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَى (۱۱۸) وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا تَصْحَى (۱۱۹) فَوَسَّوسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَذُنْكَ عَلَى شَجَرَةِ الْجَنَّةِ وَمُلْكُ لَا يَبْلَى (۱۲۰)

و چهره ها برای آن [خدای] زنده پاینده خضوع می کنند و آن کس که ظلمی بردوش دارد نومیدی ماند (۱۱۱) و هر کس کارهای شایسته کند در حالی که مؤمن باشد نه از ستمی می هراسد و نه از کاسته شدن [حقش] (۱۱۲) و این گونه آن را [به صورت] قرآنی عربی نازل کردیم و در آن از انواع هشدارها سخن آوردیم شاید آنان راه تقوا در پیش گیرند یا [این کتاب] پندی تازه برای آنان بیاورد (۱۱۳) پس بلند مرتبه است خدا فرمانروای برحق و در خواندن [قرآن پیش از آنکه وحی آن بر تو پایان یابد شتاب مکن و بگو پروردگار ابرداشتم بیغزای (۱۱۴) و به یقین پیش از این با آدم پیمان بستیم و ای آن را [فراموش کرد و برای او عزی [استوار] نیافتیم (۱۱۵) و یاد کن] هنگامی را که به فرشته گان گفتیم برای آدم سجده کن پس جز ابلیس که سر باز زد [همه] سجد کردند (۱۱۶) پس گفتیم ای آدم در حقیقت این [ابلیس] برای تو و همسرت دشمنی [خطرناک] است زنهار تا شمار از بهشت به در نکند تا تیره بخت گردی (۱۱۷) در حقیقت برای تو در آن جا این [امتیاز] است که نه گرسنه می شوی و نه برهنه می مانی (۱۱۸) و [هم] این که در آن جانه تشنه می گردی و نه آفتاب زده (۱۱۹) پس شیطان او را وسوسه کرد گفت ای آدم آیا تو را به درخت جاودانگی و ملکی که زایل نمی شود راه نمایم (۱۲۰)

عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ ... وَ خَصَّعَتْ لَهُ الرِّقَابُ وَ عَنْتِ الْوُجُوهُ مِنْ مَخَافَتِهِ وَ ظَهَرَتْ فِي بَدَائِعِ الَّذِي أَحَدْنَاهَا أَقَارُ حِكْمَتِهِ التوحيد/ ۵۲، ح ۱۱۳.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.... و گردنها از برایش خضوع و فروتنی کرده اند و رویها از ترسش خوار و ذلیل شده اند و در تازهای که آنها را بدید آورده آثار حکمتش ظاهر و هویدا شده.....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا قَالَ مُؤْمِنٌ بِمَحَبَّةِ آلِ مُحَمَّدٍ وَ مُبْغِضٍ

لِعَدُوِّهِ. تَأْوِيلُ الْآيَاتِ الْبَاهِرَةِ ۱/ ۳۱۸، ح ۱۰.

امام باقر عليه السلام فرمودند: ... وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا مومن به محبت آل محمد و عضنباک بر دشمنشان.

عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى قَالَ: سَأَلَنِي أَبُو قُرَّةَ الْمُحَدَّثُ صَاحِبُ شُبْرَمَةَ أَنْ أَدْخِلَهُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام فَاسْتَأْذَنَهُ فَأَذِنَ لَهُ فَدَخَلَ فَسَأَلَهُ عَنْ أَشْيَاءَ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام التَّوْرَةُ وَالْإِنْجِيلُ وَالزَّبُورُ وَالْفُرْقَانُ وَكُلُّ كِتَابٍ أَنْزَلَ كَانَ كَلَامَ اللَّهِ أَنْزَلَهُ لِلْعَالَمِينَ نُورًا وَ هُدًى وَ هِيَ كُلُّهَا مُحَدَّثَةٌ وَ هِيَ غَيْرُ اللَّهِ حَيْثُ يَقُولُ أَوْ يُخْبِرُ لَهُمْ ذِكْرًا وَقَالَ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ مَنْ رَبِّهِمْ مُحَدَّثٌ إِلَّا اسْتَمْعَوْهُ وَ هُمْ يَلْعَبُونَ وَ اللَّهُ أَحَدٌ الْكُتُبَ كُلُّهَا الَّتِي أَنْزَلَهَا... الاحتجاج / ۴۰۰.

صفوان بن يحيى گوید: أبو قره محدث رفيق شبرمه از من خواست ترتيب ملاقات او را با امام رضا عليه السلام بدهم، من نیز اذن دخول گرفتم و آن حضرت اجازه فرمود، أبو قره داخل شد و از امام عليه السلام مسائلی در حلال و حرام و فرائض و احکام پرسید فرمود: تورات و انجیل و زبور و فرقان و هر کتابی که نازل شده همه و همه کلام خداوند است که آنها را برای روشنایی و هدایت جهانیان نازل فرموده، و همه آنها محدث می باشند، و آن غیر خود خداوند است، آن جاکه فرماید: أَوْ يُخْبِرُ لَهُمْ ذِكْرًا، و نیز مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ مَنْ رَبِّهِمْ مُحَدَّثٌ إِلَّا اسْتَمْعَوْهُ وَ هُمْ يَلْعَبُونَ و خود خداوند سبب تمام کتابهایی می باشد که نازل فرموده است.....

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام الْحَمْدُ لِلَّهِ اللَّابِسِ الْكِبْرِيَاءِ بِلَا تَجَسُّدٍ وَ الْمُرْتَدِي بِالْجَلَالِ بِلَا تَمَثُّيلٍ وَ الْمُسْتَوِي عَلَى الْعَرْشِ بِغَيْرِ زَوَالٍ وَ الْمُتَعَالِي عَلَى الْخَلْقِ بِلَا تَبَاعُدٍ مِنْهُمْ وَ لَا مُلَامَسَةٍ مِنْهُمْ لَهُمْ لَيْسَ لَهُ حَدٌّ يُنْتَهَى إِلَى حَدِّهِ وَ لَا لَهُ مِثْلٌ فَيُعَرَفُ بِمِثْلِهِ ذَلِكَ مَنْ تَجَبَّرَ غَيْرُهُ وَ صَغُرَ مَنْ تَكَبَّرَ دُونُهُ وَ تَوَاضَعَتِ الْأَشْيَاءُ لِعَظَمَتِهِ وَ انْقَادَتِ لِسُلْطَانِهِ وَ عَزَّتْهُ وَ كَلَّتْ عَنْ إِدْرَاكِهِ طُرُوفُ الْعُيُونِ وَ قَصُرَتْ دُونَ بُلُوغِ صِفَتِهِ أَوْهَامُ الْخَلَائِقِ الْأَوَّلِ قَبْلَ كُلِّ شَيْءٍ وَ لَا قَبْلَ لَهُ وَ الْآخِرِ بَعْدَ كُلِّ شَيْءٍ وَ لَا بَعْدَ لَهُ الظَّاهِرِ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ بِالْقَهْرِ لَهُ وَ الْمَشَاهِدِ لِجَمِيعِ الْأَمَاجِنِ بِلَا انْتِقَالٍ إِلَيْهَا لَا تَلْمِسُهُ لَامِسَةٌ وَ لَا تُحِسُّهُ حَاسَّةٌ هُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهُ وَ فِي الْأَرْضِ إِلَهُ وَ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ الكافي ۱/ ۱۴۲، ح ۷.

امير المومنين عليه السلام فرمودند:... ستایش خدای را که لباس کبریائی در بر کرده بی آن که مجسم باشد وردای شکوه پوشیده بی آن که مثل باشد و بدون نابودی بر عرش مسلط گشته، بر مخلوقش فراز گرفته بدون دوری از ایشان و بدون تماس با ایشان، برای او حدی نیست که به آن حد پایان یابد و مانندی ندارد تا بمانندش شناخته شود، جز او هر که جباری کند خوار است و جز او هر که گردن فرازی نماید خرد و ناچیز است، همه چیز در برابر عظمتش فروتنی کرده و در دربار سلطنت و عزتش رام و زبون گشته، حرکت چشمها از درکش وامانده و اوهام مخلوق از رسیدن به صفتش کوتاه شده، او آغاز است و پیش از همه چیز و پیش از او چیزی نیست و آخر است و بعد از همه چیز و پس از او چیزی نیست با قهر و سلطه خود بر همه چیز غلبه جسته و همه جا را بدون انتقال بسوی آن دیده و حاضر شده، هیچ لامسه ای او را ندوده و هیچ حسی درکش ننموده، هُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهُ وَ فِي الْأَرْضِ إِلَهُ وَ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ...

علي بن ابراهيم: ... كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا نَزَلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ بَادَرَ بِقِرَاءَتِهِ قَبْلَ تَمَامِ نُزُولِ الْآيَةِ وَالْمَعْنَى فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَى إِلَيْكَ وَحْيُهُ أَوْ تَفْرَغَ مِنْ قِرَاءَتِهِ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا. تفسیر القتی ۲/ ۶۵.

علی بن ابراهیم گفته است که هرگاه بر رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم قرآن نازل می شد، قبل از پایان نزول آیه و معنا، شروع به خواندن آن می کرد، و به همین خاطر خداوند تبارک و تعالی می فرماید: وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَى إِلَيْكَ وَحْيُهُ یعنی این که قبل از اتمام وحی، در خواندن آن عجله نکن و وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ لِي يَا أَبَا يَحْيَى إِنَّ لَنَا فِي لَيْلِي الْجُمُعَةِ لَشَأْنًا مِنَ الشَّأْنِ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَمَا ذَاكَ الشَّأْنُ قَالَ يُؤَدُّنَ لِأَرْوَاحِ الْأَنْبِيَاءِ الْمَوْتَى وَأَرْوَاحِ الْأَوْصِيَاءِ الْمَوْتَى وَرُوحَ الْوَصِيِّ الَّذِي بَيْنَ ظَهْرَانَيْكُمْ يُعْرَجُ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ حَتَّى تُوَافِيَ عَرْشَ رَبِّهَا فَتَطُوفَ بِهِ أَسْبُوعًا وَتُصَلِّيَ عِنْدَ كُلِّ قَائِمَةٍ مِنْ قَوَائِمِ الْعَرْشِ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ تُرَدُّ إِلَى الْأَبْدَانِ الَّتِي كَانَتْ فِيهَا فَتُصْبِحُ الْأَنْبِيَاءُ وَالْأَوْصِيَاءُ قَدْ مَلِئُوا سُورًا وَيُصْبِحُ الْوَصِيُّ الَّذِي بَيْنَ ظَهْرَانَيْكُمْ وَقَدْ زِيدَ فِي عِلْمِهِ مِثْلُ جَمِّ الْغَفِيرِ. الكافي ۱/ ۲۵۳-۲۵۴، ح ۱.

امام صادق علیه السلام بمن فرمود: ای ابا یحیی برای ما در شبهای جمعه شأن بزرگی است، عرض کردم قربانت: آن شأن چیست؟ فرمود: بارواح پیغمبران و اوصیاء در گذشته و روح وصی که در آن جاهفت دور طواف کنند و نزد هر رکنی از ارکان عرش دو رکعت نماز گزارند پس بکالبدهای پیشین خود برگردند، چون صبح شود، پیغمبران و اوصیاء از شادی سرشار باشند و آن وصی که در میان شماست مقدار زیادی بعملش افزوده شده باشد.

عَنِ الْمُفَضَّلِ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ذَاتَ يَوْمٍ وَكَانَ لَا يُكَنِّيَنِي قَبْلَ ذَلِكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قُلْتُ لَبَيْكَ قَالَ إِنَّ لَنَا فِي كُلِّ لَيْلَةٍ جُمُعَةٍ سُورًا قُلْتُ زَادَكَ اللَّهُ وَمَا ذَاكَ قَالَ إِذَا كَانَ لَيْلَةُ الْجُمُعَةِ وَافَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْعَرْشَ وَوَافَى الْأَئِمَّةُ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَعَهُ وَوَافَيْنَا مَعَهُمْ فَلَا تُرَدُّ أَرْوَاحُنَا إِلَى أَبْدَانِنَا إِلَّا بِعِلْمٍ مُسْتَفَادٍ وَلَوْ لَا ذَلِكَ لَأَنْفَدْنَا. الكافي ۱/ ۲۵۴، ح ۲.

مفضل گوید: روزی امام صادق علیه السلام بمن فرمود: ای اباعبدالله و تا آنروز مرا بکینه ام نخوانده بود من عرض کردم: لبیک: فرمود: برای ما در هر شب جمعه شادی و و سرور است. عرض کردم: خدایش افزایش دهد، آن سرور چیست؟ فرمود: چون شب جمعه شود، پیغمبر صلی الله علیه و آله بعرش خدا برآید و ائمه علیهم السلام برآیند و ما نیز با ایشان برآئیم، پس ارواح ما بدنهایمان باز نگرند، مگر با علمی که استفاده شده باشد و اگر چنین نباشد و اگر چنین نباشد علم ما نابود گردد.

عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ لَوْ لَا أَنَا نَزَدًا لَأَنْفَدْنَا قَالَ قُلْتُ تَزْدَادُونَ شَيْئًا لَا يَعْلَمُهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ أَمَا إِنَّهُ إِذَا كَانَ ذَلِكَ غُرِضَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ عَلَى الْأَئِمَّةِ ثُمَّ انْتَهَى الْأَمْرُ إِلَيْنَا. الكافي ۱/ ۲۵۵، ح ۳.

زراره گوید: شنیدم: امام باقر علیه السلام می فرمود: اگر افزایش علمی پیدا نکنیم بی علم بمانیم. عرض کردم آیا بعلم شما چیزی زیاد می شود که پیغمبر صلی الله علیه و آله آنرا نمی دانست؟ فرمود هر گاه بنای افزایش علم باشد، اول آنرا پیغمبر صلی الله علیه و آله عرضه کنند، سپس بر امامان تا برسد به ما.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ النَّاسَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ وَوُضِعَتِ الْمَوَازِينُ فَتَوَزَنَ دِمَاءُ الشُّهَدَاءِ مَعَ مِدَادِ الْعُلَمَاءِ فَيَرْجَحُ مِدَادُ الْعُلَمَاءِ عَلَى دِمَاءِ الشُّهَدَاءِ. الفقيه ۴/ ۲۸۴، ح ۸۴۹.

امام صادق عليه السلام فرمودند: چون روز قیامت شود، خدای بزرگ، مردمان را همه، در پهنه‌ای یکسان گرد آورد، و ترازوها گذارده شود. آنگاه خون شهیدان را با مرکب خامه دانشمندان در دو کفه ترازو نهند، پس مرکب خامه دانشمندان بر خون شهیدان فزونی یابد.

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَجْمَعُ الْعُلَمَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَقُولُ لَهُمْ لَمْ أَصْغِ نُورِي وَحِكْمَتِي فِي صُدُورِكُمْ إِلَّا وَأَنَا أُرِيدُ بِكُمْ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ أَذْهَبُوا فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ عَلَى مَا كَانَ مِنْكُمْ. (العلل/ ۶۸، ح ۴۸).

ابی الدرداء نقل کرده که وی گفت: شنیدم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرمودند: خداوند عز و جل روز قیامت علماء را جمع نموده و به ایشان می‌فرماید: نور و حکمت خود را در سینه‌های شما قرار ندادم مگر آن که خیر دنیا و آخرت را از آن قصد نمودم، بروید، تمام شما را آمرزیدم.

عن أبي حمزة الثمالي عن أبي جعفر محمد بن علي الباقر عليه السلام قال: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَهْدَ إِلَى آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنْ لَا يَقْرَبَ الشَّجَرَةَ فَلَمَّا بَلَغَ الْوَقْتَ الَّذِي كَانَ فِي عِلْمِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا نَسِيَ فَأَكَلَ مِنْهَا وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَلَقَدْ عَاهَدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا..... (كمال التين/ ۲۱۳، ح ۴).

ابی حمزه ثمالی، از ابو جعفر محمد بن باقر علیه السلام روایت می‌کند: همانا خداوند تبارک و تعالی با آدم پیمان بست که به درخت نزدیک نشود، زمانی که آن موعدی که در علم خداوند مشخص شده بود که آدم از میوه درخت می‌خورد، فراسید، آدم پیمانش را فراموش کرد و از آن خورد. منظور از آیه وَلَقَدْ عَاهَدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا همین است

عن سلام بن المستنير، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَلَقَدْ عَاهَدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا قَالَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمَّا قَالَ لِآدَمَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ لَهُ يَا آدَمُ لَا تَقْرَبْ هَذِهِ الشَّجَرَةَ قَالَ وَارَاهُ إِنِّي أَهْلُهَا فَقَالَ آدَمُ لِرَبِّهِ كَيْفَ أَقْرَبُهَا وَقَدْ نَهَيْتَنِي عَنْهَا أَنَا وَزَوْجَتِي قَالَ فَقَالَ لَهُمَا لَا تَقْرَبَاهَا يَعْنِي لَا تَأْكُلَا مِنْهَا فَقَالَ آدَمُ وَزَوْجَتُهُ نَعَمْ يَا رَبَّنَا لَا نَقْرَبُهَا وَلَا نَأْكُلُ مِنْهَا وَلَمْ يَسْتَنْثِيَا فِي قَوْلِهِمَا نَعَمْ فَوَلَّكَهُمَا اللَّهُ فِي ذَلِكَ إِلَى أَنْفُسِهِمَا وَإِلَى ذِكْرِهِمَا. (الكافي ۷/ ۴۴۷-۴۴۸، ح ۴).

سلام بن مستنیر، از امام محمد باقر علیه السلام روایت شده است که در تفسیر آیه: وَلَقَدْ عَاهَدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا فرمود: همانا خداوند عز و جل هنگامی که به آدم علیه السلام فرمود وارد بهشت شود، به او فرمود: ای آدم! به این درخت نزدیک نشو. فرمود: و درخت را به او نشان داد. آن گاه آدم علیه السلام به پروردگارش گفت: چگونه به آن نزدیک شوم در حالی که تو، من و همسر من را از آن درخت نهی کرده‌ای؟ آن گاه امام محمد باقر علیه السلام گوید: وقتی خدا فرمود به آن درخت نزدیک نشوید، یعنی از آن درخت نخورید. آن گاه آدم علیه السلام و همسرش عرض کردند: باشد ای پروردگار، ما به آن نزدیک نمی‌شویم و از آن نمی‌خوریم، اما نگفتند: ان شاء الله. از این رو خداوند آن دو را به حال خودشان و یاد خودشان واگذار کرد.

عَنْ جَابِرِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَلَقَدْ عَاهَدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا قَالَ عَهْدَ إِلَيْهِ فِي مُحَمَّدٍ وَ الْأَيْمَةِ مِنْ بَعْدِهِ فَتَرَكَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ عَزْمٌ فِيهِمْ أَنَّهُمْ هَكَذَا وَإِنَّمَا سُمِّيَ أَوَّلُ الْعَزْمِ لِأَنَّهُمْ عَاهَدَ إِلَيْهِمْ فِي مُحَمَّدٍ وَ الْأَوْصِيَاءِ مِنْ بَعْدِهِ وَ الْمُهْدِيِّ وَ سِيرَتِهِ فَأَجْمَعَ عَزْمُهُمْ أَنَّ ذَلِكَ كَذَلِكَ وَ الْإِفْرَارِ بِهِ. (العلل/ ۱۲۴، ح ۱).

جابر، از امام باقر عليه السلام در مورد آيه **وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلِ فَتَسَىٰ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا** روايت می کند که ایشان فرمودند: ما در مورد محمد صلی الله عليه وآله و سلم و ائمه بعد از او صلوات الله عليهم اجمعين با آدم پيمان بستيم، اما او آن پيمان را ترک کرد در مورد اين که ایشان چنین هستند، عزمی استوار نداشت و پیامبران اولوا العزم بدین خاطر اولوا العزم نامیده شده اند که خداوند با آنان در مورد محمد صلی الله عليه وآله و سلم و اوصیا بعد از او و مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و سیرت او پيمان بست و آنان یقین حاصل کردند که این افراد، این چنین اند و بدان اذعان داشتند.

عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَىٰ حَيْثُ خَلَقَ الْخَلْقَ خَلَقَ مَاءً عَذْبًا وَمَاءً مَالِحًا أَجَاجًا فَاُمْتَرَجَ الْمَاءَانِ فَأَخَذَ طِينًا مِنْ أَدِيمِ الْأَرْضِ فَعَرَكَهُ عَرَكًا شَدِيدًا فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ وَهُمْ كَالَّذَرَّ يَدْبُونَ إِلَى الْحِجَةِ بِسَلَامٍ وَقَالَ لِأَصْحَابِ الشَّمَالِ إِلَى النَّارِ وَلَا أَبَالِي ثُمَّ قَالَ **أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ** ثُمَّ أَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَى النَّبِيِّينَ فَقَالَ **أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ** وَأَنَّ هَذَا مُحَمَّدٌ رَسُولِي وَأَنَّ هَذَا عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ **قَالُوا بَلَىٰ** فَتَبَتَّتْ لَهُمُ النَّبُوءَةُ وَأَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَى أُولِي الْعِزْمِ أَنَّنِي رَبُّكُمْ وَ مُحَمَّدٌ رَسُولِي وَعَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَأَوْصِيَاؤُهُ مِنْ بَعْدِهِ وَلَاؤُهُ أَمْرِي وَخَزَانُ عَلِيٍّ عليه السلام وَأَنَّ الْمَهْدِيَّ أَنْتَصِرُ بِهِ لِدِينِي وَأُظْهِرُ بِهِ دَوْلَتِي وَأَنْتَقِمَ بِهِ مِنْ أَعْدَائِي وَأُعْبُدُ بِهِ طَوْعًا وَكَرْهًا قَالُوا أَفَرَرْنَا يَا رَبَّ وَ شَهِدْنَا وَلَمْ يَجِدْ آدَمَ وَلَمْ يُفَرِّ فَتَبَتَّتِ الْعَرِيمَةُ لَهُؤُلَاءِ الْخُمْسَةَ فِي الْمَهْدِيِّ وَلَمْ يَكُنْ لِآدَمَ عَزْمٌ عَلَى الْإِفْرَارِ بِهِ وَهُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ **وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلِ فَتَسَىٰ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا** قَالَ إِنَّمَا هُوَ فَتَرَكَ ثُمَّ أَمَرَ نَارًا فَأَجَجَتْ فَقَالَ لِأَصْحَابِ الشَّمَالِ اذْخُلُوهَا فَهَابُوهَا وَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ اذْخُلُوهَا فَدَخَلُوهَا فَكَانَتْ عَلَيْهِمْ بَرْدًا وَ سَلَامًا فَقَالَ أَصْحَابُ الشَّمَالِ يَا رَبَّ أَقْلُنَا فَقَالَ قَدْ أَقْلُتُكُمْ اذْهَبُوا فَادْخُلُوا فَهَابُوهَا فَتَمَّتْ تَبَتَّتِ الطَّاعَةُ وَالْوَلَايَةُ وَالْمَعْصِيَةُ. الكافي ۲/ ۸.

حمران، از امام باقر عليه السلام روايت کرده است که فرمودند: همانا خدای تبارک و تعالی هنگامی که آفریدگان را آفرید، آبی زلال و آبی شور و بد مزه نیز آفرید. سپس این دو آب با هم آمیخته شدند. خداوند مقداری گل از سطح زمین برداشت و آن را محکم مالید. سپس به اصحاب یمن در حالی که آنان مانند ذره حرکت می کردند، گفت: در صلح و آرامش به بهشت بروید. به اصحاب شمال نیز گفت: به آتش بروید و برایم مهم نیست. و سپس فرمود: **أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ** سپس از پیامبران عهد و پیمان گرفت و فرمود: آیا من خدای شما نیستم؟ و آیا این محمد صلی الله عليه وآله و سلم فرستاده من و این علی علیه السلام امیر مؤمنان نیست؟ گفتند: بله. پس پیامبری برای آنان ثابت شد و از اولوا العزم پیمان گرفت که من پروردگار شما هستم و محمد صلی الله عليه وآله و سلم فرستاده من و علی امیر مؤمنان علیه السلام و اوصیای پس از او، اولیای امر و حافظان علم من هستند و به وسیله مهدی علیه السلام دینم را تقویت می کنم و زمینم را پاک می گردانم و حکومتم را آشکار می کنم و به وسیله او از دشمنانم انتقام می گیرم و از روی اختیار و اجبار عبادت می شوم. گفتند: پروردگارا! ما اقرار کردیم و گواهی دادیم و آدم آن را نه انکار کرد و نه اقرار. پس عزیمت برای این پنج نفر در مهدی علیه السلام رسوخ یافت. اما آدم عزم و همتی در اقرار به آن نداشت و این همان سخن خدای عز و جل است: **وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلِ فَتَسَىٰ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا** فرمودند: در حقیقت او شامل می شود. سپس به آتش دستور داد که برافروخته شود و به اصحاب شمال فرمود: وارد آن شوید، ولی از آن ترسیدند. به اصحاب یمن فرمود: وارد آن شوید، پس وارد آن شدند و برای آنان خنک و مایه آرامش بود. اصحاب شمال

گفتند: پروردگارا! ما را ببخش. فرمود: من شما را بخشیدم، بروید و وارد آن شوید، اما ترس و وحشت از آن در دل آنان افتاد و در آن جا بود که اطاعت و ولایت و معصیت ثابت شد.

عَنْ الْبَاقِرِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ **وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلُ كَلِمَاتٍ فِي مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحُسَيْنِ وَ الْأَئِمَّةِ مِنْ ذُرِّيَّتِهِمْ** عَلَيْهِ السَّلَامُ كَذَا نَزَلَتْ عَلَى مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ . المناقب ۳/ ۳۲۰.

امام باقر علیه السلام در مورد این آیه می فرمایند که: به خدا قسم آیه این چنین بر محمد صلی الله علیه و آله و سلم نازل شده است: **و لقد عهدنا إلى آدم من قبل**، کلمات فی محمد و علی و فاطمه و الحسن و الحسين و الائمه من ذریتهم این چنین بر محمد صلی الله علیه و آله و سلم نازل شده.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الثَّالثِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: الشَّجَرَةُ الَّتِي نَهَى اللَّهُ آدَمَ وَ زَوْجَتَهُ أَنْ يَأْكُلَا مِنْهَا شَجَرَةُ الْحَسَدِ عَهْدَ إِلَيْهِمَا أَنْ لَا يَنْظُرَا إِلَى مَنْ فَضَّلَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ عَلَى خَلَائِقِهِ بَعِيْنِ الْحَسَدِ وَ لَمْ يَجِدِ اللَّهُ لَهُ عِزْمًا. تفسير العياشي ۹/ ۲، ح ۸.

امام هادی علیه السلام روایت فرمودند: درختی که خدا آدم و همسروی را از خوردن میوه آن نهی کرده بود، درخت حسادت و رشک بود. خداوند از او خواسته بود که به کسانی که خدا آنان را بر او و بر آفریدگانش برتری داد، با چشم حسادت نگاه نکند. اما خداوند تبارک و تعالی در این زمینه، اراده و عزیمتی در او نیافت.

عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحَدِهِمَا قَالَ: سَأَلْتُهُ كَيْفَ أَخَذَ اللَّهُ آدَمَ بِالسَّيِّئَاتِ فَقَالَ إِنَّهُ لَمْ يَنْسَ وَ كَيْفَ يَنْسَى وَ هُوَ يَذْكُرُهُ وَ يَقُولُ لَهُ إِبْلِيسُ **مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ**. تفسير العياشي ۹/ ۲-۹، ح ۱۰.

جمیل بن دراج از بعضی از یاران ما، از یکی از آنان نقل شده است که گفت: از امام علیه السلام پرسیدم: خدا چگونه آدم را به خاطر نسیان و فراموشی مورد مؤاخذه قرار داده است؟ فرمودند: وی دچار فراموشی نشده بود و چگونه فراموش می کرد، در حالی که به او مرتب یادآوری می کرد و ابلیس به وی می گفت: **مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ**.

فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا وَ طَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَ عَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى (۱۲۱) ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَ هَدَى (۱۲۲) قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَ لَا يَشْقَى (۱۲۳) وَ مَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَ نَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى (۱۲۴) قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَ قَدْ كُنْتُ بَصِيرًا (۱۲۵) قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا وَ كَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَى (۱۲۶) وَ كَذَلِكَ نُجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَ لَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَ أَبْقَى (۱۲۷) أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كُرْهُهُمُ أَهْلَكَ مَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاجِدِهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَى (۱۲۸) وَلَوْ لَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ

مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِرِزَامًا وَاجَلٌ مَسْمًى (۱۲۹) فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَى (۱۳۰)

آنگاه از آن [درخت ممنوع] خوردند و برهنگی آنان برایشان نمایان شد و شروع کردند به چسباندن برگهای بهشت بر خود و [این گونه] آدم به پروردگار خود عصیان ورزید و بی‌اهمه رفت (۱۲۹) سپس پروردگارش او را برگزید و بر او بخشود و [وی را] هدایت کرد (۱۲۲) فرمود همگی از آن [مقام] فرود آید در حالی که بعضی از شما دشمن بعضی دیگر است پس اگر برای شما از جانب من رهنمودی رسد هر کس از هدایت پیروی کند نه گمراهی شود و نه تیره بخت (۱۲۳) و هر کس از یاد من دل بگرداند در حقیقت زندگی تنگ [و سختی] خواهد داشت و روز رستاخیز او را نابینا محسوری کنیم (۱۲۴) می گوید پروردگار اچرا مرا نابینا محسور کردی با آنکه بینا بودم (۱۲۵) می فرماید همان طور که نشانه های مابرتو آمد و آن را به فراموشی سپردی امروز همان گونه فراموشی شوی (۱۲۶) و این گونه هر که راه افراط گرایید و به نشانه های پروردگارش نگریدید است سزای دهیم و قطعا شکنجه آخرت سخت تر و پایدار تر است (۱۲۷) آیا برای هدایتشان کافی نبود که [بینند] چه نسلها را پیش از آنان نابود کردیم که [اینک آنها] در سراهای ایشان راه می روند به راستی برای خردمندان در این [امر] نشانه هایی [عبرت انگیز] است (۱۲۸) و اگر سخنی از پروردگارت پیشی نگرفته و موعودی معین مقرر نشده بود قطعا [عذاب آنها] لازم می آمد (۱۲۹) پس بر آن چه می گویند شکیباش و پیش از برآمدن آفتاب و قبل از فروشدن آن با ستایش پروردگارت [او را] تسبیح گوی و برخی از ساعات شب و حوالی روز را به نیایش پرداز باشد که خوشنود گردی (۱۳۰)

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: جَاءَ نَفَرٌ مِنَ الْيَهُودِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَسَأَلُوهُ عَنْ مَسَائِلَ فَكَانَ فِيهَا سَأَلُوهُ أَخْبَرَنَا يَا مُحَمَّدُ لَأَيِّ عِلَّةٍ تَوَضَّأَ هَذِهِ الْجَوَارِحُ الْأَرْبَعُ وَ هِيَ أَنْظَفُ الْمَوَاضِعِ فِي الْجَسَدِ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لَمَّا أَنْ وَسَّوَسَ الشَّيْطَانُ إِلَى آدَمَ دَنَا مِنَ الشَّجَرَةِ وَ نَظَرَ إِلَيْهَا ذَهَبَ مَاءٌ وَجْهَهُ ثُمَّ قَامَ وَ مَشَى إِلَيْهَا وَ هِيَ أَوَّلُ قَدَمٍ مَشَتْ إِلَى الْخَطِيئَةِ ثُمَّ تَنَاوَلَ يَدَهُ مِنْهَا مِمَّا عَلَيْهَا فَأَكَلَ فَطَارَ الْحُلْيُ وَ الْحُلُلُ عَنْ جَسَدِهِ فَوَضَعَ آدَمُ يَدَهُ عَلَى أُمِّ رَأْسِهِ وَ بَكَى فَلَمَّا تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ فَرَضَ عَلَيْهِ وَ عَلَى ذُرِّيَّتِهِ غَسَلَ هَذِهِ الْجَوَارِحِ الْأَرْبَعِ وَ أَمَرَهُ بِغَسْلِ الْوُجْهِ لَمَّا نَظَرَ إِلَى الشَّجَرَةِ وَ أَمَرَهُ بِغَسْلِ الْيَدَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ لَمَّا تَنَاوَلَ مِنْهَا وَ أَمَرَهُ بِمَسْحِ الرَّأْسِ لَمَّا وَضَعَ يَدَهُ عَلَى أُمِّ رَأْسِهِ وَ أَمَرَهُ بِمَسْحِ الْقَدَمَيْنِ لَمَّا مَشَى بِهِمَا إِلَى الْخَطِيئَةِ. (العلل / ۲۸۰، ح ۱)

حسن بن ابی العلاء، از حضرت ابی عبد الله علیه السلام نقل کرده که آن جناب فرمودند: چند نفر یهودی محضر مبارک رسول خدا صلی الله علیه و آله مشرف شدند دو راجع به مسائلی از حضرتش سؤال کردند و در ضمن آن چه پرسیدند عرضه داشتند: ای محمد بفرمایید: برای چه اعضاء چهارگانه را که نظیف ترین و پاکیزه ترین مواضع جسد هستند وضوء می دهند؟ نبی اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: هنگامی که شیطان آدم را وسوسه کرد و او را به درخت منهی نزدیک کرد و آن حضرت به درخت نگریست آب رو و رونق و جلاء صورتش رفت، سپس ایستاد و به طرف درخت حرکت کرد و این اولین گامی بود که در عالم وجود به طرف خطاء و لغزش برداشته شد، پس از آن با دستش از میوه درخت تناول کرد پس زینت و پوشش از جسد و اندامش ریخت، آدم دست بر سر نهاد و گریست و زمانی که حق تعالی توبه آدم را پذیرفت بر او و بر فرزندان او واجب کرد که این جوارح و اعضاء چهارگانه را وضوء دهند و شرحش چنین است: چون به درخت نگریست به او امر کرد صورتش را بشوید و چون با دستها از درخت تناول نمود او را مأمور ساخت که آنها را تا آرنج بشوید و به خاطر آن که دست بر سر نهاد مسح سر را بر او واجب نمود و بالاخره چون با پاها به طرف لغزش و خطاء گام برداشت مسح قدمین را بر او لازم نمود.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ الْجُهْمِ قَالَ: حَضَرْتُ مَجْلِسَ الْمَأْمُونِ وَ عِنْدَهُ الرِّضَا عَلَيْهِ بِنُ مُوسَى عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ الْمَأْمُونُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَلَيْسَ مِنْ قَوْلِكَ أَنَّ الْأَنْبِيَاءَ مَعْصُومُونَ قَالَ بَلَى قَالَ فَمَا مَعْنَى قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى فَقَالَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَالَ لِآدَمَ اسْكُنْ أَنْتَ وَ زَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَ كُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَ لَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ وَ أَشَارَ لَهُمَا إِلَى شَجَرَةِ الْحِنْطَةِ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ وَ لَمْ يَقُلْ لَهُمَا لَا تَأْكُلَا مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ وَ لَا مِمَّا كَانَ مِنْ جِنْسِهَا فَلَمْ يَقْرَبَا تِلْكَ الشَّجَرَةَ وَ لَمْ يَأْكُلَا مِنْهَا وَ إِنَّمَا أَكَلَا مِنْ غَيْرِهَا لَمَّا أَنَّ وَسْوَسَ الشَّيْطَانُ إِلَيْهِمَا وَ قَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ وَ إِنَّمَا يَنْهَاكُمَا أَنْ تَقْرَبَا غَيْرَهَا وَ لَمْ يَنْهَكُمَا عَنِ الْأَكْلِ مِنْهَا إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَئِينَ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ وَ قَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ وَ لَمْ يَكُنْ آدَمُ وَ حَوَاءُ شَاهِدًا قَبْلَ ذَلِكَ مَنْ يَخْلِفُ بِاللَّهِ كَاذِبًا فَذَلَّاهُمَا بِغُرُورٍ فَأَكَلَا مِنْهَا ثِقَةً بِيَمِينِهِ بِاللَّهِ وَ كَانَ ذَلِكَ مِنْ آدَمَ قَبْلَ الثُّبُوتِ وَ لَمْ يَكُنْ ذَلِكَ بِذَنْبٍ كَبِيرٍ اسْتَحَقَّ بِهِ دُخُولَ النَّارِ وَ إِنَّمَا كَانَ مِنَ الصَّغَائِرِ الْمُؤَهَّبَةِ الَّتِي تَجُوزُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ قَبْلَ نُزُولِ الْوَحْيِ عَلَيْهِمْ فَلَمَّا اجْتَبَاهُ اللَّهُ تَعَالَى وَ جَعَلَهُ نَبِيًّا كَانَ مَعْصُومًا لَا يَذْنِبُ صَغِيرَةً وَ لَا كَبِيرَةً قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَ هَدَى وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَ نُوحًا وَ آلَ إِبْرَاهِيمَ وَ آلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ . العيون ۱/ ۱۵۶، ح ۱.

علی بن محمد بن جهم روایت می کند که گفته است: وارد مجلس مامون شدم و علی بن موسی الرضا علیه السلام را در آن جا دیدم. مامون به او گفت: ای فرزند رسول خدا! آیا تو نمی گویی که پیامبران معصوم اند؟ آن حضرت فرمودند: آری. مامون گفت: نظرت راجع به این آیه خداوند عز و جل چیست: وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى و درباره آن چه می گویی؟ آن حضرت علیه السلام فرمودند: همانا خداوند تبارک و تعالی به آدم فرمود: اسْكُنْ أَنْتَ وَ زَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَ كُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَ لَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ و به درخت گندم اشاره نمود فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ، خداوند در جمله ای که به آنها فرمود، از لفظ نخورید استفاده نکرد، بل که فرمود: نزدیک نشوید و آن دو نیز به آن درخت نزدیک نشدند و از آن چیزی نخوردند و از دیگر درخت ها استفاده می کردند تا این که شیطان آنها را وسوسه کرد و گفت: مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ، بل که شما از نزدیک شدن به آن منع نمود، و شما را از خوردن آن باز نداشته است إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَئِينَ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ* وَ قَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ آدم و حوا قبل از این هیچ گواهی را ندیده بودند که به خداوند قسم دروغین یاد کند، فَذَلَّاهُمَا بِغُرُورٍ و با اطمینان سوگند او به خدا، از آن درخت خوردند، و این در قبل از نبوت آدم علیه السلام بود، و آن گناهی بزرگ نبود تا مستلزم وارد شدن او در آتش گردد، بل که از گناهان صغیره ای بود که بخشیده می شود و پیامبران در قبل از نزول وحی بر خود، مجاز به انجام آن هستند، اما هنگامی که خداوند او را برگزید و پیامبری معصوم قرار داد، هیچ گناه صغیره و کبیره ای مرتکب نشد، همان طور که خداوند تبارک و تعالی می فرماید: وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَ هَدَى و در جایی دیگر می فرماید: إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَ نُوحًا وَ آلَ إِبْرَاهِيمَ وَ آلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ.

عَنْ دَاوُدَ بْنِ قَيْصَةَ قَالَ: سَمِعْتُ الرِّضَا عَلَيْهِ يَقُولُ سُئِلَ أَبِي عَلَيْهِ هَلْ مَنَعَ اللَّهُ عَمَّا أَمَرَ بِهِ وَ هَلْ نَهَى عَمَّا أَرَادَ وَ هَلْ أَعَانَ عَلَى مَا لَمْ يُرَدْ؟ فَقَالَ عَلَيْهِ أَمَّا مَا سَأَلْتَ هَلْ مَنَعَ اللَّهُ عَمَّا أَمَرَ بِهِ فَلَا يَجُوزُ ذَلِكَ وَ لَوْ جَاَزَ ذَلِكَ لَكَانَ قَدْ مَنَعَ إِبْلِيسَ عَنِ السُّجُودِ لِآدَمَ وَ لَوْ مَنَعَ إِبْلِيسَ لَعَذَرَهُ وَ لَمْ يَلْعَنَهُ وَ أَمَّا مَا سَأَلْتَ هَلْ نَهَى عَمَّا أَرَادَ فَلَا يَجُوزُ ذَلِكَ وَ لَوْ جَاَزَ ذَلِكَ لَكَانَ حَيْثُ نَهَى آدَمَ عَنْ أَكْلِ الشَّجَرَةِ أَرَادَ مِنْهُ أَكْلَهَا وَ لَوْ أَرَادَ مِنْهُ أَكْلَهَا لَمَّا نَادَى عَلَيْهِ صَبِيَانُ الْكِتَابِيِّ وَ عَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى الاحتجاج / ۳۸۷.

داود بن قميصه گوید: از حضرت رضا عليه السلام شنیدم می فرمود: از پدرم سؤال شد که آیا خداوند مانع از کاری که خود فرموده می شود، و نهی از آن چه اراده کرده می نماید، و یاری آن چه قصد نکرده می کند؟ فرمود: اینکه پرسیدی خدا مانع از کاری که فرموده می شود پس این جایز نیست و گرنه خود خداوند که ابلیس را از سجده آدم منع فرموده- چون بنا به عذر خود او را منع کرده- دیگر لعنش نمی کرد. و اما پاسخ به سؤال دومت که آیا خداوند نهی از آن چه اراده کرده می نماید؟ این هم جایز نیست، و گرنه آن جاکه آدم را از خوردن درخت نهی کرده بود در اصل همان را خواسته، و اگر این طور بود دیگر بچه های مدارس ندا سر نمی دادند: وَ عَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى ...

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : ... وَ لَئِنْ تَقَمَّصَهَا دُونِي الْأَشْقِيَانِ وَ نَارَعَانِي فِيمَا لَيْسَ لَهُمَا بِحَقٍّ وَ رَكِبَاهَا ضَلَالَةً وَ اعْتَقَدَاهَا جَهَالَةً فَلَيْسَ مَا عَلَيْهِ وَرَدًا وَ لَيْسَ مَا لِأَنْفُسِهِمَا مَهْدًا يَتَلَا عَنَانٍ فِي دُورِهِمَا وَ يَتَبَرَّأُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِنْ صَاحِبِهِ يَقُولُ لِقَرِينِهِ إِذَا التَّقِيَا يَا لَيْتَ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَيَنْبَسُ الْقَرِينُ فَيُجِيبُهُ الْأَشَقَى عَلَى رُثُوثَةٍ يَا لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْكَ خَلِيلًا لَقَدْ أَضَلَلْتَنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَ كَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا فَأَنَا الذِّكْرُ الَّذِي عَنْهُ صَلَّ الكافي ۸/ ۲۷-۲۸، ح ۴.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:...و اگر در برابر من آن دو بدبخت آن را پیراهن خود کردند، در حالی که بدان حقی نداشتند و بر سر آن با من بستیزیدند، و به گمراهی مرتکب آن گردیدند و به نادانی آن را از آن خود دانستند. بتحقیق به سرانجام وخیمی گرفتار آمدند، و چه بد بود، آن چه برای خود در خانه خویش گسترانند. آنها در برزخ و آخرت یک دیگر را لعنت کنند و هر کدام از یار خود بیزار باشد، و چون به همراه خود رسد، گوید: یا لَئِيتَ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَيَنْبَسُ الْقَرِينُ چه بد همنشینی بودی و آن بخت برگشته دیگری، با افسردگی پاسخش دهد: ای کاش من هم ترا دوست نگرفته بودم، لَقَدْ أَضَلَلْتَنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَ كَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا. منم آن رهنمودی که از آن گمراه شد....

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا قَالَ يَعْنِي بِهِ وَلَايَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) قُلْتُ وَ نَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى قَالَ يَعْنِي أَعْمَى الْبَصَرِ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى الْقَلْبِ فِي الدُّنْيَا عَنْ وَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) .. الكافي ۱/ ۴۳۵، ح ۹۲.

ابی بصیر، از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه: وَ مَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا سؤال کردم. ایشان فرمودند: منظور از آن ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام است. گفتم: آیه وَ نَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى چه معنایی دارد؟ ایشان فرمودند: یعنی این که در دنیا قلبش از دیدن ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام کور بوده و در قیامت چشمانش از دیدن او نابینا خواهد بود.

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) قَوْلُ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا قَالَ هِيَ وَ اللَّهِ لِلتُّصَابِ قَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَدْ رَأَيْتَاهُمْ دَهْرَهُمْ الْأَطْوَلَ فِي كِفَايَةٍ حَتَّى مَاتُوا قَالَ ذَاكَ وَ اللَّهِ فِي الرَّجْعَةِ يَأْكُلُونَ الْعِدْرَةَ. تفسير القتي ۲/ ۶۵.

معاویه بن عمار روایت می کند که امام جعفر صادق علیه السلام گفتیم که منظور از قَائِنَ لَهُ مَعِيشَةً صَنَگًا چیست؟ ایشان گفتند: به خدا قسم، این آیه مخصوص ناصبی هاست. گفتم: فدایت شوم، آنها در زندگی شان تا زمان مرگ از بی نیازی و رفاه بیشتری برخوردارند، ایشان پاسخ دادند: به خدا قسم آنها در زمان رجعت مدفوع خواهند خورد.

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَارٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ لَمْ يَحْجَ قَطُّ وَلَهُ مَالٌ فَقَالَ هُوَ مِمَّنْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَغْمَى فَقُلْتُ سُبْحَانَ اللَّهِ أَعْمَى فَقَالَ أَعْمَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْ طَرِيقِ الْخَيْرِ.. الفقيه ۲/ ۲۷۳، ح ۱۳۳۴.

معاویه بن عمار، از امام جعفر صادق علیه السلام روایت می کند که ایشان در مورد مردی که ثروتمند بود و هرگز به حج نرفته بود فرمودند: او از جمله کسانی است که خداوند در موردشان می فرماید: وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَغْمَى. راوی می گوید: به ایشان گفتم: پاک و منزّه است پروردگار، او را کور محشور می کند!! ایشان پاسخ دادند: او را از دیدن راه حق نابینا می گردانند.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ مَنْ مَاتَ وَهُوَ صَحِيحٌ مُوسِرٌ لَمْ يَحْجَ فَهُوَ مِمَّنْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَغْمَى قَالَ قُلْتُ سُبْحَانَ اللَّهِ أَعْمَى قَالَ نَعَمْ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَعْمَاهُ عَنْ طَرِيقِ الْحَقِّ. الكافي ۴/ ۲۶۹، ح ۶.

ابی بصیر روایت می کند که از امام جعفر صادق علیه السلام شنیدم که می گوید: هر کس که بمیرد در حالی که سالم و ثروتمند بوده و به حج نرفته است، از جمله کسانی می گردد که خداوند در مورد آنها می گوید: وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَغْمَى. گفتم: پاک و منزّه است خداوند، او را کور محشور می کند!! ایشان فرمودند: آری، همانا خداوند عز و جل او را از راه راست منحرف می کند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ لَمْ يَحْجَ قَطُّ وَلَهُ مَالٌ قَالَ هُوَ مِمَّنْ قَالَ اللَّهُ: وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَغْمَى قُلْتُ سُبْحَانَ اللَّهِ أَعْمَى قَالَ أَعْمَاهُ اللَّهُ عَنْ طَرِيقِ الْجَنَّةِ. تفسير القتي ۲/ ۶۶.

معاویه بن عمار روایت می کند که از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد فردی ثروتمند که به حج نرفته سؤال کردم. ایشان پاسخ دادند: به خدا قسم، او از جمله کسانی است که خداوند در مورد ایشان می فرماید: وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَغْمَى. گفتم: پاک و منزّه است، خداوند، او را کور محشور می کند!! ایشان گفتند: خداوند او را از دیدن راه بهشت کور می گرداند.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا قَالَ يَعْني بِهِ وَلَايَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قُلْتُ وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَغْمَى قَالَ يَعْني أَعْمَى الْبَصَرِ فِي الْآخِرَةِ أَغْمَى الْقَلْبِ فِي الدُّنْيَا عَنْ وَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ وَهُوَ مُتَحَيِّرٌ فِي الْقِيَامَةِ يَقُولُ لِمَ حَشَرْتَنِي أَغْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا قَالَ الْآيَاتُ الْأَئِمَّةُ عليه السلام فَتَنَسِيتَهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنسى يَعْني تَرَكْتَهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُتْرَكُ فِي النَّارِ كَمَا تَرَكْتَ الْأَئِمَّةَ عليه السلام فَلَمْ تُطِعْ أَمْرَهُمْ وَلَمْ تَسْمَعْ قَوْلَهُمْ قُلْتُ وَكَذَلِكَ نَحْجِرِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَنْفَى قَالَ يَعْني مَنْ أَشْرَكَ بِوَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام غَيْرَهُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ وَتَرَكَ الْأَئِمَّةَ مُعَانِدَةً فَلَمْ يَتَّبِعْ آثَارَهُمْ وَلَمْ يَتَوَلَّهُمْ قُلْتُ اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ قَالَ وَلَايَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قُلْتُ مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ قَالَ مَعْرِفَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَالْأَئِمَّةِ عليه السلام نَزِدَ لَهُ فِي حَرْثِهِ قَالَ نَزِيدُهُ مِنْهَا قَالَ يَسْتَوْفِي نَصِيبَهُ مِنْ دَوْلَتِهِمْ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ قَالَ لَيْسَ لَهُ فِي دَوْلَةِ الْحَقِّ مَعَ الْقَائِمِ نَصِيبٌ. الكافي ۱/ ۴۳۵-۴۳۶، ح ۹۴.

ابی بصیر، از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه: وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا سؤال کردم. ایشان فرمودند: منظور از آن ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام است. گفتیم: آیه وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى چه معنایی دارد؟ ایشان فرمودند: یعنی این که در دنیا قلبش از دیدن ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام کور بوده و در قیامت چشمانش از دیدن او نابینا خواهد بود و در قیامت متحیر می گردد و می گوید: قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا إِيَّاهُ فرمودند: منظور از این آیات، ائمه صلوات الله علیهم اجمعین می باشند فَنَسِيَتْهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَى یعنی تو در دنیا ائمه صلوات الله علیهم اجمعین را رها کردی و امروز در آتش رها می گردی، همان طور که آنان را در دنیا تنها گذاشته بودی و از فرمانشان پیروی نکردی و به حرفشان گوش ندادی. گفت: مراد از وَكَذَلِكَ نُجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَى چیست؟ آن حضرت فرمودند: یعنی کسی که در ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام کسی دیگر را شریک گرداند و به آیات پروردگار ایمان نیاورد و از سر عناد، ائمه صلوات الله علیهم اجمعین را رها کند و راه آنان را دنبال ننماید و ولایت آنان را نپذیرد

عَنْ عِيسَى بْنِ دَاوُدَ النَّجَّارِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّهُ سَأَلَ أَبَاهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّبِعُوا هُدَى اللَّهِ تَهْتَدُوا وَتُرْشَدُوا وَهُوَ هُدَايَ وَهُدَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَاهُ فِي حَيَاتِي وَبَعْدَ مَوْتِي فَقَدْ اتَّبَعَ هُدَايَ وَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَقَدْ اتَّبَعَ هُدَى اللَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَ هُدَى اللَّهِ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى قَالَ وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيَتْهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَى وَكَذَلِكَ نُجْزِي مَنْ أَسْرَفَ فِي عِدَاوَةِ آلِ مُحَمَّدٍ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَى ثُمَّ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِينِهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَى وَ هُمُ الْأَيْمَةُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ وَ مَا كَانَ فِي الْقُرْآنِ مِثْلُهَا وَ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَلَوْ لَا كَلِمَةُ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَ أَجَلٌ مُسَمًّى فَاصْبِرْ يَا مُحَمَّدُ نَفْسَكَ وَ ذُرِّيَّتَكَ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَ قَبْلَ غُرُوبِهَا. تأويل الآيات الباهرة / ۱، ۳۲۰، ح ۱۹.

عیسی بن داود نجار، از ابوالحسن موسی بن جعفر علیه السلام روایت می کند که ایشان فرمودند: از پدرم در مورد آیه فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى سؤال شد. ایشان پاسخ دادند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: ای مردم! از هدایت من پیروی کنید تا هدایت شوید و راه یابید، چرا که این هدایت من است و هدایت من همان علی بن ابی طالب علیه السلام است و هر کس در زندگی ام و بعد از مرگم از هدایت او پیروی کند، بی شک از هدایت من پیروی کرده است و هر کس از هدایت من پیروی نماید، از هدایت خداوند پیروی کرده و هر کس از هدایت خداوند پیروی نماید، نه گمراه و نه بدبخت می گردد. خداوند عز و جل فرموده: وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيَتْهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَى وَكَذَلِكَ نُجْزِي مَنْ أَسْرَفَ یعنی در دشمنی با محمد صلی الله علیه و آله و سلم اسراف و زیاده روی کند، وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَى سپس خداوند عز و جل فرموده است: أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِينِهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَى و ایشان ائمه آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین هستند، و در قرآن، همانندی برای این آیه وجود ندارد. خداوند در ادامه می فرماید: وَلَوْ لَا كَلِمَةُ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَ أَجَلٌ مُسَمًّى فَاصْبِرْ یعنی ای محمد! خود و فرزندان صبر کنید بر علی مَا يَقُولُونَ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَ قَبْلَ غُرُوبِهَا

عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ الْفَضْلِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا** فَقَالَ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَقُولَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ عَشْرَ مَرَّاتٍ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا عَشْرَ مَرَّاتٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ قَالَ فَقُلْتُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَقَالَ يَا هَذَا لَا شَكَّ فِي أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَيُمِيتُ وَيُحْيِي وَلَكِنْ قُلْ كَمَا أَقُولُ.

الخصال/ ٥٠٢، ح ٥٨.

الخصال / ٤٥٢، ح ٥٨.

اسماعیل بن فضل روایت می کند که از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه: **وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا** پرسیدم. ایشان پاسخ دادند: بر هر مسلمانی فرض است که قبل از طلوع خورشید و قبل از غروب آن ده بار بگوید: **لا إله إلا الله وحده لا شریک له، له الملك وله الحمد، یحیی ویمیت، وهو حی لا یموت، وهو علی کل شیء قَدِیرٌ** گفتم: **لا إله إلا الله وحده لا شریک له، له الملك وله الحمد، یحیی ویمیت و یحیی**. ایشان گفتند: ای مرد، در این که خداوند می میراند و زنده می کند و زنده می کند و می میراند، هیچ شکی نیست، اما همان طور که من می گویم، آن را تکرار کن.

عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ أَنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قَالَ يَعْنِي صَلَاةَ اللَّيْلِ قَالَ قُلْتُ لَهُ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَى قَالَ يَعْنِي تَطَوُّعَ النَّهَارِ. الكافي ٣/ ٤٤٤، ح ١١.

لَهُ وَأُطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَى قَالَ يَعْنِي تَطَوَّعُ بِالنَّهَارِ. الكافي ٣/ ٤٤٤، ح ١١.

زُراہ روایت شدہ است کہ او گفت: از حضرت امام محمد باقر علیہ السلام درباره آناء اللَّیْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا یَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَیَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّہِ پرسیدم، ایشان فرمود: یعنی نماز شب. عرض کردم: وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّکَ تَرْضَیٰ چہ؟ فرمود: یعنی نافلہ در روز

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْتَنَاهُ آزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفِثَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَى (١٣١) وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا تَسْأَلْ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى (١٣٢) وَقَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِآيَةٍ مِنْ رَبِّهِ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةٌ مَا فِي الصُّحُفِ الْأُولَى (١٣٣) وَلَوْ أَنَّا أَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ مِنْ قَبْلِهِ لَقَالُوا إِنَّا لَوَالِدٌ أَوْ لَوْلَا أَرْسَلَتْ إِلَيْنَا رَسُولًا قَدْ جَاءَ بِآيَاتٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نُنْزِلَ الْفُتُورَ (١٣٤) قُلْ كُلُّ مُرْتَبَضٍ فَتَرَوْا فَسْتَغْلَمُونَ مِنْ أَصْحَابِ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَى (١٣٥)

وزنهار به سوی آن چه اصنافی از ایشان را از آن برخوردار کردیم [و فقط] زیور زندگی دنیاست تا ایشان را در آن یازماییم دیدگان خود مدوز و [بدان که] روزی پروردگار تو بهتر و پایدارتر است (۱۳۱) و کسان خود را به نماز فرمان ده و خود بر آن شکیا باش ما از تو جوایز روزی نیستیم ما به تو روزی می دهیم و فرجام [نیک] برای پرهیزگاری است (۱۳۲) و گفتند چرا از جانب پروردگارش معجزه ای برای مانمی آورد آید دلیل روشن آن چه در صحیفه های پیشین است برای آنان نیامده است (۱۳۳) و اگر ما آنان را قبل از [آمدن قرآن] به عذابی هلاک می کردیم قطعی گفتند پروردگار را چرا پیامبری به سوی ما نفرستادی تا پیش از آنکه خوار و رسوا شویم از آیات تو پیروی کنیم (۱۳۴) بگو همه در انتظارند پس در انتظار باشید و داده که بدانید یاران راه راست کیانند و چه کسی راه یافته است (۱۳۵)

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ **وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَى**. اسْتَوَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله جَالِسًا ثُمَّ قَالَ مَنْ لَمْ يَتَعَزَّ بِعِزَاءِ اللَّهِ تَقَطَّعَتْ نَفْسُهُ عَلَى الدُّنْيَا حَسْرَاتٍ وَمَنْ أَتْبَعَ بَصَرَهُ مَا فِي أَيْدِي النَّاسِ طَالَ هُمُهُ وَلَمْ يُشْفَعْ عَيْظُهُ وَمَنْ لَمْ يَعْرِفْ أَنَّ لِلَّهِ عَلَيْهِ نِعْمَةً إِلَّا فِي مَطْعَمٍ أَوْ فِي مَشْرَبٍ قَصُرَ أَجَلُهُ وَدَنَا عَذَابُهُ **تفسير القمي ۲/ ۶۶.**

امام جعفر صادق عليه السلام در مورد آیه وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَى فرموده است: هنگامی که این آیه نازل شد، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نشستند و فرمودند: هر کس که با تسلی های خداوند آرام نگیرد، جانش در اثر حسرت های دنیا تکه تکه می شود و هر کس که چشمش به دنبال مالی باشد که در دست مردم است، اندوهش به درازا می کشد و خشمش برطرف نمی گردد و هر کس پی نبرد که خداوند جز خوراک و نوشیدنی، نعمت های زیادی به او عطا کرده است، عمرش کم می شود و عذابش نزدیک می گردد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ إِيَّاكَ أَنْ تُطْمِحَ نَفْسَكَ إِلَى مَنْ فَوْقَكَ وَكَفَى بِمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِرَسُولِهِ صلى الله عليه وآله **فَلَا تُعْجِبَكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ** وَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِرَسُولِهِ صلى الله عليه وآله **وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الدُّنْيَا** **الكافي ۸/ ۱۶۸، ح ۱۸۹.**

امام صادق عليه السلام فرمودند: و بهره‌یز از اینکه دل به مقام و منزلت بالا دست خود بندی، همین بس که خداوند به پیامبرش صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: **فَلَا تُعْجِبَكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ ...** ، و باز فرمود: **وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الدُّنْيَا...**

عَنْ عَقِيلِ الْخُرَاعِيِّ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام كَانَ إِذَا حَضَرَ الْحَرْبَ يُوصِي لِلْمُسْلِمِينَ بِكَلِمَاتٍ فَيَقُولُ تَعَاهَدُوا الصَّلَاةَ وَحَافِظُوا عَلَيْهَا وَاسْتَكْبَرُوا مِنْهَا وَتَقَرَّبُوا بِهَا فَإِنَّهَا كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْفُوتًا وَقَدْ عَلِمَ ذَلِكَ الْكُفَّارُ حِينَ سُئِلُوا مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ وَقَدْ عَرَفَ حَقَّهَا مَنْ طَرَقَهَا وَأَكْرَمَ بِهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ لَا يَشْغَلُهُمْ عَنْهَا زِينُ مَتَاعٍ وَلَا قُرَّةُ عَيْنٍ مِنْ مَالٍ وَلَا وَلَدٍ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ رِجَالٌ لَا ثُلْهِيهِمْ تِجَارَةً وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مُنْصَبًا لِنَفْسِهِ بَعْدَ الْبُشْرَى لَهُ بِالْجَنَّةِ مِنْ رَبِّهِ فَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ **وَأُمِرُ أَهْلُكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا** الْآيَةُ فَكَانَ يَأْمُرُ بِهَا أَهْلَهُ وَيَصْبِرُ عَلَيْهَا نَفْسَهُ **الكافي ۵/ ۳۶-۳۷، ح ۱.**

عقیل خزاعی روایت کرده که امیر المومنین علیه السلام چون وقت جنگ می شد وصیت می کرد با آن اصحاب خود را می فرمود: مواظبت نمائید بامر نماز و محافظت نمائید بر آن و بسیار کنید از گذاردن آن و تقرّب جوئید بدرگاه پروردگار با آن، پس بدرستی کانت علی المؤمنین کتاباً موفوتاً، آیا گوش نمی کنید بسوی جواب اهل آتش وقتی که سؤال کرده شدند که ما سَلَکَکُمْ فی سَقَرٍ قالوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ، و بتحقیق که شناخت قدر نماز را مردانی از مؤمنین که مشغول نمی کند ایشان را از آن نماز زینت متاع دنیا و نه چشم روشنی از اولاد و نه مال آن می فرماید حق تعالی در شان ایشان: رِجَالٌ لَا ثُلْهِيهِمْ تِجَارَةً وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ حضرت رسول خدا بغایت متحمل بمشقت و زحمت نماز با وجود این که بشارت بهشت داده بود او را بجهت فرمایش خدا که خطاب فرمود او را که: **وَأُمِرُ أَهْلُكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا**، پس بود آن بزرگوار امر می فرمود اهل خود را و وادار می نمود نفس خود را بر آن.

فِي رَوَايَةِ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: **وَأُمِرَ أَهْلُكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا** فَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَهُ أَنْ يَخْصَ أَهْلَهُ دُونَ النَّاسِ لِيَعْلَمَ النَّاسُ أَنَّ لِأَهْلِ مُحَمَّدٍ عليه السلام عِنْدَ اللَّهِ مَنَزِلَةً خَاصَّةً لَيْسَتْ لِلنَّاسِ إِذْ أَمَرَهُمْ مَعَ النَّاسِ عَامَّةً ثُمَّ أَمَرَهُمْ خَاصَّةً فَلَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى هَذِهِ الْآيَةَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ عليه السلام يَجِيءُ كُلَّ يَوْمٍ عِنْدَ صَلَاةِ الْفَجْرِ حَتَّى يَأْتِيَ بَابَ عَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ وَالحُسَيْنَ عليه السلام فَيَقُولُ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ فَيَقُولُ عَلِيٌّ وَفَاطِمَةُ وَالحُسَيْنُ عليه السلام وَ عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ ثُمَّ يَأْخُذُ بِعِصَادَتِي الْبَابِ وَيَقُولُ الصَّلَاةُ الصَّلَاةُ يَرْحَمُكُمُ اللَّهُ **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا** فَلَمْ يَزَلْ يَفْعَلُ ذَلِكَ كُلَّ يَوْمٍ إِذَا شَهِدَ الْمَدِينَةَ حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا وَقَالَ أَبُو الْحَمْرَاءِ خَادِمُ النَّبِيِّ عليه السلام أَنَا شَهِدْتُهُ يَفْعَلُ ذَلِكَ. تفسير القمي ۲/ ۲۷.

ابی جارود از امام باقر علیه السلام در مورد آیه **وَأُمِرَ أَهْلُكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا** روایت می کند که ایشان فرمودند: همانا خداوند تبارک و تعالی به پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم امر کرده که آن را مخصوص اهل بیت خود و سواى دیگر مردم قرار دهد تا این که مردم بدانند که خاندان محمد صلی الله علیه و آله وسلم در نزد خداوند از جای گاهى برخوردارند که دیگر مردم از آن بی بهره اند. چرا که خداوند ابتدا آنان را به همراه دیگر مردم مورد خطاب قرار داد و سپس به صورت خصوصى به آنان امر نمود. هنگامی که این آیه نازل شد، رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم، در هر روز هنگام نماز صبح به خانه علی و فاطمه علیهما السلام می آمد و می فرمود: سلام و رحمت خداوند بر شما باد. سپس علی و فاطمه و حسن و حسین صلوات الله علیهم اجمعین می گفتند: و سلام و رحمت خداوند بر شما باد ای رسول خدا. سپس آن حضرت دو لنگه در را می گرفت و می گفت: موقع نماز است، موقع نماز است، خدایتان رحمت آورد، **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا** آن حضرت، از روزی که وارد مدینه شد تا زمانی که از دنیا رفت، پیوسته این چنین می کرد. خادم پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم، ابوحمراء گفته است: من شهادت می دهم که آن حضرت این کار را انجام می داد

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ عليه السلام نَصَبًا بِالصَّلَاةِ بَعْدَ النَّبَشِيرِ لَهُ بِالْحُجَّةِ لِقَوْلِ اللَّهِ **سُبْحَانَهُ وَ أُمِرَ أَهْلُكَ بِالصَّلَاةِ وَ** **اصْطَبِرْ عَلَيْهَا** فَكَانَ يَأْمُرُ بِهَا أَهْلَهُ وَيَصْبِرُ [يُصْبِرُ] عَلَيْهَا نَفْسَهُ.. النهج/ ۳۱۷، الخطبة ۱۹۹.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم رنج کشنده بنماز بعد از بشارت دادن او را به بهشت بگفتار حضرت پروردگار که **وَأُمِرَ أَهْلُكَ بِالصَّلَاةِ وَ اصْطَبِرْ عَلَيْهَا** پس بود آن حضرت که امر می کرد اهل خود را بنماز و صبر می فرمود بر آن نفس خود را.

عَنْ أَبِي الْحَمْرَاءِ، قَالَ: شَهِدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا يَجِيءُ إِلَى بَابِ عَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فَيَأْخُذُ بِعِصَادَتِي الْبَابِ، ثُمَّ يَقُولُ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، الصَّلَاةُ يَرْحَمُكُمُ اللَّهُ **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا**. الأمالي ۱/ ۲۵۶-۲۵۷.

ابو حمراء روایت می کند که گفت: با چشمان خود مشاهده نمودم که پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم به مدت چهل صبح به در خانه علی و فاطمه علیهما السلام می آمد و دو لنگه در را گرفته و می فرمود: درود و رحمت خدا بر شما اهل بیت باد! بشتابید به سوی نماز. خداوند شما را رحمت کند! **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا**.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِمُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ احْفَظْ وَصِيَّتِي لَكَ بِأَرْبَعَةِ أَشْيَاءَ أَوَّلُهُنَّ مَا دُمْتَ لَا تَرَى دُنُوبَكَ تُغْفَرُ فَلَا تَشْغَلْ بِعُيُوبِ غَيْرِكَ وَالثَّانِيَةُ مَا دُمْتَ لَا تَرَى كُنُوزِي قَدْ نَفَدَتْ فَلَا تَغْتَمَّ بِسَبَبِ رِزْقِكَ وَالثَّالِثَةُ مَا دُمْتَ لَا تَرَى زَوَالَ مُلْكِي فَلَا تَرْجُ أَحَدًا غَيْرِي وَالرَّابِعَةُ مَا دُمْتَ لَا تَرَى الشَّيْطَانَ مَيَّنًا فَلَا تَأْمَنَ مَكْرَهُ. **التوحيد/ ۳۷۲، ح ۱۴.**

امير المؤمنين عليه السلام فرمودند: خدای تبارک و تعالی بموسی فرمود که ای موسی وصیت من تو را بچهار چیز حفظ کن اول آنها مادامی که تو گناهانت را نبینی که آمرزیده می شود بعیبهای غیر خود مشغول مشو و دویم مادامی که تو گنجهای مرا نبینی که تمام و نابود شده بسبب روزیت اندوهگین مباش و سیم مادامی که تو زوال ملک و برطرف شدن پادشاهی مرا نبینی کسی را غیر از من امید مدار چهارم مادامی که تو شیطان را مرده نبینی از مکرش ایمن مباش.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَكْتُبُ بِهَذِهِ الْخُطْبَةِ إِلَى أَكَابِرِ أَصْحَابِهِ، وَبِهَا:.....وَلِيُكْمِّ فِي هَذَا الزَّمَانِ أَنَا، وَ مِنْ بَعْدِي وَصِيِّي، وَ مِنْ بَعْدِ وَصِيِّي لِكُلِّ زَمَانٍ حُجَّجَ اللَّهُ كَيْمَا تَقُولُوا كَمَا قَالَ الضَّلَالُ قَبْلَكُمْ حَيْثُ فَارَقَهُمْ نَبِيُّهُمْ: **رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَتَنْبِخَ آيَاتِكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَذِلَّ وَ نَحْزَى، وَ إِنَّمَا كَانَ تَمَامُ صَلَاتِهِمْ جَهْلَتَهُمْ بِالْآيَاتِ وَ هُمْ الْأَوْصِيَاءُ فَأَجَابَهُمُ اللَّهُ: قُلْ كُلُّ مُتَرَبِّصٍ فَتَرَبَّصُوا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَ مَنْ اهْتَدَى وَ إِنَّمَا كَانَ تَرَبُّصُهُمْ أَنْ قَالُوا: نَحْنُ فِي سَعَةِ عَنْ مَعْرِفَةِ الْأَوْصِيَاءِ حَتَّى يُعْلِنَ إِمَامٌ عِلْمَهُ.... تفسير الصافي ۳/ ۳۲۸.**

امام صادق علیه السلام فرمودند: امير المؤمنين علیه السلام این خطبه را برای بعضی از بزرگان اصحاب خود نوشت،...ولی شما در این زمان منم و بعد از من وصی من است، و بعد از وصی من برای هر زمانی حجتهای خدا هستند؛ تا اینکه نگوئید شما، آنچه را گمراهان قبل از شما هنگام مفارقت از انبیائشان گفتند: رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَتَنْبِخَ آيَاتِكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَذِلَّ وَ نَحْزَى و جز این نیست که تمام ضلالت و گمراهی ایشان برای جهل ب آیات الهی و شناختن اوصیاء بوده، پس خداوند جواب آنان را داده و فرموده است: قُلْ كُلُّ مُتَرَبِّصٍ فَتَرَبَّصُوا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَ مَنْ اهْتَدَى و جز این نیست که انتظار آنان این بود که گفتند: ما از معرفت اوصیاء در وسعت هستیم، و در عدم معرفت امام بر ما حرجی نیست تا امام علم خود را ظاهر نماید...

عَلِيَّ بْنِ رَبَائٍ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَحْنُ وَ اللَّهُ سَبِيلُ اللَّهِ الَّذِي أَمَرَ اللَّهُ بِاتِّبَاعِهِ وَ نَحْنُ وَ اللَّهُ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ وَ نَحْنُ وَ اللَّهُ الَّذِينَ أَمَرَ اللَّهُ الْعِبَادَ بِطَاعَتِهِمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيَأْخُذْ هُنَا، وَ مَنْ شَاءَ فَلْيَأْخُذْ مِنْ هُنَاكَ لَا يَجِدُونَ وَ اللَّهُ عَنَّا حَيِّصًا. **تفسير القمي ۲/ ۶۶-۶۷.**

علی بن رباب، از امام صادق علیه السلام روایت می کند که ایشان فرمودند: به خدا قسم، ما راهی هستیم که خداوند به پیروی از آن امر کرده است. به خدا سوگند، ما راه راست هستیم و به خدا قسم ما کسانی هستیم که خداوند بندگان را به فرمانبرداری از ایشان امر کرده است. هر کس می خواهد از این جا برگردد و هر کس می خواهد از آن جا برگردد؛ به خدا قسم از ما هیچ گریزی نمی یابید.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ قُلْ كُلُّ مُتَرَبِّصٍ إِلَى قَوْلِهِ وَ مَنْ اهْتَدَى قَالَ إِلَى وَلَا يَتَنَبَّأ. **تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۲۲، ح ۲۳.**

امام باقر علیه السلام در باره فرموده خداوند عز و جل قُلْ كُلُّ مُتَرَبِّصٍ تا وَ مَنْ اهْتَدَى فرمودند به ولایت ما.

عَنْ جَابِرٍ قَالَ سَأَلَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْبَاقِرُ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَى قَالَ اهْتَدَى إِلَى وَلَا يَتَنَا. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۲۳، ح ۲۴.

جابر روایت می کند که از محمد بن علی باقر علیه السلام در مورد آیه فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَى سؤال کردم. ایشان پاسخ دادند منظور از آن این است: کسی که به ولایت ما راه یافته است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَى قَالَ عَلِيُّ صَاحِبُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَى أَيَّ إِلَى وَلَا يَتَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۲۳، ح ۲۵.

جابر، از امام باقر علیه السلام در مورد آیه فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَى روایت می کند که ایشان فرمودند: علی علیه السلام صاحب راه راست است و منظور از مَنْ اهْتَدَى این است که هر کس به ولایت اهل البيت صلوات الله عليهم اجمعین راه یابد.

۲۱. الأنبياء

الأنبياء ۱-۱۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُعْرِضُونَ (۱) مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ مِنْ رَبِّهِمْ مُحَدَّثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ (۲) لَا هِيَ قُلُوبُهُمْ وَأَسْرُوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَذَا إِلَّا بَشْرٌ مِثْلُكُمْ أَفَتَأْتُونَ السَّحْرَ وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ (۳) قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (۴) بَلْ قَالُوا أَضْعَافٌ أَمْثَلٌ أَمْ بَلْ أَفْتِرَاءُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ (۵) مَا آمَنْتَ قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ (۶) وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (۷) وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ (۸) ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنْجَيْنَاهُمْ وَمَنْ نَشَاءُ وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ (۹) لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (۱۰)

بنام خداوند بخشنده مهربان برای مردم [وقت] حسابشان نزدیک شده است و آنان در بی خبری رویگرداندند (۱) هیچ پند تازه ای از پروردگارشان نیامد مگر اینکه بازی کتان آن را شنیدند (۲) در حالی که دلهایشان مشغول است و آنانکه ستم کردند پنهانی به نجوا برخاستند که آیا این [مرد] جز بشری مانند شماست آیا دیدید و دانسته به سوی سحری روید (۳) [پیامبر] گفت پروردگارم [هر] گفتار [ی] را در آسمان و زمین می داند و اوست شنوای دانا (۴) بلکه گفتند خواهای شورید است [نه] بلکه آن را بر یافته بلکه او شاعری است پس همان گونه که برای پیشینیان هم عرضه شد باید برای ما نشانه ای بیاورد (۵) قبل از آنان [نیز مردم] هیچ شهری که آن را نابود کردیم به آیات ما [ایمان نیاوردند پس آیا اینان] به معجزه [ایمان می آورند] (۶) و پیش از تو [نیز] جز مردانی را که به آنان وحی میکردیم گسیل نداشتیم اگر نمی دانید از پژوهندگان

کتابهای آسمانی پیرسید (۷) و ایشان را جسدی که غذا نخوردند قرار ندادیم و جاویدان [هم] نبودند (۸) سپس وعد [خود] به آنان را راست گردانیدیم و آنها و هر که را خواستیم نجات دادیم و افراتکاران را به هلاکت رسانیدیم (۹) در حقیقت ما کتابی به سوی شما نازل کردیم که یادشمار آن است آیات اندیشید (۱۰)

عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَأَسْرُوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا** قَالَ الَّذِينَ ظَلَمُوا آلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۲۴، ح ۱.

جابر، از امام باقر علیه السلام در مورد آیه **وَأَسْرُوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا** روایت می کند که ایشان فرمودند: منظور کسانی هستند که در حق خاندان محمد صلوات الله عليهم اجمعین ظلم کردند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: ... قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ **وَيَمْنَحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ يَقُولُ الْحَقُّ لِأَهْلِ بَيْتِكَ الْوَلَايَةُ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ** وَيَقُولُ بِمَا أَلْقَاهُ فِي صُدُورِهِمْ مِنَ الْعَدَاوَةِ لِأَهْلِ بَيْتِكَ وَالظُّلْمِ بَعْدَكَ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَأَسْرُوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ أَفَتَأْتُونَ السَّحَرَ وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ**... الكافي ۸/ ۳۷۹ - ۳۸۰، ح ۵۷۴.

امام باقر علیه السلام فرمودند: خدای عز و جل می فرماید: ... **وَيَمْنَحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ** [يقول: الحق لاهل بيتك الولاية] **إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ** و می فرماید: یعنی داناست بدان دشمنی و ستمی که پس از تو نسبت به خاندانت در سینه های خویش نهان کرده اند، و همین است مقصود این سخن پروردگار: ... **وَأَسْرُوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ أَفَتَأْتُونَ السَّحَرَ وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ**...

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى **فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ** قَالَ نَحْنُ أَهْلُ الذِّكْرِ وَنَحْنُ الْمَسْئُولُونَ.. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۲۴، ح ۲.

امام باقر علیه السلام در باره فرموده خدای متعال **فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ** فرمودند: ما اهل ذکر هستیم و باید از ما سوال شود.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ إِنَّ مَنْ عِنْدَنَا يَزْعُمُونَ أَنَّ قَوْلَ اللَّهِ تَعَالَى **فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ** أَنَّهُمُ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى قَالَ إِذَا يَدْعُونَهُمْ إِلَى دِينِهِمْ ثُمَّ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ فَقَالَ نَحْنُ أَهْلُ الذِّكْرِ وَنَحْنُ الْمَسْئُولُونَ. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۲۴، ح ۳.

محمد بن مسلم روایت می کند که به امام باقر علیه السلام گفتم: همانا بعضی از ما گمان می کنند که مراد از آیه **فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ** یهود و نصاری می باشند؟ ایشان گفتند: بدین ترتیب آنها شما را به دینشان فرا می خوانند. سپس می گوید: ایشان با دستشان به سینه شان اشاره کردند و گفتند: ما اهل ذکر هستیم، و از ما باید سؤال شود.

عَنْ زُرَّارٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: **فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ** مِنَ الْمَعْنُونَ [الْمَعْنِيُّونَ] بِذَلِكَ فَقَالَ: نَحْنُ وَاللَّهِ، فَقُلْتُ فَأَنْتُمْ الْمَسْئُولُونَ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَنَحْنُ السَّائِلُونَ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ فَعَلَيْتُنَا أَنْ نَسْأَلَكَ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَ عَلَيْكُمْ أَنْ تُجِيبُونَا قَالَ لَا ذَلِكَ إِلَيْنَا إِنْ شِئْنَا فَعَلْنَا وَإِنْ شِئْنَا تَرْكُنَا ثُمَّ قَالَ: **هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ**. تفسير القتي ۲/ ۶۸.

زراره روايت می کند که از امام باقر عليه السلام سئوال کردم که منظور از آیه **فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ** چه کسانی هستند؟ ایشان فرمودند: به خدا قسم، آن به ما اشاره دارد. سپس گفتم: پس باید از شما سئوال شود؟ ایشان فرمودند: آری. گفتم: و ما سئوال کنندگان هستیم؟ ایشان گفتند: آری. گفتم: پس بر ما واجب است که از شما سئوال بپرسیم؟ ایشان فرمودند: آری. گفتم: و شما هم باید پاسخ سئوال هایمان را بدهید؟ ایشان گفتند: نه. این به ما بستگی دارد، اگر خواستیم جواب می دهیم و اگر نخواستیم، پاسخ نمی دهیم. سپس این آیه را تلاوت نمودند: **هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ**.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ** قَالَ الطَّاعَةُ لِلْإِمَامِ بَعْدَ النَّبِيِّ عليه السلام . تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۴۵، ح ۵.

امام موسی بن جعفر عليه السلام در مورد آیه **لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ** فرمودند: منظور از آن، فرمانبرداری از امام بعد از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم است.

الأنبياء ۲۰-۱۱

وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ (۱۱) فَلَمَّا أَحْسَوْا بِأَسْنَانِ إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ (۱۲) لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَى مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ (۱۳) قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ (۱۴) فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّى جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ (۱۵) وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ (۱۶) لَوْ أَرَدْنَا أَنْ نَتَّخِذَ لَهْوًا لَاتَّخَذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا إِنْ كُنَّا فَاعِلِينَ (۱۷) بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمْ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ (۱۸) وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ (۱۹) يُسْجُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ (۲۰)

و چه بسیار شهرها را که [مردمش] ستمکار بودند در هم شکستیم و پس از آنها قومی دیگر پدید آوردیم (۱۱) پس چون عذاب ما را احساس کردند بناگاه از آن می گریختند (۱۲) [هان] مگر زید و به سوی آن چه در آن متمتع بودید و [به سوی] سراهیتان باز گردید باشد که شما مورد پرسش قرار گیرید (۱۳) گفتند ای وای بر ما که ما واقعا ستمگر بودیم (۱۴) سخنان پیوسته همین بود تا آنان را درو شد بی جان گردانیدیم (۱۵) و آسمان و زمین و آن چه را که میان آن دو است به بازیچه نیافریدیم (۱۶) اگر می خواستیم بازیچه ای بگیریم قطعاً آن را از پیش خود اختیار میکردیم (۱۷) بلکه حق را بر باطل فرو می افکنیم پس آن را در هم می شکنند و بناگاه آن نابودی گردد وای بر شما از آن چه وصف می کنید (۱۸) و هر که در آسمانها و زمین است برای اوست و کسانی که نزد اویند از پرستش وی تکبر نمی ورزند و در مانند نمی شوند (۱۹) شبانه روزی آنکه سستی و رزندیایش می کنند (۲۰)

عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ قَالَ: كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام يُعِظُ النَّاسَ وَيُرْهِدُهُمْ فِي الدُّنْيَا..... وَ لَقَدْ أَسْمَعَكُمُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ مَا قَدْ فَعَلَ بِالْقَوْمِ الظَّالِمِينَ مِنْ أَهْلِ الْفُرَى قَبْلَكُمْ حَيْثُ قَالَ وَ كَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَإِنَّمَا عَنَى بِالْقَرْيَةِ أَهْلَهَا حَيْثُ يَقُولُ وَ أَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ فَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ فَلَمَّا أَحْسَوْا بِأَسْنَانِ إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ يَعْنِي يَهْرُبُونَ قَالَ لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَى مَا أُتْرِفْتُمْ

فِيهِ وَ مَسَاكِينِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْتَلَوْنَ فَلَمَّا أَتَاهُمْ الْعَذَابُ قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّى جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ وَ أَيْمُ اللَّهِ إِنَّ هَذِهِ عِظَةٌ لَكُمْ وَ تَخْوِيفٌ إِنْ اتَّعَظْتُمْ وَ خَفِئْتُمْ.... الكافي ۸/ ۷۴، ح ۴۹.

سعید بن مسیب روایت می کند که علی بن حسین علیه السلام هر جمعه در مسجد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم مردم را موعظه می کرد و آنان را به زهد و کارهای اخروی تشویق می نمود.... خداوند در کتابش شما را از آن چه با اقوام ظالم ساکن قری کرده است، آگاهانیده است؛ آن جا که می فرماید: وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَ مَنْظُورٍ مِنْ قَرْيَةٍ، اهالی آن هستند چرا که خداوند در ادامه می گوید: وَ أَذْنَانَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ، خداوند در ادامه آیه می گوید: فَلَمَّا أَحْسُوا بَأْسَنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ یعنی از آن می گریزند، و به آنان می گوید: لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَى مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَ مَسَاكِينِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ و هنگامی که عذاب بر آنان نازل می شود می گویند: يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّى جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ و به خدا سوگند، این موعظه و هشدار برای شماست، اگر که پند بگیرد و بترسید....

عَنْ بَدْرِ بْنِ الْخَلِيلِ الْأَسَدِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَلَمَّا أَحْسُوا بَأْسَنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَى مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَ مَسَاكِينِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ قَالَ إِذَا قَامَ الْقَائِمُ وَ بَعَثَ إِلَى بَنِي أُمَيَّةَ بِالشَّامِ فَهَرَبُوا إِلَى الرُّومِ فَيَقُولُ لَهُمُ الرُّومُ لَا نَدْخِلَنَّكُمْ حَتَّى تَتَنَصَّرُوا فَيُعَلِّقُونَ فِي أَعْنَاقِهِمُ الصُّلْبَانَ فَيَدْخِلُونَهُمْ فَإِذَا نَزَلَ بِحَضْرَتِهِمْ أَصْحَابُ الْقَائِمِ طَلَبُوا الْأَمَانَ وَ الصَّلْحَ فَيَقُولُ أَصْحَابُ الْقَائِمِ لَا نَفْعَ لَكُمْ حَتَّى تَدْفَعُوا إِلَيْنَا مَنْ قَبْلَكُمْ مِنَّا قَالَ فَيَدْفَعُونَهُمْ إِلَيْهِمْ فَذَلِكَ قَوْلُهُ لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَى مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَ مَسَاكِينِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ قَالَ يَسْأَلُهُمُ الْكُفُورُ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِهَا قَالَ فَيَقُولُونَ يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّى جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ بِالسَّيْفِ.. الكافي ۸/ ۵۱-۵۲، ح ۱۰.

بدر بن خلیل اسدی روایت می کند که از امام باقر علیه السلام شنیدم که در مورد آیه فَلَمَّا أَحْسُوا بَأْسَنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَى مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَ مَسَاكِينِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ می فرماید: هرگاه قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف به پاخیزد و به سمت بنی امیه در شام به حرکت آید، آنها به روم فرار می کنند و روم به آنها می گوید: به شما اجازه ورود نمی دهیم، مگر این که نصرانی گردید، سپس آنها صلیب بر گردن می آویزند و داخل روم می شوند. هنگامی که یاران قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف به آنها می رسند، درخواست امان و صلح می کنند و یاران امام علیه السلام به اهل روم می گویند: ما این کار را نمی کنیم، مگر زمانی که آن افرادی را که از ما در نزد خود دارید به ما بازگردانید. آنها بنی امیه را به ایشان باز می گردانند، و مراد از آیه لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَى مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَ مَسَاكِينِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ نیز همین است. سپس از آنها درخواست گنج هایی را می کنند که از آن آگاهی دارند، آنها می گویند: يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّى جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ یعنی با شمشیر.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَلَمَّا أَحْسُوا بَأْسَنَا قَالَ خُرُوجَ الْقَائِمِ عليه السلام إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ قَالَ الْكُفُورُ الَّتِي كَانُوا يَكْذِبُونَ قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّى جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا بِالسَّيْفِ خَامِدِينَ لَا يَبْقَى مِنْهُمْ عَيْنٌ تَطْرِفُ. تفسير القتي ۲/ ۶۸.

امام صادق علیه السلام در مورد آیه فَلَمَّا أَحْسُوا بَأْسَنَا فرمودند: این در زمان قیام قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف است، إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ. ایشان فرمودند: منظور این است که از گنج هایی که جمع کرده بودند، می گریزند قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ

فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّى جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا يَعْنِي بِا شمشیر آنان را درومی کنیم و مراد از خَامِدِينَ این است که هیچ چشمی برای پلک زدن برایشان باقی نمی ماند.

عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْغِنَاءِ وَقُلْتُ إِنَّهُمْ يَزْعُمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَخَّصَ فِي أَنْ يُقَالَ جِئْنَاكُمْ جِئْنَاكُمْ حَيُّونًا حَيُّونًا نَحْيِيكُمْ فَقَالَ كَذَبُوا إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِأَعْيُنٍ لَوْ أَرَدْنَا أَنْ نَتَّخِذَ لَهُمْ أَتَّخِذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا إِنْ كُنَّا فَاعِلِينَ. بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمْ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ثُمَّ قَالَ وَيْلٌ لِفُلَانٍ مِمَّا يَصِفُ رَجُلٌ لَمْ يَخْضِرِ الْمَجْلِسَ. الكافي ۶/ ۴۳، ح ۱۴.

عبد الاعلی روایت می کند که از امام صادق علیه السلام در مورد موسیقی پرسیدم و گفتم: آنها گمان می کنند که رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم اجازه داده که بگوییم: ما نزد شما آمده ایم، و بر ما درود بفرستید و بر ما درود بفرستید تا بر شما درود فرستیم. ایشان فرمودند: دروغ می گویند، همانا خداوند می گوید: وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِأَعْيُنٍ لَوْ أَرَدْنَا أَنْ نَتَّخِذَ لَهُمْ أَتَّخِذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا إِنْ كُنَّا فَاعِلِينَ. بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمْ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ سپس فرمودند: وای بر فلانی به خاطر آن چه که وصف می کند. و منظور از آن مردی بود که در مجلس حضور نداشت.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ لَيْسَ مِنْ بَاطِلٍ يَقُومُ بِإِزَاءِ حَقٍّ إِلَّا غَلَبَ الْحَقُّ الْبَاطِلَ وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ. المحاسن/ ۲۴۶، ح ۱۵۴.

امام صادق علیه السلام فرمودند: هر باطلی که در برابر حق به پا خیزد، حق بر آن غلبه می کند، و آیه بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ.

عَنْ أَيُّوبَ بْنِ الْحَرِّبِيِّ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَا أَيُّوبُ مَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَقَدْ بَرَزَ عَلَيْهِ الْحَقُّ حَتَّى يَضْدَعَ قَبْلَهُ أَمْ تَرَكَهُ وَذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمْ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ. المحاسن/ ۲۷۶، ح ۳۹۱.

ایوب بن حرب روایت می کند که به امام صادق علیه السلام گفتم: ای ایوب! هیچ انسانی نیست مگر این که حق در او وارد می شود و قلبش را می شکافد، حال او می خواهد قبول کند یا آن را ترک کند و این سخن خداوند است که در کتابش آمده است: بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمْ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ.

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مَلَائِكَةً لَيْسَ شَيْءٌ مِنْ أَطْبَاقِ أَجْسَادِهِمْ إِلَّا وَهُوَ يُسَبِّحُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَيُحَمِّدُهُ مِنْ نَاحِيَةِ بِأَصْوَاتٍ مُخْتَلِفَةٍ لَا يَرَفَعُونَ رُءُوسَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ وَلَا يَخْفِضُونَهَا إِلَى أَقْدَامِهِمْ مِنَ الْبُكَاءِ وَالْحُشْيَةِ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. التوحيد/ ۲۸۰، ح ۶.

از پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم مرویست که فرمودند خدای تبارک و تعالی را فرشته گانی چند هست که چیزی از طبقات بدنهای ایشان که بهم گرفته و ناگشوده باشد نباشد مگر آن که خدای عز و جل را تسبیح می کند و باوازه های مختلف او را از هر جانی می ستاید و آن فرشته ها سرهای خود را بسوی آسمان بلند نمی کنند و آنها را بسوی پایهای خویش پست نمی کنند از گریه و ترس بجهت خدای عز و جل.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَهُ ثَمَانِيَةُ أَرْكَانٍ عَلَى كُلِّ رُكْنٍ مِنْهَا مِنَ الْمَلَائِكَةِ مَا لَا يُحْصِي عَدَدَهُمْ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ..... . التوحيد / ۳۲۶، ح ۱.

امام سجاد عليه السلام فرمودند:....عرش را هشت ركن است و بر هر ركنی از آنها آنقدر از فرشته گانند كه كسی غیر از خدای عز و جل شماره ایشان را احصاء نمی كند و يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ.....

عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقِدٍ الْعَطَّارِ قَالَ: قَالَ لِي بَعْضُ أَصْحَابِنَا أَخْبِرْنِي عَنِ الْمَلَائِكَةِ أَيَّامًا قُلْتُ لَا أَدْرِي فَقَالَ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ ثُمَّ قَالَ أَلَا أُطْرِفُكَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِيهِ بَشِيرٌ قَالَ فَقُلْتُ بَلَى فَقَالَ سَأَلَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ مَا مِنْ حَيٍّ إِلَّا وَهُوَ يَتَأَمَّرُ مَا خَلَا اللَّهَ وَحْدَهُ عَزَّ وَجَلَّ وَ الْمَلَائِكَةُ يَتَأَمَّرُونَ فَقُلْتُ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ فَقَالَ أَنْفَاسُهُمْ تَسْبِيحٌ. كمال التين / ۶۶۶، ح ۸.

داود بن فرقد عطار روایت می كند كه یكی از یاران ما از من پرسید: مرا از فرشته گان مطلع كن؟ آیا آنها می خوابند؟ گفتم: نمی دانم. او گفت: خداوند عز و جل می فرماید: يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ . سپس گفت: آیا نمی خواهی از امام جعفر صادق علیه السلام در این مورد سخنی تازه برایت بگویم؟ گفتم: آری. او گفت: از ایشان در این مورد سؤال شد و ایشان پاسخ دادند: هر زنده ای می خوابد، مگر خداوند تبارك و تعالی. فرشته گان نیز می خوابند. گفتم: خداوند می فرماید: يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ.

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ:..... ثُمَّ مَرَرْنَا بِمَلَائِكَةٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَهُمُ اللَّهُ كَيْفَ شَاءَ وَ وَضَعَ وُجُوهَهُمْ كَيْفَ شَاءَ لَيْسَ شَيْءٌ مِنْ أَطْبَاقِ أَجْسَادِهِمْ إِلَّا وَهُوَ يُسَبِّحُ اللَّهَ وَ يُحَمِّدُهُ مِنْ كُلِّ نَاحِيَةٍ بِأَصْوَاتٍ مُخْتَلِفَةٍ أَصْوَاتُهُمْ مُرْتَفَعَةٌ بِالتَّحْمِيدِ وَ الْبُكَاءِ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ فَسَأَلْتُ جَبْرَائِيلَ عَنْهُمْ فَقَالَ كَمَا تَرَى خُلِقُوا إِنَّ الْمَلِكَ مِنْهُمْ إِلَى جَنْبِ صَاحِبِهِ مَا كَلَّمَهُ قَطُّ وَ لَا رَفَعُوا رُءُوسَهُمْ إِلَى مَا فَوْقَهَا وَ لَا خَفَضُوهَا إِلَى مَا تَحْتَهُمْ خَوْفًا مِنَ اللَّهِ خُشُوعًا فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِمْ فَرَدُّوا عَلَيَّ إِيمَاءً بِرُءُوسِهِمْ لَا يَنْظُرُونَ إِلَيَّ مِنَ الْخُشُوعِ فَقَالَ لَهُمْ جَبْرَائِيلُ هَذَا مُحَمَّدٌ نَبِيُّ الرَّحْمَةِ أَرْسَلَهُ اللَّهُ إِلَى الْعِبَادِ رَسُولًا وَ نَبِيًّا وَ هُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ وَ سَيِّدُهُمْ أَفَلَا تُكَلِّمُونَهُ قَالَ فَلَمَّا سَمِعُوا ذَلِكَ مِنْ جَبْرَائِيلَ أَقْبَلُوا عَلَيَّ بِالسَّلَامِ وَ أَكْرَمُونِي وَ بَشَرُونِي بِالْخَيْرِ لِي وَ لِأُمَّتِي. تفسير القتي / ۷-۸.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:....پس گروهی از ملائكه را دیدم كه خداوند عز و جل آنها را به صورتی كه اراده كرده خلق نموده بود و چهره هایشان را به صورتی كه اراده فرموده قرار داده بود. هر جزء از پیکر آنها با صدای متفاوت خدا را ذكر و تسبیح می گفت، صدایشان به حمد و ثنا بلند بود و از ترس خدا گریه می كردند، درباره آنها از جبرئیل پرسیدم؛ گفت: آن گونه كه می بینی خلق شده اند، از خوف خدا، هیچ يك از آنها با ملكی كه در كنار اوست، هرگز كلمه ای سخن نگفته و هرگز سر خود را بلند نكرده و یا بیشتر از آن كه هست خم ننموده است؛ به آنها سلام كردم، و به علت خضوع و خشوع، با اشاره سر پاسخ مرا دادند، جبرئیل گفت: این، محمد، پیامبر رحمت است كه خدا او را به عنوان پیامبر به سوی بندگان خود فرستاده است، او خاتم پیامبران و سید آنهاست، آیا با او سخن نمی گوید؟ با شنیدن این سخن به سوی من آمدند و سلام و تحیت گفتند، و به من و امّتم بشارت خیر دادند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِي خَلْقَةِ الْمَلَائِكَةِ وَ مَلَائِكَةِ خَلْقَتُهُمْ وَ أَسْكَنْتُهُمْ سَمَاوَاتِكَ فَلَيْسَ فِيهِمْ فَتْرَةٌ وَ لَا عِنْدَهُمْ غَفْلَةٌ وَ لَا فِيهِمْ مَعْصِيَةٌ هُمْ أَعْلَمُ خَلْقِكَ بِكَ وَ أَخَوْفُ خَلْقِكَ مِنْكَ وَ أَقْرَبُ خَلْقِكَ إِلَيْكَ وَ أَعْمَلُهُمْ بِطَاعَتِكَ وَ لَا يَغْشَاهُمْ نَوْمُ الْعُيُونِ وَ لَا سَهْوُ الْعُقُولِ وَ لَا فَتْرَةُ الْأَبْدَانِ لَمْ يَسْكُنُوا الْأَصْلَابَ وَ لَمْ تَضُمَّهُمْ الْأَرْحَامُ وَ لَمْ تَخْلُقْهُمْ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ النهج / ٤١، الخطبة ١.

امير المؤمنين عليه السلام درباره آفرينش فرشته گان فرمود: فرشته گان را آفريدی و آنان را در آسمان هايت سُكنی دادی. سستی به آنان دست نمی دهد و دچار غفلت نمی شوند و گناهی انجام نمی دهند. آنان، داناترين، ترساترين و نزديک ترين خلق تو نسبت به تو هستند و بيش از آنان طاعت تو را به جای می آورند. خواب چشمان، غفلت دل ها و سستی جسم های آنان را نمی پوشاند. آنان در صُلب ها سکنی نداشته و رَجَم ها آنان را در برنگرفته اند و تو آنها را از آب بی ارزش نيافريدی....

الأنبياء ۳۰-۲۱

أَمْ اتَّخَذُوا آلِهَةً مِنَ الْأَرْضِ هُمْ يُنشِرُونَ (۲۱) لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يُضِفُونَ (۲۲) لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ (۲۳) أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ هَذَا ذِكْرُ مَنْ مَعِيَ وَذِكْرُ مَنْ قَبْلِي بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ (۲۴) وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ (۲۵) وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ (۲۶) لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ (۲۷) يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ (۲۸) وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلَهٌ مِنْ دُونِهِ فَذَلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ (۲۹) أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كَانَتَا نَفًّا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ (۳۰)

آيا برای خود خدايانی از زمين اختيار کرده اند که آنها [مردگان را] زنده می کنند (۲۱) اگر در آنها [=زمين و آسمان] جز خدا خدايانی [ديگر] وجود داشت قطعا [از زمين و آسمان] تباه می شد پس منزه است خدا پروردگار عرش از آن چه وصف می کنند (۲۲) در آن چه [خدا] انجام می دهد چون و چرا راه ندارد و [آنان] [=انسانها] سؤال خواهند شد (۲۳) آيا به جای او خدايانی برای خود گرفته اند بگور هانتان را بياوريد اين است يادنامه هر که با من است و يادنامه هر که پيش از من بوده [نه] بلکه بيشترشان حق را نمی شناسند و در نتيجه از آن رويگردانند (۲۴) و پيش از تو هيچ پيامبری نفرستاديم مگر اينکه به او وحی کرديم که خدايی جز من نيست پس مرا پيرستيد (۲۵) و گفتند [خداي] رحمان فرزندی اختيار کرده منزه است او بلکه [فرشته گان] بندگانی ارجمندند (۲۶) که در سخن براو پيشی نمی گيرند و خود به دستور او کار می کنند (۲۷) آن چه فراروی آنان و آن چه پشت سرشان است می داند و جز برای کسی که [خدا] رضایت دهد شفاعت نمی کنند و خود از بیم او هراسانند (۲۸) و هر کس از آنان بگويد من [نيز] جز او خدايی هستم او را به دوزخ کيفری دهيم [آری] سزای ستمکاران را اين گونه می دهيم (۲۹) آيا کسانی که کفر ورزیدند ندانستند که آسمانها و زمين هر دويه هم پیوسته بودند و ما آن دورا از هم جدا ساختيم و هر چيز زنده ای را از آب پديد آورديم آيا با ما هم ايمان نمی آورند (۳۰)

عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ فِي حَدِيثِ الرَّزْدِيِّ الَّذِي أَتَى أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فَكَانَ مِنْ قَوْلِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) لَهُ لَا يَخْلُو قَوْلُكَ إِنَّهُمَا اثْنَانِ مِنْ أَنْ يَكُونَا قَدِيمَيْنِ قَوِيَّيْنِ أَوْ يَكُونَا ضَعِيفَيْنِ أَوْ يَكُونَا أَحَدَهُمَا قَوِيًّا وَ الْآخَرُ ضَعِيفًا فَإِنْ كَانَا قَوِيَّيْنِ فَلِمَ لَا يَدْفَعُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا صَاحِبَهُ وَ يَتَفَرَّدُ بِالتَّضْيِيرِ وَإِنْ رَعِمَتْ أَنْ أَحَدَهُمَا قَوِيٌّ وَ الْآخَرُ ضَعِيفٌ ثَبَتَ أَنَّ وَاحِدًا كَمَا نَقُولُ لِلْعَجَزِ الظَّاهِرِ فِي الْقَائِي وَ إِن قُلْتَ

إِنَّهُمَا اثْنَانِ لَمْ يَخْلُ مِنْ أَنْ يَكُونَا مُتَّفَقَيْنِ مِنْ كُلِّ جِهَةٍ أَوْ مُفْتَرِقَيْنِ مِنْ كُلِّ جِهَةٍ فَلَمَّا رَأَيْنَا الْخَلْقَ مُنْتَظِمًا وَالْفَلَكَ جَارِيًا وَاخْتِلَافَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالشَّمْسِ وَالْقَمَرِ دَلَّ صِحَّةَ الْأَمْرِ وَالتَّدْبِيرِ وَاتِّلَافُ الْأَمْرِ عَلَى أَنَّ الْمُدَبِّرَ وَاحِدٌ ثُمَّ يَلْزَمُكَ إِنْ ادَّعَيْتَ اثْنَيْنِ فَلَا بُدَّ مِنْ فُرْجَةٍ بَيْنَهُمَا حَتَّى يَكُونَا اثْنَيْنِ فَصَارَتِ الْفُرْجَةُ ثَالِثًا بَيْنَهُمَا قَدِيمًا مَعَهُمَا فَيَلْزَمُكَ ثَلَاثَةٌ فَإِنْ ادَّعَيْتَ ثَلَاثَةً لَزِمَكَ مَا قُلْنَا فِي الْإِثْنَيْنِ حَتَّى يَكُونُ بَيْنَهُمْ فُرْجَتَانِ فَيَكُونُ خَمْسًا ثُمَّ يَتَنَاهَى فِي الْعَدَدِ إِلَى مَا لَا نِهَآيَةَ فِي الْكَثْرِ... التوحيد/ ۲۴۳-۲۴۴، ح ۱.

هشام بن حکم در حدیث زندیقی که نزد امام جعفر صادق علیه السلام آمد، روایت می کند که ایشان به او فرمودند: سخن تو که مدعی هستی خدا دو تا است، از دو حالت خارج نیست؛ یا دو تا خدای قوی و قدیم هستند و یا ضعیف می باشند و یا یکی قوی و دیگری ضعیف می باشد. اگر هر دوی آنان قوی هستند، چرا یکی از آنها دیگری را کنار نمی زند و خود تدبیر امر را به تنهایی در دست نمی گیرد؟ و اگر پنداری که یکی از آنها قوی است و دیگری ضعیف، ناتوانی خدای دومی ثابت می شود که خدا همان طور که ما می گوئیم یکی است. اگر بگویی که خدا دو تا است؛ یا باید از هر نظر با هم همسان باشند و یا از هر جنبه ای با هم متفاوت باشند؛ در هر صورت، هنگامی که می بینیم انسان ها با نظم و ترتیب آفریده شده اند و آسمان در حرکت است و تدبیر امر یکی است، و شب و روز و خورشید و ماه هر یک کارشان را به درستی انجام می دهند، این درستی امور و تدابیر و یکپارچگی آنها بر این دلالت می کنند که مدبر امور یکی است. و همچنین ادعای دو خدای، مستلزم این است که بین آنها شکافی باشد تا دو تا باشند و در این صورت شکاف بین آنها خود خدای سومی می گردد که از قدیم با آنها بوده و این امر مقتضی سه خدای است و در عقیده سه خدای نیز همان موضوع شکافی را که در دوخدایی بود، وجود دارد و بین آنها نیز شکافی است که از آن پنج خدا می سازد. به همین ترتیب عدد به سمت بی نهایت می رود و زیادتر می شود.....

عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا تَقُولُ فِي الْقَضَاءِ وَالْقَدَرِ قَالَ أَقُولُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا جَمَعَ الْعِبَادَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ سَأَلَهُمْ عَمَّا عَاهَدَ إِلَيْهِمْ وَلَمْ يَسْأَلَهُمْ عَمَّا قَضَى عَلَيْهِمْ. التوحيد/ ۳۶۹، ح ۲.

زراره از حضرت صادق علیه السلام که گفت گفتم فدای تو گردم در باب قضاء و قدر چه می فرمائی فرمود می گویم که خدای تبارک و تعالی چون در روز قیامت بندگان را جمع کند ایشان را از آن چه بسوی ایشان عهد کرده سؤال کند و سؤال نکند ایشان را از آن چه بر ایشان قضاء و حکم فرمود.

عَنْ جَابِرِ بْنِ زَيْدٍ الْجُعْفِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّي نَرَى مِنَ الْأَطْفَالِ مَنْ يُولَدُ مَيِّتًا وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْقُطُ غَيْرَ تَامٍّ وَمِنْهُمْ مَنْ يُولَدُ أَعْمَى أَوْ أَخْرَسَ أَوْ أَصَمَّ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُوتُ مِنْ سَاعَتِهِ إِذَا سَقَطَ عَلَى الْأَرْضِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَبْقَى إِلَى الْإِحْتِلَامِ وَمِنْهُمْ مَنْ يُعَمَّرُ حَتَّى يَصِيرَ شَيْخًا فَكَيْفَ ذَلِكَ وَمَا وَجْهُهُ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أُولَى بِمَا يُدَبِّرُهُ مِنْ أَمْرِ خَلْقِهِ مِنْهُمْ وَهُوَ الْخَالِقُ وَالْمَالِكُ لَهُمْ فَمَنْ مَنَعَهُ التَّعْمِيرَ فَإِنَّمَا مَنَعَهُ مَا لَيْسَ لَهُ وَمَنْ عَمَّرَهُ فَإِنَّمَا أَعْطَاهُ مَا لَيْسَ لَهُ فَهُوَ الْمُتَفَضَّلُ بِمَا أَعْطَاهُ وَعَادِلٌ فِيمَا مَنَعَ وَلَا يُسْتَلَّ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْتَلُونَ قَالَ جَابِرٌ فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَيْفَ لَا يُسْتَلَّ عَمَّا يَفْعَلُ قَالَ لِأَنَّهُ لَا يَفْعَلُ إِلَّا مَا كَانَ حِكْمَةً وَصَوَابًا وَهُوَ الْمُتَكَبِّرُ الْجَبَّارُ وَالْوَاحِدُ الْقَهَّارُ فَمَنْ وَجَدَ فِي نَفْسِهِ حَرَجًا فِي شَيْءٍ مِمَّا قَضَى اللَّهُ فَقَدْ كَفَرَ وَمَنْ أَنْكَرَ شَيْئًا مِنْ أَفْعَالِهِ جَحَدَ. التوحيد/ ۳۹۷، ح ۱۳.

جابر بن یزید جعفی می گوید: به امام باقر علیه السلام عرض کردم: ای فرزند رسول خدا! ما کودکانی را می بینیم که از هنگام تولد مرده هستند و بعضی سقط شده و کامل نیستند و بعضی کور، گنگ یا لال به دنیا می آیند و بعضی بعد از مدت کوتاهی که به دنیا می آیند، می میرند و بعضی تا سن بلوغ باقی می مانند و بعضی هم تا زمانی که پیر می شوند، عمر می کنند، این مسئله چگونه و علت آن چیست؟ آن حضرت فرمودند: خداوند به آن چه خود از کار آفریده هایش انجام می دهد، سزاوارتر است و او آفریننده و مالک مخلوقات خود می باشد. پس کسی که خداوند او را از عمل طولانی منع کرده است، از چیزی که به او تعلق ندارد، نهی کرده است و به کسی که عمر طولانی می دهد، چیزی که به او تعلق ندارد را داده است. پس خداوند نسبت به آن چه می دهد، لا یُسْتَلَّ عَمَّا یَفْعَلُ وَ هُمْ یُسْأَلُونَ. جابر بن یزید می گوید: به آن حضرت عرض کردم: ای فرزند رسول خدا! چگونه خداوند لا یُسْتَلَّ عَمَّا یَفْعَلُ؟ ایشان فرمودند: به خاطر این که آن چه انجام می دهد، از روی حکمت و حقانیت است، در حالی که او بزرگ جبار و یگانه پیروزمند است. پس کسی که در خودش نسبت به چیزی که خداوند حکم کرده است، شکی پیدا کند، حقیقتاً کافر شده است و کسی چیزی را از کارهای خداوند انکار نماید، خداوند را انکار کرده است.

أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ أَبِي نَصْرِ الْبَرْظِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ بَعْضَ أَصْحَابِنَا يَقُولُ: بِالْجَبْرِ وَ بَعْضُهُمْ يَقُولُ: بِالْإِسْطِطَاعَةِ قَالَ: فَقَالَ لِي: اكْتُبْ: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: يَا ابْنَ آدَمَ، بِمَشِيَّتِي كُنْتَ أَنْتَ الَّذِي تَشَاءُ وَ يَقْوَتِي أَذَيْتَ إِلَيَّ فَرَائِضِي وَ بِنِعْمَتِي قَوَيْتَ عَلَى مَعْصِيَّتِي جَعَلْتُكَ سَمِيعاً بَصِيراً، مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَ مَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ وَ ذَلِكَ أَنِّي أُولَى بِحَسَنَاتِكَ مِنْكَ وَ أَنْتَ أُولَى بِسَيِّئَاتِكَ مِنِّي وَ ذَلِكَ أَنِّي لَا أَسْأَلُ عَمَّا أَفْعَلُ وَ هُمْ يُسْأَلُونَ الْكَافِي ۳۸۸/۱

احمد بن محمد گوید: بحضرت رضا علیه السلام عرض کردم: بعضی از اصحاب ما شیعیان قائل بجزر و بعضی قائل باستطاعتند حضرت فرمود بنویس: بسم الله الرحمن الرحيم، علی بن الحسین فرمود خدای عزوجل فرموده است: ای پسر آدم، تو بخواست من می خواهی و بقوت من واجباتم را انجام دهی و بوسیله نعمت من بر نافرمانیم توانا گشتی، من ترا شنوا و بینا کردم، هر نیکی که بتو رسد از خداست و هر بدی که بتو رسد از خود تو است زیرا من به نیکیهایت از تو سزاوارترم و تو به بدیهایت از من سزاوارتری زیرا من از آن چه کنم بازخواست نشوم و مردم بازخواست شوند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي يَعْقُوبَ الْبَلْخِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قُلْتُ لَهُ لِأَيِّ عَلِيٍّ صَارَتِ الْإِمَامَةُ فِي وَلَدِ الْحُسَيْنِ دُونَ وَلَدِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ جَعَلَهَا فِي وَلَدِ الْحُسَيْنِ وَ لَمْ يَجْعَلَهَا فِي وَلَدِ الْحَسَنِ وَ اللَّهُ لَا يُسْتَلَّ عَمَّا يَفْعَلُ. الْعَيْنُ ۲/ ۸۰، ح ۱۷.

یعقوب بلخی روایت کرده که از حضرت رضا علیه السلام پرسیدم چرا امامت در اولاد امام حسین قرار گرفت نه امام حسن علیهما السلام، حضرت فرمود: برای اینکه خداوند عز و جل این طور قرار داد؛ امامت را در اولاد حسین علیه السلام معین فرمود، نه در اولاد حسن علیه السلام، و خدا لا یُسْتَلَّ عَمَّا یَفْعَلُ.

عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنِ الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ كَيْفَ صَارَتِ الْإِمَامَةُ فِي وَلَدِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ دُونَ الْحَسَنِ وَ هُمَا جَمِيعاً وَلَدَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَ سِبْطَاهُ وَ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ مُوسَى وَ هَارُونَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ كَانَا نَبِيَّيْنِ مُرْسَلَيْنِ أَخَوَيْنِ فَجَعَلَ اللَّهُ النَّبُوَّةَ فِي

صَلْبِ هَارُونَ دُونَ صَلْبِ مُوسَى وَلَمْ يَكُنْ لِأَحَدٍ أَنْ يَقُولَ لِمَ فَعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ وَإِنَّ الْإِمَامَةَ خِلَافَةُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يَقُولَ لِمَ جَعَلَهَا اللَّهُ فِي صَلْبِ الْحُسَيْنِ دُونَ صَلْبِ الْحَسَنِ لِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَكِيمُ فِي أَفْعَالِهِ لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْتَلُونَ. ^{الحاصل/ ۳۰۵، ح ۸۴.}

مفضل پور عمر گفته: از امام صادق علیه السلام پرسیدم... چگونه پیشوایی روزی فرزندان حسین علیه السلام شد و فرزندان حسن علیه السلام که بزرگتر بود از آن بر کنار شدند؟ در حالی که هر دو فرزندان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم هستند. و پسران فاطمه علیها السلام بودند. و هر دو نواسه پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و سرور جوانان بهشت بودند؟ فرمود موسی و هارون علیهما السلام هر دو پیامبر مرسل و برادر بودند. خدا پیامبری را در دودمان هارون علیه السلام نهاد نه دودمان موسی علیه السلام. نمی توان گفت: چرا خدا این کار را کرد؟. پیشوایی نیز خلافت از سوی خداست، بسته بخواست اوست. کسی نباید بگوید چرا خدا آن را در فرزندان حسین علیه السلام نهاد نه فرزندان حسن علیه السلام. خدا در کارهای خود مراعات حکمت کرده. لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْتَلُونَ.

عن علي بن أبي طالب عليه السلام: قَالَ:..... فَأَعْتَرَفَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عُزْفَةً مِنَ الْمَاءِ الْعَذْبِ الْفَرَاتِ فَصَلَّصَلَهَا فَجَمَدَتْ ثُمَّ قَالَ لَهَا مِنْكَ أَخْلُقُ النَّبِيِّينَ وَ الْمُرْسَلِينَ وَ عِبَادِي الصَّالِحِينَ وَ الْأَئِمَّةَ الْمُهْتَدِينَ الدُّعَاةَ إِلَى الْجَنَّةِ وَ أَتْبَاعَهُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ لَا أُبَالِي وَ لَا أَسْأَلُ عَمَّا أَفْعَلُ وَ هُمْ يُسْتَلُونَ العلل/ ۱۰۶، ح ۱.

حضرت امیر المؤمنین علیه السلام فرمودند:... حق تعالی مشتی از آب شیرین فرات را برداشت و آن را به صدا آورد سپس آب منجمد شد، بعد حق تعالی خطاب به آن نمود و فرمود: از تو انبیاء و رسولان و بندگان نیکوکار و پیشواییانی که دیگران را به بهشت دعوت نموده و تابعین آنها تا روز قیامت را آفریده و باکی از آن ندارم چه آن که من از فعلی که انجام می دهیم مورد سؤال واقع نشده و هُمْ يُسْتَلُونَ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مِنْ مُوجِزِ الْقَوْلِ فِي الْعَدْلِ قَوْلُهُ لِرُزَارَةَ بْنِ أَعْيَنَ رَحِمَهُ اللَّهُ: يَا زُرَّارَةُ أُعْطِيكَ جُمْلَةً فِي الْقَضَاءِ وَ الْقَدَرِ قَالَ لَهُ زُرَّارَةُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ لَهُ إِنَّهُ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ وَ جَمَعَ اللَّهُ الْخَلَائِقَ سَأَلَهُمْ عَمَّا عَاهَدَ إِلَيْهِمْ وَ لَمْ يَسْأَلْهُمْ عَمَّا قَضَى عَلَيْهِمْ.. ^{الإرشاد/ ۲۶۵.}

از کلام موجز امام باقر علیه السلام بر مورد عدل فرموده ایشان است به زراره بن اعین رحمت الله علیه است. یا زراره جمله ای در قضا و قدر بتو بگویم؟ زراره گفت بلی فدایت شوم. فرمودند چون روز قیامت شود و خداوند همه خلائق را جمع نماید در مورد آن چه با آنها عهد نموده سوال خواهد فرمود و در مورد آن چه برای آنها قضا نموده سوال نخواهد کرد.

عَنْ مَوْلَانَا أَبِي الْحَسَنِ بْنِ جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ هَذَا ذِكْرُ مَنْ مَعِيَ وَ ذِكْرُ مَنْ قَبْلِي قَالَ ذِكْرُ مَنْ مَعِيَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ ذِكْرُ مَنْ قَبْلِي ذِكْرُ الْأَنْبِيَاءِ وَ الْأَوْصِيَاءِ عَلَيْهِ السَّلَامُ. ^{تأويل الآيات الباهرة/ ۱، ۳۲۷، ح ۹.}

ابوالحسن موسی بن جعفر علیه السلام در مورد آیه هَذَا ذِكْرُ مَنْ مَعِيَ وَ ذِكْرُ مَنْ قَبْلِي فرمودند: منظور از ذکر کسی که همراه من است، علی بن ابی طالب علیه السلام می باشد و ذکر افراد قبل از من نیز پیامبران و اوصیای پیشین صلوات الله علیهم اجمعین می باشند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي عليه السلام: السَّلَامُ عَلَى الدُّعَاةِ إِلَى اللَّهِ وَالْأَدِلَاءِ عَلَى مَرْضَاةِ اللَّهِ وَالْمُسْتَقَرِّينَ فِي أَمْرِ اللَّهِ وَنَهْيِهِ وَالتَّامِّينَ فِي حَبَّةِ اللَّهِ وَالْمُخْلِصِينَ فِي تَوْحِيدِ اللَّهِ وَالْمُظْهِرِينَ لِأَمْرِ اللَّهِ وَنَهْيِهِ وَعِبَادِهِ الْمُكْرَمِينَ الَّذِينَ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ..... العيون ۲/ ۲۷۸، ح ۱.

امام جواد عليه السلام فرمودند:.....سلام بر خوانندگان خلق بسوی خدا، و راهنمایان ایشان بسر منزل رضای خدا، و ثابت قدمان در امر خدا، و کامل شدگان در محبت خدا، و مخلصان در توحید خدا، و ظاهرکنندگان امر و نهی خدا، و بندگان منزّه و معظم او لا یسبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: وَالزَّمَهُمُ الْحُجَّةَ بِأَنْ خَاطَبَهُمْ خَطَاباً يَدُلُّ عَلَى انْفِرَادِهِ وَتَوْحِيدِهِ وَبِأَنَّ لَهُ أَوْلِيَاءَ تَجْرِي أَعْمَالُهُمْ وَأَحْكَامُهُمْ تَجْرِي فِيهِمْ فَهُمْ الْعِبَادُ الْمُكْرَمُونَ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ..... قَالَ السَّائِلُ مَنْ هَؤُلَاءِ الْحُجَجُ قَالَ هُمْ رَسُولُ اللَّهِ وَمَنْ حَلَّ مَحَلَّهُ مِنْ أَصْفِيَاءِ اللَّهِ الَّذِينَ قَرَنَهُمُ اللَّهُ بِنَفْسِهِ وَرَسُولِهِ وَفَرَضَ عَلَى الْعِبَادِ مِنْ طَاعَتِهِمْ مِثْلَ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْهِمْ مِنْهَا لِنَفْسِهِ وَهُمْ وُلَاةُ الْأَمْرِ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ فِيهِمْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ وَقَالَ فِيهِمْ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِيَ الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ قَالَ السَّائِلُ مَا ذَاكَ الْأَمْرُ قَالَ عَلِيُّ عليه السلام الَّذِي بِهِ تَنْزِلُ الْمَلَائِكَةُ فِي اللَّيْلَةِ الَّتِي يُفْرَقُ فِيهَا كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ مِنْ خَلْقٍ وَرِزْقٍ وَأَجَلٍ وَعَمَلٍ وَعُمْرٍ وَحَيَاةٍ وَمَوْتٍ وَعِلْمٍ غَيْبِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْمُعْجَزَاتِ الَّتِي لَا تَنْبَغِي إِلَّا لِلَّهِ وَأَصْفِيَائِهِ وَالسَّفَرَةِ بَيْنَهُ وَبَيْنَ خَلْقِهِ وَهُمْ وَجْهُ اللَّهِ الَّذِي قَالَ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ..... الاحتجاج/ ۴۰۲.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....و حجت را بر ایشان تمام نمود که نوعی ایشان را خطاب نماید که دلالت بر وحدانیت و انفراد خود کند، و حاکی از این باشد که حضرت حق را اولیایی است که احکام و افعال ایشان همان فعل اوست، ایشان بندگان محترم و بزرگواری هستند که لا یسبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ....فرد زندیق پرسید: این حجتها چه کسانیست؟ فرمود: ایشان عبارتند از: رسول خدا، و جماعتی از اصفیا که خداوند ایشان را مقرون به خود و رسول فرموده، و طاعتشان را هم چون طاعت خود بر خلق مفروض و واجب ساخته، ایشان صاحبان امری هستند که در حق ایشان فرموده: أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ، و نیز: وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِيَ الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ. فرد زندیق پرسید: منظور از این امر چیست؟ حضرت علی علیه السلام فرمود: عبارت از آن چیزی است که فرشته گان با آن از جانب حضرت حق نازل می گردند، در شیئی که در آن هر امری با حکمت، معین و ممتاز گردد، از ایجاد و خلق و رزق و از اجل و عمل و از حیات و عمر و از موت جانداران و علم به غیب آسمانها و زمین و معجزات و آیات که هیچ احدی را نرسد مگر خدای تعالی و اصفیاء و سفیران که میان خدا و خلق الله باشند که ایشان وجه خدایند که در قرآن ذکر نمود اشاره به همان اعیان است چنان که فرموده: فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ

عَنْ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ وَأَوْحَى بِبَيْدِهِ إِلَى صَدْرِهِ وَقَالَ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَى وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ. تأویل

الآيات الباهرة ۱/ ۳۲۸، ح ۱۰.

جابر جعفی روایت می کند که از امام جعفر صادق علیه السلام شنیدم که می فرماید: وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ وَ بَا دَسْت بَه سِنَه اش اِشَارَه کرد و فرمود: لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى وَهُمْ مِّنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ..

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ قَبْرِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَلِيَّ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّكَ [أَنْتَ] أَوَّلُ مَظْلُومٍ وَأَوَّلُ مَنْ غَضِبَ حَقَّهُ صَبَرْتَ وَ احْتَسَبْتَ حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ لَقِيتَ اللَّهَ وَ أَنْتَ شَهِيدٌ عَذَّبَ اللَّهُ قَاتِلَكَ بِأَنْوَاعِ الْعَذَابِ وَ جَدَّدَ عَلَيْهِ الْعَذَابَ حِثُّكَ عَارِفًا بِحَقِّكَ مُسْتَبْصِرًا بِشَأْنِكَ مُعَادِيًا لِأَعْدَائِكَ وَ مَنْ ظَلَمَكَ أَلْقَى عَلَى ذَلِكَ رَبِّي إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى إِنْ لِي ذُنُوبًا كَثِيرَةً فَاشْفَعْ لِي عِنْدَ رَبِّكَ يَا مَوْلَايَ فَإِنَّ لَكَ عِنْدَ اللَّهِ مَقَامًا مَّعْلُومًا وَ إِنَّ لَكَ عِنْدَ اللَّهِ جَاهًا عَظِيمًا وَ شَفَاعَةً وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى. التهذيب ۶/ ۲۸، ح ۵۴.

امام هادی علیه السلام نزد قبر امیرالمومنین علیه السلام می فرمودند: سلام بر تو ای ولی خدا، تو نخستین مظلوم و اولین کسی هستی که حقش غصب شده است، و تو صبر کردی، و آن تجاوز و ستم را بحساب خدا تحمل نمودی، تا اجلت فرا رسید. و شهادت می دهم که تو در حالی با خدا دیدار کردی که شهید بودی خدا قاتلت را به انواع عذاب معذب داراد! و تازه بتازه او را عذاب کناد! من بحالی نزد تو آمده ام که بحق تو عارفم، و نسبت بشأن تو بصیر و واقفم، و با دشمنانت و با کسانی که بر تو ستم کرده اند دشمنم، و این شاء الله با همین عقیده با پروردگار خود دیدار می کنم. من گناهان بسیاری دارم پس نزد پروردگارت از من شفاعت کن، زیرا که تو نزد خدای تبارک و تعالی از مقامی معلوم برخورداری، و نزد خدا آبرو و حق شفاعتی داری، و خدای عز و جل فرموده است: وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِحَوْضِي فَلَا أَوْدَهُ اللَّهُ حَوْضِي وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِشَفَاعَتِي فَلَا أَنَا لَهُ اللَّهُ شَفَاعَتِي ثُمَّ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّمَا شَفَاعَتِي لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي فَأَمَّا الْمُحْسِنُونَ فَمَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ قَالَ الْحُسَيْنُ بْنُ خَالِدٍ فَقُلْتُ لِلرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَمَا مَعْنَى قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى قَالَ لَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى اللَّهُ دِينَهُ. العيون ۱/ ۱۱۲، ح ۳۵.

امیرالمؤمنین صلوات الله علیه فرمود: رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم فرمودند: هر کس که به حوض من ایمان نداشته باشد، او را داخل در آن نمی کنم، و هر کس که به شفاعت من ایمان نیاورد، خداوند شفاعت مرا نصیب او نمی کند. همانا مخصوص افرادی از امت من است که گناهان کبیره انجام داده اند، اما نیکوکاران اتم شامل شفاعت من نمی شوند. حسین بن خالد گفته است: به امام رضا علیه السلام گفتم: ای فرزند رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم، معنای آیه وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى چیست؟ ایشان پاسخ دادند: یعنی فقط شفاعت کسانی را می کنند که خداوند از دینش راضی بوده باشد.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عُمَيْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ لَا يُحِلُّ اللَّهُ فِي النَّارِ إِلَّا أَهْلَ الْكُفْرِ وَالْجُحُودِ وَأَهْلَ الضَّلَالِ وَالشَّرِّ وَمَنِ اجْتَنَبَ الْكِبَائِرَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَمْ يُسْأَلْ عَنِ الصَّغَائِرِ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِنْ تَجْتَنِبُوا كِبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَ نُدْخِلَكُمْ مَدْخَلًا غَرِيمًا قَالَ فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَالْشَّفَاعَةُ لِمَنْ تَحِبُّ مِنَ الْمُذْنِبِينَ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّمَا شَفَاعَتِي لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي فَأَمَّا الْمُحْسِنُونَ مِنْهُمْ فَمَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ قَالَ ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَكَيْفَ تَكُونُ الشَّفَاعَةُ لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ وَ اللَّهُ تَعَالَى ذَكَرَهُ يَقُولُ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى وَهُمْ مِنَ

خَشِيَّتِهِ مُشْفِقُونَ وَمَنْ يَرْتَكِبُ الْكَبَائِرَ لَا يَكُونُ مُرْتَضًى فَقَالَ يَا أَبَا أَحْمَدَ مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَرْتَكِبُ ذَنْبًا إِلَّا سَاءَهُ ذَلِكَ وَنَدِمَ عَلَيْهِ وَقَدْ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ كَفَى بِاللَّذِمِ تَوْبَةً وَقَالَ ﷺ وَمَنْ سَرَّهُ حَسَنَتُهُ وَسَاءَتْهُ سَيِّئَتُهُ فَهُوَ مُؤْمِنٌ فَمَنْ لَمْ يَنْدَمْ عَلَى ذَنْبٍ يَرْتَكِبُهُ فَلَيْسَ بِمُؤْمِنٍ وَلَمْ تَحِبْ لَهُ الشَّفَاعَةَ وَكَانَ ظَالِمًا وَاللَّهُ تَعَالَى ذِكْرُهُ يَقُولُ **مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ** فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَيْفَ لَا يَكُونُ مُؤْمِنًا مَنْ لَمْ يَنْدَمْ عَلَى ذَنْبٍ يَرْتَكِبُهُ فَقَالَ يَا أَبَا أَحْمَدَ مَا مِنْ أَحَدٍ يَرْتَكِبُ كَبِيرَةً مِنَ الْمَعَاصِي وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ سَيُعَاقَبُ عَلَيْهَا إِلَّا نَدِمَ عَلَى مَا ارْتَكَبَ وَمَتَى نَدِمَ كَانَ تَائِبًا مُسْتَحِقًّا لِلشَّفَاعَةِ وَمَتَى لَمْ يَنْدَمْ عَلَيْهَا كَانَ مُصِرًّا وَالْمُصِرُّ لَا يُغْفَرُ لَهُ لِأَنَّهُ غَيْرُ مُؤْمِنٍ بِعُقُوبَةِ مَا ارْتَكَبَ وَلَوْ كَانَ مُؤْمِنًا بِالْعُقُوبَةِ لَنَدِمَ وَقَدْ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لَا كَبِيرَةَ مَعَ الْإِسْتِغْفَارِ وَلَا صَغِيرَةَ مَعَ الْإِصْرَارِ وَأَمَّا قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى** فَإِنَّهُمْ لَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى اللَّهُ دِينَهُ وَالَّذِينَ الْأَقْرَارُ بِالْجَزَاءِ عَلَى الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ فَمَنِ ارْتَضَى اللَّهُ دِينَهُ نَدِمَ عَلَى مَا ارْتَكَبَهُ مِنَ الذُّنُوبِ لِمَعْرِفَتِهِ بِعَاقِبَتِهِ فِي الْقِيَامَةِ. التوحيد/ ۴۰۷-۴۰۸، ح ۶.

از محمد بن ابی عمیر روایت شده است که از امام موسی کاظم علیه السلام شنیدم که می فرمود: تنها کافران و منکران و گمراهان و مشرکان تا ابد در آتش قرار می گیرند، و هر مؤمنی که از گناهان کبیره اجتناب کند، در مورد گناهان صغیره از او سؤال نمی شود، چرا که خداوند تبارک و تعالی می فرماید: **إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا**. سپس ایشان ادامه دادند: پدرم از پدران من از امام علی علیه السلام روایت می کند که ایشان فرمودند: از رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم شنیده که می فرمود: همانا شفاعت من مخصوص کسانی از امت می باشد که مرتکب گناهان کبیره شده اند، اما نیکوکاران امت شامل آن نمی شوند. ابن ابی عمیر می گوید: من به ایشان گفتم: ای فرزند رسول خدا، چگونه شفاعت مخصوص افرادی است که مرتکب گناهان کبیره شده اند، حال آن که خداوند در قرآن می گوید: **وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى** و هر کس که مرتکب گناه کبیره شود، خداوند از او راضی نخواهد بود؟ ایشان پاسخ دادند: ای ابا احمد! هر مؤمنی که مرتکب گناهی می شود، بعد از ارتکاب آن را بد می انگارد و پشیمان می شود و پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم فرمودند: پشیمانی برای توبه کافی است. و هم چنین امام علی علیه السلام فرمودند: هر کس که نیکی اش او را خوشحال سازد و بدی اش او را دلتنگ کند، او مؤمن است. بنابراین، هر کس که به خاطر گناهی که کرده، احساس پشیمانی نکند، مؤمن نیست، و شفاعت برایش واجب نمی گردد و از جمله ظالمان قرار می گیرد که خداوند در قرآن در مورد آنها می فرماید: **مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ** سپس گفتم: ای فرزند رسول خدا! چگونه کسی که از گناهی که انجام می دهد، احساس پشیمانی نمی کند، مؤمن نیست؟ ایشان پاسخ دادند: ای ابا احمد! کسی که گناه کبیره ای انجام می دهد، از آن جایی که می داند به خاطر آن عقوبت خواهد شد، از انجام آن پشیمان می شود و هرگاه هم که پشیمان شود، توبه کار و مستحق شفاعت می باشد و اگر که از انجام آن پشیمان نشود، بر آن اصرار می ورزد و چنین شخصی بخشیده نمی شود؛ چرا که او به عقوبت گناهی که انجام می دهد، ایمان ندارد و اگر به آن ایمان داشت، پشیمان می شد. پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم فرمودند: هیچ گناه کبیره ای با استغفار باقی نمی ماند و گناهان صغیره نیز با اصرار بر آن، تبدیل به کبیره می شوند. اما عبارت **وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى** همانا شفاعت کنندگان، تنها شفاعت کسانی را می کنند که خداوند از دینشان خوشنود باشد و دین به معنای اقرار به پاداش نیکی و عقوبت بدی ها می باشد و هر کس که خداوند از دینش خوشنود باشد، به خاطر آگاهی از این که در قیامت به خاطر انجام گناهان مجازات می شود، از انجام آن پشیمان می گردد.

رُوي أَنَّ عَمْرُو بْنَ عُبَيْدٍ وَقَدْ عَلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَامِتِحَانِهِ بِالسُّؤَالِ عَنْهُ فَقَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا مَعْنَى قَوْلِهِ تَعَالَى أَوْ لَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا مَا هَذَا الرَّتْقُ وَالْفَتْقُ؟ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَتِ السَّمَاءُ رَتْقًا لَا تُنْزِلُ الْقَطَرُ وَكَانَتِ الْأَرْضُ رَتْقًا لَا تُخْرِجُ النَّبَاتَ فَفَتَقَ اللَّهُ السَّمَاءَ بِالْقَطْرِ وَفَتَقَ الْأَرْضَ بِالنَّبَاتِ فَانْقَطَعَ عَمْرُو وَلَمْ يَجِدْ اعْتِرَاضًا وَمَضَى....
 الاحتجاج / ۳۲۶-۳۲۷.

عمرو بن عبید خدمت امام باقر علیه السلام آمد تا با پرسشی او را بیازماید پس گفت: قربانت گردم، مراد از بسته و باز بودن در آیه: أَوْ لَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا چیست؟ امام علیه السلام فرمود: آسمانها بسته بودند و هیچ بارانی نازل نمی کردند و زمین نیز بسته بود و هیچ گیاهی نمی رویدند، پس آسمان شروع به باریدن نمود و زمین شروع به رویش گیاه! عمرو بن عبید با شنیدن این پاسخ زبانش بند آمده و نتوانست اعتراضی بکند، و رفت.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: خَرَجَ هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ حَاجًّا وَمَعَهُ الْأَبْرَشُ الْكَلْبِيُّ فَلَقِيَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَقَالَ هِشَامٌ لِلْأَبْرَشِ تَعْرِفُ هَذَا قَالَ: لَا، قَالَ: هَذَا الَّذِي تَزْعُمُ الشَّيْعَةُ أَنَّهُ نَبِيٌّ مِنْ كَثْرَةِ عِلْمِهِ فَقَالَ الْأَبْرَشُ لَأَسْأَلَنَّهُ عَنْ مَسَائِلَ لَا يُجِيبُنِي فِيهَا إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ وَصِيٌّ نَبِيٍّ فَقَالَ هِشَامٌ وَدِدْتُ أَنَّكَ فَعَلْتَ ذَلِكَ، فَلَقِيَ الْأَبْرَشُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ أَوْ لَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا فِيمَا كَانَ رَتْقُهُمَا وَبِمَا كَانَ فَتَقُهُمَا فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا أَبْرَشُ هُوَ كَمَا وَصَفَ نَفْسَهُ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ وَالْمَاءُ عَلَى الْهَوَاءِ وَالْهَوَاءُ لَا يُحْدُ وَلَمْ يَكُنْ يَوْمَئِذٍ خَلْقٌ غَيْرُهُمَا وَالْمَاءُ يَوْمَئِذٍ عَذْبٌ فَرَاتٌ فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْلُقَ الْأَرْضَ أَمَرَ الرِّيَّاحَ فَضَرَبَتِ الْمَاءَ حَتَّى صَارَ مَوْجًا ثُمَّ أَزْبَدَ فَصَارَ زَبَدًا وَاحِدًا فَجَمَعَهُ فِي مَوْضِعِ الْبَيْتِ ثُمَّ جَعَلَهُ جَبَلًا مِنْ زَبَدٍ ثُمَّ دَحَا الْأَرْضَ مِنْ تَحْتِهِ فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا ثُمَّ مَكَتِ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مَا شَاءَ فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاءَ أَمَرَ الرِّيَّاحَ فَضَرَبَتِ الْبُحُورَ حَتَّى أَزْبَدَتْ بِهَا فَخَرَجَ مِنْ ذَلِكَ الْمَوْجِ وَالزَّبَدِ مِنْ وَسْطِهِ دُخَانٌ سَاطِعٌ مِنْ غَيْرِ نَارٍ فَخَلَقَ مِنْهُ السَّمَاءَ وَجَعَلَ فِيهَا الْبُرُوجَ وَالتُّجُومَ وَمَنَازِلَ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ وَأَجْرَاهَا فِي الْقَلَكِ وَكَانَتِ السَّمَاءُ خَضْرَاءَ عَلَى لَوْنِ الْمَاءِ الْأَخْضَرِ وَكَانَتِ الْأَرْضُ غَبْرَاءَ عَلَى لَوْنِ الْمَاءِ الْعَذْبِ وَكَانَتَا مَرْتُوقَتَيْنِ لَيْسَ لَهَا أَبْوَابٌ وَلَمْ يَكُنْ لِلْأَرْضِ أَبْوَابٌ وَهِيَ الثَّبْتُ وَلَمْ تَمْطُرِ السَّمَاءُ عَلَيْهَا فَتُنْبِتَ فَفَتَقَ السَّمَاءَ بِالْمَطَرِ وَفَتَقَ الْأَرْضَ بِالنَّبَاتِ وَذَلِكَ قَوْلُهُ: أَوْ لَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا فَقَالَ الْأَبْرَشُ وَاللَّهُ مَا حَدَّثَنِي بِمِثْلِ هَذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ قَطُّ أَعِدَّ عَلَيَّ فَأَعَادَ عَلَيْهِ وَكَانَ الْأَبْرَشُ مُلْحِدًا فَقَالَ: أَنَا أَشْهَدُ أَنَّكَ ابْنُ نَبِيِّ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. تفسير القمي ۲/ ۶۹-۷۰.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: هشام بن عبد الملك به قصد حج خارج شد، در حالی که ابرش کلبی نیز با او بود. آن دو امام جعفر صادق علیه السلام را در مسجد دیدند و هشام به ابرش گفت: این مرد را می شناسی؟ او گفت: نه. هشام گفت: این همان کسی است که شیعیان به خاطر فراوانی علمش او را پیامبر می خوانند. سپس ابرش گفت: من از او سؤال های می پرسم که تنها پیامبر و یا وصی او می توانند پاسخ گویند. هشام گفت: دوست دارم که این کار را انجام دهی. سپس ابرش نزد امام جعفر صادق علیه السلام رفت و گفت: ای ابا عبدالله! مرا در مورد آیه أَوْ لَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا آگاه کن و بگو شکاف زمین و آسمان چگونه و با چه چیزی بوده است؟ امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: ای ابرش! خداوند همان طور که خود وصف کرده است، عرش بر روی آب است و آب نیز بر روی هواست و هوا نیز نامحدود است، و در آن روز غیر

از این ها چیز دیگری خلق نشده بود، و آب در آن روز شیرین و گوارا بود، هنگامی که خداوند اراده کرد که زمین را بیافریند، به بادهای دستور داد که به شدت به آب بوزند تا این که تبدیل به امواج گردد، و سپس کف کند و فرونشیند و تبدیل به یک کف واحد شود، و خداوند آن کف را در مکان کنونی کعبه جمع نمود و کوهی از کف ساخت، و بعد زمین از زیر آن گستراند، و به همین خاطر در قرآن می گوید: **إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا سَپِسَ خَدَاوَنَد تَبَارَك وَتَعَالَى بَه اَنَدَازَه اَى كَه خَوَد اَرَادَه** نموده بود، دست کشید و هنگامی که خواست که آسمان ها را بیافریند، به بادهای دستور داد که به دریاها بوزند تا این که آن را مملو از کف کنند و در اثر این کار، از دریا موج و کفی خارج گردید که از وسط آن دودی بدون آتش بیرون می آمد و از آن دود، آسمان را خلق کرد و در آن برج ها و ستارگان و جای گاه خورشید و ماه را مشخص نمود و آنها را در آسمان به حرکت در آورد. آسمان، سبز بود و رنگی هم چون آب سبز داشت و زمین نیز خاکستری و به رنگ آب گوارا بود و هیچ کدام از آن دو هیچ منفذی نداشتند و زمین هیچ شکافی برای رویاندن نداشت و آسمان نیز بر آن نمی بارید که بروید. سپس خداوند عز و جل آسمان را با باران، و زمین را با گیاه رویاند، و آیه **أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا** نیز بیانگر همین مطلب است. سپس ابرش گفت: به خدا قسم تا به حال کسی این چنین سخنانی به من نگفته است. دوباره به من بازگو کن. امام آن مطالب را دوباره برایش بازگو کرد و ابرش که ملحد بود گفت: گواهی می دهم که هیچ خدایی جز الله نیست و گواهی می دهم که تو فرزند پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می باشی. و این مطلب را سه بار تکرار کرد.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَطِيَّةَ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام مِنْ أَهْلِ الشَّامِ مِنْ عُلَمَائِهِمْ فَقَالَ يَا أَبَا جَعْفَرٍ جِئْتُكَ عَنْ مَسْأَلَةٍ..... فَقَالَ لَهُ الشَّامِيُّ يَا أَبَا جَعْفَرٍ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى **أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا** فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام فَلَعَلَّكَ تَزْعُمُ أَنَّهُمَا كَانَتَا رَتْقًا مُلْتَزِمَتَيْنِ مُلْتَصِقَتَيْنِ فَفَتَقْتَ إِحْدَاهُمَا مِنَ الْأُخْرَى فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام اسْتَغْفِرُ رَبِّي فَإِنَّ قَوْلَ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ **كَانَتَا رَتْقًا** يَقُولُ كَانَتِ السَّمَاءُ رَتْقًا لَا تُنْزِلُ الْمَطَرُ وَ كَانَتِ الْأَرْضُ رَتْقًا لَا تُنْبِتُ الْحَبَّ فَلَمَّا خَلَقَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى الْخَلْقَ وَ بَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ فَتَقَّ السَّمَاءُ بِالْمَطَرِ وَ الْأَرْضُ بِنَبَاتِ الْحَبِّ فَقَالَ الشَّامِيُّ أَشْهَدُ أَنَّكَ مِنْ وَلَدِ الْأَنْبِيَاءِ وَ أَنَّ عِلْمَكَ عِلْمُهُمْ. **الكافي ۸/ ۹۴-۹۵، ح ۶۷.**

محمد بن عطیه روایت می کند که شخصی از علمای شام نزد امام باقر علیه السلام آمد و گفت: ای ابا جعفر! من آمده ام تا سئوالی از تو بپرسم.....سپس آن شامی به ایشان گفت: ای ابا جعفر! آیه **أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا** را چگونه تفسیر می کنی؟ امام باقر علیه السلام به او فرمود: شاید گمان می کنی که آن دو به هم چسبیده و متصل بودند، و سپس از هم جدا شدند؟ او گفت: آری. امام باقر علیه السلام فرمودند: از پروردگارت طلب استغفار کن، چرا که عبارت **كَانَتَا رَتْقًا** بدین معنا است که آسمان شکافی نداشت و نمی توانست باران بباراند و زمین نیز شکافی نداشت تا دانه ای برویاند و هنگامی که خداوند این عالم را خلق کرد و **بَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ**، آسمان را با باران و زمین را نیز با گیاهان شکافت. سپس آن شامی به ایشان گفت: گواهی می دهم که تو از فرزندان پیامبران هستی و علم تو به مانند علم ایشان است.

عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ قَالَ: حَجَجْنَا مَعَ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي السَّنَةِ الَّتِي كَانَ حَجَّ فِيهَا هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ وَ كَانَ مَعَهُ نَافِعٌ مَوْلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَنَظَرَ نَافِعٌ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي رُكْنِ الْبَيْتِ وَقَدْ اجْتَمَعَ عَلَيْهِ النَّاسُ فَقَالَ نَافِعٌ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَنْ هَذَا الَّذِي قَدْ تَدَاكَ عَلَيْهِ

النَّاسُ فَقَالَ هَذَا نَبِيٌّ أَهْلِ الْكُوفَةِ هَذَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ فَقَالَ أَشْهَدُ لَا تَيَبُّنَهُ فَلَأَسْأَلَنَّهُ عَنْ مَسَائِلَ لَا يُجِيبُنِي فِيهَا إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ ابْنُ نَبِيٍّ أَوْ وَصِيٌّ نَبِيٍّ قَالَ فَادْهَبْ إِلَيْهِ وَسَلِّهُ لَعَلَّكَ تُخْجِلُهُ فَجَاءَ نَافِعٌ حَتَّى اتَّكَأَ عَلَى النَّاسِ ثُمَّ أَشْرَفَ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ..... فَأَخْبَرَنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا** قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَمَّا أَهْبَطَ آدَمَ إِلَى الْأَرْضِ وَكَانَتِ السَّمَاوَاتُ رَتْقًا لَا تَمْطُرُ شَيْئًا وَكَانَتِ الْأَرْضُ رَتْقًا لَا تُنْبِتُ شَيْئًا فَلَمَّا أَنْ تَابَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى آدَمَ عليه السلام أَمَرَ السَّمَاءَ فَتَقَطَّرَتْ بِالْغَمَامِ ثُمَّ أَمَرَهَا فَأَرْخَتْ عَزَالِيهَا ثُمَّ أَمَرَ الْأَرْضَ فَأَنْبَتَتِ الْأَشْجَارَ وَأَثْمَرَتِ الثَّمَارَ وَتَفَهَّقَتِ بِالْأَنْهَارِ فَكَانَ ذَلِكَ رَتْقَهَا وَهَذَا فَتَقُّهَا قَالَ نَافِعٌ صَدَقْتَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ... الكافي ۸/ ۱۲۰-۱۲۱، ح ۹۳.

ابی ربیع روایت می کند که به همراه امام باقر علیه السلام در سالی که هشام بن عبدالمکک به حج رفته بود، به حج رفتیم. همراه هشام، نافع غلام عمر بن خطاب نیز بود. نافع به امام باقر علیه السلام نگاه کرد که در گوشه مسجد نشسته است و مردم دور او جمع شده اند. سپس گفت: ای امیرالمؤمنین! این فردی که مردم دور او جمع شده اند، کیست؟ او گفت: وی پیامبر کوفیان است، او محمد بن علی است. او گفت: من می روم و سئوال هایی از او می پرسم که پاسخ آن را تنها پیامبر یا فرزند پیامبر و یا وصی او می داند. هشام گفت: برو از او بپرس، شاید که او را خراب کنی و به خجالت واداری. نافع رفت تا این که به آنها رسید؛ سپس بالای سر امام باقر علیه السلام ایستاد و گفت: ای محمد بن علی! من تورات و انجیل و زبور و فرقان را خوانده ام و حلال و حرام آن را شناختم و اکنون آمده ام سئوال هایی از تو بپرسم که تنها پیامبر یا وصی و یا فرزند او می تواند پاسخ دهد. او می گوید که امام باقر علیه السلام سرش را بالا برد. سپس فرمود: هر چه می خواهی و به نظرت می رسد بپرس. او سئوال هایش را ذکر کرد و امام نیز آنها را یکی یکی پاسخ می داد، و از جمله سئوال هایی که از آن حضرت پرسید این آیه شریفه بود که می فرماید: **أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا**. آن حضرت علیه السلام پاسخ داد: همانا خداوند تبارک و تعالی در حالی آدم را به زمین فرستاد که آسمان بدون شکاف بود و بارانی نمی بارانید و زمین نیز به همین ترتیب هیچ شکافی نداشت و گیاهی نمی رویانید. هنگامی که خداوند توبه آدم علیه السلام را قبول کرد، به آسمان دستور داد که ابرهایش ببارد، و سپس دستور داد که شدت بارندگی را بیشتر کند و بعد از آن به زمین گفت که درخت برویاند و میوه بدهد و از دل خود چشمه هایی بجوشاند، و این عبارت بود از ایجاد شکاف در آسمان و زمین. سپس نافع گفت: راست گفתי ای فرزند رسول خدا.

علی بن ابراهیم: قوله: **وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ** قال: فَجَعَلَ نَسَبَ كُلِّ شَيْءٍ إِلَى الْمَاءِ وَلَمْ يَجْعَلْ لِلْمَاءِ نَسَبًا يُضَافُ إِلَيْهِ. تفسیر القمی ۲/ ۷۰.

علی بن ابراهیم:... وآیه وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ فرمودند: نسب و نژاد هر چیزی از ماء است و ماء از چیزی نسب نمی برد.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: كُنْتُ عِنْدَهُ جَالِسًا إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ فَسَأَلَهُ عَنْ طَعْمِ الْمَاءِ، وَكَانُوا يَطْنُونَ أَنَّهُ زَنْدِيقٌ. فَأَقْبَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَضُوبُ فِيهِ وَيَضَعُدُّ، ثُمَّ قَالَ لَهُ: وَبِكَ، طَعْمُ الْمَاءِ طَعْمُ الْحَيَاةِ، إِنَّ اللَّهَ جَلَّ وَعَزَّ يَقُولُ: **وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ**. قرب الإنسان/ ۵۵.

حسین بن علوان روایت می کند که نزد امام جعفر صادق علیه السلام نشسته بودم که فردی آمد و از ایشان در مورد طعم آب سؤال کرد. مردم گمان می کردند که او زندیق است و امام شروع به نگاه کردن به قد و بالای او انداخت و فرمود: وای بر تو، طعم آب همان طعم زندگی است، همانا خداوند تبارک و تعالی می فرماید: وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ.

الأنبياء ۴۰-۳۱

وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ (۳۱) وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَفًّا مُحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ (۳۲) وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ (۳۳) وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ أَفَإِنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ (۳۴) كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ (۳۵) وَإِذَا رَأَوْا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوءًا أَوْ أَلْقَاءَ مَكِّمٍ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِنشَاءِ مِنَ الْعَمَلِ فَسَأَلْنَا عَنْ أَمَلِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (۳۶) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَجٍ لِيُنْظَرُ أَفَلَا يَنْتَبِهُونَ (۳۷) وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۳۸) لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكْفُونُ عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ (۳۹) بَلْ تَأْتِيهِمْ بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ (۴۰)

و در زمین کوههایی استوار نهادیم تا مبادا از زمین آنان [=مردم] را بجنبانند و در آن راههایی فراخ پدید آوریم باشد که راه یابند (۳۱) آسمان را سقفی محفوظ قرار دادیم و [ای] آنان از [مطالعه در] نشانه های آن اعراض می کنند (۳۲) و اوست آن کسی که شب و روز و خورشید و ماه را پدید آورده است هر کدام از این دو درمداری [معین] شناورند (۳۳) و پیش از تو برای هیچ بشری جاودانگی [در دنیا] قرار ندادیم آیا اگر تو از دنیا بروی آنان جاویدانند (۳۴) هر نفسی چشیدن مرگ است و شمارا از راه آزمایش به بد و نیک خواهیم آزمود و به سوی ما بازگردانید می شوید (۳۵) و کسانی که کافر شدند چون تو را ببینند فقط به مسخره ات می گیرند [و می گویند] آیا این همان کس است که خدایانتان را [به بدی] یاد می کند در حالی که آنان خود یاد [خدای] رحمان را منکرند (۳۶) انسان از شتاب آفریدن شده است به زودی آیات ما را به شما نشان می دهیم پس [عذاب را] به شتاب از من نخواهید (۳۷) و می گویند اگر راست می گوید این وعده [قیامت] کی خواهد بود (۳۸) کاش آنان که کافر شده اند می داشتند آن گاه که آتش رانه از چهره های خود و نه از پشتشان بازمی تواند داشت و خود مورد حمایت قرار نمی گیرند [چه حالی خواهند داشت] (۳۹) بلکه [آتش] به طور ناگهانی به آنان می رسد و ایشان را بهت زده می کند [به گونه ای] که نه می توانند آن را برگردانند و نه به آنان مهلت داده می شود (۴۰)

علي بن ابراهيم : وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ أَفَإِنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ فَإِنَّهُ لَمَّا أَخْبَرَ اللَّهُ نَبِيَّهٖ بِمَا يُصِيبُ أَهْلَ بَيْتِهِ بَعْدَهُ وَادْعَاءِ مَنْ ادَّعَى الْخِلَافَةَ دُونَهُمْ اغْتَمَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ أَفَإِنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً أُنْتَبِهُنَّ وَأَيْنَا تُرْجَعُونَ فَأَعْلَمَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ لَا بُدَّ أَنْ يَمُوتَ كُلُّ نَفْسٍ. تفسير القمي ۲/ ۷۰.

علی بن ابراهیم : اما آیه وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ أَفَإِنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ ، هنگامی که خداوند پیامبرش را از آن چه اهل بیتش صلوات الله علیهم اجمعین در بعد از مرگ او بدان گرفتار می شوند و نیز ادعای خلافت از جانب دیگران آگاه کرد، پیامبر صلی الله علیه وآله و سلم غمگین شدند و خداوند عز و جل این آیه را نازل کرد: وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ أَفَإِنْ مِتَّ فَهُمُ

الْحَالِدُونَ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً يَعْنِي شِمَا رَا مِ آزْمَايِم وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ پس این آیه به پیامبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم اعلام کرد که هر نفسی ناگزیر از دنیا خواهد رفت.

عَنْ عَلِيٍّ بْنِ رَبَّابٍ، عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ: كَرِهْتُ أَنْ أَسْأَلَ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام فَاحْتَلْتُ مَسْأَلَةً لَطِيفَةً لَأَبْلُغَ بِهَا حَاجَتِي مِنْهَا، فَقُلْتُ: أَخْبِرْنِي عَمَّنْ قُتِلَ مَاتَ؟ قَالَ: لَا، الْمَوْتُ مَوْتُ، وَالْقَتْلُ قَتْلٌ فَقُلْتُ لَهُ: مَا أَحَدٌ [يُقْتَلُ إِلَّا مَاتَ، قَالَ: فَقَالَ: يَا زُرَّارَةُ قَوْلُ اللَّهِ أَصْدَقُ مِنْ] قَوْلِكَ قَدْ فَرَّقَ بَيْنَ الْقَتْلِ وَالْمَوْتِ فِي الْقُرْآنِ، فَقَالَ: أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ وَقَالَ وَلَئِنْ مِتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لِإِلَى اللَّهِ تُخْشَرُونَ فَلَيْسَ كَمَا قُلْتَ يَا زُرَّارَةُ، فَالْمَوْتُ مَوْتُ وَالْقَتْلُ قَتْلٌ .. تفسير العياشي / ۱/ ۲۰۲، ح ۱۶۰.

علی بن رباب، از زراره نقل کرده است که گفت: نمی خواستم مستقیماً از امام باقر علیه السلام خواهشی کنم. بنابراین یک مسئله ظریف دست و پا کردم تا به وسیله آن حاجتم را به وی برسانم. پس عرض کردم: در باره کسی که کشته شده است، آیا معنای مرگ بر او منطبق است؟ فرمود: خیر، مرگ، مرگ است، قتل، قتل است. عرض کردم: این سخن شما مبنی بر فرق بین موت و قتل در قرآن وارد نشده است. فرمود: أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ فرمود: وَلَئِنْ مِتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لِإِلَى اللَّهِ تُخْشَرُونَ چنین نیست که گفته ای ای زراره مرگ، مرگ است و قتل، قتل است.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : إِيَّاكَ وَالْعَجَلَةَ بِالْأُمُورِ قَبْلَ أَوَانِهَا أَوْ [التَّسَاقُطَ] التَّسَقُّطَ فِيهَا عِنْدَ امْكِانِهَا أَوِ اللَّجَاجَةَ فِيهَا إِذَا تَنَكَّرَتْ أَوْ الْوَهْنَ عَنْهَا إِذَا اسْتُوْضِحَتْ فَضَعَّ كُلُّ أَمْرٍ مَوْضِعَهُ وَأَوْقَعَ كُلُّ [عَمَلٍ] أَمْرٍ مَوْقِعَهُ. النهج / ۴۴۴، الكتاب ۵۳.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.... بترس از شتافتن بکارها پیش از رسیدن زمان آن و افتادن در آن نزد قدرت پیدا کردن بآن و با ستیزه کردن در آن هر گاه معلوم نباشد وجه تحصیل آن یا سست شدن از ایقاع آن چون روشن باشد وجه تحصیل آن پس بنه هر کاری را در جای خودش و واقع گردان هر کرداری را در موقع وقوع آن...

عَنْ أَبَانَ بْنِ تَغْلِبٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ مَعَ التَّثَبُّتِ تَكُونُ السَّلَامَةُ وَمَعَ الْعَجَلَةِ تَكُونُ التَّدَامَةُ وَمِنْ ابْتَدَأَ بِعَمَلٍ فِي غَيْرِ وَقْتِهِ كَانَ بُلُوغُهُ فِي غَيْرِ حِينِهِ.. الحصال / ۱۰۰، ح ۵۴.

ابان پور تغلب گفته: از امام صادق علیه السلام شنیدم که می فرمودند: تندرستی در جستجوی دست، پشیمانی در شتاب زدگی است، هر که بی وقت دست به کاری زند در غیر وقت به نتیجه رسد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : لَا تُعَاجِلُوا الْأَمْرَ قَبْلَ بُلُوغِهِ فَتَنْدَمُوا. الحصال / ۲/ ۶۲۴،

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:..پیش از وقت در کارها شتاب مکنید تا پشیمان نگردید.

وَلَقَدْ اسْتَهْزَى بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَخَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (۴۱) قُلْ مَنْ يَكْلُوكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمَنِ بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُعْرِضُونَ (۴۲) أَمْ لَهُمْ آلِهَةٌ تَمْنَعُهُمْ مِنْ دُونِنَا لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنْفُسِهِمْ وَلَا هُمْ مَتَّاعُونَ (۴۳) بَلْ مَتَّعْنَاهُمْ هَؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ

حَتَّى طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا أَفَهُمُ الْغَالِبُونَ (٤٤) قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُمْ بِالْوَحْيِ وَلَا يَسْمَعُ الصَّمُّ
الدُّعَاءَ إِذَا مَا يُنْذَرُونَ (٤٥) وَلَئِنْ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ (٤٦) وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ
فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ (٤٧) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا
لِلْمُتَّقِينَ (٤٨) الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِنْ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ (٤٩) وَهَذَا ذِكْرُ مُبَارَكٍ أَنْزَلْنَاهُ أَفَأَنْتُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ (٥٠)

و مسلمانا پيامبران پيش از تو نيز] مورد ريشخند قرار گرفتند پس كساني كه آنان را مسخره مي كردند [سزاي] آن چه كه آن را به ريشخندى گرفتند گريبانگ برشان شد (٤١)
بگو چه كسى شمار اشب و روز از [عذاب] رحمان حفظ مى كند [نه] بلكه آنان از ياد پروردگارشان رويگر دارند (٤٢) آيا براى آنان خداياني غير از ماست كه از ايشان
حمايت كنند [آن خدايان] نه مى توانند خود را يارى كنند و نه از جانب ما يارى شوند (٤٣) [نه] بلكه اينها و پدران شان را برخوردار كرديم تا عمر شان به درازا كشيد آيا
نمى بينند كه ماى آيم و زمين را از جوانب آن فروى كهيم آيا باز هم آنان پيروزند (٤٤) بگو من شمار فقط به وسيله وحى هشدارى دهم ولى [چون] كران بيم داده شوند
دعوت را نمى شنوند (٤٥) و اگر شمه اى از عذاب پروردگار ت به آنان برسد خواهند گفت اى و اى بر ما كه ستمكار بوديم (٤٦) و ترازو هاى داد را در روز رستاخيزى نهم
پس هيچ كس [در] چيزى ستم نمى بيند و اگر [عمل] هموزن دانه خردلى باشد آن راى آوريم و كافى است كه ما حساب رس باشيم (٤٧) و در حقيقت به موسى و هارون فرقان
داديم و [كتابشان] براى پرهيزكاران روشنايى و اندر زى است (٤٨) [همان] كساني كه از پروردگارشان در نهان مى ترسند و از قيامت هراسنا كنند (٤٩) و اين [كتاب] كه آن
را نازل كرده ايم پندى خجسته است آيا باز هم آن را انكار مى كنيد (٥٠)

عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْهَمْدَانِيِّ يَرْفَعُهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ قَالَ الْأَنْبِيَاءُ وَالْأَوْصِيَاءُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ..

الكافي ١/١٩٩

ابراهيم همدانى، از امام جعفر صادق عليه السلام روايت کرده است كه در مورد آيه وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا مى فرمايد: منظور از آن انبيا و اوصيا مى باشند.

عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ قَالَ: كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ثُمَّ رَجَعَ الْقَوْلُ مِنَ اللَّهِ فِي الْكِتَابِ عَلَى أَهْلِ الْمَعَاصِي وَالذُّنُوبِ فَقَالَ عَزَّ
وَجَلَّ وَلَئِنْ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ فَإِنْ قُلْتُمْ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّمَا عَنَى بِهَذَا أَهْلَ
الشَّرِّ فَكَيْفَ ذَلِكَ وَهُوَ يَقُولُ وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَ
كَفَى بِنَا حَاسِبِينَ اَعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ أَهْلَ الشَّرِّ لَا يُنْصَبُ لَهُمُ الْمَوَازِينُ وَلَا يُنْشَرُ لَهُمُ الدَّوَابُّ وَإِنَّمَا يُجْشَرُونَ إِلَى جَهَنَّمَ زُمَرًا وَ
إِنَّمَا نَضَبُ الْمَوَازِينَ وَنَشْرُ الدَّوَابِّ لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ فَاتَّقُوا اللَّهَ عِبَادَ اللَّهِ .. الكافي ٨/ ٧٤-٧٥، ح ٢٩.

سعيد بن مسيب، از على بن حسين عليه السلام در حديثى كه مردم را در آن پند مى دهد، روايت کرده است كه آن حضرت در
آن حديث گفتند: سپس قول خداوند در قران متوجه گناهكاران مى شود و مى فرمايد: وَلَئِنْ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ
يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ اى مردم! اگر بگويد كه منظور خداوند از اين آيه مشركان بوده است، چگونه اين آيه شريفه را توجيه مى
كنيد: نَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ . بدانيد اى
بندگان خدا كه براى مشركان ترازوي نصب نمى گردد، و امان نامه براى ايشان پخش نمى شود، بل كه آنها گروه گروه به جهنم برده
مى شوند و نصب ترازو و پخش نامه اعمال مخصوص مسلمانان است. پس اى بندگان خدا، تقواى او را پيشه كنيد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ: ... وَأَمَّا قَوْلُهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا فَهُوَ مِيزَانُ الْعَدْلِ يُؤْخَذُ بِهِ الْخَلَائِقُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَدِينُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْخَلْقَ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ بِالْمَوَازِينِ التوحيد / ٢٦٨، ح ٥.

اميرالمؤمنين عليه السلام فرمودند: و اما آيه وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا همان ترازوی عدل است که انسان ها در روز قیامت بر اساس آن حسابرسی می شوند و خداوند با آن، حق انسان ها را از یکدیگر می گیرد و پاداش کارهایشان را می دهد.

الأنبياء ٦٠-٥١

وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِعَالَمِينَ (٥١) إِذْ قَالَ لِأَيُّهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ (٥٢) قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ (٥٣) قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (٥٤) قَالُوا أَجِئْنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ اللَّاعِبِينَ (٥٥) قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي فَطَرَهُنَّ وَأَنَا عَلَى ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ (٥٦) وَتَالِهَ لَا يَكِيدَنَّ أَصْنَامُكُمْ بَعْدَ أَنْ تُولُوا مُدْبِرِينَ (٥٧) فَجَعَلَهُمْ جُذَاءً إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ (٥٨) قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا بِآلِهَتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ (٥٩) قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ (٦٠)

و در حقیقت پیش از آن به ابراهیم رشد [فکری] اش را دادیم و ما به [شایستگی] او دانا بودیم (٥١) آنگاه که به پدر خود و قومش گفت این مجسمه هایی که شما ملازم آنها شده اید چیستند (٥٢) گفتند پدران خود را پرستندگان آنها یافتیم (٥٣) گفت قطعاً شما و پدرانتان در گمراهی آشکاری بودید (٥٤) گفتند آیا حق را برای ما آورده ای یا تواز شوخی کنندگانی (٥٥) گفت [نه] بلکه پروردگارتان پروردگار آسمانها و زمین است همان کسی که آنها را پدید آورده است و من بر این [واقعیت] از گواهانم (٥٦) و سوگند به خدا که پس از آنکه پشت کردید و رفتید قطعاً در کار بتاننان تدبیری خواهم کرد (٥٧) پس آنها را جز بزرگترشان را ریز کرد باشد که ایشان به سراخ آن بروند (٥٨) گفتند چه کسی با خدایان ما چنین [معامله ای] کرده که او واقعا از ستمکاران است (٥٩) گفتند شنیدیم جوانی از آنها [به بدی] یاد میکرد که به او ابراهیم گفته می شود (٦٠)

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ: إِنَّ يَهُودِيًّا مِنْ يَهُودِ الشَّامِ وَ أَحْبَارَهُمْ.. قَالَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: قَالَ لَهُ الْيَهُودِيُّ فَهَذَا إِبْرَاهِيمُ جَدُّ أَصْنَامِ قَوْمِهِ غَضَبًا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام لَقَدْ كَانَ كَذَلِكَ وَ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وآله قَدْ نَكَسَ عَنِ الْكُفْبَةِ ثَلَاثِمِائَةَ وَ سِتِّينَ صَنَمًا وَ نَفَاها عَنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَ أَذَلَّ مَنْ عَبَدَهَا بِالسَّيْفِ. الاحتجاج / ٢١٤.

امام حسین علیه السلام فرمودند:...عالم یهودی گفت: این حضرت ابراهیم علیه السلام است که از سر غضب برای خدا بتهای قوم خود را خرد و نابود کرد. حضرت علیه السلام فرمود: همین طور است، و حضرت محمد صلی الله علیه و آله تعداد سیصد و شصت بت را از خانه کعبه به زیر کشیده و آنها را از جزیره العرب نفی نمود و پرستندگان آنها را با شمشیر خوار و ذلیل نمود.

مَحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ بِإِسْنَادِهِ رَفَعَهُ إِلَى مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ... وَ مِنْ دُرَيْتِهِ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ وَ أَيُّوبَ وَ يُوسُفَ وَ مُوسَى وَ هَارُونَ وَ كَذَلِكَ نُجْزِي الْمُحْسِنِينَ وَ ذِكْرِيًا وَ يُحْيَى وَ عِيسَى وَ إِيَّاسَ مِنْ أَبُو عِيسَى يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ لَيْسَ لِعِيسَى أَبٌ فَقُلْتُ إِنَّمَا أَلْحَقْنَاهُ بِذَرَارِي الْأَنْبِيَاءِ ع مِنْ طَرِيقِ مَرْيَمَ عليها السلام وَ كَذَلِكَ أَلْحَقْنَا بِذَرَارِي

النَّبِيِّ ﷺ مِنْ قَبْلِ أَمَّا فَاطِمَةُ ﷺ أَرِيدَكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ هَاتِ قُلْتُ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ وَلَمْ يَدْعُ أَحَدٌ أَنَّهُ أَذْخَلَ النَّبِيَّ ﷺ تَحْتَ الْكِسَاءِ عِنْدَ الْمُبَاهَلَةِ لِلنَّصَارَى إِلَّا عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَفَاطِمَةُ وَالحُسَيْنَ وَالحَسَنَ وَالحُسَيْنَ ﷺ فَكَانَ تَأْوِيلُ قَوْلِهِ تَعَالَى أَبْنَاءَنَا الْحُسَيْنَ وَالحُسَيْنَ وَنِسَاءَنَا فَاطِمَةَ وَأَنْفُسَنَا عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ﷺ عَلَى أَنَّ الْعُلَمَاءَ قَدْ أَجْمَعُوا عَلَى أَنَّ جَبْرِئِيلَ ﷺ قَالَ يَوْمَ أَحَدٍ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ هَذِهِ لَهِيَ الْمُوَسَّاسَةُ مِنْ عَلِيٍّ قَالَ لِأَنَّهُ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ فَقَالَ جَبْرِئِيلُ وَأَنَا مِنْكُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ قَالَ لَا سَيْفَ إِلَّا ذُو الْفَقَارِ وَلَا فَتَى إِلَّا عَلِيٌّ فَكَانَ كَمَا مَدَحَ اللَّهُ تَعَالَى بِهِ خَلِيلَهُ ﷺ إِذْ يَقُولُ فَتَى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ إِنَّا مَعَشَرَ بَنِي عَمِّكَ نَفْتَحِرُ بِقَوْلِ جَبْرِئِيلَ إِنَّهُ مِنَّا..... العيون اك/ ۶۹-۷۰، ح ۹.

محمد بن محمود از امام کاظم علیه السلام روایت کند که فرمودند: أعوذ بالله من الشيطان الرجيم بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى وَعِيسَى ... پدر عیسی کیست، یا امیر المؤمنین! گفت: عیسی پدر ندارد، گفتم: پس ما او را از طریق مریم علیها السلام به سایر فرزندان انبیا ملحق کردیم، و به همین ترتیب ما نیز از طریق مادرمان فاطمه علیها السلام به نسل رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ملحق می شویم. سپس گفتم: آیا باز هم دلیل بیاورم. گفت: بله اگر دلیل دیگری هم داری عنوان کن. گفتم: این آیه شریفه: فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ ، و هیچ کس ادعا نکرده است که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در هنگام مباهله با نصاری کسی را بجز علی بن ابی طالب و فاطمه و حسن و حسین علیهم السلام را به همراه خود و در زیر رداء خود قرار داده اند. پس مراد از ابناءنا در این آیه ، همان حسن و حسین می باشد و مراد از نساءنا فاطمه و مراد از أنفسنا علی بن ابی طالب علیه السلام است. مضافا به اینکه همگی علماء اتفاق دارند بر این مطلب که جبرئیل در روز احد به حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم گفت: ای محمد این کار علی نشانه جانفشانی واقعی است و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: زیرا او از من است و من از او، و جبرئیل گفت: یا رسول الله! و من نیز از شما دو تن هستم. سپس جبرئیل ادامه داد: لا سيف الا ذو الفقار و لا فتى الا على (و کلمه ای که جبرئیل در مورد علی علیه السلام بکار برد همان گونه بود که خداوند در مورد خلیل خود، ابراهیم بکار برد. خداوند می فرماید: فَتَى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ ما عموزادگان تو افتخارمان به این است که جبرئیل گفته که: از ماست.

قَالُوا فَأْتُوا بِهِ عَلَى أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ (۶۱) قَالُوا أَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِالْهَيْتَانِ يَا إِبْرَاهِيمَ (۶۲) قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ (۶۳) فَرَجَعُوا إِلَى أَنْفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ (۶۴) ثُمَّ نَكِسُوا عَلَى رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَؤُلَاءِ يَنْطِقُونَ (۶۵) قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ (۶۶) أَفْ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (۶۷) قَالُوا

حَرِّقُوهُ وَانْصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ (۶۸) قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ (۶۹) وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ (۷۰)

گفتند پس او را در برابر دیدگان مردم بیاورید باشد که آنان شهادت دهند (۶۱) گفتند ای ابراهیم آیاتو با خدایان ما چنین کردی (۶۲) گفت [نه] بلکه آن را این بزرگترشان کرده است اگر سخن می گویند از آنها پرسید (۶۳) پس به خود آمد و [به یکدیگر] گفتند در حقیقت شما ستمکارید (۶۴) سپس سرافکنده شدند [و گفتند] قطعاً دانسته ای که اینها سخن نمی گویند (۶۵) گفت آیا جز خدا چیزی را می پرستید که هیچ سود و زبانی به شما نمی رساند (۶۶) اف بر شما و بر آن چه غیر از خدای پرستید مگر نمی اندیشید (۶۷) گفتند اگر کاری می کنید او را بسوزانید و خدایان را یاری دهید (۶۸) گفتیم ای آتش برای ابراهیم سرد و بی آسیب باش (۶۹) و خواستند به او نیرنگی بزنند ولی [آنان را] زیانکارترین [مردم] قرار دادیم (۷۰)

علي بن ابراهيم : قَالَ فَلَمَّا نَهَاَهُمُ إِبْرَاهِيمُ ﷺ وَاحْتَجَّ عَلَيْهِمْ فِي عِبَادَتِهِمُ الْأَصْنَامَ فَلَمْ يَنْتَهُوا فَحَضَرَ عِيدٌ لَهُمْ فَخَرَجَ نُمْرُودُ وَ جَمِيعُ أَهْلِ مَمْلَكَتِهِ إِلَى عِيدٍ لَهُمْ وَ كَرِهَ أَنْ يَخْرُجَ إِبْرَاهِيمُ مَعَهُ فَوَكَّلَهُ بَيْتَ الْأَصْنَامِ فَلَمَّا ذَهَبُوا عَمَدَ إِبْرَاهِيمَ إِلَى طَعَامٍ فَأَدْخَلَهُ بَيْتَ أَصْنَامِهِمْ فَكَانَ يَدْنُو مِنْ صَنِيعٍ صَنِيعٍ وَيَقُولُ لَهُ كُلْ وَ تَكَلَّمْ فَإِذَا لَمْ يُجِبْهُ أَخَذَ الْقُدُومَ فَكَسَرَ يَدَهُ وَ رِجْلَهُ حَتَّى فَعَلَ ذَلِكَ بِجَمِيعِ الْأَصْنَامِ ثُمَّ عَلَّقَ الْقُدُومَ فِي عُتْقِ الْكَبِيرِ مِنْهُمْ الَّذِي كَانَ فِي الصَّدْرِ فَلَمَّا رَجَعَ الْمَلِكُ وَ مَنْ مَعَهُ مِنَ الْعِيدِ نَظَرُوا إِلَى الْأَصْنَامِ مُكْسَرَةً فَقَالُوا: مَنْ فَعَلَ هَذَا بِالْهَيْتَانِ إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ وَ هُوَ ابْنُ أَرْزَرَ فَجَاءُوا بِهِ إِلَى نُمْرُودَ فَقَالَ نُمْرُودُ لِأَرْزَرَ خُنْتَنِي وَ كَتَمْتَ هَذَا الْوَلَدَ عَنِّي فَقَالَ أُيُّهَا الْمَلِكُ هَذَا عَمَلُ أُمِّهِ وَ ذَكَرْتُ أُنِّي أَتَقَوِّمُ بِحُجَّتِهِ فَدَعَا نُمْرُودُ أُمَّ إِبْرَاهِيمَ فَقَالَ مَا حَمَلَكَ عَلَى أَنْ كَتَمْتَنِي أَمْرَ هَذَا الْغُلَامِ حَتَّى فَعَلَ بِالْهَيْتَانِ مَا فَعَلَ فَقَالَتْ أُيُّهَا الْمَلِكُ نَظَرْتُ مَنِّي لِرَعِيَّتِكَ قَالَ وَ كَيْفَ ذَلِكَ قَالَتْ رَأَيْتُكَ تَقْتُلُ أَوْلَادَ رَعِيَّتِكَ فَكَانَ يَذْهَبُ النَّسْلُ فَقُلْتُ: إِنْ كَانَ هَذَا الَّذِي تَطْلُبُهُ دَفَعْتُهُ إِلَيْكَ لِتَقْتُلَهُ وَ تَكْفَّ عَنْ قَتْلِ أَوْلَادِ النَّاسِ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ ذَلِكَ بَقِيَ لَنَا وَلَدُنَا وَ قَدْ ظَفِرْتَ بِهِ فَشَأْنُكَ فَكَفَّ عَنْ أَوْلَادِ النَّاسِ فَصَوَّبَ رَأْيَهَا ثُمَّ قَالَ لِإِبْرَاهِيمَ ﷺ: مَنْ فَعَلَ هَذَا بِالْهَيْتَانِ يَا إِبْرَاهِيمُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَسَأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطَفُونَ فَقَالَ الصَّادِقُ ﷺ وَ اللَّهُ مَا فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ وَ مَا كَذَبَ إِبْرَاهِيمُ فَقِيلَ وَ كَيْفَ ذَلِكَ قَالَ إِنَّمَا قَالَ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا إِنْ نَطَّقَ وَإِنْ لَمْ يَنْطِقْ فَلَمْ يَفْعَلْ كَبِيرُهُمْ هَذَا شَيْئًا. تفسير القمي ۷۱-۷۲.

علی ابن ابراهیم می گوید: ابراهیم علیه السلام آنان را از بت پرستی نهی نمود و به خاطر این کار به آنان اعتراض کرد و آنان نیز از آن دست نکشیدند، تا این که یکی از اعیاد آنان فرا رسید و نمرد و تمامی مردم سرزمینش به عیدگاهشان رفتند اما ابراهیم دوست نداشت که به همراه آنان خارج شود و به همین خاطر مسئولیت بت خانه را بدو سپردند. هنگامی که همگی آنان رفتند، او مقداری غذا داخل بت خانه آورد و آن را به تک تک بت ها نزدیک می کرد و می گفت: بخور و حرف بزن؛ و اگر جوابش را نمی داد، تبر را برمی داشت و دست و پایش را می شکست تا این که این کار را با تمامی بت ها انجام داد و در پایان، تبر را در گردن آن بت بزرگی که در بالاترین مکان آن بت خانه بود، قرار داد. هنگامی که پادشاه و دیگران از مراسم عید بازگشتند، دیدند که تمامی بت ها شکسته شده است و گفتند: قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا بِالْهَيْتَانِ إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ وَ او فرزند آزر است. سپس ابراهیم علیه السلام را نزد فرعون آوردند و نمرد به آزر گفت: تو به من خیانت کردی و این فرزند را از من پنهان نمودی؟ او گفت: ای پادشاه! این کار مادرش بود و گفتم که او برای انجام این کار، دلیل خود را دارد. سپس نمرد مادر ابراهیم علیه السلام را فراخواند و به او گفت: چه چیز تو را بر این واداشت که فرزندت را از من پنهان کنی تا در نهایت این کار را با بت های

ما انجام دهد؟ او گفت: ای پادشاه! این به خاطر توجه من به رعیت تو بود. او گفت: چطور؟ مادر ابراهیم گفت: دیدم که فرزندان رعیت خود را می کشی و با این کار نسل رعیت تو منقطع می گشت و با خود گفتم که اگر این فرزندان، آن شخصی باشد که نمرود دنبال آن است، آن را بدوی سپارم و او هم دست از کشتن فرزندان مردم برمی دارد و اگر این چنین نباشد، فرزندانم برایمان باقی می ماند و تو اکنون به او دست یافتی و تصمیم با خودت است و از کشتن فرزندان مردم دست بردار. فرعون نیز نظرش را بخردانه و عاقلانه خواند و سپس به ابراهیم علیه السلام گفت: ای ابراهیم! مَنْ فَعَلَ هَذَا بِالْهَيْتِنَا؟ او گفت: فَاسْأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ. امام صادق علیه السلام در این مورد فرمودند: به خدا قسم، نه این کار را بت بزرگ انجام داده بود و نه ابراهیم دروغ گفته بود. سؤال شد: چطور ممکن است؟ ایشان فرمودند: ابراهیم علیه السلام فرمود که این کار را بت بزرگ انجام داده است اگر حرف بزند و اگر حرف نزنند، او هیچ کاری را انجام نداده است.

عَنِ الْحَسَنِ الصَّقِيلِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّا قَدْ رَوَيْنَا عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ يُوسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: **أَيُّهَا الْعَبِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ** فَقَالَ وَاللَّهِ مَا سَرَقُوا وَمَا كَذَبَ وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: **بَلْ فَعَلَهُ كَيْبَرُهُمْ هَذَا فَسْأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ** فَقَالَ وَاللَّهِ مَا فَعَلُوا وَمَا كَذَبَ قَالَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا عِنْدَكُمْ فِيهَا يَا صِقِلُ قَالَ فَقُلْتُ مَا عِنْدَنَا فِيهَا إِلَّا التَّسْلِيمُ قَالَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ أَحَبُّ اثْنَيْنِ وَأَبْغَضُ اثْنَيْنِ أَحَبُّ الْخَطَرِ فِيمَا بَيْنَ الصَّفَيْنِ وَأَحَبُّ الْكَذِبِ فِي الْإِصْلَاحِ وَأَبْغَضُ الْخَطَرِ فِي الطَّرِيقَاتِ وَأَبْغَضُ الْكَذِبِ فِي غَيْرِ الْإِصْلَاحِ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّمَا قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَيْبَرُهُمْ هَذَا إِرَادَةَ الْإِصْلَاحِ وَدَلَالَةً عَلَى أَنَّهُمْ لَا يَفْعَلُونَ وَقَالَ يُوسُفُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِرَادَةَ الْإِصْلَاحِ.. **الكافي ٢/ ٣٤١-٣٤٢ ح ١٧.**

از حسن بن صیقل روایت شده است که به امام صادق علیه السلام گفتم: ما از امام باقر علیه السلام در مورد این سخن یوسف علیه السلام **أَيُّهَا الْعَبِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ** روایت می کنیم که ایشان فرمودند: به خدا قسم، نه آنها سرقت کردند و نه یوسف دروغ گفت. و در مورد این گفته ابراهیم علیه السلام: **بَلْ فَعَلَهُ كَيْبَرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ** را نیز روایت می کنیم که ایشان فرمودند: به خدا قسم نه آنها این کار را کردند و نه ابراهیم دروغ گفت. امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: نظرتان راجع به آن چیست؟ ای صیقل! جواب دادم: ما نظری جز پذیرش آن نداریم. صیقل می گوید، ایشان ادامه دادند و گفتند: همانا خداوند دو چیز را دوست دارد و از دو چیز بدش می آید؛ دو امر دوست داشتنی خداوند، خطر در بین دو صف جنگ، و دروغ به قصد اصلاح می باشد و از خطر کردن در راه ها و دروغ گفتن برای هدفی جز ایجاد اصلاح بدش می آید. همانا ابراهیم علیه السلام وقتی گفت: **بَلْ فَعَلَهُ كَيْبَرُهُمْ**، این حرف را به منظور اصلاح و نشان دادن این که آنان قادر به انجام چنین کاری نیستند، گفته است، و هم چنین یوسف نیز قصد اصلاح داشته است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ... إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَمَّا أُلْقِيَ فِي النَّارِ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ لَمَّا نَجَّيْتَنِي مِنَ النَّارِ فَتَجَاهُ اللَّهُ مِنْهَا فَجَعَلَهَا اللَّهُ عَلَيْهِ **بَرْدًا وَسَلَامًا.** **الاحتجاج ٤٧-٤٨.**

امام صادق علیه السلام فرمودند:....و حضرت ابراهیم علیه السلام وقتی در آتش افتاد گفت: خدایا به درگاهت التماس می کنم که به حق محمد و آلش مرا نجات دهی خداوند نیز آتش را بر او سرد و سلامت ساخت.

فِي حَدِيثِ أَبِي حَمْزَةَ الثَّمَالِيِّ أَنَّهُ دَخَلَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ عَلَى زَيْنِ الْعَابِدِينَ وَقَالَ يَا ابْنَ الْحُسَيْنِ عليه السلام أَنْتَ الَّذِي تَقُولُ إِنَّ يُونُسَ بَنَ مَتَّى إِنَّمَا لَقِيَ مِنَ الْخُثُوفِ مَا لَقِيَ لِأَنَّهُ عُرِضَتْ عَلَيْهِ وَلَايَةُ جَدِّي فَتَوَقَّفَ عِنْدَهَا قَالَ بَلَى تَكَلَّمْتَ أُمُّكَ قَالَ فَأَرِنِي آيَةَ ذَلِكَ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ فَأَمَرَ بِشَدِّ عَيْنَيْهِ بِعَصَابَةٍ وَعَيْنَيْ بَعْصَابَةٍ ثُمَّ أَمَرَ بَعْدَ سَاعَةٍ بِفَتْحِ أَعْيُنِنَا فَإِذَا نَحْنُ عَلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ تَضْرِبُ أَمْوَاجُهُ فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ يَا سَيِّدِي دِمِي فِي رَقَبَتِكَ اللَّهُ اللَّهُ فِي نَفْسِي فَقَالَ هِيَهْ وَأَرِيهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ثُمَّ قَالَ يَا أَيُّهَا الْخُثُوفُ قَالَ فَأُطْلِعَ الْخُثُوفَ رَأْسَهُ مِنَ الْبَحْرِ مِثْلَ الْجَبَلِ الْعَظِيمِ وَهُوَ يَقُولُ لَبَيْكَ لَبَيْكَ يَا وَلِيَّ اللَّهِ فَقَالَ مَنْ أَنْتَ قَالَ أَنَا خُثُوفُ يُونُسَ يَا سَيِّدِي قَالَ أَنْبِئْنَا بِالْخَبَرِ قَالَ يَا سَيِّدِي إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا مِنْ آدَمَ إِلَى أَنْ صَارَ جَدُّكَ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وآله إِلَّا وَقَدْ عَرَضَ عَلَيْهِ وَلَا يَتَكُمُ أَهْلُ النَّبِيِّتِ فَمَنْ قَبْلَهَا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ سَلِمَ وَتَخَلَّصَ وَمَنْ تَوَقَّفَ عَنْهَا وَتَتَعَتَعَ فِي حَمْلِهَا لَقِيَ مَا لَقِيَ آدَمُ مِنَ الْمَعْصِيَةِ وَمَا لَقِيَ نُوحٌ مِنَ الْعَرَقِ وَمَا لَقِيَ إِبْرَاهِيمُ مِنَ النَّارِ وَمَا لَقِيَ يُوسُفُ مِنَ الْجُبِّ وَمَا لَقِيَ أَيُّوبُ مِنَ الْبَلَاءِ وَمَا لَقِيَ دَاوُدُ مِنَ الْخَطِيئَةِ إِلَى أَنْ بَعَثَ اللَّهُ يُونُسَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ يَا يُونُسُ تَوَلَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيًّا وَالْأَئِمَّةَ الرَّاشِدِينَ مِنْ صُلْبِهِ. المناقب ٤ / ١٣٨ - ١٣٩.

ابو حمزه ثمالی روایت کرده است که وی گفت: عبد الله بن عمر به خدمت حضرت امام سجاد زین العابدین علیه السلام رسید و عرض کرد: ای پسر حسین علیه السلام! آیا تو گفته‌ای: داستان آن ماهی از آن رو بر سر یونس آمد که ولایت جد من بر او عرضه شد، اما او روی گرداند؟ ایشان فرمود: آری، مادرت به عزایت نشیند! عبد الله بن عمر عرض کرد: اگر راست می‌گویی برهانی به من نشان ده. حضرت علیه السلام فرمان داد تا او و هم‌چنین من چشمانمان را با پارچه‌ای ببندیم، پس از لحظه‌ای فرمود تا چشمانمان را باز کنیم؛ به ناگاه خود را بر ساحل دریایی خروشان یافتیم. ابن عمر عرض کرد: ای سرورم! خون من به گردن توست، به خاطر خدا جانم را حفظ کن. حضرت علیه السلام فرمود: برهان می‌خواهی؟ عرض کرد: اگر راست می‌گویی نشان ده. حضرت علیه السلام فرمود: آهای ای ماهی! ناگهان آن ماهی هم‌چون کوهی استوار، سر از آب برآورد و عرض کرد: گوش به فرمان توام، ای ولی خدا! فرمود: تو کیستی؟ عرض کرد: من ماهی یونس هستم، ای سرورم! فرمود: داستان یونس را برای من بازگو. عرض کرد: ای سرورم! خداوند متعال هیچ پیامبری را بر نیانگیخت از آدم علیه السلام گرفته تا جد شما محمد صلی الله علیه و آله جز آن که ولایت شما اهل بیت را بر ایشان عرضه داشت. در میان پیامبران هر که آن را پذیرفت، جان به در بُرد و رهایی یافت و هر که از آن رو گرداند و در پذیرفتن آن، درنگ کرد، هم‌چون آدم علیه السلام در گناه افتاد و هم‌چون نوح علیه السلام در طوفان افتاد و هم‌چون ابراهیم علیه السلام در آتش افتاد و هم‌چون یوسف علیه السلام در چاه افتاد و هم‌چون ایوب علیه السلام در بلا افتاد و هم‌چون داود در خطا افتاد، و این چنین گذشت تا آن که خداوند، یونس علیه السلام را برانگیخت؛ سپس در گفتگویی به او وحی فرمود: بر ولایت امیر مؤمنان علی علیه السلام و امامان هدایتگر از نسل او گردن گذار.

عَنْ أَبِي الْحُسَيْنِ الرِّضَا عليه السلام :..... إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام لَمَّا وَضِعَ فِي كِفَّةِ الْمُنْجَنِيِّ غَضِبَ جَبْرِئِيلُ عليه السلام فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَا يُغْضِبُكَ يَا جَبْرِئِيلُ قَالَ جَبْرِئِيلُ يَا رَبِّ خَلِيلُكَ لَيْسَ مَنْ يَعْْبُدُكَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ غَيْرُهُ سَلَطْتَ عَلَيْهِ عَذُوكَ وَ عَذُوهُ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ اسْكُتْ إِنَّمَا يَعْجَلُ الْعَبْدُ الَّذِي يَخَافُ الْقَوْتَ مِثْلَكَ فَأَمَّا أَنَا فَإِنَّهُ عَبْدِي أَخَذَهُ إِذَا شِئْتُ قَالَ فَطَابَتْ نَفْسُ جَبْرِئِيلَ عليه السلام فَالْتَفَتَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ عليه السلام فَقَالَ هَلْ لَكَ مِنْ حَاجَةٍ قَالَ أَمَّا إِلَيْكَ فَلَا فَاهْبِطْ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عِنْدَهُ خَاتَمًا فِيهِ سِتَّةٌ أَحْرَفٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ فَوَضْتُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ اشْتَدَّتْ [أَسْنَدْتُ] ظَهْرِي إِلَى اللَّهِ حَسْبِيَ اللَّهُ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ أَنْ يَتَخَتَّمُ بِهَذَا الْخَاتَمِ فَإِنِّي أَجْعَلُ النَّارَ عَلَيْكَ بَرْدًا وَسَلَامًا..... العيون ۲/ ۵۵-۵۶، ح ۲۰۶.

امام رضا عليه السلام فرمود: و ابراهيم عليه السلام هنگامي که وی را در منجنیق گذاردند جبرئیل علیه السلام برآشفت، و خداوند بدو وحی فرستاد: ای جبرئیل چه چیز تو را بر آن داشت که غضب نمودی؟ جبرئیل علیه السلام عرضه داشت: پروردگارا! این دوست تو است که جز او کسی تو را در زمین عبادت نمی کند، اکنون دشمن خود و او را بر وی مسلط ساختی، خداوند بدو وحی فرستاد، آرام گیر، شتاب کار بنده ای است که از مرگ می هراسد مانند تو، اما من، پس او را بنده خود می دانم و هر گاه اراده کنم او را در می یابم، امام فرمود: در اینجا نفس جبرئیل آرام گرفت و خوشحال شد، و بسوی ابراهيم عليه السلام روان گردید، و از وی پرسید آیا در این حال حاجتی داری؟ ابراهيم فرمود: اما بتو خیر، و خداوند او را بزمین فرستاد و انگشتی که در نگینش شش کلمه نقش شده بود بهمراه داشت و کلمات آن این بود لا اله الا الله محمد رسول الله لا حول ولا قوة الا بالله فوضت امری الى الله اسندت ظهري الى الله حسبي الله و خداوند پیام فرستاد که این خاتم را در دست کن و من آتش را بر تو سرد و سلامت می گردانم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ...فَإِذَا نَشَرَّ رَايَةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ انْحَظَّ عَلَيْهِ ثَلَاثَةَ عَشَرَ أَلْفَ مَلَكٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ مَلَكًا كُلُّهُمْ يَنْظُرُونَ الْقَائِمَ عَلَيْهِ وَ هُمُ الَّذِينَ كَانُوا مَعَ نُوحٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي السَّفِينَةِ وَ الَّذِينَ كَانُوا مَعَ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ حِينَ أُلْقِيَ فِي النَّارِ... کمال الدین / ۶۷۴، ح ۲۴.

امام صادق علیه السلام فرمودند:...چون رایت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را برافرازد سیزده هزار و سیزده فرشته از آسمان بر وی فرود آید و همگی آنها بر قائم علیه السلام بنگرند، آنان کسانی هستند که همراه نوح علیه السلام در کشتی بودند و همراه ابراهيم خليل علیه السلام بودند آنگاه که در آتش افکنده شد...

عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ أَ تَدْرِي مَا كَانَ قَمِيصُ يُوسُفَ قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَمَّا أُوقِدَ لَهُ النَّارُ أَتَاهُ جَبْرَائِيلُ بِثَوْبٍ مِنْ ثِيَابِ الْجَنَّةِ فَأَلْبَسَهُ إِيَّاهُ فَلَمْ يَضُرَّهُ مَعَهُ حَرٌّ وَلَا بَرْدٌ..... کمال الدین / ۱۴۴، ح ۱۰.

مفضل بن عمر گوید از امام صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: آیا می دانی که پیراهن یوسف علیه السلام چه بود؟ گفتیم: نه، فرمود: چون برای ابراهيم عليه السلام آتش افروختند جبرائیل علیه السلام برای او پیراهنی بهشتی آورد و آن را در بر او کرد و گرما و سرما بر وی اثر نمی کرد.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا أُلْقِيَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي النَّارِ تَلَقَّاهُ جَبْرَائِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي الْهَوَاءِ وَ هُوَ يَهْوِي فَقَالَ يَا إِبْرَاهِيمُ أَلَيْكَ حَاجَةٌ فَقَالَ أَمَّا إِلَيْكَ فَلَا...! العلل / ۳۶، ح ۶.

حضرت امام صادق علیه السلام فرمودند: زمانی که جناب ابراهيم عليه السلام را در آتش انداختند، جبرئیل علیه السلام او را در فضا در حالی که به زمین می آمد ملاقات کرد و عرضه داشت: ای ابراهيم، آیا حاجتی داری؟ حضرت فرمود: اما به تو، حاجتی ندارم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: لَمَّا أُلْقِيَ إِبْرَاهِيمُ فِي النَّارِ أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهَا وَعِزَّتِي وَجَلَّي لَيْتَ آدِئْتَهُ لَأُعَذِّبَنَّكَ وَقَالَ لَمَّا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ مَا انْتَفَعَ أَحَدٌ بِهَا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَمَا سَخَنَتْ مَاؤُهُمْ. **العلل/ ٣٦، ح ٧.**

امام صادق عليه السلام فرمودند: زمانی که حضرت ابراهیم علیه السلام در آتش انداخته شد حق عز و جل به آتش وحی نمود: به عزت و جلال خود سوگند اگر او را آزار دهی تو را عذاب خواهم نمود. و نیز امام علیه السلام فرمودند: وقتی خداوند فرمود: یا نَارُ کُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ چنان آتش خنک و سرد شد که تا سه روز احدی نتوانست از آن استفاده ببرد آب ایشان را در این مدت گرم ننمود.

حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ ظَرِيفٍ قَالَ: اخْتَلَجَ فِي صَدْرِي مَسْأَلَتَانِ أَرَدْتُ الْكِتَابَ فِيهِمَا إِلَى أَبِي مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَكَتَبْتُ أَسْأَلُهُ عَنِ الْقَائِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا قَامَ بِمَا يَقْضِي وَ أَتَى مَجْلِسَهُ الَّذِي يَقْضِي فِيهِ بَيْنَ النَّاسِ وَأَرَدْتُ أَنْ أَسْأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ لِحُجَّتِي الرَّبْعَ فَأَعْقَلْتُ خَبَرَ الْحُجَّتِ فَجَاءَ الْجَوَابُ سَأَلْتُ عَنِ الْقَائِمِ فَإِذَا قَامَ قَضَى بَيْنَ النَّاسِ بِعِلْمِهِ كَقَضَاءِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا يَسْأَلُ الْبَيِّنَةَ وَ كُنْتُ أَرَدْتُ أَنْ تَسْأَلَ لِحُجَّتِي الرَّبْعَ فَأُنْسِيَتْ فَانْكَبْتُ فِي وَرَقَةٍ وَ عَلَّقْتُهُ عَلَى الْمَحْمُومِ فَإِنَّهُ يَبْرَأُ بِإِذْنِ اللَّهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ فَعَلَقْنَا عَلَيْهِ مَا ذَكَرَ أَبُو مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَقَاقَ. **الکافي ١/ ٥٠٩، ح ١٣.**

حسن بن ظریف گوید: دو مسأله در خاطر من بود که می خواستم به حضرت ابی محمد علیه السلام نامه بنویسم و بپرسم، سپس نامه نوشتم و راجع به حضرت قائم علیه السلام پرسیدم که چون قیام کند، چگونه داوری کند و دادگستری او در میان مردم در کجاست؟ و می خواستم راجع بمعالجه تب ربع سؤال کنم، ولی فراموش کردم. جواب آمد که درباره حضرت قائم علیه السلام پرسیدی، چون او قیام کند بعلم و یقین خود داوری کند، چنان که داود علیه السلام داوری می کرد، و گواه نخواهد: و می خواستی راجع به تب ربع هم بپرسی ولی فراموش کردی. این آیه را بر کاغذی بنویس و بر تب دار بیاویز، با اجازه خدا بهبودی یابد، انشاء الله: یا نَارُ کُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ آن چه ابو محمد فرمود نوشتم و به او آویختم، بهبودی یافت.

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ...: قَوْلُنَا إِنَّ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلُ اللَّهِ فَإِنَّمَا هُوَ مُشْتَقٌّ مِنَ الْخَلَّةِ أَوِ الْخَلَّةِ فَأَمَّا الْخَلَّةُ فَإِنَّمَا مَعْنَاهَا الْفَقْرُ وَالْفَقَاةُ وَقَدْ كَانَ خَلِيلًا إِلَى رَبِّهِ فَقِيرًا وَإِلَيْهِ مُنْقَطِعًا وَعَنْ غَيْرِهِ مُتَعَفِّفًا مُعْرِضًا مُسْتَغْنِيًا وَ ذَلِكَ لَمَّا أُرِيدَ قَذْفُهُ فِي النَّارِ فَرُيِّ بِهِ فِي الْمَنْجَنِيقِ قَبَعَتْ اللَّهُ تَعَالَى جَبْرِئِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَالَ لَهُ أَدْرِكْ عَبْدِي فَجَاءَهُ فَلَقِيَهُ فِي الْهَوَاءِ فَقَالَ كَلَّفَنِي مَا بَدَا لَكَ فَقَدْ بَعَثَنِي اللَّهُ لِنُصْرَتِكَ فَقَالَ بَلْ حَسْبِيَ اللَّهُ وَ نِعْمَ الْوَكِيلُ إِنِّي لَا أَسْأَلُ غَيْرَهُ وَلَا حَاجَةَ لِي إِلَّا إِلَيْهِ فَسَمَاهُ خَلِيلَهُ أَيْ فَقِيرَهُ وَ مُحْتَاجَهُ وَ الْمُنْقَطِعَ إِلَيْهِ عَمَّنْ سِوَاهُ **الاحتجاج/ ٢٤.**

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:....اینکه ابراهیم خلیل خدا است، خلیل از ماده خله بمعنی احتیاج و فقر است، و حقیقت معنای خلیل:شخص نیازمند و محتاج و فقیر است، و چون ابراهیم علیه السلام در نهایت استغنائی نفس، از دیگران دوری گزیده و تنها بسوی خداوند متعال روی آورده، لقب خلیل را به او دادند، و این معنی آن جابه اوج خود می رسد که او را در منجنیق گذاشته و می خواستند به سوی آتش پرت کنند، در اینجا جبرئیل علیه السلام از جانب خدا مأمور شد تا او را یاری کند، ولی حضرت ابراهیم علیه السلام در جواب گفت: هیچ حاجتی به غیر خدا ندارم و یاری او مرا بس است، به همین دلیل ملقب به خلیل شد....

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ الْيَهُودِيُّ لَأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَإِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَدْ أَسْلَمَهُ قَوْمُهُ إِلَى الْحَرِيقِ فَصَبَرَ فَجَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ بَرْدًا وَسَلَامًا فَهَلْ فَعَلَ بِمُحَمَّدٍ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ قَالَ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَقَدْ كَانَ كَذَلِكَ وَمُحَمَّدٌ ﷺ لَمَّا نَزَلَ بِخَيْرِ سَمْتِهِ الْخَيْرِيَّةُ فَصَبَرَ اللَّهُ السَّمَّ فِي جَوْفِهِ بَرْدًا وَسَلَامًا إِلَى مُنْتَهَى أَجَلِهِ فَالَسَّمُ يُحْرِقُ إِذَا اسْتَقَرَّ فِي الْجَوْفِ كَمَا أَنَّ النَّارَ تُحْرِقُ فَهَذَا مِنْ قُدْرَتِهِ لَا تُنْكِرُهُ....
الاحتجاج / ٢١٤.

امام حسين عليه السلام فرمودند: ...عالم يهودی گفت: این حضرت ابراهيم عليه السلام است که قومش او را روانه آتش نمودند و او صبر و شکیب ورزیده تا خداوند عز و جل آتش را بر او سرد و سلامت گردانید آیا یک چنین فضیلتی را مشمول محمد صلی الله عليه و آله نموده است؟ حضرت عليه السلام فرمود: همین طور است، و حضرت محمد صلی الله عليه و آله وقتی وارد خیبر شد یک زن یهودی او را مسموم ساخت و خداوند سم را در دل آن حضرت سرد و سلامت داشته تا اجل او فرا رسد، و آن سم بنوعی بود که وقتی در دل واقع می شد هم چون آتش تمام آن محیط را می سوزاند، و این از قدرت خداوند است که انکارناپذیر است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: خَالَفَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَوْمَهُ وَ عَابَ آلَهُتَهُمْ حَتَّى أُدْخِلَ عَلَى نُمُرُودَ فَخَاصَمَهُ فَقَالَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَبِّي الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أَحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِي بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ وَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَابَ آلَهُتَهُمْ فَتَنَظَّرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَاللَّهُ مَا كَانَ سَقِيمًا وَمَا كَذَبَ فَلَمَّا تَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ إِلَى عِيدٍ لَهُمْ دَخَلَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى آلِهِتِهِمْ بِقُدُومٍ فَكَسَرَهَا إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ وَ وَضَعَ الْقُدُومَ فِي عُنُقِهِ فَرَجَعُوا إِلَى آلِهِتِهِمْ فَتَنَظَّرُوا إِلَى مَا صُنِعَ بِهَا فَقَالُوا لَا وَاللَّهِ مَا اجْتَرَأَ عَلَيْهَا وَلَا كَسَرَهَا إِلَّا الْفَتَى الَّذِي كَانَ يَعْيبُهَا وَيَبْرَأُ مِنْهَا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُ قِتْلَةً أَعْظَمَ مِنَ النَّارِ فَجُمِعَ لَهُ الْحَطَبُ وَ اسْتَجَادُوهُ حَتَّى إِذَا كَانَ الْيَوْمَ الَّذِي يُحْرِقُ فِيهِ بَرَزَ لَهُ نُمُرُودُ وَ جُنُودُهُ وَ قَدْ بُنِيَ لَهُ بِنَاءٌ لِيَنْظُرَ إِلَيْهِ كَيْفَ تَأْخُذُ النَّارُ وَ وَضَعَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي مَنْجَنِيْقٍ وَ قَالَتْ الْأَرْضُ يَا رَبِّ لَيْسَ عَلَى ظَهْرِي أَحَدٌ يَعْبُدُكَ غَيْرُهُ يُحْرِقُ بِالنَّارِ قَالَ الرَّبُّ إِنْ دَعَانِي كَفَيْتُهُ فَذَكَرَ أَبَانُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ رَوَاهُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ دُعَاءَ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَوْمَئِذٍ كَانَ يَا أَحَدُ [يَا أَحَدُ يَا صَمَدُ] يَا صَمَدُ يَا مَنْ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ثُمَّ قَالَ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ فَقَالَ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى كَفَيْتُ فَقَالَ لِلنَّارِ كُونِي بَرْدًا قَالَ فَاضْطَرَبَتْ أَسْنَانُ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنَ الْبَرْدِ حَتَّى قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ انْحَطَّ جَبْرَيْلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ إِذَا هُوَ جَالِسٌ مَعَ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يُحَدِّثُهُ فِي النَّارِ قَالَ نُمُرُودُ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهًا فَلْيَتَّخِذْ مِثْلَ إِلَهِ إِبْرَاهِيمَ قَالَ فَقَالَ عَظِيمٌ مِنْ عَظَمَائِهِمْ إِنِّي عَزَمْتُ عَلَى النَّارِ أَنْ لَا تُحْرِقَهُ قَالَ فَأَخَذَ عُنُقِي مِنَ النَّارِ نَحْوَهُ حَتَّى أَحْرَقَهُ قَالَ فَأَمَّنَ لَهُ لُوطٌ وَ خَرَجَ مُهَاجِرًا إِلَى الشَّامِ هُوَ وَ سَارَةُ وَ لُوطٌ. الكافي ٨ / ٣٦٩ - ٣٧٠، ح ٥٥٩.

امام جعفر صادق عليه السلام فرمودند: ابراهيم عليه السلام با قومش مخالفت کرد و اله های آنان را مورد سرزنش قرار داد تا این که نزد فرعون رفت و با او مجادله نمود و گفت: رَبِّي الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ نمرد گفت: أَنَا أَحْيِي وَأُمِيتُ. ابراهيم گفت: فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِي بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ. امام باقر عليه السلام می فرمایند: ابراهيم عليه السلام از اله های آنان خرده گرفت و فَتَنَظَّرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ. امام باقر عليه السلام فرموده اند: به خدا قسم نه بیمار بود و نه دروغ گفت. هنگامی که به او پشت کردند و به مراسم عید خود رهسپار شدند، ابراهيم عليه السلام با تبری به سوی اله های آنان آمد و همه آنها را جز بزرگترینشان شکست و سپس تبر را بر گردن او آویزان نمود. سپس به نزد خدایان خود بازگشتند و دیدند که چه بلایی سر آنان آمده است و گفتند: به خدا قسم، کسی به آنها گستاخی ننموده و کسی آنان را نشکسته،

مگر جوانی که از آنها عیب جوی می کرد و از آنان بیزاری می جست. برای او کشتنی سخت تر از آتش نیافتند و به همین خاطر برایش هیزم جمع آوری نمودند و آن را مرتب کردند تا این که روز سوزاندن فرا رسید. در آن هنگام نمرود که برایش بنایی برپا کرده بودند تا منظره آتش گرفتن ابراهیم علیه السلام را ببینند، به همراه سربازانش وارد شد. ابراهیم علیه السلام را در منجنیق گذاشتند و زمین گفت: پروردگارا! جز او کسی بر پشت من نیست تا تو را عبادت کند، آیا باید در آتش بسوزد؟ خداوند فرمود: هرگاه مرا بخواند، من او را کفایت می کنم. ابان از محمد بن مروان، از فردی، از امام باقر علیه السلام روایت می کند که ایشان فرمودند: دعای ابراهیم علیه السلام در آن روز عبارت بود از: یا أحد، یا أحد، یا أحد، یا صمد، یا صمد، یا من لم یلد و لم یولد، و لم یکن له کفواً أحد. سپس گفت: به خدا توکل نمودم. سپس پروردگار متعال فرمود: من تو را کفایت کردم و آن گاه به آتش دستور داد کونی بَرَدًا و با گفتن این عبارت، دندان های ابراهیم علیه السلام شروع به لرزیدن نمود تا این که خداوند فرمود: وَسَلَامًا عَلَیْ اِبْرَاهِیمَ. و جبرئیل علیه السلام فرود آمد و به همراه ابراهیم در آتش نشست و شروع به صحبت نمود. نمرود گفت: هر کس می خواهد خدای برگزیند، باید خدای مثل خدای ابراهیم علیه السلام را انتخاب کند. سپس یکی از افراد صاحب مقام نمرود گفت: من اراده کرده ام که آتش او را نسوزاند. نمرود نیز تکه ای آتش گرفت و به سمتش کشانید و او را سوزاند، و بعد از این ماجرا، لوط به او ایمان آورد و همراه او و ساره به شام مهاجرت نمود.

الأنبياء ۷۱-۸۰

وَجَنَيْنَاهُ وَلَوْطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ (۷۱) وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ (۷۲) وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ (۷۳) وَلَوْطًا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَجَنَيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْفَحْشَاءَ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاسِقِينَ (۷۴) وَأَدْخَلْنَاهُ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ (۷۵) وَنُوحًا إِذْ نَادَى مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ (۷۶) وَنَصْرَانًا مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بَيِّنَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ (۷۷) وَدَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يُمِخُّمَا فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَسَتْ فِيهِ غَمَمٌ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ (۷۸) فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ (۷۹) وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِيُخْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ

(۸۰)

و او لوط را [برای رفتن] به سوی آن سرزمینی که برای جهانیان در آن برکت نهاده بودیم (۷۱) و اسحاق و یعقوب را [به عنوان نعمتی] افزون به او بخشودیم و همه را از شایستگیان قرار دادیم (۷۲) و آنان را پیشوایانی قرار دادیم که به فرمان ما هدایت می کردند و به ایشان انجام دادن کارهای نیک و برپاداشتن نماز و دادن زکات را وحی کردیم و آنان پرستند ما بودند (۷۳) و به لوط حکمت و دانش عطا کردیم و او را از آن شهری که [مردمش] کارهای پلید [جنسی] می کردند نجات دادیم به راستی آنها گروه بد و منحرفی بودند (۷۴) و او را در رحمت خویش داخل کردیم زیرا او از شایستگیان بود (۷۵) و نوح را [یادکن] آنگاه که پیش از [سایر پیامبران] ندا کرد پس ما او را اجابت کردیم و وی را با خانواده اش از بلای بزرگ رهانیدیم (۷۶) و او را در برابر مردی که نشانه های مارا به دروغ گرفته بودند پیروزی بخشیدیم چرا که آنان مردم بدی بودند پس همه ایشان را غرق کردیم (۷۷) و داوود و سلیمان را [یادکن] هنگامی که درباره آن کشتزار که گوسفندان مردم شب هنگام در آن چریدند بودند داوری

میکردند و [ما] شاهد داوری آنان بودیم (۷۸) پس آن [داوری] را به سلیمان فهمانیدیم و به هریک [از آن دو] حکمت و دانش عطا کردیم و کوههارا باداود و دود پرندگان به نیایش و اداشتم و ماکنند [این کار] بودیم (۷۹) و به [داود] فن زره [سازی] آموختیم تا شمار از [خطرات] جنگستان حفظ کند پس آيا شما سپاسگزارید (۸۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً قَالَ وَلَدُ الْوَلَدِ نَافِلَةٌ. المعاني/ ۲۴۴-۲۴۵، ح ۱.

امام جعفر صادق عليه السلام در مورد آیه وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً فرمودند: فرزند فرزند، همان نعمت اضافی است.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام :..... يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ جَعَلَهَا ذُرِّيَّتَهُ أَهْلَ الصَّفْوَةِ وَ الطَّهَارَةِ فَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ فَلَمْ يَزَلْ فِي ذُرِّيَّتِهِ يَرِثُهَا بَعْضٌ عَنْ بَعْضٍ قَرْنًا فَقَرْنًا حَتَّى وَرِثَهَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ أَوَّلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لِلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ فَكَانَتْ لَهُ خَاصَّةٌ فَقَلَدَهَا صلى الله عليه وآله عَلِيًّا بِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى رَسْمِ مَا فَرَضَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَصَارَتْ فِي ذُرِّيَّتِهِ الْأَصْفِيَاءُ الَّذِينَ آتَاهُمُ اللَّهُ الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ بِقَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِئْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ فَهِيَ فِي وَلَدِ عَلِيٍّ عليه السلام خَاصَّةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِذْ لَا نَبِيَّ بَعْدَ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله. العيون/ ۱، ۱۷۲، ح ۱.

امام رضا عليه السلام فرمودند:..... يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ آنگاه خدای تعالی او را گرامی داشت و امامت را در ذریه و نژاد برگزیده و پاک او قرار داد و فرمود وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ و این امامت پیوسته در ذریه او بود و قرن به قرن آن را از یک دیگر ارث می بردند تا آن که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم وارث آن گردید و خدای تعالی فرمود: إِنَّ أَوَّلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لِلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ و این مقام امامت اختصاص به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم داشت و آن را به امر خدای تعالی و به روشی که او واجب کرده است به علی علیه السلام تفویض فرمود و در ذریه برگزیده او جاری شد، کسانی که خدای تعالی به آنها علم و ایمان داده است چنان که فرموده است وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِئْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ آری امامت در فرزندان علی علیه السلام تا روز قیامت جاری است، زیرا که پس از محمد صلی الله علیه و آله و سلم پیامبری نیست.

عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام مَا الصَّبْرُ الْجَمِيلُ قَالَ ذَلِكَ صَبْرٌ لَيْسَ فِيهِ شَكْوَى إِلَى أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ. الكافي/ ۱، ۲۱۶، ح ۲۲.

جابر گوید بامام باقر علیه السلام عرض کردم: صبر جمیل چیست؟ فرمود: صبری که با آن شکایت بمردم نباشد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ قَالَ: إِنَّ الْأَئِمَّةَ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِمَامَانِ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَا بِأَمْرِ النَّاسِ يُقَدِّمُونَ أَمْرَ اللَّهِ قَبْلَ أَمْرِهِمْ وَحُكْمَ اللَّهِ قَبْلَ حُكْمِهِمْ قَالَ وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ يُقَدِّمُونَ أَمْرَهُمْ قَبْلَ أَمْرِ اللَّهِ وَحُكْمَهُمْ قَبْلَ حُكْمِ اللَّهِ وَيَأْخُذُونَ بِأَهْوَائِهِمْ خِلَافَ مَا فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. الكافي/ ۱، ۲۱۶، ح ۲.

امام جعفر صادق عليه السلام فرمودند: همانا ما دو نوع امام در قرآن داریم: یکی کسانی هستند که وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا و با فرمان خداوند هدایت می کنند، نه با فرمان خودشان، و فرمان و حکم خداوند را مقدم بر فرمان و حکم خود قرار

می دهند. نوع دوم کسانی هستند که وَ جَعَلْنَاهُمْ أَيْمَةً يَدْعُونَ إِلَى التَّارِ و فرمان و حکم خود را بر فرمان و حکم خداوند مقدم می کنند و برخلاف آن چه در کتاب خدا هست، بر اساس هوی و هوس خود عمل می کنند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ جَعَلْنَاهُمْ أَيْمَةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَعْنِي الْأَيْمَةُ مِنْ وَلَدِ فَاطِمَةَ يُوحَى إِلَيْهِمْ بِالرُّوحِ فِي صُدُورِهِمْ. تَأْوِيلُ الْآيَاتِ الْبَاهِرَةِ ۱/ ۳۴۸، ح ۱۴.

ابی جعفر علیه السلام در مورد آیه وَ جَعَلْنَاهُمْ أَيْمَةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا فرمودند: منظور از آن امامانی است که از نسل فاطمه سلام الله علیها می باشند و خداوند با دمیدن روح در سینه هایشان به آنان وحی می کند.

عَنْ أَبِي بصير، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ قُلْتُ حِينَ حَكَمَا فِي الْحَرْثِ كَانَتْ قَضِيَّةً وَاحِدَةً فَقَالَ إِنَّهُ كَانَ أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى النَّبِيِّينَ قَبْلَ دَاوُدَ إِلَى أَنْ بَعَثَ اللَّهُ دَاوُدَ أَيُّ غَنَمٍ نَفَسَتْ فِي الْحَرْثِ فَلِصَاحِبِ الْحَرْثِ رِقَابُ الْغَنَمِ وَ لَا يَكُونُ النَّفْسُ إِلَّا بِاللَّيْلِ فَإِنَّ عَلَى صَاحِبِ الزَّرْعِ أَنْ يَحْفَظَهُ بِالنَّهَارِ وَ عَلَى صَاحِبِ الْغَنَمِ حِفْظُ الْغَنَمِ بِاللَّيْلِ فَحَكَمَ دَاوُدُ عليه السلام بِمَا حَكَمَتْ بِهِ الْأَنْبِيَاءُ عليهم السلام مِنْ قَبْلِهِ وَ أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى سُلَيْمَانَ عليه السلام أَيُّ غَنَمٍ نَفَسَتْ فِي زَرْعٍ فَلَيْسَ لِصَاحِبِ الزَّرْعِ إِلَّا مَا خَرَجَ مِنْ بُطُونِهَا وَ كَذَلِكَ جَرَتْ السُّنَّةُ بَعْدَ سُلَيْمَانَ عليه السلام وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى وَ كَلَّا آتَيْنَا حُكْمًا وَ عِلْمًا فَحَكَمَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِحُكْمِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.. الكافي ۵/ ۳۰۴، ح ۳.

ابی بصیر روایت می کند که به امام جعفر صادق علیه السلام گفتم: منظور از وَ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ چیست؟ و آیا زمانی که در مورد آن کشتزار حکم صادر نمودند، یک قضیه مطرح بود؟ ایشان فرمودند: این حکمی است که خداوند قبل از داود علیه السلام به همه پیامبران وحی نمود، تا این که نوبت به او رسید؛ و آن این است که هر گوسفندی که شب هنگام به کشتزار کشاورزی برود، گوسفندان باید به مالک زمین داده شود و نفس فقط بر چریدن در شب دلالت می کند و فرد کشاورز باید در روز از زمینش محافظت کند و فرد گوسفنددار نیز باید در شب از گوسفندانش نگهداری کند، و چنان شد که داود بر اساس حکم پیامبران پیشین نظر داد و خداوند به سلیمان علیه السلام وحی کرد: هر گوسفندی که شب هنگام در کشتزار کشاورزی برود، تنها مالی که در شکم گوسفندان است، به مالک کشتزار تخصیص می یابد و بعد از سلیمان سنت این چنین گردید، و این منظور از آیه وَ كَلَّا آتَيْنَا حُكْمًا وَ عِلْمًا بود، و چنان شد که هریک از این دو پیامبر بر اساس حکم خداوند نظر دادند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الْإِمَامَةَ عَهْدٌ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَعَهُودٌ لِرِجَالٍ مُسَمَّيْنَ لَيْسَ لِلْإِمَامِ أَنْ يَزْوِيَهَا عَنِ الَّذِي يَكُونُ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَوْحَى إِلَى دَاوُدَ عليه السلام أَنْ اتَّخِذْ وَصِيًّا مِنْ أَهْلِكَ فَإِنَّهُ قَدْ سَبَقَ فِي عِلْمِي أَنْ لَا أَنْبِئُ نَبِيًّا إِلَّا وَ لَهُ وَصِيٌّ مِنْ أَهْلِهِ وَ كَانَ لِدَاوُدَ عليه السلام أَوْلَادٌ عِدَّةٌ وَ فِيهِمْ غُلَامٌ كَانَتْ أُمُّهُ عِنْدَ دَاوُدَ وَ كَانَ لَهَا حُبًّا فَدَخَلَ دَاوُدُ عليه السلام عَلَيْهَا حِينَ أَتَاهُ الْوَحْيُ فَقَالَ لَهَا إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَوْحَى إِلَيَّ بِأَمْرِي أَنْ اتَّخِذَ وَصِيًّا مِنْ أَهْلِي فَقَالَتْ لَهُ أَمْرًا فَمَنْ أَهْلِي قَالَ ذَلِكَ أُرِيدُ وَ كَانَ السَّابِقُ فِي عِلْمِ اللَّهِ الْمُحْتَرَمُ عِنْدَهُ أَنَّهُ سُلَيْمَانُ فَأَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِلَى دَاوُدَ أَنْ لَا تَعْجَلْ دُونَ أَنْ يَأْتِيكَ أَمْرِي فَلَمْ يَلْبَثْ دَاوُدُ عليه السلام أَنْ وَرَدَ عَلَيْهِ رَجُلَانِ يَخْتَصِمَانِ فِي الْغَنَمِ وَ الْكُرْمِ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى دَاوُدَ أَنْ أَجْمَعْ وَلَدَكَ فَمَنْ قَضَى بِهِذِهِ الْقَضِيَّةَ فَأَصَابَ فَهُوَ وَصِيكَ مِنْ بَعْدِكَ فَجَمَعَ دَاوُدُ عليه السلام وَلَدَهُ فَلَمَّا أَنْ قَصَّ الْخُصْمَانِ قَالَ سُلَيْمَانُ عليه السلام يَا صَاحِبَ الْكُرْمِ مَتَى دَخَلْتَ غَنَمَ هَذَا الرَّجُلِ كَرَمَكَ قَالَ دَخَلْتُهُ لَيْلًا قَالَ قَضَيْتُ عَلَيْكَ يَا صَاحِبَ الْغَنَمِ بِأَوْلَادِ غَنَمِكَ وَ أَصَوَافِهَا فِي غَامِكَ هَذَا ثُمَّ قَالَ لَهُ دَاوُدُ فَكَيْفَ لَمْ تَقْضِ بِرِقَابِ الْغَنَمِ وَ قَدْ قَوْمَ ذَلِكَ عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَ

كَانَ ثَمَنُ الْكَرْمِ قِيَمَةَ الْغَنَمِ فَقَالَ سُلَيْمَانُ إِنَّ الْكَرْمَ لَمْ يُجْتَنَّتْ مِنْ أَصْلِهِ وَإِنَّمَا أُكِلَ حِمْلُهُ وَهُوَ عَائِدٌ فِي قَابِلٍ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى دَاوُدَ إِنَّ الْقَضَاءَ فِي هَذِهِ الْقَضِيَّةِ مَا قَضَى سُلَيْمَانُ بِهِ يَا دَاوُدَ أَرَدْتَ أَمْرًا وَ أَرَدْنَا أَمْرًا غَيْرَهُ فَدَخَلَ دَاوُدُ عَلَى أَمْرَاتِهِ فَقَالَ أَرَدْنَا أَمْرًا وَ أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَمْرًا غَيْرَهُ **الكافي ۱/ ۲۷۸، ح ۳.**

امام صادق عليه السلام فرمود: امامت عهد و پیمانست از جانب خدای عزوجل که برای مردانی نامبرده بسته شده است، امام حق ندارد آنها را از امام بعد از خود دور دارد و بگرداند، همانا خدای تبارک و تعالی به داود علیه السلام وحی کرد که از خاندان خود وصیتی انتخاب کن، زیرا در علم من پیشی گرفته که هیچ پیغمبری را مبعوث نسازم جز اینکه برای او وصی از خاندانش باشد. داود فرزندان بسیاری داشت و در میان آنها جوان نوری بود که مادرش نزد داود بود و داود آن زن را دوست می داشت، چو این وحی به داود رسید، نزد آن زن آمد و به او گفت خدای عزوجل بمن وحی فرستاد و امر کرده است که از خاندان خودم وصی انتخاب کنم، همسرش به او گفت: خوب است پسر من باشد، داود گفت: من هم همین را خواستارم، ولی در علم پیشین و حتی خدا گذشته بود که وصی او سلیمان باشد، خدای تبارک و تعالی به داود وحی کرد، تا فرمان من به تو نرسد، در اینکار شتاب مکن، دیری نگذشت که دو مرد نزد داود آمدند و درباره گوسفندان و باغ انگور مرافعه کردند، خدای عزوجل به داود وحی کرد که پسرانت را جمع کن، هر که در این قضیه حکم درست دهد، او وصی بعد از تو است. داود پسرانش را جمع کرد، چون دو طرف نزاع قصه خود گفتند سلیمان علیه السلام گفت: ای صاحب باغ؛ گوسفندان این مرد، کی بباغ تو ریخته‌اند؟ گفت: شب در آمده اند، سلیمان گفت: ای صاحب گوسفند! من حکم دادم که بچه و پشم امسال گوسفندان تو مال صاحب باغ باشد، داود به او گفت: چرا حکم نکردی که خود گوسفندان را بدهد، با اینکه علماء بنی اسرائیل آنها را قیمت کرده اند و بهای انگور با قیمت گوسفندان برابر است؟ سلیمان گفت: تا که از ریشه کنده نشده و تنها بار آن خورده شده است و سال آینده بار می دهد. خدای عزوجل بداد وحی فرستاد: حکم در این قضیه همانست که سلیمان صادر کرد، ای داود تو چیزی را خواستی و ما چیز دیگری را داود نزد همسرش آمد و گفت: ما چیزی را خواستیم و خدای عزوجل چیز دیگری را خواست.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: كَانَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ رَجُلٌ كَانَ لَهُ كَرْمٌ وَ نَفَسَتْ فِيهِ غَنَمٌ لِرَجُلٍ آخَرَ بِاللَّيْلِ وَ قَضَمَتْهُ وَ أَفْسَدَتْهُ فَجَاءَ صَاحِبُ الْكَرْمِ إِلَى دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَاسْتَعْدَى عَلَى صَاحِبِ الْغَنَمِ فَقَالَ دَاوُدُ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَذْهَبَا إِلَى سُلَيْمَانَ لِيَحْكُمَ بَيْنَكُمَا فَذَهَبَا إِلَيْهِ فَقَالَ سُلَيْمَانُ إِنَّ كَانَتِ الْغَنَمُ أَكَلَتِ الْأَصْلَ وَ الْفَرْعَ فَعَلَى صَاحِبِ الْغَنَمِ أَنْ يَدْفَعَ إِلَى صَاحِبِ الْكَرْمِ الْغَنَمَ وَ مَا فِي بَطْنِهَا وَ إِنْ كَانَتْ ذَهَبَتْ بِالْفَرْعِ وَ لَمْ تَذْهَبْ بِالْأَصْلِ فَإِنَّهُ يَدْفَعُ وَلَدَهَا إِلَى صَاحِبِ الْكَرْمِ وَ كَانَ هَذَا حُكْمَ دَاوُدَ وَ إِنَّمَا أَرَادَ أَنْ يُعَرِّفَ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّ سُلَيْمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَصِيُّهُ بَعْدَهُ وَ لَمْ يَخْتَلِفَا فِي الْحُكْمِ وَ لَوْ اخْتَلَفَ حُكْمُهُمَا لَقَالَ وَ كُنَّا لِحُكْمِهِمَا شَاهِدِينَ. **تفسير القمي ۲/ ۷۳-۷۴.**

امام جعفر صادق عليه السلام فرمودند: در میان بنی اسرائیل فردی بود که تاکستانی داشت و نفستش در گوسفندان شخص دیگری از بنی اسرائیل شب هنگام وارد آن جا شده بود و تمامی تاک ها را جویده و از بین برده بود. صاحب تاکستان نزد داود علیه السلام آمد و از دست صاحب گوسفندان، در پیشگاه او دادخواهی نمود. داود علیه السلام گفت: نزد سلیمان بروید تا بین شما حکم نماید. آن دو نزد سلیمان علیه السلام رفتند و او به آنها گفت: اگر گوسفندان تنه و شاخه ها را خورده اند، صاحب گوسفند باید گوسفندان و آن چه را که در شکم دارند، به صاحب تاکستان بدهد، و اگر تنها شاخه ها را خورده اند و به ساقه

کاری نداشته اند، صاحب گوسفند باید فرزندان گوسفندانش را به صاحب تاکستان بپردازد. قضاوت داود علیه السلام چنین بود. او با این کاری خواست به بنی اسرائیل بفهماند که بعد از او، سلیمان وصی او خواهد بود و حکم آن دو مخالف هم نبود، چرا که اگر این چنین بود، خداوند می فرمود: **كُنَّا لِحُكْمِهِمَا شَاهِدِينَ**.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى **وَ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ إِذْ يَخُكِّمَانِ فِي الْحَرْثِ** قَالَ لَمْ يَخُكِّمَا إِنَّمَا كَانَا يَتَنَاطَرَانِ **فَقَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ**. الفقيه ۳/ ۵۷، ح ۱.

امام باقر علیه السلام در مورد آیه **وَ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ إِذْ يَخُكِّمَانِ فِي الْحَرْثِ** فرمودند: آنها حکم صادر نکردند، داشتند مناظره می نمودند که **فَقَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ**.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ: إِنَّ يَهُودِيًّا مِنْ يَهُودِ الشَّامِ وَأَحْبَارَهُمْ قَالَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: قَالَ لَهُ الْيَهُودِيُّ فَإِنَّ هَذَا دَاوُدُ بَكَى عَلَى خَطِيئَتِهِ حَتَّى سَارَتْ الْجِبَالُ مَعَهُ لِحُوفِهِ قَالَ لَهُ عَلِيٌّ عليه السلام لَقَدْ كَانَ كَذَلِكَ وَ مُحَمَّدٌ عليه السلام أُعْطِيَ مَا هُوَ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا إِنَّهُ كَانَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ سَمِعَ لَصْدَرِهِ وَ جُوفِهِ أَزِيرٌ كَأَزِيرِ الْمَرْجَلِ عَلَى الْأَثَاثِيِّ مِنْ شِدَّةِ الْبُكَاءِ وَ قَدْ أَمَنَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ عِقَابِهِ فَأَرَادَ أَنْ يَتَخَشَّعَ لِرَبِّهِ بِبُكَائِهِ وَ يَكُونَ إِمَامًا لِمَنْ افْتَدَى بِهِ وَ لَقَدْ قَامَ عَلَيْهِ وَ آلِهِ السَّلَامُ عَشْرَ سِنِينَ عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِهِ حَتَّى تَوَرَّمَتْ قَدَمَاهُ وَ اصْفَرَّ وَجْهُهُ يَقُومُ اللَّيْلَ أَجْمَعَ حَتَّى عُوتِبَ فِي ذَلِكَ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ **طه مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى** بَلْ لِنَسْعَدَ بِهِ وَ لَقَدْ كَانَ يَبْكِي حَتَّى يُغْشَى عَلَيْهِ فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَيْسَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ غَفَرَ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ قَالَ بَلَى أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا وَ لَئِنْ سَارَتْ الْجِبَالُ وَ سَبَحَتْ مَعَهُ لَقَدْ عَمِلَ مُحَمَّدٌ عليه السلام مَا هُوَ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا إِذْ كُنَّا مَعَهُ عَلَى جَبَلٍ حِرَاءٍ إِذْ تَحَرَّكَ الْجَبَلُ فَقَالَ لَهُ قِرَّ فَلَيْسَ عَلَيْكَ إِلَّا نَبِيٌّ وَ صَدِيقٌ شَهِيدٌ فَقَرَّ الْجَبَلُ مُجِيبًا لَأَمْرِهِ وَ مُنْتَهِيًا إِلَى طَاعَتِهِ وَ لَقَدْ مَرَرْنَا مَعَهُ بِجَبَلٍ وَ إِذَا الدُّمُوعُ تَخْرُجُ مِنْ بَعْضِهِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ عليه السلام مَا يُبْكِيكَ يَا جَبَلُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَانَ الْمَسِيحُ مَرَّيْ وَ هُوَ يُخَوِّفُ النَّاسَ بَنَارٍ وَ قُودَهَا النَّاسُ وَ الْحِجَارَةُ فَأَنَّا أَخَافُ أَنْ أَكُونَ مِنْ تِلْكَ الْحِجَارَةِ قَالَ لَهُ لَا تَخَفْ تِلْكَ حِجَارَةُ الْكِبَرِيَّةِ فَقَرَّ الْجَبَلُ وَ سَكَنَ وَ هَذَا وَ أَجَابَ لِقَوْلِهِ عليه السلام **الاحتجاج ۲۱۹-۲۲۰.**

امام حسین علیه السلام فرمودند:...عالم یهودی گفت: این حضرت داود علیه السلام است، که بر خطای خود گریست بنوعی که کوهها از سرترس با او ساری و جاری شدند. حضرت علیه السلام فرمود: همین طور است، و حضرت محمد صلی الله علیه و آله برتر از آن عطا شده، آن حضرت وقتی به نمازی ایستاد از شدت گریه از سینه و شکم او صوتی هم چون آوازی که از دیگ مسین مملو از آب که بر بالای آتش افروخته باشد در جوش و غلیان بود شنیده می شد، و این در حالی بود که خداوند او را از عقاب خود ایمن ساخته بود، و آن حضرت با این گریه می خواست به درگاه خداوند اظهار تحشع کند و او امام و مقتدای همه است، و آن رسول گرامی مدت ده سال به واسطه عبودیت خداوند بر اطراف انگشتان ایستاده عبادت رب العزت نمود تا آن که قدمهای مبارک متورم و سطبر و رنگ مبارکش مایل به زردی گردید، و دائما نماز شب خواند، تا آن که از جانب خداوند عز و جل عتاب شد که طه ما **أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى** بل که باید بدان واسطه خوشبخت گردی، و او چندان گریه می کرد که در برخی اوقات بیهوش می شد، روزی یکی از اصحاب به او عرض کرد: ای رسول خدا، مگر نه این است که خداوند گناهان دور و نزدیک گذشته تو را آمرزیده؟ گفت: آری، مگر من نباید بنده سپاسگزار خدا باشم؟! و چنانچه کوهها با او جاری شده و تسبیح گفتند، با محمد صلی الله علیه و آله برتر از آن انجام شده، ما با او بر کوه حراء بودیم، ناگاه کوه به لرزه درآمد و آن حضرت به کوه فرمود: آرام بگیر، که

جز نبی و وصی یا صدیق شهید بر روی تو نایستاده. پس کوه مطیع فرمان آن حضرت آرام گرفت، و ما با او از کوهی عبور می کردیم که ناگاه قطرات گریه از برخی از قسمتهای آن بیرون می زد، آن حضرت به کوه فرمود: برای چه گریه می کنی؟ گفت: ای رسول خدا، حضرت مسیح بر من عبور کرد و او مردم را از آتشی می ترساند که هیمه آن مردمند و سنگها، و من ترس آن دارم که نکند من از آن سنگها باشم، حضرت بدو فرمود: هراس مکن، آن سنگ؛ کبریت است. پس کوه آرام گرفته و سکون یافت و پاسخ او را داد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّكَ تَأْكُلُ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ وَلَا تَعْمَلُ بِيَدِكَ شَيْئًا قَالَ فَبَكَى دَاوُدُ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى الْحَدِيدِ أَنْ لَنْ لِعَبْدِي دَاوُدَ قَالَ لَنْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ الْحَدِيدَ فَكَانَ يَعْمَلُ كُلَّ يَوْمٍ دِرْعًا فَيَبِيعُهَا بِأَلْفٍ دِرْهَمٍ فَعَمِلَ ثَلَاثِمِائَةً وَسِتِّينَ دِرْعًا فَبَاعَهَا بِثَلَاثِمِائَةٍ وَسِتِّينَ أَلْفًا وَاسْتَعْنَى عَنْ بَيْتِ الْمَالِ. الكافي ۷۴/۵ ح ۵.

از امام جعفر صادق علیه السلام روایت می کنند که امیر المومنین علیه السلام فرمودند: خداوند عز و جل به داود علیه السلام وحی کرد: اگر از مال بیت المال نخوری و با دستان خود کار کنی، تو بنده خوبی هستی. سپس داود علیه السلام چهل صبح به گریه افتاد و خداوند نیز به آهن دستور داد که برای داود نرم گردد. چنین شد که خداوند آهن را برای داود نرم گرداند. او در هر روز زره ای می ساخت و آن را به هزار درهم می فروخت. او سیصد و شصت زره ساخت و به سیصد و شصت هزار درهم فروخت و خود را از مال بیت المال بی نیاز کرد.

وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحُ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ (۸۱) وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَلِكَ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ (۸۲) وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ (۸۳) فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذَكَرَى لِلْعَابِدِينَ (۸۴) وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِنَ الصَّابِرِينَ (۸۵) وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِحِينَ (۸۶) وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ (۸۷) فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ (۸۸) وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ (۸۹) فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَى وَأَصْلَحْنَاهُ زَوْجَهُ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ (۹۰)

و برای سلیمان تندباد را [رام کردیم] که به فرمان او به سوی سرزمینی که در آن برکت نهاده بودیم جریان می یافت و ما به هر چیزی دانا بودیم (۸۱) و برخی از شیاطین بودند که برای او غواصی و کارهایی غیر از آن می کردند و ما مراقب [حال] آنها بودیم (۸۲) و ایوب را [یاد کن] هنگامی که پروردگارش را نداد که به من آسیب رسیدن است و تویی مهری بانه (۸۳) پس [دعای] او را اجابت نمودیم و آسیب وارده بر او را برطرف کردیم و کسان او و نظیرشان را همراه با آنان [مجدد] به وی عطا

کردیم [تا] رحتی از جانب ما و عبرتی برای عبادت کنندگان [باشد] (۸۴) و اسماعیل و ادريس و ذوالکفل را [یاد کن] که همه از شکمیان بودند (۸۵) و آنان را در رحمت خود داخل نمودیم چرا که ایشان از شایسته‌گان بودند (۸۶) و ذوالنون را [یاد کن] آنگاه که خشمگین رفت و پنداشت که ماهرگز بر او قدرتی نداریم تا در [دل] تاریکیها نداد رد که معبودی جز تو نیست منزهی تو راستی که من از مستمکاران بودم (۸۷) پس [دعای] او را برآورده کردیم و او را از اندوه رهاییم و مؤمنان را [نیز] چنین نجات می دهیم (۸۸) و زکریا را [یاد کن] هنگامی که پروردگار خود را خواند پروردگار امر آنها مگذار و تو بهترین ارث برندگان (۸۹) پس [دعای] او را اجابت نمودیم و یحیی را بدو بخشیدیم و همسرش را برای او شایسته و آماده حمل کردیم زیرا آنان در کارهای نیک شتاب می نمودند و ما را از روی رغبت و بیم می خواندند و در برابر ما فروتن بودند (۹۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: ابْتُلِيَ أَيُّوبُ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَبْعَ سِنِينَ بِلَا دَنْبٍ. الخصال/ ۳۹۹-۴۰۰، ح ۱۰۷.

امام صادق علیه السلام فرمودند: ایوب علیه السلام مدت هفت سال بدون گناه رنج کشید.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ أَيُّوبَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ابْتُلِيَ مِنْ غَيْرِ دَنْبٍ وَإِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَا يُذْنِبُونَ لِأَنَّهُمْ مَعْصُومُونَ مُطَهَّرُونَ لَا يُذْنِبُونَ وَلَا يَزِيغُونَ وَلَا يَرْتَكِبُونَ ذَنْبًا صَغِيرًا وَلَا كَبِيرًا وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ أَيُّوبَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَعَ جَمِيعِ مَا ابْتُلِيَ بِهِ لَمْ يُنْتَنَ لَهُ رَائِحَةٌ وَلَا قُبْحَتْ لَهُ صُورَةٌ وَلَا خَرَجَتْ مِنْهُ مِدَّةٌ مِنْ دَمٍ وَلَا قَيْحٌ وَلَا اسْتَقْدَرَهُ أَحَدٌ رَأَهُ وَلَا اسْتَوْحَشَ مِنْهُ أَحَدٌ شَاهَدَهُ وَلَا يُدَوِّدُ شَيْءٌ مِنْ جَسَدِهِ وَهَكَذَا يَصْنَعُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِجَمِيعِ مَنْ يَبْتَلِيهِ مِنْ أَنْبِيَائِهِ وَأَوْلِيَائِهِ الْمُكْرَمِينَ عَلَيْهِ وَإِنَّمَا اجْتَنَبَهُ النَّاسُ لِفَقْرِهِ وَضَعْفِهِ فِي ظَاهِرِ أَمْرِهِ لِجَهْلِهِمْ بِمَا لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ مِنَ التَّائِيدِ وَالْفَرَجِ وَقَدْ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ أَعْظَمُ النَّاسِ بَلَاءً الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَلَا مَثَلُ وَإِنَّمَا ابْتَلَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِالْبَلَاءِ الْعَظِيمِ الَّذِي يَهُونُ مَعَهُ عَلَى جَمِيعِ النَّاسِ لِكُلِّ بَلَاءٍ يَدْعُو لَهُ الرُّبُوبِيَّةَ إِذَا شَاهَدُوا مَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يُوصِلَهُ إِلَيْهِ مِنْ عَظَائِمِ نِعَمِهِ مَتَى شَاهَدُوهُ لِيَسْتَدِلُّوا بِذَلِكَ عَلَى أَنَّ الثَّوَابَ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ عَلَى ضَرْبَيْنِ اسْتِحْقَاقٍ وَاخْتِصَاصٍ وَلِكُلِّ يَحْتَقِرُوا ضَعِيفًا لَضَعْفِهِ وَلَا فَقِيرًا لِفَقْرِهِ وَلَا مَرِيضًا لِمَرَضِهِ وَلِيَعْلَمُوا أَنَّهُ يُسْقِمُ مَنْ يَشَاءُ وَيَشْفِي مَنْ يَشَاءُ مَتَى شَاءَ كَيْفَ شَاءَ بِأَيِّ سَبَبٍ شَاءَ وَيَجْعَلُ ذَلِكَ عِبْرَةً لِمَنْ يَشَاءُ وَشَقَاوَةً لِمَنْ يَشَاءُ وَسَعَادَةً لِمَنْ يَشَاءُ وَهُوَ فِي جَمِيعِ ذَلِكَ عَدْلٌ فِي قَضَائِهِ وَحَكِيمٌ فِي أَفْعَالِهِ لَا يَفْعَلُ بِعِبَادِهِ إِلَّا الْأَصْلَحَ لَهُمْ وَلَا قُوَّةَ لَهُمْ إِلَّا بِهِ. الخصال/ ۳۹۹-۴۰۰، ح ۱۰۸.

امام صادق علیه السلام از قول پدر خود نقل فرمودند: ایوب علیه السلام بی گناه گرفتار رنج شد، پیامبران گناه نکنند. زیرا از گناه کردن پاک‌اند و پیرامون گناه نمی‌گردند چه خرد و چه کلان، ایوب با این اندازه رنج که کشید بوی بد و ریخت زشت در وی پدیدار نشد و به اندازه سر قلم خون و چرک از وی بیرون نیامد هیچ کس او را شوخ نیافت و از او بیم نکرد، جایی از تن وی کرم نیفتاد، خدا با پیامبران و یاران گرامی خویش در گرفتاری چنین کند. مردمان که از ایوب علیه السلام کناره کردند برای تهی دستی و سستی حال وی بود، چون نمی‌دانستند پیش خدا چه مقامی دارد؟. پیامبر می‌گفت: رنج کش‌ترین مردمان پیامبرانند. خدا ایوب علیه السلام را به گرفتاری سختی دچار ساخت و در ظاهر به دیده مردمان خوار داشت. تا چون بهره‌مندیهای خدای را در دست وی می‌نگرند او را به خدایی می‌پرستند. برای آن که بدانند پاداش خدا دو گونه است: یکی به طور ویژه و تفضل و دیگری به طور شایستگی و بندگی تا کسی را که سست است را خوار مدارند و تهی دستی و بیماری را پست شمارند و بدانند خدا هر که را خواست بیمار و گرفتار می‌سازد و هر که خواهد شفا بخشد و ایشان را برای گروهی پند و برای دسته‌ی بدبختی و برای جماعتی سعادت قرار دهد بر همه حال داوری او دادگران و گرانه و حکیمان است و آن‌چه با بندگان کند بر وجه بهتر است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّمَا كَانَتْ بَلِيَّةُ أَيُّوبَ الَّتِي ابْتُلِيَ بِهَا فِي الدُّنْيَا لِنِعْمَةٍ أَنْعَمَ اللَّهُ بِهَا عَلَيْهِ فَأَدَّى شُكْرَهَا وَكَانَ إِبْلِيسُ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ لَا يُحِبُّ دُونَ الْعَرْشِ فَلَمَّا صَعِدَ عَمَلُ أَيُّوبَ بِأَدَاءِ شُكْرِ النِّعْمَةِ حَسَدَهُ إِبْلِيسُ فَقَالَ يَا رَبِّ إِنَّ أَيُّوبَ لَمْ يُؤَدِّ شُكْرَ هَذِهِ النِّعْمَةِ إِلَّا بِمَا أُعْطِيَتْهُ مِنَ الدُّنْيَا فَلَوْ حُلَّتْ بَيْنَهُ وَبَيْنَ دُنْيَاهُ مَا أَدَّى إِلَيْكَ شُكْرَ نِعْمَةٍ فَسَلَّطَنِي عَلَى دُنْيَاهُ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّهُ لَا يُؤَدِّي شُكْرَ نِعْمَةٍ فَقَالَ قَدْ سَلَّطْتُكَ عَلَى دُنْيَاهُ فَلَمْ يَدَعْ لَهُ دُنْيَا وَلَا وَلَدًا إِلَّا أَهْلَكَهُ كُلَّ ذَلِكَ وَهُوَ يَحْمَدُ اللَّهَ تَعَالَى ثُمَّ رَجَعَ إِلَيْهِ فَقَالَ يَا رَبِّ إِنَّ أَيُّوبَ يَعْلَمُ أَنَّكَ سَتَرْدُ إِلَيْهِ دُنْيَاهُ الَّتِي أَخَذْتَهَا مِنْهُ فَسَلَّطَنِي عَلَى بَدَنِهِ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّهُ لَا يُؤَدِّي شُكْرَ نِعْمَةٍ قَالَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ سَلَّطْتُكَ عَلَى بَدَنِهِ مَا عَدَا عَيْنَهُ وَقَلْبَهُ وَلِسَانَهُ وَسَمْعَهُ فَقَالَ أَبُو بَصِيرٍ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَانْقَضَ مُبَادِرًا خَشْيَةً أَنْ تُدْرِكَهُ رَحْمَةُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَتَحُولَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ فَتَفْتَحَ فِي مَنْخَرِيهِ مِنْ نَارِ السَّمُومِ فَصَارَ جَسَدُهُ نَقْطًا نَقْطًا. العلل/ ۷۰، ح ۱.

حضرت ابی عبد الله علیه السلام فرمودند: بلیه و گرفتاری که ایوب در دنیا به آن مبتلا شد به خاطر نعمتی بود که حق تعالی آن را به وی ارزانی نمود و او شکرش را اداء کرد و در آن وقت ابلیس از حوالی عرش ممنوع نشده بود لذا وقتی عمل ایوب که اداء شکر منعم بود را بالا بردند و ابلیس دید حسد برد و به درگاه الهی عرضه داشت: پروردگارا ایوب شکر نعمتی را که به وی داده‌ای اداء نموده و اگر بین او و دنیایش حائل و مانع شوی دیگر شکرگزاری از او نخواهی دید پس مرا بر دنیایش مسلط کن تا بدانی که وی در این صورت شکر نخواهد نمود. حق تعالی فرمود: تو را بر دنیای او مسلط کردم، لذا دنیا را خداوند از او گرفت و نیز فرزندی به او نداد مگر آن که هلاکش کرد و در عین حال ایوب حمد الهی را به جامی آورد، ابلیس عرضه داشت: پروردگارا ایوب چون می‌داند که نعمت‌های گرفته شده از او به وی باز می‌گردد شکر می‌کند، پس مرا بر بدنش مسلط کن تا بدانی او شکر گذار نیست خدای عز و جل فرمود: تو را بر غیر دو چشم و قلب و زبان و گوشش مسلط کردم، ابو بصیر می‌گوید: امام صادق علیه السلام فرمودند: ابلیس به خاطر خوف رسیدن رحمت خدای عز و جل به ایوب به سرعت به زمین فرود آمد پس بین حق تعالی و ایوب حائل شد و از آتش مسموم در دو مجرای بینی ایوب دمید بلافاصله جسدش سوراخ سوراخ شد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَبْتَلِي الْمُؤْمِنَ بِكُلِّ بَلِيَّةٍ وَيُمِيتُهُ بِكُلِّ مِيتَةٍ وَلَا يَبْتَلِيهِ بِذَهَابِ عَقْلِهِ أَوْ مَا تَرَى أَيُّوبَ كَيْفَ سَلَّطَ إِبْلِيسُ عَلَى مَالِهِ وَ عَلَى وَلَدِهِ وَ عَلَى أَهْلِهِ وَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مِنْهُ وَلَمْ يُسَلِّطْ عَلَى عَقْلِهِ ثَرْكَ لَهُ لِيُوحِدَ اللَّهَ بِهِ. الكافي ۳/ ۱۱۲، ح ۱۰.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: خداوند عز و جل مؤمن را به هر بلایی دچار می‌کند و به هر مرگی جاننش را می‌ستاند، اما او را به بلای از دست رفتن عقلش دچار نمی‌کند. مگر ایوب علیه السلام را ندیدی که چگونه خداوند، شیطان را بر مال و فرزند و خاندان و هر آن چه داشت چیره گرداند، اما او را بر عقل وی چیره نساخت و عقل را برایش بر جای نهاد تا با آن خدا را به یگانگی یاد کند.

أَبُو بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ يُسَلِّطُ وَ اللَّهُ مِنَ الْمُؤْمِنِ عَلَى بَدَنِهِ وَ لَا يُسَلِّطُ عَلَى دِينِهِ قَدْ سَلَّطَ عَلَى أَيُّوبَ عليه السلام فَشَوَّهَ خَلْقَهُ وَ لَمْ يُسَلِّطْ عَلَى دِينِهِ وَ قَدْ يُسَلِّطُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى أَبْدَانِهِمْ وَ لَا يُسَلِّطُ عَلَى دِينِهِمْ قُلْتُ قَوْلُهُ تَعَالَى إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَ الَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ قَالَ الَّذِينَ هُمْ بِاللَّهِ مُشْرِكُونَ يُسَلِّطُ عَلَى أَبْدَانِهِمْ وَ عَلَى أَدْيَانِهِمْ. الكافي ۸/ ۲۸۸، ح ۴۳۳.

ابو بصير، از امام صادق عليه السلام نقل کرده است: از امام عليه السلام درباره آیه فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ پرسیدم. فرمود: ای ابا محمد! به خدا سوگند! شیطان بر بدن مؤمن مسلط می شود، اما بر دین او مسلط نمی شود، همانطور که بر بدن ایوب عليه السلام مسلط شده و ظاهر او را زشت کرد، اما بر دین و عقیده او نتوانست سلطه یابد. گاهی شیطان بر بدن مؤمنان مسلط می شود، اما بر دینشان نه. پرسیدم: إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَكَّلُونَهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ یعنی چه؟ فرمود: یعنی آنان که به خدا شرک می ورزند، شیطان بر جسم و روح و دین و عقیده آنها سلطه یافته است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ: **وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ** قَالَ أَحْيَا اللَّهُ لَهُ أَهْلَهُ الَّذِينَ كَانُوا قَبْلَ الْبَلِيَّةِ وَ أَحْيَا لَهُ أَهْلَهُ الَّذِينَ مَاتُوا وَ هُوَ فِي الْبَلِيَّةِ. تفسیر القتی ۲/ ۷۴.

امام جعفر صادق عليه السلام در مورد آیه وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ فرمودند: خداوند آن دسته از خانواده اش را که قبل از گرفتاری مرده بودند، به علاوه کسانی که در دوره گرفتاری ایوب مرده بودند، زنده کرد.

عن ابی بصیر، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ** قُلْتُ وَلَهُ كَيْفَ أُوتِيَ مِثْلَهُمْ مَعَهُمْ قَالَ أَحْيَا لَهُ مِنْ وَلَدِهِ الَّذِينَ كَانُوا مَاتُوا قَبْلَ ذَلِكَ بِأَجَالِهِمْ مِثْلَ الَّذِينَ هَلَكُوا يَوْمَئِذٍ. الکافی ۸/ ۲۵۲، ح ۳۵۴.

ابی بصیر روایت می کند که از امام جعفر صادق عليه السلام در مورد تفسیر آیه: وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ پرسیدم و گفتیم: چگونه خداوند علاوه بر فرزندان، افرادی دیگری همانند آنان را به او برگرداند؟ ایشان پاسخ دادند: آن دسته از فرزندان که قبل از آن بلا و گرفتاری مرده بودند، به علاوه آن دسته از افراد خانواده اش را که پیش از آن بلا به مرگ طبیعی مرده بودند، زنده گرداند. اینان همانند افرادی بودند که در آن روز هلاک شدند.

عَنْ أَبِي الصَّلْتِ الْهَرَوِيِّ قَالَ: لَمَّا جَمَعَ الْمَأْمُونُ لِعَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عليه السلام إِلَى أَنْ حَكِيَ قَوْلُهُ عليه السلام: **وَأَمَّا قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ وَذَا الثُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ إِلَّا مَا ظَنَّ بِمَعْنَى اسْتَيْقَنَ أَنَّ اللَّهَ لَنْ يُضَيِّقَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ أَلَا تَسْمَعُ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ أَلَيْسَ صَيِّقٌ عَلَيْهِ رِزْقُهُ وَلَوْ ظَنَّ أَنَّ اللَّهَ لَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ لَكَانَ قَدْ كَفَرَ....** العيون ۱/ ۱۵۳-۱۵۴، ح ۱.

ابو صلت هروی می گوید: چون مامون ...به امام رضا عليه السلامما در آیه وَذَا الثُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ ظَنَّ به معنای یقین کردی باشد؛ یعنی او یقین کرد که خداوند روزی اش را بر او تنگ نمی گرداند، آیا آیه وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ را نشنیدی که به معنای تنگ گرداندن روزی می باشد، و اگر یونس شک می کرد که خداوند قادر، در برابر او توانا نیست، بی شک کافر می گشت.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ: ... عَنْ الرِّضَا عليه السلام عَنْ أَبِي بَنْ مُوسَى... فَأَخْبَرَنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَذَا الثُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَقَالَ الرِّضَا عليه السلام ذَلِكَ يُؤْتَسَّرُ بِنُ مَتَّى عليه السلام ذَهَبَ مُغَاضِبًا لِقَوْمِهِ فَظَنَّ بِمَعْنَى اسْتَيْقَنَ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ أَلَيْسَ لَنْ نُضَيِّقَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ وَمِنْهُ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ أَوْ [أَي] صَيِّقٌ وَقَفَّرَ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَلَيْسَ ظُلْمَةُ اللَّيْلِ وَظُلْمَةُ الْبَحْرِ وَظُلْمَةُ بَطْنِ الْحَوْتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ** بِتَرْكِ مِثْلِ هَذِهِ الْعِبَادَةِ الَّتِي قَدْ فَرَعْتَنِي لَهَا فِي بَطْنِ

الْحَوْتَ فَاسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُ وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ لَلَّيْتُ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ فَقَالَ الْمَأْمُونُ لِلَّهِ دُرُّكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ.

علی بن محمد بن جهم روایت کرده، از امام رضا علیه السلام....: این آیه را برایم توضیح بده: وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ. امام رضا علیه السلام فرمودند: او یونس بن متی علیه السلام است که با خشم به سمت قومش رفت. عبارت فَظَنَّ در این جا به معنای یقین کرد، می باشد. بنابراین یقین کرد که أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ یعنی روزی اش را بر او تنگ نمی کنیم، و معنای آن، به مانند این آیه است که می گوید: وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ در این هنگام فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ یعنی در تاریکی های شب و تاریکی دریا و تاریکی شکم ماهی ندا داد که أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ و این به خاطر ترک چنین عبادتی است که در این جا و در شکم ماهی مرا برای انجام آن آزاد گذاشتی. سپس خداوند به او پاسخ گفت و فرمود: فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ لَلَّيْتُ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ. مأمون گفت: آفرین بر تو، ای ابا حسن.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي بَيْتٍ أُمِّ سَلَمَةَ فِي لَيْلَتِهَا فَقَدَتْهُ مِنَ الْفَرَاشِ فَدَخَلَهَا مِنْ ذَلِكَ مَا يَدْخُلُ النِّسَاءُ فَقَامَتْ تَطْلُبُهُ فِي جَوَانِبِ الْبَيْتِ حَتَّى انْتَهَتْ إِلَيْهِ وَهُوَ فِي جَانِبٍ مِنَ الْبَيْتِ قَائِمٌ رَافِعٌ يَدَيْهِ بَيْنِي وَهُوَ يَقُولُ اللَّهُمَّ لَا تَنْزِعْ مِنِّي صَالِحَ مَا أَعْطَيْتَنِي أَبَدًا اللَّهُمَّ وَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا اللَّهُمَّ لَا تُشِمْتَ بِي عَدُوًّا وَلَا حَاسِدًا أَبَدًا اللَّهُمَّ لَا تَرُدَّنِي فِي سُوءِ اسْتِنْقَذْتَنِي مِنْهُ أَبَدًا قَالَ فَانْصَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِبُكَائِهَا فَقَالَ لَهَا مَا يُبْكِيكِ يَا أُمِّ سَلَمَةَ فَقَالَتْ يَا أَيُّ أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلِمَ لَا أَبْكِي وَأَنْتَ بِالْمَكَانِ الَّذِي أَنْتَ بِهِ مِنَ اللَّهِ قَدْ عَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ تَسْأَلُهُ أَنْ لَا يُشِمْتَ بِكَ عَدُوًّا أَبَدًا وَلَا حَاسِدًا وَأَنْ لَا يَرُدَّكَ فِي سُوءِ اسْتِنْقَذَكَ مِنْهُ أَبَدًا، وَأَنْ لَا يَنْزِعَ عَنْكَ صَالِحَ مَا أَعْطَاكَ أَبَدًا وَأَنْ لَا يَكِلَكَ إِلَى نَفْسِكَ طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا فَقَالَ يَا أُمِّ سَلَمَةَ وَمَا يُؤْمِنُنِي وَإِنَّمَا وَكَّلَ اللَّهُ يُؤَسِّسَ بَنَ مَتَّى إِلَى نَفْسِهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ فَكَانَ مِنْهُ مَا كَانَ. تفسير القتي ۲/ ۷۴-۷۵.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه وآله و سلم یک شب در خانه ام سلمه بود و برای یک لحظه او پیامبر صلی الله علیه وآله و سلم را در بستر نیافت و ترس و واهمه ای زنانه او را در بر گرفت و در گوشه و کنار خانه به دنبال پیامبر به راه افتاد، تا این که به او رسید و ایشان را در گوشه ای از خانه یافت که دستانش را بالا برده است و می گرید و می گوید: خدایا چیزهای نیکویی که تا به حال به من دادی، از من بگیر، و حتی به اندازه یک چشم به هم زدن مرا به خودم وامگذار، خداوندا! هیچ دشمن و حسودی را نسبت به من شاد نگردان. خداوندا! از تویی خواهم که هیچ گاه مرا به بدی هایی که مرا از آن نجات دادی، باز نگردانی. سپس ام سلمه شروع کرد به گریه کردن، تا این که پیامبر صلی الله علیه وآله و سلم متوجه گریه او شد و برگشت و فرمود: چه چیز تو را به گریه واداشته است ای ام سلمه؟ او گفت: پدر و مادرم فدایت شوند، چرا گریه نکنم حال آن که تو با این جای گاهی که در محضر خداوند داری و با وجود این که خداوند تمامی گناهان پیش و پس تو را آمرزیده، از او می خواهی که دشمنی را از تو شاد نگرداند و به اندازه یک چشم به هم زدن تو را به خود وانگذارد و تو را به بدی هایی که تو را از آن رها نکرده، باز نگرداند و خوبی هایی که به تو بخشیده، از تو نگیرد؟ سپس رسول خدا صلی الله علیه وآله و سلم فرمودند: ای ام سلمه!

چه چیزی وضعیت مرا تضمین می کند؟ خداوند به اندازه یک چشم به هم زدن، یونس بن متی را به خود وا گذاشت و آن کار از او سر زد.

عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ خُرَّاسَانَ بِالرَّبْدَةِ جُعِلْتُ فِدَاكَ لَمْ أُرْزُقْ وَلَدًا فَقَالَ لَهُ إِذَا رَجَعْتَ إِلَى بِلَادِكَ وَأَرَدْتَ أَنْ تَأْتِيَ أَهْلَكَ فَاقْرَأْ إِذَا أَرَدْتَ ذَلِكَ وَذَا الثُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ إِلَى ثَلَاثِ آيَاتٍ فَإِنَّكَ سَتَرَزُقُ وَلَدًا إِنْ شَاءَ اللَّهُ.. الكافي ۱۰/۶، ح ۱۰.

ابی جمیل از امام جعفر صادق علیه السلام روایت می کند که فردی از خراسان در ربذه نزد ایشان آمد و گفت: فدایت شوم، خدا به من فرزندی عطا نکرده است. امام به ایشان فرمودند: هنگامی که به دیارت برگشتی و به خانه ات رفتی و خواستی نزد همسرت بروی، آیه: وَذَا الثُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ را سه بار بخوان؛ آن گاه اگر خدا بخواهد، صاحب فرزند خواهی شد.

علي بن إبراهيم : سَأَلَ بَعْضُ الْيَهُودِ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ عَنْ سَجْنٍ طَافَ أَقْطَارَ الْأَرْضِ بِصَاحِبِهِ، فَقَالَ يَا يَهُودِي أَمَّا السَّجْنُ الَّذِي طَافَ أَقْطَارَ الْأَرْضِ بِصَاحِبِهِ فَإِنَّهُ الْحَوْتُ الَّذِي حَبَسَ يُونُسَ فِي بَطْنِهِ فَدَخَلَ فِي بَحْرِ الْقُلُومِ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى بَحْرِ مِصْرَ ثُمَّ دَخَلَ فِي بَحْرِ طَبْرِسْتَانَ ثُمَّ خَرَجَ فِي دَجَلَةِ الْعَوْرَاءِ ثُمَّ مَرَّتْ بِهِ تَحْتَ الْأَرْضِ حَتَّى لَحِقَتْ بِقَارُونَ، وَكَانَ قَارُونُ هَلَكَ فِي أَيَّامِ مُوسَى وَوَكَّلَ اللَّهُ بِهِ مَلَكًا يُدْخِلُهُ فِي الْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ قَامَةَ رَجُلٍ وَكَانَ يُونُسَ فِي بَطْنِ الْحَوْتِ يُسَبِّحُ اللَّهَ وَيَسْتَغْفِرُهُ فَسَمِعَ قَارُونُ صَوْتَهُ فَقَالَ لِلْمَلِكِ الْمُوَكَّلِ بِهِ أَنْظِرْنِي فَإِنِّي أَسْمَعُ كَلَامَ آدَمِي فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى الْمَلِكِ الْمُوَكَّلِ بِهِ أَنْظِرْهُ فَأَنْظَرَهُ ثُمَّ قَالَ قَارُونُ مَنْ أَنْتَ قَالَ يُونُسُ أَنَا الْمَذْنُوبُ الْخَاطِئُ يُونُسُ بْنُ مَتَّى قَالَ فَمَا فَعَلَ الشَّدِيدُ الْعُضْبُ لِلَّهِ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ. قَالَ هِيَ هَاتِ هَلَكَ. قَالَ فَمَا فَعَلَ الرَّءُوفُ الرَّحِيمُ عَلَى قَوْمِهِ هَارُونُ بْنُ عِمْرَانَ، قَالَ هَلَكَ قَالَ فَمَا فَعَلْتَ كُلُّكُمْ بَنُو عِمْرَانَ الَّتِي كَانَتْ سُمِّيَتْ لِي قَالَ هِيَ هَاتِ مَا بَقِيَ مِنْ آلِ عِمْرَانَ أَحَدٌ، فَقَالَ قَارُونُ وَآسَفِي عَلَى آلِ عِمْرَانَ! فَشَكَرَ اللَّهُ لَهُ ذَلِكَ فَأَمَرَ اللَّهُ الْمَلِكَ الْمُوَكَّلَ بِهِ أَنْ يَرْفَعَ عَنْهُ الْعَذَابَ أَيَّامَ الدُّنْيَا، فَرَفَعَ عَنْهُ فَلَمَّا رَأَى يُونُسَ ذَلِكَ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ: أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ، فَاسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُ وَآمَرَ الْحَوْتَ أَنْ تَلْفِظَهُ فَلَفَظَتْهُ عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ وَقَدْ ذَهَبَ جِلْدُهُ وَلَحْمُهُ وَأَنْبَتَ اللَّهُ عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَفُطِينٍ وَهِيَ الدُّبَاءُ فَأَظْلَمَتْهُ مِنَ الشَّمْسِ فَشَكَرَ. تفسير القتي ۱/ ۳۱۸-۳۱۹.

علی بن ابراهیم:....مردی یهودی از امیر مؤمنان حضرت علی علیه السلام پرسید: آن کدام زندان بود که زندانی خود را در پهنه زمین به حرکت درآورد؟ فرمود: ای یهودی! و اما زندانی که زندانی خود را در پهنه زمین به حرکت درآورد، آن زندان، همان ماهی بود که یونس علیه السلام را در شکمش حبس کرد و به دریای قلزم درآمد و از آن جا به دریای مصر رفت و آن گاه به دریای طبرستان داخل شد و سپس وارد دجله عوراء شد و پس از آن یونس را به اعماق زمین برد تا این که نزد قارون رسید. قارون که در روزگار موسی علیه السلام هلاک شده بود و خداوند فرشته ای را بر او گمارده بود تا هر روز به اندازه قامت یک مرد، او را به زمین فرو برد، به ناگاه صدای یونس علیه السلام را شنید که در شکم ماهی، خداوند را ستایش می کرد و از او آمرزش می طلبید. پس به آن فرشته که بروی گمارده شده بود گفت: اندکی به من مهلت بده، صدای انسانی را می شنوم. خداوند به آن فرشته وحی فرمود: او را مهلت بده. و فرشته چنین کرد. قارون عرض کرد: تو کیستی؟ فرمود: من گناه کاری خطاکار، یونس بن متی هستم. قارون عرض کرد: از آن موسی بن عمران که از برای خدا خشمی سهمگین داشت، چه خبر داری؟ فرمود: ای دریغ! درگذشت. قارون عرض

کرد: از آن هارون بن عمران که بر قوم خویش دلسوز و مهربان بود، چه خبر داری؟ فرمود: درگذشت. قارون عرض کرد: از آن گنم بنت عمران که نامزد من بود، چه خبر داری؟ فرمود: ای دریغ، از خاندان عمران هیچ کس به جا نماند. قارون عرض کرد: افسوس از خاندان عمران. در آن دم خداوند به خاطر افسوسی که خورد، وی را درخور پاداش دید و به فرشته گمارده شده فرمان داد که عذاب کردار روزهای دنیا را از او بردارد و فرشته از عذاب او دست کشید. چون بر یونس چنین گذشت، فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ: أُنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ. آن گاه خداوند خواسته اش را برآورده ساخت و به ماهی فرمان داد تا او را بیرون افکند و این چنین ماهی وی را در ساحل دریا بیرون افکند، حال آن که گوشت و پوستی بیش از او نمانده بود. خداوند رویانید عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ تا در برابر خورشید، بر او سایه اندازد و یونس شکر پرودگار به جای آورد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: لَبِثَ يُونُسُ فِي بَطْنِ الْحُوتِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَ نَادَى فِي الظُّلُمَاتِ ظُلْمَةَ بَطْنِ الْحُوتِ وَ ظُلْمَةَ اللَّيْلِ وَ ظُلْمَةَ الْبَحْرِ أُنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ [ثُبْتُ إِلَيْكَ] إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ، فَاسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُ فَأَخْرَجَهُ الْحُوتُ إِلَى السَّاحِلِ ثُمَّ قَذَفَهُ فَأَلْقَاهُ بِالسَّاحِلِ وَ أَثْبَتَ اللَّهُ عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ وَ هُوَ الْقُرْغُ تفسير القمي ۱/ ۳۱۹.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: یونس سه روز در شکم ماهی به جا ماند و فِي الظُّلُمَاتِ یعنی تاریکی شکم ماهی و تاریکی شب و تاریکی دریا ندا سر داد: أُنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ بسوی توبه می کنم إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ. آن گاه خداوند خواسته اش را برآورده ساخت و ماهی او را به سوی ساحل برد و بیرون افکند و بر ساحل انداخت و خداوند عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ رویانید و او از میوه آن می مکید.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : بِحَبْسِهِ يُونُسُ فِي بَطْنِ الْحُوتِ حَيْثُ ذَهَبَ مُعَاضِباً مُذْنِباً : وَ أَمَّا هَفَوَاتُ الْأَنْبِيَاءِ عليهم السلام وَ مَا بَيَّنَّهُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَ وَفُوعَ الْكِتَابَةِ مِنْ أَسْمَاءٍ مِنْ اجْتَرَمَ أَعْظَمَ مِمَّا اجْتَرَمَتْهُ الْأَنْبِيَاءُ مِمَّنْ شَهِدَ الْكِتَابُ بِظُلْمِهِمْ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَدَلِّ الدَّلَائِلِ عَلَى حِكْمَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الْبَاهِرَةِ وَ قُدْرَتِهِ الْقَاهِرَةِ وَ عِزَّتِهِ الظَّاهِرَةِ لِأَنَّهُ عَلِمَ أَنَّ بَرَاهِينَ الْأَنْبِيَاءِ تَكْبُرُ فِي صُدُورِ أُمَمِهِمْ وَ أَنَّ مِنْهُمْ مَنْ يَتَّخِذُ بَعْضُهُمْ إِلْهًا كَالَّذِي كَانَ مِنَ النَّصَارَى فِي ابْنِ مَرْيَمَ فَذَكَّرَهَا دَلَالَةً عَلَى تَخَلُّفِهِمْ عَنِ الْكَمَالِ الَّذِي تَقَرَّرَ. الاحتجاج/ ۲۴۹.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:..... و اینکه یونس را بخاطر اینکه با غضب و ذنب از شهر خارج شد در شکم ماهی حبس نمود.. و اما لغزش و خطاهای انبیاء که در قرآن مذکور است، و نیز خطایای افرادی که به ظاهر جرمشان از انبیاء بزرگتر است ولی بصورت ضمیر و مکتوب از آنان نام برده شد، همه و همه از بهترین دلائل بر حکمت خیره کننده خداوند عز و جل، و قدرت قاهره و عزت ظاهره او است، زیرا حضرت حق نیک بدین نکته واقف بود که براهین انبیاء در قلب و سینه های امتهای ایشان به غایت بزرگ و گرانست، به همین خاطر برخی آنان را به خدایی عبادت کنند، مانند کار نصاری نسبت به عیسی بن مریم، بدین جهت این اشارات را دلیل بر تخلف ایشان از کمالی قرار داده که معبود نشوند...

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: فَلَمَّا رَأَى قَوْمُ يُونُسَ أَنَّ الْعَذَابَ قَدْ صُرِفَ عَنْهُمْ هَبَطُوا إِلَى مَنَازِلِهِمْ عَنْ رُءُوسِ الْجِبَالِ وَ صَمُّوا إِلَيْهِمْ نِسَاءَهُمْ وَ أَوْلَادَهُمْ وَ أَمْوَالَهُمْ وَ حَمِدُوا اللَّهَ عَلَى مَا صُرِفَ عَنْهُمْ وَ أَصْبَحَ يُونُسُ وَ تَنُوحًا يَوْمَ الْحُمَيْسِ فِي مَوْضِعِهِمَا الَّذِي كَانَا فِيهِ لَا يَشْكَاَنَّ أَنَّ الْعَذَابَ قَدْ نَزَلَ بِهِمْ وَ أَهْلَكَهُمْ جَمِيعًا لَمَّا خَفِيَتْ أَصْوَاتُهُمْ عِنْدَهُمَا فَأَقْبَلَا نَاحِيَةَ الْقَرْيَةِ يَوْمَ الْحُمَيْسِ مَعَ طُلُوعِ الشَّمْسِ

يَنْظُرَانِ إِلَى مَا صَارَ إِلَيْهِ الْقَوْمُ فَلَمَّا دَنَوْا مِنَ الْقَوْمِ وَاسْتَقْبَلَتْهُمُ الْحَطَابُونَ وَ الْحَمَاهُ وَ الرُّعَاةُ بِأَغْنَامِهِمْ وَ نَظَرُوا إِلَى أَهْلِ الْقَرْيَةِ مُطْمَئِنِّينَ قَالَ يُونُسُ لَتَنُوحَا يَا تَنُوحَا كَذَّبَنِي الْوَحْيُ وَ كَذَّبَتْ وَعْدِي لِقَوْمِي وَ لَا عِزَّةَ لِي وَ لَا يَرْوُنَّ لِي وَجْهًا أَبَدًا بَعْدَ مَا كَذَّبَنِي الْوَحْيُ فَانْطَلَقَ يُونُسُ هَارِبًا عَلَى وَجْهِهِ مُغَاضِبًا لِرَبِّهِ نَاحِيَةَ الْبَحْرِ مُسْتَنْكِرًا فِرَارًا مِنْ أَنْ يَرَاهُ أَحَدٌ مِنْ قَوْمِهِ فَيَقُولَ لَهُ يَا كَذَّابُ فَلِذَلِكَ قَالَ اللَّهُ وَ ذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ الْآيَةَ وَ رَجَعَ تَنُوحًا إِلَى الْقَرْيَةِ. تفسیر العیاشی ۲/ ۱۲۹-۱۳۰، ح ۴۴.

امام باقر علیه السلام فرمودند:....وقتی قوم یونس دیدند عذاب از آنان برداشته شده، از بالای کوه، رو به سوی منازل شان فرود آمدند و همسران و فرزندان و اموالشان به آنان پیوستند و خدای را به خاطر برداشتن عذاب، سپاس گفتند. یونس و تنوخا، روز پنج شنبه را در همان جایی که بودند به صبح رساندند و تردیدی نداشتند که عذاب الهی بر آن قوم، نازل شده و همه را به هلاکت رسانده است. آن دو، روز پنج شنبه وقتی همه سر و صداها خاموش شد، هنگام طلوع آفتاب به طرف شهر رفتند تا ببینند چه بر سر مردم آمده است. چون به شهر رسیدند با خارکنان و خرکچیان و چوپانان و گوسفندان آنان روبرو شدند و دیدند مردم شهر با خیالی آسوده به زندگی خود ادامه می دهند. یونس رو به تنوخا کرده و گفت: ای تنوخا! وحی به من دروغ گفت و وعده من به مردم نیز دروغ از آب درآمد. حال که وحی به من دروغ گفت، به عزت پروردگارم قسم که قوم من، هیچگاه روی مرا نخواهند دید. پس در حالی که به خاطر پروردگارم خشمگین بود، سر به بیابان نهاده و گریخت و برای آن که مبدا یکی از افراد قومش، او را ببیند و به او بگوید: ای دروغگو! به صورت ناشناس به سمت دریای ایله فرار کرد. از همین رو بود که خداوند متعال فرمود: وَ ذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ تَنُوحَا بِهِ شَهْرٍ بَازْغَشْتِ...

حَدِيثُ أَبِي حَمْرَةَ الثُّمَالِيِّ أَنَّهُ دَخَلَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ عَلَى زَيْنِ الْعَابِدِينَ وَ قَالَ يَا ابْنَ الْحُسَيْنِ ۖ أَأَنْتَ الَّذِي تَقُولُ إِنَّ يُونُسَ بْنَ مَتَّى إِذَا لَقِيَ مِنَ الْحُوتِ مَا لَقِيَ لِأَنَّهُ عُرِضَتْ عَلَيْهِ وَ لَا يَهُ جَدِّي فَتَوَقَّفَ عِنْدَهَا قَالَ بَلَى تَكَلِّتُكَ أُمُّكَ قَالَ فَأَرِنِي آيَةَ ذَلِكَ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ فَأَمَرَ بِشَدِّ عَيْنَيْهِ بِعَصَابَةٍ وَ عَيْنَيْ بِعَصَابَةٍ ثُمَّ أَمَرَ بَعْدَ سَاعَةٍ بِفَتْحِ أَغْيُنِنَا إِذَا نَحْنُ عَلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ تَضَرَّبَ أَمْوَاجُهُ فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ يَا سَيِّدِي دَمِي فِي رَقَبَتِكَ اللَّهُ اللَّهُ فِي نَفْسِي فَقَالَ هِيهِ وَ أَرِيهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ثُمَّ قَالَ يَا أَيَّتُهَا الْحُوتُ قَالَ فَأُطْلِعَ الْحُوتُ رَأْسَهُ مِنَ الْبَحْرِ مِثْلَ الْجَبَلِ الْعَظِيمِ وَ هُوَ يَقُولُ لَبَيْكَ لَبَيْكَ يَا وَلِيَّ اللَّهِ فَقَالَ مَنْ أَنْتَ قَالَ أَنَا حُوتٌ يُونُسُ يَا سَيِّدِي قَالَ أَنْبِئْنَا بِالْخَبَرِ قَالَ يَا سَيِّدِي إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا مِنْ آدَمَ إِلَى أَنْ صَارَ جَدُّكَ مُحَمَّدٌ إِلَّا وَ قَدْ عَرَضَ عَلَيْهِ وَ لَا يَتَكُمُ أَهْلَ النَّبِيِّتِ فَمَنْ قَبْلَهَا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ سَلِمَ وَ تَخَلَّصَ وَ مَنْ تَوَقَّفَ عَنْهَا وَ تَتَعَتَعَ فِي حَمْلِهَا لَقِيَ مَا لَقِيَ آدَمُ مِنَ الْمَعْصِيَةِ وَ مَا لَقِيَ نُوحٌ مِنَ الْغَرَقِ وَ مَا لَقِيَ إِبْرَاهِيمُ مِنَ النَّارِ وَ مَا لَقِيَ يُوسُفُ مِنَ الْجُبِّ وَ مَا لَقِيَ أَيُّوبُ مِنَ الْبَلَاءِ وَ مَا لَقِيَ دَاوُدُ مِنَ الْخَطِيئَةِ إِلَى أَنْ بَعَثَ اللَّهُ يُونُسَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ يَا يُونُسُ تَوَلَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيًّا وَ الْأَئِمَّةَ الرَّاشِدِينَ مِنْ صُلْبِهِ فِي كَلَامٍ لَهُ قَالَ فَكَيْفَ أَتَوَلَّى مَنْ لَمْ أَرَهُ وَ لَمْ أَعْرِفْهُ وَ ذَهَبَ مُغْتَاظًا فَأَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَيَّ أَنْ التَّقِمِ يُونُسَ وَ لَا تُوهِنْ لَهُ عَظْمًا فَمَكَتْ فِي بَطْنِي أَرْبَعِينَ صَبَاحًا يَطُوفُ مَعِيَ الْبَحَارُ فِي ظُلُمَاتٍ مِائَاتٍ يُنَادِي أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ قَدْ قَبِلْتُ وَ لَا يَهُ عَلَيَّ بَنِي أَبِي طَالِبٍ وَ الْأَئِمَّةَ الرَّاشِدِينَ مِنْ وَلَدِهِ فَلَمَّا آمَنَ بِوَلَايَتِكُمْ أَمَرَنِي رَبِّي فَقَدَفْتُهُ عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ فَقَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ ارْجِعْ أَيُّهَا الْحُوتُ إِلَى وَكْرِكَ وَ اسْتَوَى الْمَاءُ الْمُنَاقِبَ ۴/ ۱۳۸-۱۳۹.

ابو جعفر ثمالی نقل می کند که عبد الله بن عمر بر زین العابدین وارد شد و گفت: ای فرزند حسین. آیا تو هستی که می گویی یونس بن متی به سبب قبول نکردن ولایت جدت دچار آن بلا گشت و نهنگ او را بلعید؟ فرمودند: بله. مادرت به عزایت

بنشینند! ابن عمر به ایشان گفت: اگر راست می گویی این مسأله را به من ثابت کن. در این هنگام زین العابدین علیه السلام دستور دادند چشمان من و ابن عمر را با پارچه ای بستند. پس از مدتی پارچه را باز کردند. ما ناگهان خود را در کنار ساحل عظیمی یافتیم. ابن عمر خطاب به امام گفت: ای آقای من. خون من در گردن شما خواهد بود. شما را سوگند می دهم به من آسیبی نرسانید. حضرت فرمود: آرام بگیر و اگر راست می گویی نترس. سپس فریاد زد: ای نهنگ یونس، ناگهان نهنگی سر خود را مانند کوهی عظیم از آب بیرون آورد، در حالی که می گفت: لبیک لبیک ای ولی خدا، حضرت علیه السلام فرمود: تو کیستی؟ او گفت: ای مولای من، من نهنگ یونس علیه السلام هستم، حضرت علیه السلام فرمود: ما را از اخبار خود مطلع کن، نهنگ گفت: ای مولای من، خداوند تبارک و تعالی هیچ پیامبری را مبعوث نفرمود، جز اینکه ولایت شما را بر او عرضه کرد، پس هر کس که آن را می پذیرفت در سلم و خلاصی واقع می شد و هر کس در پذیرش آن توقف و درنگ می نمود به بلیه و آزمایشی مبتلا می شد، مانند خطیئه آدم، غرق نوح، در آتش افتادن ابراهیم، در چاه افتادن یوسف و مبتلا شدن ایوب به بلایا، خطیئه داود و ... تا آنکه نوبت به یونس رسید و خداوند به او وحی کرد: ای یونس ولایت امیر المؤمنین علی و ائمه راشدین از نسل او را بپذیر و او را دوست بدار، یونس گفت: چگونه ولایت کسی را که او را نمی شناسم و ندیده ام بپذیرم و با حالت غضب به راه افتاد، آنگاه خداوند تعالی به من وحی نمود تا یونس را ببیلم، و او چهل روز در شکم من هفت دریا را سیر می کرد و از میان ظلمات سه گانه ندا می کرد: لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ و سپس ولایت شما را پذیرفت، وقتی به ولایت جد شما و ولایت اولاد او ایمان آورد، پروردگارم به من فرمان داد او را در ساحل دریا بیاورم. آنگاه حضرت زین العابدین علیه السلام فرمود: ای ماهی، به خانه خود بازگرد و بعد از رفتن او آب آرام گرفت.

عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: عَجِبْتُ لِمَنْ فَرَعَ مِنْ أَرْبَعِ كَيْفَ لَا يَفْرَغُ إِلَى أَرْبَعِ عَجِبْتُ لِمَنْ خَافَ كَيْفَ لَا يَفْرَغُ إِلَى قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَسْبُنَا اللَّهُ وَ نِعْمَ الْوَكِيلُ فَإِنِّي سَمِعْتُ اللَّهَ جَلَّ جَلَالُهُ يَقُولُ بِعَقِبِهَا فَأَنْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَ فَضْلٍ لَمْ يَمَسْسَهُمْ سُوءٌ وَ عَجِبْتُ لِمَنْ اغْتَمَّ كَيْفَ لَا يَفْرَغُ إِلَى قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ فَإِنِّي سَمِعْتُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ بِعَقِبِهَا فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَ نَجَّيْنَاهُ مِنَ الْعَمِّ وَ كَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ. الحِصَالُ / ۲۱۸، ح ۴۳.

امام صادق علیه السلام فرمودند: در شگفتم از آن که از چهار چیز می ترسد به چهار چیز پناه نمی برد! در تعجب هستم از آن که از دشمن می هراسد، چرا به گفتار خدا پناه نمی برد؟ که گفته: حَسْبُنَا اللَّهُ وَ نِعْمَ الْوَكِيلُ زیرا دیدم خدا در پس آن فرموده فَأَنْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَ فَضْلٍ لَمْ يَمَسْسَهُمْ سُوءٌ. در شگفت هستم از آن که اندوهناک است، چرا به گفتار خدا پناه نمی برد؟ که فرموده: لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ. چون دیدم که خدا از پس آن گفته: فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَ نَجَّيْنَاهُ مِنَ الْعَمِّ وَ كَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ ...

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ النَّاسَ يَعْبُدُونَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى ثَلَاثَةِ أَوْجُهٍ فَطَبَقَةُ يَعْبُدُونَهُ رَغْبَةً فِي ثَوَابِهِ فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْخُرَاصِ وَ هُوَ الظَّمْعُ وَ آخَرُونَ يَعْبُدُونَهُ فَرَقًا مِنَ النَّارِ فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْعَبِيدِ وَ هِيَ الرَّهْبَةُ وَ لَكِنِّي أَعْبُدُهُ حُبًّا لَهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْكِرَامِ. الحِصَالُ / ۱۸۸، ح ۲۵۹.

امام صادق عليه السلام فرمودند: مردمان خدای را به سه روی می‌پرستند: گروهی برای دریافت پاداش وی را می‌پرستند. این بندگی آزمندان است و این آزمندیست، و گروهی دیگر از بیم دوزخ ویرا می‌پرستند این بندگی بردگان است، این بیم است. اما من چون او را دوست دارم می‌پرستم، این پرستش آزاد مردان است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: الرَّغْبَةُ أَنْ تَسْتَقْبَلَ بِبَطْنِ كَفِّكَ إِلَى السَّمَاءِ وَالرَّهْبَةُ أَنْ تَجْعَلَ ظَهَرَ كَفِّكَ إِلَى السَّمَاءِ وَقَوْلُهُ **وَتَبَتَّلَ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا** قَالَ الدُّعَاءُ بِاصْبِغْ وَاحِدَةً تُشِيرُ بِهَا وَالتَّضَرُّعُ تُشِيرُ بِاصْبِغِكَ وَتُحَرِّكُهُمَا وَالْإِبْتِهَالُ رَفْعُ الْيَدَيْنِ وَتَمُدُّهُمَا وَذَلِكَ عِنْدَ الدَّمْعَةِ ثُمَّ ادْعُ. الكافي ۲/ ۷۹، ۴، ح ۱.

امام حضرت صادق عليه السلام فرمود: رغبت آن است که کف دو دست خود را بسوی آسمان بداری، و رهبت آن است که پشت دستهایت را بسوی آسمان بداری. و در گفتار خدای عزوجل: وَ تَبَتَّلَ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا فرمود: تبتل: دعا کردن بیک انگشت اسست که بدانم اشاره کنی، و تضرع عليه السلام این است که با دو انگشت اشاره کنی و آندو را حرکت دهی، و ابتهال: بالا بردن هر دو دست است و اینکه آنها را بکشی، و این موقع اشک ریختن است، و سپس دعا کن.

وَالَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ (۹۱) إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ (۹۲) وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ كُلُّ إِلَيْنَارٍ جَعُونَ (۹۳) فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعِيهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ (۹۴) وَحَرَامٌ عَلَى قَرْبَةٍ أَهْلَكَ نَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ (۹۵) حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ (۹۶) وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارِ الَّذِينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ (۹۷) إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ (۹۸) لَوْ كَانَ هَؤُلَاءِ آلَهِةَ مَا وَرَدُوا هَا وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ (۹۹) لَهُمْ فِيهَا زَوْجَةٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ (۱۰۰)

و آن [زن را یاد کن] که خود را پاکدامن نگاه داشت و از روح خویش در او دمیدیم و او و پسرش را برای جهانیان آیتی قرار دادیم (۹۱) این است امت شما که امتی یگانه است و منم پروردگار شما پس مرا پرستید (۹۲) و ای [دینشان را میان خود پاره پاره کردند همه به سوی ما بازی کردند] (۹۳) پس هر که کارهای شایسته انجام دهد و مؤمن [هم] باشد برای تلاش او ناسپاسی نخواهد بود و ما میم که به سود او ثبت می‌کنیم (۹۴) و بر [مردم] شهری که آن را هلاک کرده ایم بازگشتشان [به دنیا] حرام است (۹۵) تا وقتی که یاجوج و ماجوج [را هشان] گشوده شود و آنها از هر پشته ای بتازند (۹۶) و وعد حق نزدیک گردد ناگهان دیدگان کسانی که کفر ورزید اند خیره می‌شود و می‌گویند ای وای بر ما که از این [روز] در غفلت بودیم بلکه ما مستمگر بودیم (۹۷) در حقیقت شما و آن چه غیر از خدای پرستید هیزم دوزخید شما در آن وارد خواهید شد (۹۸) اگر اینها خدایانی [واقعی] بودند در آن وارد نمی‌شدند و حال آنکه جلدگی در آن ماندگارند (۹۹) برای آنها در آن جاناله ای زار است و در آن جا چیزی [

نمی‌شنوند (۱۰۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَا يَقُولُ النَّاسُ فِي هَذِهِ الْآيَةِ **وَيَوْمَ نَخْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا** قُلْتُ يَقُولُونَ إِنَّهَا فِي الْقِيَامَةِ قَالَ لَيْسَ كَمَا يَقُولُونَ إِنَّ ذَلِكَ فِي الرَّجْعَةِ أَيْ يَخْشُرُ اللَّهُ فِي الْقِيَامَةِ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا وَيَدْعُ الْبَاقِينَ إِنَّمَا آيَةُ الْقِيَامَةِ قَوْلُهُ **وَحَشَرْنَاَهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا....** تفسير القمي ۲/ ۷۵-۷۶.

امام صادق علیه السلام فرمود: مردم درباره **وَيَوْمَ نَخْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا** چه می گویند؟ عرض کردم: می گویند: این اتفاق در قیامت اتفاق می افتد. فرمود: چنین نیست که آنها می گویند. این اتفاق در رجعت واقع می شود؛ آیا خداوند در قیامت از هر امتی گروهی را محشور می کند و بقیه را رها می سازد؟! آیه روز قیامت **وَحَشَرْنَاَهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا** است....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَتَى بِالشَّمْسِ وَالْقَمَرِ فِي صُورَةِ ثَوْرَيْنِ عَقِيرَيْنِ فَيُقَدِّفَانِ بِيَهُمَا وَيَمْنُ يَعْْبُدُهُمَا فِي النَّارِ وَ ذَلِكَ أَنََّّهُمَا عُبِدَا قَرَضِيًّا. العلل/ ۶۰۰، ح ۷۸.

حضرت ابی عبد الله علیه السلام فرمودند: هنگامی که قیامت بپا شد خورشید و ماه در صورت دو گاو درخشان آورده شده بعد از آن دو و تمام کسانی که آن دو را در دنیا می پرستیدند در آتش انداخته می شوند و جهتش آن است که این دو کره در دنیا عبادت شدند و خشنود و راضی به آن گردیدند.

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَ الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ (۱۰۱) لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ (۱۰۲) لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَٰذَا يَوْمُكُمْ الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (۱۰۳) يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ (۱۰۴) وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ (۱۰۵) إِنَّ فِي هَٰذَا لَبَلَاغًا لِقَوْمٍ عَابِدِينَ (۱۰۶) وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ (۱۰۷) قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهُ وَاحِدٌ فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (۱۰۸) فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنْتُكُمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ وَإِنْ أُدْرِيَ أَقْرَبُ أَمْ بَعِيدُ مَا تُوعَدُونَ (۱۰۹) إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ (۱۱۰) وَإِنْ أُدْرِيَ لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ (۱۱۱) قَالَ رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ وَرَبُّنَا الرَّحْمَنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ (۱۱۲)

بی گمان کسانی که قبلاً از جانب مابه آنان وعده نیکو داده شده است از آن [آتش] دور داشته خواهند شد (۱۰۱) صدای آن را نمی شنوند و آنان در میان آن چه دلهایشان بخواهد جاودانند (۱۰۲) دهره بزرگ آنان را غمگین نمی کند و فرشته گان از آنها استقبال می کنند [و به آنان می گویند] این همان روزی است که به شما وعده می دادند (۱۰۳) روزی که آسمان را هم چون در پیچیدن صفحه نامه هادری پیچیم همان گونه که بار نخست آفرینش را آغاز کردیم دوباره آن را بازی گردانیم وعده ای است بر عهد ما که ما انجام دهیم (۱۰۴) و در حقیقت در زبور پس از تورات نوشتیم که زمین را بندگان شایسته مابه ارث خواهند برد (۱۰۵) به راستی در این [امور] برای مردم عبادت پیشه ابلاغی [حقیقی] است (۱۰۶) و تورا جز رحمتی برای جهانیان نفرستادیم (۱۰۷) بگو جز این نیست که به من وحی می شود که خدای شما خدایی یگانه است پس آیا مسلمان می شوید (۱۰۸) پس اگر روی بر تافتند بگو به [همه] شما به طور یکسان اعلام کردم و نمی دانم آن چه وعده داده شده اید آیا نزدیک است یا دور (۱۰۹) [آری] او

سخن آشكارا می داند و آن چه را پوشیده می دارید می داند (۱۱۰) و نمی دانم شاید آن برای شما آزمایشی و تا چندگاهی [وسیله] برخورداری باشد (۱۱۱) گفت پروردگارا [خودت] به حق داوری کن و به رغم آن چه وصف می کنی پروردگار ما همان بخشایشگر دستگیر است (۱۱۲)

عَنِ الثُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ: كُنَّا ذَاتَ لَيْلَةٍ عِنْدَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام سَمَّارًا إِذْ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ فَقَالَ أَنَا مِنْهُمْ وَأُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَوَثَّبَ وَدَخَلَ الْمَسْجِدَ وَهُوَ يَقُولُ لَا يَسْمَعُونَ حَسِيْسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ ثُمَّ كَبَّرَ لِلصَّلَاةِ. **تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۲۹، ح ۱۴.**

نعمان بن بشیر روایت می کند که شبی نزد امام علی بن ابی طالب علیه السلام نشسته بودیم و صحبت می کردیم که این آیه را خواند: إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ سپس فرمود: من از جمله ایشان هستم. نماز اقامه شد و بلند شد و در حالی که با خود آیه لَا يَسْمَعُونَ حَسِيْسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ را زمزمه می کرد وارد مسجد شد.

عَنْ رَبِيعِ بْنِ بَزِيعٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنْ بَنِي تَيْمٍ يَقُولُ لَهُ حَسَّانُ بْنُ رَابِصَةَ يَا بَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ لَقَدْ رَأَيْتُ رَجُلَيْنِ ذَكَرَا عَلِيًّا وَعُثْمَانَ فَتَلَا مِنْهُمَا فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ إِنَّ كَانَا لَعَنَاهُمَا فَلَعَنَهُمَا اللَّهُ تَعَالَى ثُمَّ قَالَ وَيَلَكُمْ يَا أَهْلَ الْعِرَاقِ كَيْفَ تَسُبُّونَ رَجُلًا هَذَا مَنَزِلُهُ مِنْ مَنَزِلِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى بَيْتِ عَلِيٍّ عليه السلام فِي الْمَسْجِدِ وَقَالَ فَو رَبِّ هَذِهِ الْحُرْمَةِ إِنَّهُ مِنَ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ **مِنَّا الْحُسْنَىٰ مَا لَهَا مَرْدُودٌ يَعْنِي بِذَلِكَ عَلِيًّا عليه السلام**. **تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۳۰، ح ۱۵.**

ربیع بن بزیع، از عبدالله بن عمر روایت می کند که فردی از بنی تیم به نام حسان بن رابصه، به عبدالله بن عمر گفت: ای اباعبدالرحمان! من دو نفر را دیدم که از علی علیه السلام و عثمان یاد نمودند و از آنان بدگویی کردند. سپس ابن عمر گفت: اگر آن دو را لعنت کرده باشند، خداوند بر آنان لعنت می فرستد. سپس گفت: وای بر شما ای اهالی عراق، چگونه فردی را که خانه اش با خانه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم این قدر فاصله داشت، دشنام می دهید؟ و با دستش به خانه علی علیه السلام در مسجد اشاره می کرد. سپس گفت: قسم به پروردگار این حریم، او الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ. منظور عبدالله بن عمر، علی بن ابی طالب علیه السلام بود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام، عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِكُلِّ شَيْءٍ يُعْبَدُ مِنْ دُونِهِ، مِنْ شَمْسٍ أَوْ قَمَرٍ أَوْ غَيْرِ ذَلِكَ، ثُمَّ يَسْأَلُ كُلَّ إِنْسَانٍ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ، فَيَقُولُ كُلُّ مَنْ عَبَدَ غَيْرَهُ: رَبَّنَا إِنَّا كُنَّا نَعْبُدُهَا لِتُقَرَّبَنَا إِلَيْكَ زُلْفَى. قَالَ: فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِلْمَلَائِكَةِ: اذْهَبُوا بِهِمْ وَبِمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ إِلَى النَّارِ، مَا خَلَا مِنْ اسْتَثْنَيْتُ، فَإِنَّ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ. **قرب الإسناد/ ۴۱.**

امام باقر علیه السلام، از پدرش، از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت می کنند که ایشان فرمودند: خداوند در روز قیامت اشیائی را مثل خورشید و ماه و ... که به جای او در دنیا مورد پرستش قرار گرفته اند، جمع می آورد. سپس از هر انسانی، در باره آن چه می پرستیده، سؤال می کند و او می گوید: پروردگارا! ما آنان را برای نزدیک شدن به تومی پرستیدیم. سپس خداوند تبارک و تعالی به فرشته گان می گوید: آنها را و هر چه را که می پرستیدند ببرید و به آتش اندازید، به جز کسانی را که استثنا نمودم. چرا که آنان از آتش دور نگه داشته می شوند.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَبْعَثُ اللَّهُ شِيعَتَنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى مَا فِيهِمْ مِنْ ذُنُوبٍ وَ عُيُوبٍ مُنْتَصِرَةً وَجُوهُهُمْ مَشُورَةٌ عَوْرَاتُهُمْ أَمْنَةٌ رُوعَاتُهُمْ قَدْ سَهَلَتْ لَهُمُ الْمَوَارِدُ وَ ذَهَبَتْ عَنْهُمْ الشَّدَائِدُ يَرْكَبُونَ نُوقًا مِنْ يَاقُوتٍ فَلَا يَزَالُونَ يَدُورُونَ خِلَالَ الْجَنَّةِ عَلَيْهِمْ شُرُكٌ مِنْ نُورٍ يَتَلَأَلُ نُوضَعُ لَهُمُ الْمَوَائِدُ فَلَا يَزَالُونَ يَطْعَمُونَ وَ النَّاسُ فِي الْحِسَابِ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَى أُولَئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَ هُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ . تأويل الآيات الباهرة / ۱- ۳۳۰، ح ۱۶.

امام جعفر صادق عليه السلام فرمودند: خداوند در روز قیامت شیعیان ما را با وجود گناهان و عیب‌های ایشان، روسفید و درخشان بر می‌انگیزاند و عیب‌هایشان را می‌پوشاند و مکان‌های گذر را برایشان آسان می‌سازد و سختی‌ها را از آنان می‌زداید و آنان را سوار بر شترانی از یاقوت می‌کند که افسارهایی از نور دارند و در بهشت با آن به گردش می‌پردازند و برایشان سفره‌هایی چیده می‌شود و پیوسته از آن میل می‌کنند؛ حال آن که دیگر مردم مشغول حسابرسی هستند، و آیه إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَى أُولَئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَ هُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ بیانگر همین مطلب می‌باشد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: فِي حَدِيثٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ إِنَّ عَلِيًّا وَ شِيعَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى كُتُبَانِ الْمِسْكِ الْأَذْفَرِ يَفْرَغُ النَّاسُ وَ لَا يَفْرَعُونَ وَ يَحْزَنُ النَّاسُ وَ لَا يَحْزَنُونَ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَرْعُ الْأَكْبَرُ وَ تَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَذَا يَوْمُكُمْ الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ. تأويل الآيات الباهرة / ۱- ۳۳۱- ۳۳۰، ح ۱۷.

امام باقر عليه السلام در حدیثی فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: همانا علی علیه السلام و شیعیانش در روز قیامت بر روی تپه‌هایی از مشک ناب قرار می‌گیرند. همه مردم، اندوهگین و مضطرب می‌شوند، اما آنان دچار هیچ اضطراب و اندوهی نمی‌گردند، و مراد از آیه شریفه: لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَرْعُ الْأَكْبَرُ وَ تَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَذَا يَوْمُكُمْ الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ همین می‌باشد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ آبَائِهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَا عَلِيُّ بَشِّرْ إِخْوَانَكَ بِأَنَّ اللَّهَ قَدْ رَضِيَ عَنْهُمْ إِذْ رَضِيَكَ لَهُمْ قَائِدًا وَ رَضُوا بِكَ وَلِيًّا يَا عَلِيُّ أَنْتَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ يَا عَلِيُّ شِيعَتُكَ الْمُتَنَجِّبُونَ وَ لَوْ لَا أَنْتَ وَ شِيعَتُكَ مَا قَامَ لِلَّهِ دِينَ وَ لَوْ لَا مَنْ فِي الْأَرْضِ مِنْكُمْ لَمَا أَنْزَلَتِ السَّمَاءُ قَطَرَهَا يَا عَلِيُّ لَكَ كُزْبِي الْجَنَّةِ وَ أَنْتَ دُو قَرْنِيهَا وَ شِيعَتُكَ تُعْرِفُ بِحُزْبِ اللَّهِ يَا عَلِيُّ أَنْتَ وَ شِيعَتُكَ الْقَائِمُونَ بِالْقِسْطِ وَ خَيْرُهُ اللَّهُ مِنْ خَلْقِهِ يَا عَلِيُّ أَنَا أَوَّلُ مَنْ يَنْفُضُ التُّرَابَ عَنْ رَأْسِهِ وَ أَنْتَ مَعِيَ ثُمَّ سَائِرُ الْخَلْقِ يَا عَلِيُّ أَنْتَ وَ شِيعَتُكَ عَلَى الْحَوْضِ تَسْقُونَ مَنْ أَحَبَبْتُمْ وَ تَمْنَعُونَ مَنْ كَرِهْتُمْ وَ أَنْتُمْ الْأَمْنُونَ يَوْمَ الْفَرْعِ الْأَكْبَرِ فِي ظِلِّ الْعَرْشِ يَفْرَغُ النَّاسُ وَ لَا تَفْرَعُونَ وَ يَحْزَنُ النَّاسُ وَ لَا يَحْزَنُونَ وَ فِيكُمْ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَاتُ إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَى أُولَئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَ هُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَرْعُ الْأَكْبَرُ وَ تَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَذَا يَوْمُكُمْ الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ. تأويل الآيات الباهرة / ۱- ۳۳۱- ۳۳۰، ح ۱۸.

امام صادق علیه السلام، از پدرانش صلوات الله علیهم اجمعین از امیرالمؤمنین علیه السلام روایت می‌کنند که ایشان فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بر روی منبرش به من فرمود: ای علی! به برادرانت مژده بده که خداوند از آنان خشنود شده است؛ چرا که تو را رهبر آنان برگزیده و آنان تو را ولی خود انتخاب نموده‌اند. ای علی! تو امیر مؤمنان و سرآمد خوش‌سیمایان عزیز و شریفی. ای علی! شیعیانت برگزیدگان منند و اگر تو و شیعیانت نبودید، دینی برای خداوند تبارک و تعالی برقرار نمی‌گشت

و اگر افرادی از شما بر روی زمین نمی بودند، آسمان، بارانی فرو نمی ریخت. ای علی! برای تو گنجی است در بهشت و تو ذو القرنین بهشت هستی و شیعیان تو با عنوان حزب خداوند شناخته می شوند. ای علی! تو و شیعیانت بر اساس عدل رفتاری کنید و برگزیدگان خداوند از میان بندگان می باشید. ای علی! من اولین کسی هستم که خاک از سرم زدوده می شود و تو در آن لحظه همراه من خواهی بود، و بعد از آن، دیگران از قبر بیرون می آیند. ای علی! تو و شیعیانت بر حوض، هر که را که بخواهید می نوشانید و هر که را ناپسند بدارید، از آن محروم می کنید و شما یان در روز ترس بزرگ، در زیر سایه عرش خدای رحمان خواهید بود؛ مردم هراسان و اندوهگین می گردند و شما هیچ دهره و اندوهی ندارید، و این آیه در مورد شما نازل شده است: إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِّنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ وَابْنُ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمودند:.....سودشان بدل کرده اند بظاهر زمین درون را و بفرای تنگی را و بانس غربتی را و بنور تاریکی را پس آمدند بزمین هم چنان که مفارقت کردند از آن پای برهنگان و تن برهنه گان بتحقیق کوچ کرده اند از دنیا با کردارهای خود بسوی زندگانی بسی دائمی و سرای باقی هم چنان که فرموده است او سبحانه کما بدأنا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْنا إِنَّا كُنَّا فاعِلین.

فَاعِلِينَ. التهج/ ۱۶۶-۱۶۷، الخطبة ۱۱۱.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....سودشان بدل کرده اند بظاهر زمین درون را و بفرای تنگی را و بانس غربتی را و بنور تاریکی را پس آمدند بزمین هم چنان که مفارقت کردند از آن پای برهنگان و تن برهنه گان بتحقیق کوچ کرده اند از دنیا با کردارهای خود بسوی زندگانی بسی دائمی و سرای باقی هم چنان که فرموده است او سبحانه کما بدأنا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْنا إِنَّا كُنَّا فاعِلین.

علی بن ابراهیم : قال: وَ لَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ قَالَ الْكُتُبُ كُلُّهَا ذِكْرٌ أَنَّ الْأَرْضَ يَرْثُهَا عِبَادِي الصَّالِحُونَ قَالَ الْقَائِمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ أَصْحَابُهُ قَالَ وَ الزَّبُورُ فِيهِ مَلَأْجِمٌ وَ تَحْمِيدٌ وَ تَمْجِيدٌ وَ دُعَاءٌ.. تفسیر القتی ۲/ ۷۷.

علی بن ابراهیم: وَ لَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ همه کتاب های آسمانی، ذکر می باشند و منظور از أَنَّ الْأَرْضَ يَرْثُهَا عِبَادِي الصَّالِحُونَ امام قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف و یارانش می باشند و در زبور، حماسه ها و ستایش و بزرگداشت و دعا می باشد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ:..... فَلَمَّا دَنَا عُمَرُ آدَمَ هَبَطَ عَلَيْهِ مَلَكُ الْمَوْتِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِيَقْبِضَ رُوحَهُ فَقَالَ لَهُ آدَمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا مَلَكُ الْمَوْتِ قَدْ بَقِيَ مِنْ عُمْرِي ثَلَاثِينَ سَنَةً فَقَالَ لَهُ مَلَكُ الْمَوْتِ أَلَمْ تَجْعَلْهَا لِابْنِكَ دَاوُدَ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ طَرَحْتَهَا مِنْ عُمْرِكَ حَيْثُ عَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكَ أَسْمَاءَ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ ذُرِّيَّتِكَ وَ عَرَضَ عَلَيْكَ أَعْمَارُهُمْ وَ أَنْتَ بَوَادِي الرُّوحَاءِ فَقَالَ آدَمُ يَا مَلَكُ الْمَوْتِ مَا أَذْكَرُ هَذَا فَقَالَ لَهُ مَلَكُ الْمَوْتِ يَا آدَمُ لَا تَجْهَلْ أَلَمْ تَسْأَلِ اللَّهَ أَنْ يُثَبِّتَهَا لِدَاوُدَ وَ يَمْحُوهَا مِنْ عُمْرِكَ فَأَثْبَتَهَا لِدَاوُدَ فِي الزَّبُورِ وَ مَحَاها مِنْ عُمْرِكَ مِنَ الذِّكْرِ.... تفسیر العیاشی ۲/ ۲۱۹، ح ۷۳.

امام باقر علیه السلام فرمودند:.....چون عمر آدم سپری شد، فرشته مرگ بر او فرود آمد تا روحش را بگیرد. آدم گفت: ای فرشته مرگ! از عمر من هنوز سی سال باقی است! فرشته مرگ به او گفت: ای آدم! مگر آن را به داود پیامبر اختصاص ندادی و از عمر خویش نکاستی، آن گاه که نام پیامبران نسل تو و عمر ایشان بر تو عرضه می شد و تو در آن روز در وادی روحاء بودی؟ حضرت فرمود: آدم گفت: مرا چیزی به خاطر نیست. فرشته مرگ گفت: ای آدم! راه انکار در پیش مگیر. مگر از خداوند

درخواست نکردی که آن را برای داود بنگارد و از عمر تو بکاهد و خداوند نیز آن را برای داود در زبور ثبت کرد و نگاشت و از عمر تو در ذکر کاست.

عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ سَأَلَهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ مَا الزَّبُورُ وَمَا الذِّكْرُ قَالَ الذِّكْرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالزَّبُورُ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى دَاوُدَ وَكُلِّ كِتَابٍ نَزَلَ فَهُوَ عِنْدَ أَهْلِ الْعِلْمِ وَنَحْنُ هُمْ**. الکافی ۱/ ۲۴۵-۲۴۶، ج ۶.

عبدالله بن سنان، از امام جعفر صادق علیه السلام روایت می کند، که از ایشان در مورد آیه: **وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ** پرسیدم و گفتم که منظور از زبور و ذکر در این آیه چیست؟ ایشان فرمودند: ذکر در نزد خداست، و زبور همان کتابی است که بر داود نازل شده است و هر کتابی که نازل شده است در نزد اهل علم که ما می باشیم، موجود می باشد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ **أَنَّ الْأَرْضَ يَرْثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ** هُمْ آلُ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله. تأویل الآيات الباهرة ۱/ ۳۳۲، ج ۱۹.

امام صادق علیه السلام در مورد آیه **أَنَّ الْأَرْضَ يَرْثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ** فرمودند: آنها آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم هستند.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام حَدِيثٌ طَوِيلٌ. وَفِيهِ يَقُولُ عليه السلام مَجِيبًا لِبَعْضِ الزَّنَادِقَةِ: وَأَمَّا قَوْلُهُ لِنَبِيِّهِ صلی الله علیه و آله: **وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ** وَ إِنَّكَ تَرَى أَهْلَ الْمِلَّةِ الْمُخَالَفَةَ لِلْإِيمَانِ وَمَنْ يَجْرِي مَجْرَاهُمْ مِنَ الْكُفَّارِ مُقِيمِينَ عَلَى كُفْرِهِمْ إِلَى هَذِهِ الْعَاثَةِ وَ إِنَّهُ لَوْ كَانَ رَحْمَةً عَلَيْهِمْ لَاهْتَدَوْا جَمِيعاً وَ نَجَّوْا مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِنَّمَا عَنَى بِذَلِكَ أَنَّهُ جَعَلَهُ سَبَباً لِّإِنْظَارِ أَهْلِ هَذِهِ الدَّارِ لِأَنَّ الْأَنْبِيَاءَ قَبْلَهُ بَعُثُوا بِالتَّصْرِيحِ لَا بِالتَّعْرِيزِ وَ كَانَ النَّبِيُّ مِنْهُمْ إِذَا صَدَعَ بِأَمْرِ اللَّهِ وَ أَجَابَهُ قَوْمُهُ سَلِمُوا وَ سَلِمَ أَهْلُ دَارِهِمْ مِنْ سَائِرِ الْخَلِيقَةِ وَ إِنْ خَالَفُوهُ هَلَكُوا وَ هَلَكَ أَهْلُ دَارِهِمْ بِالْآفَةِ الَّتِي كَانَ نَبِيُّهُمْ يَتَوَعَّدُهُمْ بِهَا وَ يُخَوِّفُهُمْ حُلُولَهَا وَ نُزُولَهَا بِسَاحَتِهِمْ مِنْ حَسْفٍ أَوْ قَذْفٍ أَوْ رَجْفٍ أَوْ رِيحٍ أَوْ زَلْزَلَةٍ أَوْ غَيْرِ ذَلِكَ مِنْ أَصْنَافِ الْعَذَابِ الَّتِي هَلَكَتْ بِهَا الْأُمَمُ الْخَالِيَةُ وَ إِنَّ اللَّهَ عَلِمَ مِنْ نَبِيِّنَا صلی الله علیه و آله وَ مِنَ الْحُجَجِ فِي الْأَرْضِ الصَّبْرَ عَلَى مَا لَمْ يُطَقْ مِنْ تَقَدُّمِهِمْ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ الصَّبْرَ عَلَى مِثْلِهِ فَبَعَثَهُ اللَّهُ بِالتَّعْرِيزِ لَا بِالتَّصْرِيحِ وَ أَثَبَّتْ حُجَّةَ اللَّهِ تَعْرِيزاً لَا تَصْرِيحاً بِقَوْلِهِ فِي وَصِيَّهِ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا مَوْلَاهُ وَ هُوَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي وَ لَيْسَ مِنْ خَلِيقَةِ النَّبِيِّ وَ لَا مِنَ التُّبُوَّةِ أَنْ يَقُولَ قَوْلًا لَا مَعْنَى لَهُ فَلَزِمَ الْأُمَّةُ أَنْ تَعْلَمَ أَنَّهُ لَمَّا كَانَتِ التُّبُوَّةُ وَ الْأُخُوَّةُ مَوْجُودَتَيْنِ فِي خَلْقَةِ هَارُونَ وَ مَعْدُومَتَيْنِ فِيمَنْ جَعَلَهُ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله بِمَنْزِلَتِهِ أَنَّهُ قَدْ اسْتَخْلَفَهُ عَلَى أُمَّتِهِ كَمَا اسْتَخْلَفَ مُوسَى هَارُونَ حَيْثُ قَالَ لَهُ **اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي** وَ لَوْ قَالَ لَهُمْ لَا تَقْلُدُوا الْإِمَامَةَ إِلَّا فُلَاناً بَعِيْنِهِ وَ إِلَّا نَزَلَ بِكُمْ الْعَذَابُ لَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ وَ زَالَ بَابُ الْإِنْظَارِ وَ الْإِمْهَالِ الاحتجاج/ ۲۵۵.

امیر المومنین علیه السلام در جواب زناده فرمودند:..... و اما آیه ای که خطاب به پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرماید: **وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ**، تو خود نیک می دانی که مخالفان ایمان و مانندشان از کفران تا این اندازه بر کفر خود باقی مانده اند، و اگر پیغمبر موجب رحمت بر ایشان بود همه هدایت شده و از عذاب سعیر نجات یافته بودند، پس مراد خداوند تبارک و تعالی از آیه این است که: پیغمبر را سببی برای مهلت مردم این سرا مقرر فرموده، زیرا انبیای پیش از او مبعوث به تصریح قول شده بودند نه تعریض و کنایه، پس پیغمبر نیز از ایشان بود، هنگامی که صدای خود را به امر خداوند بلند کرد و قوم او پاسخ دادند هم خود

و هم أهل دیارشان از سایر مردمان محفوظ و در امان ماندند، و اگر مخالفت کرده بودند هم خود و هم أهل دیارشان مبتلا به همان آفتی می شدند که پیغمبر و عید آن را داده و ایشان را از حلول و نزول آن به ساحتشان ترسانده بود، مانند خسف یا قذف یا رجف یا باد یا زلزله یا غیر از آن از اصناف عذابی که اَمتهای پیشین بدان هلاک شدند. و بی شک خداوند از نبی ما و اوصیای حجج او در زمین همان صبری که انبیای پیش از ایشان طاقت نیاورده بودند را دریافته بود، به همین جهت آن حضرت صلی الله علیه و آله را مبعوث به تعریض و کنایه فرمود نه تصریح و آشکار، و آن حضرت پیوسته اثبات حجّت بر اَمّت از روی تعریض می گردانید نه تصریح، چنان که به قول مبارک خود در حق وصی خویش فرمود: هر که من مولای اویم پس این فرد مولای اوست، و نیز: او در نزد من منزلت هارون نسبت به موسی را داراست جز اینکه پس از من پیامبری نیست، و سخن بی معنی از طبیعت و سرشت رسول خدا صلی الله علیه و آله بدور است، پس باید افراد اَمّت توجّه به این نکته داشته باشند که وقتی مقام نبوّت و برادری هر دو در جناب هارون موجود است ولی در کسی که پیامبر او را هم منزلت هارون ساخته موجود نیست، فقط می ماند مسأله خلافت و جانشینی همان طور که موسی وی را خلیفه خود در قوم قرار داد، آن جا که گفت: اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي، و اگر رسول خدا فرموده بود: امامت را جز از فلانی تبعیت نکنید و الا بر شما عذاب نازل خواهد شد، حتما عذاب نازل و باب مهلت و انتظار بسته می شد.

عَنْ عَبْدِ الرَّحِيمِ الْقَصِيرِ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام أَمَا لَوْ قَامَ قَائِمُنَا لَقَدْ رُدَّتْ إِلَيْهِ الْحُمَيْرَاءُ حَتَّى يَجْلِدَهَا الْحَدَّ وَ حَتَّى يَنْتَقِمَ لَابْنَةِ مُحَمَّدٍ فَاطِمَةَ عليها السلام مِنْهَا قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ لِمَ يَجْلِدُهَا الْحَدَّ قَالَ لِفِرْيَتِهَا عَلَى أُمِّ إِبْرَاهِيمَ قُلْتُ فَكَيْفَ أَخْرَهُ اللَّهُ لِلْقَائِمِ فَقَالَ لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى بَعَثَ مُحَمَّدًا عليه السلام رَحْمَةً وَ بَعَثَ الْقَائِمَ عليه السلام نِقْمَةً. العلل / ۵۷۹-۵۸۰، ح ۱۰.

عبد الرحيم قصير نقل کرده که گفت: حضرت ابو جعفر علیه السلام به من فرمودند: اگر قائم ما علیه السلام قیام کند حمیراء را به دستش می سپارند تا بر او حدّ جاری کند و انتقام دختر رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم حضرت فاطمه علیها السلام را از او بگیرد. عرض کردم: فدایت شوم، برای چه بر او حدّ جاری نماید؟ حضرت فرمودند: برای افتراء و بهتانى که به مادر ابراهیم زد. عرض کردم: چطور حق تعالی حدّ را تأخیر انداخت و آن را به دست حضرت قائم علیه السلام جاری فرمود؟ حضرت فرمودند: زیرا خداوند تبارک و تعالی حضرت محمد صلی الله علیه و آله را در حالی که رحمت است مبعوث داشت و قائم علیه السلام را در حالی که نقيمت و عذاب است برانگیخت.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عليه السلام قَالَ: بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مُحَمَّدًا عليه السلام رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ فِي سَبْعٍ وَ عِشْرِينَ مِنْ رَجَبٍ فَمَنْ صَامَ ذَلِكَ الْيَوْمَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ صِيَامَ سِتِّينَ شَهْرًا الكافي / ۱۴۹، ح ۲.

امام سجاد علیه السلام فرمودند: خداوند عز و جل محمد صلی الله علیه و آله و سلم را در بیست و هفتم رجب رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ مبعوث فرمود پس هر کس آنروز را روزه بدارد خداوند روزه شصت ماه را برای او می نویسد.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ (۱) يَوْمَ تَرَوُنَّهَا تُذْهِلُ كُلُّ مَرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَارَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ (۲) وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَّرِيدٍ (۳) كَتَبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ (۴) يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مُمْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِّنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِّنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لَّئِبْنِ لَكُمْ وَتُقَرَّبُ إِلَيْكُمْ مَا شَاءَ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لَتَبَلَّغُوا أَشَدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّنْ يَتُوفَّىٰ وَمِنْكُمْ مَّنْ يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مَن بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأُنْبِتَتْ مِّنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ (۵) ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُخَيِّئُ الْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۶) وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَن فِي الْقُبُورِ (۷) وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ (۸) ثَانِي عَطْفِهِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَنَذِيقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَذَابَ الْحَرِيقِ (۹) ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتَ يَدَاكَ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان ای مردم از پروردگار خود پروا کنید چرا که زلزله رستاخیز امری هولناک است (۱) روزی که آن را ببینید هر شیر دهنده ای آن را که شیر می دهد از ترس [افرومی گذارد و هر آبستنی بار خود را فرومی نهد و مردم را مست می بینی و حال آنکه مست نیستند و لی عذاب خدا شدید است (۲) و برخی از مردم در باره خدا بدون هیچ علمی مجادله می کنند و از هر شیطان سرکشی پیروی می نمایند (۳) بر [شیطان] مقرر شد است که هر کس او را به دوستی گیرد قطعاً او وی را گمراه می سازد و به عذاب آتش می کشاند (۴) ای مردم اگر در باره برانگیخته شدن در شکید پس [بدانید] که ما شمار از خاک آفریدیم پس از نطفه سپس از علقه آنگاه از مضغه دارای خلقت کامل و [احیاناً] خلقت ناقص تا [قدرت خود را] بر شمار روشن گردانیم و آن چه را اراده می کنیم تا مدتی معین در رحمها قرار می دهیم آنگاه شمارا [به صورت] کودک برون می آوریم سپس [حیات شمارا ادامه می دهیم] تا به حد رشدتان برسید و برخی از شما از و درس می میرد و برخی از شما به غایت پیری می رسد به گونه ای که پس از دانستن [بسی چیزها] چیزی نمی داند و زمین را خشکید می بینی و لی [چون آب بر آن فرود آوریم به جنبش درمی آید و نموی کند و از هر نوع [رستنیهای] نیکو می رویاند (۵) این [قدرت نمایها] بدان سبب است که خدا خود حق است و اوست که مردگان را زنده می کند و [هم] اوست که بر هر چیزی تواناست (۶) و [هم] آنکه رستاخیز آمدنی است [و] شکی در آن نیست و در حقیقت خداست که کسانی را که در گورهایند برمی انگیزد (۷) و از [میان] مردم کسی است که در باره خدا بدون هیچ دانش و بی هیچ رهنمود و کتاب روشنی به مجادله می پردازد (۸) [آن هم] از سرنخوت تا [مردم را] از راه خدا گمراه کند در این دنیا برای او و سواپی است و در روز رستاخیز او را عذاب آتش سوزان می چشانیم (۹) این [کیفر] به سزای چیزهایی است که دستهای تو پیش فرستاده است و [اگر نه] خدا به بندگان خود دیدادگر نیست (۱۰)

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: مَعَاشِرَ النَّاسِ التَّقْوَى التَّقْوَى احْذَرُوا السَّاعَةَ كَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ . الاحتجاج /

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: ... ای مردم تقوی تقوی از روز جزا پروا کنید چنان که خداوند عز و جل فرموده إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ.

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ : ... فَيَأْمُرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نَارًا يُقَالُ لَهَا الْفَلَقُ أَشَدُّ شَيْءٍ فِي جَهَنَّمَ عَذَابًا فَتَخْرُجُ مِنْ مَكَانِهَا سَوْدَاءَ مُظْلِمَةٍ بِالسَّلَاسِلِ وَالْأَغْلَالِ فَيَأْمُرُهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ تَنْفُخَ فِي وُجُوهِ الْخَلَائِقِ نَفْخَةً فَتَنْفُخُ فَمِنْ شِدَّةِ نَفْخَتِهَا تَنْقَطِعُ السَّمَاءُ وَتَنْطَظِسُ الْجُجُومُ وَتَجْمَدُ الْبِحَارُ وَتَزُولُ الْجِبَالُ وَتُظْلِمُ الْأَبْصَارُ وَتَضَعُ الْحَوَامِلُ حَمْلَهَا وَيَشِيبُ الْوِلْدَانُ مِنْ هَوْلِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ (التوحيد/ ۲۹۱، ح ۱).

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: ... پس خدای عز و جل آتشی را امر می کند که آن را فلق می گویند و آن سخت تر چیزی است در دوزخ از روی عذاب که عذابش از هر چیزی که در دوزخ است بیشتر باشد پس از جای خود بیرون آید سیاه و تار با زنجیرها و غلها و خدای عز و جل آن را فرمان دهد که در رویهای خلایق بدمد دمیدنی اندک یا سخت پس از سختی دمیدنش آسمان بریده و پاره شود و ستارگان ناپدید شوند و دریاها فشرده و بسته و کوهها نیست و نابود و دیده ها تار گردند و زنان آبستن بار خود را بر زمین گذارند و بچه را بیندازند و بچگان از ترس آن پیر شوند در روز قیامت: ...

عَنْ سَلَامِ بْنِ الْمُسْتَنِيرِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ** فَقَالَ الْمُخَلَّقَةُ هُمُ الذَّرَّاءُ الَّذِينَ خَلَقَهُمُ اللَّهُ فِي صُلْبِ آدَمَ ﷺ أَخَذَ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ ثُمَّ أَجْرَاهُمْ فِي أَصْلَابِ الرِّجَالِ وَأَرْحَامِ النِّسَاءِ وَهُمْ الَّذِينَ يَخْرُجُونَ إِلَى الدُّنْيَا حَتَّى يُسْأَلُوا عَنِ الْمِيثَاقِ وَأَمَّا قَوْلُهُ **وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ** فَهُمْ كُلُّ نَسَمَةٍ لَمْ يَخْلُقْهُمُ اللَّهُ فِي صُلْبِ آدَمَ ﷺ حِينَ خَلَقَ الذَّرَّاءَ وَأَخَذَ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ وَهُمْ التُّطَفُ مِنَ الْعَزْلِ وَالسَّقَطِ قَبْلَ أَنْ يُنْفَخَ فِيهِ الرُّوحُ وَالْحَيَاةُ وَالْبَقَاءُ. (الکافي/ ۶/ ۱۲، ح ۱).

سلام بن مستنیر روایت نموده که او گفت: از امام محمد باقر علیه السلام در باره آیه پرسیدم: **مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ** حضرت فرمود: مخلقه همان ذر هستند که خداوند آنان را در صلب آدم علیه السلام آفرید و از آنان پیمان گرفت. سپس آنان را در صلب- های مردان و رحم های زنان جاری ساخت و آنها همانهایی هستند که به دنیا می آیند تا در باره آن پیمان مورد پرسش قرار گیرند. اما عبارت **وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ** به معنای کسانی است که وقتی خداوند تبارک و تعالی، ذر را آفرید و از آنان پیمان گرفت، اینان را در صلب آدم علیه السلام نیافرید و آنها نطفه هایی هستند که بیرون رحم ریخته می شوند و جنین هایی هستند که قبل از دمیده شدن روح، سقط می گردند و زندگی و بقا نصیب آنان نمی شود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ: **لِئُبَيْنٍ لَكُمْ أَنْكُمْ كُنْتُمْ كَذَلِكَ فِي الْأَرْحَامِ وَتُقَرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ فَلَا يَخْرُجُ سَقَطًا**. (تفسير القمي/ ۲/ ۷۸).

امام صادق علیه السلام در معنای **لِئُبَيْنٍ لَكُمْ** فرمود: همان طور در رحم ها بودید و **تُقَرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ** که سقط نمی شوند. عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ **لِجَبْرِئِيلَ: يَا جَبْرِئِيلُ، أَرِنِي كَيْفَ يَبْعَثُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْعِبَادَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَخَرَجَ إِلَى مَقْبَرَةِ بَنِي سَاعِدَةَ، فَأَتَى قَبْرًا فَقَالَ لَهُ: اخْرُجْ بِإِذْنِ اللَّهِ. فَخَرَجَ رَجُلٌ يَنْفُضُ رَأْسَهُ مِنَ التُّرَابِ، وَهُوَ يَقُولُ: وَآلِهَقَاهُ وَاللَّهْفُ هُوَ الثُّبُورُ ثُمَّ قَالَ: ادْخُلْ. فَدَخَلَ. ثُمَّ قَصَدَ بِهِ إِلَى قَبْرِ آخَرَ فَقَالَ: اخْرُجْ بِإِذْنِ اللَّهِ. فَخَرَجَ شَابٌّ يَنْفُضُ رَأْسَهُ مِنَ التُّرَابِ، وَهُوَ يَقُولُ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا، وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ. ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا يُبْعَثُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يَا مُحَمَّدُ** (قرب الإسناد/ ۲۷- ۲۸).

امام صادق عليه السلام فرمود: رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم به جبرئیل علیه السلام فرمود، نشان بده خداوند چگونه بندگان را روز قیامت بر می انگیزد؟ عرض کرد بلی، پس به قبرستان بنی ساعه رفتند و بر سر قبری آمدند. جبرئیل علیه السلام گفت: خارج شو به اذن خدا. پس مردی از قبر خارج شد و خاک از سر خود را از پاک می کرد و می گفت، وای بر بدبختیم پس جبرئیل علیه السلام گفت داخل قبر شو. به به قبر دیگری رفتند و گفت خارج شو به اذن خدا. پس جوانی از قبر بیرون آمد و سر خود را از خاک پاک می کرد و می گفت أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا، وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ پس جبرئیل علیه السلام گفت: یا محمد این چنین در قیامت مبعوث می شوند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَبْعَثَ الْخَلْقَ أَمْطَرَ السَّمَاءَ عَلَى الْأَرْضِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا فَاجْتَمَعَتِ الْأَوْصَالُ وَنَبَتَتِ اللَّحُومُ..... تفسير الفتي ۲/ ۲۵۳.

امام صادق عليه السلام فرمود: چون خدا خواهد که خلق را برانگیزد چهل روز از آسمان بر زمین باران می بارد پس استخوانها جمع شوند و گوشت بر آنها بیاید.

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: اَلْمُتَقَرِّئُ بِلَا عِلْمٍ كَالْمُعْجَبِ بِلَا مَالٍ وَلَا مُلْكٍ يُبْغِضُ النَّاسَ لِفَقْرِهِ وَيُبْغِضُونَهُ لِعُجْبِهِ فَهُوَ أَبَدًا مُحَاصِمٌ لِلْخَلْقِ فِي غَيْرِ وَاجِبٍ وَمَنْ خَاصَمَ الْخَلْقَ فِي غَيْرِ مَا يُؤْمَرُ بِهِ فَقَدْ نَارَعَ الْحَالِقِيَّةَ وَالرُّبُوبِيَّةَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ وَلَيْسَ أَحَدٌ أَشَدَّ عِقَابًا مِمَّنْ لَيْسَ قَمِيصَ الدَّعْوَى بِلَا حَقِيقَةٍ وَلَا مَعْنَى قَالَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ لِابْنِهِ يَا بُنَيَّ لَا يَرَى اللَّهُ أَسْمَكَ فِي دِيْوَانِ الْقُرَّاءِ. مصباح الشريعة / ۵۷.

امام صادق عليه السلام فرمود: شخص بی علمی که قرآن می خواند، مانند کسی است که بدون داشتن مال، بر مردم فخر فروشد و تکبر ورزد. وی با مردم کینه می ورزد، به جهت فقرش، و مردم با او کینه می ورزند، به جهت تکبر و خودپسندی او. پس او همیشه بی آن که بر او واجب گشته باشد، با مردم خصومت می ورزد، و کسی که در چیزی که بدان امر نشده و واجب نگشته است، با خلق خصومت ورزد، در واقع با خالقیت و ربوبیت به خصومت برخاسته است. خدای تعالی می فرماید: وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ نقل است که زید بن ثابت خطاب به پسرش گفت: ای پسرکم! مبدا خداوند نامت را در میان قاریان ببیند.

عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى قَالَ: حَدَّثَنِي بَعْضُ أَصْحَابِنَا حَدِيثًا يَرْفَعُهُ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ ثَانِي عَظْفِهِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ هُوَ الْأَوَّلُ ثَانِي عَظْفِهِ إِلَى الثَّانِي وَ ذَلِكَ لَمَّا أَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْإِمَامَ عَلَمًا لِلنَّاسِ وَقَالَ وَاللَّهِ لَا نَفْيَ لَهُ يَهَذَا أَبَدًا. تأويل الآيات الباهرة / ۱، ۳۳۳، ح ۱.

حماد بن عیسی نقل می کند که گفت: یکی از یاران ما حدیثی را که سندش را به امام علی علیه السلام می رساند، برایم نقل کرد و گفت: در آیه وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ ثَانِي عَظْفِهِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مقصود،

همان اولی است که در آن زمان که رسول خدا صلی الله علیه و آله علی علیه السلام را به رهبری مردم منصوب کرد، (به نشانه نخوت و غرور) پهلوی خود را به طرف دومی کرد و آن دو گفتند: به خدا قسم که در این مورد هرگز به او وفا نخواهیم کرد.

الحج ۲۰-۱۱

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ (۱۱) يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُ وَذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ (۱۲) يَدْعُو مَنْ أَقْرَبُ مِنْ نَفْعِهِ لَيْسَ الْمَوْلَى وَلَيْسَ الْعَشِيرُ (۱۳) إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ (۱۴) مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُ مَا يَغِيطُ (۱۵) وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَأَنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يُرِيدُ (۱۶) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (۱۷) أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ (۱۸) هَذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِعَتْ لَهُمْ نِيَابٌ مِنْ نَارٍ يُضَبُّ مِنْ فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ (۱۹) يُضْهِرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ (۲۰)

وازمیان مردم کسی است که خدا را فقط بربیت حال [و بدون عمل] می پرستد پس اگر خیری به او برسد بدان اطمینان یابد و چون بلائی بدو رسد روی برتابد در دنیا و آخرت زیان دیدن است این است همان زیان آشکار (۱۱) به جای خدا چیزی را می خواند که نه زبانی به او می رساند و نه سودش می دهد این است همان گمراهی دور و دراز (۱۲) کسی را می خواند که زیانش از سودش نزدیکتر است و چه بد مولایی و چه بد دمسازی (۱۳) بی گمان خدا کسانی را که گروید و کارهای شایسته کرده اند به باغهایی درمی آورد که از زیر [درختان] آن رود بارها روان است خدا هر چه بخواهد انجام می دهد (۱۴) هر که می پندارد که خدا [پیامش] را در دنیا و آخرت هرگز یاری نخواهد کرد [بگو] تا طنابی به سوی سقف کشد [و خود را حلق آویز کند] سپس [آن را] بر د آنگاه بنگرد که آیینی نگش چیزی را که مایه خشم او شده از میان خواهد برد (۱۵) و بدین گونه [قرآن] را [به صورت] آیاتی روشن گردانل کردیم و خداست که هر که را بخواهد راه می نماید (۱۶) کسانی که ایمان آوردند و کسانی که یهودی شدند و صابئی ها و مسیحیان و زرتشتیان و کسانی که شرک ورزیدند البته خدا روز قیامت میانشان داوری خواهد کرد زیرا خدا بر هر چیزی گواه است (۱۷) آیا ندانستی که خداست که هر کس در آسمانها و هر کس در زمین است و خورشید و ماه و تمام [ستارگان و کوهها و درختان و جنندگان و بسیاری از مردم برای او سجده می کنند و بسیاری اند که عذاب بر آنان واجب شده است و هر که را خدا خوار کند او را گرامی دارند ای نیست چرا که خدا هر چه بخواهد انجام می دهد (۱۸) این دو گروه دشمنان یکدیگرند که در باره پروردگارشان با هم ستیزه می کنند و کسانی که کفر ورزیدند جامه هایی از آتش برایشان برید شده است [و از بالای سرشان آب جوشان ریخته می شود] (۱۹) آن چه در شکم آنهاست با پوست [بدن] شان بدان گداخته می گردد (۲۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ** قَالَ شَرِكُ طَاعَةٍ وَ لَيْسَ شَرِكُ عِبَادَةٍ وَعَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ** قَالَ إِنَّ الْآيَةَ تَنْزِلُ فِي الرَّجُلِ ثُمَّ تَكُونُ فِي أَتْبَاعِهِ ثُمَّ قُلْتُ كُلُّ مَنْ نَصَبَ دُونَكُمْ شَيْئًا فَهُوَ مِمَّنْ **يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ** فَقَالَ نَعَمْ وَقَدْ يَكُونُ مُحْضًا. الكافي ۲/ ۳۹۷-۳۹۸، ح ۴.

امام صادق عليه السلام در مورد آیه **وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ** فرمود: مقصود، شرک در طاعت است، نه شرک در عبادت و در مورد این آیه **وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ** فرمود: این آیه در مورد آن مرد و سپس در مورد پیروان او نازل شده است. من از ایشان پرسیدم: آیا هرکس که به جای شما کسی را به رهبری و امامت منصوب کند، از جمله کسانی است که خدا را در شک پرستش کرده است؟ فرمود: آری و ممکن است که کفر محض باشد.

عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ** قَالَ زُرَّارَةُ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ وَ خَلَعُوا عِبَادَةَ مَنْ يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ شَكُّوا فِي مُحَمَّدٍ عليه السلام وَ مَا جَاءَ بِهِ فَتَكَلَّمُوا بِالْإِسْلَامِ وَ شَهِدُوا أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَ أَقْرَأُوا بِالْقُرْآنِ وَ هُمْ فِي ذَلِكَ شَاكُونَ فِي مُحَمَّدٍ عليه السلام وَ مَا جَاءَ بِهِ وَ لَيْسُوا شُكَّاكَا فِي اللَّهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ **وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ** يَعْنِي عَلَى شَكٍّ فِي مُحَمَّدٍ عليه السلام وَ مَا جَاءَ بِهِ **فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ** يَعْنِي عَافِيَةً فِي نَفْسِهِ وَ مَالِهِ وَ وَلَدِهِ **اطْمَأَنَّ بِهِ** وَ رَضِيَ بِهِ **وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ** يَعْنِي بَلَاءٌ فِي جَسَدِهِ أَوْ مَالِهِ تَطْيِيرٌ وَ كَرِهَ الْمُقَامَ عَلَى الْإِفْرَارِ بِالْبَيْتِ عليه السلام فَرَجَعَ إِلَى الْوُقُوفِ وَ الشَّكِّ فَتَنَصَّبَ الْعِدَاوَةَ لِلَّهِ وَ لِرَسُولِهِ وَ الْحُجُودَ بِالْبَيْتِ وَ مَا جَاءَ بِهِ. الكافي ۲/ ۴۱۳، ح ۱.

زراره، از امام باقر عليه السلام در باره این آیه **وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ** چنین روایت نموده است: زرارہ گوید: از امام باقر عليه السلام در باره این آیه پرسیدم. حضرت فرمود: آنان عده‌ای هستند که خدا را پرستش می‌کنند و از پرستش غیر خدا هم دور هستند اما در مورد حضرت محمد صلی الله عليه و آله و پیامی که آورده است در شک و تردید هستند. از اسلام دم زدند و به یگانگی خداوند و پیامبری محمد صلی الله عليه و آله شهادت دادند و به قرآن هم اقرار نمودند در حالی که در مورد محمد صلی الله عليه و آله و پیامی که آورده است، شک و تردید دارند و در مورد خداوند تردیدی ندارند. خداوند عز و جل می‌فرماید: **وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ** یعنی در حالی که به محمد صلی الله عليه و آله پیامی که آورده تردید دارند. **فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ** یعنی اگر در مورد بدن و مالش و فرزندانش خیری به او رسد، **اطْمَأَنَّ بِهِ** و بدان راضی می‌گردد **أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ** یعنی اگر در بدن و مالش به بلای دچار گردد، بدگمان شده و دوست ندارد که هم‌چنان به اعتقاد به محمد باقی بماند، بل که از عقیده خود برگشته و به تردیدی افتد و به دشمنی با خدا و پیامبرش صلی الله عليه و آله و انکار پیامبر صلی الله عليه و آله و پیامی که آورده، روی می‌آورند.

عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ** قَالَ هُمْ قَوْمٌ وَحَدُوا اللَّهَ وَ خَلَعُوا عِبَادَةَ مَنْ يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَخَرَجُوا مِنَ الشَّرِكِ وَ لَمْ يَعْرِفُوا أَنَّ مُحَمَّدًا عليه السلام رَسُولُ اللَّهِ فَهُمْ يَعْبُدُونَ اللَّهَ عَلَى شَكٍّ فِي مُحَمَّدٍ عليه السلام وَ مَا جَاءَ بِهِ فَاتُّوا رَسُولَ اللَّهِ عليه السلام وَ قَالُوا نَنْظُرُ فَإِنْ كَثُرَتْ أَمْوَالُنَا وَ عَوْفِينَا فِي أَنْفُسِنَا وَ أَوْلَادِنَا عَلِمْنَا أَنَّهُ صَادِقٌ وَ أَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ وَ إِنْ كَانَ غَيْرَ ذَلِكَ نَظَرْنَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ **فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ** يَعْنِي عَافِيَةً فِي الدُّنْيَا **وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ** يَعْنِي بَلَاءٌ فِي

نَفْسِهِ وَ مَالِهِ **انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ** انْقَلَبَ عَلَى شَكِّهِ إِلَى الشَّرِكِ **خَسِرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُ وَ مَا لَا يَضُرُّهُ قَالَ يَنْفَعُهُ** قَالَ يَنْفَعُهُ مُشْرِكًا يَدْعُو غَيْرَ اللَّهِ وَ يَعْبُدُ غَيْرَهُ فَمِنْهُمْ مَنْ يَعْرِفُ وَ يَدْخُلُ الْإِيمَانَ قَلْبُهُ فَيُؤْمِنُ وَ يُصَدِّقُ وَ يَزُولُ عَنْ مَنْزِلَتِهِ مِنَ الشَّكِّ إِلَى الْإِيمَانِ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْبُتُ عَلَى شَكِّهِ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْقَلِبُ إِلَى الشَّرِكِ. الكافي ۲/ ۴۱۳، ح ۲.

زراره روایت نموده که گفت: از امام باقر علیه السلام در باره این آیه سؤال کردم: وَمَنْ النَّاسُ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ حضرت فرمود: آنان عده ای هستند که به یگانگی خداوند اقرار کردند و از پرستش غیر خدا دوری گزیدند و از شرک بیرون شدند و به پیامبری محمد صلی الله علیه و آله و سلم و پیامی که آورده ایمان نیاوردند. به نزد پیامبر آمدند و گفتند: می بینیم اگر اموال ما افزایش پیدا کرد و خود و فرزندانمان عافیت یافتیم، آن وقت مشخص می شود که او راستگو است و او پیامبر خداست و اگر هم غیر از این شد، آن وقت در باره اش فکر می کنیم. خداوند عز و جل می فرماید: فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ یعنی اگر در دنیا عافیت یافت. وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ یعنی اگر در جان و مالش بلایی به او رسد. انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ یعنی به واسطه شک و تردید، به شرک بازگشتند. خَسِرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ. يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَ مَا لَا يَنْفَعُهُ حضرت فرمود: یعنی به شرک بازگشته و مشرک می گردد و برخی از آنان محمد صلی الله علیه و آله را شناخته و ایمان در دل های آنان راه می یابد و ایمان آورده و به پیامبری محمد صلی الله علیه و آله اقرار می کنند و از حالت شک و تردید به ایمان می روند و برخی دیگر هم بر شک خود باقی می مانند و برخی هم به شرک باز می گردند.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ فَإِنَّ فِي النَّاسِ مَنْ خَسِرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةَ يَتَرُكُ الدُّنْيَا لِلدُّنْيَا وَ يَرَى أَنَّ لَذَّةَ الرَّئَاسَةِ الْبَاطِلَةِ أَفْضَلُ مِنْ لَذَّةِ الْأَمْوَالِ وَ النَّعْمِ الْمُبَاحَةِ الْمُحَلَّلَةِ فَيَتَرُكُ ذَلِكَ أَجْمَعَ طَلَبًا لِلرَّئَاسَةِ..... نور الثقلين ۳/ ۴۷۴، ح ۲۱.

امام رضا علیه السلام فرمودند:..... زیرا گروهی از مردم در دنیا و آخرت زیان می کنند، دنیا را برای دنیا ترک نمودند، و لذت ریاست باطله را بر خوشی اموال و نعمتهای مباح حلال ترجیح دادند، و همه اینها را برای ریاست باطله رها نمودند.....

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَحْسَنُ الْمَوْعِظَةِ مَا لَا يُجَاوِزُ الْقَوْلَ حَدَّ الصِّدْقِ وَ الْفِعْلُ حَدَّ الْإِخْلَاصِ فَإِنَّ مَثَلَ الْوَاعِظِ وَ الْمُنْعِظِ كَالْيَقْظَانِ وَ الرَّاقِدِ فَمَنْ اسْتَيْقِظَ عَنْ رَفْدَةِ غَفْلَتِهِ وَ مُحَالَفَاتِهِ وَ مَعَاصِيهِ صَلَحَ أَنْ يُوقِظَ غَيْرُهُ مِنْ ذَلِكَ الرَّقَادِ وَ أَمَّا السَّائِرُ فِي مَقَاوِرِ الْإِعْتِدَاءِ وَ الْحَائِضِ فِي مَرَاتِعِ الْعِي وَ تَرْكِ الْحَيَاءِ بِاسْتِحْبَابِ السُّمْعَةِ وَ الرِّيَاءِ وَ الشُّهْرَةِ وَ التَّصَبُّعِ إِلَى الْخَلْقِ الْمُتَرَتِّبِ بِرِيِّ الصَّالِحِينَ الْمُظْهِرِ بِكَلَامِهِ عِمَارَةَ بَاطِنِهِ وَ هُوَ فِي الْحَقِيقَةِ خَالٍ عَنْهَا قَدْ غَمَرَتْهَا وَ حَشَتْهُ حُبُّ الْمَحْمَدَةِ وَ غَشِيَتْهَا ظُلْمَةُ الطَّمَعِ فَمَا أَفْتَنَتْهُ بِهِوَاهُ وَ أَضَلَّ النَّاسَ بِمَقَالِهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ **لَيْسَ الْمَوْلَى وَ لَيْسَ الْعَشِيرُ**.... مصباح الشريعة/ ۱۶۰.

امام صادق علیه السلام می فرماید: بهترین وعظ و پند این است که گفتار از محدوده راستی خارج نگردد و عمل نیز از محدوده اخلاص بیرون نرود. زیرا مثل نصیحت کننده و نصیحت شونده مثل بیدار و خواب است. پس هرکس از خواب و غفلت و سرپیچی و عصیان بیدار گردد، شایسته است که دیگران را نیز از آن خواب بیدار سازد. اما کسی که در بیابانهای تجاوز و عصیان گام نهاده و در چراگاه های گمراهی و بی حیایی ره می سپارد و به دنبال آوازه و ریاکاری و شهرت و مردم فریبی است و در میان بندگان، لباس شایستگان را به تن نموده و طوری سخن می گوید که گویی باطنی نیک و آباد دارد، ولی در حقیقت، باطن او خراب

است، چنین کسی در ظلمت و وحشت فریفته شدن به ستایش مردم فرو رفته و تاریکی طمع او را در برگرفته است. پس او چقدر با هوا پرستی نابود گشته و مردم را با گفتارهای خود گمراه نموده است! خداوند عز و جل در باره چنین شخصی می فرماید: لَيْسَ الْمَوْلَىٰ وَلَيْسَ الْعَشِيرُ.

عَنِ ابْنِ أَبِي الطَّبَّارِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي قَوْمٍ وَحَدُّوا اللَّهَ وَخَلَعُوا عِبَادَةَ مَنْ دُونِ اللَّهِ وَخَرَجُوا مِنَ الشِّرْكِ وَلَمْ يَعْرِفُوا أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَهُمْ يَعْبُدُونَ اللَّهَ عَلَى شَكٍّ فِي مُحَمَّدٍ وَمَا جَاءَ بِهِ فَأَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالُوا نَنْظُرُ فَإِنْ كَثُرَتْ أَمْوَالُنَا وَغُوفِينَا فِي أَنْفُسِنَا وَأَوْلَادِنَا عَلِمْنَا أَنَّهُ صَادِقٌ وَأَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَإِنْ كَانَ غَيْرَ ذَلِكَ نَظَرْنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اظْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا يَنْفَعُهُ انْقَلَبَ مُشْرِكًا يَدْعُو غَيْرَ اللَّهِ وَيَعْبُدُ غَيْرَهُ فَمِنْهُمْ مَنْ يَعْرِفُ وَيَدْخُلُ الْإِيمَانَ قَلْبُهُ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَيَصَدِّقُ وَيَزُولُ عَنْ مَزَلِيهِ مِنَ الشَّكِّ إِلَى الْإِيمَانِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْبَثُ عَلَى شَكِّهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْقَلِبُ إِلَى الشِّرْكِ وَأَمَّا قَوْلُهُ مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنَّ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَإِنَّ الظَّنَّ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَلَى وَجْهَيْنِ ظَنْ يَقِينٍ وَظَنْ شَكٍّ فَهَذَا ظَنْ شَكٍّ قَالَ مَنْ شَكَّ أَنَّ اللَّهَ لَا يُثَبِّتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ أَيْ يَجْعَلْ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ دَلِيلًا وَالدَّلِيلُ عَلَى أَنَّ السَّبَبَ هُوَ الدَّلِيلُ قَوْلُ اللَّهِ فِي سُورَةِ الْكَهْفِ وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا فَاتَّبَعَ سَبَبًا أَيْ دَلِيلًا وَقَالَ ثُمَّ لَيَقْطَعُ أَيْ يُمَيِّزُ وَالدَّلِيلُ عَلَى أَنَّ الْقَطْعَ هُوَ التَّمْيِيزُ قَوْلُهُ وَقَطَّعْنَاهُمْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا أَيْ مَمَرَاتِهِمْ فَقَوْلُهُ ثُمَّ لَيَقْطَعُ أَيْ يُمَيِّزُ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ أَيْ حِيلَتُهُ وَالدَّلِيلُ عَلَى أَنَّ الْكَيْدَ هُوَ الْحِيلَةُ قَوْلُهُ تَعَالَى كَذَلِكَ كُنَّا لِيُوسُفَ أَيْ احْتَلْنَا لَهُ حَتَّى حَبَسَ أَخَاهُ وَقَوْلُهُ يُحْيِي قَوْلَ فِرْعَوْنَ فَأَجْمَعُوا كَيْدَكُمْ أَيْ حِيلَتَكُمْ قَالَ فَإِذَا وَضَعَ لِنَفْسِهِ سَبَبًا وَمَيَّزَ ذَلِكَ عَلَى الْحَقِّ وَأَمَّا الْعَامَّةُ فَإِنَّهُمْ رَوَوْا فِي ذَلِكَ أَنَّهُ مَنْ لَمْ يَصَدِّقْ بِمَا قَالَ اللَّهُ فَلْيُلْقِ حَبْلًا إِلَى سَقْفِ الْبَيْتِ ثُمَّ لِيَخْتَبِقْ. تفسير القمي ۲/ ۷۹-۸۰.

ابن طیار روایت نموده که امام صادق علیه السلام فرمود: این آیه در مورد عده ای نازل شده است که به یگانگی خداوند ایمان آورده و از عبادت غیر خدا، دوری گزیدند و از شرک بیرون شدند ولی به رسالت محمد صلی الله علیه و آله اقرار نکردند. پس اینان کسانی هستند که خدا را در حالی پرستش می کنند که به محمد صلی الله علیه و آله و پیامی که آورده تردید دارند. پس آنان نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمده و گفتند: می بینیم اگر اموالمان افزایش یافت و خود و فرزندانمان عافیت یافتیم، آن وقت برایمان معلوم می شود که او راست می گوید و او پیامبر خداوند است ولی اگر غیر از این باشد، آن وقت فکر دیگری خواهیم کرد. پس خداوند این آیه را نازل کرد: فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اظْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ. يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا يَنْفَعُهُ یعنی بار دیگر مشرک می گردد و غیر خدا را خوانده و پرستش می کند و برخی از آنان به پیامبری محمد صلی الله علیه و آله اقرار نموده و ایمان در دل های آنان راه می یابد و مؤمن گشته و پیامبر را تصدیق می کنند و از حالت شک به ایمان منتقل می شود و برخی هم بر شک خود باقی می مانند و برخی هم به شرک باز می گردند و فرموده خداوند مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنَّ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ کلمه ظن در قرآن به دو معنا آمده است: یکی به معنای یقین و دیگری به معنای شک و تردید. که در این جا به معنای شک و تردید است. یعنی تردید دارد که خداوند در دنیا و آخرت او را پاداش نخواهد داد، فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ یعنی میان خود و خداوند راهنمایی قرار دهد و دلیل اینکه در این جا کلمه سبب به معنای راهنما آمده این آیه است: وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا فَاتَّبَعَ سَبَبًا که در این جا سبب به معنای راهنما آمده است. ثُمَّ لَيَقْطَعُ یعنی

تشخيص دهد. همان طور که در اين آيه وَ قَطَعْنَاهُمْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَّا كَلِمَةً قَطَعَ به معنای تشخيص و تميز دادن آمده است. ثُمَّ لِيَقْطَعَ يعنی تشخيص دهد. فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ يعنی چاره سازی او. دليل بر اين که کلمه کيد به معنای چاره سازی آمده، اين آيه است: كَذَلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ. يعنی برای او چاره سازی نموديم تا برادر خود را پيش خود نگه دارد و نيز آن جا که از زبان فرعون می گوید: فَأَجْمِعُوا كَيْدَكُمْ. فرمود: وقتی انسان برای خود راهنمایی قرار داد و تشخيص داد، آن گاه آن راهنما وی را به سوی خداوند رهنمون می سازد. اما علمای عامه در مورد اين آيه گفته اند: هر کس فرموده خداوند را باور نکند، بايد ريسمانی به سقف بياورد و خود را حلق آویز کند تا خفه شود.

عَنْ أَبِيهِ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله قَالَ: ذَاتَ يَوْمٍ إِنْ رَبِّي وَعَدَنِي نُصْرَتُهُ وَأَنْ يُمِدَّنِي بِمَلَائِكَتِهِ وَأَنَّهُ نَاصِرُنِي بِهِمْ وَبِعَلِيٍّ أَخِي خَاصَّةً مِنْ بَيْنِ أَهْلِي فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَى الْقَوْمِ أَنْ حَصَّ عَلِيًّا عليه السلام بِالنُّصْرَةِ وَأَغَظَهُمْ ذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ مُحَمَّدًا بِعَلِيٍّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لِيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ قَالَ يَضَعُ حَبْلًا فِي عُنُقِهِ إِلَى سَمَاءٍ بَيْتِهِ يُمِدُّهُ حَتَّى يَخْتَبِثَ فَيَمُوتَ فَيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبُ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ.. تأويل الآيات الباهرة / ۱ / ۳۳۴.

امام موسی بن جعفر علیه السلام فرمود: پدرم از پدرش ابو جعفر امام باقر علیه السلام نقل کرده است که حضرت فرمود: روزی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: پروردگارم به من وعده یاری داده است که مرا به وسیله فرشته گانش یاری دهد و به وسیله همه آنها و مخصوصا از میان خاندانم، به وسیله برادرم علی علیه السلام مرا یاری دهد. اين مسئله که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله علی علیه السلام را در یاری دادن به نحو ویژه ذکر نمود، بر مردم گران آمد و اين مسئله خشم آنان را برانگیخت. پس خداوند عز و جل اين آيه را نازل نمود: مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لِيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ حضرت فرمود: يعنی بايد طنابی به گردن انداخته و آن را به سقف خانه خود بياورد و آن را بکشد تا اينکه خفه شده و بميرد. پس بنگرد که آیا حيله او خشمش را از بين می برد.

قَالَ عَلِيُّ عليه السلام عَلَى الْمُنَبِّرِ سَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي فَقَامَ إِلَيْهِ الْأَشْعَثُ بْنُ قَيْسٍ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ كَيْفَ تُؤْخَذُ مِنَ الْمَجُوسِ الْجَزِيَّةِ وَلَمْ يُنْزَلْ عَلَيْهِمْ كِتَابٌ وَلَمْ يُبْعَثْ إِلَيْهِمْ نَبِيٌّ فَقَالَ بَلَى يَا أَشْعَثُ قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ كِتَابًا وَبَعَثَ إِلَيْهِمْ نَبِيًّا وَكَانَ لَهُمْ مَلِكٌ سَكِرَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَدَعَا بِابْنَتِهِ إِلَى فِرَاشِهِ فَأَرْتَكَبَهَا فَلَمَّا أَصْبَحَ تَسَامَعَ بِهِ قَوْمُهُ فَاجْتَمَعُوا إِلَى بَابِهِ فَقَالُوا أَيُّهَا الْمَلِكُ دَسَّتَ عَلَيْنَا دِينَنَا فَأَهْلَكْتَهُ فَأَخْرَجَ بَظْهَرِكَ نَقِمَ عَلَيْكَ الْحَدَّ فَقَالَ لَهُمْ اجْتَمِعُوا وَاسْمَعُوا كَلَامِي فَإِنْ يَكُنْ لِي مَخْرَجٌ مِمَّا ارْتَكَبْتُ وَإِلَّا فَشَأْنَكُمْ فَاجْتَمَعُوا فَقَالَ لَهُمْ هَلْ عَلِمْتُمْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَخْلُقْ خَلْقًا أَكْرَمَ عَلَيْهِ مِنْ أَبِيْنَا آدَمَ وَأَمَّا حَوَاءَ قَالُوا صَدَقْتَ أَيُّهَا الْمَلِكُ قَالَ أَ فَلَيْسَ قَدْ زَوَّجَ بَيْنَهُ بَنَاتِهِ وَبَنَاتِهِ مِنْ بَنِيهِ قَالُوا صَدَقْتَ هَذَا هُوَ الدِّينُ فَتَعَاقَدُوا عَلَى ذَلِكَ فَمَحَا اللَّهُ مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنَ الْعِلْمِ وَرَفَعَ عَنْهُمْ الْكِتَابَ فَهُمْ الْكَفَرَةُ يَدْخُلُونَ النَّارَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَ الْمُنَافِقُونَ أَشَدُّ حَالًا مِنْهُمْ فَقَالَ الْأَشْعَثُ وَاللَّهِ مَا سَمِعْتُ بِمِثْلِ هَذَا الْجَوَابِ وَاللَّهِ لَا عُدْتُ إِلَى مِثْلِهَا أَبَدًا. التوحيد / ۴۰۶، ح ۱.

حضرت امير المؤمنين عليه السلام بر بالای منبر فرمودند: از من سؤال کنید پيش از آن که مرا نيابيد پس اشعث بن قيس بسوی آن حضرت بر خواست و گفت که يا امير المؤمنين چگونه خزیه از گير گرفته می شود و حال آن که کتابی بر ایشان فرود نيامده و پيغمبری بسوی ایشان مبعوث نشده فرمود بلی ای بحقيقت که خدا کتابی را بر ایشان فرو فرستاده و پيغمبری را بسوی ایشان مبعوث

گردانید و ایشان را پادشاهی بود و در شبی هست شد و دختر خود را بسوی فراش خود خواند و با او مجامعت کرد چون صبح شد قومش آن را شنیدند و این قصه در میان ایشان مشهور شد و پس اجتماع کردند و بدر خانه پادشاه آمدند و گفتند که ای پادشاه کیش ما را بر ما چرکین کردی و بزشتی آلودی و و باین سبب آن را هلاک و نابود ساختی پس بیرون بیا تا تو را پاک گردانیم و حد را بر تو اقامه کنیم پادشاه بایشان گفت که جمع شوید و سخن مرا بشنوید پس اگر مرا مخرج و بیرون رفتنگاهی باشد از آن چه مرتکب شده ام فبها و اگر نه بکار خود مشغول شوید و آن چه خواهید بکنید پس ایشان اجتماع کردند پادشاه بایشان گفت که آیا دانسته اید که خدای عز و جل خلقی را نیافریده که بر او گرامی تر باشد از پدر ما آدم و مادر حواء گفتند که ای پادشاه راست گفتی گفت آیا پسرانش را بدخترانش و دخترانش را بیسرانش تزویج نکرد و ایشان را با یک دیگر جفت نکردانید گفتند راست گفتی اینک همان دین و روش درست است پس بر این امر تعاقب کردند و با یک دیگر عقد نمودند و باین سبب خدا آن چه را که در سینه های ایشان بود از علم محو و نابود نمود و کتاب را از ایشان برداشت و بآسمان بالا برد پس ایشان کافراند که بی حساب داخل دوزخ می شوند و حال منافقان از ایشان سخت تر است اشعث گفت بخدا سوگند که مثل این جواب را نشنیده ام.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قِيلَ لِعَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ رَجُلًا يَتَكَلَّمُ فِي الْمَشِيَّةِ فَقَالَ ادْعُهُ لِي قَالَ فَدُعِيَ لَهُ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ خَلَقَكَ اللَّهُ لِمَا شَاءَ أَوْ لِمَا شِئْتُ قَالَ لِمَا شَاءَ قَالَ فَيَمْرُضُكَ إِذَا شَاءَ أَوْ إِذَا شِئْتُ قَالَ: إِذَا شَاءَ قَالَ: فَيَشْفِيكَ إِذَا شَاءَ أَوْ إِذَا شِئْتُ قَالَ: إِذَا شَاءَ قَالَ: فَيُدْخِلُكَ حَيْثُ شَاءَ أَوْ حَيْثُ شِئْتُ قَالَ: حَيْثُ شَاءَ قَالَ: فَقَالَ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَهُ لَوْ قُلْتَ غَيْرَ هَذَا لَصَرَبْتُ الَّذِي فِيهِ عَيْنَاكَ. **التوحيد/ ۳۳۷، ح**

۲.

جعفر بن محمد از پدرش علیهما السلام فرمود: به علی علیه السلام عرض شد که مردی در بات مشیت خدا سخن می گوید فرمود که او را از برای من بخوان حضرت فرمود که آن مرد از برایش خوانده شد علی علیه السلام فرمود که ای بنده خدا خدا تو را از برای آن چه خود خواسته آفرید یا از برای آن چه تو می خواهی آن مرد عرض کرد که از برای آن چه خود خواسته حضرت فرمود که تو را بیمار می کند هر وقت که خود خواسته باشد یا هر وقت که تو خواسته باشی عرض کرد که هر وقت که خود خواسته باشد فرمود که تو را شفاء می دهد در هر وقت که خود خواهد یا هر وقت که تو خواهی عرض کرد که هر وقت که خود می خواهد فرمود که تو را داخل می کند در هر جا که خود خواهد یا در هر جایی که تو خواهی حضرت فرمود که پس علی علیه السلام فرمود که اگر غیر از این را می گفتی آن چه را که چشمهایت در آن است می زدم.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى هَذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا بِلَايَةِ عَلِيٍّ قُطِعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ. **الکافی/ ۱، ۴۲۲، ح**

۵۱ ح

امام باقر علیه السلام در مورد این آیه هَذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا فرمود: یعنی کسانی که به ولایت علی علیه السلام کفر ورزیدند قُطِعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ.

عَنِ النَّضْرِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قُلْتُ لِلْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ حَدِّثْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ هَذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ قَالَ: نَحْنُ وَبَنُو أُمَيَّةَ اخْتَصَمْنَا فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَلَمَّا صَدَّقَ اللَّهُ وَ قَالُوا كَذَبَ اللَّهُ فَتَحَنُّ وَ إِيَّاهُمْ الْخَصْمَانِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. **الحصال/ ۴۳، ح ۳۵.**

الحمد لله
٢١-٣٠

عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام جُعِلَتْ فِدَاكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ شَوِّفَنِي فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ مِنْ أَدْنَى نَعِيمِ الْجَنَّةِ يُوجَدُ رِيحُهَا مِنْ مَسِيرَةِ أَلْفِ عَامٍ مِنْ مَسَافَةِ الدُّنْيَا وَإِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلًا لَوْ نَزَلَ بِهِ أَهْلُ الثَّقَلَيْنِ عليهما السلام وَالْإِنْسُ

لَوْ سَعَهُمْ طَعَاماً وَ شَرَاباً وَ لَا يَنْقُصُ مِمَّا عِنْدَهُ شَيْءٌ وَ إِنَّ أَيْسَرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ فَيَرْفَعُ لَهُ ثَلَاثَ حَدَائِقَ فَإِذَا دَخَلَ أَذْنَاهُنَّ رَأَى فِيهَا مِنَ الْأَزْوَاجِ وَ الْحَدَمِ وَ الْأَنْهَارِ وَ الْأَثْمَارِ مَا شَاءَ اللَّهُ مِمَّا يَمَلَأُ عَيْنُهُ قُرَّةً وَ قَلْبُهُ مَسْرَّةً فَإِذَا شَكَرَ اللَّهُ وَ حَمِدَهُ قِيلَ لَهُ ارْزُقْ رَأْسَكَ إِلَى الْحَدِيقَةِ الثَّانِيَةِ فَفِيهَا مَا لَيْسَ فِي الْأُخْرَى فَيَقُولُ يَا رَبِّ أَعْطِنِي هَذِهِ فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى إِنَّ أَعْطَيْتُكَ إِيَّاهَا سَأَلْتَنِي غَيْرَهَا فَيَقُولُ رَبِّ هَذِهِ هَذِهِ فَإِذَا هُوَ دَخَلَهَا شَكَرَ اللَّهُ وَ حَمِدَهُ قَالَ فَيُقَالُ افْتَحُوا لَهُ بَابَ الْجَنَّةِ وَ يُقَالُ لَهُ ارْزُقْ رَأْسَكَ فَإِذَا قَدْ فُتِحَ لَهُ بَابٌ مِنَ الْخُلْدِ وَ يَرَى أَضْعَافَ مَا كَانَ فِيهَا قَبْلُ فَيَقُولُ عِنْدَ تَضَاعُفِ مَسَرَّاتِهِ رَبِّ لَكَ الْحَمْدُ الَّذِي لَا يُحْصَى إِذْ مَنَنْتَ عَلَيَّ بِالْجَنَانِ وَ تَجَيَّيْتُ مِنَ النَّيِّرَانِ قَالَ أَبُو بَصِيرٍ فَبَكَيْتُ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ زِدْنِي قَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ نَهراً فِي حَافَتِهِ جَوَارٍ نَابِتَاتٌ إِذَا مَرَّ الْمُؤْمِنُ بِجَارِيَةٍ أَعْجَبَتْهُ قَلْعَهَا وَ أَثْبَتَ اللَّهُ مَكَانَهَا أُخْرَى قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ زِدْنِي قَالَ الْمُؤْمِنُ يُزَوَّجُ ثَمَانِيَةَ عَذْرَاءَ وَ أَرْبَعَةَ آلَافِ ثَيْبٍ وَ زَوْجَتَيْنِ مِنَ الْخُورِ الْعَيْنِ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ ثَمَانِيَةَ عَذْرَاءَ قَالَ: نَعَمْ مَا يَفْرِشُ [يَفْتَرِشُ يَفْتَرِسُ] فِيهِنَّ شَيْئاً إِلَّا وَجَدَهَا كَذَلِكَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مِنْ أَيْ شَيْءٍ خُلِفْنَ الْخُورِ الْعَيْنِ قَالَ: مِنْ ثُرْبَةِ الْجَنَّةِ الثُّورَانِيَّةِ وَ يَرَى مُخَّ سَاقِيهَا مِنْ وَرَاءِ سَبْعِينَ حُلَّةً كَبِدُهَا مِرْأَتُهُ وَ كَبِدُهَا مِرْأَتُهَا، قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَلَهُنَّ كَلَامٌ يَكْلُمْنَ بِهِ أَهْلَ الْجَنَّةِ قَالَ نَعَمْ كَلَامٌ يَتَكَلَّمْنَ بِهِ لَمْ يَسْمَعْ الْخَلَائِقُ بِشَيْءٍ، قُلْتُ مَا هُوَ قَالَ يَقُلْنَ نَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَمُوتُ وَ نَحْنُ النَّاعِمَاتُ فَلَا نَبْأُسُ وَ نَحْنُ الْمُقِيمَاتُ فَلَا نَطْعُنُ وَ نَحْنُ الرَّاغِبَاتُ فَلَا نَسْحَطُ طُوبَى لِمَنْ خُلِقَ لَنَا وَ طُوبَى لِمَنْ خُلِفْنَا لَهُ نَحْنُ اللَّوَاتِي لَوْ أَنَّ قَرْنَ إِحْدَانَا عَلِقَ فِي جَوْ السَّمَاءِ لَأَغْشَى نُورُهُ الْأَبْصَارَ. تفسير القمي ۲/ ۸۱-۸۳.

ابن ابی عمیر، از ابو بصیر روایت نموده که او گفت: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: ای زاده رسول خدا صلی الله علیه و آله! جانم به قربانت، مرا به بهشت مشتاق گردان. حضرت فرمود: ای ابا محمد! کمترین حد نسیم بهشت چنان است که بوی خوش آن به دل های اهل بهشت، در روزی که نفس کشیدن به پایان رسد و راه نفس بسته شود از مسافت هزار ساله بر مبنای سال های این دنیا می رسد و کم منزلت ترین اهل بهشت چنان است که اگر تمام جن و انس هم میهمان او شوند، او می تواند از همه با غذا و نوشیدنی پذیرایی کند و چیزی هم از دارایی او کاسته نمی شود و ساده ترین منزلت اهل بهشت چنان است که چون وارد بهشت شود، سه باغ برایش ظاهر می گردد. وقتی که در پایین ترین آن باغ ها وارد شود، تا آن مقداری که خدا بخواهد، همسران و خدمتکاران و نیز رودخانه ها و میوه ها را می بیند و چشمانش روشن و دلش شاد می گردد. وقتی که خداوند را سپاس گفته و ستایش کرد، به او گفته می شود: سرت را بالا بگیر و به باغ دوم بنگر. چرا در این باغ چیزهایی هست که در دیگری نیست. در این هنگام او می گوید: پروردگارا! همین را به من بده. خداوند به او می فرماید: اگر این را به تو بدهم، باز هم باغ دیگری می طلبي. او می گوید: خداوند! همین را می خواهم، همین را. وقتی که به آن باغ وارد می شود، سپاس و ستایش خداوند را به جای می آورد. پس گفته می شود: برای او دری به سوی بهشت بگشایید و به او گفته می شود: سرت را بالا بگیر. ناگهان او می بیند که دری از درهای بهشت جاویدان به رویش گشوده شده است و در آن چندین برابر نعمت هایی که پیش از این از آن برخوردار بوده است را می بیند. وقتی که خوشحالی اش چندین برابر می شود، می گوید: خداوند! ستایش بی پایان مخصوص توست که با بخشیدن بهشت ها بر من منت نهادی و مرا از آتش نجات دادی. ابو بصیر گوید: در این هنگام من گریستم و به حضرت عرض کردم: جانم به فدایت، بیشتر برایم بگو. حضرت فرمود: ای ابا محمد! در بهشت نهی است که در کناره های آن کنیزی روییده است. هرگاه مؤمن از کنار کنیزی عبور کند و از آن خوشش آید، آن را از جایش می کند و خداوند به جایش کنیز دیگری می رویاند. عرض کردم: جانم به قربانت، بیشتر برایم بگو. فرمود: مؤمن با هشتصد باکره و چهار هزار زن بیوه و با دو تن از حوریان چشم درشت ازدواج می

کند. پرسیدم: فدایت گردم، هشتصد باکره؟ فرمود: آری و هرچند که با آنان همبستر می شود، باز هم آنان باکره می مانند. پرسیدم: فدایت گردم، حوریان چشم درشت از چه چیزی آفریده شده اند؟ فرمود: از خاک نورانی بهشت آفریده شده اند و مغز ساق پای آنان از پشت هفتاد پوشش نیز نمایان است. جگر مؤمن، آینه حوریه است و جگر حوریه، آینه مؤمن است. پرسیدم: فدایت گردم، آیا آنان سخنی دارند که با بهشتیان بگویند؟ فرمود: آری، آنان بهشتیان را با سخنی مورد خطاب قرار می دهند که کسی همانند آن و گواراتر از آن را نشنیده است. پرسیدم: کلام آنان چیست؟ فرمود: با صدای نرم و شیوا می گویند: ما جاودانه ایم و مرگ نداریم. ما شاداب هستیم و پژمرده نمی شویم و ما ماندگاریم و نمی رویم. ما خشنود هستیم و خشمگین نمی شویم. خوشا به حال کسی که برای ما آفریده شده است و خوشا به حال کسی که ما برای او خلق شده ایم و ما کسانی هستیم که اگر سربیکی از ما در آسمان آویزان شود، نورش چشم ها را خیره خواهد کرد.

عَنْ صُرَيْسِ الْكُنَاسِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ **وَهْدُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَهْدُوا إِلَى صِرَاطِ الْحَمِيدِ** فَقَالَ هُوَ وَ اللَّهِ هَذَا الْأَمْرُ الَّذِي أَنْتُمْ عَلَيْهِ. المحاسن ۱/۱۶۹

ضریس کناسی روایت نموده که گفت: از امام باقر علیه السلام در باره این آیه پرسیدم: **وَهْدُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَهْدُوا إِلَى صِرَاطِ الْحَمِيدِ**. حضرت فرمود: به خدا قسم، مقصود، همین امر ولایت است که شما به آن اعتقاد دارید.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **وَهْدُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَهْدُوا إِلَى صِرَاطِ الْحَمِيدِ** قَالَ ذَاكَ حَمْرُهُ وَ جَعْفَرُ وَ عُبَيْدَةُ وَ سَلْمَانُ وَ أَبُو ذَرٍّ وَ الْفَقْدَادُ بْنُ الْأَسْوَدِ وَ عَمَّارٌ هَدُوا إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام. الکافی ۱/۴۲۶، ح ۷۱.

امام صادق علیه السلام در باره این آیه: **وَهْدُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَهْدُوا إِلَى صِرَاطِ الْحَمِيدِ** فرمود: مقصود این آیه، جعفر و حمزه و عبیده و سلمان و ابوذر و مقداد بن اسود و عمار هستند که به سوی امیرالمؤمنین علیه السلام هدایت شدند.

عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ: **إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَ الْبَادِ قَالَ: نَزَلَتْ فِي قُرَيْشٍ حِينَ صَدُّوا رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنْ مَكَّةَ وَ قَوْلُهُ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَ الْبَادِ قَالَ أَهْلُ مَكَّةَ وَ مَنْ جَاءَ إِلَيْهِ مِنَ الْبُلْدَانِ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ لَا يُنْمَعُ النَّزُولُ وَ دُخُولُ الْحَرَمِ.** تفسیر القتی ۲/۸۳.

علی بن ابراهیم گوید: **إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَ الْبَادِ** این آیه در مورد قریش نازل شده است. آن زمان که پیامبر صلی الله علیه و آله را از مکه راندند و آیه **سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَ الْبَادِ** حضرت فرمود: شایسته نبود که بر خانه های مکه در گذاشته شود، زیرا حاجیان حق دارند که با صاحب خانه در یک خانه در آیند تا زمانی که اعمال حج خود را به جای آورند.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام **إِنَّ مُعَاوِيَةَ أَوَّلَ مَنْ عَلَّقَ عَلَى بَابِهِ مِصْرَاعَيْنِ بِمَكَّةَ فَمَنْعَ حَاجَّ بَيْتِ اللَّهِ مَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَ الْبَادِ وَ كَانَ النَّاسُ إِذَا قَدِمُوا مَكَّةَ نَزَلَ الْبَادِي عَلَى الْحَاضِرِ حَتَّى يَقْضِيَ حَاجَّهُ**.... الکافی ۴/۲۴۳-۲۴۴، ح ۱.

حسین بن ابی علاء روایت کرده است که امام صادق علیه السلام فرمود: معاویه اولین کسی بود که در مکه بر در خانه خود، دو لنگه در نصب کرد و حاجیان خانه خدا را از حق که خداوند برای آنان مقرر داشته محروم کرد. حق حاجیان را خداوند در این آیه معین کرده است: **سَوَاءٌ الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ .** و مردم هر وقت به مکه می آمدند، آن که از بادیه می آمد در خانه کسی که مقیم مکه بود، میهمان می شد تا این که حج خود را تمام کند...

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ** قَالَ نَزَلَتْ فِيهِمْ حَيْثُ دَخَلُوا الْكَعْبَةَ فَتَعَاهَدُوا وَتَعَاقدُوا عَلَى كُفْرِهِمْ وَجُحُودِهِمْ بِمَا نُزِّلَ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَالْحَدُوا فِي النَّبِيِّ بِظُلْمِهِمُ الرَّسُولَ وَلِيَّهِ **فَبَعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ**. الكافي ۱/۲۷۴

امام صادق علیه السلام در باره آیه **وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ** نَذْفُهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ فرمود: این آیه در باره کسانی نازل شده که وارد کعبه شدند و بر کفر و انکار خود نسبت بآن چه در باره امیرالمؤمنین علیه السلام نازل شده، با یک دیگر پیمان بستند. پس در کعبه به وسیله ستمی که نسبت به پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و جانشین او روا داشتند، دچار الحاد و کجروی شدند. خداوند تبارک و تعالی ستمگران را از رحمت خود دور کند.

عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكَنَانِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ نَذْفُهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ** فَقَالَ كُلُّ ظُلْمٍ يَظْلِمُهُ الرَّجُلُ نَفْسُهُ بِمَكَّةَ مِنْ سَرِقَةٍ أَوْ ظُلْمٍ أَحَدٍ أَوْ شَيْءٍ مِنَ الظُّلْمِ فَإِنِّي أَرَاهُ الْحَادُ وَلِذَلِكَ كَانَ يُتَّقَى أَنْ يُسَكَّنَ الْحَرَمَ. فِي الكافي ۱/۲۷۴ ح ۳

ابی صباح کنانی نقل کرده است که او گفت: از امام صادق علیه السلام در باره این آیه پرسیدم: **وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ** نَذْفُهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ. حضرت فرمود: منظور، هر ستمی است که انسان در مکه به خود روا دارد، چه این که دزدی کند و یا به دیگری ستم روا دارد، یا به هر شکلی ستم روا دارد، در نظر من این گونه ستم ها، الحاد و کجروی است. به همین سبب آن حضرت از سکونت در محدوده حرم پرهیز می کرد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ** فَقَالَ مَنْ عَبَدَ فِيهِ غَيْرَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَوْ تَوَلَّى فِيهِ غَيْرَ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ فَهُوَ مُلْحَدٌ بِظُلْمٍ وَعَلَى اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنْ يُذِيقَهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ. الكافي ۸/۳۲۷ ح ۵۳۳

امام صادق علیه السلام در باره این آیه: **وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ** فرمود: هرکس در آن جا غیر از خداوند عز و جل را پرستش کند و یا ولایت غیر از اولیای الهی را قبول کند، چنین کسی به ستم از راه خدا منحرف شده است و بر خداوند رواست که او را از عذاب دردناک بچشاند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ **وَ طَهَّرَ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَ الْقَائِمِينَ وَ الرُّكَّعَ السُّجُودَ** فَيَنْبَغِي لِلْعَبْدِ أَنْ لَا يَدْخُلَ مَكَّةَ إِلَّا وَهُوَ طَاهِرٌ قَدْ غَسَلَ عَرَقَهُ وَ الْأَذَى وَ تَطَهَّرَ. الكافي ۴/۴۰۰ ح ۳.

امام صادق علیه السلام فرمود: خداوند عز و جل می فرماید: **أَنْ طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَ الْقَائِمِينَ وَ الرُّكَّعَ السُّجُودَ** پس بر بنده سزاوار است که عرق و ناپاکی را از خود زدوده و تنها با طهارت وارد مکه شود.

قَالَ الْإِمَامُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عليه السلام قَوْلُهُ تَعَالَى **وَ طَهَّرَ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَ الْقَائِمِينَ وَ الرُّكَّعَ السُّجُودَ** يَعْنِي بِهِمْ أَلْ مُحَمَّدٍ عليه السلام

• تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۳۵-۳۳۶، ح ۷.

امام كاظم عليه السلام در باره اين آيه فرمود: وَظَهَرَ بَيِّنَتِي لِلظَّالِمِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعَ السُّجُودَ مقصود از اينها خاندان محمد صلي الله عليه وآله است.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَمَّا يَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ فَقَالَ هِيَ صُورَةُ مُحَدَّثَةٍ مُخْلُوقَةٍ اصْطَفَاهَا اللَّهُ وَاخْتَارَهَا عَلَى سَائِرِ الصُّوَرِ الْمُخْتَلِفَةِ فَأَصَافَهَا إِلَى نَفْسِهِ كَمَا أَصَافَ الْكُعْبَةَ إِلَى نَفْسِهِ وَالرُّوحَ إِلَى نَفْسِهِ فَقَالَ **بَيِّنَتِي وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي**.. التوحيد/ ۱۰۳، ح ۱۸.

محمد بن مسلم كه گفت حضرت باقر عليه السلام را سؤال كردم از آن چه روايت مي كنند كه خداي عز و جل آدم را بر صورت خودش آفريد فرمود كه آن صورت صورتی بود كه خدا آن را احداث و خلق فرمود و خدا آن را برگزيد و بر سائر صورتهای مختلفه كه خلق نموده اختيار فرمود پس آن صورت را بخود نسبت داد چنان كه خانه كعبه را بخود و روح را بخود نسبت داد و فرمود كه **بَيِّنَتِي وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي**.

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَمَرَ إِبْرَاهِيمَ بِنَاءِ الْكُعْبَةِ وَأَنْ يَرْفَعَ قَوَاعِدَهَا وَيُرِيَ النَّاسَ مَنَاسِكَهُمْ فَبَنَى إِبْرَاهِيمُ وَإِسْمَاعِيلُ النَّبِيتَ كُلُّ يَوْمٍ سَافَاً حَتَّى انْتَهَى إِلَى مَوْضِعِ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام فَتَنَادَى أَبُو قُبَيْسٍ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام إِنَّ لَكَ عِنْدِي وَدِيعَةً فَأَعْطَاهُ الْحَجَرَ فَوَضَعَهُ مَوْضِعَهُ ثُمَّ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام أَدْنَى فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَحْجُوا هَذَا النَّبِيتَ فَحُجُّوهُ فَأَجَابَهُ مَنْ يَحُجُّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَكَانَ أَوَّلُ مَنْ أَجَابَهُ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ الكافي/ ۴، ۲۰۰، ح ۴.

عقبه بن بشير، از امام محمد باقر عليه السلام يا امام صادق عليه السلام روايت كرد كه فرمود: خداوند عز و جل به ابراهيم عليه السلام امر فرمود تا كعبه را بنا نهد و ستون های آن را برافرازد و مناسك آنها را به مردم نشان دهد. ابراهيم و اسماعيل عليه السلام هر روز، يك بخش از ديوار را بنا نهادند تا اين كه به محل قرار دادن حجر الاسود رسيدند. امام محمد باقر عليه السلام فرمود: آن گاه كوه ابو قُبَيْس، ابراهيم عليه السلام را مخاطب قرار داده و گفت: وديعتی از تو، نزد من است. پس به ابراهيم عليه السلام حجر الاسود را داد و او آن را در مكانش قرار داد. سپس ابراهيم عليه السلام مردم را به حج فراخواند. پس فرمود: ای مردم! من ابراهيم خليل الله هستم و خداوند شما را فرمان می دهد كه به حج اين خانه بياييد، پس مردم به حج رفتند و هر كسی كه تا روز قيامت، به حج رود، امر او را اجابت نموده است و اولين كسانی كه اين فرمان را اجابت نمودند، مردی از اهل يمن بودند.

عَنْ سَلَمَةَ بْنِ مَحْرَزٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ يَقُولُ لَهُ أَبُو الْوَرْدِ فَقَالَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام رَحِمَكَ اللَّهُ إِنَّكَ لَوْ كُنْتَ أَرَحْتَ بَدَنَكَ مِنَ الْمُحَلِّ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا أَبَا الْوَرْدِ إِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَشْهَدَ الْمَنَافِعَ الَّتِي قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى **لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ** إِنَّهُ لَا يَشْهَدُهَا أَحَدٌ إِلَّا نَفَعَهُ اللَّهُ أَمَّا أَنْتُمْ فَتَرْجِعُونَ مَغْفُوراً لَكُمْ وَأَمَّا غَيْرُكُمْ فَيُحْفَظُونَ فِي أَهَالِيهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ. الكافي/ ۴، ۲۶۳-۲۶۴، ح ۴۶.

سلمه بن محرز روايت کرده است نزد امام صادق عليه السلام بودم ابو درد آمد و بحضرت عرض كرد: درود و رحمت خداوند بر شما باد، اگر شما جان خود را از تب و تاب سفر و محمل معاف می كرديد، برای حفظ سلامتی شما بهتر بود. امام صادق عليه السلام فرمود: من دوست دارم در آن جا كه فيض الهی نثار می شود، حاضر باشم. خداوند تبارك و تعالى می فرمايد: **لِيَشْهَدُوا**

مَنَافِعُ لَهُمْ هیچ کس در منی حاضر نمی شود، جز این که خداوند به او فیض و نفع می رساند. شما شیعیان در حالی که آمرزیده شده اید، به خانه های خود بازمی گردید، و دیگران با امنیّت در مال و خاندان به خانه های خود بازمی گردند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ مُوسَى الرِّضَا عليه السلام كَتَبَ إِلَيْهِ فِي جَوَابِ مَسَائِلِهِعِلَّةُ الْحُجِّ الْوَفَادَةُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى وَ طَلَبُ الزِّيَادَةِ وَ الْخُرُوجُ مِنْ كُلِّ مَا افْتَرَفَ وَ لِيَكُونَ تَائِبًا مِمَّا مَضَى مُسْتَأْنِفًا لِمَا يَسْتَقْبِلُ وَ مَا فِيهِ مِنْ اسْتِخْرَاجِ الْأَمْوَالِ وَ تَعَبِ الْأَبْدَانِ وَ حَظَرِهَا عَنِ الشَّهَوَاتِ وَ اللَّذَاتِ وَ التَّقَرُّبِ بِالْعِبَادَةِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الْخُضُوعِ وَ الْإِسْتِغَاثَةِ وَ الدَّلِّ شَاخِصًا إِلَيْهِ فِي الْحَرِّ وَ الْبُرْدِ وَ الْأَمْنِ وَ الْخَوْفِ دَائِبًا فِي ذَلِكَ دَائِمًا وَ مَا فِي ذَلِكَ لِجَمِيعِ الْخَلْقِ مِنَ الْمَنَافِعِ وَ الرَّغْبَةِ وَ الرَّهْبَةِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مِنْهُ تَرْكُ قَسَاوَةِ الْقَلْبِ وَ جَسَارَةِ الْأَنْفُسِ وَ نِسْيَانِ الذِّكْرِ وَ انْقِطَاعِ الرَّجَاءِ وَ الْعَمَلِ [الْأَمَلِ] وَ تَجْدِيدِ الْحَقُوقِ وَ حَظَرِ النَّفْسِ عَنِ الْفَسَادِ وَ مَنْفَعَةٍ مَنْ فِي شَرْقِ الْأَرْضِ وَ غَرْبِهَا وَ مَنْ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ مِمَّنْ يَحُجُّ وَ مِمَّنْ لَا يَحُجُّ مِنْ تَاجِرٍ وَ جَالِبٍ وَ بَائِعٍ وَ مُشْتَرٍ وَ كَاسِبٍ وَ مُسْكِينٍ وَ قَضَاءِ حَوَائِجِ أَهْلِ الْأَطْرَافِ وَ الْمَوَاضِعِ الْمُمَكِّنِ لَهُمُ الْاجْتِمَاعَ فِيهَا كَذَلِكَ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ العيون ۲/ ۸۸، ح ۱.

محمد بن سنان نقل کرده که وی گفت: حضرت ابا الحسن علی بن موسی الرضا علیه السلام در جواب مسائل وی مکتوبی ارسال فرمودند که در آن نوشته بود: علّت و سرّ تشریع حجّ اموری است به این شرح: الف: سیر و حرکت به سوی خداوند تبارک و تعالی. ب: طلب زیاد شدن مال. ج: خارج شدن بنده از گناهای که مرتکب شده در حالی که از گذشته ها توبه نموده و عازم باشد بر اطاعت نسبت به آینده. د: صرف مال و به تعب انداختن بدن و منع آن از شهوات و لذّات. ه: تقرب جستن در عبادت به حضرت حقّ عزّ و جلّ. و: خضوع و خشوع و خاکسار شدن در گرما و سرما. ز: در امان و خائف بودن در حالی که طول انجام عمل در رنج و مشقّت قرار بگیرد. ح: رسیدن منافع به جمیع خلائق و حصول رغبت به حضرت حق سبحانه و تعالی. ط: زوال قساوت قلب و بر طرف شدن خساست و دنائت از نفس. ی: زوال نسیان و بر طرف شدن قطع امید و رجاء. ک: تجدید حقوق. ل: بازداشتن نفوس از فساد. م: منتفع شدن و بهره بردن کسانی که در مشرق و مغرب، در خشکی و یا در دریا هستند اعمّ از آن که به زیارت حجّ آمده یا نیامده باشند، تاجر بوده یا غیر تاجر باشند، بایع بوده یا مشتری باشند کاسب بوده یا مسکین باشند. ن: بر آمدن حاجات و نیازمندیهای اهل اکناف و اطراف و کسانی که می توانند در اطراف اجتماع کرده ليشهدوا منافع لهم.

عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام وَ رَأَى النَّاسَ بِمَكَّةَ وَ مَا يَعْمَلُونَ قَالَ: فَقَالَ فِعَالُ الْجَاهِلِيَّةِ أَمَا وَ اللَّهُ مَا أُمِرُوا بِهَذَا وَ مَا أُمِرُوا إِلَّا أَنْ يَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَ لِيُوفُوا نُذُورَهُمْ فَيَمُرُوا بِنَا فَيُخَيِّرُونَا بَوْلَايَتِهِمْ وَ يَعْرِضُوا عَلَيْنَا نُصْرَتَهُمْ. الكافي ۱/ ۳۹۲، ح ۴.

ابو عبیده گوید شنیدم امام باقر علیه السلام مردم را در مکه دید که چه می کنند، سپس فرمود: کارهایی است مانند کارهای جاهلیت، همانا بخدا سوگند که چنین دستور ندارند، آنچه دستور دارند اینست که: حج خود را انجام دهند و بنذر خود وفا کنند و نزد ما آیند و ولایت خود را بما خبر دهند و نصرت خویش را بر ما عرضه کنند.

عَنْ ذَرِيحِ الْمُحَارِبِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَوْلُهُ تَعَالَى ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَ لِيُوفُوا نُذُورَهُمْ قَالَ: هُوَ لِقَاءُ الْإِمَامِ عليه السلام. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۳۶، ح ۸.

ذریح محارمی گوید: از امام صادق علیه السلام در مورد آیه ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَ لِيُوفُوا نُذُورَهُمْ پرسیدم فرمود: این دیدار امام است.

عَنْ حَمَّادِ النَّابِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ** قَالَ هُوَ طَوَافُ النَّسَاءِ. التهذيب ۵/ ۲۵۲- ۲۵۳، ح ۸۵۵.

حماد بن عثمان روایت کرده است که امام صادق علیه السلام در باره این آیه: **وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ**، فرمود: مقصود، طواف نساء است.

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ فَضَالٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلِيَّ بْنَ مُوسَى الرِّضَا عليه السلام عَنْ مَعْنَى قَوْلِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله أَنَا ابْنُ الذَّبِيحِينَ قَالَ:..... فَكَانَتْ لِعَبْدِ الْمُطَّلِبِ خَمْسٌ مِنَ السَّنِينَ [السَّنِينَ] أَجْرَاهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي الْإِسْلَامِ حَرَمَ نِسَاءِ الْأَبَاءِ عَلَى الْأَبْنَاءِ وَسَنَ الدِّيَةِ فِي الْقَتْلِ مِائَةً مِنَ الْإِبِلِ وَكَانَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ..... العيون ۱/ ۱۶۸، ح ۱.

علی بن فضال گوید: از حضرت رضا علیه السلام در باره حدیث أنا ابن الذبیحین سؤال کردم، حضرت فرمودند:..... عبد المطلب پنج سنت داشت که خداوند آنها را در اسلام امضاء نمود، همسران پدران را بر پسران حرام کرد، در قتل، صد شتر دیه قرار داد، هفت دور به دور کعبه طواف می نمود.....

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ لِأَيِّ شَيْءٍ سَمَّاهُ اللَّهُ الْعَتِيقَ فَقَالَ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ بَيْتٍ وَصَّعَهُ اللَّهُ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ إِلَّا لَهُ رَبٌّ وَسَكَّانٌ يَسْكُونُونَهُ غَيْرَ هَذَا الْبَيْتِ فَإِنَّهُ لَا رَبَّ لَهُ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ الْحُرُّ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَهُ قَبْلَ الْأَرْضِ ثُمَّ خَلَقَ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِهِ فَدَحَاهَا مِنْ تَحْتِهِ. الكافي ۴/ ۱۸۹، ح ۵.

ابوحمره ثمالی روایت کرده است که او گفت: از امام باقر علیه السلام در مسجد الحرام پرسیدم: چرا خداوند کعبه را بیت عتیق نامید؟ حضرت فرمود: زیرا خداوند هیچ خانه ای در روی زمین قرار نداده، مگر این که صاحبی دارد و افرادی در آن ساکن هستند؛ اما این خانه استثناست و تنها صاحب آن خداوند عز و جل است و این خانه آزاد است. سپس فرمود: خداوند عز و جل آن را پیش از آفرینش زمین خلق نمود و بعد از آفرینش کعبه، زمین را خلق کرد و از زیر کعبه زمین را گسترانید.

عَنْ أَبِيهِ جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **وَمَنْ يُعْظَمْ حُرْمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ** قَالَ هِيَ ثَلَاثُ حُرْمَاتٍ وَاجِبَةٍ فَمَنْ قَطَعَ مِنْهَا حُرْمَةً فَقَدْ أَشْرَكَ بِاللَّهِ الْأُولَى انْتِهَاكَ حُرْمَةِ اللَّهِ فِي بَيْتِهِ الْحَرَامِ وَالثَّانِيَةُ تَعْطِيلُ الْكِتَابِ وَالْعَمَلِ بغيرِهِ وَالثَّالِثَةُ قَطِيعَةُ مَا أَوْجَبَ اللَّهُ مِنْ فَرَضٍ مَوْدَّتَنَا وَطَاعَتَنَا. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۳۶، ح ۱۰.

امام باقر علیه السلام در باره این آیه **وَمَنْ يُعْظَمْ حُرْمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ** فرمود: سه حرمت است که واجب است و هرکس حرمتی از این سه حرمت را بشکند، به خداوند شرک ورزیده است. اول، شکستن حرمت خداوند در بیت الحرام است و دوم، کنار گذاشتن کتاب خداوند و عمل به غیر آن است و سوم، بریدن از واجباتی است که خداوند واجب نموده است و اطاعت و مودت ما از جمله آن واجبات است

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: **الرَّجْسُ مِنَ الْأَوْثَانِ الشَّطْرَنْجِ وَقَوْلُ الزُّورِ**: الغناء. المعاني ۳۴۹، ح ۱

امام صادق علیه السلام فرمود: **الرَّجْسُ مِنَ الْأَوْثَانِ شَطْرَنْجِ** است و **قَوْلُ الزُّورِ** غنی می باشد.

عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ** قَالَ الْغِنَاءُ. الكافي ۶/ ۴۳۱، ح ۱.

ابو بصير روایت نموده که از امام صادق علیه السلام در باره آیه پرسیدم: **فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ**، حضرت فرمود: مقصود، غناء است.

عَنْ زَيْدِ الشَّحَامِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ** فَقَالَ **الرِّجْسُ مِنَ الْأَوْثَانِ الشَّطْرُنْجُ وَقَوْلُ الزُّورِ الْغِنَاءُ**. الكافي ۶/ ۴۳۰، ح ۲.

زید شحام روایت نموده که از امام صادق علیه السلام در باره این آیه پرسیدم: **فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ**، حضرت فرمود: مقصود از **الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ** شطرنج است و مقصود از **قَوْلُ الزُّورِ** غناء است.

حَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخَفَفَ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوَى بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ (۳۱) ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظُمَ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ (۳۲) لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ مَحَلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ (۳۳) وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَإِلَهُكُمْ إِلَهُ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلَمُوا وَبَشِّرِ الْخَافِينَ (۳۴) الَّذِينَ إِذَا ذَكَرُوا اللَّهَ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَى مَا أَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ (۳۵) وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافٍ إِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِعُوا الْقَنَاعَ وَالْمَعْرَ كَذَلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (۳۶) لَنْ نَبْنِيَ اللَّهُ لِحُومِهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ نَبْنِيهِ التَّقْوَى مِنْكُمْ كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ (۳۷) إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ (۳۸) أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ (۳۹) الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفُتَّتْ صَوَامِعُ وَيَبْعُ وَصَلَوَاتُ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ (۴۰)

در حالی که گروندگان خالص به خدا باشند نه شریک گیرندگان [برای] او و هر کس به خدا شرک ورزد چنان است که گویی از آسمان فرو افتاده و مرغان [شکاری] او را ربوده اند یا باد او را به جایی دور افکنده است (۳۱) این است [فرائض خدا] و هر کس شعایر خدا را بزرگ دارد در حقیقت آن [حاکمی] از پاکی دلهاست (۳۲) برای شما در آن [دامها] تا مدتی معین سودهایی است سپس جایگاه [قربانی کردن آنها و سایر فرائض] در خانه کهن [=مکه] است (۳۳) و برای هرامتی مناسکی قرار دادیم تا نام خدا را بر دامهای زیان بسته ای که روزی آنها گردانید یا دکنند پس [بدانید که] خدای شما خدایی یگانه است پس به [فرمان] او گردن نهید و فروتنان را بشارت ده (۳۴) همانان که چون [نام] خدا یاد شود دلهایشان خشیت یابد و [آنان که] بر هر چه بر سرشان آید صبر پیشه کنند و بر یادارندگان نمازند و از آن چه روزیشان داده ایم انفاق می کنند (۳۵) و شتران فربه را برای شما از [جمله] شعایر خدا قرار دادیم در آنها برای شما خیر است پس نام خدا را بر آنها در حالی که بر پای ایستاده اند بید و چون به پهلو در غلتیدند از آنها بخورید و به تنگ دست [سائل] و به بینوا [غیر سائل] بخورید این گونه آنها را برای شما رام کردیم امید که شکرگزار باشید (۳۶) هرگز [نه] گوشه های آنها و نه خونهایشان

به خدا نخواهد رسید ولی [این] تقوای شماست که به او می رسد این گونه [خداوند] آنها را برای شمارام کرد تا خدا را به پاس آنکه شمارا هدایت نموده به بزرگی یاد کنید و نیکوکاران را مرزوده (۳۷) قطعاً خداوند از کسانی که ایمان آورده اند دفاع می کند زیرا خدا هیچ خیانتکار ناسپاسی را دوست ندارد (۳۸) به کسانی که جنگ بر آنان تحمیل شده رخصت [جهاد] داده شده است چرا که مورد ظلم قرار گرفته اند و البته خدا بر پیروزی آنان سخت تواناست (۳۹) همان کسانی که بناحق از خانه هایشان بیرون رانده شدند [آنها گناهی نداشتند] جز اینکه می گفتند پروردگار ما خداست و اگر خدا بعضی از مردم را با بعض دیگر دفع نمی کرد صومعه ها و کلیساها و کنیسه ها و مساجدی که نام خدا در آنها بسیار برده می شود سخت ویران می شد و قطعاً خدا به کسی که [دین] او را یاری می کند یاری می دهد چرا که خدا سخت نیر و مند شکست ناپذیر است (۴۰)

عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **حُنَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ** وَعَنِ الْحَنِيفِيَّةِ فَقَالَ هِيَ الْفِطْرَةُ الَّتِي فَطَرَ اللَّهُ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ وَ قَالَ: فَطَرَهُمُ اللَّهُ عَلَى الْمَعْرِفَةِ. التوحيد/ ۳۳۰، ح ۹.

زراره گفت: از امام باقر علیه السلام در باره این آیه پرسیدم: **حُنَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ**. حضرت فرمود: فطرت حنیفیه است که خدا آفریده الناس علیها لا تبدیل لخلق الله. فرمود: خدا مردم را بر معرفت خود آفریده.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّمَا يَكُونُ الْجَزَاءُ مُضَاعَفًا فِيمَا دُونَ الْبَدَنَةِ حَتَّى يَبْلُغَ الْبَدَنَةُ فَإِذَا بَلَغَ الْبَدَنَةُ فَلَا تُضَاعَفُ لِأَنَّهُ أَعْظَمُ مَا يَكُونُ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ **وَمَنْ يُعْظَمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ**. الکافی ۴/ ۳۹۵، ح ۵.

امام صادق علیه السلام فرمود: پاداش، زمانی دو برابر می شود که قربانی کوچکتر از شتر و گاو فربه باشد و هرگاه قربانی همان شتر و یا گاو فربه باشد، پاداش دو چندان نمی شود. زیرا که این بزرگترین چیزی است که می تواند باشد. خداوند عز و جل می فرماید: **وَمَنْ يُعْظَمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ**.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى **فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا** قَالَ: إِذَا وَقَعَتْ عَلَى الْأَرْضِ **فَكُلُّوا مِنْهَا وَأَطِيعُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ** قَالَ: الْقَانِعُ الَّذِي يَرْضَى بِمَا أُعْطِيَتْهُ وَلَا يَسْخَطُ وَلَا يَكْلَحُ وَلَا يَلْوِي شِدْقَهُ غَضَبًا وَالْمُعْتَرُّ الْمَارُّ بِكَ لِطُغْمِهِ. الکافی ۴/ ۴۹۹، ح ۲.

امام صادق علیه السلام در باره این آیه: **فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا** فرمود: یعنی هنگامی که بر روی زمین افتد. **فَكُلُّوا مِنْهَا وَأَطِيعُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ** فرمود: قانع کسی است که به آن چه که به او می دهی راضی باشد، ناراحت نگردد و رو ترش نکند و از روی خشم، دهان خود را کج نکند. معتر به کسی گفته می شود که پیش تومی آید تا چیزی به او بدهی.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُّوا مِنْهَا وَأَطِيعُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ** قَالَ: الْقَانِعُ الَّذِي يَقْنَعُ بِمَا أُعْطِيَتْهُ وَالْمُعْتَرُّ الَّذِي يَعْتَرِيكَ وَ السَّائِلُ الَّذِي يَسْأَلُكَ فِي يَدَيْهِ وَ الْبَائِسُ هُوَ الْفَقِيرُ. الکافی ۴/ ۵۰۰، ح ۶.

امام صادق علیه السلام در باره این آیه: **فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُّوا مِنْهَا وَأَطِيعُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ** فرمود: قانع کسی است که به آن چه که به او می دهی قناعت کند و معتر هم کسی است که خود را در معرض دید تو قرار می دهد تا چیزی به او بدهی و سائل هم کسی است که با دستاوش گدایی می کند و بائس همان فقیر است.

عَنْ أَبِي بصير، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ مَا عَلَّةُ الْأُضْحِيَّةِ فَقَالَ: إِنَّهُ يُغْفَرُ لِصَاحِبِهَا عِنْدَ أَوَّلِ قَطْرَةٍ تَقُطِرُ مِنْ دَمِهَا إِلَى الْأَرْضِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ تَعَالَى مَنْ يَتَّقِيهِ بِالْغَيْبِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَى مِنْكُمْ ثُمَّ قَالَ: انْظُرْ كَيْفَ قَبِلَ اللَّهُ قُرْبَانَ هَابِيلَ وَرَدَّ قُرْبَانَ قَابِيلَ. العلل/ ۴۳۷-۴۳۸، ح ۴.

ابو بصیر می گوید به امام صادق علیه السلام عرض کردم: سرّ جعل و تشریع قربانی چیست؟ حضرت فرمودند: خداوند متعال هنگام ریختن اولین قطره خون حیوان به زمین صاحب قربانی را می بخشد، این یکی از علل تشریع قربانی است، دیگر آن که بدین وسیله اهل تقوی از غیرشان ممتاز شده و تنها عمل ایشان مقبول واقع می شود چنانچه خدا در قرآن فرموده: هرگز به رضای خدا نخواهد رسید و مقبول درگاهش واقع نخواهد شد گوشت حیواناتی که تصدّق داده شده و نه خون ریخته شده آنها بل که آن تقوای صاحب این قربانی ها مقبول درگاهش می باشد. سپس در تأیید این حکمت امام فرمودند: بنگر چگونه خداوند متعال قربانی هابیل را قبول و قربانی قابیل را ردّ نمود.

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا قَالَ: نَحْنُ الَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ يُدَافِعُ عَنَّا مَا أَدَاعَتْ عَنَّا شَيْعَتُنَا. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۳۷، ح ۱۲.

اسحاق بن عمار روایت کرده است که از امام صادق علیه السلام در باره این آیه پرسیدم: إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا ، فرمود: مقصود از ایمان آورندگان، ما هستیم و هرچه را که شیعیان ما شایع کنند ، خداوند از ما دفاع می کند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلِمُوا ... إلخ قَالَ: إِنَّ الْعَامَّةَ يَقُولُونَ نَزَلَتْ فِي رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا أَخْرَجَتْهُ قُرَيْشٌ مِنْ مَكَّةَ وَإِنَّمَا هِيَ لِلْقَائِمِ عليه السلام إِذَا خَرَجَ يَطْلُبُ بِدَمِ الْحُسَيْنِ عليه السلام وَهُوَ قَوْلُهُ: نَحْنُ أَوْلِيَاءُ الدِّمِّ وَطَلَّابُ الدِّيَةِ. تفسير القتي ۲/ ۸۴.

امام صادق علیه السلام در باره این آیه: أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ فرمود: عامه می گویند که این آیه در مورد رسول خدا صلی الله علیه و آله نازل شده است. آن زمان که قریش ایشان را از مکه اخراج کردند. اما مقصود این آیه، قائم آل محمد عجل الله تعالی فرجه الشریف است. آن زمان که به خونخواهی حسین علیه السلام قیام می کند.

عَنْ حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عليه السلام قَالَ: نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي آلِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله خَاصَّةً أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ تَلَا إِلَى قَوْلِهِ وَاللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۳۸، ح ۱۴.

امام موسی کاظم از پدرشان از جدشان نقل فرمودند: این آیه در بطور خاص مورد آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم نازل شده أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ سپس تا و الله عَاقِبَةُ الْأُمُور قرائت فرمود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ قَالَ: الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنِ عليه السلام. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۳۸، ح ۱۵.

ضريس روايت نموده كه از امام باقر عليه السلام شنيدم كه فرمود: مقصود آيه : اُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ، امام حسن و امام حسين عليهما السلام است.

علي بن ابراهيم : تفسير القمي **أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ إِلَى قَوْلِهِ لَقَدِيرٌ** قَالَ: نَزَلَتْ فِي عَلِيٍّ وَجَعْفَرٍ وَحَمْزَةَ ثُمَّ جَرَتْ فِي الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَوْلُهُ **الَّذِينَ أُخْرِجُوا** الْآيَةُ قَالَ: الْحُسَيْنُ عَلَيْهِ السَّلَامُ حِينَ طَلَبَهُ يَزِيدُ لَعَنَهُ اللَّهُ لِيَحْمِلَهُ إِلَى الشَّامِ فَهَرَبَ إِلَى الْكُوفَةِ وَقُتِلَ بِالطَّف. تفسير القمي ۸۴/۲.

علی بن ابراهيم در تفسير قمی : در باره اين آيه : الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ فرمود: اين آيه در باره رسول خدا صلى الله عليه و آله و على و جعفر و حمزه نازل شده و در مورد امام حسين عليه السلام نيز جارى شده است. و آيه: الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ در باره امام حسين عليه السلام است كه يزيد خواست كه افرادى او را به شام بياورند و آن حضرت به سوى كوفه گريخت و در سرزمين طف به شهادت رسيد.

عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَلَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ فَقَالَ كَانَ قَوْمٌ صَالِحُونَ وَهُمْ مُهَاجِرُونَ مِنْ قَوْمٍ سُوءِ خَوْفًا أَنْ يُفْسِدُوهُمْ فَيَدْفَعُ اللَّهُ أَيْدِيَهُمْ عَنِ الصَّالِحِينَ وَ لَمْ يَأْجُرْ أَوْلِيكَ بِمَا يَدْفَعُ بِهِمْ وَفِينَا مِثْلُهُمْ. تَأْوِيلُ الْآيَاتِ الْبَاهِرَةِ ۱/ ۳۴۰، ح ۱۹.**

حمران روايت نموده كه از امام باقر عليه السلام در باره اين آيه سئوال كردم: **وَلَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهْدَمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَ مَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا**، حضرت فرمود: مردمى نيكوكار بودند كه از بيم اين كه مبدا مردم بدكار، دين آنها را به تباهى بكشد، از جمع آنها كناره گيرى كردند و خداوند به وسيله اين قوم بدكار، شر كفار را از مردم نيكوكار باز داشت، بدون اين كه اجرى به آنان برسد و در ميان ما نيز همانند آنها وجود دارد.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَلَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهْدَمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَ مَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا** قَالَ: هُمْ الْأَيْمَةُ وَهُمْ الْأَعْلَامُ وَلَوْ لَا صَبْرُهُمْ وَانْتِظَارُهُمُ الْأَمْرَ أَنْ يَأْتِيَهُمْ مِنَ اللَّهِ لَقَتِلُوا جَمِيعًا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ **وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ. تَأْوِيلُ الْآيَاتِ الْبَاهِرَةِ ۱/ ۳۴۰، ح ۲۰.**

ابوالحسن موسى بن جعفر، از پدر بزرگوارش روايت نموده كه آن حضرت درباره اين آيه: **وَلَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهْدَمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَ مَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا**، فرمود: آنان امامان هدايتگر هستند كه اگر نبود كه آنان صبر داشتند و منتظر امرى بودند كه از جانب خداوند برايشان مى آيد، همگى كشته مى شدند. خداوند عز و جل مى فرمايد: **وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ.**

الَّذِينَ إِنْ مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ (۴۱) وَإِنْ يَكْذِبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ (۴۲) وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ (۴۳) وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَكَذَّبَ مُوسَى فَأَمْلَيْتُ

لِّلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ (۴۴) فَكَأَيُّنَ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا وَبَنِيٌّ مَّعْطَلَةٌ وَقَصْرِ مَشِيدٍ (۴۵) أَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ (۴۶) وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَإِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ (۴۷) وَكَأَيُّنَ مِنْ قَرْيَةٍ أَمَلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ (۴۸) قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ (۴۹) فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ (۵۰)

همان کسانی که چون در زمین به آنان توانایی دهیم نماز برای دارند و زکات می دهند و به کارهای پسندیده ای دارند و از کارهای ناپسند بازی دارند و فرجام همه کارها از آن خداست (۴۱) و اگر تو را تکذیب کنند قطعاً پیش از آنان قوم نوح و عاد و ثمود [نیز] به تکذیب پرداختند (۴۲) و [نیز] قوم ابراهیم و قوم لوط (۴۳) و [همچنین] اهل مدین و موسی تکذیب شد پس کافران را مهلت دادم سپس [گریبان] آنها را گرفتم بنگر عذاب من چگونه بود (۴۴) و چه بسیار شهرها را که ستمکار بودند هلاکشان کردیم و [اینک] آن [شهرها] سقفهای فرو ریخته است و [چه بسیار] چاههای متروک و کوشکهای افراشته را (۴۵) آیا در زمین گردش نکرده اند تادلایی داشته باشند که با آن بیندیشند یا گوشهایی که با آن بشنوند در حقیقت چشمها کور نیست لیکن دلهایی که در سینه هاست کور است (۴۶) و از تو باشتاب تقاضای عذاب می کنند با آنکه هرگز خدا و عدلش را خلاف نمی کند و در حقیقت یک روز [از قیامت] نزد پروردگارت مانند هزار سال است از آن چه می شمرد (۴۷) و چه بسا شهری که مهلتش دادم در حالی که ستمکار بود سپس [گریبان] آن را گرفتم و فرجام به سوی من است (۴۸) بگو ای مردم من برای شما فقط هشدار دهنده ای آشکارم (۴۹) پس آنان که گرویدند و کارهای شایسته کرده اند آموزش و روزی نیکو برای ایشان خواهد بود (۵۰)

عن أبي جعفر عليه السلام في قوله: الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَهَذِهِ الْآيَةُ لِآلِ مُحَمَّدٍ عليه السلام إِلَى آخِرِ الْآيَةِ وَ الْمَهْدِيُّ وَأَصْحَابُهُ يُمْلِكُهُمُ اللَّهُ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا وَيُظْهِرُ الدِّينَ وَيُمِيتُ اللَّهُ بِهِ وَأَصْحَابِهِ الْبِدْعَ الْبَاطِلَ كَمَا أَمَاتَ السَّفَهَ الْحَقُّ حَتَّى لَا يَرَى أَثَرُ لِلظُّلْمِ. تفسير الفتي ۲/ ۸۷.

امام باقر علیه السلام در مورد آیه: الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ، فرمود: این آیه اختصاص به آل محمد علیهم السلام دارد. حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و اصحابش که خداوند آنها را مالک شرق و غرب می گرداند و دین را به وسیله او بر تمام ادیان پیروز می نماید و باطل و دین های ساختگی را به وسیله او و یارانش از میان برمی دارد؛ همان طور که پیش از ظهور او سفاهت و نادانی، حق و حقیقت را از میان برده بود. و عدالت آن گونه گسترش می یابد که اثری از ظلم باقی نمی ماند.

عَنِ الْكَاطِمِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ قَالَ: هَذِهِ فِينَا أَهْلَ الْبَيْتِ. المناقب ۴/ ۴۷.

امام موسی کاظم علیه السلام در باره این آیه: الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ فرمود: این آیه در باره ما اهل بیت نازل شده است.

عَنِ الْإِمَامِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ قَالَ: نَحْنُ هُمْ. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۴۲، ح ۲۲.

امام موسی کاظم علیه السلام، از پدرش، از پدرانش در باره این آیه: الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ فرمود: مقصود، ما هستیم.

عَنِ الْإِمَامِ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي يَوْمًا فِي الْمَسْجِدِ إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ فَوَقَفَ أَمَامَهُ وَقَالَ: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَغَيْتَ عَلَيَّ آيَةً فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ سَأَلْتُ عَنْهَا جَابِرَ بْنَ يَزِيدَ فَأَرْشَدَنِي إِلَيْكَ فَقَالَ وَمَا هِيَ قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَاللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ فَقَالَ أَبِي نَعَمْ فِينَا نَزَلَتْ وَذَلِكَ لِأَنَّ فُلَانًا وَفُلَانًا وَطَائِفَةً مَعَهُمْ وَسَمَاءَهُمْ اجْتَمَعُوا إِلَى النَّبِيِّ عليه السلام فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِلَى مَنْ يَصِيرُ هَذَا الْأَمْرُ بَعْدَكَ فَوَاللَّهِ لَئِنْ صَارَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِكَ إِنَّا لَنَخَافُهُمْ عَلَى أَنْفُسِنَا وَلَوْ صَارَ إِلَى غَيْرِهِمْ لَعَلَّ غَيْرَهُمْ أَقْرَبُ وَأَرْحَمُ بِنَا مِنْهُمْ فَغَضِبَ رَسُولُ اللَّهِ عليه السلام مِنْ ذَلِكَ غَضَبًا شَدِيدًا ثُمَّ قَالَ: أَمَّا وَاللَّهِ لَوْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ مَا أَبْغَضْتُمُوهُمْ لِأَنَّ بَعْضَهُمْ بَعْضِي وَبَعْضِي هُوَ الْكُفْرُ بِاللَّهِ ثُمَّ نَعَيْتُمْ إِلَى نَفْسِي فَوَاللَّهِ لَئِنْ مَكَّنَّهُمُ اللَّهُ فِي الْأَرْضِ لَيَقِيمُونَ الصَّلَاةَ لَوْفَتِهَا وَلَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ لِمَحَلِّهَا وَلَيَأْمُرْنَ بِالمَعْرُوفِ وَلَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ إِنَّمَا يُرْغِمُ اللَّهُ أُنُوفَ رِجَالٍ يُبْغِضُونِي وَيُبْغِضُونَ أَهْلَ بَيْتِي فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَاللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ فَلَمْ يَقْبَلِ الْقَوْمُ ذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودٌ وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَكَذَّبَ مُوسَى فَأَمَلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ

تأويل الآيات الباهرة / ۱- ۳۴۲- ۳۴۳، ح ۴۰۲.

امام ابوالحسن موسی بن جعفر علیه السلام فرمود: روزی در مسجد نزد پدرم بودم که مردی آمد و در مقابل ایشان ایستاد و گفت: ای فرزند رسول خدا صلی الله علیه و آله! آیه ای در قرآن مرا عاجز نموده است. تفسیر آن را از جابر بن یزید پرسیدم. او مرا حضور شما راهنمایی کرد. پدرم فرمود: آن آیه کدام است؟ آن مرد جواب داد: الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَاللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ. پدرم فرمود: بله، این آیه در باره ما نازل شده است و جریان چنین است. فلانی و فلانی و گروهی که با آنها بودند پدرم نام این عده را ذکر کرد خدمت پیامبر آمده و پرسیدند: خلافت بعد از شما به چه کسی خواهد رسید؟ به خدا سوگند، اگر به یکی از خویشاوندان شما برسد ما بر جان خود بیمناکیم. اگر به دیگری برسد، شاید آن دیگری از آنها به ما مهربان تر باشند. پیامبر صلی الله علیه و آله از شنیدن این سخن بسیار ناراحت شد و فرمود: به خدا قسم، اگر به خدا و پیامبر ایمان داشته باشید، هرگز آنان را دشمن نمی دارید. زیرا که دشمنی با آنها دشمنی با من است و دشمنی با من، کفر به خداوند است. آن گاه شما از مرگم به من خبر می دهید. به خدا سوگند، اگر خداوند به آنها در زمین قدرت دهد، نماز را به پای می دارند و زکات می پردازند و امر به معروف و نهی از منکر را عملی می سازند. خداوند دماغ کسانی را که با من و خاندانم دشمنی دارند، به خاک می مالد. در این هنگام بود که خداوند این آیه را نازل نمود: الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَاللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ولی مردم آن را نپذیرفتند. پس خداوند این آیه را نازل کرد: وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودٌ وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَكَذَّبَ مُوسَى فَأَمَلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَبِئْرِ مُعَظَّلَةٍ وَ قَصْرِ مَشِيدٍ** فَقَالَ الْبِئْرُ الْمُعَظَّلَةُ الْإِمَامُ الصَّامِتُ وَ الْقَصْرُ الْمَشِيدُ الْإِمَامُ النَّاطِقُ. كمال الدين / ۴۱۷، ح ۱۰.

امام صادق عليه السلام در باره این سخن خداوند تعالی: **وَبِئْرِ مُعَظَّلَةٍ وَ قَصْرِ مَشِيدٍ** فرمود: چاه های متروک، امامی است که ساکت است و کاخ افراشته، امام ناطق است.

عَنْ صَالِحِ بْنِ سَهْلٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ قَوْلُهُ تَعَالَى **وَبِئْرِ مُعَظَّلَةٍ وَ قَصْرِ مَشِيدٍ** أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ الْقَصْرُ الْمَشِيدُ وَ الْبِئْرُ الْمُعَظَّلَةُ فَاطِمَةُ وَ وَلَدَيْهَا مُعَظَّلُونَ مِنَ الْمُلْكِ. المعاني / ۱۱۱، ح ۳.

صالح بن سهل روایت کرده است که او گفت: شنیدم امام صادق علیه السلام فرمودند مقصود از عبارت **قَصْرِ مَشِيدٍ** امیرالمؤمنین علیه السلام است و مقصود از **بِئْرِ مُعَظَّلَةٍ** فاطمه و فرزندان هسند که از حاکمیت به دور مانده اند...

عَنْ الصَّادِقِ عليه السلام فِي تَفْسِيرِ قَوْلِهِ تَعَالَى **وَبِئْرِ مُعَظَّلَةٍ وَ قَصْرِ مَشِيدٍ** أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنَا الْقَصْرُ الْمَشِيدُ وَ الْبِئْرُ الْمُعَظَّلَةُ عَلِيٌّ عليه السلام. تأويل الآيات الباهرة / ۱، ۳۴۴، ح ۲۸.

امام صادق علیه السلام در مورد آیه **وَبِئْرِ مُعَظَّلَةٍ وَ قَصْرِ مَشِيدٍ** فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند من قصر برافراشته و علی علیه السلام چاه پر آب متروک است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: **وَبِئْرِ مُعَظَّلَةٍ وَ قَصْرِ مَشِيدٍ** قَالَ: هُوَ مَثَلٌ لِأَلِ مُحَمَّدٍ ﷺ قَوْلُهُ: **بِئْرِ مُعَظَّلَةٍ** هِيَ الَّتِي لَا يَسْتَسْقَى مِنْهَا وَ هُوَ الْإِمَامُ الَّذِي قَدْ غَابَ فَلَا يُفْتَبَسُّ مِنْهُ الْعِلْمُ وَ الْقَصْرُ الْمَشِيدُ هُوَ الْمُرْتَفِعُ وَ هُوَ مَثَلٌ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ الْأَيْمَةِ وَ فَضَائِلِهِمْ الْمُسْرِفَةِ عَلَى الدُّنْيَا وَ هُوَ قَوْلُهُ **لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ** ... تفسیر القتی / ۲، ۸۰.

امام صادق علیه السلام فرمودند: **وَبِئْرِ مُعَظَّلَةٍ وَ قَصْرِ مَشِيدٍ** مثلی است که در مورد خاندان محمد صلی الله علیه و آله جاری است و **بِئْرِ مُعَظَّلَةٍ** چاهی که از آن آب گرفته می شود و مقصود، امامی است که در غیبت به سر می برد و تا وقت ظهورش از او علم اخذ نمی شود و **قَصْرِ مَشِيدٍ** به معنای کاخ افراشته است و این مثلی در مورد امام علی علیه السلام و امامان علیهم السلام و فضائل ایشان است که سراسر دنیا را فرا گرفته است و بر دنیا مسلط است و هرچند که سعی می کنند آن را دور کنند، اما باز هم بر دنیا چیره است و این است معنای سخن خداوند که فرمود: **لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ**.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: ... تَاءَ مَنْ جَهَلَ وَ اهْتَدَى مَنْ أَبْصَرَ وَ عَقَلَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ **فَإِنَّهَا لَا تَعْنِي الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْنِي الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ** وَ كَيْفَ يَهْتَدِي مَنْ لَمْ يُبْصَرَ وَ كَيْفَ يُبْصَرُ مَنْ لَمْ يَتَدَبَّرْ أَتَّبِعُوا رَسُولَ اللَّهِ وَ أَهْلَ بَيْتِهِ وَ أَقْرَبُوا بِمَا نَزَلَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ اتَّبِعُوا آثَارَ الْهُدَى فَإِنَّهُمْ عَلَامَاتُ الْأَمَانَةِ وَ التَّقَى الكافي / ۱، ۱۸۲، ح ۶.

امام صادق علیه السلام فرمودند: ... هر که ندانست بیراهه رفت و هر که چشم گشود و تعقل کرد هدایت یافت، همانا خدای عزوجل فرماید: **فَإِنَّهَا لَا تَعْنِي الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْنِي الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ** و کسی که نمی بیند چگونه راه یابد و کسی که بیمش

نداده اند چگونه بينا باشد. رسول خدا صلى الله عليه وآله را پيروي كنيد و بآن چه از جانب خدا آمده اقرار كنيد و از نشانه هاي هدايت متابعت نماييد، زيرا ايشان نشانه هاي امانت و تقوايند....

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ يَقُولُ فِيهِ أَلَا إِنَّ لِلْعَبْدِ أَرْبَعَ أَعْيُنٍ عَيْنَانِ يُبْصِرُ بِهِمَا أَمْرَ دِينِهِ وَ دُنْيَاهُ وَ عَيْنَانِ يُبْصِرُ بِهِمَا أَمْرَ آخِرَتِهِ فَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا فَتَحَّ لَهُ الْعَيْنَيْنِ اللَّتَيْنِ فِي قَلْبِهِ فَأَبْصَرَ بِهِمَا الْعَيْبَ فِي أَمْرِ آخِرَتِهِ وَ إِذَا أَرَادَ بِهِ غَيْرَ ذَلِكَ تَرَكَ الْقَلْبَ بِمَا فِيهِ. الحِصَالُ / ٢٤٠، ح ٩٠.

امام علي بن الحسين عليه السلام فرمودند:..... بنده را چهار ديده باشد با دو ديده كار جهان و دين خود را ببيند و با دو چشم ديگر تنها كار آخرت را چون خدای نيكي بنده را خواهد دو ديده دل وی را بگشايد و كار آخرت خود را ببيند و چون برای بنده جز آن خواهد دل وی را بدان چه از سياهاكاري در آن است واگذارد و دو ديده دل وی را نابينا سازد...

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّمَا شِيعَتُنَا أَصْحَابُ الْأَرْبَعَةِ الْأَعْيُنِ عَيْنَانِ فِي الرَّأْسِ وَ عَيْنَانِ فِي الْقَلْبِ أَلَا وَ الْخَلَائِقُ كُلُّهُمْ كَذَلِكَ إِلَّا أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَتَحَ أَبْصَارَكُمْ وَ أَعْمَى أَبْصَارَهُمْ. الكافي / ٨ - ٢١٤ - ٢١٥، ح ٢٦٠.

امام صادق عليه السلام فرمودند: همانا شيعيان ما چهار چشم دارند: دو چشم در سر و دو چشم در دل. آگاه باشيد كه همه اين گونه اند، ولی خدای سبحان چشمهای شما را بينا کرده و چشمهای آنان را بسته است.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّمَا الْأَعْمَى أَعْمَى الْقَلْبِ فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ. الفقيه / ١ - ٢٤٨، ح ١١١٠.

امام باقر عليه السلام فرمودند: كوری كوری قلب است فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ.

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمُعْتَبَرُ فِي الدُّنْيَا عَيْشُهُ فِيهَا كَعَيْشِ النَّائِمِ يَرَاهَا وَ لَا يَمَسُّهَا وَ هُوَ يُزِيلُ عَنْ قَلْبِهِ وَ نَفْسِهِ بِاسْتِقْبَاحِهِ مُعَامَلَاتِ الْمَغْرُورِينَ بِهَا مَا يُورِثُهُ الْحِسَابَ وَ الْعِقَابَ وَ يَتَبَدَّلُ بِهَا مَا يَقْرُئُهُ مِنْ رِضَا اللَّهِ وَ عَفْوِهِ وَ يَغْسِلُ بِمَاءِ زَوَالِهَا مَوَاضِعَ دَعْوَتِهَا إِلَيْهِ وَ تَرْزِيقِ نَفْسِهَا إِلَيْهِ فَالْعَبْرَةُ يُورِثُ صَاحِبَهَا ثَلَاثَةَ أَشْيَاءَ الْعِلْمُ بِمَا يَعْمَلُ وَ الْعَمَلُ بِمَا يَعْلَمُ وَ عِلْمٌ مَا لَمْ يَعْلَمْ وَ الْعَبْرَةُ أَصْلُهَا أَوَّلُ يُخْشَى آخِرُهُ وَ آخِرُ يُحَقِّقُ الزُّهْدُ فِي أَوَّلِهِ وَ لَا يَصِحُّ الْإِعْتِبَارُ إِلَّا لِأَهْلِ الصِّفَا وَ الْبَصِيرَةِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ وَ قَالَ جَلَّ اسْمُهُ فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ فَمَنْ فَتَحَ اللَّهُ عَيْنَ قَلْبِهِ وَ بَصِيرَةَ عَيْنِهِ بِالْإِعْتِبَارِ فَقَدْ أَعْطَاهُ مَنَزِلَةً رَفِيعَةً وَ زُلْفَةً عَظِيمَةً. مصباح الشريعة / ٢٠١.

امام صادق عليه السلام فرمود: رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم فرمودند: شخصی كه از دنيا عبرت گيرد، زندگي اش در آن، هم چون خفته اى است كه دنيا را مى بيند، ولى آن را لمس نمى كند، و آن را خوابى بيش نمى داند. واز قلب و نفس خود، به واسطه قبيح شمردان اعمال فریفتگان، چیزی را مى زداید كه موجب حساب و عقاب است و چیزی را جای گزين آن مى كند كه او را به خشنودى و عفو خدا نزديك نمايد و با آب زوال، آن چه او را به سوى دنيا مى خواند و آن چه از دنيا كه خود را برای او بياراسته است، مى شويد. پس عبرت، انسان را وارث سه چیز كند: علم به آن چه كه عمل مى كند؛ عمل به آن چه كه مى داند؛ علم به آن چه كه نمى داند. عبرت آغازى است كه انسان از انجام آن مى هراسد و انديشيدن در فرجام آن، زهد و بى ميلی به دنيا را به وجود آورد. و عبرت آموزی جز برای اهل صفا و بصیرت درست نيافتد. خداوند متعال فرمايد: فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ. و نیز فرمايد: فَإِنَّهَا لَا

تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ پس آن کس که خداوند چشم قلب و دیدگان او را بگشاید، به حقیقت او را منزلی رقیع و عظیم بخشیده است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ أَنَّهُ قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ سَارَ إِلَى الْكُوفَةِ فَهَدَمَ بِهَا أَرْبَعَةَ مَسَاجِدَ وَلَمْ يَبْقَ مَسْجِدٌ عَلَى الْأَرْضِ لَهُ شَرْفٌ إِلَّا هَدَمَهَا وَجَعَلَهَا جَمَاءً وَوَسَّعَ الطَّرِيقَ الْأَعْظَمَ وَكَسَرَ كُلَّ جَنَاحٍ خَارِجٍ عَنِ الطَّرِيقِ وَأَبْطَلَ الْكُنُفَ وَالْمَيَازِبَ إِلَى الطَّرَفَاتِ وَلَا يَتْرُكُ بَدْعَةً إِلَّا أَرَاَهَا وَلَا سُنَّةً إِلَّا أَقَامَهَا وَيَفْتَتِحُ قُسْطَنْطِينِيَّةَ وَالصَّيْنِ وَجِبَالَ الدَّيْلَمِ الإرشاد/ ۳۴۴.

امام باقر علیه السلام در حدیثی طویل فرمودند: چون قائم قیام نماید، عازم کوفه گشته و چهار مسجد را در آن جاویران می سازد. و هیچ مسجد با شرافتی بر پهنه زمین باقی نمی ماند مگر اینکه آن را ویران ساخته و آن را بزرگ می کند. او بزرگ راهی احداث می کند و گوشه و کنار خانه هائی را که در مسیر راه است، در هم شکسته، فاضلابها و ناودانهای را که به کوچه و خیابان راه دارد، سد می کند. هیچ بدعتی را و انی گذارد مگر آن که آن را از میان می برد، و نه هیچ سنتی مگر آن که آن را بر پا می سازد. قسطنطنیه و چین و کوههای دیلم را فتح می نماید. ...

الحج ۵۱-۶۰

وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ (۵۱) وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (۵۲) لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ (۵۳) وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (۵۴) وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ يَوْمٍ عَقِيمٍ (۵۵) الْمَلِكُ يَوْمَئِذٍ يَكْفُكُمُ بَيْنَهُمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ (۵۶) وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فُولُكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ (۵۷) وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قَتِلُوا أَوْ مَاتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا وَإِنَّ اللَّهَ لَهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ (۵۸) لِيَدْخِلَهُمْ مُدْخَلَ رِزْوَنِهِ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ (۵۹) ذَلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لِيُنْصَرَّهُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوفٌ غَفُورٌ (۶۰)

و کسانی که در [تخطئه] آیات ما می کوشند [و به خیال خود] عاجز کنندگان ما هستند آنان اهل دوزخند (۵۱) و پیش از تو [نیز] هیچ رسول و پیامبری را نفرستادیم جز اینکه هرگاه چیزی تلاوت می نمود شیطان در تلاوتش القای [شبهه] می کرد پس خدا آن چه را شیطان القا می کرد محو می گردانید سپس خدا آیات خود را استواری ساخت و خدا داناتی حکیم است (۵۲) تا آن چه را که شیطان القای کند برای کسانی که در دلهایشان بیماری است و نیز برای سنگدلان آزمایشی گرداند و ستمگران در سیزدهای بس دور و درازند (۵۳) و تا آنان که دانش یافته اند بدانند که این [قرآن] حق است [و] از جانب پروردگار توست و بدان ایمان آورند و دلهایشان برای او خاضع گردد و به راستی خداوند کسانی را که ایمان آورده اند به سوی راهی راست راهبر است (۵۴) و لی [کسانی که کفر ورزیدند همواره از آن در تردیدند تا بناگاه قیامت برای آنان فرا رسد یا عذاب روزی بد فرجام به سراغشان بیاید (۵۵) در آن روز پادشاهی از آن خداست میان آنان داوری می کند و در نتیجه] کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند در باغهای پرناز و نعمت خواهند بود (۵۶) و کسانی که کفر ورزیدند و نشانه های ما را دروغ پنداشته اند برای آنان عذابی خفت آور خواهد بود (۵۷) و آنان که در

راه خدا مهاجرت کرده اند و آنگاه کشته شده یا مرده اند قطعاً خداوند به آنان رزقی نیکوی بخشد و راستی این خداست که بهترین روزی دهندگان است (۵۸) آنان را به جایگاهی که آن را می پسندند در خواهد آورد و شک نیست که خداوند دانایی بر دبار است (۵۹) آری چنین است و هر کس نظیر آن چه بر او عقوبت رفته است دست به عقوبت زند سپس مورد ستم قرار گیرد قطعاً خدا او را یاری خواهد کرد چرا که خدا بخشنای شگرو آمرزند است (۶۰)

عَنِ الْإِمَامِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَ رِزْقٌ كَرِيمٌ** قَالَ: **أُولَئِكَ آلُ مُحَمَّدٍ عليه السلام وَ الَّذِينَ سَعَوْا فِي قَطْعِ مَوَدَّةِ آلِ مُحَمَّدٍ مُعَاجِزِينَ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْحُجَّيْمِ** قَالَ: هِيَ الْأَرْبَعَةُ نَفَرٍ يَغْنِي الثَّمَنِي وَ الْعَدَوِي وَ الْأُمَوِيَيْنِ. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۴۵، ح ۲۹.

امام موسی بن جعفر علیه السلام در مورد آیه **فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَ رِزْقٌ كَرِيمٌ** فرمودند: اینها آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم هستند، وَ الَّذِينَ سَعَوْا در بریدن مودت آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم مُعَاجِزِينَ **أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْحُجَّيْمِ** فرمودند چهار نفرند تیمی و عدوی و دونفر از امویها.

عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُيَيْنَةَ قَالَ: قَالَ لِي عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام يَا حَكَمُ هَلْ تَدْرِي مَا كَانَتْ الْآيَةُ الَّتِي كَانَ يَعْرِفُ بِهَا عَلِيُّ عليه السلام صَاحِبَ قَتْلِهِ وَ يَعْرِفُ بِهَا الْأُمُورَ الْعُظَامَ الَّتِي كَانَ يُحَدِّثُ بِهَا النَّاسَ قَالَ: قُلْتُ لَا وَ اللَّهُ فَأَخْبَرَنِي بِهَا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ: هِيَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ وَلَا مُحَدَّثٍ قُلْتُ فَكَانَ عَلِيُّ عليه السلام مُحَدَّثًا** قَالَ: نَعَمْ وَ كُلُّ إِمَامٍ مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ مُحَدَّثٌ. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۴۵-۳۴۶، ح ۳۰.

حکم بن عتیبه روایت نموده که: روزی نزد امام سجاد علیه السلام رفتم. آن حضرت فرمود: ای حکم! آیا می دانی آیه ای که علی بن ابی طالب علیه السلام به واسطه آن قاتل خود را شناخت و به واسطه آن کارهای بزرگی را که با مردم از آن سخن می گفت را شناخت، کدام آیه است؟ حکم گوید: با خود گفتم: به درستی که بر علمی از علوم امام سجاد علیه السلام آگاهی یافتم که به واسطه آن بر کارهای بزرگ آگاه گردم. پس گفتم: نه، به خدا سوگند، آن را نمی دانم. او می گوید: آن گاه گفتم: ای زاده رسول خدا صلی الله علیه و آله! آیا آن آیه را به من می گویی؟ فرمود: به خدا سوگند که آن آیه این است: **وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ وَلَا مُحَدَّثٍ**. عرض کردم علی علیه السلام محدث بود. فرمودند بلی و همه امامان از ما اهل البيت محدثند.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام الْأَنْبِيَاءُ وَ الْمُرْسَلُونَ عَلَى أَرْبَعِ طَبَقَاتٍ فَنَبِيٌّ مُنْبَأٌ فِي نَفْسِهِ لَا يَعْدُو غَيْرَهَا وَ نَبِيٌّ يَرَى فِي النَّوْمِ وَ يَسْمَعُ الصَّوْتِ وَ لَا يُعَايِنُهُ فِي الْيَقَظَةِ وَ لَمْ يُبْعَثْ إِلَى أَحَدٍ وَ عَلَيْهِ إِمَامٌ مِثْلُ مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ عَلَى لُوطٍ عليه السلام وَ نَبِيٌّ يَرَى فِي مَنَامِهِ وَ يَسْمَعُ الصَّوْتِ وَ يُعَايِنُ الْمَلَكَ وَ قَدْ أُرْسِلَ إِلَى طَائِفَةٍ قُلُوبًا أَوْ كَثُرُوا كَيُونُسَ قَالَ اللَّهُ لِيُونُسَ **وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ** قَالَ: يَزِيدُونَ ثَلَاثِينَ أَلْفًا وَ عَلَيْهِ إِمَامٌ وَ الَّذِي يَرَى فِي نَوْمِهِ وَ يَسْمَعُ الصَّوْتِ وَ يُعَايِنُ فِي الْيَقَظَةِ وَ هُوَ إِمَامٌ مِثْلُ أُولِي الْعِزْمِ وَ قَدْ كَانَ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام نَبِيًّا وَ لَيْسَ بِإِمَامٍ حَتَّى قَالَ اللَّهُ **إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَ مِنْ دُرِّيَّتِي** فَقَالَ اللَّهُ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ مَنْ عَبْدَ صَنَمًا أَوْ وَثَنًا لَا يَكُونُ إِمَامًا. الكافي ۱/ ۱۷۴-۱۷۵، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمود: پیغمبران و رسولان چهار طبقه باشند: پیغمبریکه تنها برای خودش پیغمبر است و بدیگری تجاوز نمی کند. پیغمبریکه در خواب می بیند و آواز هاتف را می شنود ولی خود او را در بیداری نمی بیند و بر هیچکس مبعوث نیست و خود او امام و پیشوایی دارد. چنانچه ابراهیم بر لوط امام بود پیغمبریکه در خواب می بیند و صدا را می شنود و فرشته را

می بیند و بسوی گروهی کم یا زیاد مبعوث است مانند یونس، خدا باو فرماید: وَ أَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ امام فرمود: مقدار بیشتر سی هزار بود و یونس را پیشوائی بود. پیغمبریکه در خواب می بیند و صدا را می شنود و در بیداری می بیند و او امام است مانند پیغمبران اولوالعزم، ابراهیم علیه السلام مدتی پیغمبر بود و امام نبود تا خدا فرمود: إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي خدا فرمود لا ینال عهدي الظالمین کسی که غیر خدا یا بتی را پرستیده امام نگردد.

عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ قَالَ: كَتَبَ الْحَسَنُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْمَعْرُوفِيُّ إِلَى الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَخْبِرْنِي مَا الْفَرْقُ بَيْنَ الرَّسُولِ وَ النَّبِيِّ وَ الْإِمَامِ قَالَ: الْفَرْقُ بَيْنَ الرَّسُولِ وَ النَّبِيِّ وَ الْإِمَامِ أَنَّ الرَّسُولَ الَّذِي يُنْزَلُ عَلَيْهِ جَبْرَائِيلُ فَيَرَاهُ وَ يَسْمَعُ كَلَامَهُ وَ يُنْزَلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ وَ رُبَّمَا رَأَى فِي مَنَامِهِ نَحْوَ رُؤْيَا إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ النَّبِيُّ رُبَّمَا سَمِعَ الْكَلَامَ وَ رُبَّمَا رَأَى الشَّخْصَ وَ لَمْ يَسْمَعْ وَ الْإِمَامُ هُوَ الَّذِي يَسْمَعُ الْكَلَامَ وَ لَا يَرَى الشَّخْصَ. الكافي / ۱ - ۱۷۴ - ۱۷۵، ح ۲.

اسماعیل بن مرار روایت کرده است که حسن بن عباس معروفی به امام رضا علیه السلام نوشت: فدایت گردم، به من بگوئید تفاوت میان رسول و نبی و امام چیست؟ امام علیه السلام در جواب نوشت و یا فرمود: تفاوت میان رسول و نبی و امام این است که رسول کسی است که جبرئیل بر او نازل می شود و او جبرئیل را می بیند و سخن او را می شنود و وحی بر او نازل می شود و گاهی هم در خواب می بیند، مانند خواب دیدن ابراهیم علیه السلام و نبی کسی است که گاهی سخن را می شنود و گاهی شخص را می بیند و سخن را نمی شنود و امام کسی است که سخن را می شنود و شخص را نمی بیند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُصَافِحَهُ مِائَةُ أَلْفِ نَبِيٍّ وَ عَشْرُونَ أَلْفِ نَبِيٍّ فَلْيُزِرْ قَبْرَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي التَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَإِنَّ أَرْوَاحَ النَّبِيِّينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ تَسْتَأْذِنُ اللَّهَ فِي زِيَارَتِهِ فَيُؤْذَنُ لَهُمْ. التهذيب / ۶ - ۴۸، ح ۱۰۹.

امام صادق علیه السلام فرمودند: هر که دوست دارد با صد و یک هزار پیامبر مصافحه کند پس زیارت کند قبر حسین بن علی علیه السلام را در نیمه شعبان بدرستی که ارواح انبیاء علیهم السلام از خداوند اجازه زیارتش را گرفتند و خداوند اجازه فرمود.

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ هُوَ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَحْدَهُ فَاعْتَمَمْتُ خَلْوَتَهُ فَقَالَ لِي يَا أَبَا ذَرٍّ لِلْمَسْجِدِ تَحِيَّةٌ قُلْتُ وَ مَا تَحِيَّتُهُ قَالَ: رَكَعَتَانِ تَرْكَعُهُمَا فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ أَمَرْتَنِي بِالصَّلَاةِ فَمَا الصَّلَاةُ قَالَ: خَيْرُ مَوْضُوعٍ فَمَنْ شَاءَ أَقَلَّ وَ مَنْ شَاءَ أَكْثَرَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ إِيْمَانٌ بِاللَّهِ وَ جِهَادٌ فِي سَبِيلِهِ قُلْتُ فَأَيُّ وَقْتٍ اللَّيْلِ أَفْضَلُ قَالَ: جَوْفُ اللَّيْلِ الْعَابِرُ قُلْتُ فَأَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ قَالَ: طُولُ الْفُتُوتِ قُلْتُ وَ أَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ قَالَ: جُهْدٌ مِنْ مُقِلٍّ إِلَى فَقِيرٍ ذِي سِنٍّ قُلْتُ مَا الصَّوْمُ قَالَ: فَرَضٌ مُحْزِيٍّ وَ عِنْدَ اللَّهِ أَضْعَافٌ كَثِيرَةٌ قُلْتُ فَأَيُّ الرَّقَابِ أَفْضَلُ قَالَ: أَعْلَاهَا ثَمَنًا وَ أَنْفَسَهَا عِنْدَ أَهْلِهَا قُلْتُ فَأَيُّ الْجِهَادِ أَفْضَلُ قَالَ: مَنْ عَفِرَ جَوَادُهُ وَ أَهْرَيْقَ دَمُهُ قُلْتُ فَأَيُّ آيَةٍ أَنْزَلَهَا اللَّهُ عَلَيْكَ أَعْظَمُ قَالَ: آيَةُ الْكُرْسِيِّ ثُمَّ قَالَ: يَا أَبَا ذَرٍّ مَا السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ فِي الْكُرْسِيِّ إِلَّا كَحَلَقَةٍ مُلْقَاةٍ فِي أَرْضٍ فَلَاةٍ وَ فَضْلُ الْعَرْشِ عَلَى الْكُرْسِيِّ كَفَضْلِ الْقَلَاةِ عَلَى تِلْكَ الْحَلَقَةِ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَمِ النَّبِيُّونَ قَالَ: مِائَةُ أَلْفٍ وَ أَرْبَعَةٌ وَ عَشْرُونَ أَلْفِ نَبِيٍّ قُلْتُ كَمِ الْمُرْسَلُونَ مِنْهُمْ قَالَ: ثَلَاثُمِائَةٍ وَ ثَلَاثَةٌ عَشَرَ جَمَاءَ غَفِيرَاءَ قُلْتُ مَنْ كَانَ أَوَّلَ الْأَنْبِيَاءِ قَالَ: آدَمُ قُلْتُ وَ كَانَ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ مُرْسَلًا قَالَ: نَعَمْ خَلَقَهُ اللَّهُ بِيَدِهِ وَ نَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ ثُمَّ قَالَ ﷺ يَا أَبَا ذَرٍّ أَرْبَعَةٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ سُرِّيَانِيُونَ آدَمُ وَ شِيثُ وَ أَخْنُوخُ وَ هُوَ إِدْرِيسُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ هُوَ أَوَّلُ مَنْ خَطَّ بِالْقَلَمِ وَ نُوحٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ أَرْبَعَةٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ مِنَ الْعَرَبِ هُودُ وَ صَالِحُ وَ شُعَيْبُ وَ نَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ وَ أَوَّلُ نَبِيٍّ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مُوسَى وَ آخِرُهُمْ عِيسَى وَ سِتُّمِائَةٍ نَبِيٍّ. الخصال / ۵۲۳ - ۵۲۴، ح ۱۳.

أبو ذر گفته: هنگامی پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم را در مسجد نشسته دیدم وقت را غنیمت شمردم. به من فرمود: ای ابا ذر مسجد تحیت دارد. گفتم: آن چیست؟ فرمود: دوگانه‌ی. گفتم: ای پیامبر تو که مرا به نماز فرمان می‌دهی به گوی نماز چیست؟ فرمود: بهترین موضوعی است هر که خواهد اندک گزارد و هر که خواهد بسیار گزارد. گفتم: کدام یک از کارها نزد خدا نیکوتر است؟ فرمود: ایمان به خدا و جهاد در راه او. گفتم: چه هنگام از شب برتر است؟ فرمود: دل شب، گفتم: کدامین از کارهای نماز برتر است؟ فرمود: قنوت را دراز گردانیدن. گفتم: چه صدقه‌ی برتر است؟ فرمود: آن چه مرد اندک خواسته‌ی به اندازه توانایی خویش به تهی دست پیری دهد. گفتم: روزه چیست؟ فرمود فریضه‌ایست که پاداش دارد و نزد خدا چند برابر به شمار می‌شود. گفتم: آزاد کردن کدام بنده برتر است؟ فرمود: آن که قیمت آن گران‌تر و پیش‌خاندان وی ارجمندتر باشد. گفتم: کدام جهاد برتر است؟ فرمود: اسب خویش پی کند و بجنگد تا خون وی ریخته گردد. گفتم: کدام از آیات خدا بر تو فرستاد کلان‌تر است؟ فرمود: آیه الكرسي. آنگاه گفت: ای ابا ذر هفت آسمان در برابر کرسی چون حلقه‌ایست که در سرزمین فراخی افتاده باشد و فراخی عرش نسبت به کرسی مانند فراخی بیابانیست بدان حلقه. گفتم: پیامبران خدای چند تن بوده‌اند؟ فرمود: صد و بیست و چهار هزار. گفتم: پیامبران مرسل چند تن بودند؟ فرمود: سیصد و سیزده تن. گفتم: نخستین پیامبر که بود؟ فرمود: آدم. گفتم: از پیامبران مرسل بود؟ فرمود: آری. خدا به دست توانایی خویش وی را بیافرید وَ نَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ آنگاه گفت: ای ابا ذر چهار تن از ایشان سریانی بودند: آدم، شیث، اخنوخ همان ادریس است و نخستین کسی است که با خامه نگاشت و نوح. و چهارتن از ایشان تازی بودند: هود و صالح، شعیب، و پیامبر تو محمد صلی الله علیه و آله وسلم. نخستین پیامبر از بنی اسرائیل موسی است و آخرین پیامبران بنی اسرائیل عیسی. ششصد تن از ایشان از بنی اسرائیل بودند.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا يُحْدِثُهُ عَدُوُّهُ فِي كِتَابِهِ مِنْ بَعْدِهِ بِقَوْلِهِ **وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَتَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ** يَعْنِي أَنَّهُ مَا مِنْ نَبِيٍّ تَمَتَّى مُفَارَقَةً مَا يُعَانِيهِ مِنْ نِفَاقِ قَوْمِهِ وَ عُقُوبِهِمْ وَ الْإِنْتِقَالَ عَنْهُمْ إِلَى دَارِ الْإِقَامَةِ إِلَّا أَلْقَى الشَّيْطَانُ الْمَعْرُضَ لِعِدَاوَتِهِ عِنْدَ فَقْدِهِ فِي الْكِتَابِ الَّذِي أُنْزِلَ عَلَيْهِ دَمَهُ وَ الْقَدَحَ فِيهِ وَ الظَّنَّ عَلَيْهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ ذَلِكَ مِنْ قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ فَلَا تَقْبَلُهُ وَلَا تُصْغِي إِلَيْهِ غَيْرُ قُلُوبِ الْمُنَافِقِينَ وَ الْجَاهِلِينَ **وَ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ بِأَنْ يَحْيِي أَوْلِيَاءَهُ مِنَ الضَّلَالِ وَ الْعُدْوَانِ وَ مُشَايَعَةِ أَهْلِ الْكُفْرِ وَ الطُّغْيَانِ الَّذِينَ لَمْ يَرْضَ اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَهُمْ كَالْأَنْعَامِ حَتَّى قَالَ: بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا** الاحتجاج/ ۲۵۷.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: خداوند عز و جل با این آیه به پیامبرش صلی الله علیه و آله خطاب می کند که بعد از او، دشمنش در مورد کتابش چه خواهد کرد: **وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَتَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ** هیچ پیامبری نبوده است که آرزو کرده باشد تا خدا نفاق، نافرمانی و دگرگونی را تا سرای جاویدان از قومش دور کند، مگر این که شیطان به سبب عداوتی که با پیامبر دارد، در غیاب آن پیامبر، بدگویی از آن پیامبر و عیب جویی از او را در آن کتاب القاء می کند. ولی خداوند متعال آن را از دل های مؤمنین می زداید و دل های مؤمنین القائنات شیطان را قبول نمی کنند و غیر از دل های منافقین و جاهلین کسی به آن گوش نمی دهد **وَ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ** و دوستداران خود را از

گمراهی و تعدی و پیروی اهل کفر و طغیان نگاه می دارد. کسانی که خداوند نخواست است آنان را مانند چهار پایان قرار دهد و نخواست مانند کسانی قرار دهد که در باره شان فرموده است: بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ الْأَيَّةَ قَالَ: أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَقَدْ أَصَابَهُ جُوعٌ شَدِيدٌ فَأَتَى رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ فَدَبَحَ لَهُ عَنَاقًا وَقَطَعَ لَهُ عِدْقَ بُسْرٍ وَرُطْبٍ فَتَمَنَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَيْهِ عليه السلام وَقَالَ: يَدْخُلُ عَلَيْكُمْ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ قَالَ: فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ جَاءَ عُمَرَانُ ثُمَّ جَاءَ عَلِيٌّ عليه السلام فَتَزَلَّتْ هَذِهِ الْأَيَّةُ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ بِعَلِيٍّ عليه السلام حِينَ جَاءَ بَعْدَهُمَا ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ إِلَى قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ عَذَابٌ يَوْمَ عَقِيمٍ. تأويل الآيات الباهرة ١/ ٣٤٧، ح ٣٣.

امام صادق علیه السلام در خصوص آیه: وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ چنین فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله به شدت گرسنه شد، به نزد فردی از انصار رفت. او برای حضرت، بزغاله ای ذبح کرد و خوشه کال و تازه ای از خرما چید. رسول خدا صلی الله علیه و آله آرزو کرد که کاش علی علیه السلام با او بود و فرمود: الان مردی از بهشتیان وارد می شود. ابتدا ابوبکر، آن گاه عمر و سپس عثمان و علی علیه السلام آمدند. در این هنگام این آیه نازل شد: وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ یعنی زمانی که علی علیه السلام بعد از آنها آمد ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ تا آخر آیه.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَصَابَهُ خَصَاصَةٌ فَجَاءَ إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ لَهُ هَلْ عِنْدَكَ مِنْ طَعَامٍ فَقَالَ نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَدَبَحَ لَهُ عَنَاقًا وَشَوَاهُ فَلَمَّا أَذْنَاهُ مِنْهُ تَمَنَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَكُونَ مَعَهُ عَلِيٌّ وَفَاطِمَةُ وَالحَسَنُ وَالحُسَيْنُ عليه السلام فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ وَ عُمَرُ ثُمَّ جَاءَ عَلِيٌّ عليه السلام بَعْدَهُمَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي ذَلِكَ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ وَلَا مُحَدَّثٍ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ يَعْنِي أَبَا بَكْرٍ وَ عُمَرَ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ يَعْنِي لَمَّا جَاءَ عَلِيٌّ عليه السلام بَعْدَهُمَا ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ يَعْنِي يَنْصُرُ اللَّهُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ثُمَّ قَالَ: لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً يَعْنِي فَلَانًا وَفَلَانًا لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَ الْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ يَعْنِي إِلَى الْإِمَامِ الْمُسْتَقِيمِ ثُمَّ قَالَ: وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ أَيَّ فِي شَكٍّ مِنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ يَوْمَ عَقِيمٍ قَالَ: الْعَقِيمُ الَّذِي لَا مِثْلَ لَهُ فِي الْأَيَّامِ تفسير القمي ٢/ ٨٦.

امام صادق علیه السلام روایت کرده اند: رسول الله صلی الله علیه و آله به تنگ دستی دچار شدند. پس مردی از انصار آمد و برای او بزغاله ای ذبح کرده و آن را کباب نمود. وقتی آن را نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله برد، رسول خدا صلی الله علیه و آله آرزو کرد که کاش علی و فاطمه و حسن و حسین علیهم السلام نیز با او بودند. پس ابوبکر و عمر آمدند و به دنبال آنها علی علیه السلام آمد و خداوند در این خصوص این آیه را نازل کرد: وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ وَ هیچ کسی که فرشته با وی سخن بگوید را نفرستادیم إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ یعنی فلانی و فلانی فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ یعنی زمانی که علی علیه السلام بعد از آنها آمد ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ یعنی با یاری علی علیه السلام. بعد از اندک زمانی فرمود: لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي

الشَّيْطَانُ فِتْنَةً مَنْظُورٌ فَلَانِي وَفَلَانِي اسْتُ لِّلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ يَعْنِي تَرْدِيدَ وَ الْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ وَ لِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ مَنْظُورٌ امام هدايتگر، على عليه السلام است. سپس فرمود: وَ لَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مَرِيَةٍ مِنْهُ يَعْنِي در مورد امير المؤمنين عليه السلام ترديد دارند حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ يَوْمٌ عَقِيمٍ فرمود: عقيم يعنى روزى كه همانند آن هيچ گاه نبوده است...

عَنْ عِيسَى بْنِ دَاوُدَ قَالَ: حَدَّثَنَا الْإِمَامُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا إِلَى قَوْلِهِ إِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ قَالَ: نَزَلَتْ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ خَاصَّةً. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۴۸-۳۴۹، ح ۳۵.

عيسى بن داود، از موسى بن جعفر، از پدر بزرگوارش عليهما السلام روايت کرده است كه اين آيه: وَ الَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا لِيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا وَ إِنَّ اللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ* لَيَدْخُلَنَّهُمْ مُدْخَلًا يَرْضَوْنَهُ وَ إِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ، مخصوصا در مورد امير المؤمنين عليه السلام نازل شده است.

تفسير القمي: ذَلِكَ وَ مَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرَنَّهُ اللَّهُ فَهُوَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَمَّا أَخْرَجَتْهُ قُرَيْشٌ مِنْ مَكَّةَ وَ هَرَبَ مِنْهُمْ إِلَى الْغَارِ وَ طَلَبُوهُ لِيَقْتُلُوهُ فَعَاقَبَهُمُ اللَّهُ يَوْمَ بَدْرٍ وَ قُتِلَ عُتْبَةُ وَ شَيْبَةُ وَ الْوَلِيدُ وَ أَبُو جَهْلٍ وَ حَنْظَلَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ وَ غَيْرُهُمْ فَلَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ طُلِبَ بِدِمَائِهِمْ فَقُتِلَ الْحُسَيْنُ وَ آلُ مُحَمَّدٍ ﷺ بَغْيًا وَ عُدْوَانًا.... تفسير القمي ۲/ ۸۶-۸۷.

على بن ابراهيم گويد: ذَلِكَ وَ مَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرَنَّهُ اللَّهُ مقصود، رسول خدا صلى الله عليه وآله است، آن زمان كه قريش او را از مكه اخراج كردند و او به غار گريخت و قريش در جستجوى او برآمدند تا او را به قتل برسانند و خداوند آنان را در روز بدر مورد عقاب قرار داد و عتبه و شيبه و وليد و ابوجهل و حنظله بن ابى سفيان و برخى ديگر كشته شدند. ولى بعد از اين كه رسول خدا صلى الله عليه وآله به ديدار حق شتافت، كفار به خونخواهى آنان برآمدند كه در نتيجه امام حسين عليه السلام و خاندان محمد صلى الله عليه وآله از روى جور و ستم به شهادت رسيدند....

عَنِ الْإِمَامِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَثِيرًا مَا يُرَدِّدُ هَذِهِ الْآيَةَ وَ مَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرَنَّهُ اللَّهُ فَقُلْتُ يَا أَبَتِ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَحْسَبُ هَذِهِ الْآيَةَ نَزَلَتْ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ خَاصَّةً . تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۴۹، ح ۳۶.

امام موسى كاظم عليه السلام، از پدرشان نقل فرمود: از پدرم امام محمد باقر عليه السلام مى شنيدم كه ايشان بسيار اين آيه را تلاوت مى كردند. وَ مَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرَنَّهُ اللَّهُ گفتم: پدرجان، جانم به قربانت، گمان مى كنم كه اين آيه مخصوصا در باره امير المؤمنين عليه السلام نازل شده است.

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ يُوَلِّجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ (۶۱) ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ (۶۲) أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ (۶۳) لَهُ مَا فِي

السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (۶۴) أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرءُوفٌ رَحِيمٌ (۶۵) وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ (۶۶) لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَازِعُكَ فِي الْأَمْرِ وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَى هُدًى مُسْتَقِيمٍ (۶۷) وَإِنْ جَادُلُوكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ (۶۸) اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ (۶۹) أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ (۷۰)

این بدان سبب است که خدا شب را در روز درمی آورد و روز را نیز در شب درمی آورد و خداست که شنوای بیناست (۶۱) [آری] این بدان سبب است که خدا خود حق است و آن چه به جای اوی خوانند آن باطل است و این خداست که والا و بزرگ است (۶۲) آیا ندید ای که خدا از آسمان آبی فرو فرستاد و زمین سرسبز گردید آری خداست که دقیق و آگاه است (۶۳) آن چه در آسمانها و آن چه در زمین است از آن اوست و در حقیقت این خداست که خود بی نیاز ستوده [صفات] است (۶۴) آیا ندید ای که خدا آن چه در زمین است به نفع شمارام گردانید و کشتیها در دریا به فرمان او روانند و آسمان را نگاهی دارد تا [مبادا] بر زمین فرو افتد مگر به اذن خودش [باشد] در حقیقت خداوند نسبت به مردم سخت رئوف و مهربان است (۶۵) و اوست که شمار از زندگی بخشید سپس شمارای می راند و باز زندگی [نوی] می دهد حقا که انسان سخت ناسپاس است (۶۶) برای هرامتی مناسبی قرار دادیم که آنها بدان عمل می کنند پس نباید در این امر باتوجه ستیزه بر خیزند به راه پروردگارت دعوت کن زیرا تو بر راهی راست قرار داری (۶۷) و اگر باتوجه مجادله کردند بگو خدا به آن چه می کنید داننا تراست (۶۸) خدا روز قیامت در مورد آن چه بایکدیگر در آن اختلاف می کردید داوری خواهد کرد (۶۹) آیا ندانسته ای که خداوند آن چه را در آسمان و زمین است می داند اینها همه [در کتابی] است [مندرج] است قطعا این بر خدا آسان است (۷۰)

عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَدَّثَنِي جَبْرِئِيلُ عَنْ رَبِّ الْعِزَّةِ جَلَّ جَلَالُهُ أَنَّهُ قَالَ: مَنْ عَلِمَ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِي وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدِي وَرَسُولِي وَأَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ خَلِيفَتِي وَأَنَّ الْأُيْمَةَ مِنْ وَلَدِهِ حُجَّجِي أَذْخَلَهُ الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِي وَنَجَّيْتُهُ مِنَ النَّارِ بِعَفْوِي..... وَمَنْ أَنْكَرَهُمْ أَوْ أَنْكَرَ وَاحِدًا مِنْهُمْ فَقَدْ أَنْكَرَنِي بِهِمْ يُمْسِكُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَبِهِمْ يَحْفَظُ اللَّهُ الْأَرْضَ أَنْ تَمِيدَ بِأَهْلِهَا. كمال الدين / ۲۵۸-۲۵۹، ح ۳.

امام صادق از پدران بزرگوارشان از رسول خدا صلوات الله عليهم اجمعین روایت کند که فرمود: جبرئیل علیه السلام از رب العزّة جلّ جلاله برایم حدیث کرد که فرمود: هر کس بداند که هیچ معبودی جز من نیست و محمد بنده و فرستاده من است و علی بن ابی طالب جانشین من است و ائمه ای که از فرزندان او هستند حجتهای منند، او را به رحمت خود به بهشت داخل می سازم و به عفو خود او را از آتش نجات می بخشم و کسی که ایشان را یا یکی از آنان را انکار کند مرا انکار کرده است، به واسطه ایشان است که خداوند نگاه داشته السماء آن تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ و به سبب ایشان است که خداوند زمین را حفظ کرده که اهلش را نلرزاند.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: تَخُنُ أَيْمَةُ الْمُسْلِمِينَ وَحُجَجُ اللَّهِ عَلَى الْعَالَمِينَ وَ سَادَةُ الْمُؤْمِنِينَ وَ قَادَةُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ وَ مَوَالِي الْمُؤْمِنِينَ وَ تَخُنُ أَمَانُ الْأَهْلِ الْأَرْضِ كَمَا أَنَّ التَّجُومَ أَمَانٌ لِأَهْلِ السَّمَاءِ وَ تَخُنُ الَّذِينَ بَنَى يُمْسِكُ اللَّهُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ بَنَى يُمْسِكُ الْأَرْضَ أَنْ تَمِيدَ بِأَهْلِهَا وَ بَنَى يُزِيلُ الْغَيْثَ وَ تُنْشَرُ الرَّحْمَةُ وَ تَخْرُجُ بَرَكَاتُ الْأَرْضِ وَ لَوْ لَا مَا فِي الْأَرْضِ مِنَّا لَسَاخَتْ بِأَهْلِهَا..... كمال الدين / ۲۰۷، ح ۲۲.

امام سجاد علیهم السلام فرمود: ما ائمه مسلمانان و حجتهای خداوند بر جهانیان و سرور مؤمنان و رهبر سپید جبینان و مولای اهل ایمانیم، و ما امان اهل زمینیم هم‌چنان که ستارگان امان اهل آسمانند، و ما کسانی هستیم که خداوند به واسطه ما آسمان را نگاه داشته تا بر زمین نیفتد مگر به اذن او و به خاطر ما زمین را نگاه داشته که اهلش را نلرزاند، به سبب ما باران را فرو فرستد و رحمت را منتشر کند و برکات زمین را خارج سازد و اگر نبود که ما بر روی زمینیم، اهلش را فرو می‌برد...

عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا بِإِسْنَادِهِ رَفَعَهُ قَالَ: كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقْرَأُ إِنَّ اللَّهَ يُمَسِّكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا يَقُولُهَا عِنْدَ الزَّلَازِلَةِ وَيَقُولُ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَكَرُوفٌ رَجِيمٌ. (العلل/ ٥٥٥، ح ٤).

از برخی اصحاب به اسنادش به طور مرفوع نقل کرده که حضرت امیر المؤمنین صلوات الله علیه در هنگام وقوع زلزله دو آیه ذیل را قرائت می فرمودند: إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أُمْسِكُهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا: وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالتَّائِبِينَ لَرُؤُوفٌ رَحِيمٌ.

حَدَّثَنَا الْإِمَامُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ **لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ** جمعهم عليهم السلام ثُمَّ قَالَ: يَا مَعْشَرَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ **لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ** وَالْمَنْسَكُ هُوَ الْإِمَامُ لِكُلِّ أُمَّةٍ بَعْدَ نَبِيِّهَا حَتَّى يُدْرِكَهُ نَبِيُّهَا وَلَا وَإِنْ لُزِمَ الْإِمَامُ وَطَاعَتُهُ هُوَ الدِّينُ وَهُوَ الْمَنْسَكُ وَهُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ إِمَامُكُمْ بَعْدِي فَإِنِّي أَدْعُوكُمْ إِلَى هُدَاهُ فَإِنَّهُ عَلَى هُدًى مُسْتَقِيمٍ فَقَامَ الْقَوْمُ يَتَعَجَّبُونَ مِنْ ذَلِكَ وَيَقُولُونَ وَاللَّهِ إِذَا لَتَنَزَّ عَنَّهُ الْأَمْرَ وَلَا تَرْضَى طَاعَتَهُ أَبَدًا وَإِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله الْمَقْتُونُ بِهِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ اذْعُ إِلَى رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَى هُدًى مُسْتَقِيمٍ وَإِنْ جَادَلُوكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ. تأويل الآيات الباهرة ١/ ٣٤٩، ح

امام موسی کاظم علیه السلام، از پدر بزرگوارش روایت نموده که آن حضرت فرمود: هنگامی که این آیه نازل شد: لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنَسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ، پیامبر مسلمانان را جمع نموده و فرمود: ای گروه مهاجرین و انصار! خداوند متعال می فرماید: لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنَسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ منسک همان امام است که برای هر امتی بعد از پیامبرشان تا آمدن پیامبر دیگر، رهبری مردم را به عهده دارد. باید توجه داشته باشید که اطاعت از امام و پیروی از او، همان دین است و منسک همان است. آن امام علی بن ابی طالب علیه السلام است که رهبر و امام شما بعد از من است. من شما را به پیروی از او فرا می خوانم که او در راه مستقیم است. مردم از شنیدن سخنان پیامبر صلی الله علیه و آله در شگفت شدند و از جای حرکت کردند و گفتند: به خدا قسم، بر سر رهبری امت او پیکار می کنیم. هرگز به اطاعت از او تن در نمی دهیم، هرچند که رسول خدا صلی الله علیه و آله شیفته او باشد. در این هنگام خداوند متعال این آیات را نازل نمود: وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ وَإِنْ جَادُلُوكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ اللَّهُ يَخْتَصُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ.

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَمْ يَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَا لَيْسَ لَهُمْ بِهِ عِلْمٌ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ (۷۱) وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا قُلْ أَفَأَنْتُمْ بَشَرٌ مِنْ ذَلِكَ النَّارُ وَعَدَهَا اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَبَشَرِ الْمَصِيرِ (۷۲) يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضَرْبٌ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ (۷۳) مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ (۷۴) اللَّهُ يَضْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ (۷۵) يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ (۷۶) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (۷۷) وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ (۷۸)

و به جای خدا چیزی را می پرستند که بر [تایید] آن حجتی نازل نکرده و بدان دانشی ندارند و برای ستمکاران یاوری نخواهد بود (۷۱) و چون آیات روشن ما بر آنان خوانده می شود در چهره کسانی که کفر ورزیدند [اثر] انکار را تشخیص می دهی چیزی نماند که بر کسانی که آیات ما را بر ایشان تلاوت می کنند حمله ور شوند بگو آيا شما رابه بدتر از این خبر دهم [همان] آتش است که خدا آن را به کسانی که کفر ورزیدند و عدل داده و چه بد سرانجامی است (۷۲) ای مردم مثلی زده شد پس بدان گوش فرا دهید کسانی را که جز خدای خوانید هرگز [حتی] مگسی نمی آفرینند هر چند برای [آفریدن] آن اجتماع کنند و اگر آن مگس چیزی از آنان بریابد نمی توانند آن را باز پس گیرند طالب و مطلوب هر دو ناتوانند (۷۳) قدر خدا را چنانکه در خور اوست شناختند در حقیقت خداست که نیر و مند شکست ناپذیر است (۷۴) خدا از میان فرشته گان رسولانی برمیگزیند و نیز از میان مردم بی گمان خدا شنوای بیناست (۷۵) آن چه در دسترس آنان و آن چه پشت سرشان است می داند و همه کارها به خدا بازگردانده می شود (۷۶) ای کسانی که ایمان آورده اید رکوع و سجود کنید و پروردگارتان را بپرستید و کار خوب انجام دهید باشد که رستگار شوید (۷۷) و در راه خدا چنانکه حق جهاد [در راه] اوست جهاد کنید اوست که شمارا [برای خود] برگزید و در دین بر شما سختی قرار نداده است آیین پدرتان ابراهیم نیز چنین بوده است [او بود که قبلا شمارا مسلمان نامید و در این] قرآن نیز همین مطلب آمده است [تا این پیامبر بر شما گواه باشد و شما بر مردم گواه باشید پس نماز را برپا دارید و زکات بدهید و به پناه خدا روید و مولای شماست چه نیکو مولایی و چه نیکو یوری (۷۸)]

حَدَّثَنَا الْإِمَامُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا الْآيَةَ قَالَ: كَانَ الْقَوْمُ إِذَا نَزَلَتْ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام آيَةً فِي كِتَابِ اللَّهِ فِيهَا فَرُضَ طَاعَةٍ أَوْ فَضِيلَةٌ فِيهِ أَوْ فِي أَهْلِهِ سَخِطُوا ذَلِكَ وَ كَرِهُوا حَتَّى هُمَا بِهِ وَ أَرَادُوا بِهِ الْغَيْظَ وَ أَرَادُوا بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَيْضًا لَيْلَةً الْعَقَبَةَ غَيْظًا وَ غَضَبًا وَ حَسَدًا حَتَّى نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ. تأويل الآيات الباهرة ۱/ ۳۰۰، ح ۳۸.

امام موسی کاظم علیه السلام از پدرشان در تفسیر این آیه: وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا ، فرمود: هرگاه آیه ای از قرآن در باره وجوب اطاعت از امیرالمؤمنین علیه السلام و یا در فضیلت ایشان و یا در مورد خاندان او نازل می شد، آن عده از مردم، به شدت خشمگین می شدند و ناراحت می گشتند، به

طوری که گاهی تصمیم های خطرناک می گرفتند. در باره خود پیغمبر نیز در ليله العقبه شدت خشم و کینه و حسادت خود را به کار بردند تا این که این آیه نازل شد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: كَانَتْ قُرَيْشٌ تُطْلَخُ الْأَصْنَامَ الَّتِي كَانَتْ حَوْلَ الْكَعْبَةِ بِالْمِسْكِ وَالْعَنْبَرِ وَكَانَ يَغُوثُ قِبَالَ الْبَابِ وَكَانَ يَغُوثُ عَنْ يَمِينِ الْكَعْبَةِ وَكَانَ نَسْرٌ عَنْ يَسَارِهَا وَكَانُوا إِذَا دَخَلُوا خَرُّوا سُجَّدًا لِيَغُوثَ وَلَا يَنْحَنُونَ ثُمَّ يَسْتَدِيرُونَ بِحِيَالِهِمْ إِلَى يَغُوثَ ثُمَّ يَسْتَدِيرُونَ بِحِيَالِهِمْ إِلَى نَسْرٍ ثُمَّ يَلْبَثُونَ فَيَقُولُونَ لَتَيْكَ اللَّهُمَّ لَتَيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ إِلَّا شَرِيكَ هُوَ لَكَ تَمْلِكُهُ وَمَا مَلَكَ قَالَ: فَبَعَثَ اللَّهُ دُبَابًا أَخْضَرَ لَهُ أَرْبَعَةٌ أَجْنَحَةٌ فَلَمْ يَبْقَ مِنْ ذَلِكَ الْمِسْكِ وَالْعَنْبَرِ شَيْئًا إِلَّا أَكَلَهُ وَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضَرْبٌ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا دُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الدُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ. [الكافي ٤/ ٥٤٢، ح ١١]

امام صادق علیه السلام فرمود: قریش بربت های خود در اطراف کعبه مشک و عنبر می مالیدند. یغوث روبروی درب کعبه قرار داشت و یعوق در سمت راست کعبه بود و نسر هم در سمت چپ کعبه. هرگاه که قریش وارد می شدند، در مقابل یغوث به علامت سجده به خاک می افتادند و خم نمی شدند و بعد روی خود را به طرف یعوق نموده و بعد هم به روی خود را به طرف نسر می کردند و آن گاه این شعار را سر می دادند: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، لَا شَرِيكَ هُوَ لَكَ، تَمْلِكُهُ وَمَا مَلَكَ. پس خداوند مگسی سبز رنگ که چهار بال داشت را فرستاد و آن مگس همه آن مشک و عنبر را خورد و خداوند این آیه را نازل کرد: يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضَرْبٌ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا دُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الدُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَاضْطَفَى جَلَّ ذِكْرُهُ مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَ سَفَرَةً بَيْنَهُ وَ بَيْنَ خَلْقِهِ وَ هُمْ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ فِيهِمْ اللَّهُ يَضْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ [الاحتجاج/ ٢٤٧]

امیرالمومنین علیه السلام فرمودند:.....خداوند متعال برگزید از ملائکه رسولان و سفیرهایی بین خود و بین مخلوقاتش، و آنها هستند که خداوند در موردشان می فرماید اللَّهُ يَضْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ...

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَا بُنَيَّ لَا تَقُلْ مَا لَا تَعْلَمُ بَلْ لَا تَقُلْ كُلَّ مَا تَعْلَمُ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَدْ فَرَضَ عَلَى جَوَارِحِكَ كُلِّهَا فَرَائِضَ يَخْتَجُّ بِهَا عَلَيْكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَسْأَلُكَ عَنْهَا وَ ذَكَرَهَا وَ وَعَظَهَا وَ حَذَّرَهَا وَ أَدَبَهَا وَ لَمْ يَتْرُكْهَا سُدًى فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِالْإِسْتِغْنَاءِ وَ تَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَ تَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَ هُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ ثُمَّ اسْتَعْبَدَهَا بِطَاعَتِهِ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَ اسْجُدُوا وَ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَ افْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ فَهَذِهِ فَرِيضَةٌ جَامِعَةٌ وَاجِبَةٌ عَلَى الْجَوَارِحِ. [الفتاوى ٢/ ٣٨١، ح ١٦٢٧]

امیر مؤمنان علیه السلام در وصیت به فرزندش محمد بن حنفیه فرمود: ای پسر! آن چه را نمی دانی مگو و نیز تمام آن چه را می دانی به زبان مران، چرا که خداوند متعال بر اعضا و اندام تو واجباتی قرار داده که در آخرت از تو باز خواست کرده و در باره

آنها از تو سؤال خواهد کرد. و در باره این اعضا تذکر و هشدار داد و آنها را به حال خود رها نکرد و فرمود: وَلَا تَقُفْ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا و خدای متعال فرمود: إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ آن گاه اعضای بدن انسان را به عبادت و طاعت خویش فرا خواند و فرمود: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ این فریضه ای است جامع که بر اعضای بدن انسان واجب شده است...

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ جُعِلَ الْخَيْرُ كُلُّهُ فِي بَيْتٍ وَ جُعِلَ مِفْتَاحُهُ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا يَجِدُ الرَّجُلُ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ فِي قَلْبِهِ حَتَّى لَا يُبَالِيَ مَنْ أَكَلَ الدُّنْيَا ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَرَامٌ عَلَى قُلُوبِكُمْ أَنْ تَعْرِفَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ حَتَّى تَزْهَدَ فِي الدُّنْيَا. الكافي ۲/ ۱۲۸، ح ۴.

امام صادق علیه السلام فرمود: همه خیر در خانه ئی نهاده شده و کلیدش را زهد و بی رغبتی بدنیا قرار داده اند. سپس فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: مرد شیرینی ایمانرا در قلبش نمی یابد، تا آن که باکش نباشد که چه کسی دنیا را در خورد. آنگاه امام صادق علیه السلام فرمود: شناختن شیرینی ایمان بر دلهای شما حرامست، تا بدنیا بی رغبت شود.

عن بريد العجلي قال: قلت لأبي جعفر عليه السلام: قوله تعالى: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ وَ جَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ قَالَ: إِيَّانَا عَنَى وَ نَحْنُ الْمُجْتَبَوْنَ وَ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فِي الدِّينِ مِنْ حَرْجٍ فَالْحَرْجُ أَشَدُّ مِنَ الصَّيْقِ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ إِيَّانَا عَنَى خَاصَّةً وَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ اللَّهُ سَمَانَا الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلِ فِي الْكُتُبِ الَّتِي مَضَتْ وَ فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ الشَّهِيدُ عَلَيْنَا بِمَا بَلَّغْنَا عَنْ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ نَحْنُ الشُّهَدَاءُ عَلَى النَّاسِ فَمَنْ صَدَّقَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَدَقْنَا وَ مَنْ كَذَبَ كَذَّبْنَا. الكافي ۱/ ۱۹۱، ح ۴.

برید عجلی روایت نموده که او گفت: از امام باقر علیه السلام در باره این آیه پرسیدم: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ وَ جَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ ، حضرت فرمود: مقصود این آیه، ما هستیم و آن برگزیدگان ما هستیم و خداوند تبارک و تعالی در دین حرجی قرار نداده است و حرج سخت تر از تنگنا است. مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ فرمود: این آیه مخصوصاً در مورد ماست. هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ او ما را مسلمان نامیده است مِنْ قَبْلِ در کتاب های پیشین. وَ فِي هَذَا یعنی در قرآن لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ پس رسول خدا صلی الله علیه و آله بنا بر آن چه از جانب خداوند تبارک و تعالی به ما ابلاغ کرده است، گواه بر ماست و ما گواهانی بر مردم هستیم. پس هر کس ما را تصدیق کند، ما در روز قیامت او را تصدیق می کنیم و هر کس ما را تکذیب نماید، در روز قیامت او را تکذیب می کنیم.

عَنْ بُرَيْدِ الْعَجَلِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِيَتَّخِذُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ قَالَ: نَحْنُ الْأُمَّةُ الْوَسْطَى وَ نَحْنُ شُهَدَاءُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَ حُجَّتُهُ فِي أَرْضِهِ قُلْتُ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: إِيَّانَا عَنَى خَاصَّةً هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلِ فِي الْكُتُبِ الَّتِي مَضَتْ وَ فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ فَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ الشَّهِيدُ عَلَيْنَا بِمَا بَلَّغْنَا عَنْ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ نَحْنُ الشُّهَدَاءُ عَلَى النَّاسِ فَمَنْ صَدَّقَ صَدَقْنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ مَنْ كَذَبَ كَذَّبْنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ. الكافي ۱/ ۱۹۰، ح ۴.

بريد عجلى گوید: از امام صادق عليه السلام راجع بقول خداى عزوجل وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ پرسیدم، فرمود: ما هستیم امت میانه و ماثیم گواهان خدا بر خلقش و حجتهاى او در زمینش. عرض کردم: قول خداى عزوجل مِلَّةً أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ یعنی چه؟ فرمود: خصوص ما مقصود است، از پیش هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ در کتابهاى گذشته و در این قرآن لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ پس پیغمبر صلى الله عليه و آله و سلم گواه و ناظر بر ماست نسبت به آن چه از طرف خداى عزوجل به مردم رسانیده ایم و ما گواهانیم بر مردم، هر که ما را تصدیق کند، روز قیامت تصدیق کنیم و هر که ما را تکذیب کند روز قیامت تکذیبش کنیم.

حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي عُبْدُونَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَمَّا حَمَلَ زَيْدُ بْنُ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ إِلَى الْمَأْمُونِ وَ قَدْ كَانَ خَرَجَ بِالْبَصْرَةِ وَ أُحْرِقَ دُورَ وَلَدِ الْعَبَّاسِ وَ هَبَ الْمَأْمُونُ جُرْمَهُ لِأَخِيهِ عَلِيٍّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ قَالَ لَهُ يَا أَبَا الْحَسَنِ لَئِنْ خَرَجَ أَخُوكَ وَ فَعَلَ مَا فَعَلَ لَقَدْ خَرَجَ قَبْلَهُ زَيْدُ بْنُ عَلِيٍّ فَقُتِلَ وَ لَوْ لَا مَكَائِكَ مَنِي لَقَتَلْتُهُ فَلَيْسَ مَا أَتَاهُ بِصَغِيرٍ فَقَالَ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ لَا تَقِسْ أَخِي زَيْدًا إِلَى زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ فَإِنَّهُ كَانَ مِنْ عُلَمَاءِ آلِ مُحَمَّدٍ غَضِبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَجَاهَدَ أَعْدَاءَهُ حَتَّى قُتِلَ فِي سَبِيلِهِ وَ لَقَدْ حَدَّثَنِي أَبِي مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَاهُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ بْنِ عَلِيٍّ يَقُولُ رَحِمَ اللَّهُ عَمِّي زَيْدًا إِنَّهُ دَعَا إِلَى الرِّضَا مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ وَ لَوْ ظَفِرَ لَوْفِي بِمَا دَعَا إِلَيْهِ وَ لَقَدْ اسْتَشَارَنِي فِي خُرُوجِهِ فَقُلْتُ لَهُ يَا عَمُّ إِنْ رَضِيتَ أَنْ تَكُونَ الْمُقْتُولَ الْمَضْلُوبَ بِالْكُنَاسَةِ فَشَأْنُكَ فَلَمَّا وَلَّى قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَيْلٌ لِمَنْ سَمِعَ وَاعْبَيْتَهُ فَلَمْ يُجِبْهُ فَقَالَ الْمَأْمُونُ يَا أَبَا الْحَسَنِ أَلَيْسَ قَدْ جَاءَ فِيمَنْ ادَّعَى الْإِمَامَةَ بِغَيْرِ حَقِّهَا مَا جَاءَ فَقَالَ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ زَيْدَ بْنَ عَلِيٍّ لَمْ يَدَّعِ مَا لَيْسَ لَهُ بِحَقٍّ وَ إِنَّهُ كَانَ أَتَقَى لِلَّهِ مِنْ ذَلِكَ إِنَّهُ قَالَ أَدْعُوكُمْ إِلَى الرِّضَا مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ إِنَّمَا جَاءَ مَا جَاءَ فِيمَنْ يَدَّعِي أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى نَصَّ عَلَيْهِ ثُمَّ يَدْعُو إِلَى غَيْرِ دِينِ اللَّهِ وَ يُضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ كَانَ زَيْدٌ وَ اللَّهُ مِمَّنْ خُوطِبَ بِهَذِهِ الْآيَةِ وَ جَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ.. العيون ۱/ ۱۹۴- ۱۹۵ ح ۱.

ابن ابی عبدون از پدرش چنین نقل می کند: زمانی که زید بن موسی بن جعفر را که در بصره خروج کرد، و خانه های بنی العباس را آتش زده بود، نزد مأمون بردند، مأمون جرم او را به احترام برادرش علی بن موسی الرضا علیهما السلام بخشید و خطاب به حضرت رضا علیه السلام گفت: اگر برادرت قیام کرده و چنین و چنان کرده، در گذشته نیز زید بن علی قیام کرد و کشته شد، و اگر در رابطه با من مقام و موقعیت فعلی را نداشتید، او را می کشتم، زیرا کارهای او کوچک نبوده است، حضرت رضا علیه السلام فرمود: یا امیر المؤمنین برادرم زید را با زید بن علی مقایسه نکن، زیرا او از علمای آل محمد بود، بخاطر خداوند عز و جل غضب نمود، و با دشمنان او جنگید تا در راه خدا کشته شد، پدرم موسی بن جعفر علیهما السلام برایم نقل کرد که از پدرش جعفر بن محمد بن علی علیهم السلام چنین شنید: خداوند عمویم زید را رحمت کند، زیرا او مردم را به رضا از آل محمد دعوت می کرد و اگر پیروزی شد، به آن چه مردم را بدان دعوت می کرد، وفا می نمود. و با من در باره قیامش مشورت نمود و من به او گفتم: عمو جان! اگر راضی هستی که کشته شوی و در محله کناسه جسدت را بردار آویزان کنند، این کار را انجام بده. و بعد از رفتن زید، حضرت صادق علیه السلام فرمود: وای بر کسی که فریاد او را بشنود و او را یاری نکند. مأمون گفت: یا ابا الحسن! آیا روایاتی در مذمت افرادی که به ناحق ادعای امامت می کنند، وارد نشده است؟ حضرت فرمود: زید ادعای ناحق نمی کرد و متقی تر از این بود که چنین کند، او می گفت: شما را به شخصی مرضی و پسندیده از آل محمد دعوت می کنم، آن روایاتی که وارد شده در مورد افرادی است

که ادعا می کنند خداوند آنان را به امامت تعیین کرده است و مردم را به غیر دین خدا دعوت کرده و آنها را از راه خدا منحرف می سازند. قسم بخدا که زید از مخاطبین این آیه بود: وَ جَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): جِهَادُ الضُّعَفَاءِ الْحُجَّ وَ جِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعْلِ لَا يُخْرِجُ الْمُسْلِمُ فِي الْجِهَادِ مَعَ مَنْ لَا يُؤْمِنُ عَلَى الْحُكْمِ وَلَا يُنْفِذُ فِي الْفَيْءِ أَمْرَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَإِنْ مَاتَ فِي ذَلِكَ كَانَ مُعِينًا لِعَدُوِّنَا فِي حَبْسِ حُقُوقِنَا وَ الْإِسَاطَةِ بِدِمَائِنَا وَ مِيتَتُهُ مِيتَةُ جَاهِلِيَّةٍ الخصال/ ۶۲۰ و ۶۲۵.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....حج گزاری جهاد مردمان ناتوان است جهاد زن شوهر داری.... مسلمان با کسی که به حکم خدا آگاه نیست جهاد نمی کنند آن که در ملازمت فرمان روان ستم باشد به داوری وی آرامش نیست و دستور خدای را در باره غنیمت روان نسازد، نباید جهاد کند، هر که بر این حال درگذرد یا مورد دشمن ماست در غصب حق ما و آلوده شدن به خونهای ماست و مرگ وی مرگ زمان جاهلیت است....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَ اسْجُدُوا وَ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَ افْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ وَ جَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَ مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ فِي الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الصَّوْمِ وَ الْخَيْرِ إِذَا تَوَلَّوْا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ (صلى الله عليه وآله) وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ قَبْلَ اللَّهِ أَعْمَالَهُمْ. المحاسن/ ۱۶۶-۱۶۷، ح ۱۲۴.

امام باقر علیه السلام در باره این آیه: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَ اسْجُدُوا وَ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَ افْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ وَ جَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَ مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَ فِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ ، فرمود: این آیه در باره نماز و زکات و روزه و کارهای نیک است و اگر بندگان به ولایت خداوند و رسول او صلی الله علیه و آله و صاحبان امر از اهل بیت ما، پای بند باشند، اعمال آنان مورد قبول قرار می گیرد

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ قَالَ: مِمَّا أُعْطِيَ اللَّهُ أُمَّتِي، وَ فَضَّلَهُمْ بِهِ عَلَى سَائِرِ الْأُمَمِ، أَعْظَاهُمْ ثَلَاثَ خِصَالٍ لَمْ يُعْطَهَا إِلَّا نَبِيٌّ: وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى كَانَ إِذَا بَعَثَ نَبِيًّا قَالَ لَهُ: اجْتَهِدْ فِي دِينِكَ وَ لَا حَرَجَ عَلَيْكَ، وَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَعْطَى ذَلِكَ أُمَّتِي حَيْثُ يَقُولُ وَ مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ يَقُولُ: مِنْ ضِيقٍ. وَ كَانَ إِذَا بَعَثَ نَبِيًّا قَالَ لَهُ: إِذَا أَحْزَنَكَ أَمْرٌ تَكْرَهُهُ، فَادْعُنِي أَسْتَجِبْ لَكَ، وَ إِنَّ اللَّهَ أَعْطَى أُمَّتِي ذَلِكَ حَيْثُ يَقُولُ اذْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ. وَ كَانَ إِذَا بَعَثَ نَبِيًّا جَعَلَهُ شَهِيداً عَلَى قَوْمِهِ، وَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى جَعَلَ أُمَّتِي شُهَدَاءَ عَلَى الْخَلْقِ حَيْثُ يَقُولُ لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ . قرب الإسناد/ ۴۱.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: از جمله چیزهایی که خداوند به امت من عطا نموده و به وسیله آن، امتم را بر سایر امت ها برتری بخشیده، سه خصلت است که آنها را به کسی جز به پیامبر عطا نکرده است. هرگاه خداوند تبارک و تعالی پیامبری مبعوث می نمود، به او می فرمود: در دین خود کوشا باش و بر تو سختگیری نشده است و خداوند تبارک و تعالی این خصلت را به امت من بخشید، آن جا که فرمود: مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ یعنی سختی و هرگاه خداوند پیامبری مبعوث می کرد، به او می فرمود: اگر مسأله ای که مایه پسند تو نیست، مایه اندوه تو گشت، مرا بخوان که من دعای تو را استجابت می کنم

و خداوند این خصلت را به امت من هم بخشید، آن جا که فرمود: اُدْعُونِي اَسْتَجِبْ لَكُمْ هِرْگَاه پیامبری مبعوث می کرد، او را گواه بر قومش قرار می داد و خداوند تبارک و تعالی امت مرا گواه بر خلق خود قرار داده است. آن جا که می فرماید: لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع)..... قَالَ: أَنْشَدُكُمْ اللَّهَ أَنْ تَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْزَلَ فِي سُورَةِ الْحَجِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَ اسْجُدُوا وَ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَ افْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ إِلَى آخِرِ السُّورَةِ فَقَامَ سَلْمَانُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَنْتَ عَلَيْهِمْ شَهِيدٌ وَ هُمْ شُهَدَاءُ عَلَى النَّاسِ الَّذِينَ اجْتَبَاهُمُ اللَّهُ وَ لَمْ يَجْعَلْ عَلَيْهِمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرْجٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ قَالَ (ع) عَلَى بِذَلِكَ ثَلَاثَةٌ عَشَرَ رَجُلًا خَاصَّةً ذُوْنَ هَذِهِ الْأُمَّةِ قَالَ سَلْمَانُ بَيْنَهُمْ لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَنَا وَ أَخِي عَلِيٌّ وَ أَحَدُ عَشَرَ مِنْ وَلَدِي قَالُوا اللَّهُمَّ نَعَمْ..... كمال الدین/ ۲۷۸-۲۷۹، ح ۴۵.

امیر المومنین علیه السلام:..... شما را به خدا سوگند می دهم که آیا می دانید خدای تعالی در سوره حجّ این آیات را نازل فرمود: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَ اسْجُدُوا وَ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَ افْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ.. سلمان برخاست و گفت: ای رسول خدا! اینان چه کسانی هستند که تو بر آنان گواهی و آنان بر مردم گواهند، کسانی که خداوند ایشان را برگزیده و بر ایشان در دین حرج و سختی نهاده و بر ملت پدرتان ابراهیم هستند؟ فرمود: مقصود از آن سیزده تن به خصوص است، و نه همه امت، سلمان گوید: یا رسول الله! آنها را برایم بیان بفرمائید، فرمود: من و برادرم علی و یازده تن از فرزندانم. گفتند: به خدا چنین است.

عَنْ عِيسَى بْنِ دَاوُدَ قَالَ: حَدَّثَنَا الْإِمَامُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَ اسْجُدُوا إِلَى آخِرِهَا أَمْرُهُمْ بِالرُّكُوعِ وَ السُّجُودِ وَ عِبَادَةِ اللَّهِ وَ قَدْ افْتَرَضَهَا اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ أَمَّا فِعْلُ الْخَيْرِ فَهُوَ طَاعَةُ الْإِمَامِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ جَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ يَا شَيْعَةَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرْجٍ قَالَ: مِنْ ضَيْقٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمْ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَ فِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ يَا آلَ مُحَمَّدٍ يَا مَنْ قَدْ اسْتَوْدَعَكُمْ الْمُسْلِمِينَ وَ افْتَرَضَ طَاعَتَكُمْ عَلَيْهِمْ وَ تَكُونُوا أَنْتُمْ شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ بِمَا قَطَعُوا مِنْ رَحِمِكُمْ وَ ضَيَّعُوا مِنْ حَقِّكُمْ وَ مَرَقُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَ عَدَلُوا حُكْمَ غَيْرِكُمْ بِكُمْ فَالزُّمُوا الْأَرْضَ وَ اقْبِمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ وَ اعْتَصِمُوا بِاللَّهِ يَا آلَ مُحَمَّدٍ وَ أَهْلَ بَيْتِهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ أَنْتُمْ وَ شِيعَتُكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَ نِعْمَ النَّصِيرُ. تأویل الآيات الباهرة ۱/ ۳۵۱-۳۵۲، ح ۴۱.

عیسی بن داود، از امام موسی کاظم علیه السلام روایت نموده که امام صادق علیه السلام در باره این آیه: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَ اسْجُدُوا ، فرمود: در این آیه خداوند شما را به رکوع و سجود و پرستش خداوند دستور داده و آن را بر شما واجب گردانده است. اما مقصود از فعل خیر، پیروی از امام علی علیه السلام بعد از رسول خدا صلی الله علیه و آله است. وَ جَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ ای شیعیان آل محمد، وَ مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرْجٍ یعنی تنگنایی مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمْ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَ فِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ. ای خاندان محمد! ای کسانی که خداوند مسلمانان را به شما سپرد و فرمانبرداری از شما را بر آنان واجب گرداند. وَ تَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ در مورد این که با شما قطع رحم کردند و حق شما را تباه ساختند و کتاب خدا را پاره پاره کردند و حکومت دیگران را با حکومت شما برابر دانستند، صبر کنید و پایدار باشید

فَأَقِمْوَا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هِيَ خَانِدَانِ مُحَمَّدٍ وَاهِلِ بَيْتِ أَوْ، هُوَ مَوْلَاكُمْ خَدَاوَنَدِ مَوْلَايَ شِمَا وَ مَوْلَايَ شَيْعِيَانِ شِمَاسْتِ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَ نِعْمَ النَّصِيرُ.

۲۳. المؤمنون

المؤمنون ۱-۱۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ (۱) الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ (۲) وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ (۳) وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ (۴) وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ (۵) إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ (۶) فَمَنْ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ (۷) وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ (۸) وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ (۹) أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ (۱۰)

بنام خداوند بخشنده مهربان به راستی که مؤمنان رستگار شدند (۱) همانان که در نمازشان فروتنند (۲) و آنان که از بیهوده رویگردانند (۳) و آنان که زکات می پردازند (۴) و کسانی که پاکدامنند (۵) مگر در مورد همسرانشان یا کنیزی که به دست آورده اند که در این صورت بر آنان نکوهشی نیست (۶) پس هر که فراتر از این جوید آنان از حد در گذرند گانند (۷) و آنان که امانتها و پیمان خود را رعایت می کنند (۸) و آنان که بر نمازهایشان مواظبت می نمایند (۹) آنانند که خود وارثانند (۱۰)

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الْجَنَّةَ قَالَ: لَهَا تَكْلَمِي - فَقَالَتْ: قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ . تفسير القمي ۲/ ۸۸.

امام صادق علیه السلام فرمود: هنگامی که خداوند بهشت را آفرید، به او فرمود: سخن بگو و بهشت گفت: قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَعْطَى الْمُؤْمِنَ ثَلَاثَ خَصَالٍ الْعِزَّةَ فِي الدُّنْيَا وَالْفَلَاحَ فِي الْآخِرَةِ وَالْمَهَابَةَ فِي صُدُورِ الظَّالِمِينَ ثُمَّ قَرَأَ **وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ** وَقَرَأَ **قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ** إِلَى قَوْلِهِ **هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ**. الخصال/ ۱۰۴، ح ۱۸۷.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: خدا به مؤمن سه منش داد: ارجمندی در جهان و رستگاری در دیگر جهان و مهابت در دل ستمکاران بعد این آیت را فرو خواند: ارجمندی ویژه خدا و فرستاده او و گروندگان بدوست و مؤمنان رستگار شدند و در بهشت جاویدان اند.

عَنْ كَامِلٍ الثَّمَارِ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا كَامِلُ الْمُؤْمِنُ غَرِيبُ الْمُؤْمِنِ غَرِيبٌ ثُمَّ قَالَ: أَتَدْرِي مَا قَوْلُ اللَّهِ **قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ** قُلْتُ قَدْ أَفْلَحُوا وَ فَازُوا وَ دَخَلُوا الْجَنَّةَ فَقَالَ **قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ** الْمُسْلِمُونَ إِنَّ الْمُسْلِمِينَ هُمُ الثَّجَبَاءُ. المحاسن/ ۴۷۴، ح ۳۶۷.

کامل تمار، از امام باقر علیه السلام نقل می کند که فرمود: ای کامل! مومن غریب است، مومن غریب است، آیا می دانی معنای این سخن خداوند چیست: قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ؟ پاسخ دادم: آفلحوا یعنی رستگار شدند و به بهشت وارد شدند. فرمود: همانا تسلیم شدگان، رستگار گشتند، تسلیم شدگان همان برگزیدگان هستند..

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام، قَالَ: إِذَا كُنْتَ دَخَلْتَ فِي صَلَاتِكَ، فَعَلَيْكَ بِالتَّخَشُّعِ وَالْإِقْبَالِ عَلَى صَلَاتِكَ؛ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: **الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ**. الكافي ۳/ ۳۰۰، ح ۳.

امام صادق عليه السلام فرمودند: چون به نماز داخل شدی بر تو باد به خشوع و توجه به نماز بدرستی که خداوند متعال می فرماید: **الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ**.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا زَادَ خُشُوعُ الْجَسَدِ عَلَى مَا فِي الْقَلْبِ فَهُوَ عِنْدَنَا نِفَاقًا. الكافي ۲/ ۳۹۶، ح ۶.

امام صادق عليه السلام از قول رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: اگر خشوع بدن از خشوع قلب پیشی گیرد همانا نزد ما نفاق است.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: لِيَخْشَعَ الرَّجُلُ فِي صَلَاتِهِ فَإِنَّهُ مَنْ خَشَعَ قَلْبُهُ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ خَشَعَتْ جَوَارِحُهُ فَلَا يَعْثُبُ بِشَيْءٍ. ...الحصا/ ۶۲۸

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: در نماز باید خشوع داشت، هر که دل وی بیم از خدا دارد اندامهای وی نیز بیمناک است، با چیزی در نماز بازی ممکن.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ.... لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَرَضَ الْإِيمَانَ عَلَى جَوَارِحِ ابْنِ آدَمَ وَقَسَّمَهُ عَلَيْهَا وَفَرَّقَهُ فِيهَا فَلَيْسَ مِنْ جَوَارِحِهِ جَارِحَةٌ إِلَّا وَقَدْ وَكَلْتُ مِنَ الْإِيمَانِ بَعْضَ مَا وَكَلْتُ بِهِ أُخْتُهَا فَمِنْهَا قَلْبُهُ الَّذِي بِهِ يَعْقِلُ وَيَفْقَهُ وَيَفْهَمُ وَهُوَ أَمِيرُ بَدَنِهِ الَّذِي لَا تَرُدُّ الْجَوَارِحُ وَلَا تَصُدُّ إِلَّا عَنْ رَأْيِهِ وَأَمْرِهِ..... وَفَرَضَ عَلَى السَّمْعِ أَنْ يَنْتَزِعَ عَنِ الْإِسْتِمَاعِ إِلَى مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَأَنْ يُعْرِضَ عَمَّا لَا يَحِلُّ لَهُ مِمَّا نَهَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ وَالْإِصْغَاءَ إِلَى مَا أَسْخَطَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ فِي ذَلِكَ وَقَدْ نَزَلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنَّ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ثُمَّ اسْتَنْتَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَوْضِعَ النَّسِيَانِ فَقَالَ وَإِنَّمَا يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ وَقَالَ فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ وَقَالَ وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَقَالَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا فَهَذَا مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى السَّمْعِ مِنَ الْإِيمَانِ أَنْ لَا يُصْغِيَ إِلَى مَا لَا يَحِلُّ لَهُ وَهُوَ عَمَلُهُ وَهُوَ مِنَ الْإِيمَانِ..... الكافي ۲/ ۳۵، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمود: زیرا خدای تبارک و تعالی ایمان را بر اعضا بنی آدم واجب ساخته و قسمت نموده و پخش کرده است، و هیچ عضوی نیست، جز آن که وظیفه اش غیر از وظیفه عضو دیگر است. یکی از آن اعضا قلب انسانست که وسیله تعقل و درک و فهم اوست و نیز فرمانده بدن اوست که اعضا دیگرش بدون راء و فرمان او در کاری ورود و خروج نمایند..... و بر گوش واجب ساخته که از شنیدن آن چه خدا حرام کرده دوری گیرند و از آن چه خدای عزوجل نهی فرموده و برای او حلال نیست و از شنیدن آن چه خدا را بخشم آورد، روگردان شود، و در این باره فرموده: بتحقیق خدا در کتاب بر شما نازل فرموده که **إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ** سپس خدای عزوجل

مورد فراموشی را استثنا نمود و فرمود: وَإِمَّا يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ و باز فرمود فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ و فرموده است قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ وَ الَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ وَ الَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ و فرمود وَ إِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَ قَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَ لَكُمْ أَعْمَالُكُمْ و فرمود وَ إِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا اینست وظیفه ایمانیکه بر گوش واجب شده که بآن چه برایش حلال نیست گوش فرا ندهد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ فَرَضَ عَلَى الْبَصَرِ أَنْ لَا يَنْظُرَ إِلَى مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ أَنْ يُعْرِضَ عَمَّا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ مِمَّا لَا يَحِلُّ لَهُ وَ هُوَ عَمَلُهُ وَ هُوَ مِنَ الْإِيمَانِ فَقَالَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَ يَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ** فَتَنَاهُمْ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى عَوْرَاتِهِمْ وَ أَنْ يَنْظُرَ الْمَرْءُ إِلَى فَرْجِ أَخِيهِ وَ يَحْفَظَ فَرْجَهُ أَنْ يُنْظَرَ إِلَيْهِ وَ قَالَ **وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَ يَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ** مِنْ أَنْ تَنْظُرَ إِحْدَاهُنَّ إِلَى فَرْجِ أُخْتِهَا وَ تَحْفَظَ فَرْجَهَا مِنْ أَنْ يُنْظَرَ إِلَيْهَا وَ قَالَ كُلُّ شَيْءٍ فِي الْقُرْآنِ مِنْ حِفْظِ الْفَرْجِ فَهُوَ مِنَ الزَّكَاةِ إِلَّا هَذِهِ الْآيَةُ فَإِنَّهَا مِنَ النَّظَرِ الكافي ۲/ ۳۵-۳۶، ح ۱.

اما صادق علیه السلام فرمود:.....و بر چشم واجب شد که بآن چه خدا بر او حرام کرده ننگرد، و از آن چه خدا نهی فرموده و برایش حلال نیست روی گردان شود، همین عمل ایمانی چشم است ، پس خدای تبارک و تعالی فرمود **قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَ يَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ** پس مردان را نهی فرمود که بعورت‌های خود بنگرند و مردی بفرج برادرش بنگرد و باید فرجش را از نظاره دیگران حفظ کند و فرمود **وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَ يَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ**، باینکه زنی بفرج خواهرش ننگرد و نیز باید فرج خود را حفظ کند از نظاره دیگران فرمود: آن چه حفظ فرج در قرآنست مربوط بزناست مگر این آیه که مربوط بنگریستن است.

عَنْ أَبِي سَارَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْهَا يَعْنِي الْمُنْتَعَةَ فَقَالَ لِي حَلَالٌ فَلَا تَتَزَوَّجُ إِلَّا عَفِيفَةً إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ **وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ** فَلَا تَضَعُ فَرْجَكَ حَيْثُ لَا تَأْمَنُ عَلَى دِرْهِمِكَ. الكافي ۵/ ۴۵۳، ح ۴.

ابوساره گوید از امام صادق علیه السلام در مورد ازدواج موقت سؤال کردم. ایشان پاسخ دادند: حلال است. فقط با زن پاکدامن ازدواج کن چرا که خداوند عز و جل می فرماید: **وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ** . پس فرج خود را نزد کسی که او را امین مالت نمی دانی به امانت مگذار

عَنْ حَرِيزٍ عَنِ الْفَضِيلِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ قَالَ هِيَ الْفَرِيضَةُ قُلْتُ **الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ** قَالَ: هِيَ النَّافِلَةُ. الكافي ۳/ ۲۶۹-۲۷۰، ح ۱۲.

حریز، از فضیل نقل می کند که از امام باقر علیه السلام در مورد این سخن خداوند متعال پرسیدم : **الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ** حضرت فرمود: منظور نماز نافله است.

الَّذِينَ يَرْتُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (۱۱) وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ (۱۲) ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ (۱۳) ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عَلَقَةً ثُمَّ كَسَوْنَاهُ الْعِظَامَ ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ (۱۴) ثُمَّ إِنَّا نَكَّبْنَا بَعْضَ الْمَاءِ بِقَدَرٍ فَأَسْكَنْتَاهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّا عَلَى ذَهَابٍ بِهِ لَقَادِرُونَ (۱۵) ثُمَّ إِنَّا نَكَّبْنَا بَعْضَ الْمَاءِ بِقَدَرٍ فَأَسْكَنْتَاهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّا عَلَى ذَهَابٍ بِهِ لَقَادِرُونَ (۱۶) وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ (۱۷) وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنْتَاهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّا عَلَى ذَهَابٍ بِهِ لَقَادِرُونَ (۱۸) فَأَنشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَاتٍ مِنْ نَحِيلٍ وَأَعْنَابٍ لَكُمْ فِيهَا فَوَاكِهٌ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ (۱۹) وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَاءَ تَنْبُتُ بِالذَّهْنِ وَصَبْغٍ لِلَّكِلَيْنِ (۲۰)

همانان که بهشت را به ارث می برند و در آن جا جلودان می مانند (۱۱) و به یقین انسان را از عصاره ای از گل آفریدیم (۱۲) سپس او را به صورت [نطفه ای در جایگاهی استوار قرار دادیم (۱۳) آن گاه نطفه را به صورت علقه در آوردیم پس آن علقه را به صورت مضغه گردانیدیم و آن گاه مضغه را استخوانهایی ساختیم بعد استخوانها را با گوشتی پوشانیدیم آن گاه [جنین را در] آفرینشی دیگر پدید آوردیم آفرین باد بر خدا که بهترین آفرینندگان است (۱۴) بعد از این [مراحل] قطعاً خواهید مرد (۱۵) آن گاه شهادت روز رستاخیز برانگیخته خواهید شد (۱۶) و به راستی [ما] بالای سر شما هفت راه [آسمانی] آفریدیم و از [کار] آفرینش غافل نبوده ایم (۱۷) و از آسمان آبی به اندازه [معین] فرود آوردیم و آن را در زمین جای دادیم و ما برای از بین بردن آن مسلمانان ایم (۱۸) پس برای شما به وسیله آن باغهایی از درختان خرما و انگور پدیدار کردیم که در آنها برای شما میوه های فراوان است و از آنها می خورید (۱۹) و از طور سینا درختی برمی آید که روغن و نان خورشیدی برای خوردن است (۲۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَا خَلَقَ اللَّهُ خَلْقًا إِلَّا جَعَلَ لَهُ فِي الْجَنَّةِ مَنْزِلًا وَ فِي النَّارِ مَنْزِلًا فَإِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ وَ أَهْلُ النَّارِ النَّارَ نَادَى مُنَادٍ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ أَشْرِفُوا فَيُشْرِفُونَ عَلَى أَهْلِ النَّارِ وَ تُرْفَعُ لَهُمْ مَنَازِلُهُمْ فِيهَا ثُمَّ يُقَالُ لَهُمْ هَذِهِ مَنَازِلُكُمْ الَّتِي لَوْ عَصَيْتُمْ اللَّهَ لَدَخَلْتُمُوهَا يَعْنِي النَّارَ قَالَ فَلَوْ أَنَّ أَحَدًا مَاتَ فَرَحًا لَمَاتَ أَهْلُ الْجَنَّةِ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ فَرَحًا لِمَا صُرِفَ عَنْهُمْ مِنَ الْعَذَابِ، ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ يَا أَهْلَ النَّارِ ارْفَعُوا رُءُوسَكُمْ فَيَرْفَعُونَ رُءُوسَهُمْ فَيَنْظُرُونَ مَنَازِلَهُمْ فِي الْجَنَّةِ وَ مَا فِيهَا مِنَ النَّعِيمِ فَيُقَالُ لَهُمْ هَذِهِ مَنَازِلُكُمْ الَّتِي لَوْ أَطَعْتُمْ رَبَّكُمْ لَدَخَلْتُمُوهَا قَالَ فَلَوْ أَنَّ أَحَدًا مَاتَ حُزْنًا لَمَاتَ أَهْلُ النَّارِ حُزْنًا فَيُورَثُ هَؤُلَاءِ مَنَازِلَ هَؤُلَاءِ وَ يُورَثُ هَؤُلَاءِ مَنَازِلَ هَؤُلَاءِ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ **أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ الَّذِينَ يَرْتُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ**. تفسير القتي ۸۹/۲.

امام صادق علیه السلام فرمود: خداوند برای هر یک از مخلوقات خود خانه ای در بهشت و خانه ای را در جهنم بنا کرده است. پس هنگامی که بهشتیان به بهشت و جهنمیان به جهنم در می آیند، منادی ندا می دهد: ای اهالی بهشت! پیش بیایید و بنگرید. آنها می آیند و به دوزخ می نگرند. سپس جای گاه هایشان به آنان نشان داده می شود. و بعد از آن به ایشان گفته می شود: اینجا منازل شماست که اگر نافرمانی خدا را می کردید، به آن منازل می رفتید؛ یعنی به جهنم می رفتید. حضرت فرمود: اگر قرار باشد کسی از خوشحالی بمیرد، اهل بهشت در آن روز به خاطر عذابی که از آنها برطرف شده، از خوشحالی می میرند. سپس منادی ندا می دهد: ای اهل آتش! سرهای خود را بالا بگیرید. آنها سر خود را بالا می گیرند و به جای گاه خود در بهشت و نعمت های آن می نگرند. سپس به آنها می گویند: این منازل شماست که اگر خدا را اطاعت می کردید، به آن وارد می شدید. حضرت فرمود: اگر قرار باشد که

كسى به واسطه اندوه بميرد، جهنميان بايد از حزن بميرند. پس اين گونه مى شود كه هر کدام از دو گروه بهشتيان و جهنميان در منزلگاه خود جاى مى گيرند و اين است معناى سخن خداوند كه فرمود: **أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.**

عَنِ الْإِمَامِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ إِلَى قَوْلِهِ الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ** قَالَ: نَزَلَتْ فِي رَسُولِ اللَّهِ وَفِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَفَاطِمَةَ وَالحَسَنِ وَالحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ. **تأويل** الآيات الباهرة ۱/ ۳۵۲، ح ۱.

امام موسى كاظم عليه السلام در مورد قول خداى متعال **قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ** تا **الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ** فرمودند: در مورد رسول خدا و اميرالمومنين و فاطمه و حسن و حسين صلوات الله عليهم اجمعين نازل شده.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَهَامُ الْمَوَارِيثِ مِنْ سِتَّةِ أَشْهُمٍ لَا تَزِيدُ عَلَيْهَا فَقِيلَ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَلِمَ صَارَتْ سِتَّةَ أَشْهُمٍ قَالَ لِأَنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ مِنْ سِتَّةِ أَشْيَاءَ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى **وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا.** العلل/ ۵۶۷، ح ۱.

حضرت ابى عبد الله عليه السلام فرمودند: سهام ارث شش سهم است و زايد بر آن نيست. محضر مباركش عرض شد: يا ابن رسول الله چرا شش سهم قرار داده شده؟ حضرت فرمودند: زيرا انسان از شش چيز آفريده شده چنانچه حق تعالى در قرآن فرموده: **وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا.**

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: كَانَ فِيمَا وَعَظَ لُقْمَانُ ابْنَهُ أَنَّهُ قَالَ: يَا بُنَيَّ لِيَعْتَبِرَ مَنْ قَصَرَ يَقِينُهُ وَضَعَفَ تَعَبُهُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَهُ فِي ثَلَاثَةِ أَحْوَالٍ مِنْ أَمْرِهِ وَآتَاهُ رِزْقَهُ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ فِي وَاحِدَةٍ مِنْهَا كَسْبٌ وَلَا حِيلَةٌ أَنَّ اللَّهَ سَيَرُّهُ فِي الْحَالِ الرَّابِعَةِ أَمَّا أَوَّلُ ذَلِكَ فَإِنَّهُ كَانَ فِي رَحِمِ أُمِّهِ يَرْزُقُهُ هُنَاكَ فِي قَرَارٍ مَكِينٍ حَيْثُ لَا بَرْدٌ يُؤْذِيهِ وَلَا حَرٌّ ثُمَّ أَخْرَجَهُ مِنْ ذَلِكَ وَأَجْرَى لَهُ مِنْ لَبَنِ أُمِّهِ مَا يُرَبِّيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ بِهِ وَلَا قُوَّةٍ ثُمَّ فُطِمَ مِنْ ذَلِكَ فَأَجْرَى لَهُ مِنْ كَسْبِ أَبِيهِ بِرَأْفَةٍ وَرَحْمَةٍ مِنْ تَلْوِيهِمَا [قُلُوبِهِمَا] حَتَّى إِذَا كَبِرَ وَعَقَلَ وَاكْتَسَبَ لِنَفْسِهِ صَاقَ بِهِ أَمْرُهُ فَظَنَّ الظُّنُونُ بِرَبِّهِ وَجَحَدَ الْحَقُّوقُ فِي مَالِهِ وَقَتَرَ عَلَى نَفْسِهِ وَعِيَالِهِ مَخَافَةَ الْفَقْرِ. الحِصَال/ ۱۱۲، ح ۱۱۴.

امير المومنين عليه السلام فرمودند: ميان پنדהاي كه لقمان به فرزند خود مى گفته اين است كه به او مى گفته: اى فرزندآن كه باورش در باره روزى ناقص و كوشش سست باشد از اين جا پند گيرد كه خداى بزرگ در سه حال به جاى او كارش را ساخته و روزى وى را رسانده در حالى كه در هيچ يك از احوال توانايى جستجوى و چاره يى نداشته البته خدا در حالت چهارم نيز او را فراموش نمى كند و روزى او را مى دهد. نخستين اين احوال در زهدان مادر بود كه وى را در جاى گاهى استوار نگاهدارى از سردى و گرمى كرد و رزق داد بعدا او را از آن جاببيرون آورد و از شير مادر روزى داد تا آن كه توانا و برومند گرديد. بعدا از شير گرفته شد و از دست رنج پدر و مادر او را روزى داده و دل ايشان را بر وى مهربان گردانيد چنان كه در كارها و خوراك و پوشاك او را بر خويشتن برتر دارند. و چون باليده و خردمند گرديد براى زندگى و ارتزاق پى كار رود و چون در تلاش كوتاهى كند به خداى خويش در روزى رسانيدن بد گمان گردد و از بيم تنگى روزى و درآمد بر خود و همسر خويش تنگ گيرد چنين بنده يى بد بنده يى باشد.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَوْمَ عَرَفَةَ: ابْتَدَأْتُ بِنِعْمَتِكَ قَبْلَ أَنْ أَكُونَ شَيْئاً مَذْكُوراً وَ خَلَقْتَنِي مِنَ التُّرَابِ ثُمَّ أَسْكَنْتَنِي الْأَصْلَابَ آمِناً لِرَيْبِ الْمُنُونِ وَ اخْتِلَافِ الدُّهُورِ فَلَمْ أَزَلْ ظَالِعاً مِنْ صُلْبٍ إِلَى رَحِمٍ فِي تَقَادُمِ الْأَيَّامِ الْمَاضِيَةِ وَ الْقُرُونِ الْخَالِيَةِ لَمْ تُخْرِجْنِي لِرَأْفَتِكَ بِي وَ لُطْفِكَ لِي [بِي] وَ إِحْسَانِكَ إِلَيَّ فِي دَوْلَةِ أَيَّامِ الْكُفَرَةِ الَّذِينَ نَقَضُوا عَهْدَكَ وَ كَذَبُوا رُسُلَكَ لَكِنَّكَ أَخْرَجْتَنِي رَأْفَةً مِنْكَ وَ تَحَنُّناً عَلَيَّ لِلَّذِي سَبَقَ لِي مِنَ الْهُدَى الَّذِي فِيهِ [لَهُ] يَسَّرْتَنِي وَ فِيهِ أَنْشَأْتَنِي وَ مِنْ قَبْلِ ذَلِكَ رُوِّفَتْ بِي بِجَمِيلِ صُنْعِكَ وَ سَوَائِغِ نِعْمَتِكَ فَابْتَدَعْتَ خَلْقِي مِنْ مَيِّ يُمْنِي ثُمَّ أَسْكَنْتَنِي فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ بَيْنَ لَحْمٍ وَ جِلْدٍ وَ دَمٍ لَمْ تُشَهِّرْنِي [تُشَوِّهْنِي] [تُشَبِّهْنِي] بِخَلْقِي وَ لَمْ تَجْعَلْ إِلَيَّ شَيْئاً مِنْ أَمْرِي ثُمَّ أَخْرَجْتَنِي إِلَى الدُّنْيَا تَاماً سَوِيّاً.... نور العقليين ۳/ ۵۳۳، ح ۴۱.

امام حسين عليه السلام در روز عرفه فرمودند:....وجودم را با نعمت آغاز كردی پيش از آن كه موجودی قابل ذكر باشم، و مرا از خاك پديد آوردی، سپس در ميان صلبها جايم دادی، درحالی كه از حوادث زمانه و رفت و آمد روزگار و سالها، ايمنی بخشیدی همواره كوچ كننده بودم از صلبی به رحمی، در گذشته از ايام و قرنهای پيشين، از باب رأفت و لطف و احسانی كه به من داشتی، مرا در حكومت پيشوایان كفر، آنان كه پيمانت را شكستند، و پيامبرانت را تكذيب كردند، به دنيا نياوردی، ولی زمانی به دنيا آوردی به خاطر آن چه در علمت برايم رقم خورده بود و آن عبارت بود از هدايتی كه مرا برای پذيرفتن آن آماده ساختی، و در عرصه گاهش نشود و نمايم دادی، و پيش از آن هم با رفتار زيبايت، و نعمتهای كاملت بر من مهر ورزیدی، در نتيجه وجودم را پديد آوردی از نطفه ريخته شده و در تاريخهای سه گانه ميان گوشت و خون و پوست جايم دادی، و مرا در آفرينش وجودم گواه نگرفتی، و چیزی از كار خلقتم را به من واگذار نمودی، سپس برای آن چه در علمت از هدايتم گذشته بود مرا كامل ميانه به دنيا آوردی،.....

مِنْ دُعَائِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَعْدَ الْفَرَاغِ مِنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ لِنَفْسِهِ فِي الْإِعْتِرَافِ بِالذَّنْبِ:اللَّهُمَّ وَأَنْتَ حَدَرْتَنِي مَاءً مَهِيناً مِنْ صُلْبٍ مُتَصَائِقِ الْعِظَامِ، حَرَجَ الْمَسَالِكِ إِلَى رَحِمٍ ضَيِّقَةٍ سَتَرْتَهَا بِالْحُجُبِ، تُصَرِّفُنِي حَالاً عَنْ حَالٍ حَتَّى انْتَهَيْتَ بِي إِلَى تَمَامِ الصُّورَةِ، وَأَنْبَتَ فِي الْجَوَارِحِ كَمَا نَعَتَ فِي كِتَابِكَ: نُظْفَةً ثُمَّ عَلَقَةً ثُمَّ مُضْغَةً ثُمَّ عَظْماً ثُمَّ كَسَوْتَ الْعِظَامَ لَحْماً، ثُمَّ أَنْشَأْتَنِي خَلْقاً آخَرَ كَمَا شِئْتَ. حَتَّى إِذَا احْتَبَجْتُ إِلَى رِزْقِكَ، وَلَمْ أَسْتَغْنِ عَنْ غِيَاثِ فَضْلِكَ، جَعَلْتَ لِي قُوَّتاً مِنْ فَضْلِ طَعَامٍ وَ شَرَابٍ أَجْرَيْتُهُ لِأَمَتِكَ الَّتِي أَسْكَنْتَنِي جَوْفَهَا، وَأَوْدَعْتَنِي قَرَارَ رَحِمِهَا. وَلَوْ تَكَلَّمْتُ يَا رَبِّ فِي تِلْكَ الْحَالَاتِ إِلَى حَوْلِي، أَوْ تَضَطَّرُّنِي إِلَى قُوَّتِي لَكَانَ الْحَوْلُ عَنِّي مُعْتَزِلاً، وَ لَكَانَتِ الْقُوَّةُ مِنِّي بَعِيدَةً. فَعَدَوْتَنِي بِفَضْلِكَ غِدَاءَ الْبَرِّ اللَّطِيفِ، تَفَعَّلَ ذَلِكَ بِي تَطَوُّلاً عَلَيَّ إِلَى غَايَتِي هَذِهِ،... الصحيفة/ ۱۸۲- ۱۸۴، الدعاء ۳۲.

امام سجاد عليه السلام در دعای بعد از پايان نماز شب با اعتراف به گناهان فرمودند:....خدایا تو مرا در صورت آبی مقدار از صلبی دارای استخوانهای بهم پیوسته و درهم فشرده و راهائی باریك و تنگ به تنگنای رحمی كه آن را به پرده ها پوشیده ای، سرازير كردی - در حالی كه مرا از حالی به حال دیگر می گرداندى، تا آنگاه كه به كمال صورت رساندى. و در نقشی كامل بیاراستی و شبکه اعضاء را در پيكر من برقرار كردی، و چنانكه در كتاب خود توصيف كرده ای: در آغاز به صورت نطفه، سپس علقه و آنگاه مضغه و بعد از آن به صورت استخوان آفریدی، سپس استخوانها را به گوشت پوشانیدی، و آنگاه مرا چنانكه خود خواستی به مرحله دیگری از آفرينش در آوردی. تا در آن دوران كه به رزق تو نیازمند شدم، و از فرياد رسی و دستگیری فضيلت بی نیاز نبودم، از مازاد خوردنی و آشامیدنی كنيز خود كه مرا در اندرون او مسكن دادی، و در نهاد رحمش ودیعت نهادی قوتی برايم تعيين

کردی. و اگر مرا ای پروردگار من در این احوال به تدبیر خودم وامی گذاشتی، و به نیروی خویشتنم ملجأ می ساختی، هر آینه تدبیر از من برکنار و نیرو از من دور می بود. پس مرا به فضل خود هم چون مهربانی با لطف، غذا دادی، و آن همه لطف را از روی تفضل تا این پایه که رسیده ام

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجُهْمِ قَالَ: قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ النُّطْفَةَ تَكُونُ فِي الرَّحِمِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا ثُمَّ تَصِيرُ عَلَقَةً أَرْبَعِينَ يَوْمًا ثُمَّ تَصِيرُ مُضْغَةً أَرْبَعِينَ يَوْمًا فَإِذَا كَمَلَتْ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ بَعَثَ اللَّهُ مَلَكََيْنِ خَلَائِقَيْنِ فَيَقُولَانِ يَا رَبِّ مَا تَخْلُقُ ذَكَرًا أَوْ أُنْثَى فَيُؤَمَّرَانِ فَيَقُولَانِ يَا رَبِّ مَا أَجَلُهُ وَمَا رِزْقُهُ وَكُلُّ شَيْءٍ مِنْ حَالِهِ وَعَدَدَ مِنْ ذَلِكَ أَشْيَاءَ وَ يَكْتَتِبَانِ الْمِيثَاقَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ فَإِذَا اكْتَمَلَ اللَّهُ لَهُ الْأَجَلُ بَعَثَ اللَّهُ مَلَكَ فَرَجَرَهُ رَجْرَجًا فَيَخْرُجُ وَقَدْ نَسِيَ الْمِيثَاقَ فَقَالَ الْحَسَنُ بْنُ الْجُهْمِ فَقُلْتُ لَهُ أَفَيَجُوزُ أَنْ يَدْعُو اللَّهَ فَيَحْوِلَ الْأُنْثَى ذَكَرًا وَالذَّكَرُ أُنْثَى فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ. الكافي ۱۳/۶، ح ۳.

حسن بن جهم، از امام رضا علیه السلام روایت کرده است که امام باقر علیه السلام فرمود: نطفه چهل روز در رحم باقی می ماند و آن گاه به خون بسته تبدیل می شود و بعد از چهل روز دیگر به مضغه تبدیل می شود و چهل روز بعد که چهار ماه کامل سپری می شود، خداوند دو فرشته خلق کننده را برمی انگیزد. آنها می گویند: پروردگارا! چه می آفرینی؟ مذکر یا مؤنث؟ پس در این باره به آن دو امر می شود. سپس می پرسند: آیا او را شقاوتمند می آفرینی یا سعادتمند؟ پس در این باره نیز به آنها امر می شود. سپس می گویند: خداوند! مرگش چگونه است؟ رزق و روزیش به چه شکل است؟ و همه چیز را در مورد او از خدا می پرسند و حضرت تعدادی از این موارد را ذکر نمود سپس عهدنامه ای را بین دو چشمانش می نویسند. هنگامی که خداوند مدت توقف او را در رحم مادر به پایان رساند، فرشته ای را مبعوث می گرداند و او را چنان از رحم مادر می راند که کودک از رحم مادر خارج می شود و چیزی از عهدنامه را به یاد ندارد. حسن بن جهم می گوید: از امام رضا علیه السلام پرسیدم: با این حال آیا جایز است که به درگاه خدا دعا کنیم که جنین پسر را دختر و یا دختر را به پسر تبدیل نماید؟ امام فرمود: خداوند هر چه را که بخواهد، انجام می دهد.

عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ: وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ قَالَ السُّلَالَةُ الصَّفْوَةُ مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ الَّذِي يَصِيرُ نُطْفَةً وَ النُّطْفَةُ أَصْلُهَا مِنَ السُّلَالَةِ وَ السُّلَالَةُ هُوَ مِنْ صَفْوَةِ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ وَ الطَّعَامُ مِنْ أَصْلِ الطِّينِ فَهَذَا مَعْنَى قَوْلِهِ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ أَيْ فِي الْأُنْثَيَيْنِ ثُمَّ فِي الرَّحِمِ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً إِلَى قَوْلِهِ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ وَ هَذِهِ اسْتِحَالَةُ أَمْرٍ إِلَى أَمْرٍ فَحَدُّ النُّطْفَةِ إِذَا وَقَعَتْ فِي الرَّحِمِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا ثُمَّ يَصِيرُ عَلَقَةً. تفسير القمي ۲/ ۸۹-۹۰.

علی بن ابراهیم می گوید: وَ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ سلاله، گزیده (سرگل) غذا و نوشیدنی است که تبدیل به نطفه می شود و اصل نطفه از سلاله است و سلاله، گزیده غذا و نوشیدنی است و غذا از اصل گل است و این است معنای مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ: منظور از قرار مکی، رحم مادر است ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَهُوَ نَفْحُ الرُّوحِ فِيهِ. تفسیر القمی ۲/ ۹۱.

رَوَايَةُ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ: ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَهُوَ نَفْحُ الرُّوحِ فِيهِ. تفسیر القمی ۲/ ۹۱.

ابو جارود می گوید امام باقر علیه السلام فرمودند ثُمَّ أَذْشَانَاهُ خَلْقًا دَمِيدَن رُوحَ دَرَّآنِ است.

عَنْ يَزِيدَ الْجُرْجَانِيِّ: عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام..... قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَغَيْرُ الْخَالِقِ الْجَلِيلِ خَالِقُ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ فَقَدْ أَخْبَرَ أَنَّ فِي عِبَادِهِ خَالِقِينَ مِنْهُمْ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ خَلَقَ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِ اللَّهِ فَفَنَحَّ فِيهِ فَصَارَ طَائِرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ السَّامِرِيُّ خَلَقَ لَهُمْ **عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورًا** قُلْتُ إِنَّ عِيسَى خَلَقَ مِنَ الطِّينِ طَبْرًا دَلِيلًا عَلَى نُبُوتِهِ . **الوحيد/ ۶۳، ح ۱۸.**

یزید جرجانی می گوید..... به امام رضا علیه السلام عرض کردم که فدای تو گردم و کسی غیر از آفریننده بزرگوار آفریننده است. فرمود بدرستی که خدای تبارک و تعالی می فرماید که فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ یعنی پر خیر و منفعت است خدائی که نیکوتر از همه آفرینندگان است پس بحقیقت که خبر داده است که در میان بندگانش آفرینندگان و غیر آفرینندگانی هستند از جمله ایشان عیسی است صلی الله علیه که بفرمان خدا از گل چون هیئات مرغ را آفرید و در آن دمید و بفرمان خدا پرند گردید که می پرید و سامری از برای ایشان گوساله ای را آفرید که تنی بود که آن را فریادی بود که آواز می داد عرض کردم که عیسی از گل مرغی را آفرید که دلیل بر پیغمبریش باشد.....

علي بن إبراهيم: **وَشَجَرَةٌ تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَاءَ تَنْبُتُ بِالذَّهْنِ وَ صِنْغٍ لِلْأَكَلِينَ** قَالَ شَجَرَةُ الزَّيْتُونِ وَ هُوَ مَثَلُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام . **تفسير القمي ۹۱/۲.**

علی بن ابراهیم گوید : درخت مورد نظر در این آیه : **وَشَجَرَةٌ تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَاءَ تَنْبُتُ بِالذَّهْنِ وَ صِنْغٍ لِلْأَكَلِينَ** درخت زیتون است و نماد است برای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و امام علی علیه السلام.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ قَدْ ذَكَرَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام :..... فِي الْغُرَى وَ هُوَ قِطْعَةٌ مِنَ الْجَبَلِ الَّذِي كَلَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ مُوسَى تَكْلِيمًا وَ قَدَّسَ عَلَيْهِ عِيسَى تَقْدِيسًا وَ اتَّخَذَ عَلَيْهِ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا وَ اتَّخَذَ مُحَمَّدًا صلى الله عليه وآله حَبِيبًا وَ جَعَلَهُ لِلنَّبِيِّينَ مَسْكَنًا فَوَ اللَّهُ مَا سَكَنَ فِيهِ بَعْدَ أَبَوَيْهِ الطَّيِّبِينَ آدَمَ وَ نُوحَ أَكْرَمَ مِنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ص فَإِذَا زُرْتَ جَانِبَ النَّجَفِ فُزِرَ عِظَامُ آدَمَ وَ بَدَنَ نُوحَ وَ جِسْمَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَإِنَّكَ زَائِرُ الْأَبَاءِ الْأَوَّلِينَ وَ مُحَمَّدًا خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَ عَلِيًّا سَيِّدَ الْوَصِيِّينَ وَ إِنَّ زَائِرَهُ تَفْتَحُ لَهُ أَبْوَابَ السَّمَاءِ عِنْدَ دَعْوَتِهِ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْخَائِرِ نَوَآمًا.. **التهذيب ۶/ ۲۳، ح ۵۱.**

امام صادق علیه السلام بعد از ذکر امیرالمومنین علیه السلام فرمودند :..... و غری قطعه ای از کوهی است که موسی علیه السلام در آن با خدا تکلم نمود و عیسی در آن تقدیس گردید و ابراهیم در آن به منصب خلیلی نصب گردید و حضرت محمد صلی الله علیه و آله در آن حبیب خدا خوانده شد و همین کوه بود که حق تعالی آن را مسکن انبیاء قرار داد. به خدا قسم بعد از آباء طاهرین پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله یعنی حضرت آدم و نوح علیه السلام احدی کریم تر از امیر المومنین علیه السلام در آن سکونت اختیار نکرده. سپس فرمودند: و بدین ترتیب هر گاه اراده کردی نجف را، پس استخوان های آدم و بدن نوح و جسم علی بن ابی طالب علیه السلام را زیارت کن که زائر آباء اول و گذشته و حضرت محمد صلی الله علیه و آله که خاتم انبیاء است و حضرت علی علیه السلام که سید اوصیاء بوده می باشی و باید توجه داشته باشی که برای زائر آن حضرت درب های آسمان گشوده می شود پس از این خیر عظیم غافل مباش.

وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ (۲۱) وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ (۲۲) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ (۲۳) فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً مَّا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ (۲۴) إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ بِهِ جِنَّةٌ فترَصُّوا بِهِ حَتَّى حِينٍ (۲۵) قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ (۲۶) فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحَيْنَا إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَازِينَ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ وَلَا تُخَاطَبُنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ (۲۷) فَإِذَا اسْتَوَيْتَ أَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلْكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّانَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (۲۸) وَقُلْ رَبِّ أُنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ (۲۹) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ وَإِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِينَ (۳۰)

والتهه برای شمار درامهای گله درس [عبری است از] شیری که در شکم آنهاست به شمای نوشانیم و برای شمار آنها سودهای فراوان است و از آنها می خورید (۲۱) و بر آنها و بر کشتیها سواری شوید (۲۲) و به یقین نوح را به سوی قومش فرستادیم پس به آنان گفت ای قوم من خدا را بپرستید شمارا جز او خدایی نیست مگر پر و اندارید (۲۳) و اشراف قومش که کافر بودند گفتند این [مرد] جز بشری چون شما نیستی خواهد بر شما برتری جوید و اگر خدای خواست قطعا فرشته گانی می فرستاد [ما] در میان پدران نخستین خود چنین [چیزی] نشنیده ایم (۲۴) او نیست جز مردی که در روی [حال] جنون است پس تا چندی درباره اش دست نگاه دارید (۲۵) [نوح] گفت پروردگار از آن روی که دروغ نم خواندند مرا یاری کن (۲۶) پس به او وحی کردیم که زیر نظر ما و به [وحی] ماکشتی را بساز و چون فرمان مادر رسید و تنوره به فوران آمد پس در آن از هر نوع [حیوانی] دو تا [یکی] نو و دیگری ماده [با خانواده ات بجز کسی از آنان که حکم [عذاب] بر او پیشی گرفته است وارد کن درباره کسانی که ظلم کرده اند با من سخن مگوی زیرا آنها غرق خواهند شد (۲۷) و چون تو با آنان که همراه تو اند بر کشتی نشستی بگو ستایش خدایی را که ما را از [چنگ] گروه ظالمان رهانید (۲۸) و بگو پروردگار امرادر جایی پر برکت فرود آور که [تو] بیکترین مهمان نوازی (۲۹) در حقیقت در این [ماجر]ا عبرتهایی است و قطعا ما آزمایش کننده بودیم (۳۰)

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام هَلْ لِلشُّكْرِ حَدٌّ إِذَا فَعَلَهُ الْعَبْدُ كَانَ شَاكِرًا قَالَ نَعَمْ قُلْتُ مَا هُوَ قَالَ يَحْمَدُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ نِعْمَةٍ عَلَيْهِ فِي أَهْلِ وَمَالٍ وَإِنْ كَانَ فِيمَا أَنْعَمَ عَلَيْهِ فِي مَالِهِ حَقٌّ أَذَاهُ وَمِنْهُ قَوْلُهُ جَلَّ وَعَزَّ **سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى رَبِّ أُنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ** وَقَوْلُهُ **رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَ اجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا**. الكافي ۲/ ۹۵-۹۶، ح ۱۲.

ابو بصیر گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: آیا برای شکر حدی است که چون بنده انجام دهد، شاکر محسوب شود؟ فرمود: آری، عرض کردم: کدامست؟ فرمود: خدا را بر هر نعمتی که نسبت بخانواده و مال او داده سپاس می گوید، و اگر برای خدا در نعمتی که نسبت بمال او داده حق باشد بپردازد، و از این بابست قول خدای عزوجل و عز: **سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ** و از این بابست قول خدایتعالی: **رَبِّ أُنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ** و قول خدایتعالی: **رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَ اجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا**.

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِعَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا عَلِيُّ إِذَا نَزَلَتْ مَنْزِلًا فَقُلِ اللَّهُمَّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ تُرْزَقُ خَيْرُهُ وَيُدْفَعُ عَنْكَ شَرُّهُ. الفقيه ۲/ ۱۹۵، ح ۸۸۷.

پیامبر صلی الله علیه و آله علی علیه السلام را فرمود: یا علی، چون بمنزل فرو آئی بگو: اللهم أنزلني منزلاً مبارکاً و أنت خیر المنزلین. تا از برکت این دعاء خیر آن منزل نصیب شود، و شرش از تو دفع گردد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ... أَيْهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَعَادَكُمْ مِنْ أَنْ يَجُورَ عَلَيْكُمْ وَلَمْ يُعَذِّبْكُمْ مِنْ أَنْ يَبْتَلِيَكُمْ وَقَدْ قَالَ جَلَّ مِنْ قَائِلٍ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ وَإِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِينَ النهج/ ۱۵۰، الخطبة ۱۰۳.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: ای مردم، خداوند شما را پناه داده از اینکه به شما ظلم و ستم کند، و پناه نداده از اینکه امتحان نماید و به تحقیق فرموده است جلیل تر و بزرگوارتر از هر گوینده ای إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ وَإِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِينَ

المؤمنون ۴۰-۳۱

ثُمَّ أَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا آخَرِينَ (۳۱) فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ (۳۲) وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا الْآخِرَةَ وَأَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا شَرِبُونَ (۳۳) وَلَئِنْ أَطَعْتُم بَشَرًا مِثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذَا الْحَاسِرُونَ (۳۴) أَيْعِدْكُمْ أَنْكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنْكُمْ مُخْرَجُونَ (۳۵) هِيَ هَاتِ هِيَ هَاتِ لِمَا توعَدُونَ (۳۶) إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ (۳۷) إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ (۳۸) قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ (۳۹) قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَيُصْحَيَنَّ نَادِمِينَ (۴۰)

سپس بعد از آنان نسل [هایی] دیگر پدید آوردیم (۳۱) و در میانشان پیامبری از خودشان روانه کردیم که خدا را پرستید جزا برای شما معبودی نیست آیسر پرهیزگاری ندارید (۳۲) و اشراف قومش که کافر شده و دیدار آخرت را دروغ پنداشته بودند و در زندگی دنیا آنان را مرفه ساخته بودیم گفتند این [مرد] جز بشری چون شما نیست از آن چه می خورید می خورد و از آن چه می نوشید می نوشد (۳۳) و اگر بشری مثل خودتان را اطاعت کنید در آن صورت قطعا زیانکار خواهید بود (۳۴) آیه شما و علم می دهد که وقتی مرید و خاک و استخوان شدید [باز] شما [از گور زند] بیرون آورده می شوید (۳۵) و چه دور است آن چه که وعده داده می شوید (۳۶) جز این زندگانی دنیای مایچی نیست می میریم و زندگی می کنیم و دیگر برانگیخته نخواهیم شد (۳۷) او جز مردی که برخدا دروغ می بندد نیست و مابه ا اعتقاد نداریم (۳۸) گفت پروردگار از آن روی که مراد روغن خواندند یاریم کن (۳۹) فرمود به زودی سخت پشیمان خواهند شد (۴۰)

المؤمنون ۵۰-۴۱

فَأَخَذَتْهُمُ الصَّحَّةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُلَامًا فَبُعَدَ الْقَوْمُ الظَّالِمِينَ (۴۱) ثُمَّ أَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا آخَرِينَ (۴۲) مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ (۴۳) ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَى كُلَّ مَا جَاءَ أُمَّةً رُسُلُهُمْ كَذَّبُوهُ فَاتَّبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ فَبُعَدَ الْقَوْمُ لَا يُؤْمِنُونَ (۴۴)

ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ هَارُونَ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ (۴۵) إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ (۴۶) فَقَالُوا أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ (۴۷) فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ (۴۸) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ (۴۹) وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَاهُمَا إِلَىٰ رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ (۵۰)

پس فریاد [مرگبار] آنان را به حق فرو گرفت و آنها را [چون] خاشاکى که بر آب افتد گردانیدیم دور باد [از رحمت خدا] گروه ستمکاران (۴۱) آنگاه پس از آنان نسلهای دیگری پدید آوردیم (۴۲) هیچ امتی نه از اجل خود پیشی می گیرد و نه باز پس می ماند (۴۳) باز فرستادگان خود را پیاپی روانه کردیم هر بار برای [هدایت] امتی پیامبرش آمد و او را تکذیب کردند پس [امامتهای سرکش را] یکی پس از دیگری آوردیم و آنها را مایه عبرت [و زیانزد مردم] گردانیدیم دور باد [از رحمت خدا] مردی که ایمان نمی آوردند (۴۴) سپس موسی و برادرش هارون را با آیات خود و حجتی آشکار فرستادیم (۴۵) به سوی فرعون و سران [قوم] او ولی تکبر نمودند و مردی گردنکش بودند (۴۶) پس گفتند آیا به دو بشر که مثل خود ما هستند و طایفه آنها بندگان ما می باشند ایمان بیاوریم (۴۷) در نتیجه آن دورادرو غزن خواندند پس از زمره هلاک شدگان گشتند (۴۸) و به یقین مایه موسی کتاب [آسمانی] دادیم باشد که آنان به راه راست روند (۴۹) و پسر مریم و مادرش را نشانه ای گردانیدیم و آن دورادر سرزمین بلندی که جای زیست و دارای آب زلال بود جای دادیم (۵۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع رَوَايَةُ أَبِي الْحَارُودِ فِي قَوْلِهِ **فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَاءً** وَ **الْغُثَاءُ** الْيَابِسُ الْهَامِدُ مِنْ نَبَاتِ الْأَرْضِ. تفسير القمي ۹۱/۲.

ابو جارود روایت کرده است که امام باقر علیه السلام در باره این آیه : **فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَاءً** فرمود: غثاء یعنی گیاه خشکیده و خاشاک از گیاهان زمین است.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ: **وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً إِلَىٰ قَوْلِهِ وَمَعِينٍ** قَالَ الرَّبُّوةُ الْحَيْرَةُ وَ ذَاتُ قَرَارٍ وَمَعِينٍ الْكُوفَةُ.. تفسير القمي ۹۱/۲.

علی بن ابراهیم در باره آیه **وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً إِلَىٰ قَوْلِهِ وَمَعِينٍ** می گوید: ربوه حیره و ذات قرار و معین کوفه است.

يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ (۵۱) وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ (۵۲) فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ (۵۳) فَذَرَهُمْ فِي غَمَرَتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ (۵۴) أَيْحَسِبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَّالٍ وَنَيْنٍ (۵۵) نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ (۵۶) إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ (۵۷) وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ (۵۸) وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ (۵۹) وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ (۶۰)

ای پیامبران از چیزهای پاکیزه بخورید و کار شایسته کنید که من به آن چه انجام می دهید دانایم (۵۱) و در حقیقت این امت شماست که امتی یگانه است و من پروردگار شمایم پس از من پروا دارید (۵۲) تا کثر [دین] شان را میان خود قطعه قطعه کردند [و دسته دسته شدند هر دسته ای به آن چه نزدشان بود دل خوش کردند] پس آنها را در ورطه گمراهی شان تاجندی و آگذار (۵۴) آیا می پندارند که آن چه از مال و پسران که بدیشان مددی دهیم (۵۵) [از آن روی است که] می خواهیم به سودشان در خیرات شتاب ورزیم [نه] بلکه نمی فهمند (۵۶) در حقیقت کسانی که از بیم پروردگارشان هراسانند (۵۷) و کسانی که به نشانه های پروردگارشان ایمان می آورند (۵۸) و

آنان که به پروردگارشان شرک نمی آورند (۵۹) و کسانی که آن چه را دادند [در راه خدا] می دهند در حالی که دلهایشان ترسان است [ومی دانند] که به سوی پروردگارشان باز خواهند گشت (۶۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **وَإِنْ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً** قَالَ آلُ مُحَمَّدٍ عليه السلام . تَأْوِيلُ الْآيَاتِ الْبَاهِرَةِ ۱/ ۳۵۲-۳۵۳، ح ۲ و ۳.

امام باقر علیه السلام در باره آیه **وَإِنْ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً** فرمودند: آل محمد صلی الله علیه و آله وسلم هستند.

نهج البلاغة: فَلَوْ رَخَّصَ اللَّهُ فِي الْكِبَرِ لِأَحَدٍ مِنْ عِبَادِهِ لَرَخَّصَ فِيهِ لِحَاصَةِ أَنْبِيَائِهِ وَأَوْلِيَائِهِ وَلَكِنَّهُ سُبْحَانَهُ كَرِهَ إِلَيْهِمُ التَّكَاثُرَ وَرَضِيَ لَهُمُ التَّوَاضُعَ فَأَلْصَقُوا بِالْأَرْضِ خُدُودَهُمْ وَعَقَرُوا فِي التُّرَابِ وُجُوهَهُمْ وَخَفَضُوا أَجْنِحَتَهُمْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَكَانُوا قَوْمًا مُسْتَضْعَفِينَ قَدْ اخْتَبَرَهُمُ اللَّهُ بِالْمَحْمَصَةِ وَابْتَلَاهُمْ بِالْمَجْهَدَةِ وَامْتَحَنَهُمْ بِالْمَخَافِ وَخَصَّصَهُمْ [بِالْمَكَارِهِ] فَلَا تَعْتَبِرُوا [الرِّضَا] الرِّضَى وَالسُّخْطَ بِالْمَالِ وَالْوَلَدِ جَهْلًا بِمَوَاقِعِ الْفِتْنَةِ وَالِاخْتِبَارِ فِي مَوْضِعِ الْغِنَى وَالِإِقْتِدَارِ [الِإِقْتَارِ] فَقَدْ قَالَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى **أَنَّمَا يُخِشِّبُونَ أَنفُسَهُمْ بِهِ مِنْ مَالٍ وَبَنِينَ يُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ** فَإِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يَخْتَبِرُ عِبَادَهُ الْمُسْتَكْبِرِينَ فِي أَنْفُسِهِمْ بِأَوْلِيَائِهِ الْمُسْتَضْعَفِينَ فِي أَغْيُنِهِمْ. **النهج/ ۲۹۰-۲۹۱، الخطبة ۱۹۲.**

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:..... اگر بنا بود خدا اجازه کبر و گردنفرای به یکی از بندگان خود دهد، هر آینه به پیامبران و اولیای خاص خود چنین اجازه ای می داد، ولی خدای سبحان بزرگی فروشی و کبر را در نظر ایشان ناپسند نمود، و تواضع را برای ایشان برگزید؛ از این رو، آنان گونه های خویش به زمین چسبانند و چهره به خاک مالیدند؛ و در برابر مؤمنان فروتنی کردند، و خود مردمانی مستضعف بودند؛ خدا آنان را با گرسنگی آزمود، و به کارهای مشقتبار مبتلا ساخت، و با درگیرهای بیم آور امتحان کرد، و با رویارویی با ناملایمات سره و نابشان گردانید. بنا بر این، داشتن و نداشتن مال و فرزند را از روی نشناختن فتنه ها و آزمونهای مربوط به دارایی و ناداری دلیل خوشنودی یا ناخشنودی خداوند مگیرید، که خدای متعال خود گفته است: **أَنَّمَا يُخِشِّبُونَ أَنفُسَهُمْ بِهِ مِنْ مَالٍ وَبَنِينَ يُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ** و بدین گونه است که خدای سبحان، بندگان مستکبر و بزرگی طلب خویش را، به وسیله اولیای خود، که در نظر آنان مستضعفند، می آزماید.

أُولَئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ (۶۱) وَلَا تَكْلَفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (۶۲) بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِنْ هَذَا وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِنْ دُونِ ذَلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ (۶۳) حَتَّى إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِمُ بِالْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْأَرُونَ (۶۴) لَا تَجْأَرُوا الْيَوْمَ إِنَّكُمْ مِنْهُ لَا تَنْصُرُونَ (۶۵) قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تُتْلَى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ تُنْكِرُ صَوْنَ (۶۶) مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ سَامِرًا تَهْجُرُونَ (۶۷) أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ أَمْ جَاءَهُمْ مَا لَمْ يَأْتِ آبَاءَهُمُ الْأَوَّلِينَ (۶۸) أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ (۶۹) أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ بَلْ جَاءَهُمُ بِالْحَقِّ وَأَكْثَرُهُمُ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ (۷۰)

آنند که در کارهای نیک شتاب می ورزند و آنانند که در انجام آنها سبقت می جویند (۶۱) و هیچ کس را جز به قدر توانش تکلیف نمی کنیم و نزد ما کتابی است که به حق سخن می گوید و آنان مورد ستم قرار نخواهند گرفت (۶۲) [نه] بلکه دلهای آنان از این [حقیقت] در غفلت است و آنان غیر از این [گناهان] کارهای [دیگر] دارند که به انجام آن مبادرت می ورزند (۶۳) تا وقتی خوشگذرانان آنها را به عذاب گرفتار ساختیم بناگاه به زاری درمی آیند (۶۴) امروز زاری میکنند که قطعاً شما از جانب مایاری نخواهید شد (۶۵) در حقیقت آیات من بر شما خوانده می شود و شما بودید که همواره به قهقرا می رفتید (۶۶) در حالی که از [پذیرفتن] آن تکه بری و زیدید و شب هنگام [در محافل خود] بدگوی می کردید (۶۷) آیدر [عظمت] این سخن نیندیشید اند یا چیزی برای آنان آمد که برای پدران پیشین آنها نیامده است (۶۸) یا پیامبر خود را [درست] شناخته و [لذا] به انکار او پرداخته اند (۶۹) یا می گویند او جنونی دارد [نه] بلکه [او] حق را برای ایشان آورده و [لی] بیشترشان حقیقت را خوش ندارند (۷۰)

عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ إِنَّ قَدَرْتَ أَنْ لَا تُعْرِفَ فَاَفْعَلْ وَ مَا عَلَيْكَ إِلَّا يُنْفِيْ عَلَيْكَ النَّاسُ وَ مَا عَلَيْكَ أَنْ تَكُونَ مَذْمُومًا عِنْدَ النَّاسِ إِذَا كُنْتَ مُحْمُودًا عِنْدَ اللَّهِ ثُمَّ قَالَ قَالَ أَبِي عَلِيٍّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا خَيْرَ فِي الْعَيْشِ إِلَّا لِرَجُلَيْنِ رَجُلٍ يَزِدُّهُ كُلُّ يَوْمٍ خَيْرًا وَ رَجُلٍ يَتَذَكَّرُ مَنِيَّتَهُ بِالتَّوْبَةِ وَ أُنَى لَهُ بِالتَّوْبَةِ وَ اللَّهُ لَوْ سَجَدَ حَتَّى يَنْقَطِعَ عُقْبُهُ مَا قَبِلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مِنْهُ إِلَّا بِوَلَايَتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ أَلَا وَ مَنْ عَرَفَ حَقَّنَا وَ رَجَا الثَّوَابَ فِينَا وَ رَضِيَ بِقُوتِهِ نَصِفَ مُدِّي كُلِّ يَوْمٍ وَ مَا سَتَرَ عَوْرَتَهُ وَ مَا أَكَنَّ رَأْسَهُ وَ هُمْ وَ اللَّهُ فِي ذَلِكَ خَائِفُونَ وَ جُلُونَ وَ دُّوَا أَنَّهُ حَظَّهُمْ مِنَ الدُّنْيَا وَ كَذَلِكَ وَصَفَهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ **وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَ قُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ** ثُمَّ قَالَ مَا الَّذِي آتَوْا آتَوْا وَ اللَّهُ مَعَ الطَّاعَةِ الْمَحَبَّةِ وَ الْوَلَايَةِ وَ هُمْ فِي ذَلِكَ خَائِفُونَ لَيْسَ خَوْفُهُمْ خَوْفَ شَيْءٍ وَ لَكِنَّهُمْ خَافُوا أَنْ يَكُونُوا مُقْصِرِينَ فِي مَحَبَّتِنَا وَ طَاعَتِنَا. تنها! الكافي ۲/ ۴۵۶-۴۵۷، ح ۱۰.

حفص بن غیاث، از امام صادق علیه السلام نقل شده است که فرمود: تا می توانید ناشناخته باقی بمانید. چه زبانی به حال تو دارد اگر مردم تو را ستایش نکنند در حالی که در نزد خداوند ستوده هستی؟ اگر مردم تو را نکوهش کنند، چه زبانی به حال تو دارد؟ امیر مؤمنان علی علیه السلام فرمود: دو کس از خیر دنیا بهره مند می شوند: اول، کسی است که کارهای نیک او روز به روز در دنیا افزون می گردد و دوم، کسی که عمل زشت خود را با توبه جبران می کند. و کی توبه او پذیرفته می شود؟ به خدا سوگند اگر آنقدر در سجده بماند که گردش قطع شود، خداوند توبه او را نمی پذیرد؛ مگر این که به ولایت ما قائل باشد. همانا کسانی که که حق ما را شناخته اند و به واسطه ما امید ثواب و پاداش را دارند و به اندک غذای روزانه و به لباسی که ستر عورت کند و سقفی که سایبان او باشد، اکتفا کرده اند و با این حال خائف و ترسان هستند و دوست دارند که بهره آنها از دنیا همین باشد، و خداوند عز و جل نیز ایشان را چنین توصیف می کند: **الَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَ قُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ**. منظور از آن چه که آورده اند در این آیه چیست؟ اطاعت کردن از خداوند به همراه محبت و ولایت اهل بیت صلوات الله علیهم اجمعین. با این حال آنها از این می ترسند که طاعتشان پذیرفته نشود. و به خدا سوگند که ترس آنها ناشی از تردیدشان در دین نیست، بل که از آن می ترسند که در دوستی ما و پیروی از ما کوتاهی کرده باشند...

أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَ قُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ** قَالَ هِيَ شَفَاعَتُهُمْ وَ رَجَاؤُهُمْ يَخَافُونَ أَنْ تُرَدَّ عَلَيْهِمْ أَعْمَالُهُمْ إِنْ لَمْ يُطِيعُوا اللَّهَ عَزَّ ذِكْرُهُ وَ يَرْجُونَ أَنْ يَقْبَلَ مِنْهُمْ. الكافي ۸/ ۲۴۹، ح ۲۹۴.

ابو بصير روايت می کند که گفت: از امام صادق علیه السلام معنای این آیه را پرسیدم: **وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ**. حضرت فرمود: به خاطر خوف و رجایی که دارند، می ترسند که اگر طاعت خداوند را به جا نیاورند اعمالشان مورد قبول واقع نگردد و به سوی خودشان بازگردد و خداوند بر هر چیزی تواناست و آنان امید دارند که اعمالشان پذیرفته شود.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَلْبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ **الَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ** قَالَ يَعْمَلُونَ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ وَهُمْ يَعْلَمُونَ أَنَّهُمْ يُثَابُونَ عَلَيْهِ. المحاسن/ ۴۶، ح ۴۵۶، وص ۴۷، ح ۴۵۴.

محمد حلبی روايت نموده که امام صادق علیه السلام در مورد این آیه: **الَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ** فرمود: اینان کسانی هستند که اعمال خویش را به انجام می رسانند، در حالی که آگاهند که پاداش آن اعمال را خواهند یافت.

عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَةِ أَوْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ مَا كَانَ فِي وَصِيَّةِ لُقْمَانَ قَالَ كَانَ فِيهَا الْأَعَاجِيبُ وَكَانَ أَعْجَبَ مَا كَانَ فِيهَا أَنْ قَالَ لِابْنِهِ خَفِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خِيفَةً لَوْ جِئْتُهُ بِبِرِّ الثَّقَلَيْنِ لَعَذَّبَكَ وَارْجُ اللَّهَ رَجَاءً لَوْ جِئْتُهُ بِذُنُوبِ الثَّقَلَيْنِ لَرَحِمَكَ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام كَانَ أَبِي يَقُولُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَفِي قَلْبِهِ نُورَانِ نُورٌ خِيفَةٍ وَنُورٌ رَجَاءٍ لَوْ وَزَنَ هَذَا لَمْ يَزِدْ عَلَى هَذَا وَلَوْ وَزَنَ هَذَا لَمْ يَزِدْ عَلَى هَذَا.. الكافي ۲/ ۶۷، ح ۱.

حارث یا پدرش مغیره بامام صادق علیه السلام عرض کرد: وصیت لقمان به پسرش گفت: از خدای عزوجل چنان بترس که اگر نیکی جن و انس را بیاوری ترا عذاب کند، و بخدا چنان امیدوار باش که اگر گناه جن و انس را بیاوری بتو ترحم کند. سپس امام صادق علیه السلام فرمود: هیچ بنده مؤمنی نیست، جز آن که در دلش دو نور است: نور خوف و نور رجا که اگر این وزن شود از آن بیش نباشد و اگر آن وزن شود، از این بیش نباشد.

عَنْ حَمْزَةَ بْنِ حُمْرَانَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ مِمَّا حُفِظَ مِنْ خُطْبِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله أَنَّهُ قَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ لَكُمْ مَعَالِمَ فَأَنْتَهُوَ إِلَى مَعَالِمِكُمْ وَإِنَّ لَكُمْ نَهَايَةً فَأَنْتَهُوَ إِلَى نَهَايَتِكُمْ أَلَا إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَعْمَلُ بَيْنَ مَخَافَتَيْنِ بَيْنَ أَجَلٍ قَدْ مَضَى لَا يَدْرِي مَا اللَّهُ صَانِعٌ فِيهِ وَبَيْنَ أَجَلٍ قَدْ بَقِيَ لَا يَدْرِي مَا اللَّهُ قَاضٍ فِيهِ فَلْيَأْخُذِ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ مِنْ نَفْسِهِ لِنَفْسِهِ وَمِنْ دُنْيَاهُ لِآخِرَتِهِ وَفِي الشَّيْبَةِ قَبْلَ الْكِبَرِ وَفِي الْحَيَاةِ قَبْلَ الْمَمَاتِ فَوَ الَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ مَا بَعْدَ الدُّنْيَا مِنْ مُسْتَعْتَبٍ وَمَا بَعْدَهَا مِنْ دَارٍ إِلَّا الْجَنَّةُ أَوْ النَّارُ.. الكافي ۲/ ۷۰، ح ۹.

حمزه بن حمران کیگوید شنیدم امام صادق علیه السلام می فرمود: آنچه از خطبه های پیغمبر حفظ شده اینست که فرمود: ای مردم شما نشانه هایی دارید به نشانه های خود رسید، و شما را پایانی است بپایان خود برسید، همانا مؤمن در میان دو ترس کاری کند: میان زمانیکه از عمرش گذشته، و نمی داند خدا با او چه می کند و میان زمانیکه از عمرش باقی مانده و نمی داند، خدا درباره او چه حکم می کند. پس بنده مؤمن باید از خود برای خود باید خود را در طاعت و عبادت بزمخت اندازد تا سودش در آخرت خود کسب کند و در جوانیش پیش از سالخوردگی و در زندگیش پیش از مرگ. سوگند به آن که جان محمد در دست اوست که پس از گذشت از دنیا عذرخواهی و توبه ممکن نیست و بعد از دنیا خانه ئی جز بهشت و دوزخ نباشد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: **أُولَئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ** هُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام لَمْ يَسْبِقْهُ أَحَدٌ. تفسير القمي ۲/ ۹۲.

امام باقر عليه السلام فرمود: مراد خداوند در این آیه : أُولَئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ علی بن ابی طالب علیه السلام است که هیچ کس بر او پیشی نگرفت.

المؤمنون ۷۱-۸۰

وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ بَلْ أَتَيْنَاهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ مُعْرِضُونَ (۷۱) أَمْ نَسَاهُمْ خُرْجًا
فَخَرَجَ رَبُّكَ خَيْرٌ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ (۷۲) وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (۷۳) وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ
لَنَاقِبُونَ (۷۴) وَلَوْ رَحَّمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلْجَوَانِي طُعْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (۷۵) وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا
يَتَضَرَّعُونَ (۷۶) حَتَّى إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ (۷۷) وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمْ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ
قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ (۷۸) وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (۷۹) وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلَا
تَعْقِلُونَ (۸۰)

و اگر حق از هوسهای آنها پیروی میکرد قطعاً آسمانها و زمین و هر که در آنهاست تباه می شد [نه] بلکه یادنامه شان را به آنان داده ایم ولی آنها از [پیروی] یادنامه خود رویگردانند (۷۱) یا از ایشان مزدی مطالبه می کنی و مزد پروردگارت بهتر است و اوست که بهترین روزی دهندگان است (۷۲) و در حقیقت این توبی که جدا آنها را به راه راست می خوانی (۷۳) و به راستی کسانی که به آخرت ایمان ندارند از راه [درست] سخت منحرفند (۷۴) و اگر ایشان را بخشاییم و آن چه از صدمه بر آنان [وارد آمد] است بر طرف کنیم در طغیان خود کور دلانه اصراری ورزند (۷۵) و به راستی ایشان را به عذاب گرفتار کردیم ولی [نسبت به پروردگارشان فروتنی نکردند و به زاری در نیامدند (۷۶) تا وقتی که دری از عذاب دردناک بر آنان گشودیم بناگاه ایشان در آن [حال] نومید شدند (۷۷) و اوست آن کس که برای شما گوش و چشم و دل پدید آورد چه اندک سپاسگزارید (۷۸) و اوست آن کس که شمارا در زمین پدید آورد و به سوی اوست که گرد آورده خواهید شد (۷۹) و اوست آن کس که زندگی کند و می میراند و اختلاف شب و روز از اوست مگر نمی اندیشید (۸۰)

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ يَا أَبَا الْحَسَنِ فَإِنَّتِ وَارِثُ عِلْمِي وَ الْمُبَيِّنُ لِأُمِّي مَا اخْتَلَفْتُ فِيهِ مِنْ بَعْدِي مَنْ أَحَبَّكَ لِيَدِينِكَ وَ أَخَذَ بِسَبِيلِكَ فَهُوَ مِنْ هُدْيٍ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ وَ مَنْ رَغِبَ عَنْ هَذَاكَ وَ أَبْغَضَكَ وَ تَخَلَّكَ لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا خَلَاقَ لَهُ. تفسير القمي ۲/ ۹۴، ۹۵.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: ای ابالحسن تو وارث دانش من هستی و چون پس از من، اتمم به وادی اختلاف درافتند، تو راه راست را به ایشان می نمایی و بیان می کنی. هر آن کس که تو را دوست داشت و به راه تو درآمد، هُدیّیِ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ و آن که از هدایت تو روی گرداند و با تو دشمنی آورد و جانب تو را خالی کند، چنان خدا را در روز قیامت ملاقات کند که از خوی و سرشت و راه هدایت، بهره ای نداشته است.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَوْ شَاءَ لَعَرَفَ الْعِبَادَ نَفْسَهُ وَ لَكِنْ جَعَلْنَا أَبْوَابَهُ وَ صِرَاطَهُ وَ سَبِيلَهُ وَ الْوَجْهَ الَّذِي يُؤْتَى مِنْهُ فَمَنْ عَدَلَ عَنْ وَلَايَتِنَا أَوْ فَضَّلَ عَلَيْنَا غَيْرَنَا فَإِنَّهُمْ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَاقِبُونَ الكافي ۱/ ۱۸۴، ح ۹.

امير المؤمنين عليه السلام فرمودند:....خدای تبارک و تعالی اگر می خواست خودش را بیواسطه به بندگانش می شناسانید ولی ما را درو جاده و راه و طریق معرفت خود قرار داد، کسانی که از ولایت مارو گردانیده و دیگران را بر ما ترجیح دهند عَنِ الصَّراطِ لَنَا كِبُونٌ....

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ..... وَ يَتَّبِعُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مَنْ صَاحِبِهِ يَقُولُ لِقَرِينِهِ إِذَا التَّقْيَا يَا لَيْتَ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَيُشَسِّ الْقَرِينُ فَيُجِيبُهُ الْأَشَقَى عَلَى رُثُوثِهِ يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ خَلِيلًا لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَ كَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا فَأَنَا الذِّكْرُ الَّذِي عَنْهُ ضَلَّ وَ السَّبِيلُ الَّذِي عَنْهُ مَالَ وَ الْإِيمَانُ الَّذِي بِهِ كَفَرَ وَ الْقُرْآنُ الَّذِي إِيَّاهُ هَجَرَ وَ الدِّينُ الَّذِي بِهِ كَذَّبَ وَ الصَّراطُ الَّذِي عَنْهُ نَكَبَ.....! الكافي ۸/ ۲۷-۲۸، ح ۴.

امير المؤمنين عليه السلام فرمودند:....و هر يك از آنها از دیگری تبری می جوید، و هرگاه همدیگر را دیدار می کنند به هم می گویند: يَا لَيْتَ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَيُشَسِّ الْقَرِينُ. سپس یکی از آن دو بدبخت در حالی که ظاهری ژولیده دارد به دیگری می گوید: يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ خَلِيلًا لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَ كَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا، سپس من یاد و ذکری شدم که او از آن گمراه شد، و راهی گشتم که از آن منحرف گشت و ایمانی شدم که به آن کفر ورزید و قرآنی گردیدم که آن را ترک گفتم و دینی شدم که آن را دروغ خواند، و مسیری شدم که از آن عدول کرد.....

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصَّراطِ لَنَا كِبُونٌ قَالَ: عَنْ وَلَا يَتَّبِعُ. تأویل
الآیات الباهرة ۱/ ۳۵۴-۳۵۵، ح ۶.

از اصبع بن نباته، از امام علی علیه السلام نقل می کند که آن حضرت در تفسیر این آیه: وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصَّراطِ لَنَا كِبُونٌ، یعنی از ولایت ما اهل بیت روی گردان هستند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَمَا اسْتَكَاثُوا لِرَبِّهِمْ وَ مَا يَتَضَرَّعُونَ فَقَالَ اسْتِكَاثُهُ هُوَ الْخُضُوعُ وَ التَّضَرُّعُ هُوَ رَفْعُ الْيَدَيْنِ وَ التَّضَرُّعُ بِهِمَا. الكافي ۲/ ۴۷۹-۴۸۰، ح ۲.

محمد بن مسلم نقل کرده است که از امام باقر علیه السلام پیرامون این آیه سؤال کردم: فَمَا اسْتَكَاثُوا لِرَبِّهِمْ وَ مَا يَتَضَرَّعُونَ و امام فرمود: استكانه همان خضوع است و تضرع به معنای بالا بردن دست ها و زاری و التماس کردن با دست های رو به آسمان است.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : اعْجَبُوا لِهَذَا الْإِنْسَانِ يَنْظُرُ بِشَحْمٍ وَ يَتَكَلَّمُ بِلَحْمٍ وَ يَسْمَعُ بِعَظْمٍ وَ يَتَنَفَّسُ مِنْ حَرَمٍ.. النهج/ ۴۷۰، الحكمة ۸.

امير المؤمنين عليه السلام فرمودند: برای این انسان به شگفت آئید که با پیهی می بیند، و با گوشتی سخن می گوید، و با استخوانی می شنود، و از شکافی نفس می کشد!!

بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ (۸۱) قَالُوا إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ (۸۲) لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا هَذَا مِنْ قَبْلُ إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (۸۳) قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (۸۴) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (۸۵) قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ (۸۶) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ (۸۷) قُلْ مَنْ يَدْعُ مَلَكَوْتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (۸۸) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ (۸۹) بَلْ أَتَيْنَاهُم بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (۹۰)

[نه] بلکه آنان [نیز] مثل آن چه پیشینیان گفته بودند گفتند (۸۱) گفتند آیا چون بمیریم و خاک و استخوان شویم آیا واقعاً باز ما زندگ خواهیم شد (۸۲) درست همین راقبلاً به ما و پدرانمان و علم دادند این جز افسانه های پیشینیان [چیزی] نیست (۸۳) بگو آگرمی دانید [بگوئید] زمین و هر که در آن است به چه کسی تعلق دارد (۸۴) خواهند گفت به خدا بگو یا عبرت نمی گیرید (۸۵) بگو پروردگار آسمانهای هفتگانه و پروردگار عرش بزرگ کیست (۸۶) خواهند گفت خدا بگو یا پرهیزگاری نمی کنید (۸۷) بگو فرمانروایی هر چیزی به دست کیست و آگرمی دانید [کیست] آنکه [او] پناهی دهد و در پناه کسی نمی رود (۸۸) خواهند گفت خدا بگو پس چگونه دستخوش افسوس شدن اید (۸۹) [نه] بلکه حقیقت را برایشان آوردیم و قطعاً آنان دروغگویند (۹۰)

علي بن ابراهيم : ثُمَّ رَدَّ عَلَى الثَّنَوِيَّةِ الَّذِينَ قَالُوا بِالْهَيْنِ فَقَالَ تَعَالَى مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّا بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ قَالَ: لَوْ كَانَ إِلَهَيْنِ كَمَا زَعَمْتُمْ لَكُنَّا يَخْلُقَانِ فَيَخْلُقُ هَذَا وَلَا يَخْلُقُ هَذَا وَيُرِيدُ هَذَا وَلَا يُرِيدُ هَذَا وَ لَطَلَبَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الْغَلْبَةَ وَإِذَا أَرَادَ أَحَدُهُمَا خَلْقَ إِنْسَانٍ وَ أَرَادَ الْآخَرُ خَلْقَ بَهِيمَةٍ فَيَكُونُ إِنْسَانًا وَ بَهِيمَةً فِي حَالَةٍ وَاحِدَةٍ وَ هَذَا غَيْرُ مَوْجُودٍ فَلَمَّا بَطَلَ هَذَا ثَبَتَ التَّدْبِيرُ وَ الصُّنْعُ لِوَاحِدٍ وَ دَلَّ أَيْضًا التَّدْبِيرُ وَ ثَبَاتُهُ وَ قِيَامُ بَعْضِهِ بِبَعْضٍ عَلَى أَنَّ الصَّانِعَ وَاحِدٌ جَلَّ جَلَالُهُ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ الْآيَةُ ثُمَّ قَالَ: أَنْفَأَ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ. تفسير القمي ۲/ ۹۳.

علی بن ابراهیم:.... در ادامه سخن، خداوند پاسخی هم به پیروان ثنویه می دهد، همان هایی که معتقد به وجود دو خدا هستند: مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّا بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ. خداوند می فرماید: اگر آن طور که شما می پندارید، دو خدا وجود داشت، قطعاً دچار اختلاف می شدند، یکی خلق می کرد و دیگری نمی کرد، یکی می خواست و دیگری نمی خواست و هر یک سعی می کرد بر دیگری غلبه کند. اگر یکی اراده می کرد انسانی بیافریند و دیگری خلق چهارپایی را اراده می کرد، انسان و چهارپایی در قالب واحدی آفریده می شد که چنین چیزی در جهان خلقت موجود نیست. پس حال که چنین فرضی محال است و باطل، درمی یابیم که آفرینش و تدبیر هستی به دست یک خدای واحد است و ثبات و قوام یافتن هر یک از ارکان هستی به وسیله رکن دیگر، بهترین دلیل است برای اثبات احدیت خداوند. و این است معنای این سخن خداوند متعال: مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ... لَعَلَّا بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ ... سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ.

يَزِيدُ الْجُرَجَانِي قَالَ: لَقِيتُ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ.... قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَدْ بَقِيتَ مَسْأَلَةً قَالَ هَاتِ لِلَّهِ أَبُوكَ قُلْتُ يَعْلَمُ الْقَدِيمُ الشَّيْءَ الَّذِي لَمْ يَكُنْ أَنْ لَوْ كَانَ كَيْفَ كَانَ يَكُونُ قَالَ وَنَحْكَ إِنَّ مَسَائِلَكَ لَصَعْبَةٌ أَمَا سَمِعْتَ اللَّهَ يَقُولُ لَوْ كَانَ فِيهِمَا إِلَهَةٌ إِلَّا اللَّهُ

لَفَسَدَتَا وَقَوْلُهُ وَ لَعَلَّا بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَقَالَ يَحْيَى قَوْلَ أَهْلِ النَّارِ أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ وَقَالَ وَلَوْ رُدُّوْا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ فَقَدْ عَلِمَ الشَّيْءَ الَّذِي لَمْ يَكُنْ أَنْ لَوْ كَانَ كَيْفَ كَانَ يَكُونُ..... التوحيد/ ۶۵، ح ۱۸.

جرجانی گوید امام رضا علیه السلام را ملاقات کردم..... عرض کردم که فدای تو گردم یک مسأله باقی ماند فرمود بیاور و آن را بگو از برای خدا است نیکی پدرت و این کلامی است که در مقام مدح و اظهار لطف و مرحمت بکسی می گویند عرض کردم که خداوند قدیم آن چه را که نبوده و وجود بهم نرسانیده می داند که اگر می بود چگونه می بود و حضرت فرمود وای بر تو یا رحمت بر تو باد بدرستی که مسائل تو دشوار است آیا نشنیده ای که خدا می فرماید که لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا و می فرماید وَ لَعَلَّا بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ و فرموده در حالی که گفتار اهل دوزخ را حکایت می فرماید که أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ و فرمود که وَلَوْ رُدُّوْا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ پس آن چه را که نبوده دانسته که اگر می بود چگونه می بود....

المؤمنون ۹۱-۱۰۰

مَا اخْتَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذْ أَذْهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّا بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُضِفُونَ (۹۱) عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ (۹۲) قُلْ رَبِّ إِنَّمَا تُرِيئِي مَا يُوعَدُونَ (۹۳) رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (۹۴) وَإِنَّا عَلَى أَنْ نُرِيكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ (۹۵) ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ (۹۶) وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ (۹۷) وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ (۹۸) حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجُونِ (۹۹) لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (۱۰۰)

خدا فرزندی اختیار نکرده و با او معبودی [دیگر] نیست و اگر جز این بود قطعا هر خدایی آن چه را آفرید [بود] با خودی برد و حتما بعضی از آنان بر بعضی دیگر تفوق می جستند منزه است خدا از آن چه وصف می کنند (۹۱) دانای نهان و آشکار و برتر است از آن چه [با او] شریک می گردانند (۹۲) بگو پروردگار اگر آن چه را که از عذاب [به آنان] وعده داده شده است به من نشان دهی (۹۳) پروردگار افس مراد میان قوم ستمکار قرار مده (۹۴) و به راستی که ما توانایم که آن چه را به آنان وعده داده ایم بر تو نمایانیم (۹۵) بدی را به شیوه ای نیک و دفع کن مابه آن چه وصف می کنند داناتریم (۹۶) و بگو پروردگار از وسوسه های شیطانها به تو پناه می برم (۹۷) و پروردگار از اینکه [آنها] به پیش من حاضر شوند به تو پناه می برم (۹۸) تا آن گاه که مرگ یکی از ایشان فرارسد می گوید پروردگار مرا باز گردانید (۹۹) شاید من در آن چه وانهاده ام کار نیکی انجام دهم نه چنین است این سخنی است که او گویند آن است و پیشاپیش آنان برزخی است تا روزی که برانگیخته خواهند شد (۱۰۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **عَالِمِ الْغَيْبِ وَ الشَّهَادَةِ** فَقَالَ الْغَيْبُ مَا لَمْ يَكُنْ وَ الشَّهَادَةُ مَا قَدْ كَانَ. معاني الأخبار/ ۱۴۶، ح ۱.

امام صادق علیه السلام در تفسیر این آیه: عَالِمِ الْغَيْبِ وَ الشَّهَادَةِ فرمود: غیب یعنی چیزی که اصلا نبوده است. و شهاده یعنی آن چه که خلق شده است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ **وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ قَالِ الْحَسَنَةُ الثَّقِيَّةُ وَ السَّيِّئَةُ الْإِذَاعَةُ** وَقَوْلُهُ **ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ** قَالَ الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ الثَّقِيَّةُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ. المحاسن/ ۴۵۷، ح ۲۹۷.

امام صادق عليه السلام در مورد كلام خداوند وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ فرمودند: حسنه تقويه است و سيئه اشاعه و در مورد قول ادْفَعِ بِالنَّارِ هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ فرمودند تقويه است كه بهتر است فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مَنْ مَنَعَ قَيْرَاطًا مِنَ الزَّكَاةِ فَلَيْسَ بِمُؤْمِنٍ وَلَا مُسْلِمٍ وَهُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ رَبِّ ارْجِعُونِ. لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ. الكافي ۳/ ۵۰۳، ح ۳.

امام صادق عليه السلام فرمود: هر كس به اندازه يك قيراط از زكات مال خود را نپردازد، مؤمن و مسلمان نيست. و مصداق اين سخن خداوند متعال است: رَبِّ ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ.

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُقْبِلٍ عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: قَالَ..... إِذَا مَاتَ الْكَافِرُ شَيَعُهُ سَبْعُونَ أَلْفًا مِنَ الرِّبَانِيَّةِ إِلَى قَبْرِهِ وَإِنَّهُ لَيُنَاشِدُ حَامِلِيهِ بِصَوْتٍ يَسْمَعُهُ كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا الثَّقَلَانِ وَيَقُولُ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَيَقُولُ ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ فَتُجِيبُهُ الرِّبَانِيَّةُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ أَنْتَ قَائِلُهَا..... أمالي الصدوق / ۲۳۹، المجلس ۴۸، ح ۱۲.

سليمان بن مقبل مديني، از امام موسى بن جعفر و ايشان از پدرشان، امام جعفر صادق صلوات الله عليهم اجمعين نقل می کنند كه فرمود: هنگامي كه كافري از دنيا می رود، هفتاد هزار فرشته دوزخبان او را تا قبرش همراهی می کنند و او با صدایی كه همه موجودات به جز انس و جن آن را می شنوند، همراهان خود را سوگند می دهد و می گوید: اگر بتوانم بار ديگر به دنيا برگردم، از مؤمنان خواهم بود و ادامه می دهد: رَبِّ ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ در اين هنگام دوزخبانان می گویند: كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا.

تفسير القمي: حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ إِلَى قَوْلِهِ إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا فَإِنَّهَا تَنَزَّلَتْ فِي مَانِعِ الزَّكَاةِ قَوْلُهُ وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ قَالَ الْبَرْزَخُ هُوَ أَمْرٌ بَيْنَ أَمْرَيْنِ وَهُوَ الثَّوَابُ وَالْعِقَابُ بَيْنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَهُوَ رَدٌّ عَلَى مَنْ أَنْكَرَ عَذَابَ الْقَبْرِ وَالثَّوَابَ وَالْعِقَابَ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُوَ قَوْلُ الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَاللَّهُ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ إِلَّا الْبَرْزَخَ فَأَمَّا إِذَا صَارَ الْأَمْرُ إِلَيْنَا فَنَحْنُ أَوْلَى بِكُمْ.. تفسير القمي ۲/ ۹۳-۹۴.

علی بن ابراهیم: حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ إِلَى قَوْلِهِ إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا این ایه در مورد نپردازنده زكات است و آیه: وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ می گوید: برزخ به معنای میان دو چیز است و منظور از آن، ثواب و عقاب ما بین دنيا و آخرت است و این آیه پاسخی است به کسانی كه منكر ثواب و عقاب قبل از روز قیامت بوده اند. امام صادق عليه السلام می فرماید: به خدا سوگند، از تنها چیزی كه از آن بر شما می ترسم، برزخ است. چرا كه در روز قیامت كه گشایش كارتان به دست ماست.

عَنْ مَعْمَرٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ، قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَشَدُّ سَاعَاتِ ابْنِ آدَمَ ثَلَاثُ سَاعَاتِ السَّاعَةِ الَّتِي يُعَايِنُ فِيهَا مَلَكُ الْمَوْتِ وَالسَّاعَةَ الَّتِي يَقُومُ فِيهَا مِنْ قَبْرِهِ وَالسَّاعَةَ الَّتِي يَقِفُ فِيهَا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَإِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى النَّارِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ نَجْوَتَ يَا ابْنَ آدَمَ عِنْدَ الْمَوْتِ فَأَنْتَ أَنْتَ وَإِلَّا هَلَكْتَ وَإِنْ نَجَوْتَ يَا ابْنَ آدَمَ حِينَ تُوضَعُ فِي قَبْرِكَ فَأَنْتَ أَنْتَ وَإِلَّا هَلَكْتَ وَإِنْ نَجَوْتَ حِينَ يُحْمَلُ النَّاسُ عَلَى الصَّرَاطِ فَأَنْتَ أَنْتَ وَإِلَّا هَلَكْتَ وَإِنْ نَجَوْتَ حِينَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ فَأَنْتَ أَنْتَ وَإِلَّا هَلَكْتَ ثُمَّ تَلَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ قَالَ هُوَ الْقَبْرُ وَإِنَّ لَهُمْ فِيهِ لَمَعِيشَةً ضَنْكًا وَاللَّهُ إِنَّ الْقَبْرَ لَرَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ أَوْ حُفْرَةٌ

مِنْ حُقْرِ النَّارِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى رَجُلٍ مِنْ جُلَسَائِهِ فَقَالَ لَهُ لَقَدْ عَلِمَ سَاكِنُ السَّمَاءِ سَاكِنَ الْجَنَّةِ مِنْ سَاكِنِ النَّارِ فَأَيُّ الرَّجُلَيْنِ أَنْتَ وَ أَيُّ الدَّارَيْنِ دَارُكَ... الحِصَالُ / ۱۱۹-۱۲۰، ح ۱۰۸.

معمار از زهری و او از امام زین العابدین علیه السلام نقل می کند که فرمود: سخت ترین اوقات برای انسان سه وقت است: اول وقتی که فرشته مرگ را می بیند، دوم وقتی که از قبر برمی خیزد و سوم وقتی است که در پیشگاه خداوند متعال قرار می گیرد که یا به سوی بهشت می رود یا به جهنم. سپس فرمود: ای انسان! اگر در هنگام مرگ نجات یافتی، نجات یافته هستی. وگرنه هلاک می گردی و اگر هنگامی که در قبر گذاشته می شوی نجات یافتی، رهیده ای وگرنه هلاک می شوی و اگر هنگامی که مردم از پل صراط می گذرند نجات یافتی، از نجات یافتگانی، در غیر این صورت از هلاک شدگان هستی و اگر در روزی که يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ، نجات یافتی، نجات پیدا می کنی وگرنه هلاک می گردی. سپس این آیه را تلاوت کرد: وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ و فرمود: برزخ همان قبر است و مردگان در قبر زندگיסختی دارند و گودال قبر یا باغی از باغ های بهشت و یا گودالی از گودال های آتش جهنم است. سپس به یکی از مردان حاضر در مجلس رو کرد و به او فرمود: خداوند می داند که چه کسی بهشتی است و چه کسی به جهنم می رود. تو کدامشان هستی و کدام یک سرای توست.

عَنْ عَمْرِو بْنِ يَزِيدَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنِّي سَمِعْتُكَ وَأَنْتَ تَقُولُ كُلُّ شَيْعَتِنَا فِي الْجَنَّةِ عَلَى مَا كَانَ فِيهِمْ قَالَ صَدَقْتُكَ كُلُّهُمْ وَاللَّهِ فِي الْجَنَّةِ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّ الدُّنُوبَ كَثِيرَةٌ كَبَارٌ فَقَالَ أَمَّا فِي الْقِيَامَةِ فَكُلُّكُمْ فِي الْجَنَّةِ بِشَفَاعَةِ النَّبِيِّ الْمُطَاعِ أَوْ وَصِيِّ النَّبِيِّ وَلَكِنِّي وَاللَّهِ أَتَخَوَّفُ عَلَيْكُمْ فِي الْبَرْزَخِ قُلْتُ وَمَا الْبَرْزَخُ قَالَ الْقَبْرُ مِنْذُ حِينَ مَوْتِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.. الكافي / ۳، ۴۴۲، ح ۳.

عمر بن یزید نقل می کند که به امام صادق علیه السلام گفتم: شنیدم که می فرمودید: همه دوستداران و شیعیان ما با هرگونه اعمالی که داشته باشند، در بهشت هستند؟ فرمود: بله، درست می گویی، به خدا سوگند که همگی در بهشت جای دارند. راوی می گوید: گفتم: فدایت شوم، کسانی که گناهان بسیار و بزرگ دارند چه؟ فرمود: در روز قیامت همه شما با شفاعت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم یا علی بن ابی طالب علیه السلام وارد بهشت می شوید. اما به خدا سوگند که من در مورد شما از برزخ می ترسم. پرسیدم: برزخ چیست؟ فرمود: از زمان مرگ تا روز قیامت. قبر همان برزخ است.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ: سَلَكَوا فِي بُطُونِ الْبَرْزَخِ سَبِيلًا سُلِّطَتِ الْأَرْضُ عَلَيْهِمْ فِيهِ فَأَكَلَتْ مِنْ لَحْمِهِمْ وَ شَرِبَتْ مِنْ دِمَائِهِمْ فَأَصْبَحُوا فِي فُجَوَاتِ قُبُورِهِمْ جَمَادًا لَا يَنْمُونَ وَ ضِمَارًا لَا يُوجَدُونَ لَا يُفْزِعُهُمْ وَرُودُ الْأَهْوَالِ وَلَا يَحْزَنُهُمْ تَنَكُّرُ الْأَحْوَالِ وَلَا يَحْزَنُهُمْ بِالرَّوَاكِفِ وَلَا يَأْذُنُونَ لِلْقَوَاصِفِ غُيْبًا لَا يُنْتَظَرُونَ وَ شُهُودًا لَا يَحْضُرُونَ وَ إِنَّمَا كَانُوا جَمِيعًا فَتَشَتَّتُوا وَ [أَلَفًا] أَلَفًا فَافْتَرَقُوا وَ مَا عَنْ طُولِ عَهْدِهِمْ وَلَا بَعْدِ مَحَلِّهِمْ عَمِيَتْ أَخْبَارُهُمْ وَ صَمَّتْ دِيَارُهُمْ وَلَكِنَّهُمْ سُفُوا كَأَسَاءَ بَدَّلَتْهُمْ بِالنُّطْقِ خَرَسًا وَ بِالسَّمْعِ صَمًّا وَ بِالْحَرَكَاتِ سُكُونًا فَكَأَنَّهُمْ فِي ارْتِجَالِ الصَّفَةِ صَرَعَى سَبَاتٍ جِرَانٍ لَا يَتَأَنُّسُونَ وَ أَجْبَاءَ لَا يَتَزَاوَرُونَ بَلِيَّتْ بَيْنَهُمْ عُرَا التَّعَارُفِ وَ انْقَطَعَتْ مِنْهُمْ أَسْبَابُ الْإِخَاءِ فَكُلُّهُمْ وَحِيدٌ وَ هُمْ جَمِيعٌ وَ بِجَانِبِ الْهَجْرِ وَ هُمْ أَخْلَاءُ لَا يَتَعَارَفُونَ لِلَّيْلِ صَبَاحًا وَ لَا لِنَهَارٍ مَسَاءً أَيُّ الْجَدِيدَيْنِ ظَعَنُوا فِيهِ كَانَ عَلَيْهِمْ سَرْمَدًا شَاهِدُوا مِنْ أخطار دَارِهِمْ أَفْطَحَ مِمَّا خَافُوا وَ رَأَوْا مِنْ آيَاتِهَا أَعْظَمَ مِمَّا قَدَّرُوا [فَكَلَّا] فَكَلْنَا الْعَايَتَيْنِ مُدَّتْ لَهُمْ إِلَى مَبَاةٍ فَاتَتْ مَبَالِغَ الْخَوْفِ وَ الرَّجَاءِ فَلَوْ كَانُوا يَنْطِقُونَ بِهَا لَعَيُوا بِصِفَةِ مَا شَاهَدُوا وَ مَا عَايَنُوا... نهج البلاغة / ۳۳۹، الخطبة ۴۲۱.

امير المؤمنين عليه السلام می فرمایند:.... در شکمهای برزخ راهی را پیمودند که در آن راه زمین بر آنها مسلط بوده گوشتهاشان را خورده و از خونهاشان آشامیده است، پس صبح نمودند در شکاف قبرهاشان حماد و بسته شده که نمود حرکت ندارند، و پنهان و گم شده که پیدا نمی شوند، هولها ایشان را نمی ترساند، و بد حالیها آنها را اندوهگین نمی سازد، و از زلزله ها اضطراب و نگرانی ندارند، و به بانگ رعدهای سخت گوش نمی دهند، غائب و پنهان هستند که کسی منتظر بازگشت ایشان نیست، و در ظاهر حاضرند ولی در مجالس حاضر نمی شوند، گرد هم بودند پراکنده شدند، و با هم خو گرفته بودند جدا شدند، از درازی مدت و دوری منزلشان نمی باشد که خبرهاشان نمی رسد که و شهرهاشان خاموش گشته است، بل که جامی به ایشان نوشانده اند که گویائیشان را به گنگی و شنوائیشان را به کری و جنبششان را به آرامش تبدیل نموده است، پس ایشان در موقع وصف حالشان بدون اندیشه مانند اشخاص به خاک افتاده خوابیده اند. اهل گورستان همسایگانی هستند که با هم انس نمی گیرند، و دوستانی که به دیدن یکدیگر نم یروند، نسبتهای آشنائی بینشان کهنه و سببهای برادری از آنها بریده شده است، پس همگی با اینکه یکجا گرد آمده اند تنها و بی کسند، و با اینکه دوستان بودند از هم دورند، برای شب بامداد و برای روز شب نمی شناسند، هر یک از شب و روز که در آن کوچ کرده اند برای ایشان همیشگی است، سختیهای آن سرای را سخت تر از آنچه می ترسیدند مشاهده کردند، و آثار آن جهان را بزرگتر از آنچه تصور می نمودند دیدند، پس آن دو پایان زندگانی برای ایشان کشیده شده تا جای بازگشت و در آن مدت منتهی درجه ترس و امیدواری هست پس اگر بعد از مرگ به زبان می آمدند نمی توانستند آن چه را به چشم دیده و دریافتی بیان کنند...

عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَرَأَيْتَ الْمَيِّتَ إِذَا مَاتَ لِمَ تُجْعَلُ مَعَهُ الْجَرِيدَةُ قَالَ يَتَجَاوَى عَنْهُ الْعَذَابُ وَالْحِسَابُ مَا دَامَ الْعُودُ رَطْبًا قَالَ وَالْعَذَابُ كُلُّهُ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ فِي سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ قَدَرٌ مَا يَدْخُلُ الْقَبْرَ وَيَرْجِعُ الْقَوْمُ وَإِنَّمَا جُعِلَتِ السَّعَفَتَانِ لِذَلِكَ فَلَا يُصِيبُهُ عَذَابٌ وَلَا حِسَابٌ بَعْدَ جُفُوفِهِمَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ. الكافي ۳/ ۱۵۲، ح ۴.

زراره، از حضرت ابی جعفر علیه السلام نقل کرده، زرار می گوید: محضر امام علیه السلام عرض کردم: چرا برای میّت جریده و چوب می گذارند؟ حضرت فرمودند: به خاطر آن که مادامی که آن چوب تازه است عذاب و حساب از او دور می شوند، حساب و عذاب کلا در یک روز و یک ساعت واقع می شوند و آن زمانی است که میّت داخل قبر شد و مردم از سر قبر مراجعت کردند، این دو چوب را برای همین همراهش می گذارند و بعد از آن که خشک هم بشوند دیگر نه عذابی خواهد بود و نه حسابی ان شاء الله تعالی.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَا مِنْ مَوْضِعٍ قَبْرِ إِلَّا وَهُوَ يَنْطِقُ كُلَّ يَوْمٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ أَنَا بَيْتُ الثُّرَابِ أَنَا بَيْتُ الْبَلَاءِ أَنَا بَيْتُ الدُّودِ قَالَ فَإِذَا دَخَلَهُ عَبْدٌ مُؤْمِنٌ قَالَ مَرْحَبًا وَ أَهْلًا أَمَا وَاللَّهِ لَقَدْ كُنْتُ أُحِبُّكَ وَأَنْتَ تَمْشِي عَلَى ظَهْرِي فَكَيْفَ إِذَا دَخَلْتَ بَطْنِي فَسَتَرِي ذَلِكَ قَالَ فَيُفْسَحُ لَهُ مَدَّ الْبَصَرِ وَيُفْتَحُ لَهُ بَابٌ يَرَى مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ قَالَ وَ يُخْرِجُ مِنْ ذَلِكَ رَجُلٌ لَمْ تَرَ عَيْنَاهُ شَيْئًا قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهُ فَيَقُولُ يَا عَبْدَ اللَّهِ مَا رَأَيْتُ شَيْئًا قَطُّ أَحْسَنَ مِنْكَ فَيَقُولُ أَنَا رَأَيْتُكَ الْحَسَنُ الَّذِي كُنْتُ عَلَيْهِ وَ عَمَلُكَ الصَّالِحُ الَّذِي كُنْتُ تَعْمَلُهُ قَالَ ثُمَّ تُؤْخَذُ رُوحُهُ فَتَوْضَعُ فِي الْجَنَّةِ حَيْثُ رَأَى مَنْزِلَهُ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ نَمَّ قَرِيرَ الْعَيْنِ فَلَا يَزَالُ نَفْحَةً مِنَ الْجَنَّةِ تُصِيبُ جَسَدَهُ يَجِدُ لَذَّتَهَا وَ طَيِّبَهَا حَتَّى يُبْعَثَ قَالَ وَإِذَا دَخَلَ الْكَافِرُ قَالَ لَا مَرْحَبًا بِكَ وَلَا أَهْلًا أَمَا وَاللَّهِ لَقَدْ كُنْتُ أُبْغِضُكَ وَأَنْتَ تَمْشِي عَلَى ظَهْرِي فَكَيْفَ إِذَا دَخَلْتَ

بَطْنِي سَتَرِي ذَلِكَ قَالَ فَتَضَمُّ عَلَيْهِ فَتَجْعَلُهُ رَمِيمًا وَ يُعَادُ كَمَا كَانَ وَ يُفْتَحُ لَهُ بَابٌ إِلَى النَّارِ فَيَرَى مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ ثُمَّ قَالَ ثُمَّ إِنَّهُ يُخْرَجُ مِنْهُ رَجُلٌ أَقْبَحُ مَنْ رَأَى قَطُّ قَالَ فَيَقُولُ يَا عَبْدَ اللَّهِ مَنْ أَنْتَ مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَقْبَحَ مِنْكَ قَالَ فَيَقُولُ أَنَا عَمَلُكَ السَّيِّئُ الَّذِي كُنْتَ تَعْمَلُهُ وَ رَأَيْكَ الْحَبِيثُ قَالَ ثُمَّ تُؤْخَذُ رُوحُهُ فَتُوضَعُ حَيْثُ رَأَى مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ ثُمَّ لَمْ تَزَلْ نَفْخَةٌ مِنَ النَّارِ تُصِيبُ جَسَدَهُ فَيَجِدُ أَلَمَهَا وَ حَرَّهَا فِي جَسَدِهِ إِلَى يَوْمٍ يُبْعَثُ الكافي ۳/ ۲۴۱- ۲۴۲، ح ۱.

امام صادق عليه السلام فرمودند:...هیچ قبری نیست مگر اینکه هر روز سه بار می گوید: من خانه ی خاک هستم، من خانه ی بلا و پوسیدن هستم، من خانه ی کرم ها هستم، وقتی که بنده ی مومن وارد قبر می شود، زمین قبر به او می گوید مرحبا به تو، خوش آمدی، سوگند به خدا، من تو را دوست داشتم، در آن وقت که بر روی من راه می رفتی، و اکنون که در درون من قرار گرفتی، بیشتر تو را دوست دارم، و به زودی نشانه ی دوستی مرا در می یابی در این هنگام به اندازه ی دید چشمش، قبر او وسیع می گردد، و دری در قبر به روی او گشوده می شود، و او جای گاهش را در بهشت می نگیرد، و از آن در، مردی بیرون می آید که هیچ چشمی زیباتر از او را ندیده است، میت به آن مرد می گوید: ای بنده ی خدا! من هرگز چیزی را به زیبایی تو ندیده ام، تو کیستی؟! آن مرد زیبا در پاسخ می گوید: انا رأيتك الحسن الذي كنت عليه و عملك الصالح الذي كنت تعمله. من رأی نیک تو هستم که دارای آن بودی، و کارهای شایسته تو هستم که در دنیا انجام داده ای. سپس روح او گرفته می شود، و در بهشت در جای گاه مناسب خود، نهاده می گردد، سپس به او گفته می شود: ثُمَّ قَرِيرَ الْعَيْنِ بخواب و بیارام در حالی که چشمت روشن است و شادمان هستی از آن پس همواره، نسیمی از بهشت، بر جسد او می وزد، که اولدت و بوی خوش آن را تا روز فرا رسیدن قیامت می یابد. ولی وقتی جسد کافر را در میان قبر می گذارند، زمین قبر به او می گوید: خوش نیامدی و سوگند به خدا تو را در آن هنگام که بر روی من راه می رفتی، دشمن می داشتم، و اکنون که در درون من قرار گرفتی، دشمنی من به تو بیشتر است، و به زودی نشانه ی دشمنی مرا می نگیری. آنگاه قبر او را فشار می دهد و جسد او را خورد و خاکستری نماید و او را به همان خاکی که قبلاً بود، باز می گرداند، و دری از جهنم به روی او گشوده می شود، او جای گاهش را در جهنم می نگیرد، سپس مردی بسیار زشت، از آن در وارد می شود، او به آن مرد می گوید، ای بنده ی خدا تو کیستی؟ آن مرد، در پاسخ می گوید: من کردار زشت تو هستم که در دنیا انجام می دادی، و رأی ناپاک و خبیث تو می باشم. سپس روح او گرفته می شود، و در جای گاه خود در دوزخ نهاده می شود، آنگاه همواره باد مسمومی از آتش، بر جسدش می وزد، و او درد و سوزش آن را تا روز قیامت، در می یابد.....

عَنْ حَبَّةِ الْعُرْنِي قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) إِلَى الظَّهْرِ فَوَقَفَ بِوَادِي السَّلَامِ كَأَنَّهُ مُحَاطِبٌ لِأَقْوَامٍ فَقُمْتُ بِقِيَامِهِ حَتَّى أُعْيِيَتْ ثُمَّ جَلَسْتُ حَتَّى مَلِلْتُ ثُمَّ قُمْتُ حَتَّى نَالَنِي مِثْلُ مَا نَالَنِي أَوَّلًا ثُمَّ جَلَسْتُ حَتَّى مَلِلْتُ ثُمَّ قُمْتُ وَ جَمَعْتُ رِدَائِي فَقُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي قَدْ أَشْفَقْتُ عَلَيْكَ مِنْ طُولِ الْقِيَامِ فَرَاحَةً سَاعَةً ثُمَّ طَرَحْتُ الرِّدَاءَ لِيَجْلِسَ عَلَيْهِ فَقَالَ لِي يَا حَبَّةُ إِنَّ هُوَ إِلَّا مُحَادَّةٌ مُؤْمِنٍ أَوْ مُؤَادِسَةٌ قَالَتْ قُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِنَّهُمْ لَكَذَلِكَ قَالَ نَعَمْ وَ لَوْ كُشِفَ لَكَ لَرَأَيْتَهُمْ حَلَقًا حَلَقًا مُحْتَبِينَ يَتَحَادَثُونَ فَقُلْتُ أَجْسَامٌ أَمْ أَرْوَاحٌ فَقَالَ أَرْوَاحٌ وَ مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَمُوتُ فِي بُقْعَةٍ مِنْ بَقَاعِ الْأَرْضِ إِلَّا قِيلَ لِرُوحِهِ الْحَقِي بِوَادِي السَّلَامِ وَ إِنَّهَا لَبُقْعَةٌ مِنْ جَنَّةِ عَدْنٍ. الكافي ۳/ ۲۴۳، ح ۱.

حَبَّه عرفی گوید : با امیر مومنان علیه السلام به سوی پست کوفه خارج شدیم ؛ امیر المومنین علیه السلام در پشت کوفه در وادی السلام ایستاده بود و گویی با کسانی سخن می گفت. من نیز با او ایستادم تا خسته شدم ، پس نشستم تا اینکه ملول شدم ،

دوباره برخاستم و ردایم را جمع کرده و گفتم یا امیرالمومنین من بر تو نگرانم از ایستادن زیاد، بنشین و استراحت کن! سپس ردایم را بر زمین پهن کردم تا بنشیند. فرمودند: ای حبه آن چه دیدی نبود مگر سخن گفتن و مؤانست با مؤمن. گفتم یا امیرالمومنین! آن ها نیز چنین هستند؟ فرمود آری اگر آن چه من می بینم برای تو هم کشف می شد، می دیدی که مؤمنان حلقه وار نشسته و با هم سخن می گویند. گفتم اجسادند یا ارواح؟ فرمودند: ارواح؛ و مومنی نمی میرد مگر اینکه به روح او گفته می شود: به وادی السلام ملحق شو. همانا وادی السلام قطعه ای از بهشت عدن است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قُلْتُ لَهُ إِنَّ أَخِي بَبْغَدَادَ وَأَخَافُ أَنْ يَمُوتَ بِهَا فَقَالَ مَا تُبَالِي حَيْثُمَا مَاتَ أَمَا إِنَّهُ لَا يَبْقَى مُؤْمِنٌ فِي شَرْقِ الْأَرْضِ وَغَرْبِهَا إِلَّا حَشَرَ اللَّهُ رُوحَهُ إِلَى وَادِي السَّلَامِ قُلْتُ لَهُ وَآيِنَ وَادِي السَّلَامِ قَالَ ظَهَرُ الْكُوفَةِ أَمَا إِنِّي كَأَنِّي بِهِمْ حَلَقٌ حَلَقٌ فُعُودٌ يَتَحَدَّثُونَ. الكافي ۳/ ۴۴۳، ح ۴.

مردی به حضرت صادق علیه السلام گفت: برادری دارم که در بغداد زندگی می کند و می ترسم در همان شهر بمیرد. حضرت فرمودند: غمی به خود راه مده از اینکه، چه کسی، کجا می میرد، هرگاه مؤمنی در شرق و یا غرب عالم بمیرد خداوند روح او را به وادی السلام منتقل می کند. آن مرد سؤال کرد: وادی السلام کجاست؟ حضرت فرمود: پشت کوفه بیابانی است معروف به وادی السلام، ارواح مؤمنین دسته دسته اطراف و گرداگرد هم می نشینند و با هم سخن می گویند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ الْأَرْوَاحَ فِي صِفَةِ الْأَجْسَادِ فِي شَجَرَةٍ تَعَارَفُ وَتَسْأَلُ فَإِذَا قَدِمَتِ الرُّوحُ عَلَى الْأَرْوَاحِ يَقُولُ دَعُوهَا فَإِنَّهَا قَدْ أَفْلَتَتْ مِنْ هَوْلِ عَظِيمٍ ثُمَّ يَسْأَلُونَهَا مَا فَعَلَ فَلَانٌ وَمَا فَعَلَ فَلَانٌ فَإِنْ قَالَتْ لَهُمْ تَرَكْتُهُ حَيًّا ارْتَجَوْهُ وَإِنْ قَالَتْ لَهُمْ قَدْ هَلَكَ قَالُوا قَدْ هَوَى هَوَى. الكافي ۳/ ۴۴۴، ح ۳.

امام جعفر صادق علیه السلام روایت می کند که ایشان فرمودند: روح ها به مانند جسدها، در میان درختانی از بهشت جای می گیرند و با یکدیگر آشنا می شوند و از هم سؤال می پرسند و هنگامی که روح نزد آنان می آید، می گویند: رهایش کنید، چرا که او بعد از ترسی بزرگ نزد ما آمده است. سپس از او می پرسند که فلانی و فلانی چه کردند؟ و اگر به آن ها بگویند که: او را زنده رها کردم؛ بدو امید می بندند و اگر بگویند: مُرده است؛ می گویند: هلاک شد، هلاک شد.

عَنْ أَبِي بصيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ أَرْوَاحِ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ فِي حُجَرَاتٍ فِي الْجَنَّةِ يَأْكُلُونَ مِنْ طَعَامِهَا وَيَشْرَبُونَ مِنْ شَرَابِهَا وَيَقُولُونَ رَبَّنَا أَقِمِ السَّاعَةَ لَنَا وَانْجِزْ لَنَا مَا وَعَدْتَنَا وَالْحَقُّ آخِرُنَا بِأَوْلَانَا. الكافي ۳/ ۴۴۴، ح ۴.

ابو بصیر گویند: از امام صادق علیه السلام در باره ارواح مؤمنان پرسیدم؟ فرمود: در اتاق های بهشت به سر می برند، از خوراک می خورند و از شراب آن می نوشند؛ و می گویند: ای پروردگار ما! هم اکنون قیامت را بر ما برپا گردان، وعده هایی را که به ما داده ای اجرا نما، آخرین ما را به اولین ما ملحق گردان.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّمَا يُسْأَلُ فِي قَبْرِهِ مَنْ مَخَصَّ الْإِيمَانَ مَخْضًا وَالْكَفْرَ مَخْضًا وَأَمَّا مَا سِوَى ذَلِكَ فَيُلْهَى عَنْهُمْ. . الكافي ۳/ ۴۴۵، ح ۴.

امام صادق عليه السلام فرمودند: در قبر از ايمان خالص و كفر خالص سؤال می شود و ساير مردم رها می شوند.

عَنْ ضُرَيْسِ الْكُنَاسِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام أَنَّ النَّاسَ يَذْكُرُونَ أَنَّ فُرَاتَنَا يَخْرُجُ مِنَ الْجَنَّةِ فَكَيْفَ هُوَ وَهُوَ يُقْبَلُ مِنَ الْمَغْرِبِ وَ تُصَبُّ فِيهِ الْعُيُونُ وَالْأَوْدِيَةُ قَالَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام وَأَنَا أَسْمَعُ إِنَّ اللَّهَ جَنَّةَ خَلَقَهَا اللَّهُ فِي الْمَغْرِبِ وَ مَاءَ فُرَاتِكُمْ يَخْرُجُ مِنْهَا وَإِلَيْهَا تَخْرُجُ أَرْوَاحُ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ حُفْرِهِمْ عِنْدَ كُلِّ مَسَاءٍ فَتَسْقُطُ عَلَى ثَمَارِهَا وَ تَأْكُلُ مِنْهَا وَ تَتَنَعَّمُ فِيهَا وَ تَتَلَقَّى وَ تَتَعَارَفُ فَإِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ هَاجَتْ مِنَ الْجَنَّةِ فَكَانَتْ فِي الْهَوَاءِ فِيمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ تَطِيرُ ذَاهِبَةً وَ جَائِيَةً وَ تَعْهَدُ حُفْرَهَا إِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ وَ تَتَلَقَّى فِي الْهَوَاءِ وَ تَتَعَارَفُ قَالَ وَ إِنَّ اللَّهَ نَارًا فِي الْمَشْرِقِ خَلَقَهَا لِيُسْكِنَهَا أَرْوَاحَ الْكُفَّارِ وَ يَأْكُلُونَ مِنْ زَقُومِهَا وَ يَشْرَبُونَ مِنْ حَمِيمِهَا لِيَلْهَمُ فَإِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ هَاجَتْ إِلَى وَادٍ بِالْيَمَنِ يُقَالُ لَهُ بَرَهُوثُ أَشَدُّ حَرًّا مِنْ نِيرَانِ الدُّنْيَا كَانُوا فِيهَا يَتَلَقَّوْنَ وَ يَتَعَارَفُونَ فَإِذَا كَانَ الْمَسَاءُ عَادُوا إِلَى النَّارِ فَهُمْ كَذَلِكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ قَالَ قُلْتُ أَصْلَحَكَ اللَّهُ فَمَا حَالُ الْمُوحِدِينَ الْمُقَرَّبِينَ بِنُبُوَّةِ مُحَمَّدٍ عليه السلام مِنَ الْمُسْلِمِينَ الْمُذْنِبِينَ الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَ لَيْسَ لَهُمْ إِمَامٌ وَ لَا يَعْرِفُونَ وَ لَا يَتَكَلَّمُ فَقَالَ أَمَّا هَؤُلَاءِ فَإِنَّهُمْ فِي حُفْرَتِهِمْ لَا يَخْرُجُونَ مِنْهَا فَمَنْ كَانَ مِنْهُمْ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ وَ لَمْ يَظْهَرْ مِنْهُ عَدَاوَةٌ فَإِنَّهُ يُخَدُّ لَهُ خَدٌّ إِلَى الْجَنَّةِ الَّتِي خَلَقَهَا اللَّهُ فِي الْمَغْرِبِ فَيَدْخُلُ عَلَيْهِ مِنْهَا الرُّوحُ فِي حُفْرَتِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَيَلْقَى اللَّهَ فَيَحَاسِبُهُ بِحَسَنَاتِهِ وَ سَيِّئَاتِهِ فَمَا إِلَى الْجَنَّةِ وَ إِمَّا إِلَى النَّارِ فَهَؤُلَاءِ مَوْفُوقُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ قَالَ وَ كَذَلِكَ يَفْعَلُ اللَّهُ بِالْمُسْتَضْعَفِينَ وَ الْبُلْهَةِ وَ الْأَطْفَالِ وَ أَوْلَادِ الْمُسْلِمِينَ الَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ فَأَمَّا النَّصَابُ مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ فَإِنَّهُمْ يُخَدُّ لَهُمْ خَدٌّ إِلَى النَّارِ الَّتِي خَلَقَهَا اللَّهُ فِي الْمَشْرِقِ فَيَدْخُلُ عَلَيْهِمْ مِنْهَا اللَّهَبُ وَ الشَّرَرُ وَ الدُّخَانُ وَ فَوْرَةُ الْحَمِيمِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ مَصِيرُهُمْ إِلَى الْحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسَجَّرُونَ ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ **أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ** أَيْنَ إِمَامُكُمْ الَّذِي اتَّخَذْتُمُوهُ دُونَ الْإِمَامِ الَّذِي جَعَلَهُ اللَّهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا. الكافي ۳/ ۲۴۶-۲۴۷، ح ۱.

کناسی روایت می کند که از امام باقر علیه السلام پرسیدم: مردم می گویند که آب فرات ما از بهشت سرچشمه می گیرد، چگونه آن از مغرب می آید و چشمه ها و مسیل ها در آن می ریزند؟! وی گوید: من به پاسخ امام باقر علیه السلام گوش فرا دادم و ایشان در جواب من فرمودند: همانا خداوند بهشتی دارد که آن را در مغرب آفریده است و آب فرات از آن خارج می شود. ارواح مؤمنان در هر شامگاه، از قبرهایشان به سمت آن می روند و بر روی میوه های آن می افتند و از آن می خورند و بهره مند می گردند و با هم دیدار می کنند و با یکدیگر آشنا می شوند. با ظهور سپیده دم، آنان از بهشت بیرون می شوند و در آسمان و بین آسمان و زمین شروع به رفت و آمد می کنند و با طلوع خورشید، به قبرهایشان می روند. آن ها در آسمان، یکدیگر را دیدار می کنند و با هم آشنا می شوند. ایشان در ادامه فرمودند: و خداوند آتشی در مشرق دارد، که آن را برای اسکان روح کافران آفریده و آنان از زقوم آن می خورند و در شب از آب جوشان آن می نوشند و آن گاه که سپیده دم سرزند، به وادی ای در یمن می روند که به آن برهوت گفته می شود که از آتش های دنیا سوزنده تر است. آنان در آن جا با یکدیگر ملاقات می کنند و با یکدیگر آشنا می شوند و در شامگاه به آتش بازی کردند و پیوسته تا روز قیامت حالشان این چنین است. او می گوید: پرسیدم: خداوند خیرتان دهد، حال موحدانی که به نبوت محمد صلی الله علیه و آله و سلم اذعان دارند، اما از جمله مسلمانان گناه کاری هستند که بدون امام می میرند و از ولایت شما آگاهی ندارند، چگونه است؟ ایشان فرمودند: اینان در قبرهایشان می مانند و از آن خارج نمی شوند و هر کس که کار نیکی داشته باشد و دشمنی و عداوتی از او سر نزده باشد، گونه او را به سوی بهشت می گردانند که خداوند در مغرب آفریده است و از جانب آن تا روز قیامت، باد ملایمی به قبرش وزیده می شود و سپس به دیدار خداوند می رود و خداوند، نیکی ها و

گناهان او را محاسبه می کند و در نهایت، یا به بهشت می رود و یا وارد جهنم می شود. قضیه اینان موکول به خداوند است. خداوند با مستضعفان و دیوانگان و کودکان و مسلمان زادگانی که قبل از سن بلوغ مرده اند نیز چنین کند. اما ناصبی هایی که به سوی قبله نماز می خوانند، خداوند گونه آنان را به سوی جهنمی قرار می دهد که در مشرق آفریده است و تا روز قیامت از آن جانب، زبانه آتش و گدازه و دود و فیضان های حمیم به سوی آنان می آید و در نهایت می روند به الحمیم ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ. سپس به آن ها گفته می شود: أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ؟ کجاست امامتان که او را به جای امامی که خداوند برای مردم برگزیده بود، انتخاب کردید.

المؤمنون ۱۱۰-۱۰۱

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ (۱۰۱) فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۱۰۲) وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ (۱۰۳) تَلَفُّحٌ وَجُوهُهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ (۱۰۴) أَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ (۱۰۵) قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ (۱۰۶) رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ (۱۰۷) قَالَ اخْسَرُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ (۱۰۸) إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِنْ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ (۱۰۹) فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سِحْرِيًّا حَتَّىٰ أَنْسَوْكُمْ ذِكْرِي وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ (۱۱۰)

پس آنگاه که در صور دمید شود [دیگر] میانشان نسبت خویشاوندی وجود ندارد و از [حال] یکدیگر نمی پرسند (۱۰۱) پس کسانی که کفه میزان [اعمال] آنان سنگین باشد ایشان رستگار اند (۱۰۲) و کسانی که کفه میزان [اعمال] شان سبک باشد آنان به خوشترین زیان زده و همیشه در جهنم می مانند (۱۰۳) آتش چهره آن ها را می سوزاند و آنان در آن جاترش رویند (۱۰۴) آیا آیات من بر شما خوانده نمی شد و [همواره] آن را مورد تکذیب قرار نمی دادید (۱۰۵) می گویند پروردگار اشقاوت ما بر ما چیره شد و ما مردمی گمراه بودیم (۱۰۶) پروردگار ما را از انجایرون بر پس اگر باز هم [به بدی] برگشتیم در آن صورت ستمگر خواهیم بود (۱۰۷) می فرماید [بروید] در آن کم شوید و با من سخن مگویید (۱۰۸) در حقیقت دسته ای از بندگان من بودند که می گفتند پروردگار ایمان آوردیم بر ما بخشای و به ما رحم کن [که] تو بهترین مهربانی (۱۰۹) و شما آنان [=مؤمنان] را به ریشخند گرفتید تا [با این کار] یاد مرا از خاطرتان بردند و شما بر آنان می خندیدید (۱۱۰)

حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَنَّ صَفِيَّةَ بِنْتَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ مَاتَ ابْنُ لَهَا فَأَقْبَلَتْ فَقَالَ لَهَا الثَّانِي غَطِّي قُرْطُكَ فَإِنَّ قَرَابَتَكَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لَا تَنْفَعُكَ شَيْئًا، فَقَالَتْ لَهُ هَلْ رَأَيْتَ لِي قُرْطًا يَا ابْنَ اللَّخْنَاءِ، ثُمَّ دَخَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَخْبَرَتْهُ بِذَلِكَ وَبَكَتْ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَتَادَى الصَّلَاةَ جَامِعَةً، فَاجْتَمَعَ النَّاسُ فَقَالَ مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَزْعُمُونَ أَنَّ قَرَابَتِي لَا تَنْفَعُ - لَوْ قَدْ قَرُبْتُ الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ لَشَفَعْتُ فِي أَحْوَجِكُمْ تفسير القمي ۲/ ۱۸۸.

حنان بن سدير، از پدرش، از امام جعفر صادق عليه السلام روايت کرده که فرمود: صفیه، دختر عبدالمطلب فرزندی داشت که مُرد، پس به پیش آمد و عمر بن خطاب به او گفت: گوشواره ات را بپوشان، چرا که خویشاوندی تو با رسول الله صلی الله علیه و آله سودی برایت ندارد. او به عمر گفت: آیا تو گوشواره مرا دیدی، ای ختنه ناشده؟! پس نزد رسول الله صلی الله علیه و آله رفت و

اورا از این موضوع با خبر کرد و گریست. رسول الله صلی الله علیه و آله خارج شد و ندا داد: نماز جماعت است، پس مردم جمع شدند و گفت: چیست در سر قومی که فکر می کنند خویشاوندی با من سودی ندارد؟! اگر من در مقام محمود قرار گرفتم، برای ضعیف ترین شما شفاعت می کنم.

عَنْ عِيسَى بْنِ دَاوُدَ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ** قَالَ نَزَلَتْ فِيْنَا. تأويل الآيات ۱/ ۳۵۶، ح ۹.

عیسی بن داود، از امام موسی کاظم، از امام صادق، از امام باقر صلوات الله علیهم اجمعین روایت می کند که راجع به این آیه از ایشان سؤال کردم: **فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ** فرمود: این آیه در شأن ما نازل شده است.

عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْهَمْدَانِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ الرِّضَا عليه السلام يَقُولُ مَنْ أَحَبَّ عَاصِيًا فَهُوَ عَاصٍ وَمَنْ أَحَبَّ مُطِيعًا فَهُوَ مُطِيعٌ وَمَنْ أَعَانَ ظَالِمًا فَهُوَ ظَالِمٌ وَمَنْ خَدَلَ عَادِلًا فَهُوَ ظَالِمٌ إِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَ اللَّهِ وَبَيْنَ أَحَدٍ قَرَابَةٌ وَلَا يَنَالُ أَحَدٌ وَلَايَةَ اللَّهِ إِلَّا بِالطَّاعَةِ وَلَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِبَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ابْتِغَاءً لِيَأْتِيَنِي بِأَعْمَالِكُمْ لَا بِأَحْسَابِكُمْ وَأَنْسَابِكُمْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى **فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ.** عیون أخبار الرضا عليه السلام ۲/ ۴۳۷، ح ۸.

محمد همدانی روایت کرد که گفت: از حضرت رضا علیه السلام شنیدم می فرمود: هر کس شخص معصیت کاری را دوست بدارد او خود معصیت کار است، و هر کس مطیعی را دوست بدارد او مطیع است، و هر کس ستمکاری را اعانت نماید خود ظالم است، و هر کس عادل را پشتیبانی نکند خود ستمکار است، آری میان خدا و احدی خویشی نیست، و هیچ کس بولایت و دوستی خداوند نرسد مگر از راه طاعت، و رسول خدا صلی الله علیه و آله و فرزندان عبد المطلب فرمود: با اعمال نیک خود نزد من آئید نه با نسبهای خود، و خداوند متعال می فرماید: **فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ** * **فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ** * **وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ.**

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ **فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ** فَإِنَّهُ رَدَّ عَلَى مَنْ يَفْتَخِرُ بِالْأَنْسَابِ قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام لَا يَتَقَدَّمُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَدٌ إِلَّا بِالْأَعْمَالِ وَالذَّلِيلُ عَلَى ذَلِكَ قَوْلُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ الْعَرَبِيَّةَ لَيْسَتْ بِأَبٍ وَآلِدٍ وَإِنَّمَا هُوَ لِسَانٌ نَاطِقٌ فَمَنْ تَكَلَّمَ بِهِ فَهُوَ عَرَبِيٌّ أَلَا إِنَّكُمْ وُلْدُ آدَمَ وَآدَمُ مِنْ تُرَابٍ وَاللَّهُ لَعَبْدٌ حَبَشِيٌّ أَطَاعَ اللَّهُ خَيْرٌ مِنْ سَيِّدٍ قُرَشِيٍّ عَاصٍ لِلَّهِ وَإِنْ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَثْقَاكُمْ..... . تفسير القمي ۲/ ۹۴.

علی بن ابراهیم می گوید: این آیه: **فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ** پاسخی است به کسانی که به اصل و نسب خود افتخار می کنند. امام صادق علیه السلام می فرماید: تنها ملاک سنجش شما در روز قیامت، اعمال شماست، چرا که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: عرب بودن به این نیست که پدر انسان عرب باشد، بل که این یک لهجه و زبان است؛ هر کس به آن زبان صحبت کند عرب است. شما همه از آدم به وجود آمده اید و آدم از خاک است و به خدا سوگند، بنده حبشی

که مطیع خداوند باشد، در نزد خداوند از بزرگ قریبی که از فرمان خدا سر باز زند، عزیزتر و گرامی تر است و گرامی ترین شما نزد خداوند پرهیزگارترین شماست.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ... وَ مِنْهُمْ أَيْمَةُ الْكُفْرِ وَ لَا يُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا وَ لَا يَعْبَأُ بِهِمْ لِأَنَّهُمْ لَمْ يَعْبُوا بِأَمْرِهِ وَ نَهْيِهِ وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ هُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ - تَلْفَحُ وَجُوهُهُمْ النَّارُ وَ هُمْ فِيهَا كَالْحِوْنِ الاحتجاج / ۴۴۴.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....و برخی از ایشان سران کفر و حکام ضلالت و ارباب ظلم و شقاوتند، لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا عاری از وزن اعتبار و اعتنائی، زیرا در دنیا هیچ اعتنایی به امر و نهی حضرت حق تا روز قیامت نداشتند، و ایشان روز قیامت فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ - تَلْفَحُ وَجُوهُهُمْ النَّارُ وَ هُمْ فِيهَا كَالْحِوْنِ.....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا قَالَ بِأَعْمَالِهِمْ شَقُّوا. التوحيد / ۳۵۶، ح ۲.

امام صادق علیه السلام در مورد این آیه: قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا فرمود: اعمالشان مایه بدبختی آنها شد.

المؤمنون ۱۱۸-۱۱۱

إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ (۱۱۱) قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ (۱۱۲) قَالُوا الْبَيْنَا يَوْمًا وَبَعْضَ يَوْمٍ فَالْعَادِينَ (۱۱۳) قَالَ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ (۱۱۴) أَحْسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَادًا وَ أَنْتُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (۱۱۵) فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ (۱۱۶) وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ (۱۱۷) وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ (۱۱۸)

من [هم] امروز به [پاس] آنکه صبر کردند بدانان پاداش دادم آری ایشانند که رستگار اند (۱۱۱) می فرماید چه مدت به عدد سالها در زمین ماندید (۱۱۲) می گویند یک روز یا پاره ای از یک روز ماندیم از شماگران [خود] پیرس (۱۱۳) می فرماید جز اندکی درنگ نکردید کاش شما می دانستید (۱۱۴) آیا پنداشتید که شمارا بیهوده آفرید ایم و اینکه شباهه سوی ما باز گردانید نمی شوید (۱۱۵) پس والاست خدا فرمانروای برحق خدایی جز او نیست [اوست] پروردگار عرش گرانمایه (۱۱۶) و هر کس با خدا معبود دیگری بخواند برای آن برهانی نخواهد داشت و حسابش فقط با پروردگارش می باشد در حقیقت کافران رستگار نمی شوند (۱۱۷) و بگو پروردگار! ببخشای و رحمت کن [که] تو بهترین بخشاینده گانی (۱۱۸)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ قَرَأَ عَشْرَ آيَاتٍ فِي لَيْلَةٍ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ وَ مَنْ قَرَأَ خَمْسِينَ آيَةً كُتِبَ مِنَ الذَّاكِرِينَ وَ مَنْ قَرَأَ مِائَةَ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْقَانِتِينَ وَ مَنْ قَرَأَ مِائَتِي آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْخَاشِعِينَ وَ مَنْ قَرَأَ ثَلَاثَ مِائَةِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْفَائِزِينَ وَ مَنْ قَرَأَ خَمْسَ مِائَةِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْمُجْتَهِدِينَ وَ مَنْ قَرَأَ أَلْفَ آيَةٍ كُتِبَ لَهُ قِنْطَارٌ مِنْ تِبْرِ الْقِنْطَارِ خَمْسَةَ عَشَرَ أَلْفَ مِثْقَالٍ مِنْ ذَهَبٍ وَ الْمِثْقَالُ أَرْبَعَةُ وَ عِشْرُونَ قِيرَاطًا أَصْغَرُهَا مِثْلُ جَبَلٍ أَحَدٍ وَ أَكْبَرُهَا مَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ. الكافي / ۶/۲۱۲

حضرت باقر علیه السلام فرمود: که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرموده: هر کس در یک شب ده آیه از قرآن بخواند از غالفین نوشته نشود، و هر کس پنجاه آیه بخواند در زمره ذاکرین نوشته شود و هر کس صد آیه بخواند در زمره قانتین نوشته شود، و

هرکس دویست آیه بخواند از خاشعین نوشته شود، و هر که سیصد آیه بخواند از فائزین نوشته شود، و هر که پانصد آیه بخواند از جمله مجتهدین نوشته شود، و هر که هزار آیه بخواند برای او یک قنطار از طلا نوشته شود و قنطار پانزده هزار مثقال طلا است، که هر مثقالی بیست و چهار قیراط است که کوچکترین آنها باندازه کوه احد و بزرگترین آنها باندازه آن چه میان زمین و آسمان است

حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عُمَارَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَأَلْتُ الصَّادِقَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ عليه السلام فَقُلْتُ لَهُ لِمَ خَلَقَ اللَّهُ الْخَلْقَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَمْ يَخْلُقْ خَلْقَهُ عَبَثًا وَلَمْ يَتْرُكْهُمْ سُدىً بَلْ خَلَقَهُمْ لِإِظْهَارِ قُدْرَتِهِ وَلِيُكَلِّفَهُمْ طَاعَتَهُ فَيَسْتَوْجِبُوا بِذَلِكَ رِضْوَانَهُ وَ مَا خَلَقَهُمْ لِيَجْلِبَ مِنْهُمْ مَنْفَعَةٌ وَلَا لِيُدْفَعَ بِهِمْ مَضَرَّةٌ بَلْ خَلَقَهُمْ لِيَنْفَعَهُمْ وَيُوصِلَهُمْ إِلَى نَعِيمٍ الْأَبَدِ. علل الشرايع/ ۹، ح ۲.

محمد بن عماره از پدرش نقل کرده که وی گفت: از حضرت جعفر بن محمد علیهما السلام پرسیدم: خداوند متعال برای چه مخلوقات را آفرید؟ حضرت فرمودند: خداوند تبارک و تعالی مخلوقات را بیهوده نیافرید و آنها را بازیه قرار نداد بل که آفریدشان تا: اظهار قدرت کرده باشد. آنها را به اطاعت خویش مکلف نموده تا بدین ترتیب مستحق رضوانش شوند. و خلقشان نکرد تا نفعی عائدش شده یا ضرری از خود دفع نماید بل که ایجادشان نمود تا به آنها نفع رسانده و بدین وسیله به نعمت جاویدشان برساند.

عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ زِيَادٍ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لَجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِنَّا خُلِقْنَا لِلْعَجَبِ قَالَ وَمَا ذَاكَ لِلَّهِ أَنْتَ قَالَ خُلِقْنَا لِلْفَنَاءِ فَقَالَ مَهْ يَا ابْنَ أَخٍ خُلِقْنَا لِلْبَقَاءِ وَكَيْفَ تَفْنَى جَنَّةٌ لَا تَبِيدُ وَنَارٌ لَا تَحْمَدُ وَلَكِنْ قُلْ إِنَّمَا نَتَحَرَّكُ مِنْ دَارٍ إِلَى دَارٍ. علل الشرايع/ ۱۱، ح ۵.

مسعدة بن زیاد نقل کرده، وی گفت: مردی محضر امام جعفر بن محمد الصادق علیهما السلام عرض کرد: ای ابا عبد الله آیا ما برای خود بینی آفریده شده ایم؟ حضرت فرمودند: خودبینی چیست؟ برای خدا بینی تو آفریده شده ای عرض کرد: برای فناء و نابودی خلق شده ایم؟ حضرت فرمودند: ساکت باش برادر زاده، ما برای بقاء آفریده شده ایم نه فناء. و چگونه فانی می شود بهشتی که زوال نداشته و دوزخی که خاموش نمی شود، پس بگو: ما از خانه ای به خانه دیگر منتقل می شویم.

۲۴. النور

النور ۱۰-۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سُورَةُ أَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنْزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (۱) الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (۲) الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرِّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ (۳) وَالَّذِينَ يُرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ

فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (۴) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۵) وَالَّذِينَ يَزْمُونَ أَرْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ (۶) وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ (۷) وَيَدْرَأُ عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ (۸) وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ (۹) وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان [این] سوره ای است که آن را نازل و آن را فرض گردانیدیم و در آن آیاتی روشن فرو فرستادیم باشد که شما پند پذیرید (۱) به هر زن زناکار و مرد زناکاری صد تازیانه بنید و اگر به خدا و روز بازپسین ایمان دارید در کار دین خدا نسبت به آن دودلسوزی نکنید و باید گروهی از مؤمنان در کفر آن دو حضور یابند (۲) مرد زناکار جز زن زناکار یا مشرک را به همسری نگیرد و زن زناکار یا مشرک را به زنی نگیرد و بر مؤمنان این [امر] حرام گردید است (۳) و کسانی که نسبت زنا به زنان شوهردار می دهند سپس چهار گواه نمی آورند هشتاد تازیانه به آنان بنید و هیچگاه شهادتی از آن ها نپذیرید و اینانند که خود فاسقند (۴) مگر کسانی که بعد از آن [بهتان] توبه کرده و به صلاح آمده باشند که خدا البته آمرزنده مهریان است (۵) و کسانی که به همسران خود نسبت زنا می دهند و جز خودشان گواهانی [دیگر] ندارند هر یک از آنان [باید] چهار بار به خدا سوگند یاد کند که او قطعاً از راستگویان است (۶) و گواهی در دفعه پنجم این است که [شوهر بگوید] لعنت خدا بر او باد اگر از دروغگویان باشد (۷) و از زن [کیفر ساقطی شود در صورتی که چهار بار به خدا سوگند یاد کند که [شوهر] او جدا از دروغگویان است (۸) و گواهی [پنجم آنکه] خشم خدا بر او باد اگر [شوهرش] از راستگویان باشد (۹) و اگر فضل و رحمت خدا بر شما نبود و اینکه خدا توبه پذیر سخیل کار است [رسوای شدید] (۱۰)

عَنْ زُرَّارَةَ قَالَتْ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً** قَالَ هُنَّ نِسَاءُ مَشْهُورَاتٍ بِالزَّانَا وَ رِجَالٌ مَشْهُورُونَ بِالزَّانَا شُهِرُوا وَ عُرِفُوا بِهِ وَ النَّاسُ الْيَوْمَ بِذَلِكَ الْمَنْزِلِ فَمَنْ أَقِيمَ عَلَيْهِ حَدُّ الزَّانَا أَوْ مُتَّهَمٌ بِالزَّانَا لَمْ يَنْبَغِ لِأَحَدٍ أَنْ يُنَاقِضَهُ حَتَّى يَعْرِفَ مِنْهُ التَّوْبَةَ.. الكافي ۵/ ۳۵۴، ح ۱.

زراره روایت کرده که از امام صادق علیه السلام در باره **الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً** پرسیدم که ایشان فرمود: منظور زنان و مردانی هستند که مشهور و شناخته شده به زنا هستند و همه، آنان را به چنین شائی می شناسند و مردم امروزه در چنین منزلتی هستند. یعنی هر کس حد زنا بر او جاری شده باشد یا متهم به زنا باشد، سزاوار نیست کسی با او ازدواج کند، مگر این که بداند او توبه کرده است.

عن محمد بن سالم، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ... وَأَنْزَلَ بِالْمَدِينَةِ **الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَ الزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَ حُرْمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ** فَلَمْ يُسَمَّ اللَّهُ الزَّانِي مُؤْمِنًا وَ لَا الزَّانِيَةُ مُؤْمِنَةً وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَيْسَ يَمْتَرِي فِيهِ أَهْلُ الْعِلْمِ أَنَّهُ قَالَ لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَ هُوَ مُؤْمِنٌ وَ لَا يَسْرِقُ السَّارِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَإِنَّهُ إِذَا فَعَلَ ذَلِكَ خُلِعَ عَنْهُ الْإِيمَانُ كَخُلْعِ الْقَمِيصِ.... الكافي ۴/ ۳۲، ح ۱.

محمد بن سالم از امام باقر علیه السلام روایت نموده :..... و در مدینه نازل فرمود: **الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَ الزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَ حُرْمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ** پس خدا زن و مرد زناکار را مؤمن ننماید است، و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرموده : و دانشمندان در این گفته شک ندارند، زناکار هنگامی که زنا می کند مؤمن نیست، و دزد هنگامی که دزدی می کند مؤمن نیست، زیرا هنگامی که آن کار را می کند، ایمان از او بر کنار شود، مانند بر کناری پیراهن از تن انسان.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا وَإِنْ صَامَ وَصَلَّى وَزَعَمَ أَنَّهُ مُسْلِمٌ مَنْ إِذَا اثْتَمِنَ خَانَ وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَ إِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ فِي كِتَابِهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ وَقَالَ أَنْ لَعْنَتَ اللَّهُ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ وَفِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا. الكافي ۲/ ۲۹۰-۲۹۱، ح ۸.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: سه صفت است که هر که داشته باشد منافق است، اگر چه اهل نماز و روزه باشد و خود را مسلمان پندارد: کسی که چون امانت بدو سپارند خیانت کند، چون خبری دهد دروغ گوید، هرگاه وعده دهد خلف کند، خدای عزوجل در کتابش فرموده است: إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ وَقَالَ أَنْ لَعْنَتَ اللَّهُ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ فرموده: وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ (۱۱) لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُبِينٌ (۱۲) لَوْلَا جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَئِكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ (۱۳) وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ (۱۴) إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ (۱۵) وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ (۱۶) يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (۱۷) وَبَيَّنَّ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (۱۸) إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (۱۹) وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رءُوفٌ رَحِيمٌ (۲۰)

در حقیقت کسانی که آن بهتان [داستان افک] را [در میان] آوردند دسته ای از شما بودند آن [تهمت] را شری برای خود تصور مکنید بلکه برای شما در آن مصطلقی [بوده] است برای هر مردی از آنان [که در این کار دست داشته] همان گناهی است که مرتکب شده است و آن کس از ایشان که قسمت عمل آن را به گردن گرفته است عذابی سخت خواهد داشت (۱۱) چرا هنگامی که آن [بهتان] را شنیدید مردان و زنان مؤمن نیک به خود نبردند و نگفتند این بهتانی آشکار است (۱۲) چرا چهار گواه بر [صحت] آن [بهتان] نیاوردند پس چون گواهان [لازم] را نیاورده اند اینانند که نزد خدا دروغگو یابند (۱۳) و اگر فضل خدا و رحمتش در دنیا و آخرت بر شما نبود قطعاً به [سزای] آن چه در آن به دخالت پرداختید به شما عذابی بزرگ می رسید (۱۴) آنگاه که آن [بهتان] را از زبان یکدیگری گرفتید و باز بانهای خود چیزی را که بدان علم نداشتید می گفتید و می پنداشتید که کاری سهل و ساده است باینکه آن [امر] نزد خدا بس بزرگ بود (۱۵) و اگر نه [چرا وقتی] آن را شنیدید نگفتید برای ماسزاوار نیست که در این [موضوع] سخن گویم [خداوند] تو منزه ای این بهتانی بزرگ است (۱۶) خدا اندر زنان می دهد که هیچ گاه دیگر مثل آن را اگر مؤمنید تکرار نکنید (۱۷) و خدا برای شما آیات [خود] را بیان می کند و خدا دانای سنجید کار است (۱۸) کسانی که دوست دارند که زشتکاری در میان آنان که ایمان آورده اند شیوع پیدا کند برای آنان در دنیا و آخرت عذابی پردرد خواهد بود و خدا [است که] می داند و شما نمی دانید (۱۹) و اگر فضل و رحمت خدا بر شما نبود و اینکه خدا رئوف و مهربان است [محازات سختی در انتظار تان بود] (۲۰)

عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ لَمَّا مَاتَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ حَزَنَ عَلَيْهِ حُزْنًا شَدِيدًا فَقَالَتْ عَائِشَةُ مَا الَّذِي يَحْزُنُكَ عَلَيْهِ فَمَا هُوَ إِلَّا ابْنُ جَرِيحٍ، فَبَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلِيًّا وَأَمَرَهُ بِقَتْلِهِ فَذَهَبَ عَلِيُّ عليه السلام إِلَيْهِ وَمَعَهُ السَّيْفُ وَكَانَ جَرِيحُ الْقَبْطِيُّ فِي حَائِطٍ وَصَرَبَ عَلِيُّ عليه السلام بَابَ الْبُسْتَانِ فَأَقْبَلَ إِلَيْهِ جَرِيحٌ لِيَفْتَحَ لَهُ الْبَابَ فَلَمَّا رَأَى عَلِيًّا عليه السلام عَرَفَ فِي وَجْهِهِ الْغَضَبَ فَأَذْبَرَ رَاجِعًا وَلَمْ يَفْتَحِ الْبَابَ فَوَثَبَ عَلِيُّ عليه السلام عَلَى الْحَائِطِ وَنَزَلَ إِلَى الْبُسْتَانِ وَاتَّبَعَهُ وَوَلَّى جَرِيحٌ مُدْبِرًا فَلَمَّا خَشِيَ أَنْ يُرْهِقَهُ صَعِدَ فِي تَحْلَةٍ وَصَعِدَ عَلِيُّ عليه السلام فِي أُثْرِهِ فَلَمَّا دَنَا مِنْهُ رَمَى بِنَفْسِهِ مِنْ فَوْقِ التَّحْلَةِ فَبَدَتْ عَوْرَتُهُ فَإِذَا لَيْسَ لَهُ مَا لِلرِّجَالِ وَلَا مَا لِلنِّسَاءِ فَانْصَرَفَ عَلِيُّ عليه السلام إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِذَا بَعَثْتَنِي فِي الْأَمْرِ أَكُونُ فِيهِ كَالْمِسْمَارِ الْمُخْمَى فِي الْوَتَرِ [الْوَبَر] أَمْ أَتَّبْتُ قَالَ فَقَالَ لَا بَلْ أَتَّبْتُ، فَقَالَ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا لَهُ مَا لِلرِّجَالِ وَلَا مَا لِلنِّسَاءِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يَصْرِفُ عَنَّا السُّوءَ أَهْلَ الْبَيْتِ

تفسير القمي ۲/ ۹۹-۱۰۰.

زراره روایت کرده است که از امام باقر علیه السلام شنیدم که می فرمود: وقتی ابراهیم فرزند رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم از دنیا رفت، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بسیار اندوهگین شد. عایشه گفت: چه چیزی باعث شده تا این گونه ناراحت شوی؟ ابراهیم که فرزند جریح است. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم که این حرف را شنید، علی علیه السلام را فرستاد تا جریح را به قتل برساند. علی علیه السلام شمشیر خود را برداشت و به سوی او شتافت. جریح قبطی در باغی بود. علی علیه السلام در باغ را زد. جریح آمد که در را باز کند. وقتی دید چهره علی علیه السلام خشمناک است، بازگشت و در را باز نکرد و علی علیه السلام از دیوار وارد باغ شد و او را دنبال کرد. جریح که پا به فرار گذاشته بود، از سر ترس به بالای درخت خرمايي پناه برد و علی علیه السلام هم به دنبال او از درخت بالا رفت و هنگامی که به جریح نزدیک شد، او خود را از بالای درخت به پایین انداخت و عورت او نمایان شد و مشخص شد در او نه نشان مردانگی و نه نشان زنانگی است. در این حال بود که علی علیه السلام به نزد پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بازگشت و عرض کرد: ای رسول خدا، وقتی مرا در پی مأموریت می فرستی، آیا هم چون میخ گذاخته نهاده در پشم باشم یا این که تحقیق کنم؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: تحقیق کن. حضرت علیه السلام عرضه داشت: سوگند به کسی که تو را به حق برانگیخت، جریح را نه نشان از مردانگی است و نه نشان از زنانگی. پس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: سپاس خدایی را که شر و بدی را از ما اهل بیت دور می گرداند.

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام: لَا تَدْعِ الْيَقِينَ بِالْشَكِّ وَالْمَكْشُوفَ بِالْخَفِيِّ وَلَا تَحْكُمْ مَا لَمْ تَرَهُ بِمَا تُرَوَّى عَنْهُ قَدْ عَظَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَمْرَ الْغَيْبَةِ وَ سُوءَ الظَّنِّ بِإِخْوَانِكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَكَيْفَ بِالْجُرْأَةِ عَلَى إِطْلَاقِ قَوْلٍ وَاعْتِقَادِ زُورٍ وَبُهْتَانٍ فِي أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ تَلْقَوْنَهُ بِالْأَسْنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ وَمَا دُمْتُ تَجِدُ إِلَى تَحْسِينِ الْقَوْلِ وَالْفِعْلِ فِي غَيْبَتِكَ.... مصباح الشريعة / ۶۷.

امام صادق علیه السلام فرمودند: یقین را رها مکن و به ریسمان شک چنگ می نداز و آنچه را که آشکار است و امگذار و به آنچه که مخفی و پوشیده است تمسک منما و بر آنچه نمی بینی به واسطه آنچه که از آن شنیده ای و برایت گفته اند ، حکمی مکن. خداوند گناه غیبت و سوء ظن به برادران مؤمنان را بزرگ دانسته است ؛ پس چگونه جرات بر بهتان بستن بر اصحاب

رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم توان داشت؟! خدای عزّوجلّ فرماید: تَلَقَّوْنَهُ بِالْإِسْنَةِ كُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ و مادام که می توانی در غیبت و حضور مردم سخن نیک بگویی ، جز آن ممکن.....

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَيْلٍ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ الرَّجُلُ مِنْ إِخْوَانِي بَلَغَنِي عَنْهُ الشَّيْءُ الَّذِي أَكْرَهُهُ فَأَسْأَلُهُ عَنْهُ فَيُنْكِرُ ذَلِكَ وَ قَدْ أَخْبَرَنِي عَنْهُ قَوْمٌ ثِقَاتٌ فَقَالَ لِي يَا مُحَمَّدُ كَذَّبَ سَمْعَكَ وَ بَصَرَكَ عَنْ أَخِيكَ وَ إِنْ شَهِدَ عِنْدَكَ خَمْسُونَ قَسَامَةً وَ قَالَ لَكَ قَوْلٌ [قُولَا] فَصَدَّقَهُ وَ كَذَّبَهُمْ وَ لَا تُذِيعَنَّ عَلَيْهِ شَيْئًا تَشِينُهُ بِهِ وَ تَهْدِمُ بِهِ مَرْوَتَهُ فَيَكُونُ [تَقْتَكُونَ] مِنَ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ **الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ**. ثواب الأعمال / ٢٩٥، ح ١.

محمّد بن فضیل، از امام رضا علیه السلام، روایت کرده که به ایشان عرض کردم: در باره یکی از دوستانم به من مطلبی رسیده که آن را زشت می دانم از او در آن باره سؤال کنم و آن را منکرمی شود در حالی که از افرادی مطمئن در باره او به من خبر رسیده است. آن امام علیه السلام فرمود: ای محمد! در باره برادرت، گوش و چشم خویش را باور مکن و اگر پنجاه نفر برای تو قسم یاد کردند و حرفی به تو زدند، پس سخن دوست را باور کن، اما سخن آنان را باور نکن و چیزی را که باعث رسوایی او شود و آبروی او را ببرد، ترویج مکن؛ چرا که در این صورت از آن دسته افراد خواهی بود که خداوند در قرآن در باره آنان می فرماید: إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ قَالَ فِي مُؤْمِنٍ مَا رَأَتْهُ عَيْنَاهُ وَسَمِعَتْهُ أُذُنَاهُ فَهُوَ مِنَ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ. الكافي ٢/ ٣٥٧، ح ٢.

امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که در باره مؤمنی آن چه را چشمانش دیده و گوش‌هایش شنیده به زبان راند، پس او از جمله کسانی است که خداوند عزّ وجل در باره آنان فرموده است: **إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ**.

النُّور ٣٠-٢١

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (٢١) وَلَا يَأْتِلُ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِيَ الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْبُوا وَيُطْفِئُوا أَلَّا تَحْبُونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٢٢) إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (٢٣) يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢٤) يَوْمَئِذٍ يُوفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ (٢٥) الْحَبِيثَاتُ لِلْحَبِيثِينَ وَالْحَبِيثُونَ لِلْحَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ (٢٦) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَاسْأَلُوا عَلَىٰ أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (٢٧) فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ

يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ (۲۸) لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ
مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ (۲۹) قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَعْضُوا مِنْ أُنْبُسَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا أَرْوَاحَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ
إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ (۳۰)

ای کسانی که ایمان آورده اید پای از پی گامهای شیطان منهد و هر کس پای بر جای گامهای شیطان نهد [بدانکه] او به زشتکاری و ناپسندوای دارد و اگر فضل خدا و
رحمتش بر شما نبود هرگز هیچ کس از شما پاك نمی شد ولی [این] خداست که هر کس را بخواد پاك می گرداند و خدا [است که] شنوای داناست (۲۱) و سرمایه داران و
فراخ دولتان شما نباید از دادن [مال] به خویشاوندان و تهیدستان و مهاجران راه خدا دریغ ورزند و باید عفو کنند و گذشت نمایند مگر دوست ندارید که خدا بر شما ببخشد و
خدا آمرزنده مهربان است (۲۲) بی گمان کسانی که به زنان پاکدامن بی خبر [از همه جا] و با ایمان نسبت زنای دهند در دنیا و آخرت لعنت شده اند و برای آن ها عذابی
سخت خواهد بود (۲۳) در روزی که زبان و دستها و پاهایشان بر ضد آنان برای آن چه انجام می دادند شهادت می دهند (۲۴) آن روز خدا جزای شایسته آنان را به طور کامل
می دهد و خواهند دانست که خدا همان حقیقت آشکار است (۲۵) زنان پلید برای مردان پلیدند و مردان پلید برای زنان پلید و زنان پاك برای مردان پاكند و مردان پاك
برای زنان پاك اینان از آن چه درباره ایشان می گویند برکنارند برای آنان آمرزش و روزی نیكو خواهد بود (۲۶) ای کسانی که ایمان آورده اید به خانه هایی که خانه های
شمانیست داخل مشوید تا اجازه بگیری و بر اهل آن سلام گوید این برای شما بهتر است باشد که پند گیرید (۲۷) و اگر کسی را در آن نیافتید پس داخل آن مشوید تا به شما
اجازه داده شود و اگر به شما گفته شد برگردید برگردید که آن برای شما سازوارتر است و خدا به آن چه انجام می دهید داناست (۲۸) بر شما گناهی نیست که به خانه های
غیر مسکونی که در آن ها برای شما استفاده ای است داخل شوید و خدا آن چه را آشکار و آن چه را پنهان می داری می داند (۲۹) به مردان با ایمان بگوید و فرو نهند و
پاکدامنی ورزند که این برای آنان پاکیزه تر است زیرا خدا به آن چه می کنند آگاه است (۳۰)

من كلام له عليه السلام قاله قبل موته على سبيل الوصية لما ضربه ابن ملجم لعنه الله:.... إِنَّ أَبَقَ فَأَنَا وَلِيَّ دَمِي وَإِنْ أَفْنُ فَالْفَنَاءُ مِيعَادِي وَإِنْ
أَعْفُ فَالْعَفْوُ لِي قُرْبَةٌ وَهُوَ لَكُمْ حَسَنَةٌ فَاعْفُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ.... نهج البلاغة / ۳۷۸، الكتاب ۲۳.

از سخنان آن حضرت امیر المومنین علیه السلام است که نزدیک بدرود زندگانی به طرز وصیت و سفارش نموده پس از آن که ابن
ملجم ملعون شمشیر بسر آن بزرگوار زده بود اگر ماندم صاحب اختیار خون خود می باشم و اگر مردم مرگ وعده گاه من است
و اگر ببخشم بخشش برای من طاعت و بندگی است ، و بخشش برای شما نیکوکاری است، پس شما او را ببخشید أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ
يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ....

في مناقب زين العابدين عليه السلام: وَ كَانَ إِذَا دَخَلَ عَلَيْهِ شَهْرُ رَمَضَانَ يَكْتُبُ عَلَى غُلَامَانِهِ ذُنُوبَهُمْ حَتَّى إِذَا كَانَ آخِرُ لَيْلَةٍ دَعَاهُمُ ثُمَّ
أَظْهَرَ الْكِتَابَ وَقَالَ يَا فُلَانُ فَعَلْتَ كَذَا وَلَمْ أُؤْذِكَ فَيَقْرَءُونَ أَجْمَعُ فَيَقُومُ وَسَطَهُمْ وَيَقُولُ لَهُمْ ارْقَعُوا أَصَوَاتَكُمْ وَقُولُوا يَا عَلِيُّ بْنُ
الْحُسَيْنِ رَبُّكَ قَدْ أَحْصَى عَلَيْكَ مَا عَمِلْتَ كَمَا أَحْصَيْتَ عَلَيْنَا وَلَدَيْهِ كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً فَادْكُرْ ذَلِكَ مَقَامِكَ
بَيْنَ يَدَيِ رَبِّكَ الَّذِي لَا يَظْلِمُ مُثْقَالَ ذَرَّةٍ وَ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيداً فَاعْفُ وَ اصْفَحْ يَعْفُ عَنْكَ الْمَلِكُ لِقَوْلِهِ تَعَالَى وَ لِيَعْفُوا وَ لِيَصْفَحُوا أَلَا
تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَ يَبْكِي وَ يَتُوح... المناقب ۴ / ۱۵۸.

در مناقب امام سجاد علیه السلام است : و هنگامی که ماه رمضان وارد می شد امام سجاد علیه السلام اگر غلام یا کنیزی
مرتکب جرمی می شد فقط ثبت می کرد. ماه که به آخر می رسید همه را جمع می کرد و نوشته ها را می آورد و می گفت: فلانی تو چنین و

چنان کردی و من هم تنبيهات نکردم، يادت هست؟! می گفت: بله يا ابن رسول الله! و همین طور از تماشايش اقرار می گرفت سپس در میانشان می ایستاد و می فرمود: صدایتان را بلند کنید و بگوئید: ای علی بن حسین! خداوند هر آن چه را انجام داده ای به شمار آورده، همان گونه که هر کاری را که ما انجام دادیم بر شمردی، کتابتِ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً پس ما را عفو کن و از ما درگذر، همان طور که از سلطان عالم انتظار داری که تو را عفو کند؛ لَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ. و گریه و نوحه می نمود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ وَلَا يَأْتَلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَى وَ هِيَ قَرَابَةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَالْمَسَاكِينِ وَ الْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِيَعْفُوا وَلِيَصْفَحُوا يَقُولُ يَعْفُو بَعْضُكُمْ عَنْ بَعْضٍ وَيَصْفَحُ فَإِذَا فَعَلْتُمْ كَانَتْ رَحْمَةً مِنَ اللَّهِ لَكُمْ يَقُولُ اللَّهُ: أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ . تفسير القمي ۲/ ۱۰۰.

امام باقر عليه السلام در باره سخن خداوند متعال: وَلَا يَأْتَلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ السَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَى فرموده که مراد از اولی القربى، نزدیکان رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم هستند و الْمَسَاكِينِ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِيَعْفُوا وَلِيَصْفَحُوا مراد آن است که: برخی از شما عده ای دیگر را ببخشند و اگر چنین کنند، رحمت خداوند شامل حالشان می شود، خداوند می فرماید: أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:.... وَالَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ فَبَرَأَهُ اللَّهُ مَا كَانَ مُقِيمًا عَلَى الْفِرْيَةِ مِنْ أَنْ يُسَمَّى بِالْإِيمَانِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ وَ جَعَلَهُ اللَّهُ مُنَافِقًا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ وَ جَعَلَهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ أَوْلِيَاءِ إِبْلِيسَ قَالَ إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ وَ جَعَلَهُ مَلْعُونًا فَقَالَ إِنَّ الَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ وَ لَيْسَتْ تَشْهَدُ الْجَوَارِحُ عَلَى مُؤْمِنٍ إِلَّا مَا تَشْهَدُ عَلَى مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيُعْطَى كِتَابَهُ بِبَيِّنَةٍ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِبَيِّنَةٍ فَأُولَئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًاالكافي ۲/ ۳۲، ح ۱.

محمد بن سالم از امام باقر عليه السلام روایت کرده که فرمودند:.... و نیز در مدینه نازل فرمود: وَالَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ پس خدا او را تا زمانی که بر افتراء پایدار است از نامیدن مؤمن بر کنار دانسته. خدای عزوجل فرماید: أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ و خدا فاسق را منافق نامیده. خدای عزوجل فرماید: إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ و خدای عزوجل او را از دوستداران شیطان قرار داده و فرموده: إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ و نیز ملعونش قرار داد و فرمود: إِنَّ الَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ و اعضاء و جوارح علیه مؤمن گواهی ندهد، بل که علیه کسی که فرمان عذاب بر او ثابت شده گواهی دهند. و اما مؤمن نامه اش را به دست راستش دهند، خدای عزوجل فرماید: فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِبَيِّنَةٍ فَأُولَئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ...

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ... يَقُولُ لِرَجُلٍ مِنَ الشَّيْعَةِ أَنْتُمْ الطَّيِّبُونَ وَنِسَاؤُكُمْ الطَّيِّبَاتُ كُلُّ مُؤْمِنَةٍ حَوْرَاءُ عَيْنَاءُ وَكُلُّ مُؤْمِنٍ صَدِيقٌ.....
الكافي ۸/ ۳۶۵، ح ۵۵۶.

امام صادق عليه السلام به مردی از شیعیان فرمود: شما همگی طیبون هستید و زنانتان نیز طیبات هستند. هر زن مؤمنه شما، حور و شوهر هر مرد مؤمن شما، بسیار راست کردار است.

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام ... ثُمَّ قَامَ الْحَسَنُ فَتَفَضَّ ثِيَابَهُ وَهُوَ يَقُولُ الْحَبِيبَاتُ لِلْحَبِيبِينَ وَ الْحَبِيبُونَ لِلْحَبِيبَاتِ هُمْ وَاللَّهُ يَا مُعَاوِيَةَ أَنْتَ وَأَصْحَابُكَ هَؤُلَاءِ وَ شِيعَتُكَ وَ الطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبْرَرُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَ رِزْقٌ كَرِيمٌ هُمْ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام وَ أَصْحَابُهُ وَ شِيعَتُهُ..... الاحتجاج / ۲۷۸.

امام حسن عليه السلام فرمودند:.... سپس امام حسن عليه السلام برخاسته و خاک لباس خود تکانده و گفت الحبیبات للحبیبین و الحبیبین للحبیبات بخدا قسم ای معاویه این گروه تو و یاران و پیروانت می باشند، و الطیبون للطیبات اولئك مبررون مما يقولون لهم مغفرة و رزق كريم و این گروه علی بن ابی طالب عليه السلام و أصحاب و شیعیان او می باشند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا طَابَ قَلْبُ الْمَرْءِ طَابَ جَسَدُهُ وَإِذَا خَبَثَ الْقَلْبُ خَبَثَ الْجَسَدُ. الخصال ۱/ ۳۱، ح ۱۱۰.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: وقتی دل شخصی پاک شد تنش نیز پاک شود و چون دلش پلیدی گرفت تنش نیز پلید گردد.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَ تَسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا قَالَ الْإِسْتِئْذَانُ وَقَعَ التَّعَلُّ وَ التَّسْلِيمُ. معاني الاخبار / ۱۶۳ ح ۱.

عبد الرحمن بن ابو عبدالله روایت کرده است که از امام صادق عليه السلام در باره این سخن خداوند که می فرماید: لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَ تَسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا، سؤال کردم و ایشان فرمودند: استئناس یعنی در را کوبیدن و سلام کردن.

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَعْضَضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ خَوَاتِمَهُنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِزْمَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوْ الْطِفْلِ الَّذِينَ لَا يَظْهَرُونَ عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يُضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُقْلِحُونَ (۳۱) وَ أَنْكِحُوا الْأَيَّامَ مِنْكُمْ وَ الصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَ إِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ اللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (۳۲) وَ لِيُستَغْفَرَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَ آتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ وَلَا

تُكْرَهُوا فِتْيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَعُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهْنَنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ أَكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۳۳) وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَمَثَلًا مِنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ (۳۴) اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارُ نُورٍ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (۳۵) فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تَرْفَعَ وَيَذْكُرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْأَعْدُوِّ وَالْأَصَالِ (۳۶) رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ (۳۷) لِيُجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ (۳۸) وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بَقِيعةٍ يَمْسَحُهَا الظَّمَانُ مَاءً حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ (۳۹) أَوْ كَطُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ جُنْحٍ يُعْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ طُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكْذِبْ رَأَاهَا وَمَنْ لَمْ يُجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ (۴۰)

وبه زنان با ایمان بگوید یگان خود را [از هر نامحرمی] فرو بندند و پاکدامنی ورزند و زیورهای خود را آشکار نگردانند مگر آن چه که طبعاً از آن پیداست و باید روسری خود را بر سینه خویش [فرو] اندازند و زیورهایشان را جز برای شوهرانشان یا پدرانشان یا پسرانشان یا پسران شوهرانشان یا برادرانشان یا پسران برادرانشان یا پسران خواهرانشان یا زنان [همکیش] خود یا کنیزانشان یا خدمتکاران مرد که [از زن] بی نیازند یا کودکانی که بر عورت‌های زنان و قوف حاصل نکرده‌اند آشکار نکنند و پاهای خود را [به گونه‌ای به زمین] نکوند تا آن چه از زینتشان نهفته می‌دارند معلوم گردد ای مؤمنان همگی [از مرد و زن] به درگاه خدا توبه کنید امید که رستگار شوید (۳۱) بی همسران خود و غلامان و کنیزان درستکاران را همسر دهید اگر تنگ دستند خداوند آنان را از فضل خویش بی نیاز خواهد کرد و خدا گشایشگر داناست (۳۲) و کسانی که [وسیله] زناشویی نمی‌یابند باید عفت ورزند تا خدا آنان را از فضل خویش بی نیاز گرداند و از میان غلامان تنان کسانی که در صدند با قرارداد کبی خود را آزاد کنند اگر در آنان خیری [و توانایی پرداخت مال] می‌یابید قرار باز خرید آن‌ها را بنویسید و از آن مالی که خدا به شما داده است به ایشان بدهید تا تدریجاً خود را آزاد کنند و کنیزان خود را در صورتی که تمایل به پاکدامنی دارند برای اینکه متاع زندگی دنیا را بجوید به زنا و ادا نکنید و هر کس آنان را به زور و ادا کند در حقیقت خدا پس از اجبار نمودن ایشان [نسبت به آن‌ها] آمرزند مهر بان است (۳۳) و قطعه‌ای سوی شما آیتی روشن‌گر و خبری از کسانی که پیش از شمار روزگار به سر برده‌اند و موعظه‌ای برای اهل تقوا فرود آورده‌ام (۳۴) خدا نور آسمان‌ها و زمین است مثل نور او چون چراغی است که در آن چراغی و آن چراغ در شیشه‌ای است آن شیشه گویی اختری درخشان است که از درخت نجسته زیتونی که نه شرقی است و نه غربی فروخته می‌شود نزدیک است که روغنش هر چند بدان آتشی نرسید باشد روشنی بخشد و روشنی بر روی روشنی است خدا هر که را بخواهد با نور خویش هدایت می‌کند و این مثلها را خدا برای مردم می‌زند و خدا به هر چیزی داناست (۳۵) در خانه‌هایی که خدا رخصت داده که [قدر و منزلت] آن‌ها رفعت یابد و نامش در آن‌ها یاد شود در آن [خانه]‌ها هر بامداد و شامگاه او را نیایش می‌کنند (۳۶) مردانی که نه تجارت و نه داد و ستدی آنان را از یاد خدا و برپاداشتن نماز و دادن زکات به خود مشغول نمی‌دارد و از روزی که دله‌او دیدن هادر آن زیر و روی شود می‌هراسند (۳۷) تا خدا بهتر از آن چه انجام می‌دادند به ایشان جزا دهد و از فضل خود بر آنان بیفزاید و خدا [است که] هر که را بخواهد بی حساب روزی می‌دهد (۳۸) و کسانی که کفر ورزیدند کارهایشان چون سرابی در زمینی هموار است که تشنه آن را آبی می‌ندارد تا چون بدان رسد آن را چیزی نیابد و خدا را نزد خویش یابد و حسابش را تمام به او دهد و خدا زود شمار است (۳۹) یا [کارهایشان] مانند تاریکی‌هایی است که در دریایی ژرف است که موجی آن را می‌پوشاند [و] روی آن موجی [دیگر] است [و] بالای آن ابری

است تاریک‌هایی است که بعضی بر روی بعضی قرار گرفته است هرگاه [غرقه] دستش را بیرون آورد به زحمت آن رای بیند و خدا به هر کس نوری نداده باشد او را هیچ نوری نخواهد بود (۴۰)

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَفَرَضَ عَلَى الْبَصَرِ أَنْ لَا يَنْظُرَ إِلَى مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ فَقَالَ عَزَّ مِنْ قَائِلٍ **قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ فَحَرَّمَ أَنْ يَنْظُرَ أَحَدٌ إِلَى فَرْجِ غَيْرِهِ... الفقيه ۲/ ۳۸۲، ح ۱۶۲۷.**

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: و بر چشم واجب فرموده که بر آن چه حرام است نظر نیاندازد و فرموده قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ و حرام فرموده نظر انداختن احدی بر فرج دیگری...

عن أبو عمرو الزبيري، عن أبي عبد الله عليه السلام وَفَرَضَ عَلَى الْبَصَرِ أَنْ لَا يَنْظُرَ إِلَى مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْ يُعْرِضَ عَمَّا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ مِمَّا لَا يَحِلُّ لَهُ وَهُوَ عَمَلُهُ وَهُوَ مِنَ الْإِيمَانِ فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى **قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ فَفَنَاهُمْ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى عَوْرَاتِهِمْ وَأَنْ يَنْظُرَ الْمَرْءُ إِلَى فَرْجِ أَخِيهِ وَيَحْفَظَ فَرْجَهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَيْهِ وَقَالَ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ مِنْ أَنْ تَنْظُرَ إِحْدَاهُنَّ إِلَى فَرْجِ أُخْتِهَا وَتَحْفَظَ فَرْجَهَا مِنْ أَنْ يَنْظُرَ إِلَيْهَا وَقَالَ كُلُّ شَيْءٍ فِي الْقُرْآنِ مِنْ حِفْظِ الْفَرْجِ فَهُوَ مِنَ الزَّانَا إِلَّا هَذِهِ الْآيَةُ فَإِنَّهَا مِنَ النَّظَرِ.... الكافي ۲/ ۳۵-۳۶ ح ۱.**

ابو عمرو زبیری، از امام صادق علیه السلام در حدیثی نقل کرده است که امام فرمود: خداوند واجب کرده که انسان به آن چه خدا بر او حرام کرده است، نگاه نکند و از آن چه برای او حلال نیست، روی برگرداند و این همان عمل اوست که ناشی از ایمان است. خداوند تبارک و تعالی فرموده است: **قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ**. مراد آن است که: خداوند مردان مؤمن را از نگاه کردن به عورت خود و برادرانشان نهی کرده و همین طور از آنان خواسته که اجازه ندهند که به عورت آنان نگاه شود و فرموده: **وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ** خداوند در این آیه به زنان دستور داده تا به عورت یکدیگر نگاه نکنند و عورت خود را پوشیده نگاه دارند تا دیگران عورت آنان را نبینند. آن حضرت فرموده که در همه جای قرآن، منظور از حفظ فرج، حفظ کردن خود از زنا است جز این آیه که منظور حفظ کردن از نگاه است.

عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى **إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا** قَالَ الرَّيْنَةُ الظَّاهِرَةُ الْكُحْلُ وَالْحَاتَمُ. **الكافي ۵/ ۵۲۱، ح ۳.**

زراره، از امام صادق علیه السلام روایت کرده که در باره **إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا**، فرمود: منظور از زینت ظاهر، سورمه و انگشتر است.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام رُكْعَتَانِ يُصَلِّيهِمَا الْمُتَزَوِّجُ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رُكْعَةً يُصَلِّيْهَا أَعَزَبُ. **الكافي ۵/ ۳۴۸، ح ۱.**

امام صادق علیه السلام فرمودند: دو رکعت نماز فرد مزدوج بهتر از هفتاد رکعت نماز فرد عزب است.

عَنْ عَلِيِّ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَرْبَعٌ مِنْ سُنَنِ الْمُرْسَلِينَ الْعِطْرُ وَالنِّسَاءُ وَالسَّوَاكُ وَالْحِثَاءُ. **الحصال ۲۴۲، ح ۹۳.**

امیر المومنین علیه السلام از قول پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: چهار چیز از راه و رسم پیامبران بزرگ است: بوی خوش، زنان، سواک، حنا.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ تَرَكَ التَّزْوِيجَ مَخَافَةَ الْعَيْلَةِ فَقَدْ أَسَاءَ ظَنَّهُ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ **إِنْ يَكُونُوا فَقَرَاءُ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ**. الكافي / ۵ - ۳۳۰ - ۳۳۱ ح ۵.

محمد پسر امام صادق عليه السلام از پدرش و او از پدرانش عليهم السلام روایت کرده است: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: هر کس از ترس فقر ازدواج نکند، نسبت به خداوند بد گمان شده است؛ چرا که خدای متعال فرموده است: **إِنْ يَكُونُوا فَقَرَاءُ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ**.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَلَيْسْتَغْفِرِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ** قَالَ يَتَزَوَّجُوا حَتَّى يُغْنِيَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ. الكافي / ۵ - ۳۳۱ ح ۷.

امام صادق عليه السلام در باره قول خداوند متعال: **وَلَيْسْتَغْفِرِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ** فرمود: ازدواج کنند تا خداوند، آنان را از فضل خویش بی نیاز گرداند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَآتُوهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ** قَالَ تَضَعُ عَنْهُ مِنْ نُجُومِهِ الَّتِي لَمْ تَكُنْ تُرِيدُ أَنْ تَنْقُصَهُ مِنْهَا وَلَا تَزِيدَ فَوْقَ مَا فِي نَفْسِكَ فَقُلْتُ كَمْ وَضَعَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ مَمْلُوكِهِ أَلْفًا مِنْ سِتَّةِ آلَافٍ. الكافي / ۶ - ۱۸۹ ح ۱۷.

امام صادق عليه السلام در باره سخن خداوند **فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَآتُوهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ** ، فرمود: یعنی از بدهکار، بخشی از آن را که نمی خواستی از آن کم کنی به او تخفیف ده و بیش از آن چه در نیت تو بوده، زیاد مگردان. گفتم: به چه مقدار؟ گفت: امام باقر از برده اش مبلغ هزار تا از شش هزار تا کم کرد.

عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ هِلَالٍ قَالَ: سَأَلْتُ الرَّضَا عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ** فَقَالَ هَادٍ لِأَهْلِ السَّمَاءِ وَهَادٍ لِأَهْلِ الْأَرْضِ. التوحيد / ۱۵۵ ح ۱.

عباس بن هلال روایت کرده از امام رضا عليه السلام در باره آیه: **اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ** ، سؤال کردم و امام عليه السلام در جواب فرمودند: هادٍ لاهل السماوات و هادٍ لاهل الارض؛ یعنی خداوند، هدایت کننده آسمانیان و زمینیان است.

عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ** فَقَالَ هُوَ مِثْلُ ضَرْبِهِ اللَّهُ لَنَا فَالْتَبَّيْ عليه السلام وَ الْأَيْمَةُ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ مِنْ دَلَالَتِ اللَّهِ وَ آيَاتِهِ الَّتِي يُهْتَدَى بِهَا إِلَى التَّوْحِيدِ وَ مَصَالِحِ الدِّينِ وَ شَرَائِعِ الْإِسْلَامِ وَ الْفَرَائِضِ وَ السُّنَنِ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ. التوحيد / ۱۵۷ ح ۲.

از حضرت صادق عليه السلام روایت شده است که از قول خدای عز و جل **اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ** سؤال شد فرمود که این مثل و داستانی است که خدا آن را از برای ما زده و بیان فرموده پس پیغمبر و امامان صلوات الله عليهم اجمعین از دلالتهای خدا و آیتهای اویند که بآن ها راه برده می شود بسوی توحید و مصالح دین و شرایع اسلام و سنتها و فریضها لا قوه الا بالله العلی العظیم.

عَنِ الْفَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقِ (عليه السلام) اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ قُلْتُ مَثَلُ نُورِهِ قَالَ مُحَمَّدٌ (عليه السلام) قُلْتُ كَمِشْكَاهٍ قَالَ صَدْرُ مُحَمَّدٍ (عليه السلام) قُلْتُ فِيهَا مِصْبَاحٌ قَالَ فِيهِ نُورُ الْعِلْمِ يَعْنِي الثُّبُوءَ قُلْتُ الْمِصْبَاحُ فِي رُجَاجَةٍ قَالَ عِلْمُ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) صَدَرَ إِلَى قَلْبِ عَلِيٍّ (عليه السلام) قُلْتُ كَأَنَّهَا قَالَ لِأَيِّ شَيْءٍ تَفَرُّأُ كَأَنَّهَا فَقُلْتُ فَكَيْفَ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ كَأَنَّهُ كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ قُلْتُ يُوَقَّدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ قَالَ ذَلِكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) لَا يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ قُلْتُ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ قَالَ يَكَادُ الْعِلْمُ يَخْرُجُ مِنْ فَمِ الْعَالِمِ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَنْطِقَ بِهِ قُلْتُ نُورٌ عَلَى نُورٍ قَالَ الْإِمَامُ فِي إِثْرِ الْإِمَامِ. التوحيد/ ۱۵۷-۱۵۸، ح ۳.

فضیل بن یسار، روایت کرده که از امام صادق علیه السلام در مورد **اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ** پرسیدم و ایشان در جواب فرمودند: خداوند عز و جل همین گونه است. در مورد **مَثَلُ نُورِهِ** پرسیدم فرمود: مراد محمد صلی الله علیه و آله وسلم است. گفتم **کَمِشْكَاهٍ**؟ فرمود: سینه محمد صلی الله علیه و آله وسلم است. گفتم **فِيهَا مِصْبَاحٌ** فرمود: در آن نور علم است؛ یعنی همان نبوت. گفتم **الْمِصْبَاحُ فِي رُجَاجَةٍ**؟ فرمود: علم رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم است که به سوی علی علیه السلام جاری گشت، گفتم **كَأَنَّهَا** فرمود: چرا **كَأَنَّهَا** می خوانی؟ عرض کردم: جانم فدایت پس چگونه بخوانم؟ فرمود: **كَأَنَّهُ كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ** عرض کردم: **يُوَقَّدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ** فرمود: مراد، علی بن ابی طالب علیه السلام است که نه یهودی است و نه نصرانی. گفتم: **يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ** فرمود: نزدیک است که علم از دهان عالم آل محمد صلی الله علیه و آله وسلم خارج شود قبل از آن که در باره آن زبان بگشاید. گفتم: **نُورٌ عَلَى نُورٍ** فرمود: امامی در پی امام دیگر.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ **كَمِشْكَاهٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ** قَالَ الْمِشْكَاهُ نُورُ الْعِلْمِ فِي صَدْرِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) الْمِصْبَاحُ فِي رُجَاجَةٍ الرَّجَاجَةُ صَدْرُ عَلِيٍّ (عليه السلام) إِلَى صَدْرِ عَلِيٍّ (عليه السلام) **الرُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوَقَّدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ** قَالَ نُورٌ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ قَالَ لَا يَهُودِيَّةٍ وَلَا نَصْرَانِيَّةٍ **يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ** قَالَ يَكَادُ الْعَالِمُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ يَتَكَلَّمُ بِالْعِلْمِ قَبْلَ أَنْ يَسْأَلَ **نُورٌ عَلَى نُورٍ** يَعْنِي إِمَاماً مُؤَيَّداً بِنُورِ الْعِلْمِ وَالْحِكْمَةِ فِي إِثْرِ إِمَامٍ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ (عليه السلام) وَذَلِكَ مِنْ لَدُنْ آدَمَ إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ. التوحيد/ ۱۵۸، ح ۴.

محمد بن علی بن حسین علیه السلام در باره **کَمِشْكَاهٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ** فرمود: مشکاه، نور علم است در سینه محمد صلی الله علیه و آله وسلم. در باره **الْمِصْبَاحُ فِي رُجَاجَةٍ** فرمود: **رُجَاجَةٍ**: سینه علی علیه السلام است که علم پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم در سینه علی علیه السلام جاری گشته است. در باره **الرُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوَقَّدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ** فرمود: منظور نور علم است؛ و در باره **لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ** فرمود: یعنی نه یهودی است و نه مسیحی. در باره **كَادَ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ** فرمود: نزدیک است که عالم آل محمد صلی الله علیه و آله وسلم قبل از آن که از او سؤال شود، زبان به علم گشاید. در باره **نُورٌ عَلَى نُورٍ** فرمود: منظور امامی بعد از امامی دیگر از خاندان محمد است که برخوردار از نور علم و حکمت است و از آدم علیه السلام تا قیامت استمرار دارد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) قَالَ:.....ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) وَضَعَ الْعِلْمَ الَّذِي كَانَ عِنْدَهُ عِنْدَ الْوَصِيِّ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ** يَقُولُ أَنَا هَادِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ الْعِلْمِ الَّذِي أُعْطِيْتُهُ وَهُوَ نُورِي الَّذِي يُهْتَدَى بِهِ مَثَلُ الْمِشْكَاهِ فِيهَا

الْمُصْبِحُ فَالْمِشْكَاةُ قَلْبُ مُحَمَّدٍ ﷺ وَ الْمُصْبِحُ الثُّورُ الَّذِي فِيهِ الْعِلْمُ وَ قَوْلُهُ الْمُصْبِحُ فِي رُجَاةٍ يَقُولُ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَقْبِضَكَ فَاجْعَلِ
الَّذِي عِنْدَكَ عِنْدَ الْوَصِيِّ كَمَا يُجْعَلُ الْمُصْبِحُ فِي الرُّجَاةِ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ فَأَعْلَمَهُمْ فَضْلَ الْوَصِيِّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ فَأَصْلُ
الشَّجَرَةِ الْمُبَارَكَةِ إِبْرَاهِيمُ ﷺ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ رَحِمْتُ اللَّهَ وَ بَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ
جَلَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَ نُوحًا وَ آلَ إِبْرَاهِيمَ وَ آلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ لَا شَرْقِيَّةَ وَ لَا غَرْبِيَّةَ
يَقُولُ لَسْتُمْ بِيَهُودَ فَتَصَلُّوا قَبْلَ الْمَغْرِبِ وَ لَا نَصَارَى فَتَصَلُّوا قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَ أَنْتُمْ عَلَى مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ ﷺ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَا كَانَ
إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَ لَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَ مَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَ لَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ
نَارٌ نُوْرٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ يَقُولُ مَثَلُ أَوْلَادِكُمُ الَّذِينَ يُؤَلِّدُونَ مِنْكُمْ كَمَثَلِ الزَّيْتِ الَّذِي يُعَصَّرُ مِنَ الزَّيْتُونِ الْكَافِي ۸/ ۳۸۱-۳۸۰

۳۸۱، ح ۵۷۴

امام باقر عليه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم علم خویش را نزد وصی خود گذاشت و این همان سخن
خدای متعال است: اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ که می فرماید: من هدایتگر آسمانها و زمینم، و مثل علمی که به او عطا
نمودم و آن نور من است که به آن راه می جویند، مثل مشکاتی است که در آن چراغی دیگر است و این مشکات قلب محمد صلی الله
علیه و آله و سلم است و چراغ، همان نوری است که در آن علم وجود دارد. و خداوند در آیه الْمُصْبِحُ فِي رُجَاةٍ می فرماید: من
قصد دارم جان تو را بگیرم. پس علمی را که از آن بهره مند هستی، نزد وصی خود بگذار؛ همان طور که چراغ در شیشه گذاشته می
شود: كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ پس آنها را از فضل و برتری وصی آگاه کن، يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ ریشه و اصل این درخت مبارک،
ابراهیم علیه السلام است و این سخن خداوند عز و جل است که می فرماید: رَحِمَهُ اللَّهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ
و این همان سخن خداوند عز و جل است که می فرماید: إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَ نُوحًا وَ آلَ إِبْرَاهِيمَ وَ آلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا
مِنْ بَعْضٍ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ آیه لَا شَرْقِيَّةَ وَ لَا غَرْبِيَّةَ به این مسئله اشاره دارد که شما یهودی نیستید که به طرف مغرب نماز
گزارید و مسیحی نیستید که به سمت مشرق نماز به پا دارید؛ بل که شما پیرو دین ابراهیم علیه السلام هستید و خداوند متعال می
فرماید: مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَ لَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَ مَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ خداوند متعال در آیه: يَكَادُ زَيْتُهَا
يُضِيءُ وَ لَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ می فرماید: مثل فرزندان شما که از شما زاده می شوند مثل روغنی
است که از زیتون گرفته می شود.

عَنْ صَالِحِ بْنِ سَهْلٍ الْهَمْدَانِيِّ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ
فَاطِمَةُ ﷺ فِيهَا مُصْبِحُ الْحَسَنِ ﷺ الْمُصْبِحُ فِي رُجَاةٍ الْحُسَيْنِ ﷺ الرُّجَاةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ فَاطِمَةُ ﷺ كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ بَيْنَ نِسَاءِ
أَهْلِ الدُّنْيَا يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ إِبْرَاهِيمَ ﷺ زَيْتُونَةٌ لَا شَرْقِيَّةَ وَ لَا غَرْبِيَّةَ لَا يَهُودِيَّةَ وَ لَا نَصْرَانِيَّةَ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ يَكَادُ الْعِلْمُ
يَنْفَجِرُ بِهَا وَ لَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ إِمَامٌ مِنْهَا بَعْدَ إِمَامٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ يَهْدِي اللَّهُ لِلنَّاسِ الْكَافِي ۸/ ۳۸۱، ح ۵۷۴.

صالح بن سهل همدانی، روایت کرده که از امام صادق علیه السلام شنیدم که در باره: اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ
کَمِشْكَاةٍ می فرمود: مِشْكَاةٍ فَاطِمَةُ سَلامُ اللَّهِ عَلَيْهَا است: فِيهَا مُصْبِحُ الْمَصْبِحُ: حَسَنُ وَ حُسَيْنُ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ اَنْدِ فِي رُجَاةٍ

الرَّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ گوی فاطمه سلام الله عليها ستاره ای درخشان در بین زنان زمین است، يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ از شجره ابراهیم علیه السلام نور می گیرد و برافروخته می شود لَا شَرْقِيَّةَ وَلَا غَرْبِيَّةَ یعنی نه یهودی است و نه مسیحی، يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ نزدیک است که چشمه های علم از آن بجوشد، وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارُ نُورٍ عَلَى نُورٍ مراد از نور علی نور، امامی بعد از امامی دیگر است، يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ یعنی خداوند هدایت می کند به سوی ائمه عليهم السلام؛ هر کس را که بخواهد او را وارد نور ولایت آن ها بگرداند يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي هَذِهِ الْآيَةِ اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قَالَ بَدَأَ بِنُورٍ نَفْسِهِ تَعَالَى مَثَلُ نُورِهِ مَثَلُ هُدَاهُ فِي قَلْبِ الْمُؤْمِنِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحُ الْمِصْبَاحِ وَالْمِشْكَاةُ جَوْفُ الْمُؤْمِنِ وَالْقِنْدِيلُ قَلْبُهُ وَالْمِصْبَاحُ النُّورُ الَّذِي جَعَلَهُ اللَّهُ فِي قَلْبِهِ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ قَالَ الشَّجَرَةُ الْمُؤْمِنُ زَيْتُونَةٌ لَا شَرْقِيَّةَ وَلَا غَرْبِيَّةَ قَالَ عَلَى سَوَاءِ الْجَبَلِ لَا غَرْبِيَّةَ أَيْ لَا شَرْقِيَّةَ أَيْ لَا غَرْبَ لَهَا إِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ طَلَعَتْ عَلَيْهَا وَإِذَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ غَرَبَتْ عَلَيْهَا يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ يَكَادُ النُّورُ الَّذِي جَعَلَهُ اللَّهُ فِي قَلْبِهِ يُضِيءُ وَإِنْ لَمْ يَتَكَلَّمْ نُورٌ عَلَى نُورٍ فَرِيضَةٌ عَلَى فَرِيضَةٍ وَسُنَّةٌ عَلَى سُنَّةٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ يَهْدِي اللَّهُ لِفَرَائِضِهِ وَسُنَنِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ فَهَذَا مَثَلٌ ضَرَبَهُ اللَّهُ لِلْمُؤْمِنِ، قَالَ فَأَلْمُؤْمِنُ يَتَقَلَّبُ فِي حَمْسَةٍ مِنَ النُّورِ، مَدْخَلُهُ نُورٌ وَخُرْجُهُ نُورٌ وَعِلْمُهُ نُورٌ وَكَلَامُهُ نُورٌ وَمَصِيرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى الْحِجَّةِ نُورٌ، قُلْتُ لَجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ جُعِلْتُ فِدَاكَ يَا سَيِّدِي إِنَّهُمْ يَقُولُونَ مَثَلُ نُورِ الرَّبِّ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ لَيْسَ لِلَّهِ مَثَلٌ قَالَ اللَّهُ فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ.. تفسير القمي ۲/ ۱۰۳.

امام صادق، از پدرش علیه السلام روایت فرموده که در تفسیر آیه الله نور السماوات والأرض فرموده: خداوند متعال با نور خویش آغاز کرد، مَثَلُ نُورِهِ مَثَلُ هُدَاهُ خداوند است در قلب انسان مؤمن كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحُ الْمِصْبَاحِ مشکاه درون انسان مؤمن است و قندیل: قلب انسان مؤمن است و مصباح نوری است که خداوند در قلب مؤمن انداخته است. در باره يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ فرمود: درخت همان مؤمن است، زَيْتُونَةٌ لَا شَرْقِيَّةَ وَلَا غَرْبِيَّةَ این درخت بر کوهی هموار استوار گشته که نه شرق دارد و نه غرب که اگر خورشید طلوع کند بر آن طلوع می کند و اگر غروب کند بر آن غروب می کند. يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ: نزدیک است نوری که خداوند در قلب مؤمن قرار داده درخشش گیرد، اگر چه سخن نگفته باشد نُورٌ عَلَى نُورٍ یعنی واجب در پس واجب و سنت در پی سنتی دیگر يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ خداوند به واجبات و سنت های خود، هر کسی را که بخواهد هدایت می فرماید وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ و این مثل است که خداوند آن را برای مؤمن زده است و سپس فرمود: انسان مؤمن در پنج نور حرکت می کند: ورودی آن نور و خروجی آن نور است، علم او نور و کلام او نور و بازگشتش در روز قیامت به سوی بهشت نور است. به امام صادق علیه السلام عرض کردم: ای سرورم! فدایت شوم، آنان می گویند: مانند نور خدا؟ آن حضرت فرمود: سبحان الله! خداوند از این صفات منزّه است! خدا شبیه و نظیری نیست، خدا خود فرموده است: لَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ.

عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ قَالَ هِيَ بُيُوتُ الْأَنْبِيَاءِ وَبَيْتُ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْهَا. تفسير القمي ۲/ ۱۰۳-۱۰۴.

جابر، از امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده که ایشان در باره فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا فرموده است: این خانه ها، خانه های انبیا است که خانه علی علیه السلام نیز یکی از آن است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : ... خَلَقَكُمْ أَنْوَاراً فَجَعَلَكُمْ بِعَرْشِهِ مُحَدِّقِينَ حَتَّى مَنَّ عَلَيْنَا فَجَعَلَكَ اللَّهُ فِي بُيُوتِ أَذْنِ اللَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ عيون أخبار الرضا ۲/۴۷۵

امام هادی علیه السلام فرمودند:.....خدا شما را بصورت انواری بیافرید، و آنگاه پیرامون عرش خود قرار داد، تا آنگاه که بوسیله وجود شما بر ما منت نهاد، و شما را در خانه‌هایی جای داد که اذن داد تا رفعت یابد و نام او در آن خانه‌ها برده شود....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : ... إِنَّمَا الْحُجَّةُ فِي آلِ إِبْرَاهِيمَ لِقَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ آتَيْنَاهُمْ مُلْكاً عَظِيماً فَالْحُجَّةُ الْأَنْبِيَاءُ وَ أَهْلُ بَيُوتَاتِ الْأَنْبِيَاءِ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ لِأَنَّ كِتَابَ اللَّهِ يَنْطِقُ بِذَلِكَ وَ وَصِيَّةُ اللَّهِ جَرَتْ بِذَلِكَ فِي الْعَقَبِ مِنَ الْبُيُوتِ الَّتِي رَفَعَهَا اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَلَى النَّاسِ فَقَالَ فِي بُيُوتِ أَذْنِ اللَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ وَ هِيَ بَيُوتَاتُ الْأَنْبِيَاءِ وَ الرُّسُلِ وَ الْحُكَمَاءِ وَ أئِمَّةِ الْهُدَى كمال الدين / ۴۱۸، ح ۲.

امام باقر علیه السلام فرمودند:.....زیرا حجت به گفته خدای تعالی در آل ابراهیم است که فرموده: فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ آتَيْنَاهُمْ مُلْكاً عَظِيماً. پس حجت عبارت از انبیاء و اهل بیوتات انبیا تا روز قیامت است، زیرا کتاب الله چنین می گوید و وصیت الهی بدان جاری است که امامت در نسل بیوتاتی است که خدای تعالی آن را بر مردم رفعت داده است و فرموده: فِي بُيُوتِ أَذْنِ اللَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ وَ آن بیوتات انبیا و رسولان و حکما و امامان هدایت است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ : وَصَلَ اللَّهُ طَاعَةً وَلِيَّ أَمْرِهِ بِطَاعَةِ رَسُولِهِ وَ طَاعَةَ رَسُولِهِ بِطَاعَتِهِ فَمَنْ تَرَكَ طَاعَةَ وَ لَاةَ الْأَمْرِ لَمْ يُطِيعِ اللَّهَ وَ لَا رَسُولَهُ وَ هُوَ الْإِفْرَارُ بِمَا أُنْزِلَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَ التَّمَسُّوْا الْبُيُوتَ الَّتِي أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ فَإِنَّهُ أَخْبَرَكُمْ أَنَّهُمْ رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَ لَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ إِقَامِ الصَّلَاةِ وَ إِيْتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَ الْأَبْصَارُ الكافي ۱/ ۱۸۲، ح ۶.

امام صادق علیه السلام فرمودند:.....خدا اطاعت ولی امرش را به اطاعت رسولش پیوسته و اطاعت رسولش را به اطاعت خود پس هر که اطاعت والیان امر را کنار گذارد، خدا و رسولش را هم اطاعت نکرده است و همانست اقرار بآن چه از جانب خدا آمده که : خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ و بجوید خانه های را که اذن الله آن تُرْفَعَ وَ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ همانا خدا به شما خبر داده که آن‌ها: رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَ لَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ إِقَامِ الصَّلَاةِ وَ إِيْتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَ الْأَبْصَارُ.....

عَنْ عَقِيلِ الْخُزَاعِيِّ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام كَانَ إِذَا حَضَرَ الْحَرْبَ يُوصِي لِلْمُسْلِمِينَ بِكَلِمَاتٍ فَيَقُولُ تَعَاهَدُوا الصَّلَاةَ وَ حَافِظُوا عَلَيْهَا وَ اسْتَكْبَرُوا مِنْهَا وَ تَقَرَّبُوا بِهَا فَإِنَّهَا كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَاباً مَوْفُوتاً وَ قَدْ عَلِمَ ذَلِكَ الْكَفَّارُ حِينَ سُلُّوا مَا سَلَكَكُمْ فِي سَفَرٍ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ وَ قَدْ عَرَفَ حَقَّهَا مَنْ طَرَقَهَا وَ أَكْرَمَ بِهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ لَا يَشْغَلُهُمْ عَنْهَا زَيْنُ مَتَاعٍ وَ لَا قُرَّةُ عَيْنٍ مِنْ مَالٍ وَ لَا وَلَدٍ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَ لَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ إِقَامِ الصَّلَاةِ الكافي ۵/ ۳۶-۳۷، ح ۱.

عقیل خُزاعی نقل می کند: امیر المؤمنین علیه السلام هرگاه به جنگ می رفت، مسلمانان را با سخنانی چند، پند می داد و می فرمود: نسبت به نماز پایبند باشید و بر آن مداومت کنید و زیاد به سراغ نماز بروید و به وسیله آن به خداوند نزدیک شوید؛ زیرا کَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَاباً مَوْفُوتاً و آن کافران زمانی که از آن‌ها پرسیده شد: مَا سَلَكَكُمْ فِي سَفَرٍ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ این

نکته را دریافتند و بتحقیق که شناخت قدر نماز را مردانی از مؤمنین که مشغول نمی کنند ایشان را از آن نماز زینت متاع دنیا و نه چشم روشنی از اولاد و نه مال آن می فرماید حق تعالی در شان ایشان: رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ

فيه أيضا: من كلام له عليه السلام عند تلاوته يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ: إِنَّ لِلذَّكَرِ لَأَهْلًا أَخَذُوهُ مِنَ الدُّنْيَا بَدَلًا فَلَمْ تَشْغَلْهُمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْهُ يَقْطَعُونَ بِهِ أَيَّامَ الْحَيَاةِ وَيَهْتَفُونَ بِالزَّوْاجِرِ عَنْ مُحَارِمِ اللَّهِ فِي أَسْمَاعِ الْغَافِلِينَ وَيَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ وَيَأْتِمِرُونَ بِهِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيَتَنَاهَوْنَ عَنْهُ [فَكَأَنَّهُمْ] فَكَأَنَّمَا قَطَعُوا الدُّنْيَا إِلَى الْآخِرَةِ وَهُمْ فِيهَا فَشَاهِدُوا مَا وَرَاءَ ذَلِكَ فَكَأَنَّمَا أَطْلَعُوا غُيُوبَ أَهْلِ الْبَرَزِخِ فِي طُولِ الْإِقَامَةِ فِيهِ وَحَقَّقَتِ الْقِيَامَةُ عَلَيْهِمْ عِدَاتِهَا فَكَشَفُوا غِطَاءَ ذَلِكَ لِأَهْلِ الدُّنْيَا حَتَّى كَأَنَّهُمْ يَرَوْنَ مَا لَا يَرَى النَّاسُ وَيَسْمَعُونَ مَا لَا يَسْمَعُونَ . نهج البلاغة / ۳۴۲-۳۴۳، الخطبة ۲۴۲.

امیر المومنین علیه السلام ضمن تلاوت یُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ فرمودند: و به تحقیق برای یاد خدا نمودن اهلی است که آن را عوض دنیا فرا گرفته اند، و ایشان را بازرگانی و خرید و فروش از آن مشغول نمی سازد، روزهای زندگانی را با یاد خدا بسر می برند، و به سخنان منع کننده از آنچه خدا حرام و نهی فرموده در گوشهای بی خبران بانگ می زنند، و به عدل و دوستی امر کرده خود آن را انجام می دهند، و از ناپسند نهی نموده خود آن را بجا نمی آورند، و گویا دنیا را به پایان رسانده و به آخرت وارد شده و در آن جامی باشند، و آنچه در پی دنیا است به چشم دیده اند، و مانند آن که بر احوال پنهان اهل برزخ در مدت اقامت آن جا آگاهند، و قیامت وعده هایش را بر ایشان ثابت نموده است پس پرده از آن اوضاع را از جلو مردم دنیا برداشته اند به طوری که گویا ایشان می بینند آن را که مردم نمی بینند، و می شنوند آن را که دیگران نمی شنوند....

حَدَّثَنَا الْإِمَامُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي بُيُوتٍ أَدْنَى اللَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ رِجَالٌ قَالَ بُيُوتُ آلِ مُحَمَّدٍ بَيْتُ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَفَاطِمَةَ وَالحُسَيْنَ وَالحَسَنَ وَحُمَزَةَ وَجَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قُلْتُ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ قَالَ الصَّلَاةُ فِي أَوْقَاتِهَا قَالَ ثُمَّ وَصَفَهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ قَالَ هُمُ الرِّجَالُ لَمْ يَخْلُطِ اللَّهُ مَعَهُمْ غَيْرُهُمْ ثُمَّ قَالَ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ قَالَ مَا اخْتَصَّهُمْ بِهِ مِنَ الْمَوَدَّةِ وَالطَّاعَةِ الْمَفْرُوضَةِ وَصَيَّرَ مَا وَاهُمُ الْجَنَّةَ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ . تأويل الآيات ۱/ ۳۶۲-۳۶۳،

ح ۱۰

امام موسی بن جعفر، از پدرشان علیه السلام روایت فرمودند که منظور خداوند در آیه شریفه فِي بُيُوتٍ أَدْنَى اللَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ، خانه آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم، خانه علی علیه السلام و فاطمه سلام الله علیها، حسن علیه السلام، حسین علیه السلام، حمزه و جعفر صلوات الله علیهم است. عرض کردم: منظور از بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ چیست؟ فرمود: نماز سر وقت. آن گاه خداوند متعال آنان را این گونه وصف کرد: رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ امام علیه السلام فرمود: آنان مردانی هستند که خداوند آنان را با دیگران در نیامیخته است سپس آن حضرت علیه السلام به آیه لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ اشاره کرد و فرمود: مراد، مودت و دوستی و اطاعت واجبی است که خداوند به آنان اختصاص داده و جایگاهشان را بهشت قرار داده است وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى الرَّضَا عليه السلام أَسْأَلُهُ عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ **اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ** إِلَى آخِرِهَا فَأَجَابَنِي نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِينَا وَ اللَّهُ ضَرَبَ لَنَا الْمَثَلَ وَ عِنْدَنَا عِلْمُ الْمَنَآيَا وَ الْبَلَايَا وَ أَسْبَابُ الْغَيْبِ وَ مَوْلِدُ الْإِسْلَامِ وَ مَا مِنْ فِتْنَةٍ تُضِلُّ مِائَةً وَ تَهْدِي مِائَةً إِلَّا وَ عِنْدَنَا عِلْمٌ قَائِدُهَا وَ سَائِقُهَا وَ تَابِعُهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة / ۳۶۰

عبد الله جندب می گوید: به امام رضا علیه السلام نامه نوشتم و در باره آیه **اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ** و آخر، سوال کردم. در جواب فرمودند این آیه در مورد ما نازل شده بخدا قسم خداوند در مورد ما مثال زده و نزد ماست علم منایا و بلایا و اسباب غیب و فرزند اسلام و وهیچ گروهی نیست که صد نفر را گمراه کند و صد نفر را هدایت کند مگر نزد ما علم رهبر آن ها و حرکت دهنده آن ها و پیروان آن ها است تا روز قیامت.

عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ فَقَالَ **وَالَّذِينَ كَفَرُوا بَنُو أُمِّيَّةٍ أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً وَ الظَّمْآنُ تَعَثَّلُ فَيَنْطَلِقُ بِهِمْ فَيَقُولُ أُرِدْكُمُ الْمَاءَ حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَ وَجَدَ اللَّهُ عِنْدَهُ فَوْقَاهُ حِسَابَهُ وَ اللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ**. تأويل الآيات ۱/ ۳۶۴-۳۶۵، ح ۱۲.

جابر بن یزید، روایت کرده است که از امام محمد باقر در باره این آیه سؤال کردم و آن حضرت علیه السلام فرمود: منظور از **وَالَّذِينَ كَفَرُوا** بنی امیه هستند و در باره این فرموده خداوند تبارک و تعالی: **أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً** فرمود: منظور از ظمآن نعل عثمان است، پس آن ها را می برد و به ایشان می گوید: من شما را به آب می رسانم **حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَ وَجَدَ اللَّهُ عِنْدَهُ فَوْقَاهُ حِسَابَهُ وَ اللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ**.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى **اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فَاطِمَةٌ عليها السلام فِيهَا مِصْبَاحٌ الْحَسَنُ عليه السلام** **الْمِصْبَاحُ فِي رُجَاةٍ الْحُسَيْنِ عليه السلام الرُّجَاةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ فَاطِمَةُ عليها السلام كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ بَيْنَ نِسَاءِ أَهْلِ الدُّنْيَا يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ لَا يَهُودِيَّةٍ وَلَا نَصْرَانِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ يَكَادُ الْعِلْمُ يَنْفَجِرُ بِهَا وَ لَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارُ نُورٍ عَلَى نُورٍ إِمَامٌ مِنْهَا بَعْدَ إِمَامٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ يَهْدِي اللَّهُ لِلْأُئِمَّةِ مَنْ يَشَاءُ وَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ قُلْتُ أَوْ كَظُلُمَاتٍ قَالَ الْأَوَّلُ وَ صَاحِبُهُ يَغْشَاهُ مَوْجٌ الثَّالِثُ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ ظُلُمَاتٍ الثَّانِي بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ مُعَاوِيَةُ لَعَنَهُ اللَّهُ وَ فَتَنَ بَنِي أُمِّيَّةٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ الْمُؤْمِنُ فِي ظُلْمَةٍ فَتَنَّتْهُمْ لَمْ يَكْدُ يَرَاهَا وَ مَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا إِمَامًا مِنْ وَلَدِ فَاطِمَةَ عليها السلام فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ إِمَامٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ قَالَ فِي قَوْلِهِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ بِأَيْمَانِهِمْ أَيْمَةُ الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَسْعَى بَيْنَ يَدَيِ الْمُؤْمِنِينَ وَ بِأَيْمَانِهِمْ حَتَّى يُنْزِلُوهُمْ مَنَازِلَ أَهْلِ الْجَنَّةِ. الكافي ۱/ ۱۹۵، ح ۵.**

امام صادق علیه السلام در باره: **اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ** می فرمود: **مِشْكَاة** فاطمه سلام الله عليها است: **فِيهَا مِصْبَاحٌ** المصباح: حسن و حسین علیهما السلام اند **فِي رُجَاةٍ** الرُّجَاةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ گویی فاطمه سلام الله عليها ستاره ای درخشان در بین زنان زمین است، **يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ** از شجره ابراهیم علیه السلام نور می گیرد و برافروخته می شود **لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ** یعنی نه یهودی است و نه مسیحی، **يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ** نزدیک است که چشمه های علم از آن بجوشد، **وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارُ نُورٍ عَلَى نُورٍ** مراد از نور علی نور، امامی بعد از امامی دیگر است، **يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ** یعنی خداوند هدایت می کند

به سوى ائمه عليهم السلام؛ هر كس را كه بخواهد او را وارد نور ولايت آن ها بگرداند يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ أَوْ كُظُلُمَاتٍ؟ فرمود: كه منظور، اولي و يار اوست و در يَغْشَاءُ مَوْجٌ موج، همان سومي است مِّنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ در تفسير اين آيه حضرت فرمودند: منظور، معاويه لعين و فتنه هايي است كه بنى اميه به پا كردند و إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ منظور مؤمنى است كه در تاريخى فتنه هاى بنى اميه قرار گرفته است و لَمْ يَكُنْ يَرَاهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا اشاره به امامى است از فرزندان حضرت فاطمه سلام الله عليها؛ و در اين قسمت از آيه: فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ منظور از نور، امام در روز قيامت است خداوند متعال فرموده است: نُورُهُمْ يَسْعَى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ مؤمنان در روز قيامت نورشان از پيشاپيش آنان، و سمت راستشان روان است تا اين كه در خانه هاى بهشتى فرود آيند.

عَنْ الْحَكِيمِ بْنِ حُمُرَانَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَنِ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَوْ كُظُلُمَاتٍ فِي بَحْرِ لُجِّي يَغْشَاءُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ قَالَ فَلَانٌ وَ فَلَانٌ يَغْشَاءُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ قَالَ أَصْحَابُ الْحَمَلِ وَ صَفِيْنَ وَ التَّهْرَوَانِ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ قَالَ بَنُو أُمَيَّةَ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي ظُلُمَاتِهِمْ لَمْ يَكُنْ يَرَاهَا أَيَّ إِذَا نَطَقَ بِالْحِكْمَةِ بَيْنَهُمْ لَمْ يَقْبَلْهَا مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلَّا مَنْ أَقَرَّ بِوَلَايَتِهِ ثُمَّ بِإِمَامَتِهِ وَ مَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ أَيَّ مَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ إِمَامًا فِي الدُّنْيَا فَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نُورٍ إِمَامٍ يُرْشِدُهُ وَ يُتَّبِعُهُ إِلَى الْجَنَّةِ. **تأويل**
الآيات ۱/ ۳۶۵، ح ۱۵.

حمران، روايت شده كه از امام صادق عليه السلام در باره آيه شريفه: أَوْ كُظُلُمَاتٍ فِي بَحْرِ لُجِّي سؤال كردم. آن حضرت عليه السلام فرمودند: مراد از آن فلانى و فلانى است و يَغْشَاءُ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ اصحاب جمل، صفين و نهروان است و مِّنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ منظور بنى اميه است و إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ منظور همان امير مؤمنان عليه السلام است كه در تاريخى هاى بنى اميه قرار گرفته و لَمْ يَكُنْ يَرَاهَا اشاره به اين مسئله دارد كه هر گاه امير مؤمنان عليه السلام زبان به سخنان حكمت آميز گشايد، كسى سخنان او را نمى پذيرد، مگر آن كه ولايت و امامت او را پذيرفته باشد و منظور و مَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا آن است كه هر كس را كه خداوند متعال در دنيا براى او امامى قرار نداده باشد. فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ در آخرت نيز امامى نيست كه او را راهنمايى كند تا به تبعيت از او به بهشت راه يابد.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرِ صَافَاتٍ كُلُّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ (۴۱) وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ (۴۲) أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَّامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَصْرِفُهُ عَنْ مَنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنَابِرُهُ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ (۴۳) يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ (۴۴) وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَّاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۴۵) لَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى

صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (۴۶) وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ (۴۷) وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ مُعْرِضُونَ (۴۸) وَإِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ (۴۹) أَفِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ بَلْ أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (۵۰)

آیندا فاشته ای که هر که [و هر چه] در آسمان ها و زمین است برای خدا تسبیح می گویند و پرندگان [نیز] در حالی که در آسمان پرگشوده اند [تسبیح] اوی گویند همه ستایش و نیایش خود را می دانند و خدا به آن چه می کنند داناست (۴۱) و فرمانروایی آسمان ها و زمین از آن خداست و بازگشت [همه] به سوی خداست (۴۲) آیندا فاشته ای که خدا [است که] ابر را به آرای می راند سپس میان [اجزاء] آن پیوندی دهد آنگاه آن را متراکمی سازد پس دانه های باران را می بینی که از خلال آن بیرون می آید و [خداست که] از آسمان از کوهایی [از ابر نیخ زده] که در آنجاست تگرگی فرو می ریزد و هر که را بخواهد بدان گزند می رساند و آن را از هر که بخواهد بازی دارد نزدیک است روشنی برقش چشمها را ببرد (۴۳) خداست که شب و روز را بهم جابجای کند قطعا در این [تبدیل] برای دیدن و ران [درس] عبرتی است (۴۴) و خداست که هر جنبه ای را [ابتدا] از آبی آفرید پس پاره ای از آن هابر روی شکم راه می روند و پاره ای از آن هابر روی دو پا و بعضی از آن هابر روی چهار پا [راه می روند] خدا هر چه بخواهد می آفریند در حقیقت خدا بر هر چیزی تواناست (۴۵) قطعا آیاتی روشنگر فرود آورده ایم و خدا هر که را بخواهد به راه راست هدایت می کند (۴۶) وی گویند به خدا و پیامبر [او] گرویدیم و اطاعت کردیم آنگاه دسته ای از ایشان پس از این [اقرار] روی برمی گردانند و آنان مؤمن نیستند (۴۷) و چون به سوی خدا و پیامبر او خوانند شوند تا میان آنان داوری کد بناگاه دسته ای از آن ها روی برمی تانند (۴۸) و اگر حق به جانب ایشان باشد به حال اطاعت به سوی اوی آیند (۴۹) آید در دل ایشان بیماری است یا شک دارند یا از آن می ترسند که خدا و فرستاده اش بر آنان ستم و رزند [نه] بلکه خودشان ستمکارند (۵۰)

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ: جَاءَ ابْنُ الْكَوَّاءِ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَاللَّهِ إِنَّ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَأَيَّةً قَدْ أَفْسَدْتُ عَلَى قَلْبِي وَشَكَّكْتُ فِي دِينِي فَقَالَ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ تَكَلِّتُكَ أُمُّكَ وَعَدِمَتُكَ وَمَا تِلْكَ الْآيَةُ قَالَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى وَالطَّيْرُ صَافَاتٍ كُلُّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا ابْنَ الْكَوَّاءِ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى خَلَقَ الْمَلَائِكَةَ فِي صُورٍ شَتَّى إِلَّا أَنَّ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مَلَكًا فِي صُورَةِ دِيكٍ أَبْجَ أَشْهَبَ بَرَاتْنَهُ فِي الْأَرْضِ السَّابِغَةِ السُّفْلَى وَغُرْفُهُ مِثْلِي تَحْتَ الْعَرْشِ لَهُ جَنَاحَانِ جَنَاحٌ فِي الْمَشْرِقِ وَجَنَاحٌ فِي الْمَغْرِبِ وَاحِدٌ مِنْ نَارٍ وَآخَرٌ مِنْ ثَلْجٍ فَإِذَا حَضَرَ وَقْتُ الصَّلَاةِ قَامَ عَلَى بَرَاتْنِهِ ثُمَّ رَفَعَ عُنُقَهُ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ ثُمَّ صَفَقَ بِجَنَاحَيْهِ كَمَا تَصَفِقُ الدُّيُوكُ فِي مَنَازِلِكُمْ فَلَا الَّذِي مِنَ النَّارِ يُذِيبُ الثَّلْجَ وَلَا الَّذِي مِنَ الثَّلْجِ يُطْفِئُ النَّارَ فَيَتَّيَدِي أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا سَيِّدُ النَّبِيِّينَ وَأَنَّ وَصِيَّهُ سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ وَأَنَّ اللَّهَ سُبُوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ قَالَ فَتَحَفِقُ الدِّيَكَةَ بِأَجْنِحَتَيْهَا فِي مَنَازِلِكُمْ فَتُجِيبُهُ عَنْ قَوْلِهِ وَهُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى وَالطَّيْرُ صَافَاتٍ كُلُّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ مِنَ الدِّيَكَةِ فِي الْأَرْضِ. التوحيد/ ۴۸۲، ح ۱۰.

أصْبَغُ بْنُ نُبَاتَةَ رَوَيْتَ كَرْدَهُ أَنَّ ابْنَ كَوَّاءٍ نَزَدَ أَمِيرِ مُؤْمِنَانِ عَلَيْهِ السَّلَامُ آمَدَ وَگفت: ای امیر مؤمنان! به خدا سوگند در کتاب خدای متعال آیه ای است که باعث شده در دینم به شک و شبهه دچار شوم. امیر مؤمنان علیه السلام فرمود، مادرت به عزایت بنشیند، آن کدام آیه است؟ ابن کواء خدمت امیر مؤمنان علیه السلام عرض کرد، آن جا که خداوند عز و جل می فرماید: وَالطَّيْرُ صَافَاتٍ كُلُّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ. امیر مؤمنان علیه السلام فرمود: ای ابن کواء! خداوند متعال فرشته گان را در صورت های مختلفی آفرید، و همانا خدای متعال را فرشته ای است که به صورت خروس می باشد که صدایی گرفته و رنگی خاکستر دارد. پنجه هایش تا اعماق طبقه هفتم زمین فرو رفته و تاج سرش زیر عرش خم شده است. این فرشته را دو بال است یکی از جنس آتش

که تا خاور و دیگری از جنس برف تا باختر کشیده است. چون هنگام نماز رسد، بر پنجه های خود ایستاده، گردن خویش از زیر عرش برافراشته، چون خروس های خانگی بال های خویش بر هم می زند. نه آن بال آتشین، بال برفی را آب می کند و نه آن بال برفی، بال آتشین را ذوب کند. پس ندا در می دهد: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا سَيِّدَ النَّبِيِّينَ وَأَنَّ وَصِيَّهَ سَيِّدِ الْوَصِيِّينَ، وَأَنَّ اللَّهَ سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ، رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ. آن امام علیه السلام فرمود: چون خروس های خانگی این صدا را بشنوند بال های خویش بر هم می زنند و سخن او را جواب گویند و این همان آیه شریفه وَالطَّيْرُ صَافَاتٍ كُلُّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ است در باره خروس های زمین.

عن علي بن ابراهيم: وقوله عز وجل **وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَاءٍ أَيُّ مِنْ مِيٍّ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ** قَالَ عَلَى رِجْلَيْنِ النَّاسُ وَعَلَى بَطْنِهِ الْحَيَّاتُ وَعَلَى أَرْبَعٍ الْبَهَائِمُ وَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَكْثَرٍ مِنْ ذَلِكَ. تفسير القمي ۲/ ۱۰۷.

علی بن ابراهیم: در باره **وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ** گوید: منظور ماء، میاه است. در تفسیر فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ گفته: کسانی که روی دوبا راه می روند، همان انسان ها هستند و کسانی که روی شکم راه می روند، مارها هستند و کسانی که روی چهار پا راه می روند، چهار پایان هستند. امام صادق علیه السلام فرمود: وپاره ای از آن ها بیشتر از چهار پا دارند.

النور ۶۴-۵۱

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۵۱) وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ (۵۲) وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَنْ أُخْرِجُنَّ قُلَّ لَا تُقْسِمُوا طَاعَةً مَعْرُوفَةً إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (۵۳) قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ (۵۴) وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (۵۵) وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (۵۶) لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ مِنَ النَّارِ وَلَيْسَ الْمُصِيرُ (۵۷) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَصْعُونَ فِي آثَابِكُمْ مِنَ الظُّهْرِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَ هُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (۵۸) وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمْ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (۵۹) وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي

لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَأَنْ يَسْتَغْفِرْنَ خَيْرٌ لَّهنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (۶۰) لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ ثِيوبِكُمْ أَوْ ثِيوبِ آبَائِكُمْ أَوْ ثِيوبِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ ثِيوبِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ ثِيوبِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ ثِيوبِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ ثِيوبِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ ثِيوبِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ ثِيوبِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مِمَّا مَلَكَتْكُمْ مِمَّا تَحْتَهُ أَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا وَأَشْتَاتًا فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَاسْلُتُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (۶۱) إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأَذَنْ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۶۲) لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَسْتَلْلُونَ مِنْكُمْ لَوْ أَدَّاهُمْ لَقَالُوا الَّذِينَ بَخِلُوا مِنْكُمْ الْكَلْبُ قَالَ الَّذِينَ يَخْلَفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (۶۳) أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (۶۴)

گفتار مؤمنان وقتی به سوی خدا و پیامبرش خوانند شوند تا میان نشان داوری کنند تنها این است که می گویند شنیدیم و اطاعت کردیم اینانند که رستگارانند (۵۱) و کسی که خدا و فرستاده او را فرمان برد و از خدا بترسد و از او پروا کند آنانند که خود را گمیاوند (۵۲) و با سوگندهای سخت خود به خدا سوگند یاد کردند که اگر به آنان فرمان دهی بی شک [برای جهاد] بیرون خواهند آمد بگو سوگند مخورید اطاعتی پسندید [بهتر است] که خدا به آن چه می کنید داناست (۵۳) بگو خدا و پیامبر را اطاعت کنید پس اگر پشت نمودید [بدانید که] بر عهد اوست آن چه تکلیف شد و بر عهد شماست آن چه موظف هستید و اگر اطاعتش کنید راه خواهید یافت و بر فرستاده [خدا] جز ابلاغ آشکار [ماموریتی] نیست (۵۴) خدا به کسانی از شما که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند وعده داده است که حتماً آنان را در این سرزمین جانشین [خود] قرار دهد همان گونه که کسانی را که پیش از آنان بودند جانشین [خود] قرار داد و آن دینی را که بر ایشان پسندید است به سودشان مستقر کند و بیمشان را به ایمنی مبدل گرداند [تا] مراعاتت کنند و چیزی را با من شریک نگردانند و هر کس پس از آن به کفر گراید آنانند که نافرمانند (۵۵) و نماز را بر یا کنید و زکات را بدهید و پیامبر [خدا] را فرمان برید تا مورد رحمت قرار گیرید (۵۶) و مپندار کسانی که کفر ورزیدند [ما را] در زمین در ماند می کنند جایگاه ایشان در آتش است و چه بد بازگشتگاهی است (۵۷) ای کسانی که ایمان آورده اید قطعاً باید غلام و کنیزهای شما و کسانی از شما که به [سن] بلوغ نرسیده اند سه بار در شبانه روز از شما کسب اجازه کنند پیش از نماز با مداد و نیمروز که جامه های خود را بیرون می آورید و پس از نماز شامگاهان [این] سه هنگام برهنگی شماست نه بر شما و نه بر آنان گناهی نیست که غیری از این [سه هنگام] گردید یکدیگر بخرید [و با هم معاشرت نمایید] خداوند آیات [خود] را این گونه برای شما بیان می کند و خدا دانای سنجید کار است (۵۸) و چون کودک شابه [سن] بلوغ رسیدند باید از شما کسب اجازه کنند همان گونه که آنان که پیش از ایشان بودند کسب اجازه کردند خدا آیات خود را این گونه برای شما بیان می دارد و خدا دانای سنجید کار است (۵۹) و بر زنان از کار افتاده ای که [دیگر] امید زناشویی ندارند گناهی نیست که پوشش خود را کنار نهند [به شرطی که] زینتی را آشکار نکنند و عفت و وزیدن برای آن ها بهتر است و خدا شنوای داناست (۶۰) بر نابینا و لنگ و بیمار و بر شما ایرادی نیست که از خانه های خودتان بخورید یا از خانه های پدرانتان یا خانه های مادرانتان یا خانه های برادرانتان یا خانه های خواهرانتان یا خانه های عموهایتان یا خانه های عمه هایتان یا خانه های داییهاتان یا خانه های خاله هایتان یا آن [خانه هایی] که کلیدهایش را در اختیار دارید یا [خانه] دوستان [هم چنین] بر شما با کسی نیست که با هم بخورید یا پراکنده پس چون به خانه هایی [که گفته شد] در آمدید به یکدیگر سلام کنید و رودی که نزد خدا مبارک و خوش است خداوند آیات [خود] را این گونه برای شما بیان می کند امید که بیندیشید (۶۱) جز این نیست که مؤمنان کسانی اند که به خدا و پیامبرش گروید و اندو هنگامی که با او بر سرکاری اجتماع کردند تا از وی کسب اجازه نکنند نمی روند در حقیقت کسانی که از تو کسب اجازه می کنند آنانند که به خدا و پیامبرش ایمان دارند پس

چون برای برخی از کارهایشان از تواجزه خواستند به هر کس از آنان که خواستی اجازه ده و برایشان آمرزش بخواه که خدا آمرزند مهربان است (۶۲) خطاب کردن پیامبر را در میان خود مانند خطاب کردن بعضی از خودتان به بعضی [دیگر] قرار مدهید خدای داند [چه] کسانی از شما دانه [از نزد او] می گیرند پس کسانی که از فرمان او تمردی کنند برسد که مبادا بلایی بدیشان رسد یا به عذابی دردناک گرفتار شوند (۶۳) هش دار که آن چه در آسمان ها و زمین است از آن خداست به یقین آن چه را که بر آید می داند و روزی که به سوی او بازگردانید می شوند آنان را [از حقیقت] آن چه انجام داده اند خبر می دهد و خدا به هر چیزی داناست (۶۴)

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ الْمَدِينَةَ أَعْطَى عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ عُثْمَانَ أَرْضًا أَعْلَاهَا لِعُثْمَانَ وَ أَسْفَلُهَا لِعَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ عَلِيٌّ لِعُثْمَانَ إِنَّ أَرْضِي لَا تَصْلُحُ إِلَّا بِأَرْضِكَ فَاشْتَرِ أَوْ بَعْضِي فَقَالَ لَهُ أَنَا أَبِيعُكَ فَاشْتَرَى مِنْهُ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ أَصْحَابُهُ أَيُّ شَيْءٍ صَنَعْتَ بَعْتَ أَرْضَكَ مِنْ عَلِيٍّ وَ أَنْتَ لَوْ أَمْسَكْتَ عَنْهُ الْمَاءَ مَا أَتَيْتَ أَرْضَهُ شَيْئًا حَتَّى يَبِيعَكَ بِحُكْمِكَ قَالَ فَجَاءَ عُثْمَانُ إِلَى عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ قَالَ لَهُ لَا أُجِزُ الْبَيْعَ فَقَالَ لَهُ بَعْتَ وَ رَضِيتَ وَ لَيْسَ ذَلِكَ لَكَ قَالَ فَاجْعَلْ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ رَجُلًا قَالَ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ عُثْمَانُ هُوَ ابْنُ عَمِّكَ وَ لَكِنْ اجْعَلْ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ غَيْرَهُ فَقَالَ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا أَحَاكِمُكَ إِلَى أَحَدٍ غَيْرِ النَّبِيِّ ﷺ وَ النَّبِيُّ شَاهِدٌ عَلَيْنَا فَأَبَى ذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ هَذِهِ الْآيَاتِ إِلَى قَوْلِهِ هُمْ الْمُفْلِحُونَ . تأويل الآيات ۱/ ۳۶۷، ح ۱۸.

ابن عباس روایت کرده که هنگامی که نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم وارد مدینه شد، به علی علیه السلام و عثمان زمینی داد. بالای زمین از آن عثمان و پایین زمین از آن علی علیه السلام شد. علی علیه السلام به عثمان گفت: زمین من فقط با زمین تو به کار آید، پس یا تو زمینت را به من بفروش و یا زمین من را بخر. عثمان به او گفت: من زمین را به تو می فروشم. پس علی علیه السلام زمین او را خرید. یارانش به او گفتند: چه کار کردی؟ آیا زمینت را به علی علیه السلام فروختی! اگر تو آب را بر زمین او می بستی، چیزی نمی رویاند تا این که مجبور می شد زمینش را آن چنان که تو می خواستی به تو بفروشد. راوی گوید: عثمان نزد علی علیه السلام آمد و به او گفت: فروش زمینم را جایز نمی دانم. پس به او گفت: فروختی و راضی شدی و حق بازگشت از معامله را نداری. عثمان گفت: کسی را بین من و خودت قاضی قرار ده. علی علیه السلام فرمود: پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم را قاضی قرار می دهم. عثمان گفت: او پسر عموی توست. کسی دیگر را پیشنهاد کن. علی علیه السلام فرمود: کسی جز پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم را به قضاوت نمی گیرم در حالی که او شاهد معامله ما بوده است! عثمان از این پیشنهاد سرباز زد. پس خداوند به همین مناسبت، این آیات را نازل فرمود هُمْ الْمُفْلِحُونَ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ يَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَ بِالرَّسُولِ وَ أَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَ مَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ إِلَى قَوْلِهِ مُعْرِضُونَ قَالَ إِنَّهَا نَزَلَتْ فِي رَجُلٍ اشْتَرَى مِنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَرْضًا ثُمَّ نَدِمَ وَ نَدِمَهُ أَصْحَابُهُ فَقَالَ لِعَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا حَاجَةَ لِي فِيهَا فَقَالَ لَهُ قَدْ اشْتَرَيْتَ وَ رَضِيتَ فَانْطَلِقْ أُخَاصِمُكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ لَهُ أَصْحَابُهُ لَا تُخَاصِمُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ انْطَلِقْ أُخَاصِمُكَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرَ أَيُّهُمَا شِئْتَ كَانَ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ قَالَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا وَاللَّهِ وَ لَكِنْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ فَلَا تَرْضَى بَعْدَهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ هَذِهِ الْآيَاتِ وَ يَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَ بِالرَّسُولِ وَ أَطَعْنَا إِلَى قَوْلِهِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ . تأويل الآيات ۱/ ۳۶۷ - ۳۶۸، ح ۱۹.

امام باقر علیه السلام، در باره آیه وَ يَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَ بِالرَّسُولِ وَ أَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مُّعْرِضُونَ فرمود: این آیه در باره مردی نازل شد که از امام علی علیه السلام

زمینی خرید. سپس آن مرد پشیمان شد و دوستانش نیز او را پشیمان کردند. آن مرد به علی علیه السلام گفت: مرا احتیاجی به این زمین نیست. امام علی علیه السلام به او فرمود: با رضایت خویش آن را خریده ای. پس بیا نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برویم و او را به داوری بگیریم. دوستانش به او گفتند: داوری را نزد رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم مبر. پس آن مرد گفت: بیا نزد ابوبکر یا عمر، هر کدام که خواستی برویم. علی علیه السلام فرمود: نه، به خدا سوگند من جز به قضاوت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم بین من و خودت راضی نمی شوم. پس خدای متعال هم به همین مناسبت این آیات را نازل فرمود: وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مُّعْرِضُونَ وَإِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ أَفِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحْيِفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ بَلْ أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالثَّالِثِ وَذَلِكَ أَنَّهُ كَانَ بَيْنَهُمَا مُنَازَعَةٌ فِي حَدِيقَةٍ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَرْضَى بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ لَهُ لَا تُحَاكِمُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَإِنَّهُ لِيَحْكُمَ لَهُ عَلَيْكَ وَلَكِنْ حَاكِمُهُ إِلَى ابْنِ أَبِي شَيْبَةَ الْيَهُودِيِّ فَقَالَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا أَرْضَى إِلَّا بِابْنِ شَيْبَةَ الْيَهُودِيِّ فَقَالَ ابْنُ شَيْبَةَ لَهُ تَأْتِمُنُونَ مُحَمَّدًا [رَسُولَ اللَّهِ] عَلَى وَحْيِ السَّمَاءِ وَتَتَّهِمُونَهُ فِي الْأَحْكَامِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِلَى قَوْلِهِ أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ثُمَّ ذَكَرَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا إِلَى قَوْلِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ . تفسير القمي ۲/ ۱۰۷.

امام صادق علیه السلام، فرمود: شأن نزول این آیه در باره امیر مؤمنان علیه السلام و عثمان است و ماجرا از این قرار است که بین امیر مؤمنان علیه السلام و عثمان بر سر باغی اختلافی در گرفت. امیر مؤمنان علیه السلام فرمود: آیا راضی می شوی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را به داوری بگیریم؟ عبدالرحمان بن عوف به عثمان گفت: داوری را نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نبرید؛ چرا که او به نفع علی داوری می کند. ابن شیبہ یهودی را به داوری بگیرید. عثمان به امیر مؤمنان علیه السلام گفت: من فقط به داوری ابن شیبہ راضی می شوم. ابن شیبہ گفت: آیا شما رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را امانتدار وحی می دانید در حالی که او را در داوری کردن متهم می کنید! پس خدا به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم چنین وحی کرد: وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مُّعْرِضُونَ وَإِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ أَفِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحْيِفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ بَلْ أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ، سپس خداوند به امیر مؤمنان علیه السلام اشاره کرد و فرمود: إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشِ اللَّهَ وَيَتَّقْهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَا مَعْاشِرَ قُرَاءِ الْقُرْآنِ اتَّقُوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِيمَا حَمَلَكُم مِّنْ كِتَابِهِ فَإِنِّي مَسْئُولٌ وَإِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ إِلَيَّ مَسْئُولٌ عَنْ تَبْلِغِ الرِّسَالَةِ وَأَمَّا أَنْتُمْ فَتُسْأَلُونَ عَمَّا حَمَلْتُمْ مِّنْ كِتَابِ اللَّهِ وَسُنَّتِي.. الكافي ۲/ ۶۰۶، ح ۹.

حضرت باقر عليه السلام فرمود: رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم فرموده: ای گروه قرآن خوانان از خدای عزوجل بپرهیزید در آن چه از کتاب خود بشما داده است زیرا که من مسئول و شما هم مسئول هستید، من از رساندن و تبلیغ رسالت مسئولم، و شما از آن چه از قرآن و سنت من در بردارید مسئول هستید.

عَنِ الْإِمَامِ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ مِنَ السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَالْأَمَانَةِ وَالصَّبْرِ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ مِنَ الْعُهُودِ الَّتِي أَخَذَهَا اللَّهُ عَلَيْكُمْ فِي عِلِّيٍّ وَمَا بَيَّنَّ لَكُمْ فِي الْقُرْآنِ مِنْ فَرَضٍ طَاعَتِهِ وَقَوْلُهُ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا أَيْ وَإِنْ تُطِيعُوا عَلِيًّا تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ هَكَذَا نَزَلَتْ. **تأويل الآيات ۸** ۳۶۸، ح ۴۰.

امام موسی کاظم علیه السلام، از پدرشان علیه السلام، نقل فرمودند که در باره آیه شریفه قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ فرموده: آن چه پیامبر صلى الله عليه وآله وسلم به آن تکلیف شده، شنیدن، طاعت، امانتداری و صبر است و در باره وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ فرموده است: آن چه بر عهده شماست، پیمان هایی است که خداوند متعال در مورد امام علی علیه السلام از شما گرفته و آن چه در قرآن برایتان تبیین نموده، لزوم فرمانبرداری از اوست. و منظور از وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا این است که اگر از علی علیه السلام پیروی کنید، راه خواهید یافت و وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ. آیه این گونه نازل گشت.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَالَ هُمْ الْأَئِمَّةُ. **الكافي ۱/ ۱۹۳-۱۹۴، ح ۳.**

عبدالله بن سنان، روایت کرده که از امام صادق علیه السلام در مورد آیه شریفه: وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ پرسیدم که امام علیه السلام فرمود: مراد از آیه، ائمه علیهم السلام هستند.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كُلُّ ذَلِكَ لِتَتِمَّ النِّظَرَةُ الَّتِي أَوْحَاهَا اللَّهُ تَعَالَى لِعِدْوِهِ إِبْلِيسَ إِلَى أَنْ يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ وَيَقْتَرِبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ الَّذِي بَيَّنَّهُ فِي كِتَابِهِ بِقَوْلِهِ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَذَلِكَ إِذَا لَمْ يَبْقَ مِنَ الْإِسْلَامِ إِلَّا اسْمُهُ وَمِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رَسْمُهُ وَغَابَ صَاحِبُ الْأَمْرِ بِإِضَاحِ الْعَدْرِ لَهُ فِي ذَلِكَ لِاشْتِمَالِ الْفِتْنَةِ عَلَى الْقُلُوبِ حَتَّى يَكُونَ أَقْرَبُ النَّاسِ إِلَيْهِ أَشَدُّهُمْ عِدَاوَةً لَهُ وَعِنْدَ ذَلِكَ يُؤَيِّدُهُ اللَّهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَيُظْهِرُ دِينَ نَبِيِّهِ ﷺ عَلَى يَدَيْهِ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ..... **الاحتجاج ۱/ ۲۵۶-۲۵۷.**

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....و تمام این اعمال برای سپری شدن مهلتی بود که خداوند به ابلیس داده بود، تا اینکه أَنْ يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ، و این زمانی است که از اسلام جز اسمی و از قرآن جز رسمی باقی نماند، و صاحب الأمر به جهت خیانتهای آشکار غایب گردید، و کار فتنه و فساد دلهای بجای می رسد که نزدیکترین افراد به او دشمنترین افراد نسبت به آن جناب خواهند شد. و در یک چنین هنگامه ای است که خداوند او

را با لشكري غيبى يارى نموده و دين پيامبرش را بر دستان او بر همه اديان تسلط و برترى مى دهد هر چند مشركان و كافران ناراضى و مخالف باشند.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَالَ نَزَلَتْ فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ الْأَئِمَّةِ مِنْ وَلَدِهِ عليه السلام وَ لَيُمْكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا قَالَ عَنِ بِهِ ظُهُورَ الْقَائِمِ عليه السلام . تأويل الآيات ۱/ ۳۶۸ - ۳۶۹، ح ۲۱.

عبد الله سنان گوید از امام صادق عليه السلام در مورد قول خداى عز و جل وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ پرسیدم، فرمودند درباره على بن ابيطالب و ائمه از فرزندان ايشان عليهم السلام نازل شده، و آيه وَ لَيُمْكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَ لَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا فرمود در باره ظهور امام زمان عليه السلام است.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ فَإِنَّهَا نَزَلَتْ فِي الْقَائِمِ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ عليه السلام . تفسير القمي ۱/ ۱۴.

على بن ابراهيم: در باره قول هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ گفته در مورد قائم آل محمد عليهم السلام نازل شده.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام اللَّهُمَّ وَ ضَاعِفْ صَلَوَاتِكَ وَ رَحْمَتَكَ عَلَى عِثْرَةِ نَبِيِّكَ الْعِثْرَةِ الضَّائِعَةِ الْحَائِفَةِ الْمُسْتَدَلَّةِ بَقِيَّةِ الشَّجَرَةِ الطَّيِّبَةِ الزَّاكِيَةِ الْمُبَارَكَةِ وَ أَعْلِ اللَّهُمَّ كَلِمَتَهُمْ وَ أَفْلِحْ حُجَّتَهُمْ وَ اكْشِفِ الْبَلَاءَ وَ اللَّأْوَاءَ وَ حَنَادِسَ الْأَبَاطِيلِ وَ الْعَمَى عَنْهُمْ وَ ثَبَّتْ قُلُوبَ شِيعَتِهِمْ وَ حِزْبِكَ عَلَى طَاعَتِهِمْ وَ وَلَا يَتَيْهِمْ وَ نُصْرَتِهِمْ وَ مُوَالَاتِهِمْ وَ أَعِنَّهُمْ وَ اْمْنَحُهُمُ الصَّبْرَ عَلَى الْأَذَى فِيكَ وَ اجْعَلْ لَهُمْ أَيَّامًا مَشْهُودَةً وَ أَوْقَاتًا مَحْمُودَةً مَسْعُودَةً تُوشِكُ فِيهَا فَرَجُهُمْ وَ تُوجِبُ فِيهَا تَمْكِينَهُمْ وَ نُصْرَهُمْ كَمَا ضَمِنْتَ لِأَوْلِيَائِكَ فِي كِتَابِكَ الْمُنَزَّلِ فَإِنَّكَ قُلْتَ وَ قَوْلُكَ الْحَقُّ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَ لَيُمْكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَ لَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا..... مصباح المنهج ۲۷۲.

امام صادق عليه السلام فرمودند:....بار خدايا! درود و رحمت و بركات را بر فرزندان پيغمبرت، عترت ضايع شده ترسان، خوار، باقى مانده درخت پاك پاكيه و مبارك، دو چندان گردان و خدايا! كلمه آن ها را بلند گردان و حجت آن ها را رستگار و بلا و ضررها و حالات باطل و كورى را از آن ها برطرف كن و دل هاى شيعيان آنان و گروه خودت را بر طاعتت و ولايت آن ها و يارى آنان ثابت گردان و كمكشان كن و صبر بر آزار در راحت به آنان عطا فرما و براى ايشان روزگار حاضر شده و وقت هاى پسنديده سعادت يافته كه فرج آن ها را در آن روزگار نزديك نماي قرار ده روزگارى كه اطاعتشان را و ياريشان را آن طورى كه براى دوستان در قرآن ضامن شده اى و گفتارت حق است كه فرموده اى: وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ

فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: لَوْلَا الْأَمْرُ مِنْ بَعْدِ مُحَمَّدٍ عليه السلام خَاصَّةً وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ إِلَى قَوْلِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ يَقُولُ اسْتَخْلِفْكُمْ لِعَلِّي وَدِينِي وَعِبَادَتِي بَعْدَ نَبِيِّكُمْ كَمَا اسْتَخْلَفَ وَصَاةَ آدَمَ مِنْ بَعْدِهِ حَتَّى يَبْعَثَ النَّبِيَّ الَّذِي يَلِيهِ يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا يَقُولُ يَعْبُدُونَنِي بِإِيمَانٍ لَا نَبِيَّ بَعْدَ مُحَمَّدٍ عليه السلام فَمَنْ قَالَ غَيْرَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ فَقَدْ مَكَّنَ وَلَاةَ الْأَمْرِ بَعْدَ مُحَمَّدٍ بِالْعِلْمِ وَنَحْنُ هُمْ فَاسَأَلُونَا فَإِنْ صَدَقْنَاكُمْ فَأَقِرُّوا وَمَا أَنْتُمْ بِفَاعِلِينَ. الكافي ۱/ ۴۵۰-۴۵۱، ح ۷.

امام باقر عليه السلام فرمودند:..... والیان امر بعد از محمد صلی الله علیه و آله فرماید وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ إِلَى قَوْلِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ. تا آن جا که فرماید فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ، یعنی شما را پس از پیغمبرتان جانشین علم و دین و عبادت خود کنم، چنان که اوصیاء آدم علیه السلام پس از او جانشین می شدند تا پیغمبر بعد مبعوث می گشت يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا یعنی مرا عبادت کنند با ایمان باینکه پیغمبری بعد از محمد صلی الله علیه و آله نیست، کسانی که جز این گویند فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ خدا هم والیان امر را بعد از محمد در علم استقرار بخشید و ما هستیم آن والیان. پس از ما بپرسید، اگر بشما راست گفتیم، اعتراف کنید ولی شما اعتراف نخواهید کرد.

عن جراح المدائني عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: لَيَسْتَأْذِنَ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ كَمَا أَمَرَكُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ بَلَغَ الْحُلُمَ فَلَا يَلِجْ عَلَى أُمِّهِ وَلَا عَلَى أُخْتِهِ وَلَا عَلَى خَالَتِهِ وَلَا عَلَى سَوَى ذَلِكَ إِلَّا بِإِذْنٍ فَلَا تَأْذَنُوا حَتَّى يُسَلَّمَ وَالسَّلَامُ طَاعَةٌ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ وَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لَيَسْتَأْذِنَ عَلَيْكَ خَادِمُكَ إِذَا بَلَغَ الْحُلُمَ فِي ثَلَاثِ عَوْرَاتٍ إِذَا دَخَلَ فِي شَيْءٍ مِنْهُنَّ وَلَوْ كَانَ بَيْتُهُ فِي بَيْتِكَ قَالَ وَلَيَسْتَأْذِنَ عَلَيْكَ بَعْدَ الْعِشَاءِ الَّتِي تُسَمَّى الْعَتَمَةَ وَحِينَ تُصْبِحُ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهْرِ إِتْمَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِذَلِكَ لِلْخُلُوعِ فَإِنَّهَا سَاعَةٌ غَرَّةٌ وَخُلُوعٌ.. الكافي ۵/ ۵۲۹، ح ۱.

جراح المدائني از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه لَيَسْتَأْذِنَ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ روایت کرده که فرمودند: غلامان شما و آنان که هنوز به سن بلوغ نرسیده اند باید سه بار از شما اجازه بگیرند، همان طور که خداوند عز و جل می فرماید و کسی که به سن بلوغ رسیده، بر مادر، خواهر و خاله اش و غیر از اینها وارد نمی شود، مگر این که از آنها اجازه بگیرد و اجازه ندهید، مگر این که سلام کند و سلام، طاعت خداوند متعال است و روایت کرده که امام صادق علیه السلام فرمود: خادمی که به سن بلوغ رسیده، باید حتی اگر خانه اش در خانه شما باشد، در سه موقع که وقت عورت و خلوت شماست از شما اجازه ورود بگیرد، یکی وقت عشاء که ثلث اول شب است، و هنگام صبح، و هنگامی که لباس از تن در می آورید. خداوند عز و جل این گونه برای خلوت کردن امر کرده، چرا که آن ساعت سرمستی و خلوت کردن است.

علي بن إبراهيم في قوله أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتْهُنَّ مَفَاتِحُهُ أَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا فَإِنَّهَا نَزَلَتْ لَمَّا هَاجَرَ رَسُولُ اللَّهِ عليه السلام إِلَى الْمَدِينَةِ وَآخَى بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَ

أَخِي بَيْنَ أَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرَ وَ بَيْنَ عُثْمَانَ وَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَ بَيْنَ طَلْحَةَ وَ الزُّبَيْرِ وَ بَيْنَ سَلْمَانَ وَ أَبِي ذَرٍّ وَ بَيْنَ الْمُقْدَادِ وَ عَمَّارٍ وَ تَرَكَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَاغْتَمَّ مِنْ ذَلِكَ غَمًّا شَدِيدًا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي لِمَ لَا تُؤَاخِي بَيْنِي وَ بَيْنَ أَحَدٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَاللَّهِ يَا عَلِيُّ مَا حَبَسْتُكَ إِلَّا لِنَفْسِي أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ أَخِي وَ أَنَا أَخُوكَ وَ أَنْتَ أَخِي فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ أَنْتَ وَصِيِّي وَ وَزِيرِي وَ خَلِيفَتِي فِي أُمَّتِي تَقْضِي دِينِي وَ تُنْجِزُ عِدَاتِي وَ تَتَوَلَّى عَلَيَّ غُسْلِي وَ لَا يَلِيهِ غَيْرُكَ وَ أَنْتَ مَعِيَ بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي، فَاسْتَبَشَرَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ بِذَلِكَ فَكَانَ بَعْدَ ذَلِكَ إِذَا بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِهِ فِي غَزَاةٍ أَوْ سَرِيَّةٍ يَدْفَعُ الرَّجُلُ مِفْتَاحَ بَيْتِهِ إِلَى أَخِيهِ فِي الدِّينِ وَ يَقُولُ لَهُ خُذْ مَا شِئْتَ وَ كُلْ مَا شِئْتَ فَكَانُوا يَمْتَنِعُونَ مِنْ ذَلِكَ حَتَّى رُبَّمَا فَسَدَ الطَّعَامُ فِي الْبَيْتِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحُ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا يَعْنِي إِنْ حَضَرَ صَاحِبُهُ أَوْ لَمْ يَحْضُرْ إِذَا مَلَكَتُمْ مَفَاتِحَهُ. تفسير القمي ۱/ ۱۰۹.

علی بن ابراهیم در باره آیه آن تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَالِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتُمْ مَفَاتِحَهُ أَوْ صَدِيقَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا گفته: این آیه وقتی نازل شد که رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به شهر مدینه مهاجرت کرد و بین مسلمانان از انصار و مهاجرین و بین ابو بکر و عمر، عثمان و عبدالرحمان بن عوف، طلحه و زبیر، سلمان و ابوذر، مقداد و عمار، پیوند برادری برقرار ساخت و علی علیه السلام را به حال خود رها کرد که امام علی علیه السلام به همین خاطر بسیار غمگین شد و فرمود: ای رسول خدا! پدر و مادرم فدایت، چه شده که بین من و کس دیگری عقد اخوت برقرار نساختی؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: ای علی! به خدا سوگند من تو را نگه نداشتم، مگر برای خودم، آیا تو خشنود نمی شوی برادر من باشی و من برادر تو در دنیا و آخرت باشم؟ در حالی که تو وصی، وزیر و جانشین من در بین امت هستی و دین من را ادا می کنی و وعده های من را به اتمام می رسانی و غیر از تو کسی دیگری غسل من را بر عهده نگیرد و منزلت تو نسبت به من هم چون منزلت هارون است به موسی، جز این که بعد از من دیگر پیامبری مبعوث نخواهد شد. و بدین صورت امیر مؤمنان از این برخورد پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم خوشحال و مسرور گشت. بعد از این پیوند برادری، هر گاه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم یکی از اصحابش را به جنگ می فرستاد، کلید خانه اش را به برادر دینی خود می داد و به او می گفت: هر چه می خواهی از خانه اش بردار و هر چه می خواهی بخور و اصحابی که کلید در دست داشتند، از این کار سربازی زدند تا جایی که غذا در خانه فاسد می شد و خداوند آیه نازل کرد که لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا یعنی اگر کلید خانه ای را داشتید، از غذای آن خانه بخورید؛ چه صاحب خانه حضور داشته باشد و چه حضور نداشته باشد.

عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمُ الْآيَةَ فَقَالَ هُوَ تَسْلِيمُ الرَّجُلِ عَلَى أَهْلِ الْبَيْتِ حِينَ يَدْخُلُ ثُمَّ يَرُدُّونَ عَلَيْهِ فَهُوَ سَلَامُكُمْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ. معاني الاخبار/ ۱۶۲-۱۶۳ ح ۱.

ابو صباح روایت کرده که از امام محمد باقر علیه السلام سؤال کردم، منظور از سخن خداوند که می فرماید فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ چیست؟ آن حضرت فرمودند: مراد این است که کسی وارد خانه شود و به خانواده خود سلام کند و آن ها جواب او را بدهند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ قَالَ: يَقُولُ إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ مِنْكُمْ بَيْتَهُ فَإِنْ كَانَ فِيهِ أَحَدٌ يُسَلِّمُ عَلَيْهِمْ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ أَحَدٌ فَلْيَقُلْ السَّلَامَ عَلَيْنَا مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا. يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: **نَحْيَةً مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً.** تفسير القمي ۲/ ۱۰۹.

امام محمد باقر عليه السلام روایت کرده که فرمودند: هر گاه کسی از شما وارد خانه اش شود، اگر کسی آنجا باشد بر او سلام کند و اگر کسی در خانه نباشد باید بگوید: سلام خداوند بر ما باد، خداوند می فرماید: **نَحْيَةً مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً.**

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ مَنْزِلَهُ فَلْيُسَلِّمْ عَلَى أَهْلِهِ يَقُولُ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ أَهْلٌ فَلْيَقُلْ السَّلَامَ عَلَيْنَا مِنْ رَبَّنَا وَلْيَقْرَأْ قُلْ **هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ** حِينَ يَدْخُلُ مَنْزِلَهُ فَإِنَّهُ يَنْفِي الْفَقْرَ... الحصا ۲۶۶.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: هر گاه به سرای خویش در آید بر اهل خود درود فرستید و اگر کسی نباشد بر خویشتن درود فرستید، بگوید: السلام علينا من ربنا. هنگام در آمدن به سرای خود قُلْ هُوَ اللَّهُ بخوانید تا تهی دستی از شما دور گردد.

عن علي بن إبراهيم: ... **لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا** قَالَ لَا تَدْعُوا رَسُولَ اللَّهِ كَمَا يَدْعُو بَعْضُكُمْ بَعْضًا.... تفسير القمي ۲/ ۱۱۰.

علی بن ابراهیم در باره آیه **لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا** گفته: نگوئید رسول الله چنان که بعض از شما بعضی را صدا می کند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا** يَقُولُ لَا تَقُولُوا يَا مُحَمَّدُ وَلَا يَا أَبَا الْقَاسِمِ لَكِنْ قُولُوا يَا نَبِيَّ اللَّهِ وَيَا رَسُولَ اللَّهِ تفسير القمي ۲/ ۱۱۰.

ابو جارود از امام باقر علیه السلام روایت کرده که در باره سخن خداوند که می فرماید: **لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا** فرموده: منظور آن است که نگوئید ای محمد! و یا ای ابا القاسم! بل که بگوئید ای نبی خدا! یا ای رسول خدا!.

عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام: قَالَتْ فَاطِمَةُ لَمَّا نَزَلَتْ **لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا** هَبْتُ رَسُولَ اللَّهِ أَنْ أَقُولَ لَهُ يَا أَبَتِ فَكُنْتُ أَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَعْرَضَ عَنِّي مَرَّةً وَاثْنَتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيَّ فَقَالَ يَا فَاطِمَةُ إِنَّهَا لَمْ تَنْزِلْ فِيكَ وَلَا فِي أَهْلِكَ وَلَا فِي نَسْلِكَ أَنْتَ مِنِّي وَأَنَا مِنْكَ إِنَّمَا نَزَلَتْ فِي أَهْلِ الْجَفَاءِ وَالْغِلْظَةِ مِنْ قُرَيْشٍ أَصْحَابِ الْبَذَخِ وَالْكَبْرِ قُولِي يَا أَبَتِ فَإِنَّهَا أَحْيَا لِلْقَلْبِ وَارْضَى لِلرَّبِّ. المناقب ۳/ ۳۲۰.

امام صادق علیه السلام فرمودند: فاطمه سلام الله عليها وقتیکه ایه **لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا** آن گاه فاطمه سلام الله عليها گفت: نزد نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم آمدم و خواستم او را صدا بزنم و بگویم: ای پدر! اما به جای آن گفتم: ای رسول خدا. ایشان از من دوبار یا سه بار اعراض فرمود سپس حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم به من رو کرد و فرمود: ای دخترکم! این آیه در شأن تو و خانواده ات نازل نشده و فرمود که تو از من هستی و من از تو هستم و این آیه در شأن کسانی از قریش نازل شده که به درشتی و تند می زدن و بدن که ای پدر گفتن تو برای من دوست داشتنی تر و خداوند از آن خشنودتر است.

۲۵. الفرقان

الفرقان ۱۰-۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا (۱) الَّذِي لَهُ مَلَكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا (۲) وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا (۳) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا إِفْكُ افْتَرَاهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا (۴) وَقَالُوا أَطِيرُوا الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا (۵) قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا (۶) وَقَالُوا آمَالٍ هَذَا الرُّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ لَوْلَا أَنْزَلَ إِلَهِهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُ نَذِيرًا (۷) أَوْ يُلْقَى إِلَيْهِ كَنْزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَالَ الظَّالِمُونَ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا (۸) انْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا (۹) تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلُ لَكَ فُصُورًا (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان بزرگ [و خجسته] است کسی که بر بند خود فرقان [= کتاب جدا سازنده حق از باطل] را نازل فرمود تا برای جهانیان هشدار دهنده ای باشد (۱) همان کس که فرمانروایی آسمان ها و زمین از آن اوست و فرزندی اختیار نکرده و برای او شریکی در فرمانروایی نبوده است و هر چیزی را آفریده و بدان گونه که در خور آن بوده اندازه گیری کرده است (۲) و به جای او خدایانی برای خود گرفته اند که چیزی را خلق نمی کنند و خود خلق شده اند و برای خود نه زبانی را در اختیار دارند و نه سودی را و نه مرگی را در اختیار دارند و نه حیاتی و نه رستخیزی را (۳) و کسانی که کفر ورزیدند گفتند این [کتاب] جز دروغی که آن را برافتنه [چیزی] نیست و گروهی دیگر او را بر آن یاری کرده اند و قطعاً [با چنین نسبتی] ظلم و بهتان به پیش آوردند (۴) و گفتند افسانه های پیشینیان است که آن ها را برای خود نوشته و صبح و شام بر او املا می شود (۵) بگو آن را کسی نازل ساخته است که راز نهانها را در آسمان ها و زمین می داند و هموست که همواره آمرزنده مهربان است (۶) و گفتند این چه پیامبری است که غذای خورد و در بازارها راهی رود چرا فرشته ای به سوی او نازل نشد تا همراه وی هشدار دهنده باشد (۷) یا گنجی به طرف او افکنده نشد یا باغی ندارد که از بار و بر آن بخورد و دستمکاران گفتند جز مردی افسون شده را دنبال نمی کنید (۸) بنگر چگونه برای تو مثلها زدند و گمراه شدند در نتیجه نمی توانند راهی بیابند (۹) بزرگ [و خجسته] است کسی که اگر بخواهد بهتر از این را برای تو قرار می دهد باغبانی که جویبارها از زیر [درختان] آن روان خواهد بود و برای تو کاخها پدید می آورد

(۱۰)

عَنْ يَزِيدُ بْنُ سَلَامٍ أَنَّهُ سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ لَهُ لِمَ سُمِّيَ الْفُرْقَانُ فُرْقَانًا قَالَ لِأَنَّهُ مُتَفَرِّقُ الْآيَاتِ وَ السُّورِ أُنْزِلَتْ فِي غَيْرِ الْأَلْوَا حِ وَ غَيْرِهِ مِنَ الصُّحُفِ وَ التَّوْرَةِ وَ الْإِنْجِيلِ وَ الزَّبُورِ نَزَلَتْ كُلُّهَا جُمْلَةً فِي الْأَلْوَا حِ وَ الْوَرَقِ علل الشرايع / ۴۷۰، ح ۳۳.

يزيد بن سلام روايت کرده است که او از پيامبر صلى الله عليه وآله وسلم سؤال کرد و به ايشان عرض کرد: چرا فرقان، فرقان ناميده شده است؟ ايشان فرمودند: زیرا آیات به شکل پراکنده نازل شده اند، و سوره های قرآن در الواح نازل نشده است، و حال آن که ديگر کتاب های آسمانی مثل صحف و تورات و انجيل و زبور همگی به يکباره در الواح و ورق ها نازل شده اند.

عَنْ حَمْدَانَ بْنِ سُلَيْمَانَ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ أَفْعَالِ الْعِبَادِ أَمْ خُلُقُهُ هِيَ أَمْ غَيْرُ مَخْلُوقَةٍ فَكَتَبَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَفْعَالُ الْعِبَادِ مُقَدَّرَةٌ فِي عِلْمِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَبْلَ خَلْقِ الْعِبَادِ بِالْفَنِيِّ عَامٍ. **عيون أخبار الرضا عليه السلام ۱/ ۱۱۲، ح ۳۴.**

حمدان بن سليمان گوید: به حضرت رضا عليه السلام نامه نوشتم و در باره افعال مردم، که آیا مخلوق خداوند است یا نه سؤال نمودم. حضرت مرقوم فرمودند: افعال مردم، دو هزار سال قبل از خلقت مردم، در علم خداوند مقدر بود.

عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدَّرَ الْمَقَادِيرَ وَدَبَّرَ التَّدَابِيرَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ بِالْفَنِيِّ عَامٍ. **عيون أخبار الرضا عليه السلام ۱/ ۱۱۶، ح ۳۹، ج ۲/ ۳۰، ح ۴۴.**

امير مؤمنان عليهم السلام نقل نموده که: رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم فرمودند: خداوند دو هزار سال پيش از خلقت آدم، مقدرات را تقدير فرموده و تدبيرات لازم را در نظر گرفته است.

الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ قَالَ سَمِعْتُ أَبِي عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ الْأَعْمَالُ عَلَى ثَلَاثَةِ أَحْوَالٍ فَرَائِضُ وَفَضَائِلُ وَمَعَاصِي فَأَمَّا الْفَرَائِضُ فَبِأَمْرِ اللَّهِ وَبِرِضَى اللَّهِ وَبِقَضَاءِ اللَّهِ وَتَقْدِيرِهِ وَمَشِيئَتِهِ وَعِلْمِهِ عَزَّ وَجَلَّ وَأَمَّا الْفَضَائِلُ فَلَيْسَتْ بِأَمْرِ اللَّهِ وَلَكِنْ بِرِضَى اللَّهِ وَبِقَضَاءِ اللَّهِ وَبِمَشِيئَةِ اللَّهِ وَبِعِلْمِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَأَمَّا الْمَعَاصِي فَلَيْسَتْ بِأَمْرِ اللَّهِ وَلَكِنْ بِقَضَاءِ اللَّهِ وَبِقَدَرِ اللَّهِ وَبِمَشِيئَتِهِ وَعِلْمِهِ ثُمَّ يُعَاقَبُ عَلَيْهَا. **الحصا ۱/ ۱۶۸، ح ۲۴۱.**

امام حسين بن علي عليهما السلام فرمود: شنيدم پدرم می فرمودند: کارها سه حالت دارد: فرائض يعنی کارهایی که از سوی خدا به طريق حتم و الزام معين گرديده. فضائل يعنی کارهای نيکی که انجام آن ها نیک است ليک الزامی در آن ها نيست، و گناه ها که منهيست به جای آوردن آن ها عقاب دارد. اما کارهای واجب موافق دستور خدايست و پسنديده اوست و به حکم و تقدير اوست و آن ها را دانسته است. فضائل به دستور او نيست اما پسند خدايست و آن ها را دانسته. گناه ها به خواست او نيست هر چند خدا آن ها را دانسته اما مورد پسند او نباشد از اين رو گناه کاران را شکنجه می سازد به ايشان کيفر می دهد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: .. أَفْعَالُ الْعِبَادِ مَخْلُوقَةٌ خُلِقَ تَقْدِيرٌ لَا خَلْقٌ تَكْوِينٍ وَاللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا يَقُولُ بِالْجَبْرِ وَلَا بِالتَّفْوِيزِ.... **الحصا ۱/ ۶۰۸، ح ۹.**

امام صادق عليه السلام فرمودند: کارهای اختیاری بندگان را خدا تقدير گرفته ليک او پديد نياورده، خدا آفریدگار هر چیزیست، اعتقاد به جبر و تفویض مکنید

عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْهَاشِمِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ لَا يَكُونُ شَيْءٌ إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَارَادَ وَقَدَّرَ وَقَضَى قُلْتُ مَا مَعْنَى قَالَ ابْتِدَاءُ الْفِعْلِ قُلْتُ مَا مَعْنَى قَدَّرَ قَالَ تَقْدِيرُ الشَّيْءِ مِنْ طُولِهِ وَعَرْضِهِ قُلْتُ مَا مَعْنَى قَضَى قَالَ إِذَا قَضَى أَمْرًا فَذَلِكَ الَّذِي لَا مَرَدَّ لَهُ. **الكافي ۱/ ۱۵۰، ح ۱.**

علی بن ابراهیم هاشمی گوید: از موسی جعفر علیه السلام شنیدم که فرمود: چیزی نباشد جز آن چه خدا خواهد و اراده کند و اندازه گیری نماید و حکم دهد، گفتم معنی خواست خدا چیست؟ فرمود: آغاز کار است گفتم معنی اندازه گیری چیست؟ فرمود: آن اندازه گرفتن طول و عرض چیز است: گفتم معنی قضا و حکمش چیست؟ فرمود هر گاه حکم کند بگذارند و آنستکه بر گشت ندارد.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام شَاءَ وَ أَرَادَ وَ قَدَّرَ وَ قَضَى قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَ أَحَبَّ قَالَ لَا قُلْتُ وَ كَيْفَ شَاءَ وَ أَرَادَ وَ قَدَّرَ وَ قَضَى وَ لَمْ يُجِبْ قَالَ هَكَذَا خَرَجَ إِلَيْنَا. الكافي ۱۰۰/۱ ج ۱/ ح ۲.

ابوبصیر گوید بامام صادق علیه السلام عرض کردم: خدا خواسته و اراده کرده و مقدر نموده و حکم فرموده؟ فرمود: آری: عرض کردم و دوست هم داشته است فرمود: نه: گفتم: چگونه خواسته و اراده کرده و مقدر نموده و حکم فرموده ولی دوست نداشته است؟ فرمود این چنین بما رسیده است.

عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ: سُئِلَ الْعَالِمُ عليه السلام كَيْفَ عِلْمُ اللَّهِ قَالَ عَلِمَ وَ شَاءَ وَ أَرَادَ وَ قَدَّرَ وَ قَضَى وَ أَمْضَى فَأَمْضَى مَا قَضَى وَ قَضَى مَا قَدَّرَ وَ قَدَّرَ مَا أَرَادَ فَبِعِلْمِهِ كَانَتْ الْمَشِيئَةُ وَ بِمَشِيئَتِهِ كَانَتْ الْإِرَادَةُ وَ بِإِرَادَتِهِ كَانَتْ التَّقْدِيرُ وَ بِتَقْدِيرِهِ كَانَتْ الْقَضَاءُ وَ بِقَضَائِهِ كَانَتْ الْأَمْضَاءُ وَ الْعِلْمُ مُتَقَدِّمٌ عَلَى الْمَشِيئَةِ وَ الْمَشِيئَةُ ثَانِيَةٌ وَ الْإِرَادَةُ ثَالِثَةٌ وَ التَّقْدِيرُ رَاقِعٌ عَلَى الْقَضَاءِ بِالْإِمْضَاءِ فَلِلَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى الْبَدَاءُ فِيمَا عَلِمَ مَتَى شَاءَ وَ فِيمَا أَرَادَ لِتَقْدِيرِ الْأَشْيَاءِ فَإِذَا وَقَعَ الْقَضَاءُ بِالْإِمْضَاءِ فَلَا بَدَاءَ فَالْعِلْمُ فِي الْمَعْلُومِ قَبْلَ كَوْنِهِ وَ الْمَشِيئَةُ فِي الْمُنْشَأِ قَبْلَ عَيْنِهِ وَ الْإِرَادَةُ فِي الْمُرَادِ قَبْلَ قِيَامِهِ وَ التَّقْدِيرُ لِهَذِهِ الْمَعْلُومَاتِ قَبْلَ تَفْصِيلِهَا وَ تَوْصِيلِهَا عَيْنَانِ وَ وَقْتَانِ وَ الْقَضَاءُ بِالْإِمْضَاءِ هُوَ الْمُبْرَمُ مِنَ الْمَفْعُولَاتِ ذَوَاتِ الْأَجْسَامِ الْمُدْرَكَاتِ بِالْخَوَاسِ مِنْ ذَوِي لَوْنٍ وَ رِيحٍ وَ وَزْنٍ وَ كَيْلٍ وَ مَا دَبَّ وَ دَرَجَ مِنْ إِنْسٍ وَ جِنٍّ وَ طَيْرٍ وَ سَبَاحٍ وَ غَيْرِ ذَلِكَ مِمَّا يُدْرِكُ بِالْخَوَاسِ فَلِلَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فِيهِ الْبَدَاءُ مِمَّا لَا عَيْنَ لَهُ فَإِذَا وَقَعَ الْعَيْنُ الْمَفْهُومُ الْمُدْرَكُ فَلَا بَدَاءَ وَ اللَّهُ **يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ*** فَبِالْعِلْمِ عَلِمَ الْأَشْيَاءَ قَبْلَ كَوْنِهَا وَ بِالْمَشِيئَةِ عَرَفَ صِفَاتِهَا وَ حُدُودَهَا وَ أَنْشَأَهَا قَبْلَ إِظْهَارِهَا وَ بِالْإِرَادَةِ مَيَّزَ أَنْفُسَهَا فِي أَلْوَانِهَا وَ صِفَاتِهَا وَ بِالتَّقْدِيرِ قَدَّرَ أَقْوَاتَهَا وَ عَرَفَ أَوَّلَهَا وَ آخِرَهَا وَ بِالْقَضَاءِ أَبَانَ لِلنَّاسِ أَمَا كُنْهَآ وَ دَلَّهْمُ عَلَيْهَا وَ بِالْإِمْضَاءِ شَرَحَ عِلَلَهَا وَ أَبَانَ أَمْرَهَا وَ ذَلِكَ **تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ.** الكافي ۱۴۸-۱۴۹، ح ۱۶.

معلی بن محمد روایت کرده از امام علیه السلام سؤال شد که خدا چگونه داند؟ فرمود: خدا بداند و بخواهد و اراده کند و مقدر سازد و حکم کند و امضاء فرماید پس امضاء کند آن چه را حکم کرده و حکم کند آن چه را مقدر ساخته و مقدر کند آن چه را اراده کرده، بنابراین از علمش مشیت خیزد و از مشیتش اراده و از اراده اش تقدیر و از تقدیرش حکم و از حکمش امضاء و علمش مقدم بر مشیت است، مشیت در مرتبه دوم است و اراده در مرتبه سوم و تقدیر بر حکم مقرون و بامضاء واقع شود، و برای خدای تبارک و تعالی بداست نسبت به آن چه بداند هر گاه که خواهد و نسبت به آن چه اراده کند برای تقدیر چیزها ولی اگر حکم مقرون بامضاء گشت دیگر بدا نیست و علم بهر معلومی پیش از بودن اوست و مشیت نسبت بخواسته شده پیش از وجود آنست و اراده پیش از بر پا شدن مراد است و تقدیر این معلومات پیش از آنستکه جدا شوند و بهم پیوندند در وجود مشخص و از لحاظ وقت و حکم مقرون بامضاء انجام شدنهای قطعی می باشند که دارای جسمند و بحواس درک شوند مانند آن چه رنگ و بو دارد و پیمانه شود و آن چه در زمین بجنبند و بخرامد که انسان و جن و پرندگان و درندگان و جز اینها باشد که بحواس درک شود،

برای خدای تبارک و تعالی نسبت به آنچه وجود خارجی ندارد بدا می باشد و چون وجود خارجی قابل فهم و درک بیابد، بدا نباشد و خدا آن چه خواهد بکند، بعلم خود همه چیز را پیش از پدید آمدنشان دانسته و با مشیت خود صفات و حدود آن ها را شناخته و پیش از اظهار آن ها انشاءشان کرده و بوسیله اراده تعیین رنگ و صفاتشان نموده و با تقدیر خود روزیشانرا اندازه گیری نموده و آغاز و پایان آن ها را شناخته و بسبب حکمش اماکن آن ها را برای مردم هویدا ساخته و به آن ها رهبریشان نموده و با امضائش علل آن ها را تشریح کرده و امرشانرا آشکار نموده، ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ.

عَبْدُ الرَّحْمَنِ بِإِسْنَادِهِ رَفَعَهُ إِلَى مَنْ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ قَدَّرَ اللَّهُ الْمَقَادِيرَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ. التوحيد/ ۳۶۸، ح ۷.

عبد الرحمن باسناد خویش که آن را مرفوع ساخته تا کسی که گفت شنیدم از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم که می فرمود خدا مقادیر را اندازه فرمود پنجاه هزار سال پیش از آن که آسمان ها را بیافریند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَاللَّهُ خَالِقُ الْأَشْيَاءِ لَا مِنْ شَيْءٍ كَانَ وَاللَّهُ يُسَمِّي بِأَسْمَائِهِ وَهُوَ غَيْرُ أَسْمَائِهِ وَالْأَسْمَاءُ غَيْرُهُ. الكافي ۱/ ۱۱۴

امام صادق علیه السلام فرمودند:....خدا خالق همه چیز است بدون ماده و مایه، و خدا باسماش نامیده و خوانده شود، او غیر اسمائش باشد و اسماء غیر او.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَمْ يَزَلْ عَالِمًا قَدِيمًا خَلَقَ الْأَشْيَاءَ لَا مِنْ شَيْءٍ وَمَنْ زَعَمَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ الْأَشْيَاءَ مِنْ شَيْءٍ فَقَدْ كَفَرَ لِأَنَّهُ لَوْ كَانَ ذَلِكَ الشَّيْءُ الَّذِي خَلَقَ مِنْهُ الْأَشْيَاءَ قَدِيمًا مَعَهُ فِي أَرْزَلِيَّتِهِ وَهُوِيَّتِهِ كَانَ ذَلِكَ الشَّيْءُ أَرْزَلِيًّا بَلْ خَلَقَ اللَّهُ تَعَالَى الْأَشْيَاءَ كُلَّهَا لَا مِنْ شَيْءٍ..... علل الشرائع/ ۶۰۷، ح ۸۱.

امام باقر علیه السلام فرمودند:....خداوند تبارک و تعالی عالم و قدیم بوده و اشیاء را از هیچ آفریده و کسانی که معتقدند خداوند اشیاء را از چیزی آفریده به او کفر ورزیده اند زیرا آن چیزی که اشیاء را از آن آفریده باید قدیم و با حق تعالی از ازل بوده باشد در حالی که این طور نیست. بل که حق تعالی اشیاء را از هیچ آفریده....

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : وَكُلُّ صَانِعٍ شَيْءٍ فَمِنْ شَيْءٍ صَنَعَ وَاللَّهُ لَا مِنْ شَيْءٍ صَنَعَ مَا خَلَقَ... الكافي ۱/ ۱۳۵، ح ۱.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....هر کسی که چیزی سازد آن را از ماده ای سازد و خدا بی ماده ساخته است

عَنْ يُونُسَ قَالَ: قَالَ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ : تَدْرِي مَا التَّقْدِيرُ قُلْتُ لَا قَالَ هُوَ وَضْعُ الْحُدُودِ مِنَ الْأَجَالِ وَالْأَرْزَاقِ وَالْبَقَاءِ وَالْفَنَاءِ وَتَدْرِي مَا الْقَضَاءُ قُلْتُ لَا قَالَ هُوَ إِقَامَةُ الْعَيْنِ وَلَا يَكُونُ إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ فِي الذِّكْرِ الْأَوَّلِ..... تفسير القمي ۱/ ۲۴.

یونس از امام رضا علیه السلام روایت می کند که فرمودند:.... می دانی تقدیر چیست؟ گفتم: نه. فرمود: قرار دادن حد و مرز اجل ها و ارزاق و باقی ماندن و فانی شدن است. می دانی قضا چیست؟ گفتم: نه. فرمود: بر پا داشتن عین است، و نمی شود مگر آن چه که خداوند در ذکر اول بخواند.

علی بن ابراهیم: ...قَوْلُهُ **وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ** قَالُوا إِنَّ هَذَا الَّذِي يَقْرُؤُهُ مُحَمَّدٌ وَ يُخْبِرُنَا بِهِ إِنَّمَا يَتَعَلَّمُهُ مِنَ الْيَهُودِ وَ يَسْتَكْتُبُهُ مِنْ عُلَمَاءِ النَّصَارَى وَ يَكْتُبُ عَنْ رَجُلٍ يُقَالُ لَهُ ابْنُ قِبْطَةَ يَنْقُلُهُ عَنْهُ بِالْعَدَاةِ وَ الْعِشْيَةِ. **بحار الأنوار ۲۲۷/۹**

علی بن ابراهیم: وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ آن‌ها می گفتند: این آیاتی که محمد صلی الله علیه و آله و سلم می خواند و ما را از آن خبر می دهد، از یهود می آموزد و از علمای نصاری و شخصی به نام ابن قبیصه یاد می گیرد و به هنگام صبح و شام، آن را از او نقل می کند.....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **إِفْكَ أَفْتَرَاهُ قَالِ الْإِفْكَ الْكَذِبُ وَ أَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ** يَعْنِي أَبَا فُهَيْكَةَ وَ حَبْرًا وَ عَدَّاسًا وَ عَابِسًا مَوْلَى حُوَيْطِبٍ قَوْلُهُ **أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ** اِكْتَتَبَهَا فَهُوَ قَوْلُ النَّضْرِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ عَلْقَمَةَ بْنِ كَلْدَةَ قَالَ **أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ** اِكْتَتَبَهَا مُحَمَّدٌ فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ **بُكْرَةً وَ أَصِيلًا**. **بحار الأنوار ۲۲۸/۹**

امام باقر علیه السلام در باره این فرموده خداوند عز و جل: **إِلَّا إِفْكَ أَفْتَرَاهُ** فرموده اند: **الافک** یعنی دروغ. وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ منظور کفار از قوم آخرون در این جا، ابو فکیه و حبر و عداس و عابس غلام حویطب بوده است و منظور از این فرموده خداوند: **أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ** اِكْتَتَبَهَا گفته نصر بن حارث بن علقمه بن کلدی است گفت **أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ** اِكْتَتَبَهَا محمد فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ **بُكْرَةً وَ أَصِيلًا**.

عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ الْعَسْكَرِيِّ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ:.... قُلْتُ لِأَبِي عَلِيٍّ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام هَلْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُنَاطِرُ الْيَهُودَ وَ الْمُشْرِكِينَ إِذَا عَاتَبُوهُ وَ يُحَاجُّهُمْ؟ قَالَ بَلَى مِرَارًا كَثِيرَةً مِنْهَا مَا حَكَى اللَّهُ مِنْ قَوْلِهِمْ وَ قَالُوا مَا لِهَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَ يَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ لَوْ لَا أَنْزَلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ؟ إِلَى قَوْلِهِ رَجُلًا مَسْحُورًا وَ قَالُوا لَوْ لَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ وَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَنْفَجِرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا إِلَى قَوْلِهِ **كِتَابًا نَقْرُؤُهُ** ثُمَّ قِيلَ لَهُ فِي آخِرِ ذَلِكَ لَوْ كُنْتَ نَبِيًّا كَمُوسَى أَنْزَلْتَ عَلَيْنَا كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ وَ نَزَلَتْ عَلَيْنَا الصَّاعِقَةُ فِي مَسْأَلَتِنَا إِلَيْكَ لِأَنَّ مَسْأَلَتَنَا أَشَدَّ مِنْ مَسَائِلِ قَوْمِ مُوسَى لِمُوسَى عليه السلام **الاحتجاج ۲۹/۱ - ۳۰**.

از امام عسکری نقل است که فرمود: از پدرم امام هادی پرسیدم: آیا پیامبر با مشرکان و جهودان هنگامی که مورد ملامت قرار می گرفت احتجاج و مجادله می نمود؟ فرمود: آری، بسیار. از جمله آن‌ها حکایتی است که خداوند از قول آنان در این آیه فرموده: وَ قَالُوا مَا لِهَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَ يَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ لَوْ لَا أَنْزَلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ تا آن‌جا که **لَوْ لَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ**. و نیز این آیه که: گفتند: **قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَنْفَجِرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا** تا: **كِتَابًا نَقْرُؤُهُ**. سپس در احتجاجی دیگر به رسول خدا صلی الله علیه و آله گفتند: اگر تو پیامبر هستی، هم‌چون موسی در مقابل خواسته ما از آسمان صاعقه ای نازل می کردی، زیرا درخواست ما از تو سنگین تر از پیشنهادی بود که از موسی کردیم.

عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ الْجُعْفِيِّ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام نَزَلَ جَبْرِئِيلُ عليه السلام عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِهَذِهِ الْآيَةِ هَكَذَا وَ قَالَ **الطَّالِمُونَ** لَأَلَّا مُحَمَّدٌ حَقَّهُمْ **إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا انْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا** قَالَ إِلَى وَلَايَةِ عَلِيٍّ وَ عَلِيٌّ عليه السلام هُوَ السَّبِيلُ. **تفسير القمي ۱۱۱/۲ - ۱۱۲**.

جابر بن يزيد جفعی روايت می کند که امام جعفر صادق عليه السلام فرمودند: جبرئیل عليه السلام این آیه را این چنین بر پیامبر صلی الله عليه وآله وسلم نازل کرد: وَقَالَ الظَّالِمُونَ يَعْنِي ظَالِمَانِ حَقَّ آلِ مُحَمَّدٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ گفتند: إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا انْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا و سپس فرمودند که منظور از لَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا این است که نمی توانند راهی به ولایت علی بن ابی طالب عليه السلام بیابند و منظور از سبیل در این جا علی عليه السلام است.

الفرقان ۱۱-۲۰

بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا (۱۱) إِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغِيظًا وَزَفِيرًا (۱۲) وَإِذَا أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُقَرَّنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا (۱۳) لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا (۱۴) قُلْ أَدْلِكَ خَيْرًا أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَمَصِيرًا (۱۵) لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ خَالِدِينَ كَانَ عَلَى رَبِّكَ وَعْدًا مَسْنُورًا (۱۶) وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ يَقُولُ أَنْتُمْ أَضَلَلْتُمْ عِبَادِي هَؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ (۱۷) قَالُوا سُبْحَانَكَ مَا كَانَ يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنْ مَتَّعْتُمْ وَأَبَاءَهُمْ حَتَّى نَسُوا الذِّكْرَ وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا (۱۸) فَقَدْ كَذَّبْتُمْ بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا وَمَنْ يَظْلِمِ مِنْكُمْ نَذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا (۱۹) وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لِيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا (۲۰)

[نه] بلکه [آن ها] رستاخیز را دروغ خواندند و برای هر کس که رستاخیز را دروغ خواند آتش سوزان آماده کرده ایم (۱۱) چون [دوزخ] از فاصله ای دور آنان را ببیند خشم و خروشی از آن می شنود (۱۲) و چون آنان را در تنگنایی از آن به زنجیر کشید بیندازند آنجا است که مرگ [خود] را می خواهند (۱۳) امروز یک بار هلاک [خود] را میخواهید و بسیار هلاک [خود] را بخواهید (۱۴) بگو یا این [عقوبت] بهتر است یا بهشت جاویدان که به پرهیزگاران وعده داده شده است که پاداش و سرانجام آنان است (۱۵) جاودانه هر چه بخواهند در آن جا دارند پروردگار تو مسؤول [تحقق] این وعده است (۱۶) و روزی که آنان را با آن چه به جای خدای پرستند محشور می کند پس می فرماید یا شما این بندگان مرا به بیراهه کشانید یا خود گمراه شدند (۱۷) می گویند منزه می تو ما را پس از آنکه جز تو دوستی برای خود بگیریم ولی تو آنان و پدرانشان را بر خوردار کردی تا [آن جا که] یاد [تو] را فراموش کردند و گروهی هلاک شدند بودند (۱۸) قطعاً [خدایانتان] در آن چه می گفتید شمارا تکذیب کردند در نتیجه نه می توانید [عذاب را از خود] دفع کنید و نه [خود را] یاری نمایید و هر کس از شما شرک و رزد عذابی سهمگین به او می چشانیم (۱۹) و پیش از تو پیامبران [خود] را نفرستادیم جز اینکه آنان [نیز] غذای خوردند و در بازارها راه می رفتند و برخی از شمار برای برخی دیگر [وسیله] آزمایش قرار دادیم آیا شکیبایی می کنید و پروردگار تو همواره بیناست (۲۰)

عَنْ أَبِي الصَّامِتِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ اثْنَتَا عَشْرَةَ سَاعَةً وَإِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام أَشْرَفُ سَاعَةٍ مِنْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ سَاعَةً وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا. تفسير القمي ۲/ ۱۱۲.

ابی صامت روایت کرده که امام صادق علیه السلام فرموده اند: همانا شب و روز هر کدام دوازده ساعت می باشند، و علی بن ابی طالب علیه السلام شریفترین ساعت از این دوازده ساعت است و این، منظور این آیه خداوند است که می فرماید: بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَبْعَثَ الْخَلْقَ أَمْطَرَ السَّمَاءَ عَلَى الْأَرْضِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا فَاجْتَمَعَتِ الْأَوْصَالُ وَنَبَتَتِ اللَّحُومُ وَ قَالَ أَنَّى جَبْرِئِيلُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَأَخَذَ بِيَدِهِ وَ أَخْرَجَهُ إِلَى الْبَقِيعِ فَأَنْتَهَى بِهِ إِلَى قَبْرِ فَصَوَّتَ بِصَاحِبِهِ فَقَالَ: قُمْ يَا ذُنَّ اللَّهِ فَخَرَجَ مِنْهُ رَجُلٌ أُنْيَضُ الرَّأْسِ وَ اللَّحْيَةِ يَمْسَحُ التُّرَابَ عَنْ وَجْهِهِ وَ هُوَ يَقُولُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ، فَقَالَ جَبْرِئِيلُ عُدْ يَا ذُنَّ اللَّهِ ثُمَّ انْتَهَى بِهِ إِلَى قَبْرِ آخَرَ فَقَالَ: قُمْ يَا ذُنَّ اللَّهِ فَخَرَجَ مِنْهُ رَجُلٌ مُسَوَّدُ الْوَجْهِ وَ هُوَ يَقُولُ: يَا حَسْرَتَا يَا ثُبُورَا ثُمَّ قَالَ لَهُ جَبْرِئِيلُ: عُدْ إِلَى مَا كُنْتَ فِيهِ يَا ذُنَّ اللَّهِ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! هَكَذَا يُحْشَرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَلْمُؤْمِنُونَ يَقُولُونَ هَذَا الْقَوْلَ وَ هَؤُلَاءِ يَقُولُونَ مَا تَرَى. تفسير القمي ۴/ ۲۵۳.

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: چون خداوند اراده می فرماید تا آفریدگان را برانگیزد، آسمان چهل بامداد بر زمین می بارد و آن گاه اندام ها به هم می پیوندند و گوشت ها بر بدن ها می روید. جبرئیل علیه السلام خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله رسید و دست ایشان را گرفت و به سوی بقیع بیرون برد. جبرئیل ایشان را بر سر گوری برد و صاحبش را صدا زد و گفت: به فرمان خدا برخیز. ناگاه مردی با مو و ریش سفید از گور سر برآورد و خاک از چهره خود تکاند و گفت: ستایش از برای خداوند است و خداوند بزرگتر است. آن گاه جبرئیل به او گفت: به فرمان خدا به جایت برگرد. سپس جبرئیل رسول خدا صلی الله علیه و آله را بر سر گور دیگری برد و گفت: به فرمان خدا برخیز. ناگاه مردی روسیاه از گور سر برآورد و گفت: ای دریغ و ای افسوس! جبرئیل به او گفت: به فرمان خدا به همان جا که بودی برگرد. سپس عرض کرد: ای محمد! این گونه مردگان در روز قیامت گرد می آیند و مؤمنان آن سخن می گویند و اینان چیزی را که دیدی می گویند.

عَنْ كَثِيرِ بْنِ طَارِقٍ، قَالَ: سَأَلْتُ زَيْدَ بْنَ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا فَقَالَ: يَا كَثِيرُ إِنَّكَ رَجُلٌ صَالِحٌ، وَلَسْتُ بِمُتَّهِمٍ، وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكَ أَنْ تَهْلِكَ، إِنَّ كُلَّ إِمَامٍ جَائِرٍ فَإِنَّ أَتْبَاعَهُ إِذَا أُمِرَ بِهِمْ إِلَى النَّارِ نَادَوْا بِاسْمِهِ، فَقَالُوا: يَا فُلَانُ، يَا مَنْ أَهْلَكْنَا، هَلُمَّ فَخَلِّصْنَا مِمَّا نَحْنُ فِيهِ، ثُمَّ يَدْعُونَ بِالْوَيْلِ وَ الثُّبُورِ، فَعِنْدَهَا يُقَالُ لَهُمْ: لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا. ثُمَّ قَالَ زَيْدُ بْنُ عَلِيٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ: حَدَّثَنِي أَبِي عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ، عَنْ أَبِيهِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لِعَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا عَلِيُّ، أَنْتَ وَ أَصْحَابُكَ فِي الْجَنَّةِ، أَنْتَ وَ أَتْبَاعُكَ يَا عَلِيُّ فِي الْجَنَّةِ. امالي الشيخ ۸/ ۱۳۸.

کثیر بن طارق روایت می کند که می گوید: از زید بن علی بن حسین علیه السلام در مورد آیه لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا پرسیدم و او جواب داد: ای کثیر! تو انسان صالحی هستی و متهم به چیزی نشدی و به همین خاطر می ترسم که هلاک گردی. همانا هرگاه دستور داده می شود که پیروان پیشوایان ستمکار را در آتش بیاندازند، نام آن پیشوا را صدا می زنند و می گویند، ای فلانی! ای کسی که ما را به هلاکت رساندی، اکنون ما را از آن چه بدان گرفتار آمده ایم رها کن. سپس آرزوی نابودی و هلاکت می کنند و در این هنگام به آن ها گفته می شود: لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا. سپس زید بن علی که رحمت خدا بر او باد، ادامه داد و گفت: پدرم علی بن حسین از پدرش حسین بن علی علیهما السلام روایت می کند که: پیامبر

صلی الله علیه و آله و سلم به علی علیه السلام فرمودند: ای علی! تو و یارانت در بهشت خواهید بود، ای علی! تو و پیروانت در بهشت خواهید بود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: جَمَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ عليهم السلام وَ أَعْلَقَ عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِمُ النَّبَابُ وَ قَالَ يَا أَهْلِي وَ أَهْلَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقْرَأُ عَلَيْكُمْ السَّلَامَ وَ هَذَا جِبْرَائِيلُ مَعَكُمْ فِي الْبَيْتِ وَ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ إِنِّي قَدْ جَعَلْتُ عِدْوَكُمْ لَكُمْ فِتْنَةً فَمَا تَقُولُونَ قَالُوا نَصْبِرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لِأَمْرِ اللَّهِ وَ مَا نَزَلَ مِنْ قَضَائِهِ حَتَّى نُقَدِّمَ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ نَسْتَكْمِلَ جَزِيلَ ثَوَابِهِ فَقَدْ سَمِعْنَاهُ يُعِدُّ الصَّابِرِينَ الْخَيْرَ كُلَّهُ فَبَكَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى سَمِعَ نَحْبَهُ مِنْ خَارِجِ الْبَيْتِ فَتَزَلَّتْ هَذِهِ الْآيَةُ وَ جَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَ تَصْبِرُونَ وَ كَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا أَنَّهُمْ سَيَصْبِرُونَ أَيْ سَيَصْبِرُونَ كَمَا قَالُوا ﷺ . تَأْوِيلُ الْآيَاتِ ۱/ ۳۷۲، ح ۳.

امام محمد باقر علیه السلام فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم امیر المؤمنین علی بن ابی طالب و فاطمه و حسن و حسین صلوات الله علیهم اجمعین را جمع کرد و در را بر آنان بست و گفت: ای اهل من و ای اهل خداوند، همانا خداوند عز و جل بر شما سلام می فرستد، و اکنون جبرئیل به همراه شما در خانه است و از قول خداوند می گوید: من دشمن شما را مایه آزمایش شما قرار دادم، حال شما چه می گوئید؟ آن ها گفتند: ای فرستاده خدا، ما در برابر فرمان خدا و حکمی که نازل کرده صبر می کنیم تا زمانی که به درگاه خداوند وارد شویم و ثواب فراوانش را کاملاً به دست آوریم و شنیده ایم که او به صابران وعده خیری تام داده است؛ سپس پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به گریه افتاد تا این که صدایش از خارج از خانه شنیده می شد، تا این که این آیه نازل شد: وَ جَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَ تَصْبِرُونَ وَ كَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا یعنی پروردگارت بیناست بر این که آنان صبر می کنند، یعنی همان طور که خود اهل بیت صلوات الله علیهم فرمودند، صبر خواهند کرد.

الفرقان ۳۰-۲۱

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا أُولَئِكَ أَوْتَرَىٰ رَبًّا قَدْ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْا عُتُوًّا كَبِيرًا (۲۱) يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حَجْرًا مَّحْجُورًا (۲۲) وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا (۲۳) أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا (۲۴) وَيَوْمَ نَشْفُقُ السَّمَاءَ بِالْغَمَامِ وَنُنْزِلُ الْمَلَائِكَةَ تَنْزِيلًا (۲۵) الْمَلِكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَنِ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا (۲۶) وَيَوْمَ يَعِضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَالَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا (۲۷) يَا وَيْلَتَىٰ لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا (۲۸) لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا (۲۹) وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا (۳۰)

و کسانی که به لقای ما امید ندارند گفتند چرا فرشته گان بر ما نازل نشدند یا پروردگار ما را نمی بینیم قطعا در مورد خود تکبر ورزیدند و سخت سرکشی کردند (۲۱) روزی که فرشته گان را ببینند آن روز برای گناهکاران بشارتی نیست و می گویند دور و ممنوع [آید از رحمت خدا] (۲۲) و به هر گونه کاری که کرده اندی پردازیم و آن را

[چون] اگر دى پراكندى مى سازيم (۲۳) آن روز جاىگاه اهل بهشت بهتر و استرحتگهاشان نيكوتر است (۲۴) و روزى كه آسمان با برى سپيد از هم مى شكافد و فرشته گان نزول يابند (۲۵) آن روز فرمانروايى بحق از آن [خداى] رحمان است و روزى است كه بر كافران سى دشوار است (۲۶) و روزى است كه ستمكار دستهاى خود را مى گزد [و] مى گويد اى كاش با پيامبر راهى برى گرفتم (۲۷) اى واى كاش فلانى را دوست [خود] نگرفته بودم (۲۸) او [بود كه] مرابه گمراهى كشانيد پس از آن كه قرآن به من رسيد بود و شيطان همواره فروگذارند انسان است (۲۹) و پيامبر [خدا] گفت پروردگار اقوم من اين قرآن را رها كردند (۳۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: يَبْعَثُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَوْمًا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ نُورٌ كَالْقَبَاطِي ثُمَّ يُقَالُ لَهُ كُنْ هَبَاءً مَنثورًا ثُمَّ قَالَ: أَمَّا وَ اللَّهِ يَا أَبَا حَمْزَةَ إِنَّهُمْ كَانُوا لَيُصُومُونَ وَيُصَلُّونَ وَلَكِنْ كَانُوا إِذَا عَرَضَ لَهُمْ شَيْءٌ مِنَ الْحَرَامِ أَخَذُوهُ وَإِذَا عَرَضَ لَهُمْ شَيْءٌ مِنْ فَضْلِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنْكَرُوهُ قَالَ وَ الْهَبَاءُ الْمَنثورُ هُوَ الَّذِي تَرَاهُ يَدْخُلُ النَّبْتِ فِي الْكُوَّةِ مِنْ شُعَاعِ الشَّمْسِ. تفسير القمي ۲/ ۱۱۲-۱۱۳.

امام باقر عليه السلام فرمودند: خداوند در روز قيامت گروهى را بر مى انگيزاند كه در برابرشان نورى به مانند درخشش پارچه هاى قبطى قرار دارد، سپس به آن نور گفته مى شود كه به سان گردى پراكنده شو. سپس آن حضرت ادامه داد و فرمود: هان به خدا سوگند اى ابا حمزه كه آن ها روزه مى گرفتند و نماز مى گزارند، اما هرگاه موضوع حرامى برايشان مقدور مى گشت، آن را انجام مى دادند و هنگامى كه چيزى از فضائل اميرالمؤمنين عليه السلام براى ايشان ذكر مى شد، آن را انكار مى كردند و فرمود الهباء المنثور يا گرد پراكنده همان گردى است كه به همراه شعاع خورشيد از روزنه سقف وارد خانه مى شود.

عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ اللَّيْثِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَخْبِرْنِي فَقَالَ يَا إِبْرَاهِيمُ هَلْ يَخْتَلِجُ فِي صَدْرِكَ شَيْءٌ غَيْرُ هَذَا قُلْتُ نَعَمْ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أُخْرَى أَعْظَمُ مِنْ ذَلِكَ فَقَالَ وَمَا هُوَ يَا أَبَا إِسْحَاقَ قَالَ فَقُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَ أَجِدُ مِنْ أَعْدَائِكُمْ وَ مُنَاصِبِيكُمْ مَنْ يُكْثِرُ مِنَ الصَّلَاةِ وَ مِنَ الصِّيَامِ وَ يُخْرِجُ الزَّكَاةَ وَ يُتَابِعُ بَيْنَ الْحُجِّ وَ الْعُمْرَةِ وَ يُحْضُ عَلَى الْجِهَادِ وَ يَأْتُرُ عَلَى الْبِرِّ وَ عَلَى صَلَاةِ الْأَرْحَامِ وَ يَقْضِي حُقُوقَ إِخْوَانِهِ وَ يُؤَاسِيهِمْ مِنْ مَالِهِ وَ يَتَجَنَّبُ شُرْبَ الْخَمْرِ وَ الزَّانَا وَ اللَّوَاطِ وَ سَائِرَ الْفَوَاحِشِ فِيمَ ذَلِكَ وَلِمَ ذَاكَ فَسَرَهُ لِي يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَ بَرَّهْنُهُ وَ بَيَّنَّهُ فَقَدْ وَ اللَّهِ كَثُرَ فِكْرِي وَ أَسْهَرَ لَيْلِي وَ ضَاقَ دَرْعِي قَالَ فَتَبَسَّمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ يَا إِبْرَاهِيمُ خُذْ إِلَيْكَ بَيَانًا شَافِيًا فِيمَا سَأَلْتَ وَ عِلْمًا مَكْنُونًا مِنْ خَزَائِنِ عِلْمِ اللَّهِ وَ سِرِّهِ أَخْبِرْنِي يَا إِبْرَاهِيمُ كَيْفَ تَجِدُ اعْتِقَادَهُمَا قُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَجِدُ مُحِبِّيَكُمْ وَ شَيْعَتَكُمْ عَلَى مَا هُمْ فِيهِ مِمَّا وَصَفْتُهُ مِنْ أَفْعَالِهِمْ لَوْ أُعْطِيَ أَحَدُهُمْ مِمَّا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ ذَهَبًا وَ فِضَّةً أَنْ يَزُولَ عَنْ وَلَا يَتِيَكُمْ وَ مَحَبَّتِكُمْ إِلَى مُوَالَاةِ غَيْرِكُمْ وَ إِلَى مَحَبَّتِهِمْ مَا زَالَ وَ لَوْ ضُرِبَتْ خِيَاشِيمُهُ بِالسُّيُوفِ فِيكُمْ وَ لَوْ قُتِلَ فِيكُمْ مَا ارْتَدَعَ وَ لَا رَجَعَ عَنْ مَحَبَّتِكُمْ وَ وَلَا يَتِيَكُمْ وَ أَرَى النَّاصِبَ عَلَى مَا هُوَ عَلَيْهِ مِمَّا وَصَفْتُهُ مِنْ أَفْعَالِهِمْ لَوْ أُعْطِيَ أَحَدُهُمْ مِمَّا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ ذَهَبًا وَ فِضَّةً أَنْ يَزُولَ عَنْ مَحَبَّةِ الطَّوَاعِيَةِ وَ مُوَالَاتِهِمْ إِلَى مُوَالَاتِكُمْ مَا فَعَلَ وَ لَا زَالَ وَ لَوْ ضُرِبَتْ خِيَاشِيمُهُ بِالسُّيُوفِ فِيهِمْ وَ لَوْ قُتِلَ فِيهِمْ مَا ارْتَدَعَ وَ لَا رَجَعَ إِذَا سَمِعَ أَحَدُهُمْ مَنَقَبَةً لَكُمْ وَ فَضْلًا اشْمَازَ مِنْ ذَلِكَ وَ تَغَيَّرَ لَوْنُهُ وَ رُئِيَ كَرَاهِيَةُ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ بُغْضًا لَكُمْ وَ مَحَبَّةً لَهُمْ قَالَ فَتَبَسَّمَ عليه السلام ثُمَّ قَالَ يَا إِبْرَاهِيمُ هَاهُنَا هَلَكْتَ الْعَامِلَةُ النَّاصِبَةُ تَصْلِي نَارًا حَامِيَةً تُسْقَى مِنْ عَيْنِ آيِنَةٍ وَ مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَدِمْنَا إِلَى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنثورًا..... بصائر الدرجات/ ۴۶،

الجزء ۹، الباب ۴، ح ۱۰.

از ابو اسحاق ليثى نقل كرده است: از امام محمد باقر عليه السلام پرسيدم:....فرمود اى ابراهيم! آيا چيز ديگرى جز اين تورا متأثر ساخته است؟ عرض كردم: آرى. اى فرزند رسول خدا! چيزى بزرگ تر از آن چه عرض كردم. پرسيد: آن چيست ابراهيم؟

عرض کردم: ای فرزند رسول خدا! می بینم دشمنان شما و ناصبی ها بسیار نمازی خوانند و روزی گیرند و زکات می دهند و پیوسته حج و عمره به جا آورده برای جهاد اشتیاق دارند و با عزمی جزم، نیکی و احسان و صله رحم به جامی آورند و حق برادران خود را به جامی آورند و با مال خود به آنان کمک و مساعدت می نمایند و از شرب خمر و زنا و لواط و سایر گناهان اجتناب می کنند؛ چرا این گروه چنین هستند و آن گروه چنان که گفتم؟! این مسئله را برایم روشن کنید که به خدا! فکر و اندیشه ام در این باره افزون شده و شب ها را بیدارم و سینه ام تنگ گشته است و به ستوه آمده ام. امام باقر علیه السلام تبسمی کرد و فرمود: برای سؤال جواب قانع کننده ای خواهم گفت که از اسرار خفیه الهی و علوم خزائن باری تعالی است. به من بگو ای ابراهیم! هریک از آن گروه را در پایبندی به عقیده خود چگونه می بینی؟ عرض کردم: ای فرزند رسول خدا! با وجود آن افعالی که شیعه و مُحِب شما انجام می دهد، اگر مشرق تا مغرب زمین را از طلا و نقره پر و انباشته سازند و به یکی از آن ها بدهند تا دست از ولایت و محبت شما بردارد و ولایت و محبت دیگری را بپذیرد، یا حتی اگر بینی او را ببرند و او را بکشند، از ولایت و محبت شما باز نمی گردد. با وجود تمام آن اعمال و صفاتی که برای ناصبی برشمردم، اگر مشرق تا مغرب زمین را از طلا و نقره پر کنند و به یکی از آن ها دهند تا دست از محبت طاغوت بردارد و ولایت شما را بپذیرد قبول نمی کند و اگر در راه محبت طاغوت راه نفَس و بینی آن ها بریده شود و یا کشته شوند، از عقیده خود باز نمی گردد. اگر یکی از آن ها فضیلت شما را بشنود، منزجر می شود و رنگش تغییر می کند و نفرت در چهره اش آشکار می گردد؛ آن هم به خاطر کینه ای است که از شما دارد و محبتی که به طاغوت احساس می کند. امام باقر علیه السلام تبسمی کرد و فرمود: همین جا ناصبی هلاک می شود، به آتش فروزان دوزخ دری آید و از چشمه آب گرم جهنم می نوشد و خداوند تبارک و تعالی درباره او فرموده است: وَقَدِمْنَا إِلَى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا...

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَقَدِمْنَا إِلَى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا** قَالَ أَمَّا وَاللَّهِ إِنْ كَانَتْ أَعْمَالُهُمْ أَشَدَّ بَيَاضًا مِنَ الْقَبَاطِيِّ وَلَكِنْ كَانُوا إِذَا عَرَضَ لَهُمُ الْحَرَامُ لَمْ يَدْعُوهُ. الكافي ۲/ ۸۱، ح ۵.

از سلیمان بن خالد، روایت می کند که از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه وَقَدِمْنَا إِلَى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا پرسیدم، آن حضرت فرمود: به خدا سوگند که اعمالشان از پارچه های قبطی سفیدتر بود. اما هرگاه که حرامی بر آنان عرضه می شد، آن را وانمی گذاشتند.

عَنْ سُوَيْدِ بْنِ عَفَلَةَ قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِنْ ابْنُ آدَمَ إِذَا كَانَ فِي آخِرِ يَوْمٍ مِنْ أَيَّامِ الدُّنْيَا وَأَوَّلِ يَوْمٍ مِنَ الْآخِرَةِ مُثَلَّ لَهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ وَعَمَلُهُ فَيَلْتَفِتُ إِلَى مَالِهِ فَيَقُولُ وَاللَّهِ إِنِّي كُنْتُ عَلَيْكَ حَرِيصًا شَجِيحًا فَمَا لِي عِنْدَكَ فَيَقُولُ خُذْ مِنِّي كَفَنَكَ قَالَ فَيَلْتَفِتُ إِلَى وَلَدِهِ فَيَقُولُ وَاللَّهِ إِنِّي كُنْتُ لَكُمْ مُحِبًّا وَإِنِّي كُنْتُ عَلَيْكُمْ مُحَامِيًّا فَمَاذَا لِي عِنْدَكُمْ فَيَقُولُونَ نُؤَدِّيكَ إِلَى حُفْرَتِكَ نُؤَارِيكَ فِيهَا قَالَ فَيَلْتَفِتُ إِلَى عَمَلِهِ فَيَقُولُ وَاللَّهِ إِنِّي كُنْتُ فِيكَ لَزَاهِدًا وَإِنْ كُنْتُ عَلَى لَقَبِيلًا فَمَاذَا عِنْدَكَ فَيَقُولُ أَنَا قَرِينُكَ فِي قَبْرِكَ وَيَوْمَ نَشْرِكَ حَتَّى أُعْرَضَ أَنَا وَأَنْتَ عَلَى رَبِّكَ قَالَ فَإِنْ كَانَ لِلَّهِ وَلِيًّا أَنَا أَطِيبُ النَّاسِ رِيحًا وَأَحْسَنُهُمْ مَنْظَرًا وَأَحْسَنُهُمْ رِيَاشًا فَقَالَ أَبْشِرْ بِرَوْحٍ وَرِيحَانٍ وَجَنَّةٍ نَعِيمٍ وَمَقْدَمِكَ خَيْرٌ مَقْدَمِ فَيَقُولُ لَهُ مَنْ أَنْتَ فَيَقُولُ أَنَا عَمَلُكَ الصَّالِحِ ارْتَحِلْ مِنَ الدُّنْيَا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّهُ لَيَعْرِفُ غَاسِلَهُ وَيُنَاشِدُ حَامِلَهُ أَنْ يُعَجِّلَهُ فَإِذَا أُدْخِلَ قَبْرَهُ أَنَا مَلَكُ الْقَبْرِ يَجْرَانِ أَشْعَارُهُمَا وَيُخَذَّانِ الْأَرْضَ بِأَقْدَامِهِمَا أَصَوَاتُهُمَا كَالرَّغْدِ الْقَاصِفِ وَابْصَارُهُمَا كَالْبَرْقِ الْخَاطِفِ فَيَقُولَانِ لَهُ مَنْ رَبُّكَ وَمَا دِينُكَ وَمَنْ نَبِيُّكَ فَيَقُولُ اللَّهُ رَبِّي وَدِينِي الْإِسْلَامُ وَنَبِيِّ مُحَمَّدٍ عليه السلام فَيَقُولَانِ لَهُ تَبَّتْكَ اللَّهُ

فِيمَا نُحِبُّ وَتَرْضَى وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ ثُمَّ يَفْصَحَانِ لَهُ فِي قَبْرِهُ مَدَّ بَصَرِهِ ثُمَّ يَفْتَحَانِ لَهُ بَاباً إِلَى الْجَنَّةِ ثُمَّ يَقُولَانِ لَهُ نَمَّ قَرِيرَ الْعَيْنِ نَوْمَ الشَّابِّ النَّاعِمِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا.....** الكافي ۳/ ۲۳۱-۲۳۲ ح ۱.

سويد بن غفله، از امير مؤمنان عليه السلام روايت کرده است که فرمود: وقتی آدميزاد به آخرين روز عمر خود در اين دنيا و اولين روز زندگي خود در آخرت می رسد، ثروت او و فرزندان و کردارش در مقابل او محسوم می گردد. پس او رو به مال خود کند و بگويد: به خدا قسم که من نسبت به تو حريص و بخيل بودم؛ اکنون برای من چه داری؟ ثروت به او می گويد: به اندازه کفنت می توانی از من برداری. حضرت فرمود: سپس رو به فرزندان کرده و به آنها بگويد: به خداوند سوگند که من دوستدار شما بودم و از شما حمايت می کردم؛ امروز برای من چه دارید؟ می گویند: تو را تا قبرستان همراهی کرده و در آن جا دفن می کنیم. حضرت فرمود: سپس آدمی رو به کردار خود کرده و چنين می گويد: به خداوند سوگند که من درباره تو دريغ ورزیدم، هر چند که تو بر من سنگين و سخت بودی. بگو که برای من چه داری؟ عمل وی در پاسخ چنين گويد: من همنشين تو در قبر و روز رستاخيز هستم، تا آن گاه که من و تو، به همراه يکديگر در پيشگاه خداوند، به نمايش گذاشته شويم. حضرت فرمود: اگر اين انسان از جمله ولايتمداران باشد، در اين لحظه در قالب خوشبوترين و خوش سيماترين مردم و خوش لباس ترين افراد، نزد خداوند حاضر می شود. به او می گويد: روح و ریحان و بهشت جاويدان بر تو بشارت باد و تو در مکاني بسيار نيکو و ارجمند پای می گذاری. فرزند آدم از او می پرسد: کيست؟ می گويد: من کردار نيك توام؛ از دنيا به سوی بهشت کوچ کن. وی غسل دهنده او را می شناسد. پس به حمل کنندگان جنازه او دستور می دهد و بانگ می زند تا در انتقال او شتاب گیرند. چون وارد قبر خویش می شود، دو فرشته قبر در حالی که گيسوان خویش را بر زمين نهاده اند و به دنبال خود می کشانند و زمين را با گام های خود می شکافند و صدای آنان هم چون تندری کوبنده و چشمانشان هم چون آذرخشي سريع و گذراست، نزد او می آیند و از او می پرسند: خدايت کيست؟ دينت چيست؟ پيامبرت کيست؟ وی پاسخ می دهد: الله جلّ جلاله، خدای من است، دينم اسلام و پيامبرم نیز محمد صلی الله عليه و آله است. آن دو فرشته به او می گویند: خداوند تو را در آن چه که دوست داری و مايه خشنودی توست، استوار گرداند. خداوند در اين باره فرموده است: **يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ**. سپس قبر او را تا آن جا که چشم کاری کند، فراخ کرده و می گسترانند و از قبر او دری به سوی بهشت باز می کنند و به او می گویند: با دلی آسوده بيارام، گويي جوانی هستی آرام و لطيف و دل آرام؛ زیرا که خداوند تبارک و تعالی فرموده است: **أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا**.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا** قَبَلَعْنَا وَاللَّهُ أَعْلَمُ أَنَّهُ إِذَا اسْتَوَى أَهْلُ النَّارِ إِلَى النَّارِ لِيُنْطَلَقَ بِهِمْ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلُوا النَّارَ يَقَالُ لَهُمْ: **ادْخُلُوا إِلَى ظِلِّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ** مِنْ دُخَانِ النَّارِ فَيَحْسَبُونَ أَنَّهَا الْجَنَّةُ ثُمَّ يَدْخُلُونَ النَّارَ أَفْوَاجاً أَفْوَاجاً وَذَلِكَ نِصْفَ النَّهَارِ، وَأَقْبَلَ أَهْلَ الْجَنَّةِ فِيمَا اسْتَهْوُوا مِنَ التُّخَفِ حَتَّى يُعْطُوا مَنَازِلَهُمْ فِي الْجَنَّةِ نِصْفَ النَّهَارِ فَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: **أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا**. تفسير القمي ۲/ ۱۱۳.

امام محمد باقر عليه السلام در مورد آيه **أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا** فرمودند: به ما اين چنين خبر رسیده و خدا داناتر است که آن گاه که جهنميان قبل از اين که وارد آتش شوند، بر روی آتش قرار می گیرند تا به سمت آن برده شوند، به

آنان گفته می شود: داخل در آن سایه شوید که سه گوشه از دود آتش دارد؛ پس آنها گمان می برند که آن بهشت است، سپس گروه گروه وارد آتش شوند، و آن در وسط روز است. و بهشتیان نیز روبه سوی تحفه هایی که آرزویش را داشتند، می آورند، تا این که در وسط روز جای گاه های بهشتی شان به آنها داده می شود، و این مراد از قول خداوند عز و جل است که می فرماید: أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا.

عَلِيٌّ بْنُ أَسْبَاطٍ قَالَ: رَوَى أَصْحَابُنَا فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **الْمَلِكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَنِ** قَالَ إِنَّ الْمَلِكَ لِلرَّحْمَنِ الْيَوْمَ وَقَبْلَ الْيَوْمِ وَبَعْدَ الْيَوْمِ وَلَكِنْ إِذَا قَامَ الْقَائِمُ عَلَيْهِ لَمْ يَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ. **تأويل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة / ۳۶۹**

علی بن اسباط، از یاران ما در مورد این سخن خداوند عز و جل **الْمَلِكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ** گفته: پادشاهی چه امروز و چه قبل و بعد آن مخصوص خداوند رحمان است، اما هنگامی که امام قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف به پاخیزد، تنها خداوند عز و جل است که با فرمانبرداری عبادت می شود.

عَنْ أَبِي الْخَطَّابِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: وَاللَّهِ مَا كَتَبَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ حَتَّى قَالَ **يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا** وَإِنَّمَا هِيَ فِي مُصْحَفٍ عَلَيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ الْثَانِي خَلِيلًا وَ سَيَظْهَرُ يَوْمًا... **تأويل الآيات / ۱، ۳۷۴، ح ۸.**

ابو الخطاب، از امام صادق علیه السلام روایت شده که ایشان فرمودند: به خدا سوگند، خداوند در کتابش به کنایه حرف نزد تا این که گفت **يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا** و این آیه در مصحف امام علی علیه السلام این چنین آمده است: **يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ الثَّانِي خَلِيلًا**، و سیظهر یوما یعنی ای کاش من دومی را دوست خود انتخاب نمی کردم و این امر، روزی آشکار خواهد شد

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: **يَوْمَ يَعْصِي الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا** يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا قَالَ يَقُولُ الْأَوَّلُ لِلثَّانِي. **تأويل الآيات / ۱، ۳۷۴، ح ۹.**

ابو جعفر امام باقر علیه السلام در مورد آیه **يَوْمَ يَعْصِي الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا** یا **يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا** فرمودند این مطلب را اولی به دومی می گوید.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ **يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا** يَعْنِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ. **تأويل الآيات / ۱، ۳۷۳، ح ۵.**

امام صادق علیه السلام در مورد آیه **يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا** فرمودند: منظور از این آیه امام علی بن ابی طالب علیه السلام است.

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: مَا مِنْ عَبْدٍ وَلَا أَمَةٍ أُعْطِيَ بَيْعَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي الظَّاهِرِ، وَ نَكَّهَهَا فِي الْبَاطِنِ وَأَقَامَ عَلَى نِفَاقِهِ إِلَّا وَإِذَا جَاءَهُ الْمَوْتُ لِيَقْبِضَ رُوحَهُ تَمَثَّلَ لَهُ إِبْلِيسُ وَأَعْوَانُهُ. وَ تَمَثَّلَ التَّيْرَانُ وَأَصْنَافُ عَذَابِهَا لِعَيْنَيْهِ وَقَلْبِهِ وَمَقَاعِدِهِ مِنْ مَضَائِقِهَا. وَ تَمَثَّلَ لَهُ أَيْضًا الْجِنَانُ وَمَنَازِلُهُ فِيهَا لَوْ كَانَ بَقِيَ عَلَى إِيْمَانِهِ، وَ وَفَى بِبَيْعَتِهِ فَيَقُولُ لَهُ مَلَكُ الْمَوْتِ: انْظُرْ فِتْلِكَ الْجِنَانُ الَّتِي لَا يُقَدَّرُ قَدْرُ سَرَائِهَا وَبَهْجَتِهَا وَ سُرُورِهَا إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ كَانَتْ مُعَدَّةً لَكَ، فَلَوْ كُنْتَ بَقِيتَ عَلَى وَلَايَتِكَ لِأَخِي مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ

كَانَ إِلَيْهَا مَصِيرُكَ يَوْمَ فَصَلِ الْقَضَاءَ، لِكَيْتَكَ نَكَّثْتَ وَ خَالَفْتَ فَتِلْكَ التَّيْرَانُ وَ أَصْنَافُ عَذَابِهَا وَ زَبَانِيَّتُهَا وَ مِرْزَبَاتُهَا وَ أَفَاعِيهَا الْفَاغِرَةُ أَفْوَاهُهَا، وَ عَقَارِبُهَا النَّصَابَةُ أَذْنَائِهَا، وَ سِبَاعُهَا الشَّائِلَةُ مَخَالِبَهَا، وَ سَائِرُ أَصْنَافِ عَذَابِهَا هُوَ لَكَ وَ إِلَيْهَا مَصِيرُكَ. فَعِنْدَ ذَلِكَ يَقُولُ: **يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا** فَقَبِلْتُ مَا أَمَرَنِي وَ التَّزَمْتُ مِنْ مُوَالَاةٍ عَلَيَّ ﷺ مَا أَلْزَمَنِي... تفسير الامام عليه السلام/ ۴۴.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: هر برده و کنیزی که در ظاهر با امیر المؤمنین بیعت کرده و از درون، آن را شکسته و بر نفاق خود باقی مانده باشد، هنگامی که ملک الموت برای قبض روح او بیاید، ابلیس و یارانش در برابر او ظاهر شوند و آتش و انواع مختلف عذاب آن در چشم و قلبش و نشیمنگاهش در تنگناهای آتش برایش قابل مشاهده گردد، و هم چنین باغ ها و منزلگاه هایی که در صورت پایداری بر ایمان و وفای به بیعت، مخصوص او بود، نیز به او نشان داده می شود. سپس ملک الموت به او می گوید: نگاه کن، اگر بر ولایت و دوستی خود بر برادر محمد صلی الله علیه و آله و سلم باقی می ماندی، در روز فیصله قضاوت خداوند، سرانجامت در آن باغ هایی بود که مقدار آسایش و خوشی و شادی موجود در آن را تنها خداوند می داند، اما تو پیمانانت را شکستی و مخالفت ورزیدی. بنابراین، آن آتش با انواع مختلف عذاب و دوزخبانانی که پتک در دست دارند و افعی های دهان باز و عقرب هایی که دم هایشان را بر افراشته اند و درندگانی که پنجه هایشان را آماده کرده اند، و دیگر عذاب های آن، مخصوص توست که به سوی آن می روی. سپس آن شخص می گوید: **يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا** و دستوراتش را می پذیرفتم و اوامرش را در باره ولایت علی بن ابی طالب علیه السلام اجرا می کرد

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ.... وَ وَارَى اسْمَ مَنْ اغْتَرَّ وَ فَتَنَ خَلْقًا وَ ضَلَّ وَ أَضَلَّ وَ كَتَى عَنْ أَسْمَائِهِمْ فِي قَوْلِهِ **وَيَوْمَ يَعِضُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا**. **يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا**. لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي فَمَنْ هَذَا الظَّالِمُ الَّذِي لَمْ يَذْكُرْ مِنْ اسْمِهِ مَا ذَكَرَ مِنْ أَسْمَاءِ الْأَنْبِيَاءِ؟ وَ لَمْ يُكَنَّ عَنْ أَسْمَاءِ الْأَنْبِيَاءِ تَبَجُّرًا وَ تَعَرُّرًا بَلْ تَعْرِيفًا لِأَهْلِ الْإِسْتِصَارِ إِنَّ الْكِنَايَةَ عَنْ أَسْمَاءِ أَصْحَابِ الْحَزَائِرِ الْعَظِيمَةِ مِنَ الْمُتَنَافِقِينَ فِي الْقُرْآنِ لَيْسَتْ مِنْ فِعْلِهِ تَعَالَى وَ إِنَّهَا مِنْ فِعْلِ الْمُغَيِّرِينَ وَ الْمُبَدِّلِينَ الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ وَ اغْتَاصُوا الدُّنْيَا مِنَ الدِّينِ..... الاحتجاج ج ۱/ ۲۴۵ و ۲۴۹.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند.....سپس بصورت مکتوم اشاره به فردی دارد که فریب خورده و شیادی کرده و گمراه ساخته و گمراه شده، و نامش را نبرده در این آیه: **وَيَوْمَ يَعِضُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا** یا ویلتی لیتنی لم اتخذ فلانا خلیلاً لقد أضلنی عن الذکر بعد إذ جاءنی، آیا فرد ظالم در آیه اسم یکی از انبیاء است که نامش را نبرده.....پس نام انبیاء را از سر تجبر و تعزز در پرده نگفت، بل که صریحاً برای اهل تفکر بیان فرمود. و کنایه از نامهای جنایتکاران منافق در قرآن از فعل خداوند نیست بل که از ارتکاب افرادی که در آن تغییر و تبدیل دادند، همانها که قرآن را به چند دسته تقسیم کرده و دنیا را به عوض دین گرفتند،....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ **وَيَوْمَ تَشْقَى السَّمَاءُ بِالنِّعَامِ** قَالَ: الْعَمَامُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ. وَ قَوْلُهُ **وَيَوْمَ يَعِضُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ** قَالَ الْأَوَّلُ يَقُولُ **يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا** قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ ﷺ يَقُولُ **يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ عَلِيًّا وَلِيًّا** يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا يَعْنِي الثَّانِي لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي يَعْنِي الْوَلَايَةَ وَ كَانَ الشَّيْطَانُ وَ هُوَ الثَّانِي لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا... تفسير القمي ۱۱۳/۲

امام صادق عليه السلام در مورد آیه وَیَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ تَنْزِيلًا پرسیدم، ایشان گفتند که منظور از الغمام امیرالمؤمنین علیه السلام است و آیه وَیَوْمَ یَعْصُ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ فرمود اولی یَقُولُ یا لَیْتَنی اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا امام باقر علیه السلام فرمودند یا لَیْتَنی اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ علی را ولی یا وَیَلِّی لَیْتَنی لَمْ أَتَّخِذْ فَلَانًا خَلِيلًا یعنی دومی لَقَدْ أَضَلَّنِی عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِی ولایت و كَانَ الشَّيْطَانُ اوسوی است لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي مَنَاقِبِ لَوْ ذَكَرْتُهَا لَعَظَمَ بِهَا الْإِرْتِفَاعُ فَطَالَ لَهَا الْإِسْتِمَاعُ وَ لَئِنْ تَقَمَّصَهَا دُونِي الْأَشْقِيَانِ وَ نَارَ عَانِي فِيمَا لَيْسَ لَهُمَا بِحَقٍّ وَ رَكْبَاهَا صَلَالَةً وَ اعْتَقَدَاهَا جَهَالَةً فَلَيْتَسَ مَا عَلَيْهِ وَرَدًا وَ لَيْتَسَ مَا لِأَنْفُسِهِمَا مَهْدًا يَتَلَا عَنَانٍ فِي دُورِهِمَا وَ يَتَبَرَّأُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِنْ صَاحِبِهِ يَقُولُ لِقَرِينِهِ إِذَا التَّقْيَا يَا لَيْتَ بَنِي وَ بَيْنَكَ بَعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَيُجِيبُهُ الْأَشْقَى عَلَى رُثُوثِهِ يَا لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ خَلِيلًا لَقَدْ أَضَلَلْتَنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَ كَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا فَأَنَا الذِّكْرُ الَّذِي عَنْهُ ضَلَّ وَ السَّبِيلُ الَّذِي عَنْهُ مَالَ وَ الْإِيمَانُ الَّذِي بِهِ كَفَرَ وَ الْقُرْآنُ الَّذِي إِيَّاهُ هَجَرَ وَ الدِّينُ الَّذِي بِهِ كَذَبَ وَ الصِّرَاطُ الَّذِي عَنْهُ نَكَبَ الكافي ۲۷/۸ - ۲۸، ح ۴.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند:....و در مورد من مناقب فراوانی است که اگر ذکرشان کنم، بسیار به طول انجامد و زمان گوش دادن به آن طولانی گردد، و اگر آن انسان‌های بدبخت به جای من آن جامه را به تن کردند و در مورد چیزی که حق در آن ندارند، با من به مخالفت برخاستند، و از سرگمراهی سوار بر مرکب شدند، و از سر نادانی گردنبندی از آن برای خود ساختند، پس به چه آبشخور بدی داخل گشتند، و چه توشه نامیمونی را برای خود فراهم کردند، آن دو در خانه هایشان همدیگر را لعن می کنند و هریک از آنها از دیگری تبری می جوید، و هرگاه همدیگر را دیدار می کنند به هم می گویند: یا لَیْتَ بَنِي وَ بَيْنَكَ بَعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَيُجِيبُهُ السَّيِّئُ سِيسَی یکی از آن دو بدبخت در حالی که ظاهری ژولیده دارد به دیگری می گوید: یا وَیَلِّی لَیْتَنی لَمْ أَتَّخِذْ فَلَانًا خَلِيلًا لَقَدْ أَضَلَلْتَنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَ كَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا، سپس من یاد و ذکری شدم که او از آن گمراه شد، و راهی گشتم که از آن منحرف گشت و ایمانی شدم که به آن کفر ورزید و قرآنی گردیدم که آن را ترک گفت و دینی شدم که آن را دروغ خواند، و مسیری شدم که از آن عدول کرد.

عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ الرَّضَا (ع) قَالَ قَالَ فَلِمَ أُمِرُوا بِالْقِرَاءَةِ فِي الصَّلَاةِ قِيلَ لِئَلَّا يَكُونَ الْقُرْآنُ مَهْجُورًا مُضْيعًا وَ لِيَكُونَ مُحْفُوظًا مَدْرُوسًا فَلَا يَضْمَحِلُّ وَ لَا يُجْهَلُ عيون أخبار الرضا (ع) ۲/۱۰۵، ح ۱.

فضل بن شاذان از امام رضا علیه السلام روایت میکند:....و اگر بپرسد: چرا مأمور بخواندن قرآن در نماز شده‌اند؟ بپاسخ گفته می‌شود: برای آن که قرآن مهجور نگردد و قراءت آن را کنار نگذارند و آن را متروک و ضایع و رها نکنند، و آن محفوظ شود، و در قلبها و سینه‌ها باقی ماند و متلاشی و نابود نگردد و ناشناخته نماند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنِ آبَائِهِ (ع) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ فِي دَارِ هُدًى وَ أَنْتُمْ عَلَى ظَهْرِ سَفَرٍ وَ السَّيْرُ بِكُمْ سَرِيعٌ وَ قَدْ رَأَيْتُمُ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ يُبْلِيَانِ كُلَّ جَدِيدٍ وَ يُقَرَّبَانِ كُلَّ بَعِيدٍ وَ يَأْتِيَانِ بِكُلِّ مَوْعِدٍ فَأَعِدُّوا الْجَهَازَ لِبَعْدِ الْمَجَازِ قَالَ فَقَامَ الْمُقَدَّادُ بْنُ الْأَسْوَدِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا دَارُ الْهُدَى قَالَ دَارُ بَلَاغٍ وَ انْقِطَاعٍ فَإِذَا التَّبَسَّتْ عَلَيْكُمُ الْفِتْنُ كَقِطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّهُ شَافِعٌ مُشَفِّعٌ وَ مَاجِلٌ مُصَدِّقٌ وَ مَنْ جَعَلَهُ أَمَامَهُ قَادَهُ إِلَى الْجَنَّةِ وَ مَنْ جَعَلَهُ خَلْفَهُ سَاقَهُ إِلَى النَّارِ وَ هُوَ الدَّلِيلُ يَدُلُّ عَلَى خَيْرِ سَبِيلٍ وَ هُوَ كِتَابٌ فِيهِ تَفْصِيلٌ وَ بَيَانٌ وَ تَحْصِيلٌ وَ هُوَ الْفَصْلُ لَيْسَ بِالْهَزْلِ وَ لَهُ ظَهْرٌ وَ بَطْنٌ فَظَاهِرُهُ حُكْمٌ وَ

بَاطِنُهُ عِلْمٌ ظَاهِرُهُ أَيْقُنٌ وَبَاطِنُهُ عَمِيقٌ لَهُ نُجُومٌ وَعَلَى نُجُومِهِ نُجُومٌ لَا تُحْصَى عَجَائِبُهُ وَلَا تُبْلَى غَرَائِبُهُ فِيهِ مَصَابِيحُ الْهُدَى وَمَنَارُ الْحِكْمَةِ وَدَلِيلٌ عَلَى الْمَعْرِفَةِ لِمَنْ عَرَفَ الصِّفَةَ فَلْيَجُلْ جَالٍ بَصَرُهُ وَلْيَبْلُغِ الصِّفَةَ نَظَرُهُ يَنْجُ مَنْ عَطِبَ وَيَتَخَلَّصُ مَنْ نَشِبَ فَإِنَّ التَّفَكُّرَ حَيَاةُ قَلْبِ الْبَصِيرِ كَمَا يَمْشِي الْمُسْتَنِيرُ فِي الظُّلُمَاتِ بِالنُّورِ فَعَلَيْكُمْ بِمُحْسِنِ التَّخَلُّصِ وَقِلَّةِ التَّرَبُّصِ. الكافي ۲/ ۵۹۸-۵۹۹، ح ۲.

حضرت صادق علیه السلام از پدرانش علیهم السلام از رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم حدیث فرماید که آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم فرمود: ای مردم شما اکنون در دنیا و خانه سازش و صلح هستید و شما در سر راه سفر هستید و بشتاب شما را خواهند برد، و شما می نگرید که شب و روز و خورشید و ماه هر تازه ای را کهنه کنند و هر دوری را نزدیک سازند و هر وعده ای را بسر رسانند، پس اسباب و وسائل زیادی فراهم کنید برای اینکه گذرگاه درازی در پیش است. فرمود: پس مقداد بن اسود برخاست و عرض کرد: ای رسول خدا خانه سازش یعنی چه؟ فرمود: خانه ای که رساننده است و جدا کننده پس هرگاه آشوبها چون شب تار شما را فرا گرفت بقرآن رو آورید زیرا آنست شفيعی که شفاعتش پذیرفته است و گراش دهنده است از بدیها که گفته اش تصدیق شده است، هر که آنرا پیشوای خود کرد به بهشتش رهبری کند و هر که و آنرا پشت سر خود قرار دهد به دوزخش کشاند، و قرآن راهنمائی است که به بهترین راهها راهنمائی کند، و کتابی است که در آن است تفصیل و بیان و تحصیل و آن است جدا کننده شوخی و سرسری نیست برای آن ظاهری است و باطنی، پس ظاهرش حکم و دستور است و باطنش علم و دانش، ظاهرش جلوه و زیبایی دارد و باطنش ژرف و عمیق است، ستارگانی دارد و ستارگانش هم ستارگانی دارد شگفتیهایش به شماره در نیاید و عجایبش کهنه نگردد، در آن است چراغهای هدایت و جایگاه نور و حکمت و راهنمای معرفت است برای آن کس که بشناسد صفات را پس باید شخص تیز بین دقت نظر کند و دقت نظر را تا بدرک صفت آن ادامه دهد که نجات بخشد آن کس را که هلاکت افتاده، و رهائی بخشد آن را که راه رهائی ندارد، زیرا اندیشیدن است که زندگانی دل بینا است، چنان چه آن که جویای روشنی است در تاریکیها بوسیله نور راه را پیماید، بر شما باد که نیکو برهید و کم انتظار برید.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لَا وَاللَّهِ لَا يَرْجِعُ الْأَمْرُ وَالْخِلَافَةُ إِلَى آلِ أَبِي بَكْرٍ وَعَمَرَ أَبَدًا وَلَا إِلَى بَنِي أُمَيَّةَ أَبَدًا وَلَا فِي وَلَدِ طَلْحَةَ وَ الزُّبَيْرِ أَبَدًا وَ ذَلِكَ أَنَّهُمْ نَبَدُوا الْقُرْآنَ وَ أَبْطَلُوا السُّنَنَ وَ عَظَلُوا الْأَحْكَامَ وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْقُرْآنُ هُدًى مِنَ الضَّلَالِ وَ تَبْيَانٌ مِنَ الْعَمَى وَ اسْتِقَالَةٌ مِنَ الْعُتْرَةِ وَ نُورٌ مِنَ الظُّلْمَةِ وَ ضِيَاءٌ مِنَ الْأَحْدَاثِ وَ عِصْمَةٌ مِنَ الْهَلَكَةِ وَ رُشْدٌ مِنَ الْغَوَايَةِ وَ بَيَانٌ مِنَ الْفِتَنِ وَ بَلَاغٌ مِنَ الدُّنْيَا إِلَى الْآخِرَةِ وَ فِيهِ كَمَالٌ دِينِكُمْ وَ مَا عَدَلَ أَحَدٌ عَنِ الْقُرْآنِ إِلَّا إِلَى النَّارِ. الكافي ۲/ ۵۹۸-۵۹۹، ح ۸.

امام صادق علیه السلام فرمود: نه بخدا سوگند این امر خلافت هرگز در دودمان ابوبکر و عمر باز نگردد، و نه هرگز در بنی امیه، و نه در فرزندان طلحه و زبیر باز آید، برای آن که اینان قرآن را بیکسو نهادند، و سنتها را باطل کردند، و احکام را تعطیل کرده و مهمل گذاردند. و رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم فرموده است: قرآن راهنمای گمراهی است و بینائی از هر کوری است، و سبب گذشت از لغزشها است، و روشنی در هر تاریکی است، و در پیشامدها پرتوی است، و نگاهدارنده از هر هلاکتی است و ره جوئی در هر گمراهی است، و بیان کننده هر فتنه و اشتباهی است، و انسانیرا از دنیا ی پست بسعادت های آخرت رساند، و در آنست کمال دین شما، و هیچکس از قرآن رو گردان نشود جز بسوی دوزخ.

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًّا وَنَصِيرًا (۳۱) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا (۳۲) وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا (۳۳) الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا (۳۴) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ وَزِيرًا (۳۵) فَفَلَّنا أَذْهَبًا إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا فَدَمْزَلْنَاهُمْ تَدْمِيرًا (۳۶) وَقَوْمُ نُوحٍ لَّمَّا كَذَبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ آيَةً وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا (۳۷) وَعَادًا وَثَمُودَ وَأَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَلِكَ كَثِيرًا (۳۸) وَكُلًّا ضَرَفْنَا لَهُ الْأَمْثَالَ وَكُلًّا نَبِّئُنا تَنْبِيْرًا (۳۹) وَلَقَدْ أَتَوْا عَلَى الْقَرْيَةِ الَّتِي أَمْطَرْنَا مَطَرًا سَوِيًّا أَلَمْ يَكُونُوا يَرُونَهَا بَلْ كَانُوا لَا يَتْرَجُونَ نْشُورًا (۴۰)

واین گونه برای هر پیامبری دشمنی از گناهکاران قرار دادیم و همین بس که پروردگارت راهبر و یاور توست (۳۱) و کسانی که کافر شدند گفتند چرا قرآن یکجا بر او نازل نشد است این گونه [ما آن را به تدریج نازل کردیم] تا قلبت را به وسیله آن استوار گردانیم و آن را به آرای [بر تو] خواندیم (۳۲) و برای تو مثلی نیاورند مگر آنکه [ما] حق را با نیکوترین بیان برای تو آوردیم (۳۳) کسانی که به رود در افتاده به سوی جهنم راند می شوند آنان بدترین جای و گم‌ترین راه را دارند (۳۴) و به یقین [ما] به موسی کتاب [آسمانی] عطا کردیم و برادرش هارون را همراه او دستیار [ش] گردانیدیم (۳۵) پس گفتیم هر دو به سوی قوی که نشانه‌های ما را به دروغ گرفتند بروید پس [ما] آنان را به سختی هلاک نمودیم (۳۶) و قوم نوح را آن‌گاه که پیامبران [خدا] را تکذیب کردند غرقشان ساختیم و آنان را برای [همه] مردم عبرتی گردانیدیم و برای ستمکاران عذابی پردرد آماده کرده ایم (۳۷) و این عادیان و ثمودیان و اصحاب رس و نسل‌های بسیاری میان این [جماعتها] را [هلاک کردیم] (۳۸) و برای همه آنان مثلها زدیم و همه را زیر و زبر کردیم (۳۹) و قطعا بر شهری که باران بلا بر آن بارانند شد گذشته اند مگر آن را ندیدند [چرا] ولی امید به زنده شدن ندارند (۴۰)

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا** قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بَيِّنُهُ تَبْيَانًا وَلَا تَهْدُهُ هَذَا الشَّعْرَ وَلَا تَنْثُرُهُ نَثْرَ الرَّمْلِ وَلَكِنْ أَفْزِعُوا قُلُوبَكُمْ الْقَاسِيَةَ وَلَا يَكُنْ هُمْ أَحَدِكُمْ آخِرَ السُّورَةِ. الكافي ۴/ ۶۱۴، ح ۱

عبدالله بن سلیمان گوید: از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم از گفتار خدای عزوجل **وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا** فرمود: امیرالمؤمنین صلوات الله علیه فرموده: یعنی او را خوب بیان کن و همانند شعر آنرا بشتاب بخوان، و مانند ریک هنگام خواندن آنرا پراکنده مساز، ولی دلهای سخت خود را بوسیله آن به بیم و هراس افکنید، و همت شما این نباشد که سوره را با آخر رساند.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام... أَتَيْنَ أَصْحَابُ مَدَائِنِ الرَّسِّ الَّذِينَ قَتَلُوا النَّبِيَّيْنَ وَأَطْفَأُوا سُنَنَ الْمُرْسَلِينَ وَأَحْيَوْا سُنَنَ الْجَبَّارِينَ.... نهج البلاغة ۲۶۳-۱، الخطبة ۱۸۲

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند:....کجایند مردم شهرهای رس که پیغمبران را کشتند، و احکام فرستادگان خدا را خاموش کردند و شیوه‌های گردنکشان را زنده کردند.

أَخْبَرَنِي الْكَلْبِيُّ النَّسَابَةُ قَالَ: دَخَلْتُ الْمَدِينَةَ وَلَسْتُ أَعْرِفُ شَيْئاً مِنْ هَذَا الْأَمْرِ..... فَقَالَ ابْنُ جَعْفَرٍ بْنُ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَهُوَ أَعْلَمُ أَهْلٍ هَذَا الْبَيْتِ فَلَا مَهْ بَعْضُ مَنْ كَانَ بِالْحَضْرَةِ فَقُلْتُ إِنَّ الْقَوْمَ إِنَّمَا مَنَعَهُمْ مِنْ إِرْشَادِي إِلَيْهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ الْحَسَدُ فَقُلْتُ لَهُ وَجَحَكَ إِيَّاهُ أَرَدْتُ فَمَضَيْتُ حَتَّى صِرْتُ إِلَى مَنْزِلِهِ فَفَرَعْتُ الْبَابَ فَخَرَجَ غُلَامٌ لَهُ فَقَالَ ادْخُلْ يَا أَخَا كَلْبٍ فَوَاللَّهِ لَقَدْ أَذْهَشَنِي فَدَخَلْتُ وَأَنَا مُضْطَرَبٌ وَنَظَرْتُ فَإِذَا شَيْخٌ عَلَى مُصَلًّى بِلَا مِرْقَعَةٍ وَلَا بَرْدَعَةٍ فَابْتَدَأَنِي بَعْدَ أَنْ سَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ لِي مَنْ أَنْتَ فَقُلْتُ فِي نَفْسِي يَا سُبْحَانَ اللَّهِ غُلَامُهُ يَقُولُ لِي بِالْبَابِ ادْخُلْ يَا أَخَا كَلْبٍ وَيَسْأَلُنِي الْمَوْلَى مَنْ أَنْتَ فَقُلْتُ لَهُ أَنَا الْكَلْبِيُّ النَّسَابَةُ فَضَرَبَ بِيَدِهِ عَلَى جَبْهَتِهِ وَقَالَ كَذَبَ الْعَادِلُونَ بِاللَّهِ وَصَلُّوا صَلَاحًا بَعِيدًا وَخَسِرُوا خُسْرَانًا مُبِينًا يَا أَخَا كَلْبٍ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ **وَعَادًا وَثُمُودًا وَأَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَلِكَ كَثِيرًا** أَفَتَنْسُبُهَا أَنْتَ فَقُلْتُ لَا جُعِلْتُ فِدَاكَ..... الكافي ۱/ ۳۴۹-۳۵۰، ح ۶.

نسابه گوید: من وارد مدینه شدم و از امر امامت اطلاعی نداشتم ، مردی سربلند کرد و گفت : نزد جعفر بن محمد علیهما السلام برو که او اعلم اهلیت است ، یکی از حضار او را نکوهش نمود، من فهمیدم که تنها حسد آن مردم را از راهنمایی من در مرتبه اول باز داشت پس باو گفتم : وای بر تو، من همان او را می خواستم پس براه افتادم تا بمنزل آنحضرت رسیدم و در زدم ، غلامی بیرون آمد و گفت : اخاکلب ! بفرما، بخدا مرا هیبت و هراسی گرفت وارد شدم ولی مضطرب بودم ، دیدم پیرمردی بدون تکیه گاه و زیر انداز در جای نماز خود نشسته ، بعد از آن که سلامش کردم ، او شروع بسخن کرد و گفت : تو کیستی ؟ من با خود گفتم : سبحان الله ! غلامش در خانه بمن گفت : اخاکلب ! بفرما و آقا از من می پرسد تو کیستی ؟ پس گفتم : من کلبی نسابه ام ، با دستش بیپیشانش زد و فرمود: دروغ گفتند کسانی که برای خدا همدوش و شریکی گرفتند و بگمراهی دوری افتادند و زیان آشکاری نمودند، ای اخاکلب ! همانا خدای عزوجل می فرماید: **وَعَادًا وَثُمُودًا وَأَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَلِكَ كَثِيرًا** تو نسبت اینها را میدانی ؟ عرض کردم : نه قربانت کردم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ **وَكُلًّا تَبَرَّنَا تَنْبِيرًا** يَعْنِي كَسَرْنَا تَكْسِيرًا، قَالَ: هِيَ لَفْظَةٌ بِالتَّبْطِيطِ [بِالْقَبْطِيطَةِ]. معاني الأخبار/ ۲۴۰ ح ۱.

امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه **وَكُلًّا تَبَرَّنَا تَنْبِيرًا** فرمود: یعنی آنان را تکه تکه کردیم. ایشان فرمودند که این کلمه ای قبطی است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: وَ أَمَّا الْقَرْيَةُ الَّتِي أُمْطِرَتْ مَطَرَ السَّوَاءِ فَهِيَ سَدُومُ قَرْيَةُ قَوْمِ لُوطٍ أَمْطَرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ سَجِيلٍ يَقُولُ مِنْ طَبَنِ. تفسیر القی ۲/ ۱۱۴.

امام باقر علیه السلام فرمودند: اما الْقَرْيَةُ الَّتِي أُمْطِرَتْ مَطَرَ السَّوَاءِ ، سدوم، شهر لوط است که خداوند بر آنان بارانی از سجیل بارید که نوعی گل است.

وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَخَذُوكَ إِلَّا هُزُوا أَهَذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا (۴۱) إِنَّ كَادَ لَيُضِلَّنَا عَنْ آلِهَتِنَا لَوْلَا أَن صَبَرْنَا عَلَيْهَا وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ يَرُونَ الْعَذَابَ مَنْ أَضَلَّ سَبِيلًا (۴۲) أَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا (۴۳) أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ

يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا (۴۴) أَلَمْ تَرَ إِلَى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا (۴۵) ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا (۴۶) وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا وَالنُّومَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا (۴۷) وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا (۴۸) لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيِّتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا (۴۹) وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَكَّرُوا فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا (۵۰)

وچون تورا ببینند جز به ریشخندت نگیرند [که] آیا این همان کسی است که خدا او را به رسالت فرستاده است (۴۱) چیزی نماند بود که ما را از خدا یا نمان اگر بر آن استادگی نمی‌کردیم مغرور کند و هنگامی که عذاب را می‌بینند به زودی خواهند دانست چه کسی گمراه تر است (۴۲) آیا آن کس که هوای [نفس] خود را معبود خویش گرفته است دیدی آیا [ی] توانی [ضمن] او باشی (۴۳) یا گمان داری که بیشترشان می‌شنوند یا می‌اندیشند آنان جز مانند ستوران نیستند بلکه گمراه ترند (۴۴) آیا ندیدی که پروردگارت چگونه سایه را گسترده است و اگر می‌خواست آن را ساکن قرار می‌داد آنگاه خورشید را بر آن دلیل گردانیدیم (۴۵) سپس آن [سایه] را اندک اندک به سوی خود بازی گیریم (۴۶) و اوست کسی که شب را برای شما پوششی قرار داد و خواب را [مایه] آرامشی و روز را زمان برخاستن [شما] گردانید (۴۷) و اوست آن کس که بادها را نویدی پیشاپیش رحمت خویش [باران] فرستاد و از آسمان آبی پاک فرود آوردیم (۴۸) تا به وسیله آن سرزمینی پژمرده را زنده گردانیم و آن را به آن چه خلق کرده ایم از دامها و انسانهای بسیار بنوشانیم (۴۹) و قطعاً آن [پند] را میان آنان گوناگون ساختیم تا توجه پیدا کنند و [بیشتر مردم جز ناسپاسی نخواهند] (۵۰)

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَأَمَّا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ فَهُمْ الْيَهُودُ وَالتَّصَارِيُّ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ يَعْرِفُونَ مُحَمَّدًا وَالْوَلَايَةَ فِي الثَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ فِي مَنَازِلِهِمْ وَإِنَّ قَرِيبًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ أَنَّكَ الرَّسُولُ إِلَيْهِمْ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ فَلَمَّا جَحَدُوا مَا عَرَفُوا ابْتَلَاهُمُ اللَّهُ بِذَلِكَ فَسَلَبَهُمْ رُوحَ الْإِيمَانِ وَاسْكَنَ أَبْدَانَهُمْ ثَلَاثَةَ أَرْوَاحٍ رُوحَ الْقُوَّةِ وَرُوحَ الشَّهْوَةِ وَرُوحَ الْبَدَنِ ثُمَّ أَصَافَهُمْ إِلَى الْأَنْعَامِ فَقَالَ إِنَّ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ لِأَنَّ الدَّابَّةَ إِنَّمَا تَحْمِلُ بَرْوَجَ الْقُوَّةِ وَتَعْتَلِفُ بَرْوَجَ الشَّهْوَةِ وَتَسِيرُ بَرْوَجَ الْبَدَنِ ... الكافي ۲/ ۲۸۳ - ۲۸۴، ح ۱۶.

حضرت علی علیه السلام فرمودند: ... اما یاران سمت چپ، یهود و نصاری هستند که خداوند در موردشان می فرماید: الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ منظور این است که از محمد صلی الله علیه و آله و سلم و ولایت در تورات و انجیل آگاهی دارند، همان طور که فرزندان ایشان را در منازلشان می شناسند وَإِنَّ قَرِيبًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ منظور این است که آنان حقیقت را می دانند که تو فرستاده خداوندی، فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ. هنگامی که آن چه را می دانستند، انکار کردند، خداوند آنان را به خاطر این کار مورد آزمایش و ابتلای خویش قرار داد، و روح ایمان را از آنان سلب کرد و در بدنشان تنها سه روح گماشت: روح قدرت طلبی و روح شهوت خواهی و روح جسم، سپس آنان را در زمره چهارپایان قرار داد و فرمود: إِنَّ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ چرا که چهارپا با روح قدرتش باری کشد و با روح شهوتش علف می خورد و با روح بدنش راه می رود.

عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ أَخْبِرْنِي إِنْ كُنْتَ عَالِمًا عَنِ النَّاسِ وَعَنِ أَشْبَاهِ النَّاسِ فَقَالَ النَّسْتَأْسِ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَا حُسَيْنُ أَجِبِ الرَّجُلَ فَقَالَ الْحُسَيْنُ عليه السلام أَمَّا قَوْلُكَ أَخْبِرْنِي عَنِ النَّاسِ فَتَحْنُ النَّاسُ وَلِلَّهِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى ذِكْرُهُ فِي كِتَابِهِ ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ فَرَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله الَّذِي أَفَاضَ بِالنَّاسِ وَأَمَّا

قَوْلُكَ أَشْبَاهُ النَّاسِ فَهُمْ شِيعَتُنَا وَهُمْ مَوَالِينَا وَهُمْ مِنَّا وَلِذَلِكَ قَالَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ **فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي** وَأَمَّا قَوْلُكَ التَّسْنَأُ فَهُمْ السَّوَادُ الْأَعْظَمُ وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى جَمَاعَةِ النَّاسِ ثُمَّ قَالَ **إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا**.. الكافي ۸/ ۴۴۴، ح ۳۳۹.

سعید بن مُسَیَّب روایت می کند که گفت: از علی بن حسین علیه السلام شنیدم که می فرمود: مردی نزد امیر المؤمنین علیه السلام آمد و عرض کرد: اگر تو دانا هستی به من بگو، مردم، اشباه الناس، و نسناس چه کسانی هستند؟ امیر المؤمنین علیه السلام پاسخ فرمود: ای حسین! جواب سؤال این مرد را بده. امام حسین علیه السلام فرمود: جواب این پرسش که گفتی: ناس کیستند؟ این است که ما، ناس هستیم و از این رو خداوند آن لفظ را در قرآن، آیه: **ثُمَّ أَفِضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ** آورده است؛ چرا که رسول الله صلی الله علیه و آله، کسی بود که آن مردم را برگرداند. جواب سؤال دوم که گفتی: اشباه الناس چه کسانی هستند؟ این است که منظور از آنها، شیعیان و دوستان ما می باشند که آنان از ما محسوب می شوند و از این رو ابراهیم علیه السلام فرمود: **فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي** امام حسین علیه السلام در جواب سوال سوم با دست خود به گروه مردم اشاره نمود و فرمود: نسناس، سیاهی عظیم می باشند. سپس حضرت آیه: **إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا** را قرائت نمود.

عَنْ أَبِي يَحْيَى الْوَاسِطِيِّ عَمَّنْ ذَكَرَهُ أَنَّهُ قَالَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَتَرَى هَذَا الْخَلْقَ كُلَّهُ مِنَ النَّاسِ فَقَالَ أَلْقَى مِنْهُمْ التَّارِكَ لِلِسَّوَاكِ وَ الْمُتَرَبِّعَ فِي مَوْضِعِ الصِّيقِ وَ الدَّاحِلَ فِيْمَا لَا يَعْنِيهِ وَ الْمُتَمَرِّضَ فِيْمَا لَا عِلْمَ لَهُ وَ الْمُتَشَعِّثَ مِنْ غَيْرِ مُصِيبَةٍ وَ الْمُخَالَفَ عَلَى أَصْحَابِهِ فِي الْحَقِّ وَ قَدِ اتَّفَقُوا عَلَيْهِ وَ الْمُفْتَخِرَ يَفْتَخِرُ بِآبَائِهِ وَ هُوَ خَلُوٌ مِنْ صَالِحِ أَعْمَالِهِمْ فَهُوَ بِمَنْزِلَةِ الْخَلْنَجِ يُقْشَرُ لِحَاءٌ عَنْ لِحَاءٍ حَتَّى يُوَصَلَ إِلَى جَوْهَرِيَّتِهِ وَ هُوَ كَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ **إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا**. الخصال/ ۴۰۹، ح ۹.

یحیی واسطی روایت کرده از شخصی که به امام صادق علیه السلام عرض کرد: تو از مخلوقات همه را آدم می دانی؟ در جواب فرمودند: هشت دسته را دور بیفکن آن که مسواک نکند، آن که در جای تنگ چهار زانو نشیند، آن که در کار بیهوده مداخله کند، آن که در چیزی که وظیفه او نیست مداخله کند، آن که بی درد خود را بیمار سازد، آن که بی گرفتاری پریشان باشد، آن که با یاران خود در کار درستی که محل اتفاق است مخالفت کند، آن که به پدران خود افتخار کند در حالی که از کارهای نیک ایشان بی بهره باشد. این آدمی مانند گیاه اخلنج است که پوست کنده گردد تا به گوهر خود رسد، و او چنانست که خدای در قرآن گفته: **إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا**.

وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا (۵۱) فَلَا تُطِيعُ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا (۵۲) وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذَبٌ فُرَاتٌ وَ هَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَحْجُورًا (۵۳) وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا (۵۴) وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِ ظَهِيرًا (۵۵) وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا (۵۶) قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا (۵۷) وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ وَكَفَىٰ بِهِ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ

خَبِيرًا (۵۸) الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَنُ فَاسْأَلْ بِهِ خَبِيرًا (۵۹) وَإِذْ أَقْبَلَ لَهُمْ
اسْجُدُوا لِلرَّحْمَنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا (۶۰)

و اگر می خواستیم قطعات هر شهری هشدار دهند ای بری انگینیم (۵۱) پس از کفران اطاعت مکن و با الهام گرفتن از قرآن با آنان به جهادی بزرگ پرداز (۵۲) و اوست کسی که دودریاراموج زنان به سوی هم روان کرد این یکی شیرین و گوارا و آن یکی شور و تلخ است و میان آن دو مانع و حریمی استوار قرارداد (۵۳) و اوست کسی که از آب بشری آفرید و او را [دارای خویشاوندی] نسبی و دامادی قرارداد و پروردگار تو همواره تواناست (۵۴) و غیر از خدا چیزی را می پرستند که نه سودشان می دهد و نه زیانشان می رساند و کافر همواره در برابر پروردگار خود همپشت [شیطان] است (۵۵) و تو را جز یشار تگر و بیم دهند نفرستادیم (۵۶) بگو بر این [رسالت] اجرای از شما طلب نمی کنم جز اینکه هر کس بخواد راهی به سوی پروردگارش [در پیش] گیرد (۵۷) و بر آن زند که نمی میرد توکل کن و به ستایش او تسبیح گوی و همین بس که او به گناهان بندگان آگاه است (۵۸) همان کسی که آسمانها و زمین و آن چه را که میان آن دو است در شش روز آفرید آن گاه بر عرش استیلا یافت رحمتگر عام [اوست] درباره وی از خبره ای پرس [که می داند] (۵۹) و چون به آنان گفته شود [خدای] رحمان را سجد کنید می گویند رحمان چیست آیا برای چیزی که ما را [بدان] فرمان می دهی سجد کنیم و بر زمینشان می افزاید (۶۰)

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ: يَا أَبْرَشُ هُوَ كَمَا وَصَفَ نَفْسَهُ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ وَالْمَاءُ عَلَى الْهَوَاءِ وَالْهَوَاءُ لَا يُحْدُ وَلَا يَكُنْ يَوْمَئِذٍ خَلْقٌ غَيْرُهُمَا وَالْمَاءُ يَوْمَئِذٍ عَذْبٌ فُرَاتٍ.... تفسير القمي ۲/ ۶۹-۷۰.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: ای ابرش! خداوند همان طور که خود وصف کرده است، و كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ و آب نیز بر روی هواست و هوا نیز نامحدود است، و در آن روز غیر از این ها چیز دیگری خلق نشده بود، و آب در آن روز شیرین و گوارا بود.....

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ... إِنِّي مُخْصُوصٌ فِي الْقُرْآنِ بِأَسْمَاءٍ أَحْذَرُوا أَنْ تَغْلِبُوا عَلَيْهَا فَتَضِلُّوا فِي دِينِكُمْ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ أَنَا ذَلِكَ الصَّادِقُ..... وَأَنَا الصَّهْرُ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَ هُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَ صِهْرًا معاني الاخبار/ ۵۹ ح ۹.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:..... مرا اختصاصاً در قرآن نام هایی است، بر حذر باشید از این که شما را از آنها دور نسازند که اگر چنین شود در دینتان گمراه می شوید. خداوند متعال می فرماید: إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّادِقِينَ، آن صادق من هستم..... آن صهر که خدای عز و جل در آیه وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا من هستم....

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نُطْفَةً بَيَضَاءَ مَكْنُونَةً فَنَقَلَهَا مِنْ صُلْبٍ إِلَى صُلْبٍ حَتَّى نُقِلَتِ النُّطْفَةُ إِلَى صُلْبِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَجُعِلَ نِصْفَيْنِ فَصَارَ نِصْفُهَا فِي عَبْدِ اللَّهِ وَ نِصْفُهَا فِي أَبِي طَالِبٍ فَأَنَا مِنْ عَبْدِ اللَّهِ وَ عَلِيٌّ مِنْ أَبِي طَالِبٍ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ هُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَ صِهْرًا . روضة الواعظين ۱/ ۷۱.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: خداوند عز و جل نطفه درخشان پوشیده ای آفرید و آن نسل به نسل منتقل شد تا این که در پشت عبد المطلب آرام گرفت، سپس خداوند آن را دو نیم کرد، نیمی به عبد الله و نیمی دیگر به ابوطالب رسید. پس

من از نیمه عبدالله هستم و علی از نیمه دیگر است، و این چنین است که علی در دنیا و آخرت، برادر من است. سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم این آیه را تلاوت کرد: **وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا.**

حَطَبُ النَّبِيِّ ﷺ عَلَى الْمُنْبَرِ فِي تَزْوِيجِ فَاطِمَةَ ... الْحَمْدُ لِلَّهِ الْمَحْمُودِ بِنِعْمَتِهِ الْمَعْبُودِ بِقُدْرَتِهِ الْمُطَاعِ فِي سُلْطَانِهِ الْمَرْغُوبِ إِلَيْهِ فِيمَا عِنْدَهُ الْمَرْهُوبِ مِنْ عَذَابِهِ التَّافِذِ أَمْرُهُ فِي سَمَائِهِ وَأَرْضِهِ خَلَقَ الْخَلْقَ بِقُدْرَتِهِ وَمَيَّزَهُمْ بِأَحْكَامِهِ وَأَعَزَّهُمْ بِدِينِهِ وَأَكْرَمَهُمْ بِنَبِيِّهِ مُحَمَّدٍ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَعَلَ الْمَصَاهِرَةَ نَسَبًا لَاحِقًا وَأَمْرًا مُفْتَرَضًا وَشَجَّ بِهَا الْأَرْحَامَ وَالْزَمَمَهَا الْأَنَامَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى **وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا** ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَمَرَنِي أَنْ أُزَوِّجَ فَاطِمَةَ مِنْ عَلِيٍّ وَقَدْ زَوَّجْتُهَا إِيَّاهُ عَلَى أَرْبَعِمِائَةٍ مِثْقَالٍ فَضَّةٍ إِنْ رَضِيتَ يَا عَلِيُّ قَالَ رَضِيتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ **المناقب ۳/ ۳۰۰.**

رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم در خطبه ازدواج فاطمه سلام الله علیها در منبر فرمودند:....سپاس خدای را که به نعمت مورد سپاس و ستایش است، و به قدرتش مورد پرستش و در سلطنت و پادشاهیش مطاع و فرمان بردار، و بدانچه در نزد اوست مورد رغبت و میل همگان آن که از عذابش همگی ترسان، و فرمانش در آسمان و زمین نافذ و روان است. آفریدگان را به قدرتش آفرید، و به احکام و فرامین خود آنان را متمایز ساخت و به دین خود ایشان را عزت بخشید و به وسیله ی پیغمبر خود محمد گرامیشان داشت. براستی که خدای تعالی پیوند از طریق زناشویی را نسبی جدید و به صورت امری فرض قرار داد که بدان رحم ها ممزوج و آمیخته شوند و همگان را بدان ملزم ساخت، و این گونه فرمود: **وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا.** سپس خداوند متعال مرا امر کرد که فاطمه را به ازدواج علی درآورم باری من شما را گواه می گیرم که فاطمه را در برابر چهارصد مثقال نقره به عقد ازدواج علی درآوردم اگر او راضی باشد .

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَحَلَّ **وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا** تَزَلَّتْ فِي النَّبِيِّ ﷺ وَ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ ابْنَتِهِ وَهُوَ ابْنُ عَمِّهِ فَكَانَ لَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا. **تأویل الآيات ۱/ ۲۷۶-۲۷۷، ح ۱۳.**

ابن عباس گفت سخن خدای عز و جل **وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا** در باره پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم و علی علیه السلام نازل شده است، چرا که پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم، علی علیه السلام را به ازدواج دخترش سلام الله علیها درآورد، و از جایی که او پسر عموی پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم بود، هم خویشاوندی نسبی و هم سببی و دامادی با او داشت.

عَنْ أَبِي حمزة، قال: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى **وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَى رَبِّهِ ظَهِيرًا** قَالَ تَفْسِيرُهَا عَلَى بَطْنِ الْقُرْآنِ يَعْني عَلِيٌّ هُوَ رَبُّهُ فِي الْوَلَايَةِ وَالطَّاعَةِ وَالرَّبُّ هُوَ الْخَالِقُ الَّذِي لَا يُوصَف. **بصائر الدرجات/ ۹۷ ح ۵.**

ابو حمزه، از امام باقر علیه السلام در مورد آیه **وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَى رَبِّهِ ظَهِيرًا** روایت می کند که ایشان فرمودند: تفسیرش در بطن قرآن است: علی علیه السلام در ولایت و فرمانبرداری، رب او بود، و آن کلمه الرب است، به معنای خالق فراتر از وصف می باشد..

علي بن إبراهيم: **وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَى رَبِّهِ ظَهِيرًا** قَالَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَدْ يُسَمَّى الْإِنْسَانُ رَبًّا كَقَوْلِهِ **ادْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ** وَ كُلِّ مَالِكٍ شَيْءٍ يُسَمَّى رَبَّهُ فَقَوْلُهُ **وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَى رَبِّهِ ظَهِيرًا** فَقَالَ الْكَافِرُ الثَّانِي كَانَ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ظَهِيرًا. **تفسير الفي ۲/ ۱۱۵.**

علی بن ابراهیم گفته است: وَ كَانَ الْكَافِرُ عَلَى رَبِّهِ ظَهِيْرًا گاهی در لغت، كلمه ربّ بر انسان نیز اطلاق می شود، مانند این آیه خداوند متعال: اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ و مالک هر چیزی رب او به شمار می آید، بنابراین آیه: وَ كَانَ الْكَافِرُ عَلَى رَبِّهِ ظَهِيْرًا بدین ترتیب می باشد: کافر دومی است که علیه امیرالمؤمنین علیه السلام یاور شیطان بود.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْخَيْرَ يَوْمَ الْأَحَدِ وَمَا كَانَ لِيَخْلُقَ الشَّرَّ قَبْلَ الْخَيْرِ وَ فِي يَوْمِ الْأَحَدِ وَ الْإِثْنَيْنِ خَلَقَ الْأَرْضَيْنِ وَ خَلَقَ أَقْوَاتَهَا فِي يَوْمِ الثَّلَاثَاءِ وَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ وَ يَوْمَ الْخَمِيْسِ وَ خَلَقَ أَقْوَاتَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ **خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ**. الكافي ۸/ ۱۴۵ ح ۱۱۷.

عبدالله بن سنان روایت می کند که از امام باقر علیه السلام شنیدم که می فرمود: همانا خداوند خیر را در روز یکشنبه آفرید و هرگز شر را قبل از خیر خلق نکرد و در روز یکشنبه و دوشنبه زمین ها را به وجود آورد و خوراک های آن را در روز سه شنبه آفرید و آسمان ها را در روز چهارشنبه و پنجشنبه خلق کرد، و خوراک های آن را در روز جمعه به وجود آورد و این منظور از این آیه است: خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ.

الفرقان ۷۰-۶۱

تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَ جَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَ قَمَرًا مُنِيرًا (۶۱) وَ هُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِّمَن أَرَادَ أَنْ يَذْكُرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا (۶۲) وَ عِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا (۶۳) وَ الَّذِينَ يَبْتَغُونَ لِرَبِّهِمْ سُبْحًا وَ قِيَامًا (۶۴) وَ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا (۶۵) إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَ مُقَامًا (۶۶) وَ الَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَ كَانَتْ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا (۶۷) وَ الَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَ لَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ لَا يَزْنُونَ وَ مَن يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا (۶۸) يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ يُخْلَدُ فِيهِ مُهَنَّا (۶۹) إِلَّا مَن تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (۷۰)

[فرخند] و بزرگوار است آن کسی که در آسمان برجهایی نهاد و در آن چراغ و ماهی نوربخش قرارداد (۶۱) و اوست کسی که برای هر کس که بخواهد عبرت گیرد یا بخواهد سپاسگزاری نماید شب و روز را جانشین یکدیگر گردانید (۶۲) و بندگان خدای رحمان کسانی اند که روی زمین به نری گام برمی دارند و چون نادانان ایشان را طرف خطاب قرار دهند به ملایمت پاسخ می دهند (۶۳) و آنانند که در حال سجده یا ایستاده شب را به روز می آورند (۶۴) و کسانی اند که می گویند پروردگار عذاب جهنم را از ما بازگردان که عذابش سخت و دایمی است (۶۵) و در حقیقت آن بد قرارگاه و جایگاهی است (۶۶) و کسانی اند که چون انفاق کنند نه و لخرجی می کنند و نه تنگی می گیرند و میان این دو [روش] حد وسط را برمی گزینند (۶۷) و کسانی اند که با خدا معبودی دیگر نمی خوانند و کسی را که خدا [خونش را] حرام کرده است جز به حق نمی کشند و زنا نمی کنند و هر کس اینها را انجام دهد سزایش را دریافت خواهد کرد (۶۸) برای او در روز قیامت عذاب دوچندان می شود و پیوسته در آن خواری ماند (۶۹) مگر کسی که توبه کند و ایمان آورد و کار شایسته کند پس خداوند بدیهایشان را به نیکیها تبدیل می کند و خدا همواره آمرزنده مهربان است (۷۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: .. قَالَ لَهُ رَجُلٌ جُعِلْتُ فِدَاكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ رُبَّمَا فَاتَتْنِي صَلَاةُ اللَّيْلِ الشَّهْرِ وَالشَّهْرَيْنِ وَالثَّلَاثَةِ فَأَقْضِيهَا بِالنَّهَارِ أَوْ يَجُوزُ ذَلِكَ قَالَ فَرَّةٌ عَيْنٍ لَكَ وَاللَّهِ فَرَّةٌ عَيْنٍ لَكَ ثَلَاثًا إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ **وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً** الْآيَةُ فَهُوَ قَضَاءُ صَلَاةِ النَّهَارِ بِاللَّيْلِ وَقَضَاءُ صَلَاةِ اللَّيْلِ بِالنَّهَارِ وَهُوَ مِنْ سِرِّ آلِ مُحَمَّدٍ الْمَكْنُونِ. تفسير القمي ۲/ ۱۱۶.

امام جعفر صادق عليه السلام فرمودند...: شخصی نزدشان آمد و گفت: ای فرزند رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم جانم فدایت شود، چه بسا که نماز شب یک یا دو یا سه ماه من قضا شود، آیا می توانم آن را در روز انجام دهم؟ ایشان فرمودند: به خدا قسم این موجب روشنی چشمانت خواهد شد و این را سه بار تکرار کرد و سپس آیه **وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً** را خواند و فرمود که منظور از این آیه، ادای نماز روز در شب و نماز شب در روز می باشد و این از اسرار پنهان آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین می باشد.

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام كَلَّمَا فَاتَكَ بِاللَّيْلِ فَأَقْضِهِ بِالنَّهَارِ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى **وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذْكُرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا** يَعْنِي أَنْ يَقْضِيَ الرَّجُلُ مَا فَاتَهُ بِاللَّيْلِ بِالنَّهَارِ وَمَا فَاتَهُ بِالنَّهَارِ بِاللَّيْلِ. من لا يحضره الفقيه ۱/ ۳۱۵، ح ۱۴۲۸.

امام جعفر صادق عليه السلام در مورد این آیه **وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً** لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذْكُرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا فرمودند: منظور از آن، قضای نماز شب در روز و نماز روز در شب است.

عَنِ الْبَاقِرِ عليه السلام قَالَ: **الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا**: هُمُ الْأَوْصِيَاءُ مَخَافَةً مِنْ عَدُوِّهِمْ. الكافي ۱/ ۴۲۷ ح ۷۸.

امام باقر عليه السلام در مورد آیه **وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا** فرموده: همانا اوصیا کسانی هستند که از ترس دشمنشان به آرامی گام بر می دارند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا** قَالَ هَذِهِ الْآيَاتُ لِلْأَوْصِيَاءِ إِلَى أَنْ تَبْلُغُوا **حَسَنَتٌ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا**. تأويل الآيات ۱/ ۳۸۱ ح ۱۷.

امام باقر عليه السلام در مورد آیه **وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا** فرموده: این نشانه های اوصیا است و تا این که به **حَسَنَتٌ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا** برسند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَلَا يَعْرِفُ مَا فِي مَعْنَى حَقِيقَةِ التَّوَاضُّعِ إِلَّا الْمُقَرَّبُونَ مِنْ عِبَادِهِ الْمُتَّصِلُونَ بِوَحْدَانِيَّتِهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ **وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا**. مصباح الشريعة ۷۳-۷۴.

امام صادق عليه السلام فرمودند:.....و معنای حقیقی تواضع را کسی جز بندگان مقرب که به وحدانیتش پی برده اند ، نداند خدای عز وجل فرماید. **وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا...**

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كُلُّ عَيْنٍ بَاكِئَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا ثَلَاثَ أَغْنِي عَنْ بَكَتٍ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَ عَيْنٌ غَضَّتْ عَنْ تَحَارِيمِ اللَّهِ وَ عَيْنٌ بَاتَتْ سَاهِرَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ الخصال ۱/ ۹۸، ح ۴۶.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: هر دیده‌ی در روز رستخیز گریانست مگر سه دیده دیده‌ی: که از بیم خدا گریسته و دیده‌ی که از ناحرم پوشیده و دیده‌ی که در پیکار حق نرفته .

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى وَ عِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا قَالَ هُمُ الْأَيُّمَةُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَتَّقُونَ فِي مَشْيِهِمْ. تفسیر القی ۱۱۶/۲.

سلیمان بن جعفر، از امام علی علیه السلام در مورد آیه های: وَ عِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا روایت می کند که ایشان ائمه صلوات الله علیهم اجمعین هستند که در راه رفتنشان بر روی زمین نیز تقوا پیشه می کنند.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا بُنَيَّ عَلَيْكَ بِالْحَسَنَةِ بَيْنَ السَّيِّئَتَيْنِ تَمْحُوهُمَا قَالَ وَ كَيْفَ ذَلِكَ يَا أَبَتِ قَالَ مِثْلُ قَوْلِ اللَّهِ وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافُتْ بِهَا لَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ سَيِّئَةٌ وَلَا تُخَافُتْ بِهَا سَيِّئَةٌ وَ ابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا حَسَنَةً وَ مِثْلُ قَوْلِهِ وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ وَ مِثْلُ قَوْلِهِ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا فَأَسْرَفُوا سَيِّئَةٌ وَ أَقْتَرُوا سَيِّئَةٌ وَ كَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا حَسَنَةً فَعَلَيْكَ بِالْحَسَنَةِ. تفسیر العیاشی ۳۱۹/۲، ح ۱۷۹.

امام باقر علیه السلام در ضمن سخنانی به فرزندش امام صادق علیه السلام فرمودند: پسر! حسنه‌ای که حدّ میانه دو سیئه است انجام ده، آن دو را از میان برمی دارد. امام صادق علیه السلام پرسید: این چگونه است ای پدر؟ فرمود: مانند فرموده خداوند: وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافُتْ بِصَدَايَ بِلَنْدِ نَمَازِ سَيِّئَةٍ وَ وَبِیَصْدَا نِیْزِ سَيِّئَةٍ. وَ ابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا حَسَنَةً است.. بسان این آیه وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ: بسان این آیه وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا کسانى که در انفاق نه اسراف می کنند و نه تنگ نظری نشان می دهند، که اگر اسراف کنند سیئه است، و اگر تنگ نظر باشند نیز سیئه است، و حالت میانه حسنه است، پس بر تو باد که از میان آن دو کار بد، این کار نیک را برگزینی.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ سَعِيدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ قَالَ: سَمِعْتُ الْعِيشِيَّ وَهُوَ يَقُولُ اسْتَأْذَنْتُ الرَّضَاءَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي التَّفَقُّعِ عَلَى الْعِيَالِ فَقَالَ بَيْنَ الْمَكْرُوهِينَ قَالَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ لَا وَاللَّهِ مَا أَعْرِفُ الْمَكْرُوهِينَ قَالَ فَقَالَ بَلَى يَرْحَمُكَ اللَّهُ أَمَا تَعْرِفُ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ كَرِهَ الْإِسْرَافَ وَ كَرِهَ الْإِفْتَارَ فَقَالَ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَ كَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا. الحِصَالُ ۵۴-۵۵، ح ۷۴.

عمرو بن سعید از بعضی از یارانش گفته از عیاشی شنیدم گفته: از امام علی بن موسی الرضا علیه السلام دستوری خواستم برای هزینه کردن بر عیال فرمود: میان دو مکروه، گفتم: فدای تو شوم به خدا ندانم که دو مکروه کدام است؟ فرمود: آمرزش خدا بر تو باد، آیا ندانی که خدای بزرگ اسراف و امساک را ناخوش دارد، چنان که در قرآن گفته: وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَ كَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: أَرْبَعَةٌ لَا تُسْتَجَابُ لَهُمْ دَعْوَةٌ رَجُلٌ جَالِسٌ فِي بَيْتِهِ يَقُولُ اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي فَيَقَالَ لَهُ أَلَمْ أَمُرْكَ بِالطَّلَبِ وَ رَجُلٌ كَانَتْ لَهُ امْرَأَةٌ فَدَعَا عَلَيْهَا فَيَقَالَ لَهُ أَلَمْ أَجْعَلْ أَمْرَهَا إِلَيْكَ وَ رَجُلٌ كَانَ لَهُ مَالٌ فَأَفْسَدَهُ فَيَقُولُ اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي فَيَقَالَ لَهُ أَلَمْ أَمُرْكَ بِالْإِقْتِصَادِ

أَلَمْ أَمُرَّكَ بِالْإِصْلَاحِ ثُمَّ قَالَ **وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا** وَرَجُلٌ كَانَ لَهُ مَالٌ فَأَدَّاهُ بِغَيْرِ بَيِّنَةٍ فَيُقَالُ لَهُ أَلَمْ أَمُرَّكَ بِالشَّهَادَةِ. الكافي ۵/۱۱، ح ۲.

حضرت صادق عليه السلام فرمود: چهار کس هستند که دعایشان باجابت نرسد: مردی که در خانه خود نشسته و می گوید: خدایا بمن روزی بده، پس بوی گفته شود: آیا بتو دستور ندادم که بجستجوی روزی برو؟ مردی که زنی دارد و بر او نفرین کند که باو گفته شود: آیا کار او را بتو واگذار نکردم؟ مردی که مالی دارد و آن را از بین برده و فاسد کرده و می گوید: خدایا بمن روزی بده، پس بوی گفته شود: آیا بتو دستور میانه روی ندادم؟ آیا بتو دستور اصلاح مالت را ندادم؟ سپس فرمود: **وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا** مردی که مالی را بدون شاهد و گواه بدیگری وام دهد.

عَنْ عَامِرِ بْنِ جُذَاعَةَ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ لَهُ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَرَضْتُ إِلَى مَيْسَرَةٍ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِلَى غَلَّةٍ تُدْرِكُ فَقَالَ الرَّجُلُ لَا وَاللَّهِ قَالَ فَإِلَى تِجَارَةٍ تُؤْتِي قَالَ لَا وَاللَّهِ قَالَ فَإِلَى عَقْدَةٍ تُبَاعُ فَقَالَ لَا وَاللَّهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَأَنْتَ مِمَّنْ جَعَلَ اللَّهُ لَهُ فِي أَمْوَالِنَا حَقًّا ثُمَّ دَعَا بِكَيْسٍ فِيهِ دَرَاهِمُ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهِ فَنَاولَهُ مِنْهُ قَبْضَةً ثُمَّ قَالَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُسْرِفْ وَلَا تَقْتُرْ وَ لَكِنْ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا إِنَّ التَّبَذِيرَ مِنَ الْإِسْرَافِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَلَا تُبْذِرْ تَبْذِيرًا**. الكافي ۳/۵۰۱، ح ۱۴.

عامر بن جذاعه می گوید: مردی نزد امام صادق علیه السلام آمد و گفت: وامی به من ده تا دستم باز شود. به او فرمود: یعنی: تا غله ای برسد؟ آن مرد گفت: نه به خدا. فرمود: تا سود تجارتی باز گردد؟ گفت: نه به خدا. فرمود: تا ملکی فروخته شود؟ گفت: نه به خدا. پس امام صادق علیه السلام فرمود: تواز آن کسانی که خدا برایت حقی در اموال ما قرار داده است. آنگاه کیسه ای که در آن پول بود خواست و دست در آن داخل کرد و مشتی پول به آن مرد داد، و به او گفت: از خدا بترس و در خرج کردن آن افراط یا تفریط مکن، **بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا**. تبذیر از اسراف است و خدای بزرگ فرموده است: **وَلَا تُبْذِرْ تَبْذِيرًا** به هیچ روی تبذیر نکنید!

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ إِنَّ اللَّهَ مَثَلٌ لِي أُمِّي فِي الطَّيْنِ وَعَلَّمَنِي أَسْمَاءَهُمْ كُلَّهَا كَمَا عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا فَمَرَّ بِي أَصْحَابُ الرِّايَاتِ فَاسْتَعْفَرْتُ لِعَلِّي وَشِيعَتِهِ إِنَّ رَبِّي وَعَدَنِي فِي شِيعَةٍ عَلَيَّ خَصْلَةٌ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هِيَ قَالَ الْمَغْفِرَةُ مِنْهُمْ لِمَنْ آمَنَ وَاتَّقَى لَا يُغَادِرُ مِنْهُمْ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَهُمْ تُبَدَّلُ السَّيِّئَاتُ حَسَنَاتٍ.. بصائر الدرجات ۸۳/۱

امام صادق علیه السلام فرمود: همانا رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود: خدا امت مرا در عالم طینت برایم مجسم کرد، و نامه های ایشان را بمن آموخت. چنان که همه نامه ها را به آدم آموخت. آنگاه پرچمداران بر من گذشتند. من برای علی و شیعیانش آمزش خواستم، و پروردگارم یک مطلب را درباره شیعیان علی بمن وعده داد، عرض شد: یا رسول الله، آن مطلب چیست؟ فرمود: آمزش برای ایمان آوردن گانشان، و در گذشت از گناهان، برای کوچک و بزرگشان، و اینکه تبدیل گناه بحسنه و ثواب.

عَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ تَجَلَّى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِعَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ فَيَقِفُهُ عَلَى ذُنُوبِهِ ذُنْبًا ذَنْبًا ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ لَهُ لَا يُطْلِعُ اللَّهُ عَلَى ذَلِكَ مَلَكًا مُقَرَّبًا وَلَا نَبِيًّا مُرْسَلًا وَيَسْتُرُ عَلَيْهِ مَا يَكْرَهُ أَنْ يَقِفَ عَلَيْهِ أَحَدٌ ثُمَّ يَقُولُ لِسَيِّئَاتِهِ كُونُوا حَسَنَاتٍ. عيون أخبار الرضا عليه السلام ۲۸/۳۲ ح ۵۷.

امام رضا عليه السلام از قول رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم فرمودند: هنگامی که روز قیامت بر پا شود، خداوند برای بنده مؤمن تجلی می کند و او را بر تك تك گناهانش آگاه می گرداند؛ و سپس تمامی گناهانش را می آمرزد و کسی بر آنها آگاه نمی یابد، نه ملایکه مقرب و نه پیامبر. می پوشاند گناهانش را که دوست ندارد بر آنها واقف گردد؛ و به لغزش هایش گفته می شود: به حسنات تبدیل گردید.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ الثَّقَفِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: **فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا**. فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يُؤْتِي بِالْمُؤْمِنِ الْمُنْذِرِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُقَامَ بِمَوْقِفِ الْحِسَابِ، فَيَكُونُ اللَّهُ تَعَالَى هُوَ الَّذِي يَتَوَلَّى حِسَابَهُ، لَا يُطْلَعُ عَلَى حِسَابِهِ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ، فَيُعَرِّفُهُ ذُنُوبَهُ حَتَّى إِذَا أَقَرَّ بِسَيِّئَاتِهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِمَلَائِكَتِهِ: **بَدِّلُوهَا حَسَنَاتٍ وَ أَظْهَرُوهَا لِلنَّاسِ**. فَيَقُولُ النَّاسُ حِينَئِذٍ: مَا كَانَ لِهَذَا الْعَبْدِ سَيِّئَةٌ وَاحِدَةٌ، ثُمَّ يَأْمُرُ اللَّهُ بِهِ إِلَى الْجَنَّةِ، فَهَذَا تَأْوِيلُ الْآيَةِ، وَ هِيَ فِي الْمُنْذِرِينَ مِنْ شِيعَتِنَا خَاصَّةً.. **أُمَالِي الشَّيْخِ ۱/ ۷۰-۷۱.**

محمد بن مسلم ثقفی روایت می کند که از امام باقر علیه السلام در مورد آیه **فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا** پرسیدم و آن حضرت فرمودند: در روز قیامت، مؤمن گناهکار را می آورند و در جای گاه حساب می گمارند، سپس خداوند تبارک و تعالی به حساب و کتاب او می پردازد و هیچ کس را از آن مطلع نمی گرداند، و گناهان او را به او می نمایاند، تا این که به بدی های خود اعتراف می کند، و در این لحظه خداوند تبارک و تعالی به فرشته گان کاتب می گوید: آن را تبدیل به نیکی کنید، و به مردم بنمایانید. و مردم در این هنگام می گویند: این بنده حتی یک گناه هم نداشت! سپس خداوند دستوری دهد که او را وارد بهشت کنند. و این تاویل این آیه است و به ویژه در مورد افراد گناهکار از شیعیان ما می باشد.

عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَعْطَى الثَّائِبِينَ ثَلَاثَ خِصَالٍ لَوْ أُعْطِيَ خَصْلَةٌ مِنْهَا جَمِيعُ أَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنَجَّوْا بِهَا قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ.... **وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا**. **الكافي ۲/ ۴۳۲-۴۳۳، ح ۵۰.**

ابن ابی عمیر، از یکی از یاران ما، حدیث را با سند اسناد می دهد و می گوید: همانا خداوند عز و جل سه ویژگی را به توبه کنندگان بخشیده، که اگر یکی از آن را به تمامی اهالی آسمان و زمین می داد، با آن خصلت نجات می یافتند؛ این آیه خداوند که می فرماید: **وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا**.

عَنْ إِسْحَاقَ الْقُمِّيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ الْبَاقِرِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ.. قَدْ أَرَى الْمُؤْمِنَ الْمُوَحَّدَ الَّذِي يَقُولُ بِقَوْلِي وَيَدِينُ بَوْلَايَتِكُمْ وَلَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ خِلَافٌ يَشْرَبُ الْمُسْكِرَ وَيَزْنِي وَيَلُوطُ وَآتِيهِ فِي حَاجَةٍ وَاحِدَةٍ فَأُصِيبُهُ مُعَبَّسَ الْوَجْهِ كَالْحِ لَوْنٍ ثَقِيلًا فِي حَاجَتِي بَطِيئًا فِيهَا وَقَدْ أَرَى النَّاصِبَ الْمُخَالِفَ لِمَا آتَى عَلَيْهِ وَيَعْرِفُنِي بِذَلِكَ فَآتِيهِ فِي حَاجَةٍ فَأُصِيبُهُ طَلْقَ الْوَجْهِ حَسَنَ الْبَشْرِ مُتَسَرِّعًا فِي حَاجَتِي فَرِحًا بِهَا يُحِبُّ قَضَاءَهَا كَثِيرَ الصَّلَاةِ كَثِيرَ الصَّوْمِ كَثِيرَ الصَّدَقَةِ يُؤَدِّي الزَّكَاةَ وَيُسْتَوْدِعُ الْإِمَانَةَ قَالَ يَا إِسْحَاقُ

لَيْسَ تَدْرُونَ مِنْ أَيْنَ أُوتِيتُمْ قُلْتُ لَا وَاللَّهِ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِلَّا أَنْ تُخْبِرَنِي فَقَالَ يَا إِسْحَاقُ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمَّا كَانَ مُتَمَرِّدًا بِالْوَحْدَانِيَّةِ ابْتَدَأَ الْأَشْيَاءَ لَا مِنْ شَيْءٍ فَأَجْرَى الْمَاءَ الْعَذْبَ عَلَى أَرْضٍ طَيِّبَةٍ طَاهِرَةٍ سَبْعَةَ أَيَّامٍ لَيْلَالِهَا ثُمَّ نَضَبَ الْمَاءَ عَنْهَا فَقَبَضَ قَبْضَةً مِنْ صَفْوَةِ ذَلِكَ الطَّيْنِ وَهِيَ طِينَةُ أَهْلِ الْبَيْتِ ثُمَّ قَبَضَ قَبْضَةً مِنْ أَسْفَلِ ذَلِكَ الطَّيْنِ وَهِيَ طِينَةُ شِيعَتِنَا ثُمَّ اصْطَفَانَا لِنَفْسِهِ فَلَوْ أَنَّ طِينَةَ شِيعَتِنَا تُرِكَتْ كَمَا تُرِكَتْ طِينَتُنَا لَمَّا رَزَى أَحَدٌ مِنْهُمْ وَلَا سَرَقَ وَلَا لَاطَ وَلَا شَرِبَ الْمُسْكِرَ وَلَا اكْتَسَبَ شَيْئًا مِمَّا ذَكَرْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَجْرَى الْمَاءَ الْمَالِحَ عَلَى أَرْضٍ مَلْعُونَةٍ سَبْعَةَ أَيَّامٍ وَلَيْلَالِهَا ثُمَّ نَضَبَ الْمَاءَ عَنْهَا ثُمَّ قَبَضَ قَبْضَةً وَهِيَ طِينَةُ مَلْعُونَةٍ **مِنْ حِمَى مَسْنُونٍ** وَهِيَ طِينَةُ خَبَالٍ وَهِيَ طِينَةُ أَعْدَائِنَا فَلَوْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ تَرَكَ طِينَتَهُمْ كَمَا أَخَذَهَا لَمْ تَرَوْهُمْ فِي خَلْقِ الْآدَمِيِّينَ وَلَمْ يُعْرِوْا بِالشَّهَادَتَيْنِ وَلَمْ يَصُومُوا وَلَمْ يَصَلُّوا وَلَمْ يُزَكُّوا وَلَمْ يَحُجُّوا الْبَيْتَ وَلَمْ تَرَوْا أَحَدًا مِنْهُمْ بِحُسْنِ خُلُقٍ وَلَكِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى جَمَعَ الطَّيْنَتَيْنِ طِينَتَكُمْ وَ طِينَتَهُمْ فَخَلَطَهَا وَعَرَكَهَا عَرَكَ الْأَدِيمِ وَمَزَجَهَا بِالْمَاءِ فَمَا رَأَيْتُ مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ شَرِّ لَفْظٍ أَوْ زِنًا أَوْ شَيْءٍ مِمَّا ذَكَرْتَ مِنْ شُرْبِ مُسْكِرٍ أَوْ غَيْرِهِ فَلَيْسَ مِنْ جَوْهَرِيَّتِهِ وَلَا مِنْ إِيْمَانِهِ إِنَّمَا هُوَ بِمَسْحَةِ النَّاصِبِ اجْتَرَحَ هَذِهِ السَّيِّئَاتِ الَّتِي ذَكَرْتَ وَمَا رَأَيْتُ مِنَ النَّاصِبِ مِنْ حُسْنٍ وَجْهِ وَحُسْنِ خُلُقٍ أَوْ صَوْمٍ أَوْ صَلَاةٍ أَوْ حَجٍّ بَيْتٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ فَلَيْسَ مِنْ جَوْهَرِيَّتِهِ إِنَّمَا تِلْكَ الْأَفَاعِيلُ مِنْ مَسْحَةِ الْإِيْمَانِ اكْتَسَبَهَا وَهُوَ اكْتِسَابُ مَسْحَةِ الْإِيْمَانِ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ فَمَهْ قَالَ لِي يَا إِسْحَاقُ أَ يَجْمَعُ اللَّهُ الْخَيْرَ وَالشَّرَّ فِي مَوْضِعٍ وَاحِدٍ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ نَزَعَ اللَّهُ تَعَالَى مَسْحَةَ الْإِيْمَانِ مِنْهُمْ فَزَادَهَا إِلَى شِيعَتِنَا وَنَزَعَ مَسْحَةَ النَّاصِبِ بِجَمِيعٍ مَا اكْتَسَبُوا مِنَ السَّيِّئَاتِ فَزَادَهَا إِلَى أَعْدَائِنَا وَعَادَ كُلُّ شَيْءٍ إِلَى غُنْصِرِهِ الْأَوَّلِ الَّذِي مِنْهُ ابْتَدَأَ مَا رَأَيْتُ الشَّمْسُ إِذَا هِيَ بَدَتْ أَلَا تَرَى لَهَا شُعَاعًا زَاجِرًا مُتَصِلًا بِهَا أَوْ بَائِنًا مِنْهَا قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ الشَّمْسُ إِذَا هِيَ غَرَبَتْ بَدَا إِلَيْهَا الشُّعَاعُ كَمَا بَدَا مِنْهَا وَلَوْ كَانَ بَائِنًا مِنْهَا لَمَا بَدَا إِلَيْهَا قَالَ نَعَمْ يَا إِسْحَاقُ كُلُّ شَيْءٍ يَعُودُ إِلَى جَوْهَرِهِ الَّذِي مِنْهُ بَدَا قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ تَوَخَّذْ حَسَنَاتِهِمْ فَتَرُدُّ إِلَيْنَا وَتَوَخَّذْ سَيِّئَاتِنَا فَتَرُدُّ إِلَيْهِمْ قَالَ إِي وَاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَجَدُّهَا فِي كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ نَعَمْ يَا إِسْحَاقُ قُلْتُ أَيَّ مَكَانٍ قَالَ لِي يَا إِسْحَاقُ أَمَا تَتَلَوُ هَذِهِ الْآيَةَ **فَأُولَئِكَ يَبْدُلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا** فَلَمْ يَبْدُلِ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ إِلَّا لَكُمْ وَاللَّهُ يَبْدُلُ لَكُمْ.

علل الشرائع / ٤٨٩ - ٤٩١. ح ١

اسحاق قمی نقل کرده که وی گفت: بر حضرت ابی جعفر امام باقر علیه السلام وارد شده محضرش عرض کردم: فدایت شوم، ... عرض کردم: فدایت شوم گاهی می بینم مؤمن یکتاپرستی را که اعتقادش هم چون اعتقاد من بوده و به ولایت و محبت شما خاندان پابند بوده و بین من و او هیچ اختلافی نیست با این حال شرب خمر نموده و زنا و لواط کرده و وقتی برای یک حاجت نزدش می روم و به او عرضه می کنم با روی گرفته و ترش کرده اش مواجه شده و مشاهده می کنم در برآوردن حاجتم کند و سخت می باشد. و از آن طرف گاهی ناصبی که در اعتقاد با من مخالف است دیده می شود وقتی برای حاجتی نزدش می روم و مرا می شناسد که در عقیده با او مخالف هستم با این حال با روی گشاده و باز با من برخورد کرده و سریعاً به حاجت من پرداخته و با نشاط و سرور که حاکی از دوست داشتنش در روا کردن نیاز من هست اقدام به آن می کند، مشاهده می کنم که نماز بسیار می خواند و روزه زیاد می گیرد و صدقه و زکات فراوان می دهد و در امانتی که نزدش می گذارند خیانت نکرده و آن را رد نمی نماید، سرّ این دو حرکت چیست؟ حضرت فرمودند: آیا نمی دانید که از کجا و به چه سبب گناه و عصیان از شما سر می زند؟ عرض کردم: خیر به خدا قسم فدایت شوم، مگر آن که شما آگاهم نمایید. حضرت فرمودند: خداوند تبارک و تعالی چون در یگانگی متفرد و منحصر بود لا جرم تمام اشیاء را آفریده ولی نه از چیزی و ماده ای بل که شرح آفرینشش چنین است: آب شیرین را بر زمین پاک و پاکیزه هفت شبانه روز

جاری نمود، سپس آب را بند آورد و یک مشت از خاک پاک و طاهری که گل شده بود را برداشت، این مشت گل، طینت و گل اهل بیت عصمت و طهارت بود، سپس از زیر آن گل، مشتی دیگر برداشت و آن گل و طینت شیعیان ما بود، سپس ما را برای خودش اختیار فرمود و اگر طینت و گل شیعیان را هم چون طینت ما به خود وامی گذارد هرگز احدی از ایشان مرتکب زنا و سرقت و لواط و شرب مسکر و افعال قبیحه‌ای که نام بردی نمی شد ولی این طور نشد بل که حق تعالی هفت شبانه روز آب شور را بر روی زمین ملعونه و ناپاک جاری فرمود سپس آن را قطع کرد و پس از آن مشتی از آن گل را که گل ملعونه و به واسطه طول مجاورتش با آب تغییر یافته و سیاه رنگ شده بود برداشت. این مشت گل طینت آلوده و فاسد بود که عبارت باشد از طینت دشمنان ما اگر خداوند عزّ و جلّ طینت دشمنان ما را به حال خود می گذارد هرگز آنها را در میان انسانها نمی دیدی و ابداً به شهادتین اقرار نکرده و روزه نگرفته و نماز نخوانده و زکات نداده و حج بیت الله نرفته، و هیچ گاه ایشان را با حسن خلق ملاقات نمی کردی ولی حق تبارک و تعالی طینت شما و ایشان را جمع نمود و با هم مخلوط کرد و به هم مالید هم چون مالیدن پوست و سپس آن دو را با هم در آب مزوج فرمود، پس هر لفظ ناهنجار یا عمل زنا یا افعال قبیحه‌ای که یاد کردی از قبیل شرب مسکر یا غیر آن از برادر مؤمن خود مشاهده می کنی ناشی از جوهریت و طینت و یا از ایمان او نیست بل که به واسطه تماسی که ناصبی با طینت او پیدا کرده وی بر انجام این سیئات و قبائح اقدام و مبادرت می کند چنانچه هر فعل نیکو و خلق زیبا و یا از ایمان او نیست بل که به واسطه تماسی که ناصبی با طینت او پیدا کرده وی بر انجام این سیئات و قبائح اقدام و مبادرت می کند چنانچه هر فعل نیکو و خلق زیبا و یا روزه و نماز یا حج بیت الله یا صدقه یا معروفی از ناصبی سر می زند مستند به جوهریت و طینت او نبوده بل که تماسش با ایمان سبب اکتساب این افعال پسندیده و صدورش در خارج گردیده است. عرض کردم: فدایت شوم، وقتی قیامت بپا شود چه خواهد شد؟ حضرت به من فرمودند: ای اسحاق آیا خداوند خیر و شر را در یک جا جمع خواهد فرمود؟ وقتی قیامت شود حق تعالی آن چه از ایمان را که با طینت ناصبی ها اصابت کرده و منشأ افعال حسنه شده از ایشان گرفته و به شیعیان ما رد نموده و به عکس آن چه از خباثت ناصبی با طینت شما مقرون گردیده و باعث صدور قبایح گردیده است را از شما گرفته و به ایشان بر می گرداند و اساساً هر چیزی به عنصر اولی که ابتدائش بوده بر می گردد. خورشید در هنگامی که ابتداء طلوعش هست را ندیدی، آیا شعاع محرّک و نیرو بخشش متصل به آن است یا باین و جدا از کره آفتاب می باشد؟ عرضه داشتم: فدایت شوم: خورشید وقتی غروب می کند شعاع به آن بر می گردد همان طوری که از آن صادر و خارج گشته بود و این خود دلیل است که شعاع از کره جدا نیست و الاً نباید به آن باز گردد. حضرت فرمودند: آری، هر چیزی به جوهره خود که از آن صدور یافته باز می گردد. عرضه داشتم: فدایت شوم آیا حسنات و افعال نیک ناصبی ها را گرفته و به ما بر می گردانند و به عکس افعال قبیح و ناپسند ما را به ایشان ارجاع می دهند؟ حضرت فرمودند: آری به خدایی که غیر از او معبودی نیست امر چنین می باشد. عرض کردم: فدایت شوم در کتاب خدا آیه ای که شاهد بر این گفتار باشد می یابم یا نه؟ حضرت فرمودند: آری. عرضه داشتم: در کدام آیه این مضمون می باشد؟ فرمودند: آیا این آیه را تلاوت نکرده ای؟ فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا خداوند متعال تنها سیئات شما را که دوستان ما هستید به حسنات مبدل می فرماید.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: أَهْوَنُ مَا يَكْسِبُ زَائِرُ الْحُسَيْنِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فِي كُلِّ حَسَنَةٍ أَلْفُ أَلْفِ حَسَنَةٍ وَ السَّيِّئَةِ وَاحِدَةٌ وَ أَتَيْنَ الْوَاحِدَةَ مِنْ أَلْفِ أَلْفٍ ثُمَّ قَالَ يَا صَفْوَانُ أَبَشِّرْ إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً مَعَهَا قُضْبَانٌ مِنْ نُورٍ فَإِذَا أَرَادَ الْحَفَظَةَ أَنْ يَكْتُبَ [تَكْتُبْ] عَلَى زَائِرِ الْحُسَيْنِ سَيِّئَةً قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ لِلْحَفَظَةِ كُفِّي فَتَكُفُّ فَإِذَا عَمِلَ حَسَنَةً قَالَتْ لَهَا اكْتُبِي أُولَئِكَ الَّذِينَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ. كامل الزيارات/ ۳۳۰، ح ۵.

امام جعفر صادق عليه السلام فرمودند: كمترین چیزی كه زائر امام حسین علیه السلام به دست می آورد این است كه هر نیکی اش هزار هزار برابر می شود و بدی یکی است؛ و یکی كجا و هزار هزار كجا؟! سپس فرمود: ای صفوان، مژده بده، همان خداوند تبارك و تعالی فرشته گانی دارد كه عصاهایی از نور دارند، و هرگاه كه فرشته گان كاتب بخواهند گناهی را در دفتر اعمال زائر حسین علیه السلام بنویسند، آنها می گویند: دست نگه دارید. و آنها هم نمی نویسند، و اگر نیکی ای انجام دهند، آنها به فرشته گان مامور اعمال می گویند: بنویس، اینها کسانی هستند كه خداوند گناهانشان را تبدیل به نیکی می كند.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَوْقَفَ اللَّهُ الْمُؤْمِنَ بَيْنَ يَدَيْهِ وَ عَرَضَ عَلَيْهِ عَمَلُهُ فَيَنْظُرُ فِي صَحِيفَتِهِ فَأَوَّلُ مَا يَرَى سَيِّئَاتِهِ فَيَتَغَيَّرُ لِذَلِكَ لَوْنُهُ وَ تَرْتَعِدُ فَرَائِصُهُ ثُمَّ تُعْرَضُ عَلَيْهِ حَسَنَاتُهُ فَتَفْرَحُ لِذَلِكَ نَفْسُهُ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بَدَلُوا سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَ أَظْهَرُهَا لِلنَّاسِ فَيُبَدِّلُ اللَّهُ لَهُمْ فَيَقُولُ النَّاسُ أَمَا كَانَ لَهُؤُلَاءِ سَيِّئَةً وَاحِدَةً وَ هُوَ قَوْلُهُ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ. تفسیر القی ۱۱۷/۲.

امام رضا علیه السلام فرمودند: در روز قیامت، خداوند بنده اش را در برابرش قرار می دهد و اعمالش را برایش عرضه می كند و بنده به کارنامه اعمالش می نگرد و اولین چیزی كه می بیند گناهانش است و به همین خاطر رنگش دگرگون می شود و شانه هایش به لرزش می افتد. سپس نیکی هایش در برابرش عرضه می شود و با دیدن آن شاد می شود، سپس خداوند عز و جل می گوید: گناهان آنان را به نیکی تبدیل کنید و آن را به مردم نشان دهید. بعد از این كه خداوند گناهانشان را تبدیل به نیکی كرد، مردم می گویند: آیا اینها حتی يك گناه نداشتند! و این منظور از آیه يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ است.

وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا (۷۱) وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا (۷۲) وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا (۷۳) وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا ذُرِّيَّتًا طَوَّاهٌ وَ أَعْيُنٌ وَ اجْعَلْ لَنَا لِمَتَّقِينَ إِمَامًا (۷۴) أُولَئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَ يُلْقَوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا (۷۵) خَالِدِينَ فِيهَا حَسَنَتْ مُسْتَقَرًّا وَ مُقَامًا (۷۶) قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا (۷۷)

وهر كس توبه كند و كار شایسته انجام دهد در حقیقت به سوی خدا بازمی گردد (۷۱) و کسانی اند كه گواهی دروغ نمی دهند و چون بر لغوی بگذرند بزرگواری می گذرند (۷۲) و کسانی اند كه چون به آیات پروردگارشان تذكر داده شوند كرو و كور روی آن نمی افتند (۷۳) و کسانی اند كه می گویند پروردگارا به ما از همسران و فرزندانمان آن ده كه مایه روشنی چشمان [ما] باشد و ما را پیشوای پرهیزگاران گردان (۷۴) اینانند كه به پاس آنكه صبر كردند غرغه [های بهشت را] پاداش خواهند یافت و در آن جا باسلام

ودرود مواجه خواهند شد (۷۵) در آن جا جلودانه خواهند ماند چه خوش قرارگاه و مقامی (۷۶) بگو اگر دعای شما نباشد پروردگارم هیچ اعتنایی به شما نمی کند در حقیقت شما به تکذیب پرداخته اید و به زودی [عذاب بر شما] لازم خواهد شد (۷۷)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ قَالَ الْغَنَاءُ. الكافي ۳۱/۶

امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ فرمودند، منظور غناء است.

عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالَّذِينَ إِذَا دُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخْرُوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا قَالَ: مُسْتَبْصِرِينَ لَيْسُوا بِشُكَّاكٍ. الكافي ۸/۱۷۸، ح ۱۹۹.

ابو بصیر روایت می کند که امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه وَالَّذِينَ إِذَا دُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخْرُوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا فرمودند: منظور از آن، افراد با بصیرتی است که شکاک نیستند.

علي بن ابراهيم: قَالَ: وَفُرِئَ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا فَقَالَ قَدْ سَأَلُوا اللَّهَ عَظِيمًا أَنْ يَجْعَلَهُمْ لِلْمُتَّقِينَ أئِمَّةً! فَقِيلَ لَهُ كَيْفَ هَذَا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ إِنَّمَا أَنْزَلَ اللَّهُ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْ لَنَا مِنَ الْمُتَّقِينَ إِمَامًا. تفسير القمي ۱۱۷/۲.

علی بن ابراهیم روایت می کند که در نزد امام جعفر صادق علیه السلام این آیه تلاوت شد وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا وایشان فرمودند: آنها از خداوند عز و جل درخواست بزرگی کرده اند که آنان را امامان پرهیزگاران قرار دهند. سپس سؤال شد: ای فرزند رسول خدا! این چگونه است: ایشان پاسخ دادند: همانا خداوند در قرآن نازل کرده است: الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْ لَنَا مِنَ الْمُتَّقِينَ إِمَامًا.

عَنْ أَبَانَ بْنِ تَغْلِبٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا قَالَ نَحْنُ هُمْ أَهْلُ الْبَيْتِ. تفسير القمي ۱۱۷/۲.

ابان بن تغلب می گوید: از امام صادق علیه السلام در باره آیه الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا پرسیدم فرمودند منظور ما اهل البيت هستیم.

عَنْ أَبَانَ بْنِ تَغْلِبٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا. قَالَ أَنَّ أَزْوَاجِنَا خَدِيجَةُ وَذُرِّيَّاتِنَا فَاطِمَةُ وَقُرَّةَ أَعْيُنٍ الْحُسَيْنُ وَالْحُسَيْنُ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام. تفسير القمي ۱۱۷/۲.

ابان بن تغلب روایت می کند که از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا پرسیدم، ایشان فرمودند أَزْوَاجِنَا خدیجه علیها السلام و ذُرِّيَّاتِنَا فاطمه علیها السلام و قُرَّةَ أَعْيُنٍ حسن و حسین علیهما السلام وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا علی بن ابیطالب علیهما السلام.

عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا آيَةً قَالَ نَزَلَتْ هَذِهِ آيَةُ وَاللَّهُ خَاصَّةً فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ كَانَ أَكْثَرُ دُعَائِهِ يَقُولُ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا يَعْنِي فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ وَذُرِّيَّاتِنَا يَعْنِي الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قُرَّةَ أَعْيُنٍ . المناقب ۳ / ۳۸۰ .

سعید بن جبیر در مورد آیه وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا می گوید این آیه در مورد امیر المومنین علیه السلام بطور خاص نازل شده که اغلب دعا می فرمود رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا یعنی فاطمه علیها السلام وَذُرِّيَّاتِنَا یعنی حسن و حسین علیهما السلام قُرَّةَ أَعْيُنٍ .

عَنْ عَيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: أَرْبَعٌ لِلْمَرْءِ لَا عَلَيْهِ: الْإِيمَانُ، وَ الشُّكْرُ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ: مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَدَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَ آمَنْتُمْ ، وَ الْإِسْتِغْفَارُ، فَإِنَّهُ قَالَ: وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَ مَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ وَ الدُّعَاءُ، فَإِنَّهُ قَالَ: قُلْ مَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ . أمالی الشيخ ۲ / ۱۰۸ .

علی بن ابی طالب علیه السلام فرمودند: چهار چیز است که به نفع انسان می باشند، نه به ضرر او: ایمان و سپاس گذاری، چرا که خداوند تبارک و تعالی می فرماید: مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَدَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَ آمَنْتُمْ وَ الْإِسْتِغْفَارُ، چرا که خداوند متعال می فرماید: وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَ مَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ و دیگری دعا، زیرا خداوند گفته است: قُلْ مَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ قُلْ مَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ يَقُولُ مَا يَفْعَلُ رَبِّي بِكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا . تفسیر القمی ۲ / ۱۱۷ - ۱۱۸ .

امام باقر علیه السلام در مورد آیه قُلْ مَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فرمودند: پروردگار من با شما چه کار کند فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا .

۲۶. الشعراء

الشعراء ۱-۱۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

طسم (۱) تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ (۲) لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ (۳) إِنْ شَأُنُنَّزِلَ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةٌ فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ (۴) وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنَ الرَّحْمَنِ مُحَدَّثٍ إِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ (۵) فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَيَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (۶) أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمَا أَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ (۷) إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَةٌ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (۸) وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۹) وَإِذْ نَادَى رَبُّكَ مُوسَى أَنْ ائْتِ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. طاسین میم (۱) این است آیه های کتاب روشنگر (۲) شاید تو از اینکه [مشركان] ایمان نمی آورند جان خود را تباه سازی (۳) اگر بخواهیم معجزه ای از آسمان بر آنان فرود می آوریم تا در برابر آن گردنهایشان خاضع گردد (۴) و هیچ تذکر جدیدی از سوی [خدای] رحمان بر ایشان نیامد جز اینکه همواره از آن روی برمی تافتند (۵) [آنان] در حقیقت به تکذیب پرداختند و به زودی خبر آن چه که بدان ریختندی کردند بدیشان خواهد رسید (۶) مگر در زمین ننگریسته اند که چه قدر در آن از هر گونه جفتهای زیار و یانید ایم (۷) قطعا در این [هنر نمایی] عبرتی است و [لی] بیشترشان ایمان آورند نیستند (۸) و در حقیقت پروردگار تو همان شکست ناپذیر مهربان است (۹) و [یاد کن] هنگامی را که پروردگار تو موسی را ندا داد که به سوی قوم ستمکار برو (۱۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : وَ أَمَّا طَسَمَ فَمَعْنَاهُ أَنَا الطَّالِبُ السَّامِعُ الْمُبْدِئُ الْمُعِيدُ. معاني الاخبار / ۲۲، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند:... و اما طسم به این معنا هست که من طالب و سمیع و مُبدئ و معید هستم.

عَنْ عُمَرَ بْنِ حَنْظَلَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ خَمْسُ عَلَامَاتٍ قَبْلَ قِيَامِ الْقَائِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ الصَّيْحَةُ وَالسُّفْيَانِيُّ وَالْحُسْفُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الزَّكِيَّةِ وَالْيَمَانِيُّ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنْ خَرَجَ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ بَيْتِكَ قَبْلَ هَذِهِ الْعَلَامَاتِ أَخْرُجْ مَعَهُ قَالَ لَا فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْعَدِيدِ تَلَوْتُ هَذِهِ الْآيَةَ **إِنْ نَشَأْ نُثَرِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ** فَقُلْتُ لَهُ أَهِيَ الصَّيْحَةُ فَقَالَ أَمَّا لَوْ كَانَتْ خَضَعَتْ أَعْنَاقُ أَعْدَاءِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. الكافي / ۸، ۳۱۰، ح ۴۸۳.

عمر بن حنظله روایت می کند که از امام جعفر صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: قبل از قیام قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف پنج نشانه وجود دارد؛ فریاد، سفیانی، فرورفتن در زمین، کشته شدن نفس زکیه، و یمانی. گفتم: فدایت شوم، آیا اگر قبل از این نشانه ها کسی از خاندان تو قیام کند، او را همراهی کنم؟ فرمود: نه. راوی روایت می کند که فردای آن روز آیه **إِنْ نَشَأْ نُثَرِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ** را خواندم و به آن حضرت گفتم: آیا این همان فریاد است؟ ایشان فرمودند: اگر باشد، گردن دشمنان خداوند عز و جل را خاضع می گرداند.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا دِينَ لِمَنْ لَا وَرَعَ لَهُ وَلَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا تَقِيَّةَ لَهُ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَعْمَلَكُمْ بِالتَّقِيَّةِ فَقِيلَ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِلَى مَتَى قَالَ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ وَهُوَ يَوْمُ خُرُوجِ قَائِمِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَمَنْ تَرَكَ التَّقِيَّةَ قَبْلَ خُرُوجِ قَائِمِنَا فَلَيْسَ مِنَّا فَقِيلَ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَمَنِ الْقَائِمُ مِنْكُمْ أَهْلُ الْبَيْتِ قَالَ الرَّابِعُ مِنْ وَلَدِي ابْنِ سَيِّدَةِ الْإِمَاءِ يُطَهِّرُ اللَّهُ بِهِ الْأَرْضَ مِنْ كُلِّ جَوْرٍ وَيُقَدِّسُهَا مِنْ كُلِّ ظُلْمٍ وَهُوَ الَّذِي يَشُكُّ النَّاسُ فِي وَلَادَتِهِ وَهُوَ صَاحِبُ الْعِصْبَةِ قَبْلَ خُرُوجِهِ فَإِذَا خَرَجَ أَشْرَقَتْ الْأَرْضُ بِنُورِهِ وَوَضَعَ مِيزَانَ الْعَدْلِ بَيْنَ النَّاسِ فَلَا يَظْلِمُ أَحَدٌ أَحَدًا وَهُوَ الَّذِي تُطَوَّى لَهُ الْأَرْضُ وَلَا يَكُونُ لَهُ ظِلٌّ وَهُوَ الَّذِي يُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ يَسْمَعُهُ جَمِيعُ أَهْلِ الْأَرْضِ بِالدُّعَاءِ إِلَيْهِ يَقُولُ أَلَا إِنَّ حُجَّةَ اللَّهِ قَدْ ظَهَرَ عِنْدَ بَيْتِ اللَّهِ فَاتَّبِعُوهُ فَإِنَّ الْحَقَّ مَعَهُ وَفِيهِ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **إِنْ نَشَأْ نُثَرِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ**. كمال الدين / ۳۷۱-۳۷۲، ح ۵.

حسین بن خالد گوید: امام رضا علیه السلام فرمود: کسی که ورع نداشته باشد دین ندارد و کسی که تقیه نداشته باشد ایمان ندارد، گرامی ترین شما نزد پروردگار کسی است که بیشتر به تقیه عمل کند، گفتند: ای فرزند رسول خدا! تا به کی؟ فرمود: تا روز وقت معلوم که روز خروج قائم ما اهل البيت است، و کسی که تقیه را پیش از خروج قائم ما ترک کند از ما نیست، گفتند: ای فرزند رسول خدا! قائم شما اهل بیت کیست؟ فرمود: چهارمین از فرزندان من، فرزند سرور کنیزان، خداوند به واسطه وی زمین را از هر ستمی پاک گرداند و از هر ظلمی منزّه سازد و او کسی است که مردم در ولادتش شک کنند و او کسی است که پیش از

خروجش غیبت کند و آنگاه که خروج کند زمین به نورش روشن گردد و در میان مردم میزان عدالت وضع کند و هیچ کس به دیگری ستم نکند و او کسی است که زمین برای او در پیچیده شود و سایه‌ای برای او نباشد و او کسی است که از آسمان نداکننده‌ای او را به نام ندا کند و به وی دعوت نماید به گونه‌ای که همه اهل زمین آن ندا را بشنوند، می‌گوید: **إِنَّ حِجَّةَ اللَّهِ قَدْ ظَهَرَ عِنْدَ بَيْتِ اللَّهِ فَاتَّبِعُوهُ فَإِنَّ الْحَقَّ مَعَهُ وَفِيهِ .** و این همان قول خدای تعالی است که فرموده است: **إِنْ نَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَافُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ.**

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **إِنْ نَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَافُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ** قَالَ هَذِهِ نَزَلَتْ فِيْنَا وَ فِي بَنِي أُمَيَّةَ تَكُونُ لَنَا دَوْلَةً تُذِلُّ أَعْنَاقَهُمْ لَنَا بَعْدَ صُعُوبَةٍ وَ هَوَانٍ بَعْدَ عِزٍّ. **تأویل الآيات ۱/ ۳۸۶، ح ۱.**

ابن عباس در مورد آیه **إِنْ نَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَافُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ** روایت می‌کند که گفته است: این آیه در مورد ما و بنی امیه نازل شده است. بعد از سختی‌های فراوان، حکومتی نصیب ما می‌شود که گردن‌هایشان را در برابر ما خم می‌کند و آنان را بعد از عزت، خوار می‌گرداند.

حَنَانُ بْنُ سَدِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **إِنْ نَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَافُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ** قَالَ نَزَلَتْ فِي قَائِمِ آلِ مُحَمَّدٍ عليه السلام يُنَادِي بِاسْمِهِ مِنَ السَّمَاءِ. **تأویل الآيات ۱/ ۳۸۶، ح ۲.**

حنان بن سدير روایت می‌کند که از امام باقر علیه السلام در مورد آیه **إِنْ نَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَافُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ** سؤال کردم و ایشان فرمودند: این آیه در مورد قائم آل محمد عجل الله تعالی فرجه الشریف نازل شده است که از آسمان با نام خود، ندا سر می‌دهد.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **إِنْ نَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَافُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ** قَالَ يُخَضَّعُ لَهَا رِقَابُ بَنِي أُمَيَّةَ قَالَ ذَلِكَ بَارِزُ الشَّمْسِ قَالَ وَ ذَلِكَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ يَبْرُزُ عِنْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ وَ تُرَكَّتِ الشَّمْسُ عَلَى رُؤُوسِ النَّاسِ سَاعَةً حَتَّى يَبْرُزَ وَجْهُهُ وَ يَعْرِفَ النَّاسُ حَسَبَهُ وَ نَسَبَهُ ثُمَّ قَالَ إِنَّ بَنِي أُمَيَّةَ لَيَخْتَبِي الرَّجُلُ مِنْهُمْ إِلَى جَنْبِ شَجَرَةٍ فَتَقُولُ خَلْفِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي أُمَيَّةَ فَافْتُلُوهُ. **تأویل الآيات ۱/ ۳۸۶-۳۸۷، ح ۳.**

ابو بصير روایت می‌کند که از امام باقر علیه السلام در مورد آیه **إِنْ نَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَافُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ** سؤال کردم و ایشان فرمودند: گردن‌های بنی امیه در برابر آن صدا خم می‌شود و این در هنگام غروب خورشید است و علی بن ابی طالب علیه السلام هنگام غروب خورشید آشکار می‌گردد و ساعتی خورشید بر سر مردم می‌تابد تا این که کاملاً چهره اش دیده می‌شود و مردم، اصل و نسب و افتخاراتش را می‌شناسند. سپس فرمود: در آن زمان، حال بنی امیه چنان است که فردی از آنان در پشت درختی پنهان می‌شود و درخت می‌گوید: مردی از بنی امیه در پشت من پنهان شده است، او را بکشید.

قَوْمَ فِرْعَوْنَ لَا يَتَّقُونَ (۱۱) قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ (۱۲) وَيَضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِي فَأَرْسِلْ إِلَى هَارُونَ (۱۳)
وَلَهُمْ عَلَى ذَنْبٍ فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ (۱۴) قَالَ كَلَّا فَادْهَبْ بِآيَاتِنَا إِنَّا مَعَكُمْ مُسْتَمِعُونَ (۱۵) فَأَتِيَ فِرْعَوْنَ فَقَوْلَا إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۶) أَنْ
أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ (۱۷) قَالَ أَلَمْ تُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ (۱۸) وَفَعَلْتَ فَعَلَتِكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ
الْكَافِرِينَ (۱۹) قَالَ فَعَلْتُهَا إِذَا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ (۲۰)

قوم فرعون آیا پروا ندارند (۱۱) گفت پروردگاری ترسم مرا تکذیب کنند (۱۲) و سینه ام تنگ می گردد و زبانم باز نمی شود پس به سوی هارون بفرست (۱۳) و از
طرفی آنان برگردن من خونی دارند و می ترسم مرا بکشند (۱۴) فرمود نه چنین نیست نشانه های ما را [برای آنان] ببرد که ما باشما شنوند ایم (۱۵) پس به سوی فرعون
بروید و بگویید ما پیامبر پروردگار جهانیانیم (۱۶) فرزندان اسرائیل را با ما بفرست (۱۷) [فرعون] گفت آیاتورا از کودکی در میان خود نپروردیم و سالیانی چند از عمرت را
پیش ما نماندی (۱۸) و [سرافجام] کار خود را کردی و توازناسپاسانی (۱۹) گفت آن راهنگامی مرتکب شدم که از گمراهان بودم (۲۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: لَمَّا بَعَثَ اللَّهُ مُوسَى إِلَى فِرْعَوْنَ أَتَى بَابَهُ فَاسْتَأْذَنَ عَلَيْهِ فَلَمْ يُؤْذَنَ لَهُ فَضَرَبَ بِعَصَاهُ الْبَابَ فَاصْطَكَّتِ
الْأَبْوَابُ فَفُتِحَتْ ثُمَّ دَخَلَ عَلَى فِرْعَوْنَ فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ سَأَلَهُ أَنْ يُرْسِلَ مَعَهُ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَقَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ كَمَا حَكَى اللَّهُ أَ
لَمْ تُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ وَ فَعَلْتَ فَعَلَتِكَ الَّتِي فَعَلْتَ أَيُّ قَتَلْتَ الرَّجُلَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ يَعْنِي كَفَرْتَ
نِعْمَتِي تفسیر القمی ۲/ ۱۱۸.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: هنگامی که خداوند، موسی علیه السلام را نزد فرعون فرستاد، به در قصر او رفت و از
او اجازه ورود خواست، اما فرعون اجازه نداد، موسی با عصایش به در کوبید و درها به هم خوردند و باز شدند؛ سپس همان طور
که خداوند نقل کرده، نزد فرعون رفت: أَلَمْ تُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ وَ فَعَلْتَ فَعَلَتِكَ الَّتِي فَعَلْتَ یعنی این
که آن مرد را کشتی وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ یعنی نعمب من را کفران کردی

فَقَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ (۲۱) وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ
(۲۲) قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ (۲۳) قَالَ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ (۲۴) قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ أَلَا تَسْتَمِعُونَ
(۲۵) قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ (۲۶) قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمْ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمُجْنُونٌ (۲۷) قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا
بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ (۲۸) قَالَ لِمَنْ أَتَّخَذَ إِلَهًا غَيْرِي لِأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمُسْجُونِينَ (۲۹) قَالَ أُولُو جِثَّتِكَ بِشْيءٍ مُبِينٍ (۳۰)

و چون از شما ترسیدم از شما گریختم تا پروردگارم به من دانش بخشید و مرا از پیامبران قرار داد (۲۱) و آیا اینکه فرزندان اسرائیل را بنده [خود] ساخته ای نعمتی است که منشا را بر من می نهی (۲۲) فرعون گفت و پروردگار جهانیاں چیست (۲۳) گفت پروردگار آسمانها و زمین و آنچه میان آن دو است اگر اهل یقین باشید (۲۴) [فرعون] به کسانی که پیرامونش بودند گفت آیامی شنوید (۲۵) [موسی دوباره] گفت پروردگار شما و پروردگار پدران پیشین شما (۲۶) [فرعون] گفت واقعا این پیامبری که به سوی شما فرستاده شده سخت دیوانه است (۲۷) [موسی] گفت پروردگار خاور و باختر و آنچه میان آن دو است اگر تعقل کنید (۲۸) [فرعون] گفت اگر خدایی غیر از من اختیار کنی قطعاً تو را از جمله زندانیان خواهم ساخت (۲۹) گفت گرچه برای تو چیزی آشکار یا اورم (۳۰)

عَنْ حَمْدَانَ بْنِ سُلَيْمَانَ التَّيْسَابُورِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ: حَضَرْتُ مَجْلِسَ الْمَأْمُونِ وَ عِنْدَهُ الرَّضَا عَلِيُّ بْنُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ الْمَأْمُونُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَلَيْسَ مِنْ قَوْلِكَ أَنَّ الْأَنْبِيَاءَ مَعْصُومُونَ قَالَ بَلَى قَالَ فَمَا مَعْنَى قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَمَا مَعْنَى قَوْلِ مُوسَى لِفِرْعَوْنَ فَعَلْتُهَا إِذَا وَأَنَا مِنَ الصَّالِّينَ قَالَ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ فِرْعَوْنَ قَالَ لِمُوسَى لَمَّا أَتَاهُ وَ فَعَلْتَ فَعَلْتُكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ يَ قَالَ مُوسَى فَعَلْتُهَا إِذَا وَأَنَا مِنَ الصَّالِّينَ عَنِ الطَّرِيقِ بِوُقُوعِي إِلَى مَدِينَةٍ مِنْ مَدَائِنِكَ فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَ جَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ عيون أخبار الرضا - عليه السلام - ۱/ ۱۵۸ - ۱۵۹، الباب ۱۵ ح ۱.

حمدان بن سلیمان نیشابوری، از علی بن محمد بن جهم روایت می کند که وارد مجلس مأمون شدم و بحث در مورد عصمت پیامبران بود. از جمله پرسش هایی که مأمون از امام رضا علیه السلام نمود، این بود: معنای این سخن موسی علیه السلام به فرعون چیست: فَعَلْتُهَا إِذَا وَأَنَا مِنَ الصَّالِّينَ امام رضا علیه السلام فرمودند: هنگامی که موسی نزد فرعون آمد، فرعون به او گفت: وَ فَعَلْتَ فَعَلْتُكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ یعنی تو از جمله کافران نسبت به نعمت من بودی. و موسی علیه السلام هم گفت فَعَلْتُهَا إِذَا وَأَنَا مِنَ الصَّالِّينَ یعنی من با رفتن به یکی از شهرهای تحت تسلط تو، راه را گم کردم، فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَ جَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ.

عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: إِذَا قَامَ الْقَائِمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ مُحَاطِبًا لِلنَّاسِ فَعَلْتُهَا إِذَا وَأَنَا مِنَ الصَّالِّينَ فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَ جَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ. تأویل الآيات ۱/ ۳۸۸، ح ۵.

مفضل بن عمر از امام صادق علیه السلام روایت می کند که فرمودند: چون حضرت قائم علیه السلام قیام نمایند این آیه را تلاوت نمایند و مردم را مخاطب قرار دهند فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَ جَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنَ عَلَامَاتِ التَّذْبِيرِ الَّذِي سُبِّحَتْ الْأَنْبِيَاءُ عَنْهُ فَلَمْ تَصْفَهُ بِحَدٍّ وَلَا بِبَعْضِ بَلٍّ وَصَفَتْهُ بِفَعَالِهِ وَ دَلَّتْ عَلَيْهِ بِآيَاتِهِ الكافي ۱/ ۱۴۱، ح ۷.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: ... نشانه های تدبیری که در خلش دیده میشود در خردها آشکار است، خدائیکه او را از پیغمبران پرسیدند ایشان باندازه و جزء توصیفش نکردند بل که او را بافعالش سودمند و به آیتش نشان دادند....

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: احْتَجُّوا فِي مَسْجِدِ الْكُوفَةِ فَقَالُوا مَا بَالُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمْ يُنَازِعِ الثَّلَاثَةَ كَمَا نَازَعَ طَلْحَةَ وَ الزُّبَيْرَ وَ عَائِشَةَ وَ مُعَاوِيَةَ فَبَلَغَ ذَلِكَ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَمَرَ أَنْ يُنَادَى بِالصَّلَاةِ جَامِعَةً فَلَمَّا اجْتَمَعُوا صَعِدَ الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ مَعَاشِرَ النَّاسِ إِنَّهُ بَلَغَنِي عَنْكُمْ كَذَا وَ كَذَا قَالُوا صَدَقَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ قُلْنَا ذَلِكَ قَالَ فَإِنَّ لِي بِسُنَّةِ الْأَنْبِيَاءِ أُسُوءَ فِيمَا فَعَلْتُ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي

كِتَابِهِ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ قَالُوا وَ مَنْ هُمْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ أَوَّلُهُمْ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ وَ اعْتَزِلُكُمْ وَ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ قُلْتُمْ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ اعْتَزَلَ قَوْمَهُ لِغَيْرِ مَكْرُوهٍ أَصَابَهُ مِنْهُمْ فَقَدْ كَفَرْتُمْ وَ إِنْ قُلْتُمْ اعْتَزَلَهُمْ لِمَكْرُوهٍ رَأَاهُ مِنْهُمْ فَالْوَصِيُّ أَعَذَّرَ وَلِي بَابِنِ خَالَتِهِ لُوطٌ أُسْوَةٌ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ آوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ فَإِنْ قُلْتُمْ إِنَّ لُوطًا كَانَتْ لَهُ بِهِمْ قُوَّةٌ فَقَدْ كَفَرْتُمْ وَ إِنْ قُلْتُمْ لَمْ يَكُنْ لَهُ قُوَّةٌ فَالْوَصِيُّ أَعَذَّرَ وَلِي بِيُوسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أُسْوَةٌ إِذْ قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ فَإِنْ قُلْتُمْ إِنَّ يُوسُفَ دَعَا رَبَّهُ وَ سَأَلَهُ السِّجْنَ لِيَسْخَطَ رَبَّهُ فَقَدْ كَفَرْتُمْ وَ إِنْ قُلْتُمْ إِنَّهُ أَرَادَ بِذَلِكَ لِيَتَلَّا يَسْخَطَ رَبَّهُ عَلَيْهِ فَاخْتَارَ السِّجْنَ فَالْوَصِيُّ أَعَذَّرَ وَلِي بِمُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ أُسْوَةٌ إِذْ قَالَ فَفَرَزْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَإِنْ قُلْتُمْ إِنَّ مُوسَى فَرَّ مِنْ قَوْمِهِ بِلاَ خَوْفٍ كَانَ لَهُ مِنْهُمْ فَقَدْ كَفَرْتُمْ وَ إِنْ قُلْتُمْ إِنَّ مُوسَى خَافَ مِنْهُمْ فَالْوَصِيُّ أَعَذَّرَ وَلِي بِأَخِي هَارُونَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أُسْوَةٌ إِذْ قَالَ لِأَخِيهِ ابْنُ أُمَّ إِنْ الْقَوْمَ اسْتَضَعَفُونِي وَ كَادُوا يَقْتُلُونَنِي فَإِنْ قُلْتُمْ لَمْ يَسْتَضَعِفُوهُ وَلَمْ يُشْرَفُوا عَلَى قَتْلِهِ فَقَدْ كَفَرْتُمْ وَ إِنْ قُلْتُمْ اسْتَضَعَفُوهُ وَ أَشْرَفُوا عَلَى قَتْلِهِ فَلِذَلِكَ سَكَتَ عَنْهُمْ فَالْوَصِيُّ أَعَذَّرَ وَلِي بِمُحَمَّدٍ ﷺ أُسْوَةٌ حِينَ فَرَّ مِنْ قَوْمِهِ وَ لَحِقَ بِالْعَارِ مِنْ خَوْفِهِمْ وَ أَنَا مَنِي عَلَى فِرَاشِهِ فَإِنْ قُلْتُمْ فَرَّ مِنْ قَوْمِهِ لِغَيْرِ خَوْفٍ مِنْهُمْ فَقَدْ كَفَرْتُمْ وَ إِنْ قُلْتُمْ خَافَهُمْ وَ أَنَا مَنِي عَلَى فِرَاشِهِ وَ لَحِقَ هُوَ بِالْعَارِ مِنْ خَوْفِهِمْ فَالْوَصِيُّ أَعَذَّرَ. علل الشرايع ۱/ ۱۴۸-۱۴۹، الباب ۱۲۲، ح ۷.

ابن مسعود، می گوید: مردم در مسجد کوفه با هم مباحثه و محاجه کرده و می گفتند: چرا امیر المؤمنین علیه السلام با آن سه نفر مقاتله و منازعه نکرد همان طوری که با طلحه و زبیر و عایشه و معاویه محاصره فرمود؟ این خبر به سمع مبارک امیر المؤمنین علیه السلام رسید امر فرمود منادی نداء کرده و بگوید: الصلاة جامعه وقتی مردم اجتماع نمودند، حضرت بالای منبر رفته و حمد خدا و ثناء الهی را بجا آورده سپس فرمودند: ای مردم از شما خبر به من رسیده که چنین و چنان گفته اید؟ مردم گفتند: یا امیر المؤمنین بلی ما چنین گفته ایم. حضرت فرمودند: من در آن چه بجا آورده ام از سنت انبیاء پیروی کرده ام، خدای عز و جل در قرآن می فرماید: لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ. مردم گفتند: یا امیر المؤمنین، آن انبیایی که شما از ایشان در کردارتان تبعیت نموده اید کیانند؟ حضرت فرمودند: اول ایشان جناب ابراهیم علیه السلام است که به قوم خود فرمود: وَ اعْتَزِلُكُمْ وَ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ. سپس حضرت فرمودند: اگر بگوئید جناب ابراهیم علیه السلام بدون این که مکروهی از قومش به او برسد از ایشان دوری گزید کافر شده اید و اگر بگوئید به خاطر مکروهی که از ناحیه آنها به حضرتش رسید از آنها دوری جست می گویم وصی پیغمبر سزاوارتر است به این که به خاطر مکروهی که از ناحیه دیگران به وی رسیده از آنها دوری گزیند و نیز از پسر خاله ابراهیم یعنی جناب لوط علیه السلام تبعیت نموده ام چه آن که وی به قوم خویش فرمود: لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ آوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ. اگر بگوئید: لوط بر منع آنها قدرت داشت چون تکذیب گفته او را کرده اید کافر می شوید و اگر بگوئید او اقتدار بر منع آنها را نداشت می گویم وقتی پیامبر قدرت بر منع دشمن نداشته باشد وصی به واسطه نداشتن قدرت در منع نکردن اولی به عذر می باشد. و از یوسف علیه السلام نیز تبعیت کرده ام چه آن که وی فرمود: رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ. اگر بگوئید جناب یوسف زندان را به خاطر آن از خدا خواست که پروردگارش او را مورد سخط و غضب خود قرار داده بود این کلام شما را کافر می کند و اگر بگوئید مراد یوسف از این دعاء آن بود که پروردگارش به او غضب نکند پس زندان را اختیار کرد، می گویم، وصی به انزوا و عدم تعرض سزاوارتر می باشد. و از جناب موسی علیه السلام نیز تبعیت کرده ام زیرا وی فرمود: فَفَرَزْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ. اگر بگوئید: موسی بدون ترس از قومش گریخت چون تکذیب قول او را کرده اید کافر می شوید و اگر بگوئید موسی از ایشان ترسید، می گویم وقتی پیغمبر از دشمن خود بترسد وصی اولی به آن می باشد. و از جناب هارون نیز تبعیت کرده ام زیرا وی به برادرش موسی

علیه السلام گفت: ابْنُ أُمِّ إِنْ الْقَوْمَ اسْتَضَعْفُونِي وَ كَادُوا يَقْتُلُونَنِي. اگر بگوئید: مردم هارون را خوار نکرده و مشرف به قتلش نشدند چون کلام پیامبر را تکذیب کرده‌اید کافر می‌شوید و اگر بگوئید آنها او را ضعیف و خوار نموده و مشرف به قتلش شدند لذا او ساکت شد و متعرض آنها نگردید، می‌گویم پیامبر که چنین باشد وصی اولی به آن می‌باشد. و از حضرت محمد صلی الله علیه و آله نیز تبعیت کرده‌ام چه آن که آن حضرت از خوف دشمنانش گریخت و پناه به غار برد و من در بستر آن جناب خوابیدم. اگر بگوئید: بدون هیچ خوفی از دشمنان حضرت گریخت، کافر می‌شوید و اگر بگوئید از خوف گریخت و من در بسترش خوابیده و آن جناب از ترس آنها به غار پناه برد من که وصی او هستم سزاوارتر هستم به خوف.

الشعراء ۴۰-۳۱

قَالَ فَأَتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (۳۱) فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ (۳۲) وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ (۳۳) قَالَ لِلْمَلَأِ حَوْلَهُ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ (۳۴) يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ (۳۵) قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَبْعَثْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ (۳۶) يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَابٍ عَلِيمٍ (۳۷) فُجِّعَ السَّحَرَةُ لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ (۳۸) وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَ (۳۹) لَعَلَّنَا تَتَّبِعُ السَّحَرَةَ إِنْ كَانُوا هُمْ الْعَالِينَ (۴۰)

گفت اگر راست می‌گویی آن را بیاور (۳۱) پس عصای خودیافکند و بناگاه آن اژدری نمایان شد (۳۲) و دستش را بیرون کشید و بناگاه آن برای تماشاگران سپیدی نمود (۳۳) [فرعون] به سرانی که پیرامونش بودند گفت واقعا این ساحری بسیار داناست (۳۴) می‌خواهد با سحر خود شمارا از سرزمینتان بیرون کند اکنون چه رای می‌دهید (۳۵) گفتند او و برادرش را در بند دار و گردآورندگان را به شهرها بفرست (۳۶) تاهر ساحر ماهری را نزد تو بیاورند (۳۷) پس ساحران برای موعد روزی معلوم گردآوری شدند (۳۸) و به توده مردم گفته شد آيا شما هم جمع خواهید شد (۳۹) بدین امید که اگر ساحران غالب شدند از آنان پیروی کنیم (۴۰)

علي بن ابراهيم : قَالَ مُوسَى: أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِثَنِيٍّ مُبِينٍ قَالَ فِرْعَوْنُ فَأَتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ فَلَمْ يَبْقَ أَحَدٌ مِنْ جُلَسَاءِ فِرْعَوْنَ إِلَّا هَرَبَ وَ دَخَلَ فِرْعَوْنُ مِنَ الرَّعْبِ مَا لَمْ يَمْلِكْ بِهِ نَفْسُهُ، فَقَالَ فِرْعَوْنُ: أَنْشُدْكَ بِاللَّهِ وَ بِالرَّضَاعِ إِلَّا مَا كَفَفْتُهَا عَنِّي فَكَفَّهَا ثُمَّ نَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ فَلَمَّا أَخَذَ مُوسَى الْعَصَا رَجَعَتْ إِلَى فِرْعَوْنَ نَفْسُهُ وَ هَمَّ بِتَصْدِيقِهِ فَقَامَ إِلَيْهِ هَامَانُ فَقَالَ لَهُ: بَيْنَمَا أَنْتَ إِلَهٌ تُعْبَدُ إِذْ صِرْتَ تَابِعاً لِعَبْدٍ..... تفسير القمي ۲/ ۱۱۹.

علی بن ابراهیم :..... موسی گفت: أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِثَنِيٍّ مُبِينٍ فرعون گفت: فَأَتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ سپس تمامی همنشینان فرعون ترسیدند، و فرعون به حدی دچار ترس شد که اختیار خود را از دست داد و گفت: تو را به خداوند و به حرمت شیری که خوردی سوگند می‌دهم، که آن را از من دور کنی و موسی آن را از فرعون دور کرد. سپس دستش را بیرون آورد و ناگهان برای افراد حاضر به شکلی درخشان نمایان گشت. هنگامی که موسی عصا را گرفت، فرعون به خود آمد و تصمیم گرفت که او را تصدیق کند. اما هامان نزد او آمد و به او گفت: تو که اکنون خدا هستی و مورد پرستش قرار می‌گیری، به یک باره می‌خواهی پیرو یکی از بندگان خود شوی!

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ أَخِيهِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى الرَّضَا عليه السلام فِي بَيْتٍ دَاخِلٍ فِي جَوْفِ بَيْتٍ لَيْلًا فَرَفَعَ يَدَهُ فَكَانَتْ كَأَنَّ فِي الْبَيْتِ عَشْرَةَ مَصَابِيحَ وَاسْتَأْذَنَ عَلَيْهِ رَجُلٌ فَحَلَّى يَدَهُ ثُمَّ أَذِنَ لَهُ.. الكافي ۱/ ۴۸۷، ح ۳.

حسن بن منصور گوید: شبی خدمت امام رضا علیه السلام رسیدم و او در پستو خانه بود، پس دستش را بلند کرد، مثل اینکه در خانه ده چراغ باشد آنگاه مرد دیگری اجازه تشریف گرفت ، حضرت دستش را بینداخت و به او اجازه داد.

الشعراء ۴۱-۵۰

فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ قَالُوا لِفِرْعَوْنَ أَئِنَّا لَنَأَجُزُ الْإِنِّ كُنَّا لِنُحْنُ الْعَالَمِينَ (۴۱) قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذَا لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ (۴۲) قَالَ لَهُمْ مُوسَى الْقَوَامَا أَنْتُمْ مُلْكُونَ (۴۳) فَأَلْقُوا حِبَالَهُمْ وَعَصِيَّهُمْ وَقَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ الْعَالِيُونَ (۴۴) فَأَلْقَى مُوسَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ (۴۵) فَأَلْقَى السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ (۴۶) قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ (۴۷) رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ (۴۸) قَالَ آمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ لَا قُطْعَنَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلُكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَا صَلْبَتُكُمْ أَجْمَعِينَ (۴۹) قَالُوا لَا ضَيْرَ إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ (۵۰)

و چون ساحران پیش فرعون آمدند گفتند آیا اگر ما غالب آییم و اقبا برای ما مژدی خواهد بود (۴۱) گفت آری و در آن صورت شما حتما از زمره مقربان خواهید شد (۴۲) موسی به آنان گفت آن چه را شامی اندازید ببندازید (۴۳) پس ریشمانها و چویدستی هایشان را انداختند و گفتند به عزت فرعون که ما حتما پیروزیم (۴۴) پس موسی عصایش را انداخت و بناگاه هر چه را به دروغ بر ساخته بودند بلعید (۴۵) در نتیجه ساحران به حالت سجد در افتادند (۴۶) گفتند به پروردگار جهانیان ایمان آوردیم (۴۷) پروردگار موسی و هارون (۴۸) گفت [ایا] پیش از آنکه به شما اجازه دهم به او ایمان آوردید قطعا و همان بزرگ شماست که به شما سحر آموخته است به زودی خواهید دانست حتما دستها و پاهاى شمار از چپ و راست خواهم برید و همه تان را به دار خواهم آویخت (۴۹) گفتند باکی نیست ما روی به سوی پروردگار خود می آوریم (۵۰)

علي بن ابراهيم ثُمَّ قَالَ فِرْعَوْنُ لِلْمَلَأِ الَّذِينَ حَوْلَهُ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ إِلَى قَوْلِهِ لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ وَكَانَ فِرْعَوْنُ وَهَامَانُ قَدْ تَعَلَّمَا السِّحْرَ وَإِنَّمَا غَلَبَا النَّاسَ بِالسِّحْرِ وَادَّعى فِرْعَوْنُ الرُّبُوبِيَّةَ بِالسِّحْرِ فَلَمَّا أَصْبَحَ بَعَثَ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ مَدَائِنِ مِصْرَ كُلَّهَا وَجَمَعُوا أَلْفَ سَاحِرٍ وَاخْتَارُوا مِنَ الْأَلْفِ مِائَةً وَمِنَ الْمِائَةِ ثَمَانِينَ، فَقَالَ السَّحَرَةُ لِفِرْعَوْنَ قَدْ عَلِمْتَ أَنَّهُ لَيْسَ فِي الدُّنْيَا أُسْحَرَ مِنَّا فَإِنْ غَلَبْنَا مُوسَى فَمَا يَكُونُ لَنَا عِنْدَكَ قَالَ: إِنَّكُمْ إِذَا لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ عِنْدِي أَشَارَكُكُمْ فِي مُلْكِي، قَالُوا: فَإِنْ غَلَبْنَا مُوسَى وَأَبْطَل سِحْرَنَا عَلِمْنَا أَنَّ مَا جَاءَ بِهِ لَيْسَ مِنْ قِبَلِ السِّحْرِ وَلَا مِنْ قِبَلِ الْحِيلَةِ وَآمَنَّا بِهِ وَصَدَّقْنَاهُ فَقَالَ فِرْعَوْنُ إِنَّ غَلَبَكُمْ مُوسَى صَدَقْتُهُ أَنَا أَيْضاً مَعَكُمْ، وَلَكِنْ أَجْمِعُوا كَيْدَكُمْ أَيَّ حِيلَتِكُمْ، قَالَ وَكَانَ مَوْعِدُهُمْ يَوْمَ عِيدٍ لَهُمْ فَلَمَّا ارْتَفَعَ التَّهَارُ مِنْ ذَلِكَ الْيَوْمِ جَمَعَ فِرْعَوْنُ النَّاسَ وَالسَّحَرَةَ وَكَانَتْ لَهُ قُبَّةٌ طُولُهَا فِي السَّمَاءِ ثَمَانُونَ ذِرَاعاً وَقَدْ كَانَ كُسَيْتٌ بِالْحَدِيدِ وَالْفُلُودِ الْمَصْفُوفِ فَكَانَتْ إِذَا وَقَعَتِ الشَّمْسُ عَلَيْهَا لَمْ يَقْدِرْ أَحَدٌ أَنْ يَنْظُرَ إِلَيْهَا مِنْ لُوعِ الْحَدِيدِ وَوَهَجِ الشَّمْسِ وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَهَامَانُ وَقَعَدَا عَلَيْهَا يَنْظُرَانِ وَأَقْبَلَ مُوسَى يَنْظُرُ إِلَى السَّمَاءِ، فَقَالَتِ السَّحَرَةُ لِفِرْعَوْنَ: إِنَّا نَرَى رَجُلًا يَنْظُرُ إِلَى السَّمَاءِ وَ

لَنْ يَبْلُغَ سِحْرُنَا إِلَى السَّمَاءِ وَ ضَمِنَتِ السَّحَرَةُ مَنْ فِي الْأَرْضِ فَقَالُوا لِمُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمُلْقِينَ قَالَ لَهُمْ مُوسَى أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ فَأَلْقَوْا حِجَالَهُمْ وَعَصِيَّهُمْ فَأَفْبَلَتْ تَضْطَرِبُ وَ صَارَتْ مِثْلَ الْحَيَاتِ قَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ..... تفسير القمي

۱۱۹-۱۲۰/۲

علی بن ابراهیم :.....سپس فرعون به اطرافیان خود گفت: إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ تا لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ . فرعون و هامان از جادو آگاهی داشتند و با آن مردم را تحت سلطه خود در آورده بودند و با جادو بود که فرعون ادعای خدایی کرد. صبح آن روز در تمامی شهرهای مصر افرادی را فرستاد و هزار جادوگر را جمع کرد و از میان این هزار کس، صد تن را انتخاب نمود و از میان آن صد نفر، هشتاد نفر را برگزیدند. آن ساحران به فرعون گفتند: می دانی که در دنیا جادوگرتر از ما وجود ندارد، حال اگر ما بر موسی غلبه کردیم، چه به ما می رسد؟ فرعون جواب داد: وَإِنَّكُمْ إِذَا لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ یعنی شما از نزدیکان من می گردید و شما را در حکومت خود سهم می گردانم. آنها گفتند: اگر موسی بر ما غلبه کرد و جادوی ما را باطل ساخت، ما مطمئن می شویم کاری که انجام می دهد، از قبیل جادو و نیرنگ نیست، و به او ایمان می آوریم و او را تصدیق می کنیم. فرعون گفت: اگر موسی بر شما پیروز گشت، من هم به همراه شما او را تصدیق می کنم؛ اما هر نیرنگی که دارید، آماده کنید. آن گاه گوید: موعد آنها در یکی از اعیادشان بود. هنگام صبح، فرعون مردم و ساحران را جمع کرد. گنبدی برایش برپا شده بود که هشتاد ذرع ارتفاع داشت و با آهن و فولاد صیقلی شده، پوشانده شده بود، و وقتی که خورشید بر آن می تابید، از شدت درخشش آهن و گرمی نور خورشید کسی نمی توانست به آن نگاه کند. فرعون و هامان آمدند و بر جای گاه خویش نشستند و نگاه می کردند. موسی نیز در حالی که به آسمان می نگریست، آمد. جادوگران به فرعون گفتند: ما می بینیم که این مرد به آسمان می نگرد و جادوی ما به آسمان نمی رسد؛ و آنها تنها پیروزی بر ساحران زمینی را تضمین نمودند. سپس به موسی گفتند: إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمُلْقِينَ موسی به آنها گفت: أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ فَأَلْقَوْا حِجَالَهُمْ وَعَصِيَّهُمْ آن چه را می اندازید بیاندازد، پس آنان ریسمان ها و چوب دستی هایشان را انداختند. ریسمان های آنان شروع به حرکت کرده و به مارهایی حمله و تبدیل شدند و به جنبش درآمدند. سپس جادوگران گفتند: عِزَّةَ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ .

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ الطَّبْرِيِّ قَالَ: كُنْتُ قَائِمًا عَلَى رَأْسِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ بِخُرَاسَانَ وَ عِنْدَهُ عِدَّةٌ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ وَ فِيهِمْ إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى بْنِ عِيسَى الْعَبَّاسِيُّ فَقَالَ يَا إِسْحَاقُ بَلَّغْنِي أَنَّ النَّاسَ يَقُولُونَ إِنَّا نَزَعُمُ أَنَّ النَّاسَ عَبِيدٌ لَنَا لَا وَ قَرَابَتِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَا قُلْتُهُ قَطُّ وَلَا سَمِعْتُهُ مِنْ آبَائِي قَالَهُ وَلَا بَلَّغْنِي عَنْ أَحَدٍ مِنْ آبَائِي قَالَهُ وَ لَكِنِّي أَقُولُ النَّاسُ عَبِيدٌ لَنَا فِي الطَّاعَةِ مَوَالٍ لَنَا فِي الدِّينِ فَلْيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ.. الكافي ۱/ ۱۸۷، ح ۱۰.

طبری گوید: من در خراسان بالای سر امام رضا علیه السلام بخدمت ایستاده بودم و جمعی از بنی هاشم که اسحاق بن موسی در میانشان بود، خدمت آنحضرت بودند، امام فرمود: ای اسحاق بمن خبر رسید که مردم می گویند: ما عقیده داریم که مردم برده ما هستند، نه سوگند بخویشی و قرابتی که با پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم دارم نه من هرگز این سخن نگفته ام و نه از پدرانم شنیده ام و نه بمن خبر رسیده که یکی از آنها گفته باشد ولی من می گویم مردم بنده ما هستند در اینکه اطاعت ما بر آنها واجبست و در اطاعت فرمانبرمایند و در دین پیرو ما هستند، هر کس حاضر است بغائبین برساند.

علي بن ابراهيم : فَأَلْقَى مُوسَى الْعَصَا فَذَابَتْ فِي الْأَرْضِ مِثْلَ الرَّصَاصِ ثُمَّ طَلَعَ رَأْسُهَا وَفَتَحَتْ فَاهَا وَوَضَعَتْ شِدْقَهَا الْعُلْيَا عَلَى رَأْسِ قُبَّةِ فِرْعَوْنَ ثُمَّ دَارَتْ وَارْخَتْ شَفَتَيْهَا السُّفْلَى وَالتَّقَمَّتْ عَصِيَّ السَّحَرَةِ وَجَبَلَهَا وَغَلَبَ كُلُّهُمْ وَانْهَزَمَ النَّاسُ حِينَ رَأَوْهَا وَعِظَمَهَا وَهَوَلَهَا مِمَّا لَمْ تَرَ الْعَيْنُ وَلَا وَصَفَ الْوَاصِفُونَ مِثْلَهُ فَقُتِلَ فِي الْهَزِيمَةِ مِنْ وَطِي النَّاسِ عَشْرَةُ آلَافٍ رَجُلٍ وَامْرَأَةٍ وَصَبِيٍّ وَدَارَتْ عَلَى قُبَّةِ فِرْعَوْنَ قَالَ فَأَحْدَثَ فِرْعَوْنُ وَهَامَانُ فِي ثِيَابِهِمَا وَشَابَ رَأْسُهُمَا وَغُشِيَ عَلَيْهِمَا مِنَ الْفَرَجِ وَمَرَّ مُوسَى فِي الْهَزِيمَةِ مَعَ النَّاسِ، فَنَادَاهُ اللَّهُ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَى فَرَجَعَ مُوسَى وَلَفَّ عَلَى يَدِهِ عِبَاءً كَانَتْ عَلَيْهِ ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَهُ فِي فَمِهَا فَإِذَا هِيَ عَصَا كَمَا كَانَتْ وَكَانَ كَمَا قَالَ اللَّهُ فَأَلْقَى السَّحَرَةَ سَاجِدِينَ لَنَا رَأَوْا ذَلِكَ قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ فَغَضِبَ فِرْعَوْنُ عِنْدَ ذَلِكَ غَضَبًا شَدِيدًا وَقَالَ آمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ يُغْنِي مُوسَى الَّذِي عَلَّمَكُمُ السَّحَرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ لَا قُطْعَنَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَا أَصْلَبَنَّاكُمْ أَجْمَعِينَ فَقَالُوا لَهُ كَمَا حَكَى اللَّهُ لَا ضَيْرَ إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ إِنَّا نَظْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَا أَنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ فَحَبَسَ فِرْعَوْنُ مَنْ آمَنَ بِمُوسَى حَتَّى أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ فَأَطْلَقَ فِرْعَوْنُ عَنْهُمْ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى مُوسَى أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي إِنَّكَ مُتَّبَعُونَ فَخَرَجَ مُوسَى بِبَنِي إِسْرَائِيلَ لِيَقْطَعَ بِهِمُ الْبَحْرَ وَجَمَعَ فِرْعَوْنُ أَصْحَابَهُ وَبَعَثَ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ وَحَشَرَ النَّاسَ وَقَدَّمَ مُقَدَّمَتَهُ فِي سِتِّمِائَةِ أَلْفٍ وَرَكِبَ هُوَ فِي أَلْفٍ أَلْفٍ وَخَرَجَ كَمَا حَكَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَأَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَغُبُونٍ وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا بَنِي إِسْرَائِيلَ فَأَتَّبَعُوهُمْ مُشْرِقِينَ فَلَمَّا قَرَّبَ مُوسَى الْبَحْرَ وَقَرَّبَ فِرْعَوْنُ مِنْ مُوسَى قَالَ أَصْحَابُ مُوسَى إِنَّا لَمَذْكُورُونَ قَالَ مُوسَى كَلَّا إِنْ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ أَيُّ سَيِّئِينَ تفسير الفي ۲/ ۱۲۰-

۱۲۱.

علی بن ابراهیم :..... سپس موسی عصایش را انداخت و به مانند مس در زمین آب شد. سپس اژدهای بیرون آمد و دهانش را باز کرد و لبه بالایی دهانش را بر روی قبه فرعون قرار داد، و دوری زد و لبه پایینی دهانش را آویزان نمود و عصاها و ریسمان های جادوگران را بلعید و همگی شان را مغلوب کرد. مردم وقتی آن اژدها و بزرگی و عظمت آن را که هیچ چشمی آن را ندیده و هیچ وصفی از آن نرفته بود، دیدند، پا به فرار گذاشتند. در این حین، در اثر ازدحام، ده هزار مرد و زن و پیر در زیر دست و پاها له شدند و جان باختند. اژدها بر گرد قبه فرعون و هامان چرخید و آن دو لباس هایشان را از ترس خیس نمودند و موی سرشان سپید گردید و از فرط ترس، هوش از سرشان رفت. موسی نیز می خواست به همراه مردم پا به فرار بگذارد که خداوند او را ندا داد: خُذْهَا وَلَا تَخَفْ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَى. موسی بازگشت و عبايي را که بر تنش بود، به دستش پیچید و دستش را در دهانش گذاشت، و آن به همان شکل اول خود بازگشت، و چنان که خداوند متعال بیان می کند: فَأَلْقَى السَّحَرَةَ سَاجِدِينَ و با مشاهده این صحنه گفتند: قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ فرعون به شدت عصبانی شد و گفت: قَالَ آمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السَّحَرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ لَا قُطْعَنَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَا أَصْلَبَنَّاكُمْ أَجْمَعِينَ آنان چنان که خداوند نیز حکایت می کند، گفتند: قَالُوا لَا ضَيْرَ إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ إِنَّا نَظْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَا أَنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ. فرعون در ادامه هر کس را که به موسی ایمان می آورد، در زندان می افکند تا این که خداوند بلاهای طوفان و ملخ و شپش و قورباغه و خون را بر آنان نازل کرد و فرعون نیز آنها را آزاد کرد و خداوند به موسی وحی کرد: أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي إِنَّكَ مُتَّبَعُونَ، پس موسی علیه السلام بنی اسرائیل را بیرون برد، تا دریا را برای آنان بشکافد. فرعون نیز یارانش را جمع کرد و مردم را از شهرهای مختلف در یک مکان گرد آورد و پیشاهنگ لشکرش را شش هزار نفر قرار داد و خود نیز با هزار هزار تن در پشت سر آنها به راه افتاد. همان طور که

خداوند نیز در باره آنان می فرماید: فَأَخْرَجْنَاهُمْ مِّن جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا بَنِي إِسْرَائِيلَ فَأَتَّبَهُمُ الْمُشْرِقِينَ هنگامی که موسی به نزدیکی دریا رسید، فرعون به موسی نزدیک شد، یاران موسی گفتند: إِنَّا لَمُدْرِكُونَ فرعونیان دارند به ما می رسند، موسی گفت: قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ هرگز این چنین نیست....

الشعراء ۵۱-۶۰

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَا إِنَّ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ (۵۱) وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي إِنَّكُمْ مُّتَّبِعُونَ (۵۲) فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ (۵۳) إِنَّ هَؤُلَاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ (۵۴) وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَائِظُونَ (۵۵) وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَاذِرُونَ (۵۶) فَأَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (۵۷) وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ (۵۸) كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا بَنِي إِسْرَائِيلَ (۵۹) فَأَتَّبَهُمُ الْمُشْرِقِينَ (۶۰)

ما امیدواریم که پروردگارمان گناهانمان را بر ما بخشاید [چرا که نخستین ایمان آورندگان بودیم (۵۱) و به موسی وحی کردیم که بندگان مرا شبانه حرکت ده زیرا شما مورد تعقیب قرار خواهید گرفت (۵۲) پس فرعون ماموران جمع آوری [خود را] به شهرها فرستاد (۵۳) [و گفت] اینها عداوتی ناچیزند (۵۴) و راستی آنها ما را بر سرخشم آورده اند (۵۵) و [ولی] ما همگی به حال آماده باش در آمدن ایم (۵۶) سرانجام ما آنان را از باغستانها و چشمه سارها (۵۷) و گنینه ها و جایگاه های پرناز و نعمت بیرون کردیم (۵۸) [اراده ما] چنین بود و آن [نعمتها] را به فرزندان اسرائیل میراث دادیم (۵۹) پس هنگام برآمدن آفتاب آنها را تعقیب کردند (۶۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ أَقْوَامًا لِّجَهَنَّمَ وَ النَّارِ فَأَمَرَنَا أَنْ نُبَلِّغَهُمْ كَمَا بَلَّغْنَاهُمْ وَ أَشْمَازُوا مِنْ ذَلِكَ وَ نَفَرَتْ قُلُوبُهُمْ وَ رَدُّهُ عَلَيْنَا وَ لَمْ يَحْتَمِلُوهُ وَ كَذَّبُوا بِهِ وَ قَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ فَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَ أَنْسَاهُمْ ذَلِكَ ثُمَّ أَطْلَقَ اللَّهُ لِسَانَهُمْ بِبَعْضِ الْحَقِّ فَهُمْ يَنْطِفُونَ بِهِ وَ قُلُوبُهُمْ مُنْكَرَةٌ لِيَكُونَ ذَلِكَ دَفْعًا عَنْ أَوْلِيَائِهِ وَ أَهْلِ طَاعَتِهِ وَ لَوْ لَا ذَلِكَ مَا عُبِدَ اللَّهُ فِي أَرْضِهِ فَأَمَرَنَا بِالْكَفِّ عَنْهُمْ وَ السَّيْرِ وَ الْكِتْمَانِ فَانْكُمُوا عَمَّنْ أَمَرَ اللَّهُ بِالْكَفِّ عَنْهُ وَ اسْتُرُوا عَمَّنْ أَمَرَ اللَّهُ بِالسَّيْرِ وَ الْكِتْمَانِ عَنْهُ قَالَ ثُمَّ رَفَعَ يَدَهُ وَ بَكَى وَ قَالَ اللَّهُمَّ إِنَّ هَؤُلَاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ فَاجْعَلْ مَحْيَانَا مَحْيَاهُمْ وَ مَمَاتَنَا مَمَاتَهُمْ وَ لَا تُسَلِّطْ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا لَكَ فَتُفْجِعَنَا بِهِمْ فَإِنَّكَ إِنْ أَفْجَعْتَنَا بِهِمْ لَمْ تُعَبِّدْ أَبَدًا فِي أَرْضِكَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ تَسْلِيمًا. الكافي ۱/ ۴۰، ح ۵۰.

امام صادق علیه السلام فرمودند:.... سپس فرمود: همانا خدا مردمی را برای دوزخ و آتش آفرید و به ما دستور داد که به آنها تبلیغ کنیم و ما هم تبلیغ کردیم ولی آنها چهره در هم کشیدند و دلشان نفرت پیدا کرد و آن را به ما برگرداندند و تحمل نکردند و تکذیب نمودند و گفتند: سَاحِرٌ كَذَّابٌ، خدا هم طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ، و آن را از یادشان برد، سپس خدا زبانشان را به قسمتی از بیان حق گویا ساخت که به زبان می گویند و قُلُوبُهُمْ مُنْكَرَةٌ تا همان سخن از دوستان و فرمانبران خدا دفاعی باشد و اگر چنین نبود، کسی در روی زمین خدا را عبادت نمی کرد، و ما مأمور شدیم که از آنها دست برداریم و حقائق را پوشیده و پنهان داریم، شما هم ای گروه شیعه از آن که خدا به دست برداشتن از او امر فرموده، پنهان دارید و از آن که به کتمان و پوشیدگی از او دستور داده پوشیده دارید. راوی گوید: سپس امام دست به دعا برداشت و گریه کرد و فرمود: إِنَّ هَؤُلَاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ پس زندگی ما را زندگی آنها و مرگ ما را مرگ آنها قرار ده و دشمن خود را بر ایشان مسلط مکن که ما را به آنها مصیبت زده کنی، زیرا اگر ما را به آنها مصیبت زده کنی، هرگز در روی زمین پرستش نشوی و صلی الله علی محمد و آل و سلم تسلیم.

فَلَمَّا تَرَأَى الْجُمُعَانَ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَى إِنَّا لَمُدْرُكُونَ (۶۱) قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ (۶۲) فَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ (۶۳) وَأَزْلَفْنَا ثَمَّ الْآخِرِينَ (۶۴) وَأَنْجَيْنَا مُوسَى وَمَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ (۶۵) ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخِرِينَ (۶۶) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (۶۷) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۶۸) وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَاهِيمَ (۶۹) إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا تَعْبُدُونَ (۷۰)

چون دو گروه همدیگر را دیدند یاران موسی گفتند ما قطعاً گرفتار خواهیم شد (۶۱) گفت چنین نیست زیرا پروردگارم با من است و به زودی مرا راهنمایی خواهد کرد (۶۲) پس به موسی وحی کردیم با عصای خود بر این دریا بزن تا از هم شکافت و هر پاره ای هم چون کوهی سترگ بود (۶۳) و دیگران را بدان جانزدیدگ گردانیدیم (۶۴) و موسی و همه کسانی را که همراه او بودند نجات دادیم (۶۵) آنگاه دیگران را غرق کردیم (۶۶) مسلمانان این [واقعه] عبرتی بودند ولی بیشترشان ایمان آورند نبودند (۶۷) و قطعاً پروردگار تو همان شکست ناپذیر مهربان است (۶۸) و بر آنان گزارش ابراهیم را بخوان (۶۹) آنگاه که به پدر خود و قومش گفت چه می پرستید (۷۰)

علي بن ابراهيم : فَلَمَّا قَرَّبَ مُوسَى الْبَحْرَ وَ قَرَّبَ فِرْعَوْنُ مِنْ مُوسَى قَالَ أَصْحَابُ مُوسَى إِنَّا لَمُدْرُكُونَ قَالَ مُوسَى كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ أَيُّ سَيْنُجِينِي. فَدَنَا مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنَ الْبَحْرِ فَقَالَ لَهُ انْفَلِقْ، فَقَالَ الْبَحْرُ لَهُ: اسْتَكَبَرْتَ يَا مُوسَى أَنْ تَقُولَ لِي أَنْفَلِقْ لَكَ وَ لَمْ أَعْصِ اللَّهَ طَرْفَةَ عَيْنٍ وَ قَدْ كَانَ فِيكُمْ الْمَعَاصِي، فَقَالَ لَهُ مُوسَى فَاحْذَرِ أَنْ تَعْصِيَ وَ قَدْ عَلِمْتَ أَنَّ آدَمَ أُخْرِجَ مِنَ الْجَنَّةِ بِمَعْصِيَتِهِ وَ إِنَّمَا إِبْلِيسُ لِعَنِ بِمَعْصِيَتِهِ فَقَالَ الْبَحْرُ رَبِّي عَظِيمٌ مُطَاعٌ أَمْرُهُ وَ لَا يَنْبَغِي لَشَيْءٍ أَنْ يَعْصِيَهُ فَقَامَ يُوشَعُ بْنُ نُونٍ فَقَالَ لِمُوسَى: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَمَرَكَ رَبُّكَ فَقَالَ: يَغْبُورُ الْبَحْرُ، فَافْتَحَ يُوشَعُ فَرَسَهُ فِي الْمَاءِ وَ أَوْحَى اللَّهُ إِلَى مُوسَى أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَضْرَبَهُ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ أَيُّ كَالْجَبَلِ الْعَظِيمِ فَضْرَبَ لَهُ فِي الْبَحْرِ اثْنَيْ عَشَرَ طَرِيقًا فَأَخَذَ كُلُّ سِبْطٍ مِنْهُمْ فِي طَرِيقٍ فَكَانَ الْمَاءُ قَدْ ارْتَفَعَ وَ بَقِيَتْ الْأَرْضُ يَابِسَةً طَلَعَتْ فِيهِ الشَّمْسُ فَيَبَسَتْ كَمَا حَكَى اللَّهُ فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَخَافُ دَرَكًا وَ لَا تَخْشَى وَ دَخَلَ مُوسَى الْبَحْرَ وَ كَانَ أَصْحَابُهُ اثْنَيْ عَشَرَ سِبْطًا فَضْرَبَ اللَّهُ لَهُمْ فِي الْبَحْرِ اثْنَيْ عَشَرَ طَرِيقًا فَأَخَذَ كُلُّ سِبْطٍ فِي طَرِيقٍ وَ كَانَ الْمَاءُ قَدْ ارْتَفَعَ عَلَى رُءُوسِهِمْ مِثْلَ الْجِبَالِ فَجَزَعَتِ الْفِرْقَةُ الَّتِي كَانَتْ مَعَ مُوسَى فِي طَرِيقِهِ فَقَالُوا يَا مُوسَى أَيْنَ إِخْوَانُنَا فَقَالَ لَهُمْ مُوسَى مَعَكُمْ فِي الْبَحْرِ، فَلَمْ يُصَدِّقُوهُ فَأَمَرَ اللَّهُ الْبَحْرَ فَصَارَتْ طَاقَاتٍ حَتَّى كَانَ يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ وَ يَتَحَدَّثُونَ وَ أَقْبَلَ فِرْعَوْنُ وَ جُنُودُهُ فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى الْبَحْرِ قَالَ لِأَصْحَابِهِ أَلَا تَعْلَمُونَ أَيُّ رَبُّكُمْ الْأَعْلَى قَدْ فُرِّجَ لِي الْبَحْرُ فَلَمْ يَجْسُرْ أَحَدٌ أَنْ يَدْخُلَ الْبَحْرَ وَ امْتَنَعَتِ الْحَيْلُ مِنْهُ لِهَوْلِ الْمَاءِ فَتَقَدَّمَ فِرْعَوْنُ حَتَّى جَاءَ إِلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ فَقَالَ لَهُ مُنْجِمُهُ لَا تَدْخُلِ الْبَحْرَ وَ عَارِضُهُ فَلَمْ يَقْبَلْ مِنْهُ وَ أَقْبَلَ عَلَى فَرَسٍ حِصَانٍ فَامْتَنَعَ الْحِصَانُ أَنْ يَدْخُلَ الْمَاءَ فَعَطَفَ عَلَيْهِ جَبْرَيْلُ وَ هُوَ عَلَى مَادِيَانَةَ فَتَقَدَّمَهُ وَ دَخَلَ فَنَظَرَ الْفَرَسُ إِلَى الرَّمَكَةِ فَطَلَبَهَا وَ دَخَلَ الْبَحْرَ وَ افْتَحَ أَصْحَابُهُ خَلْفَهُ فَلَمَّا دَخَلُوا كُلُّهُمْ حَتَّى كَانَ آخِرُ مَنْ دَخَلَ مِنْ أَصْحَابِهِ وَ آخِرُ مَنْ خَرَجَ مِنْ أَصْحَابِ مُوسَى أَمَرَ اللَّهُ الرِّيَّاحَ فَضْرَبَتِ الْبَحْرَ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ فَأَقْبَلَ الْمَاءُ يَقَعُ عَلَيْهِمْ مِثْلَ الْجِبَالِ..... تفسير القمي ۲/ ۱۲۱- ۱۲۲.

علی بن ابراهیم :..... هنگامی که موسی به نزدیکی دریا رسید، فرعون به موسی نزدیک شد، یاران موسی گفتند: إِنَّا لَمُدْرُكُونَ فرعونیان دارند به ما می رسند، موسی گفت: قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ هرگز این چنین نیست، پس موسی علیه السلام به دریا

نزدیک شد و به دریا فرمود: شکافته شو. دریا به او گفت: ای موسی! از این که به من گفتی برایت شکافته شوم، تکبر ورزیدی، حال آن که من به اندازه سر سوزنی از فرامین خداوند سربیزی نمی کنم و در میان شما گناهان بسیاری انجام گرفته است؟ موسی به او گفت: بترس از این که از خداوند نافرمانی کنی و تومی دانی که آدم به خاطر معصیت از بهشت رانده شد و ابلیس به خاطر گناهش مورد نفرین قرار گرفت. دریا به موسی گفت: پروردگار من بزرگ است و فرمانش پذیرفتنی است و هیچ چیز نمی تواند از او نافرمانی کند. یوشع بن نون برخاست و به موسی گفت: ای رسول خدا! فرمان پروردگار چیست؟ موسی گفت: گذر از دریا. یوشع با اسبش به سوی دریا تاخت؛ سپس خداوند به موسی وحی کرد: أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ و موسی این کار را انجام داد و فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ ، یعنی دریا شکافته شد و هر گروهی به مانند یک کوه بزرگ بودند و خداوند برای آنها دوازده راه درست کرد و هر طایفه ای از آنان یک راه را انتخاب کردند. آب بالا آمده بود و خورشید بر زمین تابید و آن را کاملاً خشک گرداند ، همان طور که خداوند خود نیز می فرماید: فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَى مُوسَى و یارانش وارد دریا شدند، آنان دوازده طایفه بودند و خداوند برای آنان در دریا دوازده راه باز کرد و هر کدام یک راه را انتخاب کردند، در حالی که آب به مانند کوهی بر بالای سر آنان قرار گرفته بود. گروهی که همراه موسی بودند، شروع به بی صبری نمودند و گفتند: ای موسی، برادران ما کجایند؟ موسی به آنان گفت: در دریا همراه شمایند. آنان موسی را تصدیق نکردند و خداوند به دریا دستور داد که تبدیل به طبقاتی بشود تا این که آنها بتوانند یکدیگر را ببینند و با هم سخن گویند. فرعون و سپاهیان به راه افتادند و هنگامی که به دریا رسیدند، به یارانش گفت: هان بدانید که من پروردگار بزرگ شما هستم و اکنون دریا برای من شکافته شده است. هیچ کس جرات نمی کرد که وارد دریا شود، اسب ها نیز از ترس، از وارد شدن به آب خودداری می کردند. فرعون جلو رفت تا این که به ساحل دریا رسید. پیشگوی فرعون به او گفت: وارد دریا نشو و جلوی او را گرفت. اما فرعون حرفش را قبول نکرد و با اسب نجیب و نر خود جلو رفت. اما اسب از وارد شدن به آب امتناع ورزید. جبرئیل که بر روی اسب ماده ای سوار بود جلو رفت و داخل در آب شد و اسب فرعون به اسب جبرئیل نگاه کرد و در پی او افتاد و داخل آب شد و در پی آن یاران فرعون نیز به آب زدند. هنگامی که همگی آنان وارد شدند، آخرین فرد از یاران موسی خارج شده بود. خداوند به بادهای دستور داد که شروع به وزش کنند و آنها نیز دریا را به هم کوفتند و آب به مانند کوه بر فرعون و یارانش سرازیر شد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: إِنَّ قَوْمًا مِمَّنْ آمَنَ بِمُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالُوا لَوْ أَتَيْنَا عَسْكَرَ فِرْعَوْنَ وَ كُنَّا فِيهِ وَ نِلْنَا مِنْ دُنْيَاهُ فَإِذَا كَانَ الَّذِي نَرْجُوهُ مِنْ ظُهُورِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ صِرْنَا إِلَيْهِ فَفَعَلُوا فَلَمَّا تَوَجَّهَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ مَنْ مَعَهُ إِلَى الْبَحْرِ هَارِبِينَ مِنْ فِرْعَوْنَ رَكَبُوا دَوَابَّهُمْ وَ أَسْرَعُوا فِي السَّيْرِ لِيَلْحَقُوا بِمُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ عَسْكَرِهِ فَيَكُونُوا مَعَهُمْ فَبَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَلَكًا فَضَرَبَ وَجُوهُ دَوَابَّهُمْ فَرَدَّهُمْ إِلَى عَسْكَرِ فِرْعَوْنَ فَكَانُوا فِي مَنَ غَرَقَ مَعَ فِرْعَوْنَ. الكافي ۱۰۹/۵، ح ۱۳.

امام صادق علیه السلام فرمودند: گروهی از ایمان آورندگان به موسی علیه السلام گفتند، خوب است به لشکر فرعون وارد و بدان بپیوندیم و از بهره های دنیایی آن بهره مند شویم و هرگاه دیدیم موسی دارد می آید، به او می پیوندیم. آنها همین کار را کردند و هنگامی که موسی علیه السلام و یارانش به قصد فرار، سوار مرکب هایشان شدند، آنها به سرعت شتافتند تا به موسی علیه السلام و

یارانش برسند و به آنان بیبوندند. در این هنگام، خداوند ملائکه ای را فرستاد و صورت چهارپایانشان را به طرف لشگر فرعون چرخاند و آنان را به لشگر فرعون بازگرداند و به همراه آنان غرق شدند.

الشعراء ۷۱-۸۰

قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظْلُهَا عَاصِفِينَ (۷۱) قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ تَدْعُونَ (۷۲) أَوْ يَنْفَعُونَكُمْ أَوْ يُضُرُّونَ (۷۳) قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذَلِكَ يَفْعَلُونَ (۷۴) قَالَ أَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ (۷۵) أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ الْأَقْدَمُونَ (۷۶) فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ (۷۷) الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ (۷۸) وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ (۷۹) وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ (۸۰)

گفتند بتانی رای پرستم و همواره ملازم آنهایم (۷۱) گفت آیوقتی دعای کنید از شما می شنوند (۷۲) یا به شما سود یا زیانی رسانند (۷۳) گفتند نه بلکه پدران خود را یافتیم که چنین میکردند (۷۴) گفت آیا در آن چه می پرستید اید تامل کرده اید (۷۵) شما و پدران پیشین شما (۷۶) قطعاً همه آنها جز پروردگار جهانیان دشمن منند (۷۷) آن کس که مرا آفرید و همواره هدایت می کند (۷۸) و آن کس که او به من خوراک می دهد و سیرایم می گرداند (۷۹) و چون بیمار شوم او مرا درمان می بخشد (۸۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ ظَهَرَتْ صِحَّتُهُ عَلَى سُقْمِهِ فَيُعَالِجُ بِشَيْءٍ فَمَاتَ فَأَنَا إِلَى اللَّهِ مِنْهُ بَرِيءٌ. الحاصل/ ۴۶، ح ۹۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند: کسی که تندرست باشد و در حالت تندرستی خود را مداوا کند و بمیرد من از چنین کسی بیزارم.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ قَالَ: مَرِضَ عَوْنُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ فَأَتَيْتُهُ أَعُوذُهُ فَقَالَ أَلَا أَحَدْتُكَ بِحَدِيثٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قُلْتُ بَلَى قَالَ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِذْ تَبَسَّمَ فَقُلْتُ لَهُ مَا لَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ عَجِبْتُ مِنَ الْمُؤْمِنِ وَجَزَعِهِ مِنَ السُّقْمِ وَلَوْ يَعْلَمُ مَا لَهُ فِي السُّقْمِ مِنَ الثَّوَابِ لَأَحَبَّ أَنْ لَا يَزَالَ سَقِيمًا حَتَّى يَلْقَى رَبَّهُ عَزَّ وَجَلَّ. التوحيد/ ۴۰۰-۴۰۱، ح ۳.

محمد بن مکندر که گفت عون پسر عبد الله بن مسعود بیمار شد پس من بزودی آمدم که او را عیادت کنم گفت آیا نمیخواهی که تو را بحديثی از عبد الله بن مسعود حديث کنم گفتم بلی میخواهم گفت در بین اینکه مادر نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله بودیم ناگاه تبسم فرمود من بآن حضرت عرض کردم که یا رسول الله تو را چه شد که بی سبب خندیدی فرمود که تعجب کردم از مؤمن و بیتابی از بیماری و اگر بداند که در بیماری چه قدر از ثواب از برای او است هر آینه دوست دارد که پیوسته بیمار باشد تا پروردگار عز و جل خود را ملاقات کند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ مَرِضَ ثَلَاثًا فَلَمْ يَشْكُ إِلَى أَحَدٍ مِنْ عَوَادِهِ أَبَدَلْتُهُ لَحْمًا خَيْرًا مِنْ لَحْمِهِ وَدَمًا خَيْرًا مِنْ دَمِهِ فَإِنْ عَافَيْتُهُ عَافَيْتُهُ وَلَا ذَنْبَ لَهُ وَإِنْ قَبَضْتُهُ قَبَضْتُهُ إِلَى رَحْمَتِي.. الکافي ۳/ ۱۱۵، ح ۱.

امام باقر علیه السلام از قول رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: خداوند عز و جل میفرماید: وقتی بنده خود را سه روز مبتلا ساختم و با عیادت کنندگان خود از من شکایت نکرد گوشتی بهتر از گوشت او و خونی بهتر از خون وی بدو میدهم اگر او را شفا دادم همه گناهانش محو شده است و اگر جانش را گرفتم او را مشمول رحمت خود کرده ام.

وَالَّذِي يُبَيِّنُ لِي ثُمَّ يُخَيِّنُ (۸۱) وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ (۸۲) رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ (۸۳)
وَأَجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ (۸۴) وَأَجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ (۸۵) وَاعْفُرْ لِي ذُنُوبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الصَّالِحِينَ (۸۶) وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ
يُبْعَثُونَ (۸۷) يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ (۸۸) إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ (۸۹) وَأَزَلَّتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ (۹۰)

و آن کس که مرا می میراند و سپس زندامی گرداند (۸۱) و آن کس که امید دارم روز پاداش گناهم را بر من بخشاید (۸۲) پروردگارا به من دانش عطا کن و مرا به صالحان ملحق فرمای (۸۳) و برای من در [میان] آیندگان آوازه نیکوگذار (۸۴) و مرا از وارثان بهشت پر نعمت گردان (۸۵) و بر پدرم بخشای که او از گمراهان بود (۸۶) و روزی که [مردم] برانگیخته می شوند رسوایم مکن (۸۷) روزی که هیچ مال و فرزندی سود نمی دهد (۸۸) مگر کسی که دلی پاک به سوی خدا بیاورد (۸۹) و آن روز بهشت برای پرهیزگاران نزدیک می گردد (۹۰)

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَلَا وَإِنَّ اللِّسَانَ الصَّالِحَ يَجْعَلُهُ اللَّهُ لِلْمَرْءِ فِي النَّاسِ خَيْرَ لَهٗ مِنَ الْمَالِ يُورِثُهُ مَنْ لَا يَحْمَدُهُ... نهج البلاغة / ۱۷۷، الخطبة

۱۲۰.

امیرالمومنین علیه السلام فرمودند: زبان نیکوئی که خداوند برای شخص در بین مردم قرار دهد بهتر از مالی است که از او تعریف نکنند.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ قَالَ هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ . تفسير القمي ۱۲۳/۲.

علی بن ابراهیم: در مورد آیه وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ می فرماید: منظور از آن امیرالمؤمنین علیه السلام است.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ... وَلِسَانُ الصِّدْقِ لِلْمَرْءِ يَجْعَلُهُ اللَّهُ فِي النَّاسِ خَيْرًا مِنَ الْمَالِ يَأْكُلُهُ وَيُورِثُهُ..... الكافي ۲/ ۱۵۴، ح ۱۹.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.... و نام نیکي که خدا برای کسی در میان مردم میگذارد، از مالیکه میخورد و بارش میگذارد بهتر است

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَسَأَلَ عَلِيًّا كَيْفَ وَجَدْتَ أَهْلَكَ قَالَ نِعَمَ الْعَوْنُ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ وَ سَأَلَ فَاطِمَةَ فَقَالَتْ خَيْرٌ بَعْلٍ فَقَالَ اللَّهُمَّ اجْمَعْ شَمْلَهُمَا وَ أَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمَا وَ اجْعَلْهُمَا وَ ذُرِّيَّتَهُمَا مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ المناقب ۳/ ۳۵۶.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از علی علیه السلام پرسید:همسرت چگونه زنی است؟ علی علیه السلام گفت: نیکو یآوری است برای اطاعت از خدا. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم همین سؤال را از فاطمه علیها السلام کرد، و آن حضرت گفت: شوهری خوب و شایسته است. سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برای آنها دعا کرد و فرمود: خداوندا! در میان آنها الفت برقرار نما، و آنان و فرزندانشان را نعمت بهشت نصیب فرما.....

عَنِ ابْنِ عُيَيْنَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **إِلَّا مَنْ آتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ** قَالَ الْقَلْبُ السَّلِيمُ الَّذِي يَلْقَى رَبَّهُ وَلَيْسَ فِيهِ أَحَدٌ سِوَاهُ قَالَ وَكُلُّ قَلْبٍ فِيهِ شِرْكٌ أَوْ شَكٌّ فَهُوَ سَاقِطٌ وَإِنَّمَا أَرَادُوا الزُّهْدَ فِي الدُّنْيَا لَتَفْرُغَ قُلُوبُهُمْ لِلْآخِرَةِ.. الكافي ۲/ ۱۶، ح ۵

سفیان بن عیینہ روایت می کند که از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه **إِلَّا مَنْ آتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ** پرسیدم. ایشان فرمودند: دل سلیم آن دلی است که در حالی به ملاقات پروردگارش می آید که کسی جز او را در خود نداشته باشد. و هر قلبی که در آن شرک یا شک باشد، ساقط است و صاحبان عقل سلیم در دنیا زهد اختیار کردند تا تنها متوجه آخرت باشند.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ: قَالَ التَّوَّاضِعُ أَنْ تُعْطِيَ النَّاسَ مَا تُحِبُّ أَنْ تُعْطَاهُ. الكافي ۲/ ۱۴۴، ح ۱۳

امام رضا علیه السلام فرمود: تواضع اینست که بمردم دهی آن چه را می خواهی بتو دهند

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام صَاحِبُ النَّيَّةِ الصَّادِقَةِ صَاحِبُ الْقَلْبِ السَّلِيمِ لِأَنَّ سَلَامَةَ الْقَلْبِ مِنْ هَوَاجِسِ الْمَحْذُورَاتِ بِتَخْلِيصِ النَّيَّةِ لِلَّهِ تَعَالَى فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى **يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ. إِلَّا مَنْ آتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ**. مصباح الشريعة/ ۵۳

امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که دارای نیتی صادق باشد، دارای قلب سلیم است؛ زیرا سلامت و پاکی قلب از خیالات باطل، نیت را در همه امور برای رضای خدای تبارک و تعالی خالص می گرداند. خداوند تبارک و تعالی می فرماید: **يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ. إِلَّا مَنْ آتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ**.

وَبُرِّزَتِ الْحَجِيمُ لِلْعَاوِينَ (۹۱) وَقِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ (۹۲) مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ أَوْ يَنْتَصِرُونَ (۹۳) فَكُفُّوا فِيهَا هُمْ وَالْعَاوُونَ (۹۴) وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ (۹۵) قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ (۹۶) تَاللَّهِ إِنَّ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (۹۷) إِذْ نُسَوِّكُمْ بِرَبِّ الْعَالِينَ (۹۸) لَأَصْلَنَّا إِلَّا الْأَجْرُ مُونَ (۹۹) فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ (۱۰۰)

و جهنم برای گمراهان نموداری شود (۹۱) و به آنان گفته می شود آن چه جز خدای پرستیدید سجائید (۹۲) آیا یاریتان می کنند یا خود را یاری می دهند (۹۳) پس آنها و همه گمراهان در آن [آتش] افکنده می شوند (۹۴) و [نیز] همه سپاهیان ابلیس (۹۵) آنها در آن جا بیکدیگر ستیزه می کنند [و] می گویند (۹۶) سوگند به خدا که مادر گمراهی آشکاری بودیم (۹۷) آنگاه که شمار ابا پروردگار جهانیان برابر می کردیم (۹۸) و جز تباهاکاران ما را گمراه نکردند (۹۹) در نتیجه شفاعتگرانی نداریم (۱۰۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **فَكُفُّوا فِيهَا هُمْ وَالْعَاوُونَ** قَالَ فَقَالَ يَا أَبَا بَصِيرٍ هُمْ قَوْمٌ وَصَفُوا عَدْلًا بِأَلْسِنَتِهِمْ ثُمَّ خَالَفُوا إِلَى غَيْرِهِ. الكافي ۱/ ۴۷، ح ۴

امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه **فَكُفُّوا فِيهَا هُمْ وَالْعَاوُونَ** می فرمایند: اینان کسانی هستند که با زبان هایشان عدل و داد را وصف می کردند و سپس برخلاف آن عمل کردند.

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ يَا أَبَا ذَرٍّ يُؤْتِي بِجَاحِدٍ حَقٌّ عَلَيَّ وَلَا يَتِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَصَمٌّ وَأَبْكَمَّ وَأَعْمَى يَتَكَبَّكِبُ فِي ظُلُمَاتٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُنَادِي يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا قَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَيُلْقَى فِي عُنُقِهِ طَوْقٌ مِنَ النَّارِ. المناقب ۳/ ۲۷۳.

ابوذر، در خبری از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله: ای ابوذر! منکر علی را در روز قیامت کور و گنگ می آورند، او در تاریکی- های قیامت واژگون می شود و ندا می دهد: یا حَسْرَتی عَلَى مَا قَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ و در گردنش حلقه ای از آتش باشد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) ... أَيُّهَا السَّائِلُ اعْلَمْ مَنْ شَبَّهَ رَبَّنَا الْجَلِيلَ بِتَبَائِنِ أَعْضَاءِ خَلْقِهِ وَبِتَلَاخُمِ أَحْقَاقِ مَفَاصِلِهِمُ الْمُحْتَاجَةِ بِتَدْبِيرِ حِكْمَتِهِ أَنَّهُ لَمْ يَعْقِدْ غَيْبَ ضَمِيرِهِ عَلَى مَعْرِفَتِهِ وَلَمْ يُشَاهِدْ قَلْبُهُ الْيَقِينَ بِأَنَّهُ لَا يَدُّ لَهُ وَكَأَنَّهُ لَمْ يَسْمَعْ بِتَبَرِّي التَّابِعِينَ مِنَ الْمُتَبُوعِينَ وَهُمْ يَقُولُونَ تَاللَّهِ إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ. إِذْ تُسَوِّكُم بِرَبِّ الْعَالَمِينَ... التوحيد/ ۵۴-۵۵، ح ۱۳.

امیر المومنین علیه السلام میفرمایند:... ای سائل بدان که هر کس که پروردگار بزرگوار ما را تشبیه کرده بتباین و از هم جدا شدن اعضای آفریدگانش و بهم پیوستن سرهای استخوانها که در مفصلهای ایشانست چون سر سرین که استخوان ران در آنست و سرباز و که استخوان طرف شانه در آنست و هم چنین مفصل زانو و غیر اینها که بتدبیر حکمتش در پرده رفته اند نهانی آن چه در دل گرفته بر معرفتش نبسته و گروه بر نزده و بآن اعتقاد نکرده و دلش مشاهده یقین بآن ننموده که او را همتائی نیست و گویا که او بیزاری جستن پیروان را از پیروی شدگان نشنیده و ایشان میگویند که تَاللَّهِ إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ إِذْ تُسَوِّكُم بِرَبِّ الْعَالَمِينَ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) وَ بُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ وَ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ أَوْ يَنْتَصِرُونَ فَكُتِبُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ وَ جُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ جُنُودُ إِبْلِيسَ دُرَيْتُهُ مِنَ الشَّيَاطِينِ ... الكافي ۲/ ۳۰-۳۱، ح ۱.

امام باقر علیه السلام فرمودند: بُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ وَ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ أَوْ يَنْتَصِرُونَ فَكُتِبُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ وَ جُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ و منظور از آن سربازان شیطان و ذریه اوست.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ وَ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَا وَ اللَّهُ لَنَشْفَعَنَّ فِي الْمُذْنِبِينَ مِنْ شِيعَتِنَا حَتَّى يَقُولُوا أَعْدَاؤُنَا إِذَا رَأَوْا ذَلِكَ فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ..... تفسير القمي ۲/ ۱۲۳.

امام جعفر و امام باقر علیهما السلام روایت می کنند که ایشان فرمودند: به خدا قسم، شفاعت گناهکاران شیعیان خود را می کنیم تا جایی که دشمنان ما با مشاهده آن می گویند: فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ...

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع) قَالَ: نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِيْنَا وَ فِي شِيعَتِنَا وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يُفَضِّلُنَا وَ يُفَضِّلُ شِيعَتَنَا حَتَّى إِنَّا لَنَشْفَعُ وَ يَشْفَعُونَ فَإِذَا رَأَى ذَلِكَ مَنْ لَيْسَ مِنْهُمْ قَالُوا فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ. تأویل الآيات ۱/ ۳۸۹، ح ۹.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: این آیه در مورد ما و شیعیان ما نازل شده است و خداوند ما و شیعیان ما را برتری می نهد؛ چرا که ما و آنها اجازه شفاعت خواهیم داشت، و هرگاه که یکی غیر از شیعیان ما آن را ببیند، می گوید: فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ.

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَرَأَ **فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ** وَقَالَ وَاللَّهِ لَنَشْفَعَنَّ ثَلَاثًا وَ لَنَشْفَعَنَّ شَيْعَتَنَا ثَلَاثًا حَتَّى يَقُولَ عَدُوُّنَا **فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ** . تأويل الآيات ۱/ ۳۹۰، ح ۱۱.

سليمان بن خالد روايت می کند که نزد امام جعفر صادق عليه السلام بودم و ايشان اين آیه را تلاوت فرمودند: **فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ** ، و گفتند: به خدا قسم، ما و شيعيان ما هر کدام سه نفر را شفاعت می کنیم، تا حدی که دشمن ما می گوید: **فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ**.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام وَإِنَّ الشَّفَاعَةَ لَمَقْبُولَةٌ وَمَا تُقْبَلُ فِي نَاصِبٍ وَإِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَشْفَعُ لِجَارِهِ وَمَا لَهُ حَسَنَةٌ فَيَقُولُ يَا رَبِّ جَارِي كَانَ يَكُفُّ عَنِّي الْأَذَى فَيُشْفَعُ فِيهِ فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنَا رَبُّكَ وَأَنَا أَحَقُّ مَنْ كَافَى عَنْكَ فَيُدْخِلُهُ الْجَنَّةَ وَمَا لَهُ مِنْ حَسَنَةٍ وَإِنَّ أَذَى الْمُؤْمِنِينَ شَفَاعَةُ لَيَشْفَعُ لِثَلَاثِينَ إِنْسَانًا فَعِنْدَ ذَلِكَ يَقُولُ أَهْلُ النَّارِ **فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ**. الكافي ۱/ ۱۰۱، ح ۷۴.

امام باقر عليه السلام فرمودند:....و شفاعت پذیرفته است؛ اما در مورد ناصب اهل بیت صلوات الله عليهم اجمعين مورد قبول واقع نمی گردد. و انسان مؤمن، شفاعت همسایه اش را می کند هرچند که نیکی و حسنه ای نداشته باشد و می گوید: پروردگارا! همسایه ام مانع آزار رسانیدن به من می شد، و بدین ترتیب شفیع او قرار می گیرد؛ و خداوند تبارک و تعالی می گوید: من پروردگار تو هستم و از همه سزاوارترم تا این که تو را کفایت کنم. و سپس او را در حالی که نیکی و حسنه ای ندارد وارد بهشت می کند و پایین ترین درجه شفاعت مؤمنان، حق شفاعت برای سی فرد است، و در این هنگام جهنمیان می گویند: **فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ**

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ صَالِحٍ بْنُ حَيٍّ، قَالَ: سَمِعْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ عليه السلام يَقُولُ: لَقَدْ عَظُمَتْ مَزَلَّةُ الصَّدِيقِ حَتَّى إِنَّ أَهْلَ النَّارِ لَيَسْتَغِيثُونَ بِهِ وَيَدْعُونَهُ فِي النَّارِ قَبْلَ الْقَرِيبِ وَالْحَمِيمِ. قَالَ: اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مُخْبِرٌ عَنْهُمْ: **فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ**. أمالي الطوسي ۲/ ۱۳۱.

حسن بن صالح بن حی، از امام جعفر صادق عليه السلام روايت می کند که ايشان می فرمایند: منزلت دوست بسیار والا است، تا جایی که جهنمیان از او کمک می خواهند و قبل از خواندن خویشاوندان نزدیک، از او کمک می خواهند و خداوند تبارک و تعالی از قول اینان می گوید: **فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ**.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ثُمَّ قَالَ: يَا فَضْلُ، لَا تَزْهَدُوا فِي فُقَرَاءِ شَيْعَتِنَا، فَإِنَّ الْفَقِيرَ مِنْهُمْ لَيَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي مِثْلِ رِبِيعَةٍ وَمُضَرٍّ. ثُمَّ قَالَ: يَا فَضْلُ، إِنَّمَا سَمِّيَ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنًا لِأَنَّهُ يُؤْمِنُ عَلَى اللَّهِ فَيُجِيزُ اللَّهُ أَمَانَهُ. ثُمَّ قَالَ: أَمَا سَمِعْتَ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ فِي أَعْدَائِكُمْ إِذَا رَأَوْا شَفَاعَةَ الرَّجُلِ مِنْكُمْ لِصَدِيقِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ **فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ**. أمالي الطوسي ۱/ ۴۵-۴۶.

امام صادق عليه السلام فرمودند:....ای فضل! از فقرای شيعيان ما کناره گیری نکنید، چرا که هر فقیر از آنان در روز قیامت به اندازه افراد قبیله ربیع و مضر را مورد شفاعت قرار می دهند. ای فضل! مؤمن بدین خاطر مؤمن نامیده شده که با تایید خداوند، دیگران را ایمنی می بخشد و خداوند اجازه امان دادنش را صادر می کند. سپس فرمودند: آیا این سخن خداوند را که در واقع حکایت حال دشمنان شماست، در زمانی که می بینند هر فرد از شما در روز قیامت شفاعت دوستش را می نماید، نشنیده ای که می فرماید: **فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ**

عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام: ...اللَّهُمَّ إِنَّا قَدْ تَمَسَّكْنَا بِكِتَابِكَ وَبِعِثْرَةِ نَبِيِّكَ صَلَوَاتُكَ عَلَيْهِمُ الَّذِينَ أَقَمْتَهُمْ لَنَا دَلِيلًا وَ عَلَمًا وَ أَمَرْتَنَا بِاتِّبَاعِهِمُ اللَّهُمَّ فَإِنَّا قَدْ تَمَسَّكْنَا بِهِمْ فَارْزُقْنَا شَفَاعَتَهُمْ حِينَ يَقُولُ الْخَائِبُونَ **فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَ لَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ وَ اجْعَلْنَا مِنَ الصَّادِقِينَ الْمُصَدِّقِينَ لَهُمُ الْمُنتَظِرِينَ لِأَيَّامِهِمُ النَّاطِرِينَ إِلَى شَفَاعَتِهِمْ وَ لَا تُضِلَّنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَ هَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ** آمِينَ رَبَّ الْعَالَمِينَ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى أَخِيهِ وَ صَنُوهُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ قِبْلَةِ الْعَارِفِينَ مصباح المتعبد / ۷۱۱-۷۱۲.

امام کاظم عليه السلام فرمودند:.....خدایا! ما به کتابت و به خاندان پیامبرت که درود تو بر آنان باد تمسک جستیم، کسانی که آنان را راهنما و هدایتگر ما قرار داده و امر به پیروی ایشان نمودی. خدایا! ما به آنان تمسک جستیم پس شفاعتشان را روزیمان نما، آنگاه که ناامیدان گویند: **فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَ لَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ** و ما را از راستگويان و تصدیق کنندگان آنان، و منتظرین ایامشان، و نظارهگران به شفاعتشان قرار ده، و بعد از هدایت ما را گمراهان مگردان، **وَ هَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ**، ای پروردگار جهانیان اجابت کن. خدایا! بر محمد درود فرست، و بر علی برادر و دامادش، امیر مومنان و قبله‌ی عارفان

وَ لَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ (۱۰۱) فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (۱۰۲) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (۱۰۳) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۱۰۴) كَذَبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ (۱۰۵) إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ (۱۰۶) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (۱۰۷) فَاتَّقُوا اللَّهَ **وَ أَطِيعُونَ (۱۰۸) وَمَا سَأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۰۹) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُونَ (۱۱۰)**

ونه دوستی نزدیک (۱۰۱) وای کاش که بازگشتی برای ما بود و از مومنان می شدیم (۱۰۲) حقا در این [سرگذشت درس] عبرتی است ولی [بیشترشان مؤمن نبودند (۱۰۳)] و در حقیقت پروردگار تو همان شکست ناپذیر مهربان است (۱۰۴) قوم نوح پیامبران را تکذیب کردند (۱۰۵) چون برادرشان نوح به آنان گفت آیا پروا ندارید (۱۰۶) من برای شما فرستاده‌ای در خور اعتماد (۱۰۷) از خدا پروا کنید و فرمانم ببرید (۱۰۸) و بر این [رسالت] اجری از شما طلب نمی‌کنم اجر من جز بر عهد پروردگار جهانیان نیست (۱۰۹) پس از خدا پروا کنید و فرمانم ببرید (۱۱۰)

عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْوَاسِعِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ إِنَّ لَنَا جَارًا يَنْتَهِكُ الْمَحَارِمَ كُلَّهَا حَتَّى إِنَّهُ لَيَتْرُكُ الصَّلَاةَ فَضْلًا عَنْ غَيْرِهَا فَقَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ أَوْ عَظَّمَ ذَلِكَ عَلَيْكَ أَلَا أُخْبِرُكَ بِمَنْ هُوَ شَرُّ مِنْهُ أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عَبْدٍ يُذْكَرُ عِنْدَهُ أَهْلُ الْبَيْتِ فَيَرُقُّ لِذِكْرِنَا إِلَّا مَسَحَتِ الْمَلَائِكَةُ ظَهْرَهُ وَ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَهُ كُلَّهَا إِلَّا أَنْ يَجِيءَ بِذَنْبٍ يُخْرِجُهُ مِنَ الْإِيمَانِ وَإِنَّ الشَّفَاعَةَ لَمَقْبُولَةٌ وَ مَا تُقْبَلُ فِي نَاصِبٍ وَ إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَشْفَعُ لِجَارِهِ وَ مَا لَهُ حَسَنَةٌ فَيَقُولُ يَا رَبِّ جَارِي كَانَ يَكْفُ عَنِّي الْأَذَى فَيُشَفَّعُ فِيهِ فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَنَا رَبُّكَ وَ أَنَا أَحَقُّ مَنْ كَافَى عَنْكَ فَيَدْخُلُهُ الْجَنَّةُ وَ مَا لَهُ مِنْ حَسَنَةٍ وَ إِنَّ أَدْنَى الْمُؤْمِنِينَ شَفَاعَةً لَيُشَفَّعُ لِثَلَاثِينَ إِنْسَانًا فَعِنْدَ ذَلِكَ يَقُولُ أَهْلُ النَّارِ **فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَ لَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ**. تأويل الآيات ۱/ ۳۹۱، ح ۱۵.

عبد الحمید و ابسی روایت می کند که به امام باقر علیه السلام گفتم: ما همسایه ای داریم که حرمت هیچ یک از محارم را نگه نمی دارد تا حدی که نماز را وامی گذارد، حال چه برسد به بقیه آن. ایشان فرمودند: پاک و منزّه است خداوند، آیا می خواهی فردی

بدتر از او را معرفی کنم؟ گفتم: آری. ایشان فرمودند: کسی که کینه ما را به دل می گیرد، بدتر از اوست. هان بدانید که هر بنده ای که در جلوی نامی از اهل بیت صلوات الله علیهم اجمعین برده شود و او از یاد ما دلش به رقت آید، فرشته گان دست بر پشت او مالیده و تمامی گناهانش را می آمرزند، مگر این که دچار گناهی شده باشد که او را از ایمان خارج می گرداند و شفاعت پذیرفته است؛ اما در مورد ناصب اهل بیت صلوات الله علیهم اجمعین مورد قبول واقع نمی گردد. و انسان مؤمن، شفاعت همسایه اش را می کند هرچند که نیکی و حسنه ای نداشته باشد و می گوید: پروردگارا! همسایه ام مانع آزار رسانیدن به من می شد، و بدین ترتیب شفیع او قرار می گیرد؛ و خداوند تبارک و تعالی می گوید: من پروردگار تو هستم و از همه سزاوارترم تا این که تو را کفایت کنم. و سپس او را در حالی که نیکی و حسنه ای ندارد وارد بهشت می کند و پایین ترین درجه شفاعت مؤمنان، حق شفاعت برای سی فرد است، و در این هنگام جهنمیان می گویند: فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَكَفَّتْ نُوحٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْمِهِ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا لَمْ يُشَارِكُهُ فِي نُبُوتِهِ أَحَدٌ وَلَكِنَّهُ قَدِمَ عَلَى قَوْمٍ مُكَذِّبِينَ لِلْأَنْبِيَاءِ الَّذِينَ كَانُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ آدَمَ وَذَلِكَ قَوْلُهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ يَعْنِي مَنْ كَانَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ آدَمَ إِلَى أَنْ يَنْتَهِيَ إِلَى قَوْلِهِ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ كمال الدين / ۲۱۵، ح ۲.

امام صادق علیه السلام فرمودند:.... و نوح علیه السلام أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا در میان قومش بود و در این مدت هیچ پیامبر دیگری نبود، و لیکن او بر قومی وارد شد که انبیا را تکذیب می کردند همان کسانی که ما بین او و آدم بودند و این همان سخن خدای تعالی است که فرموده: كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ یعنی کسانی که بین او و آدم بودند تا آنجا که به این سخن می رسد: وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ.

قَالُوا أَنْتُمْ مِنْ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ (۱۱۱) قَالَ وَمَا عَلِمِي بِمَآكُلُوا يَعْمَلُونَ (۱۱۲) إِنَّ حِسَابَهُمْ إِلَّا عَلَى رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ (۱۱۳) وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ (۱۱۴) إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ (۱۱۵) قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ (۱۱۶) قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ (۱۱۷) فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (۱۱۸) فَأَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ (۱۱۹) ثُمَّ أَعْرَفْنَا بَعْدَ الْبَاقِينَ (۱۲۰)

گفتند آیه تو ایمان بیاوریم و حال آنکه فرومایگان از تو پیروی کرده اند (۱۱۱) [نوح] گفت به [جزئیات] آن چه می کرده اند چه آگاهی دارم (۱۱۲) حسابشان اگر دری یابید جز با پروردگارم نیست (۱۱۳) و من طردکننده مؤمنان نیستم (۱۱۴) من جز هشدار دهنده ای آشکارا نیستم (۱۱۵) گفتند ای نوح اگر دست برداری قطعاً از [جمله] سنگسارشدگان خواهی بود (۱۱۶) گفت پروردگار اقوم من مرا تکذیب کردند (۱۱۷) میان من و آنان فیصله ده و من و هر کس از مؤمنان را که با من است نجات بخش (۱۱۸) پس او و هر که را در آن کشتی آکنده با او بود رها نمودیم (۱۱۹) آنگاه باقی ماندگان را غرق کردیم (۱۲۰)

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (۱۲۱) وَإِنَّ رَبَّكَ لَھُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۱۲۲) كَذَّبَتْ عَادُ الْمُرْسَلِينَ (۱۲۳) إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ
هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ (۱۲۴) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (۱۲۵) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (۱۲۶) وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرِيَ إِلَّا عَلَى رِبِّ
الْعَالَمِينَ (۱۲۷) أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ (۱۲۸) وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلَدُونَ (۱۲۹) وَإِذَا بَطِشْتُمْ بَطِشْتُمْ جَبَّارِينَ (۱۳۰)

قطعا در اين [ماجرادر] عبرتي بود ولي [بيشترشان ايمان آورند] نبودند (۱۲۱) و در حقيقت پروردگار تو همان شكست ناپذير مهربان است (۱۲۲) عاديان پيامبران
[خدا] را تكذيب كردند (۱۲۳) آنگاه كه برادرشان هود به آنان گفت آيا پروا نداريد (۱۲۴) من براي شما فرستاده‌اي در خور اعتماد (۱۲۵) از خدا پروا كنيد و فرمانم
بريد (۱۲۶) و بر اين [رسالت] اجري از شما طلب نمي‌كنم اجر من جز برعهده پروردگار جهانيان نيست (۱۲۷) آيا بر هر تپه‌اي بنايي مي‌سازيد كه [در آن] دست به بيهوده‌كاري
زنيد (۱۲۸) و كاخهاي استواري گريد به اميد آنكه جاودانه بمانيد (۱۲۹) و چون حمله‌وري شويد [چون] زورگويان حمله‌وري شويد (۱۳۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَالَ نُوحٌ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بَاعَثَ نَبِيًّا يُقَالُ لَهُ هُودٌ وَإِنَّهُ يَدْعُو قَوْمَهُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَيُكَذِّبُونَهُ وَإِنَّ
اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ مُهْلِكُهُم بِالرَّيْحِ فَمَنْ أَدْرَكَهُ مِنْكُمْ فَلْيُؤْمِنْ بِهِ وَلْيَتَّبِعْهُ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يُنَجِّيهِ مِنْ عَذَابِ الرِّيحِ وَأَمَرَ نُوحٌ ابْنَهُ
سَامَ أَنْ يَتَعَاهدَ هَذِهِ الْوَصِيَّةَ عِنْدَ رَأْسِ كُلِّ سَنَةٍ وَيَكُونَ يَوْمَ عِيدِهِمْ فَيَتَعَاهدُونَ فِيهِ بَعَثَ هُودٌ وَزَمَانَهُ الَّذِي يَخْرُجُ فِيهِ فَلَمَّا بَعَثَ
اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى هُودًا نَظَرُوا فِيْمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَالْإِيمَانِ وَمِيرَاثِ الْعِلْمِ وَالْإِسْمِ الْأَكْبَرِ وَأَثَارِ عِلْمِ التَّوْبَةِ فَوَجَدُوا هُودًا نَبِيًّا وَقَدْ
بَشَّرَهُمْ بِهِ أَبُوهُمْ نُوحٌ فَأَمَّنُوا بِهِ وَصَدَّقُوهُ وَاتَّبَعُوهُ فَنَجَّوْا مِنْ عَذَابِ الرِّيحِ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَإِلَى عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا وَقَوْلُهُ كَذَّبَتْ**
عَادُ الْمُرْسَلِينَ إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ كمال الدين / ۲۱۶، ح ۲.

امام باقر عليه السلام فرمودند:.... و نوح گفت: خدای تعالی پیامبری را برانگیزد که به او هود می‌گویند و او قومش را به خدای
تعالی می‌خواند، اما آنها او را تکذیب می‌کنند و خداوند آنها را به واسطه باد نابود می‌سازد، پس هر کدام از شما که او را درک
کند باید به او ایمان آورد و از او پیروی کند که خدای تعالی او را از عذاب باد نجات دهد، و نوح به پسرش سام فرمان داد که در
ابتدای هر سال با این وصیت تعاهد کند و آن روز برای ایشان عید باشد و بعثت هود و زمان ظهور او را در نظر داشته باشند. و
چون خدای تعالی هود را برانگیخت، در علم و ایمان و میراث علم و اسم اکبر و آثار علم نبوتی که نزد آنها بود نگرستند و هود را
پیامبر یافتند و پدرشان نوح به او بشارت داده بود، پس به او ایمان آوردند و تصدیقش کردند و از او پیروی نمودند و از عذاب باد
نجات یافتند و این همان سخن خدای تعالی است که فرمود: **وَإِلَى عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا** و این سخن او: **كَذَّبَتْ عَادُ الْمُرْسَلِينَ إِذْ قَالَ لَهُمُ**
أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَأَمَّا قَوْلُهُ: **بِكُلِّ رِيعٍ** قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَعْنِي بِكُلِّ طَرِيقٍ آيَةً وَالْآيَةُ عَلَى اللَّهِ **تَعْبَثُونَ** تفسیر القتی ۲ / ۱۲۵.

امام باقر عليه السلام در مورد عبارت **بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً** می‌فرمایند: یعنی در هر راهی نشانه ایست و منظور از نشانه علی علیه
السلام می‌باشد که **تَعْبَثُونَ**

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (۱۳۱) وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ (۱۳۲) أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ (۱۳۳) وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (۱۳۴) إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (۱۳۵) قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَضْتَ أَمْ لَمْ تُكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ (۱۳۶) إِنَّ هَذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ (۱۳۷) وَمَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ (۱۳۸) فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكَنَا هُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (۱۳۹) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۱۴۰)

پس از خدا پروا دارید و فرمانم ببرید (۱۳۱) و از آن کس که شمارا به آن چه می دانید مدد کرد پروا دارید (۱۳۲) شمارا به [دادن] دامها و پسران مدد کرد (۱۳۳) و به [دادن] باغها و چشمه ساران (۱۳۴) من از عذاب روزی هولناک بر شما می ترسم (۱۳۵) گفتند خواه اندر زده می خواه از اندر زدهندگان نباشی برای مایکسان است (۱۳۶) این جز شیوه پیشینیان نیست (۱۳۷) و ما عذاب نخواهیم شد (۱۳۸) پس تکذیبش کردند و هلاکشان کردیم قطعاً در این [ماجرای درس] عبرتی بود ولی [بیشترشان ایمان آورند] نبودند (۱۳۹) و در حقیقت پروردگار تو همان شکست ناپذیر مهربان است (۱۴۰)

كَذَّبْتَ ثُمُودَ الْمُرْسَلِينَ (۱۴۱) إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلا تَتَّقُونَ (۱۴۲) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (۱۴۳) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (۱۴۴) وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۴۵) أَتُرْكُونَ فِي مَا هَاهُنَا آمِنِينَ (۱۴۶) فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (۱۴۷) وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ (۱۴۸) وَتَنَحُّونَ مِنَ الْجِبَالِ يُؤْتَا فَارِهِينَ (۱۴۹) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (۱۵۰)

ثمودیان پیامبران [خدا] را تکذیب کردند (۱۴۱) آنگاه که برادرشان صالح به آنان گفت آیا پروا ندارید (۱۴۲) من برای شما فرستاده ای در خور اعتمادم (۱۴۳) از خدا پروا کنید و فرمانم ببرید (۱۴۴) و بر این [رسالت] اجری از شما طلب نمی کنم اجر من جز بر عهد پروردگار جهانیان نیست (۱۴۵) آیا شمارا در آن چه اینجا دارید آسوده رهای کنند (۱۴۶) در باغها و در کنار چشمه ساران (۱۴۷) و کشتزارها و خرما بنانی که شکوفه هایشان لطیف است (۱۴۸) و هنر مندانه برای خود از کوهها خانه هایی می تراشید (۱۴۹) از خدا پروا کنید و فرمانم ببرید (۱۵۰)

وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ (۱۵۱) الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُضِلُّونَ (۱۵۲) قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ (۱۵۳) مَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا فَأَبِيتَ بِآيَةٍ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (۱۵۴) قَالَ هَذِهِ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَعْلُومٍ (۱۵۵) وَلَا تَمْسُوهَا إِسْوَاءً فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ (۱۵۶) فَعَقَرُوهَا فَاصْبَحُوا نَادِمِينَ (۱۵۷) فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (۱۵۸) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۱۵۹) كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ (۱۶۰)

و فرمان افراطگران را پیروی مکنید (۱۵۱) آنان که در زمین فساد می کنند و اصلاح نمی کنند (۱۵۲) گفتند قطعات او از افسون شدگانی (۱۵۳) تو جز بشری مانند ما نیستی اگر راست می گویی معجزه ای بیاور (۱۵۴) گفت این ماده شتری است که نوبتی از آب اوراست و روزی معین نوبت آب شماست (۱۵۵) و به آن گزندی مرسانید که عذاب روزی هولناک شمار افرومی گیرد (۱۵۶) پس آن را پی کردند و پشیمان گشتند (۱۵۷) آنگاه آنان را عذاب فرو گرفت قطعا در این [ماجرای] عبرتی است و لی بیشترشان ایمان آورند نبودند (۱۵۸) و در حقیقت پروردگار تو همان شکست ناپذیر مهربان است (۱۵۹) قوم لوط فرستادگان را تکذیب کردند (۱۶۰)

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا يَجْمَعُ النَّاسَ الرِّضَا وَ السَّخَطُ وَ إِنَّمَا عَقَرَ نَاقَةَ ثُمُودَ رَجُلٌ وَاحِدٌ فَعَمَّهُمُ اللَّهُ بِالْعَذَابِ لَمَّا عَمَّوهُ بِالرِّضَا قَالَ سُبْحَانَهُ فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ فَمَا كَانَ إِلَّا أَنْ حَارَتْ أَرْضُهُمْ بِالْحَسْفَةِ خُورَ السَّكَّةِ الْمُحْمَاةِ فِي الْأَرْضِ الْخَوَارَةِ أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ سَلَكَ الطَّرِيقَ. النهج/ ۳۱۹، الخطبة ۲۰۱.

امیر المومنین رمودند:... ای مردم، رضاء و خشنودی و خشم مردم را گرد می آورد و ناقة ثمود را یک مرد پی کرد و کشت، پس خداوند همه آنها را عذاب نمود به جهت آن که به کشتن ناقة راضی بودند، و خداوند سبحان عَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ پس عذاب آنها چنین بود که زمین آنها را بر اثر فرو رفتن صدا کرد مانند صدا کردن آهن شخم زنی داغ شده در زمین هموار. ای مردم، هر که راه راست را بپیماید به آبادی میرسد.

الشعراء ۱۷۰-۱۶۱

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطُ أَلَا تَتَّقُونَ (۱۶۱) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (۱۶۲) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (۱۶۳) وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالِينَ (۱۶۴) أَتَأْتُونَ الذِّكْرَانَ مِنَ الْعَالِينَ (۱۶۵) وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ (۱۶۶) قَالُوا لَنْ لَمْ تَنْتَه يَالُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْخُرْجِينَ (۱۶۷) قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ (۱۶۸) رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ (۱۶۹) فَتَجَنَّبَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ (۱۷۰)

آنگاه برادرشان لوط به آنان گفت آیا پروا ندارید (۱۶۱) من برای شما فرستاده ای در خور اعتماد (۱۶۲) از خدا پروا دارید و فرمانم برید (۱۶۳) و بر این [رسالت] اجرای شما طلب نمی کنم اجر من جز بر عهده پروردگار جهانیان نیست (۱۶۴) آیا از میان مردم جهان با مردها درمی آمیزید (۱۶۵) و آن چه را پروردگارتان از همسرانتان برای شما آفرید وای گذارید [نه] بلکه شما مردی تجاوزکارید (۱۶۶) گفتند ای لوط اگر دست بر نداری قطعا از اخراج شدگان خواهی بود (۱۶۷) گفت به راستی من دشمن کردار شمایم (۱۶۸) پروردگار مرا و کسان مرا از آن چه انجام می دهند راهی بخش (۱۶۹) پس او و کسانش راهمی رهانیدیم (۱۷۰)

الشعراء ۱۸۰-۱۷۱

إِلَّا عَجُوزًا فِي الْعَابِرِينَ (۱۷۱) ثُمَّ دَمَرْنَا الْآخَرِينَ (۱۷۲) وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ (۱۷۳) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (۱۷۴) وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۱۷۵) كَذَّبَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ (۱۷۶) إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ (۱۷۷) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (۱۷۸) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (۱۷۹) وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالِينَ (۱۸۰)

جز پیر زنی که از باقی ماندگان [در خاکستر آتش] بود (۱۷۱) سپس دیگران را سخت هلاک کردیم (۱۷۲) و بر سر آنان بارانی از آتش گوگرد فرو ریختیم و چه بد بود باران بيم داده شدگان (۱۷۳) قطعا در این [عقوبت] عبرتی است ولی [بیشترشان ایمان آورند] نبودند (۱۷۴) و در حقیقت پروردگار تو همان شکست ناپذیر مهربان است (۱۷۵) اصحاب ای که فرستادگان را تکذیب کردند (۱۷۶) آنگاه که شعیب به آنان گفت آیا پروا ندارید (۱۷۷) من برای شما فرستاده‌ای در خور اعتماد (۱۷۸) از خدا پروا دارید و فرمانم برید (۱۷۹) و بر این [رسالت] اجرای از شما طلب نمی‌کنم اجر من جز بر عهد پروردگار جهانیان نیست (۱۸۰)

الشعراء ۱۹۰-۱۸۱

أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْخَسِرِينَ (۱۸۱) وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ (۱۸۲) وَلَا تَجَسَّوْا النَّاسَ أَشْيَاءَ هُمْ وَلَا تَعْتَوُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ (۱۸۳) وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْأُولَى (۱۸۴) قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ (۱۸۵) وَمَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَإِنْ نَطْنُكَ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ (۱۸۶) فَاسْقِطْ عَلَيْنَا كِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (۱۸۷) قَالَ رَبِّي أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ (۱۸۸) فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابٌ يَوْمَ الظُّلَّةِ إِنَّهُ كَانَ عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ (۱۸۹) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِينَ (۱۹۰)

پیمان‌ه را تمام دهید و از کفر فروشان مباشید (۱۸۱) و با ترازوی درست بسنجید (۱۸۲) و از ارزش اموال مردم مکاهید و در زمین سربه‌فساد بر مدارید (۱۸۳) و از آن کس که شما و خلق [نبوه] گذشته را آفرید است پروا کنید (۱۸۴) گفتند تو واقعا از افسون شدگانی (۱۸۵) و تو جز بشری مانند ما [بیش] نیستی و قطعا تو را از دروغگویان می‌دانیم (۱۸۶) پس اگر از راست‌گویانی پاره‌ای از آسمان بر [سر] ما بیفتد (۱۸۷) [شعیب] گفت پروردگارم به آن چه می‌کید دان تا راست (۱۸۸) پس او را تکذیب کردند و عذاب روز ابر [آتشبار] آنان را فرو گرفت به راستی آن عذاب روزی هولناک بود (۱۸۹) قطعا در این [عقوبت درس] عبرتی است ولی [بیشترشان ایمان آورند] نبودند (۱۹۰)

علي بن ابراهيم: **وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْأُولَى** قال: **الْخَلْقُ الْأَوَّلِينَ**. تفسير القمي ۲/ ۱۲۳.

علی بن ابراهیم در مورد آیه **وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْأُولَى** می‌گوید که منظور انسان‌های اولیه است.

الشعراء ۱۹۱-۲۰۰

وَإِنَّ رَبَّكَ لَھُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۱۹۱) وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۹۲) نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ (۱۹۳) عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ (۱۹۴) بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ (۱۹۵) وَإِنَّهُ لَفِي زُبْرِ الْأَوَّلِينَ (۱۹۶) أَوْلَمَ يَكُنْ لَهُمْ آيَةٌ أَنْ يَعْلَمَهُ عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ (۱۹۷) وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَى بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ (۱۹۸) فَقَرَأَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُّؤْمِنِينَ (۱۹۹) كَذَلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ (۲۰۰)

و در حقیقت پروردگار تو همان شکست ناپذیر مهربان است (۱۹۱) و راستی که این [قرآن] وحی پروردگار جهانیان است (۱۹۲) روح الامین آن را بر دلت نازل کرد (۱۹۳) تا از [جمله] هشدار دهندگان باشی (۱۹۴) به زبان عربی روشن (۱۹۵) و [وصف] آن در کتابهای پیشینان آمده است (۱۹۶) آیا برای آنان این خود دلیلی روشن نیست که علمای بنی اسرائیل از آن اطلاع دارند (۱۹۷) و اگر آن را بر برخی از غیر عرب زبانان نازل می‌کردیم (۱۹۸) و پیامبر آن را بر ایشان می‌خواند به آن ایمان نمی‌آوردند (۱۹۹) این گونه در دلهای گناهکاران [انکار را] راه می‌دهیم (۲۰۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ إِلَى قَوْلِهِ مِنَ الْمُنْذِرِينَ** قَالَ الْوَلَايَةُ الَّتِي نَزَلَتْ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَوْمَ الْغَدِيرِ. تفسير القمي ۲/ ۱۲۴.

امام باقر عليه السلام در مورد آیه **وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ** نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ فرمودند : منظور از آن ولایتی است که در روز غدیر در باره امیرالمؤمنین نازل شده است.

عَنْ سَالِمِ الْحَتَّاطِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى **نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ** قَالَ هِيَ الْوَلَايَةُ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام. الكافي ۱/ ۴۱۲، ح ۱.

سالم الحطاط روایت می کند که به امام باقر علیه السلام گفتم: مرا از این سخن خداوند نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ باخبر ساز. ایشان فرمودند: منظور از این آیه، ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام است.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ: مَا أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى كِتَابًا وَلَا وَحْيًا إِلَّا بِالْعَرَبِيَّةِ فَكَانَ يَقَعُ فِي مَسَامِعِ الْأَنْبِيَاءِ عليهم السلام بِالسَّنَةِ قَوْمُهُمْ وَكَانَ يَقَعُ فِي مَسَامِعِ نَبِيِّنَا بِالْعَرَبِيَّةِ فَإِذَا كَلَّمَ بِهِ قَوْمَهُ كَلَّمَهُمُ بِالْعَرَبِيَّةِ فَيَقَعُ فِي مَسَامِعِهِمْ بِلِسَانِهِمْ وَكَانَ أَحَدُنَا لَا يُخَاطَبُ رَسُولَ اللَّهِ بِأَيِّ لِسَانٍ خَاطَبَهُ إِلَّا وَقَعَ فِي مَسَامِعِهِ بِالْعَرَبِيَّةِ كُلِّ ذَلِكَ يُتْرَجَمُ جَبْرُئِيلُ عليه السلام عَنْهُ تَشْرِيفًا مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ. صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ. العلل/ ۱۲۶، ح ۸.

حضرت جعفر بن محمد علیهما السلام از پدر بزرگوارش علیه السلام نقل کردند که فرمودند: هیچ کتابی و هیچ وحی از جانب خداوند تبارک و تعالی نازل نشد، مگر آن که به زبان عربی می باشد وحی در گوش انبیاء علیهم السلام به زبان قومشان واقع می شد و در گوش پیامبر صلی الله علیه و آله به زبان عربی و وقتی آن حضرت با قوم خویش تکلم می نمود، به زبان عربی سخن می فرمود پس در گوش ایشان تکلم به زبان خودشان واقع می شد. و بسا افراد با رسول خدا به هر زبانی که تکلم و خطاب می کردند در گوش آن جناب به زبان عربی واقع می شد و جهتش این بود که جبرئیل علیه السلام سخن گوینده را به زبان عربی ترجمه می کرد و در سمع مبارک رسول خدا صلی الله علیه و آله قرار می داد و این تشریفی بود از ناحیه خدای عز و جل نسبت به وجود مبارک رسول خدا صلی الله علیه و آله.

عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَخْبِرْنِي عَنِ الْوَلَايَةِ أُنْزِلَ بِهَا جَبْرُئِيلُ مِنْ عِنْدِ رَبِّ الْعَالَمِينَ يَوْمَ الْغَدِيرِ فَقَالَ **نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ وَإِنَّهُ لَفِي زُبْرِ الْأَوَّلِينَ** قَالَ هِيَ الْوَلَايَةُ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ. عليه السلام البصائر/ ۹۳، ح ۶.

ابو محمد روایت می کند که از امام باقر علیه السلام در مورد آیه **نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ وَإِنَّهُ لَفِي زُبْرِ الْأَوَّلِينَ** پرسیدم، ایشان جواب دادند: آن ولایت علی بن ابی طالب علیه السلام است.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فَضِيلٍ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام، قَالَ: :: وَلَايَةُ عَلِيٍّ مَكْتُوبَةٌ فِي جَمِيعِ صُحُفِ الْأَنْبِيَاءِ، وَلَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ رَسُولًا إِلَّا بِبُيُوتِهِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، وَوَصِيَّةُ الْكَافِي ۱/ ۴۳۷، ح ۶

از محمد بن فضیل، از امام علی علیه السلام روایت می کند: ولایت علی علیه السلام در تمامی صحیفه های پیامبران یاد شده است، و خداوند هیچ پیامبری را مبعوث نکرده مگر با نبوت محمد صلی الله علیه و آله و سلم و ولایت وصی او علی بن ابی طالب علیه السلام.

علی بن ابراهیم: قَوْلُهُ **وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَى بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ** قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام لَوْ نَزَّلَ الْقُرْآنُ عَلَى الْعَجَمِ مَا آمَنَتْ بِهِ الْعَرَبُ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَى الْعَرَبِ فَأَمَنَتْ بِهِ الْعَجَمُ فَهَذِهِ فَضِيلَةُ الْعَجَمِ. تفسیر القتی ۲/ ۱۴۴.

علی بن ابراهیم از امام صادق علیه السلام نقل می کند: وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَى بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ اگر قرآن بر غیر عرب ها نازل می شد، عرب ها بدان ایمان نمی آوردند. اما بر عرب نازل شد و عجم بدان ایمان آورد و این فضیلتی است برای غیر عرب ها نسبت به عرب ها.

لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ حَتَّى يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ (۲۰۱) فَيَأْتِيهِمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (۲۰۲) فَيَقُولُوا هَلْ نَحْنُ مُنْظَرُونَ (۲۰۳) أَفَعِزَابُنَا لَيْسَتْ جُلُودًا (۲۰۴) أَفَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ (۲۰۵) ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ (۲۰۶) مَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَمْتَنِعُونَ (۲۰۷) وَمَا أَهْلَكَنَا مِنْ قَبْلِهِ إِلَّا لَهَا مُنْذِرُونَ (۲۰۸) ذِكْرَى وَمَا كُنَّا ظَالِمِينَ (۲۰۹) وَمَا تَنْزَلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ (۲۱۰)

که به آن نگرند تا عذاب پردرد را ببینند (۲۰۱) که به طور ناگهانی در حالی که بی خبرند بدیشان برسد (۲۰۲) و بگویند آیا مهلت خواهیم یافت (۲۰۳) پس آیا عذاب ما را به شتاب می خواهند (۲۰۴) مگر نمی دانی که اگر سالها آنان را بر خوردار کنیم (۲۰۵) و آنگاه آن چه که بدانیم داده می شوند بدیشان برسد (۲۰۶) آن چه از آن برخوردار می شدند به کارشان نمی آید و عذاب را از آنان دفع نمی کند (۲۰۷) و هیچ شهری را هلاک نکردیم مگر آنکه برای آن هشدار دهنده گانی بود (۲۰۸) تا آنان را تذکر دهند و ما مستکار نبوده ایم (۲۰۹) و شیطانها آن را فرود نیآورده اند (۲۱۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي مَنَامِهِ بَنِي أُمَيَّةَ يَصْعَدُونَ عَلَى مِنْبَرِهِ مِنْ بَعْدِهِ وَ يُضِلُّونَ النَّاسَ عَنِ الصِّرَاطِ الْقَهْقَرَى فَأَصْبَحَ كَثِيبًا حَزِينًا قَالَ فَهَبَطَ عَلَيْهِ جَبْرَائِيلُ عليه السلام فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لِي أَرَاكَ كَثِيبًا حَزِينًا قَالَ يَا جَبْرَائِيلُ إِنِّي رَأَيْتُ بَنِي أُمَيَّةَ فِي لَيْلَتِي هَذِهِ يَصْعَدُونَ مِنْبَرِي مِنْ بَعْدِي وَ يُضِلُّونَ النَّاسَ عَنِ الصِّرَاطِ الْقَهْقَرَى فَقَالَ وَ الَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ نَبِيًّا إِنَّ هَذَا شَيْءٌ مَا أَظْلَعْتُ عَلَيْهِ فَعَرَجَ إِلَى السَّمَاءِ فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ نَزَلَ عَلَيْهِ بِأَيِّ مِنَ الْقُرْآنِ يُؤْنِسُهُ بِهَا قَالَ **أَفَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ مَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَمْتَنِعُونَ وَ أَنْزَلَ عَلَيْهِ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَ مَا أَذْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ جَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَيْلَةَ الْقَدْرِ لِتَنْبِئَهُ صلى الله عليه وآله خَيْرًا مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ مُلْكُ بَنِي أُمَيَّةَ**. الكافي ۴/ ۱۵۹، ح ۱۰.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در خواب دید که بنی امیه بعد از ایشان از منبرشان بالا می روند و مردم را به راه گذشتگان می کشانند، و بدین خاطر، آزرده خاطر و اندوهگین شد؟ وقتی جبرئیل فرود آمد، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از او پرسید: ای جبرئیل! من دیشب بنی امیه را دیدم که از منبرم بالا می روند و مردم را به قهقهه می

كشاندند! او گفت: قسم به ذاتی كه تورا به حق مبعوث كرد، من از این موضوع بی خبرم. سپس به آسمان رفت و طولی نپایید كه این آیات را بر پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم نازل كرد تا با آن ایشان را تسلی دهد: أَفَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ مَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يُمَتَّعُونَ و هم چنین این آیات را بر او نازل كرد: إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ و خداوند شب قدر را برای پیامبرش صلی الله علیه و آله وسلم بهتر از هزار ماه حكومت بنی امیه قرار داد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَفَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ قَالَ خُرُوجُ الْقَائِمِ عليه السلام مَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يُمَتَّعُونَ قَالَ هُمْ بَنُو أُمِّيَّةَ الَّذِينَ مُتَّعُوا فِي دُنْيَاهُمْ. تأويل الآيات ۱/ ۳۹۲، ح ۱۸.

امام جعفر صادق علیه السلام در مورد آیه أَفَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ فرمودند كه منظور از آن خروج قائم عجل الله تعالى فرجه الشريف است و مراد از عبارت مَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يُمَتَّعُونَ نیز بنی امیه هستند، كه در دنیایشان بهره مند بودند.

وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ (۲۱۱) إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمْعَزُولُونَ (۲۱۲) فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُكُونَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ (۲۱۳) وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ (۲۱۴) وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِإِنِّ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (۲۱۵) فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ (۲۱۶) وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ (۲۱۷) الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ (۲۱۸) وَتَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ (۲۱۹) إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (۲۲۰)

و آنان را نسزد و نمی توانند [وحی کنند] (۲۱۱) در حقیقت آنها از شنیدن معزول [و محروم] اند (۲۱۲) پس با خدا خدای دیگر بخوان كه از عذاب شدگان خواهی شد (۲۱۳) و خویشان نزدیك را هشدار ده (۲۱۴) و برای آن مؤمنانی كه تورا پیروی کرده اند بال خود را فرو گستر (۲۱۵) و اگر تورا نافرمانی كردند بگو من از آنچه می كنید بیزارم [و بر [خدای] عزیز مهربان توكل كن (۲۱۷) آن كس كه چون [به نماز] بری خیزی تورا می بیند (۲۱۸) و حركت تورا در میان سجد كنندگان می نگیرد (۲۱۹) او همان شنوای داناست (۲۲۰)

علي بن ابراهيم : و قَوْلُهُ **وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ** قَالَ نَزَلَتْ وَ رَهْطَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ. قَالَ نَزَلَتْ بِمَكَّةَ فَجَمَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَنِي هَاشِمٍ وَ هُمْ أَرْبَعُونَ رَجُلًا كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ يَأْكُلُ الْجَدْعَ وَ يَشْرَبُ الْقِرْبَةَ فَاتَّخَذَ لَهُمْ طَعَامًا يَسِيرًا وَ أَكَلُوا حَتَّى سَبِعُوا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ يَكُونُ وَصِيَّي وَ زِيرِي وَ خَلِيفَتِي فَقَالَ لَهُمْ أَبُو لَهُبٍ جَزْمًا سَحَرَكُمُ مُحَمَّدٌ ﷺ فَتَفَرَّقُوا، فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الثَّانِي أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَفَعَلَ بِهِمْ مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ سَقَاهُم اللَّبَنَ حَتَّى رَوُوا فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : أَيُّكُمْ يَكُونُ وَصِيَّي وَ زِيرِي وَ خَلِيفَتِي فَقَالَ أَبُو لَهُبٍ جَزْمًا سَحَرَكُمُ مُحَمَّدٌ ﷺ فَتَفَرَّقُوا، فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الثَّالِثُ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَفَعَلَ لَهُمْ مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ سَقَاهُم اللَّبَنَ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : أَيُّكُمْ يَكُونُ وَصِيَّي وَ زِيرِي وَ يُنْجِزُ عِدَاتِي وَ يَقْضِي دِينِي فَقَامَ عَلِيٌّ عليه السلام وَ كَانَ أَصْغَرَهُمْ سِنًا وَ أَحْمَشَهُمْ سَاقًا وَ أَقْلَهُمْ مَالًا فَقَالَ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : أَنْتَ هُوَ. تفسير القمي ۲/ ۱۴۴.

علی بن ابراهیم در مورد این آیه و **أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ** می گوید: آیه و رهطک منهم المخلصین در مکه نازل شد، و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بنی هاشم را جمع نمود، و آنها چهل مرد بودند و هر کدامشان توانایی داشتند که یک گوسفند جوان و یک مشک آب بخورند، اما رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم غذایی اندک برایشان فراهم آورد و آنها از آن خوردند و سیر گشتند. سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم گفت: چه کسی وصی و وزیر و جانشین من می گردد؟ پس ابو لهب با تاکید گفت: محمد شما را جادو کرده است. در روز دوم، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم دستور داد که به مانند دیروز شیر و غذایی فراهم گردد و آن گاه به آنان شیر نوشاند تا این که سیر گشتند و سپس به آنها فرمود: کدام یک از شما وصی و وزیر و جانشین من می گردد؟ باز ابو لهب با تاکید گفت که محمد شما را جادو کرده و همگی پراکنده شدند. در روز سوم، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم دستور داد که به مانند دو روز قبل عمل شود و سپس به آنان شیر نوشاند و گفت: کدام یک از شما وصی و وزیر می گردد و وعده های مرا به انجام می رساند و دینم را ادا می کند. سپس علی علیه السلام که سن و سال و دارایی اش از همه کمتر بود و ساق های پاهایش از همه آنها نازک تر بود، به پا خواست و گفت: من، ای رسول خدا سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: تو همان فرد هستی.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ **وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ** وَ رَهْطَكَ الْمُخْلِصِينَ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَ هُمْ إِذْ ذَاكَ أَرْبَعُونَ رَجُلًا يَزِيدُونَ رَجُلًا أَوْ يَنْقُصُونَ رَجُلًا فَقَالَ أَيُّكُمْ يَكُونُ أَخِي وَ وَصِيِّ وَ وَارِثِي وَ وَزِيرِي وَ خَلِيفَتِي فِيكُمْ بَعْدِي فَعَرَضَ عَلَيْهِمْ ذَلِكَ رَجُلًا رَجُلًا كُلُّهُمْ يَأْتِي ذَلِكَ حَتَّى أَتَى عَلِيٌّ فَقُلْتُ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ هَذَا أَخِي وَ وَارِثِي وَ وَصِيِّ وَ وَزِيرِي وَ خَلِيفَتِي فِيكُمْ بَعْدِي فَقَامَ الْقَوْمُ يَضْحَكُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ وَ يَقُولُونَ لِأَبِي طَالِبٍ قَدْ أَمَرَكَ أَنْ تَسْمَعَ وَ تُطِيعَ لِهَذَا الْغُلَامِ. العلل/ ۱۷۰، ح ۴.

علی بن ابی طالب علیه السلام فرمودند: هنگامی که آیه و **أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ** و رهطک المخلصین نازل شد، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرزندان عبد المطلب را که در آن زمان حدود چهل مرد یا یک نفر کمتر یا بیشتر بودند، فراخواند. سپس فرمود: کدام یک از شما برادر و وارث و وزیر و وصی و جانشین من بعد از من می شوید؟ سپس این پیشنهاد را به یک یک آنان عرضه کرد، اما همگی از پذیرش آن اجتناب ورزیدند، تا این که به علی علیه السلام رسید و فرمود: ای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم! من قبول می کنم، سپس پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم گفت: ای فرزندان عبدالمطلب! این برادر پس از من و وارث و وزیر و جانشین من در میان شما خواهد بود. سپس آنها در حالی که به هم نگاه می کردند و می خندیدند به ابو طالب گفتند: به تو فرمان داد که به این بچه گوش بدهی و از او فرمان ببری.

عَنِ الرَّضَا عليه السلام فَقَالَتِ الْعُلَمَاءُ فَأَخْبَرْنَا هَلْ فَسَّرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْإِصْطِفَاءَ فِي الْكِتَابِ فَقَالَ الرَّضَا عليه السلام فَسَّرَ الْإِصْطِفَاءَ فِي الظَّاهِرِ سِوَى الْبَاطِنِ فِي اثْنَيْ عَشَرَ مَوْطِنًا وَ مَوْضِعًا فَأَوَّلُ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ** وَ رَهْطَكَ الْمُخْلِصِينَ هَكَذَا فِي قِرَاءَةِ أَبِي بَنٍ كَعْبٍ وَ هِيَ ثَابِتَةٌ فِي مُصْحَفِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ وَ هَذِهِ مَثَلَةٌ رَفِيعَةٌ وَ فَضْلٌ عَظِيمٌ وَ شَرَفٌ عَالٍ حِينَ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِذَلِكَ الْأَلْ فَذَكَرَهُ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَهَذِهِ وَاحِدَةٌ العيون/ ۱/ ۱۸۱، ح ۱.

امام رضا عليه السلام فرمودند:.....علماء گفتند: بفرمایید آیا خداوند برگزیدن را در کتاب خویش تفسیر نموده است؟ حضرت فرمودند: برگزیدن را در ظاهر قرآن در دوازده موضع تفسیر فرموده است، و این غیر از مواردی است که در باطن و تأویل قرآن آمده است. مورد اول آیه شریفه: وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ [و رهطک المخلصین] این آیه در قراءت ابی بن کعب به این گونه بوده است و نیز در مصحف عبد الله بن مسعود نیز موجود بوده است، و این مقامی است رفیع و فضلی است عظیم و شرافتی است بلند مرتبه، آنگاه که خداوند عز و جل با این کلام آل را مورد نظر قرار داد و برای رسول خدا ذکر فرمود: این اول.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ رَهْطِكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ قَالَ عَلِيٌّ وَ حَمْزَةُ وَ جَعْفَرُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ آلُ مُحَمَّدٍ عليه السلام خَاصَّةً. تأویل الآيات ۱/ ۳۹۵، ح ۲۱.

امام باقر عليه السلام در مورد فرموده خدای متعال وَ رَهْطِكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ فرمودند: علی علیه السلام و حمزه و جعفر و حسن علیه السلام و حسین علیه السلام و آل محمد علیهم السلام بطور خاص است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: وَقَدْ أَمَرَ اللَّهُ تَعَالَى أَعَزَّ خَلْقِهِ وَ سَيِّدَ بَرِيَّتِهِ مُحَمَّدًا بِالتَّوَّاضُعِ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ التَّوَّاضُعُ مَزْرَعَةُ الْخُشُوعِ وَ الْخُضُوعِ وَ الْحُشْيَةِ وَ الْحَيَاءِ وَ إِنَّهُمْ لَا يَتَّبِعُونَ إِلَّا مِنْهَا وَ لَا يَسْلُمُ الشَّرْفُ النَّامُ الْحَقِيقِيُّ إِلَّا لِلْمُتَوَاضِعِ فِي ذَاتِ اللَّهِ تَعَالَى. مصباح الشريعة / ۷۶.

امام صادق عليه السلام فرمودند: خداوند تبارک و تعالی سرور کائنات، حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم را به تواضع امر کرده، می فرماید: وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ تواضع، مزرعه خشوع و خضوع و خشیت و حیاست و این صفات پرورش نیابند مگر از تواضع. و تواضع و شرافت، زمانی کمال یابد و سلامت بماند که انسان خود را در برابر حضرت حق ناچیز و خوار شمرد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ فِي التُّبُوَّةِ وَ تَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ قَالَ فِي أَصْلَابِ النَّبِيِّينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ. تفسیر القمي ۲/ ۱۲۵.

امام باقر عليه السلام فرمودند: منظور از الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ قیام و نمازگزاری آن حضرت در زمان نبوت است و وَ تَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ به سلاله انبیا اشاره دارد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ تَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ قَالَ فِي عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ. تأویل الآيات ۱/ ۳۹۶، ح ۲۳.

امام باقر عليه السلام در مورد آیه وَ تَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ می فرماید: منظور از ساجدان در این جا علی و فاطمه و حسن و حسین و اهل بیت صلوات الله علیهم اجمعین است

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام، قَالَ: كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ جَالِسًا بِالرَّحْبَةِ وَ النَّاسُ حَوْلَهُ مُجْتَمِعُونَ، فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، إِنَّكَ بِالْمَكَانِ الَّذِي أَنْزَلَكَ اللَّهُ بِهِ، وَ أَبُوكَ يُعَذِّبُ بِالنَّارِ! فَقَالَ لَهُ: مَهْ فَضَّ اللَّهُ فَالْكَ، وَ الَّذِي بَعَثَ مُحَمَّدًا بِالْحَقِّ نَبِيًّا، لَوْ شَفَعَ أَبِي فِي كُلِّ مُذْنِبٍ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ لَشَفَعَهُ اللَّهُ (تَعَالَى) فِيهِمْ، أَبِي يُعَذِّبُ بِالنَّارِ وَ ابْنُهُ قَسِيمُ النَّارِ! ثُمَّ قَالَ: وَ الَّذِي بَعَثَ مُحَمَّدًا بِالْحَقِّ نَبِيًّا، إِنَّ نُورَ أَبِي

طَالِبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لِيُظْفِي أَنْوَارَ الْخَلْقِ إِلَّا خَمْسَةً أَنْوَارٍ: نُورَ مُحَمَّدٍ ﷺ، وَنُورِي، وَنُورَ فَاطِمَةَ، وَنُورِي الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ وَمَنْ وَلَدَهُ مِنَ الْأَيْمَةِ، لِأَنَّ نُورَهُ مِنْ نُورِنَا الَّذِي خَلَقَهُ اللَّهُ (عَزَّ وَجَلَّ) مِنْ قَبْلِ خَلْقِ آدَمَ بِالْفَنِيِّ عَامٍ. أمالي الطوسي ۱/ ۳۱۱-۳۱۲، ج ۲/ ۳۱۲

امير المؤمنين عليه السلام فرمودند: روزی در سرایي وسيع نشسته بودم و مردم دور من جمع بودند. يکي از آنها نزد من آمد و گفت: ای اميرالمؤمنين! تو در جای گاهي هستی که خداوند تو را در آن قرار داده، حال آن که پدريت در آتش عذاب می شود. فرمود: ساکت شو، خداوند دهانت را ببندد، قسم به ذاتی که محمد صلی الله عليه و آله و سلم را به حق برگزید، اگر پدرم شفاعت هر گناه کاری را بر روی زمین بکند، خداوند شفاعتش را در مورد آنها قبول می کند. پدرم در آتش بسوزد حال آن که من خودم تقسیم کننده آتشم. سپس گفت: قسم به خدایي که محمد صلی الله عليه و آله و سلم را به حق برانگیخت، همانا نور ابوطالب در روز قیامت نور تمامی انسان ها را خاموش می گرداند جز پنج نور و آن انوار عبارتند از نور محمد صلی الله عليه و آله و سلم و نور من و نور فاطمه سلام الله عليها و نور حسن و نور حسين عليهما السلام و ديگر ائمه ای که بعد از آنها می آیند صلوات الله عليهم اجمعين، چرا که نور او از نور ما و از همان نوری است که خداوند دو هزار سال قبل از خلقت آدم آن را آفریده بود.

عَنِ الْإِمَامِ الْعَالِمِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ الْكَاطِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى خَلَقَ نُورَ مُحَمَّدٍ ﷺ مِنْ نُورِ اخْتِرَعَهُ مِنْ نُورِ عَظَمَتِهِ وَ جَلَالِهِ وَ هُوَ نُورٌ لَاهُوتِيَّتِهِ الَّذِي ابْتَدَأَ مِنْ لَوْهٍ أَيْ مِنْ إِلَهِيَّتِهِ مِنْ أَيْنِيَّتِهِ الَّذِي ابْتَدَأَ مِنْهُ وَ تَجَلَّى لِمُوسَى بْنِ عِمْرَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي طُورِ سَيْنَاءَ فَمَا اسْتَقَرَّ لَهُ وَ لَا طَاقَ مُوسَى لِرُؤْيِيَّتِهِ وَ لَا ثَبَتَ لَهُ حَتَّى خَرَّ صَاعِقًا مَغْشِيًّا عَلَيْهِ وَ كَانَ ذَلِكَ الثُّورُ مُحَمَّدًا ﷺ فَلَمَّا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَخْلُقَ مُحَمَّدًا مِنْهُ قَسَمَ ذَلِكَ الثُّورَ شَطْرَيْنِ فَخَلَقَ مِنَ الشَّطْرِ الْأَوَّلِ مُحَمَّدًا ﷺ وَ مِنَ الشَّطْرِ الْآخِرِ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ لَمْ يَخْلُقْ مِنْ ذَلِكَ الثُّورِ غَيْرَهُمَا خَلَقَهُمَا اللَّهُ بِيَدِهِ وَ نَفَخَ فِيهِمَا بِنَفْسِهِ مِنْ نَفْسِهِ لِنَفْسِهِ وَ صَوَّرَهُمَا عَلَى صُورَتِهِمَا وَ جَعَلَهُمَا أَمْنَاءَ لَهُ وَ شَهِدَاءَ عَلَى خَلْقِهِ وَ خُلَفَاءَ عَلَى خَلِيقَتِهِ وَ عَيْنًا لَهُ عَلَيْهِمَا وَ لِسَانًا لَهُ إِلَيْهِمَا قَدْ اسْتَوْدَعَ فِيهِمَا عِلْمَهُ وَ عَلَّمَهُمَا النِّبَانَ وَ اسْتَظْلَعَهُمَا عَلَى غَيْبِهِ وَ جَعَلَ أَحَدَهُمَا نَفْسَهُ وَ الْآخَرَ رُوحَهُ لَا يَقُومُ وَاحِدٌ بِغَيْرِ صَاحِبِهِ ظَاهِرُهُمَا بَشَرِيَّةٌ وَ بَاطِنُهُمَا لَاهُوتِيَّةٌ ظَهَرَ لِلْخَلْقِ عَلَى هَيَاكِلِ النَّاسُوتِيَّةِ حَتَّى يُطِيقُوا رُؤْيِيَّتَهُمَا وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى وَ لَكَبَسْنَا عَلَيْهِمَا مَا يَلْبَسُونَ فَهُمَا مَقَامُ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ حِجَابُ خَالِقِ الْخَلَائِقِ أَجْمَعِينَ بِهِمَا فَتَحَ اللَّهُ بَدَأَ الْخَلْقِ وَ بِهِمَا يَخْتِمُ الْمُلْكُ وَ الْمَقَادِيرَ ثُمَّ افْتَبَسَ مِنْ نُورِ مُحَمَّدٍ ﷺ وَ فَاطِمَةَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ كَمَا افْتَبَسَ نُورَهُ مِنْ نُورِهِ وَ افْتَبَسَ مِنْ نُورِ فَاطِمَةَ وَ عَلِيٍّ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ كَأَفْتَبَاسِ الْمَصَابِيحِ هُمْ خُلِقُوا مِنَ الْأَنْوَارِ وَ انْتَقَلُوا مِنْ ظَهَرٍ إِلَى ظَهَرٍ وَ صُلِبَ إِلَى صُلْبٍ وَ مِنْ رَحِمٍ إِلَى رَحِمٍ فِي الطَّبَقَةِ الْعُلْيَا مِنْ غَيْرِ نَجَاسَةٍ بَلْ ثَقُلًا بَعْدَ ثَقُلٍ لَا مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ وَ لَا مِنْ نُظْفَةٍ خَثِرَةٍ كَسَائِرِ خَلْقِهِ بَلْ أَنْوَارٌ انْتَقَلُوا مِنْ أَصْلَابِ الطَّاهِرِينَ إِلَى أَرْحَامِ الْمُطَهَّرَاتِ لِأَنَّهُمْ صَفْوَةُ الصَّفْوَةِ اصْطَفَاهُمْ لِنَفْسِهِ وَ جَعَلَهُمْ خُزَانَ عِلْمِهِ وَ بُلْغَاءَ عَنْهُ إِلَى خَلْقِهِ أَقَامَهُمْ مَقَامَ نَفْسِهِ لِأَنَّهُ لَا يَرَى وَ لَا يُدْرِكُ وَ لَا تُعْرَفُ كَيْفِيَّتُهُ وَ لَا إِنِّيَّتُهُ فَهَؤُلَاءِ النَّاطِقُونَ الْمُبَلَّغُونَ عَنْهُ الْمُتَصَرِّفُونَ فِي أَمْرِهِ وَ نَهْيِهِ فِيهِمْ يَظْهَرُ قُدْرَتُهُ وَ مِنْهُمْ تُرَى آيَاتُهُ وَ مُعْجَزَاتُهُ وَ بِهِمْ وَ مِنْهُمْ عَرَفَ عِبَادَهُ نَفْسَهُ وَ بِهِمْ يُطَاعُ أَمْرُهُ وَ لَوْلَاهُمْ مَا عُرِفَ اللَّهُ وَ لَا يُدْرَى كَيْفَ يُعْبَدُ الرَّحْمَنُ قَالَهُ يُجْرِي أَمْرُهُ كَيْفَ شَاءَ فِيمَا يَشَاءُ لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَ هُمْ يُسْأَلُونَ. تأويل الآيات ۱/ ۳۹۷-۳۹۹، ج ۲/ ۲۷.

امام موسى کاظم عليه السلام فرمودند: همانا خداوند تبارک و تعالی نور محمد صلی الله عليه و آله و سلم را از نوری آفرید که آن را از نور عظمت و جلال خود خلق کرده بود. همان نور لاهوتی که در کوه سیناء به موسی بن عمران علیه السلام تجلی کرد و او در برابر آن تاب نیاورد و نتوانست به آن بنگرد و در برابر آن دوام بیاورد تا این که بیهوش و بی حال به زمین افتاد. این همان نور

محمد صلی الله علیه و آله و سلم است. و هنگامی که خداوند اراده نمود که محمد صلی الله علیه و آله و سلم را از آن بیافریند، آن را به دو قسمت تقسیم نمود: سپس از قسمت اول، محمد صلی الله علیه و آله و سلم را ساخت و از قسمت دیگر، علی بن ابی طالب علیه السلام را آفرید، و از آن نور، انسان دیگری خلق نکرد و آن دو را با دستان خود بیافرید و از روح خود بر آنان دمید و آنان را برای خود به وجود آورد و به آنان شکل و صورت داد و امین خود و گواهان بر آفریدگان و جانشینان خود بر مخلوقاتش و چشمه (معرفت) خود برای انسان‌ها و زبان گویای خود برای صحبت با خلق قرار داد. علمش را در آن دو قرار داد و بیان بدانان آموخت و آنان را از غیب آگاهانید و یکی را نفس خود و دیگری را روح خود قرار داد، به نحوی که هیچ کدام بدون دیگری نمی توانست کاری انجام دهد. ظاهر آن دو، انسان گونه بود و باطنشان لاهوتی بود که برای انسان‌ها به اشکالی ناسوتی نمایان می شدند، تا این که بتوانند آن دو را ببینند، و منظور از این آیه قرآن نیز همین است: وَلَلْبَسْتَا عَلَيْهِمَا مَا يَلْبِسُونَ این دو، نشانه منزلت خداوند و حجاب آفریدگار تمامی مخلوقات هستند و خداوند آفرینش را با آن دو آغاز کرده و پادشاهی اش و قضایش را با آن دو به پایان می رساند. سپس از نور محمد صلی الله علیه و آله و سلم دخترش فاطمه سلام الله علیها را برگرفت، و همان طور که نور علی علیه السلام را از نور خود برگزید. سپس از نور این دو، حسن و حسین علیهما السلام را اقتباس نمود؛ همان طور که نور یک چراغ از دیگری گرفته می شود. آنها از نور آفریده شده اند و پشت به پشت و رحم به رحم در بالاترین درجه و به دور از نجاست، به یکدیگر منتقل می گردند و این نوع انتقال به مانند دیگر انسان‌ها بر اساس آب پست و نطفه کثیف نیست، بل که آنان نورهایی هستند که از پشت افراد پاک به رحم زنان مطهر منتقل می گردند؛ چون که آنها برگزیده برگزیدگانند و خداوند آنان را برای خود آفریده و آنان را خزانه داران علمش و رسولان خود به سوی بندگان قرار داده و آنان را در جای گاه خود گماشته است، چرا که او خود، دیده نمی شود و درک نمی گردد و کیفیت و هویتش به فهم نمی آید. پس اینان سخنگویان و رسولان او هستند و در امر و نهی او دخل و تصرف می کنند و خداوند قدرتش را با آنان نمایان می سازد و آیات و معجزاتش را به واسطه آنان جلوه گر می سازد و با آنان و از طریق آنها خود را به بندگان معرفی می کند. به واسطه آنان است که امرش مورد فرمانبرداری قرار می گیرد و اگر آنها نبودند، خدا شناخته نمی شد و مردم نمی دانستند که چگونه خدای رحمان را بندگی کنند. بنابراین خداوند فرمانش را هر طور که بخواهد و در هر چه بخواهد، اجرا می نماید: لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ.

هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَنْ نَزَّلُ الشَّيَاطِينُ (۲۲۱) تَنْزَلُ عَلَىٰ كُلِّ آفَاقٍ أَثِيمٍ (۲۲۲) يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثُرُهُمْ كَاذِبُونَ (۲۲۳) وَالشُّعْرَاءُ يَبْغُهُمُ الْعَاوُنَ (۲۲۴) أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ (۲۲۵) وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ (۲۲۶) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ (۲۲۷)

آيا شما را خبر دهم كه شياطين بر چه كسى فرود مى آيند (۲۲۱) بر هر دروغزن گناهكارى فرود مى آيند (۲۲۲) كه [دزدانه] گوش فرام دارند و بيشترشان دروغگويند (۲۲۳) و شاعران را گمراهان پيروي مى كنند (۲۲۴) آيا نديدى اى كه آنان در هر روايى سرگردانند (۲۲۵) و آنانند كه چيزهاى مى گويند كه انجام نمى دهند (۲۲۶) مگر كسانى كه ايمان آورده و كارهاى شايسته كرده و خدا را بسيار به ياد آورده و پس از آنكه مورد ستم قرار گرفته اند يارى خواسته اند و كسانى كه ستم كرده اند به زودى خواهند دانست به کدام بازگشتگاه بر خواهند گشت (۲۲۷)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ هَلْ أَنْبَيْتُكُمْ عَلَى مَنْ تَنْزِلُ الشَّيَاطِينُ تَنْزِلُ عَلَى كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ قَالَ هُمْ سَبْعَةُ الْمُغِيرَةِ وَ بُنَانٌ وَ صَائِدٌ وَ حَمْزَةُ بْنُ عُمَارَةَ الْبَرْبَرِيُّ وَ الْحَارِثُ الشَّامِيُّ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَارِثِ وَ أَبُو الْخَطَّابِ. الحصا ۲/ ۴۰۲، ح ۱۱۱.

امام جعفر صادق عليه السلام در مورد آيه هَلْ أَنْبَيْتُكُمْ عَلَى مَنْ تَنْزِلُ الشَّيَاطِينُ تَنْزِلُ عَلَى كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ فرمودند: اينان هفت نفرند: مغيره و بنان و صائد و حمزه بن عماره بربري و حارث شامى و عبدالله حارث و ابن خطاب.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ فِي النَّبَوَةِ وَ تَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ قَالَ فِي أَصْلَابِ النَّبِيِّينَ وَ الشُّعْرَاءِ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ قَالَ نَزَلَتْ فِي الَّذِينَ غَيَّرُوا دِينَ اللَّهِ بِأَرَائِهِمْ وَ خَالَفُوا أَمْرَ اللَّهِ هَلْ رَأَيْتُمْ شَاعِرًا قَطُّ تَبِعَهُ أَحَدٌ إِلَّا مَا عَنَى بِذَلِكَ الَّذِينَ وَضَعُوا دِينًا بِأَرَائِهِمْ فَيَتَّبِعُهُمُ النَّاسُ عَلَى ذَلِكَ وَ يُؤَكِّدُ ذَلِكَ قَوْلُهُ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ يَعْنِي يُنَاطِرُونَ بِالْأَبَاطِيلِ وَ يُجَادِلُونَ بِالْحُجَجِ الْمُضِلَّةِ وَ فِي كُلِّ مَذْهَبٍ يَذْهَبُونَ وَ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ قَالَ يَعِظُونَ النَّاسَ وَ لَا يَتَّعِظُونَ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لَا يَنْتَهُونَ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ لَا يَعْمَلُونَ وَ هُمُ الَّذِينَ غَضَبُوا آلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ. تفسير القمي ۲/ ۱۴۵.

امام باقر عليه السلام فرمودند: الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ در مورد نبوت وَ تَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ در اصلااب پيامبران وَ الشُّعْرَاءِ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ در مورد كسانى نازل شده است كه دين خداوند را با افكارشان تغيير دادند و از فرمان او سريپيچى نمودند. آيا تا به حال ديده ايد كه كسى از شاعري پيروي كند. همانا منظور از آن كسانى هستند كه با آراء خود دين جديدى وضع نمودند و مردم هم از آنان پيروي نمودند. و عبارت أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ تأكيد كننده اين تفسير است؛ يعنى كسانى كه با سخنان باطل و حجت هاى واهى و گمراه كننده به مناظره و محاذله بر مى خيزند و در هر طريقى وارد مى شوند، و وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ يعنى اين كه مردم را پند مى دهند، اما خود پند نمى گيرند و از كارهاى بد نهي مى كنند، اما خود از آن كناره گيري نمى كنند، و به كار نيك فرامى خوانند، اما خود آن را انجام نمى دهند. ايشان كسانى هستند كه خداوند متعال در مورد آنها فرموده است: وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ، ايشان كسانى هستند كه حق آل محمد صلوات الله عليهم اجمعين را غصب نموده اند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الشُّعْرَاءِ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ قَالَ هَلْ رَأَيْتَ شَاعِرًا يَتَّبِعُهُ أَحَدٌ إِلَّا مَا هُمْ قَوْمٌ تَفَقَّهُوا لِعَبْرِ الدِّينِ فَضَلُّوا وَ أَضَلُّوا. الكافي ۱/ ۲۵۳، ح ۹.

امام باقر عليه السلام در مورد آيه وَ الشُّعْرَاءِ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ فرمودند: آيا شاعري ديده است كه كسى از او پيروي كند، منظور از اين آيه افرادى هستند كه براى غير دين به كسب دانش پرداختند و هم خود گمراه شدند و هم ديگران را گمراه كردند.

عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا مَعْشَرَ الشَّيْعَةِ عَلِّمُوا أَوْلَادَكُمْ شِعْرَ الْعَبْدِيِّ فَإِنَّهُ عَلَى دِينِ اللَّهِ. رجال الكشي/ ۴۰۱، ح ۷۴۸.

سماعه از امام صادق عليه السلام روايت ميكند كه فرمودند: اي شيعيان بفرزندتان اشعار عبيد را بيا موزيد كه او بر دين خدا بوده.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ فَقَالَ مَنْ رَأَيْتُمْ مِنَ الشُّعْرِ يُتَّبَعُ إِنَّمَا عَنَى هَؤُلَاءِ الْفُقَهَاءَ الَّذِينَ يُشْعِرُونَ قُلُوبَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ فَهُمْ الشُّعْرَاءُ الَّذِينَ يُتَّبَعُونَ. تأويل الآيات ۱/ ۳۹۹، ح ۴۸.

امام صادق عليه السلام در مورد آيه والشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ فرمودند: کدام شاعران را ديده ايد كه مردم از آنان پيروي كنند؟ همانا منظور از اين آيه فقيهاني هستند كه قلب مردم را از باطل مملو مي سازند، همانا آنان شاعراني هستند كه مردم از آنان پيروي مي كنند.

علي بن ابراهيم : وَ هُمُ الَّذِينَ غَضَبُوا آلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ ثُمَّ ذَكَرَ آلَ مُحَمَّدٍ عليه السلام وَ شِيعَتَهُمُ الْمُهْتَدِينَ فَقَالَ: إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ ذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَ انْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا تفسير القتي ۲/ ۱۴۵.

علي بن ابراهيم :... ايشان كساني هستند كه حق آل محمد صلوات الله عليهم اجمعين را غصب نموده اند. سپس خداوند آل محمد صلوات الله عليهم اجمعين و شيعيان آنان را راه يافتگان مي نامد و مي فرمايد: إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ ذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَ انْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا...

عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا مَا هَذَا الذِّكْرُ الْكَثِيرُ قَالَ مَنْ سَبَّحَ تَسْبِيحَ فَاطِمَةَ عليها السلام فَقَدْ ذَكَرَ اللَّهَ الذِّكْرَ الْكَثِيرَ. معاني الأخبار/ ۱۹۳، ح ۵.

از امام صادق عليه السلام در مورد فرموده خداي عز و جل اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا سوال شد كه اين ذكر كثير چيست: فرمودند هر كه تسبيح فاطمه سلام الله عليها را بگويد بدرستي كه خدا را ذكر كثير نموده.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مِنْ أَشَدِّ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى خَلْقِهِ ذِكْرُ اللَّهِ كَثِيرًا ثُمَّ قَالَ لَا أَعْنِي سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ وَإِنْ كَانَ مِنْهُ وَلَكِنْ ذِكْرُ اللَّهِ عِنْدَ مَا أَحَلَّ وَ حَرَّمَ فَإِنْ كَانَ طَاعَةً عَمِلَ بِهَا وَإِنْ كَانَ مَعْصِيَةً تَرَكَهَا. الكافي ۲/ ۸۰، ح ۴.

امام صادق عليه السلام فرمود، سخت تر چيزي كه خدا بر خلقش واجب ساخته ، ذكر بسيار خداست ، مقصود گفتن سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله و الله اكبر نيست ، اگر چه اين هم از جمله ذكر است ، بل كه مقصود ياد آوردن خداست در آنچه حلال و حرام فرموده كه اگر طاعت خداست عمل كند و اگر معصيت است ترك نمايد.

عَنْ أَبِي أُسَامَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَا ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُ بَشْيٍ أَشَدَّ عَلَيْهِ مِنْ خِصَالٍ ثَلَاثٍ يُحَرِّمُهَا قِيلَ وَ مَا هُنَّ قَالَ الْمُوَاسَاةُ فِي ذَاتِ يَدَيْهِ وَ الْإِنْصَافُ مِنْ نَفْسِهِ وَ ذِكْرُ اللَّهِ كَثِيرًا أَمَّا إِنِّي لَا أَقُولُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ لَكِنْ ذِكْرُ اللَّهِ عِنْدَ مَا أَحَلَّ لَهُ وَ ذِكْرُ اللَّهِ عِنْدَ مَا حَرَّمَ عَلَيْهِ. الكافي ۲/ ۱۴۵-۱۴۶، ح ۹.

امام صادق عليه السلام فرمود: مؤمن گرفتار نشده بجزیکه بر او سخت تر باشد از سه خصلتی که از آنها محروم شود عرض شد: آنها چه هستند؟ فرمود: مواسات نسبت بدارائیش. انصاف دادن از خود. بسیار ذکر خدا کردن آگاه باش، من نمیگویم: سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله بل که یاد کردن خداست هنگام حلال و حرام او.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ ذَكَرَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي السَّرِّ فَقَدْ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا إِنَّ الْمُتَافِقِينَ كَانُوا يَذْكُرُونَ اللَّهَ عَلَانِيَةً وَلَا يَذْكُرُونَهُ فِي السَّرِّ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يُرَاوُنَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا.. الكافي ۲/ ۵۰۱، ح ۴.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند: هر کس خدای عزوجل را در نهان یاد کند ذکر خدا را بسیار کرده، زیرا منافقان را شیوه این بود که آشکارا ذکر خدا می کردند ولی در نهان ذکر خدا نمی کردند، پس خدای عزوجل فرمود: يُرَاوُنَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا..

علي بن ابراهيم فَقَالَ وَ سَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا آلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ أَيُّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ هَكَذَا وَ اللَّهُ نَزَلَتْ. تفسیر الفتی ۲/ ۱۲۵.

علي بن ابراهيم می فرماید: وَ سَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا آلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ أَيُّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ و به خدا قسم که آیه این چنین نازل شده است

۲۷. النمل

النمل ۱-۱۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

طس تِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ (۱) هُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ (۲) الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ (۳) إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ (۴) أُولَئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمْ الْأَخْسَرُونَ (۵) وَإِنَّكَ لَتَلْقَى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ (۶) إِذْ قَالَ مُوسَى لِأَهْلِهِ إِنِّي آنَسْتُ نَارًا سَآتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ آتِيكُمْ بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ (۷) فَلَمَّا جَاءَهَا نُودِيَ أَنْ بُورِكَ مِنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۸) يَا مُوسَى إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۹) وَأَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَا مُوسَى لَا تَخَفْ إِنِّي لَا يَخَافُ لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان . طاسین این است آیات قرآن و آیات کتابی روشنگر (۱) که [مايه] هدایت و بشارت برای مؤمنان است (۲) همانان که نماز برپای دارند و زکات می دهند و خود به آخرت یقین دارند (۳) کسانی که به آخرت ایمان ندارند کردارهایشان را در نظرشان بیاراستیم [تا هم چنان] سرگشته بمانند (۴) آنان کسانی اند که عذاب سخت برای ایشان خواهد بود و در آخرت خود زیانکارترین [مردم] اند (۵) و حقاقرآن را از سوی حکیمی دانادریافت می داری (۶) [یادکن] هنگامی را که موسی به خانواده خود گفت من آتشی به نظرم رسید به زودی برای شما خبری از آن خواهم آورد یا شعله آتشی برای شما می آورم باشد که خود را گرم کنید

(۷) چون نزد آن آمد آوارسید که خجسته [و مبارک گردید] آنکه در کنار این آتش و آنکه پیرامون آن است و منزله است خدا پروردگار جهانیان (۸) ای موسی این منم خدای عزیز حکیم (۹) و عصایت را بیفکن پس چون آن راهم چون ماری دید که می جنبد پشت گردانید و به عقب بازنگشت ای موسی مترس که فرستادگان پیش من نمی ترسند (۱۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: قَالَ لِمُوسَى عليه السلام: **أَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجَ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ** قَالَ مِنْ غَيْرِ بَرَصٍ. معاني الأخبار / ۱۷۲ - ۱۷۳، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند:....موسی علیه السلام می فرماید: وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجَ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ ، گوید: منظور از من غیر سوء ، بدون برص پیسی است

إِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حَسَنًا بَعْدَ سُوءٍ فَإِنِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ (۱۱) وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجَ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ فِي سَعِ آيَاتِ إِلَى فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ (۱۲) فَلَمَّا جَاءَهُمْ آيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ (۱۳) وَحَدُّوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلُمًا وَعُلُوًّا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ (۱۴) وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ (۱۵) وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُودَ وَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَأُوتِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ (۱۶) وَخَشِرَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ (۱۷) حَتَّى إِذَا أَتَوْا عَلَى وَادِ النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (۱۸) فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ (۱۹) وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ الْغَائِبِينَ (۲۰)

لیکن کسی که ستم کرده سپس بعد از بدی نیکی را جایگزین [آن] گردانید [بداند] که من آمرزنده مهربانم (۱۱) و دست را در گریبان کن تا سپیدی عیب بیرون آید [اینها] از جمله [نشانه های نه گانه ای است] که باید به سوی فرعون و قومش [برای] زیراکه آنان مردمی نافرمانند (۱۲) و هنگامی که آیات روشنگر مابه سویشان آمد گفتند این سحری آشکار است (۱۳) و با آنکه دلهایشان بدان یقین داشت از روی ظلم و تکبر آن را انکار کردند پس بین فرجام فسادگران چگونه بود (۱۴) و به راستی به داوود و سلیمان دانشی عطا کردیم و آن دو گفتند ستایش خدایی را که ما را بر بسیاری از بندگان با ایمانش برتری داده است (۱۵) و سلیمان از داوود میراث یافت و گفت ای مردم ما زبان پرندگان را تعلیم یافته ایم و از هر چیزی به ما داده شده است راستی که این همان امتیاز آشکار است (۱۶) و برای سلیمان سپاهیان از جن و انس و پرندگان جمع آوری شدند و برای رژه دسته دسته گردیدند (۱۷) تا آنگاه که به وادی مورچگان رسیدند مورچه ای [به زبان خویش] گفت ای مورچگان به خانه هایتان داخل شوید مبادا سلیمان و سپاهیان ندید و ندانسته شمارا پامال کنند (۱۸) [سلیمان] از گفتار او دهان به خند گشود و گفت پروردگار ادر دل افکن تا نعمتی را که به من و پدر و مادر ارزانی داشته ای سپاس بگزارم و به کار شایسته ای که آن را می پسندی پردازم و مرا به رحمت خویش در میان بندگان شایسته ات داخل کن (۱۹) و جویای [حال] پرندگان شد و گفت مرا چه شده است که هدهد را نمی بینم یا شاید از غایبان است (۲۰)

عَنْ أَبِي عَمْرِو الزُّبَيْرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ أَخْبِرْنِي عَنْ وُجُوهِ الْكُفْرِ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ الْكُفْرُ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَلَى خَمْسَةِ أَوجُهٍُ فَمِنْهَا كُفْرُ الْجُحُودِ وَ الْجُحُودُ عَلَى وَجْهَيْنِ وَ الْكُفْرُ بِتَرْكِ مَا أَمَرَ اللَّهُ وَ كُفْرُ الْبِرَاءَةِ وَ كُفْرُ التَّعَمُّ فَأَمَّا كُفْرُ

الْجُحُودُ فَهُوَ الْجُحُودُ بِالرُّبُوبِيَّةِ وَهُوَ قَوْلٌ مَنْ يَقُولُ لَا رَبَّ وَلَا جَنَّةَ وَلَا نَارَ وَهُوَ قَوْلُ صِنْفَيْنِ مِنَ الزَّانِدَةِ يُقَالُ لَهُمُ الدَّهْرِيَّةُ وَهُمْ الَّذِينَ يَقُولُونَ وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَهُوَ دِينٌ وَضَعُوهُ لِأَنفُسِهِمْ بِالِاسْتِحْسَانِ عَلَى غَيْرِ تَثْبُتٍ مِنْهُمْ وَلَا تَحْقِيقٍ لِشَيْءٍ مِمَّا يَقُولُونَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ أَنَّ ذَلِكَ كَمَا يَقُولُونَ وَقَالَ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ يَعْنِي بِتَوْحِيدِ اللَّهِ تَعَالَى فَهَذَا أَحَدُ وُجُوهِ الْكُفْرِ وَأَمَّا الْوَجْهُ الْآخَرُ مِنَ الْجُحُودِ عَلَى مَعْرِفَةٍ وَهُوَ أَنْ يَجْحَدَ الْجَاهِدُ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ حَقٌّ قَدْ اسْتَقَرَّ عِنْدَهُ وَقَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا. الكافي ۲/ ۳۸۹، ح ۱.

ابو عمرو زبیری، از امام صادق علیه السلام روایت کرده است که: به ایشان عرض کردم: مرا از وجوه کفر در کتاب خدای عز و جل آگاه نما. فرمود: کفر در کتاب خدا پنج نوع است: یک و دو: کفر جحود است که خود دو وجه دارد؛ سه: کفر به ترک آن چه خدا به انجام دادنش امر فرموده؛ چهار: کفر برائت؛ پنج: کفر نعمت ها. کفر جحود، همان انکار ربوبیت است و این متعلق به کسی است که بگوید: هیچ پروردگاری نیست، هیچ بهشتی نیست، هیچ آتشی در کار نیست. این سخن، سخن دو دسته از زندیقان است که آنان را دهریون می نامند. اینان همان کسانی هستند که می گویند: وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ آنان این دین را پسندیده و بی آن که درباره آن چه می گویند تحقیقی کرده باشند، برای خود برگزیدند. خداوند متعال می فرماید: إِنَّ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ. اینان به افرادی می مانند که خداوند عز و جل درباره آنان می فرماید: إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ یعنی به توحید خداوند ایمان نمی آورند و این یکی از وجوه کفر است. اما وجه دیگر جحود، انکار از روی آگاهی است و آن این است که جاحد با علم به این که توحید حق است و این امر بر وی مسلم شده، آن را انکار کند و خداوند عز و جل می فرماید: وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا.

عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام: أَنَّهُ لَمَّا أَجْمَعَ أَبُو بَكْرٍ عَلَى مَنَعِ فَاطِمَةَ عليها السلام فَذَكَ... فَقَالَتْ عليها السلام.... يَا ابْنَ أَبِي قُحَافَةَ، أَ فِي كِتَابِ اللَّهِ أَنْ تَرْتِ أَبَاكَ وَلَا أَرْتِ أَبِي؟ لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا قَرِيبًا أَفَعَلَى عَمْدٍ تَرَكْتُمْ كِتَابَ اللَّهِ وَنَبَذْتُمُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ إِذْ يَقُولُ وَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُدَ. الإحتجاج ۱/ ۱۰۲.

عبد الله بن حسن از پدرانشان روایت میکند: چون ابوبکر از دادن فدک به فاطمه سلام الله عليها منع کرد ایشان فرمودند: ای پسر ابو قحافه آیا در قرآن است که تو از پدر ارث بری و من نه؟ به تحقیق از نزد خود حکم تازه و دروغی در آوردی؟ مگر کتاب خدا را عمدا ترک کرده و احکام آن را پشت سر انداختی؟ خداوند در قرآن می فرماید: و سلیمان از داود ارث برد.

عَنْ عَائِشَةَ فِي خَبَرٍ طَوِيلٍ يَذْكُرُ فِيهِ أَنَّ فَاطِمَةَ أَرْسَلَتْ إِلَى أَبِي بَكْرٍ تَسْأَلُ مِيرَاثَهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ الْقِصَّةَ قَالَ فَهَجَرَتْهُ وَلَمْ تُكَلِّمَهُ حَتَّى تُوَفِّيَتْ وَلَمْ يُؤَدَّنْ بِهَا أَبُو بَكْرٍ يُصَلِّيَ عَلَيْهَا. المناقب ۴/ ۳۶۲-۳۶۳.

عایشه در خبری طویل می گوید: فاطمه سلام الله عليها به ابوبکر پیام فرستاد و مطالبه میراث فرمود.. و از او دوری گزید و با او صحبت نکرد تا از دنیا رفت و اجازه نداد ابوبکر بر او نماز بگذارد.

عَلِيٌّ بْنُ سَيْفٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ إِنَّهُمْ يَقُولُونَ فِي حَدِيثِكَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَوْحَى إِلَى دَاوُدَ أَنْ يَسْتَخْلِفَ سُلَيْمَانَ وَهُوَ صَبِيٌّ يَرْعَى الْعَنَمَ فَأَنْكَرَ ذَلِكَ عَبْدُ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَعُلَمَاؤُهُمْ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى دَاوُدَ عليه السلام أَنْ خُذْ عَصَا

الْمُتَكَلِّمِينَ وَ عَصَا سُلَيْمَانَ وَ اجْعَلْهَا فِي بَيْتٍ وَ اخْتِمْ عَلَيْهَا بِخَوَاتِيمِ الْقَوْمِ فَإِذَا كَانَ مِنَ الْغَدِ فَمَنْ كَانَتْ عَصَاهُ قَدْ أَوْرَقَتْ وَ أَثْمَرَتْ فَهُوَ الْخَلِيفَةُ فَأَخْبَرَهُمْ دَاوُدُ فَقَالُوا قَدْ رَضِينَا وَ سَلَّمْنَا. الكافي ۱/ ۳۸۳، ح ۳.

علی بن سیف، از یکی از یاران ما، از ابو جعفر ثانی، امام جواد، علیه السلام روایت کرد که: به ایشان عرض کردم: آنها از کم سن و سالی شما ایراد می گیرند. فرمود: خداوند متعال زمانی که به داود وحی فرمود تا سلیمان را به جانشینی خود برگزیند، سلیمان کودک بود و به چوپانی گوسفندان مشغول بود. پس عده ای از عابدان و علمای بنی اسرائیل منکر این امر شدند. پس خداوند به داود علیه السلام وحی فرمود که عصاهای طعنه زنان را از ایشان بگیر و عصای سلیمان را نیز بگیر و مهر صاحبان عصاها را بر عصاهایشان بزن و همه آن عصاها را تا فردا در خانه بگذار. فردا عصای هر کس سبز شد و برگ و میوه داد، او خلیفه باشد. داود علیه السلام آنان را از این امر آگاه نمود. پس همگی گفتند: به این پیشنهاد راضی و تسلیم هستیم.

عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَخْبِرْنِي عَنِ النَّبِيِّ ﷺ وَرَثَ النَّبِيِّينَ كُلَّهُمْ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ مِنْ لَدُنْ آدَمَ حَتَّى انْتَهَى إِلَى نَفْسِهِ قَالَ مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَّا وَ مُحَمَّدٌ ﷺ أَعْلَمُ مِنْهُ قَالَ قُلْتُ إِنَّ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ كَانَ يُحْيِي الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ قَالَ صَدَقْتَ وَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ كَانَ يَقْهَمُ مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقْدِرُ عَلَى هَذِهِ الْمَنَازِلِ. الكافي ۱/ ۴۲۶، ح ۷.

ابراهیم، از ابو الحسن اول، امام موسی بن جعفر علیه السلام روایت کرده است که: خدمت ایشان عرض کردم: قربانت گردم! از پیامبر صلی الله علیه و آله مرا باخبر کنید که آیا وارث همه پیامبران بود؟ فرمود: بلی. عرض کردم: از آدم تا خودشان؟ فرمود: خداوند پیامبری را مبعوث نکرده است، مگر این که محمد صلی الله علیه و آله از او اعلم باشد. عرض کردم: عیسی بن مریم به اذن خدا، مردگان را زنده می کرد. فرمود: راست گفتی، و سلیمان بن داود سخن پرندگان را می فهمید و رسول خدا صلی الله علیه و آله بر همه این کارها توانا بود.

عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ثُمَّ قَالَ لِي يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ الْإِمَامَ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ كَلَامُ أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ وَلَا طَيْرٍ وَلَا بَهِيمَةٍ وَلَا شَيْءٍ فِيهِ الرُّوحُ فَمَنْ لَمْ يَكُنْ هَذِهِ الْخِصَالُ فِيهِ فَلَيْسَ هُوَ بِإِمَامٍ. الكافي ۱/ ۴۸۰، ح ۷.

ابو بصیر گوید به امام رضا علیه السلام عرض کردم:.....سپس بمن فرمود: ای ابا محمد: همانا سخن هیچیک از مردم بر امام پوشیده نیست و نه سخن پرندگان و نه سخن چارپایان و نه سخن هیچ جاننداری، پس هر که این صفات را نداشته باشد، امام نیست.

عَنِ الْفَتْحِ بْنِ يَزِيدَ الْجُرْجَانِيِّ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ يَا فَتْحُ إِنَّمَا قُلْنَا اللَّطِيفَ لِلْخَلْقِ اللَّطِيفَ وَ لِعِلْمِهِ بِالشَّيْءِ اللَّطِيفِ أَوْ لَا تَرَى وَفَقَكَ اللَّهُ وَ ثَبَّتَكَ إِلَى أَثَرِ صُنْعِهِ فِي الثَّبَاتِ اللَّطِيفِ وَ غَيْرِ اللَّطِيفِ وَ مِنَ الْخَلْقِ اللَّطِيفِ وَ مِنَ الْحَيَوَانِ الصَّغَارِ وَ مِنَ الْبَعُوضِ وَ الْجُرْجِسِ وَ مَا هُوَ أَصْغَرُ مِنْهَا مَا لَا يَكَادُ تُسْتَبِينُهُ الْعُيُونُ بَلْ لَا يَكَادُ يُسْتَبَانُ لِصِغَرِهِ الذَّكْرُ مِنَ الْأُنْثَى وَ الْحَدِيثُ الْمَوْلُودُ مِنَ الْقَدِيمِ فَلَمَّا رَأَيْنَا صِغَرَ ذَلِكَ فِي لُطْفِهِ وَ اهْتِدَاءَهُ لِلِسَفَادِ وَ الْهَرَبَ مِنَ الْمَوْتِ وَ الْجَمْعَ لِمَا يُصْلِحُهُ وَ مَا فِي لُجْجِ الْبَحَارِ وَ مَا فِي لِحَاءِ الْأَشْجَارِ وَ الْمَقَاوِزِ وَ الْفَقَارِ وَ إِفْهَامَ بَعْضِهَا عَنْ بَعْضِ مَنْطِقِهَا وَ مَا يَفْهَمُ بِهِ أَوْلَادُهَا عَنْهَا وَ نَقْلَهَا الْغَدَاءَ إِلَيْهَا ثُمَّ تَأْلِيْفَ أَلْوَانِهَا حُمْرَةً مَعَ صُفْرَةٍ وَ

بَيَاضٌ مَعَ حُمْرَةٍ وَ أَنَّهُ مَا لَا تَكَادُ عُيُونُنَا تَسْتَبِينُهُ لِدِمَامَةِ خَلْقِهَا لَا تَرَاهُ عُيُونُنَا وَلَا تَلْمِسُهُ أَيْدِينَا عَلِمْنَا أَنَّ خَالِقَ هَذَا الْخَلْقِ لَطِيفٌ....
الكافي ۱/ ۱۱۹-۱۲۰، ح ۱.

اما رضا عليه السلام فرمود: ...ای فتح اینکه گوئیم خدا لطیف است بجهت آفریدن چیز لطیف و دانائیش بچیز لطیف است، مگر نمی بینی خدایت توفیق دهد و ثابت دارد اثر ساخت و هنر او را در گیاه لطیف و غیر لطیف و در آفرینش لطیف مثل جاندار کوچک و پشه و کوچک آن و کوچکتر از آن که بچشم در نیاید بل که بواسطه کوچکی نر و ماده و نوزاد و پیش زاد آن تشخیص داده نشود و ما چون کوچکی این حیوان را با لطافتش دیدیم و نیز رهبری شدنش بنزدیکی با ماده و گریز از مرگ و گرد آوردن منافع خویش و جاندارانیکه در گردابهای دریا و پوستهای درختان و کویرها و بیابانها و فهمانیدن برخی از آنها اندکی از سخنش را و آنچه به بچه های خود می فهماند و خوراک برایشان می برد و باز موضوع رنگ آمیزی آنها، سرخ با زرد و سفید با قرمز و اینکه از خردی اندام به چشم ما هویدا نگرند، نه چشمان ما آن را ببیند و نه دستهای ما آن را لمس نماید، از ملاحظه تمام اینها دانستیم که خالق این مخلوق لطیف...

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: كُنْتُ عِنْدَهُ يَوْمًا إِذْ وَقَعَ زَوْجٌ وَرَشَانٍ عَلَى الْحَائِطِ وَ هَدَلَا هَدِيلَهُمَا فَرَدَّ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام عَلَيْهِمَا كَلَامَهُمَا سَاعَةً ثُمَّ نَهَضَا فَلَمَّا طَارَا عَلَى الْحَائِطِ هَدَلَ الذَّكَرُ عَلَى الْأُنثَى سَاعَةً ثُمَّ نَهَضَا فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا هَذَا الطَّيْرُ قَالَ يَا ابْنَ مُسْلِمٍ كُلُّ شَيْءٍ خَلَقَهُ اللَّهُ مِنْ طَيْرٍ أَوْ بَهِيمَةٍ أَوْ شَيْءٍ فِيهِ رُوحٌ فَهُوَ أَسْمَعُ لَنَا وَأَطْوَعُ مِنْ ابْنِ آدَمَ إِنَّ هَذَا الْوَرَشَانَ ظَنَّ بِأَمْرَاتِهِ فَحَلَفْتُ لَهُ مَا فَعَلْتُ فَقَالَتْ تَرْضَى بِمُحَمَّدٍ بِنِ عَالِيٍّ فَرَضِيًّا بِي فَأَخْبَرْتُهُ أَنَّهُ لَهَا ظَالِمٌ فَصَدَّقَهَا. الكافي ۱/ ۴۷۰-۴۷۱، ح ۴.

محمد بن مسلم گوید: روزی خدمت امام باقر علیه السلام بودم که یک جفت قمری آمدند و روی دیوار نشسته طبق مرسوم خود بانگ می کردند، و امام باقر علیه السلام ساعتی به آنها پاسخ می گفت، سپس آماده پریدن گشتند، و چون روی دیوار دیگری پریدند، قمری نریکساعت بر قمری ماده بانگ می کرد، سپس آماده پریدن شدند، من عرض کردم: قربانت گردم، داستان این پرندگان چه بود؟ فرمود: ای پسر مسلم هر پرنده و چاپار و جاندار را که خدا آفریده است نسبت بما شنواتر و فرمانبردارتر از انسانست، این قمری بماده خود بدگمان شده و او سوگند یاد کرده بود که نکرده است و گفته بود بدآوری محمد بن علی راضی هستی؟ پس هر دو بدآوری من راضی گشته و من بقمری نر گفتم: که نسبت بماده خود ستم کرده ئی او تصدیقش کرد.

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام وَأُعْطِيَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ مَعَ عِلْمِهِ مَعْرِفَةَ الْمَنْطِقِ بِكُلِّ لِسَانٍ وَ مَعْرِفَةَ اللُّغَاتِ وَ مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَ الْبَهَائِمِ وَ السَّبَاعِ فَكَانَ إِذَا شَاهَدَ الْخُرُوبَ تَكَلَّمَ بِالْفَارِسِيَّةِ وَ إِذَا قَعَدَ لِعُمَالِهِ وَ جُنُودِهِ وَ أَهْلَ مَمْلَكَتِهِ تَكَلَّمَ بِالرُّومِيَّةِ وَ إِذَا خَلَا بِنِسَائِهِ تَكَلَّمَ بِالسُّرْيَانِيَّةِ وَ النَّبَطِيَّةِ وَ إِذَا قَامَ فِي مَجْرَابِهِ لِمُنَاجَاةِ رَبِّهِ تَكَلَّمَ بِالْعَرَبِيَّةِ وَ إِذَا جَلَسَ لِلْوُفُودِ وَ الْخِصَاءِ تَكَلَّمَ بِالْعَبْرَانِيَّةِ. تفسير القمي ۲/ ۱۲۹.

امام صادق علیه السلام می فرماید: به سلیمان بن داود علاوه بر علمش سخن گفتن به همه زبان ها و شناخت لغات و زبان پرندگان و چهارپایان و وحوش داده شد. به گونه ای که چون در جنگ ها حضور می یافت، به زبان فارسی سخن می گفت و اگر در میان کارگزاران و سربازان و اهل مملکت خود بود، به زبان رومی سخن می گفت و اگر با همسران خویش خلوت می کرد به زبان

های سریانی و نبطی تکلم می کرد و اگر به نماز و مناجات با خدا در محراب خود می ایستاد به زبان عربی سخن می گفت و اگر با نمایندگان و فرستادگان دیگر ممالک و دشمنان می نشست به زبان عبری سخن می گفت.

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ: كُنْتُ مَعَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام فِي دَارِهِ وَفِيهَا شَجَرَةٌ فِيهَا عَصَافِيرُ وَهُنَّ يَصْحَنَ فَقَالَ أَتَدْرِي مَا يَقُلْنَ هَؤُلَاءِ فَقُلْتُ لَا أَدْرِي فَقَالَ يُسَبِّحَنَّ رَبَّهُنَّ وَيَطْلُبَنَّ رِزْقَهُنَّ. البصائر/ ۳۶۱، ح ۱.

از ابو حمزه ثمالی نقل کرده است که گفت: در محضر علی بن الحسین علیه السلام در خانه اش بودم. در خانه درختی بود که گنجشک ها بر روی آن در حال سرو صدا کردن بودند. امام علیه السلام فرمود: آیا می دانی چه می گویند؟ عرض کردم: نمی دانم. فرمود: پروردگارشان را تسبیح می گویند و روزی خویش را طلب می کنند.

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ: كُنْتُ مَعَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ فَانْتَشَرَتِ الْعَصَافِيرُ وَصَوَّتَتْ فَقَالَ يَا بَا حَمْزَةَ أَتَدْرِي مَا تَقُولُ قُلْتُ لَا قَالَ تُقَدِّسُ رَبَّهُمَا وَتَسْأَلُ قُوتَ يَوْمِهَا قَالَ ثُمَّ قَالَ يَا بَا حَمْزَةَ عَلِمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَأُوتِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ. البصائر/ ۳۶۱-۳۶۲، ح ۲.

ابو حمزه ثمالی روایت کرده است که گفت: نزد علی بن الحسین علیه السلام بودم و چون گنجشک ها پراکنده شده و سرو صدا کردند، فرمود: ای ابو حمزه! آیا می دانی چه می گویند؟ عرض کردم: خیر. فرمود: پروردگارشان را تقدیس می کنند و از وی رزق روزانه خویش را طلب می کنند. سپس ادامه داد: ای ابو حمزه! زبان پرندگان به ما آموخته شده است و از هردانشی بهره مند گشته ایم

عَنْ عُمَرَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَصْبَهَانِيِّ قَالَ: أُهْدِيَتْ لِإِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام صَلُصْلًا فَدَخَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَلَمَّا رَأَاهُ قَالَ مَا هَذَا الطَّيْرُ الْمَشُومُ أَخْرِجُوهُ فَإِنَّهُ يَقُولُ فَقَدْتُكُمْ فَأَفْقَدُوهُ قَبْلَ أَنْ يَفْقِدَكُمْ. البصائر/ ۳۶۵-۳۶۶، ح ۴.

عمر بن محمد اصفهانی روایت کرده است که: فاخته ای به اسماعیل فرزند امام صادق علیه السلام هدیه شد. چون امام صادق علیه السلام وارد خانه شد و آن را دید، فرمود: این پرنده شوم چیست؟ آن را بیرون بیندازید؛ زیرا می گوید: شما را از دست دادم؛ پس پیش از آن که شما را از دست دهد، آن را از دست دهید.

عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لِابْنِ عَبَّاسٍ إِنَّ اللَّهَ عَلَّمَنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ كَمَا عَلَّمَهُ سُلَيْمَانَ بْنَ دَاوُدَ وَ مَنْطِقَ كُلِّ دَابَّةٍ فِي بَرٍّ أَوْ بَحْرٍ. البصائر/ ۳۶۳-۳۶۴، ح ۱۲.

زراره از امام صادق علیه السلام روایت کرده فرمودند امیر المومنین علیه السلام به ابن عباس فرمود، خداوند به ما زبان پرندگان آموخت همانطور که به سلیمان بن داود آموخت و زبان هر موجودی در خشکی و دریا.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عَلَّمَنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَ أُوتِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِين. البصائر/ ۳۶۴-۳۶۵، ح ۱۸.

محمد بن مسلم می گوید شنیدم امام باقر علیه السلام میفرمود: ای مردم به ما زبان پرندگان آموخته شده و بما از هر چیزی داده شده و این فضل اشکاری است.

علي بن ابراهيم: **وَ حُسَيْرٍ لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ قَعَدَ عَلَى كُرْسِيِّهِ وَ حَمَلَتْهُ الرِّيحُ عَلَى وَادِي التَّمْلِ وَ هُوَ وَادٍ يُنْبِتُ الذَّهَبَ وَ الْفِضَّةَ وَ قَدْ وَكَّلَ اللَّهُ بِهِ التَّمْلَ وَ هُوَ قَوْلُ الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ لِلَّهِ وَادِيًا يُنْبِتُ الذَّهَبَ وَ الْفِضَّةَ قَدْ حَمَاهُ اللَّهُ بِأُضْعَفِ خَلْقِهِ وَ هُوَ التَّمْلُ لَوْ رَامَتْهُ الْبَحَائِثُ مَا قَدَرَتْ عَلَيْهِ . تفسير القمي ۲/ ۱۲۶.**

علی بن ابراهیم گوید: وَ حُسَيْرٍ لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ سليمان بر تخت خود نشست و باد او را با خود برد و بر وادی التمل که در آن طلا و نقره می روید و خداوند، مورچگان را مأمور مراقبت از آن کرده بود، گذر کرد. این سخن، کلام امام صادق علیه السلام نیز هست که می فرماید: خداوند درّه ای دارد که طلا و نقره می رویاند و این درّه را با ضعیف ترین مخلوقاتش یعنی مورچه ها محافظت می کرد، به گونه ای که اگر شتران قوی هیکل هم قصد آن می کردند، از عهده مورچگان محافظ آن بر نمی آمدند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: كَانَ سُلَيْمَانُ عِنْدَهُ اسْمُ اللَّهِ الْأَكْبَرُ الَّذِي إِذَا سَأَلَهُ أُعْطِيَ وَإِذَا دَعَا بِهِ أَجَابَ وَ لَوْ كَانَ الْيَوْمَ لَاحْتِاجَ إِلَيْنَا. البصائر/ ۴۳۱، ح ۲.

امام صادق علیه السلام فرمودند: نزد سلیمان اسم اکبر خدا بود که هرگاه درخواستی میکرد به او عطا میشد و اگر دعائی میکرد به اجابت میرسید و اگر امروز بود به ما محتاج بود.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَ قَالَ لَمَّا قَالَتِ التَّمْلَةُ يَا أَيُّهَا التَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِينَكُمْ لَا يَخْطُمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَ جُنُودُهُ وَ هُمْ لَا يَشْعُرُونَ حَمَلَتِ الرِّيحُ صَوْتَ التَّمْلَةِ إِلَى سُلَيْمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ هُوَ مَارٌّ فِي الْهَوَاءِ وَ الرِّيحُ قَدْ حَمَلَتْهُ فَوْقَ وَ قَالَ عَلَيَّ بِالتَّمْلَةِ فَلَمَّا أَتَى بِهَا قَالَ سُلَيْمَانُ يَا أَيُّهَا التَّمْلَةُ أَمَا عَلِمْتَ أَنِّي نَبِيُّ اللَّهِ وَ أَنِّي لَا أَظْلِمُ أَحَدًا قَالَتِ التَّمْلَةُ بَلَى قَالَ سُلَيْمَانُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَلِمَ حَذَرْتَهُمْ ظُلْمِي فَقُلْتُ يَا أَيُّهَا التَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِينَكُمْ قَالَتِ التَّمْلَةُ خَشِيتُ أَنْ يَنْظُرَ [يَنْظُرُوا] إِلَى زِينَتِكَ فَيَقْتَتِنُوا بِهَا فَيَبْعُدُونَ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ تَعَالَى ثُمَّ قَالَتِ التَّمْلَةُ أَنْتَ أَكْبَرُ أَمْ أَبُوكَ دَاوُدُ قَالَ سُلَيْمَانُ بَلَى يَا دَاوُدُ قَالَتِ التَّمْلَةُ فَلِمَ زِيدَ فِي حُرُوفِ اسْمِكَ حَرْفٌ عَلَى حُرُوفِ اسْمِ أَبِيكَ دَاوُدُ قَالَ سُلَيْمَانُ مَا لِي بِهِذَا عِلْمٌ قَالَتِ التَّمْلَةُ لِأَنَّ أَبَاكَ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَاوَى جُرْحَهُ بِوَدٍّ فَسَمِّيَ دَاوُدَ وَ أَنْتَ يَا سُلَيْمَانُ أَرْجُو أَنْ تَلْحُقَ بِأَبِيكَ قَالَتِ التَّمْلَةُ هَلْ تَدْرِي لِمَ سُحِرْتُ لَكَ الرِّيحُ مِنْ بَيْنِ سَائِرِ الْمَمْلَكَةِ قَالَ سُلَيْمَانُ مَا لِي بِهِذَا عِلْمٌ قَالَتِ التَّمْلَةُ يَعْني عَزَّ وَ جَلَّ بِذَلِكَ لَوْ سُحِرْتُ لَكَ جَمِيعَ الْمَمْلَكَةِ كَمَا سُحِرْتُ لَكَ هَذِهِ الرِّيحُ لَكَانَ زَوَالُهَا مِنْ يَدِكَ كَزَوَالِ الرِّيحِ فَحِينَئِذٍ تَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا. العيون ۷۷/ ۲، ح ۸.

جعفر بن محمد علیهم السلام درباره این سخن خداوند متعال: فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا می فرماید: وقتی که آن مورچه گفت: يَا أَيُّهَا التَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِينَكُمْ لَا يَخْطُمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَ جُنُودُهُ وَ هُمْ لَا يَشْعُرُونَ باد صدای مورچه را به گوش سلیمان رساند، در حالی که سلیمان در هوا بر روی باد حرکت می کرد، پس توقف نموده و گفت: مورچه را نزد من آورید، و چون وی را نزد سلیمان آوردند، سلیمان گفت: ای مورچه! آیا ندانستی که من پیامبرم و به کسی ستم نمی کنم؟ مورچه گفت: بلی. سلیمان علیه السلام گفت: پس چرا آنان را از ستم من برحذر داشتی و گفتی: يَا أَيُّهَا التَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِينَكُمْ؟ مورچه گفت: ترسیدم که چون به شوکت و جلال بنگرند، شیفته آن شوند و از ذکر خدا دور گردند. سپس مورچه پرسید: تو بزرگ تری یا پدرت داود؟ سلیمان گفت: البته که پدرم داود بزرگتر است. مورچه گفت: پس چرا نام تو یک حرف بیشتر از نام پدرت دارد؟ سلیمان گفت: نمی دانم.

مورچه گفت: چون پدريت زخم خويش را با محبت درمان كرد (داوَى جُرْحَهُ بِوَدِّ) از اين رو داود نام گرفت و تو- اى سليمان- اميدوارم به مقام پدريت برسى. سپس ادامه داد: آيا مى داني چرا از ميان چيزهايى كه در مملكت است باد را رام تو كردند؟ سليمان گفت: نمى دانم. مورچه گفت: هدف اين بوده كه خداوند عزّ و جلّ به تو بفهماند كه اگر هر چه را در جهان است- هم چون اين باد- رام تو كنم، هم چون اين باد زوال مى يافت و از دستت مى رفت. در اين جا بود كه سليمان عليه السلام از سخن او به خنده افتاد.

النمل ۳۰-۲۱

لَا عَذَابَ لَهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَذْبَحْنَهُ أَوْ لَيَأْتِيَنِي بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ (۲۱) فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَمْ مَحْطُ بِهِ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بَنَاتٍ قَيْنِ (۲۲) إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ (۲۳) وَجَدْتُهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَزَيْنُ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالُهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ (۲۴) أَلَا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ (۲۵) اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ (۲۶) قَالَ سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ (۲۷) أَذْهَبَ بِكِتَابِي هَذَا فَأَلْقَاهُ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّى عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ (۲۸) قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ (۲۹) إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۳۰)

قطعا او را به عذابى سخت عذاب مى كنم يا سرش راى برم مگر آنكه دليلى روشن براى من بياورد (۲۱) پس ديرى نپايد كه [هدهد آمد و] گفت از چيزى آگاهى يافتم كه از آن آگاهى نيافته اى و براى تو از سبأ گزارشى درست آورده ام (۲۲) من [آنجا] زنى را يافتم كه بر آنها سلطنت مى كرد و از هر چيزى به او داده شده بود و تحتى بزرگ داشت (۲۳) او و قومش را چنين يافتم كه به جاى خدا به خورشيد سجده مى كنند و شيطان اعمالشان را برايشان آراسته و آنان را از راه [راست] باز داشته بود در نتيجه به حق [راه نيافته بودند] (۲۴) [آرى شيطان چنين كرده بود] تا براى خدايى كه نهان را در آسمانها و زمين بيرون مى آورد و آن چه را پنهان مى داريد و آن چه را آشكارى نمايد مى داند سجد نكنند (۲۵) خداى يكتا كه هيچ خدايى جز او نيست پروردگار عرش بزرگ است (۲۶) گفت خواهيمديد آيا راست گفته اى يا ز دروغگويان بوده اى (۲۷) اين نامه مرا بر و به سوى آنهايفكن آنگاه از ايشان روى برتاب پس بين چه پاسخ مى دهند (۲۸) [ملكه سبأ] گفت اى سران [كشور] نامه اى ارجند براى من آمده است (۲۹) كه از طرف سليمان است و [مضمون آن] اين است به نام خداوند رحمتگر مهربان (۳۰)

عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَخْبِرْنِي عَنِ النَّبِيِّ ﷺ وَرِثَ النَّبِيِّينَ كُلَّهُمْ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ مِنْ لَدُنْ آدَمَ حَتَّى انْتَهَى إِلَى نَفْسِهِ قَالَ مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَّا وَ مُحَمَّدٌ ﷺ أَعْلَمُ مِنْهُ قَالَ قُلْتُ إِنَّ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ كَانَ يُحْيِي الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ قَالَ صَدَقْتَ وَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ كَانَ يَفْهَمُ مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقْدِرُ عَلَى هَذِهِ الْمَنَازِلِ قَالَ فَقَالَ إِنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ دَاوُدَ قَالَ لِلْهُدُودِ حِينَ فَقَدَهُ وَ شَكَّ فِي أَمْرِهِ فَقَالَ مَا لِي لَا أَرَى الْهُدُودَ أَمْ كَانَ مِنَ الْغَائِبِينَ حِينَ فَقَدَهُ فَغَضِبَ عَلَيْهِ فَقَالَ لَأَعَذَّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَذْبَحْنَهُ أَوْ لَيَأْتِيَنِي بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ وَ إِنَّمَا غَضِبَ لِأَنَّهُ كَانَ يَدُلُّهُ عَلَى الْمَاءِ فَهَذَا وَ هُوَ طَائِرٌ قَدْ أُعْطِيَ مَا لَمْ يُعْطِ سُلَيْمَانُ وَ قَدْ كَانَتْ الرِّيحُ وَ النَّملُ وَ الْإِنْسُ وَ الْحِجْنُ وَ الشَّيَاطِينُ وَ الْمَرْدَةُ لَهُ طَائِعِينَ وَ لَمْ يَكُنْ يَعْرِفُ الْمَاءَ تَحْتَ الْهَوَاءِ وَ كَانَ الطَّيْرُ يَعْرِفُهُ وَ إِنَّ

اللَّهُ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ **وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتَىٰ** وَقَدْ وَرِثْنَا نَحْنُ هَذَا الْقُرْآنَ الَّذِي فِيهِ مَا تُسِيرُ بِهِ الْجِبَالُ وَتُقَطِّعُ بِهِ الْبُلْدَانُ وَتُحْيَا بِهِ الْمَوْتَىٰ وَنَحْنُ نَعْرِفُ الْمَاءَ تَحْتَ الْهَوَاءِ وَإِنَّ فِي كِتَابِ اللَّهِ لَآيَاتٍ مَا يُرَادُ بِهَا أَمْرٌ إِلَّا أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ بِهِ مَعَ مَا قَدْ يَأْذَنُ اللَّهُ مِمَّا كَتَبَهُ الْمَاضُونَ جَعَلَهُ اللَّهُ لَنَا فِي أُمِّ الْكِتَابِ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ **وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ** ثُمَّ قَالَ **ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمَنْهُمْ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَ أَوْرَثْنَا هَذَا الَّذِي فِيهِ تَبَيَّنَ كُلُّ شَيْءٍ**.
الكافي ۱/ ۲۲۶، ح ۷.

ابراهيم، از ابو الحسن اول، امام موسى بن جعفر عليه السلام روايت کرده است كه: خدمت ايشان عرض كردم: قربانت كردم! از پيامبر صلى الله عليه و آله مرا باخبر كنيد كه آيا وارث همه پيامبران بود؟ فرمود: بلى. عرض كردم: از آدم تا خودشان؟ فرمود: خداوند پيامبرى را مبعوث نكرده است، مگر اين كه محمد صلى الله عليه و آله از او اعلم باشد. عرض كردم: عيسى بن مريم به اذن خدا، مردگان را زنده مى كرد. فرمود: راست گفتى، و سليمان بن داود سخن پرندگان را مى فهميد و رسول خدا صلى الله عليه و آله بر همه اين كارها توانا بود. سپس ادامه داده و فرمود: سليمان بن داود آن گاه كه همدرد را نيافت و در كار او به ترديد افتاد، گفت: مَا لِي لَا أَرَى الْهُدْهَدَ أَمْ كَانَ مِنَ الْغَائِبِينَ و بروى خشم گرفته و گفت: لَاَعْدَبْنَهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ و علت خشم سليمان عليه السلام آن بود كه همدرد او را از مكان هايي كه آب داشت آگاه مى نمود و اين در حالي است كه همدرد فقط يك پرندۀ بود، اما قدرتي به او داده شده بود كه آن قدرت به سليمان عليه السلام داده نشده بود. باد و مورچگان و جن و انس و شياطين و ديوها به فرمان او بودند، اما نمى توانست آب را هم چون پرندۀ بيايد و خداوند در كتاب خود مى فرمايد **وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتَىٰ** و اين در حالي است كه ما اين قرآن كه كوه ها بدان روان گشته يا زمين بدان قطعه قطعه گرديده و مرده، زنده شده است، به ارث برده ايم. مى دانيم در زير آسمان آب كجاست. در كتاب خدا آيات بسيارى است كه نشان دهندۀ و بيانگر اموري هستند كه جز به اذن خدا تحقق نمى يابند و آن چه گذشتگان درباره برخى از اين آيات نوشته اند نيز به اذن خدا واقع شده و همه آنها را خداوند براى ما در اُمِّ الْكِتَابِ قرار داده است. خداوند مى فرمايد: **وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ** سپس فرمود: **ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا**. اين برگزيدهگان كه خداوند عَزَّ وَجَلَّ مى فرمايد ما هستيم و اين كتاب را كه روشنگري هر چيزى در آن است، ميراث ما قرار داده است.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: فِي جَنَاحِ كُلِّ هُدْهَدٍ خَلَقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَكْتُوبٌ بِالسُّرِّيَانِيَّةِ آلَ مُحَمَّدٍ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ.. العيون ۱/ ۲۰۳، ح ۲.

امير المومنين عليه اسلام فرمودند: بر بال هر همدردى كه خداوند خلق ميكند به زبان سريانى نوشته شده است.

عَنْ دَاوُدَ بْنِ كَثِيرٍ الرَّقِّيِّ قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ قُعُودٌ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذْ مَرَّ بِنَا رَجُلٌ بِيَدِهِ خُطَافٌ مَذْبُوحٌ فَوَثَبَ إِلَيْهِ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَتَّى أَخَذَهُ مِنْ يَدِهِ ثُمَّ دَحَى بِهِ الْأَرْضَ ثُمَّ قَالَ أَعَالِمُكُمْ أَمْرُكُمْ بِهِذَا أَمْ فَتَقِيهِكُمْ لَقَدْ أَخْبَرَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ قَتْلِ سِتَّةِ النَّحْلَةِ وَ التَّمَلَةِ وَ الضَّفْدِجِ وَ الصَّرَدِ وَ الْهُدْهَدِ وَ الْخُطَافِ..... وَ أَمَّا الْهُدْهَدُ فَإِنَّهُ كَانَ دَلِيلَ سُلَيْمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى مُلْكِ بَلْقِيسَ وَ أَمَّا الصَّرَدُ فَإِنَّهُ كَانَ دَلِيلَ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ بِلَادِ سَرَائِدِيَّ إِلَى بِلَادِ جُدَّةَ شَهْرًا وَ أَمَّا الْخُطَافُ فَإِنَّ دَوْرَانَهُ فِي السَّمَاءِ أَسْفَلَ لِمَا فَعَلَ بِأَهْلِ بَيْتِ مُحَمَّدٍ ﷺ وَ تَسْبِيحُهُ قِرَاءَةُ **رَبِّ الْعَالَمِينَ** أَلَا تَرَوْنَهُ وَ هُوَ يَقُولُ **وَلَا الضَّالِّينَ**. الخصال ۱/ ۳۲۶-۳۲۷، ح ۱۸.

داود بن كثير الرقي گفته: نزد امام صادق عليه السلام بوديم. ناگاه مردی كه پرستوكی سر بریده‌ی بی به دست داشت گذر كرد. امام برخاست و آن را از دستش گرفت و به زمین گردانید و فرمود: آیا دانای شما دستور داده كه این را بكشید یا فقیه شما؟ پدرم از پدرش برای من نقل كرده كه پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از كشتن شش جانور منع كرده: زنبور عسل، مورچه، قورباغه، جغد، هدهد، پرستوك. زنبور عسل برای آن كه گیاه خوشبوی می‌خورد و انگبین می‌دهد كه خدا به وی وحی كرده و در شمار پری و آدمی نیست. مورچه برای آن كه مردمان در روزگار سلیمان پیامبر به خشكسالی گرفتار شدند و برای خواهش باران به بیابان رفتند. دیدند مورچه‌ی بی روی دو پای خودش ایستاده و دستها به آسمان برداشته گوید: خدایا ما نیز از آفریدگان تو هستیم و به تو نیازمند هستیم ما را روزی رسان و به گناه بی‌خردان از آدمیان مگیر. سلیمان به مردمان گفت: باز گردید كه به خواهش شما دیگر نیازی نیست و باران می‌بارد. قورباغه چون دید ابراهیم را خواهند كه به آتش افكنند. جانوران از این پیشامد به خدا مویه كردند و دستور خواستند كه آب بر آن پاشند تا كشته گردد، دستور نداد جز به قورباغه كه در این راه دو سوم تنش بسوخت. هدهد یا شانه به سر راهنمای سلیمان به شهر بلقیس بود. جغد يك ماه رهنمای آدم بود تا از سرانديب به شهر جده رسید. پرستوك بر ستمهایی كه به ما خانواده رسیده در آسمان می‌چرخد و می‌گوید الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ آیا نمی بینی پایان آن وَلَا الضَّالِّينَ گوید!

علي بن ابراهيم : ثُمَّ قَالَ سُلَيْمَانُ سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ إِلَى قَوْلِهِ مَاذَا يَرْجِعُونَ فَقَالَ الْهُدُودُ إِنَّهَا فِي عَرْشِ عَظِيمٍ أَيْ سَرِيرٍ فَقَالَ سُلَيْمَانُ أَلْقِ الْكِتَابَ عَلَى قَبْطِهَا فَجَاءَ الْهُدُودُ فَأَلْقَى الْكِتَابَ فِي حِجْرِهَا فَارْتَاَعَتْ مِنْ ذَلِكَ وَجَمَعَتْ جُنُودَهَا وَ قَالَتْ لَهُمْ كَمَا حَكَى اللَّهُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيْكِ كِتَابٌ كَرِيمٌ أَيْ مَحْتَمُومٌ تفسير القتي ۲/ ۱۲۷.

علی بن ابراهیم:..... سپس سلیمان گفت: سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ تا مادّا يَرْجِعُونَ پس هدهد گفت: او در سبأ در دژی استوار است. سلیمان گفت: نامه را بر روی سقف قصرش بینداز. پس هدهد رفت و نامه را در دامن وی افکند، به گونه ای كه موجب ترس او گشت، از این رو سپاهیان را فرا خواند و آن گونه كه خداوند فرموده به آنان گفت: يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيْكِ كِتَابٌ كَرِيمٌ كتاب مَهر شده است.

أَلَا تَعْلَوْنَ أَعْلَى وَأَتُونِي مُسْلِمِينَ (۳۱) قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنْتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّى تَشْهَدُونِ (۳۲) قَالُوا نَحْنُ أُولُو قُوَّةٍ وَأُولُو بَأْسٍ شَدِيدٍ وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ فَانْظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ (۳۳) قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعِزَّةَ أَهْلِهَا أَذِلَّةً وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ (۳۴) وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ (۳۵) فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَانَ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ فَمَا آتَانِي اللَّهُ خَيْرٌ مِمَّا آتَاكُم بَلْ أَنْتُمْ بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ (۳۶) ارْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا أَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ (۳۷) قَالَ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَتَيْتُمُونِي بِعَرْشٍ قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ (۳۸) قَالَ عِفْرِيثُ مِنَ الْجَحْرِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ (۳۹)

قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَن يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيُثَبِّتُنِي أَخْلَاقًا
أُكْفِرُ وَمَنْ شَكَرْتُ فَإِنَّمَا يَنْشُرْ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ (۴۰)

بر من بزرگی مکنید و مرا از در اطاعت در آید (۳۱) گفت ای سران [کشور] در کارم به من نظر دهید که بی حضور شما [تابه حال] کاری را فیصله نداده ام (۳۲) گفتند ما سخت نیر و مند و دلاوریم و ای [اختیار کار] با توست بنگر چه دستوری دهی (۳۳) [ملکه] گفت پادشاهان چون به شهری در آیند آن را تباه و عزیزانش را خواری گردانند و این گونه می کنند (۳۴) و [اینک] من ارمانی به سوشان می فرستم و می نگرم که فرستادگان [من] با چه چیز بازی گردند (۳۵) و چون [فرستاده] نزد سلیمان آمد [سلیمان] گفت آیا مرا به مالی کم می دهید آن چه خدا به من عطا کرده بهتر است از آن چه به شما داده است [نه] بلکه شما به ارمان خود شادمانی می نمایید (۳۶) به سوی آنان باز گرد که قطعاً سپاهیان بر [سر] ایشان می آوریم که در برابر آنها تاب ایستادگی نداشته باشند و از آن [دیار] به خواری و زبونی بیرونشان می کنیم (۳۷) [سپس] گفت ای سران [کشور] کدام یک از شما تخت و رایش از آنکه مطیعانه نزد من آیند برای من می آورد (۳۸) عفریتی از جن گفت من آن رایش از آنکه از مجلس خود برخیزی برای تویی آورم و بر این [کار] سخت توانا و مورد اعتمادم (۳۹) کسی که نزد او دانشی از کتاب [الهی] بود گفت من آن رایش از آنکه چشم خود را بر هم زنی برای تو آورم پس چون [سلیمان] آن [تخت] را نزد خود مستقر دید گفت این از فضل پروردگار من است تا مرا بیازماید که آیا سپاسگزارم یا ناسپاسی می کنم و هر کس سپاس گزارد تنها به سود خویش سپاس می گزارد و هر کس ناسپاسی کند بی گمان پروردگارم بی نیاز و کریم است (۴۰)

عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَخْرُجُ مَعَ الْقَائِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَإِنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّهُ يَخْرُجُ مَعَهُ مِثْلُ عِدَّةِ أَهْلِ بَدْرٍ ثَلَاثُمِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا قَالَ وَمَا يَخْرُجُ إِلَّا فِي أُولَى قُوَّةٍ وَمَا تَكُونُ أُولُو الْقُوَّةِ أَقَلٌّ مِنْ عَشْرَةِ آلَافٍ. كمال الدين / ۶۵۴، ح ۲۰.

ابو بصیر گوید: شخصی از اهل کوفه از امام صادق علیه السلام پرسید: به همراه قائم علیه السلام چند نفر خروج می کنند که می گویند او به همراه سیصد و سیزده تن که شمار اصحاب جنگ بدر است خروج می کند. فرمود: او به همراه اصحابی نیرومند خروج می کند و آن کمتر از ده هزار تن نیست.

عن أمير المؤمنين عليه السلام وَ النَّازِرَةُ فِي بَعْضِ اللَّغَةِ هِيَ الْمُنتَظَرَةُ أَلَمْ تَسْمَعْ إِلَى قَوْلِهِ تَعَالَى **فَنَازِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ** أَيُّ مُنْتَظَرَةٍ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ الإحتجاج ۱/ ۲۴۳.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.... و ناظره در برخی از لغتها به معنی منتظره است، مگر این آیه را نخوانده ای که: **فَنَازِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ**، یعنی منتظرند؛ ببینند رسولان چگونه پاسخی باز آرند.

علي بن إبراهيم فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ كَذَلِكَ يَفْعَلُونَ** ثُمَّ قَالَتْ إِنَّ كَانَ هَذَا نَبِيًّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ كَمَا يَدَّعِي فَلَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُغَلِّبُ وَ لَكِنْ سَابَعْتُ إِلَيْهِ بِهَدِيَّةٍ فَإِنْ كَانَ مَلِكًا يَمِيلُ إِلَى الدُّنْيَا قَبِلَهَا وَ عَلِمْتُ أَنَّهُ لَا يَقْدِرُ عَلَيْنَا فَبَعَثَتْ إِلَيْهِ حَقًّا فِيهِ جَوْهَرَةٌ عَظِيمَةٌ وَ قَالَتْ لِلرَّسُولِ قُلْ لَهُ يَنْقُصُ هَذِهِ الْجَوْهَرَةُ بِلَا حَدِيدٍ وَ لَا نَارٍ فَأَتَاهُ الرَّسُولُ بِذَلِكَ فَأَمَرَ سُلَيْمَانُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَعْضَ جُنُودِهِ مِنَ الدِّيدَانِ فَأَخَذَ خَيْطًا فِي فَمِهِ ثُمَّ ثَقَبَهَا وَ أَخْرَجَ الْخَيْطَ مِنَ الْجَانِبِ الْآخَرِ وَ قَالَ سُلَيْمَانُ لِرَسُولِهَا **فَمَا آتَانِي اللَّهُ خَيْرٌ مِمَّا آتَاكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ** ارْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا أَيُّ لَا طَاقَةَ وَ لَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا أَذَلَّةً وَ هُمْ صَاغِرُونَ فَرَجَعَ إِلَيْهَا الرَّسُولُ فَأَخْبَرَهَا بِذَلِكَ وَ بِقُوَّةِ سُلَيْمَانَ فَعَلِمَتْ أَنَّهُ لَا حِيصَ لَهَا فَارْتَحَلَتْ وَ خَرَجَتْ نَحْوَ سُلَيْمَانَ تفسير القمي ۲/ ۱۴۸.

علی بن ابراهیم:....و خداوند در تأیید این سخن در ادامه آیه می فرماید: وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ. سپس گفت که: اگر این مرد آن گونه که ادعا می کند پیامبری از جانب خدا باشد، تاب مقابله با او را نخواهیم داشت؛ زیرا خداوند هرگز شکست نمی خورد. اما من هدیه ای برایش خواهم فرستاد، اگر او پادشاهی متمایل به دنیا باشد، آن را می پذیرد و در آن صورت، پی خواهم بُرد که از عهده غلبه بر ما برنی آید. پس حُقه ای برایش فرستاد که گوهری بزرگ در آن قرار داشت و به فرستاده خود گفت: به او بگو که این گوهر را بدون استفاده از آهن و آتش سوراخ کن. چون فرستاده این پیام را به سلیمان رساند، وی به یکی از سربازان خود که نوعی کرم بود دستور داد گوهر را سوراخ کند. آن کرم نخی را به دهان برگرفت و گوهر را سوراخ کرد و نخ را از سر دیگر گوهر خارج کرد. سلیمان آن گاه به قاصد ملکه گفت: فَمَا آتَانِي اللَّهُ خَيْرٌ مِّمَّا آتَاكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بِهَدْيَتِكُمْ تَفْرَحُونَ إِرْجِعِ إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَّا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا أَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ پس قاصد نزد ملکه بازگشت و وی را از ماوَقِع و قدرت سلیمان آگاه نمود. ملکه دریافت که هیچ راه گریزی ندارد، از این رو عازم دیدار سلیمان شد....

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ: فِي قِصَّةِ بَلْقِيسَ قَالَ: فَارْتَحَلَتْ وَخَرَجَتْ نَحْوَ سُلَيْمَانَ فَلَمَّا عَلِمَ سُلَيْمَانُ قُدُومَهَا إِلَيْهِ قَالَ لِلْجِنِّ وَالشَّيَاطِينِ أَيْكُمْ يَأْتِيَنِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ قَالَ عِفْرِيْتُ مِنَ الْجِنِّ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ قَالَ سُلَيْمَانُ أَرِيدُ أُسْرَعَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالَ آصَفُ بْنُ بَرْخِيَا أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ الْقِصَّة. تفسیر القتی ۲/ ۱۲۸.

علی بن ابراهیم:....در قصه بلقیس می گوید، از این رو عازم دیدار سلیمان شد و چون سلیمان از آمدنش آگاهی یافت، به جن و شیاطین فرمود: أَيْكُمْ يَأْتِيَنِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ قَالَ عِفْرِيْتُ مِنَ الْجِنِّ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ سلیمان گفت: می خواهم سریع تر از این باشد. پس آصف بن برخیا گفت: أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ سُئِلَ عَنِ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَعْلَمُ أَمْ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ فَقَالَ مَا كَانَ عِلْمُ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ عِنْدَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ إِلَّا بِقَدَرِ مَا تَأْخُذُ الْبُعُوضَةُ بِجَنَاحِهَا مِنْ مَاءِ الْبَحْرِ، فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَلَا إِنَّ الْعِلْمَ الَّذِي هَبَطَ بِهِ آدَمُ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَ جَمِيعَ مَا فَضَّلْتَ بِهِ النَّبِيِّونَ إِلَى خَاتَمِ النَّبِيِّينَ فِي عِثْرَةِ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ. تفسیر القتی ۲/ ۳۶۷.

امام صادق علیه السلام فرمود: آن کسی که علم کتاب نزد اوست، امیر مؤمنان علیه السلام است. و از ایشان سؤال شد چه کسی دانایتر است؟ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ، یا کسی که عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ؟ فرمود: دانش الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ، نسبت به کسی که عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ، چونان پشه ای است که با بال های خود از آب دریا برگیرد. و امیر مؤمنان علیه السلام فرمود: بدانید دانشی که آدم علیه السلام با خود از آسمان به زمین آورد و همه علومی که پیامبران از آغاز تا خاتم الانبیا صلی الله علیه و آله به آن فضیلت داده شده اند، همگی در عترت خاتم الانبیا صلی الله علیه و آله وجود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ اسْمَ اللَّهِ الْأَعْظَمَ عَلَى ثَلَاثَةِ وَ سَبْعِينَ حَرْفًا وَإِنَّمَا كَانَ عِنْدَ آصَفٍ مِنْهَا حَرْفٌ وَاحِدٌ فَتَكَلَّمَ بِهِ فَخُسِفَ بِالْأَرْضِ مَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ سَرِيرِ بَلْقِيسَ ثُمَّ تَنَاولَ السَّرِيرَ بِيَدِهِ ثُمَّ عَادَتِ الْأَرْضُ كَمَا كَانَتْ أُسْرَعَ مِنْ طَرْفَةِ عَيْنٍ وَ عِنْدَنَا نَحْنُ مِنَ الْأَسْمِ اثْنَانِ وَ سَبْعُونَ حَرْفًا وَ حَرْفٌ عِنْدَ اللَّهِ اسْتَأْثَرَهُ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَهُ وَ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ.. البصائر/ ۲۴۸، ح ۱.

امام باقر عليه السلام فرمود: نام اعظم خداوند بر هفتاد و سه حرف استوار است که یکی از این حروف را آصف می دانست و چون آن را بر زبان آورد، زمین میان او و سبا شکافته شد، آن گاه دست برد و تحت بلقیس را نزد سلیمان آورد، آن گاه زمین در کمتر از یک چشم بر هم زدن به حال سابق خود برگشت؛ و هفتاد و دو حرف از این حروف نزد ماست و آن حرف دیگر نزد خداست و ترجیح داده از امور غیبی باشد و لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ.

عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَوْلُ الْعَالِمِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ قَالَ فَقَالَ يَا جَابِرُ إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ اسْمَهُ الْأَعْظَمَ عَلَى ثَلَاثَةِ وَ سَبْعِينَ حَرْفًا فَكَانَ عِنْدَ الْعَالِمِ مِنْهَا حَرْفٌ وَاحِدٌ فَانْخَسَفَتِ الْأَرْضُ مَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ السَّرِيرِ حَتَّى التَّقَّتِ الْقِطْعَتَانِ وَ حَوْلَ مِنْ هَذِهِ عَلَى هَذِهِ وَ عِنْدَنَا مِنْ اسْمِ اللَّهِ الْأَعْظَمِ اثْنَانِ وَ سَبْعُونَ حَرْفًا وَ حَرْفٌ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ الْمَكْنُونِ عِنْدَهُ. البصائر/ ۲۲۹، ح ۶.

جابر، از امام باقر عليه السلام روایت کرده و گفته است: به آن حضرت عرض کردم: قربانت گردم! درباره قول آن عالم: أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ برای من توضیح دهید که چیست؟ فرمود: ای جابر! خداوند اسم اعظم خویش را بر هفتاد و سه حرف قرار داد. آن عالم فقط یکی از آن حروف را می دانست و با آن زمین میان قصر سلیمان و تحت بلقیس را شکافت و پس از آوردن تخت، زمین به حال اول خود برگشت و با این یک حرف چنین کاری کرد، و این در حالی است که هفتاد و دو حرف از اسم اعظم خدا نزد ماست و علم به یک حرف دیگر نزد خداوند است که آن را در عالم غیب حفظ کرده است.

عَنْ عُمَرَ بْنِ وَاقِدٍ قَالَ: إِنَّ هَارُونَ الرَّشِيدَ لَمَّا ضَاقَ صَدْرُهُ مِمَّا كَانَ يَظْهَرُ لَهُ مِنْ فَضْلِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام وَ مَا كَانَ يَبْلُغُهُ مِنْ قَوْلِ الشَّيْعَةِ بِإِمَامَتِهِ وَ اخْتِلَافِهِمْ فِي السَّرِّ إِلَيْهِ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ خَشِيَهُ عَلَى نَفْسِهِ وَ مُلْكِهِ فَفَكَّرَ فِي قَتْلِهِ بِالسَّمِّ..... إِنَّ سَيِّدَنَا مُوسَى عليه السلام دَعَا بِالْمُسَيِّبِ وَ ذَلِكَ قَبْلَ وَقَاتِهِ بِثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَ كَانَ مُوَكَّلًا بِهِ فَقَالَ لَهُ يَا مُسَيِّبُ قَالَ لَبَيْكَ يَا مَوْلَايَ قَالَ إِنِّي طَاعِنٌ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ إِلَى الْمَدِينَةِ مَدِينَةِ جَدِّي رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِأَعْهَدَ إِلَى ابْنِي مَا عَهَدَ إِلَى أَبِي وَ أَجْعَلَهُ وَصِيَّ وَ خَلِيفَتِي وَ أَمْرُهُ أَمْرِي قَالَ الْمُسَيِّبُ فَقُلْتُ يَا مَوْلَايَ كَيْفَ تَأْمُرُنِي أَنْ أَفْتَحَ لَكَ الْأَبْوَابَ وَ أَقْفَالَهَا وَ الْحُرْسَ مَعِيَ عَلَى الْأَبْوَابِ فَقَالَ يَا مُسَيِّبُ ضَعْفُ يَقِينِكَ بِاللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ فِينَا قُلْتُ لَا يَا سَيِّدِي قَالَ فَمَهْ قُلْتُ يَا سَيِّدِي اذْعُ اللَّهُ أَنْ يُثَبِّتَنِي فَقَالَ اللَّهُمَّ ثَبِّتْهُ ثُمَّ قَالَ إِنِّي أَدْعُو اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِاسْمِهِ الْعَظِيمِ الَّذِي دَعَا آصَفٌ حَتَّى جَاءَ بِسَرِيرِ بَلْقَيْسَ وَ وَضَعَهُ بَيْنَ يَدَيِ سُلَيْمَانَ قَبْلَ ارْتِدَادِ طَرْفِهِ إِلَيْهِ حَتَّى يَجْمَعَ بَيْنِي وَ بَيْنَ ابْنِي عَلِيٍّ بِالْمَدِينَةِ قَالَ الْمُسَيِّبُ فَسَمِعْتُهُ عليه السلام يَدْعُو فَفَقَدْتُهُ عَنْ مُصَلَّاهُ فَلَمْ أَزَلْ قَائِمًا عَلَى قَدَائِي حَتَّى رَأَيْتُهُ قَدْ عَادَ إِلَى مَكَانِهِ وَ أَعَادَ الْحَدِيدَ إِلَى رِجْلَيْهِ فَخَرَّتُ لِلَّهِ سَاجِدًا لَوْجْهِي شُكْرًا عَلَى مَا أَنْعَمَ بِهِ عَلَيَّ مِنْ مَعْرِفَتِهِ..... العيون ۸۲/۱-۸۴، ح ۶.

عمر بن واقد گوید: زمانی که هارون الرشید در اثر ظهور فضائل حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام و نیز اخباری که در مورد عقیده شیعیان به امامت آن حضرت، و رفت و آمد مخفیانه آنان در شب و روز، به منزل ایشان، به او می رسید- ناراحت و نگران شد، از آن جناب بر جان و سلطنت خویش بیمناک و هراسان گردید و تصمیم گرفت آن حضرت را با سم به قتل برساند.... سپس سرورمان، حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام سه روز قبل از وفاتش مسیب را- که نگهبان آن حضرت بود- بخواست و به او گفت مسیب! گفت: بله، مولای من. حضرت فرمود: من امشب به مدینه، شهر جدّم رسول الله صلی الله علیه و آله خواهم رفت تا فرزندم علی را به همان چیزهایی که پدرم به من سفارش کرده، سفارش کنم و او را وصی و جانشین خود گردانم و دستورات

لازم را به او بدهم. مسیب گفت: مولای من! چگونه به من دستور می‌دهی که درها را برایتان باز کنم، در حالی که نگهبانان دیگری نیز به همراه من هستند؟ حضرت فرمود: ای مسیب! یقینت به خدا در باره ما ضعیف است! گفت: نه، مولای من! حضرت فرمودند: پس صبر کن، گفتم: مولای من، از خدا بخواهید مرا ثابت قدم کند، حضرت نیز دعا کردند: خدایا، او را ثابت قدم کن، سپس فرمودند: من خدا را به آن اسم عظیمش، که آصف، خدا را به آن خواند و تحت بلقیس را قبل از اینکه سلیمان چشم بر هم بزند، در مقابل او نهاد، می‌خوانم و از او می‌خواهم مرا در کنار فرزندم علی در مدینه قرار دهد. مسیب گوید: صدای حضرت را می‌شنیدم که دعا می‌خواند و ناگاه، او را در مصلای خود ندیدم. همان طور بر جای خود ایستاده بودم که دیدم به جای خود برگشت و غل و زنجیر را به پای خود بست، در این موقع بشکرانه این نعمت الهی یعنی معرفت به امام علیه السلام به سجده افتادم....

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ قَالَ فَفَرَّجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَيْنَ أَصَابِعِهِ فَوَضَعَهَا فِي صَدْرِهِ ثُمَّ قَالَ وَعِنْدَنَا وَاللَّهِ عِلْمُ الْكِتَابِ كُلُّهُ.. الكافي ۱/ ۲۴۹، ح ۵.

عبد الرحمن بن کثیر هاشمی، از ابو عبد الله امام صادق علیه السلام روایت کرده است که: پس از تلاوت: قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ انگشتان دست خود را از هم باز کرد و بر سینه خویش نهاد و فرمود: به خدا سوگند! تمام علم کتاب نزد ماست.

عن أبي عبد الله عليه السلام قال: الْوَجْهَ الثَّالِثُ مِنَ الْكُفْرِ كُفْرُ النِّعَمِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى يَحْجِي قَوْلَ سُلَيْمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَ أَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ..... الكافي ۲/ ۳۸۹ - ۳۹۰.

امام صادق علیه السلام فرمودند:.... و وجه سوم از وجوه کفر: کفر بنعمت است و اینست گفتار خدای تعالی که از سلیمان حکایت کند که فرمود: هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَ أَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ....

قَالَ نَكُرُوا هَآءِ عَرْشَهَا نَنْظُرْ أَ تَهْتَدُونَ (۴۱) فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ أَ هَآءِ عَرْشُكِ قَالَتْ كَأَنَّهُ هُوَ وَأُوتِينَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ (۴۲) وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ (۴۳) قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقِهَا قَالَتْ إِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۴۴) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ (۴۵) قَالَ يَاقَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (۴۶) قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَنْ مَعَكَ قَالَ طَائِرُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ (۴۷) وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ شَجَاعَةٌ رَهْطٌ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ (۴۸) قَالُوا اتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولَئِئِهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ (۴۹) وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يُشْعُرُونَ (۵۰)

گفت تحت [ملکه] را برایش ناشناس گردانید تا ببینیم آیا پی‌ی بردیا از کسانی است که پی‌ی نمی‌برند (۴۱) پس وقتی [ملکه] آمد [بدو] گفته شد آیا تحت تو همین گونه است گفت گویا این همان است و پیش از این ما آگاه شده‌ایم و از در اطاعت در آمدن بودیم (۴۲) و در حقیقت قبلاً آن چه غیر از خدای پرستید مانع [ایمان] او شده بود و او از جمله گروه کافران بود (۴۳) به او گفته شد وارد ساحت کاخ [پادشاهی] شو و چون آن را دید بر که ای پنداشت و ساقهایش را نمایان کرد [سلیمان] گفت این کاخی مفروش از آبگینه است [ملکه] گفت پروردگار من به خود ستم کردم و [اینک] با سلیمان در برابر خدا پروردگار جهانیان تسلیم شدم (۴۴) و به راستی به سوی ثمود برادرشان صالح را فرستادیم که خدا را پرستید پس به ناگاه آنان دودسته متخاصم شدند (۴۵) [صالح] گفت ای قوم من چرا پیش از [جستن] نیکی شتاب زده خواهان بدی هستید چرا از خدا آمرزش نمی‌خواهید باشد که مورد رحمت قرار گیرید (۴۶) گفتند مابه تو و به هر کس که همراه تو هست شگون بد زدیم گفت سرفروشت خوب و بدتان پیش خداست بلکه شما مردی هستید که مورد آزمایش قرار گرفته‌اید (۴۷) و در آن شهر نه دسته بودند که در آن سرزمین فساد می‌کردند و از در اصلاح در نمی‌آمدند (۴۸) [با هم] گفتند با یکدیگر سوگند بخورید که حتماً به [صالح] و کسانی که شیخون می‌زنیم سپس به ولی او خواهیم گفت مادر محل قتل کسانش حاضر نبوده و ما قطعاً راست می‌گوییم (۴۹) و دست به نیرنگ زدند و [مانیز] دست به نیرنگ زدیم و خبر نداشتند (۵۰)

علي بن ابراهيم وَ كَانَ سُلَيْمَانٌ قَدْ أَمَرَ أَنْ يُتَّخَذَ لَهَا بَيْتٌ مِنْ قَوَارِيرَ وَ وَضَعَهُ عَلَى الْمَاءِ ثُمَّ قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ فَظَنَّتْ أَنَّ مَاءً فَرَقَعَتْ ثَوْبَهَا وَ أَبَدَتْ سَاقَيْهَا فَإِذَا عَلَيْهَا شَعْرٌ كَثِيرٌ فَقِيلَ لَهَا إِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَ أَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ فَتَرَوَّجَهَا سُلَيْمَانٌ وَ هِيَ بِلَقِيسُ بِنْتُ الشَّرْحِ الْجُبَيْرِيَّةِ وَ قَالَ سُلَيْمَانُ لِلشَّيَاطِينِ اتَّخِذُوا لَهَا شَيْئًا يَذْهَبُ هَذَا الشَّعْرَ عَنْهَا فَعَمِلُوا الْحَمَامَاتِ وَ طَبَخُوا الثُّورَةَ فَالْحَمَامَاتُ وَ الثُّورَةُ مِمَّا اتَّخَذَتْهُ الشَّيَاطِينُ لِبَلْقِيسَ وَ كَذَا الْأَرْجِيَّةُ الَّتِي تَدُورُ عَلَى الْمَاءِ تفسير القتي ۱/ ۱۴۸.

علی بن ابراهیم:.... سلیمان دستور داده بود خانه‌ای از شیشه برای وی ساخته شده و آن را بر روی آب قرار دهند، سپس به ملکه گفته شد: ادْخُلِي الصَّرْحَ پس ملکه گمان کرد که آن آب است. لذا دامن خویش را بالا کشید و ساق‌های پایش آشکار شدند و ناگهان دیدند که ساق‌های او بسیار پرمو است؛ پس به وی گفته شد: إِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِّن قَوَارِيرَ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَ أَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ پس سلیمان با وی ازدواج کرد و او بلقیس بنت الشَّرحِ حَمیری بود و سلیمان به شیاطین گفت: چیزی به وی دهید که موی بدن او را بزدايد. پس حَمَام‌ها برایش ساخته شد و نوره را با زرنیخ ترکیب کردند تا داروی موبر ساخته شود. استفاده از حمام و موبر را برای نخستین بار شیاطین برای بلقیس فراهم آوردند و هم چنین ارجیه را که به وسیله آب به گردش در می‌آید....

علي بن ابراهيم وَ أَمَّا قَوْلُهُ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ فَإِنَّهُمْ سَأَلُوهُ قَبْلَ أَنْ تَأْتِيَهُمُ النَّاقَةُ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَعْدَابٍ أَلِيمٍ فَقَالَ يَا قَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ يَقُولُ بِالْعَذَابِ قَبْلَ الرَّحْمَةِ تفسير القتي ۱/ ۱۳۴.

علی بن ابراهیم:.... اما آیه لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ از آنها پرسیده شد قبل از آمدن شتر و آمدن عذاب دردناک و گفته شد ای قوم لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ یعنی عذاب قبل از رحمت.

فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مُكْرِهِمْ اَنَّا دَمَرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ اَجْمَعِينَ (۵۱) فَنِلْتَ بُيُوتَهُمْ بِمَا ظَلَمُوا اِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (۵۲) وَاُنْحِنَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ (۵۳) وَلَوْ طَا اِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اَتَاْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَاَنْتُمْ تُبْصِرُونَ (۵۴) اَتَيْنَكُمْ لَتَاْتُونَ الرَّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُّجْهَلُونَ (۵۵) فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ اِلَّا اَنْ قَالُوا اَخْرِجُوا آلَ لُوطٍ مِنْ قَرْيَتِكُمْ اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَّتَطَهَّرُونَ (۵۶) فَانْحِنِيْنَاهُ وَاَهْلَهُ اِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَرْنَا هَآهْمَا مِنَ الْغَابِرِينَ (۵۷) وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءً مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ (۵۸) قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسَلَامٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذِيْنَ اصْطَفٰى اَللّٰهُ خَيْرٌ اَمَّا يُشْرِكُونَ (۵۹) اَمَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَاَنْبَتْنَا بِهِ حَبَانِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا اِلَّا اللّٰهُ مَعَ اللّٰهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ (۶۰)

پس بنگر که فرجام نیرنگشان چگونه بود ما آنان و قومشان را همگی هلاک کردیم (۵۱) و این [هم] خانه های خالی آنهاست به [سزای] بیدادی که کرده اند قطعا در این [کیفر] برای مردی که می دانند عبرتی خواهد بود (۵۲) و کسانی را که ایمان آورده و تقوا پیشه کرده بودند رهانیدیم (۵۳) و یاد کن [لوط را که چون به قوم خود گفت آیا دین و دانسته مرتکب عمل ناشایست [لواط] می شوید (۵۴) آیا شما به جای زنان از روی شهوت با مرد هادری آمیزید [نه] بلکه شما مردی جهالت پیشه اید (۵۵) و ای پاسخ قومش غیر از این نبود که گفتند خاندان لوط را از شهرتان بیرون کنید که آنها مردی هستند که به پاکی تظاهری نمایند (۵۶) پس او و خانواده اش را نجات دادیم جز زنش را که مقدر کردیم از باقی ماندگان [در خاکستر آتش] باشد (۵۷) و بارانی [از سجیل] بر ایشان فرو باریدیم و باران هشدار داده شدگان چه بدبارانی بود (۵۸) بگو سپاس برای خداست و درود بر آن بندگان که [آنان را] برگزید است آیا خدا بهتر است یا آن چه [با او] شریکی گردانند (۵۹) آیا آن چه شریکی ندارند بهتر است یا آن کس که آسمانها و زمین را خلق کرد و برای شما آبی از آسمان فرود آورد پس به وسیله آن باغهای بخت انگیز رویانیدیم کار شما نبود که درختانش را برویانید آیا معبودی با خداست [نه] بلکه آنان قومی منحرفند (۶۰)

حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَامَ رَجُلٌ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي الْجَامِعِ بِالكُوفَةِ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَخْبِرْنِي عَنْ يَوْمِ الْأَرْبَعَاءِ وَالتَّطْيِيرِ مِنْهُ وَثِقَلِهِ وَ أَيُّ أَرْبَعَاءٍ هُوَ فَقَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ آخِرُ أَرْبَعَاءٍ فِي الشَّهْرِ وَ هُوَ الْمَحَاقُ وَ فِيهِ قَتَلَ قَابِيلُ هَابِيلَ أَخَاهُ وَ يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ أُلْقِيَ إِبْرَاهِيمُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي النَّارِ... وَ يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ اَنَّا دَمَرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ.... الخصال ۲/ ۳۸۸، ح ۷۸.

حسین بن علی علیه السلام فرمود: در مسجد جامع کوفه کسی از امیر المؤمنین علیه السلام پرسید بفرما برای چه به روز چهارشنبه فال بد می زنی و آن را روز سنگین و بدیمن می دانی، و مقصود کدام چهارشنبه است؟ فرمود: آخرین چهارشنبه ماه یعنی در زمان محاق. در این روز قابیل برادر خود هابیل را کشت. در روز چهارشنبه ابراهیم به آتش افکنده شد.... و در چهارشنبه خدای عز و جل فرمود اَنَّا دَمَرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ...

أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيًا وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ بِلْ أَكْثَرُ هُمْ لَا يَعْلَمُونَ
 (۶۱) أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُ لَكُم خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ (۶۲) أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي
 ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلِ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ (۶۳) أَمَّنْ بَدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ
 يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۶۴) قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ
 إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ (۶۵) بَلِ ادَّارَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْهَا بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ (۶۶) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِذَا
 كُنَّا تُرَابًا وَآبَاؤُنَا أَنْتَلْحَجُّوا (۶۷) لَقَدْ وَعَدْنَا هَذَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (۶۸) قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا
 كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ (۶۹) وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ (۷۰)

[یا شریکی که می پندارند بهتر است] یا آن کس که زمین را قرارگاهی ساخت و در آن رودها پدید آورد و برای آن کوه ها را [مانند لنگر] قرار داد و میان دو دریا
 برزخی گذاشت آیا معبودی با خداست [نه] بلکه بیشترشان نمی دانند (۶۱) یا [کیست] آن کس که در مانده را چون وی را بخواند اجابت می کند و گرفتاری را برطرف می
 گرداند و شمار آجاشینان این زمین قرار می دهد آیا معبودی با خداست چه که پندی پذیرید (۶۲) یا آن کس که شمار ادر تاریکی های خشکی و دریا راه می نماید و آن کس که
 بادهای باران را [را] پیشاپیش رحمتش بشارتگری فرستد آیا معبودی با خداست خدا برتر [و بزرگتر] است از آن چه [با او] شریک می گردانند (۶۳) یا آن کس که خلق را
 آغاز می کند و سپس آن را بازمی آورد و آن کس که از آسمان و زمین به شمار و زی می دهد آیا معبودی با خداست بگو اگر راست می گوید برهان خویش را بیاورید (۶۴)
 بگوهر که در آسمانها و زمین است جز خدا غیب را نمی شناسند و نمی دانند کی برانگیخته خواهند شد (۶۵) [نه] بلکه علم آنان در باره آخرت نارساست [نه] بلکه
 ایشان در باره آن تردید دارند [نه] بلکه آنان در مورد آن کور شدند (۶۶) و کسانی که کفر ورزیدند گفتند آیا وقتی ما و پدرانمان خاک شدیم آیا حتما از زندان کور بیرون
 آورده می شویم (۶۷) در حقیقت این را به ما و پدرانمان قبلا وعده داده اند این جز افسانه های پیشینیان نیست (۶۸) بگو در زمین بگردید و ببینید فرجام
 گنه پیشگان چگونه بوده است (۶۹) و بر آنان غم مخور و از آن چه مکر می کنند تنگدل مباش (۷۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ **أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ** قَالَ أَيُّ إِمَامٍ هَدَى مَعَ إِمَامٍ ضَلَّالٍ فِي قَرْنٍ وَاحِدٍ **تَأْوِيلُ الْآيَاتِ ۱/ ۸، ۹، ح ۲.**
 امام صادق علیه السلام فرمود: مفهوم آیه **أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ** آن است که: آیا با وجود امام هدایتگر، همزمان،
 امامی گمراه کننده برمی گزینید.

علي بن ابراهيم : وقوله عز وجل : **أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُ لَكُم خُلَفَاءَ الْأَرْضِ** . عَنْ أَبِي عَبْدِ
 اللَّهِ عليه السلام قَالَ نَزَلَتْ فِي الْقَائِمِ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ عليه السلام ، هُوَ وَاللَّهُ الْمُضْطَرُّ إِذَا صَلَّى فِي الْمَقَامِ رَكْعَتَيْنِ وَدَعَا اللَّهَ فَأَجَابَهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَ
 يَجْعَلُهُ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ .. تفسير القمي ۲/ ۱۴۹.

علی بن ابراهیم: ... : اَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ اَیْنِ آیه درباره قائم آل محمد علیهم السلام نازل گردیده است. به خدا سوگند، مضطر اوست، آن گاه که در مقام، دو رکعت نماز به جا آورد و به درگاه خدا دعا کند و خداوند دعای وی را مستجاب نموده، بدی را از او دور نماید و او را خلیفه روی زمین قرار می دهد.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام وَاللَّهِ لَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى الْقَائِمِ عليه السلام وَقَدْ أَسْنَدَ ظَهْرُهُ إِلَى الْحَجَرِ ثُمَّ يَنْشُدُ اللَّهَ حَقَّهُ ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : هُوَ وَاللَّهُ الْمُضْطَرُّ فِي كِتَابِ اللَّهِ فِي قَوْلِهِ اَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ فَيَكُونُ أَوَّلُ مَنْ يُبَايِعُهُ جَبْرِئِيلُ ثُمَّ الثَّلَاثُمِائَةِ وَالثَّلَاثَةُ عَشَرَ رَجُلًا فَمَنْ كَانَ ابْتُلِيَ بِالْمَسِيرِ وَاقَاهُ وَمَنْ لَمْ يُبْتَلِ بِالْمَسِيرِ فَقَدْ عَنِ فِرَاشِهِ وَهُوَ قَوْلُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام هُمْ الْمَفْقُودُونَ عَنْ فُرُشِهِمْ وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ : فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا قَالَ: الْخَيْرَاتُ الْوَلَايَةُ.. تفسير القمي ۲/ ۴۰۵.

امام باقر علیه السلام می فرماید: به خدا سوگند، گوی می بینم که پشت خود را به حجر الاسود تکیه داده و از خداوند حق خویش را طلب می کند. ... امام باقر علیه السلام در ادامه می فرماید: به خدا سوگند که منظور از مضطر در آیه اَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ اوست و این آیه در حق وی نازل شده است پس اولین کسی که با او بیعت می کند، جبرئیل است. سپس سیصد و سیزده مرد که یاران او می باشند با او بیعت می کنند و هر کس که در مسیر او به او برمی خورد، به او ملحق می شود و هر کس که در مسیر به او بر نمی خورد، از بستر خود ناپدید می شود و منظور از سخن امیر المؤمنین علیه السلام که فرمود: آنها از بستر خود ناپدید می شوند، همین افراد هستند و منظور از آیه فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا نیز همین است و مقصود از خیرات در آیه، ولایت می باشد.

عَنْ بَرِيدَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَ عَلِيٌّ عليه السلام إِلَى جَنْبِهِ اَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ قَالَ فَانْتَفَضَ عَلِيٌّ عليه السلام انْتِفَاضَ الْعُصْفُورِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ لَمْ تَجْزَعْ يَا عَلِيٌّ فَقَالَ أَلَا أَجْزَعُ وَأَنْتَ تَقُولُ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ قَالَ لَا تَجْزَعْ فَوَاللَّهِ لَا يُبْغِضُكَ مُؤْمِنٌ وَلَا يُحِبُّكَ كَافِرٌ. تأویل الآيات ۱/ ۴۰۱-۴۰۲، ح ۳.

برید گوید: رسول خدا صلی الله علیه و آله نشسته بود و علی علیه السلام در کنار وی نشسته بود که رسول خدا صلی الله علیه و آله آیه اَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ اَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ تلاوت فرمودند. پس علی علیه السلام از شنیدن این آیه هم چون گنجشک باران زده به لرزه افتاد. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: چرا چنین بی تاب می کنی؟ عرض کرد: چرا بی تاب نمی کنم در حالی که خداوند می فرماید که ما را خلفای روی زمین قرار می دهد؟ پس پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: بی تاب می کنی؛ به خدا سوگند! کسی جز مؤمن تو را دوست نمی دارد و کسی جز منافق با تو دشمنی نمی ورزد.

عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ وَ عَلِيٌّ عليه السلام إِلَى جَنْبِهِ إِذْ قَرَأَ النَّبِيُّ ﷺ اَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ قَالَ فَارْتَعَدَ عَلِيٌّ عليه السلام فَضَرَبَ النَّبِيُّ ﷺ بِيَدِهِ عَلَى كَتِفِهِ وَ قَالَ مَا لَكَ يَا عَلِيٌّ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَرَأْتَ هَذِهِ الْآيَةَ فَخَشِيتُ أَنْ نُبْتَلِيَ بِهَا فَأَصَابَنِي مَا رَأَيْتُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَا عَلِيٌّ لَا يُحِبُّكَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَلَا يُبْغِضُكَ إِلَّا مُنَافِقٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. تأویل الآيات ۱/ ۴۰۲، ح ۴.

عمران بن حُصين روايت کرده است كه: در حضور پيامبر صلى الله عليه وآله نشسته بودم و على عليه السلام در كنار وى نشسته بود؛ ناگهان پيامبر آيه **أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ** را تلاوت فرمود. پس على عليه السلام بر خود لرزيد. رسول خدا صلى الله عليه وآله با دست خود بر شانه وى زد و فرمود: اى على! تو را چه مى شود؟! عرض كرد: اى رسول خدا! اين آيه را كه خواندى، ترسيدم بدان آزموده شويم، از اين رو حالتى را كه مشاهده فرمودى به من دست داد. پس رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود: اى على! جز مؤمن كسى تو را دوست نمى دارد و جز كافر منافق، كسى با تو دشمنى نمى ورزد تا روز قيامت.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الْقَائِمَ عليه السلام إِذَا خَرَجَ دَخَلَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ فَيَسْتَقْبِلُ الْكَعْبَةَ وَيَجْعَلُ ظَهْرَهُ إِلَى الْمَقَامِ ثُمَّ يُصَلِّي رُكْعَتَيْنِ ثُمَّ يَقُومُ فَيَقُولُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنَا أَوَّلِي النَّاسِ بِآدَمَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنَا أَوَّلِي النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنَا أَوَّلِي النَّاسِ بِإِسْمَاعِيلَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنَا أَوَّلِي النَّاسِ بِمُحَمَّدٍ عليه السلام ثُمَّ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ فَيَدْعُو وَيَتَضَرَّعُ حَتَّى يَقَعَ عَلَى وَجْهِهِ وَهُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ **أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَلِلَّهِ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ**. تأويل الآيات ۱/ ۴۰۲-۴۰۳، ح ۵.

امام صادق عليه السلام فرمود: چون قائم عليه السلام خروج كند، وارد مسجد الحرام مى شود و رو به قبله ايستاده به گونه اى كه مقام در پشت سر وى قرار گرفته باشد. سپس دو ركعت نماز مى خواند و آن گاه برخاسته و مى گويد: اى مردم! من نزديك ترين مردم به آدم عليه السلام هستم؛ اى مردم! من نزديك ترين مردم به ابراهيم عليه السلام هستم. اى مردم! من نزديك ترين مردم به اسماعيل هستم؛ اى مردم! من نزديك ترين مردم به محمد صلى الله عليه وآله هستم. سپس دستان خود را به طرف آسمان بلند كرده و آن قدر دعا مى خواند و تضرع مى جويد تا اين كه به صورت بر زمين مى افتد و اين خود نشان مى دهد كه مصداق آيه **أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَلِلَّهِ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ** خود اوست.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ** قَالَ هَذِهِ نَزَلَتْ فِي الْقَائِمِ عليه السلام إِذَا خَرَجَ تَعَمَّمَ وَصَلَّى عِنْدَ الْمَقَامِ وَتَضَرَّعَ إِلَى رَبِّهِ فَلَا تُرَدُّ لَهُ رَأْيَةٌ أَبَدًا. تأويل الآيات ۱/ ۴۰۳، ح ۶.

ابو جعفر باقر عليه السلام درباره آيه **أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ** فرمود: اين آيه درباره قائم عليه السلام نازل شده است. آن حضرت چون خروج كند، عمامه بر سر مى نهد و در مقام، نماز مى خواند و به درگاه پروردگارش تضرع مى كند، از اين رو هرگز شكست نخواهد خورد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: كَأَنِّي أَرَاهُمْ قَوْمًا كَانَ وَجُوهُهُمُ الْمَجَانُّ [الْمُطْرَقَةُ] الْمُطْرَقَةُ يَلْبَسُونَ السَّرَقَ وَالدِّبَاجَ وَيَعْتَقِبُونَ الْحَيْلَ الْعِتَاقَ وَيَكُونُ هُنَاكَ اسْتِحْرَارُ قَتْلٍ حَتَّى يَمِثِّي الْمَجْرُوحُ عَلَى الْمَقْتُولِ وَيَكُونُ الْمُفْلِتُ أَقْلَ مِنَ الْمَأْسُورِ فَقَالَ لَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ لَقَدْ أُعْطِيتَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عِلْمَ الْغَيْبِ فَضَحِكَ عليه السلام وَقَالَ لِلرَّجُلِ وَكَانَ كَلْبِيًّا يَا أَخَا كَلْبٍ لَيْسَ هُوَ يَعْلَمُ غَيْبٍ وَإِنَّمَا هُوَ تَعْلَمُ مِنْ ذِي عِلْمٍ وَإِنَّمَا عِلْمُ الْغَيْبِ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا عَدَدَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ يَقُولُهُ **إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ** الْآيَةُ فَيَعْلَمُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ مَا فِي الْأَرْحَامِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى وَفَيَبِّحُ أَوْ جَمِيلٌ وَسَخِيٌّ أَوْ بَخِيلٌ وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ وَمَنْ يَكُونُ [لِلنَّارِ] فِي النَّارِ حَظَبًا أَوْ فِي الْجَنَّةِ لِلنَّيِّبِينَ مُرَافِقًا فَهَذَا عِلْمُ الْغَيْبِ الَّذِي لَا يَعْلَمُهُ أَحَدٌ إِلَّا اللَّهُ وَمَا سِوَى ذَلِكَ فَعِلْمُ اللَّهِ نَبِيَّهُ عليه السلام فَعَلَمْنِيهِ وَدَعَا لِي بِأَنْ يَعْيَهُ صَدْرِي وَتَضَظَّمَّ عَلَيْهِ جَوَانِحِي. النهج/ ۱۸۶، الخطبة ۱۲۸.

امير المؤمنين عليه السلام فرمودند:.....مانند آن است كه من آنها را مي بينم گروهی هستند كه چهره هاشان مانند سپر چكش خورده است، لباسهای ابريشمين و ديبا ميپوشند، و اسبهای نيكويدك ميكشند، و در آن جاخونريزي بسيار سخت واقع ميشود به طوري كه زخم خورده به روي كشته راه ميرود، و گريخته کمتر از اسير شده می باشد. یکی از اصحاب آن بزرگوار گفت يا اميرالمومنين: خداوند به تو علم غيب عطا فرموده، امام عليه السلام خنديد و برای آن مرد كه از قبیله كلب بود فرمود: ای برادر كلبی آن چه گفتم علم غيب نيست، بل كه تعلم و آموختنی است از صاحب علم و دانش و علم غيب منحصر است به دانستن وقت قيامت و آن چه خداوند سبحان در گفتارش شمرده است إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ و به تحقيق خداوند دانا و آگاه است. پس خداوند سبحان می داند آن چه در رحمها است، پسر است يا دختر، زشت است يا نيكو، بخشنده است يا بخيل، بدبخت است يا نيكبخت، و می داند چه کسی هيضم آتش دوزخ است يا با پيغمبران يار و همنشين در درجات بهشت، پس اينها كه شمرده شد علم غيب است كه هيچكس نمی داند آن را مگر خدا ولی غير از اينها پس علمی است كه خداوند به پيغمبر خود، صلى الله عليه و اله، ياد داد و او هم به من آموخت و دعا كرد كه سينه من آن را نگاهداشته و پهلوهام احاطه اش نمايد...

سُئِلَ الصَّادِقُ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَوْ لَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ قَالَ مَعْنَاهُ أَوْ لَمْ يَنْظُرُوا فِي الْقُرْآنِ. الخصال ۲/ ۳۹۶، ح ۱۰۲.

از امام صادق عليه السلام در مورد فرموده خدای عز و جل أَوْ لَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ سوال شد. فرمودند يعنی آیا در قرآن نظر نميكنيد.

وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۷۱) قُلْ عَسَى أَنْ يَكُونَ رَدِفَ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ (۷۲) وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ (۷۳) وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ (۷۴) وَمِمَّنْ غَابَتْ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ (۷۵) إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَقُصُّ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (۷۶) وَإِنَّهُ لَهْدَى وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ (۷۷) إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ بِحُكْمِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ (۷۸) فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ (۷۹) إِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْمَوْتَى وَلَا تَسْمَعُ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ (۸۰)

وی گویند اگر راست می گوید این وعده کی خواهد بود (۷۱) بگو شاید برخی از آن چه را به شتاب می خواهید در پی شما باشد (۷۲) و راستی پروردگارت بر این مردم دارای بخشش است ولی بیشترشان سپاس نمی دارند (۷۳) و در حقیقت پروردگارتو آن چه را در سینه هایشان نهفته و آن چه را آشکاری دارند نیک می داند (۷۴) و هیچ پنهانی در آسمان و زمین نیست مگر این که در کتابی روشن [درج] است (۷۵) بی گمان این قرآن بر فرزندان اسرائیل بیشتر آن چه را که آنان درباره اش اختلاف دارند حکایت می کند (۷۶) و به راستی که آن رهنمود و رحمتی برای مؤمنان است (۷۷) در حقیقت پروردگارتو طبق حکم خود میان آنان داوری می کند و اوست شکست ناپذیر دانا (۷۸) پس برخدا توکل کن که تو واقعاً برحق آشکاری (۷۹) البته تو مردگان را شنوائی گردانی و این نداری که آن چون پشت بگردانند نمی توانی بشنوائی (۸۰)

عن أبي الحسن الأول عليه السلام أنه قال: وَقَدْ وَرِثْنَا نَحْنُ هَذَا الْقُرْآنَ الَّذِي فِيهِ مَا تُسَيِّرُ بِهِ الْجِبَالَ وَتَقْطَعُ بِهِ الْبُلْدَانَ وَتُحْيَا بِهِ الْمَوْتَى وَنَحْنُ نَعْرِفُ الْمَاءَ تَحْتَ الْهَوَاءِ وَإِنَّ فِي كِتَابِ اللَّهِ لَآيَاتٍ مَا يُرَادُ بِهَا أَمْرٌ إِلَّا أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ بِهِ مَعَ مَا قَدْ يَأْذَنُ اللَّهُ مِمَّا كَتَبَهُ الْمَاضُونَ جَعَلَهُ اللَّهُ لَنَا فِي أُمِّ الْكِتَابِ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ **وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ** ثُمَّ قَالَ **ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا** فَنَحْنُ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَأَوْرَثْنَا هَذَا الَّذِي فِيهِ تَبَيَّنَ كُلُّ شَيْءٍ. الكافي ۱/ ۲۲۶، ح ۷.

امام کاظم علیه السلام فرمودند: ما وارث آن قرآنیم که آن چه کوهها بوسیله آن حرکت کند در آنست و بوسیله آن بکشورها مسافرت شود و مردگان بدان سخنگو شوند، ما آب را در زیر هوا تشخیص میدهیم و همانا در کتاب خدا آیاتی است که بوسیله آنها چیزی خواسته نشود جز اینکه خدا به آن اجازه دهد علاوه بر آن چه خدا برای پیغمبران گذشته اجازه فرموده است همه اینها را خدا در قرآن برای ما مقرر فرموده است، همانا خدا میفرماید **وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ** و باز فرماید **ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا** و مائیم کسانی که خدای عزوجل انتخابمان کرده و این کتاب را که بیان همه چیز در آنست بارشمان داده.

وَمَا أَنْتَ بِهَادِي الْعُمِّيِّ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنْ تُسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ (۸۱) وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ (۸۲) وَيَوْمَ نَخْشِرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يَكْذِبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ (۸۳) حَتَّى إِذَا جَاءَ وَقَالَ أَكْذَبْتُمْ بِآيَاتِي وَلَمْ تُحِطُوا بِهَا عِلْمًا أَمْذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۸۴) وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا ظَلَمُوا فَهُمْ لَا يَنْطِقُونَ (۸۵) أَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا اللَّيْلَ لِسُكُونِهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنْ فِي ذَلِكَ لَايَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (۸۶) وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ وَكُلُّ أَتَوْهُ ذَاخِرِينَ (۸۷) وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ صُنِعَ اللَّهُ الَّذِي أَتَقَنَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ (۸۸) مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ (۸۹) وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۹۰) إِنَّمَا أَمْرُهُ أَنْ أُعْبَدَ رَبُّ هَذِهِ الْبُلْدَةِ الَّذِي حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَيْءٍ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ (۹۱) وَأَنْ أَتْلُو الْقُرْآنَ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنذِرِينَ (۹۲) وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ سَيَرَبِّكُمْ آيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (۹۳)

وراهبر کوران [و باز گردانند] از گمراهی شان نیستی تو جز کسانی را که به نشانه های ما ایمان آورده اند و مسلمانند نمی توانی بشنوانی (۸۱) و چون قول [عذاب] بر ایشان واجب گردد جنبند ای را از زمین برای آنان بیرون می آوریم که با ایشان سخن گوید که مردم [چنانکه باید] به نشانه های مایقین نداشتند (۸۲) و آن روز که از هرامتی گروهی از کسانی را که آیات ما را تکذیب کرده اند محشوری گردانیم پس آنان نگاه داشته می شوند تا همه به هم پیوندند (۸۳) تا چون [همه کافران] ببینند [خدا] می فرماید آیا نشانه های مرا به دروغ گرفتید و حال آنکه از نظر علم بدانها احاطه نداشتید آیا [در طول حیات] چه می کردید (۸۴) و به [کیفر] آنکه ستم کردند حکم

[عذاب] بر آنان واجب گردد در نتیجه ایشان دم برنیا رند (۸۵) آیاندید اند که ماشب را قرار داده ایم تا در آن ییاسایند و روز را روشنی بخش [گردانیدیم] قطعاً در این [امر] برای مردمی که ایمان می آورند مایه های عبرت است (۸۶) و روزی که در صور دمید شود پس هر که در آسمانها و هر که در زمین است به هراس افتد مگر آن کس که خدا بخواهد و جلگی باز بونی روبه سوی او آورند (۸۷) و کوههای یینی [و] ی پنداری که آنها بی حرکتند و حال آنکه آنها را برآ سادر حرکتند [این] صنع خدایی است که هر چیزی را در کمال استواری پدید آورده است در حقیقت او به آن چه انجام می دهد آگاه است (۸۸) هر کس نیکی به میان آورد پاداشی بهتر از آن خواهد داشت و آنان از هراس آن روز ایمنند (۸۹) و هر کس بدی به میان آورد به رودر آتش [دوزخ] سرنگون شوند آیا جز آن چه میگردید سزا داده می شوید (۹۰) من مامورم که تنها پروردگار این شهر را که آن را مقدس شمرده و هر چیزی از آن اوست پرستش کنم و مامورم که از مسلمانان باشم (۹۱) و اینکه قرآن را بخوانم پس هر که راه یابد تنها به سود خود راه یافته است و هر که گمراه شود بگو من فقط از هشار دهندگانم (۹۲) و بگو ستایش از آن خداست به زودی آیتش را به شما نشان خواهد داد و آن را خواهید شناخت و پروردگار تو از آن چه می کنی غافل نیست (۹۳)

عن علي بن مهزيار. يذكر فيه دخوله على صاحب الأمر عليه السلام.... فَقُلْتُ يَا سَيِّدِي مَتَى يَكُونُ هَذَا الْأَمْرُ فَقَالَ إِذَا حِيلَ بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَ سَبِيلِ الْكُفَّةِ وَ اجْتَمَعَ الشَّمْسُ وَ الْقَمَرُ وَ اسْتَدَارَ بِهِمَا الْكَوَاكِبُ وَ التُّجُومُ فَقُلْتُ مَتَى يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ لِي فِي سَنَةِ كَذَا وَ كَذَا تَخْرُجُ دَابَّةُ الْأَرْضِ [مِنْ] بَيْنِ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ مَعَهُ عَصَا مُوسَى وَ خَاتَمُ سُلَيْمَانَ يَسُوقُ النَّاسَ إِلَى الْمَحْشَرِ. الغيبة للطوسي/ ۱۶۱.

علی بن مهزیار گوید در تشرف به حضور صاحب الامر علیه السلام عرض کردم:.... وقت خروج و قیام شما کی خواهد بود؟ حضرت فرمودند: زمانی که بین شما و راه کعبه حائل شوند، و خورشید و ماه جمع شده و دور آن ها را ستارگان بگیرند. عرض کردم: در چه زمانی خواهد بود یا بن رسول الله؟ فرمودند: در فلان سال، سالی که دابة الارض از بین صفا و مروه خروج می کند، در حالی که عصای موسی و انگشتر سلیمان در نزد اوست و مردم را به سمت محشر حرکت می دهد.

عن أمير المؤمنين عليه السلام.... أَلَا إِنَّ بَعْدَ ذَلِكَ الظَّامَّةَ الْكُبْرَى قُلْنَا وَ مَا ذَلِكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ خُرُوجُ دَابَّةٍ مِنَ الْأَرْضِ مِنْ عِنْدِ الصَّفَا مَعَهَا خَاتَمُ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ وَ عَصَا مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ يَضَعُ الْخَاتَمَ عَلَى وَجْهِ كُلِّ مُؤْمِنٍ فَيَنْطَبِعُ فِيهِ هَذَا مُؤْمِنٌ حَقًّا وَ يَضَعُهُ عَلَى وَجْهِ كُلِّ كَافِرٍ فَيَنْكُتُ هَذَا كَافِرٌ حَقًّا حَتَّى إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيُنَادِي الْوَيْلَ لَكَ يَا كَافِرٌ وَ إِنَّ الْكَافِرَ لَيُنَادِي طُوبَى لَكَ يَا مُؤْمِنٌ وَ دِدْتُ أَنِّي الْيَوْمَ كُنْتُ مِثْلَكَ فَأَفُورٌ فُوزًا عَظِيمًا ثُمَّ تَرْفَعُ الدَّابَّةُ رَأْسَهَا فَيَرَاهَا مَنْ بَيْنَ الْخَافِقَيْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ وَ ذَلِكَ بَعْدَ طُلُوعِ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا فَعِنْدَ ذَلِكَ تُرْفَعُ التَّوْبَةُ فَلَا تَوْبَةَ تُقْبَلُ وَ لَا عَمَلٌ يُرْفَعُ وَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا ثُمَّ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا تَسْأَلُونِي عَمَّا يَكُونُ بَعْدَ هَذَا فَإِنَّهُ عَهْدٌ عَهْدُهُ إِلَيَّ حَبِيبِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ لَا أَخْبِرَ بِهِ غَيْرَ عِزَّتِي..... كمال الدين/ ۵۲۷، ح ۱.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:..... و بدانید که بعد از آن قیامت کبری واقع خواهد گردید. گفتیم: یا امیر المؤمنین آن چیست؟ فرمود: خروج دابة الارض از کوه صفا که همراه او خاتم سلیمان و عصای موسی است آن خاتم را بر روی هر مؤمنی که بنهد این کلام بر آن نقش بندد هذا مؤمن حقا و بر روی هر کافری که بنهد بر آن نوشته شود هذا کافر حقا. تا به غایتی که مؤمن ندا کند: ای کافر! وای بر تو، و کافر ندا کند: ای مؤمن! خوشا بر تو، دوست داشتم که امروز مثل تو بودم و به فوز عظیمی می رسیدم. سپس آن دابة سر بلند کند و به اذن خدای تعالی همه کسانی که بین مشرق و مغرب هستند او را ببینند و این بعد از آن است که آفتاب از مغرب خود برآید در این هنگام توبه برداشته شود و هیچ توبه ای پذیرفته نشود و عملی بالا نرود و لا یَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ

تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا. سپس فرمود: دیگر از من نپرسید که بعد از آن چه خواهد شد زیرا حبیب رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از من پیمان گرفته است که آن را جز به خاندانم نگویم.

عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَا قَسِيمُ اللَّهِ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ وَأَنَا الْفَارُوقُ الْأَكْبَرُ وَأَنَا صَاحِبُ الْعَصَا وَ الْمِيسَمِ. العلل/ ۱۶۴، ح ۳.

مفضل بن عمر، از حضرت ابی عبد الله علیه السلام، حضرت فرمودند: امیر المؤمنین علیه السلام: فرمودند: من به اذن خدا مردم را بین بهشت و دوزخ تقسیم می کنم، من فاروق اکبر و صاحب عصا و صاحب نشانه می باشم.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: فَضَّلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ لَقَدْ أُعْطِيتُ السِّتَّ عِلْمَ الْمَنَایَا وَ الْبَلَايَا وَ الْوَصَايَا وَ فَضْلَ الْخُطَابِ وَ إِنِّي لَصَاحِبُ الْكُرَاتِ وَ دَوْلَةِ الدُّوَلِ وَ إِنِّي لَصَاحِبُ الْعَصَا وَ الْمِيسَمِ وَ الدَّابَّةُ الَّتِي تُكَلِّمُ النَّاسَ الْكَافِي ۱/ ۱۹۸، ح ۳.

امام باقر فرمودند: برتری داده شده امیر المومنین علیه السلام و به من شش فضیلت عطا شده است علم آجال و مرگها؛ علم بلاها علم وصایا فصل الخطاب و من صاحب کرات و دولت حاکم بر همه دولتهایم و من صاحب عصا و میسم و جنبده ای که با مردم سخن گوید می باشم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: انْتَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ هُوَ نَائِمٌ فِي الْمَسْجِدِ قَدْ جَمَعَ رَمَلًا وَ وَضَعَ رَأْسَهُ عَلَيْهِ فَحَرَّكَهُ بِرِجْلِهِ ثُمَّ قَالَ لَهُ: قُمْ يَا دَابَّةَ اللَّهِ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيْسَرِي بَعْضُنَا بَعْضًا بِهَذَا الْإِسْمِ فَقَالَ: لَا وَاللَّهِ مَا هُوَ إِلَّا لَهُ خَاصَّةٌ وَ هُوَ الدَّابَّةُ الَّتِي ذَكَرَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَ إِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ ثُمَّ قَالَ يَا عَلِيُّ إِذَا كَانَ آخِرُ الزَّمَانِ أَخْرَجَكَ اللَّهُ فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ وَ مَعَكَ مِيسَمٌ تَسِمُ بِهِ أَعْدَاءَكَ، تفسیر القی ۲/ ۱۳۰.

ابو عبد الله صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله در پی امیر المؤمنین علیه السلام که در مسجد مقداری شن گرد آورده و سر بر روی آن نهاده و به خواب رفته بود، رفت. پس با پا او را تکان داده و به وی فرمود: ای جنبنده زمین! برخیز. یکی از صحابه عرض کرد: یا رسول الله! می توانیم یک دیگر را به این نام بخوانیم؟ فرمود: نه، به خدا سوگند! این نام فقط مخصوص علی علیه السلام است و منظور از دابّه الارض در آیه وَاِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ کسی جز علی نیست. سپس فرمود: یا علی! چون آخر الزمان فرا رسد، خداوند تو را به بهترین صورت بیرون می آورد در حالی که آهن داغی با توست که با آن دشمنان را نشانه دار می کنی....

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ رَجُلٌ لِعَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ يَا أَبَا الْيَقْظَانِ آيَةُ فِي كِتَابِ اللَّهِ قَدْ أَفْسَدَتْ قَلْبِي وَ شَكَّكْنِي قَالَ عَمَّارٌ وَ أَيُّ آيَةٍ هِيَ قَالَ قَوْلُ اللَّهِ : وَ إِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ، الْآيَةُ فَأَيُّ دَابَّةٍ هِيَ قَالَ عَمَّارٌ وَاللَّهِ مَا أَجْلِسُ وَ لَا أَكُلُ وَ لَا أَشْرَبُ حَتَّى أُرِيكَهَا: فَجَاءَ عَمَّارٌ مَعَ الرَّجُلِ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ هُوَ يَأْكُلُ تَمْرًا وَ زَبَدًا، فَقَالَ لَهُ يَا أَبَا الْيَقْظَانِ هَلُمَّ فَجَلَسَ عَمَّارٌ وَ أَقْبَلَ يَأْكُلُ مَعَهُ، فَتَعَجَّبَ الرَّجُلُ مِنْهُ، فَلَمَّا قَامَ عَمَّارٌ قَالَ لَهُ الرَّجُلُ سُبْحَانَ اللَّهِ يَا أَبَا الْيَقْظَانِ حَلَفْتَ أَنَّكَ لَا تَأْكُلُ وَ لَا تَشْرَبُ وَ لَا تَجْلِسُ حَتَّى تُرِيَنِيهَا، قَالَ عَمَّارٌ قَدْ أَرَيْتُكَهَا إِنْ كُنْتَ تَعْقِلُ.. تفسیر القی ۲/ ۱۳۱.

امام صادق عليه السلام فرمودند: مردی به عمار یاسر گفت: ای ابو یقظان! آیه ای در کتاب خدا هست که قلب مرا آزرده و گرفتار شک و تردید کرده است. عمار گفت: کدام آیه؟ گفت: وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ. این جنبنده چه جنبنده ای است؟ عمار گفت: به خدا سوگند، نه می نشینم و نه غذایی می خورم و نه آبی می نوشم تا این که این جنبنده را به تو نشان دهم. سپس عمار با آن مرد نزد امیر المؤمنین آمد در حالی که امیر المؤمنین مشغول خوردن خرما و کره بود. پس امام فرمود: ای ابو یقظان! زود باش! پس عمار نشست و مشغول خوردن با امیر المؤمنین علیه السلام شد. آن مرد از رفتار عمار شگفت زده شده بود، لذا چون عمار برخاست، به وی گفت: سبحان الله! ای ابو یقظان سوگند یاد کردی که چیزی نخوری و نیاشامی و ننشینی، مگر دابّه الارض را به من نشان دهی؟! عمار گفت: اگر عاقل باشی، نشانت دادم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْجَدِّيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَوْمًا فَقَالَ أَنَا دَابَّةُ الْأَرْضِ.. تَأْوِيلُ الْآيَاتِ ۱/ ۴۰۳، ح ۷.

ابو عبد الله جدلی روایت کرده است که: بر علی علیه السلام وارد گشتم، آن حضرت فرمود: دَابَّةُ الْأَرْضِ من هستم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْجَدِّيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ أَلَا أُحَدِّثُكَ ثَلَاثًا قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ عَلَيَّ وَ عَلَيْكَ دَاخِلٌ قُلْتُ بَلَى قَالَ أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَأَنَا دَابَّةُ الْأَرْضِ صِدْقُهَا وَعِذُّهَا وَأَخُو نَبِيِّهَا أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَنْفِ الْمَهْدِيِّ وَعَيْنِيهِ قَالَ قُلْتُ بَلَى قَالَ فَضَرَبَ بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ وَقَالَ أَنَا. تَأْوِيلُ الْآيَاتِ ۱/ ۴۰۳، ح ۸.

از ابو عبد الله جدلی، روایت کرده است که: بر علی بن ابی طالب علیه السلام وارد شدم، ایشان فرمودند: می خواهی پیش از این که کسی به جمع ما اضافه شود، تو را از سه چیز باخبر کنم؟ عرض کردم: بلی. فرمود: من بنده خدا هستم و دابّه الارض هستم با تمام صدق و عدلش و برادر پیامبرش هستم. می خواهی تو را از شکل بینی و چشمان مهدی باخبر کنم؟ گفتم: بلی. پس با دست بر سینه خود زد و فرمود: من هستم.

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهُوَ يَأْكُلُ خُبْزًا وَ خَلًّا وَ زَيْتًا فَقُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ فَمَا هَذِهِ الدَّابَّةُ قَالَ هِيَ دَابَّةٌ تَأْكُلُ خُبْزًا وَ خَلًّا وَ زَيْتًا. تَأْوِيلُ الْآيَاتِ ۱/ ۴۰۳، ح ۹.

اصبغ بن نباته روایت کرده است که: بر علی، امیر المؤمنین علیه السلام وارد شدم در حالی مشغول تناول نان و سرکه و روغن [زیتون] بود. عرض کردم: یا امیر المؤمنین! خداوند عزّ و جلّ می فرماید: وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ این دابّه چیست؟ فرمود: دابّه ای است که نان و سرکه و روغن زیتون می خورد.

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ: قَالَ لِي مُعَاوِيَةُ يَا مَعْشَرَ الشَّيْعَةِ تَزْعُمُونَ أَنَّ عَلِيًّا دَابَّةُ الْأَرْضِ فَقُلْتُ نَحْنُ نَقُولُ وَ الْيَهُودُ يَقُولُونَ قَالَ فَأَرْسَلَ إِلَى رَأْسِ الْجَالُوتِ فَقَالَ لَهُ [كَيْفَ] وَ يَحْكُ تَحْدُونَ دَابَّةُ الْأَرْضِ عِنْدَكُمْ مَكْتُوبَةٌ فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ فَمَا هِيَ أَ تَدْرِي مَا اسْمُهَا قَالَ نَعَمْ اسْمُهَا إِيلِيَا قَالَ فَالْتَفَتَ إِلَيَّ فَقَالَ وَ يَحْكُ يَا أَصْبَغُ مَا أَقْرَبَ إِيلِيَا مِنْ عَلِيٍّ. تَأْوِيلُ الْآيَاتِ ۱/ ۴۰۴-۴۰۵، ح ۱۰.

از اصبغ بن نباته روایت کرده است که: معاویه به من گفت: ای شیعیان! گمان می کنید دابّه الارض علی است؟ گفتم: این باور ماست و یهود نیز همین باور را دارند. پس شخصی را نزد رأس الجالوت فرستاد تا به وی بگوید: وای بر تو! آیا دابّه الارض در

کتاب تورات شما نیز نوشته شده است؟ پاسخ شنید: بلی. گفت: آن چیست؟ گفت: یک مرد است. پرسید: آیا می دانی نامش چیست؟ گفت: بلی! پرسید: نامش چیست؟ گفت: ایلیا! وقتی این سخنان به گوش معاویه رسید، به من رو کرد و گفت: وای بر تو ای اصبع! ایلیا و علی چقدر شبیه هم هستند.

عَبْدُ الْكَرِيمِ الْخُثْعَمِيُّ قَالَ: قُلْتُ لِأَيِّ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ كَمْ يَمْلِكُ الْقَائِمُ ﷺ قَالَ سَبْعَ سِنِينَ تَطُولُ لَهُ الْأَيَّامُ وَاللَّيَالِي حَتَّى تَكُونَ السَّنَةُ مِنْ سِنِيهِ مِقْدَارَ عَشْرِ سِنِينَ مِنْ سِنِيكُمْ فَيَكُونُ سِنُو مُلْكِهِ سَبْعِينَ سَنَةً مِنْ سِنِيكُمْ هَذِهِ وَإِذَا آنَ قِيَامُهُ مُطِرَ النَّاسُ جُمَادَى الْآخِرَةَ وَ عَشْرَةَ أَيَّامٍ مِنْ رَجَبٍ مَطَرًا لَمْ يَرَ الْخَلَائِقُ مِثْلَهُ فَيُنْبِئُ اللَّهُ بِهِ لُحُومَ الْمُؤْمِنِينَ وَأَبْدَانَهُمْ فِي قُبُورِهِمْ فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِمْ مُقْبِلِينَ مِنْ قَبْلِ جُهَيْنَةَ يَنْفُضُونَ شُعُورَهُمْ مِنَ الثَّرَابِ. الإرشاد/ ۳۴۲.

عبدالکریم خثعمی گفت: به حضرت امام صادق علیه السلام عرض کردم: حضرت قائم علیه السلام چقدر حکومت می کند؟ فرمود: هفت سال روزها و شبهای حضرت طول می کشد تا حدی که یکسال او بمقدار ده سال شما باشد پس با این حساب مدت حکومت او هفتاد سال شما خواهد بود و چون زمان قیامش فرا رسد در ماه جمادی الثانیة و ده روز از ماه رجب المرجب بارانی خواهد آمد که مردم مانند آنرا ندیده باشند که بر اثر آن گوشتهای بدن مؤمنین در قبرهایشان بروید گوئی که من می بینم آنانرا از مقابل ایشان که خاکرا از موهای خود می تکانند.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا ﷺ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى إِسْرَافِيلَ حَامِلِ عَرْشِكَ وَصَاحِبِ الصُّورِ الْمُنتَظَرِ لِأَمْرِكَ الْوَجَلِ الْمُشْفِقِ مِنْ خِيفَتِكَ.... مصباح المتهجد/ ۷۴۴.

امام رضا علیه السلام فرمود:.....خدایا درود فرست بر اسرافیل، حمل کننده عرش و صاحب صور، فرشته ای که منتظر فرمان تو و بیمناک از قدرت تو و برحذر از ترس توست....

عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ لَمَّا أُنْزِلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ **مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا** قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ اللَّهُمَّ زِدْنِي فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى **مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا** فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ اللَّهُمَّ زِدْنِي فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ **مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً** فَعَلِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنَّ الْكَثِيرَ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَا يُحْصَى وَلَيْسَ لَهُ مُنْتَهَى. المعاني/ ۳۹۷-۳۹۸، ح ۵۴.

ایوب خزاز گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود: وقتی آیه مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا بر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نازل شد بر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود خدایا بر آن بیفزای پس خداوند آیه مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا نازل فرمود، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود خدایا بر آن بیفزای پس خداوند آیه مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً را بر ایشان نازل فرمود و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم دانست کثیر از جانب خدای عز و جل بی حساب است و انتها ندارد.

قَالَ الصَّادِقُ جَعَفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ ﷺ إِنَّ النَّاسَ يَعْبُدُونَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى ثَلَاثَةِ أَوْجِهٍ فَطَبَقَةٌ يَعْبُدُونَهُ رَغْبَةً فِي ثَوَابِهِ فِتْلِكَ عِبَادَةُ الْخُرَصَاءِ وَهُوَ الطَّمَعُ وَآخَرُونَ يَعْبُدُونَهُ فَرَقًا مِنَ الثَّارِ فِتْلِكَ عِبَادَةُ الْعَبِيدِ وَهِيَ الرَّهْبَةُ وَلَكِنِّي أَعْبُدُهُ حُبًّا لَهُ عَزَّ وَجَلَّ فِتْلِكَ عِبَادَةُ

الْكِرَامَ وَهُوَ الْأَمْنُ لِقَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ وَهُمْ مِنْ فَرَجٍ يَوْمَئِذٍ أَمْنُونَ وَ لِقَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ فَمَنْ أَحَبَّ اللَّهُ أَحَبَّهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ أَحَبَّهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كَانَ مِنَ الْآمِنِينَ. الحاصل/ ۱۸۸۱، ح ۲۵۹.

امام صادق عليه السلام فرمود که: مردم به سه وجه خدای عز و جل را پرستش می کنند: یک طبقه به امید ثوابش وی را عبادت می کنند، این عبادت، عبادت حریصان است، اینان طمعکارانند؛ طبقه دوم خدا را از ترس دوزخ پرستش می کنند، این عبادت، عبادت بردگان است، اینان ترسوینانند. اما من او را به خاطر عشقی که به وی دارم او را پرستش می کنم و این عبادت، عبادت بزرگواران است. اینان در امان اند، زیرا خداوند عز و جل می فرماید: وَهُمْ مِّنْ فَرَجٍ يَوْمَئِذٍ أَمْنُونَ و نیز: قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ پس هر که خدای عز و جل را دوست داشت، خدای عز و جل نیز او را دوست می دارد و هر که خدای عز و جل دوستش بدارد، از ایمنان خواهد بود.

عن أبي عبد الله عليه السلام قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ وَقَرَّ ذَا شَيْبَةٍ فِي الْإِسْلَامِ آمَنَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ فَرَجٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. الكافي ۲/ ۶۵۸، ح ۳.

امام صادق عليه السلام از قول رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم فرمود فرمود: هر کس احترام کند از کسی که موی خود را در اسلام سفید کرده خدای عزوجل از هراس روز قیامت او را آسوده سازد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدَ لَهُ فِيهَا حُسْنًا قَالَ مَنْ تَوَلَّى الْأَوْصِيَاءَ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ وَاتَّبَعَ آثَارَهُمْ فَذَلِكَ يَزِيدُهُ وَلَايَةً مَنْ مَضَى مِنَ النَّبِيِّينَ وَالْمُؤْمِنِينَ الْأَوَّلِينَ حَتَّى تَصِلَ وَلَايَتُهُمْ إِلَى آدَمَ عليه السلام وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا يُدْخِلُهُ الْجَنَّةَ الكافي ۸/ ۳۷۹، ح ۵۷۴.

امام باقر عليه السلام درباره آیه وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدَ لَهُ فِيهَا حُسْنًا فرمود: هر کس ولایت اوصیای آل محمد علیهم السلام را پذیرفت و دنباله رو آنان گردید، این کار باعث می شود که ثواب ایمان به ولایت پیامبران پیشین تا حضرت آدم علیه السلام نیز به ثواب وی اضافه گردد؛ و منظور از آیه مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا همین است. این فرد وارد بهشت می شود....

عَنْ عَمَارِ بْنِ مُوسَى السَّابَاطِيِّ، قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنَ الْعِبَادِ الْأَعْمَالِ الصَّالِحَةِ الَّتِي يَعْمَلُونَهَا إِذَا تَوَلَّوْا الْإِمَامَ الْحَاجِرَ الَّذِي لَيْسَ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى. فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي يَعْفُورٍ: أَلَيْسَ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ: مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَرَجٍ يَوْمَئِذٍ أَمْنُونَ فَكَيْفَ لَا يَنْفَعُ الْعَمَلُ الصَّالِحُ مِمَّنْ تَوَلَّى أَيْمَةَ الْجَوْرِ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: وَهَلْ تَدْرِي مَا الْحَسَنَةُ الَّتِي عَنَّاها اللَّهُ تَعَالَى فِي هَذِهِ الْآيَةِ، هِيَ وَاللَّهُ مَعْرِفَةُ الْإِمَامِ وَطَاعَتُهُ، وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ: وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُحْزَنُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ وَ إِنَّمَا أَرَادَ بِالسَّيِّئَةِ انْكَارَ الْإِمَامِ الَّذِي هُوَ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى. ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مَنْ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِوَلَايَةِ إِمَامٍ جَائِرٍ لَيْسَ مِنَ اللَّهِ وَ جَاءَ مُنْكَرًا لِحَقِّنَا جَاحِدًا بِوَلَايَتِنَا، أَكْبَهُ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي النَّارِ. أمالي الطوسي ۲/ ۳۱-۳۲.

ساباطی گوید امام صادق عليه السلام فرمودند:.....خدا از بندگان اعمال نیکی را که انجام می دهند، در صورتی که پیرو امام ستمکار و ناحقی باشند که از جانب خدای متعال نیست، نخواهد پذیرفت. عبد الله بن ابی یعفور عرض کرد: آیا خدای متعال نمی فرماید مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَرَجٍ يَوْمَئِذٍ أَمْنُونَ چگونه عمل صالح از کسی که دوستی امامان جور را پیروی میکند قبول

نمیشود. حضرت عليه السلام فرمودند خداوند عزوجل میفرماید وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكَبَّتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ بدرستی که گناه در این آیه انکار امامی است که از جانب خدای تعالی برگزیده شده سپس فرمودند هر که در قیامت بیاید و پیروی امام ظالمی که از جانب خدا نباشد را کرده باشد و منکر حق و ولایت ما باشد خداوند متعال با او را در آتش خواهد انداخت.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام دَخَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْجَدَلِيَّ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ عليه السلام يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَلَا أَخْبِرُكَ بِقَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَ هُمْ مِنْ فَرْعٍ يَوْمِئِذٍ آمِنُونَ. وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكَبَّتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ قَالَ بَلَى يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ جُعِلَتْ فِدَاكَ فَقَالَ الْحَسَنَةُ مَعْرِفَةُ الْوَلَايَةِ وَ حُبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ السَّيِّئَةُ انْكَارُ الْوَلَايَةِ وَ بُغْضُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ ثُمَّ قَرَأَ عَلَيْهِ هَذِهِ الْآيَةَ. الكافي ۱/ ۱۸۵، ح ۱۴.

امام باقر فرمود: ابو عبدالله جدلی بر امیرالمؤمنین علیه السلام وارد شد حضرت فرمود ای ابو عبدالله نمی خواهی ترا خبر دهم از قول خدای عزوجل مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَ هُمْ مِنْ فَرْعٍ يَوْمِئِذٍ آمِنُونَ. وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكَبَّتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ عرضکرد چرا ای امیر مؤمنان قربانت گردم، فرمود: کار نیک شناختن ولایت و دوستی ما اهل بیت است و کار بد، انکار ولایت و دشمنی ما اهل بیت است و باز هم آن آیه را تلاوت فرمود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْجَدَلِيَّ قَالَ: قَالَ لِي أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَلَا أُحَدِّثُكَ بِالْحَسَنَةِ الَّتِي مَنْ جَاءَ بِهَا آمِنَ مِنْ فَرْعٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ بِالسَّيِّئَةِ الَّتِي مَنْ جَاءَ بِهَا أَكَبَّهُ اللَّهُ عَلَى وَجْهِهِ فِي النَّارِ قُلْتُ بَلَى قَالَ الْحَسَنَةُ حُبُّنَا وَ السَّيِّئَةُ بُغْضُنَا.. أما لي الطوسي ۱۰۷/۲

ابو عبد الله جدلی روایت کرده که: بر علی علیه السلام وارد شدم، پس به من فرمود: ای ابو عبد الله! آیا تو را از حسنه ای آگاه کنم که هر که آن را با خود بیاورد، خداوند او را به بهشت وارد می کند و با وی آن کند که دوست دارد؛ و سیئه ای که هر که آن را با خود آورد، خداوند او را با صورت به آتش افکند و با این عمل، هیچ عملی از او پذیرفته نشود؟ عرض کردم: بلی، ای امیر المؤمنین! فرمود: حسنه دوست داشتن ماست و سیئه دشمنی کردن با ماست.

عَنْ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَ هُمْ مِنْ فَرْعٍ يَوْمِئِذٍ آمِنُونَ وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكَبَّتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ قَالَ الْحَسَنَةُ وَلَايَةُ عَلِيٍّ عليه السلام وَ السَّيِّئَةُ عَدَاوَتُهُ وَ بُغْضُهُ. تأويل الآيات ۱/ ۴۱۰، ح ۲۰.

جابر جعفی روایت کرده است که وی از امام باقر علیه السلام درباره آیه مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَ هُمْ مِنْ فَرْعٍ يَوْمِئِذٍ آمِنُونَ وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكَبَّتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ پرسش نمود. امام فرمود: حسنه، ولایت علی علیه السلام و سیئه، دشمنی و کینه وی را به دل گرفتن است

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ قُرَيْشًا لَمَّا هَدَمُوا الْكَعْبَةَ وَجَدُوا فِي قَوَاعِدِهِ حَجَرًا فِيهِ كِتَابٌ لَمْ يُحْسِنُوا قِرَاءَتَهُ حَتَّى دَعَوْا رَجُلًا فَقَرَأَهُ فَإِذَا فِيهِ أَنَا اللَّهُ ذُو بَكَّةَ حَرَمُهَا يَوْمَ خَلَقْتُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ وَ وَضَعْتُهَا بَيْنَ هَذَيْنِ الْجَبَلَيْنِ وَ حَفَفْتُهَا بِسَبْعَةِ أَمْلَاحٍ حَقًّا. الكافي ۴/ ۲۴۵، ح ۱.

امام صادق عليه السلام فرمود: وقتی قریش کعبه را خراب کردند، در پایه‌های آن سنگی یافتند که خطی بر آن نقش شده بود که نتوانستند آن را بخوانند، تا آن که مردی را فراخواندند که آن را خواند، و بر آن سنگ نوشته بود که: من الله صاحب بکّه ام آن روز که آسمانها و زمین را بیافریدم آن را محترم داشتم، و آن را در میان این دو کوه قرار دادم، و بوسیله هفت فرشته آن را نیکو محافظت کردم. و در طرق عامه آمده است که: املاک حنفاء . یعنی فرشته گان حنیف.

تفسیر القمی: **سَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا** قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْأَئِمَّةُ عليهم السلام إِذَا رَجَعُوا يَعْرِفُهُمْ أَعْدَاؤُهُمْ إِذَا رَأَوْهُمْ وَ الدَّلِيلُ عَلَى أَنَّ الْآيَاتِ هُمْ الْأَئِمَّةُ قَوْلُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ مَا لِلَّهِ آيَةٌ أَعْظَمَ مِنِّي فَإِذَا رَجَعُوا إِلَى الدُّنْيَا يَعْرِفُهُمْ أَعْدَاؤُهُمْ إِذَا رَأَوْهُمْ فِي الدُّنْيَا. تفسیر القمی ۲/ ۱۳۴.

علی بن ابراهیم می گوید: سَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا آیات در این آیه قرآن امیر المؤمنین و ائمه علیهم السلام هستند وقتی برگردند دشمنانشان آنها را میشناسند بعد از دیدن و دلیل اینکه آیات ائمه هستند فرموده امیر المومنین صلوات الله علیه است که فرمودند بخدا بزرگتر از من نیست و چون دشمنانشان به دنیا برگردند و آنها را ببینند میشناسندشان.

۲۸. القصص

القصص ۱-۱۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

طسم (۱) تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ (۲) تَتْلُو عَلَيْكَ مِنْ نَبَأِ مُوسَى وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (۳) إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةً مِنْهُمْ يَذِخُّ أبنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ (۴) وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ (۵) وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِي فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَآكِلًا يَمْحَرُونَ (۶) وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَى أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خِفَتْ عَلَيْهِ فَالْتَقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ (۷) فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ (۸) وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرْتُ عَيْنِي لِي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ يَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (۹) وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَى فَارِغًا إِن كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ لَوْلَا أَنْ رَبَّنَا عَلَىٰ قُلُوبِنَا تَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. طاسین میم (۱) این است آیات کتاب روشننگر (۲) [بخشی] از گزارش [حال] موسی و فرعون را برای [آگاهی] مردمی که ایمان می آورند به درستی بر تویی خوانیم (۳) فرعون در سرزمین [مصر] سر برافراشت و مردم آن را طبقه طبقه ساخت طبقه ای از آنان را زبون می داشت پسرانشان را سری برید و زنانشان را برای بهره کشی [زن] بر جای می گذاشت که وی از فسادکاران بود (۴) و خواستیم بر کسانی که در آن سرزمین فرو دست شده بودند منت نهیم و آنان را پیشوایان [مردم] گردانیم و ایشان را وارث [زمین] کنیم (۵) و در زمین قدرشان دهیم و [از طرفی] به فرعون و هامان و لشکرانشان آن چه را که از جانب آنان بینماک بودند بنمایانیم (۶) و به مادر موسی وحی کردیم که او را شیر ده و چون بر او بینماک شدی او را در نیل بینداز و مترس و اندوه مدار که ما او را به تو بازی گردانیم و از زمره [پیغمبرانش] قرار می دهیم (۷) پس خاندان فرعون او را [از آب] برگرفتند تا سرانجام دشمن [جان] آنان و مایه اندوهشان باشد آری فرعون و هامان و لشکریان آنها خطا کار بودند (۸) و همسر فرعون گفت [این کودک] نور چشم من و تو خواهد بود او را مکشید شاید برای ما سودمند باشد یا او را به فرزندی بگیریم ولی آنها خبر نداشتند (۹) و دل مادر موسی [از هر چیز جز از فکر فرزند] تهی گشت اگر قلبش را استوار نساخته بودیم تا از ایمان آوردگان باشد چیزی نماند بود که آن [راز] را افشا کند (۱۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: وَ أَمَّا طَسَمَ فَمَعْنَاهُ أَنَا الطَّالِبُ السَّمِيعُ الْمُبْدِئُ الْمُعِيدُ... معاني الأخبار / ۲۲، ضمن حديث ۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند: و اما طسم یعنی من طالب و شنونده و ابتدا کننده و برگرداننده هستم...

عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا حَفْصُ إِنَّ مَنْ صَبَرَ صَبْرًا قَلِيلًا وَإِنَّ مَنْ جَزَعَ جَزَعًا قَلِيلًا ثُمَّ... ثُمَّ بُشِّرَ فِي عَثْرَتِهِ بِالْأَيْمَةِ وَ وُصِفُوا بِالصَّبْرِ فَقَالَ جَلَّ ثَنَاهُ وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أَيْمَةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بِآيَاتِنَا يُوْقِنُونَ فَعِنْدَ ذَلِكَ قَالَ ﷺ الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ كَالرُّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ فَشَكَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ ذَلِكَ لَهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ تَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَ دَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَ قَوْمُهُ وَ مَا كَانُوا يَعْرِشُونَ.

الكافي ۲ / ۸۸ - ۸۹.

حفص بن غیاث گوید، امام صادق فرمود: ای حفص هر که صبر کند اندکی صبر کرده و هر که بیتابی کند، اندکی بیتابی کرده. پس پیغمبر صلی الله علیه و آله در همه احوال صبر کرد با مامان از عترتش به او مژده دادند و آنها را به صبر معرفی کردند و خدا جل ثناءه فرمود: وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أَيْمَةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بِآيَاتِنَا يُوْقِنُونَ در این هنگام پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: صبر نیست به ایمان مگر مانند سر است نسبت به تن، پس خدی عزوجل هم از صبر او شکر گزاری کرد و نازل فرمود: وَ تَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَ دَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَ قَوْمُهُ وَ مَا كَانُوا يَعْرِشُونَ.

علي بن إبراهيم: وَ قَدْ ضَرَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي أَعْدَائِهِ مَثَلًا مِثْلَ مَا ضَرَبَهُ اللَّهُ لَهُمْ فِي أَعْدَائِهِمْ بِفِرْعَوْنَ وَ هَامَانَ فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَوَّلَ مَنْ بَغَى عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ عَنَاقُ بِنْتِ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ خَلَقَ اللَّهُ لَهَا عِشْرِينَ إِصْبَعًا فِي كُلِّ إِصْبَعٍ مِنْهَا ظُفْرَانِ طَوِيلَانِ كَالْمِنْجَلَيْنِ الْعَظِيمَيْنِ وَ كَانَ مَجْلِسُهَا فِي الْأَرْضِ مَوْضِعَ جَرَبٍ فَلَمَّا بَعَثَ اللَّهُ لَهَا أَسَدًا كَالْفِيلِ وَ ذُبَابًا كَالْبَعِيرِ وَ نَسْرًا كَالْحِمَارِ وَ كَانَ ذَلِكَ فِي الْخَلْقِ الْأَوَّلِ فَسَلَطَهُمْ عَلَيْهَا فَقَتَلُوهَا أَلَا وَ قَدْ قَتَلَ اللَّهُ فِرْعَوْنَ وَ هَامَانَ وَ خَسَفَ بِقَارُونَ وَ إِنَّمَا هَذَا مِثْلُ لَأَعْدَائِهِ الَّذِينَ غَضَبُوا حَقَّهُ فَأَهْلَكَهُمُ اللَّهُ ثُمَّ قَالَ عَلِيُّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ عَلَى أَثَرِ هَذَا الْمَثَلِ الَّذِي ضَرَبَهُ وَ قَدْ كَانَ لِي حَقٌّ حَازَهُ دُونِي مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَ لَمْ أَكُنْ أَشْرُكُهُ فِيهِ وَ لَا تَوْبَةَ لَهُ إِلَّا بِكِتَابٍ مُنْزَلٍ أَوْ بِرَسُولٍ مُرْسَلٍ وَ أَتَى لَهُ بِالرَّسَالَةِ بَعْدَ مُحَمَّدٍ ﷺ وَ لَا نَبِيَّ بَعْدَ مُحَمَّدٍ فَآتَى يَتُوبُ وَ هُمْ فِي بَرْزَخِ الْقِيَامَةِ غَرَّتْهُ الْأَمَانِيُّ وَ غَرَّهُ بِاللَّهِ الْغُرُورُ قَدْ أَشْفَى عَلَى جُرْفٍ هَارٍ فَانْهَارَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ وَ كَذَلِكَ مِثْلُ الْقَائِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي غَيْبَتِهِ وَ هَرَبِهِ وَ اسْتِتَارِهِ مِثْلُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ خَائِفٌ مُسْتَتِرٌ إِلَى أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ فِي خُرُوجِهِ وَ طَلَبِ حَقِّهِ وَ

قَتَلَ أَعْدَائِهِ فِي قَوْلِهِ أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَدْ صَرَبَ بِالْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا مَثَلًا فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ تفسير القمي ۲/ ۱۳۴.

علی بن ابراهیم امیر المومنین علیه السلام درباره دشمنانش مثلی زده است، همان طور که خداوند برای ایشان و دشمنانشان به فرعون و هامان مثال زده است. پس فرمود: ای مردم! اولین کسی که بر خداوند عزّ و جلّ سرکشی و تمرد کرد، عناق، دختر آدم علیه السلام بود. خداوند برای وی بیست انگشت آفرید و هر انگشت، دو ناخن بلند داشت که شبیه دو چنگال بزرگ بودند. او در یک جریب زمین مخصوص به خود زندگی می کرد و چون گناه و سرکشی کرد، خداوند شیری چون فیل و گرگی چون شتر و عقابی چون الاغ فرستاد که از مخلوقات اولیه بودند. پس آنها بر وی مسلط شده و او را به قتل رساندند. همین طور خداوند فرعون و هامان را کشت و قارون را در زمین فرو برد و همه اینها مثال هایی هستند برای کسانی که حق خدا را غصب کردند و به همین دلیل خداوند ایشان را به هلاکت رساند. سپس آن حضرت علیه السلام به دنبال مثلی که می زند می فرماید: من حقی داشتم که دیگری آن را بی آن که به وی تعلق داشته باشد، یا آن که من او را شریک کرده باشم تصرف کرد. او هیچ توبه ای ندارد، مگر به وسیله کتابی که از جانب خدا نازل شده باشد یا رسولی که از جانب خدا فرستاده شده باشد. او کجا و رسالت پیامبر کجا؟ در حالی که هیچ پیامبری بعد از رسول الله صلی الله علیه و آله نخواهد بود. او چگونه توبه خواهد کرد در حالی که در برزخ قیامت است و آرزوها او را گرفتار کردند و قدرت ج سارت به ساحت ذات باری تعالی را به خود داد؟ او بر لبه گودالی در حال فرو ریختن ایستاد و فِي نَارٍ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ. هم چنین مثل قائم علیه السلام در غیبت و فرار و استتارش مثل موسی علیه السلام است که از ترس، مدتی پنهان بود تا این که خداوند اجازه خروج دهد و در پی احقاق حق خود برآمده، دشمنانش را بکشد. همان طور که خداوند متعال می فرماید: أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ* الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ وَ به حسین بن علی علیهما السلام مثل بنی اسرائیل را زد

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: لَقِيَ الْمُنْهَالَ بْنَ عَمْرِو بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ كَيْفَ أَصْبَحْتَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ: وَيْحَكَ أَمَا أَنْ لَكَ أَنْ تَعْلَمَ كَيْفَ أَصْبَحْتُ أَصْبَحْتُ فِي قَوْمِنَا مِثْلَ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي آلِ فِرْعَوْنَ يَذْبَحُونَ أَبْنَاءَنَا وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَنَا وَأَصْبَحَ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ بَعْدَ مُحَمَّدٍ يُلْعَنُ عَلَى الْمَنَابِرِ، وَأَصْبَحَ عَدُوًّا يُعْطَى الْمَالُ وَالشَّرَفُ، وَأَصْبَحَ مَنْ يُحِبُّنَا مُحْقُورًا مَنْقُوصًا حَقَّهُ، وَكَذَلِكَ لَمْ يَزَلِ الْمُؤْمِنُونَ وَأَصْبَحَتِ الْعَرَبُ تَعْرِفُ لِلْعَرَبِ حَقَّهَا بِأَنَّ مُحَمَّدًا كَانَ مِنْهَا وَأَصْبَحَتْ قُرَيْشٌ تَفْتَخِرُ عَلَى الْعَرَبِ بِأَنَّ مُحَمَّدًا كَانَ مِنْهَا، وَأَصْبَحَتِ الْعَرَبُ تَعْرِفُ لِقُرَيْشٍ حَقَّهَا بِأَنَّ مُحَمَّدًا كَانَ مِنْهَا وَأَصْبَحَتِ الْعَرَبُ تَفْتَخِرُ عَلَى الْعَجَمِ بِأَنَّ مُحَمَّدًا كَانَ مِنْهَا وَأَصْبَحْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ لَا يُعْرِفُ لَنَا حَقٌّ فَهَكَذَا أَصْبَحْنَا يَا مِنْهَالُ. تفسير القمي ۲/ ۱۳۴-۱۳۵.

ابو عبد الله صادق علیه السلام فرمود: منهل بن عمر به علی بن الحسین علیه السلام برخورد و به وی گفت: چگونه شب را به صبح رساندی ای فرزند رسول خدا؟ فرمود: وای بر تو! هنوز در نیافته ای که ما چگونه شب را به صبح می رسانیم. ما در میان قوم خود به بنی اسرائیل در میان آل فرعون می مانیم، فرزندانمان را سر می برند، به زنانمان بی حرمتی می شود و کار به جایی رسیده که به بهترین خلق خدا بعد از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم علی علیه السلام بر بالای منبرها دشنام داده می شود. به دشمن ما اکنون ثروت و شرافت داده می شود و آنان که ما را دوست می دارند، حقیر شده و حقشان کاستی یافته و مؤمنان نیز وضعی مشابه

همین را دارند. هم اکنون عجم این حق را برای عرب می شناسد که محمد صلی الله علیه و آله وسلم از آنان است و قریش بر عجم فخر می فروشد که محمد صلی الله علیه و آله از ماست و عرب نیز حق قریش را می شناسد که محمد صلی الله علیه و آله از آنهاست و عرب بر عجم فخر می فروشد که محمد صلی الله علیه و آله از عرب است، ولی با همه این احوال کسی نمی داند که حق ما چیست و کجاست؟ بلی، ای منهای! ما چنین شدیم.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: لَتَعْطِفَنَّ الدُّنْيَا عَلَيْنَا بَعْدَ شِمَاسِهَا عَطَفَ الضُّرُوسِ عَلَى وَلَدِهَا وَ تَلَا عَقِيبَ ذَلِكَ وَ نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ. نهج البلاغة/ ۵۰۶، حکمة ۲۰۹.

امیر المؤمنین صلوات الله علیه می فرماید: دنیا پس از به هم ریختگی و عصیان، مانند شتر فرزند مرده، به ما مهر خواهد ورزید؛ و سپس فرمود: وَ نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ* وَنُمْكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ.

عَنْ عَلِيِّ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَ نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ قَالَ هُمْ آلُ مُحَمَّدٍ عليه السلام يَبْعَثُ اللَّهُ مَهْدِيَهُمْ بَعْدَ جَهْدِهِمْ فَيُعِزُّهُمْ وَ يَذِلُّ عَدُوَّهُمْ. غيبة الطوسي/ ۱۱۳.

امیر المومنین علیه السلام در مورد فرموده خدای متعال وَ نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ فرمودند: اینها آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین هستند که خداوند مهدی آنها را بر میانگیزد بعد از مخالفت آنها و عزت میبخشد آنها را و ذلیل میفرماید دشمنانشان را.

عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ: نَظَرَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَمْشِي فَقَالَ تَرَى هَذَا هَذَا مِنَ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ. الکافی ۱/ ۳۰۶، ح ۱.

از ابو صباح کنانی روایت کرده که گوید: امام باقر علیه السلام نگاهی به فرزندش امام صادق علیه السلام انداخت پس فرمود: این را می بینی؟ این از کسانی است که خداوند عز و جل در حق ایشان فرموده است: وَ نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ.

عن مفضل بن عمر قال: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَظَرَ إِلَى عَلِيٍّ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ عليهم السلام فَبَكَى وَ قَالَ أَنْتُمْ الْمُسْتَضْعَفُونَ بَعْدِي قَالَ الْمَفْضَلُ فَقُلْتُ لَهُ مَا مَعْنَى ذَلِكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ مَعْنَاهُ أَنَّكُمْ الْأَئِمَّةُ بَعْدِي إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ وَ نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ فَهَذِهِ الْآيَةُ جَارِيَةٌ فِينَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. معاني الأخبار/ ۷۹، ح ۱.

مفضل بن عمر روایت کرده که شنیدم امام صادق می فرماید: رسول خدا صلی الله علیه و آله به علی و حسن و حسین علیه السلام نگاه کرد و گریست و سپس فرمود: شما را پس از من به استضعاف می کشند. مفضل گوید: عرض کردم: معنی این چیست ای فرزند رسول خدا؟ فرمود: معنایش این است که امامان بعد از من شما هستید و خداوند متعال در همین معنا می فرماید: وَ نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ این آیه تا روز قیامت درباره ما جاری است..

حَدَّثَنِي حَكِيمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ بِنْتِ عَلِيٍّ بْنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَتْ بَعَثَ إِلَيَّ أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ يَا عَمَّةُ اجْعَلِي إِفْطَارَكَ هَذِهِ اللَّيْلَةَ عِنْدَنَا فَإِنَّهَا لَيْلَةُ النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى سَيُظْهِرُ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ الْحُجَّةَ وَهُوَ حُجَّتُهُ فِي أَرْضِهِ..... فَلَمَّا كَانَ فِي الْيَوْمِ السَّابِعِ جِئْتُ فَسَلَّمْتُ وَجَلَسْتُ فَقَالَ هَلُمِّي إِلَيَّ ابْنِي فَجِئْتُ بِسَيِّدِي عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهُوَ فِي الْحُرْقَةِ فَقَعَلَ بِهِ كَفَعَلْتِهِ الْأُولَى ثُمَّ أَدْلَى لِسَانَهُ فِي فِيهِ كَأَنَّهُ يُغَذِّيهِ لَبَنًا أَوْ عَسَلًا ثُمَّ قَالَ تَكَلَّمْ يَا بُنَيَّ فَقَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَتَنَّى بِالصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَعَلَى الْأَئِمَّةِ الطَّاهِرِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ حَتَّى وَقَفَ عَلَى أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ وَنُكَفِّرَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُزِيلُهُمْ مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ قَالَ مُوسَى فَسَأَلْتُ عُقْبَةَ الْخَادِمَ عَنْ هَذِهِ فَقَالَتْ صَدَقَتْ حَكِيمَةُ. إكمال الدين وإتمام النعمة / ٤٢٥-٤٢٦.

از حکیمه بنت محمد بن علی بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب علیهم السلام روایت کرده که: ابو محمد حسن بن علی علیه السلام مرا احضار کرده و فرمود: عمه جان، امشب نزد ما افطار کن؛ زیرا امشب نیمه ماه شعبان است و خداوند تبارک و تعالی حجت خود را در این شب ظاهر خواهد کرد و او حجت خدا بر روی زمین خواهد بود..... روز هفتم آدمم و سلام کردم و نشستم. امام علیه السلام فرمود: پسرم را نزد من آورید. پس سرورم را که در کهنه پیچیده شده بود، به حضورش بردم و او نیز همان کارهایی را که قبلاً انجام داده بود، دوباره انجام داد. سپس زبان مبارکش را در دهان وی گذاشت و فرمود: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنْ گاه بر پیامبر و امیر المؤمنین و دیگر ائمه صلوات الله علیهم اجمعین درود فرستاد و چون به پدرش رسید، باز ایستاد، سپس این آیه را تلاوت کرد: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ * وَنُكَفِّرَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُزِيلُهُمْ مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ. موسی گوید: از عقبه خادم در این مورد پرسش کردم و او گفت: حکیمه راست می گوید.

عَنْ حَكِيمَةَ بِنْتِ مُحَمَّدٍ بِنْتِ عَلِيٍّ الرِّضَا قَالَتْ بَعَثَ إِلَيَّ أَبُو مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَنَةَ خَمْسٍ وَخَمْسِينَ وَمِائَتَيْنِ فِي النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ وَجَلَسْتُ مِنْهَا حَيْثُ تَقْعُدُ الْمَرْأَةُ مِنَ الْمَرْأَةِ لِلْوِلَادَةِ فَقَبَضْتُ عَلَى كَفِّي وَغَمَزْتُ غَمَزَةً شَدِيدَةً ثُمَّ أَتَيْتُ أَنَّهُ وَدَشَّهَتْ وَنَظَرْتُ تَحْتَهَا فَإِذَا أَنَا بِوَلِيِّ اللَّهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ مُتَلَقِّيًا الْأَرْضَ بِمَسَاجِدِهِ فَأَخَذْتُ بِكَتِفَيْهِ فَأَجْلَسْتُهُ فِي حَجْرِي وَإِذَا هُوَ نَظِيفٌ مَفْرُوعٌ مِنْهُ فَتَأَدَّيْتُ أَبُو مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا عَمَّةُ هَلُمِّي فَأَتَيْتَنِي بِابْنِي فَأَتَيْتُهُ بِهِ فَتَنَاوَلَهُ وَأَخْرَجَ لِسَانَهُ فَمَسَحَهُ عَلَى عَيْنَيْهِ فَفَتَحَهَا ثُمَّ أَدْخَلَهُ فِي فِيهِ فَحَنَكَهُ ثُمَّ أَدْخَلَهُ فِي أُذُنَيْهِ وَأَجْلَسَهُ فِي رَاحَتِهِ الْيُسْرَى فَاسْتَوَى وَلِيُّ اللَّهِ جَالِسًا فَمَسَحَ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ وَقَالَ لَهُ يَا بُنَيَّ انْطِقْ بِقُدْرَةِ اللَّهِ فَاسْتَعَادَ وَلِيُّ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَاسْتَفْتَحَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ وَنُكَفِّرَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُزِيلُهُمْ مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ وَصَلَّى عَلَى رَسُولِ اللَّهِ وَعَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْأَئِمَّةِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَاجِدًا وَاجِدًا حَتَّى انْتَهَى إِلَى أَبِيهِ فَتَنَاوَلَنِيهِ أَبُو مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَالَ يَا عَمَّةُ رُدِّيهِ إِلَيَّ حَتَّى تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَنَّ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ..... غيبة الطوسي / ١٤١-١٤٢.

حکیمه نقل کرده که گفت: در شب نیمه شعبان سال دویست و پنجاه و پنج و خودم هم در جایی که قابله ها وقت ولادت می نشینند، نشستم. دستم را گرفت و ناله ای زد و شهادتین گفت، در همان حال در بستر، ولی خدا را دیدم که به سجده افتاده بود،

شانه هایش را گرفتم و کنار خودم آوردم، دیدم کاملاً پاک و پاکیزه است. امام حسن عسکری علیه السلام به من فرمودند: عمه جان! پسر من را برایم بیاور، او را به محضر حضرت بردم، امام او را از من گرفت و زبان خود را بیرون آورده و به چشم های او مالید، چشمانش را باز کرد، بعد حضرت زبانش را به دهان و بعد به گوشش گذاشت، بعد در کف دست چپ خودش نشاند، و ولی خدا در دست آن حضرت نشست، حضرت دست مبارکش را به سر او کشیده و فرمودند: پسر من! با قدرت خداوندی، سخن بگو. در همین وقت ولی خدا علیه السلام از شیطان رجیم به خداوند پناه برد و [گفت: اعوذ بالله من الشیطان الرجیم] و این گونه آغاز کرد:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَ تُرِيدُ أَنْ تُنَمَّنَ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أُمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ وَ نُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَ نُرِيَ فِرْعَوْنَ وَ هَامَانَ وَ جُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ آن گاه بر پیامبر و امیرالمؤمنین و سایر ائمه تا پدر بزرگوارش یکی پس از دیگری صلوات فرستاد. بعد طفل را به من داده و فرمودند: عمه جان! او را به مادرش برسان **تَقَرَّرْ عَيْنُهَا وَ لَا تَحْزَنْ وَ لَتَعْلَمَنَّ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَ لَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ.**

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ مُوسَى عليه السلام لَمَّا حَمَلَتْ بِهِ أُمُّهُ لَمْ يَظْهَرْ حَمْلُهَا إِلَّا عِنْدَ وَضْعِهِ وَ كَانَ فِرْعَوْنُ قَدْ وَكَّلَ بِنِسَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ نِسَاءً مِنَ الْقِبْطِ يَحْفَظْنَهُنَّ، وَ ذَلِكَ أَنَّهُ كَانَ لَمَّا بَلَغَهُ عَنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّهُ يُولَدُ فِينَا رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ يَكُونُ هَلَاكُ فِرْعَوْنَ وَ أَصْحَابِهِ عَلَى يَدِهِ فَقَالَ فِرْعَوْنُ عِنْدَ ذَلِكَ لَا أَقْتُلَنَّ ذَكَورَ أَوْلَادِهِمْ حَتَّى لَا يَكُونَ مَا يُرِيدُونَ وَ فَرَّقَ بَيْنَ الرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ وَ حَبَسَ الرِّجَالَ فِي الْمَحَابِيسِ، فَلَمَّا وَضَعَتْ أُمُّ مُوسَى بِمُوسَى عليه السلام نَظَرَتْ إِلَيْهِ وَ حَزِنَتْ عَلَيْهِ وَ اغْتَمَّتْ وَ بَكَتْ وَ قَالَتْ يُذْبِحُ السَّاعَةَ، فَعَظَفَ اللَّهُ بِقَلْبِ الْمَوْكَلَةِ بِهَا عَلَيْهِ فَقَالَتْ لِأُمِّ مُوسَى: مَا لَكَ قَدْ أَصْفَرَّ لَوْنُكَ فَقَالَتْ: أَخَافُ أَنْ يُذْبَحَ وَلَدِي فَقَالَتْ: لَا تَخَافِي وَ كَانَ مُوسَى لَا يَرَاهُ أَحَدٌ إِلَّا أَحَبَّهُ، وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ: **وَ أَلْقَيْنَا عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي** فَاحْبَبْتَهُ الْقِبْطِيَّةُ الْمَوْكَلَةُ بِهِ وَ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى مُوسَى التَّائِبُوتَ وَ نُودِيََتْ أُمُّهُ ضَعِيهِ **فِي التَّائِبُوتِ فَاقْذِفِيهِ فِي الْيَمِّ** وَ هُوَ الْبَحْرُ وَ لَا تَخَافِي وَ لَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَ جَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ فَوَضَعْتُهُ فِي التَّائِبُوتِ وَ أَطْبَقْتُ عَلَيْهِ وَ أَلْقَيْتُهُ فِي النَّيْلِ. تفسير القمي ۲/ ۱۳۵.

امام صادق علیه السلام فرمود: چون مادر موسی علیه السلام به وی باردار شد، آثار حاملگی تا زمان وضع حمل بر وی ظاهر نشد و فرعون برای همه زنان بنی اسرائیل مراقبانی از قبطی ها قرار داده بود و چون به وی خبر دادند که بنی اسرائیل با خود می گویند مردی به نام موسی بن عمران در میان ما متولد می شود که نابودی فرعون و یارانش بر دست او خواهد بود، فرعون با خود عهد کرد که تمام فرزندان ذکور آنها را بکشد تا این اتفاق نیفتد. از این رو مردان و زنان را از هم جدا کرد و مردها را به زندان ها افکند و چون مادر موسی فرزند خود را به دنیا آورد، با اندوه به وی نگاه کرده، غمگین شد و بسیار گریست و با خود گفت: همین الان او را سر می برند؛ اما خداوند مهر او را به قلب زنی که مراقب او بود انداخت و به مادر موسی گفت: چرا رنگ رخسارت زرد شده است؟ گفت: می ترسم پسر من را سر ببرند. زن گفت: نترس. و موسی چنان زیبا بود که هر که او را می دید شیفته اش می گشت. از این رو خداوند می فرماید: **وَأَلْقَيْنَا عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي** از این رو آن زن قبطی که نگهبان و مراقب او بود، مهرش را به دل گرفت. و خداوند آن صندوق چوبی را بر مادرش نازل فرمود و به وی الهام کرد که موسی را **فِي التَّائِبُوتِ فَاقْذِفِيهِ فِي الْيَمِّ**: و لَا تَخَافِي وَ لَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَ جَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ پس مادر موسی، نوزاد را در صندوق گذاشت و در آن را بست و به آب نیل انداخت.

عَنْ مُحَمَّدٍ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ يُوسُفَ بْنَ يَعْقُوبَ عَلَيْهِ السَّلَامُ حِينَ حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ جَمَعَ آلَ يَعْقُوبَ وَهُمْ ثَمَانُونَ رَجُلًا فَقَالَ إِنَّ هَؤُلَاءِ الْقَبْطُ سَيَظْهَرُونَ عَلَيْكُمْ وَيَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ وَإِنَّمَا يُنَجِّيكُمُ اللَّهُ مِنْ أَيْدِيهِمْ بِرَجُلٍ مِنْ وَلَدِ لَاوِي بْنِ يَعْقُوبَ اسْمُهُ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ طَوَالَ جَعْدٍ أَدَمَ فَجَعَلَ الرَّجُلُ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ يُسَمِّي ابْنَهُ عِمْرَانُ وَيُسَمِّي عِمْرَانُ ابْنَهُ مُوسَى. **كمال الدين**

و تمام النعمة / ۱۴۷-۱۴۹، صدر حديث ۱۳

محمد حلبی از امام صادق علیه السلام روایت کند که فرمود: چون وفات یوسف بن یعقوب فرا رسید خاندان یعقوب را که بالغ بر هشتاد نفر بودند گرد آورد و گفت: این قبطیان به زودی بر شما پیروز شده و بدترین عذاب را به شما بچشانند و خداوند نجات شما را به دست مردی از فرزندان لاوی بن یعقوب که نامش موسی بن عمران است، قرار داده است، او جوانی بلند قامت با گیسوانی مجعد و گندمگون است و هر مردی از بنی اسرائیل نام فرزندش را عمران می‌نهاد و عمران نیز نام فرزندش را موسی می‌گذاشت.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا حَمَلَتْ بِهِ أُمُّهُ... فَوَضَعَتْهُ فِي النَّابُوتِ وَأَطْبَقَتْ عَلَيْهِ وَأَلْقَتْهُ فِي النَّيْلِ وَكَانَ لِفِرْعَوْنَ قَصْرٌ عَلَى شَطِّ النَّيْلِ مُنْتَزَهًا، فَنَظَرَ مِنْ قَصْرِهِ وَمَعَهُ أَسِيَّةُ امْرَأَتِهِ فَنَظَرَ إِلَى سَوَادٍ فِي النَّيْلِ تَرْفَعُهُ الْأَمْوَاجُ وَالرِّيَّاحُ تُضْرِبُهُ حَتَّى جَاءَتْ بِهِ إِلَى بَابِ قَصْرِ فِرْعَوْنَ فَأَمَرَ فِرْعَوْنُ بِأَخْذِهِ فَأَخَذَ النَّابُوتَ وَرَفَعَ إِلَيْهِ فَلَمَّا فَتَحَهُ وَجَدَ فِيهِ صَبِيًّا، فَقَالَ: هَذَا إِسْرَائِيلِيُّ وَالْقَى اللَّهُ فِي قَلْبِ فِرْعَوْنَ لِمُوسَى مَحَبَّةً شَدِيدَةً، وَكَذَلِكَ فِي قَلْبِ أَسِيَّةَ وَارَادَ فِرْعَوْنُ أَنْ يَقْتُلَهُ فَقَالَتْ أَسِيَّةُ لَا تَقْتُلْهُ عَسَى أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ. **تفسير القمي ۲ / ۱۳۵.**

امام صادق علیه السلام فرمود: چون مادر موسی علیه السلام به وی باردار شد..... پس مادر موسی علیه السلام، نوزاد را در صندوق گذاشت و در آن را بست و به آب نیل انداخت. فرعون، قصری برای تفریح در کنار نیل داشت. در این زمان به همراه همسرش آسیه در این قصر بودند که از دور چشمش به یک سیاهی افتاد که آب نیل آن را بالا و پایین می‌برد و باد آن را به طرف قصر می‌آورد تا این که به در قصر فرعون رسید. فرعون دستور داد آن را از آب بگیرند و نزد وی ببرند و چون صندوق را نزد وی بردند و در آن را باز کرد، کودکی در آن یافت. لذا گفت: این کودک یک اسرائیلی است. اما خداوند محبت موسی را هم به دل فرعون افکند و هم به دل آسیه؛ و علی رغم این محبت، فرعون قصد کرد کودک را بکشد. لذا آسیه به وی گفت: لَا تَقْتُلُوهُ عَسَى أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ.

وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ فَبَصُرَتْ بِهِ عَنْ جُنْبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (۱۱) وَحَرَّمَ مُنَاعِلَهُ الْمُرَاضِعَ مِنْ قَبْلِ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ (۱۲) فَرَدَدْنَاهُ إِلَى أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۱۳) وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَى آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نُبْزِي الْمُحْسِنِينَ (۱۴) وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حِينِ غَفْلَةٍ مِنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَهَذَا مِنْ عَدُوِّهِ فَاسْتَغَاةً الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَرَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ قَالَ هَذَا مِنْ

عَمَلَ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ (۱۵) قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (۱۶) قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ (۱۷) فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا الَّذِي اسْتَنْصَرَهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِحُهُ قَالَ لَهُ مُوسَى إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُبِينٌ (۱۸) فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَا قَالَ يَا مُوسَى أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ إِنْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ (۱۹) وَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ يَسْعَى قَالَ يَا مُوسَى إِنَّ الْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيُقْتَلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ (۲۰)

وبه خواهر [موسی] گفت از پی او برو پس او را از دور دید در حالی که آنان متوجه نبودند (۱۱) و از پیش شیر دایگان را بر او حرام گردانیدیم بودیم پس [خواهرش آمد و] گفت آیا شمارا بر خانواده ای راهنمایی کنم که برای شما از وی سرپرستی کنند و خیر خواه او باشند (۱۲) پس او را به مادرش باز گردانیدیم تا چشمش [بدو] روشن شود و غم نخورد و بداند که وعلی خدا درست است ولی بیشترشان نمی دانند (۱۳) و چون به رشد و کمال خویش رسید به او حکمت و دانش عطا کردیم و نیکوکاران را چنین پاداش می دهیم (۱۴) و داخل شهر شد بی آنکه مردمش متوجه باشند پس دو مرد را بهم در زد و خورد یافت یکی از پیروان او و دیگری از دشمنانش [بود] آن کس که از پیروانش بود بر ضد کسی که دشمن وی بود از او یاری خواست پس موسی مشتی بدو زد و او را کشت گفت این کار شیطان است چرا که او دشمنی گمراه کننده [و] آشکارا است (۱۵) گفت پروردگار من بر خوشتن ستم کردم مرا بخش پس خدا از او درگذشت که وی آمرزنده مهربان است (۱۶) [موسی] گفت پروردگار به پاس نعمتی که بر من ارزانی داشتی هرگز پشتیبان مجرمان نخواهم بود (۱۷) صبحگاهان در شهر یمنناک و در انتظار [حادثه ای] بود ناگاه همان کسی که دیروز از وی یاری خواسته بود [باز] با فریاد از او یاری خواست موسی به او گفت به راستی که تو آشکارا گمراهی (۱۸) و چون خواست به سوی آنکه دشمن هر دو شان بود حمله آورد گفت ای موسی آیای خواهی مرا بکشی چنانکه دیروز شخصی را کشتی تو می خواهی در این سرزمین فقط زورگوباشی و نمی خواهی از اصلا حکران باشی (۱۹) و از دور افتاده ترین [نقطه] شهر مردی دوان دوان آمد [و] گفت ای موسی سران قوم درباره تو مشورت می کنند تا تو را بکشند پس [از شهر] خارج شو من جدا از خیر خواهان توام (۲۰)

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الطُّهَوِيُّ قَالَ: قَصَدْتُ حَكِيمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَعْدَ مُضِيِّ أَبِي مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَسْأَلُهَا عَنِ الْحُجَّةِ..... فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا يَا عَمَّتَا بَيْنِي اللَّيْلَةَ عِنْدَنَا فَإِنَّهُ سَيُولَدُ اللَّيْلَةَ الْمُؤَلَّدُ الْكَرِيمُ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الَّذِي يُخَيِّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا فَقُلْتُ مِمَّنْ يَا سَيِّدِي وَ لَسْتُ أَرَى بِرَجَسٍ شَيْئًا مِنْ أَثَرِ الْحَبْلِ فَقَالَ مَنْ نَرَجِسَ لَا مِنْ غَيْرِهَا قَالَتْ فَوَثَبْتُ إِلَيْهَا فَقَلَبْتُهَا ظَهْرًا لِبَطْنٍ فَلَمْ أَرَ بِهَا أَثَرَ حَبْلِ فَعُدْتُ إِلَيْهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا فَعَلْتُ فَتَبَسَّمَ ثُمَّ قَالَ لِي إِذَا كَانَ وَقْتُ الْفَجْرِ يَظْهَرُ لَكَ بِهَا الْحَبْلُ لِأَنَّ مَثَلَهَا مَثَلُ أُمِّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمْ يَظْهَرْ بِهَا الْحَبْلُ وَ لَمْ يَعْلَمْ بِهَا أَحَدٌ إِلَى وَقْتِ وَلَادَتِهَا لِأَنَّ فِرْعَوْنَ كَانَ يَشْقُ بَطُونَ الْحَبَالِي فِي طَلَبِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ هَذَا نَظِيرُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَتْ حَكِيمَةُ فَعُدْتُ إِلَيْهَا فَأَخْبَرْتُهَا بِمَا قَالَ وَ سَأَلْتُهَا عَنْ حَالِهَا فَقَالَتْ يَا مَوْلَايَ مَا أَرَى بِي شَيْئًا مِنْ هَذَا قَالَتْ حَكِيمَةُ فَلَمْ أَرْفُفْهَا إِلَى وَقْتِ طُلُوعِ الْفَجْرِ وَ هِيَ نَائِمَةٌ بَيْنَ يَدَيَّ لَا تَقْلِبُ جَنْبًا إِلَى جَنْبٍ حَتَّى إِذَا كَانَ آخِرُ اللَّيْلِ وَقْتُ طُلُوعِ الْفَجْرِ وَثَبْتُ فِرْعَوْنَ فَصَمَمْتُهَا إِلَى صَدْرِي وَ سَمَيْتُ عَلَيْهَا فَصَاحَ إِلَيَّ أَبُو مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ قَالَ أَفَرَيْتِ عَلَيْهَا إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ فَأَقْبَلْتُ أَقْرَأُ عَلَيْهَا وَ قُلْتُ لَهَا مَا حَالُكَ قَالَتْ ظَهَرَ بِي الْأَمْرُ الَّذِي أَخْبَرَكَ بِهِ مَوْلَايَ فَأَقْبَلْتُ أَقْرَأُ عَلَيْهَا كَمَا أَمَرَنِي فَأَجَابَنِي الْجَنِينُ مِنْ بَطْنِهَا يَقْرَأُ مِثْلَ مَا أَقْرَأُ وَ سَلَّمَ عَلَيَّ قَالَتْ حَكِيمَةُ فَفَرَعْتُ لِمَا سَمِعْتُ فَصَاحَ بِي أَبُو مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا تَعْجَبِي مِنْ أَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يُنْطِقُنَا بِالْحِكْمَةِ صَغَارًا وَ يَجْعَلُنَا حُجَّةً فِي أَرْضِهِ كِبَارًا فَلَمْ يَسْتَمِ الْكَلَامَ حَتَّى غِيَبَتْ عَنِّي نَرَجِسُ فَلَمْ أَرَهَا كَأَنَّهُ ضَرَبَ بَيْنِي وَ بَيْنَهَا حِجَابٌ فَعَدَوْتُ نَحْوَ أَبِي مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ أَنَا صَارِخَةٌ فَقَالَ لِي ارْجِعِي يَا عَمَّةُ فَإِنَّكَ سَتَجِدِيهَا فِي مَكَانِهَا قَالَتْ فَرَجَعْتُ فَلَمْ أَلْبَثْ أَنْ كُشِفَ الْغُطَاءُ الَّذِي كَانَ بَيْنِي وَ بَيْنَهَا وَ إِذَا أَنَا بِهَا وَ عَلَيْهَا مِنْ أَثَرِ الثُّورِ مَا غَشِيَ بَصْرِي وَ إِذَا أَنَا بِالصَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَاجِدًا لَوَجْهِهِ جَائِيًا عَلَى رُكْبَتَيْهِ رَافِعًا

سَبَّابَتِيهِ وَهُوَ يَقُولُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ جَدِّي مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَأَنَّ أَبِي أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ثُمَّ عَدَّ إِمَامًا إِمَامًا إِلَى أَنْ بَلَغَ إِلَى نَفْسِهِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ أَنْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي وَأَتِمِّمْ لِي أَمْرِي وَثَبِّتْ وَطْأَتِي وَامْلَأْ الْأَرْضَ بِي عَدْلًا وَقِسْطًا فَصَاحَ بِي أَبُو مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ يَا عَمَّةُ تَنَاوَلِيهِ وَهَاتِيهِ فَتَنَاوَلْتُهُ وَأَتَيْتُ بِهِ نَحْوَهُ فَلَمَّا مَثَلْتُ بَيْنَ يَدَيْ أَبِيهِ وَهُوَ عَلَى يَدَيَّ سَلَّمَ عَلَى أَبِيهِ فَتَنَاوَلَهُ الْحَسَنُ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنِيَّ وَالْطَّيْرُ تُرْفِرُ عَلَى رَأْسِهِ وَتَأْوَلُهُ لِسَانُهُ فَشَرِبَ مِنْهُ ثُمَّ قَالَ امْضِي بِهِ إِلَى أُمِّهِ لِتَرْضَعَهُ وَرُدِّيهِ إِلَيَّ قَالَتْ فَتَنَاوَلْتُهُ أُمُّهُ فَأَرْضَعْتُهُ فَرَدَدْتُهُ إِلَى أَبِي مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالْطَّيْرُ تُرْفِرُ عَلَى رَأْسِهِ فَصَاحَ بِطَيْرٍ مِنْهَا فَقَالَ لَهُ احْمِلْهُ وَاحْفَظْهُ وَرُدَّهُ إِلَيْنَا فِي كُلِّ أَرْبَعِينَ يَوْمًا فَتَنَاوَلَهُ الطَّيْرُ وَطَارَ بِهِ فِي جَوِّ السَّمَاءِ وَاتَّبَعَهُ سَائِرُ الطَّيْرِ فَسَمِعْتُ أَبَا مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ أَسْتَوْدِعُكَ اللَّهُ الَّذِي أَوْدَعْتَهُ أُمُّ مُوسَى مُوسَى فَبَكَتْ تَرْجِسُ فَقَالَ لَهَا اسْكُتِي فَإِنَّ الرِّضَاعَ مُحَرَّمٌ عَلَيْهِ إِلَّا مِنْ ثَدْيِكَ وَسَيِّعَاذُ إِلَيْكَ كَمَا رَدَّ مُوسَى إِلَى أُمِّهِ وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَرَدَدْنَاهُ إِلَى أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ. كمال الدين و تمام النعمة / ۴۲۷-۴۲۹.

محمد بن عبد الله گوید: پس از درگذشت ابو محمد عليه السلام به نزد حکیمه دختر امام جواد عليه السلام رفتم تا در موضوع حجت بیرسم حضرت عليه السلام فرمودند خیر ای عمه جان! امشب را نزد ما باش که امشب آن مولودی که نزد خدای تعالی گرامی است و خداوند به واسطه او زمین را پس از مردنش زنده می کند متولد می شود، گفتم: ای سرورم! از چه کسی متولد می شود و من در نرجس آثار بارداری نمی بینم. فرمود از همان نرجس نه از دیگری. حکیمه گوید: به نزد او رفتم و پشت و شکم او را واری کردم و آثار بارداری در او ندیدم، به نزد امام برگشتم و کار خود را بدو گزارش کردم، تبسمی فرمود و گفت: در هنگام فجر آثار بارداری برایت نمودار خواهد گردید، زیرا مثل او مثل مادر موسی عليه السلام است که آثار بارداری در او ظاهر نگردید و کسی تا وقت ولادتش از آن آگاه نشد، زیرا فرعون در جستجوی موسی، شکم زنان باردار را می شکافت و این نیز نظیر موسی عليه السلام است. حکیمه گوید: به نزد نرجس برگشتم و گفتار امام را بدو گفتم و از حالش پرسش کردم، گفت: ای بانوی من! در خود چیزی از آن نمی بینم، حکیمه گوید: تا طلوع فجر مراقب او بودم و او پیش روی من خوابیده بود و از این پهلوی به آن پهلوی نمی رفت تا چون آخر شب و هنگام طلوع فجر فرارسید هراسان از جا جست و او را در آغوش گرفتم و بدو اسم الله می خواندم، ابو محمد عليه السلام بانگ برآورد و فرمود: سوره اِنَّا أَنْزَلْنَاهُ بِرَأْسِهِ وَبِأُخْرَى! و من بدان آغاز کردم و گفتم: حالت چون است؟ گفت: امری که مولا یم خبر داد در من نمایان شده است و من هم چنان که فرموده بود بر او می خواندم و جنین در شکم به من پاسخ داد و مانند من قرائت کرد و بر من سلام نمود. حکیمه گوید: من از آن چه شنیدم هراسان شدم و ابو محمد عليه السلام بانگ برآورد: از امر خدای تعالی در شگفت مباش، خدای تعالی ما را در خردی به سخن درآورد و در بزرگی حجت خود در زمین قرار دهد و هنوز سخن او تمام نشده بود که نرجس از دیدگانم نهان شد و او را ندیدم گویا پرده ای بین من و او افتاده بود و فریادکنان به نزد ابو محمد عليه السلام دویدم، فرمود: ای عمه! برگرد، او را در مکان خود خواهی یافت. گوید: باز گشتم و طولی نکشید که پرده ای که بین ما بود برداشته شد و دیدم نوری نرجس را فرا گرفته است که توان دیدن آن را ندارم و آن کودک عليه السلام را دیدم که روی به سجده نهاده است و دو زانو بر زمین نهاده است و دو انگشت سبابه خود را بلند کرده و می گوید: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ جَدِّي مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَأَنَّ أَبِي أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ، سپس امامان را یکایک برشمرد تا به خودش رسید، سپس فرمود: بار الها! آن چه به من وعده فرمودی به جای آر، و کار مرا به انجام رسان و گامم را استوار ساز و زمین را به واسطه من پراز عدل و داد گردان. ابو محمد عليه السلام بانگ برآورد و فرمود: ای عمه، او را بیاور و به من برسان. او را برگرفتم و به جانب او بردم، و چون

او در میان دو دست من بود و مقابل او قرار گرفتم بر پدر خود سلام کرد و امام حسن علیه السلام او را از من گرفت و زبان خود در دهان او گذاشت و او از آن نوشید، سپس فرمود: او را به نزد مادرش ببر تا بدو شیر دهد، آنگاه به نزد من بازگردان. و او را به مادرش رسانیدم و بدو شیر داد بعد از آن او را به ابو محمد علیه السلام بازگردانیدم در حالی که پرندگان بر بالای سرش در طیران بودند، به یکی از آنها بانگ برآورد و گفت: او را بگیر و نگاهدار و هر چهل روز یک بار به نزد ما بازگردان و آن پرنده او را برگرفت و به آسمان برد و پرندگان دیگر نیز به دنبال او بودند، شنیدم که ابو محمد علیه السلام می گفت: تو را به خدایی سپردم که مادر موسی موسی را سپرد، آنگاه نرگس گریست و امام بدو فرمود: خاموش باش که بر او شیر خوردن جز از سینه تو حرام است و به زودی نزد تو بازگردد هم چنان که موسی به مادرش بازگردانیده شد و این قول خدای تعالی است که **فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ**.

علي بن ابراهيم : قال فَلَمَّ يَزَلْ مُوسَى ﷺ عِنْدَ فِرْعَوْنَ فِي أَكْرَمِ كَرَامَةٍ حَتَّى بَلَغَ مَبْلَغَ الرِّجَالِ وَكَانَ يُنْكِرُ عَلَيْهِ مَا يَتَكَلَّمُ بِهِ مُوسَى مِنَ التَّوْحِيدِ حَتَّى هَمَّ بِهِ، فَخَرَجَ مُوسَى مِنْ عِنْدِهِ وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ فَإِذَا رَجُلَانِ يَقْتَتِلَانِ أَحَدُهُمَا يَقُولُ بِقَوْلِ مُوسَى وَ الْآخَرُ يَقُولُ بِقَوْلِ فِرْعَوْنَ فَاسْتَعَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ فَجَاءَ مُوسَى فَوَكَّزَ صَاحِبَ فِرْعَوْنَ فَقَضَى عَلَيْهِ وَ تَوَارَى فِي الْمَدِينَةِ..... تفسير القمي ۲/ ۱۳۷.

علی بن ابراهیم :...موسی علیه السلام نزد فرعون در اکرام زندگانی میگذراند تا به بلوغ رسید و آنچه را از توحید به زبان میآورد خوش نداشت و به او سخت میگرفت تا موسی علیه السلام از نزد او خارج شدو به شهر آمد. پس دو مرد را با هم، در زد و خورد یافت: یکی، از پیروان او و دیگری از پیروان فرعون. فاستعائته الذي من شيعته. پس موسی مشتی پیرو فرعون زد فقضى علیه و از شهر فرار کرد....

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ أَنَّهُ قَالَ:..... فَنَشَأَ مُوسَى ﷺ فِي آلِ فِرْعَوْنَ وَ كَتَمَتْ أُمُّهُ خَبْرَهُ وَ أَخْتُهُ وَ الْقَابِلَةُ حَتَّى هَلَكَتْ أُمُّهُ وَ الْقَابِلَةُ الَّتِي قَبِلَتْهُ فَنَشَأَ ﷺ لَا يَعْلَمُ بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ قَالَ وَ كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ تَطْلُبُهُ وَ تَسْأَلُ عَنْهُ فَيَعْمَى عَلَيْهِمْ خَبْرُهُ قَالَ فَلَبَّغَ فِرْعَوْنَ أَنَّهُمْ يَطْلُبُونَهُ وَ يَسْأَلُونَ عَنْهُ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمْ فَرَادَ فِي الْعَذَابِ عَلَيْهِمْ وَ فَرَّقَ بَيْنَهُمْ وَ نَهَاهُمْ عَنِ الْإِخْبَارِ بِهِ وَ السُّؤَالِ عَنْهُ قَالَ فَخَرَجَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ ذَاتَ لَيْلَةٍ مُقْمِرَةٍ إِلَى شَيْخٍ لَهُمْ عِنْدَهُ عِلْمٌ فَقَالُوا قَدْ كُنَّا نَسْتَرِيحُ إِلَى الْأَحَادِيثِ فَحَتَّى مَتَى وَ إِلَى مَتَى نَحْنُ فِي هَذَا الْبَلَاءِ قَالَ وَ اللَّهُ إِنَّكُمْ لَا تَزَالُونَ فِيهِ حَتَّى يَجِيءَ اللَّهُ تَعَالَى ذِكْرَهُ بِغُلَامٍ مِنْ وَلَدِ لَأَوَى بْنِ يَعْقُوبَ اسْمُهُ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ غُلَامٌ طَوَالُ جَعْدٍ فَبَيْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ أَقْبَلَ مُوسَى يَسِيرُ عَلَى بَغْلَةٍ حَتَّى وَقَفَ عَلَيْهِمْ فَرَفَعَ الشَّيْخُ رَأْسَهُ فَعَرَفَهُ بِالصِّفَةِ فَقَالَ لَهُ مَا اسْمُكَ يَرْحَمُكَ اللَّهُ قَالَ مُوسَى قَالَ ابْنُ مَنْ قَالَ ابْنُ عِمْرَانَ قَالَ فَوَثَبَ إِلَيْهِ الشَّيْخُ فَأَخَذَ بِيَدِهِ فَقَبَّلَهَا وَ ثَارُوا إِلَى رَجُلِهِ فَقَبَّلُوهَا فَعَرَفَهُمْ وَ عَرَفُوهُ وَ اتَّخَذَ شِيعَةً فَمَكَثَ بَعْدَ ذَلِكَ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ خَرَجَ فَدَخَلَ مَدِينَةَ لِفِرْعَوْنَ فِيهَا رَجُلٌ مِنْ شِيعَتِهِ يُقَاتِلُ رَجُلًا مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ مِنَ الْقِبْطِ فَاسْتَعَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ الْقِبْطِيِّ فَوَكَّزَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ وَ كَانَ مُوسَى ﷺ قَدْ أُعْطِيَ بَسْطَةً فِي الْحِسْمِ وَ شِدَّةً فِي الْبَطْشِ فَذَكَرَهُ النَّاسُ وَ شَاعَ أَمْرُهُ وَ قَالُوا إِنَّ مُوسَى قَتَلَ رَجُلًا مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَلَمَّا أَصْبَحُوا مِنَ الْعَدِ إِذَا الرَّجُلُ الَّذِي اسْتَنْصَرَهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ عَلَى آخَرَفٍ قَالَ لَهُ مُوسَى إِنَّكَ لَعَوِيٌّ مُبِينٌ بِالْأَمْسِ رَجُلٌ وَ الْيَوْمَ رَجُلٌ فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَا قَالَ يَا مُوسَى أَ تُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ إِنْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَ مَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنْ

المُصْلِحِينَ وَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ يَسْعَى قَالَ يَا مُوسَى إِنَّ الْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ. كمال الدين وتمام النعمة/ ۱۴۹-۱۵۰.

ابو بصیر می گوید امام باقر علیه السلام فرمود:....موسی علیه السلام در میان خاندان فرعون پرورش یافت و مادر و خواهرش و آن قابله نیز در باره او چیزی اظهار نکردند تا آن که مادر و آن قابله درگذشتند و موسی پرورش یافت و بنی اسرائیل هیچ اطلاعی از او نداشتند. فرمود: بنی اسرائیل در جستجوی او بودند و از او پرسش می کردند، اما هیچ خبری از او نداشتند. به فرعون گفتند که بنی اسرائیل در طلب اوست و از او پرسش می کند او هم به دنبال ایشان فرستاد و بر عذاب آنها افزود و بین آنها جدائی انداخت و از خبر گرفتن از موسی و پرسش در باره او بازداشت. فرمود: شبی مهتابی بنی اسرائیل نزد یکی از مشایخ خود که دانشمند بود گرد آمده و گفتند: ما به ذکر احادیث آرامش می یابیم، تا کی و تا چند در این بلا باشیم؟ او گفت: به خدا در این رنج خواهید بود تا خدای تعالی پسری از فرزندان لاوی بن یعقوب را که نامش موسی بن عمران است ظاهر سازد. او نوجوانی بلند بالا با گیسوانی مجعد است در همین گفتگو بودند که موسی سوار بر استری آمد و نزد ایشان ایستاد، شیخ سرش را بلند کرد و او را از صفاتش شناخت و به او گفت: خدا تو را رحمت کند اسمت چیست؟ گفت: موسی. گفت: فرزند که هستی؟ گفت: فرزند عمران، فرمود: آن شیخ پرید و بر دستان موسی افتاد و بر آن بوسه زد و دیگران نیز به پای او افتادند و بر آن بوسه زدند. موسی ایشان را شناخت و آنها نیز او را شناختند و موسی آنها را به عنوان شیعیان خود انتخاب کرد. بعد از آن طبق مشیت الهی درنگ کرد، سپس خارج شد و به شهری از شهرهای فرعون در آمد، در آن جایی از شیعیانش با یکی از فرعونیان قبطی منازعه می کرد و آن که از شیعیانش بود علیه دشمن قبطی اش استغاثه کرد، موسی مشتی بر آن قبطی زد و او افتاد و مرد و موسی علیه السلام تنومند و نیرومند بود و ذکرش در دهان مردم افتاد و کارش شیوع یافت و گفتند موسی یکی از فرعونیان را کشته است، فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ و فردای آن روز ناگهان مردی الذی اسْتَنْصَرَهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ عَلَى آخَرَفَ قَالَ لَهُ مُوسَى إِنَّكَ لَعَوِيٌّ مُبِينٌ، دیروز با یکی درافتادی و امروز با دیگری! فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَا قَالَ يَا مُوسَى أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ إِنْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ وَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ يَسْعَى قَالَ يَا مُوسَى إِنَّ الْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ: حَضَرْتُ مَجْلِسَ الْمَأْمُونِ وَعِنْدَهُ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ الْمَأْمُونُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَلَيْسَ مِنْ قَوْلِكَ أَنَّ الْأَنْبِيَاءَ مَعْصُومُونَ قَالَ بَلَى..... قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَوَكَرَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ قَالَ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ مُوسَى دَخَلَ مَدِينَةً مِنْ مَدَائِنِ فِرْعَوْنَ عَلَى حِينٍ غَفَلَةٍ مِنْ أَهْلِهَا وَذَلِكَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَهَذَا مِنْ عَدُوِّهِ فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَقَضَى مُوسَى عَلَى الْعَدُوِّ وَبِحُكْمِ اللَّهِ تَعَالَى ذَكَرَهُ فَوَكَرَهُ فَمَاتَ قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ يَعْنِي الْإِفْتِتَالَ الَّذِي كَانَ وَقَعَ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ لَا مَا فَعَلَهُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ قَتْلِهِ إِنَّهُ يَعْنِي الشَّيْطَانَ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ فَقَالَ الْمَأْمُونُ فَمَا مَعْنَى قَوْلِ مُوسَى رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي قَالَ يَقُولُ إِنِّي وَضَعْتُ نَفْسِي غَيْرَ مَوْضِعِهَا بِدُخُولِي هَذَا الْمَدِينَةَ فَاغْفِرْ لِي أَيْ اسْتُرْنِي مِنْ أَعْدَائِكَ لِئَلَّا يَظْفَرُوا بِي فَيَقْتُلُونِي فَقَعَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ قَالَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ مِنَ الْقُوَّةِ حَتَّى قَتَلْتُ رَجُلًا بِوَكْرَةٍ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ بَلْ أَجَاهِدُ فِي سَبِيلِكَ بِهَذِهِ الْقُوَّةِ حَتَّى

رَضِيَ فَاَصْبَحَ مُوسَى عليه السلام فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا الَّذِي اسْتَنْصَرَهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ عَلَى آخَرٍ قَالَ لَهُ مُوسَى إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُبِينٌ قَاتَلَتْ رَجُلًا بِالْأَمْسِ وَتُقَاتِلُ هَذَا الْيَوْمَ لِأَوْدَيْنِكَ [لَأُؤَدَّبَنَّكَ] وَ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِهِ فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَا وَ هُوَ مِنْ شَيْعَتِهِ قَالَ يَا مُوسَى أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ إِنْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ قَالَ الْمَأْمُونُ جَزَاكَ اللَّهُ عَنْ أَنْبِيَائِهِ خَيْرًا..... عيون الأخبار ۱/ ۱۹۸-۱۹۹،

علی بن محمد بن جهم روایت کرده است که: در مجلس مأمون حضور یافتیم در حالی که علی بن موسی الرضا علیه السلام نیز در آن مجلس بود و حدیث عصمت پیامبران را بیان می فرمود. مأمون از امام رضا علیه السلام پرسید: درباره آیه فَوَكَرَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ چه می گویی؟ امام رضا علیه السلام فرمود: موسی بدون اطلاع مردم وارد شهری از شهرهای فرعون شده بود، در فاصله میان مغرب و عشاء. در آن جا به دو مرد برخورد که با هم می جنگیدند. یکی طرفدار خودش بود و دیگری از دشمنانش. آن که از طرفدارانش بود، از وی یاری خواست تا دشمنش را مغلوب کند. موسی علیه السلام با حکم خدا یک مشت بروی زد و وی مرد. موسی گفت: هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ یعنی جنگی که میان آن دو مرد واقع شده بود عمل شیطان بود، نه آن چه موسی علیه السلام مرتکب شده بود. منظور موسی علیه السلام از این آیه، آن است که شیطان دشمنی آشکار و گمراه کننده است. عَدُوٌّ مُبِينٌ. مأمون گفت: معنی قول موسی: رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي چیست؟ فرمود: می گوید: من با ورودم به شهر، خودم را در موقعیتی قرار دادم که نباید چنین می شد، پس مرا بیامرز؛ یعنی مرا از دشمنانت بیوشان. مبادا مرا به چنگ آورده و بکشند فَقَعَّرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ الْعُقُورُ الرَّحِيمُ موسی علیه السلام گفت: رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ یعنی با قدرتی که به من ارزانی داشته ای که توانستم یکی از مشرکان را با یک مشت بکشم فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ بل که با این قدرت در راه تو جهاد خواهم کرد تا این که تو راضی گردی. پس موسی در شهر بیمناک شد و مراقب اوضاع بود که ناگهان مردی که دیروز او را به یاری طلبیده بود، دید و به وی گفت: تو مردی مشخصاً گمراه هستی. دیروز با مردی جنگیدی و امروز هم با این مرد می جنگی؟ من بی شک تو را خواهم آزرده؛ و می خواست او را ادب کند. پس چون خواست او را که از پیروان خودش بود و دشمن هر دوی آنان بود، ادب کند، گفت: ای موسی! أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ إِنْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ. مأمون گفت: ای ابا الحسن! خداوند به عوض پیامبرانش تو را جزای خیر دهد.

فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (۲۱) وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَى رَبِّي أَنْ يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ (۲۲) وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمْ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصْدِرَ الرِّعَاءُ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ (۲۳) فَسَقَى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّى إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لَأَمْلَأُ جَنَّاتٍ مِمَّا تَرْضَى لِي إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ نِعْمَتَكَ مِنِّي بِعَذَابٍ مُتَسْتَضِئٍ (۲۴) فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْسِي عَلَى اسْتِخْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (۲۵) قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ (۲۶) قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَكْنِحَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِي

355

امام صادق عليه السلام فرمود: موسى سه بار از گرسنگی به خدا شکایت برد: آتِنَا غَدَاءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا نَصَبًا وَ لَا تَخَذُتْ عَلَيْهِ أَجْرًا وَ دَرَّاهُ رَبِّي لِيَا أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ:.... وَإِنْ شِئْتَ تَنَيْتُ بِمُوسَى كَلِيمِ اللَّهِ ﷺ حَيْثُ يَقُولُ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ وَاللَّهُ مَا سَأَلَهُ إِلَّا خُبْرًا يَأْكُلُهُ لِأَنَّهُ كَانَ يَأْكُلُ بَقْلَةَ الْأَرْضِ وَلَقَدْ كَانَتْ خُضْرَةُ الْبَقْلِ تَرَى مِنْ شَفِيفِ صِفَاقِ بَطْنِهِ لِهُزَالِهِ وَ تَشْدُبُ لَحْمِهِ. **نهج البلاغة/ ۲۲۶-۲۲۷، ضمن خطبة ۱۶۰.**

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.... و اگر خواستی می توانی موسی کلیم الله را الگوی دومت قرار بدهی که فرمود: إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ زیرا به خدا سوگند! او در این دعا چیزی جز نان نمی خواست تا آن را بخورد؛ زیرا او علف زمین می خورد به گونه ای که از شدت لاغری و آب شدن گوشت بدنش، می شد رنگ سبز سبزه هایی را که خورده بود از سفیدی و صافی شکمش دید.

عَنْ ابْنِ سَنَانٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْإِجَارَةِ فَقَالَ صَالِحٌ لَا بَأْسَ بِهِ إِذَا نَصَحَ قَدْرَ طَاقَتِهِ قَدْ آجَرَ مُوسَى ﷺ نَفْسَهُ وَ اشْتَرَطَ فَقَالَ إِنْ شِئْتُ ثَمَانِي وَ إِنْ شِئْتُ عَشْرًا فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِ **أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِي حِجَجٍ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ.** **الکافی ۵/ ۹۰، ح ۲.**

ابن سنان، از ابو الحسن علیه السلام روایت می کند که درباره اجیر کردن خود از وی سؤال کردم. فرمود: نیکو است، اشکالی ندارد اگر در حد توانش تعهد کند. موسی علیه السلام خود را اجیر نمود و گفت: اگر خواستم هشت سال و اگر خواستم ده سال. پس خداوند عز و جلّ درباره اش چنین فرمود: أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِي حِجَجٍ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ.

قَالَ الْحَلَبِيُّ سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ عَنِ النَّبِيِّ أَمْ كَانَ يُحْجُّ قَبْلَ أَنْ يُبْعَثَ النَّبِيُّ ﷺ قَالَ نَعَمْ وَ تَصَدِيقُهُ فِي الْقُرْآنِ قَوْلُ شُعَيْبٍ حِينَ قَالَ لِمُوسَى حَيْثُ تَزَوَّجَ عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِي حِجَجٍ وَ لَمْ يَقُلْ ثَمَانِي سَنِينَ. **تفسير العياشي ۱/ ۶۰، صدر حديث ۹۹.**

حلبی روایت می کند که برخی از امام صادق علیه السلام در باره کعبه، این سؤال را پرسیدند که آیا پیش از بعثت نیز در آن حج انجام می شد؟ حضرت فرمود: آری، و دلیل آن در قرآن آمده است؛ آن جاکه شعیب به موسی پس از آن که ازدواج نمود به جای آن که بگوید: ثمانی سنین فرمود: عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِي حِجَجٍ.

عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَكَى شُعَيْبٌ ﷺ مِنْ حُبِّ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَتَّى عَمِيَ فَرَدَّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهِ بَصَرَهُ ثُمَّ بَكَى حَتَّى عَمِيَ فَرَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِ بَصَرَهُ فَلَمَّا كَانَتِ الرَّابِعَةُ أَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ يَا شُعَيْبُ إِلَى مَتَى يَكُونُ هَذَا أَبَدًا مِنْكَ إِنْ يَكُنْ هَذَا خَوْفًا مِنَ النَّارِ فَقَدْ أَجَرْتُكَ وَ إِنْ يَكُنْ شَوْقًا إِلَى الْجَنَّةِ فَقَدْ أَحْبَبْتُكَ قَالَ إِلَهِي وَ سَيِّدِي أَنْتَ تَعْلَمُ أَمِّي مَا بَكَيْتُ خَوْفًا مِنْ نَارِكَ وَ لَا شَوْقًا إِلَى جَنَّتِكَ وَ لَكِنْ عَقَدَ حُبُّكَ عَلَى قَلْبِي فَلَسْتُ أَصْبِرُ أَوْ أَرَاكَ فَأَوْحَى اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ إِلَيْهِ أَمَّا إِذَا كَانَ هَذَا هَكَذَا فَمِنْ أَجْلِ هَذَا سَأُخْذِمُكَ كَلِيمِي مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ. **علل الشرائع/ ۵۷، ح ۱.**

انس روایت کرده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: شعیب از حبّ خدا آن قدر گریست تا نابینا شد. پس خداوند بینایش را به وی بازگرداند. باز هم آن قدر گریست تا نابینا شد و خدا بینایی وی را بازگرداند. بار چهارم خداوند به وی وحی کرد

که: ای شعیب! این کار را تا کی می خواهی ادامه دهی؟ اگر این کار تو از شدت ترس از آتش است، آن را از تو برداشتم و اگر به شوق بهشت است، آن را به تو بخشیدم. عرض کرد: ای خدا و سرورم! تو خود می دانی که من نه از ترس آتش و نه به شوق بهشت گریستم. خداوند به وی فرمود: حال که چنین است، من کلیم خود موسی بن عمران را به خدمت توی گمارم.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ: فَإِنَّ يُوشَعَ بْنَ نُونٍ وَصِيَّ مُوسَى عَاشَ بَعْدَ مُوسَى ثَلَاثِينَ سَنَةً وَ خَرَجَتْ عَلَيْهِ صَفْرَاءُ بِنْتُ شُعَيْبٍ زَوْجَهُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَتْ أَنَا أَحَقُّ مِنْكَ بِالْأَمْرِ فَقَاتَلَهَا فَقَتَلَ مُقَاتِلَهَا وَأَسْرَهَا فَأَحْسَنَ أَسْرَهَا. كمال الدين و تمام النعمة / ۲۷.

عبد الله بن عباس می گوید: یوشع بن نون که وصی موسی علیه السلام بود، پس از او سی سال زندگی کرد و صفورا دختر شعیب و زوجه موسی بر او شورید و گفت من به خلافت از تو شایسته ترم، یوشع با وی جنگید و همزمانش را کشت و خودش را اسیر کرد و با او خوشرفتاری نمود.

عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ كُنْ لِمَا لَا تَرْجُو أَرْجَى مِنْكَ لِمَا تَرْجُو فَإِنَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ ذَهَبَ لِيَقْتَسِمَ لِأَهْلِهِ نَاراً فَأَنْصَرَفَ إِلَيْهِمْ وَ هُوَ نَبِيُّ مُرْسَلٌ.. الكافي / ۵، ۸۳، ح ۲.

ابو جمیله گوید از امام صادق علیه السلام شنیدم که فرمود: به کسی که به او امید نداری، امیدوارتر باش از کسی که به او امیدوار هستی؛ زیرا موسی بن عمران رفت تا آتشی برای خانواده اش بیاورد، لیکن پیامبر برگشت.

عَنْ عُرْفَةَ عَنْ رَبِيعٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: شَاطِئُ الْوَادِي الْأَيْمَنِ الَّذِي ذَكَرَهُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ هُوَ الْفُرَاتُ وَ الْبُقْعَةُ الْمُبَارَكَةُ هِيَ كَرْبَلَاءُ وَ الشَّجَرَةُ هِيَ مُحَمَّدٌ وَآلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ تهذيب الأحكام / ۶، ۳۸، ح ۸۰.

عُرفه، از ربیعی روایت کرده است که امام صادق علیه السلام فرمود: ساحل وادی ایمن که خداوند آن را ذکر فرموده، رود فرات است و آن بقعه مبارکه کربلا است و آن شجره محمد صلی الله علیه و آله است.

وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَا مُوسَى أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْآمِنِينَ (۳۱) اسْلُكْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ يَيْضَاءً مِنْ غَيْرِ سُوءٍ وَاضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِنْ رَبِّكَ إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ (۳۲) قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ (۳۳) وَأَخِي هَارُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسَلْهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِي إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ (۳۴) قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعُلُ لَكَ مَلَكًا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا بِآيَاتِنَا أَنْتُمْ وَمَنِ اتَّبَعَكُمْ الْغَالِبُونَ (۳۵) فَلَمَّا جَاءَهُمْ مُوسَى بِآيَاتِنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُفْتَرًى وَمَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ (۳۶) وَقَالَ مُوسَى رَبِّي أَعْلَمُ بِمَنْ جَاءَ بِالْهُدَى مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ وَمَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ (۳۷) وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي فَأَوْقَدْ لِي يَا هَامَانُ

عَلَى الطِّينِ فَاجْعَلْ لِي صِرَاحًا عَلَيَّ أَطْلُعْ إِلَى إِلَهِي مُوسَى وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ (۳۸) وَاسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّوا أَنَّهُم إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ (۳۹) فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ فَاُنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ (۴۰)

و[فرمود] عصای خود را بیفکن پس چون دید آن مثل ماری می جنبد پشت کرد و برنگشت ای موسی پیش آی و مترس که تو در امانی (۳۱) دست خود را به گریبان بت تاسید بی گزند بیرون بیاید و [برای رهایی] از این هراس بازویت را به خوشتن بچسبان این دو [نشانه] دو برهان از جانب پروردگار تو است [که باید] به سوی فرعون و سران [کشور] او [ببری] زیرا آنان همواره قوی نافرمانند (۳۲) گفت پروردگار من کسی از ایشان را کشته ام می ترسم مرا بکشند (۳۳) و برادر من هارون از من زبان آور تراست پس او را با من به دستگیری گسیل دار تا مرا تصدیق کند زیرا می ترسم مرا تکذیب کنند (۳۴) فرمود به زودی بازویت را به [وسیله] برادرت نیر و مند خواهیم کرد و برای شما هر دو تسلطی قرار خواهیم داد که با [وجود] آیات ما به شما دست نخواهند یافت شما و هر که شما را پیروی کند چیره خواهید بود (۳۵) پس چون موسی آیات روشن ما را برای آنان آورد گفتند این جز سحری ساختگی نیست و از پدران پیشین خود چنین [چیزی] [نشنید] ایم (۳۶) و موسی گفت پروردگارم به [حال] کسی که از جانب او رهنمودی آورده و [نیز] کسی که فرجام [نیکی] آن سرا برای اوست دانای تراست در حقیقت ظالمان رستگار نمی شوند (۳۷) و فرعون گفت ای بزرگان قوم من جز خوشتن برای شما خدایی نمی شناسم پس ای همامن برایم برگل آتش بیفروز و برجی [بلند] برای من بساز شاید به [حال] خدای موسی اطلاع یابم و من جدا او را از دروغگویان می پندارم (۳۸) و او و سپاهیان در آن سرزمین به ناحق سرکشی کردند و پنداشتند که به سوی ما بازگردانید نمی شوند (۳۹) تا او و سپاهیان را فرو گرفتیم و آنان را در دریا افکندیم بنگر که فرجام کار ستمکاران چگونه بود (۴۰)

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مُصَدِّقًا إِلَى قَوْمٍ فَعَدَوْا عَلَى الْمُصَدِّقِ فَقَتَلُوهُ فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ ﷺ فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَتَلَ الْمُقَاتِلَةَ وَ سَبَى الدَّرِيَّةَ فَلَمَّا بَلَغَ عَلِيٌّ أَذَى الْمَدِينَةِ تَلَقَّاهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَ التَّرْمَةُ وَ قَبَلَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَ قَالَ بِأَبِي وَ أُمِّي مَنْ شَدَّ اللَّهُ بِهِ عَصْدِي كَمَا شَدَّ عَصْدَ مُوسَى بِهَارُونَ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۰.

انس بن مالک روایت کرده است که: رسول خدا صلی الله علیه و آله، کسی را برای جمع آوری صدقات و زکات نزد قومی فرستاد. اما آنها به وی حمله کرده و به قتل رساندند. چون این خبر به پیامبر صلی الله علیه و آله رسید، علی علیه السلام را به جنگ آنها فرستاد. علی علیه السلام قاتلان را کشت و بقیه را به اسارت گرفت و برگشت و چون به نزدیک مدینه رسید، با استقبال رسول خدا صلی الله علیه و آله مواجه گردید، پیامبر او را در آغوش کشید و پیشانی وی را بوسید و فرمود: پدر و مادرم فدایت! ای کسی که خدا بازوی مرا به وسیله او قوی گرداند، همان طور که بازوی موسی را به وسیله هارون قوی گرداند.

وَجَعَلْنَاهُمْ أَيْمَةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يُنْصَرُونَ (۴۱) وَ أَتْبَعْنَاهُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحِينَ (۴۲) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَى بِصَافِرٍ لِلنَّاسِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (۴۳) وَ مَا كُنْتُ بِجَانِبِ الْعَرَبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَى مُوسَى الْأَمْرَ وَ مَا كُنْتُ مِنَ الشَّاهِدِينَ (۴۴) وَ لَكِنَّا أَشْنَانَا فَرُونا فَتَطَوَّلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ وَ مَا كُنْتُ نَأْوِيَانِي أَهْلَ مَدْيَنَ تَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَ لَكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ (۴۵) وَ مَا كُنْتُ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَكِنْ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَأْتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ

قَبْلَكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (٤٦) وَلَوْلَا أَنْ تُصِيبَهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (٤٧) فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَا أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ مُوسَى أَوْ لَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا وَقَالُوا إِنَّا بِكُلِّ كَافِرُونَ (٤٨) قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَى مِنْهُمَا أَتَّبِعُهُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٤٩) فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ اتَّبَعَ هَوَاهُ بَغْيِرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (٥٠)

و آنان را پیشوایانی که به سوی آتش می خوانند گردانیدیم و روز رستاخیز یاری نخواهند شد (٤١) و در این دنیا لعنتی بدرقه [نام] آنان کردیم و روز قیامت [نیز] ایشان از [جمله] زشت رویانند (٤٢) و به راستی پس از آنکه نفسهای نخستین را هلاک کردیم به موسی کتاب دادیم که [در بر دارنده] روشننگری ها و رهنمود و رحمتی برای مردم بود امید که آنان پند گیرند (٤٣) و چون امر [پیامبری] را به موسی و گذاشتیم تو در جانب غربی [طور] نبودی و از گواهان [نیز] نبودی (٤٤) لیکن ما نفسلهایی پدید آوردیم و عمرشان طولانی شد و تو در میان ساکنان [شهر] م دین مقیم نبودی تا آیات ما را بر ایشان بخوانی لیکن ما بودیم که فرستادن [پیامبران] بودیم (٤٥) و آن دم که [موسی را] ندا در دادیم تو در جانب طور نبودی ولی [این اطلاع تو] رحمتی است از پروردگار تو تا قوی را که هیچ هشدار دهنده ای پیش از تو بر ایشان نیامده است بیم دهی باشد که آنان پند پذیرند (٤٦) و اگر نبوده وقتی به [سزای] پیش فرست دستهایشان مصیبتی به ایشان برسد بگویند پروردگار ا چرا فرستاده ای به سوی ما نافرستادی تا از احکام تو پیروی کنیم و از مؤمنان باشیم [قطعاً در کفر آنان شتاب می کردیم] (٤٧) پس چون حق از جانب ما بر ایشان آمد گفتند چرا نظیر آن چه به موسی داده شد به او داده نشد است آیا به آن چه قبلاً به موسی داده شد کفر نورزیدند گفتند و دو ساحر با هم ساخته اند و گفتند ما همه را منکریم (٤٨) بگو پس اگر راست می گوید کتابی از جانب خدا یا ویرد که از این دو هدایت کنند تر باشد تا پیرویش کنم (٤٩) پس اگر تو را اجابت نکردند بدان که فقط هوسهای خود را پیروی می کنند و کیست گمراه تر از آنکه بی راهنمایی خدا از هوشش پیروی کند بی تردید خدا مردم ستمگر را راهنمایی نمی کند (٥٠)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ: إِنَّ الْأَئِمَّةَ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِمَامَانِ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَا بِأَمْرِ النَّاسِ يُقَدِّمُونَ أَمْرَ اللَّهِ قَبْلَ أَمْرِهِمْ وَحُكْمَ اللَّهِ قَبْلَ حُكْمِهِمْ قَالَ وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ يُقَدِّمُونَ أَمْرَهُمْ قَبْلَ أَمْرِ اللَّهِ وَحُكْمَهُمْ قَبْلَ حُكْمِ اللَّهِ وَيَأْخُذُونَ بِأَهْوَائِهِمْ خِلَافَ مَا فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. الكافي ٢/ ٢١٦، ح ٢.

امام صادق علیه السلام فرمود: ائمه در کتاب خداوند عز و جل دو گروه هستند: خداوند متعال می فرماید: و جعلناهم ائمه يهدون بأمرنا نه به امر مردم. اینان فرمان و اراده خدا و حکم او را بر خواست خود ترجیح می دهند و باز می فرماید: وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ اینان خواست خود را بر خواست و حکم خدا مقدم می دارند و برخلاف آن چه در کتاب خدا آمده، به حسب هواهای نفس خود رفتار می کنند.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَمَا كُنْتُمْ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَى مُوسَى الْأَمْرَ وَمَا كُنْتُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ قَالَ بِالْخِلَافَةِ لِيُوسَعَ بْنِ نُونٍ مِنْ بَعْدِهِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُ لَنْ أَدْعَ نَبِيًّا مِنْ غَيْرِ وَصِيِّي وَأَنَا بَاعِثُ نَبِيًّا عَرَبِيًّا وَجَاعِلٌ وَصِيَّهُ عَلِيًّا فَذَلِكَ قَوْلُهُ وَمَا كُنْتُمْ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَى مُوسَى الْأَمْرَ فِي الْوَصَايَةِ وَحَدَّثَهُ بِمَا هُوَ كَائِنٌ بَعْدَهُ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَحَدَّثَ اللَّهُ نَبِيَّهُ ﷺ بِمَا هُوَ كَائِنٌ وَحَدَّثَهُ بِاخْتِلَافِ هَذِهِ الْأُمَّةِ مِنْ بَعْدِهِ فَمَنْ زَعَمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَاتَ بِغَيْرِ وَصِيٍّ فَقَدْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَعَلَى نَبِيِّهِ ﷺ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ١٥٠.

ابن عباس درباره قول خداوند متعال كه مى گويد: وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغُرْبِ إِذْ قَضَيْنَا إِلَى مُوسَى الْأَمْرَ وَمَا كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ روايت کرده كه اين سخن اشاره به اين دارد كه حضرت موسى عليه السلام يوشع بن نون را به جانشينى خود برگزيده است و خداوند فرموده است كه: هيچ پيامبرى را بدون وصى نمى گذارم و من پيامبرى عربى مبعوث خواهم كرد و على را وصى او قرار خواهم داد. مفهوم آيه وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغُرْبِ إِذْ قَضَيْنَا إِلَى مُوسَى الْأَمْرَ وصايت است و اين كه رسول خدا صلى الله عليه وآله تمام اتفاقات بعد خود را براى امير المؤمنين عليه السلام بيان فرموده است و اين كه اَمّت او بعد از وى دچار اختلاف خواهند شد. پس هر كس گمان برد كه رسول خدا صلى الله عليه وآله بى آن كه وصيت كند از دنيا رفته است، بر خداى عزّ و جلّ و پيامبر او دروغ بسته است.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: لَمَّا بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مُوسَى بْنَ عِمْرَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ اصْطَفَاهُ نَحِيًّا وَ فَلَقَ لَهُ الْبَحْرَ وَ نَجَّى بَنِي إِسْرَائِيلَ وَ أَعْطَاهُ التَّوْرَةَ وَ الْأَلْوَحَ رَأَى مَكَانَهُ مِنْ رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ يَا رَبِّ لَقَدْ أَكْرَمْتَنِي بِكَرَامَةٍ لَمْ تُكْرَمْ بِهَا أَحَدًا قَبْلِي فَقَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ يَا مُوسَى أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ مُحَمَّدًا عِنْدِي أَفْضَلُ مِنْ جَمِيعِ مَلَائِكَتِي وَ جَمِيعِ خَلْقِي قَالَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا رَبِّ فَإِنْ كَانَ مُحَمَّدٌ ﷺ أَكْرَمَ عِنْدَكَ مِنْ جَمِيعِ خَلْقِكَ فَهَلْ فِي آلِ الْأَنْبِيَاءِ أَكْرَمُ مِنْ آلِي قَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ يَا مُوسَى أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ فَضْلَ آلِ مُحَمَّدٍ مُحَمَّدٌ ﷺ أَكْرَمَ عِنْدَكَ مِنْ جَمِيعِ خَلْقِكَ فَهَلْ فِي آلِ الْأَنْبِيَاءِ أَكْرَمُ مِنْ آلِي قَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ يَا مُوسَى أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ فَضْلَ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَى جَمِيعِ آلِ النَّبِيِّينَ كَفَضْلِ مُحَمَّدٍ عَلَى جَمِيعِ الْمُرْسَلِينَ فَقَالَ مُوسَى يَا رَبِّ فَإِنْ كَانَ آلُ مُحَمَّدٍ كَذَلِكَ فَهَلْ فِي أُمَمِ الْأَنْبِيَاءِ أَفْضَلُ عِنْدَكَ مِنْ أُمَّتِي ظَلَلْتَ عَلَيْهِمُ النِّعَمَ وَ أَنْزَلْتَ عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَ السَّلْوَى وَ فَلَقْتَ لَهُمُ الْبَحْرَ فَقَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ يَا مُوسَى أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ فَضْلَ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ عَلَى جَمِيعِ الْأُمَمِ كَفَضْلِهِ عَلَى جَمِيعِ خَلْقِي فَقَالَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا رَبِّ لَيْتَنِي كُنْتُ أَرَاهُمْ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ يَا مُوسَى إِنَّكَ لَنْ تَرَاهُمْ وَلَيْسَ هَذَا أَوَانُ ظُهُورِهِمْ وَلَكِنْ سَوْفَ تَرَاهُمْ فِي الْجَنَاتِ جَنَاتِ عَدْنٍ وَ الْفِرْدَوْسِ بِحَضْرَةِ مُحَمَّدٍ فِي نَعِيمِهَا يَتَقَلَّبُونَ وَ فِي خَيْرَاتِهَا يَتَبَخَّبَحُونَ أَ فَتُحِبُّ أَنْ أَسْمِعَكَ كَلَامَهُمْ فَقَالَ نَعَمْ إِلَهِي قَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ فَمِنْ بَيْنِ يَدَيَّ وَ اشْدُدْ مِئْزَرَكَ قِيَامَ الْعَبْدِ الدَّلِيلِ بَيْنَ يَدَيَّ الْمَلِكِ الْجَلِيلِ فَفَعَلَ ذَلِكَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَنَادَى رَبُّنَا عَزَّ وَ جَلَّ يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ فَاجَابُوهُ كُلُّهُمْ وَ هُمْ فِي أَصْلَابِ آبَائِهِمْ وَ أَرْحَامِ أُمَّهَاتِهِمْ لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ إِنَّ الْحَمْدَ وَ النِّعْمَةَ وَ الْمُلْكَ لَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ قَالَ فَجَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ تِلْكَ الْإِجَابَةَ شِعَارَ الْحَاجِّ ثُمَّ نَادَى رَبُّنَا عَزَّ وَ جَلَّ يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ إِنَّ قَضَائِي عَلَيْكُمْ أَنْ رَحِمْتِي سَبَقَتْ غَضَيَّ وَ عَفْوِي قَبْلَ عِقَابِي فَقَدْ اسْتَجَبْتُ لَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَدْعُونِي وَ أَعْطَيْتُكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَسْأَلُونِي مَنْ لَقِيَنِي مِنْكُمْ بِشَهَادَةٍ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ صَادِقٌ فِي أَقْوَالِهِ مُحَقِّقٌ فِي أَفْعَالِهِ وَ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ أَخُوهُ وَ وَصِيَّهُ مِنْ بَعْدِهِ وَ وَلِيُّهُ وَ يُلتَزَمُ طَاعَتُهُ كَمَا يُلتَزَمُ طَاعَةَ مُحَمَّدٍ وَ أَنَّ أَوْلِيَاءَهُ الْمُصْطَفَيْنَ الظَّاهِرِينَ الْمُطَهَّرِينَ الْمُنْبِيِّينَ بِعَجَائِبِ آيَاتِ اللَّهِ وَ دَلَائِلِ حُجَجِ اللَّهِ مِنْ بَعْدِهِمَا أَوْلِيَاؤُهُ أَدْخَلْتُهُ جَنَّتِي وَ إِنْ كَانَتْ ذُنُوبُهُ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَلَمَّا بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ نَبِيَّنَا مُحَمَّدًا ﷺ قَالَ يَا مُحَمَّدُ وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا أُمَّتَكَ بِهَذِهِ الْكَرَامَةِ ثُمَّ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ لِمُحَمَّدٍ ﷺ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلَى مَا اخْتَصَنِي بِهِ مِنْ هَذِهِ الْفَضِيلَةِ وَ قَالَ لِأُمَّتِهِ قُولُوا أَنْتُمْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلَى مَا اخْتَصَنَّا بِهِ مِنْ هَذِهِ الْفَضَائِلِ. عيون أخبار الرضا عليه السلام ١/ ٤٨٣.

امام رضا عليه السلام مى فرمايد: رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود: چون خداوند عزّ و جلّ موسى بن عمران را به نبوت برگريد و دريا را براى وى شكافت تا بنى اسرائيل را نجات دهد و تورات و الواح را به وى عطا فرمود، موسى چون به جاى گاه خود نزد پروردگارش نگرست، عرض كرد: پروردگارا! مرا كرامتى بخشيدى كه پيش از من به كسى نبخشيدى. خداوند عزّ و جلّ

فرمود: ای موسی! مگر نمی دانی که محمد صلی الله علیه و آله نزد من از همه خلقم افضل است؟ موسی عرض کرد: پروردگارا! اگر محمد صلی الله علیه و آله از همه خلقت نزد تو برتر است، آیا از خاندان پیامبران کسی از خاندان من نزد تو گرامی تر است؟ خداوند عزّ و جلّ فرمود: ای موسی! مگر نمی دانی که فضیلت آل محمد بر همه خاندان انبیا همانند فضیلت محمد بر همه مرسلین است. موسی گفت: ای پروردگار من! اگر آل محمد نزد تو چنین مقامی دارند، آیا در میان یاران انبیا کسی بهتر از یاران من داری؟ خداوند متعال فرمود: ای موسی! مگر نمی دانی که فضیلت یاران محمد بر یاران همه پیامبران مرسل به مانند فضیلت آل محمد بر آل همه پیامبران و فضیلت محمد بر همه مرسلین است؟ موسی عرض کرد: پروردگارا! اگر محمد و خاندان و یارانش از چنین منزلتی که توصیف فرمودی برخوردار هستند، آیا امتی بهتر از امت من نزد تو وجود دارد که همانند امت من، عَلَیْهِمُ الْعَمَامَ و نازی فرمودی عَلَیْهِمُ الْمَنَ وَ السَّلَوی و دریا را برایشان شکافته باشی؟ خداوند متعال فرمود: ای موسی! مگر نمی دانی که فضیلت امت محمد بر همه امت ها همانند فضیلت او نسبت به همه مخلوقات من است؟ موسی عرض کرد: پروردگارا! کاش می توانستم آنها را ببینم. پس خداوند عزّ و جلّ به وی وحی فرمود: ای موسی! تو آنها را نمی بینی، زیرا اکنون زمان ظهور آنان نیست؛ اما در بهشت ایشان را می بینی که در باغ های جاودان و فردوس، در حضور محمد صلی الله علیه و آله هستند و در نعمت های آن غرق اند و از خیرات آن بهره مند. آیا دوست داری سخن ایشان را بشنوی؟ موسی گفت: بلی، پروردگار من! فرمود: در حضور من بایست و اِزار خود را محکم ببند هم چون بنده ای ذلیل که در محضر سروری ارجمند می ایستد. پس موسی چنین کرد. آن گاه پروردگار ما عزّ و جلّ ندا در داد: ای امت محمد! همه آنها در اصلاّب پدران و ارحام مادرانشان پاسخ دادند: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ وَالْمُلْكَ لَكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ. رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرماید: خداوند این پاسخ آنها را شعار حج قرار داد. سپس پروردگار ما عزّ و جلّ ندا در داد: ای امت محمد! حکم من درباره شما این است که رحمت بر غضبم پیشی گرفته و عفو بر مجازاتم؛ پیش از آن که حاجتی از من بخواهید، حاجت شما را برآورده می کنم و پیش از آن که از من سؤال کنید، به شما عطا می کنم. هر یک از شما با شهادت لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وحده لَا شَرِيكَ لَهُ و أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ، مرا ملاقات کند و در گفتارش صادق و در رفتارش محقّ باشد و شهادت دهد که علی بن ابی طالب برادر و وصی پیامبر، بعد از اوست و ولیّ اوست و از او همانند اطاعت از محمد، اطاعت کند و شهادت دهد که اولیای برگزیده، اخیار، مطهّر و فرخنده او که مبلّغ شگفتی های آیات خداوند و راهنمایان حجت های خدا هستند، پس از رسول خدا صلی الله علیه و آله علی علیه السلام اولیای اویند، او را به بهشت خود وارد می کنم، هر چند گناهانش به اندازه کف های دریا باشد. امام عسکری علیه السلام فرمود: پس چون خداوند، پیامبران محمد صلی الله علیه و آله را مبعوث فرمود، به وی گفت: ای محمد! آن گاه که امت تو را بدین کرامت مفتخر کردیم و مَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا. سپس به محمد صلی الله علیه و آله فرمود: بگو: الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ به خاطر این کرامت و فضیلتی که مرا مخصوص به آن گردانید.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمَدَائِنِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا** قَالَ كِتَابُ كَتَبَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي وَرَقَةٍ أَثْبَتَهُ فِيهَا قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ بِاللَّغْوِ عَامٍ فِيهَا مَكْتُوبٌ يَا شَيْعَةَ آلِ مُحَمَّدٍ أَعْطَيْتُكُمْ قَبْلَ أَنْ تَسْأَلُونِي وَ غَفَرْتُ لَكُمْ قَبْلَ أَنْ تَسْتَغْفِرُونِي مَنْ أَتَى مِنْكُمْ بِوَلَايَةِ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ أَسْكَنْتُهُ جَنَّتِي بِرَحْمَتِي. تأويل الآيات الباهرة / ١٥٠-١٥١.

ابو سعيد مدائنی روايت کرده است که: از امام صادق عليه السلام درباره وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا پرسیدم. فرمود: خداوند کتاب خود را در برگ نوشت و نقش آن را ثابت کرد، دو هزار سال قبل از این که مخلوقات را بیافریند و در آن برگ نوشته شده: ای شیعیان آل محمد! پیش از آن که از من سؤال کنید، به شما بخشش کردم و پیش از آن که آمرزش طلب کنید، شما را آمرزیدم. هر کس از شما با ولایت محمد و آل محمد نزد من آید، او را با رحمت خویش در بهشتم ساکن می کنم.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ** قَالَ يَعْنِي مَنْ اتَّخَذَ دِينَهُ رَأْيَهُ بِغَيْرِ إِمَامٍ مِنْ أئِمَّةِ الْهُدَى. الكافي ۱/ ۳۷۴، ح ۱.

ابن ابی نصر، از ابو الحسن عليه السلام روايت است که درباره آیه وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ فرمود: یعنی کسی که دینش را طبق نظر خودش قرار دهد، بدون تبعیت از ائمه هدی عليهم السلام.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام ثُمَّ قَالَ: يَا سَدِيرُ فَأَرِيكَ الصَّادِقِينَ عَنْ دِينِ اللَّهِ ثُمَّ نَظَرَ إِلَى أَبِي حَنِيفَةَ وَ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ وَ هُمْ حَلَقٌ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ هَؤُلَاءِ الصَّادِقُونَ عَنْ دِينِ اللَّهِ بِلَا هُدًى مِنَ اللَّهِ وَ لَا كِتَابٍ مُبِينٍ إِنَّ هَؤُلَاءِ الْأَخَابِثَ لَوْ جَلَسُوا فِي بُيُوتِهِمْ فَجَالَ النَّاسُ فَلَمْ يَجِدُوا أَحَدًا يُخْبِرُهُمْ عَنِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ عَنْ رَسُولِهِ ﷺ حَتَّى يَأْتُونَا فَنُخْبِرَهُمْ عَنِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ عَنْ رَسُولِهِ ۶. الكافي ۱/ ۳۹۳، ذیل حدیث ۳

امام باقر عليه السلام: سپس فرمود: ای سدیر: کسانی که مردم را از دین خدا جلوگیری می‌شوند بتو مینمایم، آنگاه بابوحنیفه و سفیان ثوری که در آن زمان جلوگیری دین خدا بودند و در مسجد حلقه زده بودند، نگریست و فرمود: اینها نیستند که بدون هدایت از جانب خدا و سندی آشکار، از دین خدا جلوگیری می کنند، همانا این پلیدان اگر در خانه های خود نشینند، مردم بگردش افتند و چون کسیرا نیابند که از خدای تبارک و تعالی و رسولش بآنها خبر دهد، نزد ما آیند، تا ما بآنها از خدای تبارک و تعالی و رسولش خبر دهیم.

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (۵۱) الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ (۵۲) وَإِذَا نَزَّلْنَاهُ عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ (۵۳) أُولَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرُهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَوَدَّعُوا وَنَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةِ وَبِمَارَئِزَ فَنَاءٍ هُمْ يُنْفِقُونَ (۵۴) وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ (۵۵) إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ (۵۶) وَقَالُوا إِن تَتَّبِعِ الْهُدَى مَعَكَ نَخْطِفُ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا مِمَّا يُحِبُّ إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۵۷) وَكَرَّ أَهْلُكُنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطَرَتْ مَعِيشَتَهَا فَتِلْكَ مَسَاكِينُكُمْ لَمْ تَسْكُنْ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ (۵۸) وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى حَتَّى يَبْعَثَ فِي أُمِّهَارِ سُولًا يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَى إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ (۵۹) وَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَزِينَتُهَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى أَفَلَا تَعْقِلُونَ (۶۰)

وبه راستی این گفتار را برای آنان پی در پی وبه هم پیوسته نازل ساختیم امید که آنان پند پذیرند (۵۱) کسانی که قبل از آن کتاب [آسمانی] به ایشان داده ایم آنان به [قرآن] می گروند (۵۲) و چون بر ایشان فرو خواند می شود می گویند بدان ایمان آوردیم که آن درست است [و] از طرف پروردگار ماست ما پیش از آن [هم] از تسلیم شوندگان بودیم (۵۳) آنانند که به [پاس] آنکه صبر کردند و برای آنکه [بدی را بانیکی دفع می نمایند و از آن چه روزی شان داده ایم انفاق می کنند و بار پاداش خواهند یافت (۵۴) و چون لغوی بشنوند از آن روی برمی تابد و می گویند که دارهای ما از آن ما و که دارهای شما از آن شماست سلام بر شما جوابی [مصاحبت] نادانان نیستیم (۵۵) در حقیقت تو هر که را دوست داری نمی توانی راهنمایی کنی لیکن خداست که هر که را بخواهد راهنمایی می کند و او به راه یافتگان داناتر است (۵۶) و گفتند اگر باتوا از نور هدایت پیروی کنیم از سرزمین خود روبرو خواهیم شد آیا آنان را در حرمی امن جای ندادیم که محصولات هر چیزی که رزقی از جانب ماست به سوی آن سرازیری شود ولی بیشترشان نمی دانند (۵۷) و چه بسیار شهرها که هلاکش کردیم زیرا از زندگی خوش آنها را سرمست کرده بود این ست سرهایشان که پس از آنان جز برای عیال کمی مورد سکونت قرار نگرفته و ما میم که وارث آنان بودیم (۵۸) و پروردگار تو [هرگز] ویرانگر شهرها نبوده است تا [پیشتر] در مرکز آنها پیامبری برانگیزد که آیات ما را بر ایشان بخواند و ما شهرها را تا مردمشان ستمگر نباشند ویران کنند نبوده ایم (۵۹) و هر آن چه به شما داده شده است کالای زندگی دنیا و زیور آن است ولی [آن چه پیش خداست بهتر و پایدارتر است مگر نمی اندیشید (۶۰)]

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ** قَالَ إِمَامٌ إِلَى إِمَامٍ. الكافي ۱/ ۴۱۰، ح ۱۸.

عبد الله بن جندب روایت کرده که: از امیر المؤمنین علیه السلام درباره **وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ** پرسیدم. فرمود: امامی بعد از امام دیگر است.

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام نَحْنُ صَبَرْنَا وَشِيعَتُنَا أَصْبَرْنَا وَذَلِكَ أَنَا صَبَرْنَا عَلَى مَا نَعْلَمُ وَهُمْ صَبَرُوا عَلَى مَا لَا يَعْلَمُونَ. تفسير القمي ۲/ ۱۴۱.

امام صادق علیه السلام می فرماید: ما بسیار شکیبا هستیم و شیعیان ما از ما شکیباترند؛ زیرا ما بر اموری صبر کردیم که می دانیم، اما آنها بر اموری صبر می کنند که نمی دانند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **أُولَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرُهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا** قَالَ بِمَا صَبَرُوا عَلَى التَّقِيَّةِ **وَيَذَرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ** قَالَ الْحَسَنَةُ التَّقِيَّةُ وَالسَّيِّئَةُ الْإِدَاعَةُ. الكافي ۲/ ۲۱۷، ح ۱.

امام صادق علیه السلام در خصوص آیه **أُولَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرُهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا** فرموده است که: منظور، صبر بر تقیه است. و در آیه **وَيَذَرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ** مراد از حسنه تقیه، و مراد از سیئه اشاعه دادن و ترویج است.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام اجْعَلُوا أَمْرَكُمْ هَذَا لِلَّهِ وَلَا تَجْعَلُوهُ لِلنَّاسِ فَإِنَّهُ مَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ لِلَّهِ وَمَا كَانَ لِلنَّاسِ فَلَا يَصْعَدُ إِلَى السَّمَاءِ وَلَا تُخَاصِمُوا بِدِينِكُمُ النَّاسَ فَإِنَّ الْمُخَاصِمَةَ مَمْرُضَةٌ لِلْقَلْبِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ لِنَبِيِّهِ ﷺ **إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ** وَقَالَ أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ذَرُوا النَّاسَ فَإِنَّ النَّاسَ أَخَذُوا عَنِ النَّاسِ وَإِنَّكُمْ أَخَذْتُمْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَعَلَيْهِ عليه السلام وَلَا سَوَاءَ وَإِنِّي سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ إِذَا كَتَبَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ أَنْ يُدْخِلَهُ فِي هَذَا الْأَمْرِ كَانَ أَسْرَعَ إِلَيْهِ مِنَ الطَّيْرِ إِلَى وَكْرِهِ. الكافي ۱/ ۱۶۶، ح ۳.

علی بن عقبه، از پدرش روایت کرده که: شنیدم امام صادق علیه السلام می فرماید: کارتان را به خدا واگذار کنید نه به مردم؛ زیرا هر چه از خدا باشد، از آن خداست و آن چه از آن مردم باشد نزد خدا به بالا نمی رود؛ و بر سر دینتان با مردم خصومت مکنید؛ زیرا محاصمه، قلب را بیمار می کند. خداوند عزّ و جلّ به پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ و باز می فرماید: أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ [مردم را به حال خود واگذارید، زیرا دیگران کیش خود را از مردم گرفته اند و شما دینتان را از رسول خدا صلی الله علیه و آله گرفته اید. من شنیدم که پدرم می فرمود: اگر خداوند عزّ و جلّ نوشته باشد که بنده ای به این دین بگردد، تندتر از پرنده ای که به طرف لانه اش پرواز می کند، به آن روی می آورد.

القصص ۷۰-۶۱

أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ كَمَنْ مَتَّعْنَاهُ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْمُخْضَرِينَ (۶۱) وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ (۶۲) قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا أَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا غَوَيْنَا تَبَرَأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ (۶۳) وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ (۶۴) وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ (۶۵) فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ (۶۶) فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسَىٰ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ (۶۷) وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ (۶۸) وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ (۶۹) وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْخُفْيَةُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَىٰ وَالْآخِرَةِ وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (۷۰)

آیا کسی که وعده نیکوبه او داده ایم و او به آن خواهد رسید مانند کسی است که از کالای زندگی دنیا بهره مندش گردانید ایم [ولی] [اوروز قیامت از جمله] احضار شدگان [در آتش] است [۶۱] و [به یاد آور] روزی را که آنان را ندای دهد و می فرماید آن شریکان من که می پنداشتید بکجایند [۶۲] آنان که حکم [عذاب] بر ایشان واجب آمد می گویند پروردگار! اینانند کسانی که گمراه کردیم گمراهشان کردیم هم چنان که خود گمراه شدیم [از آنان] به سوی توبیذاری می جویم مارانی پرستیدند [بلکه پندار خود را دنبال میکردند] [۶۳] و [به آنان] گفته می شود شریکان خود را فراخوانید [پس آنها را می خوانند] ولی پاسخشان نمی دهند و عذاب را می بینند و [آرزوی کنند که] ای کاش هدایت یافته بودند [۶۴] و روزی را که [خدا] آنان را ندای دهد و می فرماید فرستادگان [ما] را چه پاسخ دادید [۶۵] پس در آن روز اخبار بر ایشان پوشیده گردد و از یکدیگر نمی توانند پرسند [۶۶] و اما کسی که توبه کند و ایمان آورد و به کار شایسته پردازد امید که از رستگاران باشد [۶۷] و پروردگار تو هر چه را بخواهد می آفریند و برمیگزیند و آنان اختیاری ندارند منزله است خدا و از آن چه [با او] شریک می گردانند برتر است [۶۸] و آن چه را سینه هایشان پوشیده یا آشکاری دارد پروردگار می داند [۶۹] و اوست خدا [ای] که [جز او معبودی نیست در این [سرای] نخستین و در آخرت ستایش از آن اوست و فرمان او راست و به سوی او باز گردانید می شوید] [۷۰]

عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ نَزَلَتْ فِي عَلِيٍّ وَ حَمْزَةَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ. تَأْوِيلُ الْآيَاتِ الْبَاهِرَةِ، مَخْطُوطٌ، ص ۱۵۲.

مجاهد روایت کرده است که آیه أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ در حق علی و حمزه علیهما السلام نازل شده است.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ: هَلْ يَعْرِفُونَ قَدْرَ الْإِمَامَةِ وَ مَحَلَّهَا مِنَ الْأُمَّةِ فَيَجُوزَ فِيهَا اخْتِيَارُهُمْ إِنَّ الْإِمَامَةَ أَجَلٌ قَدْرًا وَ أَعْظَمُ شَأْنًا وَ أَعْلَى مَكَانًا وَ أَمْنَعُ جَانِبًا وَ أَبْعَدُ غَوْرًا مِنْ أَنْ يَبْلُغَهَا النَّاسُ بِعُقُولِهِمْ أَوْ يَتَأَلَّوْهَا بِأَرْائِهِمْ أَوْ يُقِيمُوا إِمَامًا بِاخْتِيَارِهِمْ..... وَ لَقَدْ رَامُوا صَعْبًا وَ قَالُوا إِنْكَأ وَ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا وَ وَقَعُوا فِي الْخِيَرَةِ إِذْ تَرَكُوا الْإِمَامَ عَنْ بَصِيرَةٍ وَ زَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَ كَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ رَغِبُوا عَنِ اخْتِيَارِ اللَّهِ وَ اخْتِيَارِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ إِلَى اخْتِيَارِهِمْ وَ الْقُرْآنُ يُنَادِيهِمْ وَ رَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَ يَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ الْآيَةُ. الكافي ١/ ١٩٩-٢٠١، ضمن حديث ١

امام رضا عليه السلام فرمودند: آیا آنها ارزش امامت و جای گاه آن را در میان امت می دانند؟ آیا آنها گمان می کنند می تواند امام را برگزینند؟ امامت امری ارجمندتر، عظیم الشأن تر، عالی مقام تر، دشوارتر و عمیق تر از آن است که مردم با عقول خود کنه آن را دریابند یا با نظرات و آرای خویش بدان دست یابند یا این که به اختیار خود امامی را برگزینند..... که دروغ گفته و افترا بستند و از راه حق و صراط مستقیم منحرف شدند و دچار حیرت و سرگردانی گشتند و آگاهانه امام را رها کردند و شیطان، اعمال آنها را برایشان آراست و از گام نهادن در راه درست باز داشت. آنها آگاهانه از کسی که خدا و رسولش برگزیده بودند، روی برتافتند تا این که مخاطب قرآن واقع شدند که: وَ رَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَ يَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ.

عَنِ الْحُجَّةِ الْقَائِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: فَأَخْبِرْنِي يَا مَوْلَايَ عَنِ الْعِلَّةِ الَّتِي تَمْنَعُ الْقَوْمَ مِنْ اخْتِيَارِ إِمَامٍ لِنَفْسِهِمْ قَالَ مُصْلِحٌ أَوْ مُفْسِدٍ قُلْتُ مُصْلِحٌ قَالَ فَهَلْ يَجُوزُ أَنْ تَقَعَ خَيْرُهُمْ عَلَى الْمُفْسِدِ بَعْدَ أَنْ لَا يَعْلَمَ أَحَدٌ مَا يَخْطُرُ بِبَالِ غَيْرِهِ مِنْ صَلَاحٍ أَوْ فَسَادٍ قُلْتُ بَلَى قَالَ فَهِيَ الْعِلَّةُ وَ أَوْرَدَهَا لَكَ بِرُهَايَ يَنْقَادُ لَهُ عَقْلُكَ أَخْبِرْنِي عَنِ الرُّسُلِ الَّذِينَ اصْطَفَاهُمُ اللَّهُ تَعَالَى وَ أَنْزَلَ عَلَيْهِمُ الْكِتَابَ وَ أَيْدَهُمُ بِالْوَحْيِ وَ الْعِصْمَةِ إِذْ هُمْ أَعْلَامُ الْأُمَمِ وَ أَهْدَى إِلَى الْإِخْتِيَارِ مِنْهُمْ مِثْلَ مُوسَى وَ عِيسَى عَلَيْهِمَا السَّلَامُ هَلْ يَجُوزُ مَعَ وَفُورِ عَقْلِهِمَا وَ كَمَالِ عِلْمِهِمَا إِذَا هُمَا بِالْإِخْتِيَارِ أَنْ يَقَعَ خَيْرُهُمَا عَلَى الْمُنَافِقِ وَ هُمَا يَظُنَّانِ أَنَّهُ مُؤْمِنٌ قُلْتُ لَا فَقَالَ هَذَا مُوسَى كَلِمَ اللَّهِ مَعَ وَفُورِ عَقْلِهِ وَ كَمَالِ عِلْمِهِ وَ نُزُولِ الْوَحْيِ عَلَيْهِ اخْتَارَ مِنْ أَغْيَانِ قَوْمِهِ وَ وَجُوهِ عَسْكَرِهِ لِمِيقَاتِ رَبِّهِ سَبْعِينَ رَجُلًا مِمَّنْ لَا يَشُكُّ فِي إِيْمَانِهِمْ وَ إِخْلَاصِهِمْ فَوَقَعَتْ خَيْرُهُ عَلَى الْمُنَافِقِينَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَ اخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِمِيقَاتِنَا إِلَى قَوْلِهِ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ فَلَمَّا وَجَدْنَا اخْتِيَارَ مَنْ قَدِ اصْطَفَاهُ اللَّهُ لِلنُّبُوَّةِ وَاقِعًا عَلَى الْأَفْسَدِ دُونَ الْأَصْلَحِ وَ هُوَ يَظُنُّ أَنَّهُ الْأَصْلَحُ دُونَ الْأَفْسَدِ عَلِمْنَا أَنْ لَا اخْتِيَارَ إِلَّا لِمَنْ يَعْلَمُ مَا تُخْفِي الصُّدُورُ وَ مَا تَكِنُّ الصَّمَائِرُ وَ تَتَصَرَّفُ عَلَيْهِ السَّرَائِرُ وَ أَنْ لَا خَطَرَ لِاخْتِيَارِ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ بَعْدَ وَفُوجِ خِيَرَةِ الْأَنْبِيَاءِ عَلَى دَوِي الْفَسَادِ لَمَّا أَرَادُوا أَهْلَ الصَّلَاحِ. كمال الدين و تمام النعمة/ ٤٦١-٤٦٢

امام زمان عليه السلام فرمودند:گفتم: ای مولای من علت چیست که مردم از برگزیدن امام برای خویشان ممنوع شده اند؟ فرمود: امام مصلح برگزینند و یا امام مفسد؟ گفتم: امام مصلح، فرمود: آیا امکان ندارند که برگزیده آنها مفسد باشد؟ چون کسی از درون دیگری که صلاح است و یا فساد مطلع نیست. گفتم: آری امکان دارد، فرمود: علت همین است و برای تو دلیل دیگری بیاورم که عقلت آن را بپذیرد، فرمود: رسولان الهی که خدای تعالی آنها را برگزیده و بر آنها کتاب فرو فرستاده و آنها را به وحی و عصمت مؤید ساخته تا پیشوایان امتها باشند چگونه اند؟ آیا مثل موسی و عیسی علیهما السلام که پیشوایان امتند و بر برگزیدن

شایسته ترند و عقلشان بیشتر و علمشان کامل تر آیا ممکن است منافق را به جای مؤمن برگزینند؟ گفتیم: خیر، فرمود: این موسی کلیم الله است که با وفور عقل و کمال علم و نزول وحی بر او از اعیان قوم و بزرگان لشکر خود برای میقات پروردگارش هفتاد تن را برگزید و در ایمان و اخلاص آنها هیچ گونه شک و تردیدی نداشت، اما منافقین را برگزیده بود، خدای تعالی می فرماید: وَ اخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِمِيقَاتِنَا تا این آیه: لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَرَى اللَّهَ جَهْرَةً تا آن جاکه فرمود: فَأَخَذْنَاهُمُ الصَّاعِقَةُ بَظُلْمِهِمْ و چون می بینیم که برگزیده پیامبر افسد بوده و نه اصلح در حالی که می پنداشته آنها اصلح هستند، می فهمیم برگزیدن مخصوص کسی است که ما فی الصدور و ضمائر و سرائر مردم را بداند و برگزیدن مهاجرین و انصار ارزشی ندارد جایی که برگزیده پیامبران به جای افراد صالح افراد فاسد باشند.

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ التَّشَهُّدُ ثَنَاءٌ عَلَى اللَّهِ فَكُنْ عَبْدًا لَهُ فِي السِّرِّ خَاضِعًا لَهُ فِي الْفِعْلِ كَمَا أَنَّكَ عَبْدٌ لَهُ بِالْقَوْلِ وَ الدَّعْوَى وَ صَلِّ صَدَقَ لِسَانُكَ بِصَفَاءِ صَدَقَ سِرُّكَ فَإِنَّهُ خَلَقَكَ عَبْدًا وَ أَمَرَكَ أَنْ تَعْبُدَهُ بِقَلْبِكَ وَ لِسَانِكَ وَ جَوَارِحِكَ وَ أَنْ تُحَقِّقَ عِبُودِيَّتَكَ لَهُ بِرُبُوبِيَّتِهِ لَكَ وَ تَعْلَمَ أَنَّ نَوَاصِي الْخَلْقِ بِيَدِهِ فَلَيْسَ لَهُمْ نَفْسٌ وَ لَا لَحْظَةٌ إِلَّا بِقُدْرَتِهِ وَ مَشِيَّتِهِ وَ هُمْ عَاجِزُونَ عَنْ إِثْبَانِ أَقَلِّ شَيْءٍ فِي مَمْلَكَتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ إِرَادَتِهِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَ رَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَ يَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ. مصباح الشريعة و مفتاح الحقیقة / ۱۱۵-۱۱۶.

امام صادق علیه السلام فرمود: تشهد ثنای بر خداوند است . پس در نهان خود بنده او باش و در فعل و عمل خضوع و رز ، همچنان که با زبان و ادعا بنده اوی . و درستی گفتارت را با صفای باطنی پیوند ده و با همه وجود سر بندگی در برابر او فرو دار ، چرا که او تو را بنده آفرید و ستور داده تا با قلب و زبان و اعضای بدنت عبادتش کنی تا بدین وسیله ، ربوبیت او و بندگی خود را محقق داری . و بدان که سرنوشت آفریدگان به دست اوست . آنان را نفسی و لحظه ای نیست ، مگر آن که در ید قدرت و مشیت اوست ، و آنان را از انجام کم ترین چیز در حیطه قدرت او عاجزند، مگر آن که به اذن و مشیت و اراده او باشد. خدای تعالی فرماید : وَ رَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَ يَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ.

القصص ۷۱-۸۰

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهُ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِضِيَاءٍ أَفَلَا تَسْمَعُونَ (۷۱) قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهُ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِاللَّيْلِ يُكْشِرُ فِيهِ أَفَلَا تُبْصِرُونَ (۷۲) وَ مَنْ رَحِمْتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَ لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (۷۳) وَ يَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ (۷۴) وَ نَزَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ وَ ضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (۷۵) إِنْ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ وَ آتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءَ بِالْمُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ (۷۶) وَ ابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَ لَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَ أَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَ لَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ (۷۷) قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي أَوَلَمْ يَعْلَم أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَ أَكْثَرُ جَعًّا وَ لَا

يُسْأَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ (۷۸) فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ (۷۹) وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ (۸۰)

بگوهان چه می پندارید اگر خدا تار و زرستار شب را بر شما جاوید بدارد جز خداوند کدامین معبود برای شماروشنی می آورد آیانی شنوید (۷۱) بگوهان چه می پندارید اگر خدا تار و زر قیامت روز را بر شما جاوید بدارد جز خداوند کدامین معبود برای شما شبی می آورد که در آن آرام گیرید آیانی بینید (۷۲) و از رحمتش برایتان شب و روز را قرار داد تا در این [یک] بیارامید و [در آن یک] از فزون بیشی او [روزی خود] بجوید باشد که سپاس بدارید (۷۳) و [یادکن] روزی را که ندانید می کند و می فرماید آن شریکان که می پنداشتید کجایند (۷۴) و از میان هرامتی گواهی بیرون می کشیم و می گویم برهان خود را بیاورید پس بدانند که حق از آن خداست و آن چه برمی بافتند از دستشان می رود (۷۵) قارون از قوم موسی بود و بر آنان ستم کرد و از گنجینه ها آن قدر به او داده بودیم که کلیدهای آنها بر گروهی و مندی سنگین می آمد آنگاه که قوم وی بدو گفتند شادی ممکن که خدا شادی کنندگان را دوست نمی دارد (۷۶) و با آن چه خدایت داده سرای آخرت را بجوی و سهم خود را از دنیا فراموش ممکن و هم چنان که خدا به تونیکی کرده نیکی کن و در زمین فساد مجوی که خدا فسادگران را دوست نمی دارد (۷۷) [قارون] گفت من اینها را در نتیجه دانش خود یافته ام آیای و ندانست که خدا نسلهایی را پیش از او نابود کرد که از او نیز و مندر و مال اندوز تر بودند و لی این گونه [مجرمان را] نیازی به پرسیدن شدن از گناهانشان نیست (۷۸) پس [قارون] با کوبه خود بر قومش نمایان شد کسانی که خواستار زندگی دنیا بودند گفتند ای کاش مثل آن چه به قارون داده شد به ما [هم] داده می شد و افعا و بهره بزرگی [از ثروت] دارد (۷۹) و کسانی که دانش [واقعی] یافته بودند گفتند وای بر شما برای کسی که گروید و کارشایسته کرده پاداش خدا بهتر است و جز شکستیان آن را نیابند (۸۰)

فِي رَوَايَةِ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: وَ نَزَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا يَقُولُ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ إِمَامَهَا فَقُلْنَا هَآؤُلَآ بُرْهَانُكُمْ فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ وَ ضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ. تفسير القمي ۲/ ۱۴۳.

روایت ابو جارود از امام باقر علیه السلام روایت کرده که آن حضرت در معنای وَ نَزَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فرموده است: از هر فرقه از این امت امامش را به عنوان گواه گرفته است. فَقُلْنَا هَآؤُلَآ بُرْهَانُكُمْ فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ وَ ضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنِ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ: أَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِلَى مُوسَى عليه السلام لَا تَفْرَحْ بِكَثْرَةِ الْمَالِ وَ لَا تَدْعُ ذِكْرِي عَلَى كُلِّ حَالٍ فَإِنَّ كَثْرَةَ الْمَالِ تُنْسِي الذُّنُوبَ وَ تَرْكُ ذِكْرِي يُقْسِي الْقُلُوبَ. الحاصل/ ۳۹، ح ۲۳.

امام صادق علیه السلام از پدرشان روایت فرموده: خداوند بزرگ به موسی وحی کرد که به بسیاری مال خشنود مباش و مرا به همه فراموش مکن. زیرا مال بسیار گناهها را به فراموشی می سپارد و ترک یاد من دلها را سخت می کند.

عَنِ ابْنِ أَحْمَرَ عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام أَنَّهُ جَاءَ إِلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ لَهُ يَا بَنِي أَنْتَ وَ أُخِي عِظْنِي مَوْعِظَةً فَقَالَ عليه السلام إِنْ كَانَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَدْ تَكْفَّلَ بِالرِّزْقِ فَاهْتِمَامُكَ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَ الرِّزْقُ مَقْسُومًا فَالْحِرْصُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَ الْحِسَابُ حَقًّا فَالْجُمُعُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَ الْخُلْفُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَقًّا فَالْبُخْلُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَتِ الْعُقُوبَةُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ النَّارَ فَالْمَعْصِيَةُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَ الْمَوْتُ حَقًّا فَالْفَرَحُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَ الْعَرَضُ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَقًّا فَالْمَكْرُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَ الشَّيْطَانُ عَدُوًّا فَالْعَفْلَةُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَ الْمَمَرُ عَلَى الصَّرَاطِ حَقًّا فَالْعُجْبُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَ كُلُّ شَيْءٍ بِقَضَاءٍ وَ قَدَرٍ فَالْحُزْنُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَتِ الدُّنْيَا فَانِيَةً فَالطَّمَأْنِينَةُ إِلَيْهَا لِمَا دَا. التوحيد/ ۳۷۶،

ضمن حدیث ۴۱.

ابان احمر از حضرت صادق عليه السلام: ... مردی نزد وی آمد و بآن حضرت عرض کرد که پدر و مادرم فدای تو باد مرا بموعظه پند ده حضرت عليه السلام فرمود که اگر خدای عز و جل روزی را متکفل شده باشد اهتمام کردنت از برای چیست و اگر روزی قسمت شده باشد حرص از برای چیست و اگر حساب حق است جمع کردن برای چیست، و اگر باقیمانده از خدا حق است پس بخل برای چیست، و اگر عقوبت از جانب خدای عز و جل حق است گناه برای چیست، و اگر مرگ حق است شادی برای چیست، و اگر عرض بر خدای عز و جل حق باشد مکر از برای چیست و اگر شیطان دشمن باشد غفلت و بی خبری از برای چیست، و اگر گذشتن بر پل طراط حق است عجب برای چیست، و اگر هر چیزی بقضاء و قدر باشد اندوه از برای چیست و اگر دنیا فانی و نابود باشد اطمینان و آرام از برای چیست.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُؤْتَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِرَجُلٍ فَيُقَالُ احْتَجَّ فَيَقُولُ يَا رَبِّ خَلَقْتَنِي وَهَدَيْتَنِي فَأَوْسَعْتَ عَلَيَّ فَلَمْ أَزَلْ أَوْسِعْ عَلَى خَلْقِكَ وَ أَيْسَّرَ عَلَيْهِمْ لِيْكَ تَنْشُرَ عَلَيَّ هَذَا الْيَوْمَ رَحْمَتَكَ وَ يُسَرُّهُ فَيَقُولُ الرَّبُّ جَلَّ ثَنَاؤُهُ وَ تَعَالَى ذِكْرُهُ صَدَقَ عَبْدِي أَدْخِلُوهُ الْجَنَّةَ. **الكافي ۴/ ۴۰، ح ۸.**

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: روز قیامت مردی را می آورند و به او می گویند: احتجاج کن. او نیز می گوید: بار خدایا! مرا آفریدی و هدایت کردی و زندگی فراخی به من دادی؛ من هم به مردم رسیدگی کردم و از مال خودم به آن ها دادم و وسائل آسایش آنها را فراهم کردم تا امروز از رحمت تو استفاده کنم. خداوند متعال می فرماید: بنده من راست می گوید، او را وارد بهشت کنید.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا** قَالَ لَا تَنْسَ صِحَّتَكَ وَ قُوَّتَكَ وَ فَرَاغَكَ وَ شَبَابَكَ وَ نَشَاطَكَ وَ غِنَاكَ وَ أَنْ تَطْلُبَ بِهِ الْآخِرَةَ. **معاني الأخبار / ۳۲۵، ح ۱.**

امیر المؤمنین صلوات الله علیه در معنای **وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا** فرموده است: فراموش مکن که از تندرستی، قدرت، آسودگی خیال، جوانی و سرزندگی خودت برای طلب آخرت استفاده کنی.

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَسَادُ الظَّاهِرِ مِنْ فَسَادِ الْبَاطِنِ وَ مَنْ أَصْلَحَ سَرِيرَتَهُ أَصْلَحَ اللَّهُ عَلَانِيَتَهُ وَ مَنْ خَافَ اللَّهُ فِي السِّرِّ لَمْ يَهْتِكِ اللَّهُ عَلَانِيَتَهُ وَ مَنْ خَانَ اللَّهَ فِي السِّرِّ هَتَكَ اللَّهَ سِتْرَهُ فِي الْعَلَانِيَةِ وَ أَعْظَمُ الْفُسَادِ أَنْ يَرْضَى الْعَبْدُ بِالْغَفْلَةِ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى وَ هَذَا الْفُسَادُ يَقُولُهُ مِنْ طُولِ الْأَمَلِ وَ الْحَرِصِ وَ الْكَبِيرِ كَمَا أَخْبَرَ اللَّهُ تَعَالَى فِي قِصَّةِ قَارُونَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **وَلَا تَتَّبِعِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ** وَ قَوْلُهُ تَعَالَى **تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا إِلَى آخِرِهَا وَ كَانَتْ هَذِهِ**. **مصابيح الشريعة و مفتاح الحقيقة / ۱۰۷.**

امام صادق علیه السلام فرمود: فساد ظاهر، ریشه در فساد باطن دارد و کسی که باطن خویش درست کند و پاک دارد، خداوند ظاهرش را درست کند و کسی که در خفا با خدای مکر کند و خیانت ورزد، خدا ظاهر او را خوار گرداند و پرده اش بدرد. از بزرگ ترین فساد، غفلت بنده از خداوند است و این فساد، برآمده از آرزوی دراز، حرص و تکبر می باشد؛ چنان که خدای تعالی در قصه قارون از آن خبر داده، چنین می فرماید: **وَلَا تَتَّبِعِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ** وَ قَوْلُهُ تَعَالَى **تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا** و این چنین بوده.

علي بن ابراهيم : فَقَالَ قَارُونُ كَمَا حَكَى اللَّهُ إِنَّمَا أُوتِيَتْهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي يَعْني مَالَهُ وَكَانَ يَعْمَلُ الْكَيْمِيَاءَ فَقَالَ اللَّهُ أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا وَلَا يُسْأَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ أَنَّى لَا يُسْأَلُ مَنْ كَانَ قَبْلَهُمْ عَنْ ذُنُوبِ هَؤُلَاءِ فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ فِي الثِّيَابِ الْمَصْبَغَاتِ يَجْرُهَا بِالْأَرْضِ فَ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ فَقَالَ لَهُمُ الْخَاسُّ مِنْ أَصْحَابِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ فَخَسَفْنَا بِهِ وَبَدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنتَصِرِينَ وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيَكَآنَ اللَّهُ. تفسير القمي ۲/ ۱۴۴.

علی بن ابراهیم:.... قارون آن گونه که قرآن روایت می کند، مدعی بوده که خود، این ثروت را گرد آورده است إِنَّمَا أُوتِيَتْهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي زیرا کیمیاگری می دانسته؛ اما خداوند می فرماید: أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا وَلَا يُسْأَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ یعنی این که درباره گناهان اینان از پیشینیانشان بازخواست نمی شود، فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ لباس های بلند رنگارنگی بود، که روی زمین کشیده می شده است. و در پاسخ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ یاران مخلص حضرت موسی گفتند: وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ* فَخَسَفْنَا بِهِ وَبَدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنتَصِرِينَ* وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيَكَآنَ اللَّهُ..

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ يُونُسَ لَمَّا آذَاهُ قَوْمُهُ..... فَأَلْقَى نَفْسَهُ فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ فَطَافَ بِهِ الْبَحَارَ سَبْعَةَ حَتَّى صَارَ إِلَى الْبَحْرِ الْمَسْجُورِ وَبِهِ يُعَذَّبُ قَارُونُ فَسَمِعَ قَارُونُ دَوِيًّا فَسَأَلَ الْمَلَكَ عَنْ ذَلِكَ فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ يُونُسُ وَأَنَّ اللَّهَ حَبَسَهُ فِي بَطْنِ الْحُوتِ فَقَالَ لَهُ قَارُونُ أَتَأْذُنِي لِي أَنْ أَكَلِمَهُ فَأَذِنَ لَهُ فَسَأَلَهُ عَنْ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ مَاتَ فَبَكَى ثُمَّ سَأَلَهُ عَنْ هَارُونَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ مَاتَ فَبَكَى وَ جَزَعَ جَزَعًا شَدِيدًا وَ سَأَلَهُ عَنْ أُخْتِهِ كُثَيْمٍ وَ كَانَتْ مُسَمَّاةً لَهُ فَأَخْبَرَهُ أَنَّهَا مَاتَتْ فَبَكَى وَ جَزَعَ جَزَعًا شَدِيدًا قَالَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى الْمَلِكِ الْمُوَكَّلِ بِهِ أَنْ ارْفَعْ عَنْهُ الْعَذَابَ بَقِيَّةَ الدُّنْيَا لِرِقَّتِهِ عَلَى قَرَابَتِهِ. تفسير العياشي ۲/ ۱۳۶-۱۳۷، ح ۴۶.

امام باقر علیه السلام فرمودند: وقتی که قوم یونس، او را آزار دادند.....خود را در دریا انداخت و نهنگ، او را بلعید نهنگ، او را در هفت دریا چرخاند تا به دریای آتشین که قارون در آن شکنجه شده بود، رسید. قارون، صدای شنید و از فرشته، عامل صدا را جویا شد. فرشته به او خبر داد که او یونس است و خداوند، او را در شکم ماهی، زندانی کرده است. قارون به فرشته گفت: به من اجازه می دهی تا با او سخن بگویم؟ فرشته به او اجازه داد. قارون به یونس گفت: بر سر موسی بن عمران، آن که به خاطر خداوند غضب می کرد، چه آمد؟ یونس به اطلاع او رسانید که موسی در گذشته است. قارون گریست و پرسید: آن بنده بسیار مهربان و عطوف نسبت به قومش یعنی هارون بن عمران چه شد؟ یونس گفت: او نیز مرده است. قارون گریست و به شدت بی تابی کرد. آن گاه در باره خواهرش کُثَیم که نام قارون بر او بود پرسید: گفت: او نیز مرده است. قارون گفت: ای افسوس و دروغ به حال آل عمران! فرمود: پس خداوند به آن فرشته که موکل او بود وحی کرد: شکنجه را از او در دنیا بردارید بخاطر رقتش به خویشاوندانش.

فَحَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنتَصِرِينَ (۸۱) وَأَصْحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيَسْتَطِيعُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَوْ لَا أَنْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا وَيَكَاثُهَا لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ (۸۲) تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ (۸۳) مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالْسَيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۸۴) إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَى مَعَادٍ قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَى وَمَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (۸۵) وَمَا كُنْتَ تَرْجُو أَنْ يُلْقَى إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ (۸۶) وَلَا يَضُدُّكَ عَنْ آيَاتِ اللَّهِ بَعْدَ إِذْ أَنْزَلْتُ إِلَيْكَ وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (۸۷) وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (۸۸)

آنگاه [قارون] را با خانه اش در زمین فرو بردیم و گروهی نداشت که در برابر [عذاب] خدا او را یاری کنند و [خود نیز] نتوانست از خود دفاع کند (۸۱) و همان کسانی که دیروز آرزو داشتند به جای او باشند صبح می گفتند وای مثل اینکه خدا روزی را برای هر کس از بندگان که بخواد گشاده یا تنگی می گرداند و اگر خدا بر ما منت نهاده بود ما را [هم] به زمین فرو برده بود وای گویی که کافران رستگاری نمی گردند (۸۲) آن سرای آخرت را برای کسانی قرار می دهیم که در زمین خواستار برتری و فساد نیستند و فرجام [خوش] از آن پرهیزگاران است (۸۳) هر کس نیکی به میان آورد برای او پاداشی بهتر از آن خواهد بود و هر کس بدی به میان آورد کسانی که کارهای بد کرده اند جز سزای آن چه کرده اند نخواهند یافت (۸۴) در حقیقت همان کسی که این قرآن را بر تو فرض کرد یقیناً تو را به سوی وعد گاه بازمی گرداند بگو پروردگارم بهتری داند چه کس هدایت آورده و چه کس در گمراهی آشکاری است (۸۵) و تو امیدوار نبودی که بر تو کتاب القا شود بلکه این رحمتی از پروردگار تو بود پس تو هرگز پشیمان کافران مباش (۸۶) و البته نباید تو را از آیات خدا بعد از آنکه بر تو نازل شد است باز دارند و به سوی پروردگار دعوت کن و زنهار از مشرکان مباش (۸۷) و با خدا معبودی دیگر بخوان خدایی جز او نیست جز ذات او همه چیز نابود شوند است فرمان از آن اوست و به سوی او بازگردانید می شوید (۸۸)

عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا حَفْصُ مَا مَزَلَةُ الدُّنْيَا مِنْ نَفْسِي إِلَّا بِمَزَلَةِ الْمَيِّتَةِ إِذَا اضْطُرَّتْ إِلَيْهَا أَكَلَتْ مِنْهَا، يَا حَفْصُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَلَّمَ مَا الْعِبَادُ عَامِلُونَ وَ إِلَى مَا هُمْ صَائِرُونَ فَحَلُمَ عَنْهُمْ عِنْدَ أَعْمَالِهِمُ السَّيِّئَةِ لِعِلْمِهِ السَّابِقِ فِيهِمْ فَلَا يُعَزِّنُكَ حُسْنُ الظَّلَمِ مِمَّنْ لَا يَخَافُ الْفَوْتَ ثُمَّ تَلَا قَوْلَهُ: **تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ ...** الْآيَةُ، وَ جَعَلَ يَبْكِي وَيَقُولُ ذَهَبَتْ وَاللَّهِ الْأَمَانِيُّ عِنْدَ هَذِهِ الْآيَةِ ثُمَّ قَالَ قَارَ وَاللَّهِ الْأَبْرَارُ أَتَدْرِي مَنْ هُمْ هُمُ الَّذِينَ لَا يُؤْذُونَ الدَّرَّ كَفَى بِخَشْيَةِ اللَّهِ عِلْمًا وَ كَفَى بِالْإِغْتِرَارِ بِاللَّهِ جَهْلًا يَا حَفْصُ! إِنَّهُ يُغْفَرُ لِلْجَاهِلِ سَبْعُونَ ذَنْبًا قَبْلَ أَنْ يُغْفَرَ لِلْعَالِمِ ذَنْبٌ وَاحِدٌ، مَنْ تَعَلَّمَ وَ عِلْمٌ وَ عَمِلَ بِمَا عِلْمٌ دُعِيَ فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ عَظِيمًا، فَقِيلَ تَعَلَّمَ لِلَّهِ وَ عَمِلَ لِلَّهِ ، وَ عِلْمٌ لِلَّهِ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَمَا حَدُّ الرُّهْدِ فِي الدُّنْيَا فَقَالَ قَدْ حَدَّ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ **لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ** تفسير القمي ۱/ ۱۴۶.

حفص بن غياث، از امام صادق عليه السلام روايت کرده است که آن حضرت فرمود: ای حفص! ارزش و منزلت دنیا نزد من به چیزی جز مردار نمی ماند که فقط در صورت اضطراب از آن می خورم. ای حفص! خداوند متعال می دانست که بندگان چه می کنند و به سوی چه سرنوشتی حرکت می کنند، اما به هنگام ارتکاب اعمال ناشایست توسط آنها، بردباری به خرج داد، زیرا از پیش

بدانها آگاه بود. پس حُسن طلب از کسی که از مرگ واهمه ندارد، تو را فریب ندهد. سپس آیه **تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ** را تا آخر تلاوت کرده و در حالی که می گریست فرمود: به خدا سوگند! با این همه آرزوها بر باد رفت. و سپس فرمود: به خدا سوگند! ابرار پیروز شدند. آیا می دانی آنان چه کسانی هستند؟ آنها کسانی هستند که آزارشان به مورچه هم نمی رسد. علم برای ترس از خدا و جهل برای دچار غرور شدن کافی است. ای حفص! او پیش از آن که بر عالمی یک گناه ببخشاید، هفتاد گناه را بر جاهل می بخشاید. هر که علم آموزد و آن را به دیگران تعلیم دهد و به آن چه آموخته، عمل کند، در ملکوت آسمان بزرگ نامیده می شود و درباره اش می گویند: برای خدا فرا گرفت؛ برای خدا به علم خود عمل کرد و برای خدا علم خود را به دیگران آموزش داد. عرض کردم: قربانت گردم! حدّ زهد در دنیا کجاست؟ فرمود: حدّ زهد در کتاب خدا مذکور است آن جا که خداوند عزّ و جلّ می فرماید: **لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ**.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: فَلَمَّا نَهَضْتُ بِالْأَمْرِ نَكَّثَتْ طَائِفَةٌ وَ مَرَقَتْ أُخْرَى وَ [فَسَقَ] قَسَطَ آخَرُونَ كَأَنَّهُمْ لَمْ يَسْمَعُوا اللَّهَ سُبْحَانَهُ [حَيْثُ] يَقُولُ **تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ** بَلَىٰ وَ اللَّهُ لَقَدْ سَمِعُوهَا وَ وَعَوْهَا وَ لَكِنَّهُمْ حَلَّتِ الدُّنْيَا فِي أَغْنِيهِمْ وَ رَافَهُمْ زُبْرُجُهَا..... نهج البلاغة / ۴۹-۵۰، ضمن خطبة ۳.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....پس چون بیعتشان را قبول و به امر خلافت مشغول گشتم جمعی بیعت مرا شکستند، و گروهی از زیر بار بیعت خارج شدند، و بعضی از اطاعت خدایتعالی بیرون رفتند، گویا مخالفین نشنیده اند که خداوند سبحان میفرماید: **تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ** آری سوگند بخدا این آیه را شنیده و حفظ کرده اند، ولیکن دنیا در چشمهای ایشان آراسته زینت آن آنانرا فریفته است.

سُئِلَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ جَابِرٍ فَقَالَ رَحِمَ اللَّهُ جَابِرًا بَلَغَ مِنْ فِقْهِهِ أَنَّهُ كَانَ يَعْرِفُ تَأْوِيلَ هَذِهِ الْآيَةِ **إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ** يَعْني الرَّجْعَةُ. تفسير القمي ۲ / ۱۴۷.

از امام باقر علیه السلام درباره جابر سؤال شد، فرمود: خدا رحمت کند جابر را! آن قدر فقه و فهم او پیش رفته بود که تأویل این آیه را می دانست: **إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ** یعنی رجعت.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: **إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ** قَالَ يَرْجِعُ إِلَيْكُمْ نَبِيُّكُمْ عليه السلام وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ الْأَئِمَّةُ عليهم السلام. تفسير القمي ۲ / ۱۴۷.

علی بن الحسین علیه السلام درباره آیه **إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ** فرمود: پیامبرتان صلی الله علیه و آله و امیر المؤمنین و دیگر ائمه علیهم السلام نزد شما بازمی گردند.

عَنْ صَالِحِ بْنِ مِيثَمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام حَدَّثَنِي قَالَ أَوْ لَيْسَ قَدْ سَمِعْتَهُ مِنْ أَبِيكَ قُلْتُ هَلَكَ أَبِي وَ أَنَا صَبِيٌّ قَالَ قُلْتُ فَأَقُولُ فَإِنْ أَصَبْتُ قُلْتُ نَعَمْ وَ إِنْ أَخْطَأْتُ رَدَدْتَنِي عَنِ الْخَطَايَا قَالَ مَا أَشَدَّ شَرِّكَ قُلْتُ فَأَقُولُ فَإِنْ أَصَبْتُ سَكَتَ وَ إِنْ أَخْطَأْتُ رَدَدْتَنِي عَنِ الْخَطَايَا قَالَ هَذَا أَهْوَنُ قَالَ قُلْتُ فَإِنِّي أَرْعُمُ أَنَّ عَلِيًّا عليه السلام دَابَّةُ الْأَرْضِ وَ سَكَتَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام أَرَاكَ وَ اللَّهُ تَقُولُ إِنَّ عَلِيًّا رَاجِعٌ إِلَيْنَا وَ تَقْرَأُ **إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ** قَالَ فَقُلْتُ قَدْ جَعَلْتُهَا فِيمَا أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْهُ فَنَسِيتُهَا فَقَالَ

أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام أَفَلَا أُخْبِرَكَ بِمَا هُوَ أَعْظَمُ مِنْ هَذَا قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَذَلِكَ أَنَّهُ لَا يَبْقَى أَرْضٌ إِلَّا وَيُؤَدَّنُ فِيهَا بِشَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَأَشَارَ يَدَيْهِ إِلَى آفَاقِ الْأَرْضِ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۲-۱۵۳.

صالح بن میثم، از امام باقر علیه السلام روایت کرده است که: به وی عرض کردم: حدیثی برای من نقل کنید. فرمود: مگر از پدرت حدیث را نشنیده‌ای؟ عرض کردم: کودک بودم که پدرم از دنیا رفت. فرمود: شنیده‌ای. عرض کردم: چیزی شنیده‌ام که آن را عرض می‌کنم، اما اگر اشتباه بود، اشتباه مرا اصلاح فرمایید. فرمود: این آسان تر است. عرض کردم: من بر این باورم که دابّه الارض علی علیه السلام است. گفت: امام ساکت شد. گفت: امام باقر علیه السلام فرمود: به خدا سوگند! چنین می‌پندارم که خواهی گفت: علی علیه السلام نزد ما رجعت می‌کند و سپس آیه إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَأْدُكَ إِلَى مَعَادٍ را تلاوت فرمود. عرض کردم: به خدا سوگند! می‌خواستم درباره آن از شما پرسش کنم، اما فراموش کردم. پس فرمود: آیا می‌خواهی تو را به امری بزرگ تر از این آگاه کنم؟ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا هیچ سرزمینی نمی‌ماند، مگر این که صدای اُشهد أن لا إله إلا الله و اُشهد أن محمداً صلى الله عليه وآله رسول الله از آن شنیده شود. و با دست خود به آفاق زمین اشاره فرمود.

عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَةِ النَّصْرِيِّ قَالَ: سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ فَقَالَ مَا يَقُولُونَ فِيهِ قُلْتُ يَقُولُونَ يَهْلِكُ كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا وَجْهَ اللَّهِ فَقَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ لَقَدْ قَالُوا قَوْلًا عَظِيمًا إِنَّمَا عَنَى بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ الَّذِي يُؤْتِي مِنْهُ. الكافي ۸/ ۱۴۳ ح ۱

حارث بن مغیره نصری روایت کرده است که: از امام صادق علیه السلام درباره آیه كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ سؤال شد. فرمود: درباره آن چه می‌گویند؟ عرض کردم: می‌گویند: جز نفس خدا همه هلاک می‌شوند. فرمود: سبحان الله! سخن گزافی گفته‌اند. منظور حق تعالی، رخساری است که از آن طریق، خلائق نزد وی می‌رسند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ قَالَ فَيَفْنَى كُلُّ شَيْءٍ وَيَبْقَى الْوَجْهَ اللَّهُ أَعْظَمُ مِنْ أَنْ يُوصَفَ، لَا وَلَكِنْ مَعْنَاهَا كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا دِينَهُ وَنَحْنُ الْوَجْهَ الَّذِي يُؤْتِي اللَّهُ مِنْهُ، لَمْ نَزَلْ فِي عِبَادِهِ مَا دَامَ اللَّهُ لَهُ فِيهِمْ رُوبَةً، فَإِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ فِيهِمْ رُوبَةً فَرَفَعْنَا إِلَيْهِ فَقَعَلَ بِنَا مَا أَحَبَّ، قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَمَا الرُّوبَةُ قَالَ: الْحَاجَّةُ. تفسير القمي ۲/ ۱۴۷.

امام باقر علیه السلام درخصوص آیه كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ فرمود: آیا همه چیز فنا و نابود می‌شود و فقط وجه باقی می‌ماند؟! خداوند بزرگ تر از آن است که به وصف درآید. نه، معنایش این است: همه چیز نابود می‌شود، مگر دینش و ما آن وجه هستیم که از طریق آن باید به خدا رسید. تا زمانی که خداوند به ایشان رُوبه‌ی داشته باشد، در بین ایشان خواهیم بود و چون رویه‌ی به ایشان نداشته باشد، ما را نزد خود بالا می‌برد و با ما چنان رفتار می‌کند که دوست می‌دارد. عرض کردم: قربانت گردم! رُوبه چیست؟ فرمود: حاجت..

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَأَمَّا قَوْلُهُ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ فَإِنَّمَا أُنْزِلَتْ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا دِينَهُ لِأَنَّ مِنَ الْمُحَالِ أَنْ يَهْلِكَ مِنْهُ كُلُّ شَيْءٍ وَيَبْقَى الْوَجْهَ هُوَ أَجَلٌ وَأَكْرَمٌ وَأَعْظَمُ مِنْ ذَلِكَ إِنَّمَا يَهْلِكُ مَنْ لَيْسَ مِنْهُ أَلَا تَرَى أَنَّهُ قَالَ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ فَفَصَّلَ بَيْنَ خَلْقِهِ وَوَجْهِهِ. الاحتجاج ۱/ ۳۷۷.

امير المؤمنين عليه السلام: در معنای آیه كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ فرمود: اصل عبارت كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا دِينَهُ بوده؛ زیرا محال است که همه چیز خدا هلاک شود و فقط نفسش باقی بماند و او جلیل تر و بزرگ تر و ارجمندتر از این کلام است. آن که هلاک می شود، از او نیست؛ نمی بینی که خود فرموده است: كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ و بدین ترتیب میان خَلْقش و نفس خود جدایی افکند و آنها را از هم متمایز گردانید.

عَنْ أَبِي حمزة قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ** قَالَ فَيَهْلِكُ كُلُّ شَيْءٍ وَيَبْقَى الْوَجْهُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَعْظَمُ مَنْ أَنْ يُوصَفَ بِالْوَجْهِ وَلَكِنْ مَعْنَاهُ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا دِينَهُ وَالْوَجْهُ الَّذِي يُؤْتَى مِنْهُ. التوحيد/ ۱۴۹، ح ۱.

ابو حمزه می گوید به حضرت باقر علیه السلام عرض کردم قول خدای متعال را که فرموده كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ فرمود همه چیز را هلاک نماید مگر وجه را بدرستی که خدای عز و جل از آن بزرگتر است که بوجه وصف شود ولیکن معنی آن اینست که هر چیزی نابود می شود مگر دینش و وجه آنست که از آن آمده می شود.

عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ** قَالَ مَنْ أَتَى اللَّهَ بِمَا أَمَرَهُ مِنْ طَاعَةِ مُحَمَّدٍ وَالْأُيُمَةِ مِنْ بَعْدِهِ عليه السلام فَهُوَ الْوَجْهُ الَّذِي لَا يَهْلِكُ ثُمَّ قَرَأَ مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ. التوحيد/ ۱۴۹، ح ۳۰.

صفوان جمال، از امام صادق علیه السلام روایت کرده که آن حضرت درباره آیه كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ فرمود: هر که نزد خدا بیاید در حالی دستور خدا را درباره اطاعت از محمد صلی الله علیه و آله و امامان بعد از وی صلوات الله علیهم اجمعین انجام داده باشد، همان نفسی است که هلاک نمی شود. سپس آیه مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ.

عَنْ صَالِحِ بْنِ سَهْلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ **كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ** قَالَ نَحْنُ وَجْهُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۳.

صالح بن سهل از امام صادق علیه السلام روایت شده که آن حضرت درباره مفهوم آیه كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ فرمود: وجه او ما هستیم.

۲۹. العنكبوت

العنكبوت ۱-۱۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الر (۱) أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ (۲) وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ (۳) أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ (۴) مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ لَاتٍ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (۵) وَمَنْ جَاهَدْ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ (۶) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ

وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ (۷) وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۸) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ (۹) وَمَنْ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ وَلَئِنْ جَاءَ نَصْرٌ مِنْ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ أَوَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. الف لام میم (۱) آیامردم پنداشتند که تا گفتند ایمان آوردیم رهای شوند و مورد آزمایش قرار نمی گیرند (۲) و به یقین کسانی را که پیش از اینان بودند آزمودیم تا خدا آنان را که راست گفته اند معلوم دارد و دروغگویان را [نیز] معلوم دارد (۳) آیا کسانی که کارهای بدی کردند می پندارند که بر ما پستی خواهند جست چه بدآوری می کنند (۴) کسی که به دیدار خدا امید دارد [بداند که] اجل [او از سوی] خدا آمدنی است و وست شنوای دانا (۵) و هر که بکوشد تنها برای خود می کوشد زیرا خدا از جهانیان سخت بی نیاز است (۶) و کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند قطعاً گناهانشان را از آنان می زداییم و بهتر از آن چه می کردند پاداششان می دهیم (۷) و به انسان سفارش کردیم که به پدر و مادر خود نیکی کند و لی [اگر آنها با تو در کوشند تا چیزی را که بدان علم نداری با من شریک گردانی از ایشان اطاعت مکن سرانجام آن به سوی من است و شمار از [حقیقت] آن چه انجام می دادید با خبر خواهیم کرد (۸) و کسانی که گرویدن و کارهای شایسته کرده اند البته آنان را در زمره شایستگان درمی آوریم (۹) و از میان مردم کسانی اند که می گویند به خدا ایمان آورده ایم و چون در [راه] خدا آزار کشند آزمایش مردم را مانند عذاب خدا اقرار می دهند و اگر از جانب پروردگارت پیروزی رسد حتماً خواهند گفت ما با شما بودیم آیا خدا به آن چه در دلهای جهانیان است داناتر نیست (۱۰)

قَالَ الشَّيْخُ أَبُو جَعْفَرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَجَدْتُهُ مُثَبَّتًا بِحَظِّ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَفَقَّكُمَا اللَّهُ لِبَطَاعَتِهِ وَتَبَتَّكُمَا عَلَى دِينِهِ وَ أَسْعَدَكُمَا بِمَرْضَاتِهِ انْتَهَى إِلَيْنَا مَا ذَكَرْتُمَا أَنَّ الْمِثْبَئِي أَخْبَرَكُمَا عَنِ الْمُخْتَارِ وَمُنَظَّرَتِهِ مَنْ لَقِيَ وَاحتِجَّاجِهِ بِأَنْ لَا خَلَفَ غَيْرُ جَعْفَرِ بْنِ عَلِيٍّ وَتَصْدِيقِهِ إِيَّاهُ وَفَهْمْتُ جَمِيعَ مَا كُتِبْتُمَا بِهِ مِمَّا قَالَ أَصْحَابُكُمَا عَنْهُ وَأَنَا أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْعَمَى بَعْدَ الْجَلَاءِ وَمِنَ الضَّلَالَةِ بَعْدَ الْهُدَى وَمِنْ مُوَبِّقَاتِ الْأَعْمَالِ وَمُرْدِيَّاتِ الْفِتَنِ فَإِنَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ **الْمَ أَحْسَبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ** كَيْفَ يَتَسَاقَطُونَ فِي الْفِتْنَةِ وَيَتَرَدَّدُونَ فِي الْخَيْرَةِ وَيَأْخُذُونَ يَمِينًا وَشِمَالًا فَأَرْفُوا دِينَهُمْ أَمْ ارْتَابُوا أَمْ عَانَدُوا الْحَقُّ أَمْ جَهِلُوا مَا جَاءَتْ بِهِ الرُّوَايَاتُ الصَّادِقَةُ وَالْأَخْبَارُ الصَّحِيحَةُ أَوْ عَلِمُوا ذَلِكَ فَتَنَّا سَوْ..... كمال الدين و تمام النعمة/ ۵۱۰-۵۱۱، ح ۴۲.

شیخ ابو جعفر رضی الله عنه گوید این توقیع را سعد بن عبد الله رحمه الله چنین ثبت کرده است: خداوند هر دوی شما را توفیق طاعت دهد و بر دینش پایدار سازد و به خشنودیهای خود سعادت مند سازد، آن چه نوشته بودید که میثمی از احوال مختار و مناظرات و احتجاج او که جانشینی غیر از جعفر بن علی نیست و تصدیق کردن او همه واصل شد و جمیع مطالبی را که اصحابتان از او نقل کرده اند همه را دانستم، من از کوری پس از روشنی و از گمراهی پس از هدایت و رفتار هلاکت بار و فتنه های تباہ کننده به خدا پناه می برم که او می فرماید: **الْمَ أَحْسَبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ**. چگونه در فتنه در افتادند و در وادی سرگردانی گام می زنند و به چپ و راست می روند از دینشان دست برداشته اند و یا آن که شک و تردید کرده اند و یا آن که با حق عناد و دشمنی می کنند و یا آن که روایات صادق و اخبار صحیح را نمی دانند و یا آن را می دانند و خود را به فراموشی می زنند؟

عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَادٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يَقُولُ **الْمَ أَحْسَبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ** ثُمَّ قَالَ لِي مَا الْفِتْنَةُ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ الَّذِي عِنْدَنَا الْفِتْنَةُ فِي الدِّينِ فَقَالَ يُفْتَنُونَ كَمَا يُفْتَنُ الذَّهَبُ ثُمَّ قَالَ يُخْلَصُونَ كَمَا يُخْلَصُ الذَّهَبُ. **الكافي ۱/ ۳۷۰، ح ۴**

معمر بن خلاد روایت شده که: شنیدم ابو الحسن علیه السلام می فرماید: **الم أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ**، سپس به من فرمود: فتنه چیست؟ عرض کردم: قربانت گردم! فتنه ای که ما می شناسیم فتنه در دین است. فرمود: یفتنون كما يُفْتَنُ الذَّهَبُ سپس خالص می شوند آن گونه که طلا خالص می گردد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: إِنَّهُ لَمَّا أُنْزِلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ قَوْلُهُ **الم أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ** عَلِمْتُ أَنَّ الْفِتْنَةَ لَا تَنْزِلُ بِنَا وَرَسُولِ اللَّهِ ﷺ بَيْنَ أَظْهُرِنَا فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا هَذِهِ الْفِتْنَةُ الَّتِي أَخْبَرَكَ اللَّهُ تَعَالَى بِهَا فَقَالَ يَا عَلِيُّ إِنَّ أُمَّتِي سَيُفْتَنُونَ بَعْدِي فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوَلَيْسَ قَدْ قُلْتُ لِي يَوْمَ أُحُدٍ حَيْثُ اسْتُشْهِدَ مِنْ اسْتُشْهِدَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَحِيزَتْ عَنِّي الشَّهَادَةُ فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَيَّ فَقُلْتُ لِي أَبْشِرْ فَإِنَّ الشَّهَادَةَ مِنْ وَرَائِكَ فَقَالَ لِي إِنَّ ذَلِكَ لَكَذَلِكَ فَكَيْفَ صَبْرُكَ إِذَا قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَيْسَ هَذَا مِنْ مَوَاطِنِ الصَّبْرِ وَلَكِنْ مِنْ مَوَاطِنِ الْبُشْرَى وَ الشُّكْرِ وَقَالَ يَا عَلِيُّ إِنَّ الْقَوْمَ سَيُفْتَنُونَ بِأَمْوَالِهِمْ وَيَمْنُونَ بِدِينِهِمْ عَلَى رَبِّهِمْ وَيَتَمَنَّوْنَ رَحْمَتَهُ وَيَأْمَنُونَ سَطْوَتَهُ وَيَسْتَحِلُّونَ حَرَامَهُ بِالشُّبُهَاتِ الْكَاذِبَةِ وَالْأَهْوَاءِ السَّاهِيَةِ فَيَسْتَحِلُّونَ الْحُمْرَ بِاللَّبِيدِ وَالسُّحْتَ بِالْهَدْيَةِ وَالرِّبَا بِالْبَيْعِ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَيَأْتِي الْمَنَازِلَ أُنْزِلُهُمْ عِنْدَ ذَلِكَ أَمْ بِمَنْزِلَةِ رِدَّةٍ أَمْ بِمَنْزِلَةِ فِتْنَةٍ فَقَالَ بِمَنْزِلَةِ فِتْنَةٍ. نهج البلاغة/ ۲۴۰، أواخر خطبة ۱۵۶.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: چون خداوند سبحان کلام خود را فرستاد: **الم أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ**؟ دانستم مادامیکه رسول خدا صلی الله علیه و اله در بین ما باشد آن فتنه بر ما فرود نمی آید، پس گفتم: ای رسول خدا چیست این فتنه ای که خدا تو را به آن خبر داده؟ فرمود: ای علی به زودی بعد از من امتم در فتنه و تباهاکاری افتند. پس گفتم: ای رسول خدا آیا نبود که در روز احد و از این جهت غمگین بودم به من فرمودی مژده باد تو را که بعد از این کشته خواهی شد؟ پس به من فرمود: آن چه بیان کردی درست است، هنگام دریافت شهادت شکیبائی تو چگونه خواهد بود، گفتم: ای رسول خدا این کار از موارد صبر نیست، بل که جای مژده و سپاسگزاری است و فرمود: ای علی زود باشد که بعد از من مسلمانان بوسیله دارائیشان در فتنه افتند و به سبب دینشان بر پروردگارشان منت نهاده رحمت و مهربانی او را آرزو نمایند و از خشم او ایمن و آسوده خاطر باشند و به سبب شبهه های نادرست و خواهشهای غافل کننده حرام او را حلال گردانند، پس شراب را به آب انگور و خرما، و رشوه را به هدیه و ارمغان، و ربا را بخرید و فروخت حلال می‌شمردند، پس گفتم: ای رسول خدا در آن هنگام ایشان را به کدام مرتبه ای از مراتب به حساب آورم؟ آیا آنها را مرتد و کافر بدانم، یا به فتنه افتاده؟ فرمود: در مرتبه فتنه و آزمایش...

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **الم أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ** قَالَ جَاءَ الْعَبَّاسُ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ: أَمْشِ حَتَّى نُبَايِعَ لَكَ النَّاسَ فَقَالَ لَهُ أ تَرَاهُمْ فَاعِلِينَ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَأَيْنَ قَوْلُ اللَّهِ **الم أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ**. تأویل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۴.

محمد بن فضیل: از ابو الحسن علیه السلام در مورد آیه **الم أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ** پرسیدم، حضرت فرمود: عباس نزد امیر المؤمنین علیه السلام آمد و گفت: با هم برویم تا مردم با تو بیعت کنند. پس امیر المؤمنین علیه السلام به وی فرمود: گمان می کنی این کار را بکنند؟! گفت: بلی. امام علیه السلام فرمود: پس فرموده خدا چه می شود: **الم أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ**.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: لَا يَكُونُ مَا تَمُدُّونَ إِلَيْهِ أَغْنَاكُمْ حَتَّى تُمَيِّزُوا وَتُمَحِّصُوا فَلَا يَبْقَى مِنْكُمْ إِلَّا الْقَلِيلُ ثُمَّ قَرَأَ **الْم أ** **حَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ** ثُمَّ قَالَ إِنَّ مِنْ عِلَامَاتِ الْفَرَجِ حَدَّثًا يَكُونُ بَيْنَ الْمَسْجِدَيْنِ وَيَقْتُلُ فُلَانٌ مِنْ وَلَدِ فُلَانٍ خَمْسَةَ عَشَرَ كَبْشًا مِنَ الْعَرَبِ. **الإرشاد/ ۳۶۰.**

امام رضا عليه السلام فرمودند: به خدا سوگند آن چیزی که گردن به سوی آن می گردانید، رخ نخواهد داد تا آن که از یک دیگر جدا شوید و امتحان گردید و سپس جز گروهی بسیار نادر، باقی نمانند. سپس این آیه را تلاوت فرمود: **الْم أ حَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ** سپس فرمود از علامات فرج اتفاق است که بین دو مسجد میافتد و فلان پسر فلان پنجاه گوسفند میکشد.

عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَوْلَهُ لِنَبِيِّهِ ﷺ **لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ** فَسَرَّهُ لِي قَالَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِنَبِيِّهِ ﷺ قَالَ اللَّهُ يَا جَابِرُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ حَرِيصًا عَلَى أَنْ يَكُونَ عَلَيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ بَعْدِهِ عَلَى النَّاسِ وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ خِلَافُ مَا أَرَادَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ قُلْتُ فَمَا مَعْنَى ذَلِكَ قَالَ نَعَمْ عَنِّي بِذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ لِرَسُولِهِ **لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ** يَا مُحَمَّدُ الْأَمْرُ [إِلَيَّ] فِي عَلَيٍّ أَوْ فِي غَيْرِهِ أَلَمْ أَتْلُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدُ فِيمَا أَنْزَلْتُ مِنْ كِتَابِي إِلَيْكَ **الْم أ حَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ** إِلَى قَوْلِهِ **فَلْيَعْلَمَنَّ** قَالَ فَوَضَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ **الْأَمْرَ إِلَيْهِ**. **تفسير العياشي ۱/ ۱۹۷-۱۹۸، ح ۱۴۰.**

جابر، از امام باقر علیه السلام روایت شده که به آن حضرت عرض کردم: آیه **لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ** را برای من تفسیر کنید. فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله اصرار داشتند که بعد از وی علی بن ابی طالب علیه السلام رهبری مردم را به دست گیرند. لیکن خواست خدا غیر از این بود، از این رو فرمود: **الْم أ حَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ** * وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلْيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلْيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ. آن گاه رسول خدا صلی الله علیه و آله به فرمان خداوند عز و جل رضایت دادند.

إرشاد المفید رحمه الله: قَدْ جَاءَتِ الرَّوَايَةُ أَنَّهُ لَمَّا تَمَّ لِأَبِي بَكْرٍ مَا تَمَّ وَبَايَعَهُ مَنْ بَايَعَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهُوَ يُسَوِّي قَبْرَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِمَسْحَاةٍ فِي يَدِهِ وَقَالَ لَهُ إِنَّ الْقَوْمَ قَدْ بَايَعُوا أَبَا بَكْرٍ وَوَقَعَتِ الْخُذْلَةُ فِي الْأَنْصَارِ لِاخْتِلَافِهِمْ وَبَدَرَ الظُّلْمُ لِلْعَقْدِ لِلرَّجُلِ خَوْفًا مِنْ إِدْرَاكِكُمْ الْأَمْرَ فَوَضَعَ طَرَفَ الْمَسْحَاةِ فِي الْأَرْضِ وَيَدُهُ عَلَيْهَا ثُمَّ قَالَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ **الْم أ حَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ** وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلْيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلْيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ **أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ**. **بحار الأنوار ۲۴/ ۲۳۰.**

مفید رحمت الله علیه می گوید: وقتی کار ابوبکر آن گونه که عدهای میخواستند تمام شد و با او بیعت کردند آنان که بیعت کردند، شخصی نزد امیرالمومنین ع آمد در حالی که او داشت با بیلی که در دستش بود روی قبر رسول خدا ص را صاف میکرد. به ایشان عرض کرد: مردم با ابوبکر بیعت کردند و انصار به خاطر اختلافی که با هم کردند خواری در میانشان افتاد و آزادشدگان به پیمان بستن با شخصی مبادرت کردند از ترس اینکه مبادا کار به دست شما بیفتد. حضرت سر بیل را بر زمین گذاشت و در حالی که دستانش بر آن تکیه داد، فرمود: **بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْم أ حَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ** وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلْيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلْيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ **أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ**.

رُوي أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ فِي خُطْبَةٍ لَهُ وَ لَوْ أَرَادَ اللَّهُ جَلَّ ثَنَاؤُهُ بِأَنْبِيَائِهِ حَيْثُ بَعَثَهُمْ أَنْ يَفْتَحَ لَهُمْ كُنُوزَ الذَّهَبَانِ وَ مَعَادِنَ الْعِقْيَانِ وَ مَغَارِسَ الْجَنَانِ وَ أَنْ يَحْشَرَ طَيْرَ السَّمَاءِ وَ وَحْشَ الْأَرْضِ مَعَهُمْ لَفَعَلَ وَ لَوْ فَعَلَ لَسَقَطَ الْبَلَاءُ وَ بَطَلَ الْجَزَاءُ وَ اضْمَحَلَّتِ الْأَنْبَاءُ وَ لَمَّا وَجَبَ لِلْقَائِلِينَ أَجُورُ الْمُتَبَلِّغِينَ وَ لَا حَقُّ الْمُؤْمِنِينَ ثَوَابُ الْمُحْسِنِينَ وَ لَا لَزِمَتِ الْأَسْمَاءُ أَهَالِيَهَا عَلَى مَعْنَى مُبِينٍ وَ لِذَلِكَ لَوْ أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَغْنَاهُمْ هَا خَاضِعِينَ وَ لَوْ فَعَلَ لَسَقَطَ الْبَلَوَى عَنِ النَّاسِ أَجْمَعِينَ وَ لَكِنَّ اللَّهَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ جَعَلَ رُسُلَهُ أُولَى قُوَّةٍ فِي عَزَائِمِ نَبَاتِهِمْ وَ ضَعْفَةً فِيمَا تَرَى الْأَعْيُنُ مِنْ حَالَاتِهِمْ مِنْ قَنَاعَةٍ تَمْلَأُ الْقُلُوبَ وَ الْعُيُونَ غَنَاؤُهُ وَ خَصَاصَةٍ تَمْلَأُ الْأَسْمَاعَ وَ الْأَبْصَارَ أَذَاؤُهُ وَ لَوْ كَانَتْ الْأَنْبِيَاءُ أَهْلُ قُوَّةٍ لَا تُرَامُ وَ عِزَّةٍ لَا تُضَامُ وَ مُلْكٍ يُمَدُّ نَحْوَهُ أَعْنَاقُ الرِّجَالِ وَ يُشَدُّ إِلَيْهِ عُقَدُ الرِّحَالِ لَكَانَ أَهْوَنَ عَلَى الْخَلْقِ فِي الْإِخْتِبَارِ وَ أَعَدَّ لَهُمْ فِي الْإِسْتِكْبَارِ وَ لَآمَنُوا عَنْ رَهْبَةٍ قَاهِرَةٍ لَهُمْ أَوْ رَغْبَةٍ مَائِلَةٍ بِهِمْ فَكَانَتْ النَّيِّاتُ مُشْتَرَكَةً وَ الْحَسَنَاتُ مُقْتَسَمَةً وَ لَكِنَّ اللَّهَ أَرَادَ أَنْ يَكُونَ الْإِتِّبَاعُ لِرُسُلِهِ وَ التَّصَدِيقُ بِكُتُبِهِ وَ الْحُشُوعُ لَوُجْهِهِ وَ الْإِسْتِكَانَةُ لِأَمْرِهِ وَ الْإِسْتِسْلَامُ لِطَاعَتِهِ أُمُورًا لَهُ خَاصَّةٌ لَا تَشُوبُهَا مِنْ غَيْرِهَا شَائِبَةٌ وَ كُلَّمَا كَانَتْ الْبَلَوَى وَ الْإِخْتِبَارُ أَعْظَمَ كَانَتْ الْمُثُوبَةُ وَ الْجَزَاءُ أَجْزَلَ أَلَا تَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ اخْتَبَرَ الْأَوَّلِينَ مِنْ لَدُنِ آدَمَ إِلَى الْآخِرِينَ مِنْ هَذَا الْعَالَمِ بِأَحْجَارٍ لَا تَضُرُّ وَ لَا تَنْفَعُ وَ لَا تُبْصِرُ وَ لَا تَسْمَعُ فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ الَّذِي جَعَلَهُ لِلنَّاسِ قِيَامًا ثُمَّ وَضَعَهُ بِأَوْعَرِ بَقَاعِ الْأَرْضِ حَجَرًا وَ أَقَلَّ تَتَائِقِ الدُّنْيَا مَدْرًا وَ أَضْيَقِ بُطُونِ الْأُودِيَةِ مَعَاشًا وَ أَعْلَظِ مَحَالِّ الْمُسْلِمِينَ مِيَاهًا بَيْنَ جِبَالٍ خَشِنَةٍ وَ رِمَالٍ دَمِيَّةٍ وَ عُيُونٍ وَشَلَةٍ وَ قَرَى مُنْقَطِعَةٍ وَ أَثَرٍ مِنْ مَوَاضِعِ قَطْرِ السَّمَاءِ دَاثِرٍ لَيْسَ يَزْكُو بِهِ حُفٌّ وَ لَا ظِلْفٌ وَ لَا حَافِرٌ ثُمَّ أَمَرَ آدَمَ وَ وَلَدَهُ أَنْ يَتَنُوءُوا أَعْظَافَهُمْ نَحْوَهُ فَصَارَ مَثَابَةٌ لِمُنْتَجِعِ أَسْفَارِهِمْ وَ غَايَةً لِمُلْقَى رِحَالِهِمْ تَهْوِي إِلَيْهِ ثِمَارُ الْأَفْعِدَةِ مِنْ مَفَاوِزِ قِفَارٍ مُتَّصِلَةٍ وَ جَزَائِرِ بَحَارٍ مُنْقَطِعَةٍ وَ مَهَاوِي فِجَاجٍ عَمِيقَةٍ حَتَّى يَهْزُوا مَنَاكِبَهُمْ دُلًّا يُهْلَلُونَ لِلَّهِ حَوْلَهُ وَ يَرْمُلُونَ عَلَى أَقْدَامِهِمْ شُعْنًا غُيْرًا لَهُ قَدْ نَبَذُوا الْقَنْعَ وَ السَّرَايِلَ وَ رَاءَ ظُهُورِهِمْ وَ حَسَرُوا بِالشُّعُورِ حَلَقًا عَنْ رُءُوسِهِمْ ابْتِلَاءً عَظِيمًا وَ اخْتِبَارًا كَبِيرًا وَ امْتِحَانًا شَدِيدًا وَ تَمْحِصًا بَلِيغًا وَ قُنُوتًا مُبِينًا جَعَلَهُ اللَّهُ سَبَبًا لِرَحْمَتِهِ وَ وَصْلَةً وَ وَسِيلَةً إِلَى جَنَّتِهِ وَ عِلَّةً لِمَغْفِرَتِهِ وَ ابْتِلَاءً لِلْخَلْقِ بِرَحْمَتِهِ وَ لَوْ كَانَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَضَعَ بَيْتَهُ الْحَرَامَ وَ مَشَاعِرَهُ الْعِظَامَ بَيْنَ جَنَاتٍ وَ أَنْهَارٍ وَ سَهْلٍ وَ قَرَارٍ جَمَّ الْأَشْجَارِ دَانِي الثَّمَارِ مُلْتَفِّ النَّبَاتِ مُتَّصِلِ الْقَرَى مِنْ بَرَّةٍ سَمَرَاءَ وَ رَوْضَةٍ خَضْرَاءَ وَ أَرْيَافٍ مُحْدِقَةٍ وَ عِرَاصٍ مُعْدِقَةٍ وَ زُرُوجٍ نَاضِرَةٍ وَ طُرُقٍ غَامِرَةٍ وَ حَدَائِقٍ كَثِيرَةٍ لَكَانَ قَدْ صَغُرَ الْجَزَاءُ عَلَى حَسَبِ ضَعْفِ الْبَلَاءِ ثُمَّ لَوْ كَانَتْ الْأَسَاسُ الْمُحْمُولُ عَلَيْهَا وَ الْأَحْجَارُ الْمَرْفُوعُ بِهَا بَيْنَ زُمُرَدَةٍ خَضْرَاءَ وَ يَاقُوتَةٍ خَمْرَاءَ وَ نُورٍ وَ ضِيَاءٍ لَخَفَّفَ ذَلِكَ مُصَارَعَةَ الشَّكِّ فِي الصُّدُورِ وَ لَوْضَعَ مُجَاهَدَةَ إِبْلِيسَ عَنِ الْقُلُوبِ وَ لَتَفَى مُعْتَلَجَ الرَّيْبِ مِنَ النَّاسِ وَلَكِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَخْتَارُ عِبِيدَهُ بِأَنْوَاعِ الشَّدَائِدِ وَ يَتَعَبَّدُهُمْ بِالْأَلْوَانِ الْمَجَاهِدِ وَ يَبْتَلِيهِمْ بِضُرُوبِ الْمَكَارِهِ إِخْرَاجًا لِلتَّكْبَرِ مِنْ قُلُوبِهِمْ وَ إِسْكَانًا لِلتَّذَلُّلِ فِي أَنْفُسِهِمْ وَ لِيَجْعَلَ ذَلِكَ أَبْوَابًا فَتْحًا إِلَى فَضْلِهِ وَ أَسْبَابًا دُلًّا لِعَفْوِهِ وَ فِتْنَةً كَمَا قَالَ الْم. أ حَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَ هُمْ لَا يُفْتَنُونَ. وَ لَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلْيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ لْيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ. الكافي ۴/ ۱۹۸

امیر المومنین علیه السلام می فرماید: و اگر اراده می فرمود خداوند متعال به پیغمبران خود وقتی که مبعوث نمود ایشان را این که بگشاید برای ایشان خزانهای طلا و معدنهای زر خالص و محلهای کاشتن باغها را، و این که جمع نماید با ایشان مرغ آسمان و وحشیهای زمینها را هر آینه می نمود، و اگر می نمود اینها را هر آینه ساقط می شد امتحان و ابتلاء، و باطل می شد جزا و ثواب، و بهم می خورد خبرهای پیغمبران، و هر آینه واجب نمی گردید از برای قبول کنندگان احکام دین اجرهای ممتحنین، و مستحق نمی شد مؤمنان ثواب نیکوکاران را، و لازم نمی گردید اسمها به معنی های حقیقی خود و لیکن حق سبحانه و تعالی مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَغْنَاهُمْ هَا خَاضِعِينَ گردانیده است پیغمبرهای خود را صاحبان قوت در عزمهای خود، و صاحبان ضعف در آنچه می بیند آن را

چشمها از حالت‌های فقر و پریشانی ایشان با قناعتی که پر میکند قلبها و چشم‌ها را از حیثیت بی‌نیازی، و با گرسنگی که پر گرداند دیده‌ها و گوشها را از حیثیت اذیت. و اگر بودند پیغمبرها اهل قوتی که قصد کرده نشود، و اهل عزتی که مغلوب و مظلوم نگردد، و صاحب سلطنت و ملکی که کشیده شود بجانب آن گردنهای مردمان، و بسته شود بسوی او گرهای پالانهای مرکبان، هر آینه می‌شد آسان‌تر بر خلق در عبرت برداشتن از ایشان، و دورتر از برای ایشان از تکبر نمودن بر ایشان، و هر آینه ایمان می‌آوردند آن خلق از ترس و خوفی که قهر کننده باشد ایشان را، یا از رغبت و طمعی که میل آورنده باشد ایشان را و می‌بود نیت‌های خلق غیر خالص و مشوب برهبت و رغبت، و اعمال حسنه ایشان قسمت یافته و مخلوط بریا و سمعت. ولیکن حق تعالی اراده فرمود این را که باشد متابعت پیغمبران او و تصدیق کتابهای او و فروتنی برای ذات او، و تمکین کردن برای حکم او، و گردن نهادن برای طاعت او کارهایی که مختص باو باشد که مشوب نباشد به آنها چیزی از ریا و سمعت، و هر قدر امتحان و ابتلاء بزرگتر باشد ثواب و جزاء زیاد تر گردد. آیا نمی‌بینید که خداوند تعالی امتحان فرموده اولین را از نزد جناب آدم علیه السلام تا آخرین از این عالم با سنگهایی که نه ضرر دارد و نه منفعت، و نمی‌بینند و نمی‌شنود پس گردانید آنها را بیت الحرام خود چنان بیتی که گردانیده آنها را از برای خلق بر پا دارنده احوال ایشان در دنیا و آخرت پس نهاد آن خانه را به دشوارترین بقعهای زمین از جهت سنگ، و کمترین شهرهای زمین از جهت کلوخ و تنگ‌ترین میانهای وادیها از حیثیت قطر در میان کوههای درشت و ریگهای نرم و چشمهای کم آب و دههای بریده که میان آنها بایر است و خراب که فربه نمی‌شود در آنها شتر و اسب و گوسفند و گاو و امثال آنها. بعد از آن امر کرد خداوند عالم جناب آدم و فرزندان او را که بر گردانند اطراف و جوانب خود را بسوی آن، پس گردید بیت الحرام محل بازگشت از برای قصد منفعت سفرهای ایشان، و نهایت از برای انداختن بارهای ایشان. می‌افتد بسوی آن یعنی مایل می‌شود بان باطن قلبها از بیابانهای بی آب و علف دور دراز، و از درّهای واقعه در میان کوهها که گروند و از جزیره‌های دریاها که بریده‌اند از سایر قطعات زمین بجهت احاطه آب تا آنکه حرکت می‌دهند دوشهای خودشان را در حالت ذلت، تهلیل و تکبیر می‌گویند از برای خداوند در آن، و می‌دوند بر قدمهای خودشان در حالتی که ژولیده مو غبار آلوده باشند برای معبود بحق در حالتی که انداخته‌اند پیراهن‌ها را پس پشت‌های خود هنگام احرام، و زشت سازنده‌اند بجهت زیاد کردن مویهای نیکوهای خلقت خود را در موسم حج امتحان فرمود خداوند ایشان را با این کارها امتحان بزرگ و امتحان با شدت و امتحان آشکار و امتحان کامل گردانید خداوند حج آن خانه را و ابتلاء این بلیات را سبب رحمت خود، و مایه اتصال بسوی جنت خود. و اگر اراده می‌نمود حق تعالی این که بگذارد بیت الحرام خود و مواضع مناسک حج خود را در میان باغهای خوش، و نه‌های دلکش، و زمین نرم و هموار متصفه با کثرت درخت‌ها، و با نزدیکی میوه‌ها و با تویهم بودن بناها، و با اتصال دهها میان گندم مایل بسرخ، و مرغزار سبز و خرم، و کشتزارهای مشتمله بر بساتین، و عرصه‌های موصوفه بزیادتی آب، و زراعت‌های تر و تازه، و راههای آباد و معموره هر آینه می‌شد، پروردگار کوچک و حقیر میکرد مقدار جزا را بر حسب ضعف و سستی بلا. و اگر بودی بنائی که نهاده شده بود بر او بنای حرم و سنگهایی که بلند شده با آن خانه خدا میان زمرد سبز و یاقوت سرخ و سنگهای درخشان و نور بخشنده هر آینه سبک می‌نمود این وضع بنا شتابیدن شك را در سینها و هر آینه فرو نهادی مجاهده شیطان لعین را از قلبها، و هر آینه نابود کردی اضطراب شك را از مردمان ولیکن خدای تعالی امتحان می‌فرماید بندگان خود را با انواع سختیها، و بندگی می‌خواهد از ایشان با گوناگون مجاهده‌ها، و مبتلا می‌سازد ایشان را باقسام مکروهات از جهت بیرون کردن تکبر از قلبهای ایشان، و ساکن نمودن تذلل در نفسهای ایشان، و

تا بگرداند این را درهای گشاده شده بسوی فضل و انعام خود، و واسطهای رام شده برای عفو و مغفرت خود. می فرماید، الم. أَحْسِبَ النَّاسَ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ. وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ.

عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ فَسَّرْ لِي عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ لِنَبِيِّهِ ﷺ لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ حَرِيصًا عَلَى أَنْ يَكُونَ عَلَيَّ بُنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام مِنْ بَعْدِهِ عَلَى النَّاسِ خَلِيفَةً وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ خِلَافٌ ذَلِكَ فَقَالَ وَاعْنَى بِذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ أَلَمْ أَحْسِبَ النَّاسَ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ قَالَ فَرَضِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۴.

جابر، از امام باقر علیه السلام روایت شده که به آن حضرت عرض کردم: آیه لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ را برای من تفسیر کنید. فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله اصرار داشتند که بعد از وی علی بن ابی طالب علیه السلام رهبری مردم را به دست گیرند. لیکن خواست خدا غیر از این بود، از این رو فرمود: الم * أَحْسِبَ النَّاسَ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ * وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ. آن گاه رسول خدا صلی الله علیه و آله به فرمان خداوند عز و جل رضایت دادند.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ قَوْلُهُ مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ لَاتٍ يَعْنِي مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِأَنَّهُ مَبْعُوثٌ فَإِنَّ وَعْدَ اللَّهِ لَا تَمُوتُ مِنَ النَّوَابِ وَالْعِقَابِ فَالَلِقَاءُ هَاهُنَا لَيْسَ بِالرُّؤْيَا وَاللِّقَاءُ هُوَ الْبَعْثُ فَافْهَمْ جَمِيعَ مَا فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنْ لِقَائِهِ فَإِنَّهُ يَعْنِي بِذَلِكَ الْبَعْثُ..... التوحيد/ ۲۶۷.

امیر المومنین علیه السلام میفرماید: مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ لَاتٍ يَعْنِي کسی که ایمان داشته باشد باینکه مبعوث است که خدا او را زنده خواهد کرد پس بدرستی که وعده خدا آینده است از ثواب و عقاب پس لقاء در اینجا دیدن نیست و لقاء همان بعث است پس همه آن چه را که در کتاب خدا است از لقای او بفهم چه آن جناب بآن بعث را قصد دارد.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ أَمْ أَحْسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ نَزَلَتْ فِي عُتْبَةَ وَ شَيْبَةَ وَ الْوَلِيدِ بْنِ عُتْبَةَ وَ هُمُ الَّذِينَ بَارَزُوا عَلِيًّا وَ حَمْزَةَ وَ عُبَيْدَةَ وَ نَزَلَتْ فِيهِمْ مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ لَاتٍ وَ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ وَ مَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ قَالَ فِي عَلِيٍّ وَ صَاحِبَيْهِ. تأويل الآيات الباهرة/ ۱۵۴.

ابن عباس روایت کرده است که آیه أَمْ أَحْسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ در حق عتبه و شیبه و ولید بن عتبه نازل شده است. این سه نفر در جنگ بدر به مبارزه با علی علیه السلام و حمزه و عبیده پرداختند و در مقابل آیه مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ لَاتٍ وَ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ * وَ مَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ در حق علی علیه السلام و دو یارش نازل شد.

وَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ (۱۱) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (۱۲) وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَعَ أَثْقَالِهِمْ وَلَيَسْأَلُنَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ (۱۳) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا

نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ (۱۴) فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ (۱۵) وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ (۱۶) إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (۱۷) وَإِنْ تَكْذِبُوا فَعُدَّ كَذِبَ أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ (۱۸) أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ (۱۹) قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۲۰)

و قطعاً خدا کسانى را که ايمان آورده اند مى شناسد و يقيناً منافقان را [نيز] مى شناسد (۱۱) و کسانى که کافر شدند به کسانى که ايمان آورده اند مى گویند راه ما را پىروي کنید و گناهانتان به گردن ما ولى [چيزى از گناهانشان را به گردن نخواهند گرفت قطعاً آنان دروغگويند (۱۲) و قطعاً بارهاى گران خودشان و بارهاى گران [ديگر] را بآبارهاى گران خود خواهند گرفت و مسلمان روز قيامت از آن چه به دروغ بر مى بستاند پرسيد خواهند شد (۱۳) و به راستى نوح را به سوى قومش فرستاديم پس درمیان آنان نهصد و پنجاه سال درنگ کرد تا طوفان آنها را در حالى که ستمکار بودند فراگرفت (۱۴) و او را با کشتى نشينان برهانيديم و آن [سفينه] را براى جهانيان عبرتى گردانيديم (۱۵) و ياد کن [ابراهيم] را چون به قوم خویش گفت خدا را پيرويستيد و از او پروا داريد اگر بداند اين [کار] براى شما بهتر است (۱۶) و قطعاً آن چه را که شما سواى خداى پرستيد جز بتانى [بیش] نيستند و دروغى بر مى سازيد در حقيقت کسانى را که جز خداى پرستيد اختيار روزى شمارا در دست ندارند پس روزى را پيش خدا بچويد و او را پيرويستيد و وى را سباس گويد که به سوى او باز گردانيد مى شويد (۱۷) و اگر تکذيب کيد قطعاً امتهاى پيش از شما [هم] تکذيب کردند و بر پيامبر [خدا] جز ابلاغ آشکار [وظيفه اى] نيست (۱۸) آيندليل اند که خدا چگونه آفرينش را آغاز مى کند سپس آن را بازمى گرداند در حقيقت اين [کار] برخدا آسان است (۱۹) بگو در زمين بگرديد و ننگريد چگونه آفرينش را آغاز کرده است سپس [باز] خداست که نشاء آخرت را پديد مى آورد خداست که بر هر چيزى تواناست (۲۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَبِثْتُ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا يَدْعُوهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَمَّا أَبَوْا وَعَتَوْا قَالَ رَبُّهُ أَلَيْسَ مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرَ فَأَوْحَى اللَّهُ جَلَّ وَعَزَّ إِلَيْهِ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ [يَعْمَلُونَ] فَلَيْذِكَ قَالَ نُوْحٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاِجْرًا كَفَّارًا فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعْ الْفُلْكَ. كمال الدين و تمام النعمة ۸ / ۲۸۳»

امام صادق عليه السلام فرمودند: نوح در میان قومش اَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا درنگ کرد و آنها را آشکارا و پنهانی دعوت نمود، چون آنها سر باز زدند و عصیان کردند گفت رَبُّهُ أَلَيْسَ مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرَ پس خداوند به او وحی فرمود أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ و به این علت بود که نوح گفت وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاِجْرًا كَفَّارًا و خداوند وحی فرمود أَنْ اصْنَعْ الْفُلْكَ.

يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَاءُ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ (۲۱) وَمَا أَنْتُمْ بِمُحْزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (۲۲) وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ يَسْأَوْنَ رَحْمَتِي وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (۲۳) فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنْجَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (۲۴) وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ

الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّاصِرِينَ (۲۵) فَأَمَّنْ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۲۶) وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَآتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ (۲۷) وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُم لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَالَمِينَ (۲۸) أَتَيْنُكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقَاطِعُونَ السَّيْلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اتَّبِعْ بَعْدَ اللَّهِ إِنَّ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (۲۹) قَالَ رَبِّ انصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ (۳۰)

هر که را بنجواهد عذاب و هر که را بنجواهد رحمت می کند و به سوی او باز گردانید می شوید (۲۱) و شمانه در زمین و نه در آسمان در ماندن کنند [او] نیستید و جز خدا برای شما یار و یاور نیست (۲۲) و کسانی که آیات خدا و لقای او را منکر شدند آنانند که از رحمت من نومیدند و ایشان را عذابی پر درد خواهد بود (۲۳) و پاسخ قومش جز این نبود که گفتند بکشیدش یا بسوزانیدش ولی خدا او را از آتش نجات بخشید آری در این [نجات بخشی خدا] برای مردی که ایمان دارند قطعا دلایلی است (۲۴) و [ابراهیم] گفت جز خدا فقط بهایی را اختیار کرده اید که آن هم برای دوستی میان شما در زندگی دنیاست آنگاه روز قیامت بعضی از شما بعضی دیگر را انکار و برخی از شما برخی دیگر را لعنت می کنند و جایتان در آتش است و برای شما یاورانی نخواهد بود (۲۵) پس لوط به او ایمان آورد و [ابراهیم] گفت من به سوی پروردگار خود روی می آورم که او ست ارجمند حکیم (۲۶) و اسحاق و یعقوب را به او عطا کردیم و در میان فرزندانش پیامبری و کتاب قرار دادیم و در دنیا پاداشش را به او بخشیدیم و قطعا او در آخرت [نیز] از شایستگان خواهد بود (۲۷) و یاد کن [لوط را هنگامی که به قوم خود گفت شما به کاری زشت می پردازید که هیچ یک از مردم زمین در آن کار] بر شما پشی نگرفته است (۲۸) آيا شما با مردها درمی آمیزید و راه توالد و تناسل [را قطع می کنید و در محافل [انس] خود پلیدکاری می کنید و لی] پاسخ قومش جز این نبود که گفتند اگر راست می گویی عذاب خدا را برای ما یاور (۲۹) [لوط] گفت پروردگار مرا بر قوم فسادکار غالب گردان (۳۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَالْوَجْهُ الْخَامِسُ مِنَ الْكُفْرِ الْبَرَاءَةُ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَحْيَىٰ قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام كَفَرْنَا بِكُمْ وَ بَدَأَ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَ الْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ يَعْنِي تَبَرُّأَنَا مِنْكُمْ وَ قَالَ يَذْكُرُ إِبْلِيسَ وَ تَبَرُّتَهُ مِنْ أَوْلِيَائِهِ مِنَ الْإِنْسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ وَ قَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَ يَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا يَعْنِي يَتَبَرَّأُ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ .. الكافي ۱/ ۳۹۰ و ۳۹۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند:... وجه پنجم از وجوه کفر: بیزاری است ، و اینست گفتار خدای عزوجل که از حضرت ابراهیم علیه السلام حکایت کند كَفَرْنَا بِكُمْ وَ بَدَأَ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَ الْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ یعنی ما از شما بیزاریم ، و خداوند در آن جا که شیطان و بیزاری جستن او را از دوستانش از آدمیزاده در قیامت یاد میکند فرماید إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ وَ قَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ وَ يَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا یعنی بیزاری جوید برخی از شما از برخی.

عَنْ مَالِكٍ الْجَنْهَنِيِّ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا مَالِكُ أَمَا تَرْضَوْنَ أَنْ تُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ تُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَ تَكْفُوا وَ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ يَا مَالِكُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ قَوْمٍ اتَّمُوا بِإِمَامٍ فِي الدُّنْيَا إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَلْعَنُهُمْ وَ يَلْعَنُونَهُ إِلَّا أَنْتُمْ وَ مَنْ كَانَ عَلَىٰ مِثْلِ حَالِكُمْ يَا مَالِكُ إِنَّ الْمَيِّتَ وَ اللَّهُ مِنْكُمْ عَلَىٰ هَذَا الْأَمْرِ لَشَهِيدٌ بِمَنْزِلَةِ الضَّارِبِ بِسَيْفِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. الكافي ۸/ ۱۴۶، ضمن حدیث ۱۲۲.

مالك جهنى مى گويد: امام صادق عليه السلام به من فرمود: اى مالك! آيا خشنود نيستيد كه نماز بپا مى داريد و زكات مى دهيد و خويشتن دار هستيد و به بهشت مى رويد. اى مالك! همانا اين مردم كسانى نيستند كه در دنيا از يك امام پيروي كنند مگر آن كه روز رستخيز بپايد و آنان را لعنت كند و ايشان هم آن را لعنت كنند جز شما و كسانى كه وضعى چونان شما دارند. اى مالك! بخدا سوگند مرده شما در اين امر چونان شهيدى است كه در راه خدا شمشير زده است.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ... فَقَالَ اللَّهُ ... وَأَمَّا قَوْلُهُ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا وَقَوْلُهُ وَاللَّهُ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ وَقَوْلُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَقَوْلُهُ إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ وَقَوْلُهُ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم بِالْوَعِيدِ وَقَوْلُهُ الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ فَإِنَّ ذَلِكَ فِي مَوَاطِنَ غَيْرِ وَاحِدٍ مِنْ مَوَاطِنَ ذَلِكَ الْيَوْمَ الَّذِي كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ يَجْمَعُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْخَلَائِقَ يَوْمَئِذٍ فِي مَوَاطِنَ يَتَفَرَّقُونَ وَيُكَلِّمُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا وَيَسْتَغْفِرُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ أُولَئِكَ الَّذِينَ كَانَتْ مِنْهُمْ الطَّاعَةُ فِي دَارِ الدُّنْيَا لِلرُّسُلِ وَالْأَتْبَاعِ وَيَلْعَنُ أَهْلُ الْمَعَاصِي الَّذِينَ بَدَّثَ مِنْهُمْ الْبَغْضَاءُ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الظُّلْمِ وَالْعُدْوَانِ فِي دَارِ الدُّنْيَا الْمُسْتَكْبِرِينَ وَالْمُسْتَضْعِفِينَ يَكْفُرُ بَعْضُهُمْ بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا وَالْكَفْرُ فِي هَذِهِ الْآيَةِ الْبَرَاءَةُ يَقُولُ يَبْرَأُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ وَنَظِيرُهَا فِي سُورَةِ إِبْرَاهِيمَ قَوْلُ الشَّيْطَانِ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ وَقَوْلُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ الرَّحْمَنِ كَفَرْنَا بِكُمْ يَعْني تَبَرَّأْنَا..... التوحيد/ ۲۶۰.

امير المومنين عليه السلام فرمودند:.... و اما قول آن جناب يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا و قول آن جناب وَاللَّهُ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ و قول آن جناب يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا و قول آن جناب إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ يوم القيامة و قول آن جناب لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم بِالْوَعِيدِ و قول آن جناب الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ بآن وضعى است كه مذكور مى شود پس بدرستى كه اين در چند موطن است از موطنهاى آن روز كه مقدارش پنجاه هزار سال باشد خداى عز و جل در آن روز خلائق را در موطنها جمع كند كه متفرق باشند و با يك ديگر سخن گويند و از براى همدى استغفار كنند و اين گروه آنانند كه در دار دنيا طاعت از ايشان بوده يعنى سر كردگان و پيروان و اهل معاصى كه دشمنى از ايشان ظاهر شده و يك ديگر را بر ظلم و عدوان در دار دنيا يارى کرده اند خواه گردن كشان و خواه ضعيفان يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا و كفر در اين آيه براءت و بيزارى است مي فرمايد كه پس بعضى از ايشان از بعضى بيزارى جويد و نظير اين آيه در سوره ابراهيم گفتار شيطان است كه خدا از او حكايه فرموده كه إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ يعنى بدرستى كه من كافر و بيزار شدم بآن چه شريك ساختيد مرا پيش از اين و قول ابراهيم خليل خداوند رحمان كفرنا بكم يعنى بيزارى جستيم از شما.....

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْأَنْبِيَاءُ وَالْمُرْسَلُونَ عَلَى أَرْبَعِ طَبَقَاتٍ فَتَنِي مُنْبَأً فِي نَفْسِهِ لَا يَعْدُو غَيْرَهَا وَنَبِيٌّ يَرَى فِي النَّوْمِ وَيَسْمَعُ الصَّوْتَ لَا يُعَايِنُهُ فِي الْيَقَظَةِ وَلَمْ يُبْعَثْ إِلَى أَحَدٍ وَ عَلَيْهِ إِمَامٌ مِثْلُ مَا كَانَ إِبْرَاهِيمَ عَلَى لُوطٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَنَبِيٌّ يَرَى فِي مَنَامِهِ وَيَسْمَعُ الصَّوْتَ وَيُعَايِنُ الْمَلَكَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَى طَائِفَةٍ قَلُّوا أَوْ كَثُرُوا كَيُونُسَ قَالَ اللَّهُ لِيُونُسَ وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ قَالَ يَزِيدُونَ ثَلَاثِينَ أَلْفًا وَ عَلَيْهِ إِمَامٌ وَ الَّذِي يَرَى فِي نَوْمِهِ وَيَسْمَعُ الصَّوْتَ وَيُعَايِنُ فِي الْيَقَظَةِ وَهُوَ إِمَامٌ مِثْلُ أُولِي الْعِزْمِ وَقَدْ كَانَ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَبِيًّا وَ لَيْسَ بِإِمَامٍ حَتَّى

قَالَ اللَّهُ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي فَقَالَ اللَّهُ لَا يَتَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ مَنْ عَبْدَ صَنَمًا أَوْ وَثَنًا لَا يَكُونُ إِمَامًا.. الكافي ۸/ ۱۷۴-۱۷۵، صدر حديث ۱.

امام صادق عليه السلام فرمود: پیغمبران و رسولان چهار طبقه باشند: پیغمبریکه تنها برای خودش پیغمبر است و بدیگری تجاوز نمی کند پیغمبریکه در خواب می بیند و آواز هاتف را می شنود ولی خود او را در بیداری نمی بیند و بر هیچکس مبعوث نیست و خود او امام و پیشوائی دارد. چنانچه ابراهیم بر لوط امام بود پیغمبریکه در خواب می بیند و صدا را می شنود و فرشته را می بیند و بسوی گروهی کم یا زیاد مبعوث است مانند یونس، خدا باو فرماید: وَ أَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ امام فرمود: مقدار بیشتر سی هزار بود و یونس را پیشوائی بود پیغمبریکه در خواب می بیند و صدا را می شنود و در بیداری می بیند و او امام است مانند پیغمبران اولوالعزم، ابراهیم علیه السلام مدتی پیغمبر بود و امام نبود تا خدا فرمود: إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ابراهیم گفت وَمِنْ ذُرِّيَّتِي خدا فرمود لَا يَتَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ کسی که غیر خدا یا بتی را پرستیده امام نگردد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ.... اَعْلَمُوا يَا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ الْمُؤْمِنَ مَنْ يَعْمَلُ لِثَلَاثٍ مِنَ الثَّوَابِ إِمَّا لِحَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يُثِيبُهُ بِعَمَلِهِ فِي دُنْيَاهُ قَالَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ لِإِبْرَاهِيمَ وَآتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ فَمَنْ عَمِلَ لِلَّهِ تَعَالَى أَعْطَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَكَفَاهُ الْمُهَمَّ فِيهِمَا..... أمالي الطوسي ۱/ ۴۰.

امیر المؤمنین علیه السلام فرمودند:.... بدانید- ای بندگان خدا- که مؤمن کسی است که سه ثواب را انجام دهد: اما کار خیر، به درستی که خداوند پاداش کار او را در این دنیا به وی عطا کند؛ زیرا خداوند متعال به حضرت ابراهیم می فرماید: وَآتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ پس هر کس برای خدا کار کند، پاداش او را در دنیا و آخرت مرحمت می کند و نیز در دنیا و آخرت، گرفتاری های سخت را از وی دور می سازد....

عَنْ أَبِي بصيرٍ عَنْ أَحَدِهِمَا فِي قَوْلِ لُوطٍ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ فَقَالَ إِنَّ إِبْلِيسَ أَتَاهُمْ فِي صُورَةٍ حَسَنَةٍ فِيهِ تَأْنِيثٌ عَلَيْهِ ثِيَابٌ حَسَنَةٌ فَجَاءَ إِلَى شُبَّانٍ مِنْهُمْ فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَقَعُوا بِهِ وَ لَوْ ظَلَبَ إِلَيْهِمْ أَنْ يَقَعَ بِهِمْ لَأَبَوْا عَلَيْهِ وَلَكِنْ ظَلَبَ إِلَيْهِمْ أَنْ يَقَعُوا بِهِ فَلَمَّا وَقَعُوا بِهِ التَّدْوَهُ ثُمَّ ذَهَبَ عَنْهُمْ وَ تَرَكَهُمْ فَأَحَالَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ. علل الشرائع/ ۴۸، ح ۳.

ابو بصیر، از یکی از آن دو امام علیهما السلام روایت کرده است که در باره سخن لوط علیه السلام: إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ فرمودند: همانا ابلیس در ظاهری زیبا نزد آنان آمد و لباس زنانه به تن داشت. او نزد گروهی از جوانانشان آمد و به آنان دستور داد که با او آمیزش جنسی کنند. او می دانست که اگر او از آنان بخواهد که با آنان آمیزش کند، نمی پذیرند. پس از آنان خواست که با خود او این کار را بکنند. هنگامی که با او آمیزش کردند، این کار را لذت بخش یافتند. آن گاه آنان را ترک کرد و آنها را به همدیگر واگذار کرد.

وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُوا أَهْلَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ (۳۱) قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا لَنَجِّنَهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ (۳۲) وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا امْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ (۳۳) إِنَّا مُنْزِلُونَ عَلَى أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ (۳۴) وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَا آيَةً بَيِّنَةً لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (۳۵) وَإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ وَلَا تَعْتَوُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ (۳۶) فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ (۳۷) وَعَادًا وَثَمُودَ وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنْ مَسَاكِينِهِمْ وَزَيْنَ هُمْ الشَّيْطَانُ أَعْمَاهُمْ فَصَدَّ هُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ (۳۸) وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ (۳۹) فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذُنُوبِهِمْ فَمِنْهُمْ مَنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَنْ أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (۴۰)

و چون فرستادگان مابرای ابراهیم مرده آوردند گفتند ما اهل این شهر را هلاک خواهیم کرد زیرا مردمش ستمکار بوده اند (۳۱) گفت لوط [نیز] در آنجا است گفتند ما بهتر می دانیم چه کسانی در آن جا هستند او و کسانش را جز زنش که از باقی ماندگان [در خاکستر آتش] است حتماً نجات خواهیم داد (۳۲) و هنگامی که فرستادگان مابه سوی لوط آمدند به علت [حضور] ایشان ناراحت شد و دستش از [حمایت] آنها کوتاه گردید گفتند مترس و غم مدار که ما تو و خانواده ات را جز زنت که از باقی ماندگان [در خاکستر آتش] است حتماً رها نم (۳۳) مابر مردم این شهر به [سزای] فسق که میکردند غذایی از آسمان فرو خواهیم فرستاد (۳۴) و از آن [شهر سوخته] برای مردی که می اندیشند نشانه ای روشن باقی گذاشتیم (۳۵) و به سوی [مردم] مدین برادرشان شعیب را [فرستادیم] گفت ای قوم من خدا را پرستید و به روز باز پسین امید داشته باشید و در زمین سربه فساد بر مدارید (۳۶) پس او را دروغگو خواندند و زلزله آنان را فرو گرفت و بامدادان در خانه هایشان از پا در آمدند (۳۷) و عاد و ثمود را [نیز هلاک نمودیم] قطعاً [فرجام آنان] از سر هایشان بر شما آشکار گردید است و شیطان کار هایشان را در نظرشان بیاراست و از راه باز شان داشت با آنکه [در کار دنیا] بینا بودند (۳۸) و قارون و فرعون و هامان را [هم هلاک کردیم] و به راستی موسی برای آنان دلایل آشکار آورد ولی آنها [در آن سرزمین سرکشی نمودند و] با این همه بر ما [پیشی نجستند] (۳۹) و هر یک [از ایشان] را به گناهش گرفتار [عذاب] کردیم از آنان کسانی بودند که بر [سر] ایشان بادی همراه باش فرستادیم و از آنان کسانی بودند که فریاد [مرگبار] آنها را فرو گرفت و برخی از آنان را در زمین فرو بردیم و بعضی را غرق کردیم و این [خدا نبود که بر ایشان ستم کرد بلکه خودشان بر خود ستم میکردند] (۴۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ سَأَلَ جَبْرِئِيلَ كَيْفَ كَانَ مَهْلِكُ قَوْمِ لُوطٍ فَقَالَ إِنَّ قَوْمَ لُوطٍ كَانُوا أَهْلَ قَرْيَةٍ لَا يَتَنَظَّفُونَ مِنَ الْغَائِطِ وَلَا يَتَطَهَّرُونَ مِنَ الْجَنَابَةِ مُجَلَاءَ أَشْحَاءَ عَلَى الطَّعَامِ وَإِنَّ لُوطًا لَبِثَ فِيهِمْ ثَلَاثِينَ سَنَةً وَإِنَّمَا كَانَ نَازِلًا عَلَيْهِمْ وَلَمْ يَكُنْ مِنْهُمْ وَلَا عَشِيرَةً لَهُ وَلَا قَوْمٌ وَإِنَّهُ دَعَاهُمْ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى وَإِلَى الْإِيمَانِ بِهِ وَاتَّبَاعِهِ وَنَهَاهُمْ عَنِ الْفَوَاحِشِ وَحَثَّهُمْ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ فَلَمْ يُجِيبُوهُ وَلَمْ يُطِيعُوهُ وَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمَّا أَرَادَ عَذَابَهُمْ بَعَثَ إِلَيْهِمْ رَسُولًا مُنْذِرِينَ عَذْرًا نَذْرًا فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ أَمْرِهُ بَعَثَ إِلَيْهِمْ مَلَائِكَةً لِيُخْرِجُوا مَنْ كَانَ فِي قَرْيَتِهِمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَمَا وَجَدُوا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَأَخْرَجُوهُمْ مِنْهَا وَقَالُوا لَلُوطِ أَسْرَ بِأَهْلِكَ مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ اللَّيْلَةَ يَقْطَعُ مِنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتُ مِنْكُمْ أَحَدٌ وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ فَلَمَّا انْتَصَفَ اللَّيْلُ سَارَ لُوطٌ بِبَنَاتِهِ وَتَوَلَّى امْرَأَتَهُ مُدْبِرَةً فَانْقَطَعَتْ إِلَى قَوْمِهَا تَسْعَى بِلُوطٍ وَتُخْبِرُهُمْ أَنَّ لُوطًا قَدْ سَارَ بِبَنَاتِهِ وَإِنِّي نُودِيتُ مِنْ تِلْقَاءِ الْعَرْشِ لَمَّا طَلَعَ الْفَجْرُ يَا جَبْرِئِيلُ حَقَّ الْقَوْلُ مِنَ اللَّهِ بِحَتْمِ

عَذَابٍ قَوْمٍ لُوطٍ فَاهْبِطْ إِلَى قَرْيَةِ قَوْمٍ لُوطٍ وَمَا حَوَتْ فَاقْلَعَهَا مِنْ تَحْتِ سَبْعِ أَرْضِينَ ثُمَّ اعْرُجْ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ فَأَوْقِفْهَا حَتَّى يَأْتِيكَ أَمْرُ
 الْجَبَّارِ فِي قَلْبِهَا وَدَعْ مِنْهَا آيَةً بَيِّنَةً مِنْ مَنْزِلِ لُوطٍ عِبْرَةً لِّلْسَيَّارَةِ فَهَبَطَتْ عَلَى أَهْلِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِينَ فَضَرَبْتُ بِجَنَاحِي الْأَيْمَنِ عَلَى مَا حَوَى
 عَلَيْهِ شَرْقِيَّهَا وَضَرَبْتُ بِجَنَاحِي الْأَيْسَرِ عَلَى مَا حَوَى عَلَيْهِ غَرْبِيَّهَا فَاقْتُلَعْتُهَا يَا مُحَمَّدُ مِنْ تَحْتِ سَبْعِ أَرْضِينَ إِلَّا مَنْزِلَ لُوطٍ آيَةً لِّلْسَيَّارَةِ ثُمَّ
 عَرَجْتُ بِهَا فِي خَوَافِي جَنَاحِي حَتَّى أَوْقَفْتُهَا حَيْثُ يَسْمَعُ أَهْلُ السَّمَاءِ زُقَاءَ دُيُوكِهَا وَنُبَاحَ كَلَابِهَا فَلَمَّا طَلَعَتِ الشَّمْسُ نُودِيْتُ مِنْ تِلْقَاءِ
 الْعَرْشِ يَا جَبْرَائِيلُ أَقْلِبِ الْقَرْيَةَ عَلَى الْقَوْمِ فَقَلَبْتُهَا عَلَيْهِمْ حَتَّى صَارَ أَسْفَلُهَا أَعْلَاهَا وَأَمْطَرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ مُسَوَّمَةٍ عِنْدَ
 رَبِّكَ وَمَا هِيَ يَا مُحَمَّدُ مِنَ الظَّالِمِينَ مِنْ أُمَّتِكَ بِبَعِيدٍ قَالَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَا جَبْرَائِيلُ وَآيْنُ كَانَتْ قَرْيَتُهُمْ مِنَ الْبِلَادِ فَقَالَ
 جَبْرَائِيلُ كَانَ مَوْضِعُ قَرْيَتِهِمْ فِي مَوْضِعِ بُحَيْرَةِ طَبْرِئَةِ الْيَوْمِ وَهِيَ فِي نَوَاجِي الشَّامِ قَالَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَرَأَيْتَكَ حِينَ قَلَبْتُهَا عَلَيْهِمْ
 فِي أَيِّ مَوْضِعٍ مِنَ الْأَرْضِينَ وَقَعَتِ الْقَرْيَةُ وَأَهْلُهَا فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ وَقَعَتْ فِيمَا بَيْنَ بَحْرِ الشَّامِ إِلَى مِصْرَ فَصَارَتْ ثُلُولًا فِي الْبَحْرِ. **علل الشرائع/**
 ۵۵۰-۵۵۱، ح ۵.

از حضرت ابو جعفر عليه السلام منقول است که فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از جبرئیل علیه السلام پرسید: هلاکت قوم لوط به چه کیفیتی بود؟ جبرئیل علیه السلام محضر مبارکش عرض کرد: قوم لوط از قریه ای بودند که آنها
 مخرج غایبشان را نظیف نمی کرده و غسل جنابت نیز نمی نمودند و از خصوصیات دیگر آنها این که بر طعام حریص بودند، جناب
 لوط علیه السلام سی سال در بین آنها بود، بر آنها وارد شد ولی از آنها نبوده، عشیروه و خویشاوندی در بین آنها نداشت، پیوسته ایشان
 را به خدا و ایمان به او و پیروی از فرامینش دعوت می کرد و از انجام فواحش و قبایح بازشان می داشت آن حضرت قومی را بر
 طاعت خدا وادار می کرد ولی آنها اجابتش نکرده و از حق تعالی اطاعت نمی نمودند. و حق تبارک و تعالی وقتی خواست این قوم را
 عذاب کند رسولانی که حجت و بیم دهنده بودند را فرستاد تا آنها را از کردار قبیح و زشتشان باز دارند ولی آنها هم چنان به
 سرکشی و طغیان خود ادامه می دادند و چون آن قوم امر و فرمان پروردگار را اطاعت نکرده و از آن سرپیچی نمودند باری تعالی
 فرشته گانی را به سوی آن قوم فرستاد تا مؤمنین را از قریه آنها بیرون کنند پس تمام اهل ایمان از بین آنها خارج شده و فیها غَیْرَ
 بَیَّتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ کسی دیگر در میانشان نماند، فرشته گان آن خانواده را نیز بیرون برده و به حضرت لوط عرضه داشتند بِقِطْعٍ مِنَ
 اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتُ مِنْكُمْ أَحَدٌ وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ چون شب فرا رسید جناب لوط دختران خود را حرکت داد ولی همسرش
 برگشت و به جناب خویشان خود رفت و به آنها خبر داد که لوط دخترانش را از قریه خارج کرده. سپس جبرئیل عرضه داشت:
 وقتی صبح دمید به من نداء شد: ای جبرئیل عذاب قوم لوط حتمی شد، پس به نزد این گروه فرود آی و قریه ایشان و اطراف آن را
 از زیر هفت زمین برکن و آن را به آسمان ببر و سپس آن را نگاهدار تا امر خالق جبار برسد و به تو فرمان دهد آن را واژگون نمایی
 منتهی باید منزل لوط را از جا نکنی و به منظور عبرت برای عابرين به جای بگذاری، من به زمین فرود آمده و خود را به قریه
 ستمگران رسانده سپس بال راست را بر اطراف شرقی آن قریه زده و بعد بال چپ خود را بر مغرب آن زده و شهر را با اطرافش از
 بیخ کندم تنها منزل لوط را برای عبرت عابرين به جای گذاردم، پس از آن شهر را به پشت بالهایم نگه داشته به حدی که اهل
 آسمان بانگ خروس ها و زوزه سگهای شهر را می شنیدند در بامداد و طالع شدن آفتاب عالمتاب از مقابل عرش به من نداء شد، ای
 جبرئیل شهر را بر اهلش واژگون نما. من شهر را بر اهلش واژگون کرده به طوری که زیر را زیر و زیر را زیر نمودم بعد عَلَيْهِمْ
 حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ مُسَوَّمَةٍ عِنْدَ رَبِّكَ وَمَا هِيَ، البته ای محمد این گونه بلا و هلاکت نیز مِنَ الظَّالِمِينَ امت تو بِبَعِيدٍ. رسول خدا

صلى الله عليه وآله وسلم فرمود: ای جبرئیل قریه آنها از کدام بلاد بود؟ جبرئیل عرض کرد: جای قریه آنها در مکانی از بحیره که امروزه طبریه به آن گفته و در نواحی شام می باشد قرار داشت. رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم به جبرئیل فرمود: وقتی شهر را بر ایشان واژگون نمودی در کدام نقطه زمین پایین آمد؟ جبرئیل علیه السلام عرض کرد: ای محمد بین دریای شام به طرف مصر افتاد و در بین دریا غرق گردید.

عَنْ جُعَيْدِ هَمْدَانَ قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِنَّ فِي التَّائِبَاتِ الْأَسْفَلِ سِتَّةَ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ سِتَّةَ مِنَ الْآخِرِينَ فَأَمَّا السَّتَّةُ مِنَ الْأَوَّلِينَ فَأَبْنُ آدَمَ قَاتِلُ أَخِيهِ وَ فِرْعَوْنُ الْفِرَاعِنَةِ وَ السَّامِرِيُّ وَ الدَّجَالُ كِتَابُهُ فِي الْأَوَّلِينَ وَ يُخْرَجُ فِي الْآخِرِينَ وَ هَامَانُ وَ قَارُونُ وَ السَّتَّةُ مِنَ الْآخِرِينَ فَتَعَثْلُ وَ مُعَاوِيَةُ وَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ وَ أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيُّ وَ نَبِيِّ الْمُحَدَّثِ اثْنَيْنِ.. الخصال/ ۴۸۰، ح ۵۹.

جعید همدان از امیرالمومنین علیه السلام نقل میکند:....شش تن از گذشتگان و پیروان کهن و شش تن از پیروان من.شش تن از پیروان گذشته را نام برد و فرمود: فرزند آدم که برادر خود را کشت، و فرعون و هامان و قارون و سامری و دجال که نامش در پیروان گذشته آمده لیک در آخر الزمان بیرون آید. و اما شش تن که از آخرین پیروان این امت که گوساله است که نعل باشد، و فرعون است که معاویه باشد و هامان این امت است که زیاد باشد، قارون این امت است که سعید بن عاص باشد و سامری این امت است که ابو موسی اشعری....

قال أبو ذر: قَالَ أَلَسْتُمْ تَشْهَدُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وسلم قَالَ شَرُّ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ اثْنَا عَشَرَ سِتَّةً مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ سِتَّةً مِنَ الْآخِرِينَ ثُمَّ سَمَى السَّتَّةَ مِنَ الْأَوَّلِينَ ابْنَ آدَمَ الَّذِي قَتَلَ أَخَاهُ وَ فِرْعَوْنَ وَ هَامَانَ وَ قَارُونَ وَ السَّامِرِيَّ وَ الدَّجَالَ اسْمُهُ فِي الْأَوَّلِينَ وَ يُخْرَجُ فِي الْآخِرِينَ الخصال/ ۴۵۸، ضمن حدیث ۲.

ابوذر گفته: شما گواه نیستید که رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم فرمود. بدترین خلق اولین و آخرین دوازده تن اند، شش تن از گذشتگان و پیروان کهن و شش تن از پیروان من.شش تن از پیروان گذشته را نام برد و فرمود: فرزند آدم که برادر خود را کشت، و فرعون و هامان و قارون و سامری و دجال که نامش در پیروان گذشته آمده.

مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعُنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعُنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (۴۱) إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۴۲) وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ (۴۳) خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ (۴۴) أَتِلْ مَا أَوْحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ (۴۵) وَلَا تَجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَهُنَا وَإِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (۴۶) وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمِنْ هَؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الْكَافِرُونَ (۴۷) وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ

يَمِينِكَ إِذَا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ (۴۸) بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يُجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ (۴۹) وَقَالُوا أَوَلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ (۵۰)

داستان کسانی که غیر از خدا دوستانی اختیار کرده اند هم چون عنکبوت است که خانه ای برای خویش ساخته و در حقیقت اگر می دانستند سست ترین خانه ها همان خانه عنکبوت است (۴۱) خدای داند هر آن چه را که جز اوست خوانند و هم اوست شکست ناپذیر سنجیدگار (۴۲) و این مثلها را برای مردم می زنیم و ولی جز دانشوران آنها را در نیابند (۴۳) خداوند آسمانها و زمین را به حق آفرید قطعا در این [آفرینش] برای مؤمنان عبرتی است (۴۴) آن چه از کتاب به سوی تو وحی شده است بخوان و نماز را برپا دار که نماز از کار زشت و ناپسند بازمی دارد و قطعاً یاد خدا بالاتر است و خدای داند چه می کنی (۴۵) و با اهل کتاب جزیه [شیوه ای] که بهتر است مجادله مکنید مگر [با] کسانی از آنان که ستم کرده اند و بگویند به آن چه به سوی ما نازل شده و [آن چه] به سوی شما نازل گردید ایمان آوریم و خدای ما و خدای شما یکی است و ما تسلیم اویم (۴۶) و همچنین مآقر آن را بر تو نازل کردیم پس آنان که بدیشان کتاب داده ایم بدان ایمان می آورند و از میان اینان کسانی اند که به آن می گردند و جز کافران [کسی] آیات ما را انکار نمی کند (۴۷) و تو هیچ کتابی را پیش از این نمی خواندی و بادست [راست] خود [کتابی] نمی نوشتی و گر نه باطل اندیشان قطعاً به شک می افتادند (۴۸) بلکه [قرآن] آیاتی روشن در سینه های کسانی است که علم [الهی] یافته اند و جز مستمکران منکر آیات مانی شوند (۴۹) و گفتند چرا بر او از جانب پروردگارش نشانه هایی [معجزه] آسا نازل نشده است بگو آن نشانه ها پیش خداست و من تنها هشدار دهنده ای آشکارم (۵۰)

عَنْ سَالِمِ بْنِ مَكْرَمٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ قَالَ هِيَ الْحُمَيْرَاءُ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۰۵.

سالم بن مکرم، از پدرش روایت کرده است که گفت: شنیدم که امام باقر علیه السلام درباره کلام خدای متعال: کَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ می فرماید: آن حمیراء است.

عَنِ الْفَضِيلِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَ تِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ قَالَ نَحْنُ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۲۲.

فضیل بن یسار، از امام باقر علیه السلام روایت کرده که آن حضرت در معنای کلام خدای متعال: وَ تِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ فرمود: ما آنها هستیم.

عَنْ هَارُونَ بْنِ حَمْزَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ قَالَ هُمْ الْأُئِمَّةُ خَاصَّةً وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ فَزَعَمَ أَنَّ مَنْ عَرَفَ الْإِمَامَ وَالْآيَاتِ مِمَّنْ يَعْقِلُ ذَلِكَ.. بصائر الدرجات/ ۲۲۷، ح ۱۷.

هارون بن حمزه روایت شده که گفت: شنیدم امام صادق علیه السلام در مورد آیه بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ می فرماید: آنها اختصاصاً ائمه علیهم السلام هستند وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ و فقط کسی که امام و آیات را بشناسد، این را درمی یابد.

علي بن إبراهيم : ائِل ما أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ قَالَ مَنْ لَمْ تَنْهَهُ الصَّلَاةُ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ لَمْ يَزِدْ مِنْ اللَّهِ إِلَّا بُعْداً. تفسير القمي ۲/ ۱۵۰.

علی بن ابراهیم: اثل ما أوجی إِلَیْکَ مِنَ الْکِتَابِ وَأَقِمْ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ گفت: هر کس نماز، او را از فحشا و منکر باز ندارد، چیزی جز دوری از خدا به او اضافه نمی شود.

عَنِ الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: الصَّلَاةُ حُجْرَةُ اللَّهِ وَ ذَلِكَ أَنَّهَا تَحْجُزُ الْمُصَلِّيَّ عَنِ الْمَعَاصِي مَا دَامَ فِي صَلَاتِهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ .. التوحيد/ ۱۶۶، ح ۴.

از حضرت صادق علیه السلام روایت شده که فرمود نماز حجزه خدا است و بیانش آنست که نماز نمازگزارنده را از معصیتها باز میدارد میکند مادی که در نماز باشد خدای عز و جل فرموده که إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ .

عَنْ سَعْدِ خَفَافٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ يَا أَبَا جَعْفَرٍ وَ هَلْ يَتَكَلَّمُ الْقُرْآنُ فَتَبَسَّمَ ثُمَّ قَالَ رَحِمَ اللَّهُ الضُّعَفَاءَ مِنْ شِيعَتِنَا إِنَّهُمْ أَهْلُ تَسْلِيمٍ ثُمَّ قَالَ نَعَمْ يَا سَعْدُ وَ الصَّلَاةُ تَتَكَلَّمُ وَ لَهَا صُورَةٌ وَ خَلْقٌ تَأْمُرُ وَ تَنْهَى قَالَ سَعْدُ فَتَغَيَّرَ لِذَلِكَ لَوْنِي وَ قُلْتُ هَذَا شَيْءٌ لَا أَسْتَطِيعُ أَنَا أَتَكَلَّمُ بِهِ فِي النَّاسِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ وَ هَلِ النَّاسُ إِلَّا شِيعَتُنَا فَمَنْ لَمْ يَعْرِفِ الصَّلَاةَ فَقَدْ أَنْكَرَ حَقَّقْنَا ثُمَّ قَالَ يَا سَعْدُ أَسْمِعْكَ كَلَامَ الْقُرْآنِ قَالَ سَعْدُ فَقُلْتُ بَلَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ فَقَالَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَ لَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ فَالْتَهُي كَلَامَ وَ الْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ رِجَالٌ وَ نَحْنُ ذِكْرُ اللَّهِ وَ نَحْنُ أَكْبَرُ الکافي / ۲ / ۵۹۸، ذیل حدیث ۱، و أوله في ص ۵۹۶.

سعد خفاف، از امام باقر علیه السلام در حدیث طولانی روایت کرده است که: عرض کردم: ای ابو جعفر! آیا قرآن سخن می گوید؟ آن حضرت تبسمی فرمود و سپس فرمود: خداوند ضعیفای شیعیان ما را رحمت کند، آنها اهل تسلیم هستند. سپس ادامه دادند: بلی، ای سعد و نماز هم سخن می گوید و شکل و شمایل دارد و امر و نهی می کند .سعد گفت: از این سخن رنگ رخسارم دگرگون گشته و عرض کردم: این چیزی است که نمی توانم درباره اش با مردم سخن بگویم. امام باقر علیه السلام فرمود: مگر مردم، کسی غیر از شیعیان ما هستند؟ هر که نماز را نشناسد، حق ما را انکار کرده است. سپس فرمود: ای سعد! آیا کلام قرآن را به گوش تو برسانم؟ عرض کردم: بلی، صلوات خدا بر تو باد! فرمود: إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ، نهی کردن سخن است، فحشا و منکر، مردانی هستند و ما ذکر الله هستیم و ما اکبر هستیم.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ وَ لَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ يَقُولُ ذِكْرُ اللَّهِ لِأَهْلِ الصَّلَاةِ أَكْبَرُ مِنْ ذِكْرِهِمْ إِيَّاهُ أَلَا تَرَى أَنَّهُ يَقُولُ فَادْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ . تفسير القمي / ۲ / ۱۵۰.

امام باقر علیه السلام درباره آیه وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ می فرماید: ذکر نمازگزاران از جانب خدای متعال بزرگ تر از ذکر خدا توسط نمازگزاران است؛ مگر نمی بینی که می فرماید: اذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ.

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: نَحْنُ الْمُجَادِلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ عَلَى لِسَانِ سَبْعِينَ نَبِيًّا. الاحتجاج / ۱ / ۵.

از پیامبر گرامی اسلام صَلَّی اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله روایت شده که فرمود: ما در تبلیغ دین خدا به زبان هفتاد پیامبر مجادله کننده ایم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَفَرَضَ اللَّهُ عَلَى اللِّسَانِ الْقَوْلَ وَالتَّعْبِيرَ عَنِ الْقَلْبِ بِمَا عَقَدَ عَلَيْهِ وَأَقَرَّ بِهِ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى **وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا** وَقَالَ **وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَهُنَا وَإِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ** فَهَذَا مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى اللِّسَانِ وَهُوَ عَمَلُهُ. الكافي ۳۰/۲، ح ۱.

امام صادق عليه السلام فرمودند: و خدا بر زبان واجب ساخته ، گفتار و بیان از جانب دل را بآن چه باور کرده و اقرار نموده . خدای تبارک و تعالی فرماید **وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا** و فرموده : **وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَهُنَا وَإِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ** اینست آن چه خدا بر زبان واجب کرده و این عمل زبان است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ **فَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ** قَالَ هُمْ آلُ مُحَمَّدٍ عليه السلام **وَمِنْ هَؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ** يَعْنِي أَهْلَ الْإِيمَانِ مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ. . تأویل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۵.

امام باقر عليه السلام درباره سخن حق تعالی که می فرماید: **فَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ** فرموده است: آنان آل محمد عليهم السلام و **وَمِنْ هَؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ** ، یعنی مؤمنان از اهل قبله هستند.

علي بن ابراهيم : **بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ** قَالَ هُمْ الْأَيِّمَةُ عليه السلام **قَوْلُهُ** **وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا** يَعْنِي مَا يَجْحَدُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام **وَالْأَيِّمَةُ عليه السلام **إِلَّا الْكَافِرُونَ**. تفسير القمي ۱۰۱/۲.**

علی بن ابراهیم: **بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ** اینها ائمه عليهم السلام هستند و فرموده و **وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا** یعنی انکار نمیکنند امیر المومنین و ادمه عليهم السلام را مگر کافران.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ: فِي قَوْلِهِ **وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخْطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذَا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ** وَهُوَ مَعْطُوفٌ عَلَى قَوْلِهِ فِي سُورَةِ الْفُرْقَانِ **اُكْتُتِبَ فِيهَا فِيهِ ثُمْلَى عَلَيْهِ بُكْرَةٌ وَأَصِيلًا** فَرَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ فَقَالَ كَيْفَ يَدْعُونَ أَنَّ الَّذِي تَقْرَأُونَ أَوْ تُخْبِرُونَ بِهِ تَكْتُبُهُ عَنْ غَيْرِكَ وَأَنْتَ مَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخْطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذَا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ أَيْ شَكُّوا. تفسير القمي ۱۰۱/۲.

علی بن ابراهیم گوید: آیه **وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخْطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذَا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ** معطوف است بر سوره فرقان آیه **اُكْتُتِبَ فِيهَا فِيهِ ثُمْلَى عَلَيْهِ بُكْرَةٌ وَأَصِيلًا** و خداوند به ایشان پاسخ داده و فرموده: چگونه ادعا می کنند که آن چه را که می خوانی و از آن آگاه می شوی را از دیگری رونویسی می کنی، در حالی که تو **وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخْطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذَا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ** یعنی شک کردند.

قَالَ الرَّضَا عليه السلام ... وَكَذَلِكَ أَمْرُ مُحَمَّدٍ عليه السلام وَ مَا جَاءَ بِهِ وَ أَمْرُ كُلِّ نَبِيٍّ بَعَثَهُ اللَّهُ وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنَّهُ كَانَ يَتِيمًا فَقِيرًا رَاعِيًا أَجِيرًا لَمْ يَتَعَلَّمْ كِتَابًا وَ لَمْ يَخْتَلِفْ إِلَى مُعَلِّمٍ ثُمَّ جَاءَ بِالْقُرْآنِ الَّذِي فِيهِ قِصَصُ الْأَنْبِيَاءِ عليه السلام وَ أَخْبَارُهُمْ حَرْفًا وَ أَخْبَارُ مَنْ مَضَى وَ مَنْ بَقِيَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ... عيون أخبار الرضا - عليه السلام - ۱/۱۳۶، ح ۱

امام رضا عليه السلام فرمودند: و هم چنین است موضوع نبوت محمد صلی الله علیه و آله و نیز هر پیامبر دیگری که از طرف خدا مبعوث شده باشد، و از جمله معجزات پیامبر ما این است که یتیمی بوده فقیر که چوپانی می کرد و اجرت می گرفت، دانشی

نياموخته بود و نزد معلّمی نيز آمد و شد نداشت و با همه اين اوصاف، قرآنی آورد كه قصص انبياء عليهم السّلام و سرگذشت آنان را حرف به حرف در بر دارد و اخبار گذشتگان و آيندگان را تا قيامت بازگو کرده است....

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ فِي هَذِهِ الْآيَةِ **بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ** فَأَوْحَى بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ. الكافي ۱/ ۲۱۳، ح ۱.

ابو بصير روايت کرده است كه گفت: شنيدم كه امام باقر عليه السلام با شنيدن آيه **بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ** با دست مبارك خود به سينه خويش اشاره فرمود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ** قَالَ هُمْ الْأَيُّمَةُ عليه السلام. الكافي ۱/ ۲۱۴، ح ۲.

امام صادق عليه السلام درباره سخن حق تعالى: **بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ** فرمود: آنها ائمه عليهم السلام هستند.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام فِي هَذِهِ الْآيَةِ **بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ** ثُمَّ قَالَ أَمَا وَاللَّهِ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ مَا قَالَ بَيْنَ دَفَتَيِ الْمُصْحَفِ قُلْتُ مَنْ هُمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ مَنْ عَسَى أَنْ يَكُونُوا غَيْرَنَا.. الكافي ۱/ ۲۱۴، ح ۳.

ابو بصير روايت کرده كه گفته است: امام باقر عليه السلام درباره آيه **بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ** فرمود: ای ابو محمد! به خدا سوگند، آن چه فرموده درباره کسانی است كه از قرآن جدا نيستند. عرض كردم: قربانت گردم! آنان چه کسانی هستند؟ فرمود: چه کسانی جز ما می توانند باشند؟

عَنْ حُمْرَانَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى **بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ** قُلْتُ أَنْتُمْ هُمْ قَالَ مَنْ عَسَى أَنْ يَكُونَ. بصائر الدرجات/ ۲۰۴، ح ۱.

حمران روايت شده كه گفت: از امام صادق عليه السلام درباره سخن حق تعالى: **بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ** پرسیده و عرض كردم: آیا منظور، شما هستید؟ فرمود: پس چه کسی ممكن است باشد؟

عَلِيٌّ بْنُ أُسْبَاطٍ قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ **بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ** قَالَ نَحْنُ هُمْ فَقَالَ الرَّجُلُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَتَى يَقُومُ الْقَائِمُ قَالَ كُنَّا قَائِمٌ بِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَاحِدٍ بَعْدَ وَاحِدٍ حَتَّى يَجِيءَ صَاحِبُ السَّيْفِ فَإِذَا جَاءَ صَاحِبُ السَّيْفِ جَاءَ أَمْرٌ غَيْرُ هَذَا. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۵-۱۵۶.

علی بن اسباط روايت شده كه گفت: مردی از امام صادق عليه السلام درباره قول خدای عزّ و جلّ: **بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ** پرسش نمود، امام عليه السلام فرمود: آنها ما هستیم. آن مرد عرض كرد: قربانت گردم! تا قيام قائم عليه السلام؟ فرمود: همه ما یکی پس از دیگری قائم به امر خدای عزّ و جلّ هستیم تا اين كه صاحب شمشير بيايد و چون ايشان بيايد، فرمانی ديگر می رسد.

العنكبوت ۶۰-۵۱

أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٥٢﴾ وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَوْلَا أَجَلٌ مُّسَمًّى لَّجَاءَهُمُ الْعَذَابُ وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْةٌ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٥٤﴾ يَوْمَ يَغْشَاهُمْ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ دُوْقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعَمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٥٨﴾ الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا إِيَّايَكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾

آیا برای ایشان بس نیست که این کتاب را که بر آنان خوانده می شود بر تو فرو فرستادیم در حقیقت در این کتاب برای مردمی که ایمان دارند رحمت و یاد آوری است (۵۱) بگو کافی است خدا میان من و شما شاهد باشد آن چه را که در آسمانها و زمین است می داند و آنان که به باطل گروید و خدا را انکار کرده اند همان زیانکارانند (۵۲) و از توبه شتاب در خواست عذاب الهی را ندارند و اگر سر آمدی معین نبود قطعا عذاب به آنان می رسید و بی آنکه خبردار شوند غافلگیرشان می کرد (۵۳) و شتابزده از توعذاب می خواهند و حال آنکه جهنم قطعا بر کافران احاطه دارد (۵۴) آن روز که عذاب از بالای آسمانها و زیر پاهایشان آنهارا فرو گیرد و خدا می فرماید [نتیجه] آن چه را می کردید بچشید (۵۵) ای بندگان من که ایمان آورده اید زمین من فراخ است تنها مرا پرستید (۵۶) هر نفسی چشیدن مرگ است آن گاه به سوی ما بازگردانید خواهید شد (۵۷) و کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند قطعا آنان را در غرفه هایی از بهشت جای می دهیم که از زیر آنها جویباران است جاودان در آن جا خواهند بود چه نیکوست پاداش عمل کنندگان (۵۸) همان کسانی که شکیبایی و رزین و بر پروردگارشان توکل نموده اند (۵۹) و چه بسیار جاندارانی که نمی توانند متحمل روزی خود شوند خداست که آنها و شمار روزی می دهد و اوست شنوای دانا (۶۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ يَقُولُ لَا تُطِيعُوا أَهْلَ الْفِسْقِ مِنَ الْمُلُوكِ فَإِنْ خِفْتُمُوهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ فَإِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ وَهُوَ يَقُولُ فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ فَقَالَ أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتَهَاجَرُوا فِيهَا. تفسير القمي ۱۵۱/۲.

امام ابو جعفر باقر علیه السلام در خصوص آیه يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ می فرماید: از ملوک اهل فسق، اطاعت نکنید و چنان چه بیم داشتید شما را در دینتان به فتنه اندازند، سرزمین من گسترده است و هم اوست که فرموده است: فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ فرمود: أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتَهَاجَرُوا فِيهَا.

عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ: مَنْ قَرَّ بِدِينِهِ مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ وَإِنْ كَانَ شِبْرًا مِنَ الْأَرْضِ اسْتَوْجَبَ الْجَنَّةَ وَكَانَ رَفِيقَ إِبْرَاهِيمَ وَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمَا وَآلِهِمَا. جوامع الجامع/ ۳۰۰.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: هر کس به خاطر دینش از جایی به جایی بگریزد، هر چند که یک وجب زمین باشد، بهشت بر او واجب شود، و همراه پدرش ابراهیم و پیامبرش محمد علیهما السلام باشد.

عن الرضا عليه السلام قال: رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ قُلْتُ يَا رَبِّ أَتَمُوتُ الْخَلَائِقُ كُلُّهُمْ وَيَبْقَى الْأَنْبِيَاءُ فَنَزَلَتْ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ . عيون أخبار الرضا - عليه السلام - ۳۱/۲، ح ۵۱.

امام رضا عليه السلام از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت کرده که فرمودند: چون این آیه إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ یعنی نازل گشت، به خدا عرض کردم: آیا مردمان همه می‌میرند و فرشته‌گان زنده می‌مانند؟ این آیه نازل شد که كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ.

عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ كَرِهْتُ أَنْ أَسْأَلَ أَبَا جَعْفَرٍ ﷺ فِي الرَّجْعَةِ فَاحْتَلْتُ مَسْأَلَةً لَطِيفَةً لَأَبْلُغَ بِهَا حَاجَتِي مِنْهَا فَقُلْتُ أَخْبِرْنِي عَمَّنْ قُتِلَ مَاتَ قَالَ لَا الْمَوْتُ مَوْتُ وَالْقَتْلُ قَتْلٌ فَقُلْتُ مَا أَحَدٌ يُقْتَلُ إِلَّا مَاتَ قَالَ فَقَالَ يَا زُرَّارَةُ قَوْلُ اللَّهِ أَصْدَقُ مِنْ قَوْلِكَ قَدْ فَرَّقَ بَيْنَ الْقَتْلِ وَالْمَوْتِ فِي الْقُرْآنِ فَقَالَ ﷺ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ وَ قَالَ لَئِنْ مِتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَأِلَى اللَّهِ تُحْشَرُونَ فَلَيْسَ كَمَا قُلْتَ يَا زُرَّارَةُ الْمَوْتُ مَوْتُ وَالْقَتْلُ قَتْلٌ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدًا عَلَيْهِ حَقًّا قَالَ فَقُلْتُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ أَفَرَأَيْتَ مَنْ قُتِلَ لَمْ يَذُقِ الْمَوْتَ فَقَالَ لَيْسَ مَنْ قُتِلَ بِالسَّيْفِ كَمَنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ إِنَّ مَنْ قُتِلَ لَا بُدَّ أَنْ يَرْجَعَ إِلَى الدُّنْيَا حَتَّى يَذُوقَ الْمَوْتَ.. تفسير العياشي ۱/ ۲۰۲، ضمن حديث ۱۶۰.

زراره نقل کرده است که گفت: نمی خواستم مستقیماً از امام باقر علیه السلام خواهشی کنم. بنابراین یک مسئله ظریف دست و پا کردم تا به وسیله آن حاجتم را به وی برسانم. پس عرض کردم: در باره کسی که کشته شده است، آیا معنای مرگ بر او منطبق است؟ فرمود: خیر، مرگ، مرگ است، قتل، قتل است. عرض کردم: این سخن شما مبنی بر فرق بین موت و قتل در قرآن وارد نشده است. فرمود: أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ] و فرمود: وَلَئِنْ مِتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَأِلَى اللَّهِ تُحْشَرُونَ و چنین نیست که گفته ای ای زراره مرگ، مرگ است و قتل، قتل است و خدای عز و جل فرموده است: إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدًا عَلَيْهِ حَقًّا. گفت: عرض کردم: همانا خدای عز و جل می فرماید: كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ آیا کسی که کشته می شود مرگ را نمی چشد؟ فرمود: کسی که با شمشیر کشته شود، مانند کسی که بر بسترش می میرد نیست، همانا کسی که کشته می شود باید به دنیا برگردد تا مرگ را بچشد.

عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ﷺ يَقُولُ أَيُّمَا مُؤْمِنٍ دَمَعَتْ عَيْنَاهُ لِقَتْلِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ ﷺ دَمْعَةً حَتَّى تَسِيلَ عَلَى خَدِّهِ بَوَّاهُ اللَّهِ بِهَا فِي الْجَنَّةِ غُرَفًا يَسْكُنُهَا أَحْقَابًا. تفسير القمي ۲/ ۲۹۱.

امام زین العابدین علیه السلام می فرمود: هر مؤمنی که برای شهادت امام حسین علیه السلام چشمانش اشکبار و اشک هایش بر گونه اش جاری شود، خداوند او را در بهشت سکونت خواهد داد.

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَحَرَّ الشَّمْسِ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ (۶۱) اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (۶۲) وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ (۶۳) وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (۶۴) فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ (۶۵) لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ (۶۶) أَوْ لَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا مِّنَّا وَيُحْتَفَفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ (۶۷) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ (۶۸) وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ (۶۹)

و اگر از ایشان پرسی چه کسی آسمانها و زمین را آفرید و خورشید و ماه را [چنین] رام کرده است حتما خواهند گفت الله پس چگونه [از حق] باز گردانیدی می شوند (۶۱) خدا بر هر کس از بندگانش که بخواهد روزی را گشاده می گرداند و [یا] بر او تنگی می سازد زیرا خدا به هر چیزی داناست (۶۲) و اگر از آنان پرسی چه کسی از آسمان آبی فرو فرستاده و زمین را پس از مرگش به وسیله آن زنده گردانید است حتما خواهند گفت الله بگو ستایش از آن خداست باین همه بیشترشان نمی اندیشند (۶۳) این زندگی دنیا جز سرگرمی و بازیچه نیست و زندگی حقیقی همانا [در] سرای آخرت است ای کاش می دانستند (۶۴) و هنگامی که بر کشتی سواری شوند خدا را پاکدلانه می خوانند و [لی] چون به سوی خشکی رساند و نجاتشان داد بناگاه شرکی می ورزند (۶۵) بگذار تا به آن چه بدیشان داده ایم انکار آورند و بگذار تا بر خوردار شوند زودا که بدانند (۶۶) آیا ندیدند که ما برای آنان [حریم امن] قرار دادیم و حال آنکه مردم از حوالی آنان ربهوده می شوند آیا به باطل ایمان می آورند و به نعمت خدا کفر می ورزند (۶۷) و کیست ستمکار تر از آن کس که بر خدا دروغ بندد یا چون حق به سوی او آید آن را تکذیب کند آیا جای کفران [در] جهنم نیست (۶۸) و کسانی که در راه ما کوشیدند به یقین راه های خود را بر آنان می نمایم و در حقیقت خدا باینکه و کاران است (۶۹)

علي بن ابراهيم : **وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا** أَيَّ صَبَرُوا وَ جَاهَدُوا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ **لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا** أَيَّ لَنُتَبِّتَنَّهُمْ **وَ إِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ** فِي رِوَايَةِ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ هَذِهِ الْآيَةُ لِأَنَّ مُحَمَّدًا ﷺ وَأَشْيَاءَهُمْ... تفسير القمي ۲/ ۱۵۱.

علی بن ابراهیم: وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا، یعنی صبری کردند و همراه با رسول خدا صلی الله علیه و آله به جهاد پرداختند لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا یعنی قطعاً آنها را استوار می گردانیم وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ به روایت ابو جارود روایت کرده که ابو جعفر باقر علیه السلام فرمود: این آیه برای آل محمد و شیعیان آنهاست.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنِّي مَخْصُوصٌ فِي الْقُرْآنِ بِأَسْمَاءٍ أَحْذَرُوا أَنْ تَغْلِبُوا عَلَيْهَا فَتَضِلُّوا فِي دِينِكُمْ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ أَنَا ذَلِكَ الصَّادِقُ وَ أَنَا الْمُؤَدِّ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَذِّنْ مُؤَدِّنٌ بَيْنَهُمْ أَن لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ أَنَا ذَلِكَ الْمُؤَدِّنُ وَ قَالَ وَ أَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولُهُ فَأَنَا ذَلِكَ الْأَذَانُ وَ أَنَا الْمُحْسِنُ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ..... معاني الأخبار / ۵۹، ضمن حدیث ۹.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: بدانید که مرا اختصاصاً در قرآن نام هایی است، بر حذر باشید از این که شما را از آنها دور نسازند که اگر چنین شود در دینتان گمراه می شوید. خداوند متعال می فرماید: إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّادِقِينَ، آن صادق من هستم. مؤدِّن دنیا و آخرت منم. خدای عز و جل می فرماید: فَأَذِّنْ مُؤَدِّنٌ بَيْنَهُمْ أَن لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ آن مؤدِّن من هستم. و فرمود: وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولُهُ آن اذان از خدا و رسولش صلی الله علیه و آله منم و محسنی آیه خدای عز و جل: إِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ قَالَ نَزَلَتْ فِيْنَا. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۶.

امام باقر عليه السلام در مورد آیه وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ فرمودند: در مورد ما نازل شده.

۳۰.الرّوم

الرّوم ۱۰-۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الم (۱) غُلِبَتِ الرُّومُ (۲) فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ (۳) فِي بَضْعِ سِنِينَ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدِ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ (۴) بَنَصَّرَ اللَّهُ يُنْصِرُ مَنْ يُشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۵) وَعَدَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (۶) يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ (۷) أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ (۸) أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَنَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (۹) ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ أُسَاءُوا وَالشَّوْأَى أَنْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. الف لام میم (۱) رومیان شکست خوردند (۲) در نزدیکی ترین سرزمین وادی [بعد از شکستشان در ظرف چند سالی به زودی پیروز خواهند گردید] (۳) [فرجام] کار در گذشته و آینده از آن خداست و در آن روز است که مؤمنان از یاری خدا شاد می گردند (۴) هر که را بخواهد یاری می کند و اوست شکست ناپذیر مهربان (۵) و عدل خداست خدا وعدش را خلاف نمی کند ولی بیشتر مردم نمی دانند (۶) از زندگی دنیا ظاهری رای شناسند و حال آنکه از آخرت غافلند (۷) آیدر خودشان به تفکر پرداخته اند خداوند آسمانها و زمین و آن چه را که میان آن دو است جزیه حق و تاهنگای معین نیافرید است و با این همه [بسیاری از مردم] لقای پروردگارشان را سخت منکرند (۸) آیدر زمین نگردیدند تا ببینند فرجام کسانی که پیش از آنان بودند چگونه بوده است آنها بس نیرومند تر از ایشان بودند و زمین را زیور و کردند و بیش از آن چه آنها آبادش کردند آن را آباد ساختند و پیامبرانشان دلایل آشکار برایشان آوردند بنابراین خدا بر آن نبود که برایشان ستم کند لیکن خودشان بر خود ستم میکردند (۹) آن گاه فرجام کسانی که بدی کردند [بسی] بدتر بود چرا که آیات خدا را تکذیب کردند و آنها را به ریشخندی گرفتند (۱۰)

عَنْ عَبَّايَةَ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ الْم غُلِبَتِ الرُّومُ هِيَ فِينَا وَفِي بَنِي أُمَيَّةَ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۶.

عبایه، از علی علیه السلام روایت کرده که آن حضرت فرمود: الم غُلِبَتِ الرُّومُ درباره ما و بنی امیه نازل شده است.

عَنْ مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ الْعَسْكَرِيِّ عليه السلام عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدِ فَقَالَ لَهُ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ أَنْ يَأْمُرَ بِهِ وَلَهُ الْأَمْرُ مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْمُرَ بِهِ بِمَا يَشَاءُ تَفْسِيرُ نَوْرِ الْعَقْلَيْنِ ۴/ ۱۷۰، ح ۵۰.

امام عسکری علیه السلام در مورد آیه **لِلّٰهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ** وَمِنْ بَعْدُ فرمودند: برای خداست امر قبل از صدور آن و برای اوست امر بعد از صدور آن چه خواهد.

عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **الْمُغْلِبَتِ الرُّومُ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ** قَالَ فَقَالَ يَا أَبَا عُبَيْدَةَ إِنَّ لِهَذَا تَأْوِيلًا لَا يَعْلَمُهُ إِلَّا اللَّهُ **وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ** مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَمَّا هَاجَرَ إِلَى الْمَدِينَةِ وَأَظْهَرَ الْإِسْلَامَ كَتَبَ إِلَى مَلِكِ الرُّومِ كِتَابًا وَبَعَثَ بِهِ مَعَ رَسُولٍ يَدْعُوهُ إِلَى الْإِسْلَامِ وَكَتَبَ إِلَى مَلِكِ فَارِسَ كِتَابًا يَدْعُوهُ إِلَى الْإِسْلَامِ وَبَعَثَهُ إِلَيْهِ مَعَ رَسُولِهِ فَأَمَّا مَلِكُ الرُّومِ فَعَظَّمَ كِتَابَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَكْرَمَ رَسُولَهُ وَأَمَّا مَلِكُ فَارِسَ فَإِنَّهُ اسْتَحَفَّ بِكِتَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَمَزَقَهُ وَاسْتَحَفَّ بِرَسُولِهِ وَكَانَ مَلِكُ فَارِسَ يَوْمَئِذٍ يُقَاتِلُ مَلِكَ الرُّومِ وَكَانَ الْمُسْلِمُونَ يَهُوُونَ أَنْ يَغْلِبَ مَلِكُ الرُّومِ مَلِكَ فَارِسَ وَكَانُوا لِإِنْحِيَّتِهِ أَرْجَى مِنْهُمْ لِمَلِكِ فَارِسَ فَلَمَّا غَلَبَ مَلِكُ فَارِسَ مَلِكَ الرُّومِ كَرِهَ ذَلِكَ الْمُسْلِمُونَ وَاعْتَمُوا بِهِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِذَلِكَ كِتَابًا قُرْآنًا **الْمُغْلِبَتِ الرُّومُ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ** يَعْنِي غَلَبَتَهَا فَارِسُ **فِي أَدْنَى الْأَرْضِ** وَهِيَ الشَّامَاتُ وَمَا حَوْلَهَا وَهُمْ يَعْنِي وَ فَارِسُ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمُ الرُّومَ سَيُغْلِبُونَ يَعْنِي يَغْلِبُهُمُ الْمُسْلِمُونَ **فِي بَضْعِ سِنِينَ** لِلّٰهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ **بَنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ** عَزَّ وَجَلَّ فَلَمَّا عَزَا الْمُسْلِمُونَ فَارِسَ وَافْتَتَحُوهَا فَرِحَ الْمُسْلِمُونَ بَنَصْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ قُلْتُ أَلَيْسَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ **فِي بَضْعِ سِنِينَ** وَقَدْ مَضَى لِلْمُؤْمِنِينَ سِنُونَ كَثِيرَةٌ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَفِي إِمَارَةِ أَبِي بَكْرٍ وَإِنَّمَا غَلَبَ الْمُؤْمِنُونَ فَارِسَ فِي إِمَارَةِ عُمَرَ فَقَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنَّ لِهَذَا تَأْوِيلًا وَتَفْسِيرًا وَالْقُرْآنُ يَا أَبَا عُبَيْدَةَ نَاسِخٌ وَمَنْسُوخٌ أَمَا تَسْمَعُ لِقَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **لِلّٰهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ** يَعْنِي إِلَيْهِ الْمَشِيئَةُ فِي الْقَوْلِ أَنْ يُؤَخَّرَ مَا قَدَّمَ وَيُقَدَّمَ مَا أَخَّرَ فِي الْقَوْلِ إِلَى يَوْمٍ يَخْتِمُ الْقَضَاءَ بِزُورِ النَّصْرِ فِيهِ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ **وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ بَنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ** أَيَّ يَوْمٍ يَخْتِمُ الْقَضَاءَ بِالنَّصْرِ. **الكافي ۸/ ۲۶۹، ح ۳۹۷**

جمیل بن صالح، از ابو عبیده روایت کرده اند که گفت: از ابو جعفر امام باقر علیه السلام درباره قول خدای عز و جل: **الْمُغْلِبَتِ الرُّومُ** **فِي أَدْنَى الْأَرْضِ** سؤال کردم، فرمود: ای ابو عبیده! این تأویلی دارد که جز خدا و آنان که از آل محمد علیهم السلام در علم استوارند، کسی آن را نمی داند. رسول خدا صلی الله علیه و آله آن گاه که به مدینه مهاجرت فرمود، نامه ای را به وسیله سفیری برای پادشاه روم فرستاد تا وی را به پذیرش اسلام دعوت کند. ایشان نامه ای به پادشاه ایران نوشت و وی را به پذیرش اسلام فراخواند و این نامه را با سفیر خود برایش فرستاد. پادشاه روم به نامه رسول خدا صلی الله علیه و آله احترام گذاشت و سفیر او را تکریم نمود. اما پادشاه ایران به نامه رسول خدا صلی الله علیه و آله توهین نموده و آن را پاره کرد و سفیر او را نیز مورد اهانت قرار داد. ارسال نامه های رسول خدا صلی الله علیه و آله مصادف با جنگ ایران و روم بود و مسلمانان تمایل داشتند که پادشاه روم بر پادشاه ایران غلبه کند و بیشتر طرفدار پادشاه روم بودند تا پادشاه ایران و چون پادشاه ایران، پادشاه روم را شکست داد، مسلمانان را خوش نیامد و از این بابت غمگین شدند. پس خداوند در این مورد آیاتی از قرآن نازل نموده و فرمود: **الْمُغْلِبَتِ الرُّومُ** **فِي أَدْنَى الْأَرْضِ** یعنی ایرانیان، رومیان را در نزدیک ترین نقطه زمین که شامات و اطراف آن است شکست دادند. و **وَهُم** یعنی ایرانیان **مَنْ بَعْدَ غَلَبِهِمْ** پس از غلبه شان بر روم، **سَيُغْلِبُونَ** یعنی توسط مسلمانانی مغلوب خواهند شد **فِي بَضْعِ سِنِينَ** **لِلّٰهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ** **وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ** **بَنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ** و چون مسلمانان ایران را فتح کردند، به این نصرت خدای عز و جل شادمان شدند. عرض کردم: مگر خدای عز و جل نمی فرماید: **فِي بَضْعِ سِنِينَ** و حال آن که مسلمانان سال های

بسیاری را با رسول خدا صلی الله علیه و آله و در حکومت ابو بکر گذراندند و غلبه مؤمنان بر ایران در حکومت عمر اتفاق افتاد؟ امام علیه السلام فرمود: مگر به شما نگفتم که این آیات هم تأویل دارند و هم تفسیر؟! و قرآن ای ابو عبیده- آیات ناسخ و منسوخ دارد. مگر نشنیده ای که خدای عزّ و جلّ می فرماید: **لِلّٰهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ** یعنی این که تحقق قول او بستگی به مشیت وی دارد و هرگونه که بخواهد، مقدّم و مؤخّر می دارد، تا این که روزی پیروزی خویش را نصیب مؤمنان فرماید. و این همان قول خدای عزّ و جلّ است که: **وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ* بَنَصَرَ اللّٰهُ رَوْزِي حَكَمِ خِدا مَبْنِي بِرِ پیروزی تحقّق می یابد.**

عَنْ ابِي بصير، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ تَفْسِيرِ الْمِ غُلِبَتِ الرُّومُ قَالَ هُمْ بَنُو أُمِّيَّةَ وَإِنَّمَا أَنْزَلَهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْمِ غُلِبَتِ الرُّومُ بَنُو أُمِّيَّةَ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَ هُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ فِي بَضْعِ سِنِينَ لِلّٰهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَ مِنْ بَعْدُ وَ يَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ بَنَصَرَ اللّٰهُ عِنْدَ قِيَامِ الْقَائِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ . تأویل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۶.

ابو بصیر، از ابو عبد الله صادق علیه السلام روایت کرده و گفته است: از وی درباره تفسیر المِ غُلِبَتِ الرُّومُ سؤال کردم، فرمود: آنها بنی امیه هستند و خداوند عزّ و جلّ آن آیه را چنین نازل فرموده است: المِ غُلِبَتِ الرُّومُ بَنُو أُمِّيَّةَ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَ هُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ* فِي بَضْعِ سِنِينَ لِلّٰهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَ مِنْ بَعْدُ وَ يَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ بَنَصَرَ اللّٰهُ البته هنگام قیام قائم علیه السلام.

اللّٰهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (۱۱) وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ (۱۲) وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ مِنْ شُرَكَائِهِمْ شُفَعَاءُ وَكَانُوا بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ (۱۳) وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُنْفِرُونَ (۱۴) فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ (۱۵) وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ (۱۶) فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ (۱۷) وَلَهُ الْحُكْمُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَ عَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ (۱۸) يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ (۱۹) وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ (۲۰)

خداست که آفرینش را آغاز و سپس آن را تجدید می کند آنگاه به سوی او باز گردانید می شوید (۱۱) و روزی که قیامت برپا شود مجرمان نومید می گردند (۱۲) و برای آنان از شرّیکان نشان شفاعتی نیست و خود منکر شرّیکان خود می شوند (۱۳) و روزی که رستاخیز برپا گردد آن روز [مردم] پراکنده می شوند (۱۴) اما کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند در گلستانی شادمان می گردند (۱۵) و اما کسانی که کافر شده و آیات ما و دیدار آخرت را به دروغ گرفته اند پس آنان در عذاب حاضر آیند (۱۶) پس خدا را تسبیح گوید آنگاه که به عصر درمی آید و آنگاه که به بامداد درمی شوید (۱۷) و ستایش از آن اوست در آسمانها و زمین و شامگاهان و وقتی که به نیمروز می رسید (۱۸) زندگان از مرده بیرون می آورد و مرده را از زند بیرون می آورد و زمین را بعد از مرگش زند می سازد و بدین گونه از گورها بیرون آورده می شوید (۱۹) و از نشانه های او این است که شما را از خاک آفرید پس بناگاه شما [به صورت] بشری هر سو پراکنده شدید (۲۰)

علي بن إبراهيم : فِي قَوْلِهِ . وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُنْفِرُونَ . قَالَ : إِلَى الْجَنَّةِ وَ النَّارِ . تفسیر القمی ۲/ ۱۵۳.

علی بن ابراهیم در مورد آیه وَ یَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ یَوْمَئِذٍ یَتَفَرَّقُونَ گفته: بسوی بهشت یا جهنم.

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: جَاءَ نَفَرٌ مِنَ الْيَهُودِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَسَأَلَهُ أَعْلَمُهُمْ عَنْ مَسَائِلَ فَكَانَ مِمَّا سَأَلَهُ أَنَّهُ قَالَ أَخْبِرْنِي عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لِأَيِّ شَيْءٍ فَرَضَ هَذِهِ الْخُمْسَ الصَّلَوَاتِ فِي خَمْسِ مَوَاقِيتَ عَلَى أُمَّتِكَ فِي سَاعَاتِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ إِنَّ الشَّمْسَ عِنْدَ الزَّوَالِ لَهَا حَلَقَةٌ تَدْخُلُ فِيهَا فَإِذَا دَخَلَتْ فِيهَا زَالَتْ الشَّمْسُ فَيُسَبِّحُ كُلُّ شَيْءٍ دُونَ الْعَرْشِ بِحَمْدِ رَبِّي جَلَّ جَلَالُهُ وَ هِيَ السَّاعَةُ الَّتِي يُصَلِّيُ عَلَيْهَا رَبِّي جَلَّ جَلَالُهُ فَفَرَضَ اللَّهُ عَلَيَّ وَ عَلَى أُمَّتِي فِيهَا الصَّلَاةَ وَ قَالَ **أَقِمِ الصَّلَاةَ لِلذُّلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَ هِيَ السَّاعَةُ الَّتِي يُؤْتَى فِيهَا بِجَهَنَّمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَا مِنْ مُؤْمِنٍ يُؤَافِقُ تِلْكَ السَّاعَةَ أَنْ يَكُونَ سَاجِدًا أَوْ رَاكِعًا أَوْ قَائِمًا إِلَّا حَرَّمَ اللَّهُ جَسَدَهُ عَلَى النَّارِ وَأَمَّا صَلَاةُ الْعَصْرِ فَهِيَ السَّاعَةُ الَّتِي أَكَلَ آدَمُ فِيهَا مِنَ الشَّجَرَةِ فَأَخْرَجَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنَ الْجَنَّةِ فَأَمَرَ اللَّهُ ذُرِّيَّتَهُ بِهَذِهِ الصَّلَاةِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ اخْتَارَهَا اللَّهُ لِأُمَّتِي فَهِيَ مِنْ أَحَبِّ الصَّلَوَاتِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَأَوْصَانِي أَنْ أَحْفَظَهَا مِنْ بَيْنِ الصَّلَوَاتِ وَأَمَّا صَلَاةُ الْمَغْرِبِ فَهِيَ السَّاعَةُ الَّتِي تَابَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهَا عَلَى آدَمَ عليه السلام وَ كَانَ بَيْنَ مَا أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَ بَيْنَ مَا تَابَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ ثَلَاثُ مِائَةِ سَنَةٍ مِنْ أَيَّامِ الدُّنْيَا وَ فِي أَيَّامِ الْآخِرَةِ يَوْمُ كَأَلْفِ سَنَةٍ مَا بَيْنَ الْعَصْرِ إِلَى الْعِشَاءِ وَ صَلَّى آدَمُ عليه السلام ثَلَاثَ رَكَعَاتٍ رُكْعَةً لِحَاطِيَّتِهِ وَ رُكْعَةً لِحَاطِيَّتِهِ حَوَاءَ وَ رُكْعَةً لِتَوْبَتِهِ فَفَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَذِهِ الثَّلَاثَ رَكَعَاتٍ عَلَى أُمَّتِي وَ هِيَ السَّاعَةُ الَّتِي يُسْتَجَابُ فِيهَا الدُّعَاءُ فَوَعَدَنِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُسْتَجِيبَ لِمَنْ دَعَا فِيهَا وَ هِيَ الصَّلَاةُ الَّتِي أَمَرَنِي رَبِّي بِهَا فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَ حِينَ تُصْبِحُونَ**..... من لا يحضره الفقيه ۱/ ۱۳۷، ح ۱.**

حسن بن علی بن ابی طالب علیهما السلام روایت کرده که آن حضرت فرمود: جمعی از یهودیان نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمدند و داناترین آنها سؤالاتی از پیامبر صلی الله علیه و آله نمود و از جمله سؤالاتی که مطرح کرد این بود که: مرا از علت این که چرا خدای عز و جل این پنج نماز را در پنج وقت از ساعات شب و روز بر امت تو واجب گردانید، با خبر کن. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خورشید به هنگام غروب حلقه ای دارد که در آن وارد می شود و چون وارد آن گشت، خورشید محو می گردد و هر چیزی که مادون عرش باشد، تسبیح گوی پروردگار جل جلاله می شوند و این ساعتی است که پروردگار بر من صلوات می فرستد. از این رو خدای عز و جل بر من و امتم در این وقت نماز را واجب گردانید، و فرمود: **أَقِمِ الصَّلَاةَ لِلذُّلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَ آن ساعتی است که در روز قیامت در این ساعت، جهنم احضار می گردد و هیچ مؤمنی نیست که این ساعت را در حالی دریابد که مشغول سجده، رکوع یا قیام باشد، مگر این که خداوند بدن او را بر آتش حرام گرداند.** و اما نماز عصر، در ساعتی است که حضرت آدم از درخت ممنوعه خورد، از این رو خداوند وی را از بهشت بیرون کرد و ذریه وی را امر فرمود تا روز قیامت در این ساعت نماز بخوانند و آن را برای امت من برگزید و این نماز یکی از محبوب ترین نمازها نزد خداوند عز و جل است و به من سفارش نمود که بیش از دیگر نمازها بر آن تأکید کنم. ما نماز مغرب در ساعتی خوانده می شود که خداوند توبه حضرت آدم علیه السلام را پذیرفت و فاصله اخراج آدم از بهشت تا پذیرفته شدن توبه او سیصد سال به حسب تقویم دنیا فاصله بود. اما روزهای آخرت معادل هزار سال به فاصله نماز عصر و نماز عشاء است. در این وقت حضرت آدم علیه السلام سه رکعت نماز خواند: یکی برای اشتباه خودش، یکی برای اشتباه حوّا و یک رکعت برای توبه خودش. خداوند متعال این سه رکعت را بر امت من واجب گردانید و این نماز در ساعتی که دعا در آن اجابت می گردد خوانده می شود و خداوند متعال به

من وعده فرمود که هر که در این ساعت به درگاهش دعا کند، دعای وی را اجابت نماید. این نماز همان نمازی است که خدای عز و جلّ مرا بدان امر فرموده و گوید: فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ.....

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ: مَنْ قَالَ حِينَ يُمَسِّي ثَلَاثَ مَرَّاتٍ **فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ. وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ** لَمْ يَفُتْهُ خَيْرٌ يَكُونُ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ وَصُرِفَ عَنْهُ جَمِيعُ شَرِّهَا وَمَنْ قَالَ مِثْلَ ذَلِكَ حِينَ يُصْبِحُ لَمْ يَفُتْهُ خَيْرٌ يَكُونُ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ وَصُرِفَ عَنْهُ جَمِيعُ شَرِّهِ. ثواب الأعمال / ۱۹۹، ح ۱.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: هر که شامگاه سه بار گوید فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ هر خیری که در آن شب باشد از دستش نرود و هر شری در آنست از او بگردد و هر که بامداد همان ذکر را گوید از همه خیرات روز بهره برد و از همه شر آن روز محفوظ است.

عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا مَاتَ لَمْ يَكُنْ مَيِّتًا فَإِنَّ الْمَيِّتَ هُوَ الْكَافِرُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ **يُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ يُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ يَعْنِي الْمُؤْمِنَ مِنَ الْكَافِرِ وَ الْكَافِرَ مِنَ الْمُؤْمِنِ**. تفسير القمي ۲ / ۱۵۴.

امام صادق علیه السلام فرمود: وقتی مؤمن می میرد، در حقیقت، نمرده است، بل که مرده واقعی، کافر است. خداوند عز و جل می فرماید: تخرج الحي من الميت وتخرج الميت من الحي یعنی مؤمن را از کافر و کافر را از مؤمن، پدید می آورد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ قَرَأَ **فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ** إِلَى وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ كُتِبَ لَهُ مِنَ الْحَسَنَاتِ بِعَدَدِ كُلِّ وَرَقَةٍ تُلْجُ عَلَى جَبَلٍ سَيَّلَانٍ قِيلَ وَ مَا السَّيْلَانُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ جَبَلٌ بِأَرْمِينَةَ وَ أَذْرَبِيجَانَ عَلَيْهِ عَيْنٌ مِنْ عُيُونِ الْجَنَّةِ وَ فِيهِ قَبْرٌ مِنْ قُبُورِ الْأَنْبِيَاءِ. بحار الأنوار ۵۷/ ۱۲۲

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: هر که آیه فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ تا وَ كَذَلِكَ تُخْرَجُونَ را قرائت کند برای او بعدد ورقه های یخ کوه سیلان حسنه نوشته خواهد شد. گفته شد سیلان چیست فرمود کوهی در ارمنستان و آذربایجان در او چشمه ای از چشمه های بهشت است و قبری از قبور انبیاء.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحُجَّاجِ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا** قَالَ لَيْسَ يُحْيِيهَا بِالْقَطْرِ وَلَكِنْ يَبْعَثُ اللَّهُ رِجَالًا فَيُحْيُونَ الْعَدْلَ فَتُحْيَا الْأَرْضُ لِإِحْيَاءِ الْعَدْلِ وَ لِإِقَامَةِ الْحَدِّ لِلَّهِ أَنْفَعُ فِي الْأَرْضِ مِنَ الْقَطْرِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا. الکافي ۷ / ۱۷۴، ح ۲.

امام موسی بن جعفر علیه السلام در باره این کلام خداوند عز و جلّ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا فرمود: زمین را با باران زنده نمی کند، بل که خداوند عز و جلّ مردمی را می فرستد که عدل را زنده می کنند و زمین با احیاء عدل و با اقامه حد زنده می شود. و این حیات و زنده شدن، سودمندتر از چهل روز باران است.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الطُّهَوِيُّ قَالَ: فَصَدْتُ حَكِيمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ عليه السلام بَعْدَ مُضِيِّ أَبِي مُحَمَّدٍ عليه السلام أَسْأَلُهَا عَنِ الْحُجَّةِ وَ مَا قَدِ اخْتَلَفَ فِيهِ النَّاسُ مِنَ الْحِزَةِ الَّتِي هُمْ فِيهَا فَقَالَتْ لِي اجْلِسْ فَجَلَسْتُ ثُمَّ قَالَتْ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَا يُحْيِي الْأَرْضَ مِنْ حُجَّةٍ نَاطِقَةٍ أَوْ صَامِتَةٍ..... فَقَالَ عليه السلام لَا يَا عَمَّتَا بَيْتِي اللَّيْلَةُ عِنْدَنَا فَإِنَّهُ سَيُولِدُ اللَّيْلَةَ الْمَوْلُودَ الْكَرِيمَ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الَّذِي يُحْيِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ

الأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا فَقُلْتُ مِمَّنْ يَا سَيِّدِي وَلَسْتُ أَرَى بِتَرْجَسٍ شَيْئاً مِنْ أَثَرِ الْحَبْلِ فَقَالَ مِنْ تَرْجَسٍ لَا مِنْ غَيْرِهَا قَالَتْ فَوَيْلٌ لِي إِنْهَا فَقَلْبُهَا ظَهراً لِبَطْنٍ فَلَمْ أَرِ بِهَا أَثَرَ حَبْلِ فَعُدْتُ إِلَيْهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا فَعَلْتُ فَتَبَسَّمَ ثُمَّ قَالَ لِي إِذَا كَانَ وَقْتُ الْفَجْرِ يَظْهَرُ لَكَ بِهَا الْحَبْلُ لِأَنَّ مَثَلَهَا مَثَلُ أُمِّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمْ يَظْهَرْ بِهَا الْحَبْلُ وَلَمْ يَعْلَمْ بِهَا أَحَدٌ إِلَى وَقْتٍ وَلَادَتْهَا لِأَنَّ فِرْعَوْنَ كَانَ يَشْقَى بُطُونَ الْحَبَالِي فِي طَلَبِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهَذَا نَظِيرُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ كمال الدين و تمام النعمة ۴/ ۴۲۷، ح ۴.

محمد بن عبد الله گوید: پس از درگذشت ابو محمد علیه السلام به نزد حکیمه دختر امام جواد علیه السلام رفتم تا در موضوع حجت و اختلاف مردم و حیرت آنها در باره او پرسش کنم. گفت: بنشین، و من نشستم، سپس گفت: ای محمد! خدای تعالی زمین را از حجتی ناطق و یا صامت خالی نمی گذارد ای عمه! خدا به تو جزای خیر دهد و تا هنگام غروب آفتاب نزد امام نشستم و به آن جاریه بانگ می زدم که لباسم را بیاور تا بازگردم! امام می فرمود: خیر، ای عمه جان! امشب را نزد ما باش که امشب آن مولودی که نزد خدای تعالی گرامی است و خداوند به واسطه او زمین را پس از مردنش زنده می کند متولد می شود، گفتم: ای سرورم! از چه کسی متولد می شود و من در نرجس آثار بارداری نمی بینم. فرمود: از همان نرجس نه از دیگری. حکیمه گوید: به نزد او رفتم و پشت و شکم او را واری کردم و آثار بارداری در او ندیدم، به نزد امام برگشتم و کار خود را بدو گزارش کردم، تبسمی فرمود و گفت: در هنگام فجر آثار بارداری برای تو نمودار خواهد گردید، زیرا مثل او مثل مادر موسی علیه السلام است که آثار بارداری در او ظاهر نگردید و کسی تا وقت ولادتش از آن آگاه نشد، زیرا فرعون در جستجوی موسی، شکم زنان باردار را می شکافت و این نیز نظیر موسی علیه السلام است.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (۲۱)
وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالاختلاف السنتيكم وألوانكم إن في ذلك لآياتٍ للعالمين (۲۲) وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُسْمِعُونَ (۲۳) وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُخْرِجُ بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (۲۴) وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ (۲۵) وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَهُ قَانُونٍ (۲۶) وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۲۷) ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَمْلَكَتٍ أَيْمَانُكُمْ مِنْ شُرَكَاءَ فِي مَا رَزَقْتُمْ فَأَنْتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (۲۸) بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَهْوَاءَ هُمْ بَغِيرَ عِلْمٍ فَمَنْ يَهْدِي مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَالَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ (۲۹) فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (۳۰)

وازشانه‌های او اینکه از نوع خودتان همسرانی برای شما آفرید تا بدانها آرام گیرد و میانتان دوستی و رحمت نهاد آری در این نعمت برای مردی که می‌اندیشند قطعاً نشانه‌هایی است (۲۱) و از نشانه‌های قدرت او آفرینش آسمانها و زمین و اختلاف زبانهای شما و رنگهای شماست قطعا در این امر نیز برای دانشوران نشانه‌هایی است (۲۲) و از نشانه‌های حکمت او خواب شما در شب و نیم روز و جستجوی شما روزی خود را از افزون بختی اوست در این معنی نیز برای مردی که می‌شنوند قطعاً نشانه‌هایی است (۲۳) و از نشانه‌های او اینکه برق را برای شما می‌آورد و امیدبخش می‌نماید و از آسمان به تدریج آبی فرو می‌فرستد که به وسیله آن زمین را پس از مرگش زنده می‌گرداند در این امر هم برای مردی که تعقل می‌کند قطعاً نشانه‌هایی است (۲۴) و از نشانه‌های او این است که آسمان و زمین به فرمانش برپایند پس چون شما را بایک بار خواندن فراخوان دبنگاه از گورها خارج می‌شوید (۲۵) و هر که در آسمانها و زمین است از آن اوست همه او را گردن نهاده‌اند (۲۶) و اوست آن کس که آفرینش را آغاز می‌کند و باز آن را تجدید می‌نماید و این کار را او آسانتر است و در آسمانها و زمین نمونه والا ای هر صفت برتر از آن اوست و اوست شکست ناپذیر سنجیده کار (۲۷) خداوند برای شما از خودتان مثلی زده است آیا در آن چه به شمار روزی داده‌ایم شریکی از بردگانتان دارید که در آن مال با هم مساوی باشید و همان طور که شما از یکدیگر می‌دارید از آنها هم داشته باشید این گونه آیات خود را برای مردی که می‌اندیشند به تفصیل بیان می‌کنیم (۲۸) نه این چنین نیست بلکه کسانی که ستم کرده‌اند بدون هیچ گونه دانشی هوسهای خود را پیروی کرده‌اند پس آن کس را که خدا همراه کرده چه کسی هدایت می‌کند و برای آنان یاورانی نخواهد بود (۲۹) پس روی خود را با گرایش تمام به حق به سوی این دین کن با همان سرشتی که خدا مردم را بر آن سرشته است آفرینش خدای تغییر پذیر نیست این است همان دین پایدار ولی بیشتر مردم نمی‌دانند (۳۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ الْإِمَامَ إِذَا أَبْصَرَ إِلَى الرَّجُلِ عَرَفَهُ وَ عَرَفَ لَوْثَهُ وَ إِنَّ سَمِعَ كَلَامَهُ مِنْ خَلْفِ حَائِطٍ عَرَفَهُ وَ عَرَفَ مَا هُوَ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ وَ مِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ اخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَ أَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِلْعَالَمِينَ وَ هُمْ الْعُلَمَاءُ فَلَيْسَ يَسْمَعُ شَيْئًا مِنَ الْأَمْرِ يَنْطِقُ بِهِ إِلَّا عَرَفَهُ نَاجٍ أَوْ هَالِكٌ فَلِذَلِكَ يُجِيبُهُم بِالَّذِي يُجِيبُهُم. الكافي ۱/ ۴۳۸ - ۴۳۹، ضمن حديث ۳.

امام صادق علیه السلام فرمودند:.... اگر نظر امام بر مردی بیفتد، او را می‌شناسد و رنگ او را می‌شناسد؛ و اگر سخن وی را از پشت دیواری بشنود، او را و این که کیست می‌شناسد. خداوند متعال می‌فرماید: وَ مِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ اخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَ أَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِلْعَالَمِينَ و آنها علما هستند، زیرا هیچ سخنی نیست که بشنود، اما آن را نشناسد و نداند که رستگار یا هلاک شونده است؛ از این رو پاسخ آنها را به گونه ای می‌دهد که آنها را مجاب کند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: كَفَى لِأُولِي الْأَلْبَابِ بِخَلْقِ الرَّبِّ الْمُسَخَّرِ وَ مُلْكِ الرَّبِّ الْقَاهِرِ وَ جَلَالِ الرَّبِّ الظَّاهِرِ وَ نُورِ الرَّبِّ الْبَاهِرِ وَ بُرْهَانِ الرَّبِّ الصَّادِقِ وَ مَا أَنْطَقَ بِهِ أَلْسِنَ الْعِبَادِ وَ مَا أُرْسِلَ بِهِ الرِّسَالُ وَ مَا أَنْزَلَ عَلَى الْعِبَادِ دَلِيلًا عَلَى الرَّبِّ.. الكافي ۱/ ۸۱، ح ۶.

امام باقر علیه السلام فرمود: خلقت پروردگار غالب و سلطنت پروردگار زبر دست و شکوه پروردگار ظاهر و نور پروردگار مسلط و دلیل پروردگار صادق و اعترافی که از زبان بندگان گذرد و آنچه پیغمبران آورده‌اند و آنچه بر بندگان نازل شده، کافی است که بر خردمندان راهنمای پروردگار باشد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا مُفَضَّلُ مَا أَنْعَمَ اللَّهُ تَقَدَّسَتْ أَسْمَاؤُهُ بِهِ عَلَى الْإِنْسَانِ مِنْ هَذَا الطُّطْقِ الَّذِي يُعَبِّرُ بِهِ عَمَّا فِي صَمِيرِهِ وَ مَا يَخْطُرُ بِقَلْبِهِ وَ نَتِيجَةِ فِكْرِهِ وَ بِهِ يَفْهَمُ عَنْ غَيْرِهِ مَا فِي نَفْسِهِ وَ لَوْ لَا ذَلِكَ كَانَ بِمَنْزِلَةِ الْبَهَائِمِ الْمُهْمَلَةِ الَّتِي لَا تُخْبِرُ عَنْ نَفْسِهَا بِشَيْءٍ وَ لَا تَفْهَمُ عَنْ مُخْبِرٍ شَيْئًا..... بحار الأنوار ۳/ ۸۱ - ۸۲.

امام صادق عليه السلام فرمودند:... ای مفضل! بنگر که چگونه خداوند- تقدست اسماء- به آدمی نعمت نطق عطا کرد و او می‌تواند با این نیرو آن‌چه را که در نهان و قلب دارد باز گوید و اندیشه‌اش را بیان نماید و از درون مردم آگاه شود؟ اگر این توان نطق در او نبود، هر آینه به يك حيوان چهارپای می‌مانست که نتواند دیگران را از درون و اندیشه‌های خود آگاه سازد و نه از ما في الضمیر دیگران با خبر شود.

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ:..... فَأَخْبَرَنِي عَنْ آدَمَ لَمْ سَمِّيَ آدَمَ قَالَ لِأَنَّهُ خُلِقَ مِنْ طِينِ الْأَرْضِ وَ أَدِيمَهَا قَالَ فَأَدَمُ خُلِقَ مِنْ طِينٍ كَلَّهِ أَوْ طِينٍ وَاحِدٍ قَالَ بَلْ مِنْ الطِّينِ كَلَّهِ وَ لَوْ خُلِقَ مِنْ طِينٍ وَاحِدٍ لَمَا عَرَفَ النَّاسُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا وَ كَانُوا عَلَى صُورَةٍ وَاحِدَةٍ قَالَ فَلَهُمْ فِي الدُّنْيَا مَثَلٌ قَالَ التُّرَابُ فِيهِ أَبْيَضُ وَ فِيهِ أَخْضَرُ وَ فِيهِ أَشْفَرُ وَ فِيهِ أَغْبَرُ وَ فِيهِ أَحْمَرُ وَ فِيهِ أَرْزُقُ وَ فِيهِ عَذْبُ وَ فِيهِ مِلْحُ وَ فِيهِ خَشِنٌ وَ فِيهِ لَيِّنٌ وَ فِيهِ أَصْهَبُ فَلِذَلِكَ صَارَ النَّاسُ فِيهِمْ لَيِّنٌ وَ فِيهِمْ خَشِنٌ وَ فِيهِمْ أَبْيَضُ وَ فِيهِمْ أَصْفَرُ وَ أَحْمَرُ وَ أَصْهَبُ وَ أَسْوَدُ عَلَى أَلْوَانِ التُّرَابِ..... **علل الشرائع/ ۴۷۱، ح ۳۳.**

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند:..... چرا آدم را آدم نامیدند فرمود چون از خاک زمین و اديم آن‌آفریده شده سائل عرض کرد: آیا آدم از تمام و کل گل‌ها آفریده شده یا از یک گل خلق گردیده؟ حضرت فرمودند: از تمام گل‌ها، زیرا اگر از یک گل آفریده شده بود برخی از مردم بعضی دیگر را نمی‌شناختند و از این گذشته باید تمام به یک صورت و یک منظور می‌بودند. سائل عرضه داشت: بنا بر این باید در دنیا مواد و اجسامی بوده که مماثل مردم باشند؟ حضرت فرمودند: خاک از نظر رنگ و طعم و جنس انواع و اقسامی دارد. اما از حیث رنگ: اقسام خاک از جهت رنگ به این شرح است: سفید، سبز، سرخ، و سفید، کدر و خاکی، قرمز، کبود و اما از نظر طعم: برخی از خاک‌ها شیرین و بعضی شور می‌باشند. و اما از جهت جنس: دسته‌ای از خاک‌ها زبر و بخشی از آنها نرم هستند. باری خاکی که از جناب آدم از آن آفریده شده چون این انواع و اقسام در آن می‌باشد لا جرم مردم نیز مثل آن خاک اقسام و انحای دارند فلذا در بین آنها برخی نرم و بعضی خشن، دسته‌ای سفید و گروهی زرد و سرخ و جماعتی سرخ و سفید و پاره‌ای سیاه می‌باشند همان طوری که خاک با این الوان و رنگ‌ها دیده می‌شود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ فِي الرَّدِّ عَلَى الدَّهْرِيَّةِ: وَ الْكَرَى يَقْتَضِي النَّوْمَ الَّذِي فِيهِ رَاحَةُ الْبَدَنِ وَ إِجْمَامُ قُوَاهُ وَ الشَّبَقُ يَقْتَضِي الْجَمَاعَ الَّذِي فِيهِ دَوَامُ النَّسْلِ وَ بَقَاؤُهُ وَ لَوْ كَانَ الْإِنْسَانُ إِنَّمَا يَصِيرُ إِلَى أَكْلِ الطَّعَامِ لِمَعْرِفَتِهِ بِحَاجَةِ بَدَنِهِ إِلَيْهِ وَ لَمْ يَجِدْ مِنْ طَبَاعِهِ شَيْئًا يَضْطَرُّهُ إِلَى ذَلِكَ كَانَ خَلِيقًا أَنْ يَتَوَاتَى عَنْهُ أَحْيَانًا بِالثَّقَلِ وَ الْكَسَلِ حَتَّى يَنْحَلَّ بَدَنُهُ..... **بحار الأنوار ۳/ ۷۹.**

امام صادق عليه السلام در رد دهریون فرمودند:..... خستگی و خواب‌آلودگی مقتضی خفتن است که با آن بدن آسایش پیدا می‌کند و نیروها دوباره جمع می‌شود. افزایش شهوت مقتضی جماع است که دوام و بقای نسل وابسته به آن است. و اگر انسان چنان بود که از راه شناخت نیازمندی بدن به خوراك به خوردن رو می‌کرد، و در طبع وی غریزه‌ای وجود نداشت که او را به این کار ناگزیر کند، احتمال آن بود که از سنگینی و کسالت گاه در این کار چندان سستی کند که تنش تحلیل رود و هلاک شود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ﷺ قَالَ:..... فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ سَلْنِي عَمَّا بَدَا لَكَ فَقَالَ أَخْبَرَنِي:.. فَقَالَ أَخْبَرَنِي عَنِ الرَّجُلِ إِذَا نَامَ أَيْنَ تَذْهَبُ رُوحُهُ وَ عَنِ الرَّجُلِ كَيْفَ يَذْكُرُ وَ يَنْسَى وَ عَنِ الرَّجُلِ كَيْفَ يُشْبِهُ وَلَدُهُ الْأَعْمَامَ وَ الْأَخْوَالَ فَالْتَمَعْتُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ إِلَى أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ ﷺ فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ أَجِبْهُ فَقَالَ أَمَّا مَا سَأَلْتَ عَنْهُ مِنْ أَمْرِ الْإِنْسَانِ إِذَا نَامَ أَيْنَ تَذْهَبُ رُوحُهُ فَإِنَّ

رُوحَهُ مُتَعَلِّقَةً بِالرَّيْحِ وَ الرِّيحُ مُتَعَلِّقَةٌ بِالْهَوَاءِ إِلَى وَقْتٍ مَا يَتَحَرَّكَ صَاحِبُهَا لِيَقْظَةَ فَإِنْ أَذِنَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِرَدِّ تِلْكَ الرُّوحِ إِلَى صَاحِبِهَا جَذَبَتْ تِلْكَ الرُّوحَ الرِّيحَ وَ جَذَبَتْ تِلْكَ الرِّيحُ الْهَوَاءَ فَارْجَعَتْ الرُّوحُ فَأَسْكَنْتْ فِي بَدَنِ صَاحِبِهَا وَ إِنْ لَمْ يَأْذِنِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِرَدِّ تِلْكَ الرُّوحِ إِلَى صَاحِبِهَا جَذَبَ الْهَوَاءُ الرِّيحَ وَ جَذَبَتْ الرِّيحُ الرُّوحَ فَلَمْ تُرَدَّ إِلَى صَاحِبِهَا إِلَى وَقْتٍ مَا يُبْعَثُ. **كمال الدين و تمام النعمة ۱/ ۲۱۳- ۲۱۴، ح ۱.**

امام جواد عليه السلام فرمودند:.....امیرالمومنین به او فرمودند هر چه میخواهی بپرس، او پرسید: وقتی شخصی می خوابد روحش به کجا می رود؟ و چگونه انسان فراموش می کند و به خاطر می آورد؟ و چگونه فرزندان شان شبیه عموها و داییهای خود می شود؟ امیر المؤمنین به جانب امام مجتبی رو کردند و فرمود: ای ابا محمد! پاسخش را بده. امام مجتبی فرمودند: اما سؤال تو که وقتی انسان می خوابد روحش به کجا می رود، بدان که روح انسان متعلق به ریح است و ریح متعلق به هواست تا آنگاه که صاحب آن روح برای بیداری به جنبش در آید، اگر خدای تعالی اجازه فرماید که آن روح به صاحبش برگردد، آن روح ریح را جذب کند و آن ریح هوا را جذب کند و روح بازگشته و در بدن صاحبش جای می گیرد، و اگر خدای تعالی اجازه نفرمود که آن روح به صاحبش برگردد، هوا ریح را جذب کند و ریح روح را جذب کند و تا روز قیامت به صاحبش برنگردد.

حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: كَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالْكُوفَةِ فِي الْجَامِعِ إِذْ قَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي أَسْأَلُكَ عَنْ أَشْيَاءَ فَقَالَ سَلْ.. وَ سَأَلَهُ عَنِ النَّوْمِ عَلَى كَمِّ وَجْهِ هُوَ. فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ النَّوْمُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَصْنَافٍ الْأَنْبِيَاءُ تَنَامُ عَلَى أَقْفِيئِهَا مُسْتَلْقِيَةً وَ أَعْيُنُهَا لَا تَنَامُ مُتَوَقَّعَةً لَوْحِي رَبِّهَا عَزَّ وَ جَلَّ وَ الْمُؤْمِنُ يَنَامُ عَلَى يَمِينِهِ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ وَ الْمَلُوكُ وَ أَوْلَادُهُمْ تَنَامُ عَلَى شِمَالِهَا لِيَسْتَمِرُّوا مَا يَأْكُلُونَ وَ إِبْلِيسُ وَ أَحْوَاثُهُ وَ كُلُّ مَجْنُونٍ وَ دُورِ عَاهَةٍ يَنَامُونَ عَلَى وُجُوهِهِمْ مُنْبَطِحِينَ. **عيون أخبار الرضا- عليه السلام- ۱/ ۱۹۳، ح ۱.**

حسین بن علی علیهما السلام فرمودند: علی علیه السلام در جامع کوفه بود که مردی از اهل شام برخاست و گفت: سؤالاتی دارم، حضرت فرمود بپرس.....نخوه خوابیدن بر چند وجه است؟ حضرت فرمود: چهار نوع، انبیاء طاق باز می خوابند و چشمانشان نمی خوابد و در انتظار وحی پروردگارشان می باشد، مؤمن بر طرف راست رو به قبله می خوابد. پادشاهان و فرزندان شان بسمت چپ می خوابند تا آن چه می خورند بر ایشان گوارا باشد و ابلیس و برادرانش و هر دیوانه و مریضی دمر می خوابند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَتْ أُمُّ سُلَيْمَانَ بِنْتُ دَاوُدَ لِسُلَيْمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا بَنِي إِيَّاكَ وَ كَثْرَةُ النَّوْمِ بِاللَّيْلِ فَإِنَّ كَثْرَةَ النَّوْمِ بِاللَّيْلِ تَدْعُ الرَّجُلَ فَقِيرًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ.. **الحاصل ۱/ ۲۸، ح ۹۹.**

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: مادر سلیمان ابن داود به سلیمان گفت: از خواب بسیار بپرهیز، زیرا خواب بسیار در شب آدمی را در قیامت نیازمند می دارد .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ:..... وَ قَوْمٌ وَصَفُوهُ بِبَيِّدَيْنِ فَقَالُوا **يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ** وَ قَوْمٌ وَصَفُوهُ بِالرَّجُلَيْنِ فَقَالُوا وَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صَخْرَةٍ بَيَّتِ الْمَقْدِسَ فَمِنْهَا ارْتَفَقَى إِلَى السَّمَاءِ وَ وَصَفُوهُ بِالْأَنَامِلِ فَقَالُوا إِنَّ مُحَمَّدًا ﷺ قَالَ إِنِّي وَجَدْتُ بَرْدَ أَنَامِلِهِ عَلَى قَلْبِي فَلِمِثْلِ هَذِهِ الصِّفَاتِ قَالَ **رَبُّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ** يَقُولُ رَبُّ الْمَثَلِ الْأَعْلَى عَمَّا بِهِ مَثَلُوهُ وَ لِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى الَّذِي لَا يُشْبِهُهُ شَيْءٌ وَ لَا يُوصَفُ وَ لَا يُتَوَهَّمُ فَذَلِكَ الْمَثَلُ الْأَعْلَى..... **التوحيد/ ۳۲۳- ۳۲۴، ح ۳۲۴.**

امام صادق عليه السلام فرمودند:..... و گروهی او را به دستها وصف کردند و گفتند که يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ بآن معنی که گذشت و گروهی او را بپایها وصف کردند و گفتند که پای خود را بر روی سنگ بیت المقدس گذاشت و از آن بسوی آسمان بالا رفت و او را بسرهای انگشتان وصف کردند و گفتند که محمد گفته است که من سردی سرهای انگشتانش را بر دل خود یافتم پس بجهت مثل این صفات فرموده که رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ میفرماید که پاک و منزّه است پروردگار مثل اعلی و داستان بلندتر و بالاتر از آن چه آن جناب را بآن تشبیه کردند وَ لِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى یعنی خدا را است داستان برتری که چیزی بآن شباهت ندارد و وصف نمیشود و بخيال در نیاید پس این مثل اعلی است.....

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَا عَلِيُّ أَنْتَ حُجَّةُ اللَّهِ وَأَنْتَ بَابُ اللَّهِ وَأَنْتَ الطَّرِيقُ إِلَى اللَّهِ وَأَنْتَ النَّبَأُ الْعَظِيمُ وَأَنْتَ الصَّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ وَأَنْتَ الْمَثَلُ الْأَعْلَى يَا عَلِيُّ أَنْتَ إِمَامُ الْمُسْلِمِينَ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ خَيْرُ الْوَصِيِّينَ وَ سَيِّدُ الصَّدِّيقِينَ يَا عَلِيُّ أَنْتَ الْفَارُوقُ الْأَعْظَمُ وَأَنْتَ الصَّدِّيقُ الْأَكْبَرُ يَا عَلِيُّ أَنْتَ خَلِيفَتِي عَلَى أُمَّتِي وَأَنْتَ قَاضِي دِينِي وَأَنْتَ مُنْجِرُ عِدَائِي يَا عَلِيُّ أَنْتَ الْمَظْلُومُ بَعْدِي يَا عَلِيُّ أَنْتَ الْمُفَارِقُ بَعْدِي يَا عَلِيُّ أَنْتَ الْمُحْجُورُ بَعْدِي أَشْهَدُ اللَّهَ تَعَالَى وَ مَنْ حَضَرَ مِنْ أُمَّتِي أَنَّ حِزْبَكَ حِزْبِي وَ حِزْبِي حِزْبُ اللَّهِ وَ أَنَّ حِزْبَ أَعْدَائِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ. **عيون أخبار الرضا- عليه السلام- ۶/۲، ح ۱۳.**

حسین بن علی علیهما السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله به علی بن- ابی طالب علیه السلام فرمود: یا علی! تو حجت خدائی و تو باب تقرب به خدائی، و تو راه به سوی خدائی، و توئی نبا عظیم، و توئی صراط مستقیم حق، و توئی مثل اعلای الهی، یا علی! توئی امام مسلمین و امیر مؤمنین، و بهترین وصیین، و اشرف صدیقین، یا علی توئی فاروق اعظم، و توئی صدیق اکبر، یا علی توئی جانشین من بر امتم، و توئی اداکننده دیون من و توئی انجام دهنده وعده های من، یا علی تو هستی که پس از من مظلوم خواهی شد و مورد ستم قرار خواهی گرفت، یا علی توئی که پس از من از تو کناره جویند، یا علی توئی که پس از من محجور و خانه نشین گردی، خدا را گواه میگیرم و هر کس را که حضور دارد از امت من که حزب تو حزب من است و حزب من حزب خداست، و حزب دشمنان تو حزب شیطان است.

عَنْ أَبِي بصيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ **فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا** قَالَ هِيَ الْوَلَايَةُ. **تفسير القمي ۲/ ۱۵۴.**

ابو بصیر، از ابوجعفر امام باقر علیه السلام در این کلام خداوند متعال: **فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا** روایت کرده که آن حضرت فرمود: منظور از دین ولایت است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِهِ **فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا**، قَالَ: يَقِيمُ فِي الصَّلَاةِ وَلَا يَلْتَفِتُ يَمِينًا وَ شِمَالًا. **تفسير القمي ۲/ ۱۵۴-۱۵۵.**

ابو عبد الله صادق علیه السلام در معنی آیه **فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا** فرمود: در نماز برخیز و به چپ و راست رو مگردان.

عَنْ أَبِي بصيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - **فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا** قَالَ أَمْرُهُ أَنْ يُقِيمَ وَجْهَهُ لِلْقِبْلَةِ لَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ مِنْ عِبَادَةِ الْأَوْثَانِ خَالِصًا مُخْلِصًا.. **تهذيب الأحكام ۲/ ۴۲، ح ۱.**

ابو بصیر، از ابو عبد الله صادق عليه السلام روايت کرده و گفته است: از وی درباره کلام خدای عزّ و جلّ فَأَقِمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ پرسیدم، فرمود: به وی امر کرد که رو به قبله ای کند که هیچ نشانی از پرستش بت ها در آن نباشد و خالص و مخلص برای خدا باشد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا قَالَ التَّوْحِيدُ. الكافي ۲/ ۱۲، ح ۱.

ابو عبد الله صادق عليه السلام درباره این کلام خدای عزّ و جلّ: فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا فرمود: همه را بر فطرت توحید آفرید.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا مَا تِلْكَ الْفِطْرَةُ قَالَ هِيَ الْإِسْلَامُ فَطَرَهُمُ اللَّهُ حِينَ أَخَذَ مِيثَاقَهُمْ عَلَى التَّوْحِيدِ قَالَ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ وَفِيهِ الْمُؤْمِنُ وَالْكَافِرُ. الكافي ۲/ ۱۲، ح ۲.

امام صادق عليه السلام درباره این کلام خداوند عزّ و جلّ فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا فرمود: اسلام است؛ خداوند، آن گاه که از آنها بر توحید پیمان گرفت و فرمود: أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ بر فطرت توحید آفرید و مؤمن و کافر را شامل می شود.

عَنْ حُسَيْنِ بْنِ نَعِيمٍ الصَّخَّافِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لِمَ يَكُونُ الرَّجُلُ عِنْدَ اللَّهِ مُؤْمِنًا قَدْ ثَبَتَ لَهُ الْإِيمَانُ عِنْدَهُ ثُمَّ يَنْقُلُهُ اللَّهُ بَعْدَ مِنَ الْإِيمَانِ إِلَى الْكُفْرِ قَالَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ هُوَ الْعَدْلُ إِنَّمَا دَعَا الْعِبَادَ إِلَى الْإِيمَانِ بِهِ لَا إِلَى الْكُفْرِ وَلَا يَدْعُو أَحَدًا إِلَى الْكُفْرِ بِهِ فَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ ثُمَّ ثَبَتَ لَهُ الْإِيمَانُ عِنْدَ اللَّهِ لَمْ يَنْقُلْهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بَعْدَ ذَلِكَ مِنَ الْإِيمَانِ إِلَى الْكُفْرِ قُلْتُ لَهُ فَيَكُونُ الرَّجُلُ كَافِرًا قَدْ ثَبَتَ لَهُ الْكُفْرُ عِنْدَ اللَّهِ ثُمَّ يَنْقُلُهُ بَعْدَ ذَلِكَ مِنَ الْكُفْرِ إِلَى الْإِيمَانِ قَالَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ النَّاسَ كُلَّهُمْ عَلَى الْفِطْرَةِ الَّتِي فَطَرَهُمْ عَلَيْهَا لَا يَعْرِفُونَ إِيْمَانًا بِشَرِيعَةٍ وَلَا كُفْرًا بِمُجْحُودٍ ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ الرَّسُلَ تَدْعُوا الْعِبَادَ إِلَى الْإِيمَانِ بِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ يَهْدِهِ اللَّهُ الكافي ۲/ ۱۶، ح ۱.

حسین بن نعیم صحاف روايت کرده که گفته است: به امام صادق عليه السلام عرض کردم: آیا ممکن است مردی مؤمن باشد و ایمانش نیز ثبت شده باشد و سپس خداوند بعد از ایمان، او را به کفر منتقل کند؟ فرمود: خداوند، عین عدل است و رسول خدا صلی الله علیه و آله را فرستاد تا مردم را به سوی ایمان به خدا دعوت کند و کسی را به کفر دعوت نکند. عرض کردم: آیا ممکن است مردی کافر باشد و کفر او نزد خدا ثبت شده باشد و آن گاه خداوند، او را از کفر به ایمان منتقل کند؟ فرمود: خداوند عزّ و جلّ، مردم را بر فطرتی که آنان را بر آن سرشت، آفرید. آنها ایمان به هیچ شریعتی را نمی شناختند و با کفر ناشی از انکار آشنا نبودند. سپس خداوند پیامبران را نزد ایشان فرستاد تا آنان را به ایمان به خدا دعوت کند و حجتی از جانب خدا بر آنان باشد. عده ای از اینان را خداوند هدایت کرده و عده ای دیگر را هدایت نکرده است.

عَنْ جَدِّهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا قَالَ هُوَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيُّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَلِيُّ اللَّهِ إِلَى هَاهُنَا التَّوْحِيدُ تفسیر القمی ۲/ ۲۵۴ و ۲۵۵.

محمد بن علی عليه السلام روايت شده که آن حضرت در معنی آیه فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا فرمود: لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، محمد رسول الله صلی الله علیه و آله، علیّ امیر المؤمنین ولیّ الله است و توحید تا همین جا است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ **فَطَرَتِ اللَّهُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا** قَالَ فَقَالَ عَلَى التَّوْحِيدِ وَ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ عَلَيَّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام . . بصائر الدرجات/ ۷۸، ح ۷.

امام باقر عليه السلام در معنی سخن خدای عزّ و جلّ: **فَطَرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا** فرمود: توحید، و محمد رسول الله و علی امیر المؤمنین که صلوات خدا بر ایشان و خاندانشان باد.

عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **فَطَرَتِ اللَّهُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا** قَالَ التَّوْحِيدُ.. التوحید/ ۳۲۸، ح ۱.

هشام بن سالم، از امام صادق علیه السلام روایت شده است که: گفتم: منظور از آیه **فَطَرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا** چیست؟ فرمود: توحید.

عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَصْلَحَكَ اللَّهُ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي كِتَابِهِ **فَطَرَتِ اللَّهُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا** قَالَ فَطَرَهُمْ عَلَى التَّوْحِيدِ عِنْدَ الْمِيثَاقِ عَلَى مَعْرِفَتِهِ أَنَّهُ رَبُّهُمْ قُلْتُ وَ خَاطَبُوهُ قَالَ فَطَاطَ رَأْسَهُ ثُمَّ قَالَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَمْ يَعْلَمُوا مَنْ رَبُّهُمْ وَ لَا مَنْ رَزَقُهُمْ.. التوحید/ ۳۳۰، ح ۸.

زراره روایت کرده و گفته است: به ابو جعفر باقر علیه السلام عرض کردم: خداوند امور شما را به صلاح آورد! قول خدای عزّ و جلّ در کتابش که می فرماید: **فَطَرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا** چه مفهومی دارد؟ فرمود: آنان را بر فطرت توحید به هنگام گرفتن میثاق و معرفت این که پروردگارشان اوست، آفرید. عرض کردم: آیا آنها با وی سخن گفتند؟ امام علیه السلام سری تکان داده و فرمود: اگر چنین نبود، نمی دانستند پروردگارشان کیست و چه کسی روزی رسان آنهاست.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: كَانَتْ شَرِيعَةُ نُوحٍ عليه السلام أَنْ يُعْبَدَ اللَّهُ بِالتَّوْحِيدِ وَ الْإِخْلَاصِ وَ خَلْعِ الْأَنْدَادِ وَ هِيَ الْفِطْرَةُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا... .. الکافی ۸/ ۴۸۲، صدر حدیث ۴۴۴.

امام باقر علیه السلام فرمودند: شریعت و دین نوح چنین بود که باید خدا را از سر توحید و اخلاص پرستید و از پرستش ماندها و امثالی که برای او ساخته اند دست شست، و این همان سرشتی است که مردم بر آن سرشته شده اند

عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي زَيْدٍ الْكَرْخِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام كَانَ مَوْلَدُهُ بِكُوْتَى رُبَا وَ كَانَ أَبُوهُ مِنْ أَهْلِهَا وَ كَانَتْ أُمُّ إِبْرَاهِيمَ وَ أُمُّ لُوطٍ سَارَةَ وَ وَرَقَةَ وَ فِي نُسخَةٍ رُقِيَّةٌ أُخْتَيْنِ وَ هُمَا ابْنَتَانِ لِإِلَاحِجٍّ وَ كَانَ الْإِلَاحِجُّ نَبِيًّا مُنْذِرًا وَ لَمْ يَكُنْ رَسُولًا وَ كَانَ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام فِي شَبَابَتِهِ عَلَى الْفِطْرَةِ الَّتِي فَطَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْخَلْقَ عَلَيْهَا حَتَّى هَدَاهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِلَى دِينِهِ وَ اجْتَبَاهُ... .. الکافی ۸/ ۳۷۰، صدر حدیث ۵۶۰.

ابراهیم بن ابو زیاد کرخی می گوید: از امام صادق علیه السلام شنیدم که فرمود: زادگاه ابراهیم در شهر کوئی ربا بوده است، و پدرش از اهالی آن جا بود، و مادرش به نام ساره با مادر لوط به نام ورقه- و در نسخه ای رقیه- دو خواهر بودند، و این هر دو، دختران لاحج بودند. لاحج، پیامبری بود که بیم می داد ولی مقام رسالت نداشت. ابراهیم در جوانی بر فطرت پاک خدایی که خداوند او را به آن سرشت می زیست آفریده بود تا خدای تبارک و تعالی او را به دین خود رهبری کرد و او را برگزید.....

عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **فِطَرَتِ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا** قَالَ فَطَرَهُمْ عَلَى مَعْرِفَةِ أَنَّهُ رَبُّهُمْ وَلَوْ لَا ذَلِكَ لَمْ يَعْلَمُوا إِذَا سَأَلُوا مِنْ رَبِّهِمْ وَلَا مِنْ رَازِقِهِمْ. المحاسن/ ۴۴۱، ح ۲۴۴.

زراره می گوید از امام صادق علیه السلام در مورد آیه **فِطَرَتِ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا** پرسیدم، فرمودند خلق فرمود آنها را بر معرفت اینکه او رب آنهاست، و اگر چنین نبود وقتی از آنها سوال شود رب و رازق آنها کیست نمیدانند.

عَنْ أَبِي بصيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفاً فِطَرَتِ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا** قَالَ هِيَ الْوَلَايَةُ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۶.

ابا بصیر می گوید از امام باقر علیه السلام در مورد آیه **فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفاً فِطَرَتِ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا** پرسیدم، فرمود آن ولایت است.

مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ (۳۱) مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ (۳۲) وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَاهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ (۳۳) لِيُكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ (۳۴) أَمْ أَنْزَلْنَاهُمْ عَلَيْنِمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ (۳۵) وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِنْ تُصِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَهُمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ (۳۶) أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (۳۷) فَآتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ ذَلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۳۸) وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رَبِّائِلٍ يُبْوِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرُبُّوهُ عِنْدَ اللَّهِ وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ (۳۹) اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذَلِكَُمْ مِنْ شَيْءٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ (۴۰)

به سبب توبه برید و از او پروا بدارید و نماز را برپا کنید و از مشرکان مباشید (۳۱) از کسانی که دین خود را قطعه قطعه کردند و فرقه فرقه شدند هر حزبی بدان چه پیش آنهاست دلخوش شدند (۳۲) و چون مردم رازیانی رسد پروردگار خود را در حالی که به درگاه او توبه می کنند می خوانند و آنگاه که از جانب خود رحمتی به آنان چشانید بناگاه دسته ای از ایشان به پروردگارشان شرک می آورند (۳۳) بگذار تا به آن چه بدانها عطا کرده ایم کفران ورزند [بگو] برخوردار شوید و بدان که خواهید دانست (۳۴) یا [مگر] حجتی بر آنان نازل کرده ایم که آن [حجت] درباره آن چه با [خدا] شریک می گردانید اند سخنی می گوید (۳۵) و چون مردم را رحمتی بچشانیم بدان شادی گردند و چون به [سزای] آن چه دستاورد گذشته آنان است صدمه ای به ایشان برسد بناگاه نومیدی شوند (۳۶) آیا ندانسته اند که [این] خداست که روزی را برای هر کس که بخواهد فراخ یا تنگ می گرداند قطعاً در این [امر] برای مردی که ایمان می آورد عبرت هست (۳۷) پس حق خویشاوند و تنگ دست و در راه ماندن را بدین [اتفاق] برای کسانی که خواهان خشنودی خداوند بهتر است و اینان همان رستگارانند (۳۸) و آن چه [به قصد] ربای دهید تا در اموال مردم سود و افزایش بردارند نزد خدا فزونی نمی گیرد و [آنان چه از زکات در حالی که خشنودی خدا را خواستارید دادید پس آنان همان فزونی یافتگانند] و مضاعف می شود [۳۹] خدا همان کسی است که شمارا

آفرید سپس به شماروزی بخشید آنگاه شمارای میراند و پس از آن زندی گرداند آیدر میان شریکان شما کسی هست که کاری از این [قبیل] کند منزّه است او برتر است از آن چه [باوی] شریک می گردانند (۴۰)

عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **حُفَّاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ** قَالَ الْحَنِيفِيَّةُ مِنَ الْفِطْرَةِ الَّتِي فَطَرَ اللَّهُ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ قَالَ فَطَرَهُمْ عَلَى الْمَعْرِفَةِ بِهِ قَالَ زُرَّارَةُ وَسَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى** الْآيَةُ قَالَ أَخْرَجَ مِنْ ظَهْرِ آدَمَ ذُرِّيَّتَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَخَرَجُوا كَالَّذَرِّ فَعَرَفَهُمْ وَأَرَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ وَلَوْ لَا ذَلِكَ لَمْ يَعْرِفْ أَحَدٌ رَبَّهُ وَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ كُلُّ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ عَلَى الْفِطْرَةِ يَعْنِي الْمَعْرِفَةَ بِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَالِقُهُ كَذَلِكَ قَوْلُهُ **وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ**.. الكافي ۱۲/ ۱۳- ۱۴، ح ۴.

زراره گوید: از امام باقر علیه السلام این قول خدای عزوجل را پرسیدم : **حُفَّاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ** فرمود: فطرت حنیفیه است که خدا مردم را التّاس عَلَیْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ فرمود: خدا مردم را بر معرفت خود آفریده. زرارہ گوید و نیز از آن حضرت این قول خدای عزوجل را پرسیدم : **وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى** فرمود: از پشت آدم نژادش را تا روز قیامت در آورد، و مانند مورچگان خارج شدند، سپس خود را بآنها معرفی کرد و وانمود، و اگر چنین نمیکرد، هیچکس پروردگارش را نمیشناخت ، و فرمود رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرماید: هر نوزادی بر همین فطرت متولد میشود، یعنی خدای عزوجل را خالق خود می داند، هم چنین است قول خدای تعالی **وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ**

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ قَاتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَاطِمَةَ عليها السلام وَأَعْطَاهَا فَدَكَ وَ الْقِصَّةُ مَشْهُورَةٌ بَيْنَ النَّاسِ. تأویل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۶.

ابو سعید خدری روایت کرده است که گفت: چون آیه قَاتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ نازل شد، رسول خدا صلی الله علیه و آله فاطمه سلام الله علیها را احضار نمود و فدک را به وی عطا فرمود. این داستان مشهور است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: الرَّبَّاءُ رِبَاءَانِ رَبًّا يُؤْكَلُ وَ رَبًّا لَا يُؤْكَلُ فَأَمَّا الَّذِي يُؤْكَلُ فَهَدْيَيْتُكَ إِلَى الرَّجُلِ تَطْلُبُ مِنْهُ الثَّوَابَ أَفْضَلَ مِنْهَا فَذَلِكَ الرَّبَّاءُ الَّذِي يُؤْكَلُ وَ هُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ **وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رَبًّا لَيَرْبُوَا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوَا عِنْدَ اللَّهِ** وَأَمَّا الَّذِي لَا يُؤْكَلُ فَهُوَ الرَّبَّاءُ الَّذِي نَهَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ وَأَوْعَدَ عَلَيْهِ النَّارَ.. الكافي ۱۴۵/ ۵- ۱۴۶، ح ۶.

امام صادق علیه السلام فرمود: ربا، دو گونه است: ربایی که خورده می شود و ربایی که خورده نمی شود. اما ربایی که خورده می شود، هدیه ای است که به مردی به قصد پاداشی برتر از آن می دهی. این ربایی بود که می توان آن را خورد و مصداق سخن خدای عزّ و جلّ است که می فرماید: **وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رَبًّا لَيَرْبُوَا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوَا عِنْدَ اللَّهِ** و اما ربایی که خوردنی نیست ربایی است که خدای عزّ و جلّ آن را نهی فرموده و مجازات آن را آتش قرار داده است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رَبًّا لَيَرْبُوَا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوَا عِنْدَ اللَّهِ** قَالَ هُوَ هَدْيَيْتُكَ إِلَى الرَّجُلِ تَطْلُبُ مِنْهُ الثَّوَابَ أَفْضَلَ مِنْهَا فَذَلِكَ رَبًّا يُؤْكَلُ.. تهذيب الأحكام ۱۵۰/ ۷، ح ۶۷.

ابو عبد الله صادق عليه السلام در معنای آیه وَمَا آتَيْتُمْ مِّن رَّبًّا لَّا يَرْبُو فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُو عِنْدَ اللَّهِ فرمود: هدیه ای است که به قصد پاداشی برتر از آن به کسی می دهی؛ این ربا خوردنی است.

خطبه للزهراء عليها السلام فَقَرَضَ اللَّهُ الْإِيمَانَ تَطْهِيراً مِنَ الشَّرْكِ وَالصَّلَاةَ تَنْزِيهاً عَنِ الْكِبَرِ وَالزَّكَاةَ زِيَادَةً فِي الرِّزْقِ من لا يحضره

الفقيه ۳/ ۳۷۲

حضرت فاطمه عليها السلام: خدا ایمان را برای پاک شدن از شرک، و نماز را برای پاکیزه شدن شما از خودپسندی، و زکات را برای زیادی روزی واجب کرد.

قال رسول الله ﷺ: الْحَرِيصُ مُحْرَمٌ وَهُوَ مَعَ حِرْمَانِهِ مَذْمُومٌ فِي أَيِّ شَيْءٍ كَانَ وَكَيْفَ لَا يَكُونُ مُحْرَمًا وَقَدْ فَرَّ مِنْ وَثَاقِ اللَّهِ تَعَالَى عَزَّ وَجَلَّ وَخَالَفَ قَوْلَ اللَّهِ تَعَالَى الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمَيِّتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ. مصباح الشريعة و مفتاح الحقيقة / ۱۸۷.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: انسان حریص، محروم است و افزون بر آن مذموم درگاه حق است. و چگونه محروم نباشد و حال آن که از اعتماد به خدای تعالی گریخته است و بر خلاف فرمایش خداوند رفته است که فرمود: الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمَيِّتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ.

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (۴۱) قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ (۴۲) فَاقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَیِّمِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يُصَدِّعُونَ (۴۳) مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلَا نَفْسَهُ يَمْحَدُونَ (۴۴) لِيُخْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ (۴۵) وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ يُرْسِلَ الرِّيحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيُذِيقَكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَلِتَجْرِيَ الْفُلُكُ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلِعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (۴۶) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءُواهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَانْتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرُمُوا وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ (۴۷) اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيُبْسِطُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسْفًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ (۴۸) وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ يُنْزَلَ عَلَيْهِمْ مِنْ قَبْلِهِ لُمْلِسِينَ (۴۹) فَانْظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ لَحَيِّ الْمَوْتِي وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۵۰)

به سبب آن چه دستهای مردم فراهم آورده فساد در خشکی و دریا نمودار شده است تا [سزای] بعضی از آن چه را که کرده اند به آنان بچشاند باشد که بازگردند (۴۱) بگو در زمین بگردید و بنگرید فرجام کسانی که پیشتر بوده [و] بیشترشان مشرک بودند چگونه بوده است (۴۲) پس به سوی این دین پایدار روی بیاور پیش از آنکه روزی از جانب خدا فرارسد که برگشت ناپذیر باشد و در آن روز [مردم] دسته دسته می شوند (۴۳) هر که کفر ورزد کفرش به زیان اوست و کسانی که کار شایسته کنند [فرجام نیک را] به سود خودشان آماده می کنند (۴۴) تا [خدا] کسانی را که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند به فضل خویش پاداش دهد که او کافران را دوست نمی دارد (۴۵) و از نشانه های او این است که بادهای بشارت آور را می فرستد تا بمشئی از رحمتش را به شما بچشاند و تا کشتی به فرمانش روان گردد و تا از فضل او [روزی] بجوید و امید که

سپاسگزاری كنید (۴۶) و در حقیقت پیش از تو فرستادگانی به سوی قومشان گسیل داشتیم پس دلایل آشكار برایشان آوردند و از کسانی كه مرتكب جرم شدند انتقام گرفتیم و یاری كردن مؤمنان بر ما فرض است (۴۷) خدا همان کسی است كه بادها را می فرستد و ابری بری انگیزد و آن را در آسمان هرگونه بخواهد می گستراند و انبوهش می گرداند پس می بینی باران از لابلای آن بیرون می آید و چون آن را به هر كس از بندگانش كه بخواهد رسانید بناگاه آنان شادمانی می كنند (۴۸) و قطعایش از آنكه بر ایشان فرو ریزد [آری] پیش از آن سخت نومید بودند (۴۹) پس به آثار رحمت خدا بنگر كه چگونه زمین را پس از مرگش زنده می گرداند در حقیقت هم اوست كه قطعا زنده كننده مردگان است و اوست كه بر هر چیزی تواناست (۵۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ** قَالَ ذَلِكَ وَاللَّهِ حِينَ قَالَتِ الْأَنْصَارُ مِتْنَا أَمِيرٌ وَمِنْكُمْ أَمِيرٌ. الكافي ۸/ ۵۸، ح ۱۹.

ابو جعفر باقر عليه السلام در مفهوم این كلام خدای عز و جل: **ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ** می فرماید: به خدا سوگند! این متعلق به زمانی است كه انصار گفتند: امیری از ما و امیری از شما باشد.

عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ الشَّامِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: **قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ**.. فَقَالَ عَنِّي بِذَلِكَ أَيْ انظُرُوا فِي الْقُرْآنِ فَاعْلَمُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَا أَخْبَرَكُمْ عَنْهُ. الكافي ۸/ ۲۴۹، ضمن حدیث ۳۴۹

ابو ربیع شامی می گوید: از حضرت صادق علیه السلام در باره این فرموده پروردگار: **قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ** ... پرسش كردم و حضرت علیه السلام فرمود: مقصود این است كه به قرآن بنگرید و سرانجام کسانی را كه پیش از شما بودند و نیز گزارشی را كه از وضع ایشان به شما داده است.

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْمَدَائِنِ عَلَّمُوا أَنَّهُمْ يَكْفُرُونَ (۵۱) فَإِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْوَيْلَ وَلَا تَسْمَعُ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ (۵۲) وَمَا أَنْتَ بِهَادٍ الْعُمِّيَّ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنْ تُسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ (۵۳) اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ (۵۴) وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ كَذَلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ (۵۵) وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلَكُمْ كُنُتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (۵۶) فَيَوْمَئِذٍ لَا يُنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ (۵۷) وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَئِنْ جِئْتُمْ بِآيَةٍ يُقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ (۵۸) كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ (۵۹) فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفُّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ (۶۰)

و اگر بادی [آفت زار] بفرستیم و کشت خود را [زرد شد] ببینند قطعاً پس از آن کفران می کنند (۵۱) و در حقیقت تو مردگان را شنوایی گردانی و این دعوت را به کران آنگاه كه به ادبار پشت می گردانند نمی توانی بشنوائی (۵۲) و تو كوران را از گمراهی شان به راه نمی آوری و تو تنها کسانی را شنوائی كه به آیات ما ایمان می آورند و خود

تسلیمند (۵۳) خداست آن کس که شمار ابتدائاتوان آفرید آنگاه پس از ناتوانی قوت بخشید سپس بعد از قوت ناتوانی و پیری داد هر چه بخواهد می آفریند و هموست دانای توانا (۵۴) و روزی که رستاخیز برپا شود مجرمان سوگند یاد می کنند که جز ساعتی [بیش] درنگ نکرده اند [در دنیا هم] این گونه به دروغ کشانید می شدند (۵۵) و [ولی] کسانی که دانش و ایمان یافته اند می گویند قطعاً شما [به موجب آن چه] در کتاب خدا [است] تا روز رستاخیز مانند اید و این روز رستاخیز است ولی شما خودتان نمی دانستید (۵۶) و در چنین روزی [دیگر] پوزش آنان که ستم کرده اند سود نمی بخشد و بازگشت به سوی حق از آنان خواسته نمی شود (۵۷) و به راستی در این قرآن برای مردم از هر گونه مثلی آوردیم و چون برای ایشان آیه ای بیاوری آنان که کفر و رزیدند حتماً خواهند گفت شما جز بر باطل نیستید (۵۸) این گونه خدا بر دلای کسانی که نمی دانند مهر می نهد (۵۹) پس صبر کن که وعده خدا حق است و زنهار تا کسانی که یقین ندارند تو را به سبک سری و اندازند (۶۰)

عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: كُنَّا فِي أَيَّامِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ بِمَرْوَ فَاجْتَمَعْنَا فِي مَسْجِدِ جَامِعِهَا فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ فِي بَدْءِ مَقْدِمَتَا فَإِذَا رَأَى النَّاسُ أَمْرَ الْإِمَامَةِ وَ ذَكَرُوا كَثْرَةَ اخْتِلَافِ النَّاسِ فِيهَا فَدَخَلْتُ عَلَى سَيِّدِي وَمَوْلَائِي الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَعْلَمْتُهُ مَا خَاصَ النَّاسُ فِيهِ فَتَبَسَّمَ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ يَا عَبْدَ الْعَزِيزِ جَهْلُ الْقَوْمِ وَ خُدْعُوا عَنْ أَذْيَانِهِمْ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمْ يَقْبُضْ نَبِيَّهُ ﷺ حَتَّى أَكْمَلَ لَهُ الدِّينَ وَ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ فِيهِ تَفْصِيلُ كُلِّ شَيْءٍ بَيْنَ فِيهِ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ وَ الْخُدُودِ وَ الْأَحْكَامِ وَ جَمِيعُ مَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ كَمَلًا فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ مَا قَرَرْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ وَ أَنْزَلَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ وَ هِيَ آخِرُ عُمْرِهِ ﷺ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا وَ أَمْرُ الْإِمَامَةِ مِنْ تَمَامِ الدِّينِ وَ لَمْ يَمُضْ ﷺ حَتَّى بَيَّنَّ لِأُمَّتِهِ مَعَالِمَ دِينِهِمْ وَ أَوْضَحَ لَهُمْ سَبِيلَهُمْ وَ تَرَكَهُمْ عَلَى قَصْدِ الْحَقِّ وَ أَقَامَ لَهُمْ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلِمًا وَ إِمَامًا وَ مَا تَرَكَ شَيْئًا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ الْأُمَّةُ إِلَّا بَيَّنَّهُ فَمَنْ رَعَمَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ يُكْمِلْ دِينَهُ فَقَدْ رَدَّ كِتَابَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَنْ رَدَّ كِتَابَ اللَّهِ تَعَالَى فَهُوَ كَافِرٌ هَلْ يَعْرِفُونَ قَدْرَ الْإِمَامَةِ وَ مَحَلَّهَا مِنَ الْأُمَّةِ فَيَجُوزُ فِيهَا اخْتِيَارُهُمْ إِنَّ الْإِمَامَةَ أَجَلٌ قَدْرًا وَ أَعْظَمُ شَأْنًا وَ أَعْلَى مَكَانًا وَ أَمْنَعُ جَانِبًا وَ أَبْعَدُ غَوْرًا مِنْ أَنْ يَبْلُغَهَا النَّاسُ بِعُقُولِهِمْ أَوْ يَنَالُوهَا بِأَرَائِهِمْ أَوْ يَقِيمُوا إِمَامًا بِاخْتِيَارِهِمْ إِنَّ الْإِمَامَةَ خَصَّ اللَّهُ بِهَا إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَعْدَ الثُّبُوتِ وَ الْحُلَّةِ مَرْتَبَةً ثَالِثَةً وَ فَضِيلَةً شَرَفَهُ بِهَا وَ أَشَادَ بِهَا ذِكْرَهُ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَقَالَ الْخَلِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ سُرُورًا بِهَا وَ مِنْ دُرِّيَّتِي قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ فَأَبْطَلْتَ هَذِهِ الْآيَةَ إِمَامَةً كُلِّ ظَالِمٍ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ صَارَتْ فِي الصَّفْوَةِ ثُمَّ أَكْرَمَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِأَنْ جَعَلَهَا دُرِّيَّتَهُ أَهْلَ الصَّفْوَةِ وَ الطَّهَارَةِ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ نَافِلَةً وَ كُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ وَ جَعَلْنَاهُمْ أَيْمَةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَ أَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فَعَلِ الْخَيْرَاتِ وَ إِقَامِ الصَّلَاةَ وَ آتِئَةَ الزَّكَاةَ وَ كَانُوا لَنَا عَابِدِينَ فَلَمْ يَزَلْ فِي دُرِّيَّتِهِ يَرِثُهَا بَعْضٌ عَنْ بَعْضٍ قَرْنًا فَقَرْنًا حَتَّى وَرِثَهَا النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَ هَذَا النَّبِيُّ وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ اللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ فَكَانَتْ لَهُ خَاصَّةٌ فَقَلَّدَهَا ﷺ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى رَسْمِ مَا فَرَضَهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَصَارَتْ فِي دُرِّيَّتِهِ الْأَصْفِيَاءُ الَّذِينَ آتَاهُمُ اللَّهُ الْعِلْمَ وَ الْإِيمَانَ بِقَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَ الْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ فَهِيَ فِي وَلَدِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ خَاصَّةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِذْ لَا نَبِيَّ بَعْدَ مُحَمَّدٍ ﷺ

..... عيون أخبار الرضا - عليه السلام - ١/ ١٧١ - ١٧٢، ح ١.

عبد العزيز بن مسلم گوید: در زمان علی بن موسی الرضا علیهما السلام در مرو بودیم، از آغاز ورود - روز جمعه - در مسجد جامع آن شهر گرد آمده بودیم و مردم در باره امامت و اختلافات زیاد مردم در آن مورد، بحث و گفتگو می کردند، من نزد آقا و سرورم حضرت رضا - علیه السلام - رفتم و گفتگوهای مردم را به عرض ایشان رساندم، حضرت تبسمی کرده فرمودند: ای عبد العزيز! مردم اطلاعی ندارند، از دین خود به نیرنگ گمراه شده اند، خداوند تبارک و تعالی پیامبر خود را قبض روح نکرد مگر بعد

از اینکه دین را برای او کامل گردانید و قرآن را که بیان همه چیز در آن است، بر او نازل فرمود، حلال و حرام، حدود و احکام و جمیع نیازمندی‌ها را به طور تمام و کمال در آن بیان فرمود و گفت: مَا قَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ و در حجة الوداع که در آخر عمر حضرت رسول صلی الله علیه و آله واقع شد این آیه را نازل فرمود: الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا و مسأله امامت، تمام کننده و کامل کننده دین است، و حضرت رسول صلی الله علیه و آله قبل از وفات خود، دین را برای مردم توضیح داده، تبیین فرمود، و راه آن را برای آنان آشکار کرد، آنان را در مسیر حق قرار داد و علی علیه السلام را بعنوان امام و راهنما برایشان تعیین فرمود، و تمام آنچه را که مردم به آن نیازمندند، بیان فرمود، هر کس گمان کند خداوند دین خود را کامل نکرده، در حقیقت کتاب خدا را رد کرده است، و هر کس کتاب خدا را رد کند کافر است، آیا مردم به قدر و ارزش امامت و موقعیت آن در بین امت آگاهند تا انتخابات آنان در آن مورد قابل قبول باشد؟! امامت، جلیل القدرتر، عظیم الشأن تر، والا تر، منیع تر و عمیق تر از آن است که مردم با عقول خود آن را درک کنند، یا با آراء و عقائد خویش آن را بفهمند یا بتوانند با انتخاب خود امامی برگزینند، امامت چیزی است که خداوند بعد از نبوت و خلقت در مقام سوم، ابراهیم خلیل علیه السلام را بدان اختصاص داده به آن فضیلت مشرف فرمود، و نام او را بلند آوازه کرد، خداوند می فرماید: إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا و ابراهیم علیه السلام از خوشحالی گفت: وَمِنْ ذُرِّيَّتِي خداوند فرمود: لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ و این آیه امامت هر ظالمی را تا روز قیامت ابطال می کند. و بدین ترتیب امامت در خواص و پاکان قرار گرفت. سپس خداوند با قرار دادن امامت در خواص و پاکان از نسل او، وی را گرامی داشت و فرمود: وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ وَجَعَلْنَاهُمْ أئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ و امامت به همین ترتیب در نسل او باقی بود و یکی بعد از دیگری نسل به نسل آن را به ارث می بردند تا اینکه پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وارث آن گردید. خداوند می فرماید: إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ و این امامت خاص حضرت رسول صلی الله علیه و آله بود که به امر خدا- به همان گونه که خداوند واجب فرموده بود بعهده علی علیه السلام قرار داد و سپس در آن دسته از نسل حضرت علی علیه السلام که برگزیده بودند، و خداوند علم و ایمان به ایشان داده، قرار گرفت. خداوند می فرماید: وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِئْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَذَا يَوْمُ الْبَعْثِ پس این امامت در اولاد علی علیه السلام تا روز قیامت خواهد بود، زیرا پیامبری بعد از محمد صلی الله علیه و آله نخواهد آمد.

علي بن ابراهيم قال: كَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يُصَلِّي وَابْنُ الْكَوَّاءِ خَلْفَهُ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقْرَأُ، فَقَالَ ابْنُ الْكَوَّاءِ وَلَقَدْ أُوجِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ فَسَكَتَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَتَّى سَكَتَ ابْنُ الْكَوَّاءِ ثُمَّ عَادَ فِي قِرَاءَتِهِ حَتَّى فَعَلَ ابْنُ الْكَوَّاءِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَلَمَّا كَانَ فِي الثَّالِثَةِ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَاصِرٌ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفُّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ. تفسير القمي ٢/ ١٦٠.

علی بن ابراهیم: ...علی علیه السلام در نماز صبح بود و ابن کواء که پشت سر آن حضرت بود آیه وَلَقَدْ أُوجِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ را خواند. امام علی علیه السلام به احترام قرآن سکوت فرمود تا این که آن مرد از خواندن آیه فارغ شد. اما ابن کواء مجدداً شروع به خواندن آیه نمود و علی علیه السلام دوباره ساکت شد و بار دیگر ابن

کواء خواند و علی علیه السلام سکوت فرمود و سپس این آیه را تلاوت فرمود: فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفُّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ.

أَنَّ زَيْدَ بْنَ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَخَلَ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَمَعَهُ كُتُبٌ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ يَدْعُونَهُ فِيهَا إِلَى أَنْفُسِهِمْ وَ يُخْبِرُونَهُ بِاجْتِمَاعِهِمْ وَ يَأْمُرُونَهُ بِالْخُرُوجِ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ هَذِهِ الْكُتُبُ ابْتِدَاءٌ مِنْهُمْ أَوْ جَوَابٌ مَا كُتِبَتْ بِهِ إِلَيْهِمْ وَ دَعَوْتُهُمْ إِلَيْهِ فَقَالَ بَلْ ابْتِدَاءٌ مِنَ الْقَوْمِ لِمَعْرِفَتِهِمْ بِحَقِّنَا وَ بَقَرَابَتِنَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ لِمَا يَجِدُونَ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ وَجُوبِ مَوَدَّتِنَا وَ فَرَضِ طَاعَتِنَا وَ لِمَا نَحْنُ فِيهِ مِنَ الصِّيقِ وَ الصَّنِكِ وَ الْبَلَاءِ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ الطَّاعَةَ مَفْرُوضَةٌ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ سُنَّةٌ أَمْضَاهَا فِي الْأَوَّلِينَ وَ كَذَلِكَ يُجْرِيهَا فِي الْآخِرِينَ وَ الطَّاعَةُ لِوَاحِدٍ مِنَّا وَ الْمَوَدَّةُ لِلْجَمِيعِ وَ أَمْرُ اللَّهِ يَجْرِي لِأَوْلِيَائِهِ بِحُكْمِ مَوْصُولٍ وَ قَضَاءِ مَفْصُولٍ وَ حَتْمِ مَفْضِيٍّ وَ قَدَرِ مَقْدُورٍ وَ أَجَلٍ مُسَمًّى لَوْفَتْ مَعْلُومٌ فَ لَا يَسْتَخِفُّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ إِنَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً فَلَا تَعْجَلْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَعْجَلُ لِعَجَلَةِ الْعِبَادِ وَ لَا تَسِيقَنَّ اللَّهَ فَتُعْجِزَكَ الْبَلِيَّةُ فَتَضْرَعَكَ الكافي ۱/ ۳۵۶-۳۵۷، صدر حديث ۱۶.

زيد بن علی بن الحسین ، خدمت امام باقر علیه السلام رسید و نامه هائی از اهل کوفه همراه داشت که او را بطرف خود خوانده و از اجتماع خود آگاهش نموده و دستور نهضت داده بودند، امام باقر علیه السلام باو فرمود: این نامه ها از خود آنها شروع شده یا جواب نامه ایستکه بآنها نوشته ئی و ایشانرا دعوت کرده ئی ؟ گفت : ایشان شروع کرده اند، زیرا حق ما را میشناسند و قرابت ما را با رسول خدا صلی الله علیه و آله میدانند و در کتاب خدای عزوجل وجوب دوستی و اطاعت ما را می بینند و فشار و گرفتاری و بلا کشیدن ما را مشاهده می کنند . امام باقر علیه السلام فرمود: اطاعت از طرف خدای عزوجل واجب گشته و روشی است که خدا آنها در پیشینیان امضاء کرده و در آخرین هم چنان اجرا می کنند ، و اطاعت نسبت بیک نفر از ماست و دوستی نسبت بهمه ما و امر خدا نسبت باولیائش جاری میشود طبق حکمی و فرمانی قطعی و آشکار و حتمی بودنی انجام شدنی و اندازه ئی بی کم و زیاد و موعدی معین در وقتی معلوم لَا يَسْتَخِفُّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ إِنَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً ، شتاب ممکن که خدا بواسطه شتاب بندگانشتاب نمیکند تو بر خدا سبقت مگیر که گرفتاری ناتوانت کند و بجاکت اندازد.

۳۱. لقمان

لقمان ۱-۱۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الم (۱) تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ (۲) هُدًى وَرَحْمَةً لِلْحَسَنِينَ (۳) الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ (۴) أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۵) وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ (۶) وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّى مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَن فِي أُذُنِهِ وَقْرًا فَبَسَّرَهُ بَعْدَ آيَاتِنَا

(۷) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ (۸) خَالِدِينَ فِيهَا وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۹) خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَأَلْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. الف لام میم (۱) این است آیات کتاب حکمت آموز (۲) [که] برای نیکوکاران رهنمود و رحمتی است (۳) [همان] کسانی که نماز برپای دارند و زکات می دهند و [هم] ایشانند که به آخرت یقین دارند (۴) آنانند که از جانب پروردگارشان از هدایت برخوردارند و ایشانند که رستگارانند (۵) و برخی از مردم کسانی اند که سخن بیهوده را خریدارند تا [مردم را] بی [هیچ] دانشی از راه خدا گمراه کنند و [راه خدا] را به ریشخند گیرند برای آنان عذابی خوارکننده خواهد بود (۶) و چون آیات ما بر او خوانده شود با نخوت روی برمی گرداند چنانکه گویی آن را شنیدی [یا گویی در گوشهایش سنگینی است پس او را از عذابی پردرد خبر ده (۷) در حقیقت کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند باغهای پر نعمت خواهند داشت (۸) که در آن جاودان می مانند و وعده خداست که حق است و هموست شکست ناپذیر سنجید کار (۹) آسمانها را بی هیچ ستونی که آن را ببیند خلق کرد و در زمین کوههای استوار میفکند تا [مبادا زمین] شمارا بجنباند و در آن از هرگونه جنبند ای پراکندن گردانید و از آسمان آبی فرو فرستادیم و از هر نوع گیاه [نیکو در آن] رویانیدیم (۱۰)

عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: سَأَلْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَاجْتَنِبُوا الرَّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ قَالَ الرَّجْسُ مِنَ الْأَوْثَانِ الشَّطْرُجُ وَقَوْلُ الزُّورِ الْغِنَاءُ فُلْتُ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهُوَ الْحَدِيثُ قَالَ مِنْهُ الْغِنَاءُ.. المعاني ص ۳۴۹، ۱۲

عبد العلی گوید از امام باقر علیه السلام در مورد آیه فَاجْتَنِبُوا الرَّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ پرسیدم فرمود: الرَّجْسُ مِنَ الْأَوْثَانِ شَطْرُج است و قَوْلُ الزُّورِ غناست گفتم فرموده خدای عزوجل وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهُوَ الْحَدِيثُ فرمود غنا از آنست. عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ كَسْبِ الْمُغَنِّيَّاتِ فَقَالَ الَّتِي يَدْخُلُ عَلَيْهَا الرَّجَالُ حَرَامٌ وَالَّتِي تُدْعَى إِلَى الْأَعْرَاسِ لَيْسَ بِهِ بَأْسٌ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهُوَ الْحَدِيثُ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ. الكافي ۵/ ۱۱۹، ح ۱.

ابو بصیر روایت کرده که گفته است: از ابو جعفر باقر علیه السلام درباره درآمد زنان آوازه خوان پرسیدم، فرمود: درآمد آن که مردان بر او وارد می شوند، حرام است؛ ولی آن که به عروسی ها دعوت می شود، اشکالی ندارد و این خود فرموده خدای عز و جل است که: وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهُوَ الْحَدِيثُ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ.

عَنْ مِهْرَانَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ الْغِنَاءُ مِمَّا قَالَ اللَّهُ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهُوَ الْحَدِيثُ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُؤًا أَوَّلِيكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ. الكافي ۶/ ۴۳۱، ح ۴.

مهران بن محمد، از امام صادق علیه السلام روایت شده است که گفت: شنیدم که آن حضرت می فرماید: غناء از جمله اموری است که خداوند درباره آن فرمود: وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهُوَ الْحَدِيثُ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ

عَنْ حُسَيْنِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ: أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ وَ السَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُوبِ، فَقَالَ هِيَ: مُحَبُّوهُ إِلَى الْأَرْضِ وَ شَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ. فَقُلْتُ: كَيْفَ تَكُونُ مُحَبُّوهُ إِلَى الْأَرْضِ وَ اللَّهُ يَقُولُ رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا فَقَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ! أَلَيْسَ اللَّهُ يَقُولُ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا فَقُلْتُ بَلَى فَقَالَ ثُمَّ عَمَدٌ وَلَكِنْ لَا تَرَوْنَهَا. تفسیر القمی ۴/ ۳۴۸.

حسين بن خالد از امام رضا عليه السلام روايت کرده است که: به ايشان عرض کردم: در خصوص سخن خداوند عز و جل: وَ السَّمَاءَ ذَاتِ الْحُبُكِ برای من توضيح دهيد. فرمود: آن به زمین، محکم بافته شده است، و انگشتان خويش را در هم فرو برد. عرض کردم: چگونه به زمین بافته می باشد، در حالی که خداوند می فرماید: رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا فرمود: سبحان الله! مگر خداوند نمی فرماید: بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا؟ عرض کردم: آری. فرمود: پس ستون هست، ولی شما آنها را نمی بينيد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْهُ سَبْعَ سَمَوَاتٍ جَعَلَ سُفْلَاهُنَّ مَوْجًا مَكْفُوفًا وَ عُلْيَاهُنَّ سَقْفًا مَحْفُوظًا وَ سَمَكًا مَرْفُوعًا بِغَيْرِ عَمَدٍ يَدْعُمُهَا وَلَا دَسَارٍ يَنْظُمُهَا نهج البلاغة / ۴۱، ضمن خطبة ۱.

امير المومنين عليه السلام فرمودند: ... هفت آسمان را از آن كفها پديد آورد، زير آن آسمانها موجی را قرار داد تا از سيلان و ريزش ممنوع باشد و بالای آنها سقفی را که محفوظ است و بلند بدون ستونهايی که نگاه دارد و بی میخ و یا ريسمانی که آنها را منظم داشته باشد ...

لقمان ۲۰-۱۱

هَذَا خَلَقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (۱۱) وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ (۱۲) وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يُعْطِيهِ يَا بُنَيَّ لَا تَشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ (۱۳) وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفَصَّالَهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ (۱۴) وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبِهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۱۵) يَا بُنَيَّ إِنِّي أَنَا تَكَثُّرَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتُمْكِنُ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ (۱۶) يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ (۱۷) وَلَا تَصْعَرَ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُتَخَالِفٍ فَخُورٍ (۱۸) وَأَقِصْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ (۱۹) أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ (۲۰)

اين خلق خداست [اينك] به من نشان دهيد کسانی که غير از اويند چه آفريدند [هيچ] بلکه ستمگران در گمراهی آشکارند (۱۱) و به راستی لقمان را حکمت داديم که خدا را سپاس بگزار و هر که سپاس بگزارد تنها برای خود سپاس می گزارد و هر کس کفران کند در حقيقت خدا بی نیاز ستوده است (۱۲) و ياد کن [هنگامی را که لقمان به پسر خويش در حالی که وی او را اندرزی داد گفت ای پسرک من به خدا شکر مياور که به راستی شکر ستمی بزرگ است (۱۳) و انسان را در باره پدر و مادرش سفارش کرديم مادرش به او باردار شد سستی بر روی سستی و از شیر باز گرفتش در دو سال است [آری به او سفارش کرديم] که شکر گزار من و پدر و مادرت باش که بازگشت [همه] به سوی من است (۱۴) و اگر تو را و ادارند تاد باره چیزی که تو را بدان دانشی نیست به من شکر ورزی از آنان فرمان مبر و لی [در دنيا به خوبی با آنان معاشرت کن و راه کسی را پیروی کن که توبه کنان به سوی من بازی گردد و [سراجام] بازگشت شهابه سوی من است و از [حقيقت] آن چه انجام می داديد شمارا با خبر خواهم

کرد (۱۵) ای پسرک من اگر [عمل تو] هموزن دانه خردلی و در تخته سنگی یاد آسمانها یاد زمین باشد خدا آن رای آورد که خدا بس دقیق و آگاه است (۱۶) ای پسرک من نماز را برپا دار و به کار پسندید و ادا را و از کار ناپسند باز دار و بر آسبی که بر تو وارد آمد است شکیا باش این [حاکمی] از عزم [و اراده تو در] امور است (۱۷) و از مردم [به نخوت] رخ بر متاب و در زمین خرامان راه مرو که خدا خود پسند لا فزن را دوست نمی دارد (۱۸) و در راه رفتن خود میانه رو باش و صدايت را آهسته ساز که بدترین آوازها بانگ خران است (۱۹) آياندانسته ايد که خدا آن چه را که در آسمانها و آن چه را که در زمین است مستخرش ساخته و نعمتهای ظاهر و باطن خود را بر شما تمام کرده است و برخی از مردم درباره خدای [آنکه] دانش و رهنمود و کتابی روشن [داشته باشند] به مجادله بر می خیزند (۲۰)

عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام ... يَا هِشَامُ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ فِي كِتَابِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ يَعْني عَقْلًا وَقَالَ وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ قَالَ الْفُهْمَ وَالْعَقْلَ الكافي ۱/ ۱۶، ضمن حديث ۱۲

امام موسی کاظم علیه السلام فرمود: ای هشام خدای متعال در کتابش میفرماید .. إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ يَعْنِي عَقْلًا و میفرماید وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ فرمود فهم و عقل.

عَنْ عَلِيٍّ قَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَوْلُهُ وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ قَالَ أَوْتِي مَعْرِفَةَ إِمَامٍ زَمَانِهِ. تفسير القمي ۲/ ۱۶۱

علی قصیر، از ابو عبد الله امام صادق علیه السلام روایت کرده و گفته است: قربانت گردم! آیه وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ به چه معناست؟ فرمود: معرفت امام زمانش به وی داده شد.

عَنْ حَمَّادٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ لُقْمَانَ وَ حِكْمَتِهِ الَّتِي ذَكَرَهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ، فَقَالَ: أَمَّا وَاللَّهِ مَا أَوْتِي لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ بِحَسَبٍ وَلَا مَالٍ وَلَا أَهْلٍ وَلَا بَسْطٍ فِي جِسْمٍ وَلَا جَمَالٍ وَ لَكِنَّهُ كَانَ رَجُلًا قَوِيًّا فِي أَمْرِ اللَّهِ مُتَوَرِّعًا فِي اللَّهِ سَاكِتًا سَكِينًا عَمِيقَ النَّظَرِ طَوِيلَ الْفِكْرِ حَدِيدَ النَّظَرِ مُسْتَعْبِرًا بِالْعَبْرِ لَمْ يَنْمَ نَهَارًا قَطُّ وَ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ عَلَى بَوْلٍ وَلَا غَائِطٍ وَلَا اغْتِسَالٍ لِشِدَّةِ تَسْتُرِهِ وَ عُمُقِ نَظَرِهِ وَ تَحَفُّظِهِ فِي أَمْرِهِ وَ لَمْ يَضْحَكْ مِنْ شَيْءٍ قَطُّ مَخَافَةَ الْإِثْمِ، وَ لَمْ يَغْضَبْ قَطُّ وَ لَمْ يُمَارِحْ إِنْسَانًا قَطُّ وَ لَمْ يَفْرَحْ بِشَيْءٍ إِنْ أَتَاهُ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَلَا حَزَنَ مِنْهَا عَلَى شَيْءٍ قَطُّ، وَ قَدْ نَكَّحَ مِنَ النِّسَاءِ وَ وُلِدَ لَهُ مِنَ الْأَوْلَادِ الْكَثِيرَةِ وَ قَدَّمَ أَكْثَرَهُمْ أَفْرَاطًا، فَمَا بَكَى عَلَى مَوْتِ أَحَدٍ مِنْهُمْ، وَ لَمْ يَمُرَّ بِرَجُلَيْنِ يَخْتَصِمَانِ أَوْ يَفْتَتِلَانِ إِلَّا أَصْلَحَ بَيْنَهُمَا وَ لَمْ يَمُضْ عَنْهُمَا حَتَّى يُجَابَا، وَ لَمْ يَسْمَعْ قَوْلًا قَطُّ مِنْ أَحَدٍ اسْتَحْسَنَهُ إِلَّا سَأَلَ عَنْ تَفْسِيرِهِ وَ عَمَّنْ أَخَذَهُ، وَ كَانَ يُكْثِرُ مَجَالَسَةَ الْفُقَهَاءِ وَ الْحُكَمَاءِ، وَ كَانَ يَغْشَى الْقُضَاةَ وَ الْمُلُوكَ وَ السَّلَاطِينَ، فَيَرْثِي لِلْقُضَاةِ مَا ابْتَلَوْا بِهِ وَ يَرْحَمُ لِلْمُلُوكِ وَ السَّلَاطِينَ لِعِزَّتِهِمْ بِاللَّهِ وَ طُمَأْنِينَتِهِمْ فِي ذَلِكَ وَ يَعْتَبِرُ وَيَتَعَلَّمُ مَا يَغْلِبُ بِهِ نَفْسَهُ وَ يُجَاهِدُ بِهِ هَوَاهُ وَ يَحْتَرِزُ بِهِ مِنَ الشَّيْطَانِ فَكَانَ يُدَاوِي قَلْبَهُ بِالْفِكْرِ وَ يُدَاوِي نَفْسَهُ بِالْعَبْرِ وَ كَانَ لَا يَظْعَنُ إِلَّا فِيمَا يَنْفَعُهُ فَبِذَلِكَ أَوْتِيَ الْحِكْمَةَ وَ مُنِحَ الْعِصْمَةَ، فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَمَرَ طَوَائِفَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ حِينَ انْتَصَفَ النَّهَارُ وَ هَدَّاتِ الْعُيُونُ بِالْقَائِلَةِ فَتَادُوا لُقْمَانَ حَيْثُ يَسْمَعُ وَ لَا يَرَاهُمْ فَقَالُوا: يَا لُقْمَانَ هَلْ لَكَ أَنْ يَجْعَلَكَ اللَّهُ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ تَحْكُمُ بَيْنَ النَّاسِ فَقَالَ لُقْمَانُ: إِنْ أَمَرَنِي اللَّهُ بِذَلِكَ فَالَسَّمْعُ وَ الطَّاعَةُ لِأَنَّهُ إِنْ فَعَلَ بِي ذَلِكَ أَعَانَنِي عَلَيْهِ وَ عَلَّمَنِي وَ عَصَمَنِي وَ إِنْ هُوَ خَيَّرَنِي قَبْلْتُ الْعَافِيَةَ فَقَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا لُقْمَانُ لِمَ قُلْتَ ذَلِكَ قَالَ: لِأَنَّ الْحُكْمَ بَيْنَ النَّاسِ مِنْ أَشَدِّ الْمَنَازِلِ مِنَ الدِّينِ وَ أَكْثَرُهَا فِتْنًا وَ بَلَاءً مَا يُجْذَلُ وَ لَا يُعَانُ وَ يَغْشَاهُ الظُّلْمُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَ صَاحِبُهُ فِيهِ بَيْنَ أَمْرَيْنِ إِنْ أَصَابَ فِيهِ الْحَقُّ فَبِالْحَقِّ أَنْ يَسْلَمَ وَ إِنْ أَخْطَأَ أَخْطَأَ طَرِيقَ الْجَنَّةِ وَ مَنْ يَكُنْ فِي الدُّنْيَا ذَلِيلًا وَ ضَعِيفًا كَانَ أَهْوَنَ عَلَيْهِ فِي الْمَعَادِ أَنْ يَكُونَ فِيهِ حَكَمًا سَرِيًّا شَرِيفًا وَ مَنْ اخْتَارَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ يُخْسِرُهَا كِلْتَاهُمَا تَزُولُ هَذِهِ وَ لَا

تُدْرِكُ تِلْكَ، قَالَ فَتَعَجَّبَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ حِكْمَتِهِ وَاسْتَحْسَنَ الرَّحْمَنُ مَنْطِقَهُ، فَلَمَّا أَمْسَى وَأَخَذَ مَضْجَعَهُ مِنَ اللَّيْلِ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْحِكْمَةَ فَعَشَاهُ بِهَا مِنْ قُرْبِهِ إِلَى قَدَمِهِ وَهُوَ نَائِمٌ وَغَطَّاهُ بِالْحِكْمَةِ غِطَاءً فَاسْتَيْقَظَ وَهُوَ أَحْكَمُ النَّاسِ فِي زَمَانِهِ، وَخَرَجَ عَلَى النَّاسِ يَنْطِقُ بِالْحِكْمَةِ وَيُنَبِّئُهَا فِيهَا. قَالَ: فَلَمَّا أُوتِيَ الْحُكْمَ بِالْخِلَافَةِ وَلَمْ يَقْبَلْهَا أَمَرَ اللَّهُ الْمَلَائِكَةَ فَتَادَتْ دَاوُدَ بِالْخِلَافَةِ فَقَبِلَهَا وَلَمْ يَشْرُطْ فِيهَا بِشَرْطٍ لُقْمَانَ فَأَعْطَاهُ اللَّهُ الْخِلَافَةَ فِي الْأَرْضِ وَابْتُلِيَ فِيهَا غَيْرَ مَرَّةٍ وَكُلَّ ذَلِكَ يَهْوِي فِي الْخَطَا يَقْبَلُهُ اللَّهُ وَيَغْفِرُ لَهُ، وَكَانَ لُقْمَانُ يُكْثِرُ زِيَارَةَ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَيَعْطُهُ بِمَوَاعِظِهِ وَحِكْمَتِهِ وَفَضْلَ عِلْمِهِ وَكَانَ دَاوُدُ يَقُولُ لَهُ: طُوبَى لَكَ يَا لُقْمَانُ أُوتِيتَ الْحِكْمَةَ وَصُرِفَتْ عَنْكَ الْبَلِيَّةُ وَأُعْطِيَ دَاوُدُ الْخِلَافَةَ وَابْتُلِيَ بِالْحُكْمِ وَالْفِتْنَةِ. ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع: **وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ** قَالَ فَوَعَّظَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ بِآثَارٍ حَتَّى تَفْطَرُ وَانْشَقَّ وَكَانَ فِيهَا وَعِظُهُ بِهِ يَا حَمَادُ! أَنْ قَالَ: يَا بُنَيَّ إِنَّكَ مِنْذُ سَقَطْتَ إِلَى الدُّنْيَا اسْتَدْبَرْتَهَا وَاسْتَقْبَلْتَ الْآخِرَةَ فَدَارَ أَنْتَ إِلَيْهَا تَسِيرُ أَقْرَبُ إِلَيْكَ مِنْ دَارِ أَنْتَ عَنْهَا مُتَبَاعِدٌ، يَا بُنَيَّ جَالِسِ الْعُلَمَاءَ وَرَاحَتُهُمْ بُرْكَتُهُمْ لَا تُجَادِلُهُمْ فَيَمْنَعُوكَ وَخُذْ مِنَ الدُّنْيَا بَلَاغًا وَلَا تَرْفُضْهَا فَتَكُونَ عِيَالًا عَلَى النَّاسِ وَلَا تَدْخُلْ فِيهَا دُخُولًا يَضُرُّ بِأَجْرَتِكَ وَصُمْ صَوْمًا يَقْطَعُ شَهْوَتَكَ وَلَا تَصُمْ صَوْمًا يَمْنَعُكَ مِنَ الصَّلَاةِ فَإِنَّ الصَّلَاةَ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الصَّيَامِ، يَا بُنَيَّ إِنَّ الدُّنْيَا بَحْرٌ عَمِيقٌ قَدْ هَلَكَ فِيهَا عَالَمٌ كَثِيرٌ فَاجْعَلْ سَفِينَتَكَ فِيهَا الْإِيمَانَ وَاجْعَلْ شِرَاعَهَا التَّوَكُّلَ وَاجْعَلْ زَادَكَ فِيهَا تَقْوَى اللَّهِ، فَإِنْ نَجَوْتَ فَبِرَحْمَةِ اللَّهِ وَإِنْ هَلَكَتْ فَبِذُنُوبِكَ يَا بُنَيَّ إِنْ تَادَبْتَ صَغِيرًا انْتَفَعْتَ بِهِ كَبِيرًا، وَمَنْ غَنِيَ بِالْأَدَبِ اهْتَمَّ بِهِ وَمَنْ اهْتَمَّ بِهِ تَكَلَّفَ عِلْمُهُ وَمَنْ تَكَلَّفَ عِلْمَهُ اشْتَدَّ طَلَبُهُ وَمَنْ اشْتَدَّ طَلَبُهُ أَذْرَكَ مَنْفَعَتَهُ فَاتَّخِذْهُ عَادَةً فَإِنَّكَ تَخْلُفُ فِي سَلَفِكَ وَتَنْفَعُ بِهِ مَنْ خَلْفَكَ وَيَرْتَحِيكَ فِيهِ رَاغِبٌ وَيَخْشَى صَوْلَتَكَ رَاهِبٌ وَإِيَّاكَ وَالْكَسَلَ عَنْهُ وَالظَّلْبَ لِغَيْرِهِ فَإِنْ غَلَبَتْ عَلَى الدُّنْيَا فَلَا تَغْلِبَنَّ عَلَى الْآخِرَةِ وَإِذَا فَاتَكَ طَلَبُ الْعِلْمِ فِي مَظَانِهِ فَقَدْ غَلَبَتْ عَلَى الْآخِرَةِ وَاجْعَلْ فِي أَيَّامِكَ وَلَيَالِيكَ وَسَاعَاتِكَ لِنَفْسِكَ نَصيبًا فِي طَلَبِ الْعِلْمِ فَإِنَّكَ لَنْ تَجِدَ لَهُ تَضْيِيعًا أَشَدَّ مِنْ تَرْكِهِ، وَلَا ثَمَارِينَ فِيهِ لِحُجُوجًا وَلَا تُجَادِلَنَّ فِقْهِيًّا وَلَا تُعَادِينَ سُلْطَانًا، وَلَا تُمَاشِينَ ظُلُومًا، وَلَا تُضَادِقْتَهُ وَلَا تُصَاحِبْتَهُ فَاسِقًا نَظْفًا وَلَا تُصَاحِبَنَّ مُتَهَمًا، وَاحْزَنْ عِلْمَكَ كَمَا تَحْزُنُ وَرِقَّكَ، يَا بُنَيَّ خَفِ اللَّهُ خَوْفًا لَوْ أَتَيْتَ الْقِيَامَةَ بِبِرِّ الثَّقَلَيْنِ خِفْتَ أَنْ يُعَذِّبَكَ وَارْجُ اللَّهَ رَجَاءً لَوْ وَافَيْتَ الْقِيَامَةَ بِإِثْمِ الثَّقَلَيْنِ رَجَوْتَ أَنْ يَغْفِرَ لَكَ. فَقَالَ لَهُ ابْنُهُ يَا أَبَتِ وَكَيْفَ أُطِيقُ هَذَا وَإِنَّمَا لِي قَلْبٌ وَاحِدٌ فَقَالَ لَهُ لُقْمَانُ يَا بُنَيَّ لَوْ اسْتَخْرِجَ قَلْبُ الْمُؤْمِنِ فَشُقَّ لَوَجَدَ فِيهِ ثُورَيْنِ نُورًا لِلْخَوْفِ وَنُورًا لِلرَّجَاءِ لَوْ وَزَنَا لَمَّا رُجِحَ أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخَرِ بِمِثْقَالِ ذَرَّةٍ فَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ يُصَدِّقْ مَا قَالَ اللَّهُ وَمَنْ يُصَدِّقْ مَا قَالَ اللَّهُ يَفْعَلْ مَا أَمَرَ اللَّهُ وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ مَا أَمَرَ اللَّهُ لَمْ يُصَدِّقْ مَا قَالَ اللَّهُ فَإِنَّ هَذِهِ الْأَخْلَاقَ تَشْهَدُ بَعْضُهَا لِبَعْضٍ فَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ إِيمَانًا صَادِقًا يَعْمَلُ لِلَّهِ خَالِصًا نَاصِحًا وَمَنْ عَمِلَ لِلَّهِ خَالِصًا نَاصِحًا فَقَدْ آمَنَ بِاللَّهِ صَادِقًا وَمَنْ أَطَاعَ اللَّهَ خَافَهُ وَمَنْ خَافَهُ فَقَدْ أَحَبَّهُ وَمَنْ أَحَبَّهُ اتَّبَعَ أَمْرَهُ وَمَنِ اتَّبَعَ أَمْرَهُ اسْتَوْجَبَ جَنَّتُهُ وَمَرْضَاتُهُ وَمَنْ لَمْ يَتَّبِعْ رِضْوَانَ اللَّهِ فَقَدْ هَانَ عَلَيْهِ سَخَطُهُ نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ سَخَطِ اللَّهِ، يَا بُنَيَّ! لَا تَرْكَنْ إِلَى الدُّنْيَا وَلَا تَشْغَلْ قَلْبَكَ بِهَا فَمَا خَلَقَ اللَّهُ خَلْقًا هُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ مِنْهَا أَلَا تَرَى أَنَّهُ لَمْ يَجْعَلْ نَعِيمَهَا ثَوَابًا لِلْمُطِيعِينَ وَلَمْ يَجْعَلْ بَلَاءَهَا عُقُوبَةً لِلْعَاصِينَ **تفسير القمي ۱/۱۶۱-۱۶۳.**

حماد نقل کرده است که گفت: از امام صادق علیه السلام، از لقمان و حکمتی که خدای عز و جل ذکر فرموده، سؤال کردم، فرمود: به خدا سوگند، حکمت را به خاطر حسب و نسب یا مال یا خویشاوندان و یا قدرت بدنی، یا زیبایی ندادند، بل که چون مردی قوی در کار خدا بود، پرهیزکار برای خدا، بسیار کم سخن، ژرف نگر، بلند نظر، تیزبین، بی نیاز از دیگران، هرگز در روز نخواهید، هیچ کسی او را در حال ادرار کردن، قضای حاجت یا غسل کردن ندید، حکمت را به او دادند؛ چون بسیار خوددار و ژرف نگر بود و به کار خویش سرگرم بود؛ از ترس گناه به چیزی نخندید و هرگز خشمگین نشد و با انسانی شوخی نکرد و به خاطر

برخوردار شدن از نعمت های دنیا خوشحال نشد و به خاطر امور دنیوی هرگز غم و اندوه به خود راه نداد. او زنائی به همسری گرفت و فرزندان بسیار یافت و بسیاری از ایشان در کودکی مردند و بر مرگ هیچ کدام از آنها نگریست. و بر دو مرد در حال دعوا و جدل نگذشت، مگر این که آنان را با هم آشتی داد و از آن جا نمی رفت، مگر این که میانشان صلح برقرار می کرد. او هرگز سخنی نشنید و نپسندید، تا این که تفسیر آن را طلب کند و نام راوی آن را بیبرد. او بسیار همنشین فقها و دانشمندان می شد و نزد قاضیان و پادشاهان و حاکم و سلاطین، رفت و آمد بسیار داشت. قاضیان را به خاطر امتحان سختی که در پیش داشتند، رثائی گفت و بر ملوک و سلاطین به خاطر غرورشان و اطمینان از بقای آنها در این مقام ها، دلسوزی می کرد و از آنان عبرت می گرفت و چیز می آموخت که اسباب غلبه او بر نفسش باشد و به وسیله آن با هوای نفس مبارزه می کرد و از شیطان دوری می گزید. او قلبش را با اندیشیدن درمان می کرد و با عبرت ها خود را درمان می نمود، و وارد موضوعی نمی شد، مگر مربوط به وی باشد؛ از این رو به وی حکمت داده شد و عصمت به وی هدیه گشت؛ زیرا خدای تبارک و تعالی به گروه های ملائکه فرمان داد تا آن گاه که روز به نیمه رسید و چشم ها به خواب قیلوله آرام گرفتند، لقمان را بی آن که آنها را ببیند ولی بشنود، صدا کرده و گفتند: ای لقمان! آیا می خواهی خدا تو را خلیفه خود بر روی زمین قرار دهد تا در آن، میان مردم قضاوت کنی؟ لقمان گفت: اگر خدا مرا به این کار فرمان دهد، اطاعت می کنم؛ زیرا اگر مرا به این کار وادارد، به یاری من خواهد شتافت و مرا علم داده، عصمت و خویشتن داری عنایت می فرماید. اما اگر مرا مختار بگذارد، قطعاً عافیت طلبی را می پذیرم. پس فرشته گان گفتند: ای لقمان! چرا چنین گفتی؟ گفت: چون قضاوت کردنم میان مردم سخت ترین منازل دین است و پر فتنه و پر بلاترین آنها؛ قاضی تنها است بی آن که یآوری داشته باشد، ستم از هر سو او را احاطه کرده و پیوسته بر سر دو راهی است؛ اگر به حق قضاوت کند، سزاوار است که راه سلامت ببیماید و اگر به اشتباه قضاوت کند، راه بهشت را گم کرده است و هر که در دنیا ذلیل و ضعیف باشد، برای وی آسان تر خواهد بود که در آن دنیا حکیم و دانا و شریف باشد و هر که دنیا را بر آخرت برگزیند، هر دو را می بازد، این می گذرد و به آن یکی هم نمی رسد. فرمود: پس فرشته گان از حکمت و دانش او در شگفت شدند و خدای رحمان، منطق او را پسندید. چون شب فرا رسید و در بستر آرامید، حکمت را بر وی نازل فرمود به گونه ای که او را از سر تا پا دربرگرفت. پس چون از خواب بیدار شد، داناترین مردم زمان خود بود و از آن پس در میان مردم به حکمت میان مردم سخن می گفت و آن را بین مردم رواج می داد. فرمود:- و چون قضاوت بر او عرضه شد و نپذیرفت، خداوند فرشته گان را امر فرمود تا داود را به پذیرش خلافت فرا خوانند. او آن را پذیرفت بی آن که شرایط لقمان را مطرح کند، پس خداوند خلافت و حکومت زمین را به وی عطا فرمود و بارها او را آزمود؛ اما هر بار دچار اشتباه می شد، اما خداوند از او درمی گذشت. لقمان بسیار به دیدار داود علیه السلام می رفت و با موعظه ها و علم خود، وی را پند و اندرز می داد و داود علیه السلام به وی می گفت: ای لقمان! خوشا به حالت! حکمت را به تو دادند و از بلاها تو را معاف کردند؛ اما خلافت به داود داده شد و به حکومت و فتنه مبتلا گشت. گفت: سپس امام صادق علیه السلام در معنی این کلام خداوند متعال: **وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ** می فرماید: پس لقمان فرزندش را به سخنانی پند داد که او را از هم شکافت و گسست و از جمله پندهایی که به وی داد، این بود: ای حماد! ای فرزندم! تو از روزی که به این دنیا گام نهادی، پشت به آن کرده ای و راه آخرت در پیش گرفته ای. خانه ای که رو به آن می روی، نزدیک تر از خانه ای است که داری از آن دور می گردی. فرزندم! با علما چنان همنشین و نزدیک شو که زانویت به زانوی آنها برخورد کند

و با آنان جدل مکن که علم خود را از تو دریغ خواهند ورزید. از دنیا روزی خویش را بگیر و آن را رد مکن تا نان خور مردم نباشی، و چنان در آن وارد نشو که به آخرت تو زیان رساند. چنان روزه بگیر که شهوت را قطع کند، نه این که روزه ای بگیری که تو را از نماز باز دارد؛ زیرا نماز نزد خدا محبوب تر از روزه است. فرزندانم! دنیا دریایی عمیق است که مردمی بسیار در آن غرق شده اند؛ پس تو کشتی خود را در آن ایمان قرار ده که بادبان آن توکل و توشه تو در آن ترس از خدا باشد، که اگر نجات یافتی به لطف پروردگار بوده و اگر هلاک گشتی، به خاطر گناهانت بوده است. فرزندانم! اگر در کودکی ادب آموختی، در بزرگی سود آن را میبری و هر که به ادب اهتمام ورزد، به آن توجه می کند و اهمیت می دهد و هر که به آن اهتمام ورزد، زحمت آموختن را می پذیرد و هر که خود را مکلف به آموختن آن کند، طلبش فزونی می یابد و هر که طلبش زیادت یافت، سود آن را نیز می برد. پس ادب آموزی را عادت خویش قرار ده تا با این کار هم راه گذشتگان را پیموده باشی و هم به آیندگان سود رسانده باشی و کسانی تمایل پیدا می کنند آن را از تو بیاموزند و هیبت تو مانع از آن می شود که دیگران با تو درافتند. از تنبلی در کسب ادب به خاطر پرداختن به غیر آن بر حذر باش، پس اگر مغلوب دنیا شدی مغلوب آخرت مشو؛ زیرا اگر فرصت طلب علم را از دست دادی، در کسب آخرت مغلوب گشته ای. پس در شب و روز و ساعات عمرت، بخشی را به دانش اندوزی اختصاص ده، که اگر آن را از دست دهی هیچ از دست رفته ای را چون ترک دانش نخواهی یافت. دانش خود را وسیله جدل با لجوج قرار مده و با هیچ فقیه و دانایی جدل مکن و به دشمنی با هیچ سلطانی برخیز و با هیچ ستمگری مدارا مکن و دوست و همراه وی مباش. هرگز با فاسق مشکوک و متهم دوستی مکن و با کسی که در معرض تهمت بدکاری قرار دارد مصاحبت مکن. از دانش خویش چون سکه هایت محافظت کن. فرزندانم! چنان خدا ترس باش که اگر در قیامت با عمل صالح همه ساکنان آسمان و زمین آمده باشی، باز هم از عذاب خدا بیمناک بوده و ایمن نباشی و چنان به رحمتش امیدوار باش که اگر با بار گناه هر دو عالم، قدم در قیامت گذاشتی، امید به آمرزش وی داشته باشی. آن گاه فرزندش به وی گفت: پدر! با داشتن یک قلب، چگونه چنین امری را تحمل کنم؟ لقمان گفت: فرزندانم! اگر قلب مؤمن را درآورده و بشکافند، دو نور در آن می یابند، نوری که به ترس و نوری که به امید تعلق دارد که اگر وزن شوند، هیچ کدام بر دیگری کمترین رجحانی ندارند. هر که به خدا ایمان بیاورد، کلام خدا را تأیید می کند و هر که کلام خدا را تأیید کند، دستور خدا را اطاعت می کند و هر که مطیع امر خدا نباشد، قول او را تصدیق نکرده است. این خُلُقِیات هر کدام، گواه بر دیگری هستند. پس هر که ایمانش به خدا راستین باشد، خالصانه و ناصحانه برای خدا کار می کند و هر که خالصانه و ناصحانه برای خدا کار کند، ایمانش به خدا ایمانی راستین است و هر که از خدا اطاعت کند، از او می ترسد و هر که از او بترسد، دوستش می دارد و آن که خدا را دوست بدارد، امر او را اطاعت می کند؛ و هر که مطیع امر او باشد، مستحق بهشت و رضای او می گردد و هر که در پی کسب رضای خدا نباشد، خشم خدا را برای خود خریده است و از خشم خدا به خودش پناه می بریم. فرزندانم! به دنیا تکیه مکن و دل را به آن مشغول مدار؛ زیرا خداوند چیزی نیافریده که برایش دشوار بوده باشد. آیا نمی بینی که نعیم دنیا را پادشاه فرمانبرداران قرار نداده و بلای آن را مجازات نافرمانان قرار نداده است.

عَنْ سَيِّدِ الْعَابِدِينَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: حَقُّ اللَّهِ الْأَكْبَرُ عَلَيْكَ أَنْ تَعْبُدَهُ وَلَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ بِإِخْلَاصٍ جَعَلَ لَكَ عَلَى نَفْسِهِ أَنْ يَكْفِيكَ أَمْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مِنْ لَا يُحْضِرُهُ الْفَقِيه ۲/ ۳۷۶، صدر حدیث ۱۶۴۶.

امام سجاد عليه السلام فرمودند: حقّ خدای اکبر بر تو اینست که او را عبادت کنی و چیزی را شریک او نسازی، پس چون با اخلاص چنین کنی برای تو خود را متعهد ساخته است که امر دنیا و آخرت را کفایت کند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: فِي وَصِيَّةٍ لِقُفْمَانَ لِابْنِهِ يَا بُنَيَّ سَافِرٍ بِسَيْفِكَ وَحُفَّكَ وَعِمَامَتِكَ وَخِبَائِكَ وَسِقَائِكَ وَإِبْرَتِكَ وَخُيُوطِكَ وَمُحْرَزِكَ وَتَزَوُّدٍ مَعَكَ مِنَ الْأَدْوِيَةِ مَا تَنْتَفِعُ بِهَا أَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ وَكُنْ لِأَصْحَابِكَ مُوَافِقاً إِلَّا فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. الكافي ۳۰۲/۸

امام صادق عليه السلام فرمود: در وصیتی از لقمان به فرزندش آمده است: فرزندم! با شمشیر، کفش، عمامه و خیمه و مشک آب و نخ و درفش خود به سفر برو و در سفر داروهایی به همراه داشته باش که خود و آن که با توست از آن منتفع گردد و با همسفران جز در معصیت خداوند عز و جل همراه و موافق باش.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ إِذَا سَافَرْتَ مَعَ قَوْمٍ فَأَكْثِرِ اسْتِشَارَتَهُمْ فِي أَمْرِكَ وَأُمُورِهِمْ وَأَكْثِرِ التَّبَسُّمَ فِي وُجُوهِهِمْ وَكُنْ كَرِيماً عَلَى زَادِكَ بَيْنَهُمْ وَإِذَا دَعَوْكَ فَأَجِبْهُمْ وَإِذَا اسْتَعَاثُوا بِكَ فَأَعِنْهُمْ وَاسْتَعْمِلْ طُولَ الصَّمْتِ وَكَثْرَةَ الصَّلَاةِ وَسَخَاءَ النَّفْسِ بِمَا مَعَكَ مِنْ دَانِيَةٍ أَوْ مَاءٍ أَوْ زَادٍ وَإِذَا اسْتَشْهَدُوكَ عَلَى الْحَقِّ فَاشْهَدْ لَهُمْ وَاجْهَدْ رَأْيَكَ لَهُمْ إِذَا اسْتَشَارُوكَ ثُمَّ لَا تَعْرِمْ حَتَّى تَنْتَبِتَ وَتَنْظُرَ وَلَا تُحِبِّ فِي مَشُورَةٍ حَتَّى تَتَّوَمَّ فِيهَا وَتَقْعُدَ وَتَنَامَ وَتَأْكُلَ وَتُصَلِّيَ وَأَنْتَ مُسْتَعْمِلٌ فِكْرَتِكَ وَحِكْمَتِكَ فِي مَشُورَتِكَ فَإِنَّ مَنْ لَمْ يُمَحِضِ النَّصِيحَةَ لِمَنْ اسْتَشَارَهُ سَلَبَهُ اللَّهُ رَأْيَهُ وَنَزَعَ عَنْهُ الْأَمَانَةَ وَإِذَا رَأَيْتَ أَصْحَابَكَ يَمْشُونَ فَاْمِشْ مَعَهُمْ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ يَعْمَلُونَ فَاعْمَلْ مَعَهُمْ وَإِذَا تَصَدَّقُوا وَأَعْطَوْا قَرْضاً فَأَعْطِ مَعَهُمْ وَاسْمَعْ لِمَنْ هُوَ أَكْبَرُ مِنْكَ سِنّاً وَإِذَا أَمْرُوكَ بِأَمْرٍ وَسَلَّوْكَ شَيْئاً فَقُلْ نَعَمْ وَلَا تَقُلْ لَا فَإِنَّ لَا عِيَّ وَلَوْمْ وَإِذَا تَحَيَّرْتُمْ فِي الطَّرِيقِ فَانْزِلُوا وَإِذَا شَكَّكْتُمْ فِي الْفَقْدِ فَقِفُوا وَتَأَمَّرُوا وَإِذَا رَأَيْتُمْ شَخْصاً وَاحِداً فَلَا تَسْأَلُوهُ عَنْ طَرِيقِكُمْ وَلَا تَسْتَرْشِدُوهُ فَإِنَّ الشَّخْصَ الْوَاحِدَ فِي الْفَلَاةِ مَرِيبٌ لَعَلَّهُ أَنْ يَكُونَ عَيْنَ اللَّصُوصِ أَوْ يَكُونَ هُوَ الشَّيْطَانُ الَّذِي حَيَّرَكُمْ وَاحْذَرُوا الشَّخْصَيْنِ أَيْضاً إِلَّا أَنْ تَرَوْا مَا لَا أَرَى فَإِنَّ الْعَاقِلَ إِذَا أَبْصَرَ بَعَيْنِهِ شَيْئاً عَرَفَ الْحَقَّ مِنْهُ وَالشَّاهِدَ يَرَى مَا لَا يَرَى الْعَائِبُ يَا بُنَيَّ إِذَا جَاءَ وَقْتُ الصَّلَاةِ فَلَا تُؤَخِّرْهَا لِشَيْءٍ صَلَّاهَا وَاسْتَرَحَّ مِنْهَا فَإِنَّهَا دِينٌ وَصَلَّيْ فِي جَمَاعَةٍ وَلَوْ عَلَى رَأْسِ رُجٍ وَلَا تَنَامَنَّ عَلَى دَابَّتِكَ فَإِنَّ ذَلِكَ سَرِيعٌ فِي دَبْرِهَا وَلَيْسَ ذَلِكَ مِنْ فِعْلِ الْحُكَمَاءِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ فِي مَحْمِلٍ يُمَكِّنُكَ التَّمَدُّدُ لِاسْتِرْحَاءِ الْمَفَاصِلِ وَإِذَا قُرْبَتْ مِنَ الْمَنْزِلِ فَانْزِلْ عَنْ دَابَّتِكَ وَابْدَأْ بَعْلَفِهَا قَبْلَ نَفْسِكَ فَإِنَّهَا نَفْسُكَ وَإِذَا أَرَدْتُمْ النُّزُولَ فَعَلَيْكُمْ مِنْ بَقَاعِ الْأَرْضِ بِأَحْسَنِهَا لَوْناً وَأَلْيَنَهَا ثُرْبَةً وَ أَكْثَرَهَا عُشْباً فَإِذَا نَزَلْتَ فَصَلِّ رُكْعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ تَجْلِسَ وَإِذَا أَرَدْتَ قَضَاءَ حَاجَتِكَ فَأَبْعِدِ الْمَذْهَبَ فِي الْأَرْضِ وَإِذَا ارْتَحَلْتَ فَصَلِّ رُكْعَتَيْنِ ثُمَّ وَدَّعِ الْأَرْضَ الَّتِي حَلَلْتَ بِهَا وَسَلَّمْ عَلَيْهَا وَعَلَى أَهْلِهَا فَإِنَّ لِكُلِّ بُقْعَةٍ أَهْلاً مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا تَأْكُلَ طَعَاماً حَتَّى تَبْدَأَ فَتَصَدَّقْ مِنْهُ فَافْعَلْ وَعَلَيْكَ بِقِرَاءَةِ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا دُمْتَ رَاكِباً وَعَلَيْكَ بِالتَّسْبِيحِ مَا دُمْتَ عَامِلاً وَعَلَيْكَ بِالذُّعَاءِ مَا دُمْتَ خَالِياً وَإِيَّاكَ وَالسَّيْرَ مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ وَسِرِّي أَخِرِهِ وَإِيَّاكَ وَرَفَعَ الصَّوْتِ فِي مَسِيرِكَ. من لا يحضره الفقيه ۲/ ۱۸۵، ح ۸۳۴.

امام صادق عليه السلام فرمود: در وصیتی از لقمان به فرزندش آمده است. اگر با جمعی سفر کنی، در کار خودت و ایشان با آنان بسیار مشورت کن و با آنان بسیار خنده رو باش و در غذای خود با آنان سخاوتمند باش و اگر تو را به میهمانی دعوت کردند، دعوت آنان را بپذیر و اگر از تویاری خواستند به یاریشان بشتاب و در همه حال ساکت و کم حرف باش و بسیار نماز بخوان و آب و غذا و چهارپای خود را از دیگران دریغ مدار و اگر از تو شهادت به حق دادن طلبیدند، برایشان شهادت ده، و اگر با تو مشورت کردند، سعی کن مشاور خوبی برای آنان باشی و تا پیرامون کاری خوب فکر نکرده ای، اقدام مکن و به هیچ

مشورتی پاسخ مده، مگر این که مدتی را صرف نظر کردن به آن کرده باشی و هر کس نتواند نصیحت مشفقانه و خیرخواهانه را به طرف مشورت گیرنده ارائه کند، خداوند عقل او را از وی می گیرد. و اگر دیدی دوستان را می روند، با آنان راه برو و اگر دیدی به کاری مشغولند، به یاریشان بشتاب. پند مسن تر از خود را گوش کن و اگر فرمانی به تو دادند یا چیزی از تو خواستند، بگو: بلی، و پاسخ منفی مده، زیرا نه گفتن سنگین و نشانه لئیم بودن است و اگر سرگردان شدید، اتراق کنید و اگر در تصمیم دچار تردید شدید، بایستید و ریزی کنید و اگر یک مرد را در بین راه دیدید درباره مسیرتان چیزی از وی نپرسید و از او راهنمایی نخواهید، زیرا تنها بودن در بیابان شک برانگیز است و ممکن است جاسوس دزدها باشد و شاید همان شیطانی باشد که شما را سرگردان کرده باشد. از دو شخص نیز بترسید، مگر این که آن چه را من می بینم، شما در آنها نبینید؛ زیرا عاقل اگر با چشم خود چیزی ببیند، حق را از آن تشخیص می دهد و ببیننده، چیزهایی را می بیند که غایب نمی بیند. فرزندم! چون وقت نماز شد، به هیچ بهانه ای آن را به تأخیر مینداز. به موقع آن را اقامه کن و خود را آسوده ساز؛ زیرا نماز یک دین است. در همه حال سعی کن نمازت را به جماعت برگزار کنی و هرگز بر روی مرکب خواب؛ زیرا خیلی زود دچار زخم نشیمنگاه می شوی و این کار عاقلانه ای نیست، مگر این که در محملی نشسته باشی و بجوای دراز بکشی تا به مفاصلت استراحتی داده باشی و اگر قصد اتراق داشتید، خوش رنگ ترین زمین را انتخاب کنید که خاکش نرم و علفش بسیار باشد و چون اتراق کردید، پیش از آن که بنشینید دو رکعت نماز به جای آر و اگر قصد قضای حاجت کردی، از محل اتراق دور شو و چون عزم ادامه سفر کردی دو رکعت نماز بخوان و با زمینی که در آن اتراق کرده بودی وداع کن و بر مردمان آن سلام کن؛ زیرا هر بقعه ای از زمین به جمعی از فرشته گان تعلق دارد و اگر نتوانستی لب به غذا بزنی تا صدقه ندهی، این کار را بکن و تا سوار بر مرکبی، تلاوت قرآن را فراموش مکن و تا زمانی که مشغول به کار هستی، تسبیح را فراموش مکن و چون بیکار بودی، از دعا غفلت مکن و بر حذر باش از این که از آغاز تا پایان شب در حرکت باشی و مبدا که در حین حرکت صدایت را بلند کنی.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: الظُّلْمُ ثَلَاثَةٌ ظُلْمُ يَغْفِرُهُ اللَّهُ وَ ظُلْمٌ لَا يَغْفِرُهُ اللَّهُ وَ ظُلْمٌ لَا يَدْعُهُ اللَّهُ فَأَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي لَا يَغْفِرُهُ فَالشَّرْكُ وَ أَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي يَغْفِرُهُ فَظُلْمُ الرَّجُلِ نَفْسَهُ فِيمَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ اللَّهِ وَ أَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي لَا يَدْعُهُ فَالْمُدَايَنَةُ بَيْنَ الْعِبَادِ. الكافي ۲/ ۳۳۰-۳۳۱، ح ۱.

امام باقر علیه السلام فرمود: ستم بر سه گونه است: ستمیکه خدا بیامرزد، و ستمیکه خدا از آن صرف نظر کند، اما آنستیکه خداوند نیامرزد شرک است، و اما آنستیکه خدا بیامرزد ستمی است که انسانی بخودش کند مایه خود و خدای خود، و اما ستمیکه خدا صرف نظر نکند حقوقی است که مردم بیکدیگر دارند.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام: حَقُّ أَمْلِكَ أَنْ تَعْلَمَ أَنَّهَا حَمَلَتْكَ حَيْثُ لَا يَحْتَمِلُ أَحَدٌ أَحَدًا وَ أَعْطَتْكَ مِنْ ثَمَرَةِ قَلْبِهَا مَا لَا يُعْطَى أَحَدٌ أَحَدًا وَ وَقْتُكَ بِجَمِيعِ جَوَارِحِهَا وَ لَمْ تُبَالِ أَنْ تَجُوعَ وَ تَطْعَمَكَ وَ تَعْطَشَ وَ تَسْقِيَكَ وَ تَعْرَى وَ تَكْسُوكَ وَ تَضْحَى وَ تُظْلِكَ وَ تَهْجُرَ النَّوْمَ لِأَجْلِكَ وَ وَقْتُكَ الْحَرِّ وَ الْبَرْدِ لِتَكُونَ لَهَا فَإِنَّكَ لَا تُطِيقُ شُكْرَهَا إِلَّا بِعَوْنِ اللَّهِ تَعَالَى وَ تَوْفِيقِهِ وَ أَمَّا حَقُّ أَيْبِكَ فَإِنْ تَعْلَمَ أَنَّهُ أَصْلَكَ وَ أَنَّهُ لَوْلَاهُ لَمْ تَكُنْ فَمَهْمَا رَأَيْتَ فِي نَفْسِكَ مِمَّا يُعْجِبُكَ فَاعْلَمْ أَنَّ أَبَاكَ أَصْلُ التَّعْمَةِ عَلَيْكَ فِيهِ فَاحْمَدِ اللَّهَ وَ اشْكُرْهُ عَلَى قَدْرِ ذَلِكَ وَ لَا

قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ..... الحاصل ۲/ ۵۶۸

امام سجاد عليه السلام فرمودند: و حق مادر تو آنست که بدانی بار ترا تحمل کرد و از نیروی خود ترا خوراک داد و با همه اعضای خویش ترا نگهداری کرد سیری و نوشیدنی را با گرسنگی و تشنگی خود خریده و برای تو بی‌خواهی کشیده و ترا از سرما و گرما حفظ کرد تا فرزند وی باشی سپاس خدمت او را هرگز نتوانی چنان که هست بگزاری. و حق پدر تو آنست که بدانی او ریشه توست هر گاه نبود تو نیز نبود، پدر نعمت اصلی توست، خدای را سپاس گزار که چنین نعمتی ترا ارزانی داشت تا ترا بزرگ گردانید و لا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ....

عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَادٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام أَدْعُو لَوَالِدَيْ إِذَا كَانَا لَا يَعْرِفَانِ الْحَقَّ قَالَ ادْعُ لَهُمَا وَتَصَدَّقْ عَنْهُمَا وَإِنْ كَانَا حَيَّيْنِ لَا يَعْرِفَانِ الْحَقَّ فَدَارِهِمَا فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ إِنَّ اللَّهَ بَعَثَنِي بِالرَّحْمَةِ لَا بِالْعُقُوبِ.. الكافي ۲/۱۰۹، ح ۸.

معمر بن خلاد گوید: بامام رضا عليه السلام عرض کردم: هر گاه پدر و مادرم مذهب حق را نشناسند دعایشان کنم؟ فرمود: برای آنها دعا کن و از جانب آنها صدقه بده، و اگر زنده باشند و مذهب حق را نشناسند با آنها مدارا کن، زیرا رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خدا مرا برحمت فرستاده نه به بی‌مهری و نافرمانی.

عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ شُكْرُ كُلِّ نِعْمَةٍ وَإِنْ عَظُمَتْ أَنْ تَحْمَدَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهَا. الكافي ۲/۹۰، ح ۱۱.

عمر بن یزید می‌گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود: شکر هر نعمتی اگر چه بزرگ باشد اینست که خدای عزوجل را بر آن سپاس گوئی.

عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام هَلْ لِلشُّكْرِ حَدٌّ إِذَا فَعَلَهُ الْعَبْدُ كَانَ شَاكِرًا قَالَ نَعَمْ قُلْتُ مَا هُوَ قَالَ يَحْمَدُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ نِعْمَةٍ عَلَيْهِ فِي أَهْلِ وَمَالٍ وَإِنْ كَانَ فِيمَا أَنْعَمَ عَلَيْهِ فِي مَالِهِ حَقٌّ أَذَاهُ وَمِنْهُ قَوْلُهُ جَلَّ وَعَزَّ **سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ** وَقَوْلُهُ **رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مَخْرَجَ صِدْقٍ** اجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا. الكافي ۲/۹۶.

ابو بصیر گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: آیا برای شکر حدی است که چون بنده انجام دهد، شاکر محسوب شود؟ فرمود: آری، عرض کردم: کدامست؟ فرمود: خدا را بر هر نعمتی که نسبت بخانواده و مال او داده سپاس می‌گویدی، و اگر برای خدا در نعمتی که نسبت بمال او داده حقی باشد بپردازد، و از این بابست قول خدای عزوجل و عز: **سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ** و از این بابست قول خدایتعالی: **رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ** و قول خدایتعالی: **رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مَخْرَجَ صِدْقٍ** و اجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَمَرَ بِثَلَاثَةِ مَقْرُونٍ بِهَا أُخْرَى أَمَرَ بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ فَمَنْ صَلَّى وَلَمْ يُزَكَّ لَمْ يَقْبَلْ مِنْهُ صَلَاتُهُ وَأَمَرَ بِالشُّكْرِ لَهُ وَلِلْوَالِدَيْنِ فَمَنْ لَمْ يَشْكُرْ وَالِدَيْهِ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ وَأَمَرَ بِاتِّقَاءِ اللَّهِ وَ صِلَةِ الرَّجِمِ فَمَنْ لَمْ يَصِلْ رَجْمَهُ لَمْ يَتَّقِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ. عيون أخبار الرضا- عليه السلام- ۱/۲۵۸.

امام رضا علیه السلام فرمودند: خداوند به سه چیز دستور داده است که همراه با سه چیز دیگرند، به نماز و زکات امر فرمود، که هر کس نماز بخواند و زکات ندهد نمازش قبول نخواهد شد، و به سپاسگزاری از خویش و والدین امر فرموده که هر کس از پدر

و مادرش تشکر و سپاسگزاری نکند خداوند را شکر نکرده است و امر به تقوی و صله رحم نموده است و هر کس صله رحم نکند در واقع تقوی نداشته است.

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ مِنْ حُسْنِ مَعْرِفَةِ الْعَبْدِ بِاللَّهِ تَعَالَى إِذْ لَا عِبَادَةَ أَسْرَعَ بُلُوغاً لِصَاحِبِهَا إِلَى رِضَاءِ اللَّهِ مِنْ بِرِّ الْوَالِدَيْنِ الْمُؤْمِنِينَ لَوْجَهُ اللَّهُ تَعَالَى لِأَنَّ حَقَّ الْوَالِدَيْنِ مُشْتَقٌّ مِنْ حَقِّ اللَّهِ تَعَالَى إِذَا كَانَا عَلَى مِنْهَاجِ الدِّينِ وَالسُّنَّةِ وَلَا يَكُونَانِ يَمْنَعَانِ الْوَلَدَ مِنْ طَاعَةِ اللَّهِ إِلَى مَعْصِيَتِهِ وَمِنْ الْيَقِينِ إِلَى الشَّكِّ وَمِنْ الزُّهْدِ إِلَى الدُّنْيَا وَلَا يَدْعُوَانِهِ إِلَى خِلَافِ ذَلِكَ فَإِذَا كَانَ كَذَلِكَ فَمَعْصِيَتُهُمَا طَاعَةٌ وَ طَاعَتُهُمَا مَعْصِيَةٌ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى **وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا**. مصباح الشريعة / ۳۹۲-۳۹۴.

امام صادق علیه السلام فرمود: نیکی به پدر و مادر، نشانه شناخت بنده از خدا و حقوق اوست، زیرا هیچ عبادتی چون نیکی خالصانه برای خدا به والدین مؤمن، انسان را به رضای خداوند نرسانند؛ چرا که حق والدین، مشتق از خداوند متعال است، در صورتی که آن‌ها بر راه دین و سنت گام نهند و فرزند خویش را از طاعت خداوند به طاعت خویش سوق ندهند و از یقین به شک و از زهد به دنیا طلبی نکشانند. بنابراین چون والدین بر این راه خطا باشند، نافرمانی از آن‌ها عین اطاعت و فرمان برداری شان عین معصیت است. خدای تعالی فرماید: **وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا**.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى أَحَبِّ أَهْلِ الْأَرْضِ إِلَى أَهْلِ السَّمَاءِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى الْحُسَيْنِ مناقب آل أبي طالب ۴/ ۷۳.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: هر که دوست دارد نظر کند به کسی که نزد خدا و اهل بیت محبوبترین افراد زمین و آسمان است، به حسین نظر کند.....

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ قَالَ: شَهِدْتُ جَابِرَ الْجُعْفِيِّ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ وَهُوَ يُحَدِّثُ النَّاسَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَالْعَلِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْوَالِدَانِ قَالَ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سُلَيْمَانَ وَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ مِنَّا الَّذِي أَحَلَّ الْخُمْسَ وَمِنَّا الَّذِي جَاءَ بِالْصَّدَقِ وَمِنَّا الَّذِي **صَدَّقَ بِهِ** وَلَنَا الْمَوَدَّةُ فِي كِتَابِ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ وَ عَلِيٌّ وَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْوَالِدَانِ وَأَمَرَ اللَّهُ ذُرِّيَّتَهُمَا بِالشُّكْرِ لَهُمَا. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۷.

عبد الله بن سليمان گوید: جابر بن جعفری را نزد امام باقر علیه السلام دیدم، در حالی که آن حضرت می فرمود: محمد صلی الله علیه و آله و علی علیه السلام دو پدر هستند. عبد الله بن سليمان نیز گوید: شنیدم که امام باقر علیه السلام می فرماید: آن که خمس را حلال کرد، از ماست و آن که سخن راست آورد، از ماست و آن که آن سخن را تأکید کرد، از ماست و در کتاب خدای عز و جل، مودت از آن ماست و علی علیه السلام و رسول خدا صلی الله علیه و آله و علیهما والدان هستند که خداوند به ذریه ایشان امر کرده که سپاسگزار آن دو باشند.

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ أَنَّهُ سَأَلَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى **أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ** فَقَالَ الْوَالِدَانِ اللَّذَانِ أَوْجَبَ اللَّهُ لَهُمَا الشُّكْرَ هُمَا اللَّذَانِ وَلَدَا الْعِلْمَ وَرَبَّنَا الْحُكْمَ وَأَمَرَ النَّاسَ بِطَاعَتِهِمَا ثُمَّ قَالَ اللَّهُ **إِلَيَّ الْمَصِيرُ** فَمَصِيرُ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ وَ الدَّلِيلُ عَلَى ذَلِكَ الْوَالِدَانِ ثُمَّ عَطَفَ الْقَوْلَ عَلَى ابْنِ حَنْتَمَةَ وَ صَاحِبِهِ فَقَالَ فِي الْخَاصِّ وَالْعَامِّ **وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي يَقُولَ فِي الْوَصِيَّةِ وَ تَعْدِلُ عَمَّنْ أَمَرْتَ بِطَاعَتِهِ فَلَا تُطِعْهُمَا** وَلَا تَسْمَعْ قَوْلَهُمَا ثُمَّ عَطَفَ الْقَوْلَ عَلَى الْوَالِدَيْنِ فَقَالَ **وَ صَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفاً يَقُولُ عَرِّفْ**

النَّاسَ فَضْلَهُمَا وَادْعُ إِلَى سَبِيلِهِمَا وَذَلِكَ قَوْلُهُ **وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ** فَقَالَ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ إِلَيْنَا فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تَعْصُوا الْوَالِدَيْنِ فَإِنَّ رِضَاهُمَا رِضَا اللَّهِ وَسَخَطُهُمَا سَخَطُ اللَّهِ. الكافي ۱/ ۴۲۸، ح ۷۹.

اصبغ بن بُبَاته روایت کرده است که گفت: از امیر المؤمنین علیه السلام درباره قول خدای تعالی: **أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ** سؤال شد. فرمود: پدر و مادری که خداوند تشکر کردن از آنها را واجب کرده آنهایی هستند که علم را زاده اند و حکمت را به ارث گذاشته اند. و مردم را امر فرمود از ایشان اطاعت کنند. سپس فرمود: خدای متعال گوید: **إِلَيَّ الْمَصِيرُ** یعنی بازگشت بندگان به سوی خداست و راهنمای این راه پدر و مادر هستند؛ آن گاه سخن را بر ابن حنتمه و دوستش معطوف کرده و درباره خاص و عام چنین فرموده است: **وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي** گوید: در وصیت است و این که از کسی که دستور داده شده ای از او اطاعت کنی، اطاعت نکنی؛ از آن دو اطاعت مکن و سخنان ایشان گوش مکن. سپس سخن را متوجه پدر و مادر کرده است: **وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا** می گوید: فضیلت آنها را به مردم بشناسان و مردم را به پیروی از راه آنها دعوت کن و این همان کلام خداست که می فرماید: **وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ**، سپس فرمود: به سوی خدا، سپس به سوی ما؛ پس از خدا پروا کنید و از پدر و مادر نافرمانی نکنید؛ زیرا رضای آنها رضای خداست و خشم آنها خشم خداست.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ اتَّقُوا الْمُحَقَّرَاتِ مِنَ الذُّنُوبِ فَإِنَّ لَهَا ظَالِمًا يَقُولُ أَحَدُكُمْ أَذْنِبُ وَاسْتَغْفِرُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ **وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَرَهُمْ وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ** وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ **إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ**.. الكافي ۲/ ۲۷۰-۲۷۱، ح ۱۰.

امام باقر علیه السلام فرمود: از گناهان کوچک بترسید چون طالب و مدعی دارند. کسی از شما نگوید: گناه می کنم و بعد از خدا استغفار می کنم؛ زیرا خداوند عز و جل می فرماید: **نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَرَهُمْ وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ** و باز می فرماید: **إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ**.

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ أَفْضَلِ مَا يَتَقَرَّبُ بِهِ الْعِبَادُ إِلَى رَبِّهِمْ وَأَحَبَّ ذَلِكَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا هُوَ فَقَالَ مَا أَعْلَمُ شَيْئًا بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ أَفْضَلَ مِنْ هَذِهِ الصَّلَاةِ أَلَا تَرَى أَنَّ الْعَبْدَ الصَّالِحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ عليه السلام قَالَ **وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا**. الكافي ۳/ ۲۶۴، ح ۱.

معاویه بن وهب روایت می کند که از امام جعفر صادق علیه السلام در مورد بهترین و محبوبترین کارهایی که انسان با آن به خدا تقرب می جوید، پرسیدم. ایشان پاسخ دادند: من بعد از شناخت و معرفت، چیزی را بهتر از نماز نمی بینم. آیا نمی بینی که بنده صالح خدا، عیسی بن مریم علیه السلام می گوید: **وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا**.

عُمَرُ بْنُ عَرَفَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يَقُولُ لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَنَ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيُسْتَعْمَلَنَّ عَلَيْكُمْ شِرَارُكُمْ فَيَدْعُو خِيَارَكُمْ فَلَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ. الكافي ۵/ ۵۶، ح ۳.

عمر بن عرفه گوید از ابوالحسن علیه السلام شنیدم میفرمود: امر به معروف و نهی از منکر کنید، و گرنه خدا بدان شما را بر نیکانتان چیره می کند، و چون چنین شود، هر چه نیکان دعا کنند خدا مستجاب نخواهد کرد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: الْحِجَّةُ مُحْفُوفَةٌ بِالْمَكَارِهِ وَالصَّبْرُ فَمَنْ صَبَرَ عَلَى الْمَكَارِهِ فِي الدُّنْيَا دَخَلَ الْحِجَّةَ وَجَهَنَّمَ مُحْفُوفَةٌ بِاللَّدَاتِ وَالشَّهَوَاتِ فَمَنْ أَعْطَى نَفْسَهُ لَذَّتْهَا وَشَهَوَتَهَا دَخَلَ النَّارَ. الكافي ۲/ ۸۹-۹۰، ح ۷.

امام باقر عليه السلام فرمود: بهشت در میان ناگواریها و شکیبائی است پس هر که در دنیا بر ناگواریها صبر کند به بهشت رود و دوزخ در میان لذتها و شهوتهاست، پس هر که هر لذت و شهوتی را که دلش خواهد بخود رساند بدوزخ در آید.

عَنْ أَبِي بصيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله أَوْصَى رَجُلًا مِنْ بَنِي تَمِيمٍ فَقَالَ لَهُ إِيَّاكَ وَإِسْبَالَ الْإِزَارِ وَالْقَمِيصِ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنَ الْمَخِيلَةِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمَخِيلَةَ. الكافي ۶/ ۴۵۶، ح ۵.

ابو بصیر گوید: امام باقر علیه السلام فرمود: پیامبر صلوات الله علیه به مردی از قبیله بنی تمیم سفارش می کرد، و از جمله فرمود: بپرهیز که دامن ازار و یا دامن پیراهن خود را بر زمین بکشی؛ که دامن کشیدن نشانه ناز و نخوت است، و خداوند عز و جل ناز و نخوت را دوست نمی دارد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ مَشَى عَلَى الْأَرْضِ اخْتِيَالًا لَعَنَتْهُ الْأَرْضُ وَمَنْ تَحْتَهَا وَمَنْ فَوْقَهَا. ثواب الأعمال / ۳۴۴، ح ۱.

امام صادق علیه السلام از قول رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نقل فرمودند: کسی که از روی تکبر و غرور بر روی زمین راه رود، زمین و آنان که در زمین خفته اند، و بر روی زمین هستند او را لعنت می کنند.

فِي مَنَاهِي النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله ... وَ نَهَى أَنْ يَخْتَالَ الرَّجُلُ فِي مَشْيِهِ وَقَالَ مَنْ لَيْسَ تَوْبًا فَاخْتَالَ فِيهِ خَسَفَ اللَّهُ بِهِ مِنْ شَفِيرِ جَهَنَّمَ فَكَانَ قَرِينَ قَارُونَ لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ اخْتَالَ فَخَسَفَ اللَّهُ بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضُ وَمَنْ اخْتَالَ فَقَدْ نَارَعَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي جَبْرُوتِهِ... أُمَالِي الصَّدُوق / ۳۴۸.

از مناهای رسول صلی الله علیه و آله و سلم:.... غدقن کرد که مردی متکبرانه راه رود، فرمود هر که جامه ای بپوشد و در آن تکبر نماید خدا در پرتگاه دوزخش فرو برد و همراه قارون باشد زیرا اول کسیست که تکبر کرد و بخود بالید و خدا به ویدارِ الارض، هر که بخود بالید با خدا در جبروتش ستیزه کرده....

عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْخَضْرَمِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ قَالَ الْعُطْسَةُ الْقَبِيحَةُ.. الكافي ۲/ ۶۵۶، ح ۲۱.

ابو بکر خَضْرَمِي روایت کرده است که گفت: امام صادق علیه السلام در معنای سخن خدای عز و جل: إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ فرمود: به معنای عطسه قبیح است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: كَفَى لِأَوَّلِي الْأَلْبَابِ بِخَلْقِ الرَّبِّ الْمُسَخَّرِ وَمُلْكِ الرَّبِّ الْقَاهِرِ وَجَلَالِ الرَّبِّ الظَّاهِرِ وَنُورِ الرَّبِّ الْبَاهِرِ وَبُرْهَانِ الرَّبِّ الصَّادِقِ وَمَا أَنْطَقَ بِهِ أَلْسُنُ الْعِبَادِ وَمَا أَرْسَلَ بِهِ الرُّسُلَ وَمَا أَنْزَلَ عَلَى الْعِبَادِ دَلِيلًا عَلَى الرَّبِّ. الكافي ۱/ ۸۲، ح ۶، و أوله في ص ۸۱.

امام باقر عليه السلام فرمود: خلقت پروردگار غالب و سلطنت پروردگار زبر دست و شکوه پروردگار ظاهر و نور پروردگار مسلط و دلیل پروردگار صادق و اعترافی که از زبان بندگان گذرد و آنچه پیغمبران آورده‌اند و آنچه بر بندگان نازل شده، کافی است که بر خردمندان راهنمای پروردگار باشد.

عَنْ أَبِي أَحْمَدَ مُحَمَّدَ بْنِ زِيَادٍ الْأَزْدِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ سَيِّدِي مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً** فَقَالَ عليه السلام **النَّعْمَةُ الظَّاهِرَةُ** الْإِمَامُ الظَّاهِرُ وَ**الْبَاطِنَةُ** الْإِمَامُ الْغَائِبُ فَقُلْتُ لَهُ وَيَكُونُ فِي الْأَيَّامَةِ مَنْ يَغِيبُ قَالَ نَعَمْ يَغِيبُ عَنْ أَبْصَارِ النَّاسِ شَخْصُهُ وَلَا يَغِيبُ عَنْ قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ ذِكْرُهُ وَهُوَ الثَّانِي عَشَرَ مِمَّا يُسَهِّلُ اللَّهُ لَهُ كُلَّ عَسِيرٍ وَيُذِلُّ لَهُ كُلَّ صَعْبٍ وَيُظْهِرُ لَهُ كُنُوزَ الْأَرْضِ وَيُقَرِّبُ لَهُ كُلَّ بَعِيدٍ وَيُبَيِّرُ بِهِ كُلَّ جَبَّارٍ غَنِيْدٍ وَيُهْلِكُ عَلَى يَدِهِ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ ذَلِكَ ابْنُ سَيِّدَةِ الْإِمَاءِ الَّذِي تَخْفَى عَلَى النَّاسِ وَلَادَتْهُ وَلَا يَحِلُّ لَهُمْ تَسْمِيَتُهُ حَتَّى يُظْهِرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَيَمْلَأَ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مِلَّيْتُ جَوْرًا وَظُلْمًا. **كمال الدين و تمام النعمة / ۳۶۸، صدر حديث ۶.**

ابو احمد محمد بن زياد ازدي روايت کرده است که گفت: از سرورم موسی بن جعفر عليه السلام درباره آیه **وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً** سؤال کردم. فرمود: نعمت ظاهری، امام ظاهر است و نعمت باطنی امام غایب است. عرض کردم: آیا کسی از میان امامان، غایب می شود؟ فرمود: آری، جسم وی از دید مؤمنان پنهان و ذکرش در دل مؤمنان آشکار است. او دوازدهمین نفر از ماست و خداوند هر سختی را برایش آسان می گرداند و هر مشکلی را برایش رام می گرداند و تمام گنج های زمین را برای وی آشکار می سازد. دور را برایش نزدیک و نزدیک را برایش دور می گرداند و به وسیله او ریشه هرستمگر قدرتمندی را خشک می گرداند و به دست وی هر شیطان سرکشی را نابود می سازد. او فرزند سرور کنیزان است که ولادت وی را از مردم پنهان می دارد و نام بردن از او برایشان جایز نمی باشد تا این که خدای عز و جل وی را آشکار نموده و جهان را پس از پر شدن از جور و ستم، به دست او پر از عدل و داد می کند.

عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَرَأَ رَجُلٌ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام **وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً** قَالَ أَمَّا النَّعْمَةُ الظَّاهِرَةُ فَهُوَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله وَمَا جَاءَ بِهِ مِنْ مَعْرِفَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَتَوْحِيدِهِ وَأَمَّا النَّعْمَةُ الْبَاطِنَةُ فَوَلَايَتُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَعَقْدَ مَوَدَّتِنَا فَاعْتَقِدْ وَاللَّهُ قَوْمٌ هَذِهِ النَّعْمَةُ الظَّاهِرَةُ وَ**الْبَاطِنَةُ**. وَاعْتَقَدَهَا قَوْمٌ ظَاهِرُهُ وَلَمْ يَعْتَقِدُوا بَاطِنَهُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ **يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ** فَفَرِحَ رَسُولُ اللَّهِ عِنْدَ نُزُولِهَا إِذْ لَمْ يَتَقَبَّلِ اللَّهُ تَعَالَى إِيْمَانَهُمْ إِلَّا بِعَقْدٍ وَلَايَتِنَا وَمَحَبَّتِنَا. **تفسير القمي ۲/ ۱۶۰-۱۶۶.**

جابر روايت کرده است که گفت: مردی آیه **وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً** را در حضور امام باقر عليه السلام تلاوت نمود. امام فرمود: نعمت ظاهری، پیامبر صلی الله علیه و آله است و آن چه از معرفه الله و توحید آورده است و اما نعمت باطنی، ولایت ما اهل بیت عليهم السلام و پیمان مودت ماست. به خدا سوگند! قومی این نعمت ظاهر و باطن را پذیرفتند و قومی دیگر فقط ظاهر آن را پذیرفتند. از این رو خداوند فرمود: **يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ** پس رسول خدا صلی الله علیه و آله هنگام نزول آن خوشحال گردید؛ زیرا خداوند ایمان آنها را نمی پذیرد، مگر با ولایت و محبت ما.

عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَرَأَ رَجُلٌ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام **وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً** فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام هَذِهِ قِرَاءَةُ الْعَامَّةِ وَآمَّا نَحْنُ فَتَنَفَّرُوا **وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ** ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً فَأَمَّا النِّعْمَةُ الظَّاهِرَةُ فَهِيَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله وَمَا جَاءَ بِهِ مِنْ مَعْرِفَةِ اللَّهِ وَتَوْحِيدِهِ وَآمَّا النِّعْمَةُ الْبَاطِنَةُ فَمَوْلَانَا أَهْلُ الْبَيْتِ وَعَقْدُ مَوَدَّتِنَا.. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۷.

جابر می گوید: شخص نزد امام باقر علیه السلام آیه **وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً** قرائت کرد، حضرت علیه السلام فرمودند این قرائت عامه است و اما ما این چنین میخوانیم **وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً** و اما نعمت ظاهر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و آنچه از معرفت خدا و توحید آورده و نعمت باطنه پس موالات ما اهل البيت و عقد دوستی ماست...

حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْعَبَّاسِ، وَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ، وَ كَانَ بَدْرِيًّا أُحْدِيًّا شَجَرِيًّا، وَ مِمَّنْ مَخَّصَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي مَوَدَّةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام، قَالُوا: بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي مَسْجِدِهِ فِي رَهْطٍ مِنْ أَصْحَابِهِ، فِيهِمْ أَبُو بَكْرٍ وَ عُمرُ وَ عُثْمَانُ وَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ وَ رَجُلَانِ مِنْ قُرَاءِ الصَّحَابَةِ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ، هُمَا عَبْدُ اللَّهِ ابْنُ أُمِّ عَبْدِ، وَ مِنَ الْأَنْصَارِ أُبَيُّ بْنُ كَعْبٍ وَ كَانَا بَدْرِيِّينَ، فَقَرَأَ عَبْدُ اللَّهِ مِنَ السُّورَةِ الَّتِي يُذَكِّرُ فِيهَا لُقْمَانُ، حَتَّى أَتَى عَلَى هَذِهِ الْآيَةِ **وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً** الْآيَةَ، وَقَرَأَ أُبَيُّ مِنَ السُّورَةِ الَّتِي يُذَكِّرُ فِيهَا إِبْرَاهِيمَ عليه السلام **وَذَكَرَهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ** قَالُوا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: أَيَّامُ اللَّهِ نِعْمَاؤُهُ، وَ بَلَاؤُهُ مَثَلَاتُهُ سُبْحَانَهُ. ثُمَّ أَقْبَلَ صلى الله عليه وآله عَلَى مَنْ شَهِدَهُ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَقَالَ: إِنِّي لَا تَحْوَلُكُمْ بِالْمَوْعِظَةِ تَحْوُلًا مَخَافَةَ السَّامَةِ عَلَيْكُمْ، وَقَدْ أُوْحِيَ إِلَيَّ رَبِّي (جَلَّ جَلَالُهُ) أَنْ أَذْكُرْكُمْ بِالنِّعْمَةِ، وَأُنْذِرْكُمْ بِمَا اقْتَصَّ عَلَيْكُمْ مِنْ كِتَابِهِ، وَ تَلَا **وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ** الْآيَةَ. ثُمَّ قَالَ لَهُمْ: قُولُوا الْآنَ قَوْلَكُمْ: مَا أَوَّلُ نِعْمَةٍ رَعَبَكُمْ اللَّهُ فِيهَا وَ بَلَاكُمْ بِهَا فَخَاصَ الْقَوْمِ جَمِيعًا فَذَكَّرُوا نِعَمَ اللَّهِ الَّتِي أَنْعَمَ عَلَيْهِمْ وَ أَحْسَنَ إِلَيْهِمْ بِهَا مِنَ الْمَعَاشِ وَ الرِّيَاشِ وَ الدُّرْيَةِ وَ الْأَزْوَاجِ إِلَى سَائِرِ مَا بَلَاهُمْ اللَّهُ (عَزَّ وَ جَلَّ) بِهِ مِنْ أَنْعَمِهِ الظَّاهِرَةِ، فَلَمَّا أَمْسَكَ الْقَوْمُ أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله عَلَى عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، فَقَالَ: يَا أَبَا الْحَسَنِ، قُلْ فَقَدْ قَالَ أَصْحَابُكَ فَقَالَ: فَكَيْفَ لِي بِالْقَوْلِ فِذَاكَ أَبِي وَ أُمِّي وَ إِنَّمَا هَدَانَا اللَّهُ بِكَ. قَالَ: وَ مَعَ ذَلِكَ فَهَاتِ، قُلْ مَا أَوَّلُ نِعْمَةٍ بَلَكَ اللَّهُ (عَزَّ وَ جَلَّ) وَأَنْعَمَ عَلَيْكَ بِهَا قَالَ: أَنْ خَلَقَنِي جَلَّ تَنَاؤُهُ وَ لَمْ أَكُ شَيْئًا مَذْكُورًا. قَالَ: صَدَقْتَ، فَمَا الثَّانِيَةُ قَالَ: أَنْ أَحْسَنَ بِي إِذْ خَلَقَنِي فَجَعَلَنِي حَيًّا لَا مِيتًا. قَالَ: صَدَقْتَ، فَمَا الثَّالِثَةُ قَالَ: أَنْ أَنْشَأَنِي فَلَهُ الْحَمْدُ فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ وَ أَعَدَلِ تَرْكِيبٍ. قَالَ: صَدَقْتَ، فَمَا الرَّابِعَةُ قَالَ: أَنْ جَعَلَنِي مُتَّفَكِّرًا رَاجِبًا لَا بُلْهَةً سَاهِيًّا. قَالَ: صَدَقْتَ، فَمَا الْخَامِسَةُ قَالَ: أَنْ جَعَلَ لِي شَوَاعِرَ أَدْرِكُ مَا ابْتَغَيْتُ بِهَا، وَ جَعَلَ لِي سِرَاجًا مُنِيرًا. قَالَ: صَدَقْتَ، فَمَا السَّادِسَةُ قَالَ: أَنْ هَدَانِي وَ لَمْ يُضِلَّنِي عَنْ سَبِيلِهِ. قَالَ: صَدَقْتَ، فَمَا السَّابِعَةُ قَالَ: أَنْ جَعَلَ لِي مَرَدًّا فِي حَيَاةٍ لَا انْقِطَاعَ لَهَا. قَالَ: صَدَقْتَ، فَمَا الثَّامِنَةُ قَالَ: أَنْ جَعَلَنِي مُلْكًا مَالِكًا لَا مَمْلُوكًا. قَالَ: صَدَقْتَ، فَمَا الثَّاسِعَةُ قَالَ: أَنْ سَخَّرَ لِي سَمَاءَهُ وَ أَرْضَهُ وَ مَا فِيهِمَا وَ مَا بَيْنَهُمَا مِنْ خَلْقِهِ. قَالَ: صَدَقْتَ، فَمَا الْعَاشِرَةُ قَالَ: أَنْ جَعَلْنَا سُبْحَانَهُ دُكْرَانًا لَا إِنَاثًا. قَالَ: صَدَقْتَ، فَمَا بَعْدَ هَذَا قَالَ: كَثُرَتْ نِعَمُ اللَّهِ يَا نَبِيَّ اللَّهِ فَطَابَتْ، وَ تَلَا **وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا** فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ قَالَ: لِيَتَّهِنَكَ الْحِكْمَةُ، لِيَتَّهِنَكَ الْعِلْمُ يَا أَبَا الْحَسَنِ، وَ أَنْتَ وَارِثُ عَلِيٍّ، وَ الْمُبِينُ لَأُمَّتِي مَا اخْتَلَفَتْ فِيهِ مِنْ بَعْدِي، مَنْ أَحَبَّكَ لِدِينِكَ وَ أَخَذَ بِسَبِيلِكَ فَهُوَ مِمَّنْ هُدِيَ **إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ**، وَ مَنْ رَغِبَ عَنْ هَوَاكَ وَ أَبْغَضَكَ لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا خَلَاقَ لَهُ. أمالي الطوسي/ ۴۹۰

عبد الله بن عباس و جابر بن عبد الله انصاری و ی جنگ های بدر و احد و بیعت شجره با رسول خدا صلی الله علیه و آله را درک کرده و از جمله یاران رسول خدا صلی الله علیه و آله به شمار می رود که محبت خالصانه ای به امیر المؤمنین علیه السلام

داشت- روايت کردند که: در حالی که رسول خدا صلی الله علیه و آله در مسجد و در میان جمعی از یارانش از جمله ابو بکر، ابو عبیده، عمر، عثمان، عبد الرحمن و دو مرد از قاریان صحابه بود یکی از این قاریان از مهاجرین بود به نام عبد الله بن امّ عبد و دیگری از انصار بود به نام اُبَی بن کعب که هر دو از اصحاب جنگ بدر بودند عبد الله آیاتی از سوره لقمان تلاوت کرد تا این که به آیه **وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً** رسید و اُبَی از سوره ای که ابراهیم علیه السلام در آن ذکر شده بود، آیاتی را تلاوت کرد. از جمله این آیه: **ذَكَرْتُمْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا فِي ذَلِكَ لَا يَأْتِي لَكُمْ لَكَلَّ صَبَّارٍ شَكُورٍ** گفتند: رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرماید: ایام الله، یعنی نعمت، بلا و مجازات خدای سبحان. سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد و در جمع صحابه چنین فرمود: من از بیم ملالت و دلتنگی خود را ملزم به موعظه شما می دانم و پروردگارم به من وحی فرموده که نعمت های او را به شما یادآوری کنم و از مجازات هایی که در کتابش ذکر فرموده، بر حذر دارم و سپس آیه **وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ** را تلاوت فرمود. سپس به ایشان فرمود: اکنون بگویید: کدام نعمت است که خداوند برای اولین مرتبه شما را مایل به آن کرد و شما را به آن آزمود؟ مردم مشغول مشورت با هم شده و نعمت های الهی را یک به یک برشمردند؛ از جمله: نعمت معاش، جامه های فاخر، فرزندان، همسران و دیگر نعمت های ظاهری که خداوند به آنان ارزانی داشته بود. چون آن جماعت ساکت شدند، رسول خدا صلی الله علیه و آله رو به علی علیه السلام کرده و فرمود: ای ابا الحسن! تو بگو، دوستان تو گفتند. امام علیه السلام فرمود: پدر و مادرم فدایت شوند! من چه بگویم، در حالی که خدای عزّ و جلّ ما را به واسطه شما هدایت فرموده است. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: با همه این احوال بگو آن چه داری، اولین نعمتی که خداوند به تو داد و تو را بدان آزمود، چه بود؟ فرمود: آن بود که مرا از هیچ آفرید. فرمود: راست گفتی، دومی چه بود؟ آن بود که چون مرا از هیچ آفرید، در حق من نیکی کرد و مرا زنده و فعال قرار داد نه ساکن و چون مردگان. فرمود: راست گفتی. سومی چه بود؟ آن بود- که شکر خدا- مرا به بهترین شکل و متعادل ترکیب آفرید. فرمود: راست گفتی. چهارمی چه بود؟ آن بود که مرا متفکر و مشتاق آفرید نه ابله و سهل انگار. فرمود: راست گفتی. پنجمی چه بود؟ آن بود که برای من مشاعری قرار داد که هر چه را بخواهم با آن درک می کنم و چراغی روشن به من عطا فرمود. فرمود: راست گفتی. ششمی چه بود؟ این که مرا به دین خود راهنمایی کرد و از راه خود منحرف نساخت. فرمود: راست گفتی. هفتمی چه بود؟ این بود که بی وقفه مرا تجدید حیات بخشید. فرمود: راست گفتی. هشتمی چه بود؟ این که مرا مالک قرار داد نه مملوک. فرمود: راست گفتی، نهمی چه بود؟ این بود که آسمان و زمینش را رام من گردانید با هر آن چه از مخلوقاتش که در آنهاست. فرمود: راست گفتی، دهمی چه بود؟ این بود که ما را مرد آفرید و عهده دار اداره امور زنانمان قرار داد، نه زن. فرمود: راست گفتی. دیگر چه؟ فرمود: فرونی نعمت خدا ای نبی الله و پاکی آنها. پس این آیه را خواند: **وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا** پس رسول خدا صلی الله علیه و آله تبسمی نموده و فرمود: حکمت بر تو گوارا باد، دانش بر تو مبارک باد ای ابا الحسن! تو وارث علم منی و روشننگر اموری هستی که پس از من اتمم بر سر آن اختلاف خواهند ورزید. هر که تو را به خاطر دینت دوست بدارد و راه تو را در پیش گیرد، او از جمله کسانی است که به راه راست هدایت یافته و هر که از هدایت تو سرباز زند و تو را دشمن دارد، روز قیامت هیچ بهره ای از نیکی نبرده است.

وَإِذْ قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا وَلَوْ كُنَّ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ (۲۱) وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ (۲۲) وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (۲۳) نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ (۲۴) وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۲۵) اللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (۲۶) وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّ مِنْ بَعْدِ سَبْعَةِ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (۲۷) مَا خَلَقَكُمْ وَلَا يَبْعَثْكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ (۲۸) أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُوَلِّجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (۲۹) ذَلِكَ بَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ (۳۰)

و چون به آنان گفته شود آن چه را که خدا نازل کرده پیروی کنید می گویند [نه] بلکه آن چه که پدرانمان را بر آن یافته ایم پیروی می کنیم آیا هر چند شیطان آنان را به سوی عذاب سوزان فراخواند (۲۱) و هر کس خود را در حالی که نیکوکار باشد تسلیم خدا کند قطعاً در رسمان استوارتری چنگ در زده و فرجام کارها به سوی خداست (۲۲) و هر کس کفر ورزد نباید کفر او را غمگین گرداند باز گشتن به سوی ماست و به [حقیقت] آن چه کرده اند آگاهشان خواهیم کرد در حقیقت خدا به راز دلها داناست (۲۳) [ما] آنان را اندکی بر خورداری سازیم سپس ایشان را در عذابی پر فشار در مانده می کنیم (۲۴) و اگر از آنها پرسی چه کسی آسمانها و زمین را آفرید است مسلماً خواهند گفت خدا بگو ستایش از آن خداست ولی بیشترشان نمی دانند (۲۵) آن چه در آسمانها و زمین است از آن خداست در حقیقت خدا همان بی نیاز ستوده [صفات] است (۲۶) و اگر آن چه درخت در زمین است قلم باشد و دریا را هفت دریای دیگر به یاری آید سخنان خدا پایان نپذیرد قطعاً خداست که شکست ناپذیر حکیم است (۲۷) آفرینش و برانگیختن شما [در نزد ما] جز مانند [آفرینش] یک تن نیست که خدا شنوای بیناست (۲۸) آیا ندید ای که خدا شب را در روز درمی آورد و روز را [نیز] در شب درمی آورد و آفتاب و ماه را تسخیر کرده است [که] هر یک تا وقت معلومی روانند و [نیز] خدا به آن چه می کنید آگاه است (۲۹) این [ها همه] دلیل آن است که خدا خود حق است و غیر از او هر چه را که می خوانند باطل است و خدا همان بلند مرتبه بزرگ است (۳۰)

عَنْ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْ لَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ فَهُوَ النَّضْرُ بْنُ الْحَارِثِ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ اتَّبِعْ مَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ قَالَ بَلْ أَتَّبِعُ مَا وَجَدْتُ عَلَيْهِ آبَائِي. تفسير القمي ۲/ ۱۶۶.

ابو جارود آمده است که از امام باقر علیه السلام درباره آیه وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ* وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْ لَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ نقل شده است که می فرماید: منظور، نصر بن حارث است. رسول خدا صلی الله علیه و آله به وی فرمود: از آن چه از جانب پروردگارت بر تو نازل گردید، پیروی کن. گفت: بل که از آن چه پدرانم را بر آن یافتم، پیروی می کنم.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ قَالَ مَوَدَّتْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۷.

ابو الحسن موسى بن جعفر عليه السلام از پدرش، از اجدادش درباره این کلام خدای تعالی فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى فرمود: منظور مودّت ما اهل بیت است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كُلُّ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ عَلَى الْفِطْرَةِ يَعْنِي عَلَى الْمَعْرِفَةِ بِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَالِقُهُ فَذَلِكَ قَوْلُهُ **وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ..** التوحيد/ ۳۳۰-۳۳۱، ذیل حدیث ۹.

رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم فرمودند: که هر فرزندی متولد می شود بر فطرت یعنی بر معرفت باینکه خدای عز و جل آفریننده او است و این معنی قول آن جناب است که **وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ**

عن طبرسی - إِنَّ يَحْيَى بْنَ أَكْثَمَ سَأَلَ مَوْلَانَا أَبَا الْحَسَنِ الْعَسْكَرِيِّ ﷺ عَنْ مَسَائِلَ مِنْهَا تَأْوِيلُ هَذِهِ الْآيَةِ فَقَالَ يَحْيَى مَا هَذِهِ السَّبْعَةُ أَجْحَرُ وَمَا الْكَلِمَاتُ الَّتِي لَا تَنْفَعُ فَقَالَ لَهُ الْإِمَامُ ﷺ أَمَّا الْأَجْحَرُ فَهِيَ عَيْنُ الْكِبَرِيَّةِ وَعَيْنُ الْيَمَنِ وَعَيْنُ الْبَرْهُوتِ وَعَيْنُ طَبْرِئَةَ وَعَيْنُ مَاسِبْدَا وَحُمَةُ بِإِفْرِيقِيَّةٍ وَعَيْنُ نَاحِرٍ وَأَمَّا الْكَلِمَاتُ فَتَحْنُ الْكَلِمَاتُ الَّتِي لَا تَنْفَعُ عُلُومُنَا وَلَا تُدْرِكُ فَضَائِلُنَا وَلَا تُسْتَفْصَى. تفسیر نور الفقلین ۴/ ۲۱۶، ح ۹۴

طبرسی گوید: یحیی بن اکثم مسائل چندی از مولایمان امام هادی علیه السلام سوال کرد و از جمله تأویل این آیه بود که این هفت دریا کدامند؟ و آن کلماتی که پایان نگیرد چیست؟ حضرت فرمود: دریاها: چشمه کبریت، چشمه یمن، چشمه برهوت، چشمه طبریه، چشمه ماسیدان، چشمه آفریقا، چشمه مابروان است. و اما کلماتی که پایان نگیرد علوم ماست، و فضایل ما قابل دستیابی نیست و به نهایت آن نتوان رسید.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ: ... إِنَّهُ لَيَنْزِلُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ إِلَى وَلِيِّ الْأَمْرِ تَفْسِيرُ الْأُمُورِ سَنَةً سَنَةً يُؤْمَرُ فِيهَا فِي أَمْرِ نَفْسِهِ بِكَذَا وَكَذَا وَفِي أَمْرِ النَّاسِ بِكَذَا وَكَذَا وَإِنَّهُ لَيَحْدُثُ لَوَلِيِّ الْأَمْرِ سِوَى ذَلِكَ كُلِّ يَوْمٍ عِلْمُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الْخَاصُّ وَالْمَكْنُونُ الْعَجِيبُ الْمَخْرُوجُ مِثْلُ مَا يَنْزِلُ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ مِنَ الْأَمْرِ ثُمَّ قَرَأَ **وَلَوْ أَنَّ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَفْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ.** الکافی ۴/ ۲۴۸

امام محمد تقی علیه السلام فرماید: همانا سال بسال در شب قدر تفسیر و بیان کارها بر ولی امر نازل می شود، در آن شب امام علیه السلام درباره کار خودش چنین دستور می گیرد و راجع بکار مردم هم بچنین و چنان مأمور می شود، و نیز برای ولی امر غیر از شب قدر هم در هر روزیکه خدای عزوجل صلاح داند، مانند آنشب امر مخصوص و پوشیده و شگفت در گنجینه پدید می آید، سپس قرائت فرمود **وَلَوْ أَنَّ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَفْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ.**

علی بن ابراهیم: أَنَّ الْيَهُودَ سَأَلُوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِ الرُّوحِ، فَقَالَ **الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا**، قَالُوا نَحْنُ خَاصَّةٌ قَالَ بَلِ النَّاسُ عَامَّةٌ قَالُوا فَكَيْفَ يَجْتَمِعُ هَذَانِ يَا مُحَمَّدُ تَرَعُمُ أَنَّكَ لَمْ تُؤْتِ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا وَقَدْ أُوتِيَتِ الْقُرْآنَ وَأُوتِينَا التَّوْرَةَ وَقَدْ قَرَأْتَ: **وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ وَهِيَ التَّوْرَةُ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا**، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: **وَلَوْ أَنَّ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَفْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ يَقُولُ عِلْمُ اللَّهِ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ وَمَا أُوتِيتُمْ كَثِيرٌ فَبِكُمْ قَلِيلٌ عِنْدَ اللَّهِ..** تفسیر القی

علی بن ابراهیم: یهودیان از رسول خدا صلی الله علیه و آله درباره روح پرسیدند. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: روح از اموری است که فقط پروردگارم به آن آگاهی دارد و به شما جز اندکی از علم داده نشده است. گفتند: این امر مختص به ماست؟ فرمود: خیر، همه مردم چنین هستند. گفتند: ای محمد! چگونه میان این دو مسئله را جمع می کنی؟ از طرفی بر این باوری که جز اندکی از علم داده نشده ای و از طرفی دیگر قرآن بر تو نازل شده است؟! و این در حالی است که تورات به ما داده شده و همان طور که خواندی وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا پس خداوند این آیه را نازل فرمود: وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ یعنی این که علم خدا بیش از این است و آن چه به شما داده شد، نزد شما زیاد است، اما نزد خدا اندک است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كُنْفُسٍ وَاحِدَةٍ بَلَّغْنَا وَ اللَّهُ أَعْلَمُ أَنَّهُمْ قَالُوا يَا مُحَمَّدُ خُلِقْنَا أَطْوَارًا نُظْفَأُ ثُمَّ عَلَقًا ثُمَّ أَذْنِبْنَا خَلْقًا آخَرَ كَمَا تَزْعُمُ وَ تَزْعُمُ أَنَّا بُعِثْنَا فِي سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ! فَقَالَ اللَّهُ مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كُنْفُسٍ وَاحِدَةٍ إِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ. تفسیر القمی ۱۶۷/۲.

امام باقر علیه السلام در معنای آیه مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كُنْفُسٍ وَاحِدَةٍ فرموده است: آن گونه که به ما رسیده و الله اعلم یهودیان گفتند: ای محمد! آن گونه که می پنداری، خداوند به صورت نطفه ها آفرید و آن گاه علقه شدیم و سپس ما را به شکل دیگری درآورد و گمان داری که بعداً هم همه در یک ساعت برانگیخته می شویم؛ درست است؟! خداوند به این سؤال ها چنین پاسخ داد: مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كُنْفُسٍ وَاحِدَةٍ ، خداوند اگر اراده اش بر وقوع امری محقق شود، آن امر بی درنگ اتفاق می افتد.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ نِعْمَتِ اللَّهِ لِيَرْيَاكَ مِنْ آيَاتِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ (۳۱) وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظَّلِيلِ دَعَا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ (۳۲) يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ وَأَخْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمُ بِاللَّهِ الْغُرُورُ (۳۳) إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مِمَّا ذَاكَ تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ (۳۴)

آیاندید ای که کشتیها به نعمت خدا در دریا روان می گردند تا برخی از نشانه های [قدرت] خود را به شما بنمایاند قطعا در این [قدرت نمایی] برای هر شکیبای سپاسگزاری نشانه هاست (۳۱) و چون موجی کوه آسا آنان را فرا گیرد خدا را بخوانند و اعتقاد [خود] را برای او خالص گردانند و [لی] چون نجاشان داد و به خشکی رساند برخی از آنان میانه رو هستند و نشانه های ما را جز هر خائن ناسپاسگزاری انکار نمی کند (۳۲) ای مردم از پروردگارتان پروا دارید و بترسید از روزی که هیچ پدری به کار فرزندش نمی آید و هیچ فرزندی [نیز] به کار پدرش نخواهد آمد آری وعده خدا حق است زنهاری تا این زندگی دنیا شمارانفرید و زنهاری تا شیطان شمارا مغرور نسازد (۳۳) در

حقيقت خداست كه علم [به] قيامت نزد اوست و باران را فرومى فرستد و آن چه را كه در رجهاست مى داند و كسى نمى داند و خدا چه به دست مى آورد و كسى نمى داند در كدامين سرزمين مى ميرد در حقيقت خداست [كه] داناي آگاه است (۳۴)

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ:.... مَنْ لَمْ يَغْرِهُ النَّاسُ مِنْ نَفْسِهِ وَ مَنْ لَمْ تَغْرِهُ الدُّنْيَا بِتَشَوُّفِهَا..... مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه ٤/ ٢٧٤، ضمن حديث ٨٢٩.

امير المومنين عليه السلام فرمودند:.... فرمود آنكه او را از خود نفرينندش و دنيا به خود آرايى اش او را نفريند.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ.... قَوْلُهُ لِرَجُلٍ سَمِعَهُ يَدُمُ الدُّنْيَا مِنْ غَيْرِ مَعْرِفَةٍ لِمَا يَجِبُ أَنْ يَقُولَ فِي مَعَاهَا الدُّنْيَا دَارُ صَدَقٍ لِمَنْ صَدَقَهَا وَ دَارُ عَافِيَةٍ لِمَنْ فَهَمَ عَنْهَا وَ دَارُ غِنَى لِمَنْ تَزَوَّدَ مِنْهَا مَسْجِدُ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ وَ مَهْبِطُ وَحْيِهِ وَ مَصَلَّى مَلَائِكَتِهِ وَ مَتَجَرُّ أَوْلِيَائِهِ اكْتَسَبُوا فِيهَا الرَّحْمَةَ وَ رَجَحُوا فِيهَا الْحُجَّةَ فَمَنْ ذَا يَدُمُهَا وَقَدْ آذَنْتُ بَيْنَهَا وَ نَادَتْ بِفِرَاقِهَا وَ نَعَتْ نَفْسَهَا فَشَوَّقَتْ بِسُرُورِهَا إِلَى السُّرُورِ وَ حَذَّرَتْ بِبَلَائِهَا إِلَى الْبَلَاءِ تَخْوِيفًا وَ تَحْذِيرًا وَ تَرْغِيبًا وَ تَرْهِيبًا فَيَا أَيُّهَا الدَّامُ لِلدُّنْيَا وَ الْمُغْتَرُّ بِتَغْرِيرِهَا مَتَى عَرَّتْكَ أَمْصَارُ آبَائِكَ مِنَ الْبَلَى أَمْ بِمَضَاجِعِ أُمَّهَاتِكَ تَحْتَ الثَّرَى كَمْ عَلَلَّتْ بِكَفِّكَ وَ مَرَّضَتْ بِبِدْيِكَ تَبْتَغِي لَهُمُ الشِّفَاءَ وَ تَسْتَوْصِفُ لَهُمُ الْأَطْبَاءَ وَ تَلْتَمِسُ لَهُمُ الدَّوَاءَ لَمْ تَنْفَعُهُمْ بِطَلِبَتِكَ وَ لَمْ تَشْفَعْهُمْ بِشَفَاعَتِكَ قَدْ مَثَلْتُ لَكَ الدُّنْيَا بِهِمْ مَصْرَعَكَ وَ مَضْجَعَكَ حَيْثُ لَا يَنْفَعُكَ بُكَاءُكَ وَ لَا تُغْنِي عَنْكَ أَحِبَّاءُكَ. الإرشاد/ ١٥٧.

امير المومنين عليه السلام به مردى كه دنيا را بدون شناخت مذمت مى كرد، در معنای آن فرمود : دنيا خانه و سراى راستى است، براى كسى كه آن را باور كند و سراى آسودگى و ايمنى است براى كسى كه فهم كرد از آن و خانه توانگرى است براى آن كس كه توشه از آن بردارد، مسجد پيغمبران خدا و جاى فرو آمدن وحى الهى است، نمازخانه فرشته گان خدا و تجارت خانه اوليائى او است، كه در آن رحمت و فضل به دست آورده و بهشت را به سود بردند، پس كيست اين كس كه دنيا را نكوهش كند؛ در حالى كه دنيا مردم را به دورى خود آگاه ساخت و به جدائى خویش آواز داد و به نيستى خود خبر داد و با شادى خویش، آنان را به شادى آخرت آرزومند كرد و به سبب بلا و گرفتارى خود، از بلا و گرفتارى آخرت ترسانيد، براى بيم دادن و برحذر داشتن و ترغيب و ترساندن، پس اى كسى كه دنيا را نكوهش مى كنى و بى نيرنگ آن فريفته شده اى، كى دنيا تو را فريب داد؟ آيا به جاهائى بر خاك افتادن پدران و پوسيده شدن آنها، يا به خواب گاه هاى مادران در زير خاك؟ چه بسيار با دست هاى خود يارى نمودى و چه بسا با آن دو پرستارى كردى و براى آنان بهبود خواستى و از پزشكان راه چاره و خاصيت دارو را پرسيدى و به زارى براى ايشان دارو درخواست نمودى، ولى با درخواست خود سودى به آنان نرساندى و با شفاعت خود شفيع آنان نگشتى! و در حقيقت دنيا به وسيله ايشان، جاى به خاك افتادن و خواب گاهت را در زير خاك به تو نماياند، آن جاى كه گريه ات به تو سود نبخشد و دوستان تو را از بى نياز كنند .

عَنْ مُسْلِمِ بْنِ شَهَابٍ قَالَ: سُئِلَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ مَا مِنْ عَمَلٍ بَعْدَ مَعْرِفَةِ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ وَ مَعْرِفَةِ رَسُولِهِ ﷺ أَفْضَلُ مِنْ بَعْضِ الدُّنْيَا وَإِنَّ لِدَٰلِكَ لَشُعْبًا كَثِيرَةً وَلِلْمَعَاصِي شُعْبًا فَأَوَّلُ مَا عَصِيَ اللَّهُ بِهِ الْكِبَرُ وَ هِيَ مَعْصِيَةُ إِبْلِيسَ حِينَ أَبَى وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ وَ الْحَرُصُ وَ هِيَ مَعْصِيَةُ آدَمَ وَ حَوَاءَ حِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهْمَا فَكَلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَ لَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ فَأَخَذَا مَا لَا حَاجَةَ بِهِمَا إِلَيْهِ فَدَخَلَ دَلِكَ عَلَى دُرِّيَّتِهِمَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ ذَلِكَ أَنَّ أَكْثَرَ مَا

يَطْلُبُ ابْنُ آدَمَ مَا لَا حَاجَةَ بِهِ إِلَيْهِ ثُمَّ الْحَسَدُ وَ هِيَ مَعْصِيَةُ ابْنِ آدَمَ حَيْثُ حَسَدَ أَخَاهُ فَقَتَلَهُ فَتَشَعَّبَ مِنْ ذَلِكَ حُبُّ النِّسَاءِ وَ حُبُّ الدُّنْيَا وَ حُبُّ الرِّئَاسَةِ وَ حُبُّ الرَّاحَةِ وَ حُبُّ الْكَلَامِ وَ حُبُّ الْعُلُوِّ وَ الثَّرْوَةِ فَصَرَنَ سَبْعَ خِصَالٍ فَاجْتَمَعْنَ كُلُّهُنَّ فِي حُبِّ الدُّنْيَا فَقَالَ الْأَنْبِيَاءُ وَ الْعُلَمَاءُ بَعْدَ مَعْرِفَةِ ذَلِكَ حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ وَ الدُّنْيَا دُنْيَا دُنْيَا بَلَاغٌ وَ دُنْيَا مَلْعُونَةٌ.. الكافي ۲/ ۱۳۰-۱۳۱، ح ۱۱.

مسلم بن شهاب می گوید: از علی بن الحسین پرسیدند، کدام عمل نزد خدای عزوجل بهتر است ؟ فرمود: هیچ عملی بعد از معرفت خدای عزوجل و رسولش بهتر از بغض دنیا نیست ، و برای آن شعبه های بسیار است و برای گناهان شعبه های بسیار است : نخستین نافرمانی که خدا را نمودند تکبر بود و آن نافرمانی شیطان بود، زمانیکه اَبی وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ . و دیگر حرص است که نافرمانی آدم و حوا بود، زمانیکه خدای عزوجل بآنها فرمود: فَكَلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَ لَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ پس آدم و حوا چیزی را گرفتند که بدان احتیاج نداشتند، و این خصلت تا روز قیامت در ذریه آنها رخنه کرد، از اینرو بیشتر آن چه را آدمیزاد می طلبید بدان احتیاج ندارد. و دیگر حسد است که نافرمانی پسر آدم بود، زمانیکه به برادرش حسد برد و او را کشت ، و از این نافرمانیها دوستی زنان و دوستی دنیا و دوستی ریاست و دوستی استراحت و دوستی سخن گفتن و دوستی سروری و ثروت منشعب گشت ، و اینها هفت خصلت است که همگی در دوستی دنیا گرد آمده اند، از اینرو پیغمبران و دانشمندان بعد از شناختن این مطلب گفتند: دوستی دنیا سر هر خطا و گناهست و دنیا دو گونه است : دنیای رساننده و دنیای ملعون (یعنی دنیاییکه انسانرا بطاعت و قرب خدا می رساند بقدر کفاف است که آن ممدوح و پسندیده است و دنیاییکه بیش از مقدار کفاف و زیادتر از احتیاجست که آن مایه لعنت و دوری از رحمت خداست.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : ... كَأَنِّي أَرَاهُمْ قَوْمًا كَأَنَّ وُجُوهُهُمُ الْمَجَانُ [الْمُطْرَقَةُ] الْمُطْرَقَةُ يَلْبَسُونَ السَّرَقَ وَ الدِّيْبَاجَ وَ يَعْتَقِبُونَ الْحَيْلَ الْعِتَاقَ وَ يَكُونُ هُنَاكَ اسْتِخْرَارُ قَتْلِ حَتَّى يَمِشِيَ الْمَجْرُوحُ عَلَى الْمَقْتُولِ وَ يَكُونُ الْمُفْلِتُ أَقْلَ مِنَ الْمَأْسُورِ فَقَالَ لَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ لَقَدْ أُعْطِيتَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عِلْمَ الْغَيْبِ فَضَحِكَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَ قَالَ لِلرَّجُلِ وَ كَانَ كَلْبِيًّا يَا أَخَا كُلِّ لَيْسَ هُوَ يَعْلَمُ غَيْبٍ وَ إِنَّمَا هُوَ تَعَلَّمَ مِنْ ذِي عِلْمٍ وَ إِنَّمَا عِلْمُ الْغَيْبِ عِلْمُ السَّاعَةِ وَ مَا عَدَدَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ بِقَوْلِهِ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَ يُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَ يَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَ مَا تَذَرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَ مَا تَذَرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ الْآيَةُ فَيَعْلَمُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ مَا فِي الْأَرْحَامِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَى وَ قَبِيحٌ أَوْ جَمِيلٌ وَ سَخِيٌّ أَوْ بَخِيلٌ وَ شَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ وَ مَنْ يَكُونُ [لِلنَّارِ] فِي النَّارِ حَطْبًا أَوْ فِي الْجَنَّةِ لِلنَّبِيِّينَ مُرَافِقًا فَهَذَا عِلْمُ الْغَيْبِ الَّذِي لَا يَعْلَمُهُ أَحَدٌ إِلَّا اللَّهُ وَ مَا سِوَى ذَلِكَ فَعِلْمُ اللَّهِ نَبِيَّهُ ﷺ فَعَلَمْنِيهِ وَ دَعَا لِي بِأَنْ يَعْيَهُ صَدْرِي وَ تَضَظَّمَّ عَلَيْهِ جَوَانِحِي.. نهج البلاغة / ۱۸۶، ضمن خطبة ۱۲۸.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....مانند آن است که من آنها را می بینم گروهی هستند که چهره هاشان مانند سپر چکش خورده است، لباسهای ابریشمین و دیبا میپوشند، و اسبهای نیکو یدک میکشند، و در آن جاخونریزی بسیار سخت واقع میشود به طوری که زخم خورده به روی کشته راه میرود، و گریخته کمتر از اسیر شده می باشد گفت یا امیرالمومنین: خداوند به تو علم غیب عطا فرموده، امام علیه السلام خندید و برای آن مرد که از قبیله کلب بود فرمود: ای برادر کلبی آن چه گفتم علم غیب نیست، بل که تعلم و آموختنی است از صاحب علم و دانش و علم غیب منحصر است به دانستن وقت قیامت و آن چه خداوند سبحان در گفتارش شمرده است بِقَوْلِهِ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَ يُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَ يَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَ مَا تَذَرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَ مَا

تَذَرِي نَفْسُ بَأْيٍ أَرْضِ تَمُوتُ.. پس خداوند سبحان می‌داند آن چه در رحمها است، پسر است یا دختر، زشت است یا نیکو، بخشنده است یا بخیل، بدبخت است یا نیکبخت، و می‌داند چه کسی هیزم آتش دوزخ است یا با پیغمبران یار و همنشین در درجات بهشت، پس اینها که شمرده شد علم غیب است که هیچکس نمی‌داند آن را مگر خدا ولی غیر از اینها پس علمی است که خداوند به پیغمبر خود، صلی الله علیه و اله، یاد داد و او هم به من آموخت و دعا کرد که سینه من آن را نگاهداشته و پهلوهام احاطه اش نماید .

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ عِلْمًا عَامًّا وَعِلْمًا خَاصًّا فَأَمَّا الْخَاصُّ فَالَّذِي لَمْ يَطَّلِعْ عَلَيْهِ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ وَأَمَّا عِلْمُهُ الْعَامُّ الَّذِي اطَّلَعَتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبِينَ وَالْأَنْبِيَاءُ الْمُرْسَلِينَ قَدْ رُفِعَ ذَلِكَ كُلُّهُ إِلَيْنَا ثُمَّ قَالَ أَمَا تَقْرَأُ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزَّلُ الْغَيْثُ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ بَأْيٍ أَرْضِ تَمُوتُ. بصائر الدرجات/ ۱۰۹، ح ۱.

امام باقر علیه السلام فرمودند: برای خداوند علم عامی است و علم خاصی، اما علم خاص علمی است که بر آن اطلاع ندارد ملک مقرب یا نبی مرسل. و اما علم عام علمی است که بر آن ملائکه مقرب و انبیاء و مرسلین اطلاع دارند و همه آن به ما داده شده سپس فرمودند آیا نخوانده ای عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزَّلُ الْغَيْثُ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ بَأْيٍ أَرْضِ تَمُوتُ.

علی بن ابراهیم : قَوْلُهُ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزَّلُ الْغَيْثُ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ بَأْيٍ أَرْضِ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام هَذَا الْخُمُسَةُ أَشْيَاءُ لَمْ يَطَّلِعْ عَلَيْهَا مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ وَهِيَ مِنْ صِفَاتِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. تفسیر الفی ۱۶۷/۲.

علی بن ابراهیم :..فرموده خدای متعال إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزَّلُ الْغَيْثُ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ بَأْيٍ أَرْضِ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ امام صادق علیه السلام فرمودند این پنج چیز است که اطلاع ندارند بر آنها نه ملک مقرب نه نبی مرسل و این از نشانه های خدای عز و جل است.

عَنْ الصَّادِقِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ بَأْيٍ أَرْضِ تَمُوتُ فَقَالَ مِنْ قَدَمٍ إِلَى قَدَمٍ. من لا يحضره الفقيه ۱/ ۸۴، ح ۳۸۳.

از امام صادق علیه السلام در معنای آیه وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ بَأْيٍ أَرْضِ تَمُوتُ فرمود: از یک قدم تا قدم دیگر.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَوْفٍ بْنِ الْأَحْمَرِ قَالَ: لَمَّا أَرَادَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام الْمَسِيرَ إِلَى أَهْلِ التَّهْرَوَانِ أَتَاهُ مُنَجِّمٌ فَقَالَ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ لَا تَسِرْ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَ سِرْ فِي ثَلَاثِ سَاعَاتٍ يَمْضِينَ مِنَ النَّهَارِ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَلِمَ قَالَ لِأَنَّكَ إِن سِرْتَ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ أَصَابَكَ وَأَصَابَ أَصْحَابَكَ أَدَى وَ ضُرٌّ شَدِيدٌ وَإِنْ سِرْتَ فِي السَّاعَةِ الَّتِي أَمَرْتُكَ ظَهَرْتَ وَظَهَرَتْ وَأَصَبَتْ كُلُّ مَا طَلَبْتَ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام تَذَرِي مَا فِي بَطْنِ هَذِهِ الدَّابَّةِ أَ ذَكَرْتُ أَمْ أَنْتَى قَالَ إِنَّ حَسْبُكَ عَلِمْتُ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَنْ صَدَّقَكَ عَلَى هَذَا الْقَوْلِ فَقَدْ كَذَّبَ بِالْقُرْآنِ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزَّلُ الْغَيْثُ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَذَرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَذَرِي

نَفْسُ بَائِيٍّ أَرْضُ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ ﷺ يَدْعِي مَا ادَّعَيْتَ أَ تَزْعُمُ أَنَّكَ تَهْدِي إِلَى السَّاعَةِ الَّتِي مَنْ صَارَ فِيهَا صُرِفَ عَنْهُ السُّوءُ وَ السَّاعَةِ الَّتِي مَنْ (صَارَ فِيهَا حَاقَ بِهِ الضُّرُّ) مَنْ صَدَقَكَ بِهَذَا اسْتَغْنَى بِقَوْلِكَ عَنِ الْإِسْتِعَانَةِ بِاللَّهِ فِي ذَلِكَ الْوَجْهِ وَ أَحْوَجَ إِلَى الرَّغْبَةِ إِلَيْكَ فِي دَفْعِ الْمَكْرُوهِ عَنْهُ وَ يَنْبَغِي أَنْ يُؤَلِّيكَ الْحَمْدَ دُونَ رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَمَنْ آمَنَ لَكَ بِهَذَا فَقَدْ اتَّخَذَكَ مِنْ دُونِ اللَّهِ ضِدًّا وَ نِدًّا ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ لَا طَيْرَ إِلَّا طَيْرُكَ وَ لَا صَبْرَ إِلَّا صَبْرُكَ وَ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُكَ وَ لَا إِلَهَ غَيْرُكَ ثُمَّ التَفَّتْ إِلَى الْمُنَجِّمِ وَ قَالَ بَلْ نَكْذِبُكَ وَ نَسِيرُ فِي السَّاعَةِ الَّتِي نَهَيْتَ عَنْهَا. **أُمَالِي الصَّدُوقُ / ۳۳۸-۳۳۹، ح ۱۶**

عبد الله بن عوف بن الاحمر گوید: چون علی علیه السلام بسوی اهل نهروان عازم شد، مردی منجم به وی عرض کرد: یا امیر المؤمنین در این ساعت حرکت مکن و سه ساعت از روز گذشته حرکت کن، فرمود چرا؟ گفت اگر در این ساعت بروی بتو و یارانت آزار و سختی شدیدی میرسد و اگر در ساعتی که بتو دستور دهم بروی پیروز و غالب شوی و هر چه خواهی بیایی امیر المؤمنین فرمود میدانی در شکم این جاندار چیست نراست یا ماده؟ گفت اگر حساب کنم میدانم، فرمود هر که تو را باور کند بر این گفتار قرآن را دروغ شمرده که فرماید إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَ مَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَ مَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ محمد صلی الله علیه و آله و سلم آن چه تو ادعا میکنی ادعا نمیکرد تو گمان داری رهبری بدان ساعتی که هر که در آن حرکت کند بدی از او بگردد و بساعتی که هر که در آن حرکت کند بدو زیان رسد هر که تو را در آن تصدیق کند بگفته تو از یاری جستن بخدای عز و جل بی نیاز است در آن جهت و بتو در دفع بدی نیازمندتر است و شایدش که تو را بجای پروردگارش سپاس گوید و هر که در این باره بتو ایمان آورد تو را در برابر خدا همتا و ضد گرفته است سپس فرمود بار خدایا بد فالی نیست جز بد فالی تو و زیانی نیست جز زیانی تو و خیری نیست جز خیر تو معبود حق نیست جز تو رو بمنجم فرمود بلکه ما تو را تکذیب کنیم و در همین ساعتی که روا نداشتی برویم.

عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَةِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ الثُّظْفَةَ إِذَا وَقَعَتْ فِي الرَّحِمِ بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَلَكًا فَأَخَذَ مِنَ الثُّرْبَةِ الَّتِي يُدْفَنُ فِيهَا فَمَاتَهَا فِي الثُّظْفَةِ فَلَا يَزَالُ قَلْبُهُ يَجُنُّ إِلَيْهَا حَتَّى يُدْفَنَ فِيهَا.. **الكافي ۳/ ۲۰۳، ح ۲.**

حارث بن مغیره گوید شنیدم امام صادق علیه السلام فرمود: همانا نطفه که در رحم واقع شد، خدای عز و جل ملکی را مبعوث می کند از تربتی که در آن دفن خواهد شد برمی دارد و با نطفه مخلوط می کند. به همین دلیل مدام دلش به سوی آن خاک مشتاق است تا در آن دفن شود.

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجُهْمِ قَالَ: قُلْتُ لِلرَّضَا ﷺ إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ قَدْ عَرَفَ قَاتِلَهُ وَ اللَّيْلَةَ الَّتِي يُقْتَلُ فِيهَا وَ الْمَوْضِعَ الَّذِي يُقْتَلُ فِيهِ وَ قَوْلُهُ لَمَّا سَمِعَ صِيَاحَ الْأَوْزِ فِي الدَّارِ صَوَائِحُ تَتَّبِعُهَا نَوَائِحُ وَ قَوْلُ أُمِّ كُلْثُومٍ لَوْ صَلَّيْتُ اللَّيْلَةَ دَاخِلَ الدَّارِ وَ أَمَرْتُ غَيْرُكَ يُصَلِّي بِالنَّاسِ فَأَبَى عَلَيْهَا وَ كَثُرَ دُخُولُهُ وَ خُرُوجُهُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ بِلَا سِلَاحٍ وَ قَدْ عَرَفَ ﷺ أَنَّ ابْنَ مُلْجَمٍ لَعَنَهُ اللَّهُ قَاتِلُهُ بِالسَّيْفِ كَانَ هَذَا مِمَّا لَمْ يَجْزُ تَعَرُّضُهُ فَقَالَ ذَلِكَ كَانَ وَ لَكِنَّهُ خَيْرٌ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ لِمَضِيِّ مَقَادِيرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ. **الكافي ۱/ ۲۵۹، ح ۴.**

حسن بن جهم گوید: بحضرت رضا علیه السلام عرض کردم: همانا امیرالمؤمنین علیه السلام قاتل خود را شناخته بود و میدانست که در چه شیئی و در چه مکانی کشته می شود، و چون نعره مرغابیان را در خانه شنید خودش فرمود: اینها نعره زنانی

هستند که نوحه گرانی پشت سر دارند و چون ام کلثوم باو عرض کرد: کاش امشب در خانه نماز به خوانی و برای نماز جماعت دیگری را بفرستی از او نپذیرفت و در بدون اسلحه در وقت و آمد بود، در صورتی که می دانست ابن ملجم لعنة الله او را با شمشیر می کشد و اقدام بچنین کاری جایز نیست. امام فرمود: آن چه گفتی درست است ولی خودش اختیار فرمود که در آنشب مقدرات خدای عزوجل اجرا شود.

۳۲. السجدة

السجدة ۱۰-۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

المر (۱) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۲) أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَأْتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ (۳) اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ (۴) يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ (۵) ذَلِكَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۶) الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ (۷) ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ (۸) ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ (۹) وَقَالُوا إِذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. الف لام میم (۱) نازل شدن این کتاب که هیچ [جای] شک در آن نیست از طرف پروردگار جهانهاست (۲) آیای گویند آن را بر یافته است [نه چنین است] بلکه آن حق و از جانب پروردگار توست تا مردمی را که پیش از تو بیم دهند ای برای آنان نیامده است هشدار دهی امید که راه یابند (۳) خدا کسی است که آسمانها و زمین و آن چه را که میان آن دو است در شش هنگام آفرید آنگاه بر عرش [قدرت] استیلا یافت برای شما غیر از او سرپرست و شفاعتگری نیست آیا باز هم پند نمی گیرید (۴) کار [جهان] را از آسمان [گرفته] تا زمین اداره می کند آنگاه [نتیجه و گزارش آن] در روزی که مقدارش آن چنان که شما [آدمیان] بری شمارید هزار سال است به سوی او بالای رود (۵) اوست دانای نهان و آشکار که شکوهمند مهربان است (۶) همان کسی که هر چیزی را که آفرید است نیکو آفرید و آفرینش انسان را از گل آغاز کرد (۷) سپس [تداوم] نسل او را از چکیلی آبی پست مقرر فرمود (۸) آنگاه او را درست اندام کرد و از روح خویش در او دمید و برای شما گوش و دیدگان و دلهای را داد چه اندک سپاس می گزارید (۹) و گفتند آیا وقتی در [دل] زمین گم شدیم آیا [باز] مادر خلقت جدیدی خواهیم بود [نه] بلکه آنها به لقای پروردگارشان [و حضور او] کافرنند (۱۰)

علي بن ابراهيم : **يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ** يَعْنِي الْأُمُورَ الَّتِي يُدَبِّرُهَا وَالْأَمْرَ وَالتَّعْيِي الَّذِي أَمَرَ بِهِ وَأَعْمَالَ الْعِبَادِ كُلُّ هَذَا يُظْهِرُهُ يَوْمُ الْقِيَامَةِ فَيَكُونُ مِقْدَارُ ذَلِكَ الْيَوْمِ أَلْفَ سَنَةٍ مِنْ سِنِي الدُّنْيَا.. تفسير القمي ۱/ ۱۶۸

علی بن ابراهیم: يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ یعنی اموری که آنها را تدبیر می کند و امر و نهی که بدان امر کرده و اعمال بندگان، تمام اینها روز قیامت آشکار می شود و مقدار آن روز، معادل هزار سال از سال های این دنیاست.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: فَإِنَّ لِلْقِيَامَةِ خَمْسِينَ مَوْقِفًا، كُلُّ مَوْقِفٍ مِثْلُ أَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ، ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ . أمالي الطوسي / ۱ / ۳۴.

امام صادق علیه السلام فرمودند: بدرستی که برای قیامت پنجاه موقف است که هر موقعی هزار سال از سالهای است که می شماریم سپس این آیه را تلاوت فرمودند فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ.

حَدَّثَنِي مَنْ سَمِعَ الْحَسَنَ بْنَ مُحَمَّدٍ التَّوْفَلِيَّ يَقُولُ قَدِمَ سُلَيْمَانُ الْمُرُوزِيُّ مُتَكَلِّمٌ خُرَاسَانَ عَلَى الْمَأْمُونِ فَقَالَ لَهُ الْمَأْمُونُ يَا عِمْرَانُ هَذَا سُلَيْمَانُ الْمُرُوزِيُّ مُتَكَلِّمٌ خُرَاسَانَ قَالَ عِمْرَانُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّهُ يَزْعُمُ [أَنَّهُ] وَاحِدُ خُرَاسَانَ فِي النَّظَرِ وَيُنَكِّرُ الْبَدَاءَ قَالَ فَلِمَ لَا تُنَاطِرُونَهُ قَالَ عِمْرَانُ ذَلِكَ إِلَيْهِ فَدَخَلَ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ فِي أَيِّ شَيْءٍ كُنْتُمْ قَالَ عِمْرَانُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ هَذَا سُلَيْمَانُ الْمُرُوزِيُّ فَقَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ أَتَرْضَى بِأَبِي الْحَسَنِ وَبِقَوْلِهِ فِيهِ فَقَالَ عِمْرَانُ قَدْ رَضِيتُ بِقَوْلِ أَبِي الْحَسَنِ فِي الْبَدَاءِ عَلَى أَنْ يَأْتِيَنِي فِيهِ بِحُجَّةٍ أَحْتَجُّ بِهَا عَلَى نَظَرَائِي مِنْ أَهْلِ النَّظَرِ قَالَ الْمَأْمُونُ يَا أَبَا الْحَسَنِ مَا تَقُولُ فِيمَا تَشَاجَرَا فِيهِ قَالَ وَمَا أَنْكَرْتَ مِنَ الْبَدَاءِ يَا سُلَيْمَانُ وَاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ أَوْ لَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكْ شَيْئًا وَيَقُولُ عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَيَقُولُ بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَقُولُ عَزَّ وَجَلَّ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ وَيَقُولُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ وَيَقُولُ عَزَّ وَجَلَّ وَآخِرُونَ مُرْجُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَيَقُولُ عَزَّ وَجَلَّ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقِصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ عيون أخبار الرضا - عليه السلام - ۸ / ۱۸۰-۱۸۱.

حسن بن محمد نوفلی چنین نقل شده است که: سلیمان مروزی متکلم خراسان بر مأمون وارد شد مأمون گفت: ای عمران! این سلیمان مروزی متکلم خراسان است، عمران گفت: ای امیر المؤمنین! او گمان می کند در خراسان از نظر بحث و مناظره تک است و بداء را نیز منکر است، مأمون گفت: چرا با او مناظره نمی کنی؟ عمران گفت: این امر بستگی به خود او دارد، در این هنگام امام رضا علیه السلام وارد شدند و فرمودند: در باره چه صحبت می کردید؟ عمران گفت: یا ابن رسول الله! این شخص سلیمان مروزی است، سلیمان گفت: آیا گفته ابو الحسن را در باره بداء قبول داری؟ عمران گفت: بله، به شرط اینکه دلیل ارائه بدهند تا بتوانم بر امثال خودم در بحث پیروز شوم. مأمون گفت: یا ابا الحسن! در باره آن چه اینان در آن بحث و مشاجره می کنند چه نظری دارید؟ حضرت فرمودند: ای سلیمان! چطور بداء را قبول نداری؟ و حال آن که خداوند می فرماید: أَوْ لَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكْ شَيْئًا أَوْ لَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ- الآية و نیز می فرماید: وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ و نیز فرموده است: بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ و نیز: يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ و می فرماید: بَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ و می فرماید: وَآخِرُونَ مُرْجُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ و نیز فرموده است: وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقِصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ .

قُلْ يَتُوفَّاكُم مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ (۱۱) وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُورُهُمْ وَنَسِيمُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا بُصْرْنَا
وَسَمِعْنَا فَأَرْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ (۱۲) وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ
أَجْمَعِينَ (۱۳) فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا إِنَّا نَسِينَاكُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۱۴) إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا
خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿۱۵﴾ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
يُنْفِقُونَ (۱۶) فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۷) أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَّا يَسْتَوُونَ (۱۸) أَمَّا
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَىٰ نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۹) وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَا أَرَادُوا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا
أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ (۲۰)

بگو فرشته مرگی که بر شما گمارده شده جانتان را می ستاند آنگاه به سوی پروردگار تان بازگردانید می شود (۱۱) و کاش هنگامی را که مجرمان پیش پروردگار شان سرهاشان را به زیرافکند اندی دیدی (که می گویند) پروردگار ایدیم و شنیدیم ما را بازگردان تا کار شایسته کنیم چرا که مایقین داریم (۱۲) و اگر می خواستیم حتما به هر کسی (از روی جبر) هدایتش را می دادیم لیکن سخن من محقق گردید که هر آینه جهنم را از همه جنیان و آدمیان خواهم آکند (۱۳) پس به [سزای] آنکه دیدار این روزتان را از یاد بردید [عذاب را] بچشید ما [نیز] فراموشتان کردیم و به [سزای] آن چه انجام می دادید عذاب جاودان را بچشید (۱۴) تنها کسانی به آیات ما می گروند که چون آن [آیات] را به ایشان یاد آوری کنند سجن کتان به روی درمی افتند و به ستایش پروردگار شان تسبیح می گویند و آنان بزرگی نمی فروشند (۱۵) پهلوی ایشان از خوابگاهها جدای گردد [و] پروردگار شان را از روی بیم و طمع می خوانند و از آن چه روزشان داده ایم انفاق می کنند (۱۶) هیچ کس نمی داند چه چیز از آن چه روشنی بخش دیدگان است به [پاداش] آن چه انجام می دادند برای آنان پنهان کرده ام (۱۷) آیا کسی که مؤمن است چون کسی است که نافرمان است یکسان نیستند (۱۸) اما کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند به [پاداش] آن چه انجام می دادند در باغهایی که در آن جایگزین می شوند پذیرایی می گردند (۱۹) و اما کسانی که نافرمانی کرده اند پس جایگاهشان آتش است هر بار که بخواهند از آن بیرون بیایند در آن بازگردانید می شوند و به آنان گفته می شود عذاب آن آتشی را که دروغش می پنداشتید بچشید (۲۰)

عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ السَّعْدَانِيِّ أَنَّ رَجُلًا أَتَى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي قَدْ شَكَّكْتُ فِي كِتَابِ اللَّهِ الْمُنَزَّلِ..... فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام..... فَأَمَّا قَوْلُهُ بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ يَعْنِي الْبُعْثَ فَسَمَّاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِقَاءَهُ..... فَقَالَ عليه السلام وَأَمَّا قَوْلُهُ قُلْ يَتُوفَّاكُم مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ وَ قَوْلُهُ اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَ قَوْلُهُ تَوَفَّيْتُهُ رُسُلَنَا وَ هُمْ لَا يُفَرِّطُونَ وَ قَوْلُهُ الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ وَ قَوْلُهُ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَىٰ يُدَبِّرُ الْأُمُورَ كَيْفَ يَشَاءُ وَ يُوَكِّلُ مِنْ خَلْقِهِ مَنْ يَشَاءُ بِمَا يَشَاءُ أَمَّا مَلَكُ الْمَوْتِ فَإِنَّ اللَّهَ يُوَكِّلُهُ بِخَاصَّةٍ مَنْ يَشَاءُ مِنْ خَلْقِهِ وَ يُوَكِّلُ رُسُلَهُ مِنَ الْمَلَائِكَةِ خَاصَّةً بِمَنْ يَشَاءُ مِنْ خَلْقِهِ وَ الْمَلَائِكَةُ الَّذِينَ سَمَّاهُمُ اللَّهُ عَزَّ ذِكْرُهُ وَ كُلُّهُمْ بِخَاصَّةٍ مَنْ يَشَاءُ مِنْ خَلْقِهِ إِنَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَىٰ يُدَبِّرُ الْأُمُورَ كَيْفَ يَشَاءُ وَ لَيْسَ كُلُّ الْعِلْمِ يَسْتَطِيعُ صَاحِبُ الْعِلْمِ أَنْ يُفَسِّرَهُ لِكُلِّ النَّاسِ لِأَنَّ مِنْهُمْ الْقَوِيَّ وَ الضَّعِيفَ وَ لِأَنَّ مِنْهُ مَا يُطَاقُ حَمْلُهُ وَ مِنْهُ مَا لَا يُطَاقُ حَمْلُهُ إِلَّا مَنْ يُسَهِّلُ اللَّهُ لَهُ حَمْلَهُ وَ أَعَانَهُ عَلَيْهِ مِنْ خَاصَّةٍ أَوْلِيَائِهِ وَ إِنَّمَا يَكْفِيكَ

أَنْ تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْمُخَيِّ الْمُمِيتُ وَ أَنََّّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ عَلَى يَدَيْ مَنْ يَشَاءُ مِنْ خَلْقِهِ مِنْ مَلَائِكَتِهِ وَ غَيْرِهِمْ قَالَ فَرَجَّتْ عَنِّي فَرَجَ اللَّهُ عَنكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ..... التوحيد/ ۲۶۷ و ۲۶۸-۲۶۹.

ابو معمر سعدانی گوید، مردی بمخدمت امیر المؤمنین علی بن ابی طالب صلوات الله علیه آمد و عرض کرد که یا امیر المؤمنین من در کتاب منزل خدا شک کرده ام علی علیه السلام بآن مرد فرمود که مادرت بمرگت نشیند و چگونه در کتاب منزل خدا شک کرده ای اما قول آن جناب بَلْ هُمْ يَلْقَاءُ رَبَّهُمْ كَافِرُونَ یعنی بعث و برانگیختن از قبرها و خدای عز و جل آن را لقاء و دیدن خود نامیده و اما قول آن جناب قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ و قول آن جناب اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا و قول آن جناب تَوَفَّيْتُهُ رُسُلَنَا وَ هُمْ لَا يَفْرَطُونَ و قول آن جناب إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ و قول آن جناب الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بآن تفصیلی است که مذکور می شود و آیه آخر در سؤال نبود و ترجمه اش اینست که آنان که فرشته گان ایشان را بمیرانند و قبض روحهای ایشان کنند در حالتی که پاک و پاکیزه اند از شوائب شرک و عصیان و یا مسرور باشند بقبض روح خود تا نفوس ایشان بالکله متوجه حضرت قدس شود فرشته گان بر وجه تعظیم بایشان گویند که سلام خدا بر شما باد یا سلامتی از هر آفات و بلیات بر شما است و حضرت فرمود پس بدرستی که خدای تبارک و تعالی کارها را تدبیر کند بهر وضعی که خواهد و میگمارد از خلق خویش هر که را خواهد بآن چه خواهد اما ملک الموت پس بدرستی که خدای عز و جل او را میگمارد بر خاصه و مخصوصان کسانی که می خواهد از خلق خویش و فرستادگان خود را از فرشته گان بخصوص میگمارد بر کسی که می خواهد از خلق خویش و فرشته گانی که خدای عز ذکره ایشان را نامیده ایشان را بر جماعت خاصی از کسانی که می خواهد از خلق خویش تبارک و تعالی گماشته و امور را بهر وضع که خواهد تدبیر میکند و هر عملی چنان نیست که صاحب علم بتواند که آن را از برای همه مردمان تفسیر و بیان کند زیرا که بعضی از ایشان قوی و بعضی از ایشان ضعیف اند و بجهت آن که بعضی از آن چیز است که طاقت حمل آن باشد و میتوان برداشت و بعضی از آن چیز است که حملش در تحت طاقت نیست مگر آن که خدا حمل آن را از برایش آسان گرداند و او را بر آن یاری کند از دوستان مخصوصش و جز این نیست که همین تو را بس باشد که بدانی خدا زنده کننده ایست میراننده و بدانی که او تنها را می میراند بر دستهای هر که خواهد از خلق خویش از فرشته گانش و غیر ایشان آن مرد عرض کرد که یا امیر المؤمنین اندوه را از من بردی خدا مسلمانان را بتو بهره مند گرداند.....

من لا يحضره الفقيه سئل الصادق عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ وَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ وَ الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ وَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ تَوَفَّيْتُهُ رُسُلَنَا وَ عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَوْ تَرَى إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ وَ قَدْ يَمُوتُ فِي السَّاعَةِ الْوَاحِدَةِ فِي جَمِيعِ الْأَفَاقِ مَا لَا يُحْصِيهِ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَكَيْفَ هَذَا فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى جَعَلَ لِمَلَكِ الْمَوْتِ أَعْوَانًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ يَقْبِضُونَ الْأَرْوَاحَ بِمَنْزِلَةِ صَاحِبِ الشَّرْطَةِ لَهُ أَعْوَانٌ مِنَ الْإِنْسِ يَبْعَثُهُمْ فِي حَوَائِجِهِ فَتَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ وَ يَتَوَفَّاهُمُ مَلَكُ الْمَوْتِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مَعَ مَا يَقْبِضُ هُوَ وَ يَتَوَفَّاهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ مَلَكِ الْمَوْتِ. من لا يحضره الفقيه ۱/ ۸۲، ح ۳۷۱.

ابن بابویه می گوید از امام صادق علیه السلام در باره قول خدای عز و جل: اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا و هم چنین این سخن خدای تبارک و تعالی: قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ و آیه الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ

ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ هَمِ چنين در باره اين فرموده حق تعالى: وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ سُؤال کردند و فرمودند: در حالی که ممکن است در همه آفاق، در عرض یک ساعت، آنقدر افراد بمیرند که کسی به جز خدا نمی تواند آنها را بشمارد، پس چگونه امکان دارد امام فرمودند: همانا خداوند تبارک و تعالی برای فرشته مرگ یارانی از فرشته گان قرار داده است که قبض روح می کنند و جای گاه او مانند جای گاه داروغه ای است که یارانی از انسان ها دارد و آنها را برای انجام کارهایش می فرستد. پس فرشته گان، آنها را قبض روح می کنند. فرشته مرگ علاوه بر کسانی که خود قبض روح می کند، مردمان دیگر را نیز از طریق فرشته گان قبض روح می کند و خدای عز و جل نیز از طریق فرشته مرگ، جان ایشان را می گیرد.

عَنْ أَسْبَاطِ بْنِ سَالِمٍ مَوْلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ يَعْلَمُ مَلَكُ الْمَوْتِ بِقَبْضِ مَنْ يَقْبِضُ قَالَ لَا إِنَّمَا هِيَ صِغَاكُ تَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ أَقْبِضْ نَفْسَ فُلَانٍ بِنِ فُلَانٍ. الكافي ۳/ ۴۰۰، ح ۵۱.

اسباط بن سالم، غلام ابان، روایت کرده است که: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: قربانت گردم! آیا ملک الموت می داند چه کسی را باید قبض روح کند؟ فرمود: خیر، بل که نامه هایی از آسمان بر وی نازل می شود که در آنها نوشته شده است: جان فلان بن فلان را بگیر.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لَمَّا أُسْرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ رَأَيْتُ مَلَكًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ بِيَدِهِ لَوْحٌ مِنْ نُورٍ لَا يَلْتَفِتُ يَمِينًا وَلَا شِمَالًا مُقْبِلًا عَلَيْهِ كَهَيْئَةِ الْحَزِينِ، فَقُلْتُ مَنْ هَذَا يَا جَبْرَائِيلُ فَقَالَ: هَذَا مَلَكُ الْمَوْتِ مَشْغُولٌ فِي قَبْضِ الْأَرْوَاحِ فَقُلْتُ أَدْنِي [أَدْنِي] مِنْهُ يَا جَبْرَائِيلُ لِأُكَلِّمَهُ، فَأَدْنَانِي مِنْهُ فَقُلْتُ لَهُ يَا مَلَكُ الْمَوْتِ أَكُلُ مَنْ مَاتَ أَوْ هُوَ مَيِّتٌ فِيمَا بَعْدَ أَنْتَ تَقْبِضُ رُوحَهُ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَتَحْضَرُهُمْ بِنَفْسِكَ قَالَ نَعَمْ وَمَا الدُّنْيَا كُلُّهَا عِنْدِي فِيمَا سَخَّرَهَا اللَّهُ لِي وَمَكَّنَنِي مِنْهَا إِلَّا كَالدَّرْهِمِ فِي كَفِّ الرَّجُلِ يُقَلِّبُهُ كَيْفَ يَشَاءُ وَمَا مِنْ دَارٍ فِي الدُّنْيَا إِلَّا وَأَدْخُلَهَا فِي كُلِّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ وَأَقُولُ إِذَا بَكَى أَهْلُ النَّبْتِ عَلَى مَيِّتِهِمْ لَا تَبْكُوا عَلَيْهِ فَإِنَّ لِي إِلَيْكُمْ عَوْدَةً وَعَوْدَةً حَتَّى لَا يَبْقَى مِنْكُمْ أَحَدٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَفَى بِالْمَوْتِ ظَامَةً يَا جَبْرَائِيلُ! فَقَالَ جَبْرَائِيلُ إِنَّ مَا بَعْدَ الْمَوْتِ أَظْمٌ وَأَعْظَمُ مِنَ الْمَوْتِ. تفسير القمي ۲/ ۱۶۸.

امام صادق علیه السلام می فرماید: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: چون مرا در سفر شبانه به آسمان بردند، فرشته ای از فرشته گان را دیدم که لوحی از نور در دست داشت و به چپ و راست توجهی نمی کرد و خیره به آن نگاه می کرد. گفتم: ای جبرئیل! این کیست؟ گفت: این ملک الموت است و مشغول قبض ارواح است. گفتم: ای جبرئیل! مرا نزدیک وی ببر تا با او سخن بگویم. پس مرا به نزدیک وی برد. پس به وی گفتم: ای ملک الموت! آیا هر که مرده یا این که بعداً خواهد مرد، خودت آنها را قبض روح می کنی؟ گفت: آری. گفتم: شخصاً بر بالین آنها حاضر می شوی؟ گفت: بلی؛ زیرا دنیا را خداوند چنان برای من رام کرده و مرا بر آن مسلط گردانیده که گویی در دستان یک مرد که هر طور بخواهد آن را زیر و روی کند. هیچ خانه ای در دنیا نیست که روزی پنج بار به آن جا سر نزنم و اگر دیدم ساکنان خانه بر مرده ای از خود گریه می کنند، به آنها می گویم: بر او گریه نکنید زیرا من بارها و بارها به این خانه سر خواهم زد و همه را یکی یکی با خود می برم تا هیچ کدام باقی نمانند. سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ای جبرئیل! هیچ بلایی بدتر از مرگ نیست. جبرئیل گفت: آن چه بعد از مرگ است، بلایی سخت تر و بزرگ تر از مرگ است.

مِنْ خُطْبَةٍ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ذَكَرَ فِيهَا مَلَكُ الْمَوْتِ هَلْ تُحْسِبُ بِهِ إِذَا دَخَلَ مَنْزِلًا أَمْ هَلْ تَرَاهُ إِذَا تَوَفَّى أَحَدًا بَلْ كَيْفَ يَتَوَفَّى الْجَنَيْنَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَوْ يَلِجُ عَلَيْهِ مِنْ بَعْضِ جَوَارِحِهَا أَمْ الرُّوحُ أَجَابَتْهُ بِإِذْنِ رَبِّهَا أَمْ هُوَ سَاكِنٌ مَعَهُ فِي أَحْشَائِهَا كَيْفَ يَصِفُ إِلَهُهُ مَنْ يَعْجُزُ عَنْ صِفَةِ مَخْلُوقٍ مِثْلِهِ. نهج البلاغة / ۴۲، خطبة ۱۱۲.

از خطبه های آن حضرت امیر المومنین علیه السلام است که در آن ملک الموت علیه السلام در قبض روح نمودن او اشخاص را یادآوری نموده اند: آیا درک می کنی و می فهمی او را هرگاه به منزلی داخل شود؟ یا او را می بینی هرگاه جانی را می ستاند؟ بل که چگونه قبض روح می نماید بچه ای را که در شکم مادرش می باشد؟ آیا از بعضی اعضاء مادر بر او وارد می شود؟ یا آن که روح به اذن و فرمان پروردگارش به سوی او می رود؟ یا ملک الموت با آن بچه در اجزاء درونی ما در او ساکن است؟ چگونه خدای خود را وصف کند کسی که توانائی ندارد از اینکه مخلوق را که مانند خود است وصف نماید...

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ آيَةَ الْمُؤْمِنِ إِذَا حَضَرَهُ الْمَوْتُ أَنْ يَبْيَضَ وَجْهُهُ أَشَدَّ مِنْ بَيَاضِ لَوْنِهِ وَيَرْشَحَ جَبِينُهُ وَيَسِيلَ مِنْ عَيْنَيْهِ كَهَيْئَةِ الدُّمُوعِ فَيَكُونُ ذَلِكَ آيَةَ خُرُوجِ رُوحِهِ وَإِنَّ الْكَافِرَ تَخْرُجُ رُوحُهُ سَلًّا مِنْ شِدْقِهِ كَزَيْدِ الْبَعِيرِ كَمَا تَخْرُجُ نَفْسُ الْحِمَارِ. وَرُوي أَنَّ آخِرَ طَعْمٍ يَجِدُهُ الْإِنْسَانُ عِنْدَ مَوْتِهِ طَعْمُ الْعِنَبِ. وَسُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَيْفَ يَتَوَفَّى مَلَكُ الْمَوْتِ الْمُؤْمِنَ فَقَالَ إِنَّ مَلَكُ الْمَوْتِ لَيَقِفُ مِنَ الْمُؤْمِنِ عِنْدَ مَوْتِهِ مَوْفَقَ الْعَبْدِ الدَّلِيلِ مِنَ الْمَوْلَى فَيَقُومُ وَأَصْحَابُهُ لَا يَدْنُونَ مِنْهُ حَتَّى يَبْدَأَهُ بِالتَّسْلِيمِ وَيُبَشِّرُهُ بِالْجَنَّةِ.. من لا يحضره الفقيه ۸/ ۸۱، ح ۳۶۶.

امام محمد باقر صلوات الله علیه فرمودند: که علامت احتضار مؤمن آنست که روی او سفید می شود زیاد از سفیدی که داشت یا از سفیدی سایر بدنش و طرف پیشانی او به عرق می افتد و از چشمهای او آبی روان می شود مانند آب گریه پس اینها علامت آن است که روح او بدر می رود و روح کافر از اطراف دهانش بیرون می رود یا سل می کنند و از اطراف دهانش بیرون می کشند مثل کف دهان شتر هم چنان که جان دراز گوش بیرون می رود. روایتی وارد شده است که آخرین مزه که آدمی می یابد در وقت مردن مزه انگور است که در دهان خود می یابد. از حضرت سید المرسلین صلی الله علیه و آله پرسیدند که ملک الموت چگونه قبض روح مؤمنان می کند حضرت فرمودند که ملک الموت در وقت مردن مؤمن نزد او می ایستد چنانکه بنده ذیلی نزد آقای خود بایستد پس اول دور می ایستند خود و اصحابش و به نزدیک او نمی آید تا اولاً ابتدا می کند به سلام و او را بشارت می دهد به بهشت.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا لَعَلَّكَ تَرَى أَنَّ الْقَوْمَ لَمْ يَكُونُوا يَتَأْمَنُونَ قَالَ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَابْنُ رَسُولِهِ أَعْلَمُ قَالَ فَقَالَ لَا بَدَّ لِهَذَا الْبَدَنِ مِنْ أَنْ تُرِجَحَ حَتَّى يَخْرُجَ نَفْسُهُ فَإِذَا خَرَجَ النَّفْسُ اسْتَرَاخَ الْبَدَنُ وَرَجَعَ الرُّوحُ فِيهِ قُوَّةٌ عَلَى الْعَمَلِ فَإِنَّمَا ذَكَرَهُمْ تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا أَنْزَلَتْ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَأَتْبَاعِهِ مِنْ شَيْعَتِنَا يَتَأْمَنُونَ فِي أَوَّلِ اللَّيْلِ فَإِذَا ذَهَبَ ثُلُثَا اللَّيْلِ أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ فَرَعُوا إِلَى رَبِّهِمْ رَاغِبِينَ مُرْهِبِينَ طَامِعِينَ فِيمَا عِنْدَهُ فَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ فَأَخْبَرَكَ اللَّهُ بِمَا أَعْطَاهُمْ أَنَّهُ أَسْكَنَهُمْ فِي جَوَارِهِ وَأَدْخَلَهُمْ فِي جَنَّتِهِ وَآمَنَ خَوْفَهُمْ وَأَذْهَبَ رُغْبَهُمْ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنْ أَنَا قُتُّمْ فِي آخِرِ اللَّيْلِ أَيْ شَيْءٍ أَقُولُ إِذَا قُتُّمْ قَالَ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَإِلَهُ الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يُحْيِي الْمَوْتَى وَيَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ فَإِنَّكَ إِذَا قُلْتَهَا ذَهَبَ عَنْكَ رِجْزُ الشَّيْطَانِ وَوَسْوَاسُهُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ عِلَلُ الشَّرَائِعِ / ۳۶۵، ح ۴.

امام باقر عليه السلام در معنای آیه تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا فرمود: شاید فکر کنی که آن قوم نمی خوابیدند؟ عرض کردم: خدا و رسولش آگاه ترند. فرمود: این بدن را باید استراحت بدهی تا نفس آن خارج شود و چون نفس بیرون رفت، بدن استراحت می کند و روح به آن بازمی گردد که قدرت بر کار همراه آن است. آیه تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا در حق امیر المؤمنین علیه السلام و پیروان او از شیعیان ما نازل گردیده که در آغاز شب می خوابند و چون دو سوم شب یا زمانی در همین حدود گذشت، از خواب برخاسته و با بیم و امید به آن چه نزد اوست به عبادت می پردازند. از این رو خداوند آنها را برای پیامبرش یاد کرده و آن حضرت را از آن چه به ایشان عطا فرموده آگاه گردانیده و این که آنان را در جوار [رحمت] خود جای داده و به بهشت خویش درآورده و ترس آنان را به امنیت مبدل ساخته و وحشتشان را آرام کرده است. گفتم: قربانت گردم! اگر من آخر شب بیدار شدم چه بگویم؟ فرمود: بگو: الحمد لله رب العالمین، وإله المرسلین، الحمد لله الذی یحیی المَوْتَى وَیَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ. اگر اینها را بگویی، پلیدی شیطان و وسوسه های او از تو دور می شود. ان شاء الله تعالی.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: أَلَا أُخْبِرُكَ بِالإِسْلَامِ أَصْلِهِ وَفَرْعِهِ وَذُرْوَةِ سَنَامِهِ قُلْتُ بَلَى جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ أَمَّا أَصْلُهُ فَالصَّلَاةُ وَفَرْعُهُ الزَّكَاةُ وَذُرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ ثُمَّ قَالَ إِنْ شِئْتُ أَخْبَرْتُكَ بِأَبْوَابِ الْخَيْرِ قُلْتُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ الصَّوْمُ جَنَّةٌ مِنَ النَّارِ وَالصَّدَقَةُ تَذْهَبُ بِالْخَطِيئَةِ وَقِيَامُ الرَّجُلِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ بِذِكْرِ اللَّهِ ثُمَّ قَرَأَ عليه السلام تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ. الكافي ۲/ ۲۳-۲۴، ح ۱۰.

امام باقر عليه السلام فرمود: می خواهی تو را از اصل اسلام و فرع آن و اوجش آگاه کنم؟ عرض کردم: آری، قربانت گردم! فرمود: اصل آن نماز، فرعش زکات و اوج آن جهاد در راه خداست. آیا تو را از دروازه های خیر مطلع سازم؟ عرض کردم: بلی، قربانت گردم! فرمود: روزه سپری است و صدقه، گناه را پاک می کند و نیز مناجات با خدا در دل شب. سپس این آیه را تلاوت فرمود: تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ....

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ قَالَ: إِمَامٌ بَعْدَ إِمَامٍ وَفِي قَوْلِهِ: تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ قَالَ: كَانُوا لَا يَنَامُونَ حَتَّى يُصَلُّوا الْعَتَمَةَ. أمالي الطوسي ۱/ ۳۰۰.

امام صادق علیه السلام درباره وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ فرمود: درباره امامی بعد از امام دیگر است و درباره تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ فرمود: یعنی تا وقتی که نماز عشا را نمی خواندند، نمی خوابیدند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَا مِنْ عَمَلٍ حَسَنٍ يَعْمَلُهُ الْعَبْدُ إِلَّا وَلَهُ ثَوَابٌ فِي الْقُرْآنِ إِلَّا صَلَاةَ اللَّيْلِ فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يُبَيِّنْ ثَوَابَهَا لِعَظَمِ خَطَرِهَا عِنْدَهُ فَقَالَ تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ إِلَى قَوْلِهِ يَعْمَلُونَ. ثُمَّ قَالَ إِنَّ لِلَّهِ كَرَامَةً فِي عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ بَعَثَ اللَّهُ إِلَى الْمُؤْمِنِينَ مَلَكًا مَعَهُ حُلَّتَانِ فَيَنْتَهِي إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ فَيَقُولُ: اسْتَأْذِنُوا لِي عَلَى فَلَانٍ، فَيَقَالُ لَهُ هَذَا رَسُولُ رَبِّكَ عَلَى الْبَابِ، فَيَقُولُ لِأَزْوَاجِهِ أَيْ شَيْءٍ تَرَيْنَ عَلَيَّ أَحْسَنَ فَيَقُولْنَ يَا سَيِّدَنَا وَالَّذِي أَبَاحَكَ الْجَنَّةَ مَا رَأَيْنَا عَلَيْكَ شَيْئًا أَحْسَنَ مِنْ هَذَا قَدْ بَعَثَ إِلَيْكَ رَبُّكَ، فَيَنْزِرُ بَوَاحِدَةً وَيَتَعَطَّفُ بِالْأُخْرَى فَلَا يَمُرُّ بِشَيْءٍ إِلَّا أَضَاءَ لَهُ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى الْمَوْعِدِ فَإِذَا اجْتَمَعُوا تَجَلَّى لَهُمُ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَإِذَا نَظَرُوا إِلَيْهِ أُنِيَ إِلَى رَحْمَتِهِ خَرُّوا سُجَّدًا فَيَقُولُ عِبَادِي ارْفَعُوا رُءُوسَكُمْ لَيْسَ هَذَا يَوْمٌ سُجُودٍ وَلَا عِبَادَةٍ قَدْ رَفَعْتُ عَنْكُمْ الْمَثُوتَةَ فَيَقُولُونَ يَا رَبَّ وَ أَيْ شَيْءٍ أَفْضَلَ مِمَّا أُعْطِينَا [أَعْظَمْنَاهُ]

الْجَنَّةَ، فَيَقُولُ لَكُمْ مِثْلَ مَا فِي أَيْدِيكُمْ سَبْعِينَ ضِعْفًا، فَيَرَى الْمُؤْمِنُ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ سَبْعِينَ ضِعْفًا مِثْلَ مَا فِي يَدِهِ وَهُوَ قَوْلُهُ **وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ** وَهُوَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ إِنَّهَا لَيْلَةٌ غَرَاءُ وَيَوْمُ أَزْهَرُ فَأَكْثَرُوا فِيهَا مِنَ التَّسْبِيحِ وَالتَّهْلِيلِ وَالتَّكْبِيرِ وَالثَّنَاءِ عَلَى اللَّهِ وَالصَّلَاةِ عَلَى رَسُولِهِ، قَالَ فَيَمُرُّ الْمُؤْمِنُ فَلَا يَمُرُّ بِشَيْءٍ إِلَّا أَضَاءَ لَهُ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى أَزْوَاجِهِ فَيَقْلُنَ وَالَّذِي أَبَاحَنَا الْجَنَّةَ يَا سَيِّدَنَا مَا رَأَيْنَاكَ أَحْسَنَ مِنْكَ السَّاعَةَ فَيَقُولُ إِنِّي قَدْ نَظَرْتُ إِلَى نُورِ رَبِّي، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ أَزْوَاجَهُ لَا يَغْرَنَ وَلَا يَحْضَنَ وَلَا يَصْلَفْنَ قَالَ الرَّاوي قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي أَرَدْتُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْ شَيْءٍ أَسْتَجِي مِنْهُ قَالَ سَلْ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَلْ فِي الْجَنَّةِ غِنَاءٌ قَالَ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةً يَأْمُرُ اللَّهُ رِيحًا فَتَضْرِبُ تِلْكَ الشَّجَرَةَ بِأَصْوَاتٍ لَمْ يَسْمَعْ الْخَلَائِقُ مِثْلَهَا حُسْنًا ثُمَّ قَالَ: هَذَا عِوَضٌ لِمَنْ تَرَكَ السَّمَاعَ لِلْغِنَاءِ فِي الدُّنْيَا مِنْ خَافَةِ اللَّهِ قَالَ قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ زِدْنِي، فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْجَنَّةَ بِيَدِهِ وَلَمْ تَرَهَا عَيْنٌ وَلَمْ يَطْلُعْ عَلَيْهَا مَخْلُوقٌ يَفْتَحُهَا الرَّبُّ كُلَّ صَبَاحٍ فَيَقُولُ ازْدَادِي رِيحًا ازْدَادِي طِيبًا وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى **فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ** تفسير القمي ۲/ ۱۶۸-۱۷۰.

امام صادق عليه السلام فرمود: هیچ عمل خوبی نیست که بنده انجام دهد، مگر این که ثواب آن در قرآن آمده باشد، جز نماز شب که به دلیل عظمت آن خداوند، ثواب آن را مشخص نکرده است. سپس این آیات را تلاوت کرد: **تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ* فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ**. سپس فرمود: خداوند در هر روز جمعه کرامتی به بندگان مؤمن خود عنایت می فرماید. چون روز جمعه شود، خداوند فرشته ای را با دو جامه به دروازه بهشت می فرستد و می گوید: به فلانی خبر دهید که آماده دیدار پروردگارش گردد. پس به آن مرد گفته می شود: اینک فرستاده پروردگارت بر در منتظر توست. پس مرد رو به همسرانش کرده و می گوید: کدام یک از این دو جامه را برای من بهتر می دانید. گویند: سرور ما! قسم به آن که بهشت را به تو روا داشته، جامه ای زیباتر از این که خداوند برایت فرستاده ندیده ایم. پس آن مؤمن، دو جامه را از فرشته می گیرد و یکی از آن دو را به صورت ازار بر تن کرده و دیگری را به صورت ردا بر دوش خود می افکند و از کنار هر چیزی که گذری کند، برای او می درخشد تا این که به وعده گاه می رسد. پس هنگامی که تمام مؤمنان گرد هم می آیند، پروردگار تبارک و تعالی بر آنان تجلی می یابد و چون نگاه آنان به خداوند یعنی به رحمت خداوند می افتد، خاضعانه به سجده می افتند. پس خداوند به آنان می فرماید: ای بندگان من! سرتان را بالا بگیرید، چرا که امروز، روز سجده و عبادت نیست و من، بار رحمت و مشقت را از شانه هایتان برداشته ام. مؤمنان به خداوند عرض می کنند: پروردگارا! هیچ چیزی بهتر از آن چه به ما ارزانی داشته ای، نیست؛ چرا که تو بهشت را به ما ارزانی داشته ای. خداوند، به آنان می فرماید: هفتاد برابر آن چه که در اختیارتان است، برای شما می باشد. پس مؤمن در هر جمعه، هفتاد برابر آن چه را که در اختیار او است، به دست می آورد و معنای آیه **لَدَيْنَا مَزِيدٌ** همین است و منظور از آیه، روز جمعه است و شب جمعه، شبی تابناک و روز آن، روزی درخشان است. پس در شب و روز جمعه، بسیار ذکر تسبیح، و تهلیل و تکبیر را بگویید و خدا را بسیار ستایش کنید و فراوان بر رسولش صلی الله علیه و آله، درود فرستید. هم چنین حضرت فرمود: مؤمن، عبور می کند و از کنار هر چیزی که می گذرد، برای او می درخشد تا این که نزد همسرانش می رود و آنها به او می گویند: سوگند به کسی که بهشت را به تو ارزانی داشت، هیچ گاه تو را زیباتر از این لحظه ندیده ایم و مؤمن می گوید: من به نور پروردگارم نظر افکندم. سپس حضرت فرمود: همسران مرد مؤمن، در بهشت به یکدیگر حسادت نمی ورزند و حیض نمی بینند و نزد شوهر خود بی بهره نگشته و مرد، کینه ای از او به دل نمی گیرد. راوی می گوید: به حضرت عرض کردم: جانم به فدای شما باد! می خواهم سئوالی را از شما بپرسم، اما از شما شرم دارم. حضرت فرمود: بپرس. راوی می گوید:

عرض کردم: جانم به فدای شما باد! آیا غنا و موسیقی در بهشت وجود دارد؟ حضرت پاسخ داد: در بهشت، درختی وجود دارد که خداوند به بادهای بهشت امر می فرماید که بوزند و بادهای بر آن درخت می وزند و نغمه هایی تولید می کنند که خلایق، هرگز نغمه هایی به آن زیبایی نشنیده اند. سپس حضرت فرمود: این نغمه ها، پاداش کسی است که در دنیا، از ترس خداوند، استماع موسیقی را ترک کرده است. راوی می گوید: به حضرت عرض کردم: جانم به فدای شما باد! پیرامون بهشت، بیشتر برایم بگویید. حضرت فرمود: خداوند، بهشت را با دست خود، آفرید و هیچ چشمی، آن را رؤیت نکرده و هیچ مخلوقی، از آن آگاه نیست. پروردگار، هر بامداد، درهای بهشت را می گشاید و به آن می فرماید: رایحه و عطر فزونی باد. آیه **فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ** نیز به همین معنا است.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنَّ الْوَلِيدَ بْنَ عُقْبَةَ بْنَ أَبِي مُعَيْطٍ قَالَ لِعَلِيٍّ أَنَا أَذْشَطُ مِنْكَ لِسَانًا وَ أَحَدُ مِنْكَ سِنَانًا وَ أَمْلَأُ مِنْكَ حَشَوًا لِلْكَتِيبَةِ فَقَالَ عَلِيٌّ ﷺ اسْكُتْ يَا فَاسِقُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ جَلَّ اسْمُهُ **أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ** إِلَى قَوْلِهِ **تُكَذَّبُونَ**.
تأویل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۸-۱۵۹.

ابن عباس که خداوند از او خشنود باد روایت می کند که گفت: ولید بن عقبه بن ابو معیط به علی علیه السلام گفت: من، زبان ساده تر و گویاتری از زبان تو دارم و برندگی نیزه من از تو بیشتر است و یار و پشتیبان بیشتری در اختیار دارم. علی علیه السلام به او فرمود: خاموش باش، ای فاسق! این گونه بود که خداوند عز و جل آیه **أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ*** **أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَى نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ** و **أَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ دُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذَّبُونَ** را نازل کرد.

وَلَنَذِقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَذْنَى دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (۲۱) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَكَرَ آيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ (۲۲) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَائِهِ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ (۲۳) وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَمَةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ (۲۴) إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (۲۵) أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كُرْهُهُمْ فَلْيَنْصُرُوا الْفَرِيقَ الَّتِي هَدَى اللَّهُ فَلَئِمَّ بِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَعْلُهُمْ (۲۶) أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَامُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ أَفَلَا يُبْصِرُونَ (۲۷) وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْفَتْحُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۲۸) قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ (۲۹) فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرِ إِنَّهُمْ مُسْتَظَرُونَ (۳۰)

و قطعاً غیر از آن عذاب بزرگتر از عذاب این دنیا [نیز] به آنان می چشانیم امید که آنها به خدا بازگردند (۲۱) و کیست بیدادگرتر از آن کس که به آیات پروردگارش پند داده شود [و] آنگاه از آن روی بگرداند قطعاً ما از مجرمان انتقام کشنده ایم (۲۲) و به راستی [ما] به موسی کتاب دادیم پس در لقای او [با خدا] تردید ممکن و آن [کتاب] را برای فرزندان اسرائیل [ما] به هدایت قرار دادیم (۲۳) و چون شکیبایی کردند و به آیات مایقین داشتند برخی از آنان را پیشوایانی قرار دادیم که به فرمان ما [مردم را]

هدایت می‌کردند (۲۴) در حقیقت پروردگار تو خود روز قیامت در آن چه بایکدیگر درباره آن اختلاف می‌کردند می‌آشاند و داوری خواهد کرد (۲۵) آیا برای آنان روشن نگردید که چه بسیار نسل‌ها را پیش از آنها نابود گردانیدیم [که اینان] در سراهایشان راه می‌روند قطعا در این [امر] عبرت‌هاست مگر نمی‌شنوند (۲۶) آیا ننگ‌رسته اند که ما باران را به سوی زمین بایری رانیم و به وسیله آن کشته‌ای را بری آوریم که دام‌هایشان و خودشان از آن می‌خورند مگر نمی‌بینند (۲۷) وی پرسند اگر راست می‌گوئید این پیروزی [شما] چه وقت است (۲۸) بگوروز پیروزی ایمان کسانی که کافر شدند سود نمی‌بخشد و آنان مهلت نمی‌یابند (۲۹) پس از ایشان روی برتاب و منتظر باش که آنها نیز در انتظارند (۳۰)

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ **وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا** قَالَ إِنَّ جَهَنَّمَ إِذَا دَخَلُوهَا هَوُوا فِيهَا مَسِيرَةَ سَبْعِينَ عَامًا فَإِذَا بَلَغُوا أَسْفَلَهَا زَفَرَتْ بِهِمْ جَهَنَّمَ فَإِذَا بَلَغُوا أَغْلَاهَا فُمِعُوا بِمَقَامِعِ الْحَدِيدِ فَهَذِهِ حَالُهُمْ. **تفسير القمي ۲/ ۱۷۰.**

علی بن ابراهیم پیرامون تفسیر آیه **وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا** روایت می‌کند: هنگامی که فاسقان وارد جهنم می‌شوند، به درون آن می‌افتند که پیمودنش هفتاد سال طول می‌کشد، و هنگامی که به قعر آن می‌رسند، جهنم با دم خود آنان را از آن جا به بالا پرتاب می‌کند و چون به بالای آن می‌رسند، با عمودهای آهنین بر آنان کوفته می‌شود و دوباره به درون جهنم می‌افتند. پس حال آنان، این گونه است.

عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَلَنَذِقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَذْنَى دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ** قَالَ **الْأَذْنَى غَلَاءُ السَّعِيرِ وَالْأَكْبَرُ الْمَهْدِيُّ بِالسَّيْفِ**. **تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۹.**

مفضل بن عمر روایت می‌کند که گفت: از امام صادق علیه السلام تفسیر آیه **وَلَنَذِقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَذْنَى دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ** را پرسیدم و حضرت پاسخ داد: منظور از العذاب الأدنى، گرانی قیمت‌ها و منظور از العذاب الأكبر، حضرت مهدی علیه السلام به همراه شمشیر ایشان است.

عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا حَفْصُ إِنَّ مَنْ صَبَرَ صَبْرًا قَلِيلًا وَإِنَّ مَنْ جَزَعَ جَزَعًا قَلِيلًا ثُمَّ قَالَ عَلَيْكَ بِالصَّبْرِ فِي جَمِيعِ أُمُورِكَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ بَعَثَ مُحَمَّدًا صلى الله عليه وآله فَأَمَرَهُ بِالصَّبْرِ وَ الرَّفْقِ فَقَالَ وَ اصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَ اهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا وَ ذَرْنِي وَ الْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ وَ قَالَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [السَّيِّئَةِ] فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ وَ مَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَ مَا يُلْقَاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ فَصَبَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله حَتَّى تَأْلَوْهُ بِالْعِظَائِمِ وَ رَمَوْهُ بِهَا فَصَاقَ صَدْرُهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ وَ لَقَدْ نَعَلِمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ فَسَبَّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ كُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ثُمَّ كَذَّبُوهُ وَ رَمَوْهُ فَحَزِنَ لِذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ نَعَلِمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَ لَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ وَ لَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَ أَوْدُوا حَتَّى أَنَاهُمْ نَصْرُنَا فَالْتَزَمَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله نَفْسَهُ الصَّبْرَ فَتَعَدَّوْا فَذَكَرَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ كَذَّبُوهُ فَقَالَ قَدْ صَبَرْتُ فِي نَفْسِي وَ أَهْلِي وَ عِرْضِي وَ لَا صَبْرَ لِي عَلَى ذِكْرِ إِلَهِي فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَ لَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَ مَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ فَصَبَرَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله فِي جَمِيعِ أَحْوَالِهِ ثُمَّ بَشَّرَ فِي عَثْرَتِهِ بِالْأُيْمَةِ وَ وُصِفُوا بِالصَّبْرِ فَقَالَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بِآيَاتِنَا يُوَقِّنُونَ فَعِنْدَ ذَلِكَ قَالَ صلى الله عليه وآله الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ كَالرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ **الكافي ۲/ ۸۸، ح ۳.**

حفص بن غياث گوید، امام صادق علیه السلام فرمود: ای حفص هر که صبر کند اندکی صبر کرده و هر که بیتابی کند، اندکی بیتابی کرده سپس فرمود: در هر کاری صبر را از دست مده زیرا خدای عزوجل محمد صلی الله علیه و آله را معبوث فرمود و او را امر بصبر و مدارا کرد و فرمود: **وَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا وَذُرْنِي وَ الْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ** و باز خدای تبارک و تعالی فرمود: **ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ** بدی را فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ و مَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا و مَا يُلْقَاهَا إِلَّا دُورٌ حَظٌّ عَظِيمٌ. رسول خدا صلی الله علیه و آله هم صبر نمود تا او را به امور بزرگی نسبت دادند و متهم کردند او دلتنگ شد، خدای عزوجل این آیه نازل فرمود: **وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ كُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ** سپس تکذیبش کردند و متهمش نمودند، از آن روز عمگین شد و خدای عزوجل نازل فرمود که: **قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ** و لَقَدْ كَذَّبْتَ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبْرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا و أُودُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا. پس پیغمبر صلی الله علیه و آله خود را به صبر ملزم ساخت ، تا آنها تجاوز کردند و خدای تبارک و تعالی را به زبان آوردند و او را تکذیب کردند، پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: درباره خودم و خاندان و آبرویم صبر کردم ولی نسبت به بد گفتن به معبودم صبر ندارم ، خدای عزوجل نازل فرمود که: **وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَ مَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ**. پس پیغمبر صلی الله علیه و آله در همه احوال صبر کرد با مامان از عترتش به او مژده دادند و آنها را به صبر معرفی کردند و خدا جل ثناءه فرمود: **وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بِآيَاتِنَا يُوْقِنُونَ** در این هنگام پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: صبر نیست به ایمان مگر مانند سر است نسبت به تن....

عَنِ ابْنِ بَابُوَيْهِ فِي خَبَرٍ: إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ سَأَلَ عَلِيًّا كَيْفَ وَجَدْتَ أَهْلَكَ قَالَ نِعَمَ الْعَوْنُ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ وَ سَأَلَ فَاطِمَةَ فَقَالَتْ خَيْرَ بَعْلِ فَقَالَ اللَّهُمَّ اجْمَعْ شَمْلَهُمَا وَ أَلْفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمَا وَ اجْعَلْهُمَا وَ ذُرِّيَّتَهُمَا مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ وَ ارْزُقْهُمَا ذُرِّيَّةً طَاهِرَةً طَيِّبَةً مُبَارَكَةً وَ اجْعَلْ فِي ذُرِّيَّتِهِمَا الْبَرَكَةَ وَ اجْعَلْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِكَ إِلَى طَاعَتِكَ وَ يَأْمُرُونَ بِمَا يُرْضِيكَ..... مناقب آل أبي طالب ۳/ ۳۵۶.

ابن بابویه گوید:....رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از علی علیه السلام پرسیدند:همسرت چگونه زنی است؟ علی علیه السلام گفت: نیکو یآوری است برای اطاعت از خدا. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم همین سؤال را از فاطمه علیها السلام کرد، و آن حضرت گفت: شوهری خوب و شایسته است. سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم برای آنها دعا کرد و فرمود: خداوند! در میان آنها الفت برقرار نما، و آنان و فرزندانشان را نعمت بهشت نصیب فرما.....

عَنْ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي وَلَدِ فَاطِمَةَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بِآيَاتِنَا يُوْقِنُونَ. تأویل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۹.

جابر جعفی از امام باقر علیه السلام نقل میکند که فرمودند: این آیه اختصاصاً در مورد اولاد فاطمه سلام الله علیها نازل شده و جَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بِآيَاتِنَا يُوْقِنُونَ.

عَنِ ابْنِ دَرَّاجٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ** قَالَ يَوْمَ الْفَتْحِ يَوْمُ تَفْتَحُ الدُّنْيَا عَلَى الْقَائِمِ لَا يَنْفَعُ أَحَدًا تَقَرُّبُ الْإِيمَانِ مَا لَمْ يَكُنْ قَبْلَ ذَلِكَ مُؤْمِنًا وَ بِهَذَا الْفَتْحِ مُوقِنًا فَذَلِكَ الَّذِي يَنْفَعُهُ إِيمَانُهُ وَ يَعْظُمُ عِنْدَ اللَّهِ قَدْرُهُ وَ شَأْنُهُ وَ تَزْخَرُ لَهُ يَوْمَ الْبُعْثِ جَنَائِهِ وَ تَحْجُبُ عَنْهُ فِيهِ نِيرَانُهُ..... تأویل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۹.

ابن درّاج روایت می کند که گفت: از امام صادق علیه السلام شنیدم که پیرامون تفسیر آیه قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ می فرمود: يوم الفتح روزی است که دنیا برای ظهور حضرت قائم علیه السلام مهیا می شود و تقرب جستن به ایمان، تنها برای کسی سودمند است که پیش از آن هنگام، مؤمن باشد و به آن فتح و پیروزی، یقین داشته باشد. پس تنها مؤمن است که ایمانش برای او سودمند است و نزد خداوند قدر و منزلت والایی دارد و در روز قیامت و بعث، باغ های بهشتی او، به خاطر او آراسته و مزین می شود و آتش جهنم خداوند از او پرده درمی کشد....

۳۳. الأحزاب

الأحزاب ۱-۱۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا (۱) وَاتَّبِعْ مَا نُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (۲) وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا (۳) مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ وَمَا جَعَلَ أَرْوَاحَكُمْ لِلَّهِ تَظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ذَلِكَ كُمْ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ (۴) ادْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (۵) النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أُولِيَاءِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا (۶) وَإِذَا أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا (۷) لِيَسْأَلَ الصَّادِقِينَ عَنْ صَدَقِهِمْ وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا (۸) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا (۹) إِذْ جَاءَكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونًا (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. ای پیامبر از خدا پروا بدار و کافران و منافقان را فرمان مبر که خدا همواره دانای حکیم است (۱) و آن چه را که از جانب پروردگارت به سوی تو وحی می شود پیروی کن که خدا همواره به آن چه می کنی آگاه است (۲) و بر خدا اعتماد کن همین بس که خدا ننگهبان [تو] است (۳) خداوند برای هیچ مردی در درونش دودل ننهاده است و آن همسرانتان را که مورد اظهار قرار می دهید مادران شما نگردانید و پسر خواندگانتان را پسران [واقعی] شما قرار نداده است این گفتار شما به زبان شماس [ولی] خدا حقیقت را می گوید و او [ست که] به راه راست هدایت می کند (۴) آنان را به [نام] پدرانشان بخوانید که این نزد خدا عادلانه تر است و اگر پدرانشان را نمی شناسید پس برادران دینی و موالی شما را که در آن چه اشتباهات مرتکب آن شده اید بر شما گناهی نیست ولی در آن چه دلخایان عمده داشته است [مسئولید] و خداست

که همواره آمرزنده مهربان است (۵) پیامبر به مؤمنان از خودشان سزاوارتر و نزدیکتر است و همسرانش مادران ایشانند و خوشاوندان [طبق] کتاب خدا بعضی [نسبت] به بعضی اولویت دارند [و] بر مؤمنان و مهاجران [مقدمند] مگر آنکه بخواهید به دوستان [مؤمن] خود [وصیت یا] احسانی کنید و این در کتاب [خدا] نگاشته شده است (۶) و یادکن [هنگامی را که از پیامبران پیمان گرفتیم و از تو و از نوح و ابراهیم و موسی و عیسی پسر مریم و از همه] آنان پیمانی استوار گرفتیم (۷) تا راستان را از صدقشان باز پرسد و برای کافران عذابی دردناک آماده کرده است (۸) ای کسانی که ایمان آورده اید نعمت خدا را بر خود به یاد آرید آنگاه که لشکری به سوی شما [در] آمدند پس بر سر آنان تندبادی و لشکری که آنها را نمی دیدید فرستادیم و خدا به آن چه می کنید همواره بیناست (۹) هنگامی که از بالای [سر] شما و از زیر [پای] شما آمدند و آنگاه که چشمها خیره شد و جانها به گلوگاهها رسید و به خدا گمانهایی [ناجای] می بردید (۱۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَلَقَدْ جَعَلَ اللَّهُ مَعْنَى السُّجُودِ سَبَبَ التَّقَرُّبِ إِلَيْهِ بِالْقَلْبِ وَالسِّرِّ وَالرُّوحِ فَمَنْ قَرَّبَ مِنْهُ بَعْدَ عَنْ غَيْرِهِ أَلَّا تَرَى فِي الظَّاهِرِ أَنَّهُ لَا يَسْتَوِي حَالُ السُّجُودِ إِلَّا بِالتَّوَارِي عَنْ جَمِيعِ الْأَشْيَاءِ وَالْإِحْجَابِ عَنْ كُلِّ مَا تَرَاهُ الْعُيُونُ كَذَلِكَ أَرَادَ اللَّهُ تَعَالَى أَمْرَ الْبَاطِنِ فَمَنْ كَانَ قَلْبُهُ مُتَعَلِّقًا فِي صَلَاتِهِ بِشَيْءٍ دُونَ اللَّهِ تَعَالَى فَهُوَ قَرِيبٌ مِنْ ذَلِكَ الشَّيْءِ بَعِيدٌ عَنْ حَقِيقَةِ مَا أَرَادَ اللَّهُ تَعَالَى مِنْهُ فِي صَلَاتِهِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ..... مصباح الشريعة و مفتاح الحقيقة / ۱۱۲-۱۱۳.

امام صادق علیه السلام فرمودند:..... خداوند معنای سجده را سببی قرار داده تا با قلب، نهان روح به او تقرب جویند. پس کسی که به او نزدیک شود، از غیرش دور شود. آیا نمی بینی حالت سجود درست نمی آید، مگر با بریدن واز همه اشیاء، و نادیده انگاشتن هر چیزی که آن را چشم ها می بینند؟ خدای تعالی توجه باطن انسان را به همین گونه خواسته است. کسی که در نماز، قلبش به چیزی جز خداوند تعلق یابد، در واقع، او به همین چیز نزدیک است و از حقیقتی که خدای تعالی در نماز از او خواسته، دور است. خدای تعالی فرماید: مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ...

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ: مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا يَجْتَمِعُ حُبُّنَا وَحُبُّ عَدُوِّنَا فِي جَوْفِ إِنْسَانٍ إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَجْعَلْ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ فَيَحِبُّ هَذَا وَيُبْغِضُ هَذَا فَأَمَّا مُحِبُّنَا فَيُخْلِصُ الْحُبَّ لَنَا كَمَا يُخْلِصُ الدَّهْبُ بِالنَّارِ لَا كَدَرٍ فِيهِ فَمَنْ أَرَادَ أَنْ يَعْلَمَ حُبَّنَا فَلْيَمْتَحِنْ قَلْبَهُ فَإِنْ شَارَكَهُ فِي حُبِّنَا حُبُّ عَدُوِّنَا فَلَيْسَ مِنَّا وَلَسْنَا مِنْهُ وَاللَّهُ عَدُوَّهُمْ وَجَبْرِئِيلُ وَمِيكَائِيلُ وَاللَّهُ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ... تفسير القمي ۲/ ۱۷۱-۱۷۲.

امام باقر علیه السلام پیرامون تفسیر آیه مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ فرمود: علی بن ابی طالب علیه السلام فرموده است: دوستی و دشمنی با ما هیچ گاه درون یک انسان با هم جمع نمی شوند؛ زیرا خداوند عز و جل در درون هیچ کس، دو قلب را قرار نداده که با یکی، کسی را دوست بدارد و با دیگری با او دشمنی ورزد. دوستدار ما چنان که زر با آتش، خالص می گردد و هیچ گونه تیرگی و ناخالصی در آن نمی ماند، در دوستی با ما اخلاص می ورزد. پس هر کسی بخواهد بداند که از جمله دوستداران ما هست یا نه، باید قلب خود را بیازماید؛ اگر در دوستی و محبت به ما، دشمن ما را نیز سهیم کند، او از ما نیست و ما نیز از او نیستیم و خداوند، جبرئیل و میکائیل دشمن او هستند و خداوند، عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَيْسَ عَبْدٌ مِنْ عِبِيدِ اللَّهِ مِمَّنْ أَمْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ إِلَّا وَهُوَ يَجِدُ مَوَدَّتَنَا عَلَى قَلْبِهِ فَهُوَ يَوَدُّنَا وَمَا مِنْ عَبْدٍ مِنْ عِبِيدِ اللَّهِ مِمَّنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِ إِلَّا وَهُوَ يَجِدُ بُغْضًا عَلَى قَلْبِهِ فَهُوَ يُبْغِضُنَا فَأَصْبَحْنَا نَفْرَحُ بِحُبِّ الْمُحِبِّ لَنَا وَنَغْتَفِرُ لَهُ وَنُبْغِضُ الْمُبْغِضَ وَأَصْبَحَ مُحِبُّنَا يَنْتَظِرُ رَحْمَةَ اللَّهِ جَلَّ وَجَلَّ

عَزَّ فَكَانَ أَبْوَابُ الرَّحْمَةِ قَدْ فُتِحَتْ لَهُ وَ أَصْبَحَ مُبْغِضًا عَلَى شَفَا جُرْفٍ هَارٍ مِنَ النَّارِ فَكَانَ ذَلِكَ الشَّفَا قَدْ انْهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَهَيَّئًا لِأَهْلِ الرَّحْمَةِ رَحْمَتُهُمْ وَ تَعَسَّأَ لِأَهْلِ النَّارِ مَتَوَاهُمُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فَلَيْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ وَ إِنَّهُ لَيْسَ عَبْدٌ مِنْ عِبِيدِ اللَّهِ يُقَصِّرُ فِي حُبِّنا لِحَيْرِ جَعَلَهُ اللَّهُ عِنْدَهُ إِذْ لَا يَسْتَوِي مَنْ يُحِبُّنَا وَ يُبْغِضُنَا وَ لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبِ رَجُلٍ أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَجْعَلْ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ يُحِبُّ بِهِدَا وَ يُبْغِضُ بِهِدَا أَمَّا مُحِبُّنَا فَيَخْلُصُ الْخَبُّ لَنَا كَمَا يَخْلُصُ الذَّهَبُ بِالنَّارِ لَا كَدَرَ فِيهِ وَ مُبْغِضُنَا عَلَى تِلْكَ الْمَنْزِلَةِ نَحْنُ التَّجَبَّاءُ وَ أَفْرَاطُنَا أَفْرَاطُ الْأَنْبِيَاءِ وَ أَنَا وَصِيُّ الْأَوْصِيَاءِ وَ الْفِتْنَةُ الْبَاغِيَّةُ مِنْ حِزْبِ الشَّيْطَانِ وَ الشَّيْطَانُ مِنْهُمْ فَمَنْ أَرَادَ أَنْ يَعْلَمَ حُبَّنَا فَلْيَمْتَحِنْ قَلْبَهُ فَإِنْ شَارَكَ فِي حُبَّنَا عَدُوَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا وَ لَسْنَا مِنْهُ وَ اللَّهُ عَدُوُّهُ وَ جَبْرِئِيلُ وَ مِيكَائِيلُ وَ اللَّهُ عَدُوُّ الْكَافِرِينَ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۵۹-۱۶۰.

امام صادق عليه السلام پیرامون تفسیر آیه مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ فرمود: علی بن ابی طالب علیه السلام فرموده است: هر بنده ای از بندگان خدا که خداوند تبارک و تعالی قلبش را به ایمان بیازماید، در قلب خود، مودّت و حبّ ما را می یابد و ما را دوست می دارد و هر بنده ای از بندگان خدا که خداوند بر او خشم گرفته است، دشمنی و کینه ما را در قلب خود می یابد و با ما دشمنی می ورزد. ما به خاطر دوستی دوستدارمان شادمان می شویم و برای او طلب آمرزش می کنیم و دشمن خود را نیز دشمن می داریم. دوستدار ما به انتظار رحمت خداوند عزّ و جلّ می باشد، گویی که درهای رحمت به سوی او گشوده است و دشمن ما به گونه ای می شود که علی شفا جُرْفِ هَارٍ که در حال فرو ریختن است به فی نَارِ جَهَنَّمَ گویی آن لبه، فرو ریخته و او را در آتش جهنم می افکند. پس رحمت، بر اهل آن گوارا باد و وای بر اهل جهنم که بد منزلی دارند. خداوند عزّ و جلّ می فرماید: فَلَيْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ هیچ بنده ای از بندگان خداوند نیست که به خاطر خیری که خداوند نزد او قرار داده است، در محبت و دوستی با ما کوتاهی ورزد؛ چرا که دوستدار ما و دشمن ما با هم برابر نیستند و دوستی و دشمنی ما هیچ گاه در یک قلب، گرد نمی آیند؛ زیرا خداوند عزّ و جلّ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ که با یکی، کسی را دوست دارد و با دیگری با او دشمنی ورزد. دوستدار ما، چنان که زر با آتش خالص می گردد و هیچ گونه تیرگی و ناخالصی در آن نمی ماند، در دوستی ما اخلاص می ورزد و دشمن ما نیز در دشمنی با ما همین گونه است و ما، نجیب هستیم و فرزندان و نسل به جای مانده از ما همان فرزندان پیامبران هستند و من، جانشین جانشینان هستم و گروه سرکش، از حزب شیطان می باشد و شیطان، یکی از آنان است. پس هر کس بخواهد بداند که از جمله دوستداران ما هست یا نه، باید قلب خود را بیازماید؛ اگر در دوستی و محبت ما، دشمن ما را نیز سهیم کند، او از ما نیست و ما نیز از او نیستیم و خداوند، جبرئیل و میکائیل دشمن او هستند و خداوند، دشمن کافران است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ..... وَ أَمَّا عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ فَقَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ النَّبِيِّ أُولَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ أَزْوَاجَهُ أُمَّهَاتُهُمْ فَعَقُّوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي دُرِّيَّتِهِ وَ عَقُّوا أُمَّهُمْ خَدِيجَةَ فِي دُرِّيَّتِهَا..... الخصال / ۳۶۴، ضمن حدیث ۵۶.

امام صادق علیه السلام فرمودند:.... و اما عاق والدین خدا در قرآن فرموده: النَّبِيُّ أُولَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ أَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ. پیامبر را در باره فرزندان خود نافرمانی و حق کشی کردند، خدیجه را نسبت به فرزندان وی نافرمانی کردند.

علی بن ابراهیم : النَّبِيُّ أُولَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ أَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ قَالَ: نَزَلَتْ وَ هُوَ أَبٌ لَهُمْ وَ هُوَ مَعَى أَزْوَاجِهِ أُمَّهَاتُهُمْ فَجَعَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى الْمُؤْمِنِينَ أَوْلَادَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ جَعَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَبَاهُمْ لِمَنْ لَمْ يَقْدِرْ أَنْ يَصُونَ نَفْسَهُ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ وَ

لَيْسَ لَهُ عَلَى نَفْسِهِ وَلَايَةٌ فَجَعَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى نَبِيَّهُ أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَهُوَ قَوْلُ رَسُولِ اللَّهِ بِغَيْرِ حُجْمٍ أَتَيْهَا النَّاسُ أَلَسْتُ أُولَىٰ بِكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ قَالُوا بَلَىٰ ثُمَّ أَوْحَىٰ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا أَوْجَبَهُ لِنَفْسِهِ عَلَيْهِمْ مِنَ الْوَلَايَةِ فَقَالَ أَلَا مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ فَلَمَّا جَعَلَ اللَّهُ النَّبِيَّ أَبَا الْمُؤْمِنِينَ أَلَزَمَهُ مَثُونَتُهُمْ وَتَرْبِيَةُ أَيْتَامِهِمْ فَعِنْدَ ذَلِكَ صَعِدَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ مَنْ تَرَكَ مَا لَّا فَلِوَرَثَتِهِ وَ مَنْ تَرَكَ دِينًا أَوْ صِبَاغًا فَعَلِيَ وَإِلَيَّ فَالْزَمَ اللَّهُ نَبِيَّهُ ﷺ لِلْمُؤْمِنِينَ مَا يُلْزِمُ الْوَالِدَ لَوْلَدِهِ وَالزَّمَ الْمُؤْمِنِينَ مِنَ الطَّاعَةِ لَهُ مَا يُلْزِمُ الْوَلَدَ لِلْوَالِدِ فَكَذَلِكَ أَلَزَمَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا أَلَزَمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ ذَلِكَ وَبَعْدَهُ الْأَيُّمَةُ وَاحِدًا وَاحِدًا وَالدَّلِيلُ عَلَى أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ هُمَا الْوَالِدَانِ قَوْلُهُ **وَاغْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا** فَالْوَالِدَانِ رَسُولُ اللَّهِ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ كَانَ إِسْلَامُ عَامَّةِ الْيَهُودِ بِهَذَا السَّبَبِ لِأَنَّهُمْ آمَنُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ عِيَالَتِهِمْ تفسیر القمی ۲/ ۱۷۵-۱۷۶.

علی بن ابراهیم پیرامون تفسیر آیه النَّبِيُّ أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ گفت: این آیه این گونه نازل شده است: وَ هُوَ أَبٌ لَكُمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُكُمْ او پدر شما است و همسران او، مادران شما ایند پس خداوند، مؤمنان را فرزندان رسول خدا صلی الله علیه و آله قرار داده است و رسول خدا صلی الله علیه و آله را پدر آنان گردانید. پس خداوند به خاطر کسی که نمی تواند از خودش محافظت کند و اموالی در اختیار ندارد و عهده دار خود نیست و ولایتی بر خود ندارد، رسول خدا صلی الله علیه و آله را صاحب ولایت مؤمنان و شایسته تر از خود آنان به خودشان قرار داد و سخن رسول خدا در روز غدیر حُجْم به همین معنا است که فرمود: ای مردم! آیا شایسته تر از شما به خودتان نیستم؟ آنها پاسخ دادند: آری، هستید؛ سپس پیامبر صلی الله علیه و آله ولایت خود را که بر مردم ملزم ساخته بود به علی علیه السلام واگذار کرد و آن را برای علی علیه السلام نیز ملزم گردانید و فرمود: زنهار! هر که من مولای اویم، علی، مولای او است. چون خداوند، پیامبر صلی الله علیه و آله را پدر مؤمنان گردانید، هزینه معیشت و تربیت یتیمان آنان را نیز به عهده او گذاشت. در این هنگام، پیامبر صلی الله علیه و آله از منبر بالا رفت و فرمود: هر کس پس از مرگ، اموالی از خود برجای بگذارد، آن اموال، حق ورثه او می باشد و هر کسی قرض یا غرامتی را برجای گذارد، پرداخت آن برعهده من است و باید نزد من بیاید. بنابراین خداوند، پیامبر خود را نسبت به مؤمنان به اموری ملزم کرد که انجام آن بر یک پدر لازم است و مؤمنان را ملزم ساخت که از پیامبر صلی الله علیه و آله پیروی کنند چنان که پسر باید از پدر خود اطاعت کند و همین طور خداوند، آن اموری را که بر رسول خدا صلی الله علیه و آله ملزم ساخته بود بر امیر المؤمنین علیه السلام و تک تک امامان پس از او ملزم ساخت و دلیل این که رسول خدا صلی الله علیه و آله و امیر المؤمنین علیه السلام والدان این امت هستند، آیه **وَاغْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا** می باشد؛ چرا که منظور از والدان در آیه، رسول خدا صلی الله علیه و آله و امیر المؤمنین علیه السلام است. امام صادق علیه السلام فرمود: اسلام آوردن همه یهودیان، به این دلیل بود؛ زیرا به این ترتیب جان خود و خانواده خود را درامان می دیدند.

عَنِ الْحُجَّةِ الْقَائِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ..... قُلْتُ فَأَخْبِرْنِي يَا ابْنَ مَوْلَايَ عَنْ مَعْنَى الطَّلَاقِ الَّذِي فَوَّضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حُكْمَهُ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَقَدَّسَ اسْمُهُ عَظَّمَ شَأْنُ نِسَاءِ النَّبِيِّ ﷺ فَخَصَّهِنَّ بِشَرَفِ الْأُمَمَاتِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَا أَبَا الْحَسَنِ إِنَّ هَذَا الشَّرَفَ بَاقٍ لَهُنَّ مَا دُمْنَ لِلَّهِ عَلَى الطَّاعَةِ فَأَيَّتُهُنَّ عَصَتْ اللَّهَ بَعْدِي بِالْخُرُوجِ عَلَيْكَ فَأَطْلِقِي لَهَا فِي الْأَزْوَاجِ وَ أَسْقِطْهَا مِنْ شَرَفِ أُمَمَةٍ الْمُؤْمِنِينَ..... کمال الدین و تمام النعمة/ ۵۹،

امام زمان عليه السلام فرمودند:.....گفتم: ای فرزند مولای من! پس آن طلاق که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم حکمش را به امیر المؤمنین علیه السلام واگذار کرد چه بود؟ فرمود: خدای تعالی شأن زنان پیامبر را عظیم گردانید و آنان را به شرافت مادری امت مخصوص کرد و رسول خدا به امیر المؤمنین فرمود: ای ابا الحسن؟ این شرافت تا وقتی برای آنها باقی است که به طاعت خدا مشغول باشند و هر کدام آنها که پس از من خدا را نافرمانی کند و بر تو خروج نماید راه را برای شوهر کردن وی بازگذار و او را از شرافت مادری مؤمنین ساقط کن.

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ فَضَالٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقُلْتُ لَهُ لِمَ كُنِيَ النَّبِيُّ ﷺ بِأَبِي الْقَاسِمِ فَقَالَ لِأَنَّهُ كَانَ لَهُ ابْنٌ يُقَالُ لَهُ قَاسِمٌ فَكُنِيَ بِهِ قَالَ فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَهَلْ تَرَانِي أَهْلًا لِلزِّيَادَةِ فَقَالَ نَعَمْ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ أَنَا وَ عَلِيٌّ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ قُلْتُ بَلَى قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَبٌ لِحَبِيبِ أُمَّتِهِ وَ عَلِيٌّ ﷺ فِيهِمْ بِمَنْزِلَتِهِ فَقُلْتُ بَلَى قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَلِيًّا قَاسِمُ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ قُلْتُ بَلَى قَالَ فَقِيلَ لَهُ أَبُو الْقَاسِمِ لِأَنَّهُ أَبُو قَاسِمِ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ فَقُلْتُ لَهُ وَ مَا مَعْنَى ذَلِكَ فَقَالَ إِنَّ شَفَقَةَ النَّبِيِّ ﷺ عَلَى أُمَّتِهِ شَفَقَةُ الْآبَاءِ عَلَى الْأَوْلَادِ وَ أَفْضَلُ أُمَّتِهِ عَلِيٌّ ﷺ وَ مِنْ بَعْدِهِ شَفَقَةُ عَلِيٍّ ﷺ عَلَيْهِمْ كَشَفَقَتِهِ ﷺ لِأَنَّهُ وَصِيُّهُ وَ خَلِيفَتُهُ وَ الْإِمَامُ بَعْدَهُ فَلِذَلِكَ قَالَ ﷺ أَنَا وَ عَلِيٌّ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ صَعِدَ النَّبِيُّ ﷺ الْمُنْبَرُ فَقَالَ مَنْ تَرَكَ دِينًا أَوْ ضَيَاعًا فَعَلِيٌّ وَ إِلَيَّ وَ مَنْ تَرَكَ مَالًا فَلِوَرَثَتِهِ فَصَارَ بِذَلِكَ أَوْلَى بِهِمْ مِنْ آبَائِهِمْ وَ أُمَّهَاتِهِمْ وَ صَارَ أَوْلَى بِهِمْ مِنْهُمْ بِأَنْفُسِهِمْ وَ كَذَلِكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ بَعْدَهُ جَرَى ذَلِكَ لَهُ مِثْلُ مَا جَرَى لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ . علل الشرائع/ ۱۲۷، ح ۲.

علی بن حسن بن فضال، از پدرش نقل کرده که گفت: از حضرت ابا الحسن علیه السلام سؤال کرده و محضرش عرضه داشتم: چرا کنیه نبی اکرم صلی الله علیه و آله و ابو القاسم قرار داده شده؟ حضرت فرمودند: زیرا آن جناب فرزندی داشتند به نام قاسم پس حضرت را مکئی به این نام نمودند. راوی می گوید: عرضه داشتم: ای فرزند رسول خدا آیا من را شایسته می بینید که بیشتر توضیح دهید؟ حضرت فرمودند: بلی، آیا می دانی که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: من و علی دو پدر این امت هستیم؟ عرض کردم: آری. فرمود: آیا می دانی رسول خدا صلی الله علیه و آله پدر تمام امت است و علی علیه السلام در بین این امت به منزله پیامبر صلی الله علیه و آله می باشد؟ عرض کردم: آری. حضرت فرمودند: آیا می دانی علی علیه السلام قاسم بهشت و دوزخ است؟ عرض کردم: آری. فرمودند: پس به پیامبر صلی الله علیه و آله ابو القاسم گفته شد زیرا با این بیان حضرتش پدر تقسیم کننده بهشت و دوزخ بودند. عرض کردم: معنای این عبارت چیست؟ فرمودند: شفقت و مهربانی نبی اکرم صلی الله علیه و آله بر امت هم چون شفقت پدران بر اولاد است و افضل و برترین امت حضرت علی علیه السلام است پس شفقت نبی صلی الله علیه و آله بر آن حضرت از مهربانیش نسبت به دیگران بیشتر است و پس از نبی اکرم صلی الله علیه و آله شفقت علی علیه السلام بر امت هم چون شفقت پیامبر بر امت می باشد چه آن که آن حضرت وصی و خلیفه و امام بعد از پیامبر بوده پس باید هم چون آن حضرت نسبت به امت باشند فلذا پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: من و علی دو پدر این امت هستیم و پیامبر بالای منبر رفته و فرمودند: کسی که از خود قرض یا عیالی باقی گذارد پس قرضش بر عهده من و ولایت بر عیالش با من است و کسی که از خود مالی به جا گذارد تعلق به ورثه اش دارد، سپس امام علیه السلام فرمودند: پس نبی اکرم صلی الله علیه و آله اولی به امت است از

پدران و مادرانشان به آنها حتی از خود آنها نسبت به خودشان نیز اولی می باشد، و همچنین است امیر المؤمنین علیه السلام بعد از پیامبر یعنی ایشان نیز اولی به امت هستند از پدران و مادران و حتی خودشان نسبت به خودشان.

عَنْ عَبْدِ الرَّحِيمِ بْنِ رُوحٍ قَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **الَّتِي أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ** فِيمَنْ نَزَلَتْ فَقَالَ نَزَلَتْ فِي الْإِمْرَةِ إِنَّ هَذِهِ الْآيَةَ جَرَتْ فِي وَلَدِ الْحُسَيْنِ عليه السلام مِنْ بَعْدِهِ فَنَحْنُ أَوْلَىٰ بِالْأَمْرِ وَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ قُلْتُ قَوْلُ جَعْفَرٍ لَهُمْ فِيهَا نَصِيبٌ قَالَ لَا قُلْتُ فَلَوْلَ الْعَبَّاسِ فِيهَا نَصِيبٌ فَقَالَ لَا فَعَدَدْتُ عَلَيْهِ بُطُونَ بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ كُلِّ ذَلِكَ يَقُولُ لَا قَالَ وَ نَسِيتُ وَلَدَ الْحُسَيْنِ عليه السلام فَدَخَلْتُ بَعْدَ ذَلِكَ عَلَيْهِ قُلْتُ لَهُ هَلْ لَوْلَدِ الْحُسَيْنِ عليه السلام فِيهَا نَصِيبٌ فَقَالَ لَا وَ اللَّهُ يَا عَبْدَ الرَّحِيمِ مَا لِمُحَمَّدٍ فِيهَا نَصِيبٌ غَيْرَنَا. الكافي ۱/ ۲۸۸، ح ۴.

عبد الرحيم بن روح قصير روايت می کند که گفت: از امام باقر عليه السلام شأن نزول آیه **الَّتِي أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ** را پرسیدم که این آیه در شأن چه کسی نازل شده است؟ و حضرت پاسخ داد: این آیه، در شأن حکومت نازل شده است. حکم این آیه، در نسل امام حسین عليه السلام جاری شده است. پس ما از مؤمنین، مهاجرین و انصار نسبت به حکومت و رسول خدا صلی الله علیه و آله شایسته تر هستیم. راوی می گوید. از حضرت پرسیدم: آیا اولاد جعفر در حکومت، حتی دارند؟ حضرت پاسخ داد: خیر. راوی می گوید: از حضرت پرسیدم: آیا اولاد عباس در حکومت، حتی دارند؟ حضرت پاسخ داد: خیر. راوی می گوید: تمام نوادگان عبد المطلب را برای حضرت برشمردم و می پرسیدم که آیا حتی در حکومت دارند؟ و حضرت در مورد هر یک از آنان پاسخ داد: خیر. راوی می گوید: فراموش کردم که در مورد حق اولاد امام حسن عليه السلام ببرسم. از این رو در این باره نزد حضرت رفته و عرض کردم: آیا اولاد امام حسن عليه السلام در حکومت، حتی دارند؟ حضرت پاسخ داد: ای عبد الرحيم! به خدا سوگند! خیر! غیر از ما، هیچ یک از نسل محمد صلی الله علیه و آله حتی در حکومت ندارند.

عَنْ سَلِيمِ بْنِ قَيْسٍ سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ جَعْفَرٍ الطَّيَّارَ يَقُولُ كُنَّا عِنْدَ مُعَاوِيَةَ أَنَا وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ وَ عُمَرُ ابْنُ أُمِّ سَلَمَةَ وَ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ فَجَرَى بَيْنِي وَ بَيْنَ مُعَاوِيَةَ كَلَامٌ فَقُلْتُ لِمُعَاوِيَةَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَقُولُ أَنَا أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ ثُمَّ أَخِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ فَإِذَا اسْتَشْهَدَ عَلِيٌّ فَالْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ ثُمَّ ابْنِي الْحُسَيْنُ مِنْ بَعْدِهِ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ فَإِذَا اسْتَشْهَدَ فَابْنُهُ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ سَتَدْرِكُهُ يَا عَلِيُّ ثُمَّ ابْنُهُ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ سَتَدْرِكُهُ يَا حُسَيْنُ ثُمَّ يَكْمُلُهُ اثْنِي عَشَرَ إِمَامًا تَسَعَةً مِنْ وَلَدِ الْحُسَيْنِ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ وَ اسْتَشْهَدْتُ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ وَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ وَ عُمَرَ ابْنَ أُمِّ سَلَمَةَ وَ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ فَشَهِدُوا لِي عِنْدَ مُعَاوِيَةَ قَالَ سَلِيمٌ وَ قَدْ سَمِعْتُ ذَلِكَ مِنْ سَلْمَانَ وَ أَبِي ذَرٍّ وَ الْبُقَادِ وَ ذَكَرُوا أَنَّهُمْ سَمِعُوا ذَلِكَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله. الكافي ۱/ ۵۲۹، ح ۴.

سليم بن قيس گوید: شنیدم عبدالله بن جعفر طيار گفت: من و حسن و حسين و عبدالله بن عباس و عمر بن ام سلمه و اسامة بن يزيد معاويه بودیم که میان من و معاويه سخن در گرفت من به معاويه گفتم: من از رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیدم که می فرمود: من نسبت به مؤمنین از خود آنها اولی هستم، سپس برادر من علی بن ابیطالب نسبت به مؤمنین از خودشان اولی است و چون علی علیه السلام شهید شد حسن بن علی نسبت به مؤمنین از خودشان اولی است، آنگاه پس از او پسر حسین نسبت به مؤمنین

منین از خودشان اولی است و چون شهید شود، پسرش علی بن الحسین نسبت به مؤمنین از خودشان اولی است، ای علی! تو او را درک می کنی، سپس پسرش محمد بن علی، بمؤمنین از خودشان اولی است، وای حسین! تو او را درک می کنی. سپس تو دوازده امام را کامل می کنی، مقصود امام از فرزندان حسین است عبدالله بن جعفر گوید: من از حسن و حسین عبدالله بن عباس و عمر بن ام سلمه و اسامه بن یزید گواهی خواستم، آنها نزد معاویه بسخن من گواهی دادند. سلیم گوید: و من هم این حدیث را از سلمان و ابودر و مقداد شنیدم و آنها گفتند: ما این حدیث را از رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم شنیده ایم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله قَالَ: أَنَا أَوْلَى بِكُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ نَفْسِهِ وَ عَلِيٌّ أَوْلَى بِهِ مِنْ بَعْدِي فَقِيلَ لَهُ مَا مَعْنَى ذَلِكَ فَقَالَ قَوْلُ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله مَنْ تَرَكَ دِينًا أَوْ ضَيَاعًا فَعَلَى مَنْ تَرَكَ مَالًا فَلِوَرَثَتِهِ فَالرَّجُلُ لَيْسَتْ لَهُ عَلَى نَفْسِهِ وَلَا يَةً إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ وَلَيْسَ لَهُ عَلَى عِيَالِهِ أَمْرٌ وَلَا نَهْيٌ إِذَا لَمْ يُجْرَ عَلَيْهِمُ التَّفَقُّةَ وَ النَّبِيُّ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ مَنْ بَعْدَهُمَا أَلَزَمَهُمْ هَذَا فَمِنْ هُنَاكَ صَارُوا أَوْلَى بِهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ مَا كَانَ سَبَبَ إِسْلَامِ عَامَّةِ الْيَهُودِ إِلَّا مِنْ بَعْدِ هَذَا الْقَوْلِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ إِنَّهُمْ آمَنُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ عَلَى عِيَالَتِهِمْ. **الكافي** ۱/ ۴۰۶، ح ۶.

امام صادق علیه السلام فرماید: پیغمبر صلی الله علیه وآله فرمودند: من از هر مؤمنی به خود او سزاوارترم و اولویت دارم و پس از من این سزاواری را علی دارد، به حضرت عرض شد: معنی این سخن چیست؟ فرمود: فرمایش خود پیغمبر است که: هر کسی و بمیرد و از خود یا بازماندگانی بی سرپرست بجا گذارد بر عهده من است و هر که بمیرد و مالی از خود بجا گذارد از آن ورثه اوست، پس هرگاه مردی مالی نداشته باشد، بر خود ولایت ندارد و چون مخارج عیال خود را نپردازد بر آنها حق امر و نهی را ندارد، و پیغمبر و امیرالمؤمنین علیه السلام و امامان بعد از ایشان بدان ملزم هستند از این روایشان نسبت به خود مردم اولویت دارند. و تنها چیزی که موجب شد همه یهود اسلام آورند، همین سخن رسول خدا صلی الله علیه وآله بود، زیرا ایشان نسبت به خود و عیالات خود آسوده خاطر شدند.

وَمِنْ كَلَامٍ لَهُ عليه السلام أَنْتُمْ الْأَنْصَارُ عَلَى الْحَقِّ وَ الْإِخْوَانُ فِي الدِّينِ وَ الْحُجَّتُ يَوْمَ النَّبَاسِ وَ الْبِطَانَةُ دُونَ النَّاسِ بِكُمْ أَضْرَبُ الْمُدْبِرَ وَ أَرْجُو طَاعَةَ الْمُقْبِلِ فَأَعْيُنُونِي بِمَنَاصِحَةِ خَلِيَّةٍ مِنَ الْغُثِّ سَلِيمَةٍ مِنَ الرَّيْبِ فَوَلَّاهُ إِيَّيَّ لَأَوْلَى النَّاسِ بِالنَّاسِ. **نهج البلاغة** / ۱۷۵، ذیل خطبة ۱۱۸.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:... شما حق را یاوران و در دین برادران و روز سختی سپرها، و خواص اصحاب سر و یاران هستید نه دیگران، به کمک شما شمشیر میزنم به کسی که پشت کرده، و اطاعت و پیروی کسی را که رو نموده امیدوارم، پس به اندرزی که نادرستی و تردید در آن را نیافته مرا یاری کنید سوگند به خدا من به مردم سزاوارترین مردم هستم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ إِنَّهُ سُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُهَاجِرِينَ قَالَ نَزَلَتْ فِي وَلَدِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ قُلْتُ جُعِلَتْ فِدَاكَ نَزَلَتْ فِي الْفَرَايِضِ قَالَ لَا قُلْتُ فِي الْمَوَارِيثِ فَقَالَ لَا قَالَ نَزَلَتْ فِي الْإِمْرَةِ. **تأویل الآيات الباهرة، مخطوط / ۴۴۰.**

برخی از امام صادق علیه السلام شأن نزول آیه وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ را پرسیدند و حضرت پاسخ داد: این آیه، در شأن نسل امام حسین علیه السلام نازل شده است. راوی می گوید: از حضرت پرسیدم:

جانم به فدای شما باد! آیا این آیه پیرامون فرائض و واجبات نازل شده است؟ حضرت پاسخ داد: خیر. راوی می گوید: از حضرت پرسیدم: آیا در مورد میراث نازل شده است؟ حضرت پاسخ داد: خیر، این آیه پیرامون حاکمیت نازل شده است.

عَنْ حَنَانٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَيُّ شَيْءٍ لِلْمَوَالِي فَقَالَ لَيْسَ لَهُمْ مِنَ الْمِيرَاثِ إِلَّا مَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ **إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَى أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا**. الكافي ۷/ ۱۳۵، ح ۳.

حنان روایت می کند که گفت: از امام صادق علیه السلام پرسیدم: آیا بندگان، در میراث حقی دارند؟ حضرت پاسخ داد: آنها حقی در میراث ندارند، جز آن که خداوند فرمود: **إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَى أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا**.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: كَانَتْ شَرِيعَةُ نُوحٍ عليه السلام أَنْ يُعْبَدَ اللَّهُ بِالتَّوْحِيدِ وَ الْإِخْلَاصِ وَ خَلْعَ الْأَنْدَادِ وَ هِيَ الْفِطْرَةُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا وَ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَهُ عَلَى نُوحٍ عليه السلام وَ عَلَى النَّبِيِّينَ عليهم السلام أَنْ يَعْبُدُوا اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ لَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ أَمَرَ بِالصَّلَاةِ وَ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ وَ لَمْ يَفْرِضْ عَلَيْهِ أَحْكَامَ حُدُودٍ وَ لَا فَرَضَ مَوَارِيثَ فَهَذِهِ شَرِيعَتُهُ فَلَبِثَ فِيهِمْ نُوحٌ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَاماً يَذَّغُهُمْ سِرّاً وَ عَلَانِيَةً فَلَمَّا أَبَوْا وَ عَتَوْا قَالَ رَبُّهُ **أَنِّي مَغْلُوبٌ فَأَنْتَصِرُ** فَأَوْحَى اللَّهُ جَلَّ وَ عَزَّ إِلَيْهِ **أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ** [يَعْمَلُونَ] فَلِذَلِكَ قَالَ نُوحٌ عليه السلام **وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا** فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ **أَنْ اصْنَعْ الْفُلْكَ**. الكافي ۸/ ۲۸۲ - ۲۸۳، صدر حديث ۴۴.

امام باقر علیه السلام روایت می کند که فرمود: شریعت و دین نوح چنین بود که باید خدا را از سر توحید و اخلاص پرستید و از پرستش ماندها و امثالی که برای او ساخته اند دست شست، و این همان سرشتی است که مردم بر آن سرشته شده اند و خداوند از نوح و دیگر پیامبران پیمان گرفته است که او را بپرستند و انبازی برایش نگیرند و به نماز و امر به معروف و نهی از منکر و در نظر داشتن حلال و حرام، امر کرده است، ولی بر او احکام حدود و موارث واجب نساخت و این چنین بود آیین نوح. نوح در میان مردم آن روزگار از هزار سال پنجاه سال کمتر زندگی کرد و در طول این مدت در پنهان و پیدا آنها را به پرستش خدا فرا خواند، و چون سر برتافتند و سرکشی در پیش گرفتند گفت: رَبُّهُ **أَنِّي مَغْلُوبٌ فَأَنْتَصِرُ** و خداوند سبحانه به او وحی فرستاد که: ... **أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ** و از همین روی نوح فرمود: **وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا** و خداوند فرمود: **أَنْ اصْنَعْ الْفُلْكَ**.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ لَهُ الْيَهُودِيُّ فَإِنْ هَذَا هُوَ قَدْ انْتَصَرَ اللَّهُ لَهُ مِنْ أَعْدَائِهِ بِالرَّيْحِ فَهَلْ فَعَلَ لِمُحَمَّدٍ عليه السلام شَيْئاً مِنْ هَذَا؟ قَالَ لَهُ عَلِيٌّ عليه السلام لَقَدْ كَانَ كَذَلِكَ وَ مُحَمَّدٌ عليه السلام أُعْطِيَ مَا هُوَ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ انْتَصَرَ لَهُ مِنْ أَعْدَائِهِ بِالرَّيْحِ يَوْمَ الْخُنْدِ إِذْ أُرْسِلَ عَلَيْهِمْ رِيحاً تَذْرُو الْحَصَى وَ جُنُوداً لَمْ يَرَوْهَا فَرَادَ اللَّهُ تَعَالَى مُحَمَّدًا عليه السلام بِثَمَانِيَةِ أَلْفِ مَلَكٍ وَ فَضَّلَهُ عَلَى هُوْدٍ بِأَنْ رِيحَ عَادٍ رِيحٌ سَخِطَ وَ رِيحُ مُحَمَّدٍ رِيحٌ رَحِمَهُ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحاً وَ جُنُوداً لَمْ تَرَوْهَا**..... الاحتجاج ۱/ ۳۱۶ - ۳۱۷.

حسین بن علی علیهما السلام فرمودند:.....عالم یهودی گفت: حضرت هود علیه السلام؛ که خداوند او را بر دشمنانش نصرت داد و آنان را با باد هلاک گردانید. آیا این گونه محمد را یاری نمود؟ حضرت علیه السلام فرمود: همین طور است، ولی حضرت محمد

صلى الله عليه وآله بهتر از آن عطا شده است، خداوند او را در روز خندق (جنگ احزاب) با بادی که سنگریزه های معركة را برداشته و بر روی آن دشمنان می زد، و نیز با لشکریانی از ملائکه او را یاری نمود، و خداوند محمد صلى الله عليه وآله را با هشت هزار فرشته بر هود تفضیل داد، و دیگر آن که او را بر هود تفضیل داد زیرا باد قوم عاد باد غضب و سخط، و باد محمد صلى الله عليه وآله باد رحمت بود، خداوند فرموده: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا....

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): وَكَذَلِكَ قَوْلُهُ إِنَّي ظَنَنْتُ أَنَّي مُلَاقٍ حِسَابِيَهُ يَقُولُ إِنَّي أَتَيْتُ أَتِي أَبْعَثُ فَأَحَاسِبُ وَكَذَلِكَ قَوْلُهُ يَوْمَئِذٍ يُؤْفِقُهُمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقُّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ وَأَمَّا قَوْلُهُ لِلْمُتَافِقِينَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا فَهَذَا الظَّنُّ ظَنُّ شَكٍّ وَلَيْسَ ظَنُّ يَقِينٍ وَالظَّنُّ ظَنَانٍ ظَنُّ شَكٍّ وَظَنُّ يَقِينٍ فَمَا كَانَ مِنْ أَمْرِ مُعَادٍ مِنَ الظَّنِّ فَهُوَ ظَنُّ يَقِينٍ وَمَا كَانَ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا فَهُوَ ظَنُّ شَكٍّ فَافْهَمْ مَا فَسَّرْتُ لَكَ التوحيد/ ۲۶۷.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:..... و اما قول آن جناب بر سبیل حکایت که إِنَّي ظَنَنْتُ أَنَّي مُلَاقٍ حِسَابِيَهُ و قول آن جناب يَوْمَئِذٍ يُؤْفِقُهُمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقُّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ و قول آن جناب در حق منافقان وَ تَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا و این ظن ظن شک است و ظن ظن بمعنی یقین نیست و ظن دو ظن است یکی ظن شک و دیگری ظن یقین پس آن چه از امر معاد و قیامت باشد از ظن همان یقین است و آن چه از امر دنیا باشد آن ظن ظن شک است پس آن چه را که از برایت تفسیر کردم بفهم....

الأحزاب ۲۰-۱۱

هَٰذَا الَّذِي ابْتَلَى الْمُؤْمِنُونَ وَزَلْزَلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا (۱۱) وَإِذْ يَقُولُ الْمُتَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا (۱۲) وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مَقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا (۱۳) وَلَوْ دَخَلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سَبَلُوا الْفِتْنَةَ لَا تَوْهَاهَا وَمَا تَلَبَّسُوا بِهَا إِلَّا لَيَسِيرًا (۱۴) وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُولُونَ الدُّبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا (۱۵) قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذًا لَا تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلًا (۱۶) قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا (۱۷) قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا (۱۸) أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يُنْظَرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوا كُرْسَاقَ الْحَدَادِ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ أُولَٰئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا (۱۹) يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوْدُوا وَيَوْدُوْا أُولَٰئِكَ يَفْئِدُونَ فِي الْأَغْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنْبَائِكُمْ وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا (۲۰)

آن جا بود که مؤمنان در آرمایش قرار گرفتند و سخت تکان خوردند (۱۱) و هنگامی که منافقان و کسانی که در دلهایشان بیماری است می گفتند خدا و فرستاده اش جز فریب به ما و عذر ای ندادند (۱۲) و چون گروهی از آنان گفتند ای مردم مدینه دیگر شمارا جای درنگ نیست برگردید و گروهی از آنان از پیامبر اجازه می خواستند و می گفتند خانه های ما بی حفاظ است و بی خانه هایشان بی حفاظ نبود [آنان] جز گریز از جهاد چیزی نمی خواستند (۱۳) و اگر از اطراف [مدینه] مورد هجوم واقع می شدند و آنگاه آنان را به ارتداد می خواندند قطعاً آن را می پذیرفتند و جز اندکی در این کار درنگ نمی کردند (۱۴) با آنکه قبلاً با خدا سخت پیمان بسته بودند که پشت به دشمن نکنند و پیمان خدا همواره باز خواست دارد (۱۵) بگو اگر از مرگ یا کشته شدن بگریزد هرگز این گریز برای شما سود نمی بخشد و در آن صورت جز اندکی برخوردار نخواهید شد (۱۶) بگو چه کسی می تواند در برابر خدا از شما حمایت کند اگر او بخواد برای شما بدییاورد یا بخواد شما را رحمت کند و غیر از خدا برای خود یار و یاورى نخواهند یافت (۱۷) خداوند کارشکنان [و مانع شوندگان] شما و آن کسانی را که به برادرانشان می گفتند نزد ما میاید و جز اندکی روی به جنگ نمی آورند [خوب] می شناسد (۱۸) بر شما بخیلاند و چون خطر فرارسد آنان را می بینی که مانند کسی که مرگ او را فرو گرفته چشمانشان در حلقه می چرخد [و] به سوی تویی نگرند و چون ترس بر طرف شود شمارا باز بانهایی تندنیش می زنند بر مال حریضند آنان ایمان نیاورده اند و خدا اعمالشان را تباه گردانید و این کار همواره بر خدا آسان است (۱۹) اینان [چنین] می پندارند که دسته های دشمن نرفته اند و اگر دسته های دشمن باز آیند آرزوی کندکاش میان اعراب بادیه نشین بودند و از اخبار [مربوط به] شما جویای شدند و اگر در میان شما بودند جز اندکی جنگ نمی کردند (۲۰)

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ..... أَمَّا إِنَّهُ سَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَكُونُ الْحَقُّ فِيهِ مَسْتُورًا وَ الْبَاطِلُ ظَاهِرًا مَشْهُورًا وَ ذَلِكَ إِذَا كَانَ أَوَّلَى النَّاسِ بِهِمْ أَعْدَاهُمْ لَهُ وَ اقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ وَ عَظُمَ الْإِلْحَادُ وَ ظَهَرَ الْفَسَادُ ... هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَ زُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا وَ نَحَلَهُمُ الْكُفَّارُ أَسْمَاءَ الْأَشْرَارِ فَيَكُونُ جُهْدُ الْمُؤْمِنِ أَنْ يَحْفَظَ مَهْجَتَهُ مِنْ أَقْرَبِ النَّاسِ إِلَيْهِ ثُمَّ يَتِيحَ اللَّهُ الْفَرَجَ لِأَوْلِيَائِهِ وَ يُظْهِرُ صَاحِبَ الْأَمْرِ عَلَى أَعْدَائِهِ..... الاحتجاج ۱/ ۳۷۳.

امیر المومنین علیه السلام میفرمایند:.... بدان که روزگاری بر مردم بیاید که حق در آن پنهان، و باطل ظاهر و مشهور گردد، و در آن زمان بهترین افراد بدیشان دشمنترین آنان می باشد، و وعده حق نزدیک شده و الحاد عظیم گردد و فساد ظاهر شود، در یک چنین دورانی اهل ایمان گرفتار شوند، و زلزله های شدید رخ دهد، و از سر اضطراب نامهای اشرار را بر خود بندد، و تمام تلاش مؤمن حفظ خون خود از نزدیکترین افراد به خویش است، سپس خداوند فرج و گشایش خود را برای اولیایش جاری، و صاحب امر را بر دشمنان خود چیره و پیروز سازد....

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْحَلْبِيِّ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِهِ رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ فَقَالَ النَّسَاءُ إِنَّهُمْ قَالُوا إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَ كَانَتْ بُيُوتُهُمْ فِي أَطْرَافِ الْبُيُوتِ حَيْثُ يَتَقَرَّرُ النَّاسُ فَأَكْذَبَهُمُ اللَّهُ قَالَ وَ مَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا وَ هِيَ رَفِيعَةُ السَّمَكِ حَصِينَةٌ. تفسير العياشي ۲/ ۳۷.

عبدالله حلبی نقل شده است که گفت: از ایشان در باره این سخن خدای تبارک و تعالی: رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ پرسیدم و آن حضرت فرمود: زنان، همانا آنان گفتند: خانه های ما بی حفاظ هستند؛ و خانه هایشان در اطراف شهر بود، جایی دور از همه مردم، پس خدا آنان را تکذیب کرد و فرمود: وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا خانه هایشان دارای دیواری ضخیم و مستحکم بود.

اٰخِثَجَاجُهُ عَلٰی مُعَاوِيَةَ فِيْ جَوَابِ كِتَابٍ كَتَبَهُ اِلَيْهِ.... مِنْ ذِكْرِهَا ثُمَّ ذَكَرْتَ مَا كَانَ مِنْ اَمْرِيْ وَ اَمْرٍ عُثْمَانَ فَلَكَ اَنْ تُجَابَ عَنْ هَذِهِ لِرَحِمِكَ مِنْهُ فَاَيْنَا كَانَ اَعْدَى لَهُ وَ اَهْدَى اِلَى مَقَاتِلِهِ اَمْ مِنْ بَدَلٍ لَهُ نُصْرَتُهُ فَاسْتَقْعَدَهُ وَ اسْتَكْفَه [اَمِنْ] اَمْ مِنْ اسْتَنْصَرُهُ فَتَرَاحَى عَنْهُ وَ بَثَّ الْمُتُونِ اِلَيْهِ حَتَّى اَتَى قَدْرُهُ عَلَيْهِ كَلَّا وَ اللّٰهُ.... نهج البلاغة / ۳۸۸، ضمن كتاب ۲۸.

از احتجاجات اميرالمومنين عليه السلام بر معاويه در جواب نامه او.... به مقدار آنچه آن پيش آمد اظهار داشتم پس يادآوری است آنچه بين من و عثمان روی داده پس با خوديشی که با او داری تو را بايد از اين گفتار پاسخ دادن، پس بگو: من و تو کدام یک بيشتر با او دشمنی کردیم، و به کشته شدن او راهنما گرديدیم؟ آيا کسی که خواست او را ياری کند نگذاشت و خواهش خودداری نمودن کرد؟ يا کسی که از او ياری خواست و او از يارش دريغ نمود و مرگ را به سوی او کشاند تا اينکه قضاء و قدرش به او رواورد؟!

الأحزاب ۳۰-۲۱

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا (۲۱) وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا (۲۲) مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَّنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا (۲۳) لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِن شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا (۲۴) وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا (۲۵) وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيمِهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا (۲۶) وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضَالَهُمْ تَطْنُوهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا (۲۷) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ إِن كُنْتُمْ تُرِيدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأَسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا (۲۸) وَإِن كُنْتُمْ تُرِيدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالذَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا (۲۹) يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَن يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكْ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا (۳۰)

قطعا برای شما در [اقتدا به] رسول خدا سرمشقی نیکوست برای آن کس که به خدا و روز بازپسین امید دارد و خدا را فراوان یاد می کند (۲۱) و چون مؤمنان دسته های دشمن را دیدند گفتند این همان است که خدا و فرستاده اش به ما وعده دادند و خدا و فرستاده اش راست گفتند و جز بر ایمان و فرمانبرداری آنان نیفزود (۲۲) از میان مؤمنان مردانی اند که به آن چه با خدا عهد بستند صادقانه وفا کردند برخی از آنان به شهادت رسیدند و برخی از آنها در [همین] انتظارند و [هرگز عقیده خود را] تبدیل نکردند (۲۳) تا خدا را استسگیان را به [پاداش] راستی شان پاداش دهد و منافقان را اگر بخواد عذاب کند یا بر ایشان ببخشد که خدا همواره آمرزنده مهربان است (۲۴) و خداوند آنان را که کفر ورزیدند بی آنکه به مالی رسیدن باشند به غیظ [و حسرت] برگرداند و خدا [زحمت] جنگ را از مؤمنان برداشت و خدا همواره نیر و مند شکست ناپذیر است (۲۵) و کسانی از اهل کتاب را که با [مشرکان] همیشگی کرده بودند از دژهایشان به زیر آورد و در دلهایشان هراس افکند و گروهی را می کشید و گروهی را اسیر می کردید (۲۶) و زمینشان و خانه ها و اموالشان و سرزمینی را که در آن پانتهاده بودید به شما میراث داد و خدا بر هر چیزی تواناست (۲۷) ای پیامبر به همسرانت بگو اگر خواهان زندگی دنیا و زینت آید بیاید تا مهرتان را بدهم و [خوش و] خرم شمارا رها کنم (۲۸) و اگر خواستار خدا و فرستاده وی و سرای آخرتید پس به راستی خدا برای

نيكوکاران شما پادشاه بزرگی آماده گردانيد است (۲۹) ای همسران پیامبر هر کس از شما مبادرت به کار زشت آشکاری کند عذابش دو چندان خواهد بود و این برخدا همواره آسان است (۳۰)

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ الصَّبْرُ عَلَى وُلاَةِ الْأَمْرِ مَفْرُوضٌ لِقَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لِنَبِيِّهِ ﷺ **فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ** وَإِجَابِهِ مِثْلَ ذَلِكَ عَلَى أَوْلِيَائِهِ وَأَهْلِ طَاعَتِهِ بِقَوْلِهِ **لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ** فَحَسْبُكَ مِنَ الْجَوَابِ عَنْ هَذَا الْمَوْضِعِ مَا سَمِعْتَ فَإِنَّ شَرِيْعَةَ التَّقِيَّةِ تَحْظُرُ التَّصْرِيحَ بِأَكْثَرِ مِنْهُ..... الاحتجاج ۱/ ۳۷۱.

امير المؤمنين عليه السلام مي فرمايند:.... صبر نمودن بر اوليای امر بنا بر اين آيه واجب و مفروض است كه: **فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ**، و بنا به آيه: **لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ** وجوب آن مشمول دوستان و أهل طاعت ایشان نیز می گردد، و همین قدر كه جوابت داد تو را كفايت می كند، زیرا قانون تقیّه را نشاید كه بیش از این بازگو شود.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَأَمَّا قَوْلُكُمْ إِنِّي جَعَلْتُ الْحُكْمَ إِلَى غَيْرِي وَ قَدْ كُنْتُ عِنْدَكُمْ أَحْكَمَ النَّاسِ فَهَذَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَدْ جَعَلَ الْحُكْمَ إِلَى سَعْدِ يَوْمَ بَنِي قُرَيْظَةَ وَ قَدْ كَانَ مِنْ أَحْكَمِ النَّاسِ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى **لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ** فَتَأْسَيْتُمْ بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالُوا وَ هَذِهِ لَكَ مُحْجَبَتًا..... الاحتجاج ۱/ ۴۷۸.

امير المؤمنين عليه السلام فرمود: و اما اعتراض شما در باره حكم قرار دادن ديگری، با اينكه من خودم از ديگران سزاوارتر به حكم دادن هستم، اين است كه من در اين مورد نيز از رسول خدا صلى الله عليه وآله پیروی کرده ام كه آن حضرت در جنگ با بنی قریظه حكمت را به سعد بن معاذ داده، و طرفین به حكومت و رأى او توافق كردند، حال اينكه خود پیامبر از همه به حكم و رأى دادن سزاوارتر بود، خداوند می فرماید: **لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ** ۲، من نيز از رسول خدا صلى الله عليه وآله پیروی کردم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: لَمَّا قُبِضَتْ فَاطِمَةُ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَفَنَهَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ سِرًّا وَ عَفَا عَلَى مَوْضِعِ قَبْرِهَا ثُمَّ قَامَ فَحَوَّلَ وَجْهَهُ إِلَى قَبْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَنِّي وَ السَّلَامُ عَلَيْكَ عَنِ ابْنَتِكَ وَ زَائِرَتِكَ وَ الْبَلِيَّةِ فِي الثَّرَى بِبُقْعَتِكَ وَ الْمُخْتَارِ اللَّهُ لَهَا سُرْعَةَ اللَّحَاقِ بِكَ قُلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَنْ صَفِيَّتِكَ صَبْرِي وَ عَفَا عَنْ سَيِّدَةِ الْعَالَمِينَ تَجَلُّدِي إِلَّا أَنَّ لِي فِي النَّاسِ بَسُوتِكَ فِي قُرْقَتِكَ مَوْضِعَ تَعَزُّ..... الكافي ۱/ ۴۵۸-۴۵۹، صدر حديث ۳.

حسين بن علي عليه السلام فرمود: چون فاطمه عليها السلام وفات كرد، امير المؤمنين او را پنهان بخاك سپرد و جای قبرش را ناپديد كرد، سپس برخاست و رو بجانب قبر رسول خدا صلى الله عليه وآله کرد و گفت: سلام بر تو ای رسول خدا از جانب دخترت و دیدار كننده ات و آن كه در خاك رفته و از من جدا شده و در بقعه تو آمده و خدا زود رسيدن او را نزد تو برایش برگزیده. ای رسول خدا! شكيبائيم از فراق محبوبه ات كم شده و خود داريم از سرور زنان جهان نابود گشته، جز اينكه برای من در پیروی از سنت تو كه در فراق كشيدم جای دلداري باقی است....

عَنْ سَعِيدِ الْأَعْرَجِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ نَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الصُّبْحِ وَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنَامَهُ حَتَّى طَلَعَتِ الشَّمْسُ عَلَيْهِ وَ كَانَ ذَلِكَ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ لِلنَّاسِ أَلَّا تَرَى لَوْ أَنَّ رَجُلًا نَامَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ لَعَيَّرَهُ النَّاسُ وَ قَالُوا لَا تَتَوَرَّعُ لَصَلَوَاتِكَ فَصَارَتْ

أُسُوَّةٌ وَسُنَّةٌ فَإِنْ قَالَ رَجُلٌ لِرَجُلٍ نِمْتَ عَنِ الصَّلَاةِ قَالَ قَدْ نَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَصَارَتْ أُسُوَّةٌ وَرَحْمَةٌ رَجِمَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ بِهَا هَذِهِ الْأُمَّةُ..
الكافي ۳/ ۲۹۴، ح ۹.

سعید الارج گوید از امام صادق علیه السلام شنیدم که فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم یک روز در وقت نماز صبح، خواب ماندند و خداوند تبارک و تعالی ایشان را به خواب بردند تا آفتاب طلوع کرد، این کار رحمت خدا بود بر مردم تا هر گاه کسی برای نماز صبح خواب ماند و دیگران او را برای این اتفاق مذمت کردند و به او گفتند: تو در نمازت تقوا نداری پس این کار پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم الگو و سنتی شده، پس اگر شخصی به شخص دیگری بگوید: در وقت نماز صبح خواب ماندی! در جواب او بگوید پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم هم در وقت نماز در خواب ماند پس این کار پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم الگو و رحمتی شده، خداوند با این کار، این امت را مورد رحمت قرار داده است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنِ اسْتَقْبَلَ جَنَازَةً أَوْ رَأَاهَا فَقَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ اللَّهُمَّ زِدْنَا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي تَعَزَّزَ بِالْقُدْرَةِ وَفَهَرَ الْعِبَادَ بِالْمَوْتِ لَمْ يَبْقَ فِي السَّمَاءِ مَلَكٌ إِلَّا بَكَى رَحْمَةً لِصَوْتِهِ..
الكافي ۳/ ۱۶۷، ح ۳.

امام صادق علیه السلام از قول رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: کسی که جنازه ای را ببیند بگوید، خدا بزرگتر است، هذا ما وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، خدایا ایماناً و تسلیماً ما را بیفزای، ستایش خدای را که عزّت دارد به قدرتش، و مقهور کرد به مرگ، بندگانش را هیچ ملکی در آسمان نماند مگر آنکه برای ترحّم به او گریه کند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ أَبُو بَصِيرٍ وَقَدْ خَفَرَهُ النَّفْسُ فَلَمَّا أَخَذَ مَحَلِّسَهُ قَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ لَقَدْ ذَكَرَكُمُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ فَقَالَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهُ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا إِنَّكُمْ وَفَيْتُمْ بِمَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَيْهِ مِيثَاقَكُمْ مِنْ وَلَا يَتَنَا وَإِنَّكُمْ لَمْ تُبَدِّلُوا بِنَا غَيْرَنَا.....
الكافي ۸/ ۳۴-۳۵، ح ۶.

محمد بن سلیمان به نقل از پدرش می گوید: نزد امام صادق علیه السلام بودم که ابو بصیر نفس زنان بر ایشان وارد شد، و چون در جای خود نشست... امام علیه السلام فرمود: ای ابا محمد! همانا خداوند در کتابش شما را یاد کرده فرموده است: مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهُ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا. همانا شما به آنچه خدا در باره دوستی و ولایت ما، از شما پیمان گرفته وفا کردید و شما باید که دیگری را به جای ما نگرفتید....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَا عَلِيُّ مِنْ أَحَبِّكَ ثُمَّ مَاتَ فَقَدْ قَضَى نَحْبَهُ وَمَنْ أَحَبَّكَ وَلَمْ يَمُتْ فَهُوَ يَنْتَظِرُ وَمَا طَلَعَتْ شَمْسٌ وَلَا غَرَبَتْ إِلَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ بِرِزْقٍ وَإِيمَانٍ وَفِي نُسخَةِ نُورٍ. الكافي ۸/ ۳۰۶، ح ۴۷۵.

امام صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: یا علی کسی که ترا دوست بدارد و بمیرد پس قَضَى نَحْبَهُ و کسی که تر دوست بدارد و نمرده باشد پس او يَنْتَظِرُ و خورشید فرا نیاید و نه فرو رود، مگر آن که رزق و ایمان برای او برآید. و در نسخه ای به جای ایمان نور آمده است.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَلَقَدْ كُنْتُ عَاهَدْتُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ (عليه السلام) أَنَا وَعَمِّي حَمْزَةُ وَأَخِي جَعْفَرُ وَابْنُ عَمِّي عُبَيْدَةُ عَلَى أَمْرِ وَفَيْتَنَا بِهِ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ (عليه السلام) فَتَقَدَّمَنِي أَصْحَابِي وَتَخَلَّفْتُ بَعْدَهُمْ لِمَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِيْنَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَلُوا تَبْدِيلًا فَمَنْ قَضَى نَحْبَهُ حَمْزَةُ وَعُبَيْدَةُ وَجَعْفَرُ وَأَنَا الْمُنْتَظَرُ يَا أَخَا الْيَهُودِ وَمَا بَدَلْتُ تَبْدِيلًا..... الحِصَالُ/ ۳۷۶، ضمن حديث ۵۸ وأوله في ص ۳۶۴.

امير المومنين عليه السلام فرمودند:.....من عمم حمزه و برادرم جعفر و عمزاده ام عبيده با خدا و پيامبر و پيمان بستيم كه به آن وفادار باشيم و ياران من از من پيشي گرفتند و در راه وى درگذشتند و من بخواست خدا به ايشان پيوند خواهم شد. قرآن در باره ما فرموده مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَلُوا تَبْدِيلًا منم كه در انتظار هستم. اى برادر جهود من از عهد خود باز نگشته.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ: الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنَانِ فَمُؤْمِنٌ صَدَقَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَ وَفَى بِشَرْطِهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَذَلِكَ الَّذِي لَا تُصِيبُهُ أَهْوَالُ الدُّنْيَا وَلَا أَهْوَالُ الْآخِرَةِ وَ ذَلِكَ مِمَّنْ يُشْفَعُ وَلَا يُشْفَعُ لَهُ وَ مُؤْمِنٌ كَخَامَةِ الزَّرْعِ تَعْوِجُ أحيانًا وَ تَقُومُ أحيانًا فَذَلِكَ مِمَّنْ تُصِيبُهُ أَهْوَالُ الدُّنْيَا وَ أَهْوَالُ الْآخِرَةِ وَ ذَلِكَ مِمَّنْ يُشْفَعُ لَهُ وَلَا يُشْفَعُ. الكافي ۲/ ۴۴۸، ح ۱.

امام صادق عليه السلام فرمود: مؤ من دو جور است : مؤ منيكه بعهد خدا عمل کرده و بشرطش وفا نموده ، و اينست كه خداى عزوجل فرمايد: رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ اينست مؤ منيكه هراسهاى دنيا و آخرت باو نرسد و او را كسانى است كه شفاعت كند و نيازى بشفاعت ديگران ندارد. مؤ منى كه مانند ساقه نازك گياه است كه گاهى كج شود و گاهى راست ايستد، اين مؤ من از كسانيستكه هراسهاى دنيا و آخرت بيند و از كسانى است كه برايش شفاعت شود و او شفاعت نكند. عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُفَيفَةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ عَلِيٌّ (عليه السلام) كُنْتُ عَاهَدْتُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَرَسُولَهُ (عليه السلام) أَنَا وَعَمِّي حَمْزَةُ وَأَخِي جَعْفَرُ وَابْنُ عَمِّي عُبَيْدَةُ عَلَى أَمْرِ وَفَيْتَنَا بِهِ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ فَتَقَدَّمَنِي أَصْحَابِي وَخَلَفْتُ بَعْدَهُمْ لِمَا أَرَادَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ عَزَّ وَجَلَّ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ فِيْنَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ حَمْزَةُ وَجَعْفَرُ وَعُبَيْدَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَلُوا تَبْدِيلًا فَأَنَا الْمُنْتَظَرُ وَمَا بَدَلْتُ تَبْدِيلًا. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ۱۶۰-۱۶۱.

محمد بن حنفیه كه خدا از او خشنود باد ، از حضرت على عليه السلام روايت مى كند كه فرمود: من، عمويم حمزه، برادرم جعفر، پسر عمويم عبيده بن حارث در مورد موضوعى با خداوند عزَّ و جَلَّ و رسول الله صلى الله عليه و آله عهد نموديم و به آن در مورد خداوند و رسولش وفا نموديم. اصحاب من پيش تر از من به آن وفا نمودند و من پس از آنان، هرگاه كه خداوند عزَّ و جَلَّ اراده كند، به آن عهد وفا خواهم كرد. خداوند عزَّ و جَلَّ در شأن ما اين آيه را نازل فرمود: مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ يعنى حمزه، جعفر و عبيده وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَلُوا تَبْدِيلًا پس منظور از كسى كه منتظر است و هيچ تغييرى نداده است، من مى باشم.

علي بن ابراهيم : يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجَكُمْ إِن كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا إِلَى قَوْلِهِ أَجْرًا عَظِيمًا فَإِنَّهُ كَانَ سَبَبَ نُزُولِهَا أَنَّهُ لَمَّا رَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ (عليه السلام) مِنْ غَزْوَةِ خَيْبَرَ وَأَصَابَ كَنْزَ آلِ أَبِي الْحَقِيقِ قُلْنَ أَرْوَاجُهُ أَعْطَانَا مَا أَصَبَتْ فَقَالَ لَهُنَّ رَسُولُ اللَّهِ (عليه السلام) قَسَمْتُه بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ عَلَى مَا أَمَرَ اللَّهُ فَغَضِبْنَ مِنْ ذَلِكَ وَقُلْنَ لَعَلَّكَ تَرَى أَنَّكَ إِن طَلَقْتَنَا أَنْ لَا نَحْدَ الْأَكْفَاءَ مِنْ قَوْمِنَا يَتَزَوَّجُونَا فَأَنفَى اللَّهُ لِرَسُولِهِ

فَأَمَرَهُ أَنْ يَعْتَزِلَهُنَّ فَأَعْتَزَلَهُنَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي مَشْرِيبَةِ أُمِّ إِبْرَاهِيمَ تِسْعَةً وَعَشْرِينَ يَوْمًا حَتَّى حِضْنَ وَطُهْرْنَ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ هَذِهِ الْآيَةَ وَ هِيَ آيَةُ التَّخْيِيرِ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُمْ إِلَى قَوْلِهِ أَجْرًا عَظِيمًا فَقَامَتْ أُمُّ سَلَمَةَ أَوَّلَ مَنْ قَامَتْ فَقَالَتْ قَدْ اخْتَرْتُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقُمْنَ كُلُّهُنَّ فَعَانَقْنَهُ وَقُلْنَ مِثْلَ ذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ فَقَالَ الصَّادِقُ (ع) مَنْ آوَى فَقَدْ نَكَحَ وَمَنْ أَرْجَى فَقَدْ طَلَّقَ وَقَوْلُهُ تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ مَعَ هَذِهِ الْآيَةِ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُمْ وَأُسَرِّحْكُمْ سَرَا حًا جَمِيلًا وَإِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالْدارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُمْ أَجْرًا عَظِيمًا وَقَدْ اخْتَرْتُ عَنْهَا فِي التَّأْلِيفِ ثُمَّ خَاطَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نِسَاءَ نَبِيِّهِ ﷺ فَقَالَ يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ إِلَى قَوْلِهِ نُؤْتِيهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا. تفسير القمي ۲/ ۱۹۲.

علی بن ابراهیم: یا ایُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُمْ شَأْنُ نَزُولِ آيَةِ، این است که چون رسول خدا صلی الله علیه و آله از غزوه خیبر بازگشت و بر غنائم آل ابو حُقیق دست یافت، همسران پیامبر صلی الله علیه و آله به او گفتند: غنائمی را که به دست آوردی به ما بده. رسول خدا صلی الله علیه و آله به آنان فرمود: آن را میان مسلمانان بر طبق آن چه که خداوند امر فرموده تقسیم نموده ام. زنان پیامبر صلی الله علیه و آله از این گفته خشمگین شدند و گفتند: آیا تو گمان می کنی که اگر ما را طلاق دهی، همطرازانی از قوم خود نمی یابیم تا با ما ازدواج کنند؟! خداوند، به خاطر گفته آنان به رسول خود خشمگین شد و به پیامبر صلی الله علیه و آله امر فرمود تا از آنها کناره گیری کند. پس رسول خدا صلی الله علیه و آله به مدت بیست و نه روز در خانه اُم ابراهیم ماند و از آنها کناره گیری نمود تا این که آنها خون حیض دیدند و از آن پاک شدند. سپس خداوند، این آیه را که آیه تخیر است، نازل کرد و فرمود: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُمْ پس اولین نفر اُم سلمه بود که برخاست و گفت: خدا و رسولش را برگزیدم. پس از او زنان پیامبر صلی الله علیه و آله همگی برخاستند و پیامبر صلی الله علیه و آله را در آغوش گرفتند و جمله اُم سلمه را تکرار نمودند. پس خداوند این آیه را نازل فرمود: تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ امام صادق علیه السلام فرمود: با هر کسی که به او پناه داد، نکاح نموده و هر کس را که موعده او را به تأخیر انداخت، طلاق داد. آیه تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ به همراه آیه يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُمْ وَأُسَرِّحْكُمْ سَرَا حًا جَمِيلًا* وَإِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالْدارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُمْ أَجْرًا عَظِيمًا نازل شده است، ولی در موقع کتابت قرآن، آن را به تأخیر انداخته اند. سپس خداوند عَزَّ وَجَلَّ، زنان پیامبر را مورد خطاب قرار داده و فرمود: يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا وَمَنْ يَقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِيهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا.

عَنْ عِيسَى بْنِ قَاسِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ خَيْرَ امْرَأَتِهِ فَاخْتَارَتْ نَفْسَهَا بَأَنَّهُ مِنْهُ قَالَ لَا إِنَّمَا هَذَا شَيْءٌ كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ خَاصَّةً أَمْرٌ بِذَلِكَ فَفَعَلَ وَلَوْ اخْتَرْنَ أَنْفُسَهُنَّ لَطَلَّقَهُنَّ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قُلْ لَأَزْوَاجَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُمْ وَأُسَرِّحْكُمْ سَرَا حًا جَمِيلًا.. الكافي ۶/ ۱۳۷، ح ۳.

عيس بن قاسم روایت می کند که گفت: از امام صادق علیه السلام پرسیدم: اگر مردی زن خود را مخیر سازد و آن زن به جای ادامه زندگی زناشویی با این مرد، خود را برگزیند، آیا بدین وسیله آن زن، از آن مرد جدا می شود؟ حضرت پاسخ داد: خیر، مسئله مخیر گذاشتن تنها خاص رسول خدا صلی الله علیه و آله بود و خداوند به او امر فرمود و او آن را انجام داد و اگر زنان پیامبر صلی الله علیه و آله خود را برمی گزیدند، پیامبر صلی الله علیه و آله آنان را طلاق می داد و منظور از آیه قُلْ لَأَزْوَاجُكُمْ إِن كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُمْ وَأَسْرَحْكُمْ سَرَّاحًا جَمِيلًا نیز همین است.

عَنْ حَرِيزٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَنِ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَن يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ قَالَ: الْفَاحِشَةُ الْخُرُوجُ بِالسَّيْفِ. تفسیر القی ۲/ ۱۹۳.

حریر روایت کرده است که گفت: از امام صادق علیه السلام تفسیر آیه يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَن يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ را پرسیدم و حضرت پاسخ داد: منظور از فاحشه، قیام علیه امام با شمشیر است.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْقَائِلِ لِي أَتَدْرِي مَا الْفَاحِشَةُ الْمُبِينَةُ قُلْتُ لَا قَالَ قِتَالُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَنِ أَهْلِ الْجَمَلِ. تأویل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۶۲.

محمد بن مسلم، از امام صادق روایت می کند که گفت: حضرت به من فرمود: آیا معنای فاحشه مبینة را می دانی؟ محمد بن مسلم پاسخ داد: خیر. حضرت فرمود: منظور، جنگیدن با امیر المؤمنین علیه السلام یعنی همان اهل جمل است.

وَمَنْ يَقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا (۳۱) يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنَّ أَقْنَسَ فَلَا تُخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا (۳۲) وَقرن فی بیوتیکن ولا تبرجن تبرج الجاهلیة الأولى وأقمین الصلاة وآتین الزکاة وأطعن الله ورسوله إنما یرید الله لیذهب عنکم الرجس أهل البیت ویطهرکم تطهیرا (۳۳) واذکرن ما یثلی فی بیوتیکن من آیات الله والمحکمة إن الله کان لطیفا خبیرا (۳۴) إن المسلمین والمسلمات والمؤمنین والمؤمنات والقانتین والقانتات والصادقین والصادقات والصابرین والصابرات والتاحسین والتاحسات والمتصدقین والمتصدقات والصائمین والصائمات والحافظین فروجهم والحافظات والذاکرین والذاکرات أعد الله لهم مغفرة وأجرا عظیما (۳۵) وما کان المؤمن ولا مؤمنة إذا قضی الله ورسوله أمرا أن یرکبوا الحیرة من أمرهم ومن یعص الله ورسوله فقد ضلّ ضللا مبینا (۳۶) واذنقوا للذی أنعم الله علیه وأنعمت علیه أمسک علیک زوجک واثق الله وتحفی فی نفسک ما الله بمبدیه وتمشی الناس والله أحق أن تحشاه فلما قضی زید منها وطرا وزجنا کما لکی لا یرکبوا علی المؤمنین حرج فی أزواج أذعیانهم إذا قضاوا منهن وطرا وکان أمر الله مفعولا (۳۷) ما کان علی النبی من حرج فیما فرض الله له سنة الله فی الذین خلوا من قبل وکان أمر الله قدرا مقدورا (۳۸) الذین یرسلون رسالات الله

وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا (۳۹) مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمُ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا (۴۰)

وهرکس از شما خدا و فرستاده اش را فرمان برد و کار شایسته کند پاداشش را دوچندان می دهیم و برایش روزی نیکو فراهم خواهیم ساخت (۳۱) ای همسران پیامبر شما مانند هیچ یک از زنان [دیگر] نیستید اگر سر پروا دارید پس به ناز سخن مگویید تا آنکه در دلش بیماری است طمع ورزد و گفتاری شایسته گوید (۳۲) و در خانه هایتان قرار گیرید و مانند روزگار جاهلیت قدیم زینتهای خود را آشکار مکنید و نماز برپا دارید و زکات بدهید و خدا و فرستاده اش را فرمان برید خدا فقط می خواهد آلودگی را از شما خاندان [پیامبر] بزداید و شمارا پاک و پاکیزه گرداند (۳۳) و آن چه را که از آیات خدا و [سخنان] حکمت [آمیز] در خانه های شما خواند می شود یاد کنید در حقیقت خدا همواره دقیق و آگاه است (۳۴) مردان و زنان مسلمان و مردان و زنان با ایمان و مردان و زنان عبادت پیشه و مردان و زنان راستگو و مردان و زنان شکیبا و مردان و زنان فروتن و مردان و زنان صدقه دهند و مردان و زنان روزه دار و مردان و زنان پاکدامن و مردان و زنانی که خدا را فراوان یادی کنند خدا برای [همه] آنان آمرزشی و پاداشی بزرگ فراهم ساخته است (۳۵) و هیچ مرد و زن مؤمنی را نرسد که چون خدا و فرستاده اش به کاری فرمان دهند برای آنان در کارشان اختیاری باشد و هرکس خدا و فرستاده اش را نافرمانی کند قطعا دچار گمراهی آشکاری گردید است (۳۶) و آنگاه که به کسی که خدا بر او نعمت ارزانی داشته بود و توانیز [به او نعمت داده بودی] گفתי همسرت را پیش خود نگاه دار و از خدا پروا بدار و آن چه را که خدا آشکار کند آن بود در دل خود نهان می کردی و از مردم می ترسیدی با آنکه خدا سزاوارتر بود که از او ترسی پس چون زید از آن زن [کام] برگرفت [و او را ترک گفت] وی را به نکاح تو در آوریم تا [در آیند] در مورد از دواج مؤمنان با زنان پسر خواندگان نشان چون آنان را طلاق گفتند گناهی نباشد و فرمان خدا صورت اجرا پذیرد (۳۷) بر پیامبر در آن چه خدا برای او فرض گردانید گناهی نیست [این] سنت خداست که از دیر باز در میان گذشتگان [معمول] بوده و فرمان خدا همواره به اندازه مقرر [و متناسب با توانایی] است (۳۸) همان کسانی که پیامهای خدا را ابلاغ می کنند و از او می ترسند و از هیچ کس جز خدا بیم ندارند و خدا برای حسابرسی کفایت می کند (۳۹) محمد پدر هیچ یک از مردان شمانیست ولی فرستاده خدا و خاتم پیامبران است و خدا همواره بر هر چیزی داناست (۴۰)

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: قُلْتُ لِلنَّبِيِّ ﷺ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ يُغَسِّلُكَ إِذَا مِتَّ فَقَالَ يُغَسِّلُ كُلُّ نَبِيٍّ وَصِيَّهُ قُلْتُ فَمَنْ وَصِيُّكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فَقُلْتُ كَمْ يَعْيشُ بَعْدَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ ثَلَاثِينَ سَنَةً فَإِنْ يُوْشَعُ بْنُ نُونٍ وَصِيَّ مُوسَى عَاشَ مِنْ بَعْدِهِ ثَلَاثِينَ سَنَةً وَ خَرَجْتُ عَلَيْهِ صَفْرَاءُ بِنْتُ شُعَيْبٍ زَوْجُ مُوسَى فَقَالَتْ أَنَا أَحَقُّ بِالْأَمْرِ مِنْكَ فَقَاتَلَهَا فَقَتَلْتُ مُقَاتِلَتَهَا وَ أَسْرَهَا فَأَحْسَنَ أَسْرَهَا وَ إِنَّ ابْنَةَ أَبِي بَكْرٍ سَتَخْرُجُ عَلَيَّ فِي كَذَا وَ كَذَا أَلْفًا مِنْ أُمَّتِي فَيُقَاتِلُهَا فَيَقْتُلُ مُقَاتِلَتَهَا وَ يَأْسِرُهَا فَيُحْسِنُ أَسْرَهَا وَ فِيهَا أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى وَ قَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى يَعْنِي صَفْرَاءُ بِنْتُ شُعَيْبٍ. كمال الدين و تمام النعمة / ۲۷.

عبد الله بن مسعود روایت می کند که گفت: به پیامبر صلی الله علیه و آله عرض کردم: ای رسول خدا! چه کسی شما را پس از وفاتتان، غسل می دهد؟ پیامبر صلی الله علیه و آله پاسخ داد: هر پیامبری را وصی و جانشین او غسل می دهد. عرض کردم: ای رسول خدا! وصی شما کیست؟ حضرت پاسخ داد: علی بن ابی طالب علیه السلام. عرض کردم: ای رسول خدا! او چند سال پس از شما زندگی می کند؟ حضرت پاسخ داد: سی سال زندگی می کند، یوشع بن نون، جانشین موسی بود و پس از موسی علیه السلام سی سال زیست و صفراء دختر شعیب زن موسی علیه السلام، علیه او قیام کرد و گفت: من شایسته تر از تو به جانشینی موسی هستم. پس یوشع با صفراء پیکار کرد و جنگجویان او را کشت و او را به اسارت در آورد و در دوره اسارت به نیکی با او رفتار کرد؛ و دختر ابو بکر نیز علیه علی علیه السلام به همراه چندین و چند هزار تن از امت من قیام خواهد کرد و علی علیه السلام با او نبرد می

کند و جنگجویان او را می کشد و او را به اسارت درمی آورد و در دوره اسارت با او به نیکی رفتاری کند و خداوند در شأن او آیه وَقَرْنٌ فِي بُيُوتِكُمْ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى را نازل کرد و منظور از آن، صفراء دختر شعیب است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى قَالَ أَيُّ سَتَكُونُ جَاهِلِيَّةً أُخْرَى. تفسیر القمی ۱۹۳/۲.

امام صادق علیه السلام، از پدرشان علیه السلام روایت می فرمایند که پیرامون تفسیر آیه وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى فرمود: یعنی جاهلیت دیگری خواهد بود.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ:..... فَقَالَ الْمَأْمُونُ مَنِ الْعِثْرَةُ الظَّاهِرَةُ؟ فَقَالَ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ الَّذِينَ وَصَفَهُمُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ فَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا وَهُمْ الَّذِينَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنِّي مُخَلَّفٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ كِتَابَ اللَّهِ وَ عِترتي أَهْلَ بَيْتِي أَلَا وَ إِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ فَانْظُرُوا كَيْفَ تَخْلُقُونَ فِيهِمَا أَيْهَا النَّاسُ لَا تَعْلَمُوهُمْ فَإِنَّهُمْ أَعْلَمُ مِنْكُمْ عيون أخبار الرضا- عليه السلام- ۴۹۹/۱.

امام رضا علیه السلام فرمودند:.... مأمون پرسید: عترت مطهر چه کسانی هستند؟ امام رضا علیه السلام پاسخ داد: همان کسانی هستند که خداوند آنان را در کتاب خود مورد توصیف قرار داده است. امام علیه السلام این آیه را قرائت نمود: إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا امام علیه السلام در ادامه فرمود: آنان همان کسانی هستند که رسول خدا صلی الله علیه و آله درباره آنان فرمود: من در میان شما، دو چیز گران بها برجای می گذارم: کتاب خداوند و عترتم که اهل بیت من هستند. آن دو هرگز از یکدیگر جدا نمی شوند تا آن که در کنار حوض نزد من آیند. سپس خوب نظر کنید که چگونه پس از من از آنان دنباله روی می کنید. ای مردم! به آنان چیزی نیاموزید؛ چرا که آنان داناتر از شما هستند.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ هَذِهِ مَنْزِلَةٌ رَفِيعَةٌ وَ فَضْلٌ عَظِيمٌ وَ شَرَفٌ عَالٍ حِينَ عَنَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِذَلِكَ الْأَلَّ فَذَكَرَهُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَهَذِهِ وَاحِدَةٌ وَ الْآيَةُ الثَّانِيَّةُ فِي الْأَصْطِفَاءِ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا وَ هَذَا الْفَضْلُ الَّذِي لَا يَجْهَلُهُ أَحَدٌ إِلَّا مُعَانِدٌ ضَالٌّ لِأَنَّهُ فَضْلٌ بَعْدَ طَهَارَةٍ تُنْتَظَرُ. عيون أخبار الرضا- عليه السلام- ۴۳۱/۱.

امام رضا علیه السلام فرمودند:.... این آیه، منزلت رفیع و فضیلت بسیار و شرف بزرگی است که خداوند عز و جل از آن، اهل بیت را قصد کرده و آن را برای رسول خدا صلی الله علیه و آله ذکر نموده است. پس این آیه، اولین مورد بود. آیه دوم که مبین مسئله اصطفاء است، آیه إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا است و تنها، شخص لوج و خیره سر، منکر این فضیلت می شود؛ زیرا این، فضیلتی است که بعد از طهارت و پاکی برون و درون حاصل می شود.

مِنْ الرِّضَا عَلِيِّ بْنِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى الْعَمَالِ فِي شَأْنِ الْفَضْلِ بْنِ سَهْلٍ وَ أَخِيهِ وَ لَمْ أَرَوْ ذَلِكَ عَنْ أَحَدٍ أَمَّا بَعْدُ فَالْحَمْدُ لِلَّهِ الْبَدِيِّ الرَّفِيعِ الْقَادِرِ الْفَاهِرِ الرَّقِيبِ عَلَى عِبَادِهِ الْمُقِيتِ عَلَى خَلْقِهِ الَّذِي خَضَعَ كُلُّ شَيْءٍ لِمُلْكِهِ وَ ذَلَّ كُلُّ شَيْءٍ لِعِزَّتِهِ وَ اسْتَسَلَّمَ كُلُّ شَيْءٍ لِقُدْرَتِهِ وَ تَوَاضَعَ كُلُّ شَيْءٍ لِسُلْطَانِهِ وَ عَظَمَتِهِ وَ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمُهُ وَ أَحْصَى عَدَدَهُ فَلَا يُوَدُّهُ كَبِيرٌ وَ لَا يَعُزُّبُ عَنْهُ صَغِيرٌ.... وَ بَعَثَ بِهِ مَنْ اصْطَفَى مِنْ مَلَائِكَتِهِ إِلَى مَنْ اجْتَبَى مِنْ رُسُلِهِ فِي الْأَمَمِ الْحَالِيَةِ وَ الْقُرُونِ الْمَاضِيَةِ حَتَّى انْتَهَتْ رِسَالَتُهُ إِلَى مُحَمَّدٍ الْمُصْطَفَى ﷺ فَخَتَمَ بِهِ التَّيْيِينَ وَ قَفَى بِهِ عَلَى آثَارِ الْمُرْسَلِينَ وَ بَعَثَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَ بَشِيرًا لِلْمُؤْمِنِينَ الْمُسَدِّقِينَ وَ نَذِيرًا لِلْكَافِرِينَ الْمُكَذِّبِينَ لَتَكُونَ لَهُ الْحُجَّةُ

الْبَالِغَةُ وَلِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَ يُحْيِي مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍ وَإِنَّ اللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَوْثَرَهُ أَهْلَ بَيْتِهِ مَوَارِيثَ الثُّبُوتِ وَ اسْتَوْدَعَهُمُ الْعِلْمَ وَالْحِكْمَةَ وَ جَعَلَهُمْ مَعْدِنَ الْإِمَامَةِ وَ الْخِلَافَةِ وَ أَوْجَبَ وَ لَا يَتَّهَمُ وَ شَرَّفَ مَنْزِلَتَهُمْ فَأَمَرَ رَسُولُهُ بِمَسْأَلَةِ أُمَّتِهِ مَوَدَّتَهُمْ إِذْ يَقُولُ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى وَ مَا وَصَفَهُمْ بِهِ مِنْ إِذْهَابِهِ الرَّجْسَ عَنْهُمْ وَ تَطْهِيرِهِ إِيَّاهُمْ فِي قَوْلِهِ **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا** . عيون أخبار الرضا - عليه السلام - ۱۵۴ - ۱۵۵ .

از حضرت علی بن موسی الرضا علیهما السلام بسوی والیان و عمال دولت در باره فضل بن سهل و برادرش یافتم، لکن کسی اجازه روایت آن کتاب را بمن نداده است، جز آن که در کتاب مزبور آن را دیده‌ام و آن چنین است حمد و سپاس خداوندی راست که پدید آورنده، و مخترع و موجد، توانا و پیروزمند، نگهبان بر بندگان و خشم گیر بر ایشان است، آن که تمامی مخلوقات بدرگاهش سر تعظیم و اطاعت فرود آورده‌اند، و در بارگاه عزتش خط ذلت و خواری و پستی نوشته‌اند، هر چه هست تسلیم قدرت او است، و جملگی در برابر سلطنت و سالاری و عظمت و بزرگیش فروتنی کنند، و علم و آگاهی‌اش هر چیز را فرا گرفته، و شمار هر چیز بر او پیدا و هویدا، هیچ والا و بزرگی در پیشگاهش سرگرانی نتواند، و هیچ کوچک و حقیری از سایه لطف و رحمتش دور و بی بهره نماند، و آن را بوسیله فرشته‌گان برگزیده‌اش به سوی هر کس که او را به پیغمبری و رسالت انتخاب کرده بود فرستاد، در میان مردمی که اکنون رفته و جای خالی خویش را بدیگران داده‌اند، و در روزگاری که گذشته و پایان پذیرفته، تا اینکه نوبت رسالت به محمد مصطفی صلی الله علیه و آله رسید، و پیمبران بدو پایان یافتند، و او را پی آمد انبیا قرار داد، و از روی لطف و رحمت بسوی جهانیان فرستاد، و نیز وی را بشارت دهنده ایمان آورندگان و مصدقین فرستاده‌اش، و زنده دهنده منکران و تکذیب کنندگان قرار داد تا حجتش بر خلق تمام باشد، **لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَ يُحْيِي مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍ** و براسستی که خداوند شنوا و داناست. و باز سپاس خداوندی را که اهل بیت رسولش را موارث نبوت عطا فرمود و علم و حکمت را نزد ایشان بودیعت نهاد، و آنان را کانون امامت و رهبری و امارت بر مردم کرد و دوستی ایشان را بر همه واجب ساخت، و محلّ و مقام آنان را بالا و والا قرار داد، و پیامبرش را امر کرد که از امت مودت و دوستی آنان را بخواهد؛ چنان که گفت: **قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى** و آن چه را که ایشان را بدان وصف کرد از دوری از پلیدی، و معرفی پاک و پاکیزگی آنان در کلام خود که فرمود: **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا**.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: لَمَّا مَنَعَ أَبُو بَكْرٍ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ فَدَكَأَ وَ أَخْرَجَ وَكَيْلَهَا، جَاءَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى الْمَسْجِدِ، وَ أَبُو بَكْرٍ جَالِسٌ وَ حَوْلَهُ الْمُهَاجِرُونَ وَ الْأَنْصَارُ. فَقَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ! لِمَ مَنَعْتَ فَاطِمَةَ مَا جَعَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ لَهَا وَ وَكَيْلَهَا فِيهِ مِنْذُ سَنِينَ؟! فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: هَذَا فِيَّ لِلْمُسْلِمِينَ، فَإِنْ أَتَتْ بِشُهُودٍ عُدُولٍ، وَ إِلَّا فَلَا حَقَّ لَهَا فِيهِ. قَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ! تَحْكُمُ فِينَا بِخِلَافِ مَا تَحْكُمُ فِي الْمُسْلِمِينَ؟! قَالَ: لَا. قَالَ: أَخْبِرْنِي لَوْ كَانَ فِي يَدِ الْمُسْلِمِينَ شَيْءٌ فَادَّعَيْتُ أَنَا فِيهِ، مَنْ كُنْتُ تَسْأَلُ الْبَيِّنَةَ؟ قَالَ: إِيَّاكَ كُنْتُ أَسْأَلُ. قَالَ: فَإِذَا كَانَ فِي يَدِي شَيْءٌ فَادَّعَى فِيهِ الْمُسْلِمُونَ، تَسْأَلُنِي فِيهِ الْبَيِّنَةَ؟ قَالَ: فَسَكَتَ أَبُو بَكْرٍ، فَقَالَ عُمَرُ: هَذَا فِيَّ لِلْمُسْلِمِينَ، وَ لَسْنَا مِنْ خُصُومَتِكَ فِي شَيْءٍ. فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِأَبِي بَكْرٍ: يَا أَبَا بَكْرٍ! تَقْرَأُ بِالْقُرْآنِ؟ قَالَ: بَلَى. قَالَ: أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا** فِينَا أَوْ فِي غَيْرِنَا

نَزَلَتْ؟. علل الشرائع/ ۱۹۰-۱۹۱، ضمن حدیث ۱.

حضرت ابی عبد الله علیه السلام فرمودند: وقتی ابو بکر فاطمه علیها السلام را از فدک منع نمود و وکیل آن حضرت را بیرون کرد امیر المؤمنین علیه السلام به مسجد آمدند در حالی که ابو بکر نشسته و مهاجرین و انصار گردش بودند، حضرت فرمودند: ای ابا بکر برای چه فاطمه علیها السلام را از آن چه رسول خدا صلی الله علیه و آله برایش قرار داده بود منع کرده و وکیلش را که ساها در آن جابود بیرون کردی؟ ابو بکر جواب داد: این ملک فیء و غنیمت بوده و تعلق به همه مسلمانان دارد حال اگر شما شهود عادل دارید که مال فاطمه علیها السلام است که هیچ و آلا ایشان در این ملک حق ندارد. امیر المؤمنین علیه السلام فرمودند: در باره ما به خلاف آن چه در باره مسلمین حکم می کنی آیا حکم می نمایی؟ ابو بکر جواب داد: خیر. حضرت فرمودند: اگر در دست مسلمین مالی باشد و من ادعاء کنم آن مال تعلق به من دارد از چه کسی بیّنه و شاهد می خواهی؟ ابو بکر جواب داد: از شما بیّنه می خواهم. حضرت فرمودند: حال اگر در دست من مالی باشد و مسلمانان ادعاء آن را بنمایند از من بیّنه و شاهد می خواهی؟ ابو بکر سکوت کرد و جوابی نداشت که بگوید، عمر گفت: این ملک فیء و غنیمت مسلمانان بوده و ما با شما خصومتی نداریم. امیر المؤمنین علیه السلام به ابی بکر فرمودند: ای ابو بکر به قرآن اقرار داری؟ ابو بکر جواب داد: آری اقرار دارم. حضرت فرمودند: آیا این آیه شریفه: **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً** در شأن ما بوده یا در شأن غیر ما نازل شده است؟

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَ بَارَكَ أَوْصِيَكُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ وَ أَهْلِ بَيْتِي إِنِّي سَأَلْتُ اللَّهَ أَنْ لَا يُفَرِّقَ بَيْنَهُمَا حَتَّى يُورِدَهُمَا عَلَيَّ الْخَوْصَ فَأَعْطَانِي ذَلِكَ فَلَا تَعْلَمُوهُمْ فَهُمْ فَإِنَّهُمْ أَعْلَمُ مِنْكُمْ إِنَّهُمْ لَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ بَابِ هُدًى وَلَنْ يُدْخِلُوكُمْ فِي بَابِ ضَلَالَةٍ وَلَوْ سَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَ لَمْ يُبَيِّنْ أَهْلَهَا لَا دَعَاها آلُ عَبَّاسٍ وَ آلُ عَقِيلٍ وَ آلُ فُلَانٍ وَ آلُ فُلَانٍ وَ لَكِنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ فِي كِتَابِهِ **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً** فَكَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ فَاطِمَةُ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَ السَّجِيَّةُ وَ الْإِكْرَامُ تَأْوِيلَ هَذِهِ الْآيَةِ فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِيَدِ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَادْخَلَهُمْ تَحْتَ الْكِسَاءِ فِي بَيْتٍ أُمِّ سَلَمَةَ فَقَالَ اللَّهُمَّ إِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ ثَقَلًا وَ أَهْلًا فَهَؤُلَاءِ ثَقَلِي وَ أَهْلِي فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ أَلَسْتُ مِنْ أَهْلِكَ فَقَالَ إِنَّكَ إِلَى عَلِيٍّ خَيْرٌ وَلَكِنَّ هَؤُلَاءِ ثَقَلِي. الكافي ۱/ ۲۸۶ - ۲۸۸، مقاطع من حديث ۱.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: در کتاب خدا و اهل بیت به شما سفارش می کنم . من از خدای عزوجل خواسته ام که میان آنها جدائی نیندازد تا آنها را در سر حوض به من رسانند، خدا خواسته مرا عطا کرد، و نیز فرمود: شما چیزی به آنها نیاموزید که آنها از شما داناترند، و باز فرمود: آنها شما را از در هدایت بیرون نکنند و بدر گمراهی وارد نسازند. اگر پیغمبر خاموشی می گزید و درباره اهلبیتش بیان نمی کرد، آل فلان و آل فلان آن را برای خود ادعا می کردند، ولی خدای عزوجل برای تصدیق پیغمبرش بیان آن حضرت را که مقصود آل پیغمبر است نه آل فلان و فلان در کتابش نازل فرمود **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً** در خانه ام سلمه و علی و حسن و حسین و فاطمه علیهم السلام بودند که پیغمبر صلی الله علیه و آله آنها را زیر عبا گرد آورد و سپس فرمود: خدایا هر پیغمبری اهل و حشمی داشت ، و اهل و حشم من اینها هستند، ام سلمه گفت : من از اهل شما نیستم ؟ فرمود: تو به خوبی می گرائی ، ولی اینها اهل و حشم من هستند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ثُمَّ ذَكَرَ مَنْ أَذِنَ لَهُ فِي الدُّعَاءِ إِلَيْهِ بَعْدَهُ وَبَعْدَ رَسُولِهِ فِي كِتَابِهِ فَقَالَ **وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ** ثُمَّ أَخْبَرَ عَنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَمِمَّنْ هِيَ وَأَنَّهَا مِنْ ذُرِّيَّةِ إِبْرَاهِيمَ وَ مِنْ ذُرِّيَّةِ إِسْمَاعِيلَ مِنْ سُكَّانِ الْحَرَمِ مِمَّنْ لَمْ يَعْبُدُوا غَيْرَ اللَّهِ قَطُّ الَّذِينَ وَجِبَتْ لَهُمُ الدَّعْوَةُ دَعْوَةُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ مِنْ أَهْلِ الْمَسْجِدِ الَّذِينَ أَخْبَرَ عَنْهُمْ فِي كِتَابِهِ أَنَّهُ أَذْهَبَ عَنْهُمْ الرَّجْسَ وَطَهَّرَهُمْ تَطْهِيرًا..... الكافي ۵/ ۱۳- ۱۴، ضمن حديث ۱.

امام صادق عليه السلام فرمودند:..... سپس کسانی را که پس از او و پس از پیامبرش به آنان اجازه دعوت به او را داده است، ذکر کرده و فرمود: **وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ** سپس مشخصات این امت را بازگو کرد و این که از چه کسانی هستند. و این که این امت از فرزندان ابراهیم و نسل اسماعیل یعنی از ساکنان حرمند و هیچ گاه کسی را غیر از خدا پرستش نکردند و دعوت یعنی دعوت ابراهیم و اسماعیل که از اهل مسجدند، برای آنان واجب شده است. کسانی که در کتابش در باره آنان سخن گفت و تصریح کرد که ناپاکی و پلیدی را از آنان دور ساخته و به نیکی آنان را پاک گردانیده است.

عَنْ أَبِي بصير عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: الرَّجْسُ هُوَ الشُّكُّ وَلَا نَشْكُ فِي دِينِنَا أَبَدًا ثُمَّ قَالَ **بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ قُلْتُ أَنْتُمْ هُمْ قَالَ مَنْ عَسَى أَنْ يَكُونَ**. بصائر الدرجات/ ۲۲۶، صدر حديث ۱۳.

ابو بصیر، از امام باقر علیه السلام روایت می کند که فرمود: رجس، خود شک است و ما هرگز در دین خود شک نمی کنیم. سپس آیه **بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ** را تلاوت فرمود. عرض کردم: آیا شما، همانان هستید؟ فرمود: پس چه کسانی ممکن است باشند.

عَنْ زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عليه السلام قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي بَيْتٍ أُمُّ سَلَمَةَ فَأَتَتْ بِحَرِيرَةٍ فَدَعَا عَلِيًّا وَفَاطِمَةَ وَالحَسَنَ وَالحُسَيْنَ فَأَكَلُوا مِنْهَا ثُمَّ جَلَلَتْ عَلَيْهِمْ كِسَاءٌ خَيْرِيًّا ثُمَّ قَالَ **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا** فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ وَأَنَا مَعَهُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِنَّكَ إِلَى خَيْرٍ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۶۳- ۱۶۴.

زید بن علی، از پدرش، از جدش علیه السلام روایت می کند که فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله در خانه ام سلمه بود که حریره ای آورده شد و رسول خدا صلی الله علیه و آله علی، فاطمه، حسن و حسین علیهم السلام را فراخواند و آنها از آن خوردند، سپس پوشش خیرری را بر آنها انداخت. سپس فرمود: **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا** ام سلمه عرض کرد: ای رسول خدا! آیا من، یکی از شما هستم؟ حضرت پاسخ داد: تو در مسیر خیر و نیکی هستی.

قَالَ زَيْدُ بْنُ عَلِيٍّ بِنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام إِنَّ جَهْلًا مِنَ النَّاسِ يَزْعُمُونَ أَنَّمَا أَرَادَ بِهِذِهِ الْآيَةُ أَزْوَاجَ النَّبِيِّ وَقَدْ كَذَبُوا وَأَثْمُوا لَوْ عَنَى بِهَا أَزْوَاجَ النَّبِيِّ لَقَالَ: لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ وَيُطَهِّرَكُم تَطْهِيرًا، وَلَكَانَ الْكَلَامُ مُؤْتَنًا كَمَا قَالَ **وَأَذْكُرَنَّ مَا يُغْنِي فِي بُيُوتِكُمْ وَلَا تَبَرَّجْنَ وَلَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ**. تفسير القمي ۲/ ۱۹۳.

زید بن علی بن حسین علیه السلام روایت کرده است که گفت: نادانانی از مردم ادعا می کردند که مقصود از این آیه، همسران پیامبر صلی الله علیه و آله بوده اند؛ اما دروغ گفته و مرتکب گناه شده اند. به خداوند سوگند! اگر منظور خداوند همسران پیامبر

صلى الله عليه وآله بود، بايد اين چنين مى فرمود: لِيُدْهَبَ عَنْكُمُ الرَّجْسُ وَيُطَهَّرَكُنَّ تَطْهِيرًا و بايد سياق كلام، خطاب به مؤنث بود، چنان كه خداوند فرمود: وَ أَذْكُرَنَّ مَا يُتْلَى فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ.

عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ إِنَّ الْإِيمَانَ يُشَارِكُ الْإِسْلَامَ وَ لَا يُشَارِكُهُ الْإِسْلَامُ إِنَّ الْإِيمَانَ مَا وَقَرَ فِي الْقُلُوبِ وَ الْإِسْلَامَ مَا عَلَيْهِ الْمَنَاقِحُ وَ الْمَوَارِيثُ وَ حَقُّ الدَّمَاءِ وَ الْإِيمَانُ يُشْرِكُ الْإِسْلَامَ وَ الْإِسْلَامُ لَا يُشْرِكُ الْإِيمَانَ. فَقَالَ: إِنَّ الْإِيمَانَ يُشَارِكُ الْإِسْلَامَ، وَ الْإِسْلَامُ لَا يُشَارِكُ الْإِيمَانَ .. الكافي ۲/ ۲۶، ح ۳.

فضيل بن يسار مى گويد از امام صادق عليه السلام شنيدم ميفرمود: ايمان شريك اسلام ميشود، ولى اسلام شريك ايمان نميگردد، ايمان آنستكه در دل ثابت شود و اسلام چيزيستكه زناشوي و ميراث و حفظ خون بسبب آن شود، ايمان شريك اسلام است، ولى اسلام شريك ايمان نيست.

عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَفْضَلُ الْإِيمَانُ أَوْ الْإِسْلَامُ فَإِنَّ مَن قَبَلَنَا يَقُولُونَ إِنَّ الْإِسْلَامَ أَفْضَلُ مِنَ الْإِيمَانِ فَقَالَ الْإِيمَانُ أَرْفَعُ مِنَ الْإِسْلَامِ قُلْتُ فَأَوْجِدُنِي ذَلِكَ قَالَ مَا تَقُولُ فِيمَنْ أَحَدَثَ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ مُتَعَمِّدًا قَالَ قُلْتُ يُضْرَبُ ضَرْبًا شَدِيدًا قَالَ أَصَبْتُ قَالَ فَمَا تَقُولُ فِيمَنْ أَحَدَثَ فِي الْكُعْبَةِ مُتَعَمِّدًا قُلْتُ يَقْتُلُ قَالَ أَصَبْتُ أَلَا تَرَى أَنَّ الْكُعْبَةَ أَفْضَلُ مِنَ الْمَسْجِدِ وَأَنَّ الْكُعْبَةَ تَشْرِكُ الْمَسْجِدَ وَ الْمَسْجِدُ لَا يَشْرِكُ الْكُعْبَةَ وَ كَذَلِكَ الْإِيمَانُ يَشْرِكُ الْإِسْلَامَ وَ الْإِسْلَامُ لَا يَشْرِكُ الْإِيمَانَ. الكافي ۲/ ۲۶، ح ۴.

ابى الصباح كناني گويد: بامام صادق عليه السلام عرض كردم : از ايمان و اسلام کداميك برتر است ؟ زيرا مرديكه نزد ما هستند، مى گويد: اسلام برتر از ايمانست. فرمود: ايمان برتر از اسلامست . عرض كردم : اين مطلب را بمن خوب بفهمانيد. فرمود: چه مى گوئى درباره كسى كه عمدا در مسجد الحرام حدثى صادر كند؟ عرض كردم : او را بشدت ميزنند. فرمود: درست گفتى . چه ميگوئى درباره كسى كه در خانه كعبه عمدا حدثى صادر كند؟ عرض كردم بايد كشته شود. فرمود: درست گفتى ، نمى بينى كه خانه كعبه فضيلتش از مسجد بيشتر است ، و كعبه با مسجد شريكست ، ولى مسجد با كعبه شريك نيست ؟ هم چنين ايمان با اسلام شريكست ، ولى اسلام شريك ايمان نيست.

عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: كُنَّا مَعَ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ بِمَرْوَ فَاجْتَمَعْنَا فِي الْجَامِعِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِي بَدْءِ مَقْدَمِنَا فَأَذَارُوا أَمْرَ الْإِمَامَةِ وَ ذَكَرُوا كَثْرَةَ اخْتِلَافِ النَّاسِ فِيهَا فَدَخَلْتُ عَلَى سَيِّدِي عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَعْلَمْتُهُ خَوْصَ النَّاسِ فِيهِ فَتَبَسَّمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ثُمَّ قَالَ يَا عَبْدَ الْعَزِيزِ جَهْلُ الْقَوْمِ وَ خُدَعُوا عَنْ آرَائِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ يَقْبِضْ نَبِيَّهُ ﷺ حَتَّى أَكْمَلَ لَهُ الدِّينَ وَ لَقَدْ رَامُوا صَعْبًا وَ قَالُوا إِفْكًَا وَ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا وَ وَقَعُوا فِي الْخَيْرَةِ إِذْ تَرَكُوا الْإِمَامَ عَنْ بَصِيرَةٍ وَ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَ كَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ رَغِبُوا عَنِ اخْتِيَارِ اللَّهِ وَ اخْتِيَارِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ إِلَى اخْتِيَارِهِمْ وَ الْقُرْآنَ يُنَادِيهِمْ وَ رَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَ يَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخَيْرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخَيْرَةُ مِنْ أَمْرِهِمُ الكافي ۱/ ۱۹۸ - ۱۹۹ و ۲۰۱، ضمن حديث ۱.

عبدالعزیز بن مسلم گوید: ما در ایام حضرت رضا در مرو بودیم، در آغاز ورود، روز جمعه در مسجد جامع انجمن کردیم، حضار مسجد موضوع امامت را مورد بحث قرار داده و اختلاف بسیار مردم را در آن زمینه بازگو می کردند، من خدمت آقایم رفتم و گفتگوی مردم را در بحث امامت بعرضش رسانیدم حضرت علیه السلام لبخندی زد و فرمود: ای عبدالعزیز این مردم نفهمیدند و

از آراء صحیح خود فریب خورده و غافل گشتند. همانا خدای عزوجل پیغمبر خویش را قبض روح نفرمود تا دین را برایش کامل کرد... آهنگ مشکی کردند و دروغی پرداختند و ضللاً بَعِيداً و در سرگردانی فرو رفتند که با چشم بینا امام را ترک گفتند وَ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَ كَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ از انتخاب خدا و انتخاب رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیتش روی گردان شده و بانتخاب خود گرائیدند در صورتی که قرآن صدا برآورد که: وَ رَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَ يَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ و باز خدای عزوجل فرماید وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ.

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لِرَجُلٍ إِنْ كُنْتَ لَا تُطِيعُ خَالِقَكَ فَلَا تَأْكُلْ رِزْقَهُ وَ إِنْ كُنْتَ وَالَيْتَ عَدُوَّهُ فَاخْرُجْ عَنْ مِلْكِهِ وَ إِنْ كُنْتَ غَيْرَ قَانِعٍ بِقَضَائِهِ وَ قَدَرِهِ فَاطْلُبْ رَبًّا سِوَاهُ... التوحيد/ ۳۷۲، ح ۱۳.

اصبغ بن نباته که گفت امیر المؤمنین علیه السلام بمردی فرمود که اگر چنان باشی که پروردگارت را فرمان نبری روزی او را مخور و اگر چنان باشی که دشمنش را دوست داری از مملکت او بیرون رو و اگر بقضاء و قدرش قانع نباشی پروردگاری غیر از او را طلب کن.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَقُولُ قَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ مَنْ لَمْ يَرْضَ بِقَضَائِي وَ لَمْ يُؤْمِنْ بِقَدَرِي فَلَيْتَمِسْ إِلَهَا غَيْرِي وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي كُلِّ قَضَاءٍ اللَّهُ خَيْرٌ لِلْمُؤْمِنِ. التوحيد/ ۳۷۱، ح ۱۱.

علی بن ابی طالب علیهم السلام فرمود: شنیدم از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم که میفرمود خدای جل جلاله فرموده که هر که بقضای من راضی و خوشنود نباشد و بقدر من ایمان نیاورد باید که خدائی را غیر از من طلب کند و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود که در هر قضای خدای عز و جل خوبی و برگزیدگی است از برای مؤمن

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عليه السلام قَالَ: صَحِّحَكَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله ذَاتَ يَوْمٍ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِدُهُ ثُمَّ قَالَ أَلَا تَسْأَلُونِي مِمَّ صَحِّحْتُ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ عَجِبْتُ لِلْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنَّهُ لَيْسَ مِنْ قَضَاءٍ يَقْضِيهِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَّا كَانَ خَيْرًا لَهُ فِي عَاقِبَةِ أَمْرِهِ... التوحيد/ ۴۰۱، ح ۵.

ابو عبد الله صادق از پدرش از جدش علیهم السلام که فرمود رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم روزی خندید تا آن که دندانهای عقلش ظاهر شد بعد از آن حضرت فرمود که آیا از من نمی پرسید که از چه خندیدم عرض کردند بلی یا رسول الله میپرسیم فرمود که تعجب کردم از برای مرد مسلمان که هیچ قضائی نیست که خدا آن را از برایش قضاء فرماید مگر آن که در عاقبت کارش از برایش بهتر یا خوب باشد..

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَ ذَلِكَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله خَطَبَ عَلَى زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْشِ الْأَسَدِيَّةِ مِنْ بَنِي أَسَدِ بْنِ حُزَيْمَةَ وَ هِيَ بِنْتُ عَمَّةِ النَّبِيِّ ص، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ حَتَّى أُوَامِرَ نَفْسِي فَأَنْظُرَ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ الْآيَةَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمْرِي بِبَيْدِكَ فَزَوَّجَهَا إِيَّاهُ فَمَكَثَتْ عِنْدَ زَيْدٍ مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ إِنَّهُمَا تَشَاجَرَا فِي شَيْءٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ فَنَظَرَ إِلَيْهَا النَّبِيُّ

فَأَعَجَبْتُهُ فَقَالَ زَيْدٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تَأْذُنُ لِي فِي طَلَاقِهَا فَإِنَّ فِيهَا كِبْرًا وَإِنَّهَا لَتُوْذِنِي بِلِسَانِهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ **أَتَيْتُ اللَّهَ وَ أَمْسِكَ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَ أَحْسِنُ إِلَيْهَا، ثُمَّ إِنَّ زَيْدًا طَلَّقَهَا وَ انْقَضَتْ عِدَّتُهَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ نِكَاحَهَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ: فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاهَا.** تفسير القمي ۲/ ۱۹۴.

امام باقر عليه السلام پیرامون تفسیر آیه وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ فرمود: ماجرا از این قرار بود که رسول خدا صلی الله علیه و آله از زینب بنت جحش آسیده که از قبیله بنی اسد بن خُزیمه و دختر عمه رسول خدا صلی الله علیه و آله بود، برای زید بن حارثه خواستگاری کرد. زینب عرض کرد: ای رسول خدا! باید با خودم فکر کنم و تصمیم بگیرم. در این هنگام بود که خداوند آیه وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا را نازل فرمود: پس زینب عرض کرد: ای رسول خدا! اختیارم دست شما است. و رسول خدا صلی الله علیه و آله زینب را به ازدواج زید در آورد. زینب مدت زمانی که خداوند اراده فرموده بود با زید زندگی کرد، سپس آن دو بر سر چیزی با یکدیگر مشاجره نموده و برای حل مشکل نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله رفتند. رسول خدا صلی الله علیه و آله نگاهی به زینب انداخت و از او خوشش آمد. پس زید عرض کرد: به من اجازه بدهید تا او را طلاق دهم؛ چرا که او خودخواه است و با زخم زبان های خود مرا می آزارد. رسول خدا صلی الله علیه و آله پاسخ داد: از خداوند بپرهیز و همسر خود را نگهدار و به او نیکی کن. سپس زید، زینب را طلاق داد و عده زینب به سر آمد و خداوند دستور نکاح زینب با رسول خدا صلی الله علیه و آله را نازل کرده و فرمود: فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاهَا.

حَدَّثَنَا أَبُو الصَّلْتِ الْهَرَوِيُّ قَالَ: لَمَّا جَمَعَ الْمَأْمُونُ لِعَلِيٍّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ أَهْلَ الْمَقَالَاتِ مِنْ أَهْلِ الْإِسْلَامِ وَ الدِّيَانَاتِ مِنَ الْيَهُودِ وَ النَّصَارَى وَ الْمَجُوسِ وَ الصَّابِيِّينَ وَ سَائِرِ أَهْلِ الْمَقَالَاتِ فَلَمْ يَقُمْ أَحَدٌ إِلَّا وَ قَدْ أَلْزَمَهُ حُجَّتُهُ كَأَنَّهُ أُلْقِمَ حَجْرًا قَامَ إِلَيْهِ عَلِيٌّ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ الْجُهْمِ فَقَالَ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَتَقُولُ بَعْضَةَ الْأَنْبِيَاءِ قَالَ نَعَمْ قَالَ..... وَ أَمَّا مُحَمَّدٌ ﷺ وَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ تَخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَ تَخْفَى النَّاسَ وَ اللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ عَرَفَ نَبِيَّهُ ﷺ أَسْمَاءَ أَزْوَاجِهِ فِي دَارِ الدُّنْيَا وَ أَسْمَاءَ أَزْوَاجِهِ فِي دَارِ الْآخِرَةِ وَ أَنَّهُنَّ أُمَّهَاتُ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِحْدَاهُنَّ مِنْ سُمِّيَ لَهُ زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْشٍ وَ هِيَ يَوْمِئِذٍ تَحْتَ زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ فَأَخْفَى اسْمَهَا فِي نَفْسِهِ وَ لَمْ يُبْدِهِ لِكَيْلَا يَقُولَ أَحَدٌ مِنَ الْمُنَافِقِينَ إِنَّهُ قَالَ فِي امْرَأَةٍ فِي بَيْتِ رَجُلٍ إِنَّهَا إِحْدَى أَزْوَاجِهِ مِنْ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ وَ خَشِيَ قَوْلَ الْمُنَافِقِينَ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ تَخْفَى النَّاسَ وَ اللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ يَعْنِي فِي نَفْسِكَ وَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ مَا تَوَلَّى تَرْوِيجَ أَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ إِلَّا تَرْوِيجَ حَوَاءَ مِنْ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ زَيْنَبَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِقَوْلِهِ **فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاهَا** الْآيَةُ وَ فَاطِمَةَ مِنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ فَبَكَى عَلِيٌّ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ الْجُهْمِ فَقَالَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَنَا تَائِبٌ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ أَنْ أَنْطِقَ فِي أَنْبِيَاءِ اللَّهِ ﷺ بَعْدَ يَوْمِي هَذَا إِلَّا بِمَا ذَكَرْتَهُ. عيون الأخبار الرضا- عليه السلام - ۱/ ۱۹۴ - ۱۹۵.

ابو صلت هروی روایت کرده است که گفت: چون مأمون، صاحب نظرانی از دین اسلام و دین های دیگر مانند: یهود، مسیحیان، مجوس، صائبین و سائر صاحب نظران را برای مجادله با علی بن موسی الرضا علیه السلام گرد آورد، هر کدام از آنها که به مجادله برخاستند، امام رضا علیه السلام او را به پذیرفتن حجت وادار کرد و او را ساکت نمود، گوی سنگی را قورت داده است. علی بن محمد بن جهم برای مجادله برخاست و عرض کرد: ای فرزند رسول خدا! آیا شما قائل به عصمت انبیا هستید؟ امام رضا

علیه السلام پاسخ داد: آری..... اما پیرامون این که خداوند در مورد محمد صلی الله علیه و آله فرمود: وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ باید گفت که: به این خاطر بود که خداوند متعال، پیامبر خود صلی الله علیه و آله را از نام همسرانش در دنیا و آخرت آگاه کرده بود و به او خبر داده بود که همسرانش، مادر تمام مؤمنین هستند و یکی از آنها که خداوند او را برای پیامبر صلی الله علیه و آله نامیده بود، زینب بنت جحش بود که در آن هنگام در عقد زید بن حارثه بود. پس رسول خدا نام او را در درون خود پنهان داشت و آن را اظهار نکرد تا هیچ یک از منافقین نگویند که او در مورد زنی که در خانه و عقد مرد دیگری است، قائل شده که یکی از همسرانش و یکی از مادران مؤمنین است. رسول خدا صلی الله علیه و آله از سخن منافقین می ترسید. پس خداوند متعال فرمود: وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ و منظور این بود که از خداوند در درون خود بترس. خداوند عز و جل از میان خلائق خود، تنها ازدواج میان حوا و آدم علیه السلام، زینب و رسول خدا صلی الله علیه و آله را به وسیله آیه فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا و ازدواج میان فاطمه و علی علیهما السلام را خود برعهده گرفت. راوی می گوید: علی بن محمد بن جهم گریست و عرض کرد: ای فرزند رسول خدا! من به سوی خداوند توبه می کنم از این که پس از امروز در مورد انبیای خدا، مطلبی را غیر از آن چه که شما بیان داشتید، بر زبان جاری کنم.

عَنْ أَنَسٍ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ أَنَا خَاتَمُ الْأَنْبِيَاءِ وَأَنْتَ يَا عَلِيُّ خَاتَمُ الْأَوْلِيَاءِ وَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ خَتَمَ مُحَمَّدٌ أَلْفَ نَبِيٍّ وَإِنِّي خَتَمْتُ أَلْفَ وَصِيٍّ وَإِنِّي كُفْتُ مَا لَمْ يُكَلِّفُوا. مناقب آل أبي طالب ۳/ ۲۶۱.

انس در حدیثی طویل گوید شنیدم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: من خاتم هزار پیامبرم و تو یا علی خاتم هزار وصی؛ و به اموری مأمور و مکلف شدم که دیگران مکلف نشدند.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ عِيسَى رَفَعَهُ قَالَ: إِنَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ نَاجَاهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَقَالَ لَهُ فِي مُنَاجَاتِهِ يَا مُوسَى لَا يَطُولُ فِي الدُّنْيَا أَمْلُكَ وَ مِنْ بَعْدِهِ بِصَاحِبِ الْجَمَلِ الْأَحْمَرِ الطَّيِّبِ الطَّاهِرِ الْمُطَهَّرِ فَمَثَلُهُ فِي كِتَابِكَ أَنَّهُ مُؤْمِنٌ مُّهِمِّنٌ عَلَى الْكُتُبِ كُلِّهَا وَأَنَّهُ رَاكِعٌ سَاجِدٌ رَاغِبٌ رَاهِبٌ إِخْوَانُهُ الْمَسَاكِينُ وَ أَنْصَارُهُ قَوْمٌ آخَرُونَ وَ يَكُونُ فِي زَمَانِهِ أَرْلٌ وَ زَلْزَالٌ وَ قَتْلٌ وَ قَلَّةٌ مِنَ الْمَالِ اسْمُهُ أَحْمَدُ مُحَمَّدٌ الْأَمِينُ مِنَ الْبَاقِينَ مِنْ ثَلَاثَةِ الْأَوَّلِينَ الْمَاضِينَ يُؤْمِنُ بِالْكِتَابِ كُلِّهَا وَ يُصَدِّقُ جَمِيعَ الرُّسُلِينَ وَ يَشْهَدُ بِالْإِخْلَاصِ لِجَمِيعِ النَّبِيِّينَ أُمَّتُهُ مَرْحُومَةٌ مُّبَارَكَةٌ مَا بَقُوا فِي الدِّينِ عَلَى حَقَائِقِهِ لَهُمْ سَاعَاتٌ مُّوَقَّتَاتٌ يُؤَدُّونَ فِيهَا الصَّلَوَاتِ أَدَاءَ الْعَبْدِ إِلَى سَيِّدِهِ نَافِلَتُهُ فِيهِ فَصَدَّقَ وَ مِنْهَا جَهَ فَاتَّبَعَ فَإِنَّهُ أَخُوكَ يَا مُوسَى إِنَّهُ أُمِّي وَ هُوَ عَبْدٌ صِدْقٌ يُبَارِكُ لَهُ فِيمَا وَصَّعَ يَدُهُ عَلَيْهِ وَ يُبَارِكُ عَلَيْهِ كَذَلِكَ كَانَ فِي عِلْمِي وَ كَذَلِكَ خَلَقْتُهُ بِهِ أَفْتَحِ السَّاعَةَ وَ بِأَمَّتِهِ أَخْتِمُ مَفَاتِيحَ الدُّنْيَا الكافي ۸/ ۴۲-۴۳، ضمن حديث ۸.

علی بن عیسی سند خود را به معصوم رسانیده که فرموده است: همانا خداوند تبارک و تعالی با موسی علیه السلام مناجات کرد و در مناجاتش به او فرمود: ای موسی! در این دنیا آرزویت دراز نباشد..... و پس از او به صاحب شتر سرخ مو که طیب و طاهر و مطهر است، و نمونه او در کتاب تو تورات این است که مؤمن است و بر همه کتب آسمانی تسلط دارد و راکع است و ساجد و راغب و راهب، برادرانش گدایند و یاورانش مردم دیگر. در دوران بعثت او تنگی و سختی و لرزش و کشتار و نداری بر مردم حکمفرما است. نامش احمد است، محمد امین است. اوست یادگاری از گروه اولین گذشته، و به همه کتب آسمانی ایمان دارد و همه رسولان را تصدیق می کند و از روی اخلاص گواه صادق همه پیامبران است. امتش مرحوم و مبارک است، مادامی که بر حقایق

دین باقی بمانند. برای ایشان ساعات خاصی است که در آن به نماز می ایستند، تا بنده وظیفه خود را نسبت به سرورش انجام دهد. به ویژه او را تصدیق کن و از روش برنامه او پیروی نما، زیرا او برادر توست. ای موسی! همان او پیغمبر ائی است و بنده راستگو، بر هر چه دست نهد بدو برکت داده می شود و به خود او هم برکت داده می شود. در علم من چنین بوده است و چنین آفریدمش. هنگامه را بدو آغاز کنم و کلیدهای امور دنیا را با امت او به پایان برم.

الأحزاب ۴۱-۵۰

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا (۴۱) وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا (۴۲) هُوَ الَّذِي يُضِلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا (۴۳) تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا (۴۴) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا (۴۵) وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا (۴۶) وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ أَنَّ لَهُمْ مِنْ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا (۴۷) وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذَاهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا (۴۸) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَةٍ تَعْتَدُوْنَ بِهَا فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَرَّخُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا (۴۹) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَخْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أَجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ اللَّاتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبْتَ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (۵۰)

ای کسانی که ایمان آورده اید خدا را یاد کنید یادی بسیار (۴۱) و صبح و شام و اورا به پاکی بستانید (۴۲) اوست کسی که با فرشته گان خود بر شما درودی فرستد تا شمار از تاریخها به سوی روشنایی بر آرد و به مؤمنان همواره مهربان است (۴۳) درودشان روزی که دیدارش کنند سلام خواهد بود و برای آنان پاداشی نیکو آماده کرده است (۴۴) ای پیامبر ما تو را [به سمت] گواه و بشارتگر و هشدار دهنده فرستادیم (۴۵) و دعوت کنند به سوی خدا به فرمان او و چراغی تابناک (۴۶) و مؤمنان را مرزده ده که برای آنان از جانب خدا بخشایشی فراوان خواهد بود (۴۷) و کافران و منافقان را فرمان مبر و از آزارشان بگذر و بر خدا اعتماد کن و کار سازی [چون] خدا کفایت می کند (۴۸) ای کسانی که ایمان آورده اید اگر زنان مؤمن را به نکاح خود در آورید آنگاه پیش از آنکه با آنان هم خوابگی کنید طلاقشان دادید دیگر بر عهد آنها عهد ای که آن را بشمارید نیست پس مهرشان را بدهید و خوش و خرم آنها را رها کنید (۴۹) ای پیامبر ما برای تو آن همسرانی را که مهرشان را داده ای حلال کردیم و کنیزانی را که خدا از غنیمت جنگی در اختیار تو قرار داده و دختران عمه هایت و دختران دایی تو و دختران خاله هایت که با تو مهاجرت کرده اند و زن مؤمنی که خود را [داوطلبانه] به پیامبر بخشد در صورتی که پیامبر نخواهد او را به زنی گیرد [این از دواج از روی بخشش] و ویژه توست نه دیگر مؤمنان مانیک می دانیم که در مورد زنان و کنیزانشان چه بر آنان مقرر کرده ایم تا برای تو مشکلی پیش نیاید و خدا همواره آمرزنده مهربان است (۵۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَ لَهُ حَدٌّ يَنْتَهِي إِلَيْهِ إِلَّا الذَّكْرُ فَلَيْسَ لَهُ حَدٌّ يَنْتَهِي إِلَيْهِ فَارَضَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْفَرَائِضَ فَمَنْ أَدَّاهُنَّ فَهُوَ حَدُّهُنَّ وَ شَهْرُ رَمَضَانَ فَمَنْ صَامَهُ فَهُوَ حَدُّهُ وَ الْحَجُّ فَمَنْ حَجَّ فَهُوَ حَدُّهُ إِلَّا الذَّكْرَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ يَرْضَ مِنْهُ بِالْقَلِيلِ وَ لَمْ يَجْعَلْ لَهُ حَدًّا يَنْتَهِي إِلَيْهِ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا وَ سَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَ أَصِيلًا فَقَالَ لَمْ

يَجْعَلِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ حَدًّا يَنْتَهِي إِلَيْهِ قَالَ وَكَانَ أَبِي عليه السلام كَثِيرَ الذِّكْرِ لَقَدْ كُنْتُ أُمِشِّي مَعَهُ وَإِنَّهُ لَيَذْكُرُ اللَّهَ وَآكُلُ مَعَهُ الطَّعَامَ وَإِنَّهُ لَيَذْكُرُ اللَّهَ وَلَقَدْ كَانَ يُحَدِّثُ الْقَوْمَ وَمَا يَشْغَلُهُ ذَلِكَ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَكُنْتُ أَرَى لِسَانَهُ لَا زَقًّا يَحْنَكُهُ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَكَانَ يَجْمَعُنَا فَيَأْمُرُنَا بِالذِّكْرِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ وَيَأْمُرُ بِالْقِرَاءَةِ مَنْ كَانَ يَقْرَأُ مِنَّا وَمَنْ كَانَ لَا يَقْرَأُ مِنَّا أَمَرَهُ بِالذِّكْرِ وَالْبَيْتُ الَّذِي يُقْرَأُ فِيهِ الْقُرْآنُ وَ يُذَكِّرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ تَكْثُرُ بَرَكَتُهُ وَتَحْضَرُهُ الْمَلَائِكَةُ وَتَهْجُرُهُ الشَّيَاطِينُ وَيُضِيءُ لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا يُضِيءُ الْكَوْكَبُ الدُّرِّيُّ لِأَهْلِ الْأَرْضِ وَالْبَيْتُ الَّذِي لَا يُقْرَأُ فِيهِ الْقُرْآنُ وَلَا يُذَكِّرُ اللَّهُ فِيهِ تَقُلُّ بَرَكَتُهُ وَتَهْجُرُهُ الْمَلَائِكَةُ وَتَحْضَرُهُ الشَّيَاطِينُ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ لَكُمْ أَرْفَعُهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِكِكُمْ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنَ الدِّينَارِ وَالدَّرْهَمِ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَقْتُلُوهُمْ وَيَقْتُلُوكُمْ فَقَالُوا بَلَى فَقَالَ ذِكُرُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ كَثِيرًا ثُمَّ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ مَنْ خَيْرُ أَهْلِ الْمَسْجِدِ فَقَالَ أَكْثَرُهُمْ لِلَّهِ ذِكْرًا وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ أُعْطِيَ لِسَانًا ذَاكِرًا فَقَدْ أُعْطِيَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَقَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ** قَالَ لَا تَسْتَكْثِرُ مَا عَمِلْتَ مِنْ خَيْرٍ لِلَّهِ. الكافي ۲/ ۴۹۸-۴۹۹، ح ۱.

امام صادق عليه السلام فرمود: هر چیزی جز ذکر خداوند، حدی دارد که نباید از آن تجاوز کرد؛ اما ذکر خداوند حدی ندارد. خداوند عز و جل، واجبات را بر ما واجب نموده و هر کس آنها را به جا آورد، حد آنها همین مقدار است. هم چنین خداوند، روزه ماه رمضان را واجب نموده است؛ پس هر کس در ماه رمضان روزه بگیرد، حد آن، همین مقدار است. هم چنین خداوند، حج را واجب نموده، پس هر کس اعمال حج را به جای آورد، حد آن همین مقدار است. پس برای همه چیز، حدی است؛ اما برای ذکر، حدی نیست؛ زیرا خداوند عز و جل به ذکر اندک راضی نشده و برای آن حدی قرار نداده است. سپس حضرت این آیه را تلاوت نمود: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا * وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا** پس حضرت فرمود: خداوند عز و جل برای ذکر، حدی قرار نداده است. سپس حضرت فرمود: پدرم علیه السلام بسیار ذکر می گفت. من به همراه او راه می رفتم و او ذکر خداوند متعال می گفت و به همراه او غذا می خوردم و او ذکر خداوند متعال می گفت و با مردم سخن می گفت و سخن گفتن موجب نمی شد تا از ذکر خداوند دست بکشد. می دیدم که زبان او به کام او چسبیده بود و می فرمود: لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ و ما را گرد هم می آورد و به ما امر می فرمود که تا طلوع خورشید، ذکر بگوییم و آن کسانی از ما را که قرائت می دانست به قرائت، و آن کسانی را که قرائت نمی دانست، به ذکر گفتن امر می فرمود. خانه ای که در آن قرآن خوانده و ذکر خداوند عز و جل گفته می شود، برکت آن زیاد شده و فرشته گان در آن خانه حضور می یابند و شیاطین از آن خانه رخت برمی بندند و آن خانه برای آسمانیان می تابد؛ چنان که ستاره درخشان برای زمینیان می تابد و خانه ای که در آن قرآن خوانده و ذکر خداوند در آن گفته نمی شود، برکت آن کاهش می یابد و فرشته گان از آن خانه رخت برمی بندند و شیاطین در آن خانه حاضر می شوند و رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است: آیا می خواهید بهترین اعمال شما را برایتان بازگو کنم، آن اعمالی که باعث علو بیشتر درجات شما می شود و شما را نزد پروردگارتان پاک تر جلوه می دهد و برایتان از درهم و دینار و از این که به دشمنان برخورد کرده و آنان را بکشید یا به دستشان کشته شوید، بهتر است؟ آنها پاسخ دادند: آری. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: آن عمل، این است که بسیار ذکر خداوند عز و جل بگویید. سپس امام صادق علیه السلام فرمود: مردی نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: چه کسی بهترین مسجد نشینان است؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله پاسخ داد: او کسی است که از همه آنان بیشتر ذکر خداوند گوید. هم چنین رسول خدا صلی

الله عليه و آله فرمود: هر کس که خداوند به او زبان ذکرگویی عطا کند، خیر دنیا و آخرت را به او ارزانی داشته است. همچنین حضرت پیرامون تفسیر آیه وَلَا تَمُنُّنَ تَسْتَكْثِرُ فرمود: یعنی اعمال خیری را که برای خداوند انجام دادی، بسیار بشمار.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ أَكْثَرَ ذِكْرَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَحَبَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا كُتِبَتْ لَهُ بَرَاءَتَانِ: بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ، وَبَرَاءَةٌ مِنَ التَّفَاقِقِ .. الكافي ۲/ ۴۹۹-۵۰۰، ح ۳.

امام صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است: هر کس که بسیار ذکر خداوند گوید، خداوند او را دوست می دارد و هر کس که بسیار ذکر خداوند گوید، دو برائت در نامه اعمال او نوشته می شود: اول: برائت و رهایی از آتش جهنم. دوم: برائت و رهایی از نفاق.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: تَسْبِيحُ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنَ الذِّكْرِ الْكَثِيرِ الَّذِي قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ **اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا**. الكافي ۲/ ۵۰۰، ح ۴.

امام صادق علیه السلام فرمود: تسبیح فاطمه زهرا سلام الله علیها از جمله مصادیق ذکر کثیر می باشد که خداوند عز و جل فرموده است: اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ ذَكَرَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي السِّرِّ فَقَدْ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا إِنَّ الْمُنَافِقِينَ كَانُوا يَذْكُرُونَ اللَّهَ عَلَانِيَةً وَلَا يَذْكُرُونَهُ فِي السِّرِّ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ **يُرَؤُنَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا**. الكافي ۲/ ۵۰۱، ح ۲.

امیرالمؤمنین علیه السلام حدیث کند که فرمود: هر کس خدای عزوجل را در نهان یاد کند ذکر خدا را بسیار کرده، زیرا منافقان را شیوه این بود که آشکارا ذکر خدا می کردند ولی در نهان ذکر خدا نمی کردند، پس خدای عزوجل فرمود: **يُرَؤُنَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا**.

عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا** مَاذَا الذِّكْرُ الْكَثِيرُ قَالَ أَنْ يُسَبَّحَ فِي دُبُرِ الْمَكْتُوبَةِ ثَلَاثِينَ مَرَّةً.. تهذيب الأحكام ۲/ ۱۰۷، ح ۴۰۵.

ابن بکیر گوید به امام صادق علیه السلام عرض کردم فرموده خدای عز و جل اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ذکر کثیر چیست. فرمودند بعد از نماز واجب سی مرتبه تسبیح بگوئی.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مَا ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُ بِشَيْءٍ هُوَ أَشَدُّ عَلَيْهِ مِنْ خِصَالِ ثَلَاثٍ يُجْرِمُهُنَّ قِيْلَ وَمَا هُنَّ قَالَ الْمَوَاسَاةُ فِي ذَاتِ يَدِهِ وَالْإِنْصَافُ مِنْ نَفْسِهِ وَذِكْرُ اللَّهِ كَثِيرًا أَمَا إِنِّي لَا أَقُولُ لَكُمْ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَكِنْ ذِكْرُ اللَّهِ عِنْدَ مَا أَحَلَّ لَهُ وَذِكْرُ اللَّهِ عِنْدَ مَا حَرَّمَ عَلَيْهِ. الحصال ۱۲۸، ح ۱۳۰.

امام باقر از امیر المومنین علیهما السلام نقل فرمودند: خدا مؤمن را به چیزی که سخت تر بر او از سه منش باشد دچار نکرده. پرسیدند آنها چیست؟ گفت: همدردی در آنچه دارد برای خدا. حق دادن در باره خود و بسیاری یاد آوری خدا، مقصد از

ياد آوری آن نیست که بگوئید: سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله و الله اکبر! که مقصود آن است او را در همه حال با برخورد به حلال و حرام در نظر داشته باشی.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْمُورٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ثَلَاثٌ لَا يُطِيقُهُنَّ النَّاسُ الصَّفْحُ عَنِ النَّاسِ وَ مُوَاسَاةُ الْأَخِ أَخَاهُ فِي مَالِهِ وَ ذِكْرُ اللَّهِ كَثِيرًا. الخصال/ ١٣٣، ح ١٤٢.

امام صادق علیه السلام فرمود: دشوارترین کارها سه است، با انصاف با مردم زندگی کردن، و همراهی با برادر دینی در مال خود، بسیاری یاد آوری خدا.

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ فَرْوَخَ مَوْلَى آلِ طَلْحَةَ، قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا إِسْحَاقُ بْنُ فَرْوَخَ، مَنْ صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ عَشْرًا، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ مَلَائِكَتُهُ مِائَةَ مَرَّةٍ، وَ مَنْ صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ مِائَةَ مَرَّةٍ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ مَلَائِكَتُهُ أَلْفًا، أَمَا تَسْمَعُ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَ مَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَ كَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا الكافي ٢/ ٤٩٣ - ٤٩٤، ح ١٤.

اسحاق بن فروخ، بنده آل طلحه، از امام صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: ای اسحاق بن فروخ! هر کس ده مرتبه بر محمد و آل محمد درود بفرستد، خداوند و فرشته گان او صد مرتبه بر او درود می فرستند و هر کس که صد مرتبه بر محمد و آل محمد درود بفرستد، خداوند و فرشته گان او بر او هزار مرتبه درود می فرستند. آیا نشنیده ای که خداوند عز و جل می فرماید: هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَ مَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَ كَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا.

عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ السَّعْدَانِيِّ أَنَّ رَجُلًا أَتَى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي قَدْ شَكَّكْتُ فِي كِتَابِ اللَّهِ الْمُنَزَّلِ.... فَالَلِقَاءُ هَاهُنَا لَيْسَ بِالرُّؤْيَةِ وَ اللَّقَاءُ هُوَ الْبَعْثُ فَافْهَمْ جَمِيعَ مَا فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنْ لِقَائِهِ فَإِنَّهُ يَعْنِي بِذَلِكَ الْبَعْثَ وَ كَذَلِكَ قَوْلُهُ تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ يَعْنِي أَنَّهُ لَا يَزُولُ الْإِيمَانُ عَنْ قُلُوبِهِمْ يَوْمَ يُبْعَثُونَ. التوحيد/ ٢٦٧.

از ابو معمر سعدانی که مردی بخدمت امیر المؤمنین علی بن ابی طالب صلوات الله علیه آمد و عرض کرد که یا امیر المؤمنین من در کتاب منزل خدا شک کرده ام علی علیه السلام بآن مرد فرمود که مادرت بمرگت نشیند و چگونه در کتاب منزل خدا شک کرده ایعقاب پس لقاء در اینجا دیدن نیست و لقاء همان بعث است پس همه آن چه را که در کتاب خدا است از لقای او بفهم چه آن جناب بآن بعث را قصد دارد و هم چنین قول آن جناب تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ قصد میفرماید که ایمان از دلهای ایشان زائل نمیشود در روزی که مبعوث می شوند.

عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: جَاءَ نَفَرٌ مِنَ الْيَهُودِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَسَأَلَهُ أَعْلَمُهُمْ فِيمَا سَأَلَ لَهُ لِأَيِّ شَيْءٍ سُمِّيَتْ مُحَمَّدًا وَ أَحْمَدًا وَ أَبَا الْقَاسِمِ وَ بَشِيرًا وَ نَذِيرًا وَ دَاعِيًا فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ أَمَّا مُحَمَّدٌ فَإِنِّي مُحَمَّدٌ فِي الْأَرْضِ وَ أَمَّا أَحْمَدُ فَإِنِّي مُحَمَّدٌ فِي السَّمَاءِ وَ أَمَّا أَبُو الْقَاسِمِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَفْسِمُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قِسْمَةَ النَّارِ فَمَنْ كَفَرَ بِي مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ فَفِي النَّارِ وَ يَفْسِمُ قِسْمَةَ الْجَنَّةِ فَمَنْ آمَنَ بِي وَ أَقَرَّ بِنُبُوتِي فَفِي الْجَنَّةِ وَ أَمَّا الدَّاعِي فَإِنِّي أَدْعُو النَّاسَ إِلَى دِينِ رَبِّي عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَمَّا النَّذِيرُ فَإِنِّي أَنْذِرُ بِالنَّارِ مَنْ عَصَانِي وَ أَمَّا الْبَشِيرُ فَإِنِّي أَبَشِّرُ بِالْجَنَّةِ مَنْ أَطَاعَنِي.. علل الشرائع ١٢٧، ذیل حدیث ١.

حسن بن علی بن ابی طالب علیهما السلام، حضرت فرمودند: چند نفر یهودی خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله رسیدند اعلم و دانشمندترین آنها پرسید: برای چه به: محمد و احمد و ابو القاسم و بشیر و نذیر و داعی نامیده شده‌اید؟ نبی اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: اما به محمد به خاطر آن است که در زمین محمود و ستوده می‌باشم و اما به احمد به جهت آن است که در آسمان محمود و ستوده هستم و اما به ابو القاسم، برای این است که حق عز و جل در روز قیامت قسمت و سهم دوزخ را تقسیم نموده و از خلق اولین و آخرین آنان که به من کفر ورزیده‌اند را سهم دوزخ قرار می‌دهد و قسمت و سهم بهشت را نیز تقسیم کرده آنان که به من ایمان آورده و به نبوت اقرار نموده‌اند را در بهشت قرار می‌دهد، و اما به داعی جهتش آن است که من مردم را به دین پروردگار عز و جل دعوت می‌کنم و اما به نذیر جهتش آن است که هر کس عصیان و نافرمانی مرا نماید او را از آتش جهنم انداز کرده و می‌ترسانم، و اما به بشیر سرش آن است که هر کس مرا اطاعت کند او را به بهشت بشارت می‌دهم.

عَنْ حَلْبِي عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ** قُلْتُ كَمْ أَجَلَ لَهُ مِنَ النِّسَاءِ قَالَ مَا شَاءَ مِنْ شَيْءٍ الْكَافِي ۵/ ۳۸۷، صدر حدیث ۱.

حلبی روایت می کنند که گفت: از امام صادق علیه السلام پیرامون تفسیر آیه **يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ** پرسیدم: چه تعداد زن بر پیامبر صلی الله علیه و آله حلال بود؟ حضرت پاسخ داد: هر تعداد که می خواست بر او حلال بود..

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَدَخَلَتْ عَلَيْهِ وَهُوَ فِي مَنْزِلِ حَفْصَةَ وَ الْمَرْأَةُ مُتَلَبِّسَةٌ مُتَمَشِّطَةٌ فَدَخَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْمَرْأَةَ لَا تَخْطُبُ الزَّوْجَ وَأَنَا امْرَأَةٌ أَيْمٌ لَا زَوْجَ لِي مُنْذُ دَهْرٍ وَلَا وَلَدَ فَهَلْ لَكَ مِنْ حَاجَةٍ فَإِنْ تَكُ فَقَدْ وَهَبْتُ نَفْسِي لَكَ إِنْ قَبِلْتَنِي فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَيْرًا وَ دَعَا لَهَا ثُمَّ قَالَ يَا أُخْتُ الْأَنْصَارِ جَزَاكُمُ اللَّهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ خَيْرًا فَقَدْ نَصَرَنِي رِجَالُكُمْ وَ رَغِبْتُ فِي نِسَائِكُمْ فَقَالَتْ لَهَا حَفْصَةُ مَا أَقَلَّ حَيَاءَكَ وَ أَجْرَاكَ وَ أَنْهَمَكَ لِلرِّجَالِ فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَفَى عَنْهَا يَا حَفْصَةُ فَإِنَّهَا خَيْرٌ مِنْكَ رَغِبْتُ فِي رَسُولِ اللَّهِ فَلُمْتُهَا وَ عَيَّبْتُهَا ثُمَّ قَالَ لِلْمَرْأَةِ انْصَرِفِي رَحِمَكَ اللَّهُ فَقَدْ أَوْجَبَ اللَّهُ لَكَ الْجَنَّةَ لِرَغْبَتِكَ فِيَّ وَ تَعَرُّضِكَ لِمَحَبَّتِي وَ سُرُورِي وَ سَيِّئَاتِكَ أَمْرِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ **وَ امْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ** قَالَ فَاحْلَلَّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ هَبَةَ الْمَرْأَةِ نَفْسَهَا لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَلَا يَحِلُّ ذَلِكَ لِغَيْرِهِ. الْكَافِي ۵/ ۵۶۸، ح ۵۳.

امام باقر علیه السلام فرمود: زنی از انصار با لباس بخود پیچیده خدمت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم آمد و ایشان در منزل حفصه بودند. آن زن گفت: درست است که زنان از مردان خواستگاری نمی کنند ، اما من یک زن مجرد هستم که تاکنون ازدواج نکرده و فرزندی هم ندارم. آیا حاضرید مرا به همسری برگزینید که من خودم را هدیه ای برای شما قرار دادم اگر قبول کنید. رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم برایش دعا کرد و فرمود: ای خواهر انصاری! خدا شما را از رسولش خیر عطا کند که مردان شما مرا یاری کردند و زنانتان به من اظهار تمایل می کنند . حفصه گفت: چقدر آدم بی حیای هستی و با مردان چه بی پروا و بی مبالاات مواجه می شوی! رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: از او دست بردار حفصه! که او از تو بهتر است که به او به رسول خدا ابراز تمایل کرد و تو او را ملامت کردی و بر او خرده گرفتی. سپس به آن زن فرمود: خدا رحمت کند! برگرد که خداوند به خاطر اینکه به من ابراز تمایل کردی و خواستار محبت و خوشحال کردن من شدی بهشت را بر تو واجب فرمود؛ و ان

شاء الله از جانب خدا درباره درخواست تو دستوری خواهد رسید، که آیه نازل شد که وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبْتَ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ و امام باقر ع فرمود: پس خداوند عز و جل این را که زنی خود را به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم ببخشد حلال فرمود، اما برای هیچکس دیگری حلال نیست.

الأحزاب ۶۰-۵۱

تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنْ ابْتَغَيْتَ مِّنْ عَزْلِكَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَ
وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلَّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا (۵۱) لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدِّلَ بَهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ
أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيبًا (۵۲) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ
إِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرِ نَاطِرٍ إِنَّمَا وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنَسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي
مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ
تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِ ابْدَاءِ إِنْ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا (۵۳) إِنْ تُبْدُوا شَيْئًا أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ
شَيْءٍ عَلِيمًا (۵۴) لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءَ إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ
أَيْمَانُهُنَّ وَآتَيْنَ اللَّهُ إِنْ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا (۵۵) إِنْ كَانَ اللَّهُ وَمَلَائِكَتُهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا
تَسْلِيمًا (۵۶) إِنْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا (۵۷) وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا (۵۸) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ
أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (۵۹) لِّئِنْ لَّمْ يَكُنْ لِّلْمُتَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ
بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا (۶۰)

نوبت هر کدام از آن زنهار که می خواهی به تاخیر انداز و هر کدام را که می خواهی پیش خود جای ده و بر تو باکی نیست که هر کدام را که ترک کرده ای [دوباره] طلب کنی این نزدیکتر است برای اینکه چشمانشان روشن گردد و دل تنگ نشوند و همگی شان به آن چه به آنان داده ای خشنود گردند و آن چه در دلهای شماست خدا می داند و خدا همواره دانای بر دبار است (۵۱) از این پس دیگر [گرفتن] زنان و نیز اینکه به جای آنان زنان دیگری بر تو حلال نیست هر چند زیبایی آنها برای تو مورد پسند افتد به استثنای کنیزان و خدا همواره بر هر چیزی مراقب است (۵۲) ای کسانی که ایمان آورده اید داخل اتاقهای پیامبر شوید مگر آنکه برای [خوردن] طعامی به شما اجازه داده شود [آن هم] بی آنکه در انتظار محنته شدن آن باشید ولی هنگامی که دعوت شدید داخل گردید و وقتی غذا خوردید پراکنده شوید بی آنکه سرگرم سخنی گردید این [رفتار] شما پیامبر را می رنجاند ولی [از شما شرم می دارد و حال آنکه خدا از حق [گویی] شرم نمی کند و چون از زنان [پیامبر] چیزی خواستید از پشت پرده از آنان بخواید این برای دلهای شما و دلهای آنان پاکیزه تر است و شما حق ندارید رسول خدا را برنجانید و مطلقا [نباید] زانانش را پس از [مرگ] او به نکاح خود در آورید چرا که این [کار] نزد خدا همواره [گناهی] بزرگ است (۵۳) اگر چیزی را فاش کنی یا آن را پنهان دارید قطعاً خدا به هر چیزی داناست (۵۴) بر زنان در مورد پدران و پسران و برادران و پسران برادران و پسران خواهران و زنان [همکیش] و بردگانشان گناهی نیست [که دیدن شوند] و باید از خدا پروا دارید که خدا همواره بر هر چیزی گواه است

(۵۵) خدا و فرشته گانش بر پیامبر درودی فرستند ای کسانی که ایمان آورده اید بر او درود فرستید و به فرمانش بخوبی گردن نهید (۵۶) بی گمان کسانی که خدا و پیامبر او را آزاری رسانند خدا آنان را در دنیا و آخرت لعنت کرده و بر ایشان عذابی خفت آور آماده ساخته است (۵۷) و کسانی که مردان و زنان مؤمن را بی آنکه مرتکب عمل زشتی شده باشند آزاری رسانند قطعاً همت و گناهی آشکاره کردن گرفته اند (۵۸) ای پیامبر به زنان و دخترانت و به زنان مؤمنان بگو پوششهای خود را بر خود فروتر گیرند این برای آنکه شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند [به احتیاط] نزدیکتر است و خدا آمرزند مهربان است (۵۹) اگر منافقان و کسانی که در دلها ایشان مرضی هست و شایعه افکنان در مدینه [از کارشان] باز نایستند تو راست بر آنان مسلط می کنی تاجر [مدتی] اندک در همسایگی تو نپایند (۶۰)

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَنِ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَغَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ فَقَالَ أَزَاكُمُ وَأَنْتُمْ تَزْعُمُونَ أَنَّهُ يَحِلُّ لَكُمْ مَا لَمْ يَحِلَّ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَقَدْ أَحَلَّ اللَّهُ تَعَالَى لِرَسُولِهِ ﷺ أَنْ يَتَزَوَّجَ مِنَ النِّسَاءِ مَا شَاءَ إِنَّمَا قَالَ لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدِ الَّذِي حَرَّمَ عَلَيْكَ قَوْلُهُ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ. الكافي ۵/ ۳۸۹، ذيل حديث ۴.

ابو بصیر روایت کرده است که گفت: از امام صادق علیه السلام تفسیر آیه لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَغَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ را پرسیدم و حضرت پاسخ داد: می بینم که شما ادعا می کنید که آن زنانی که بر رسول خدا صلی الله علیه و آله حرام بوده، بر شما حلال می باشد، در حالی که خداوند عز و جل برای رسول خدا صلی الله علیه و آله حلال گردانیده بود که با هر زنی که می خواهد ازدواج کند و منظور خداوند از این که فرمود: زنان بر تو حلال نیستند، زنانی بوده که به حکم آیه حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: دَخَلَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ عَلَى أَخِيهِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ﷺ فِي مَرَضِهِ الَّذِي تُوُفِّيَ فِيهِ، فَقَالَ لَهُ: كَيْفَ تَجِدُكَ يَا أَخِي قَالَ: أَجِدُنِي فِي أَوَّلِ يَوْمٍ مِنْ أَيَّامِ الْآخِرَةِ وَآخِرِ يَوْمٍ مِنْ أَيَّامِ الدُّنْيَا..... وَأَنْ تَذِنَنِي مَعَ جَدِّي رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَإِنِّي أَحَقُّ بِهِ وَبَيْتِهِ مِمَّنْ أُدْخِلَ بَيْتُهُ بِغَيْرِ إِذْنِهِ وَلَا كِتَابٍ جَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِهِ، قَالَ اللَّهُ (تَعَالَى) فِيمَا أَنْزَلَهُ عَلَى نَبِيِّهِ ﷺ فِي كِتَابِهِ: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ فَوَاللَّهِ مَا أَذِنَ لَهُمْ فِي الدُّخُولِ عَلَيْهِ فِي حَيَاتِهِ بِغَيْرِ إِذْنِهِ، وَلَا جَاءَهُمُ الْإِذْنُ فِي ذَلِكَ مِنْ بَعْدِ وَفَاتِهِ، وَنَحْنُ مَا ذُورُنَا لَنَا فِي التَّصَرُّفِ فِيمَا وَرَثَتَاهُ مِنْ بَعْدِهِ، فَإِنْ أَبَتْ عَلَيْكَ الْإِمْرَأَةُ فَأَنْذُوكَ بِالْقَرَابَةِ الَّتِي قَرَّبَ اللَّهُ (عَزَّ وَجَلَّ) مِنْكَ، وَالرَّجِمِ الْمَاسَّةَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنْ لَا تُهْرِقَ فِي مِحْجَمَةٍ مِنْ دَمٍ حَتَّى تَلْقَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَتَخْتَصِمَ إِلَيْهِ، وَتُخْرِجَهُ بِمَا كَانَ مِنَ النَّاسِ إِلَيْنَا بَعْدَهُ. ثُمَّ قُبِضَ ﷺ..... أمالي الطوسي ۱/ ۱۶۰- ۱۶۱.

ابن عباس روایت می کند که گفت: حسین بن علی علیه السلام به هنگام بیماری امام حسن علیه السلام که به خاطر همان بیماری درگذشت، نزد او رفت و امام حسن علیه السلام به او فرمود: ای برادر! چگونه ای ای فرمود: در اولین روز از آخذت و آخرین روز از دنیا هستم و مرا کنار جدم رسول خدا صلی الله علیه و آله به خاک بسپاری. من نسبت به پیامبر صلی الله علیه و آله و بیت او خیلی بیشتر از کسانی که بدون اجازه او، آنان را وارد بیت او کردند و نیز از کسانی که پیش از رسول خدا صلی الله علیه و آله و آله بدون اجازه کتبی وارد خانه اش شدند، سزاوارترم؛ چرا که خداوند متعال در آیاتی که در کتاب خود بر رسول خود نازل کرده، فرموده است: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ به خداوند سوگند! رسول خدا صلی الله علیه و آله در دوره حیات خود به آنان اجازه نداد تا بدون اذن او وارد خانه اش شوند و پس از وفات رسول خدا صلی الله علیه و آله نیز اذنی

در این رابطه برایشان نیامده است؛ اما به ما اجازه داده شده که در چیزهایی که پس از وفات رسول خدا صلی الله علیه و آله به ما ارث رسیده تصرف و استفاده کنیم. پس اگر دیدی که کار بر تو دشوارتر شد، تو را به خویشاوندی که خداوند متعال باعث آن شد و خویشاوندی نسبی که با رسول خدا صلی الله علیه و آله داری، سوگند می دهیم که به خاطر من حتی به اندازه ظرف حجامت خون نریزی تا آن که با رسول خدا صلی الله علیه و آله دیدار کنیم و پیش او شکوه نموده و او را از رفتار و دشمنی که مردم پس از وفات او، با ما داشتند، آگاه سازیم. حضرت این سخنان را فرمود و سپس از دنیا رفت.

عن علي بن إبراهيم : وَاَمَّا قَوْلُهُ : **وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكَ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا** فَإِنَّهُ كَانَ سَبَبَ نُزُولِهَا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ النَّبِيَّ أَوَّلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَحَرَّمَ اللَّهُ نِسَاءَ النَّبِيِّ عَلَى الْمُسْلِمِينَ غَضِبَ طَلْحَةُ، فَقَالَ: يُحَرِّمُ مُحَمَّدٌ عَلَيْنَا نِسَاءَهُ وَيَتَزَوَّجُ هُوَ نِسَاءَنَا لَئِنْ أَمَاتَ اللَّهُ مُحَمَّدًا لَتَفْعَلَنَّ كَذَا وَكَذَا ... فَأَنْزَلَ اللَّهُ **وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكَ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا** إِلَى قَوْلِهِ **إِنْ تُبْدُوا شَيْئًا أَوْ تُخْفَوْهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا**... تفسير القمي ١٩٥/٢.

علی بن ابراهیم: شأن نزول این آیه **وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكَ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا** این است که چون خداوند آیه **النَّبِيِّ أَوَّلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ** را نازل فرمود و خداوند ازدواج با زنان پیامبر را بر مسلمانان حرام کرد، طلحه خشمگین شده و گفت: پیامبر زنانش را بر ما حرام می کند، در حالی که او با زنان ما ازدواج می کند! اگر خداوند، محمد را بمیراند، چنین و چنان می کنیم... این گونه بود که خداوند، این آیه را نازل فرمود: **وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكَ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا** * **إِنْ تُبْدُوا شَيْئًا أَوْ تُخْفَوْهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا**.

عن علي بن إبراهيم : ... ثُمَّ ذَكَرَ مَا فَضَّلَ اللَّهُ نَبِيَّهَ فَقَالَ **إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ** إِلَى قَوْلِهِ **تَسْلِيمًا** قَالَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ تَزْكِيَةً لَهُ وَثَنَاءً عَلَيْهِ وَصَلَوَاتُ الْمَلَائِكَةِ مَدْحُهُمْ لَهُ وَصَلَاةُ النَّاسِ دُعَاؤُهُمْ لَهُ وَالتَّصَدِيقُ وَالْإِقْرَارُ بِفَضْلِهِ وَقَوْلُهُ **وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا** يَعْنِي سَلِّمُوا لَهُ بِالْوَلَايَةِ وَبِمَا جَاءَ بِهِ.... تفسير القمي ١٩٦/٢.

علی بن ابراهیم: ... سپس متذکر گردیده از آن چه فصیلت داده خداوند پیامبرش را و فرموده **إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ** تا **تَسْلِيمًا** درود خداوند بر رسول خدا صلی الله علیه و آله به معنای تزکیه و تهذیبی برای او و مدح و ستایش از او می باشد، و درود فرشته گان به معنای ستایش آنان از او، و درود مردم به معنای دعای از سوی آنان در حق رسول خدا صلی الله علیه و آله و تصدیق اقرار به برتری او است و معنای سخن خداوند که فرمود: **وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا** این است که ولایت او و آیات و احکامی که آورده را بپذیرند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا مِنْ قَوْمٍ اجْتَمَعُوا فِي مَجْلِسٍ فَلَمْ يَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَلَمْ يُصَلُّوا عَلَى نَبِيِّهِمْ إِلَّا كَانَ ذَلِكَ الْمَجْلِسُ حَسْرَةً وَوَبَالًا عَلَيْهِمْ.. الكافي ٤٩٧/٢، ح ٥٠.

حضرت صادق عليه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرموده: هیچ مردی نباشد که در انجمنی گرد هم آیند و نام خدای عزوجل را نبرند، و بر پیغمبر صلی الله علیه و آله صلوات نفرستند جز اینکه آن مجلس مایه حسرت و زیان بر آنها باشد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: أَرْبَعَةٌ أُوتُوا سَمْعَ الْخَلَائِقِ النَّبِيِّ ﷺ وَ حُورُ الْعَيْنِ وَ الْجَنَّةُ وَ النَّارُ فَمَا مِنْ عَبْدٍ يُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَ يُسَلِّمُ عَلَيْهِ إِلَّا بَلَغَهُ ذَلِكَ وَ سَمِعَهُ وَ مَا مِنْ أَحَدٍ قَالَ اللَّهُمَّ زَوِّجْنِي مِنَ الْحُورِ الْعَيْنِ إِلَّا سَمِعَتْهُ وَ قُلْنَ يَا رَبَّنَا إِنَّ فُلَانًا قَدْ خَطَبَنَا إِلَيْكَ فَزَوِّجْنَا مِنْهُ وَ مَا مِنْ أَحَدٍ يَقُولُ اللَّهُمَّ أَدْخِلْنِي الْجَنَّةَ إِلَّا قَالَتِ الْجَنَّةُ اللَّهُمَّ أَسْكِنْنِي فِيَّ وَ مَا مِنْ أَحَدٍ يَسْتَجِيرُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ إِلَّا قَالَتِ النَّارُ يَا رَبِّ أَجِرْهُ مِنِّي. **الحاصل / ٦٢٩.**

امام باقر علیه السلام فرمودند: چهار گوش است که گفتار همه آدمیان را می شنوند: پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم و حور العين و بهشت و دوزخ. بنده بی نیست که به پیامبر درود فرستاد مگر آن که بدو می رسد و کسی نیست که بگوید: خدایا از حور العين به من روزی کن مگر آن که حور می شنود و از پروردگار خواهد که او را به تو همسر گرداند و کسی نیست که بهشت جاویدان را خواهد مگر آن که بهشت از خدا خواهد که وی را بدان جا درآورند و کسی نیست که از دوزخ به خدا پناه برد مگر آن که دوزخ از خدا خواهد که او را از آن دور گرداند.

عَنْ أَبِي الْمُغِيرَةِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ مَنْ قَالَ فِي دُبُرِ صَلَاةِ الصُّبْحِ وَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ قَبْلَ أَنْ يَنْتَهِيَ رَجُلِيهِ أَوْ يُكَلِّمَ أَحَدًا إِنَّ اللَّهَ وَ مَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِيمًا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ ذُرِّيَّتِهِ فَضَى اللَّهُ لَهُ مِائَةٌ حَاجَةٍ سَبْعِينَ فِي الدُّنْيَا وَ ثَلَاثِينَ فِي الْآخِرَةِ قَالَ قُلْتُ مَا مَعْنَى صَلَاةِ اللَّهِ وَ مَلَائِكَتِهِ وَ صَلَاةِ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ صَلَاةُ اللَّهِ رَحْمَةٌ مِنَ اللَّهِ وَ صَلَاةُ مَلَائِكَتِهِ تَزْكِيَةٌ مِنْهُمْ لَهُ وَ صَلَاةُ الْمُؤْمِنِينَ دُعَاءٌ مِنْهُمْ لَهُ..... **ثواب الأعمال / ١٨٧، صدر حديث ١.**

از ابو مغیره روایت می کند: از امام موسی کاظم علیه السلام شنیدم که می فرمود: هر کس در تعقیبات نماز صبح و نماز مغرب پیش از آن که پاهایش را خم کند یا با کسی سخن گوید، بگوید: إِنَّ اللَّهَ وَ مَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِيمًا را تلاوت کند و بگوید: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ ذُرِّيَّتِهِ، خداوند صد نیاز او را هفتاد مورد در دنیا و سی مورد در آخرت برطرف می کند. راوی می گوید: از حضرت پرسیدم: معنای صلاه خداوند و فرشته گانش و صلاه مؤمنان چیست؟ حضرت پاسخ داد: صلاه، از سوی خداوند به معنای رحمتی از جانب او، صلاه از سوی ملائکه، به معنای تزکیه و تهذیبی از جانب آنان، و صلاه از سوی مؤمنان، به معنای دعا کردن آنان در شأن رسول خدا صلی الله علیه و آله است.

عَنْ ابْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ اللَّهَ وَ مَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِيمًا فَقَالَ الصَّلَاةُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ رَحْمَةٌ وَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ تَزْكِيَةٌ وَ مِنَ النَّاسِ دُعَاءٌ وَ أَمَّا قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ سَلِّمُوا تَسْلِيمًا فَإِنَّهُ يَعْنِي التَّسْلِيمَ لَهُ فِيمَا وَرَدَ عَنْهُ قَالَ فَقُلْتُ لَهُ فَكَيْفَ نُصَلِّي عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ قَالَ تَقُولُونَ صَلَوَاتُ اللَّهِ وَ صَلَوَاتُ مَلَائِكَتِهِ وَ أَنْبِيَائِهِ وَ رُسُلِهِ وَ جَمِيعَ خَلْقِهِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ السَّلَامَ عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِمْ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ قَالَ فَقُلْتُ فَمَا ثَوَابُ مَنْ صَلَّى عَلَى النَّبِيِّ وَ آلِهِ بِهَذِهِ الصَّلَاةِ قَالَ الْخُرُوجُ مِنَ الدُّنُوبِ وَ اللَّهُ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ.. **معاني الأخبار / ٣٦٧-٣٦٨، ح ١.**

ابن ابی حمزه روایت کرده است که گفت: از امام صادق علیه السلام تفسیر آیه **إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا** را پرسیدم و حضرت پاسخ داد: صلاه، از سوی خداوند به معنای رحمت، از سوی فرشته گان به معنای تزکیه و تهذیب، و از سوی مردم به معنای دعا می باشد و معنای این سخن خداوند که فرمود: **وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا** این است که در برابر آن چه از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل شده، سر تسلیم فرود آورید و آن را بپذیرید. راوی می گوید: از حضرت پرسیدم: چگونه بر محمد و آل او درود بفرستیم؟ حضرت پاسخ داد: می گوید: **صَلَّاتُ اللَّهِ وَ صَلَّاتُ مَلَائِكَتِهِ وَ أَنْبِيَائِهِ وَ رُسُلِهِ وَ جَمِيعِ خَلْقِهِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ السَّلَامُ عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِمْ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ** [درودهای خداوند، فرشته گان، انبیا، رسولان و تمام موجودات خداوند، بر محمد و آل محمد باد و درود و سلام و رحمت و برکات خداوند، بر او و آنان باد] راوی می گوید: از حضرت پرسیدم: ثواب و پاداش کسی که بر رسول خدا صلی الله علیه و آله و خاندان او به این کیفیت درود می فرستد، چیست؟ حضرت پاسخ داد: به خداوند سوگند! پاداش او این است که به مانند روزی که از مادر زاده شده، از گناهان پاک می شود.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع).... فَأَمَّا مَا عَلِمَهُ الْجَاهِلُ وَالْعَالَمُ مِنْ فَضْلِ رَسُولِ اللَّهِ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَ قَوْلُهُ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا** وَ لِهَذِهِ الْآيَةِ ظَاهِرٌ وَ بَاطِنٌ فَالظَّاهِرُ قَوْلُهُ **صَلُّوا عَلَيْهِ وَ الْبَاطِنُ قَوْلُهُ وَ سَلِّمُوا تَسْلِيمًا** أَيْ سَلِّمُوا لِمَنْ وَصَّاهُ وَ اسْتَخْلَفَهُ وَ فَضَّلَهُ عَلَيْكُمْ وَ مَا عَهْدَ بِهِ إِلَيْهِ تَسْلِيمًا وَ هَذَا مِمَّا أَخْبَرْتُكَ أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا مَنْ لَطَفَ حُسَّهُ وَ صَفَا ذَهْنَهُ وَ صَحَّ تَمَيُّزُهُ.... (الاحتجاج ۱/ ۲۷۷).

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:اما آن چه که جاهل و عالم از فضل رسول خدا صلی الله علیه و آله در قرآن بدان واقف است، همان کلام خداوند است که: **مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَ آيَهُ: إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا** و برای این آیه ظاهری است و باطنی، ظاهر همان فراز: **صَلُّوا عَلَيْهِ**، و باطن آن فراز: **وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا** می باشد، یعنی: به آن که وصی و خلیفه خود بر شما قرار داد سلام کنید، و تسلیم فضل و عهود او باشند، و به تأویل اینها که برای گفتن جز افرادی با حسّ لطیف و ذهنی پاک و قدرت تمیز بالا خبر ندارند.

وَ كَانَ مِنْ دُعَائِهِ (ع) فِي طَلَبِ الْحَوَائِجِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى: **صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ، صَلَاةً دَائِمَةً نَامِيَةً لَا انْقِطَاعَ لِأَبْدِهَا وَ لَا مُنْتَهَى لِأَمْدِهَا، وَ اجْعَلْ ذَلِكَ عَوْنًا لِي وَ سَبَبًا لِنَجَاجِ طَلِبَتِي، إِنَّكَ وَاسِعٌ كَرِيمٌ** (الصحيحة الكاملة، ذيل الدعاء ۱۳).

در دعای امام سجاد علیه السلام در طلب حوائج بر محمد و خاندان او درود بفرست، درودی پیوسته و دم افزون و بی انقطاع و ابدی. و این درود را یاور من ساز و وسیله برآمدن حاجتم گردان، که تو فراخ نعمت و بخشنده ای.

عَنْ أَبِي الْمُغِيرَةِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ (ع) مَا مَعْنَى صَلَاةِ اللَّهِ وَ مَلَائِكَتِهِ وَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ صَلَاةُ اللَّهِ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ صَلَاةُ مَلَائِكَتِهِ تَزْكِيَةٌ مِنْهُمْ لَهُ وَ صَلَاةُ الْمُؤْمِنِينَ دُعَاءُ مِنْهُمْ لَهُ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ۱۶۴-۱۶۶.

ابو مغیره روایت می کند به امام موسی کاظم علیه السلام عرض کردم معنای صلاه خداوند و فرشته گانش و صلاه مؤمنان چیست؟ حضرت پاسخ داد: صلاه، از سوی خداوند به معنای رحمتی از جانب او، صلاه از سوی ملائکه، به معنای تزکیه و تهذیبی از جانب آنان، و صلاه از سوی مؤمنان، به معنای دعا کردن آنان در شأن رسول خدا صلی الله علیه و آله است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ذَاتَ يَوْمٍ أَلَا أُبَشِّرُكَ قَالَ بَلَى يَا أَبَايَ أَنْتَ وَأُمِّي فَإِنَّكَ لَمْ تَزَلْ مُبَشَّرًا بِكُلِّ خَيْرٍ فَقَالَ أَخْبِرْنِي جَبْرَائِيلُ أَنْفَاءً بِالْعَجَبِ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا الَّذِي أَخْبَرَكَ بِهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَخْبَرَنِي أَنَّ الرَّجُلَ مِنْ أُمَّتِي إِذَا صَلَّى عَلَيَّ وَاتَّبَعَ بِالصَّلَاةِ عَلَى أَهْلِ بَيْتِي فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَصَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ سَبْعِينَ صَلَاةً وَإِنَّهُ لَمُذْنِبٌ خَطِيئٌ تَحَاتُّ عَنْهُ الذُّنُوبُ كَمَا تَحَاتُّ الْوَرَقُ عَنِ الشَّجَرِ وَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَبَيْكَ عَبْدِي وَسَعْدِيكَ يَا مَلَائِكَتِي أَنْتُمْ تُصَلُّونَ عَلَيْهِ سَبْعِينَ صَلَاةً وَأَنَا أَصَلِّي عَلَيْهِ سَبْعِمِائَةَ صَلَاةٍ وَإِذَا لَمْ يُتْبَعْ بِالصَّلَاةِ عَلَى أَهْلِ بَيْتِي كَانَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ السَّمَاءِ سَبْعُونَ حِجَابًا وَيَقُولُ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ لَا لَبَيْكَ وَلَا سَعْدِيكَ يَا مَلَائِكَتِي لَا تُصْعِدُوا دُعَاءَهُ إِلَّا أَنْ يُلْحِقَ بِالنَّبِيِّ عِزَّتُهُ فَلَا يَزَالُ مُحْجُوبًا حَتَّى يُلْحِقَ بِي أَهْلُ بَيْتِي. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ١٦٤-١٦٦.

امام صادق عليه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم یک روز بعلی علیه السلام فرمود ند: مژده ای بتو ندهم؟ عرضکرد چرا پدر و مادرم قربانت تو همیشه مژده بخشی بهر چیزی فرمود جبرئیل در این نزدیکی بمن خبر داد بامر شگفت آوری، علی علیه السلام عرضکرد یا رسول الله جبرئیل چه خبری بشما داده است؟ فرمود بمن خبر داد که هر کدام از اتم بر من صلوات بفرستد و دنبالش بر آلم صلوات فرستد درهای آسمان برویش گشوده شود و فرشته ها هفتاد صلوات بر او فرستند گرچه گنهکار و خطاکار باشد سپس گناهانش بشتاب بریزد چنانچه بر گهای درخت بریزد و خدای تبارک و تعالی میفرماید لبیک عبدی و سعدیک و به فرشته گانش میفرماید ای فرشته گانم شما بر او هفتاد صلوات فرستید و من هفتصد و اگر بر من صلوات فرستد و دنبالش بر اهل بیتم نفرستد میان او و اهل آسمان هفتاد حجاب باشد و خدای جل جلاله فرماید لا لبیک و لا سعدیک ای فرشته گانم دعایش را بالا نیاورید جز آنکه ملحق کند پیغمبرش عترتش را و همیشه در حجابست تا ملحق کند بمن اهل بیتم را.

عَنِ الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنَا عِنْدَ الْمِيزَانِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ ثَقُلَتْ سَيِّئَاتُهُ عَلَى حَسَنَاتِهِ جِئْتُ بِالصَّلَاةِ عَلَيَّ حَتَّى أُثْقَلَ بِهَا حَسَنَاتِهِ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ١٦٤-١٦٦.

امام صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا فرمودند من روز قیامت نزد میزان هستم و هر که گناهانش سنگین از نیکیهایش باشد من صلواتهای را که بر من فرستاده میآورم تا نیکیهایش افزون شود.

عَلَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ: إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا قَالَ نَزَلَتْ فِيمَنْ غَضَبَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَقَّهُ وَأَخَذَ حَقَّ فَاطِمَةَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَأَذَاهَا وَقَدْ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ مَنْ أَذَاهَا فِي حَيَاتِي كَمَنْ أَذَاهَا بَعْدَ مَوْتِي وَمَنْ أَذَاهَا فِي حَيَاتِي وَمَنْ أَذَاهَا فَقَدْ أَذَانِي وَمَنْ أَذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا. تفسير القمي ٢/ ١٩٦.

علی بن ابراهیم: إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا گوید: این آیه در باره کسانی نازل شده است که حق علی را غصب نمودند و حقوق فاطمه را زیر پا نهاده و او را اذیت نمودند، که پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم گفته است: هر که فاطمه را در زمان حیات من اذیت و آزار نماید مثل آن است که او را بعد از مرگ من مورد اذیت قرار داده باشد و کسی که او را بعد از مرگم مورد آزار قرار دهد مثل آن است که او را در زمان حیات من اذیت کرده باشد، و هر که او را

آزار رساند مرا اذیت کرده و هر که مرا اذیت کند خدا را اذیت کرده است چرا که خداوند متعال فرماید: إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ وَقْتُ الْمَغْرِبِ إِذَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ فَعَابَ قُرْصُهَا قَالَ وَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ أَخْرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَيْلَةً مِنَ اللَّيَالِي الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ مَا شَاءَ اللَّهُ فَجَاءَ عُمَرُ فَدَقَّ الْبَابَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَامَ النَّسَاءُ تَامَ الصَّيْبَانُ فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ لَيْسَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُونِي وَلَا تَأْمُرُونِي إِنَّمَا عَلَيْكُمْ أَنْ تَسْمَعُوا وَ تُطِيعُوا. تهذيب الأحكام ٢/ ٢٨، ذيل حديث ٨١.

عبد الله بن سنان می گوید شنیدم امام صادق علیه السلام فرمود: وقت نماز مغرب بعد از غروب و قتیکه که قرص خورشید غروب کرد. و شنیدم فرمود شبی از شبها، رسول خدا صلی الله علیه و آله نماز عشا را به خواست خداوند به تأخیر انداخت، پس عمر آمد و در زد. گفت: ای رسول خدا! زنها خوابیدند، بچه ها خوابیدند! [پس کی نماز عشا را می خوانی؟] رسول اکرم صلی الله علیه و آله بیرون آمد و فرمود: برای شما روا نیست که مرا بیازارید، و جایز نیست که به من دستور دهید. جز این نیست که بر شما واجب است که بشنوید و اطاعت کنید.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: كَانَ رَجُلٌ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ وَ الَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَ إِثْمًا مُبِينًا قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَمَا ثَوَابُ مَنْ أَدْخَلَ عَلَيْهِ السُّرُورَ فَقُلْتُ جُعِلَتْ فِدَاكَ عَشْرُ حَسَنَاتٍ فَقَالَ إِي وَ اللَّهِ وَ أَلْفَ أَلْفِ حَسَنَةٍ.. الكافي ٢/ ١٩٢، ح ١٣.

ابن سنان گوید: مردی خدمت امام صادق علیه السلام بود و این آیه را قرائت کرد: وَ الَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَ إِثْمًا مُبِينًا امام صادق علیه السلام فرمود: پس ثواب کسی که بمو منی شادی رساند چیست ؟ عرض کردم : قربانت ده حسنه . فرمود: آری بخدا و هزار هزار حسنه.

عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ نَادَى مُنَادٍ أَيْنَ الصُّدُودُ لِأُولِيَّائِي فَيَقُومُ قَوْمٌ لَيْسَ عَلَى وُجُوهِهِمْ لَحْمٌ فَيُقَالُ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ آذَوْا الْمُؤْمِنِينَ وَ نَصَبُوا لَهُمْ وَ عَانَدُوهُمْ وَ عَنَقُوهُمْ فِي دِينِهِمْ ثُمَّ يُؤْمَرُ بِهِمْ إِلَى جَهَنَّمَ. الكافي ٢/ ٣٥١، ح ٢.

مفضل بن عمر گوید: که حضرت صادق علیه السلام فرمود: چون روز قیامت شود یک منادی ندا کند: کجایند روگردانان از دوستان من ؟ پس دسته ای که صورت آنها گوشت ندارد برخیزند، پس گفته شود: اینها را آنکسانی که مؤ منین را آزرده، و با آنان دشمنی کردند، و عناد ورزیدند، و آنها را در دینشان با درشتی سرزنش کردند، سپس فرمان شود که آنان را بدوزخ برند.

عن علي بن إبراهيم: إِنَّ النَّسَاءَ كُنَّ يَخْرُجْنَ إِلَى الْمَسْجِدِ وَ يُصَلِّيْنَ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَإِذَا كَانَ بِاللَّيْلِ وَ خَرَجْنَ إِلَى صَلَاةِ الْمَغْرِبِ وَ الْعِشَاءِ وَ الْغَدَاةِ يَقْعُدُ الشَّابُّ لَهُنَّ فِي طَرِيقِهِنَّ فَيُؤْذُونَهُنَّ وَ يَتَعَرَّضُونَ لَهُنَّ فَأَنْزَلَ اللَّهُ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَ بَنَاتِكَ وَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُذْنِبْنَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا. تفسير القمي ٢/ ١٩٦.

علی بن ابراهیم: زنان برای خواندن نماز از خانه خارج شده و به مسجد می آمدند و پشت سر رسول خدا صلی الله علیه و آله نماز می خواندند و هنگام شب، چون برای خواندن نماز مغرب، عشا و نماز صبح از خانه بیرون می آمدند تا به مسجد بروند،

جوانان بر سر راه آنان می نشستند و آنان را می آزرده و متعرضشان می شدند. این گونه بود که خداوند آیه **يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا.**

عن علي بن ابراهيم : **لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ إِلَى قَوْلِهِ تَعَالَى إِلَّا قَلِيلًا فَإِنَّهَا نَزَلَتْ فِي قَوْمٍ مُنَافِقِينَ كَانُوا فِي الْمَدِينَةِ يُرْجِفُونَ بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِذَا خَرَجَ فِي بَعْضِ غَزَوَاتِهِ يَقُولُونَ قُتِلَ وَأُسِرَ فَيَعْتَمُّ الْمُسْلِمُونَ لِذَلِكَ وَيَشْكُونَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي ذَلِكَ لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَيْ شَكٌّ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا** أي تأمرُكَ بِإِخْرَاجِهِمْ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَّا قَلِيلًا..**تفسير**
القي ۱۹۶/۲ - ۱۹۷.

علی بن ابراهیم: آیه **لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِبَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا** در شأن گروهی از منافقین نازل شد که چون رسول خدا صلی الله علیه و آله در برخی جنگ هایش، از مدینه بیرون می رفت، در مدینه شایعه پراکنی می کردند و می گفتند: رسول خدا صلی الله علیه و آله کشته شد یا این که اسیر شد؛ و بدین وسیله مسلمانان اندوهگین می شدند و نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله شکوه می کردند. این گونه بود که خداوند، این آیه را نازل فرمود: **لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ** یعنی شک **وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِبَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا** یعنی به تو فرمان می دهیم تا آنان را از مدینه بیرون کنی **إِلَّا قَلِيلًا**.

مَلْعُونِينَ أَيْمَانُهُمْ أَتَمَّوْا وَقَتْلُوا تَقْتِيلًا (۶۱) سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا (۶۲) يُسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا (۶۳) إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا (۶۴) خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا (۶۵) يَوْمَ تَقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ (۶۶) وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَاصْضَلُّوْنَا السَّبِيلَ (۶۷) رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَهُمُ لَعْنًا كَبِيرًا (۶۸) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا (۶۹) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا (۷۰) يُضْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا (۷۱) إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا (۷۲) لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (۷۳)

از رحمت خدا دور گردید و هر کجا یافته شوند گرفته و سخت کشته خواهند شد (۶۱) در باره کسانی که پیشتر بوده اند [همین] سنت خدا [جاری بوده] است و در سنت خدا هرگز تغییری نخواهی یافت (۶۲) مردم از تو در باره رستاخیزی پرسند بگو علم آن فقط نزد خداست و چه می دانی شاید رستاخیز نزدیک باشد (۶۳) خدا کافران را لعنت کرده و برای آنها آتش فروزانی آماده کرده است (۶۴) جاودانه در آن می مانند یاری می یابند و نه یاری (۶۵) روزی که چهره هایشان را در آتش زیر و روی کنند

گویند ای کاش ما خدا را فرمان می بردیم و پیامبر را اطاعت می کردیم (۶۶) می گویند پروردگار ما رؤسا و بزرگتران خویش را اطاعت کردیم و ما را از راه به در کردند (۶۷) پروردگار آنان را دو چندان عذاب ده و لعنتشان کن لعنتی بزرگ (۶۸) ای کسانی که ایمان آورده اید مانند کسانی مباشید که موسی را با اتهام خود آزار دادند و خدا او را از آن چه گفتند مبرا ساخت و نزد خدا آبرو مند بود (۶۹) ای کسانی که ایمان آورده اید از خدا پروا دارید و سخنی استوار گوید (۷۰) تا اعمال شما را به صلاح آورد و گناهانتان را بر شما بخشاید و هر کس خدا و پیامبرش را فرمان برد قطعه به رستگاری بزرگی نایل آمد است (۷۱) ما امانت الهی و بار تکلیف را بر آسمانها و زمین و کوهها عرضه کردیم پس از برداشتن آن سرباز زدند و از آن هراسناک شدند و لی انسان آن را برداشت راستی و استمگری ندادن بود (۷۲) آری چنین است تا خدا مردان و زنان منافق و مردان و زنان مشرک را عذاب کند و توبه مردان و زنان با ایمان را بپذیرد و خدا همواره آمرزنده مهربان است (۷۳)

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ: **يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ فَإِنَّهَا كِنَائِيَّةٌ عَنِ الَّذِينَ غَضَبُوا آلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ: يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَ أَطَعْنَا الرَّسُولَ** يَعْنِي فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: **وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَ كُبْرَاءَنَا فَأَصْلَحْنَا السَّبِيلَ**. وَ هُمَا رَجُلَانِ، وَ السَّادَةُ وَ الْكُبْرَاءُ هُمَا أَوَّلُ مَنْ بَدَأَ بِظُلْمِهِمْ وَ غَضَبِهِمْ. قَوْلُهُ: **فَأَصْلَحْنَا السَّبِيلَ**. أَيُّ طَرِيقِ الْحَقِّ، وَ السَّبِيلُ: أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ. ثُمَّ يَقُولُونَ: **رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَ الْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا**. تفسير القمي ۱۹۷/۲.

علی بن ابراهیم در تفسیر آیه **يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ** می گوید: این آیه، کنایه از کسانی است که حق آل محمد علیهم السلام را غصب نمودند. منظور از آیه **يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَ أَطَعْنَا الرَّسُولَ**، در مورد امیر المؤمنین علیه السلام است. آیه **وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَ كُبْرَاءَنَا فَأَصْلَحْنَا السَّبِيلَ** در شأن آن دو مرد، و پیشوایان و بزرگان نازل شده که آن دو مرد، اولین کسانی بودند که شروع به ظلم به آنان و غصب کردن حق آنان نمودند. علی بن ابراهیم می گوید: **فَأَصْلَحْنَا السَّبِيلَ** یعنی راه بهشت و راه امیر المؤمنین علیه السلام است. سپس آنها می گویند: **رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَ الْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا**.

قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي الْحُسَيْنُ قَالَ: اتَّفَقَ فِي بَعْضِ سِنِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْجُمُعَةُ وَ الْعَدِيرُ فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ عَلَى خَمْسِ سَاعَاتٍ مِنْ نَهَارِ ذَلِكَ الْيَوْمِ فَحَمِدَ اللَّهَ..... وَ تَقَرَّبُوا إِلَى اللَّهِ بِتَوْحِيدِهِ وَ طَاعَةِ مَنْ أَمَرَكُمْ أَنْ تُطِيعُوهُ **وَلَا تُنْسِكُوا بِعَصَمِ الْكُوفَرِ وَلَا يُجْنَحُ بِكُمْ الْغِيُّ فَتَضَلُّوا عَنْ سَبِيلِ الرَّشَادِ بِاتِّبَاعِ أَوْلِيَاكُمُ الَّذِينَ ضَلُّوا وَ أَضَلُّوا** قَالَ اللَّهُ عَزَّ مِنْ قَائِلٍ فِي طَائِفَةٍ ذَكَرَهُمْ بِالذَّمِّ فِي كِتَابِهِ **إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَ كُبْرَاءَنَا فَأَصْلَحْنَا السَّبِيلَ رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَ الْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا**..... مصباح المتعجب ۷۰۱.

امام حسین علیه السلام فرمودند: در روزگار امیر المؤمنین، علی علیه السلام یک سال، روز جمعه با عید غدیر همزمان گشت. امیر المؤمنین علیه السلام پس از گذشت پنج ساعت از روز، برفراز منبر رفتند و خدا را ستودند ستودنی.... با توحید خداوند، و با اطاعت از کسی که خداوند، به اطاعت از او فرمان داده است به سویش تقرب جویند **وَلَا تُنْسِكُوا بِعَصَمِ الْكُوفَرِ تَبَاهِي**، شما را متمایل نکند تا با اطاعت از گمراهان، و گمراه کنندگان بیراهه روید. خداوند برین که گویندهی ارجمند است گروهی را در قرآن نکوهش می کند **إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَ كُبْرَاءَنَا فَأَصْلَحْنَا السَّبِيلَ رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَ الْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا**.....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانُوا يَقُولُونَ لَيْسَ لِمُوسَى مَا لِلرَّجَالِ وَ كَانَ مُوسَى إِذَا أَرَادَ الْإِغْتِسَالَ يَذْهَبُ إِلَى مَوْضِعٍ لَا يَرَاهُ فِيهِ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ وَ كَانَ يَوْمًا يَغْتَسِلُ عَلَى شَطِّ نَهْرٍ وَ قَدْ وَضَعَ ثِيَابَهُ عَلَى صَخْرَةٍ فَأَمَرَ اللَّهُ الصَّخْرَةَ فَتَبَاعَدَتْ عَنْهُ حَتَّى نَظَرَ بَنُو إِسْرَائِيلَ إِلَيْهِ فَعَلِمُوا أَنَّهُ لَيْسَ كَمَا قَالُوا فَأَنْزَلَ اللَّهُ **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ**

وَجِيهًا تفسير القمي ۱۹۷/۲.

امام صادق عليه السلام فرمود: بنی اسرائیل می گفتند: موسی علیه السلام آن چه را که مردان دارند، ندارد. موسی علیه السلام به هنگام شست و شوی، به جایی می رفت که هیچ یک از مردم او را در آن جا نبیند. پس روزی موسی علیه السلام داشت در کناره رودی شست و شوی کرد و پیراهن های خود را بر روی صخره ای نهاده بود. پس خداوند به آن صخره امر فرمود تا از موسی علیه السلام دور شود تا این که بنی اسرائیل به موسی علیه السلام نظر افکنده و پی ببرند که آن چنان که آنها می گویند نیست و موسی علیه السلام نیز آن چه را که مردان دیگر دارند، دارد. این گونه بود که خداوند، آیه **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا** را نازل فرمود

عَنْ يُونُسَ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لِعَبَادِ بْنِ كَثِيرٍ الْبَصْرِيِّ الصُّوفِيِّ وَيَحْيَاكَ يَا عَبَّادُ غَرَّكَ أَنْ عَفَّ بَطْنُكَ وَفَرَجَكَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ** اعْلَمْ أَنَّهُ لَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنْكَ شَيْئًا حَتَّى تَقُولَ قَوْلًا عَدْلًا. الكافي ۸/ ۱۰۷، ح ۸۱.

یونس، از امام صادق علیه السلام روایت می کند که به عباد بن کثیر صوفی بصری فرمود: وای بر تو ای عباد! آیا این که شکم و فرج خود را غفیف نگاه داشته ای، تو را مغرور ساخته است؟ خداوند عز و جل در کتاب خود می فرماید: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا* يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ** بدان که خداوند هیچ عملی را از تو قبول نمی کند، جز آن که قول سدید را بگویی.

عَنْ أَبِي بصيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فِي وَلَايَةِ عَلِيٍّ وَوَلَايَةِ الْأَئِمَّةِ مِنْ بَعْدِهِ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا** هَكَذَا نَزَلَتْ.. الكافي ۸/ ۴۱۴، ح ۸.

ابو بصیر، از امام صادق علیه السلام روایت می کند که فرمود: آیه فوق این گونه نازل شده است: **وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فِي وَلَايَةِ عَلِيٍّ وَوَلَايَةِ الْأَئِمَّةِ مِنْ بَعْدِهِ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا** [هر کس از خداوند و رسولش پیرامون ولایت علی و امامان پس از او اطاعت کند، به رستگاری عظیمی دست یافته است.

عَنْ أَبِي بصيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ **وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فِي وَلَايَةِ عَلِيٍّ وَوَلَايَةِ الْأَئِمَّةِ مِنْ بَعْدِهِ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا**.. تأویل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۶۷.

از ابو بصیر، از امام صادق علیه السلام روایت می کند که فرمود: **وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فِي وَلَايَةِ عَلِيٍّ وَوَلَايَةِ الْأَئِمَّةِ مِنْ بَعْدِهِ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا**.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلِيَّ بْنَ مُوسَى الرِّضَا عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا** فَقَالَ الْأَمَانَةُ الْوَلَايَةُ مِنْ أَدْعَاهَا بِغَيْرِ حَقٍّ فَقَدْ كَفَرَ. عيون أخبار الرضا- عليه السلام- ۱/ ۳۰۶، ح ۶۶.

حسین بن خالد گوید: از امام رضا علیه السلام در باره این آیه شریفه سؤال کردم: **إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا** حضرت فرمودند: امانت، ولایت است، هر کس به ناحق مدعی آن شود، کافر شده است.

عَنْ عَقِيلِ الْخَزَاعِيِّ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ إِذَا حَضَرَ الْحَرْبَ يُوصِي لِلْمُسْلِمِينَ بِكَلِمَاتٍ فَيَقُولُ تَعَاهَدُوا الصَّلَاةَ وَحَافِظُوا عَلَيْهَا وَاسْتَكْثَرُوا مِنْهَا وَتَقَرَّبُوا بِهَا فَإِنَّهَا كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْفُوتًا وَقَدْ عَلِمَ ذَلِكَ الْكُفَّارُ حِينَ سُئِلُوا مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمَصْلِيِّينَ وَقَدْ عَرَفَ حَقَّهَا مَنْ طَرَقَهَا وَأُكْرِمَ بِهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ لَا يَشْغَلُهُمْ عَنْهَا زِينُ مَتَاعٍ وَلَا قُرَّةُ عَيْنٍ مِنْ مَالٍ وَلَا وَلَدٌ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مُنْصَبًا لِنَفْسِهِ بَعْدَ الْبُشْرَى لَهُ بِالْجَنَّةِ مِنْ رَبِّهِ فَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ وَأَمْرُ أَهْلِكَ بِالصَّلَاةِ وَاضْطِرُّ عَلَيْهَا الْآيَةُ فَكَانَ يَأْمُرُ بِهَا أَهْلَهُ وَيَضِرُّ عَلَيْهَا نَفْسَهُ ثُمَّ إِنَّ الزَّكَاةَ جُعِلَتْ مَعَ الصَّلَاةِ قُرْبَانًا لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ عَلَى أَهْلِ الْإِسْلَامِ وَمَنْ لَمْ يُعْطِهَا طَيَّبَ النَّفْسُ بِهَا يَرْجُو بِهَا مِنَ الثَّمَنِ مَا هُوَ أَفْضَلُ مِنْهَا فَإِنَّهُ جَاهِلٌ بِالسُّنَّةِ مَغْبُوتُ الْأَجْرِ ضَالُّ الْعُمُرِ طَوِيلُ التَّدَمُّ بِتَرْكِ أَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الكافي ۵/ ۳۶ و ۳۷

عقيل خزاعي گوید: امیر المومنین علیه السلام چون برای جنگ آماده میشد مسلمان را توصیه هائی میفرمود: مواظبت نمائید بامر نماز و محافظت نمائید بر آن و بسیار کنید از گذاردن آن و تقرب جوئید بدرگاه پروردگار با آن، پس بدرستی که بوده است آن نماز کائنات علی المؤمنین کتاباً موفوتاً، آیا گوش نمی کنید بسوی جواب اهل آتش وقتی که سؤال کرده شدند که ما سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمَصْلِيِّينَ، و بتحقیق که شناخت قدر نماز را مردانی از مؤمنین که مشغول نمی کند ایشان را از آن نماز زینت متاع دنیا و نه چشم روشنی از اولاد و نه مال آن می فرماید حق تعالی در شان ایشان: رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، حضرت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بغایت متحمل بمشقت و زحمت نماز با وجود این که بشارت بهشت داده بود او را بجهت فرمایش خدا که خطاب فرمود او را که: وَأَمْرُ أَهْلِكَ بِالصَّلَاةِ وَاضْطِرُّ عَلَيْهَا، پس بود آن بزرگوار امر می فرمود اهل خود را و وادار می نمود نفس خود را بر آن. پس از آن بدرستی که زکاة گردانیده شده با نماز مایه تقرب خدا از برای اهل اسلام پس کسی که عطا نماید زکاة را در حالتی که با طیب نفس بدهد آنرا پس بدرستی که باشد آن از برای او کفاره گناهان و هر کسی که بدهد زکاة را با وجه اِکراه و عدم طیب نفس در حالتی که امیدوار باشد بجهت دادن آن ثوابی را که افضل باشد از آن پس آن کس جاهلست بسنت، مغبونست در اجرت، گمراهست در عمل، دراز است پشیمانی و ندامت آن.....

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ثُمَّ أَدَاءَ الْأَمَانَةِ فَقَدْ خَابَ مَنْ لَيْسَ مِنْ أَهْلِهَا إِنَّهَا عُرِضَتْ عَلَى السَّمَاوَاتِ الْمُبِينَةِ وَالْأَرْضِينَ الْمُدْحُوَّةِ وَالْجِبَالِ ذَاتِ الطُّوْلِ الْمُنْصُوبَةِ فَلَا أَطْوَلَ وَلَا أَعْرَضَ وَلَا أَعْلَى وَلَا أَعْظَمَ مِنْهَا وَلَوْ امْتَنَعَ شَيْءٌ بِطَوْلٍ أَوْ عَرِضٌ أَوْ قُوَّةٌ أَوْ عِزٌّ لَا مَتَنَعْنَ وَلَكِنْ أَشْفَقْنَ مِنَ الْعُقُوبَةِ وَعَقَلْنَ مَا جَهَلْنَ مَنْ هُوَ أَضْعَفُ مِنْهُمْ وَهُوَ الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا نهج البلاغة / ۳۱۷ - ۳۱۸، ذیل خطبة ۱۹۹.

امیر المومنین علیه السلام میفرمایند:..... پس امانت را اداء نماید که کسی که اهل آن نباشد به آن خیانت نماید به تحقیق امانت بر آسمانهای افراشته و زمینهای گسترده و کوههای بلند برقرار پیشنهاد شد، و چیزی بلندتر و پهن تر و بالاتر و بزرگتر از آنها نیست، و اگر چیزی از جهت بلندی یا پهنی یا توانائی یا ارجمندی امتناع می نمود هر آینه آسمانها و زمینها و کوهها امتناع نموده زیر بار نمی رفتند ولیکن از عقاب ترسیدند و دانستند آن چه را که انسان ناتوانتر از آنها ندانست، إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ قَالَ الْوَلَايَةُ أَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا كُفْرًا بِهَا وَعِنَادًا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ وَالْإِنْسَانُ الَّذِي حَمَلَهَا أَبُو فُلَانٍ. بصائر الدرجات / ۹۶، ح ۳.

منتخب كنز الدقائق مجلد سوم

امام باقر علیه السلام پیرامون تفسیر آیه **إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا** فرمود: منظور از آن امانت، ولایت است که آسمان ها، زمین و کوه ها از این که آن را به دوش بکشند، امتناع ورزیدند و **وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ** و منظور از انسان که آن امانت را به دوش کشید، ابو فلان است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا قَالَ يَعْنِي بِهَا وَلَايَةَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام . تَأْوِيلُ الْآيَاتِ الْبَاهِرَةِ، مَخْطُوطٌ، ص ١٦٨.

امام باقر عليه السلام پیرامون تفسیر آیه إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا فرمود: منظور ولایت علی بن ابیطالب علیه السلام است.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فِي وَلَايَةِ عَلِيٍّ وَوَلَايَةِ الْأَئِمَّةِ مِنْ بَعْدِهِ فَقَدْ فَارَّ**
فَوْزًا عَظِيمًا هَكَذَا نَزَلَتْ.. الكافي ١/ ٤١٤، ح ٨.

امام صادق علیه السلام راجع بقول خدای عزوجل وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ راجع بولایت علی و ولایت امامان بعد از او فَقَدْ فَازَ فَوْزاً عَظِيماً فرمود: اینگونه نازل شده است .

۳۴. ساء

سأ ١٠-١

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي الْآخِرَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ (١) يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ (٢) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ (٣) لِيُخْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ (٤) وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزِ أَلِيمٍ (٥) وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقُّ وَيَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ (٦) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ يُبَيِّنُ لَكُمْ إِذَا مَرَّ قَوْمٌ كُلٌّ مِمَّا يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَخَلْقِهِ خَلْقٍ جَدِيدٍ (٧) أَفَتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَمْ بِهِ جِنَّةٌ بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ (٨) أَفَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ شَأْنَهُمْ خَفِيفٌ عَلَيْهِمْ كَسْفَانِ مِنَ السَّمَاءِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ (٩) وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًا يَا جَبَالُ أَوْيِيَ مَعَهُ وَالطَّيْرَ وَالتَّلَاةَ الْحَدِيدَ (١٠)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. سپاس خدایی را که آن چه در آسمانها و آن چه در زمین است از آن اوست و در آخرت [نیز] سپاس از آن اوست و هم اوست سنجیدگار آگاه (۱) آن چه در زمین فرو می رود و آن چه از آن بر می آید و آن چه از آسمان فرو می شود و آن چه در آن بالایی رود [همه را] می داند و اوست مهربان آمرزنده (۲) و کسانی که کافر شدند گفتند رستخیز برای ما نخواهد آمد بگو چرا سوگند به پروردگارم که حتماً برای شما خواهد آمد [همان] دانای نهان [ها] که هموزن ذره ای نه در آسمانها و نه در زمین از وی پوشیده نیست و نه کوچکتر از آن و نه بزرگتر از آن است مگر اینکه در کتابی روشن [درج شده] است (۳) تا کسانی را که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند به پاداش رساند آنانند که آمرزش و روزی خوش برایشان خواهد بود (۴) و کسانی که در [ابطال] آیات ماکوش می ورزند که ما را در ماندن کنند برایشان عذابی از بلایی دردناک باشد (۵) و کسانی که از دانش بهره یافته اند می دانند که آن چه از جانب پروردگار به سوی تو نازل شده حق است و به راه آن عزیز ستوده [صفات] راهبری می کند (۶) و کسانی که کفر ورزیدند گفتند آیا مردی را به شما نشان دهیم که شمارا خبر می دهد که چون کاملاً متلاشی شدید [باز] قطعات آفرینشی جدید خواهید بود (۷) آیا [این مرد] بر خدا دروغی بسته یا جنونی در اوست [نه] بلکه آنان که به آخرت ایمان ندارند در عذاب و گمراهی دور و درازند (۸) آیا به آن چه از آسمان و زمین در دسترسشان و پشت سرشان است ننگر بسته اند اگر نخواهیم آنان را در زمین فرو می بریم یا پاره سنگهایی از آسمان بر سرشان می افکنیم قطعات این [تهدید] برای هر بند توبه کاری عبرت است (۹) و به راستی داود را از جانب خویش مزیتی عطا کردیم [و گفتیم] ای کوهها با و [در تسبیح خدا] همصد شوید و ای پرندگان [هماهنگی کنید] و آهن را برای او نرم گردانیدیم (۱۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ - فَقَالَ هُوَ وَاحِدٌ وَاحِدِي الدَّاتِ بَائِنٌ مِنْ خَلْقِهِ وَبِدَاكَ وَصَفَ نَفْسَهُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ بِالْإِشْرَافِ وَالْإِحَاطَةِ وَالْقُدْرَةِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ بِالْإِحَاطَةِ وَالْعِلْمِ لَا بِالذَّاتِ لِأَنَّ الْأَمَكنَ مَحْدُودَةً تَحْوِيهَا حُدُودُ أَرْبَعَةٍ فَإِذَا كَانَ بِالذَّاتِ لَزِمَهَا الْحَوَايَةُ. الكافي ۱/ ۱۲۶-۱۲۷، ح ۵.

امام صادق علیه السلام راجع بقول خدایتعالی ما یكون من نجوى ثلاثه الا هو رابعهم ولا خمسة الا هو سادسهم فرمود: او یکتا و ذاتش یگانه و از خلقش جداست و خود را اینگونه توصیف نموده است بکُلِّ شَیْءٍ مُحِیطٌ بطور زیر نظر داشتن و فرا گرفتن و توانائی، لا یَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ از نظر احاطه و علم نه از نظر ذات و حقیقت، زیرا اماکن بچهار حد محدود و مشتمل است، اگر از نظر ذات و حقیقت باشد لازم آید که در برگیرد.

عن علي بن ابراهيم: وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًا يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ أَيُّ سَبَّحِي لِلَّهِ وَالطَّيْرُ وَاللَّنَّا لَهُ الْحَدِيدَ قَالَ كَانَ دَاوُدُ إِذَا مَرَّ فِي الْبَرَارِي يَقْرَأُ الزُّبُورَ تُسَبِّحُ الْجِبَالُ وَالطَّيْرُ مَعَهُ وَالْوُحُوشُ وَاللَّنَّا لِلَّهِ لَهُ الْحَدِيدَ مِثْلَ الشَّمْعِ حَتَّى كَانَ يَتَخَذُ مِنْهُ مَا أَحَبَّ وَقَالَ الصَّادِقُ عليه السلام اَطْلُبُوا الْحَوَائِجَ يَوْمَ الثَّلَاثَاءِ فَإِنَّهُ الْيَوْمَ الَّذِي أَلَانَ اللَّهُ فِيهِ الْحَدِيدَ لِدَاوُدَ عليه السلام وَقَوْلُهُ أَنْ اَعْمَلْ سَابِغَاتٍ قَالَ الدُّرُوعُ وَقَدَّرَ فِي السَّرْدِ قَالَ الْمَسَامِيرُ الَّتِي فِي الْحُلُقَةِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ. تفسير القمي ۲/ ۱۹۹.

علی بن ابراهیم: ... وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًا يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ یعنی تسبیح خدا گوید و الطَّيْرُ وَاللَّنَّا لَهُ الْحَدِيدَ . علی بن ابراهیم می گوید: حضرت داود علیه السلام هنگامی که در صحراها حرکت می کرد و کتاب زبور را می خواند، کوه ها، پرندگان و وحوش به همراه او تسبیح می گفتند و خداوند، آهن را به مانند موم در دستان او نرم گردانید تا او از آن هر چه که می خواهد، بسازد. علی بن ابراهیم از امام صادق علیه السلام نقل می کند که فرمود: حاجات خود را در روز سه شنبه از خداوند بخواهید؛ زیرا که سه شنبه

همان روزی است که خداوند در آن، آهن را برای حضرت داود علیه السلام نرم گردانید. و منظور از آن اَعْمَلَ سَابِغَاتٍ زره ها و منظور از وَقَدَّرَ فِي السَّرْدِ میخ هایی است که در زره می باشد. وَ اَعْمَلُوا صَالِحاً إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِير.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: كَانَ فِي رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثَةٌ لَمْ تَكُنْ فِي أَحَدٍ غَيْرِهِ لَمْ يَكُنْ لَهُ فِيَّ وَ كَانَ لَا يَمُرُّ فِي طَرِيقٍ فَيَمُرُّ فِيهِ بَعْدَ يَوْمَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةٍ إِلَّا عَرِفَ أَنَّهُ قَدْ مَرَّ فِيهِ لَطِيبٌ عَرَفَهُ وَ كَانَ لَا يَمُرُّ بِحَجَرٍ وَلَا بِشَجَرٍ إِلَّا سَجَدَ لَهُ. الكافي ۱/ ۴۴۲، ح ۱۱.

امام باقر علیه السلام فرمود: در رسول خدا صلی الله علیه وآله سه چیز بود که در هیچکس جز او نبود. سایه نداشت. از راهی نمی گذشت جز آن که هر کس بعد از دو روز و سه روز از آن جای گذشت بواسطه بوی خوشش می فهمد پیغمبر از آن جاعبور کرده است. از هیچ سنگ و درختی عبور نمی کرد، جز آن که برای او سجده می کرد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ كَانَ مُسَافِرًا فَلْيُسَافِرْ يَوْمَ السَّبْتِ فَلَوْ أَنَّ حَجَرًا زَالَ عَنْ جَبَلٍ يَوْمَ السَّبْتِ لَرَدَّهُ اللَّهُ عَزَّ ذِكْرُهُ إِلَى مَوْضِعِهِ وَ مَنْ تَعَدَّرَتْ عَلَيْهِ الْحَوَائِجُ فَلْيَلْتَمِسْ طَلَبَهَا يَوْمَ الثَّلَاثَةِ فَإِنَّهُ الْيَوْمَ الَّذِي أَلَانَ اللَّهُ فِيهِ الْحَدِيدَ لِدَاوُدَ عليه السلام الكافي ۸/ ۱۴۳، ذیل حدیث ۱۰۹.

امام صادق علیه السلام می فرماید: هر که آهنگ سفر کند باید روز شنبه بیرون رود که اگر در روز شنبه سنگی از کوه فرو غلتد خداوند سبحان آن را به جای نخستش برگرداند، و هر که برآوردن نیازش سخت گشت باید آن را روز سه شنبه طلب کند، چه، این همان روزی است که خداوند در آن آهن را برای داود نرم کرد.

عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ لَهُ الْيَهُودِيُّ فَإِنْ هَذَا دَاوُدُ بَكَى عَلَى خَطِيئَتِهِ حَتَّى سَارَتْ الْجِبَالُ مَعَهُ لِحُوفِهِ قَالَ لَهُ عَلِيُّ عليه السلام لَقَدْ كَانَ كَذَلِكَ وَ مُحَمَّدٌ ﷺ أُعْطِيَ مَا هُوَ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا إِنَّهُ كَانَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ سَمِعَ لَصْدَرِهِ وَ جَوْفَهُ أَزِيزٌ كَأَزِيزِ الْمَرْجَلِ عَلَى الْأَثَائِيِّ مِنْ شِدَّةِ الْبُكَاءِ وَ قَدْ أَمَنَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ عِقَابِهِ فَأَرَادَ أَنْ يَتَخَشَّعَ لِرَبِّهِ بِبُكَائِهِ وَ يَكُونَ إِمَامًا لِمَنْ اقْتَدَى بِهِ وَ لَقَدْ قَامَ عَلَيْهِ وَ آلِهِ السَّلَامُ عَشْرَ سِنِينَ عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِهِ حَتَّى تَوَرَّمَتْ قَدَمَاهُ وَ أَصْفَرَ وَجْهُهُ يَقُومُ اللَّيْلُ أَجْمَعَ حَتَّى عُوتِبَ فِي ذَلِكَ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ طه **مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى** بَلْ لِنَسْعَدَ بِهِ وَ لَقَدْ كَانَ يَبْكِي حَتَّى يُغْشَى عَلَيْهِ فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَيْسَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ غَفَرَ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ قَالَ بَلَى أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا وَ لَئِنْ سَارَتْ الْجِبَالُ وَ سَبَحَتْ مَعَهُ لَقَدْ عَمِلَ مُحَمَّدٌ ﷺ مَا هُوَ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا إِذْ كُنَّا مَعَهُ عَلَى جَبَلٍ حِرَاءٍ إِذْ تَحَرَّكَ الْجَبَلُ فَقَالَ لَهُ قَرَّ فَلَيْسَ عَلَيْكَ إِلَّا نَبِيٌّ وَ صَدِيقٌ شَهِيدٌ فَقَرَّ الْجَبَلُ حُبِيْبًا لِمَرِّهِ وَ مُنْتَهِيًّا إِلَى طَاعَتِهِ وَ لَقَدْ مَرَرْنَا مَعَهُ بِجَبَلٍ إِذَا الدُّمُوعُ تَخْرُجُ مِنْ بَعْضِهِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ مَا يُبْكِيكَ يَا جَبَلُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَانَ الْمَسِيحُ مَرَّ بِي وَ هُوَ يُخَوِّفُ النَّاسَ بِنَارٍ **وَقُودُهَا النَّاسُ وَ الْحِجَارَةُ** فَأَنَا أَخَافُ أَنْ أَكُونَ مِنْ تِلْكَ الْحِجَارَةِ قَالَ لَهُ لَا تَخَفْ تِلْكَ حِجَارَةُ الْكِبْرِيتِ فَقَرَّ الْجَبَلُ وَ سَكَنَ وَ هَذَا وَ أَجَابَ لِقَوْلِهِ ﷺ قَالَ لَهُ الْيَهُودِيُّ فَهَذَا دَاوُدُ عليه السلام قَدْ لَبَّى اللَّهَ لَهُ الْحَدِيدُ فَعَمِلَ مِنْهُ الدَّرُوعَ قَالَ لَهُ عَلِيُّ عليه السلام لَقَدْ كَانَ كَذَلِكَ وَ مُحَمَّدٌ ﷺ قَدْ أُعْطِيَ مَا هُوَ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا إِنَّهُ لَبَّى اللَّهَ لَهُ الصَّمَّ الصُّخُورَ الصَّلَابَ وَ جَعَلَهَا غَارًا وَ لَقَدْ غَارَتْ الصُّخْرَةُ تَحْتَ يَدِهِ بِبَيْتِ الْمَقْدِسِ لِنَبِيِّنَا حَتَّى صَارَتْ كَهَيْئَةِ الْعَجِينِ وَ قَدْ رَأَيْنَا ذَلِكَ وَ التَّمَسَّنَاهُ تَحْتَ رَأْيَتِهِ الاحتجاج ۱/ ۳۲۵ و ۳۲۶.

امام موسی کاظم علیه السلام:.....عالم یهودی گفت: این حضرت داود علیه السلام است، که بر خطای خود گریست بنوعی که کوهها از سرترس با او ساری و جاری شدند. حضرت علیه السلام فرمود: همین طور است، و حضرت محمد صلی الله علیه وآله

برتر از آن عطا شده، آن حضرت وقتی به نماز می ایستاد از شدت گریه از سینه و شکم او صوتی هم چون آوازی که از دیگ مسین مملو از آب که بر بالای آتش افروخته باشد در جوش و غلیان بود شنیده می شد، و این در حالی بود که خداوند او را از عقاب خود ایمن ساخته بود، و آن حضرت با این گریه می خواست به درگاه خداوند اظهار تحشع کند و او امام و مقتدای همه است، و آن رسول گرامی مدت ده سال به واسطه عبودیت خداوند بر اطراف انگشتان ایستاده عبادت رب العزت نمود تا آن که قدمهای مبارک متورم و سطبر و رنگ مبارکش مایل به زردی گردید، و دائماً نماز شب خواند، تا آن که از جانب خداوند عز و جل عتاب شد که طه ما أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَىٰ بَلْ كُنْتَ تَقْصِي الْأَشْفَىٰ، و او چندان گریه می کرد که در برخی اوقات بیهوش می شد، روزی یکی از اصحاب به او عرض کرد: ای رسول خدا، مگر نه این است که خداوند گناهان دور و نزدیک گذشته تو را آمرزیده؟ گفت: آری، مگر من نباید بنده سپاسگزار خدا باشم؟! و چنان چه کوهها با او جاری شده و تسبیح گفتند، با محمد صلی الله علیه و آله برتر از آن انجام شده، ما با او بر کوه حراء بودیم، ناگاه کوه به لرزه درآمد و آن حضرت به کوه فرمود: آرام بگیر، که جز نبی و وصی یا صدیق شهید بر روی تو نایستاده. پس کوه مطیع فرمان آن حضرت آرام گرفت، و ما با او از کوهی عبور می کردیم که ناگاه قطرات گریه از برخی از قسمت های آن بیرون می زد، آن حضرت به کوه فرمود: برای چه گریه می کنی؟ گفت: ای رسول خدا، حضرت مسیح بر من عبور کرد و او مردم را از آتشی می ترساند که همیشه آن مردمند و سنگها، و من ترس آن دارم که نکند من از آن سنگها باشم، حضرت بدو فرمود: هراس مکن، آن سنگ؛ کبریت است. پس کوه آرام گرفته و سکون یافت و پاسخ او را داد. عالم یهودی گفت: این حضرت داود علیه السلام است که خداوند آهن را برای او نرم ساخت، و از آن سپرها را ساخت. حضرت علیه السلام فرمود: همین طور است، و حضرت محمد صلی الله علیه و آله بهتر و برتر از آن داده شده، خداوند سنگ سخت محکم را برای او نرم نموده و تبدیل به غار ساخت، و زیر دستان مبارک آن حضرت در بیت المقدس چنان نرم هم چون خمیر شد، ما این را مشاهده کردیم و تحت رایت او آن را التماس نمودیم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ: أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى دَاوُدَ عليه السلام أَنْتَ تَأْكُلُ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ وَ لَا تَعْمَلُ بِيَدِكَ شَيْئاً قَالَ فَبَكَى دَاوُدَ عليه السلام أَرْبَعِينَ صَبَاحاً فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى الْحَدِيدِ أَنْ لِيَنَّ لِعَبْدِي دَاوُدَ فَأَلَانَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ الْحَدِيدَ فَكَانَ يَعْمَلُ كُلَّ يَوْمٍ دِرْعاً فَيَبِيعُهَا بِأَلْفٍ دِرْهَمٍ فَعَمِلَ ثَلَاثِمِائَةً وَ سِتِّينَ دِرْعاً فَبَاعَهَا بِثَلَاثِمِائَةٍ وَ سِتِّينَ أَلْفاً وَ اسْتَعْفَى عَنْ بَيْتِ الْمَالِ.. الكافي ۵/ ۷۴، ح ۵.

امام صادق علیه السلام، از امیر المؤمنین علیه السلام روایت می کند که فرمود: خداوند عز و جل به داود علیه السلام وحی نمود که تو چه بنده خوبی هستی اگر از بیت المال نخوری و با دست خود کار کنی. علی علیه السلام فرمود: داود علیه السلام به این خاطر، چهل روز گریست و خداوند به آهن وحی نمود که برای بنده ام داود نرم شو. پس خداوند عز و جل آهن را برای داود علیه السلام نرم گردانید و او هر روز زرهی می ساخت و آن را به هزار درهم می فروخت. پس او سیصد و شصت زره ساخت و آنها را به قیمت سیصد و شصت هزار درهم فروخت و از روزی خوردن از بیت المال بی نیاز شد.

أَنْ أَعْمَلَ سَابِغَاتٍ وَقَدَّرَ فِي السَّرْدِ وَأَعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (۱۱) وَلَسَلِيمَانَ الرِّيحُ غَدُوَهَا شَهْرٌ وَرَوَّاحُهَا شَهْرٌ وَأَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ وَمَنْ الْجُنَّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نَذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ (۱۲) يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبَ وَتَمَاثِيلَ وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍ أَعْمَلُوا آلَ دَاوُدَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ (۱۳) فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَأَتَهُ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجُنُّ أَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ (۱۴) لَقَدْ كَانَ لِسَيِّدِنَا فِي مَسْكَنِهِمْ آيَةٌ جِئْنَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ (۱۵) فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتِي أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثَلٍ وَشَيْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ (۱۶) ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَفُورَ (۱۷) وَجَعَلْنَاهُمْ فِي قُرَيْشٍ الْفَرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرَى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا الشَّرَّ سِيرُوا فِيهَا لِيَالِي وَيَأْمُرُ الْمُؤْمِنِينَ (۱۸) فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ وَمَزَقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ (۱۹) وَلَقَدْ صَدَقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (۲۰)

[که] زره‌های فراخ بساز و حلقه‌ها را درست اندازه گیری کن و کار شایسته کنی زیرا من به آن چه انجام می دهی بینا می (۱۱) و باد را برای سلیمان [رام کردیم] که رفتن آن بامداد یک ماه و آمدنش شبانگاه یک ماه [راه] بود و معدن مس را برای او ذوب [و روان] گردانیدیم و برخی از جن به فرمان پروردگارشان پیش او کار می کردند و هر کس از آنها از دستور ماسریری تافت از عذاب سوزان به او می چشانیدیم (۱۲) [آن محققان] برای او هر چه می خواست از نماز خانه ها و مجسمه ها و ظروف بزرگ مانند حوضچه ها و دیگهای چسبیده به زمین می ساختند ای خاندان داوود شکر گزار باشید و از بندگان من اندکی سپاسگزارند (۱۳) پس چون مرگ را بر او مقرر داشتیم جز جنبندگی خاکی [موریا نه] که عصای او را به تدریج می خورد [آدمیان را] از مرگ او آگاه نگردانید پس چون [سلیمان] فرو افتاد برای جنیان روشن گردید که اگر غیبی داشتند در آن عذاب خفت آور [باقی] نمی ماندند (۱۴) قطعا برای [مردم] سبادر محل سکونتشان نشانه [رحمتی] بود و دوباغستان از راست و چپ [به آنان گفتیم] از روزی پروردگار تان بخورید و او را شکر کنید شهری است خوش و خدایی آمرزنده (۱۵) پس روی گردانیدند و بر آن سیل [سد] ع ر م را روانه کردیم و دوباغستان آنها را به دوباغ که میوه های تلخ و شوره گز نوعی از کنارتک داشت تبدیل کردیم (۱۶) این [عقوبت] را به [سزای] آنکه کفران کردند به آنان جزا دادیم و آیا جز ناسپاس را به مجازات می رسانیم (۱۷) و میان آنان و میان آبادانیهایی که در آنها برکت نهاده بودیم شهرهای متصل به هم قرار داده بودیم و در میان آنها مسافت را به اندازه مقرر داشته بودیم در این [راه] هاشبان و روزان آسوده خاطر بگردید (۱۸) تا گفتند پروردگار میان [منزلهای] سفرهایمان فاصله انداز و بر خوشتن ستم کردند پس آنها را [برای آیندگان] موضوع [حکایتها] گردانیدیم و سخت تار و مارشان کردیم قطعا در این [ماجرای] برای هر شکیبای سپاسگزاری عبرت هاست (۱۹) و قطعاً شیطان گمان خود را در مورد آنها راست یافت و جز گروهی از مؤمنان [بقیه] از او پیروی کردند (۲۰)

عَنِ الْبَرِّ نُطَيِّ قَالَ: سَأَلْنَا الرَّصَا عَلَيْهِ السَّلَامُ هَلْ أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِكُمْ يُعَالِجُ السَّلَاحَ فَقُلْتُ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِنَا زَرَادٌ فَقَالَ إِنَّمَا هُوَ سَرَادٌ أَمَا مَا تَقْرَأُ كِتَابَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي قَوْلِ اللَّهِ لِدَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنْ أَعْمَلَ سَابِغَاتٍ وَقَدَّرَ فِي السَّرْدِ الْحَلَقَةَ بَعْدَ الْحَلَقَةِ. **قرب الاسناد/ ۱۶۰.**

بزنطی روایت می کند که گفت: از امام رضا علیه السلام پرسیدم: آیا از میان اصحاب شما کسی بود که سلاح بسازد؟ راوی می گوید: من عرض کردم: مردی از اصحاب ما، زراد بود. پس امام رضا علیه السلام فرمود: او سرّاد بود. آیا نخوانده ای که خداوند در مورد داود علیه السلام می فرماید: **أَنْ اَعْمَلَ سَابِغَاتٍ وَقَدَّرَ فِي السَّرْدِ حَلْقَهُ**.

عَنِ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ..... **قَالَتْ نَمْلَةٌ: ثُمَّ قَالَتْ النَّمْلَةُ أَنْتِ أَكْبَرُ أَمْ أَبُوكَ دَاوُدُ قَالَ سُلَيْمَانُ بَلْ أَبِي دَاوُدُ قَالَتْ النَّمْلَةُ فَلِمَ زِيدَ فِي حُرُوفِ اسْمِكَ حَرْفٌ عَلَى حُرُوفِ اسْمِ أَبِيكَ دَاوُدُ قَالَ سُلَيْمَانُ مَا لِي بِهِذَا عِلْمٌ قَالَتْ النَّمْلَةُ لِأَنَّ أَبَاكَ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ جُرَحَهُ يَوْمَ قُتِلَ دَاوُدُ وَأَنْتِ يَا سُلَيْمَانُ أَرْجُو أَنْ تُلْحَقَ بِأَبِيكَ قَالَتْ النَّمْلَةُ هَلْ تَدْرِي لِمَ سَخَّرْتُ لَكَ الرِّيحَ مِنْ بَيْنِ سَائِرِ الْمَمْلَكَةِ قَالَ سُلَيْمَانُ مَا لِي بِهِذَا عِلْمٌ قَالَتْ النَّمْلَةُ يَعْني عَزَّ وَجَلَّ بِذَلِكَ لَوْ سَخَّرْتُ لَكَ جَمِيعَ الْمَمْلَكَةِ كَمَا سَخَّرْتُ لَكَ هَذِهِ الرِّيحَ لَكَانَ زَوَالُهَا مِنْ يَدِكَ كَزَوَالِ الرِّيحِ فَحِينَئِذٍ تَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا. عيون أخبار الرضا- عليه السلام- ۷۸/۲، ذیل حدیث ۸.**

امام رضا علیه السلام فرمودند:سپس قَالَتْ نَمْلَةٌ: آیا تو مقامت بالاتر است یا پدرت؟ سلیمان گفت: پدرم داود، نمله گفت: چرا حروف اسم تو یک حرف از حروف اسم پدرت افزون است؟ سلیمان گفت من بدان آگاهی ندارم، نمله گفت: زیرا پدرت داود داوی جرحه بود یعنی داود دوا میکرد زخمش را بدوستی و تو ای سلیمان امیدوارم به پدرت برسی. سپس مورچه مزبور پرسید: آیا میدانی چرا باد از میان همه چیز این ملک مسخر تو شد؟ سلیمان اظهار بی اطلاعی کرد، مورچه گفت: خداوند عز و جل میخواست تا بتو بیاموزد که اگر جمیع مملکت را برای تو مسخر میکردیم زوال همه مانند زوال باد می بود، و چون باد، از دست تو میرفت. در این موقع ضاحکاً مِنْ قَوْلِهَا.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبٍ وَتَمَائِيلَ** فَقَالَ وَاللَّهِ مَا هِيَ تَمَائِيلُ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَلَكِنَّ الشَّجَرِ وَشَبَّهَهُ. المحاسن ۶۱۸/۲

امام صادق علیه السلام پیرامون تفسیر آیه **يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبٍ وَتَمَائِيلَ** فرمود: به خداوند سوگند! آنها مجسمه هایی به شکل مردان و زنان نبودند، بل که آنها مجسمه هایی به شکل درخت و مانند آن بودند.

عن علي بن إبراهيم: **وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحُ غُدُوها شَهْرٌ وَرَوَاحُها شَهْرٌ قَالَ كَانَتْ الرِّيحُ تَحْمِلُ كُرْسِيَّ سُلَيْمَانَ فَتَسِيرُ بِهِ فِي الْغَدَاةِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَبِالْعِشِيِّ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَأَسْلَمْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ أَيُّ الصُّفْرِ مَحَارِبٍ وَتَمَائِيلَ قَالَ الشَّجَرِ وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ أَيُّ جَفْنَةٍ كَالْحُفْرَةِ وَفُودٍ رَاسِيَاتٍ أَيُّ ثَابِتَاتٍ ثُمَّ قَالَ ااعْمَلُوا آلَ دَاوُدَ شُكْرًا قَالَ ااعْمَلُوا مَا تُشْكُرُونَ عَلَيْهِ. تفسیر القمی ۱۹۹/۲.**

علی بن ابراهیم، پیرامون تفسیر آیه **وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحُ غُدُوها شَهْرٌ** می گوید: باد، تحت سلیمان را به هنگام صبح، در مسیری که پیمودن آن یک ماه طول می کشید و به هنگام عصر، در مسیری که پیمودن آن یک ماه طول می کشید، حرکت می داد. هم چنین منظور از آیه **وَأَسْلَمْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ** مس است **وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ** یعنی ظرف هایی به مانند حفره **وَفُودٍ رَاسِيَاتٍ** یعنی دیگ هایی ثابت **ااعْمَلُوا آلَ دَاوُدَ شُكْرًا** یعنی عملی را انجام دهید که درخور تقدیر و تشکر باشید

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَا وَحُسَيْنُ بْنُ ثَوْبَرٍ ابْنِ أَبِي فَاخِتَةَ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّا كُنَّا فِي سَعَةِ مِنَ الرِّزْقِ وَغَضَارَةٍ مِنَ الْعَيْشِ فَتَغَيَّرَتِ الْحَالُ بَعْضُ التَّغْيِيرِ فَادْعُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَرُدَّ ذَلِكَ إِلَيْنَا فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ تُرِيدُونَ تَكُونُونَ

مُلُوكًا أَيْسُرُكَ أَنْ تَكُونَ مِثْلَ طَاهِرٍ وَهَرَمَةٍ وَإِنَّكَ عَلَىٰ خِلَافٍ مَا أَنْتَ عَلَيْهِ قُلْتُ لَا وَاللَّهِ مَا يُسِّرُنِي أَنَّ لِيَ الدُّنْيَا بِمَا فِيهَا ذَهَبًا وَفِضَّةً وَإِنِّي عَلَىٰ خِلَافٍ مَا أَنَا عَلَيْهِ قَالَ فَقَالَ فَمَنْ أَيْسَرَ مِنْكُمْ فَلْيَشْكُرِ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ **لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ** وَقَالَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ أَعْمَلُوا آلَ دَاوُدَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّاكِرِينَ. الكافي ۸/ ۳۴۶-۳۴۷، صدر حديث ۵۴۶.

احمد بن عمر می گوید: من و حسین بن ثویر بن ابی فاخته خدمت امام رضا علیه السلام شرفیاب شدم. من به آن حضرت علیه السلام عرض کردم: ما در وسعت رزق و خوشی و خری بودیم و اینک وضع دگرگون شده است، تواز خداوند عز و جل بخواه که آن وضع را به ما بازگرداند. امام علیه السلام فرمود: چه می خواهید؟ می خواهید سلطان باشید؟ آیا خوش داری که هم چون طاهر و هرثمه باشی و در برابر، دین و اعتقادات بر خلاف آن چه اکنون داری باشد؟ عرض کردم: بخدا نه، من خوش ندارم دنیا را آکنده از سیم و زر داشته باشم اما اعتقاد بر خلاف آن چه اکنون دارم باشد. فرمود: پس هر کس از شما توانگر است باید سپاس بگزارد که خدای عز و جل می فرماید: ... لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ ... ۱، و نیز می فرماید: اَعْمَلُوا آلَ دَاوُدَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّاكِرِينَ.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: عِبَادَ اللَّهِ أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ فَإِنَّهَا حَقٌّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَالْمُوجِبَةُ عَلَى اللَّهِ حَقِّكُمْ وَأَنْ تَسْتَعِينُوا عَلَيْهِ بِاللَّهِ وَتَسْتَعِينُوا بِهِ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ التَّقْوَى فِي الْيَوْمِ الْحَرِّ وَالْجَنَّةُ فِي غَدِ الطَّرِيقِ إِلَى الْجَنَّةِ مَسْلُكُهَا وَاضِحٌ وَسَالِكُهَا رَاجِحٌ وَمُسْتَوْدَعُهَا حَافِظٌ لَمْ تَبْرَحْ عَارِضَةً نَفْسَهَا عَلَى الْأُمَمِ الْمَاضِينَ مِنْكُمْ وَالْغَابِرِينَ لِحَاجَتِهِمْ إِلَيْهَا غَدًا إِذَا أَعَادَ اللَّهُ مَا أَبَدَى وَأَخَذَ مَا أَعْطَى وَسَأَلَ عَمَّا أَسَدَى فَمَا أَقَلَّ مَنْ قَبْلَهَا وَحَمَلَهَا حَقَّ حَمْلِهَا أُولَئِكَ الْأَقْلُونَ عَدَدًا وَهُمْ أَهْلُ صِفَةِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ إِذْ يَقُولُ **وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّاكِرِينَ**. نهج البلاغة / ۲۸۴، ضمن خطبة ۱۹۱.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....بندگان خدا شما را به تقوی و ترس از خدا سفارش می نمایم، زیرا تقوی حق خداست بر شما و حق شما را بر خدا لازم و برقرار مینماید، و شما را سفارش می کنم به اینکه از خدا برای تقوی کمک بطلبید. و از تقوی برای خدا همراهی درخواست نمائید زیرا تقوی در امروز پناه و سپر است، و در فردا راه بهشت است، راه آن آشکار و رونده در آن سود برنده، و امانتدار آن حافظ و نگهدار است همیشه تقوی خود را بر مردمان گذشته و باقیمانده نشان داده و جلوه گری می نماید چون ایشان در فردا به آن نیازمندند، فردائیکه خداوند باز گرداند آن چه پدیدآورده و گرفته آن چه بخشیده و پرسش نماید از آن چه عطاء فرموده پس چه بسیار اندکند کسانی که تقوی را پذیرفته و از روی راستی و درستی آن را شعار خویش قرار داده اند، آنان از جهت عدد و شماره کم اند و شایسته وصف و مدح خداوند سبحان هستند که میفرماید: وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّاكِرِينَ.

عَنْ أَبِيهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ: إِنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ دَاوُدَ قَالَ ذَاتَ يَوْمٍ لِأَصْحَابِهِ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَدْ وَهَبَ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي سَخَّرَ لِيَ الرِّيحَ وَالْإِنْسَ وَالْحَيَّ وَالطَّيْرَ وَالْوَحُوشَ وَعَلَّمَنِي **مَنْطِقَ الطَّيْرِ** وَآتَانِي مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَمَعَ جَمِيعِ مَا أُوتِيتُ مِنَ الْمُلْكِ مَا تَمَّ لِي سُرُورُ يَوْمٍ إِلَى اللَّيْلِ قَدْ أَحْبَبْتُ أَنْ أَدْخُلَ قَصْرِي فِي غَدٍ فَأُصْعِدَ أَعْلَاهُ وَأَنْظُرَ إِلَى مَمَالِكِي فَلَا تَأْذُنُوا لِأَحَدٍ عَلَيَّ بِالْخُحُولِ لِئَلَّا يَرِدَ عَلَيَّ مَا يُنْعَضُ عَلَيَّ يَوْمِي فَقَالُوا نَعَمْ فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْعَدَدِ أَخَذَ عَصَاهُ بِيَدِهِ وَصَعِدَ إِلَى أَعْلَى مَوْضِعٍ مِنْ قَصْرِهِ وَقَفَ مُتَّكِئًا عَلَى عَصَاهُ يَنْظُرُ إِلَى مَمَالِكِهِ سُرُورًا بِمَا أُوتِيَ فَرِحًا بِمَا أُعْطِيَ إِذْ نَظَرَ إِلَى شَابٍّ حَسَنِ الْوَجْهِ وَاللِّبَاسِ قَدْ خَرَجَ عَلَيْهِ مِنْ بَعْضِ زَوَايَا قَصْرِهِ فَلَمَّا أَبْصَرَ بِهِ سُلَيْمَانَ عليه السلام قَالَ لَهُ مَنْ أَدْخَلَكَ إِلَى هَذَا الْقَصْرِ وَقَدْ أَرَدْتُ أَنْ أَخْلُو فِيهِ الْيَوْمَ فَبِإِذْنٍ مِّنْ دَخَلْتَ فَقَالَ الشَّابُّ أَدْخَلَنِي هَذَا

الْقَصْرَ رَبُّهُ وَ يَأْذِنُهُ دَخَلَتْ فَقَالَ رَبُّهُ أَحَقُّ بِهِ مِنِّي فَمَنْ أَنْتَ قَالَ أَنَا مَلَكُ الْمَوْتِ قَالَ وَ فِيمَا جِئْتَ قَالَ لِأَقْبِضَ رُوحَكَ فَقَالَ امْضِ بِمَا أُمِرْتَ بِهِ فِي هَذَا يَوْمِ سُرُورِي وَ أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَكُونَ لِي سُرُورٌ دُونَ لِقَائِكَ فَقَبِضَ مَلَكُ الْمَوْتِ رُوحَهُ وَ هُوَ مُتَكِيٌّ عَلَى عَصَاهُ فَبَقِيَ سُلَيْمَانُ مُتَكِيًّا عَلَى عَصَاهُ وَ هُوَ مَيِّتٌ مَا شَاءَ اللَّهُ وَ النَّاسُ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ وَ هُمْ يَقْدَرُونَ أَنَّهُ حَيٌّ فَافْتَتَنُوا فِيهِ وَ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ قَالَ إِنَّ سُلَيْمَانَ قَدْ بَقِيَ مُتَكِيًّا عَلَى عَصَاهُ هَذِهِ الْأَيَّامَ الْكَثِيرَةَ وَ لَمْ يَأْكُلْ وَ لَمْ يَشْرَبْ وَ لَمْ يَتَعَبْ وَ لَمْ يَتَمَّ إِنَّهُ لَرُبُّنَا الَّذِي يَجِبُ عَلَيْنَا أَنْ نَعْبُدَهُ وَ قَالَ قَوْمٌ إِنَّ سُلَيْمَانَ لَسَاحِرٌ وَ إِنَّهُ يُرِينَا أَنَّهُ وَاقِفٌ مُتَكِيٌّ عَلَى عَصَاهُ يَسْحَرُ أَعْيُنَنَا وَ لَيْسَ كَذَلِكَ فَقَالَ الْمُؤْمِنُونَ إِنَّ سُلَيْمَانَ هُوَ عَبْدُ اللَّهِ وَ نَبِيُّهُ يُدَبِّرُ اللَّهُ أَمْرَهُ بِمَا شَاءَ فَلَمَّا اخْتَلَفُوا بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْأَرْضَةَ فَدَبَّتْ فِي عَصَاهُ فَلَمَّا أَكَلَتْ جَوَفَهَا انْكَسَرَتِ الْعَصَا وَ خَرَتْ [خَرَّ] سُلَيْمَانُ مِنْ قَصْرِهِ عَلَى وَجْهِهِ فَشَكَرَتِ الْجِنُّ الْأَرْضَةَ عَلَى صَنِيعِهَا فَلَا جُلَّ ذَلِكَ لَا تُوجَدُ الْأَرْضَةُ فِي مَكَانٍ إِلَّا وَ عِنْدَهَا مَاءٌ وَ طِينٌ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَأَتَهُ يُعْنِي عَصَاهُ فَلَمَّا خَرَ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ أَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ مَا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ هَكَذَا وَ إِنَّمَا نَزَلَتْ فَلَمَّا خَرَ تَبَيَّنَتِ الْإِنْسُ أَنَّ الْجِنَّ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ

عیون أخبار الرضا- علیه السلام- ۱/ ۲۶۵-۲۶۶، ح ۲۴.

امام موسی علیه السلام، از پدرش امام صادق علیه السلام روایت می کند که فرمود: سلیمان بن داود علیه السلام روزی به یاران خود فرمود: خداوند تبارک و تعالی به من ملکی را ارزانی داشت که هیچ کسی پس از من مستحق آن نمی باشد و خداوند، باد، افس، جن، پرندگان و وحوش را در اختیار من درآورد و مَنطِقُ الطَّيْرِ را به من آموزش داد و از هر چیز به من عطا نمود. با این همه سلطنت و پادشاهی که به من داده شد حتی یک صبح تا شام نیز شادمانی ام به طول نینجامید؛ چرا که من دوست داشتم پای در قصرم بگذارم و در آن جا شب را به صبح برسانم و به فراز قصر بروم و به سرزمین های خویش بنگرم. پس به هیچ کسی اجازه ندهید تا نزد من آید و بدین وسیله روز مرا تلخ سازد. یاران سلیمان علیه السلام گفتند: اطاعت می کنیم. چون صبح شد، سلیمان علیه السلام عصای خود را در دست گرفت و به فراز قصر خود رفت و با تکیه بر عصای خود ایستاد و به سرزمین های خود نگاه می کرد و از آن چه به او عطا شده بود، شادمان و از آن چه به او ارزانی شده بود، خوشحال بود تا این که نگاهی به جوان خوش سیما و شیک پوشی افتاد که از یکی از گوشه های قصر سلیمان علیه السلام خارج و نزد او آمد. چون سلیمان علیه السلام او را دید به او فرمود: چه کسی تو را وارد این قصر گردانیده است، در حالی که من می خواستم امروز در آن تنها باشم. تو با اجازه چه کسی وارد شده ای؟ آن جوان پاسخ داد: خداوند این قصر مرا وارد آن گردانیده است و با اذن او وارد شده ام. سلیمان فرمود: خداوند این قصر، مستحق تر از من نسبت به آن است. تو کیستی؟ آن جوان پاسخ داد: من فرشته مرگ هستم. سلیمان علیه السلام فرمود: به چه منظور آمده ای؟ فرشته مرگ پاسخ داد: آمده ام تا تو را قبض روح کنم. سلیمان فرمود: مأموریت خود را انجام بده؛ چرا که امروز روز شادمانی من است و خداوند عَزَّ وَ جَلَّ نخواست که شادمانی برای من بدون دیدار او باشد. پس فرشته مرگ در حالی که سلیمان علیه السلام بر عصای خود تکیه کرده بود، روح او را ستاند و سلیمان علیه السلام تا آن اندازه که خدا خواست، بی جان به همان حالت که بر عصای خود تکیه داده بود، باقی ماند و مردم به او نگاه می کردند و گمان می کردند که او زنده است و در مورد او حرف های مختلفی زدند و نظرات متفاوتی ارائه دادند. برخی از آنان گفتند: سلیمان در این روزهای بسیار به همان حال که بر عصای خود تکیه کرده بود، باقیمانده و خسته نشده و نه چیزی خورده و نخوابیده و آبی نیز ننوشیده است. بنابراین او پروردگار ما است که ما باید او را پرستش کنیم. گروه دیگری گفتند: سلیمان جادوگر است و او چنین به ما می نمایاند

که او بر عصای خود تکیه داده و ایستاده است و چشمان ما را افسون می کند، در حالی که چنین نیست. مؤمنان نیز گفتند: سلیمان، بنده و پیامبر خداوند است و خداوند امر او را آن چنان که خود خواهد، تدبیر می کند. چون آنان اختلاف نظر پیدا کردند و خداوند عز و جل موریانه را مبعوث داشت و او در عصای سلیمان علیه السلام نفوذ کرد و چون داخل آن عصا را خورد، عصا شکست و سلیمان از قصر خود به رو افتاد و اجته به خاطر این کار از موریانه سپاسگزاری کردند و به همین خاطر است که موریانه تنها در جایی که در آن آب و گل است یافت می شود و این آیه نیز به همین معنا است: **فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَأَتَهُ** یعنی عصایش **فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ أَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ** سپس امام صادق علیه السلام فرمود: این آیه، به این شکل نازل نشده است. بل که آیه، این گونه نازل شده است: **فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْإِنْسُ أَنْ الْجِنَّ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ**.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: أَمَرَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ الْجِنَّ فَصَنَعُوا لَهُ قُبَّةً مِنْ قَوَارِيرَ فَبَيْنَمَا هُوَ مُتَكِيٌّ عَلَى عَصَاهُ فِي الْقُبَّةِ يَنْظُرُ إِلَى الْجِنِّ كَيْفَ يَعْمَلُونَ وَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ إِذْ حَانَتْ مِنْهُ الْيَقَاتَةُ فَإِذَا رَجُلٌ مَعَهُ فِي الْقُبَّةِ قَالَ مَنْ أَنْتَ قَالَ أَنَا الَّذِي لَا أَقْبَلُ الرِّشَاءَ وَلَا أَهَابُ الْمُلُوكَ أَنَا مَلِكُ الْمَوْتِ فَقَبَضَهُ وَهُوَ قَائِمٌ مُتَكِيٌّ عَلَى عَصَاهُ فِي الْقُبَّةِ وَالْجِنُّ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ قَالَ فَمَكَّثُوا سَنَةً يَدَأْبُونَ لَهُ حَتَّى بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْأَرْضَةَ فَأَكَلَتْ مِنْسَأَتَهُ وَهِيَ الْعَصَا **فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ أَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ** قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام إِنَّ الْجِنَّ يَشْكُرُونَ الْأَرْضَةَ مَا صَنَعَتْ بِعَصَاةِ سُلَيْمَانَ عليه السلام فَمَا تَكَادُ تَرَاهَا فِي مَكَانٍ إِلَّا وَعِنْدَهَا مَاءٌ وَطِينٌ. **علل الشرائع** ۷۳-۷۴، ح ۳.

امام باقر علیه السلام فرمود: سلیمان بن داود به اجته امر فرمود تا برای او گنبدی از شیشه بسازند و در حالی که او در داخل آن گنبد بر عصای خود تکیه داده بود به اجته نگاه می کرد که چگونه آن را می سازند و آنان نیز به او نگرستند. چون به دقت نگرست، مردی را در کنار خود دورن آن گنبد مشاهده کرد. سلیمان پرسید: تو کیستی؟ آن مرد پاسخ داد: من همان کسی هستم که رشوه نمی پذیرم و از پادشاهان هراسی ندارم؛ من، فرشته مرگ هستم. پس فرشته مرگ، روح سلیمان را در حالی که او درون آن گنبد بر عصای خود تکیه داده بود، ستاند، در حالی که اجته به سلیمان می نگرستند. پس اجته به مدت یک سال با پشتکار مشغول پرداختن به اوامر سلیمان علیه السلام بودند تا این که خداوند عز و جل، موریانه را مبعوث داشت و او، منسأه سلیمان علیه السلام یعنی عصای او را خورد. **فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ أَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ** امام باقر علیه السلام فرمود: اجته از آن موریانه به خاطر عملی که با عصای سلیمان علیه السلام انجام داد، سپاسگزاری نمودند و تو، موریانه را تنها در جایی که آب و گل باشد می یابی.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَوْحَى إِلَى سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ عليه السلام أَنْ آيَةَ مَوْتِكَ أَنْ شَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ بَيْتِ الْمُقَدَّسِ يُقَالُ لَهَا الْخُرُوبَةُ قَالَ فَتَنْظُرُ سُلَيْمَانُ يَوْمًا فَإِذَا الشَّجَرَةُ الْخُرُوبَةُ قَدْ طَلَعَتْ مِنْ بَيْتِ الْمُقَدَّسِ فَقَالَ لَهَا مَا اسْمُكَ قَالَتْ الْخُرُوبَةُ قَالَ فَوَلَّى سُلَيْمَانُ مُدْبِرًا إِلَى مِحْرَابِهِ فَقَامَ فِيهِ مُتَكِيًا عَلَى عَصَاهُ فَقَبِضَ رُوحَهُ مِنْ سَاعَتِهِ قَالَ فَجَعَلَتِ الْجِنُّ وَالْإِنْسُ يَخْدُمُونَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي أَمْرِهِ كَمَا كَانُوا وَهُمْ يَطُنُّونَ أَنَّهُ حَيٌّ لَمْ يَمُتْ يَغْدُونَ وَيَرْوَحُونَ وَهُوَ قَائِمٌ ثَابِتٌ حَتَّى دَبَّتِ الْأَرْضَةُ مِنْ عَصَاهُ فَأَكَلَتْ مِنْسَأَتَهُ فَانْكَسَرَتْ وَخَرَّ سُلَيْمَانُ إِلَى الْأَرْضِ أَفَلَا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ **فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ أَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ**.. **الکافی**

امام صادق عليه السلام فرمود: خداوند عزّ و جلّ به سليمان بن داود عليه السلام وحی نمود که نشانه مرگ تو، درختی به نام خَرْثُوبَه است که از بیت المقدس سر برمی آورد. پس روزی نگاه سليمان به درخت خرنوبه- که ناگهان از بیت المقدس سر بر آورده بود- افتاد و به آن فرمود: نام تو چیست؟ آن درخت پاسخ داد: نام من خرنوبه است. حضرت فرمود: سليمان عليه السلام با شنیدن این سخن پشت کرده و به سوی محراب خود گریخت و در آن با تکیه بر عصای خود ایستاد و خداوند در همان لحظه او را قبض روح کرد؛ اما جنّ و انس هم چنان به او خدمت می کردند و مثل قبل به امور او می پرداختند و گمان می کردند که او زنده می باشد و نمرده است. آنان صبح و شام می آمدند و می رفتند در حالی که سليمان عليه السلام هم چنان ثابت ایستاده بود تا آن که موریانه در عصای او نفوذ کرد و آن را خورد و سليمان عليه السلام بر زمین افتاد. آیا نشنیده ای که خداوند عزّ و جلّ می فرماید: فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنَّ أَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ.

عن علي بن ابراهيم لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكِنِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَ شِمَالٍ قَالَ: فَإِنَّ بَحْرًا كَانَ مِنَ الْيَمَنِ وَ كَانَ سُلَيْمَانُ أَمَرَ جُنُودَهُ أَنْ يُجْرُوا لَهُمْ خَلِيجًا مِنَ الْبَحْرِ الْعَذْبِ إِلَى بِلَادِ الْهِنْدِ فَفَعَلُوا ذَلِكَ وَ عَقَدُوا لَهُ عُقْدَةً عَظِيمَةً مِنَ الصَّخْرِ وَالْكَلْبِ حَتَّى يُفِيضَ عَلَى بِلَادِهِمْ، وَ جَعَلُوا لِلْخَلِيجِ تَجَارِي فَكَانُوا إِذَا أَرَادُوا أَنْ يُرْسِلُوا مِنْهُ الْمَاءَ أَرْسَلُوهُ بِقَدَرٍ مَا يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِ وَ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَ شِمَالٍ عَنْ مَسِيرَةِ عَشْرَةِ أَيَّامٍ فِيهَا يَمُرُّ الْمَاءُ لَا يَقَعُ عَلَيْهِ الشَّمْسُ مِنَ الْيَفَافِهِمَا فَلَمَّا عَمِلُوا بِالْمَعَاصِي وَ عَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَ نَهَاهُمْ الصَّالِحُونَ فَلَمْ يَنْتَهُوا بَعَثَ اللَّهُ عَلَى ذَلِكَ السَّدَّ الْجُرْدَ وَ هِيَ الْفَأْرَةُ الْكَبِيرَةُ فَكَانَتْ تَقْلَعُ الصَّخْرَةَ الَّتِي لَا يَسْتَقِيلُهَا الرَّجُلُ وَ يَزِي بِهَا، فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ قَوْمٌ مِنْهُمْ هَرَبُوا وَ تَرَكُوا الْبِلَادَ فَمَا زَالَ الْجُرْدُ يَقْلَعُ الْحَجَرَ حَتَّى خَرَبُوا ذَلِكَ السَّدَّ فَلَمْ يُشْعِرُوا حَتَّى غَشِيَهُمُ السَّيْلُ وَ خَرَبَ بِلَادَهُمْ وَ قَلَعَ أَشْجَارَهُمْ..... تفسير القمي ۴/ ۲۰۰-۲۰۱.

علی بن ابراهیم: لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكِنِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَ شِمَالٍ گفت: دریایی در یمن بود و حضرت سليمان عليه السلام به لشکریان خود دستور داد تا برای او، از آن دریا که آب گوارایی داشت تا سرزمین هند، خلیجی احداث کنند. آنان چنین کردند و بر سر راه آن، سدّ بزرگی از صخره و ساروج درست کردند تا آب در آن پر شده و به سرزمینشان بریزد و آنان برای آن خلیج کانال هایی قرار دادند و هرگاه می خواستند که از راه آن آب بفرستند، به اندازه نیاز خودشان آب را گسیل می داشتند و برای آنان در اطراف راست و چپ، دو باغ بود که در مسیری که پیمودن آن ده روز طول می کشید، قرار داشت و آن باغ چنان از درختان و گیاهان پوشیده شده بود که اگر کسی از آن عبور می کرد، نور خورشید به او نمی رسید؛ اما چون آنان مرتکب معصیت شدند و از فرمان پروردگارشان سرکشی نمودند و افراد صالح، آنان را نهي نموده، اما به حرف آنان گوش نکردند، خداوند، جُرْد- که موش بزرگی بود- را به سوی آن سدّ فرستاد و آن موش، صخره هایی که یک مرد قادر به کندن آن نیست را از جایی کند و آن را پرتاب می نمود. پس چون آن قوم، این صحنه را دیدند، گریختند و سرزمین خود را ترک گفتند. پس آن موش هم چنان سنگ ها را می کند تا آن که آن سدّ را تخریب نمود و آن قوم بدون آن که بدانند، سیل آنان را در برگرفت و سرزمینشان را از بین برد و درختان آنان را از جا کند.....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: يَا أَبَا حَنِيفَةَ تَعْرِفُ كِتَابَ اللَّهِ حَقَّ مَعْرِفَتِهِ وَ تَعْرِفُ النَّاسِخَ وَ الْمَنْسُوخَ قَالَ نَعَمْ قَالَ يَا أَبَا حَنِيفَةَ لَقَدْ ادَّعَيْتَ عِلْمًا وَ يَلُوكَ مَا جَعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ إِلَّا عِنْدَ أَهْلِ الْكِتَابِ الَّذِينَ أُنْزِلَ عَلَيْهِمْ وَ يُلُوكَ وَ لَا هُوَ إِلَّا عِنْدَ الْخَاصِّ مِنْ ذُرِّيَةِ نَبِيِّنَا ﷺ مَا

وَرَزَّكَ اللَّهُ مِنْ كِتَابِهِ حَرْفًا فَإِنْ كُنْتَ كَمَا تَقُولُ وَلَسْتُ كَمَا تَقُولُ فَأَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **سِيرُوا فِيهَا لِيَالِي وَآيَامًا آمِنِينَ** أَيْنَ ذَلِكَ مِنَ الْأَرْضِ قَالَ أَحَسْبُهُ مَا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ.. أَيْنَ ذَلِكَ مِنَ الْأَرْضِ قَالَ أَحَسْبُهُ مَا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ فَالتَفَتَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ تَعْلَمُونَ أَنَّ النَّاسَ يُقْطَعُ عَلَيْهِمْ بَيْنَ الْمَدِينَةِ وَمَكَّةَ فَتُؤَخَذُ أَمْوَالُهُمْ وَلَا يُؤْمِنُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَيُقْتَلُونَ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَسَكَتَ أَبُو حَنِيفَةَ فَقَالَ يَا أَبَا حَنِيفَةَ أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا** أَيْنَ ذَلِكَ مِنَ الْأَرْضِ؟ قَالَ الْكَعْبَةُ قَالَ أَ فَتَعْلَمُ أَنَّ الْحَجَّاجَ بْنَ يُوسُفَ حِينَ وَضَعَ الْمُنَجْنِيقَ عَلَى ابْنِ الزُّبَيْرِ فِي الْكَعْبَةِ فَقَتَلَهُ كَانَ آمِنًا فِيهَا قَالَ فَسَكَتَ..... فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ الْحَضْرِيُّ جُعِلْتُ فِدَاكَ الْجَوَابُ فِي الْمَسْأَلَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ فَقَالَ يَا أَبَا بَكْرٍ **سِيرُوا فِيهَا لِيَالِي وَآيَامًا آمِنِينَ** فَقَالَ مَعَ قَائِمِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَأَمَّا قَوْلُهُ **وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا** فَمَنْ بَايَعَهُ وَدَخَلَ مَعَهُ وَمَسَحَ عَلَى يَدِهِ وَدَخَلَ فِي عَقْدِ أَصْحَابِهِ كَانَ آمِنًا علل الشرائع/ ۹۰ و ۹۱، مقطعين من ح ۵.

حضرت امام صادق عليه السلام فرمودند:..... ای ابو حنیفه، به کتاب خدا آگاه و عالم هستی و آن طور که باید آگاه باشی آیا آگاه و واقف می باشی، آیا ناسخ و منسوخ را می دانی؟ عرض کرد: بلی حضرت فرمودند: ای ابو حنیفه ادعای علم نمودی، وای بر تو خداوند متعال این علم را فقط در بین اهل قرآن که آن را برایشان نازل کرده قرار داده، وای بر تو این علم صرفاً نزد افراد خاص از ذریه پیغمبر صلی الله علیه و آله بوده و از آن یک حرف هم خدا به تو تعلیم نفرموده و اگر آن طور که ادعای می کنی هستی که نیستی خبر ده مرا از فرموده حق عز و جل: **سِيرُوا فِيهَا لِيَالِي وَآيَامًا آمِنِينَ** این ده ها و شهرها در کدام نقطه زمین بودند؟ ابو حنیفه گفت: تصور می کنم بین مکه و مدینه بودند. امام علیه السلام به اصحابش نگرست و فرمود: شما می دانید که در بین مدینه و مکه راه امن نبوده و قطاع الطريق در این جا راه را بر مسافری می بستند و اموالشان را به یغما می بردند و آنها هیچ بر نفوس خود اطمینانی نداشته و بسا بود که کشته می شدند، پس مقصود حق عز و جل این ده و شهرها نمی باشد. اصحاب عرض کردند: بلی همین طور است که شما می فرمایید. راوی می گوید: ابو حنیفه ساکت شد. پس از آن حضرت فرمودند: ای ابو حنیفه خبر ده مرا از فرموده حق عز و جل: **وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا** این مکان کدام نقطه زمین می باشد؟ ابو حنیفه گفت: مراد کعبه است. امام علیه السلام فرمودند: آیا می دانی حجّاج بن یوسف در کعبه منجیق قرار داد و ابن زبیر را کشت پس چطور ابن زبیر در امان قرار نگرفت؟ راوی گفت: ابو حنیفه ساکت شد..... ابو بکر حضری می گوید: فدایت شوم جواب دو مسأله اول و دوم چیست؟ حضرت فرمودند: ای ابو بکر مقصود از **سِيرُوا فِيهَا لِيَالِي وَآيَامًا آمِنِينَ** این است که: با قائم ما اهل بیت سیر و مسافرت کنید که در ایمنی کامل می باشید. و مراد از **وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا** این است که هر کس با قائم ما بیعت کرده و در حزب آن حضرت باشد و دست آن بزرگوار را مسح کند و در گروه اصحابش باشد البته از هر گزندی در امان می باشد.

عَنْ أَبِيهِ جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: دَخَلَ عَلَى أَبِي بَعْضُ مَنْ يُفَسِّرُ الْقُرْآنَ فَقَالَ لَهُ أَنْتَ فُلَانٌ وَ سَمَاءُ بِاسْمِهِ قَالَ نَعَمْ قَالَ أَنْتَ الَّذِي تُفَسِّرُ الْقُرْآنَ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَكَيْفَ تُفَسِّرُ هَذِهِ الْآيَةَ **وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لِيَالِي وَآيَامًا آمِنِينَ** قَالَ هَذِهِ بَيْنَ مَكَّةَ وَمِنَى فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَيْ كَوْنُ فِي هَذَا الْمَوْضِعِ خَوْفٌ وَقَطِيعٌ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَمَوْضِعُ يَقُولُ اللَّهُ أَمَنْ يَكُونُ فِيهِ خَوْفٌ وَقَطِيعٌ قَالَ فَمَا هُوَ قَالَ ذَلِكَ نَحْنُ أَهْلُ الْبَيْتِ قَدْ سَمَّاكُمُ اللَّهُ نَاسًا وَسَمَانَا قُرًى قَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَ وَجَدْتَ هَذَا فِي كِتَابِ اللَّهِ أَنَّ الْقُرَى رِجَالٌ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لَيْسَ اللَّهُ تَعَالَى يَقُولُ **وَسَلِّ الْقُرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعِيرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا**

فِيهَا فَلْيَجْدِرَانِ وَالْحَيْطَانِ السُّؤَالُ أَمْ لِلنَّاسِ وَ قَالَ تَعَالَى وَ إِنِّ مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا فَمَنْ الْمُعَذِّبُ الرَّجَالُ أَمْ الْجُدْرَانُ وَالْحَيْطَانِ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۶۸-۱۶۹.

امام صادق عليه السلام فرمود: یکی از کسانی که قرآن را تفسیر می کرد، نزد پدرم آمد و پدرم به او فرمود: تو فلانی هستی؟ و پدرم او را با نامش نامید. آن مرد پاسخ داد: آری. پدرم فرمود: تو همان کسی هستی که قرآن را تفسیر می کنی؟ آن مرد پاسخ داد: آری. پدرم فرمود: چگونه آیه وَ جَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَ قَدَرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَ أَيَّامًا آمِنِينَ را تفسیر می کنی؟ آن مرد پاسخ داد: منظور از آیه، مکانی میان مکه و مدینه است. امام صادق علیه السلام فرمود: آیا در این مکان، ترس و راهزنی یافت می شود؟ آن مرد پاسخ داد: آری. امام صادق علیه السلام فرمود: پس چگونه مکانی که خداوند عز و جل می فرماید که امن است، در آن ترس و راهزنی یافت می شود؟ آن مرد عرض کرد: پس منظور آیه چیست؟ امام صادق علیه السلام پاسخ داد: منظور از آن، ما اهل بیت هستیم و خداوند شما را آناس و ما را قُری نامید. آن مرد عرض کرد: جانم فدای شما باد! آیا در کتاب خدا، آیه ای یافته اید که در آن قُری به معنای مردان آمده باشد؟ امام صادق علیه السلام پاسخ داد: آیا خداوند متعال نمی فرماید: وَ اسْأَلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعَيْرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا پس آیا سئوال ها خطاب به دیوارها و حصارها است یا خطاب به مردم؟ هم چنین خداوند متعال فرمود: وَ إِنِّ مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا پس این عذاب، برای مردان است یا برای دیوارها و حصارها.

عَنْ أَبِي حمزة الثمالي قَالَ: دَخَلَ قَاضٍ مِنْ فُضَاةِ أَهْلِ الْكُوفَةِ عَلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ جَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَ قَدَرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَ أَيَّامًا آمِنِينَ قَالَ لَهُ مَا يَقُولُ النَّاسُ فِيهَا قَبْلَكُمْ قَالَ يَقُولُونَ إِنَّهَا مَكَّةُ فَقَالَ وَ هَلْ رَأَيْتَ السَّرَقَ فِي مَوْضِعٍ أَكْثَرَ مِنْهُ بِمَكَّةَ قَالَ فَمَا هُوَ؟ قَالَ إِنَّمَا عَنِ الرَّجَالِ قَالَ وَ أَيْنَ ذَلِكَ فِي كِتَابِ اللَّهِ؟ فَقَالَ أَوْ مَا تَسْمَعُ إِلَى قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ كَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَ رُسُلِهِ وَ قَالَ وَ تِلْكَ الْقُرَى أَهْلَكْنَاهُمْ وَ قَالَ وَ اسْأَلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعَيْرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا أَوْ اسْأَلِ الْقَرْيَةَ أَوْ الرَّجَالَ أَوِ الْعَيْرَ قَالَ وَ تَلَا عَلَيْهِ آيَاتٍ فِي هَذَا الْمَعْنَى قَالَ جَعِلْتُ فِدَاكَ فَمَنْ هُمْ؟ قَالَ نَحْنُ هُمْ فَقَالَ أَوْ مَا تَسْمَعُ إِلَى قَوْلِهِ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَ أَيَّامًا آمِنِينَ؟ قَالَ آمِنِينَ مِنَ الرَّيْحِ. الاحتجاج ۴۱-۴۳/۲.

ابو حمزه ثمالی روایت می کند که گفت: یکی از قاضیان اهل کوفه، نزد امام زین العابدین علیه السلام آمد و عرض کرد: جانم به فدای شما باد! تفسیر آیه وَ جَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَ قَدَرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَ أَيَّامًا آمِنِينَ چیست؟ حضرت فرمود: مردم نزد شما در عراق در تفسیر این آیه چه می گویند؟ آن قاضی پاسخ داد: می گویند که منظور از آیه، مکه است. حضرت از او پرسید: آیا دزدی و سرقت را در مکانی بیشتر از مکه دیده ای؟ آن قاضی پرسید: پس منظور آیه چیست؟ حضرت پاسخ داد: منظور آیه، تنها مردان است. آن قاضی پرسید: در کجای کتاب خدا شبیه این مورد داریم که قُری (آبادی ها) به معنای مردان آمده باشد؟ حضرت پاسخ داد: آیا نشنیده ای که خداوند عز و جل در آیاتی فرمود: وَ كَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَ رُسُلِهِ وَ تِلْكَ الْقُرَى أَهْلَكْنَاهُمْ وَ اسْأَلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعَيْرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا پس، از آبادی و قافله پرسیده می شود یا از مردان؟ ابو حمزه ثمالی می گوید: حضرت آیات دیگری را به همین معنا، تلاوت نمود. آن قاضی عرض کرد: جانمان به فدای شما

باد! آنها چه کسانی هستند؟ حضرت پاسخ داد: منظور از آنها، ما هستیم. هم چنین حضرت پیرامون تفسیر آیه سِيرُوا فِيهَا لِيَالِي وَأَيَّامًا آمِنِينَ فرمود: منظور این است که آنان از انحراف در امان هستند.

عَنْ زَيْدِ الشَّحَامِ قَالَ: دَخَلَ قَتَادَةُ بْنُ دِعَامَةَ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ يَا قَتَادَةُ أَنْتَ فَعِيَهُ أَهْلُ الْبَصْرَةِ فَقَالَ هَكَذَا يَزْعُمُونَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام بَلَعَنِي أَنْتَ تُفسِّرُ الْقُرْآنَ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَعْلَمُ تُفسِّرُهُ أَمْ يَجْهَلُ قَالَ لَا يَعْلَمُ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام فَإِنْ كُنْتَ تُفسِّرُهُ يَعْلَمُ فَأَنْتَ أَنْتَ وَأَنَا أَسْأَلُكَ قَالَ قَتَادَةُ سَلْ قَالَ أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي سَبَأٍ وَقَدْرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لِيَالِي وَأَيَّامًا آمِنِينَ فَقَالَ قَتَادَةُ ذَلِكَ مَنْ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ بِزَادٍ حَلَالٍ وَرَاحِلَةٍ وَكِرَاءٍ حَلَالٍ يُرِيدُ هَذَا الْبَيْتَ كَانَ آمِنًا حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى أَهْلِهِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام نَشَدْتُكَ اللَّهُ يَا قَتَادَةُ هَلْ تَعْلَمُ أَنَّهُ قَدْ يَخْرُجُ الرَّجُلُ مِنْ بَيْتِهِ بِزَادٍ حَلَالٍ وَرَاحِلَةٍ وَكِرَاءٍ حَلَالٍ يُرِيدُ هَذَا الْبَيْتَ فَيَقْطَعُ عَلَيْهِ الطَّرِيقَ فَيُضْرَبُ مَعَ ذَلِكَ ضَرْبَةً فِيهَا اجْتِيَا حُهُ قَالَ قَتَادَةُ اللَّهُمَّ نَعَمْ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام وَيَحْكُ يَا قَتَادَةُ إِنْ كُنْتَ إِنَّمَا فَسَّرْتَ الْقُرْآنَ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِكَ فَقَدْ هَلَكْتَ وَأَهْلَكْتَ وَإِنْ كُنْتَ قَدْ أَخَذْتَهُ مِنَ الرِّجَالِ فَقَدْ هَلَكْتَ وَأَهْلَكْتَ وَيَحْكُ يَا قَتَادَةُ ذَلِكَ مَنْ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ بِزَادٍ وَرَاحِلَةٍ وَكِرَاءٍ حَلَالٍ يَرُومُ هَذَا الْبَيْتَ عَارِفًا بِحَقِّنَا يَهْوَانَا قَلْبُهُ كَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَلَمْ يَعْزِ الْبَيْتَ فَيَقُولَ إِلَيْهِ فَنَحْنُ وَاللَّهُ دَعَا إِبْرَاهِيمَ عليه السلام الَّتِي مَنْ هَوَانَا قَلْبُهُ قُبِلَتْ حَبَّتُهُ وَإِلَّا فَلَا يَا قَتَادَةُ فَإِذَا كَانَ كَذَلِكَ كَانَ آمِنًا مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ قَتَادَةُ لَا جَرَمَ وَاللَّهُ لَا فَسَّرْتُهَا إِلَّا هَكَذَا فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام وَيَحْكُ يَا قَتَادَةُ إِنَّمَا يَعْرِفُ الْقُرْآنَ مَنْ خُوطِبَ بِهِ. الكافي ۸/ ۳۱۱-۳۱۲، ح ۴۸۵.

زید شحام روایت می کند که گفت: قتاده بن دعامه نزد امام باقر علیه السلام آمد و حضرت به او فرمود: آیا تو فقیه مردم بصره هستی؟ قتاده پاسخ داد: این گونه می گویند. امام باقر علیه السلام فرمود: به من خبر رسیده که تو قرآن را تفسیر می کنی، آیا این حقیقت دارد؟ قتاده پاسخ داد: آری. امام باقر علیه السلام فرمود: تفسیر تو از روی دانش است یا از روی جهل؟ قتاده پاسخ داد: خیر، بل که از روی دانش است. امام باقر علیه السلام فرمود: پس اگر از روی دانش قرآن را تفسیر می کنی، پس تو خودت هستی و من از تو می پرسم. قتاده عرض کرد: بپرسید. حضرت فرمود: تفسیر این آیه از سوره سبأ را به من بگو که خداوند در آن می فرماید: وَقَدْرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لِيَالِي وَأَيَّامًا آمِنِينَ قتاده پاسخ داد: منظور از این آیه، کسی است که به همراه توشه، شتر و کرایه حلال از خانه خود به قصد این خانه خارج می شود و از هرگونه دزدی و غارتی در امان می ماند تا آن که به سوی خانواده اش بازگردد. امام باقر علیه السلام فرمود ای قتاده! تو را به خداوند سوگند می دهم، آیا می دانی که چه بسا آن مرد به همراه توشه حلال، شتر و کرایه حلال از خانه خود به قصد این خانه خارج می شود، اما دستخوش راهزنان قرار می گیرد و توشه راه او از بین می رود و با این حال ممکن است ضربه ای بخورد که از آن ضربه بمیرد. قتاده پاسخ داد: بله، چنین است. پس امام باقر علیه السلام فرمود: وای بر تو ای قتاده! اگر قرآن را تفسیر به رأی کنی، نابود می شوی و دیگران را نیز به همراه خود نابود می کنی و اگر تفسیر قرآن را از آن مردان گرفته ای، باز هم نابود می شوی و دیگران را نیز به همراه خود نابود می کنی. وای بر تو ای قتاده! منظور از این آیه، کسی است که به همراه توشه، شتر و کرایه حلال به قصد این خانه خارج می شود، در حالی که به حق ما آگاه است و دل او لبریز از عشق ما است. چنان که خداوند عز و جل فرمود: فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ و منظور خداوند از این آیه، بیت الحرام نبوده است و اگر قصد او بیت الحرام بود، کلمه إلیه را می آورد. پس به خداوند سوگند! منظور از دعای ابراهیم علیه السلام

ما بوده ایم و هرکس که عشق ما در دلش باشد، حبّش پذیرفته و گرنه پذیرفته نمی شود. ای قتاده! پس اگر کسی این گونه باشد در روز قیامت، از عذاب جهنم در امان خواهد بود. قتاده گفت: حتماً تفسیر آیه همین گونه است. به خداوند سوگند! من این آیه را جز به این شکل تفسیر نکنم. امام باقر علیه السلام فرمود: تنها، کسی که مخاطب قرآن است، قرآن را می شناسد.

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحٍ الْهَمْدَانِيُّ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى صَاحِبِ الزَّمَانِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) أَنْ أَهْلَ بَيْتِي يُؤْذُونَنِي وَيُقَرِّعُونَنِي بِالْحَدِيثِ الَّذِي رُوِيَ عَنْ آبَائِكَ (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ) أَنَّهُمْ قَالُوا قُورَامَنَا وَخُدَامُنَا شِرَارُ خَلْقِ اللَّهِ فَكَتَبَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَيَحْكُمُ أَمَّا تَقْرَءُونَ مَا قَالَ عَزَّ وَجَلَّ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَنَحْنُ وَاللَّهُ الْقُرَى الَّتِي بَارَكَ اللَّهُ فِيهَا وَأَنْتُمْ الْقُرَى الظَّاهِرَةُ. **كمال الدين و تمام النعمة / ۴۸۳، ح ۲.**

محمد بن صالح همدانی روایت می کند که گفت: به حضرت صاحب الزمان عجل الله تعالی فرجه الشریف نامه نوشته و عرض کردم: اهل بیت من، مرا مورد آزار قرار می دهند و به خاطر حدیثی که از پدران شما علیهم السلام روایت شده و آنها در آن حدیث گفتند: خادمان ما و کسانی که به امور ما سر و سامان می بخشند، بدترین خلق خداوند هستند مرا مورد سرزنش قرار می دهند. پس حضرت در جواب نامه ام نوشت: وای بر شما! آیا سخن خداوند که فرمود: وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً را نمی خوانید؟ پس به خداوند سوگند! منظور از آبادی هایی که خداوند به آنان برکت داده بود، ما هستیم و منظور از آبادی های آشکار، شما هستید.

عَنْ سَدِيرٍ قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا أَنْفُسَهُمُ الْآيَةَ فَقَالَ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ كَانَتْ لَهُمْ قُرَى مُتَّصِلَةٌ يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَنْهَارٌ جَارِيَةٌ وَأَمْوَالٌ ظَاهِرَةٌ فَكَفَرُوا نِعَمَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَغَيَّرُوا مَا بِنَفْسِهِمْ مِنْ عَافِيَةِ اللَّهِ فَغَيَّرَ اللَّهُ مَا بِهِمْ مِنْ نِعْمَةٍ وَإِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ فَأَرْسَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ فَغَرَقَ قُرَاهُمْ وَخَرَّبَ دِيَارَهُمْ وَأَذْهَبَ أَمْوَالَهُمْ وَأَبْدَلَهُمْ مَكَانَ جَنَّاتِهِمْ جَنَّاتٍ ذَوَاتٍ أَكْلِ خَمْطٍ وَأَثَلٍ وَشَيْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ ثُمَّ قَالَ ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَافِرَ. **الكافي ۲/ ۲۷۴، ح ۲۳.**

سدیر روایت می کند که گفت: مردی از امام صادق علیه السلام تفسیر آیه فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا أَنْفُسَهُم را پرسید و حضرت پاسخ داد: اینان قومی بودند که آبادی های به هم پیوسته ای داشتند که می توانستند به یکدیگر نگاه کنند و در میان آن آبادی ها رودهایی جریان داشت و آنها دارایی های چشمگیری داشتند؛ اما نسبت به نعمت های خداوند ناسپاسی نمودند و عافیت و تندرستی را که خداوند به آنها ارزانی داشته بود تغییر دادند و خداوند نیز نعمت هایی را که به آنها ارزانی داشته بود تغییر داد و خداوند در هیچ قومی تغییری ایجاد نمی کند تا آن که آن ها، در خودشان تغییری ایجاد نمایند. سپس خداوند، سیل شدید و سختی را به سوی آنان فرستاد و آبادی های آنان را غرق نمود و دیارشان را تخریب و اموالشان را نابود ساخت و دو باغ را که دارای گیاهانی با میوه های تلخ، درخت شورگز و اندک درخت سدر بود، جایگزین باغ های آنان نمود. سپس خداوند فرمود: ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَافِرَ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَوَأَسْفَى مِنْ فَعَلَاتِ شِيعَتِي مِنْ بَعْدِ قُرْبِ مَوَدَّتِهَا الْيَوْمَ كَيْفَ يَسْتَدِلُّ بَعْدِي بَعْضُهَا بِبَعْضٍ وَكَيْفَ يَقْتُلُ بَعْضُهَا بِبَعْضٍ الْمُتَشَتِّتَةَ غَدًا عَنِ الْأَصْلِ النَّازِلَةِ بِالْقَرْعِ الْمُؤَمَّلَةِ الْفَتْحِ مِنْ غَيْرِ جِهَتِهِ كُلِّ جِزْبٍ مِنْهُمْ أَخَذَ مِنْهُ يَغْصَنُ أَيْنَمَا مَالُ الْغُصْنِ مَالٌ مَعَهُ مَعَ أَنَّ اللَّهَ وَ لَهُ الْحَمْدُ سَيَجْمَعُ هَؤُلَاءِ لِشَرِّ يَوْمٍ لِبَنِي أُمِّيَّةٍ كَمَا يَجْمَعُ قَرْعَ الْخَرِيفِ يُؤَلِّفُ اللَّهُ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَجْعَلُهُمْ رُكَّامًا كَرَّكَامًا

السَّحَابِ ثُمَّ يَفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَاباً يَسِيلُونَ مِنْ مُسْتَتَارِهِمْ كَسِيلِ الْجَنَّتَيْنِ سَبِيلَ الْعَرَمِ حَيْثُ بَعَثَ عَلَيْهِ قَارَةً فَلَمْ يَثْبُتْ عَلَيْهِ أَكْمَةً وَلَمْ يَرُدَّ سَنَنَهُ رَضٌ طَوْدٍ يَدْعُوهُمْ اللَّهُ فِي بَطُونٍ أَوْدِيَةٍ ثُمَّ يَسْلُكُهُمْ يَنْابِيعَ فِي الْأَرْضِ يَأْخُذُ بِهِمْ مِنْ قَوْمٍ حَقُوقُ قَوْمٍ وَيُمْكِّنُ بِهِمْ قَوْمًا فِي دِيَارِ قَوْمٍ تَنْشُرِيداً لِبَنِي أُمَيَّةَ..... الكافي ۸/ ۶۴- ۶۵، ضمن حديث ۲۲.

امام صادق عليه السلام فرمود:....افسوس و دریغ از کارهای ناشایستی که شیعیان من به زودی خواهند کرد و چگونه یک دیگر را ذلیل خواهند کرد، و چگونه به کشتار هم دست خواهند یازند، فداست که از ریشه دور افتند و به شاخه بچسبند و پیروزی را از غیر راه آن بطلبند. هر گروهی از آنها به شاخه‌ای بچسبد و در برابر هر بادی که بوزد با آن از این سو به آن سوی روند، با اینکه خداوند به زودی این مردم گمراه را، برای بدترین روز گرفتاری بنی امیه گرد هم جمع می‌کند، چنان که خداوند در فصل پاییز میان پاره‌های ابر الفت می‌افکند و چونان ابر متراکمی به هم پیوندشان می‌دهد، سپس درها را به روی آنها می‌گشاید و از خیزگاه سیل وار سرازیر می‌شوند، چونان سیل ویران کن باغهای یمن، که سیل عرم بود و یک دسته موش برای ویران کردن آن سد برانگیخته شدند، و از آن تپه‌ای هم بر جای نماند و کوه در هم پکیده، راه را بر آن نبست. خداوند آنان را در دل دشتها پراکنده ساخت، و هم چون یَنْابِيعَ فِي الْأَرْضِ جاری کرد و آشکارشان نمود، و با آنها حقوق مردمی را از دیگران باز می‌ستاند، و مردمی را برای آواره کردن بنی امیه در سرزمین دیگران اسکان می‌دهد.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّهُ سُئِلَ مَا قَوْلُكَ فِي هَذَا السَّمَكِ الَّذِي يَزْعُمُ إِخْوَانُنَا مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ أَنَّهُ حَرَامٌ فَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ..... سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ يَا أَبَا سَعِيدٍ ادْعُ بِلَالًا فَلَمَّا جَاءَهُ بِلَالٌ قَالَ يَا بِلَالُ اصْعِدْ أَبَا قُبَيْسٍ فَنَادَى عَلَيْهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ حَرَّمَ الْحَرِّيَّ وَالصَّبَّ وَالْحُمْرَ الْأَهْلِيَّةَ إِلَّا فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تَأْكُلُوا مِنَ السَّمَكِ إِلَّا مَا كَانَ لَهُ قِشْرٌ وَمَعَ الْقِشْرِ فُلُوسٌ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مَسَخَ سَبْعِمِائَةِ أُمَّةٍ عَصَا الْأَوْصِيَاءِ بَعْدَ الرُّسُلِ فَأَخَذَ أَرْبَعِمِائَةِ أُمَّةٍ مِنْهُمْ بَرًّا وَثَلَاثِمِائَةِ أُمَّةٍ مِنْهُمْ بَجْرًا ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: **فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ وَ مَرْفَأَهُمْ كُلَّ مُمَرَّقٍ. إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ.** علل الشرائع/ ۶۱، ۶۲، ۶۳

از ابو سعید خدری سؤال شد: رأی شما راجع به این ماهی که اهل کوفه می‌پندارند حرام است چیست؟ ابو سعید گفت: از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شنیدم که می‌فرمودند:.....حضرت فرمودند: ای ابو سعید بلال را بطلب، وقتی بلال محضر رسول خدا صلی الله علیه و آله مشرف شد، حضرت فرمودند: ای بلال بالای کوه ابو قُبَیس برو و با صدای بلند بگو: رسول خدا مارماهی و سوسمار و الاغ اهلی را حرام کرده، از خدا بترسید و از هیچ ماهی تغذیه نکنید مگر آن چه پوست داشته و با پوست پولک باشد، خداوند تبارک و تعالی هفتصد امت از امم سابق را که اوصیاء بعد از انبیاء را عصیان نمودند مسخ فرمود، چهار صد امت از این هفتصد تا را در خشکی و سیصد تا را در دریا قرار داد سپس این آیه شریفه را تلاوت فرمود: **فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ وَ مَرْفَأَهُمْ كُلَّ مُمَرَّقٍ. إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ.**

عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ** قَالَ صَبَّارٌ عَلَى مَوَدَّتِنَا وَعَلَى مَا نَزَلَ بِهِ مِنْ شِدَّةٍ أَوْ رَخَاءٍ صَبُورٌ عَلَى الْأَذَى فِينَا شَكُورٌ لِلَّهِ عَلَى وَلَا يَتِنَا أَهْلُ الْبَيْتِ. تأویل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۶۹.

جابر بن یزید، از امام باقر علیه السلام روایت کرده است که پیرامون تفسیر آیه **إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ** فرمود: منظور، کسی است که بر مودّت و دوستی با ما و سختی یا آسودگی که به این خاطر گریبانگیر او شده بردبار است و بر آزاری که به

خاطر دوستی با ما می بیند، صبر پیشه می کند و خداوند را به خاطر این که ولایت ما اهل بیت را به او ارزانی داشته، سپاسگزار است.

عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: لَمَّا أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله بِيَدِ عَلِيٍّ عليه السلام يَوْمَ الْغَدِيرِ صَرَخَ إِبْلِيسُ فِي جُنُودِهِ صَرْخَةً فَلَمْ يَبْقَ مِنْهُمْ أَحَدٌ فِي بَرٍّ وَلَا بَحْرٍ إِلَّا أَنَاهُ فَقَالُوا يَا سَيِّدَهُمْ وَمَوْلَاهُمْ مَاذَا دَهَكَ فَمَا سَمِعْنَا لَكَ صَرْخَةً أَوْحَشَ مِنْ صَرْخَتِكَ هَذِهِ فَقَالَ لَهُمْ فَعَلَ هَذَا النَّبِيُّ فَعَلًا إِنْ تَمَّ لَمْ يُعْصِ اللَّهُ أَبَدًا فَقَالُوا يَا سَيِّدَهُمْ أَنْتَ كُنْتَ لِأَدَمَ فَلَمَّا قَالَ الْمُنَافِقُونَ إِنَّهُ يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ وَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ أَمَا تَرَىٰ عَيْنِيهِ تَدُورَانِ فِي رَأْسِهِ كَأَنَّهُ مَجْنُونٌ يَعْنُونَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله صَرَخَ إِبْلِيسُ صَرْخَةً بِطَرَبٍ فَجَمَعَ أَوْلِيَائَهُ فَقَالَ أَمَا عَلِمْتُمْ أَنِّي كُنْتُ لِأَدَمَ مِنْ قَبْلُ قَالُوا نَعَمْ قَالَ أَدَمُ نَقَضَ الْعَهْدَ وَلَمْ يَكْفُرْ بِالرَّبِّ وَهُوَ لَا يَنْقُضُوا الْعَهْدَ وَكَفَرُوا بِالرَّسُولِ فَلَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَأَقَامَ النَّاسُ غَيْرَ عَلِيٍّ لِبَسِ إِبْلِيسُ تَاجَ الْمُلْكِ وَنَصَبَ مِنْبَرًا وَقَعَدَ فِي الْوُثْبَةِ وَجَمَعَ حَيْلَهُ وَرَجَلَهُ ثُمَّ قَالَ لَهُمْ اظْرَبُوا لَا يُطَاغُ اللَّهُ حَتَّى يَقُومَ الْإِمَامُ وَتَلَا أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام كَانَ تَأْوِيلُ هَذِهِ الْآيَةِ لَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَالظَّنُّ مِنْ إِبْلِيسَ حِينَ قَالُوا لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِنَّهُ يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ فَظَنَّ بِهِمْ إِبْلِيسُ ظَنًّا فَصَدَّقُوا ظَنَّهُ. الكافي ۸/ ۳۴۴-۳۵۴، ح ۵۴۲.

جابر، از امام باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود: چون رسول خدا صلی الله علیه و آله دست علی علیه السلام را در روز غدیر در دست خود گرفت، ابلیس در میان لشکریان خود فریاد می زد و تمام لشکریان او از خشکی و دریا نزد او آمدند و عرض کردند: ای سرور و مولای ما! چه مصیبتی بر تو وارد شده است که این گونه فریاد می زنی؛ چرا که ما فریادی وحشتناک تر از این فریاد تو نشنیده ایم؟ ابلیس به آنان پاسخ داد: این پیامبر، کاری کرده است که اگر به اتمام برسد دیگر هیچ گاه مردم از خداوند سرکشی نکرده و معصیت او را انجام نمی دهند. پس آنها گفتند: ای مولای ما! تو برای آدم بودی. پس چون منافقین گفتند: او از روی هوی و هوس سخن می گوید، و چون یکی از آن دو به دوست خود گفت: آیا نمی بینی که چشمانش در سرش می چرخد و گویی مجنون است و مقصود آنان، رسول خدا صلی الله علیه و آله بود، ابلیس فریاد شادی سر داد و دوستان خود را گرد آورد و گفت: آیا دانستید که از پیش، برای آدم بودم؟ آنها پاسخ دادند: آری، می دانستیم. ابلیس گفت: آدم، آن پیمان را شکست و به پروردگار خود کافر نشد؛ اما اینان، آن پیمان را شکستند و به رسول خداوند کافر گشتند. پس چون رسول خدا صلی الله علیه و آله در گذشت و مردم، غیر از علی را به خلافت رساندند، ابلیس تاج پادشاهی را بر سر نهاد و منبری را بر پا کرد و به همراه جامه های زیبای خود بر آن نشست و سواران و پیادگان خود را گرد آورد و سپس به آنان گفت: شادی کنید؛ چرا که دیگر مردم از خداوند فرمان نمی برند تا آن که امامی به امامت مردم منصوب شود. و امام باقر علیه السلام آیه وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ را تلاوت کرده و فرمود: تأویل این آیه هنگامی بود که رسول خدا صلی الله علیه و آله وفات نمود و منظور از ظن و گمان ابلیس، هنگامی است که آنان پیرامون رسول خدا صلی الله علیه و آله گفتند: او از روی هوی و هوس سخن می گوید. پس ابلیس در مورد آنان قطعاً گمانی بُرد و آنان گمان ابلیس را تصدیق نمودند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: لَمَّا أَمَرَ اللَّهُ نَبِيَّهُ أَنْ يَنْصَبَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لِلنَّاسِ فِي قَوْلِهِ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ فِي عَلِيٍّ بِغَدِيرِ حُمٍّ فَقَالَ: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ فَجَاءَتِ الْأَبَالِسَةُ إِلَى إِبْلِيسَ الْأَكْبَرِ وَحَثُوا التُّرَابَ عَلَى رُءُوسِهِمْ فَقَالَ لَهُمْ

إِبْلِيسُ مَا لَكُم فَقَالُوا إِنَّ هَذَا الرَّجُلَ قَدْ عَقَدَ الْيَوْمَ عُقْدَةً لَا يُحْلُهَا شَيْءٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَقَالَ لَهُمْ إِبْلِيسُ كَلَّا إِنَّ الَّذِينَ حَوْلَهُ قَدْ وَعَدُونِي فِيهِ عِدَّةً لَنْ يُخْلِفُونِي، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ **وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ** الآية. تفسير القمي ۲/ ۲۰۱.

امام صادق عليه السلام فرمود: چون خداوند در آیه **يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ** که در شأن حضرت علی علیه السلام در روز غدیر نازل شده، به پیامبر صلی الله علیه و آله امر فرمود که امیر المؤمنین علیه السلام را جانشین خود بر مردم گرداند، پیامبر صلی الله علیه و آله به مردم فرمود: هرکس که من مولای او هستم، علی مولای او است. پس ابلیس ها نزد ابلیس بزرگ آمده و خاک بر چهره خود پاشیدند. ابلیس به آنان گفت: شما را چه شده است؟ آنان پاسخ دادند: این مرد امروز با دستان خود بیعتی را بسته است که تا روز قیامت، هیچ چیزی نمی تواند آن را بگشاید. ابلیس به آنان گفت: هرگز این گونه نخواهد شد، چرا که کسانی که دور او بودند، در مورد او به من وعده ای داده اند که هرگز خلف وعده نمی کنند. این گونه بود که خداوند آیه **وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ** را نازل کرد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ص لَمَّا أَخَذَ بِيَدِ عَلِيٍّ بَعْدَ خُمٍ فَقَالَ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ كَانَ إِبْلِيسَ لَعَنَهُ اللَّهُ حَاضِرًا بَعْفَارِيَّتِهِ فَقَالَتْ لَهُ حَيْثُ قَالَ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ وَاللَّهِ مَا هَكَذَا قُلْتُ لَنَا لَقَدْ أَخْبَرْتَنَا أَنَّ هَذَا إِذَا مَضَى افْتَرَقَتْ أَصْحَابُهُ وَهَذَا أَمْرٌ مُسْتَقَرٌّ كُلَّمَا أَرَادَ أَنْ يَذْهَبَ وَاحِدٌ بَدَرَ آخَرُ فَقَالَ افْتَرَقُوا فَإِنَّ أَصْحَابَهُ قَدْ وَعَدُونِي أَنْ لَا يَقْرُؤُوا لَهُ بِشَيْءٍ مِمَّا قَالَ وَهُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ **وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ**. تأویل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۶۳.

امام باقر علیه السلام فرمود: چون رسول خدا صلی الله علیه و آله دست علی علیه السلام را در روز غدیر خم در دست خود گرفت و گفت: هرکس که من مولای او هستم، علی مولای او است؛ ابلیس - که خداوند او را لعنت کند - به همراه شیاطین خود در آن جا حاضر بود. آن شیاطین هنگامی که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هرکس که من مولای او هستم، علی مولای او است، به او گفتند: به خداوند سوگند! تو به ما این طور نگفته بودی، تو به ما خبر داده بودی که این مرد اگر بمیرد، در میان اصحاب او تفرقه می افتد؛ اما این سخن امروز او باعث استواری و ثبات می شود و هرگاه کسی بخواد برود، دیگری به جای او می آید. ابلیس گفت: پراکنده شوید؛ چرا که اصحاب او به من وعده داده اند که به هیچ کدام از سخنانی که او (رسول خدا) گفته است، اقرار و اعتراف نخواهند کرد. و این همان سخن خداوند عز و جل است که فرموده **وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ**.

وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يُوْمنُ بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ وَرَبُّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ (۲۱) قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكِ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ (۲۲) وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ حَتَّى إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ (۲۳) قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ وَإِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَى هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (۲۴) قُلْ لَا تُسْأَلُونَ عَمَّا أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْأَلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ (۲۵)

قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ (۲۶) قُلْ أَرُونِي الَّذِينَ أُحْصِمْتُ بِهِ شُرَكَاءَ كَلَّا بَلْ هُوَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۲۷) وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ نَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (۲۸) وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ (۲۹) قُلْ لَكُمْ مِيعَادُ يَوْمٍ لَا تَسْتَأْخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ (۳۰)

و[شیطان] را بر آن تسلطی نبود جز آنکه کسی را که به آخرت ایمان دارد از کسی که در باره آن در تردید است باز شناسیم و پروردگار تو بر هر چیزی نگهبان است (۲۱) بگو کسانی را که جز خدا [معبود خود] پنداشته اید بخوانید هموزن ذره ای نه در آسمانها و نه در زمین مالک نیستند و در آن دوشرکتی ندارند و برای وی از میان آنان هیچ پشتیبانی نیست (۲۲) و شفاعتگری در پیشگاه او سود نمی بخشد مگر برای آن کس که به وی اجازه دهد تا چون هراس از دلهایشان بر طرف شود می گویند پروردگار تان چه فرمودی گویند حقیقت و هموست بلند مرتبه و بزرگ (۲۳) بگو کیست که شمار از آسمانها و زمین روزی می دهد بگو خدا و در حقیقت یا ما یا شما بر هدایت یا گمراهی آشکاریم (۲۴) بگو [شما] از آن چه ما مرتکب شد ایم باز خواست نخواهید شد و [مانیز] از آن چه شما انجام می دهید باز خواست نخواهیم شد (۲۵) بگو پروردگار ما و شما را جمع خواهد کرد سپس میان ما به حق داوری می کند و اوست داور دانا (۲۶) بگو کسانی را که [به عنوان] شریک به او ملحق گردانید اید به من نشان دهید چنین نیست بلکه اوست خدای عزیز حکیم (۲۷) و ما تو را جز به سمت [بشارتگر و هشدار دهنده] برای تمام مردم نفرستادیم لیکن بیشتر مردم نمی دانند (۲۸) و می گویند اگر راست می گوید این وعده چه وقت است (۲۹) بگو میعاد شمار روزی است که نه ساعتی از آن پس تو انید رفت و نه پیشی تو انید جست (۳۰)

عن علي بن إبراهيم: **وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ قَالَ لَا يَشْفَعُ أَحَدٌ مِنْ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ وَ رُسُلِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَأْذَنَ اللَّهُ لَهُ إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ أَذِنَ لَهُ فِي الشَّفَاعَةِ مِنْ قَبْلِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ الشَّفَاعَةُ لَهُ وَ لِلْأَيِّمَةِ مِنْ وَلَدِهِ ثُمَّ بَعْدَ ذَلِكَ لِلْأَنْبِيَاءِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ وَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ.** تفسير القمي ۲/ ۴۰۱-۴۰۲.

علی بن ابراهیم: و آیه **وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ** علی بن ابراهیم می گوید: تمام انبیا و رسولان خداوند به جز رسول خدا صلی الله علیه و آله در روز قیامت، قادر به شفاعت نیستند تا آن که خداوند به آن ها اذن دهد و خداوند پیش از روز قیامت به رسول خدا صلی الله علیه و آله اذن شفاعت داده است. شفاعت، ابتدا حق او و امامان پس از او و پس از آن، حق انبیا علیهم السلام است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع فِي قَوْلِهِ: **حَتَّى إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ وَ ذَلِكَ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاوَاتِ لَمْ يَسْمَعُوا وَحْيًا فِيمَا بَيْنَ أَنْ بُعِثَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ إِلَى أَنْ بُعِثَ مُحَمَّدٌ فَلَمَّا بَعَثَ اللَّهُ جِبْرِيلَ إِلَى مُحَمَّدٍ ص فَسَمِعَ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ صَوْتَ وَحْيِ الْقُرْآنِ كَوُفْعِ الْحَدِيدِ عَلَى الصِّفَا فَصَعِقَ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ فَلَمَّا فَرَّغَ مِنَ الْوَحْيِ انْحَدَرَ جِبْرِيلُ كُلُّمَا مَرَّ بِأَهْلٍ سَمَاءٍ فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ يَقُولُ كُشِفَ عَنْ قُلُوبِهِمْ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ **مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ.** تفسير القمي ۲/ ۴۰۱-۴۰۲.**

امام باقر علیه السلام پیرامون تفسیر آیه **حَتَّى إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ** فرمود: منظور از آیه، این است که آسمانیان از زمان بعثت عیسی بن مریم علیه السلام تا بعثت محمد صلی الله علیه و آله صدای وحی را نشنیده بودند و چون خداوند، جبرئیل علیه السلام را به سوی رسول خدا صلی الله علیه و آله فرستاد و آسمانیان، صدای وحی قرآن را به مانند صدای فرو کوفته شدن آهن بر صخره شنیدند، همه مدهوش گشتند. چون ابلاغ وحی به پایان رسید، جبرئیل فرود آمد و هرگاه که از کنار ساکنان یک آسمان می گذشت، ترس و اضطراب جلال و سطوت الهی از دل هایشان بر طرف می شد. خداوند در

این آیه می فرماید: ترس و اضطراب از دل هایشان برطرف می شود و از یکدیگر می پرسند: ما ذا قال رَبُّكُمْ قالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ الشَّفَاعَةَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِأَحَدٍ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ وَ الرُّسُلِ حَتَّى يَأْذَنَ لَهُ فِي الشَّفَاعَةِ إِلَّا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ آذَنَ لَهُ فِي الشَّفَاعَةِ مِنْ قَبْلِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَالشَّفَاعَةُ لَهُ وَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ لِلْأئِمَّةِ عليهم السلام مِنْ وَلَدِهِ ثُمَّ بَعْدَ ذَلِكَ لِلْأَنْبِيَاءِ عليهم السلام . تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۷۰.

امام باقر علیه السلام فرمود: شفاعت هیچ یک از انبیا و رسولان به جز رسول خدا صلی الله علیه و آله در روز قیامت پذیرفته نمی شود؛ جز آن که خداوند به او اذن شفاعت دهد؛ چرا که خداوند پیش از روز قیامت به رسول خدا صلی الله علیه و آله اذن شفاعت عطا کرده بود. پس شفاعت، حق رسول خدا صلی الله علیه و آله، امیر المؤمنین علیه السلام و امامانی است که از نسل او می باشند، و سپس حق انبیا صلوات الله علیهم اجمعین.

حَدَّثَنَا حَفْصُ الْكِنَانِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ بُكَيْرٍ الدَّجَانِي [الْأَرْجَانِي] قَالَ قَالَ لِي الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عليه السلام: أَخْبِرْنِي عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَانَ عَامًا لِلنَّاسِ بَشِيرًا أَلَيْسَ قَدْ قَالَ اللَّهُ فِي مُحْكَمِ كِتَابِهِ: وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ، لِأَهْلِ الشَّرْقِ وَالْغَرْبِ وَ أَهْلِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ مِنَ الْحَيِّ وَالْإِنْسِ هَلْ بَلَغَ رِسَالَتُهُ إِلَيْهِمْ كُلُّهُمْ قُلْتُ: لَا أَدْرِي، قَالَ: يَا ابْنَ بُكَيْرٍ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَمْ يَخْرُجْ مِنَ الْمَدِينَةِ فَكَيْفَ بَلَغَ أَهْلَ الشَّرْقِ وَالْغَرْبِ قُلْتُ: لَا أَدْرِي، قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَمَرَ جَبْرَائِيلَ فَأَقْتَلَعَ الْأَرْضَ بَرِيذَةً مِنْ جَنَاحِهِ وَ نَصَبَهَا لِمُحَمَّدٍ ﷺ فَكَانَتْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ رَاحَتِهِ فِي كَفِّهِ يَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ الشَّرْقِ وَالْغَرْبِ وَ يُخَاطَبُ كُلُّ قَوْمٍ بِالسِّنَّتِمْ وَ يَدْعُوهُمْ إِلَى اللَّهِ وَ إِلَى نُبُوَّتِهِ بِنَفْسِهِ فَمَا بَقِيَتْ قَرْيَةٌ وَلَا مَدِينَةٌ إِلَّا وَ دَعَاهُمْ النَّبِيُّ ﷺ بِنَفْسِهِ. تفسير القمي ۲/ ۲۰۲-۲۰۳.

حفص کُناسی، از عبد الله بن بکر ارجانی روایت می کند که گفت: امام صادق علیه السلام از من پرسید: به من بگو رسول خدا صلی الله علیه و آله که برای عموم مردم فرستاده شده بود، آیا خداوند در آیات محکم کتاب خود نفرموده است: وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ ؟ که منظور برای تمام ساکنین مشرق و مغرب و آسمانیان و زمینیان اعم از جن و انس می باشد. آیا رسول خدا صلی الله علیه و آله توانست رسالت و پیام خود را به همه آنها برساند؟ راوی می گوید: عرض کردم: نمی دانم. حضرت فرمود: ای پسر بکر! رسول خدا صلی الله علیه و آله از مدینه خارج نشده است، پس چگونه توانسته است به اهل مشرق و مغرب ابلاغ کند؟ عرض کردم: نمی دانم. فرمود: خداوند به جبرئیل علیه السلام فرمود و او زمین را با یک پراز بال خود از بیخ و بن برکند و آن را در مقابل رسول خدا نهاد و زمین در مقابل رسول خدا صلی الله علیه و آله به مانند کف دست او نسبت به دست او بود و رسول خدا صلی الله علیه و آله به ساکنین مشرق و مغرب می نگریست و هر قوم را با زبانشان مورد خطاب قرار می داد و خود، آنان را به خداوند متعال و نبوت خود فرا می خواند. پس پیامبر صلی الله علیه و آله به این ترتیب به تنهایی توانست تمام ساکنان آبادی ها و شهرها را به سوی خداوند متعال و نبوت خود دعوت کند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَعْطَى مُحَمَّدًا ﷺ شَرَائِعَ نُوحٍ وَ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى وَ عِيسَى عليهم السلام التَّوْحِيدَ وَ الْإِخْلَاصَ وَ خَلَعَ الْأَنْدَادَ وَ الْفِطْرَةَ الْحَنِيفِيَّةَ السَّمْحَةَ وَ لَا رَهْبَانِيَّةَ وَ لَا سِيَاحَةَ أَحَلَّ فِيهَا الطَّيِّبَاتِ وَ حَرَّمَ فِيهَا الْخَبَائِثَ وَ وَضَعَ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ثُمَّ افْتَرَضَ عَلَيْهِ فِيهَا الصَّلَاةَ وَ الزَّكَاةَ وَ الصَّيَّامَ وَ الْحَجَّ وَ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ

الْحَلَالِ وَالْحَرَامِ وَالْمَوَارِيثِ وَالْحُدُودَ وَالْفَرَائِضَ وَالْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَزَادَهُ الْوُضُوءَ وَفَضَّلَهُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَبِخَوَاتِيمِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ وَالْمُقْصِلِ وَأَحَلَّ لَهُ الْمَغْنَمَ وَالْفَيْءَ وَنَصَرَهُ بِالرُّعْبِ وَجَعَلَ لَهُ الْأَرْضَ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَأَرْسَلَهُ كَافَّةً إِلَى الْأَبْيَضِ وَالْأَسْوَدِ وَالْحِنِّ وَالْإِنْسِ..... الكافي ۲/ ۱۷، ضمن حديث ۱.

امام صادق عليه السلام فرمود: همانا خدای تبارک و تعالی شریعتهای نوح و ابراهیم و موسی و عیسی علیهم السلام را بحمد صلی الله علیه و آله عطا فرمود، و آن شرایع یکتا پرستی است و اخلاص ترک بت پرستی و فطرت حنیفه آسان و اینکه گوشه گیری و صحرا گردی نیست، چیزهای پاکیزه را در این شرایع حلال کرد و پلیدیها را حرام نمود و تکلیف سنگین و زنجیرهاییکه بگردن آنها بود برداشت آنگاه در آن شرایع مقرر فرمود، نماز و زکوة روزه و حج و امر بمعروف و نهی از منکر و حلال و حرام و میراث ها و حدود و فرایض و جهاد در راه خدا را، را باضافه و آنحضرترا فضیلت بخشید بسبب سوره فاتحه الكتاب و آیات آخر سوره بقره و سوره های پر فصل و غنیمت و فیء را برای او حلال فرمود و او را با رعب نصرت بخشید، و زمین را برایش سجده گاه و پاک کننده قرار داد، و او را بسوی همگان از سفید و سیاه و جن و انس ارسال فرمود،.....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام.....وَإِنَّ الْأَنْبِيَاءَ بُعِثُوا خَاصَّةً وَعَامَّةً فَأَمَّا نُوحٌ فَإِنَّهُ أُرْسِلَ إِلَى مَنْ فِي الْأَرْضِ بِنُبُوَّةٍ عَامَّةٍ وَرِسَالَةٍ عَامَّةٍ وَأَمَّا هُودٌ فَإِنَّهُ أُرْسِلَ إِلَى عَادٍ بِنُبُوَّةٍ خَاصَّةٍ وَأَمَّا صَالِحٌ فَإِنَّهُ أُرْسِلَ إِلَى ثَمُودَ قَرْيَةٍ وَاحِدَةٍ وَهِيَ لَا تَكْمُلُ أَرْبَعِينَ بَيْتًا عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ صَغِيرَةٍ وَأَمَّا شُعَيْبٌ فَإِنَّهُ أُرْسِلَ إِلَى مَدْيَنَ وَهِيَ لَا تَكْمُلُ أَرْبَعِينَ بَيْتًا وَأَمَّا إِبْرَاهِيمُ نُبُوَّتُهُ بَكُونِي وَيَا [بِكُونِي رَبِّي] وَهِيَ قَرْيَةٌ مِنْ قُرَى السَّوَادِ فِيهَا مَبْدَأُ أَوَّلِ أَمْرِهِ ثُمَّ هَاجَرَ مِنْهَا وَلَيْسَتْ بِهَجْرَةٍ قِتَالٍ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى **وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَى رَبِّي** فَكَانَتْ هَجْرَةُ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام بِغَيْرِ قِتَالٍ وَأَمَّا إِسْحَاقُ فَكَانَتْ نُبُوَّتُهُ بَعْدَ إِبْرَاهِيمَ وَأَمَّا يَعْقُوبُ فَكَانَتْ نُبُوَّتُهُ فِي أَرْضِ كَنْعَانَ ثُمَّ هَبَطَ إِلَى أَرْضِ مِصْرَ فَتَوَفَّى فِيهَا ثُمَّ حُمِلَ بَعْدَ ذَلِكَ جَسَدُهُ حَتَّى دُفِنَ بِأَرْضِ كَنْعَانَ وَ الرُّؤْيَا الَّتِي رَأَى يُوسُفُ الْأَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَ الشَّمْسُ وَ الْقَمَرُ لَهُ سَاجِدِينَ فَكَانَتْ نُبُوَّتُهُ فِي أَرْضِ مِصْرَ بِدُؤُهَا ثُمَّ كَانَتْ الْأَسْبَاطُ اثْنِي عَشَرَ بَعْدَ يُوسُفَ ثُمَّ مُوسَى وَ هَارُونَ إِلَى فِرْعَوْنَ وَ مَلَيْهِ إِلَى مِصْرَ وَحَدَّهَا ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَرْسَلَ يُوشَعَ بْنَ نُونٍ إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى نُبُوَّتُهُ بِدُؤُهَا فِي الْبَرِّيَّةِ الَّتِي تَاهَ فِيهَا بَنُو إِسْرَائِيلَ ثُمَّ كَانَتْ أَنْبِيَاءُ كَثِيرُونَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَّهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله وَ مِنْهُمْ مَنْ لَمْ يَقْصُهُ عَلَيْهِ ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَرْسَلَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ خَاصَّةً فَكَانَتْ نُبُوَّتُهُ بَنِيَّتِ الْمَقْدِسِ وَ كَانَ مِنْ بَعْدِهِ الْخَوَارِثُونَ اثْنِي عَشَرَ فَلَمْ يَزَلِ الْإِيمَانُ يُسْتَسَرُّ فِي بَقِيَّةِ أَهْلِهِ مُنْذُ رَفَعَ اللَّهُ عِيسَى عليه السلام وَ أَرْسَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مُحَمَّدًا صلى الله عليه وآله إِلَى الْحِنِّ وَالْإِنْسِ عَامَّةً وَ كَانَ خَاتَمَ الْأَنْبِيَاءِ..... كمال الدين و تمام النعمة/ ۲۱۹-۲۲۰

امام صادق عليه السلام فرمودند:.....و بعثت انبيا عمومي و خصوصي است، اما نوح عليه السلام به همه ساکنان زمین ارسال گردید و دارای نبوت عامه بود، ولی هود برای قوم عاد ارسال گردید و دارای نبوت خاصه بود، و صالح رسالتش برای قوم ثمود بود و آن قریه کوچکی است که بر ساحل دریا قرار داشت و خانه های آن به چهل خانه نمی رسید، و شعیب به اهل مدین مبعوث بود و چهل خانه در مدین بیشتر نبود، اما نبوت ابراهیم در کوئی بود و آن قریه ای از قوای سواد بود و کار او از آن جا آغاز گردید، سپس از آن جا مهاجرت کرد، اما هجرت او برای کارزار نبود و این همان است که در کلام الهی آمده: **وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَى رَبِّي** و رفتن ابراهیم برای کارزار نبود. اما اسحاق نبوتش پس از ابراهیم بود، و نبوت یعقوب در سرزمین کنعان واقع گردید، سپس به سرزمین مصر آمد و در آن جا درگذشت، آنگاه جسد او را برداشته و در سرزمین کنعان به خاک سپردند و آن رؤیایی که یوسف دیده بود که یازده ستاره

و شمس و قمر برای او سجده می کنند ، ولی آغاز نبوت او در مصر بود ، سپس خدای تعالی اسباط دوازده گانه را پس از یوسف فرستاد ، آنگاه موسی و هارون را به نزد فرعون و پیروانش در مصر اعزام کرد و فقط بر آنان مبعوث بود ، و بعد از آن یوشع بن نون را پس از موسی بر بنی اسرائیل فرستاد و آغاز نبوت او در آن بیابانی بود که بنی اسرائیل در آن سرگردان بودند ، سپس پیامبران بسیاری بودند که خدای تعالی بعضی از آنها را برای محمد صلی الله علیه و آله و سلم بیان فرموده و بعضی دیگر را ذکر نفرموده است . سپس خدای تعالی عیسی علیه السلام را به خصوص بر بنی اسرائیل فرستاد و نبوت او در بیت المقدس بود و بعد از او دوازده حواری بودند و از آن هنگام که خدای تعالی عیسی علیه السلام را بالا برد ، ایمان در میان بقیه خاندان او پنهان بود ، و خدای تعالی محمد صلی الله علیه و آله و سلم را بر عامه خلایق از جنّ و انس مبعوث فرمود و او خاتم الانبیاء بود

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهَذَا الْقُرْآنِ وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ الْقَوْلُ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ (۳۱) قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتَضَعُّوا أَنْخُنْ صَدْدَنَاكُمْ عَنْ الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ بِلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ (۳۲) وَقَالَ الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَنْدَادًا وَأَسْرُوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۳۳) وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ (۳۴) وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ (۳۵) قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (۳۶) وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرِّكُمُ عِنْدَنَا زُلْفَىٰ إِلَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلُوْكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضَّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرَفَاتِ آمِنُونَ (۳۷) وَالَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ (۳۸) قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ (۳۹) وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهَؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ (۴۰)

و کسانی که کافر شدند گفتند نه به این قرآن و نه به آن [توراتی] که پیش از آن است هرگز ایمان نخواهیم آورد وای کاش بیدادگران راهنمایی که در پیشگاه پروردگارشان از داشت شده اند می دیدی [که چگونه] برخی از آنان بابرخی [دیگر جدل و] گفتگوی کنندگانی که زیر دست بودند به کسانی که [ریاست و] برتری داشتند می گویند اگر شما نبودید قطعاً ما مؤمن بودیم (۳۱) کسانی که [ریاست و] برتری داشتند به کسانی که زیر دست بودند می گویند مگر ما بودیم که شما را از هدایت پس از آنکه به سوی شما آمد باز داشتیم [نه] بلکه خودتان گناهکار بودید (۳۲) و کسانی که زیر دست بودند به کسانی که [ریاست و] برتری داشتند می گویند [نه] بلکه نیرنگ شب و روز [شما بود] آنگاه که ما را وادار می کردید که به خدا کافر شویم و برای او هستیانی قرار دهیم و هنگامی که عذاب را ببینند پشیمانی خود را آشکار کنند و در گردنهای کسانی که کافر شده اند غلغلهای نهم آماجزه سزای آن چه انجام می دادند می رسند (۳۳) و [ما] در هیچ شهری هشدار دهنده ای نفرستادیم جز آنکه خوشگذرانان آنها گفتند ما به آن چه شما بدان فرستاده شد اید کافریم (۳۴) و گفتند مادرایی و فرزندانمان از همه بیشتر است و ما عذاب نخواهیم شد (۳۵) بگو پروردگار من است که روزی را برای هر کس که بخواد گشاده یا تنگ می گرداند لیکن بیشتر مردم نمی دانند (۳۶) و اموال و فرزندان آنان چیزی نیست که شمارا به پیشگاه ما نزدیک گرداند مگر کسانی که ایمان آورده و کار

شایسته کرده باشند پس برای آنان دو برابر آن چه انجام داده اند پاداش است و آنها در غرفه های بهشتی [آسوده خاطر خواهند بود (۳۷) و کسانی که در [ابطال] آیات ما می کوشند که [ما را به خیال خود] در مانده کنند آنانند که در عذاب احضاری شوند (۳۸) بگو در حقیقت پروردگار من است که روزی را برای هر کس از بندگان که بخواهد گشاده یابرای او تنگ می گرداند و هر چه را اتفاق کردید عوضش را او می دهد و او بهترین روزی دهندگان است (۳۹) و یاد کن [روزی را که همه آنان را محسور می کند آن گاه به فرشته گان می فرماید آیا اینها بودند که شمارای پرستیدند (۴۰)]

عن علي بن ابراهيم : **وَأَسْرُوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ** قَالَ قِيلَ لَهُ مَا يَنْفَعُهُمْ إِسْرَارُ النَّدَامَةِ وَ هُمْ فِي الْعَذَابِ قَالَ كَرِهُوا شِمَاتَةَ الْأَعْدَاءِ. تفسير القمي ۲/ ۲۰۳.

علی بن ابراهیم : **وَأَسْرُوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ** را پرسیدند و به او عرض کردند: پنهان ساختن پشیمانی در حالی که آنان در عذاب هستند، چه سودی برایشان دارد؟ حضرت پاسخ دادند: از شماتت دشمنان بیزارند.

عن علي بن ابراهيم : قَالَ: وَ ذَكَرَ رَجُلٌ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام الْأَغْنِيَاءَ وَ وَقَعَ فِيهِمْ، فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام اسْكُتْ! فَإِنَّ الْعَنِيَّ إِذَا كَانَ وَصُولًا لِرَحِمِهِ بَارَأَ بِإِخْوَانِهِ أَضْعَفَ اللَّهُ لَهُ الْأَجْرَ ضِعْفَيْنِ لِأَنَّ اللَّهَ يَقُولُ: **وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرَّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَى إِلَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضَّعِيفِ بِمَا عَمِلُوا وَ هُمْ فِي الْغُرَفَاتِ آمِنُونَ.** تفسير القمي ۲/ ۲۰۳-۲۰۴.

علی بن ابراهیم: مردی نزد امام صادق علیه السلام از ثروتمندان سخن به میان آورد و از آنان بدگویی نمود. امام صادق علیه السلام به او فرمود: خاموش باش؛ چرا که انسان ثروتمند اگر صله رحم انجام دهد و به برادران خود نیکی کند، خداوند دو برابر به او اجر و پاداش می دهد؛ زیرا خداوند می فرماید: **وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرَّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَى إِلَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضَّعِيفِ بِمَا عَمِلُوا وَ هُمْ فِي الْغُرَفَاتِ آمِنُونَ.**

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام....حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ حُسِبَتْ لَهُمْ حَسَنَاتُهُمْ، ثُمَّ أُعْطَاهُمْ بِكُلِّ وَاحِدَةٍ عَشْرَ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: **جَزَاءُ مِنْ رَبِّكَ عَطَاءٌ حِسَابًا.....** أمالي الطوسي ۱/ ۲۵.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....تا آن وقت که روز قیامت بشود، نیکی های آن محاسبه گردد و سپس خداوند متعال برای هر نیکی و حسنه ای ده برابر تا هفتصد برابر به او پاداش خواهد داد. خداوند متعال فرموده است: **جَزَاءُ مِنْ رَبِّكَ عَطَاءٌ حِسَابًا.....**

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الرَّبَّ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يُنْزِلُ أَمْرَهُ كُلَّ لَيْلَةٍ جُمُعَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ وَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ فِي الثَّلَاثِ الْأَخِيرِ وَ أَمَامَهُ مَلَكٌ يُنَادِي: هَلْ مِنْ تَائِبٍ يُتَابُ عَلَيْهِ هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ فَيُغْفَرُ لَهُ هَلْ مِنْ سَائِلٍ فَيُعْطَى سَوْكُهُ اللَّهُمَّ أَعْطِ لِكُلِّ مُنْفِقٍ خَلْفًا وَ لِكُلِّ مُمْسِكٍ تَلْفًا إِلَى أَنْ يَطْلُعَ الْفَجْرُ فَإِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ عَادَ أَمْرُ الرَّبِّ إِلَى عَرْشِهِ فَيَقْسَمُ الْأَرْزَاقُ بَيْنَ الْعِبَادِ، ثُمَّ قَالَ لِفُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ يَا فَضِيلُ نَصِيْبُكَ مِنْ ذَلِكَ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ **وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَ هُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ.** تفسير القمي ۲/ ۲۰۴.

امام صادق علیه السلام فرمود: پروردگار تبارک و تعالی، هر شب جمعه از ابتدای شب و در یک سوم پایانی هر شب، امر و فرمان خود را به سوی آسمان دنیا نازل می کند، در حالی که روبه روی آن، دو فرشته هستند که فریاد می زنند: آیا توبه کننده ای هست که توبه اش پذیرفته شود؟ آیا استغفار کننده ای هست تا آمرزیده شود؟ آیا تقاضامندی هست تا تقاضایش برآورده شود؟ خدایا! به هر انفاق کننده، عوضی، و به هر آزمند، زبانی ارزانی دار. پس به هنگام طلوع فجر امر و فرمان الهی به سوی عرش خداوند بازمی

گردد و روزی ها را میان بندگان قسمت می کند. سپس حضرت به فضیل بن یسار گفت: ای فضیل! سعی کن سهم بیشتری از این روزی ها ببری و منظور از این آیه نیز همین است: وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ.

قَالَ رَجُلٌ مِّنْ أَصْحَابِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنِّي لَأَجِدُ آيَتَيْنِ فِي كِتَابِ اللَّهِ أَطْلُبُهُمَا فَلَا أَجِدُهُمَا قَالَ فَقَالَ عليه السلام وَمَا هُمَا قُلْتُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ فَتَدْعُوهُ فَلَا تَرَىٰ إِجَابَتَهُ قَالَ أَفَتَرَىٰ اللَّهُ أَخْلَفَ وَعْدَهُ قُلْتُ لَا قَالَ فَمَهْ قُلْتُ لَا أَذْرِي قَالَ لِكَيْ أُخْبِرَكَ مَنْ أَطَاعَ اللَّهَ فِيمَا أَمَرَ بِهِ ثُمَّ دَعَاهُ مِنْ جِهَةِ الدُّعَاءِ أَجَابَهُ قُلْتُ وَمَا جِهَةُ الدُّعَاءِ قَالَ تَبَدُّوا فَتَحْمَدُ اللَّهُ وَتُجَدُّهُ وَتَذْكُرُ نِعْمَهُ عَلَيْكَ فَتَشْكُرُهُ ثُمَّ تُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ وَآلِهِ ثُمَّ تَذْكُرُ دُنُوبَكَ فَتَقْرُبُ بِهَا ثُمَّ تَسْتَغْفِرُ مِنْهَا فَهَذِهِ جِهَةُ الدُّعَاءِ ثُمَّ قَالَ وَمَا الْآيَةُ الْأُخْرَى قُلْتُ قَوْلُهُ وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَآرَانِي أَنْفَقُ وَلَا أَرَىٰ خَلْفًا قَالَ عليه السلام أَفَتَرَىٰ اللَّهُ أَخْلَفَ وَعْدَهُ قُلْتُ لَا قَالَ فَمَهْ قُلْتُ لَا أَذْرِي قَالَ لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ اكْتَسَبَ الْمَالَ مِنْ حِلٍّ وَانْفَقَ فِي حَقِّهِ لَمْ يَنْفَقْ دِرْهَمًا إِلَّا أَخْلَفَ اللَّهُ عَلَيْهِ. الكافي ۲/ ۴۸۶، ح ۸.

مردی از اصحاب امام صادق علیه السلام عرض کرد: دو آیه در کتاب خدا است که به آن دو عمل می کنم، ولی فایده ای نمی بینم. حضرت پرسید: آن دو آیه کدامند؟ راوی می گوید: عرض کردم: آیه ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ چرا که ما به سوی خداوند دعا می کنیم، ولی اجابتی نمی بینیم. حضرت فرمود: آیا تو فکر می کنی که خداوند عزّ و جلّ به وعده خود وفا نمی کند؟ عرض کردم: خیر. حضرت فرمود: پس عدم اجابت به چه خاطر است؟ عرض کردم: نمی دانم. حضرت فرمود: اما من تو را از سبب آن آگاه می سازم. هرکس که از خداوند عزّ و جلّ در آن چه که به او امر فرموده، پیروی کند و سپس به سوی او با روش دعا، دعا نماید، خداوند دعای او را مورد اجابت قرار خواهد داد. راوی می گوید: عرض کردم: روش دعا کردن چیست؟ حضرت پاسخ داد: ابتدا خداوند را می ستای و نعمت هایی را که بر تو ارزانی داشته را بر می شماری و سپس او را سپاس می گویی و سپس بر رسول خدا صلی الله علیه و آله درود می فرستی، و آنگاه گناهانت را بر شمرده و به آن ها اذعان می کنی. سپس از آن گناهان به خدا پناه می جویی. پس این، روش دعا کردن است. سپس حضرت پرسید: آن آیه دیگر کدام است؟ راوی می گوید: عرض کردم: آیه وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ است و من انفاق می کنم، ولی عوضی نمی بینم. حضرت فرمود: آیا به نظر تو خداوند عزّ و جلّ به وعده خود وفا نمی کند؟ راوی می گوید: عرض کردم: خیر حضرت فرمود: پس علت آن چیست؟ عرض کردم: نمی دانم. حضرت فرمود: اگر هر کدام از شما اموال خود را از راه حلال به دست آورده و در راه حلال انفاق نماید، در برابر هر دره می که انفاق می کند، عوضی به او داده می شود.

عَنِ ابْنِ أَحْمَرَ عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام أَنَّهُ جَاءَ إِلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ لَهُ يَا أَبَايَ أَنْتَ وَ أُمِّي يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ عَلَّمَنِي مَوْعِظَةً فَقَالَ لَهُ عليه السلام إِنَّ كَانَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَدْ تَكَفَّلَ بِالرِّزْقِ فَاهْتِمَامُكَ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَ الرِّزْقُ مَقْسُومًا فَالْحِرْصُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَ الْحِسَابُ حَقًّا فَالْجُمُعُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَ الْخُلْفُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَقًّا فَالْبُخْلُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَتِ الْعُقُوبَةُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ النَّارَ فَالْمَعْصِيَةُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَ الْمَوْتُ حَقًّا فَالْفَرَحُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَ الْعَرْضُ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَقًّا فَالْمَكْرُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَ الشَّيْطَانُ عَدُوًّا فَالْعَفْلَةُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَ الْمَمَرُ عَلَى الصِّرَاطِ حَقًّا فَالْعُجْبُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَ كُلُّ شَيْءٍ بِقَضَاءٍ مِنَ اللَّهِ وَ قَدَرِهِ فَالْحَزَنُ لِمَا دَا وَ إِنْ كَانَتِ الدُّنْيَا فَانِيَةً فَالطَّمَأْنِينَةُ إِلَيْهَا لِمَا دَا. من لا يحضره الفقيه ۴/ ۴۸۱، ضمن حدیث ۸۳۲.

ابان احمر از حضرت صادق عليه السلام: ... مردی نزد وی آمد و بآن حضرت عرض کرد که پدر و مادرم فدای تو باد مرا بموعظه پند ده حضرت عليه السلام فرمود که اگر خدای عز و جل روزی را متکفل شده باشد اهتمام کردنت از برای چیست و اگر روزی قسمت شده باشد حرص از برای چیست و اگر حساب حق است جمع کردن برای چیست، و اگر باقیمانده از خدا حق است پس بخل برای چیست، و اگر عقوبت از جانب خدای عز و جل حق است گناه برای چیست، و اگر مرگ حق است شادی برای چیست، و اگر عرض بر خدای عز و جل حق باشد مکر از برای چیست و اگر شیطان دشمن باشد غفلت و بی خبری از برای چیست، و اگر گذشتن بر پل طراط حق است عجب برای چیست، و اگر هر چیزی بقضاء و قدر باشد اندوه از برای چیست و اگر دنیا فانی و نابود باشد اطمینان و آرام از برای چیست.

عَنْ عُمَرَ بْنِ أُذَيْنَةَ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَوْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: يُنْزِلُ اللَّهُ الْمَعُونَةَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْعَبْدِ بِقَدْرِ الْمُتَوَنُّةِ فَمَنْ أَيْقَنَ بِالْخُلْفِ سَخَتْ نَفْسُهُ بِالتَّفَقُّةِ. الكافي ۴/ ۴۴، ح ۸.

عمر بن اذینه از امام صادق علیه السلام روایت میکند که فرمودند: خداوند روزی را از آسمان بر بنده فرو میریزد بقدر احتیاج پس کسی که به گرفتن پاداش یقین داشته باشد دلش در انفاق سخاوتمند می شود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ: يَا حُسَيْنُ أَنْفَقْ وَأَيْقِنْ بِالْخُلْفِ مِنَ اللَّهِ فَإِنَّهُ لَمْ يَبْخُلْ عَبْدٌ وَلَا أَمَةٌ بِتَفَقُّةٍ فِيمَا يُرْضِي اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا أَنْفَقَ أَضْعَافَهَا فِيمَا يُسْخِطُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ. الكافي ۴/ ۴۴، ح ۷

امام باقر علیه السلام فرمودند: یا حسین انفاق کن و به پاداش خدا یقین داشته باش که هر کس از خرج کردن مالی در راه خدا پسندانه، بخل ورزد، چند برابر آن را در راه غیر خدا پسندانه هزینه خواهد کرد.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: دَخَلَ عَلَيْهِ مَوْلَى لَهُ فَقَالَ لَهُ هَلْ أَنْفَقْتَ الْيَوْمَ شَيْئًا قَالَ لَا وَاللَّهِ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَمِنْ أَيْنَ يُخْلِفُ اللَّهُ عَلَيْنَا أَنْفَقْ وَلَوْ دَرَاهِمًا وَاحِدًا. الكافي ۴/ ۴۴، ح ۹

یکی از دوستان امام رضا علیه السلام خدمتشان رسید، حضرت فرمودند آیا امروز چیزی در راه خدا انفاق کرده ای؟ گفت: نه به خدا سوگند. فرمود: ، چگونه خداوند عوض به ما می دهد برو انفاق کن، هر چند یک درهم باشد.

قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلِيِّنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنُونَ (۴۱) فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ (۴۲) وَإِذَا تَنَلَّى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانُوا يَعْبُدُونَ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا فِتْنَةٌ مَفْتَرَى وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا الْحَقُّ لَمَّا جَاءَهُمْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ (۴۳) وَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ (۴۴) وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا بَلَّغُوا مَعْشَرَ مَا آتَيْنَاهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلِي فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرٍ (۴۵) قُلْ إِنَّمَا أَعْظَمُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَ خِزْيَانٍ فَرَادَى ثُمَّ تَتَفَكَّرُونَ مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ

يَدِي عَذَابٍ شَدِيدٍ (۴۶) قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ إِنَّ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (۴۷) قُلْ إِنَّ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَآمُ الْغُيُوبِ (۴۸) قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ (۴۹) قُلْ إِنْ صَلَّيْتُ فَأَتَمَّا أَضِلُّ عَلَى نَفْسِي وَإِنْ اهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِي إِلَيَّ رَبِّي إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ (۵۰) وَلَوْ تَرَى إِذْ فُزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ (۵۱) وَقَالُوا آمَنَّا بِهِ وَأَنَّى لَهُمُ التَّنَافُسُ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ (۵۲) وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ (۵۳) وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ مُرِيبٍ (۵۴)

می گویند منزهی تو سرپرست ماتی نبی نه آنها بلکه جنیان رای پرستیدند بیشترشان به آنها اعتقاد داشتند (۴۱) اکنون برای یکدیگر سود و زیانی ندارید و به کسانی که ستم کرده اند می گویم بچشید عذاب آتشی را که آن را دروغ می شمردید (۴۲) و چون آیات تابناک ما بر آنان خواند می شود می گویند این جز مردی نیست که می خواهد شمار از آن چه پدرانتان می پرستیدند باز دارد و [نیز] می گویند این جز دروغی برافته نیست و کسانی که به حق چون به سوشان آمد کافر شدند می گویند این جز افسونی آشکار نیست (۴۳) و ما کتابهایی به آنان نداده بودیم که آن را بخوانند و پیش از تو هشدار دهنده ای به سوشان نفرستاده بودیم (۴۴) و کسانی که پیش از اینان بودند [نیز] تکذیب کردند در حالی که اینان به ده بیک آن چه بدیشان داده بودیم نرسیدند [آری] فرستادگان مراد دروغ شمردند پس چگونه بود کفر من (۴۵) بگو من فقط به شما یک اندرزی دهم که دود و به تنهایی برای خدا به پاخیزد سپس بیندیشید که رفیق شما هیچ گونه دیوانگی ندارد و شمار از عذاب سختی که در پیش است جز هشدار دهنده ای [بیش] نیست (۴۶) بگو هر مزدی که از شما خواستم آن از خودتان مزد من جز بر خدا نیست و او بر هر چیزی گواه است (۴۷) بگو بی گمان پروردگارم حقیقت را القای کند [اوست] دانای نهانها (۴۸) بگو حق آمد و [دیگر] باطل از سر نمی گیرد و بر نمی گردد (۴۹) بگو اگر گمراه شوم فقط به زیان خود گمراه شدم ام و اگر هدایت یابم [این از برکت] چیزی است که پروردگارم به سویم وحی می کند که اوست شنوای نزدیک (۵۰) و ای کاش می دیدی هنگامی را که اکفرا [وحشت زده اند] آن جا که راه [گریزی] نماند است و از جایی نزدیک گرفتار آمدند (۵۱) و می گویند به او ایمان آوردیم و چگونه از جایی [چنین] دور دست یافتن [به ایمان] برای آنان میسر است (۵۲) و حال آنکه پیش از این منکر او شدند و از جایی دور به نادید [تیر تهمت] می افکندند (۵۳) و میان آنان و میان آن چه [به آرزو] می خواستند حایلی قرار می گیرد همان گونه که از دیر باز با امثال ایشان چنین رفت زیرا آنها [نیز] در دودلی سختی بودند (۵۴)

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِهِ **إِنَّمَا أُعْظَمُكُمْ بِوَاحِدَةٍ** قَالَ إِنَّمَا أُعْظَمُكُمْ بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ هِيَ الْوَاحِدَةُ الَّتِي قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى . تفسیر القی ۲/ ۴۰۴.

ابو حمزه ثمالی روایت می کند که گفت: از امام باقر علیه السلام تفسیر آیه **قُلْ إِنَّمَا أُعْظَمُكُمْ بِوَاحِدَةٍ** را پرسیدم و حضرت پاسخ داد: یعنی شما را تنها به ولایت علی علیه السلام پند می دهم و سفارش می کنم.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَأَمَّا قَوْلُهُ **إِنَّمَا أُعْظَمُكُمْ بِوَاحِدَةٍ فَإِنَّ اللَّهَ** جَلَّ ذِكْرُهُ نَزَلَ عَزَائِمَ الشَّرَائِعِ وَآيَاتِ الْفَرَائِضِ فِي أَوْقَاتٍ مُخْتَلِفَةٍ كَمَا خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَلَوْ شَاءَ لَخَلَقَهَا فِي أَقَلِّ مِنْ لَمَجِ الْبَصَرِ وَلَكِنَّهُ جَعَلَ الْأَنَاءَةَ وَالْمُدَارَاةَ أَمْثَالًا لِأَمْنَائِهِ وَإِجَابًا لِلْحُجَّةِ عَلَى خَلْقِهِ فَكَانَ أَوَّلُ مَا قَيَّدَهُمْ بِهِ الْإِفْرَارَ بِالْوَحْدَانِيَّةِ وَالرُّبُوبِيَّةِ وَالشَّهَادَةَ بِأَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَلَمَّا أَقْرَأُوا بِذَلِكَ ثَلَاثَ بِالْإِفْرَارِ لِتَبْيِيهِ عليه السلام بِالثَّبُوتِ وَالشَّهَادَةِ لَهُ بِالرَّسَالَةِ فَلَمَّا انْقَادُوا لِذَلِكَ فَرَضَ عَلَيْهِمُ الصَّلَاةَ ثُمَّ الصَّوْمَ ثُمَّ الْحَجَّ ثُمَّ الْجِهَادَ ثُمَّ الزَّكَاةَ ثُمَّ الصَّدَقَاتِ وَمَا يَجْرِي مَجْرَاهَا مِنْ مَالِ الْفَيْءِ فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ هَلْ بَقِيَ لِرَبِّكَ عَلَيْنَا بَعْدَ الَّذِي فَرَضَهُ شَيْءٌ آخَرُ يَفْتَرِضُهُ فَتَذَكُّرُهُ لِنَتَسَكَّنَ

أَنْفُسَنَا إِلَى أَنَّهُ لَمْ يَبْقَ غَيْرُهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي ذَلِكَ قُلْ إِنَّمَا أَعْظُمُ بَوَاحِدَةٍ يَعْنِي الْوَلَايَةَ وَأَنْزَلَ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا
الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ..... الاحتجاج ۱/ ۳۷۹.

امیر المؤمنین علیه السلام پیرامون تفسیر آیه قُلْ إِنَّمَا أَعْظُمُ بَوَاحِدَةٍ فرمود: خداوند عز و جلّ تصمیم های مربوط به قوانین اسلام و آیاتی که اعمال واجب را بیان می دارد، در زمان های مختلف نازل کرد؛ چنان که آسمان ها و زمین را در شش روز آفرید و اگر خداوند می خواست، آنها را در کمتر از یک چشم بر هم زدن می آفرید؛ اما خداوند تأثی و مدارا را الگویی برای نمایندگان خود و الزامی برای حجت های خود بر خلقش قرار داد. پس اولین چیزی که آنان را به آن متعهد ساخت، اذعان به وحدانیت و ربوبیت او و شهادت به این که خدای جز الله نیست، بود. چون آنان، به این امر اذعان نمودند، در پی آن، اذعان به نبوت پیامبرش و شهادت به رسالت او را بر آنان الزامی ساخت. چون به آن متعهد گشتند، نماز، سپس روزه، سپس زکات، سپس روزه، سپس حج، سپس زکات ها و اموال فیء را که به همین روش است بر آنان واجب نمود. سپس منافقان گفتند: آیا برای پروردگارت پس از آن که این موارد را بر ما واجب ساخته، چیز دیگری مانده تا آن را واجب گرداند و تو آن را برای ما بازگو کنی تا جان هایمان از این که او مورد واجب دیگری را باقی نگذاشته است، آرام بگیرد؟ این گونه بود که خداوند آیه قُلْ إِنَّمَا أَعْظُمُ بَوَاحِدَةٍ را نازل فرمود که منظور از آن ولایت است و خداوند آیه إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا قَالَ مَنْ تَوَلَّى الْأَوْصِيَاءَ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ وَاتَّبَعَ آثَارَهُمْ فَذَلِكَ يَزِيدُهُ وَلَايَةً مَنْ مَضَى مِنَ النَّبِيِّينَ وَالْمُؤْمِنِينَ الْأَوَّلِينَ حَتَّى تَصِلَ وَلَايَتُهُمْ إِلَى آدَمَ عليه السلام وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا يُدْخِلُهُ الْجَنَّةَ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ يَقُولُ أَجْرُ الْمَوَدَّةِ الَّذِي لَمْ أَسْأَلْكُمْ غَيْرَهُ فَهُوَ لَكُمْ تَهْتَدُونَ بِهِ وَتَنْجُونَ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ..... الكافي ۸/ ۳۷۹، صدر حديث ۵۷۴.

جابر، از امام باقر علیه السلام روایت می کند که پیرامون تفسیر آیه وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا فرمود: هرکس که ولایت آن جانشینان را که از آل محمد علیهم السلام هستند بپذیرد و از آنان پیروی کند، ولایت انبیا و مؤمنان پیشین تا آدم علیه السلام نیز بر او افزوده می شود و منظور از آیه مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا همین است و خداوند او را وارد بهشت می سازد و منظور از آیه قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ همین است. خداوند می فرماید: پاداش دوستی که تنها آن را از شما خواسته ام، برای شما است و با آن هدایت می شوید و از عذاب روز قیامت نجات می یابید.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ وَذَلِكَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله سَأَلَ قَوْمَهُ أَنْ يُوَدُّوا أَقَارِبَهُ وَلَا يُؤْدُوهُمْ، وَأَمَّا قَوْلُهُ: فَهُوَ لَكُمْ يَقُولُ ثَوَابُهُ لَكُمْ. تفسير القمي ۲/ ۴۰۴.

ابو جارد، از امام باقر علیه السلام روایت کرده است که پیرامون تفسیر آیه قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ فرمود: ماجرا از این قرار بود که رسول خدا صلی الله علیه و آله از قوم خود خواست که با نزدیکان او دوستی ورزند و آنان را آزار ندهند، و منظور از آیه فَهُوَ لَكُمْ این است که ثواب آن، برای شما است.

عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ: أَوْلَمَ إِسْمَاعِيلُ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ عَلَيْكَ بِالمَسَاكِينِ فَأَشْبَعَهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ **وَمَا يُبْدِيُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ..** الكافي ۶/ ۲۹۹، ح ۱۶.

حماد بن عثمان روایت کرده است که گفت: اسماعیل ولیمه ای ترتیب داد و امام صادق علیه السلام به او فرمود: به مستمندان عنایت بورز و آنان را سیر کن؛ چرا که خداوند عز و جل می فرماید: **وَمَا يُبْدِيُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ.**

عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْكَابَلِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ ﷺ وَاللَّهِ لَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى الْقَائِمِ ﷺ وَ قَدْ أَسْنَدَ ظَهْرُهُ إِلَى الْحَجَرِ ثُمَّ يَنْشُدُ اللَّهَ حَقَّهُ ثُمَّ يَقُولُ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ يُحَاجِّي فِي اللَّهِ فَأَنَا أَوْلَى بِاللَّهِ، أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ يُحَاجِّي فِي آدَمَ فَأَنَا أَوْلَى بِآدَمَ، أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ يُحَاجِّي فِي نُوحٍ فَأَنَا أَوْلَى بِنُوحٍ، أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ يُحَاجِّي فِي إِبْرَاهِيمَ فَأَنَا أَوْلَى بِإِبْرَاهِيمَ، أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ يُحَاجِّي فِي مُوسَى فَأَنَا أَوْلَى بِمُوسَى، أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ يُحَاجِّي فِي عِيسَى فَأَنَا أَوْلَى بِعِيسَى، أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ يُحَاجِّي فِي مُحَمَّدٍ فَأَنَا أَوْلَى بِمُحَمَّدٍ ص، أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ يُحَاجِّي فِي كِتَابِ اللَّهِ فَأَنَا أَوْلَى بِكِتَابِ اللَّهِ، ثُمَّ يَنْتَهِي إِلَى الْمَقَامِ فَيَصِلِي رُكْعَتَيْنِ وَيَنْشُدُ اللَّهَ حَقَّهُ، ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ ع: هُوَ وَاللَّهُ الْمُضْطَرُّ فِي كِتَابِ اللَّهِ فِي قَوْلِهِ **أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ** فَيَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يُبَايِعُهُ جَبْرِئِيلُ ثُمَّ الثَّلَاثُمِائَةِ وَ الثَّلَاثَةُ عَشَرَ رَجُلًا فَمَنْ كَانَ ابْتِئَالًا بِالمَسِيرِ وَافَاهُ وَمَنْ لَمْ يُبْتَلْ بِالمَسِيرِ فَقَدْ عَن فِرَاشِهِ وَ هُوَ قَوْلُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ هُمُ الْمَفْقُودُونَ عَنْ فُرْشِهِمْ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ: **فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا** قَالَ: الْخَيْرَاتُ الْوَلَايَةُ وَقَالَ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ **وَلَئِنْ أَخْرْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِلَى أُمَّةٍ مَعْدُودَةٍ** وَ هُمْ وَاللَّهُ أَصْحَابُ الْقَائِمِ ﷺ يَجْتَمِعُونَ وَاللَّهُ إِلَيْهِ فِي سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ، فَإِذَا جَاءَ إِلَى الْبَيْدَاءِ يُخْرِجُ إِلَيْهِ جَيْشُ السُّفْيَانِيِّ فَيَأْمُرُ اللَّهُ الْأَرْضَ فَتَأْخُذُ أَقْدَامَهُمْ وَ هُوَ قَوْلُهُ **وَلَوْ تَرَى إِذْ فَرَغُوا فَلَا قُوَّةَ وَ أَخْذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ وَ قَالُوا آمَنَّا بِهِ** يَعْنِي بِالْقَائِمِ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ ﷺ. تفسير القمي ۲/ ۴۰۴-۴۰۵.

خالد کابلی، از امام باقر علیه السلام روایت کرده است که فرمود: به خداوند سوگند! گویی که حضرت قائم علیه السلام را جلوی چشمان خود می بینم که به حجر الاسود تکیه داده است. سپس خداوند را به حق خود سوگند می دهد و سپس می فرماید: ای مردم! هرکسی که با من درباره خداوند اقامه حجت کند، من شایسته ترین فرد نسبت به خداوند هستم. ای مردم! هرکس که با من درباره آدم علیه السلام محاجه کند، من شایسته ترین فرد نسبت به آدم علیه السلام هستم. ای مردم! هرکس که با من درباره نوح علیه السلام محاجه کند، من شایسته ترین فرد نسبت به نوح علیه السلام هستم. ای مردم! هرکس که با من درباره ابراهیم علیه السلام محاجه کند، من شایسته ترین فرد نسبت به ابراهیم علیه السلام هستم. ای مردم! هرکس که با من درباره موسی علیه السلام محاجه کند، من شایسته ترین فرد نسبت به موسی علیه السلام هستم. ای مردم! هرکس که با من درباره عیسی علیه السلام محاجه کند، من شایسته ترین فرد نسبت به عیسی علیه السلام هستم. ای مردم! هرکس که با من درباره رسول خدا صلی الله علیه و آله محاجه کند، من شایسته ترین فرد نسبت به رسول الله صلی الله علیه و آله هستم. ای مردم! هرکس که با من درباره کتاب خدا محاجه کند، من شایسته ترین فرد نسبت به کتاب خدا هستم. سپس حضرت قائم علیه السلام می رود و دو رکعت نماز می گزارد و خداوند را به حقیقت سوگند می دهد. سپس امام باقر علیه السلام فرمود: به خداوند سوگند! منظور از مضطر در کتاب خداوند آیه **أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ** او می باشد. پس اولین کسی که با او بیعت می کند، جبرئیل است. سپس سیصد و سیزده مرد که یاران او می باشند با او بیعت می کنند و هر کس که در مسیر او به او بری خورد،

به او ملحق می شود و هر کس که در مسیر به او بر نمی خورد، از بستر خود ناپدید می شود و منظور از سخن امیر المؤمنین علیه السلام که فرمود: آنها از بستر خود ناپدید می شوند، همین افراد هستند و منظور از آیه **فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا** نیز همین است و مقصود از خیرات در آیه، ولایت می باشد. همچنین خداوند در جای دیگر فرمود: **وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِلَىٰ أُمَّهٍ مَّعْدُودَةٍ** که منظور از آن، یاران حضرت قائم علیه السلام می باشند که در یک لحظه نزد او گرد می آیند. پس چون حضرت قائم علیه السلام به بیدار می آید، سپاه سفیانی به سوی او هجوم می برند و خداوند به زمین فرمان می دهد و زمین، پاهای آنان را گرفته و در خود فرو می برد و منظور از این آیه همین است که خداوند در آن فرمود: **وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَرَغُوا فَلَا قُوَّةَ وَأُخِذُوا مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ** * وَقَالُوا آمَنَّا بِهِ **يَعْنِي قَائِمَ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ.**

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: يَخْرُجُ الْقَائِمُ فَيَسِيرُ حَتَّى يَمُرَّ بِمَرْقَبٍ لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ أَنْ عَامِلَهُ قَدْ قُتِلَ فَيَرْجِعُ إِلَيْهِمْ فَيَقْتُلُ الْمُقَاتِلَةَ وَلَا يَزِيدُ عَلَىٰ ذَلِكَ شَيْئًا ثُمَّ يَنْطَلِقُ فَيَدْعُو النَّاسَ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى الْبَيْدَاءِ فَيَخْرُجُ جَيْشَانِ لِلْسُفْيَانِيِّ فَيَأْمُرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْأَرْضَ أَنْ تَأْخُذَ بِأَقْدَامِهِمْ وَهُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ **وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَرَغُوا فَلَا قُوَّةَ وَأُخِذُوا مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ وَقَالُوا آمَنَّا بِهِ يَعْنِي بِقِيَامِ الْقَائِمِ وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ يَعْنِي بِقِيَامِ الْقَائِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ تَأْوِيلُ الْآيَاتِ الْبَاهِرَةِ، مَخْطُوط، ص ۱۷۱.**

امام باقر علیه السلام فرمود: حضرت قائم علیه السلام قیام می کند. پس به راه می افتد تا آن که از وادی مر عبور کرده و به او خبر می رسد که کارگزار او کشته شده است. پس به سوی آنان بر می گردد و آن جنگجویان را می کشد و هیچ کس از آنان را باقی نمی گذارد. سپس به راه می افتد و مردم را فرا می خواند تا آن که به بیدار می رسد و سپاه سفیانی به سوی او هجوم می برد. پس خداوند عز و جل به زمین فرمان می دهد و زمین پاهایشان را گرفته و در خود فرو می برد؛ و منظور از این آیه همین است که خداوند در آن فرمود: **وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَرَغُوا فَلَا قُوَّةَ وَأُخِذُوا مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ** * وَقَالُوا آمَنَّا بِهِ **يَعْنِي قِيَامَ قَائِمِ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ** وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ **يَعْنِي قِيَامَ قَائِمِ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ**....

عَنِ ابْنِ مُحَبُّوبٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِهِ **وَأَنِّي لَهُمُ التَّنَاوُسُ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ** قَالَ إِنَّهُمْ طَلَبُوا الْهُدَىٰ مِنْ حَيْثُ لَا يُنَالُ - وَقَدْ كَانَ لَهُمْ مَبْدُولًا مِنْ حَيْثُ يُنَالُ. تَفْسِيرُ الْقِيَامِ ۲/ ۴۰۶.

ابن محبوب، از ابو حمزه روایت کرده است که گفت: از امام باقر علیه السلام تفسیر آیه **وَأَنِّي لَهُمُ التَّنَاوُسُ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ** را پرسیدم و حضرت پاسخ داد: منظور این است که آنان هدایت را از جایی که به دست نمی آید طلب کردند، در حالی که این هدایت برای آنان، از جایی که به دست می آید فراهم شده بود.

۳۵. فاطر

فاطر ۱۰-۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنَحَةٍ مِثْنَى وَثُلَاثَ وَرَبَّاعٍ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۱) مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۲) يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا هُوَ فَأَنْتُمْ تُفْكُونَ (۳) وَإِنْ يَكْذِبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ (۴) يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ (۵) إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ (۶) الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ (۷) أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا فَإِنْ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ مِنْ يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسْرَاتٍ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ (۸) وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَّاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا يُمْسِكُهُ إِلَى بَلَدٍ مَيِّتٍ فَأَخْيَيْنَاهُ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَلِكَ النُّشُورُ (۹) مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُأُؤُهُمْ هُيُورٌ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان، سپاس خدای را که پدید آورنده آسمان و زمین است [و] فرشته‌گان را که دارای بال‌های دوگانه و سه‌گانه و چهارگانه اند پیام آورنده قرار داده است در آفرینش هر چه خواهد می‌افزاید زیر اعدا بر هر چیزی تواناست (۱) هر رحمتی را که خدا برای مردم گشاید باز دارند ای برای آن نیست و آن چه را که باز دارد پس از باز گرفتن [گشاینده] ای ندارد و اوست همان شکست‌ناپذیر سنجیدگار (۲) ای مردم نعمت خدا را بر خود یاد کنید یا غیر از خدا آفریدگاری است که شمار از آسمان و زمین روزی دهد خدایی جز او نیست پس چگونه [از حق] انحراف می‌یابید (۳) و اگر تورا تکذیب کنند قطعاً پیش از تو [هم] فرستادگانی تکذیب شدند و همه [کارها به سوی خدا بازگردانده] می‌شود (۴) ای مردم همانا وعدۀ خدا حق است زنها را تا این زندگی دنیا شمارا فریب ندهد و زنها را تا [شیطان] فریبند شمارا در باره خدا نفریبند (۵) در حقیقت شیطان دشمن شماست شما [نیز] او را دشمن گیرید [و] فقط دار و دسته خود را می‌خواند تا آنها از یاران آتش باشند (۶) کسانی که کفر و ورزیدند عذاب سخت خواهند داشت و کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند برای آنان آمرزش و پاداشی بزرگ است (۷) آیا آن کس که زشتی کردارش برای او آراسته شده و آن را زیبا می‌بیند [مانند مؤمن نیکوکار است] خداست که هر که را بخواد بی‌راهی می‌گذارد و هر که را بخواد هدایت می‌کند پس مبادا به سبب حسرت‌های گوناگون [بر آنان] جانت [از کف] برود قطعاً خدا به آن چه می‌کنند داناست (۸) و خدا همان کسی است که بادهارا روانه می‌کند پس [باده‌ها] ابری را برمی‌انگیزند و [ما] آن را به سوی سرزمینی مرده رانندیم و آن زمین را بدان [وسیله] پس از مرگش زندگی بخشیدیم رستاخیز [نیز] چنین است (۹) هر کس سربلندی می‌خواهد سربلندی یکسره از آن خداست سخنان پاکیزه به سوی او بالای رود و کار شایسته به آن رفعت می‌بخشد و کسانی که با حيله و مکر کارهای بدی کنند عذاب سخت خواهند داشت و نیرنگشان خود تباہ می‌گردد (۱۰)

عَنْ عَامِرِ بْنِ وَائِلَةَ قَالَ: كُنْتُ فِي الْبَيْتِ يَوْمَ الشُّورَى فَسَمِعْتُ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهُوَ يَقُولُ اسْتَخْلَفَ النَّاسُ أَبَا بَكْرٍ وَأَنَا وَاللَّهُ أَحَقُّ بِالْأَمْرِ وَأُولَى بِهِ مِنْهُ وَاسْتَخْلَفَ أَبُو بَكْرٍ عُمَرَ وَأَنَا وَاللَّهُ أَحَقُّ بِالْأَمْرِ وَأُولَى بِهِ مِنْهُ إِلَّا أَنَّ عُمَرَ جَعَلَنِي مَعَ خَمْسَةِ نَفَرٍ أَنَا سَادِسُهُمْ لَا يُعْرِفُ لَهُمْ عَلِيٌّ فَضُلٌّ وَلَوْ أَشَاءُ لَأَحْتَجَجْتُ عَلَيْهِمْ بِمَا لَا يَسْتَطِيعُ عَرِيَّتُهُمْ وَلَا عَجْمِيَّتُهُمُ الْمُعَاهَدُ مِنْهُمْ وَالْمُشْرِكُ تَغْيِيرُ ذَلِكَ ثُمَّ قَالَ نَشَدْتُكُمْ بِاللَّهِ هَلْ فِيكُمْ أَحَدٌ لَهُ أَخٌ مِثْلُ أَخِي جَعْفَرِ الْمُرَزِيِّ بِالْجُنَّاحَيْنِ فِي الْحَنَّةِ يَحُلُ فِيهَا حَيْثُ يَشَاءُ غَيْرِي قَالُوا اللَّهُمَّ لَا

الحاصل ۵۵۵.

عامر پور واثله گفته: من روز شورای خلافت در میان سرائی بودم که شورای شش نفری در آن بسته شد، شنیدم علی علیه السلام در باره خودیشتن چنین گفتی: مردمان ابا بکر را خلیفه کردند بآن که من از همان زمان به خلافت مستحق تر بودم و ابو بکر عمر را خلیفه کرد و من اولی بودم و اکنون عمر در وصیت خود مرا با پنج دیگر در شوری قرار داد و مرا ششمی ایشان نام برد، فضل و برتری مرا در شمار نگرفت و هر گاه بخوادم من دلائلی بر ایشان اقامه کنم که تازی و پارسی و معاهد و مشرک نتوانند انکار کنند. آنگاه فرمود: شما را به خدا سوگند، ای گروه..... آیا کسی از شما برادری چون برادر من جعفر دارد که با دو بال در بهشت درآید و هر جا که خواهد برود؟ گفتند: نه.

عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ قَالَ: سَأَلَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قُدْرَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ جَلَّتْ عَظَمَتُهُ فَقَامَ خَطِيبًا فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مَلَائِكَةً لَوْ أَنَّ مَلَكًا مِنْهُمْ هَبَطَ إِلَى الْأَرْضِ مَا وَسِعَتْهُ لِعِظَمِ خَلْقِهِ وَ كَثْرَةِ أَجْنَحَتِهِ وَ مِنْهُمْ مَنْ لَوْ كَلَفَتِ الْحِنْ وَ الْإِنْسُ عَلَى أَنْ يَصِفُوهُ مَا وَصَفُوهُ لِبُعْدِ مَا بَيْنَ مَقَاصِلِهِ وَ حُسْنِ تَرْكِيبِ صُورَتِهِ وَ كَيْفِ يُوصَفُ مِنْ مَلَائِكَتِهِ مِنْ سَبْعِمِائَةِ عَامٍ مَا بَيْنَ مَنْكِبَيْهِ وَ شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَسُدُّ الْأَفُقَ بِجَنَاحٍ مِنْ أَجْنَحَتِهِ دُونَ عِظَمِ بَدَنِهِ وَ مِنْهُمْ مِنَ السَّمَاوَاتِ إِلَى حُجْرَتِهِ وَ مِنْهُمْ مَنْ قَدَّمَهُ عَلَى غَيْرِ قَرَارٍ فِي جَوِّ الْهَوَاءِ الْأَسْفَلِ وَ الْأَرْضُونَ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَ مِنْهُمْ مَنْ لَوْ أُلْقِيَ فِي نُقْرَةٍ إِنْهَامِهِ جَمِيعُ الْمِيَاهِ لَوَسِعَتْهَا وَ مِنْهُمْ مَنْ لَوْ أُلْقِيَتْ السُّفُنُ فِي دُمُوعِ عَيْنَيْهِ لَجَرَتْ دَهْرُ الدَّاهِرِينَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ..... الحِصَالُ / ٤٠٠-٤٠١، صدر حديث ١٠٩.

زید پور وهب گفته: پرسیده شد از امیر المومنین علیه السلام از توانایی خدا عز و جل. او به سخن رانی ایستاد. خدای را ستایش فرمود و بر او ثنا فرمود سپس فرمود: خدای فرشته گانی دارد برخی به اندازه ای بزرگ اند که هر گاه یکی از آنان به زمین فرود آید از بس بزرگ و از بس پرو بال دارد زمین نمی تواند آن را در خود جا دهد برخی از ایشان به اندازه ای: تهمتن اند و زیبا که هر گاه همه پری و آدمی همدست شوند نمی توانند او را وصف کنند. برخی از فرشته گان خدا چنان است که هفتصد سال راه مسافت میان دو شانه یا مسافت پره گوشش است برخی از آنان با یکی از بالهای خود می تواند همه افق را بپوشاند به اضافه از بزرگی حجمش، برخی از آنان به اندازه ای بلند هستند که آسمانها تا زیر ناف ایشان است. برخی از ایشان بدون پایگاه قدم در ژرف هوای زیرین زمین نهاده و همه زمین ها تا زانوی اوست برخی از آنان هست که اگر همه دریاها را به پشت ناخن بزرگش بریزند جا می دهد، برخی هستند که هر گاه کشتیها را در سرشک چشمش بیندازند تا ابد سیر می کنند. فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ...

عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلهِ وَ أَهْلِهِ وَ سَلَّمَ مَرِضَ مَرَضَةً فَأَتَتْهُ فَاطِمَةُ عَلَيْهَا السَّلَامُ تَعُوذُهُ وَ هُوَ نَاقَهُ مِنْ مَرَضِهِ فَلَمَّا رَأَتْ مَا بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلهِ وَ أَهْلِهِ وَ سَلَّمَ مِنَ الْجُهْدِ وَ الضَّعْفِ خَنَقَتْهَا الْعَبْرَةُ حَتَّى جَرَتْ دَمْعَتُهَا عَلَى خَدَّهَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلهِ وَ أَهْلِهِ وَ سَلَّمَ لَهَا يَا فَاطِمَةُ إِنَّ اللَّهَ جَلَّ ذِكْرُهُ..... يَا فَاطِمَةُ إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ أُعْطِينَا سَبْعَ خِصَالٍ لَمْ يُعْطَ أَحَدٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ قَبْلَنَا وَ لَا يُدْرِكُهَا أَحَدٌ مِنَ الْآخِرِينَ بَعْدَنَا نَبِيُّنَا خَيْرُ الْأَنْبِيَاءِ وَ هُوَ أَبُوكَ وَ وَصِيَّتَا خَيْرُ الْأَوْصِيَاءِ وَ هُوَ بَعْلُكَ وَ شَهِيدُنَا سَيِّدُ الشُّهَدَاءِ وَ هُوَ حَمْرُهُ عَمَّ أَبْيُوكَ وَ مِنَّا مَنْ لَهُ جَنَاحَانِ يَطِيرُ بِهِمَا فِي الْجَنَّةِ وَ هُوَ جَعْفَرٌ وَ مِنَّا سَبْطَا هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ هُمَا ابْنَاكَ. الحِصَالُ / ٤١٢، ذيل حديث ١٦.

ابو ایوب انصاری گفته: پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بیمار شده بود، فاطمه علیها السلام به دیدار ایشان آمد. او را سخت بیمار یافت، سرشک از دیده اش روان شد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به وی فرمود: ای فاطمه خدا.... ای فاطمه ما دودمانی هستیم که به ما هفت منش داده شده که به کسی از گذشتگان و آیندگان داده نشده. پیامبر ما بهترین پیامبران است و او پدر توست

جانشین او بهترین جانشینان است که شوی تو باشد، شهیدان ما سرور شهیدان است و او حمزه عم پدر توست و آن که با دو بال خود در بهشت همی پرد و او جعفر از ماست، و دو سرور این پیروان پسران تو هستند....

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مَلَكًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ نِصْفُ جَسَدِهِ الْأَعْلَى نَارٌ وَنِصْفُهُ الْأَسْفَلُ ثَلْجٌ فَلَا النَّارُ تُذِيبُ الثَّلْجَ وَلَا الثَّلْجُ يُطْفِئُ النَّارَ وَهُوَ قَائِمٌ يُنَادِي بِصَوْتٍ لَهُ رَفِيعٌ سُبْحَانَ اللَّهِ الَّذِي كَفَّ حَرَّ هَذِهِ النَّارِ فَلَا تُذِيبُ هَذَا الثَّلْجَ وَكَفَّ بَرْدَ هَذَا الثَّلْجِ فَلَا يُطْفِئُ حَرَّ هَذِهِ النَّارِ اللَّهُمَّ يَا مُؤَلِّفًا بَيْنَ الثَّلْجِ وَالنَّارِ أَلْفَ بَيْنَ قُلُوبِ عِبَادِكَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى طَاعَتِكَ. التوحيد/ ۴۸۰، ح ۵.

از پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم مرویست که فرمود خدای تبارک و تعالی را فرشته ایست از فرشته گان که نیمه بالای بدنش آتش است و نیمه پائین بدنش برفست پس نه آتش برف را میگذارد و نه برف آتش را فرو می نشاند و آن فرشته ایستاده ایست و باواز بلندی که دارد نداء میکند که سبحان الذی کف حر هذه النار فلا تذیب الثلج و کف برد هذا الثلج فلا یطفی حر النار اللهم یا مؤلف بین الثلج و النار الف بین قلوب عبادک المؤمنین علی طاعتک. یعنی پاک و منزه است آن که گرمی این آتش را بازداشته پس برف را نمیگذارد و سردی این برف را بازداشته پس گرمی این آتش را فرو نمینشانند بار خدایا ای الفت دهنده میان برف و آتش الفت ده در میان دلهای بندگان مؤمن خود بر فرمان برداریت.

عَنْ حُسَيْنِ ابْنِ الْعَلَاءِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: قَالَ يَا حُسَيْنُ وَضَرَبَ بِيَدِهِ إِلَى مَسَاوِرٍ فِي الْبَيْتِ مَسَاوِرُ طَالَ مَا انْكَسَتْ عَلَيْهَا الْمَلَائِكَةُ وَرُبَّمَا التَّقَطُّنَا مِنْ رَغَبِهَا. الكافي/ ۱، ۳۹۳، ح ۲.

حسین بن ابی العلاء گوید: امام صادق علیه السلام دستش را بمتکاهائی که در خانه بود زد و فرمود: ای حسین ! اینجا متکاهائی است که فرشته گان بارها بر آن تکیه داده اند و ما گاهی پرهای کوچک شان را از زمین برجیده ایم.

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ﷺ فَاحْتَبَسْتُ فِي الدَّارِ سَاعَةً ثُمَّ دَخَلْتُ الْبَيْتَ وَهُوَ يَلْتَقِطُ شَيْئًا وَأَدْخَلَ يَدَهُ مِنْ وَرَاءِ السَّيْرِ فَنَآوَلَهُ مَنْ كَانَ فِي الْبَيْتِ فَقُلْتُ جُعِلَتْ فِدَاكَ هَذَا الَّذِي أَرَاكَ تَلْتَقِطُهُ أَيُّ شَيْءٍ هُوَ فَقَالَ فَضْلَةٌ مِنْ رَغَبِ الْمَلَائِكَةِ نَجْمُهُ إِذَا خَلَوْنَا نَجْعَلُهُ سَيْحًا لِأَوْلَادِنَا فَقُلْتُ جُعِلَتْ فِدَاكَ وَ إِنَّهُمْ لَيَأْتُونَكُمْ فَقَالَ يَا أَبَا حَمْزَةَ إِنَّهُمْ لَيَزَاجِمُونَا عَلَى ثُكَّاتِنَا. الكافي/ ۱، ۳۹۳-۳۹۴، ح ۳.

ابو حمزه ثمالی گوید. خدمت حضرت علی بن الحسین علیهما السلام رسیدم ، ساعتی در حیاط توقف کردم و سپس وارد اتاق شدم ، حضرت چیزی از زمین برمیچید و دستش را پشت پرده می برد و بکسی که در آن اتاق بود می داد. من عرضکردم : قربانت ، چیست که می بینم برمیچینی ؟ فرمود: زیادیهائی از پر فرشته گانست که چون از نزد ما میروند، آنها را جمع میکنیم ، و تسبیح فرزندان خود میکنیم . عرضکردم : قربانت ، فرشته گان نزد شما می آیند؟ فرمود: ای اباحمزه ! آنها روی متکاهها جا را بر ما تنگ می کنند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَرَضَ وَلَايَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ فَقَبِلَهَا الْمَلَائِكَةُ وَ أَبَاهَا مَلَكٌ يُقَالُ لَهَا [لَهُ] فُطْرُسٌ فَكَسَرَ اللَّهُ جَنَاحَهُ فَلَمَّا وُلِدَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ ﷺ بَعَثَ اللَّهُ جَبْرَائِيلَ فِي سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ إِلَى مُحَمَّدٍ ﷺ يُهْنَتْهُمْ بِوِلَادَتِهِ فَمَرَّ بِفُطْرُسٍ فَقَالَ لَهُ فُطْرُسُ يَا جَبْرَائِيلُ إِلَى أَيْنَ تَذْهَبُ قَالَ بَعَثَنِي اللَّهُ مُحَمَّدًا يُهْنَتْهُمْ بِمَوْلُودٍ وُلِدَ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ فَقَالَ لَهُ فُطْرُسُ احْمِلْنِي مَعَكَ وَ سَلِّ مُحَمَّدًا

يَدْعُو لِي فَقَالَ لَهُ جَبْرِئِيلُ ارْكَبْ جَنَاحِي فَرَكِبَ جَنَاحَهُ فَأَتَى مُحَمَّدًا ﷺ فَدَخَلَ عَلَيْهِ وَهَنَاءُ فَقَالَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِنَّ فُطْرُسَ بَنِي وَبَيْنَهُ أُخُوَّةٌ وَسَأَلَنِي أَنْ أَسْأَلَكَ أَنْ تَدْعُو اللَّهَ لَهُ أَنْ يَرُدَّ عَلَيْهِ جَنَاحَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِفُطْرُسَ أَتَفْعَلُ قَالَ نَعَمْ فَعَرَضَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَلَايَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ شَأْنُكَ بِالْمَهْدِ فَتَمَسَّحَ بِهِ وَتَمَرَّغَ فِيهِ قَالَ فَمَضَى فُطْرُسُ فَمَشَى إِلَى مَهْدِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدْعُو لَهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَتَنَظَّرْتُ إِلَى رِيشِهِ وَإِنَّهُ لَيَطْلَعُ وَيَجْرِي مِنْهُ الدَّمُ وَيَطُولُ حَتَّى لَحِقَ بِجَنَاحِهِ الْآخِرِ وَعَرَجَ مَعَ جَبْرِئِيلَ إِلَى السَّمَاءِ وَصَارَ إِلَى مَوْضِعِهِ. بصائر الدرجات/ ۸۸، ح ۷۰ م

حضرت صادق عليه السلام فرمود: خداوند ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام را بر ملائکه عرضه داشت پذیرفتند به جز ملکی بنام فطرس. خداوند پروبال او را شکست وقتی حسین بن علی علیه السلام متولد شد خداوند جبرئیل را با هفتاد هزار فرشته برای وقتی حسین بن علی علیه السلام متولد شد خداوند جبرئیل را با هفتاد هزار فرشته برای تهنیت پیامبر اکرم از جهت ولادت حضرت حسین فرستاد جبرئیل از فطرس گذشت. فطرس به او گفت: کجا می روی؟ جواب داد خدا مرا به سوی محمد صلی الله علیه و آله و سلم فرستاده تا تهنیت بگویم به او در مورد مولودی که برایش این شب متولد شده. فطرس گفت: مرا هم با خود ببر و از آن جناب بخواه برایم دعا کند جبرئیل گفت: سوار بالم بشو سوار بال او شد و خدمت حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم رسید و ایشان را تهنیت گفت و عرض کرد یا رسول الله بین من و فطرس برادری است و از من درخواست کرده از شما بخواهم برایش دعا کنید بال و پرش برگردد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به فطرس فرمود: می پذیری؟ عرض کرد آری پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به او ولایت امیرالمؤمنین را عرضه داشت پذیرفت. فرمود: اینک پناه به گهواره ببر خود را به گهواره حسین علیه السلام بمال و به آن تبرک بجو. فطرس به جانب گهواره حضرت حسین علیه السلام رفت پیامبر نیز برایش دعا می کرد. پیامبر اکرم فرمود: می دیدم که بال و پرش می روید و از آن خون جاری بود بزرگ شد تا چسبید به بال دیگرش و عروج کرد با جبرئیل تا آسمان و به محل خود برگشت.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَسَّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ فَإِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا وَقَرَأَ وَاللَّهُ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ. عيون أخبار الرضا- عليه السلام- ۶۹/۲، ح ۳۲۴.

امام رضا علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: قرآن را با صوت نیکو قرائت کنید، زیرا خوش صوتی حسن قرآن را برای شنونده می افزاید، و این آیه: يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ را تلاوت فرمود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ الْقَضَاءَ وَالْقَدَرَ خَلْقَانِ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ وَاللَّهُ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ. التوحيد/ ۳۶۶، ح ۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند: قضی و قدر دو خلق از مخلوقات خداوند هستند و خداوند يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ: مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا قَالَ: وَ الْمُنْتَعَةُ مِنْ ذَلِكَ. تفسير القمي ۲/ ۲۰۷.

امام صادق علیه السلام روایت کرده است که پیرامون تفسیر آیه مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا فرمود: مُتَعَهُ یکی از این موارد می باشد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا قَالَ هِيَ مَا أَجْرَى اللَّهُ عَلَى لِسَانِ الْإِمَامِ..
تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۷۱.

امام صادق عليه السلام پیرامون تفسیر آیه مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا فرمود: منظور از این آیه، آن چیزی است که خداوند بر زبان امام علیه السلام جاری می سازد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِمُوسَى عليه السلام يَا مُوسَى احْفَظْ وَصِيَّتِي لَكَ بِأَرْبَعَةِ أَشْيَاءَ أَوَّلُهُنَّ مَا دُمْتَ لَا تَرَى دُنُوبَكَ تُغْفَرُ فَلَا تَشْغَلُ بِعُيُوبِ غَيْرِكَ وَالثَّانِيَةُ مَا دُمْتَ لَا تَرَى كُنُوزِي قَدْ نَفِذْتُ فَلَا تَغْتَمَّ بِسَبَبِ رِزْقِكَ وَالثَّالِثَةُ مَا دُمْتَ لَا تَرَى زَوَالَ مُلْكِي فَلَا تَرْجُ أَحَدًا غَيْرِي وَالرَّابِعَةُ مَا دُمْتَ لَا تَرَى الشَّيْطَانَ مَيِّتًا فَلَا تَأْمَنَ مَكْرَهُ.. **التوحيد/ ۳۷۲، صدر و ذیل حدیث ۱۴.**

امیر المؤمنین علیه السلام فرمود که خدای تبارک و تعالی بموسی فرمود که ای موسی وصیت من تو را بچهار چیز حفظ کن اول آنها مادامی که تو گناهانت را نبینی که آمرزیده می شود بعیبهای غیر خود مشغول مشو و دویم مادامی که تو گنجهای مرا نبینی که تمام و نابود شده بسبب روزیت اندوهگین مباش و سیم مادامی که تو زوال ملک و برطرف شدن پادشاهی مرا نبینی کسی را غیر از من امید مدار چهارم مادامی که تو شیطان را مرده نبینی از مکرش ایمن مباش.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَإِنْ كَانَ الشَّيْطَانُ عَدُوًّا فَالْعَفْلَةُ لِمَا ذَا وَإِنْ كَانَ الْمَمَرُ عَلَى الصِّرَاطِ حَقًّا فَالْعُجْبُ لِمَا ذَا وَإِنْ كَانَ كُلُّ شَيْءٍ بِقَضَاءٍ وَقَدَرٍ فَالْحُزْنُ لِمَا ذَا وَإِنْ كَانَتِ الدُّنْيَا فَانِيَةً فَالطَّمَأْنِينَةُ إِلَيْهَا لِمَا ذَا.. **التوحيد/ ۳۷۶، ضمن حدیث ۲۱.**

امام صادق علیه السلام فرمود: و اگر شیطان دشمن باشد غفلت و بی خبری از برای چیست و اگر عبور از صراط حق است پس عجب برای چیست و اگر هر چیزی بقضاء و قدر باشد اندوه از برای چیست و اگر دنیا فانی و نابود باشد اطمینان و آرام از برای چیست.

عَنْ هَاشِمِ بْنِ عَمَّارٍ يَرْفَعُهُ فِي قَوْلِهِ: أَفَمَنْ زَيْنَ لَهُ سُوءَ عَمَلِهِ فَرَأَهُ حَسَنًا فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ قَالَ: نَزَلَتْ فِي زُرَيْقٍ وَحَبْرٍ.. **تفسير القمي ۲/ ۴۰۷.**

هاشم بن عمار در حدیثی مرفوع روایت کرده است که حضرت پیرامون تفسیر آیه أَفَمَنْ زَيْنَ لَهُ سُوءَ عَمَلِهِ فَرَأَهُ حَسَنًا فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ فرمود: این آیه، در شأن زُرَیق و حَبْر نازل شده است.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْعُجْبِ الَّذِي يُفْسِدُ الْعَمَلَ فَقَالَ الْعُجْبُ دَرَجَاتٌ مِنْهَا أَنْ يُزَيَّنَ لِلْعَبْدِ سُوءُ عَمَلِهِ فَيَرَاهُ حَسَنًا فَيُعْجِبُهُ وَيَحْسَبُ أَنَّهُ يُحْسِنُ صُنْعًا وَمِنْهَا أَنْ يُؤْمِنَ الْعَبْدُ بِرَبِّهِ فَيَمُنَّ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ لِلَّهِ عَلَيْهِ فِيهِ الْمَنُّ. **الكافي ۳/ ۳۱۳، ح ۳.**

علی بن سدید گوید: از حضرت ابی الحسن علیه السلام راجع به خود بینی و عجبی که عمل را فاسد کند پرسیدم ، فرمود: خود بینی چند درجه دارد: بعضی از آن درجات اینستکه . کردار زشت بنده بنظرش جلوه کند و آنرا خوب پندارد و از آن خوشش آید و گمان کند کار خوبی میکند، و بعضی از درجاتش اینستکه : بنده به پروردگارش ایمان آورد و برای خدای عزوجل من گذارد، در صورتیکه خدا را براو منت است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْنَمَا مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ جَالِسًا إِذْ أَقْبَلَ إِبْلِيسُ وَعَلَيْهِ بُرْنُسٌ ذُو أَلْوَانٍ فَلَمَّا دَنَا مِنْ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ خَلَعَ الْبُرْنُسَ وَقَامَ إِلَى مُوسَى فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ مُوسَى مَنْ أَنْتَ فَقَالَ أَنَا إِبْلِيسُ قَالَ أَنْتَ فَلَا قَرَبَ اللَّهُ دَارَكَ قَالَ إِنِّي إِنَّمَا جِئْتُ لِأُسَلِّمَ عَلَيْكَ لِمَكَانِكَ مِنَ اللَّهِ قَالَ فَقَالَ لَهُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَمَا هَذَا الْبُرْنُسُ قَالَ بِهِ أَخْتَطِفُ قُلُوبَ بَنِي آدَمَ فَقَالَ مُوسَى فَأَخْبِرْنِي بِالذَّنْبِ الَّذِي إِذَا أَذْنَبَهُ ابْنُ آدَمَ اسْتَحْذَوْتَ عَلَيْهِ قَالَ إِذَا أَعْجَبَتْهُ نَفْسُهُ وَاسْتَكْثَرَ عَمَلَهُ وَصَغُرَ فِي عَيْنِهِ ذَنْبُهُ..... الكافي ۲/ ۳۱۴، ح ۸

امام صادق عليه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: زمانی موسی علیه السلام نشسته بود که ناگاه شیطان سوی او آمد و کلاه دراز رنگارنگی بسر داشت، چون نزدیک موسی علیه السلام رسید، کلاهش را برداشت و خدمت موسی بایستاد و باو سلام کرد. موسی گفت: تو کیستی؟ گفت من شیطانم. موسی گفت: شیطان تویی؟! خدا آواره ات کند شیطان گفت: من آمده ام بتو سلام کنم بخاطر منزلتی که نزد خدا داری. موسی علیه السلام باو فرمود: این کلاه چیست؟ گفت: بوسیله این کلاه دل آدمیزاد را میربایم. موسی گفت: بمن خبر ده از گناهی که چون آدمیزاد مرتکب شود بر او مسلط شوی؟ شیطان گفت: هنگامی که او را از خود خوش آید و عملش را زیاد شمارد و گناهش در نظرش کوچک شود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَبْعَثَ الْخُلُقَ أَمْطَرَ السَّمَاءَ عَلَى الْأَرْضِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا فَاجْتَمَعَتِ الْأَوْصَالُ وَنَبَتَتِ اللَّحُومُ. تفسیر القمی ۲/ ۴۰۳.

امام صادق علیه السلام فرمودند: چون خداوند اراده می فرماید تا آفریدگان را برانگیزد، آسمان چهل بامداد بر زمین می بارد و آن گاه اندام ها به هم می پیوندند و گوشت ها بر بدن ها می روید.

عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ: إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ قَالَ كَلِمَةُ الْإِخْلَاصِ وَالْإِقْرَارُ بِمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مِنَ الْفَرَائِضِ وَالْوَلَايَةِ يَرْفَعُ الْعَمَلَ الصَّالِحَ إِلَى اللَّهِ. تفسیر القمی ۲/ ۴۰۸.

علی بن ابراهیم در تفسیر آیه إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ گفت: کلمه الاخلاص گفتن لا إله إلا الله و اذعان به واجباتی که از نزد خداوند آمده است و ولایت، موجب قبول شدن عمل صالح نزد خداوند می شود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنْ لِكُلِّ قَوْلٍ مُصَدَّقًا مِنْ عَمَلٍ يُصَدِّقُهُ أَوْ يُكَذِّبُهُ فَإِذَا قَالَ ابْنُ آدَمَ وَصَدَّقَ قَوْلَهُ بِعَمَلِهِ- رَفَعَ قَوْلَهُ بِعَمَلِهِ إِلَى اللَّهِ وَإِذَا قَالَ وَخَالَفَ قَوْلَهُ عَمَلُهُ رَدَّ قَوْلَهُ عَلَى عَمَلِهِ الْحَبِيثِ وَهُوَ فِي النَّارِ. تفسیر القمی ۲/ ۴۰۸.

امام باقر علیه السلام، از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت می کند که فرمود: هر گفتاری، مصداقی دارد که همان عملی می باشد که باعث تصدیق یا تکذیب آن گفتار می شود. پس اگر فرزند آدم چیزی بگوید و گفتار خود را با انجام عملی تصدیق کند، گفتارش به خاطر این عملی که انجام داده، نزد خداوند قبول می شود و اگر چیزی بگوید و عمل او متعارض با گفتارش باشد، گفتارش به خاطر عمل زشت او رد شده و در آتش سقوط می کند.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ..... وَإِنَّ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بِقَاعًا فِي سَمَوَاتِهِ فَمَنْ عُرِجَ بِهِ إِلَيْهَا فَقَدْ عُرِجَ بِهِ إِلَيْهِ أَلَا تَسْمَعُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ تَعْرِجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ وَيَقُولُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ..... التوحيد / ۱۷۷، ذیل حدیث ۸.

امام سجاد عليه السلام فرمودند: بدرستی که خدای تبارک و تعالی را در آسمانهایش بقعه چند است پس هر که را بسوی بقعه از آنها بالا برد بحقیقت که او را بسوی خود بالا برده آیا نمیشنوی که خدا میفرماید که تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ وَآنَ جَنَابِ عَزَّ وَ جَلَّ مِیفرماید که إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ یعنی بسوی او بالا میرود سخن پاکیزه و خوش و کار شایسته خدا آن را بر میدارد و بلند میسازد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ** وَلَا يَتَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَأَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ فَمَنْ لَمْ يَتَوَلَّنَا لَمْ يَرْفَعْ اللَّهُ لَهُ عَمَلًا. الكافي / ۱، ۴۳۰، ح ۸۵.

امام صادق عليه السلام پیرامون تفسیر آیه **إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ** فرمود: منظور ولایت ما اهل بیت علیهم السلام است در حالی که با دست خود به سینه اش اشاره می کرد. پس هر کس که ولایت ما در سینه اش نباشد، خداوند هیچ عملی را از او نمی پذیرد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَلَوْ لَا إِقْرَارُهُنَّ لَهُ بِالرُّبُوبِيَّةِ وَإِدْعَائُهُنَّ بِالطَّوَاعِيَةِ لَمَا جَعَلَهُنَّ مَوْضِعًا لِعَرْشِهِ وَلَا مَسْكَنًا لِمَلَائِكَتِهِ وَلَا مَضْعَدًا لِلْكَلِمِ الطَّيِّبِ وَالْعَمَلِ الصَّالِحِ مِنْ خَلْقِهِ..... نهج البلاغة / ۲۶۱، ضمن خطبة ۱۸۲.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: ... و اگر نبود اقرار ایشان بر ربوبیت و اعتراف آنها به اطاعت و بندگی، آنها را موضع عرش خود و محل فرشته گان و جای بالا بردن گفتار نیکو و کردار شایسته بندگان قرار نمیداد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ: مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصًا طَمِسَتْ ذُنُوبُهُ كَمَا يُطْمَسُ الْحَرْفُ الْأَسْوَدُ مِنَ الرَّقِّ الْأَبْيَضِ فَإِنْ قَالَ ثَانِيَةً لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصًا خَرِقَتْ أَبْوَابُ السَّمَاوَاتِ وَ صُفُوفُ الْمَلَائِكَةِ حَتَّى يَقُولَ الْمَلَائِكَةُ بَعْضُهَا لِبَعْضٍ اخْشَعُوا لِعَظَمَةِ اللَّهِ فَإِذَا قَالَ ثَالِثَةً لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصًا تَنَّتْ [لَمْ تُنْهِنَتْ] دُونَ الْعَرْشِ فَيَقُولُ الْجَلِيلُ اسْكُنِي فَوْعِزِّي وَ جَلَالِي لِأَغْفِرَنَّ لِقَائِكَ بِمَا كَانَ فِيهِ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ **إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ** يَعْنِي إِذَا كَانَ عَمَلُهُ صَالِحًا ارْتَفَعَ قَوْلُهُ وَ كَلَامُهُ..... الاحتجاج / ۱، ۳۸۶-۳۸۷.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: ...هر که با خلوص بگوید لا اله الا الله گناهانش پاک شود هم چنان که حرف سیاه از ورق سفید محو شود، و اگر برای بار دوم مخلصانه بگوید: لا اله الا الله در بهای آسمان و صفوف فرشته گان از هم باز شوند تا آن جا که گروهی از فرشته گان به جماعت دیگر گوید: برای عظمت خدا خشوع کنید، و اگر سوم بار از روی اخلاص کلمه لا اله الا الله را بر زبان جاری سازد زیر عرش از حرکت باز ایستاده و مخاطب خداوند جلیل واقع شده که: آرام گیر، که به عزت و جلالم قسم گوینده ات را در هر حالی که باشد می آمرزم ، سپس این آیه را تلاوت کرد: **إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ** ، یعنی وقتی کردارش صالح باشد قول و کلامش بالا رود....

عَنِ الْإِمَامِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى **إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ** قَالَ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ هُوَ قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيٌّ وَلِيُّ اللَّهِ وَ خَلِيفَتُهُ حَقًّا وَ خُلَفَاؤُهُ خُلَفَاءُ اللَّهِ وَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ فَهُوَ دَلِيلُهُ وَ عَمَلُهُ اغْتِقَادُهُ الَّذِي فِي قَلْبِهِ بِأَنَّ هَذَا الْكَلَامَ صَحِيحٌ كَمَا قُلْتُمْ بِلِسَانِي.. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۷۱.

امام رضا عليه السلام در تفسير آيه إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ فرمود: منظور از الْكَلِمُ الطَّيِّبُ اين است كه مؤمن بگويد: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، عَلَيَّ وَرَأْسُ اللَّهِ وَ خَلِيفَتُهُ حَقًّا وَ خُلَفَاؤُهُ خُلَفَاءُ اللَّهِ و عمل صالح، او را بالا می برد و راهنمای او است و منظور از عملش: اين است كه اعتقاد قلبی داشته باشد به اين كه آن سخن صحيح است، چنان كه آن را با زبان خود بيان داشتم.

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا وَمَاتَحْمِلُ مِنْ أُنْثَى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمْرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ (۱۱) وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمِنْ كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حَبْلَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاحِرُ لَتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (۱۲) يُوجِي اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوجِي النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى ذَلِكَ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ (۱۳) إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا سَجَّأُوا إِلَيْكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُكَبِّتُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ (۱۴) يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (۱۵) إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ (۱۶) وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ (۱۷) وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلٍ لَا يَحْمِلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يُخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَمَنْ تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ (۱۸) وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ (۱۹) وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ (۲۰)

و خدا است كه شمار از خاكي آفريد سپس از نطفه اى آنگاه شمار اجفت جفت گردانيد و هيچ مادينه اى بار نمى گيرد و بار نمى نهد مگر به علم او و هيچ سالخورده اى عمر دراز نمى يابد و از عمرش كاسته نمى شود مگر آنكه در كتابى [مندرج] است در حقيقت اين [كار] برخدا آسان است (۱۱) و دودر يا يكسان نيستند اين يك شيرين تشنگى زدا [و نوشيدنش گوار است و آن يك شور تلخ مزه است و از هريك گوشتى تازه اى خوريد و زيرى كه آن را بر خودى پوشيد بيرون مى آوريد و كشتى را در آن موج شكافى ي بينى تا از فضل او [روزي خود را] جستجو كنيد و اميد كه سپاس بگزاريد (۱۲) شب را به روز درى آورد و روز را به شب درى آورد و آفتاب و ماه را تسخير كرده است [كه] هريك تاهنگامى معين روانند اين است خدا پروردگار شما فرمانروايى از آن اوست و كسانى را كه بجز او مى خوانيد مالك پوست هسته خرمابى [هم] نيستند (۱۳) اگر آنها را بخوانيد دعائى شمارا نمى شنوند و اگر [فرضا] بشنوند اجابتان نمى كنند و روز قيامت شرك شمارا انكارى كند و [هيچ كس] چون [خداى] آگاه تو را خبردار نمى كند (۱۴) اى مردم شما به خدا نياز منديد و خداست كه بى نياز ستوده است (۱۵) و اگر بخواهد شمارا مى برد و خلقى نو بر سر كار مى آورد (۱۶) و اين [امر] براى خدا دشوار نيست (۱۷) و هيچ بار بر دارنده اى بار آگاه [ديگرى را بر نمى دارد و اگر گرانبارى [ديگرى را به يارى] به سوى بارش فراخواند چيزى از آن برداشته نمى شود هر چند خوشاوند باشد [تو] تنها كسانى را كه از پروردگارشان در نهان مى ترسند و نماز پرايى دارند هشدارى دهى و هر كس پاكي زكى جويد تنها براى خود پاكي زكى مى جويد و فرجام [كارها] به سوى خداست (۱۸) و نابينا و بينا يكسان نيستند (۱۹) و نه تيرگيه و روشنايى (۲۰)

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مَا نَعْلَمُ شَيْئًا يَزِيدُ فِي الْعُمُرِ إِلَّا صَلَاةَ الرَّحِمِ، حَتَّىٰ إِنَّ الرَّجُلَ يَكُونُ أَجَلُهُ ثَلَاثَ سِنِينَ، فَيَكُونُ وَصُولًا لِلرَّحِمِ، فَيَزِيدُ اللَّهُ فِي عُمُرِهِ ثَلَاثِينَ سَنَةً، فَيَجْعَلُهَا ثَلَاثًا وَ ثَلَاثِينَ سَنَةً، وَ يَكُونُ أَجَلُهُ ثَلَاثًا وَ ثَلَاثِينَ سَنَةً، فَيَكُونُ قَاطِعًا لِلرَّحِمِ، فَيَنْقُصُهُ اللَّهُ ثَلَاثِينَ سَنَةً، وَ يَجْعَلُ أَجَلَهُ إِلَى ثَلَاثِ سِنِينَ.. الكافي ۲/ ۱۵۲-۱۵۳، ح ۱۷.

امام صادق عليه السلام فرمود: تنها صله رحم است که طول عمر را افزایش می دهد، تا این حد که اگر از عمر مردی سه سال باقیمانده باشد و او صله رحم انجام دهد، خداوند عمر او را سی سال افزایش می دهد و سی و سه سال می گرداند، و اگر عمر مردی سی و سه سال باشد و قطع رحم کند، خداوند سی سال از عمر او می کاهد و آن مرد پس از سه سال می میرد.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله يَقُولُ مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُبْسَظَ لَهُ فِي رِزْقِهِ وَ يُنْسَأَ لَهُ فِي أَجَلِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ. الخصال/ ۳۲، ح ۱۱۲.

انس بن مالک گفته: از پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم شنیدم که فرمودند: آن که از فراخی روزی و دیر آمدن اجل خشنود گردد گو صله رحم کند یعنی رفت و آمد داشته باشد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ صَدَقَ لِسَانُهُ زَكَامَهُ وَ مَنْ حَسَنَتْ نِيَّتُهُ زَادَ اللَّهُ فِي رِزْقِهِ وَ مَنْ حَسَنَ بَرُّهُ بِأَهْلِهِ زَادَ اللَّهُ فِي عُمُرِهِ. الخصال/ ۸۸، ح ۲۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند: هر که زبانش صادق باشد عملش پک می گردد و هر که نیتش نیکو باشد خداوند روزیش را زیاد کند و هر که به اهلش نیکوئی کند خداوند عمرش را زیاد کند.

قَالَ الرَّضَا عليه السلام لَقَدْ أَخْبَرَنِي أَبِي عَنْ آبَائِهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَوْحَىٰ إِلَى نَبِيٍّ مِنْ أَنْبِيَائِهِ أَنْ أَخْبِرَ فُلَانًا [فُلَانًا] الْمَلِكَ أَنِّي مُتَوَفِّيهِ إِلَى كَذَا وَ كَذَا فَأَتَاهُ ذَلِكَ النَّبِيُّ فَأَخْبَرَهُ قَدَعَا اللَّهُ الْمَلِكَ وَ هُوَ عَلَى سَرِيرِهِ حَتَّى سَقَطَ مِنَ السَّرِيرِ فَقَالَ يَا رَبِّ أَجَلَنِي حَتَّى يَشَبَّ طِفْلِي وَ أَقْضِي أَمْرِي فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى ذَلِكَ النَّبِيِّ أَنْ أَتِ فُلَانًا [فُلَانًا] الْمَلِكَ فَأَعْلِمَهُ أَنِّي قَدْ أُنْسَيْتُ فِي أَجَلِهِ وَ زِدْتُ فِي عُمُرِهِ خَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً فَقَالَ ذَلِكَ النَّبِيُّ يَا رَبِّ إِنَّكَ لَتَعْلَمُ أَنِّي لَمْ أَكْذِبْ قَطُّ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ إِنَّمَا أَنْتَ عَبْدٌ مَأْمُورٌ فَأَبْلِغْهُ ذَلِكَ وَ اللَّهُ لَا يُسْتَلَّ عَمَّا يَفْعَلُ..... التوحيد/ ۴۴۳-۴۴۴.

امام رضا علیه السلام فرمود:... که خبر داد مرا پدرم از پدرانش علیهم السلام که رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمود که خدای عز و جل بسوی پیغمبری از پیغمبرانش وحی فرمود که فلان پادشاه را خبر ده که من تا فلان وقت او را میمیرانم پس آن پیغمبر بنزد پادشاه آمد و او را خبر داد و پادشاه بر روی تخت خویش نشسته بود پس آن پادشاه خدا را خواند و دعاء کرد تا از تخت فرو افتاد و گفت که ای پروردگار من مرا مهلت ده تا طفلم بزرگ شود و کار خود را بگذارم و آنچه باید بکنم پس خدای عز و جل بسوی آن پیغمبر وحی فرمود که بیا بنزد فلان پادشاه و او را اعلام کن که من در اجلش زمان دادم و آن را پس انداختم و پانزده سال در عمرش افزودم آن پیغمبر عرض کرد که ای پروردگار من تو میدانی که من هرگز دروغ نگفته ام خدای عز و جل بسوی او وحی فرمود که جز این نیست که تو بنده فرمان داده شده پس این مطلب را باو برسان و خدا سؤال نمیشود از آنچه میکنند.....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ لِمَنْ جَعَلَ لَهُ سُلْطَانًا أَجَلًا وَ مُدَّةً مِنْ لَيْالٍ وَ أَيَّامٍ وَ سِنِينَ وَ شُهُورٍ فَإِنْ عَدَلُوا فِي النَّاسِ أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ صَاحِبَ الْفَلَكَ أَنْ يُبْطِئَ بِإِدَارَتِهِ فَطَالَتْ أَيَّامُهُمْ وَ لَيَالِيهِمْ وَ سِنِينُهُمْ وَ شُهُورُهُمْ وَ إِنْ جَارُوا فِي النَّاسِ وَ لَمْ يَعْدِلُوا أَمَرَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى صَاحِبَ الْفَلَكَ فَاسْرَعَ بِإِدَارَتِهِ فَقَصُرَتْ لَيَالِيهِمْ وَ أَيَّامُهُمْ وَ سِنِينُهُمْ وَ شُهُورُهُمْ وَ قَدْ وَفَى لَهُمْ عَزَّ وَجَلَّ بِعَدَدِ اللَّيَالِي وَ الشُّهُورِ. الكافي ۸/ ۲۷۱، ح ۴۰۰.

امام صادق عليه السلام فرمود: همانا خداوند عز و جل برای کسی که حکومتی برایش مقرر می‌دارد اجل و مدتی قرار می‌دهد از شب و روز و سال و ماه، پس اگر در میان مردم به داد رفتار کنند خداوند عز و جل به چرخاننده چرخ دستور می‌دهد که آن را به کندی بچرخاند و از همین روی، روزها و شبها و سالها و ماههای آنها به کندی می‌گذرد، و اگر در میان مردم ستم کنند و به داد رفتار نکنند خداوند متعال به چرخاننده چرخ دستور می‌دهد تا آن را بشتاب بچرخاند و از این روی روزها و شبها و سالها و ماههایشان کوتاه می‌گردد، و خدای عز و جل نیز به همان عدد شبها و ماهها وفا کرده.

عَنِ الرَّضَا عَلِيِّ بْنِ مُوسَى عليه السلام عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام إِنَّ أَيَّامَ زَائِرِي الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام لَا تُعَدُّ مِنْ أَجَالِهِمْ. تهذيب الأحكام ۶/ ۴۳، ح ۹۰.

امام رضا از قول پدرشان علیهما السلام نقل کردند که امام صادق علیه السلام فرمودند: ایام زیارت زائر حسین بن علی علیهما السلام جزو ایام عمرش حساب نمی‌گردد.

عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ مَنْ أَتَى عَلَيْهِ حَوْلٌ لَمْ يَأْتِ قَبْرَ الْحُسَيْنِ عليه السلام نَقَصَ اللَّهُ مِنْ عُمرِهِ حَوْلًا وَ لَوْ قُلْتُ إِنَّ أَحَدَكُمْ يَمُوتُ قَبْلَ أَجَلِهِ بِثَلَاثِينَ سَنَةً لَكُنْتُ صَادِقًا وَ ذَلِكَ أَنَّكُمْ تَتْرَكُونَ زِيَارَتَهُ فَلَا تَدْعُوهُا يُمَدُّ اللَّهُ فِي أَعْمَارِكُمْ وَ يَزِيدُ فِي أَرْزَاقِكُمْ وَ إِذَا تَرَكْتُمْ زِيَارَتَهُ نَقَصَ اللَّهُ مِنْ أَعْمَارِكُمْ وَ أَرْزَاقِكُمْ فَتَنَاقَسُوا فِي زِيَارَتِهِ وَ لَا تَدْعُوا ذَلِكَ فَإِنَّ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ عليه السلام شَهِدَ لَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى وَ عِنْدَ رَسُولِهِ وَ عِنْدَ عَلِيٍّ وَ عِنْدَ فَاطِمَةَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ. تهذيب الأحكام ۶/ ۴۳، ح ۹۱.

منصور بن حازم روایت کرده است که گفت: از حضرت شنیدیم که می‌فرمود: هر کسی یک سال بگذرد و به زیارت قبر امام حسین علیه السلام نرود، خداوند از عمر او یک سال می‌کاهد و اگر بگویم که یکی از شما سی سال زودتر از سر آمدن اجلش می‌میرد، راست گفته‌ام؛ چرا که شما به زیارت او نمی‌روید. پس زیارت او را ترک نکنید که خداوند عمرتان را طولانی و روزیتان را افزایش می‌دهد و اگر زیارت او را ترک کنید، خداوند از عمر و روزیتان می‌کاهد. پس در زیارت او از یکدیگر پیشی بگیرید و آن را ترک نکنید؛ چرا که حسین بن علی علیه السلام گواه آن برای شما نزد خداوند، رسولش علی و فاطمه سلام الله علیها می‌باشد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَا عَلِيُّ مِنْ كَرَامَةِ الْمُؤْمِنِ عَلَى اللَّهِ أَنَّهُ لَمْ يَجْعَلْ لِأَجَلِهِ وَقْتًا حَتَّى يَهُمَّ بِبَائِقَةٍ فَإِذَا هُمْ بِبَائِقَةٍ قَبَضَهُ إِلَيْهِ قَالَ وَ قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عليه السلام تَجَنَّبُوا الْبَوَائِقَ يُمَدَّ لَكُمْ فِي الْأَعْمَارِ. عيون أخبار الرضا - عليه السلام - ۲/ ۳۶، ح ۹۰.

رسول خدا صلی الله علیه و آله به علی علیه السلام فرمودند: یا علی از بزرگواری شخص مؤمن در نزد خداوند یکی اینست که: هیچ گاه فرصتی به او نمی‌دهد که حادثه آفرینی کند، و همین که به این فکر بیفتد فرمان مرگ او را صادر می‌کند و قبض

روحش می‌نماید، و آن حضرت از جدش امام صادق علیه السلام روایت کرده که فرموده: از حادثه سازی اجتناب بورزید تا عمر شما زیاد گردد.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: جَاءَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ وَقَدْ اعْتَمَرْنَا عُمَرَةَ رَجَبٍ وَنَحْنُ يَوْمَئِذٍ بِمَكَّةَ فَقَالَ يَا عَمَّ إِنِّي أُرِيدُ بَغْدَادَ وَ قَدْ أَحْبَبْتُ أَنْ أُودَّعَ عَمِّي أَبَا الْحَسَنِ يَعْني مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ عليه السلام وَأَحْبَبْتُ أَنْ تَذْهَبَ مَعِيَ إِلَيْهِ فَخَرَجْتُ مَعَهُ نَحْوَ أَخِي وَهُوَ فِي دَارِهِ الَّتِي بِالْحَوْبَةِ وَ ذَلِكَ بَعْدَ الْمَغْرِبِ بِقَلِيلٍ فَضَرَبْتُ الْبَابَ فَأَجَابَنِي أَخِي فَقَالَ مَنْ هَذَا فَقُلْتُ عَلِيٌّ فَقَالَ هُوَذَا أَخْرُجْ وَ كَانَ بَطِيءَ الْوُضُوءِ فَقُلْتُ الْعَجَلُ قَالَ وَ أَعْجَلُ فَخَرَجَ وَ عَلَيْهِ إِزَارٌ مُمَشَّقٌ قَدْ عَقَدَهُ فِي عُنُقِهِ حَتَّى قَعَدَ تَحْتَ عَتَبَةِ الْبَابِ فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ جَعْفَرٍ فَأَنْكَبْتُ عَلَيْهِ فَقَبَّلْتُ رَأْسَهُ وَ قُلْتُ قَدْ جِئْتُكَ فِي أَمْرٍ إِنْ تَرَهُ صَوَابًا فَاللَّهُ وَفَّقَ لَهُ وَ إِنْ يَكُنْ غَيْرَ ذَلِكَ فَمَا أَكْثَرَ مَا تُخْطِئُ قَالَ وَ مَا هُوَ قُلْتُ هَذَا ابْنُ أَخِيكَ يُرِيدُ أَنْ يُودَّعَكَ وَ يُخْرَجَ إِلَى بَغْدَادَ فَقَالَ لِي ادْعُهُ فَدَعَوْتُهُ وَ كَانَ مُتَنَحِّيًا فَدَنَا مِنْهُ فَقَبَّلَ رَأْسَهُ وَ قَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَوْصِنِي فَقَالَ أَوْصِيكَ أَنْ تَتَّقِيَ اللَّهَ فِي دَمِي فَقَالَ مُجِيبًا لَهُ مَنْ أَرَادَكَ بِسُوءٍ فَعَلَ اللَّهُ بِهِ وَ جَعَلَ يَدْعُو عَلَى مَنْ يُرِيدُهُ بِسُوءٍ ثُمَّ عَادَ فَقَبَّلَ رَأْسَهُ فَقَالَ يَا عَمَّ أَوْصِنِي فَقَالَ أَوْصِيكَ أَنْ تَتَّقِيَ اللَّهَ فِي دَمِي فَدَعَا عَلَى مَنْ أَرَادَهُ بِسُوءٍ ثُمَّ تَنَحَّى عَنْهُ وَ مَضَيْتُ مَعَهُ فَقَالَ لِي أَخِي يَا عَلِيُّ مَكَانَكَ فَكُنْتُ مَكَانِي فَدَخَلَ مَنْزِلُهُ ثُمَّ دَعَانِي فَدَخَلْتُ إِلَيْهِ فَتَنَاولَ صُرَّةً فِيهَا مِائَةُ دِينَارٍ فَأَعْطَانِيهَا وَ قَالَ قُلْ لِابْنِ أَخِيكَ يَسْتَعِينُ بِهَا عَلَى سَفَرِهِ قَالَ عَلِيُّ فَأَخَذْتُهَا فَأَذَرْتُهَا فِي حَاشِيَةِ رِدَائِي ثُمَّ نَاولَني مِائَةً أُخْرَى وَ قَالَ أَعْطِهِ الكافي ۱/ ۴۸۵-۴۸۶، ح ۸.

علی بن جعفر علیه السلام گوید: عمره رجب را گزارده و در مکه بودیم که محمد بن اسماعیل نزد من آمد و گفت: عمو جان! من خیال رفتن بغداد دارم و دوست دارم که با عمویم ابوالحسن یعنی موسی بن جعفر علیه السلام خدا حافظی کنم. دلم می‌خواهد تو نیز همراه من باشی، من با او بطرف برادرم که در منزل حوبه بود رهسپار شدیم، اندکی که مغرب گذشته بود، من در زدم، برادرم جواب داد و در را باز کرد، و فرمود: این کیست؟ گفتم: علی است، فرمود: اکنون می‌آیم و او وضو را طول می‌داد، من گفتم: شتاب کنید، فرمود: شتاب می‌کنم، سپس بیامد و پارچه رنگ کرده‌ئی بگردنش بسته بود و پائین آستانه در نشست. علی بن جعفر گوید: من به جانب او خم شدم و سرش را بوسیدم و گفتم: من برای کاری آمده‌ام که اگر تصویب فرمائی از توفیق خداست و اگر غیر از آن باشد، ما خطای بسیار داریم. فرمود: چه کار است؟ گفتم: این برادر زاده شماست که می‌خواهد با شما خدا حافظی کند و به بغداد رود، فرمود: بگو بیاید، من او را در کناری ایستاده بود صدا زدم. او نزدیک آمد و سر حضرت را بوسید و گفت: قربانت. مرا سفارشی کن فرمود: سفارشت می‌کنم که درباره خون من از خدا بترسی، او پاسخ داد: هر که درباره تو بدی خواهد خدا بخودش رساند، و به بدخواه او نفرین می‌کرد تا باز سرش را بوسید و گفت: عمویم! مرا سفارشی کن، فرمود: ترا سفارش می‌کنم که درباره خون من از خدا بترسی گفت: هر که بد شما را خواهد، خدا به خودش رساند، باز سرش را بوسید و گفت: ای عمو! مرا سفارشی کن، فرمود: سفارشت می‌کنم که درباره خون من از خدا بترسی، باز او بر بدخواهش نفرین کرد و بکناری رفت، من سوی او رفتم. برادرم به من فرمود: علی اینجا باش، من ایستادم، حضرت باندرون رفت و مرا صدا زد، من نزدش رفتم کیسه‌ای که صد دینار داشت برداشت، به من داد و فرمود: به پسر برادرت بگو این پول را در سفر کمک خرجش سازد، من آن را گرفتم و در حاشیه عبايم گذاشتم، باز صد دینار دیگرم داد و فرمود: این را هم به او بده.....

علي بن ابراهيم: اَحْتَجَّ اللهُ عَلَى عَبْدَةِ الْأَصْنَامِ فَقَالَ إِنَّ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ يَعْنِي يَجْحَدُونَ بِشِرْكِكُمْ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَوْلُهُ وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ مَثَلُ ضَرْبِهِ اللهُ لِلْمُؤْمِنِ وَالْكَافِرِ وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ قَالَ هَؤُلَاءِ الْكَفَّارُ لَا يَسْمَعُونَ مِنْكَ كَمَا لَا يَسْمَعُ أَهْلُ الْقُبُورِ قَوْلُهُ وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ قَالَ لِكُلِّ زَمَانٍ إِمَامٌ ثُمَّ حَكَّى عَزَّ وَجَلَّ قَوْلَ قُرَيْشٍ فَقَالَ وَاقْسُمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَيَكُونُنَّ أَهْدَى مِنْ إِحْدَى الْأُمَمِ يَعْنِي الَّذِينَ هَلَكُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ يَعْنِي رَسُولَ اللهِ ﷺ . تفسير القمي ۲/ ۴۰۸-۴۰۹.

علی بن ابراهیم: خداوند، علیه بت پرستان استدلال کرده و فرمود: اِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ تا آن جاکه فرمود: بِشِرْكِكُمْ یعنی آنان در روز قیامت این که شما آنها را شریک قرار دادید، انکار می کنند.. و آیه وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ یعنی اینان سخن تو را نمی شنوند؛ چنان که مردگانی که درون قبر هستند، قادر به شنیدن چیزی نیستند. آیه وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ یعنی برای هر زمان، امامی است سپس خداوند عز و جل حکایت گفته قریش را میکند و اقسموا بالله جهد أيمانهم لئن جاءهم نذير ل يكونن اهدى من إحدى الأمم یعنی کسانی که هلاک شدند فلما جاءهم نذير یعنی رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم.

فاطر ۳۰-۲۱

وَلَا الظُّلُّ وَلَا الْحَرُورُ (۲۱) وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَنْ يَشَاءُ وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ (۲۲) إِنَّ أَنْتَ إِلَّا نَذِيرٌ (۲۳) إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ (۲۴) وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ (۲۵) ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ (۲۶) أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيَضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَعَرَايِبُ سُودٌ (۲۷) وَمِنَ النَّاسِ وَالْدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ (۲۸) إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَنْ تَبُورَ (۲۹) لِيُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُمُ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ (۳۰)

و نه سایه و گرمای آفتاب (۲۱) و زندگان و مردگان یکسان نیستند خداست که هر که را بخواهد شنوای گرداند و تو کسانی را که در گورهایند نمی توانی شنوا سازی (۲۲) تو جز هشدار دهنده ای [بیش] نیستی (۲۳) ما تو را بحق [به سمت] بشارتگر و هشدار دهنده گسیل داشتیم و هیچ امتی نبوده مگر اینکه در آن هشدار دهنده ای گذشته است (۲۴) و اگر تو را تکذیب کنند قطعاً کسانی که پیش از آنها بودند [نیز] به تکذیب پرداختند پیامبرانشان دلایل آشکار و نوشته ها و کتاب روشن برای آنان آوردند (۲۵) آن گاه کسانی را که کافر شدند بودند فرو گرفتیم پس چگونه بود کفر من (۲۶) آیندین ای که خدا از آسمان آبی فرود آورد و به [وسیله] آن میوه هایی که رنگهای آنها گوناگون است بیرون آوردیم و از برخی کوهها راهها و ورگه های سپید و گلگون به رنگهای مختلف و سیاه پررنگ [آفریدیم] (۲۷) و از مردمان و جانوران و دامها که رنگهایشان همان گونه مختلف است [پدید آوردیم] از بندگان خدا تنها دانایانند که از اومی ترسند آری خدا ارجمند آمرزنده است (۲۸) در حقیقت کسانی که کتاب خدا را می خوانند و نماز برپای دارند و از آن چه بدیشان روزی داده ایم نهان و آشکارا انفاق می کنند امید به تجارتی بسته اند که هرگز زوال نمی پذیرد (۲۹) تا پاداششان را تمام بدیشان عطا کند و از فرون بخشی خود در حق آنان بیفزاید که او آمرزنده حق شناس است (۳۰)

عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ **وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ** قَالَ الْأَعْمَى أَبُو جَهْلٍ وَ**الْبَصِيرُ** أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ **وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ** فَ**الظُّلُمَاتُ** أَبُو جَهْلٍ وَ**النُّورُ** أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ **وَلَا الظُّلُّ وَلَا الخُرُورُ** **الظُّلُّ** ظُلُّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ **وَالْخُرُورُ** فِي الْجَنَّةِ وَ**الْخُرُورُ** يَعْنِي جَهَنَّمَ لِأَبِي جَهْلٍ ثُمَّ جَمَعَهُمْ جَمِيعاً فَقَالَ **وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ** فَ**الْأَحْيَاءُ** عَلِيٌّ وَحَمْزَةُ وَجَعْفَرٌ وَالحَسَنُ وَالحُسَيْنُ وَفَاطِمَةُ وَخَدِيجَةُ **وَالْأَمْوَاتُ** كُفَّارُ مَكَّةَ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۷۱-۱۷۲.

ابو صالح، از ابن عباس نقل شده که گفته است: منظور از اعمی در آیه **وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ** ابو جهل و منظور از نور، امیر المؤمنین علیه السلام است و منظور از ظلمات در آیه **وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ** ابو جهل و منظور از نور، امیر المؤمنین علیه السلام است. هم چنین منظور از ظل در آیه **وَلَا الظُّلُّ وَلَا الخُرُورُ** سایه امیر المؤمنین علیه السلام در بهشت و منظور از حرور، جهنم است که برای ابو جهل می باشد. سپس خداوند همه آنان را به صورت جمع آورده و فرموده است: **وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ** پس منظور از احیاء، علی، حمزه، جعفر، حسن، حسین، فاطمه و خدیجه علیهم السلام و منظور از اموات، کفار مکه می باشد.

عن علي بن إبراهيم: **وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ** قَالَ لِكُلِّ زَمَانٍ إِمَامٌ..... تفسير القمي ۲/ ۲۰۹.

علی بن ابراهیم: **وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ** یعنی برای هر زمانی امامی هست....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** قَالَ: يَا مَعْشَرَ الشَّيْعَةِ خَاصِمُوا بِسُورَةِ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ تَفْلُجُوا قَوْلَ اللَّهِ إِنَّهَا لِحُجَّةٍ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَلَى الْخَلْقِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** وَإِنَّهَا لَسَيِّدَةُ دِينِكُمْ وَإِنَّهَا لَعَايَةُ عَلِمَانَا يَا مَعْشَرَ الشَّيْعَةِ خَاصِمُوا بِحَمِّ **وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ** فَإِنَّهَا لُولَاةُ الْأَمْرِ خَاصَّةٌ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** يَا مَعْشَرَ الشَّيْعَةِ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى **وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ** قِيلَ يَا أَبَا جَعْفَرٍ نَذِيرُهَا مُحَمَّدٌ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** قَالَ صَدَقْتَ فَهَلْ كَانَ نَذِيرٌ وَهُوَ حَيٌّ مِنَ الْبُعْثَةِ فِي أَقْطَارِ الْأَرْضِ فَقَالَ السَّائِلُ لَا قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** أَرَأَيْتَ بَعِثْتُ أَلَيْسَ نَذِيرُهُ كَمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** فِي بَعْثَتِهِ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ نَذِيرٌ فَقَالَ بَلَى قَالَ فَكَذَلِكَ لَمْ يَمُتْ مُحَمَّدٌ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** إِلَّا وَلَهُ بَعِثُ نَذِيرٌ قَالَ فَإِنْ قُلْتُ لَا فَقَدْ ضَيَّعَ رَسُولُ اللَّهِ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** مَنْ فِي أَصْلَابِ الرِّجَالِ مِنْ أُمَّتِهِ قَالَ وَمَا يَكْفِيهِمُ الْقُرْآنُ قَالَ بَلَى إِنْ وَجَدُوا لَهُ مُفَسِّراً قَالَ وَمَا فَسَّرَهُ رَسُولُ اللَّهِ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** قَالَ بَلَى قَدْ فَسَّرَهُ لِرَجُلٍ وَاحِدٍ وَفَسَّرَ لِلْأُمَّةِ شَأْنَ ذَلِكَ الرَّجُلِ وَهُوَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) قَالَ السَّائِلُ يَا أَبَا جَعْفَرٍ كَانَ هَذَا أَمْرٌ خَاصٌّ لَا يَحْتَمِلُهُ الْعَامَّةُ قَالَ أَبِي اللَّهُ أَنْ يُعْبَدَ إِلَّا سِرّاً حَتَّى يَأْتِيَ إِبَّانُ أَجَلِهِ الَّذِي يَظْهَرُ فِيهِ دِينُهُ كَمَا أَنَّهُ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ مَعَ خَدِيجَةَ مُسْتَتِراً حَتَّى أُمِرَ بِالْإِعْلَانِ قَالَ السَّائِلُ يَنْبَغِي لِصَاحِبِ هَذَا الدِّينِ أَنْ يَكُنْتُمْ قَالَ أَوْ مَا كُنْتُمْ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** يَوْمَ أَسْلَمَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** حَتَّى ظَهَرَ أَمْرُهُ قَالَ بَلَى قَالَ فَكَذَلِكَ أَمَرْنَا **حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ**.. الكافي ۱/ ۲۴۹-۲۵۰، ح ۶.

امام محمد تقی علیه السلام فرمود: ای گروه شیعه: با سوره انا انزلناه محاصمه و مباحثه کنید تا پیروز شوید، به خدا که آن سوره پس از پیغمبر حجت خدای تبارک و تعالی است بر مردم و آن سوره سرور دین شماست و نهایت دانش ماست ای گروه شیعه با آیات حم و **الْكِتَابِ الْمُبِينِ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ** محاصمه کنید، زیرا این آیات مخصوص والیان امر امامت است بعد از پیغمبر صلی الله علیه و آله. ای گروه شیعه! خدای تبارک و تعالی می فرماید: **وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ** شخصی گفت: ای ابا جعفر بیم رسان امت، محمد صلی الله علیه و آله است فرمود: درست گفתי ولی آیا پیغمبر در زمان حیاتش چاره‌ئی از فرستادن

نمایندگان در اطراف زمین داشت؟ گفت: نه: امام فرمود: بمن بگو مگر فرستاده پیغمبر بیم رسان او نیست چنان که خود پیغمبر صلی الله علیه و آله فرستاده خدای عزوجل و بیم رسان او بود؟ گفت: چرا، فرمود: پس هم چنین پیغمبر صلی الله علیه و آله برای پس از مرگ خود هم فرستاده و بیم رسان دارد، اگر بگوئی ندارد، لازم آید که پیغمبر آنها را که در صلب مردان امتش بودند، ضایع کرده باشد. آنمرد گفت: مگر قرآن برای آنها کافی نیست؟ فرمود: چرا در صورتیکه مفسری برای قرآن داشته باشند، گفت: مگر پیغمبر صلی الله علیه و آله قرآن را تفسیر نفرموده است؟ فرمود: چرا تنها برای یک مرد تفسیر کرد و شأن آن مرد را که علی بن ابیطالب علیه السلام است بامت خود گفت. مرد سائل گفت، ای ابا جعفر، این مطلبی است خصوصی که عامه از مردم زیر بار آن نروند، فرمود خدا حتما می خواهد که در نهان پرستش شود تا برسد هنگام و زمانی که دینش آشکار شود، هم چنان که پیغمبر صلی الله علیه و آله با خدیجه در نهان پرستش خدا می کرد تا زمانی که مأمور باعلان گشت. مرد سائل گفت: آیا صاحب این دین باید آنرا نهان کند؟ فرمود: مگر علی ابیطالب علیه السلام از روزی که بپایان رسول خدا صلی الله علیه و آله اسلام آورد آنرا نهان نکرد تا زمانی که امرش ظاهر گشت؟ کار ما نیز هم چنین است حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ.

عَنْ صَالِحِ بْنِ حَمْزَةَ رَفَعَهُ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّ مِنَ الْعِبَادَةِ شِدَّةَ الْخَوْفِ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ اللَّهُ **إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ** وَقَالَ جَلَّ ثَنَاهُ **فَلَا تَخْشَوْا النَّاسَ وَ اخْشَوْا اللَّهَ** وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا قَالَ وَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّ حُبَّ الشَّرَفِ وَ الذِّكْرِ لَا يَكُونَانِ فِي قَلْبِ الْخَائِفِ الرَّاهِبِ.. الكافي ۲/ ۶۹، صدر حديث ۷.

صالح بن حمزه در حدیثی مرفوع از امام صادق علیه السلام روایت می کند که فرمود: بخشی از عبادت، ترس شدید از خداوند عز و جل است که خداوند در آیاتی، درباره آن می فرماید: **إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ** ، **فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَ اخْشَوْا اللَّهَ** و فرمود **وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا** هم چنین امام صادق علیه السلام فرمود: **حُبُّ بزرگی و نام، در دل انسان ترسان و هراسان از خدا نمی باشد.**

عن أبي حمزة قال: قال عن علي بن الحسين عليه السلام وَمَا الْعِلْمُ بِاللَّهِ وَالْعَمَلُ إِلَّا الْفَنَانِ مُؤْتَلِفَانِ فَمَنْ عَرَفَ اللَّهَ خَافَهُ وَ حَتَّى الْخَوْفُ عَلَى الْعَمَلِ بِطَاعَةِ اللَّهِ وَ إِنَّ أَرْبَابَ الْعِلْمِ وَ أَتْبَاعَهُمُ الَّذِينَ عَرَفُوا اللَّهَ فَعَمِلُوا لَهُ وَ رَغِبُوا إِلَيْهِ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ **إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ**..... الكافي ۸/ ۱۶، ضمن حديث ۲.

ابو حمزه گفت: که حضرت علی بن حسین علیه السلام فرمود:علم به خدا و عمل، همیشه قرین و به هم پیوسته اند. پس هر کس که خدا را بشناسد، از او بیم پیدا کند و این بیم او را به عمل و به پیروی از خدا وامی دارد و صاحبان علم و پیروانشان، کسانی هستند که خدا را شناخته اند و برای او عمل کرده و به او رغبت دارند. خداوند فرموده است: **إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ** .

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ **إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ** قَالَ يَعْنِي بِهِ عَلِيًّا عليه السلام كَانَ عَالِمًا بِاللَّهِ وَ يَخْشَى اللَّهَ وَ يُرَاقِبُهُ وَ يَعْمَلُ بِفَرَائِضِهِ وَ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِهِ وَ يَتَّبِعُ جَمِيعَ أَمْرِهِ بِرِضَائِهِ وَ مَرْضَاةِ رَسُولِهِ صلی الله علیه و آله . تأویل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۷۲.

ابن عباس روايت می کند که پیرامون تفسیر آیه إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ گفت: منظور از علما، علی علیه السلام است که عالم به خداوند بود و از خداوند عز و جل می ترسید و مواظبت می نمود و به واجبات عمل، و در راه خدا جهاد می کرد و در تمام کارهای خود، رضای خداوند و رسولش صلی الله علیه و آله را در نظری گرفت.

عن عبد الله بن عبيد بن عمير الليثي: قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَا لِي لَا أُحِبُّ الْمَوْتَ قَالَ هَلْ لَكَ مَالٌ قَالَ نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ قَدْ مَلَكَ فَإِنَّ قَلْبَ الرَّجُلِ مَعَ مَالِهِ إِنْ قَدَّمَهُ أَحَبَّ أَنْ يَلْحَقَهُ وَإِنْ خَلَفَهُ أَحَبَّ أَنْ يَتَخَلَّفَ مَعَهُ. مجمع البيان ۴/ ۴۰۷.

عبدالله بن عمر بن لثی می گوید مردی نزد پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم آمد و گفت: چرا من مرگ را دوست نمی دارم؟ پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: مالی داری؟ گفت: آری. فرمود چیزی از آن را از پیش فرستاده ای؟ گفت: نه. فرمود: به همین سبب است که مرگ را دوست نمی داری.

عَنْ هِشَامِ بْنِ مُعَاذٍ قَالَ: كُنْتُ جَلِيساً لِعُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ حَيْثُ دَخَلَ الْمَدِينَةَ فَأَمَرَ مُنَادِيَهُ فَنَادَى مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلَمَةٌ أَوْ ظَلَامَةٌ فَلْيَأْتِ الْبَابَ فَأَتَى مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ يَعْزِي الْبَاقِرَ ﷺ فَدَخَلَ إِلَيْهِ مَوْلَاهُ مُزَاهِمٌ فَقَالَ إِنَّ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ بِالْبَابِ فَقَالَ لَهُ أَدْخِلْهُ يَا مُزَاهِمُ قَالَ فَدَخَلَ وَعُمَرُ يَمْسَحُ عَيْنَيْهِ مِنَ الدُّمُوعِ فَقَالَ لَهُ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ مَا أَبْكََاكَ يَا عُمَرُ فَقَالَ هِشَامُ أَبْكَاهُ كَذَا وَكَذَا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ يَا عُمَرُ إِنَّمَا الدُّنْيَا سَوْقٌ مِنَ الْأَسْوَاقِ مِنْهَا خَرَجَ قَوْمٌ بِمَا يَنْفَعُهُمْ وَمِنْهَا خَرَجُوا بِمَا يَضُرُّهُمْ وَاجْعَلْ فِي قَلْبِكَ اثْنَتَيْنِ تَنْظُرِ الَّذِي تُحِبُّ أَنْ يَكُونَ مَعَكَ إِذَا قَدِمْتَ عَلَى رَبِّكَ فَقَدَّمَهُ بَيْنَ يَدَيْكَ وَ تَنْظُرِ الَّذِي تَكْرَهُهُ أَنْ يَكُونَ مَعَكَ إِذَا قَدِمْتَ عَلَى رَبِّكَ الخصال/ ۱۰۴-۱۰۵، ضمن حدیث ۶۴.

از هشام بن معاذ روایت شده که گفت: ملازم عمر بن عبد العزیز بودم که به مدینه فرود آمد. منادی وی بانگ برآورد هر که ستم کشیده است نزد خلیفه عمر بن عبد العزیز آید. امام محمد باقر علیه السلام به درگاه وی آمد حاجب خلیفه مزاحم گفت: که محمد بن علی الباقر بر در است، گفت: در آید چون وارد شدند خلیفه را گریان دیدند که سرشک خود را پاک می کرد، امام علیه السلام فرمود: ای عمر چرا گریانی؟ هشام سبب گریه اش را گفت، امام علیه السلام فرمود: ای عمر جهان چون بازاریست دسته یی از آن چیزی برند که سودمند گردند و دسته یی چیزی برند که زیان بینند،.... دل خود را بدو چیز بسپار، چیزی از جهان برگیر که چون درگذشتی از خوبیها با تو باشد و از بدیها دوری کن و چیزی مبر که نزد خدا پشیمانی داشته باشد.

وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ (۳۱) ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ إِذِنَ اللَّهُ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ (۳۲) جَنَّاتٌ عِدْنُ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ (۳۳) وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ (۳۴) الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمَقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَّا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ (۳۵) وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فِيمَوْثَوْا وَلَا

يُخَفِّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذَلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَافِرٍ (۳۶) وَهُمْ يَضْطَرُّونَ فِيهَا رَتْنَا أَوْخَرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ (۳۷) إِنَّ اللَّهَ عَالِمُ غَيْبِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (۳۸) هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا (۳۹) قُلْ أَرَأَيْتُمْ شُرَكَاءَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا فَهُمْ عَلَى بَيِّنَتٍ مِنْهُ بَلْ إِنَّ يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا (۴۰)

وآنچه از کتاب به سوی تو وحی کرده ایم خود حق [و تصدیق کنند] کتابهای [پیش از آن است] قطعاً خدا نسبت به بندگان آگاه بیناست (۳۱) سپس این کتاب را به آن بندگان خود که [آنان را] برگزید بودیم به میراث دادیم پس برخی از آنان بر خود ستمکارند و برخی از ایشان میانه رو و برخی از آنان در کارهای نیک به فرمان خدا پیشگامند و این خود توفیق بزرگ است (۳۲) [در بهشت‌های همیشگی] که به آنها در خواهند آمد در آن جابادستبندهایی از زر و مروارید زیور یابند و در آن جامه‌هاشان پربارین خواهد بود (۳۳) و می‌گویند سپاس خدایی را که اندوه را از ما بزدود به راستی پروردگار ما آمرزند [و حق شناس است] (۳۴) همان [خدایی] که ما را به فضل خویش در سرای ابدی جای داد در اینجا رنجی به ما نمی‌رسد و در اینجا در ماندگی به ما دست نمی‌دهد (۳۵) و [و] کسانی که کافر شدند اند آتش جهنم برای آنان خواهد بود حکم به مرگ برایشان [جاری] نمی‌شود تا بمیرند و نه عذاب آن از ایشان کاسته شود [آری] هر ناسپاسی را چنین کیفر می‌دهیم (۳۶) و آنان در آن جافریاد بر می‌آورند پروردگار امارایرون یاور تا غیر از آن چه می‌کردیم کار شایسته کنیم مگر شمارا [آن قدر] عمر دراز ندادیم که هر کس که باید در آن عبرت گیرد عبرت می‌گرفت و [آیا] برای شما هشدار دهند نیامد پس بچشید که برای ستمگران یاوری نیست (۳۷) خدا [است که] دانای نهان آسمانها و زمین است و اوست که به راز دلها داناست (۳۸) اوست آن کس که شمارا در این سرزمین جانشین گردانید پس هر کس کفر ورزد کفرش به زیان اوست و کفران را کفرشان جز دشمنی نزد پروردگارشان نمی‌افزاید و کفران را کفرشان غیر از زیان نمی‌افزاید (۳۹) بگو به من خبر دهید از شریکان خودتان که به جای خدای خوانید به من نشان دهید که چه چیزی از زمین را آفرید اند یا آنان در کار آسمانها همکاری داشته‌اند یا به ایشان کتابی داده‌ایم که دلیلی بر [حقانیت] خود از آن دارند [نه] بلکه ستمکاران جز فریب به یکدیگر و وعده نمی‌دهند (۴۰)

عَنْ سَالِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ يُاذِنُ اللَّهُ قَالَ السَّابِقُ بِالْخَيْرَاتِ الْإِمَامُ وَ الْمُقْتَصِدُ الْعَارِفُ لِلْإِمَامِ وَ الظَّالِمُ لِنَفْسِهِ الَّذِي لَا يَعْرِفُ الْإِمَامَ.. الكافي ۱/ ۲۱۴-۲۱۵، ح ۲.

سالم روایت کرده است که گفت: از امام باقر علیه السلام تفسیر آیه ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ يُاذِنُ اللَّهُ را پرسیدم و حضرت پاسخ داد: منظور از سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ، امام و منظور از مُقْتَصِدٌ، کسی که امام را می‌شناسد و منظور از ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ، کسی است که امام را نمی‌شناسد.

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرَّضَا عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا الْآيَةَ قَالَ فَقَالَ وَلَدُ فَاطِمَةَ عليها السلام وَ السَّابِقُ بِالْخَيْرَاتِ الْإِمَامُ وَ الْمُقْتَصِدُ الْعَارِفُ بِالْإِمَامِ وَ الظَّالِمُ لِنَفْسِهِ الَّذِي لَا يَعْرِفُ الْإِمَامَ. الكافي ۱/ ۲۱۵، ح ۳.

احمد بن عمر روایت کرده است که گفت: از امام رضا علیه السلام تفسیر آیه ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا را پرسیدم و حضرت پاسخ داد: منظور از آیه، فرزندان فاطمه سلام الله علیها است و منظور از سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ، امام و منظور از مُقْتَصِدٌ، کسی است که امام را می‌شناسد و منظور از ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ، کسی است که امام را نمی‌شناسد.

عَنْ سَوْرَةَ بْنِ كَلْبٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى **ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ يُاذِنُ اللَّهُ** قَالَ السَّابِقُ بِالْخَيْرَاتِ الْإِمَامُ... بصائر الدرجات: ص ۴۴، باب (۲۰)

سوره بن کلب روایت کرده است که گفت: از امام باقر علیه السلام تفسیر آیه **ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ يُاذِنُ اللَّهُ** را پرسیدم و حضرت پاسخ داد: منظور از سابق بالخیرات (پیشی گیرنده در اعمال نیک) امام است.

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْكُوفِيُّ الْعَلَوِيُّ الْفَقِيهَ بِفَرَاغَانَةَ بِإِسْنَادٍ مُتَّصِلٍ إِلَى الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ يُاذِنُ اللَّهُ** فَقَالَ الظَّالِمُ يَحُومُ حَوْمَ نَفْسِهِ وَ الْمُقْتَصِدُ يَحُومُ حَوْمَ قَلْبِهِ وَ السَّابِقُ يَحُومُ حَوْمَ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ. معاني الأخبار/ ۱۰۴، ح ۱.

ابو عبد الله کوفی علوی فقیه فرغانه با سند متصل از امام صادق علیه السلام روایت کرده است که از حضرت پیرامون تفسیر آیه **ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ يُاذِنُ اللَّهُ** پرسیده شد و حضرت پاسخ داد: ظالم به دور خودش می چرخد و مقتصد به دور قلب خود می چرخد و سابق به دور پروردگارش می چرخد.

عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ **ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا** قَالَ أَيُّ شَيْءٍ تَقُولُ؟ قُلْتُ إِنِّي أَقُولُ إِنَّهَا خَاصَّةٌ لَوْلَدٍ فَاطِمَةَ عليها السلام فَقَالَ عليه السلام أَمَّا مَنْ سَلَ سَيْفَهُ وَ دَعَا النَّاسَ إِلَى نَفْسِهِ إِلَى الضَّلَالِ مِنْ وَلَدِ فَاطِمَةَ وَ غَيْرِهِمْ فَلَيْسَ بِدَاخِلٍ فِي الْآيَةِ قُلْتُ مَنْ يَدْخُلُ فِيهَا؟ قَالَ الظَّالِمُ لِنَفْسِهِ الَّذِي لَا يَدْعُو النَّاسَ إِلَى ضَلَالٍ وَ لَا هُدًى وَ الْمُقْتَصِدُ مِنَّا أَهْلُ الْبَيْتِ هُوَ الْعَارِفُ حَقَّ الْإِمَامِ وَ السَّابِقُ بِالْخَيْرَاتِ هُوَ الْإِمَامُ. الاحتجاج ۲/ ۱۳۸-۱۳۹.

ابو بصیر روایت کرده است که گفت: از امام صادق علیه السلام تفسیر آیه **ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا** را پرسیدم و حضرت فرمود: نظر تو چیست؟ ابو بصیر می گوید: عرض کردم: من قائل هستم به این که این آیه تنها در شأن فرزندان فاطمه سلام الله علیها می باشد. حضرت فرمود: اما کسی که شمشیر بر کشد و مردم را به سوی خود فرا بخواند و گمراه سازد، چه از فرزندان فاطمه سلام الله علیها باشد یا از دیگران از مصادیق این آیه نمی باشد. عرض کردم: پس مصادیق این آیه چه کسانی هستند؟ حضرت فرمود: مصادیق این آیه، ظالم لِنَفْسِهِ کسی است که مردم را نه به گمراهی فرامی خواند و نه به هدایت. مقتصد کسی است که پیرو ما اهل بیت می باشد و حق امام را می شناسد و سابق بالخیرات همان امام می باشد.

عَنِ الرَّيَّانِ بْنِ الصَّلْتِ قَالَ: حَضَرَ الرِّضَا عليه السلام مَجْلِسَ الْمَأْمُونِ بِمَرْوَ وَ قَدْ اجْتَمَعَ فِي مَجْلِسِهِ جَمَاعَةٌ مِنْ عُلَمَاءِ أَهْلِ الْعِرَاقِ وَ خُرَاسَانَ فَقَالَ الْمَأْمُونُ أَخْبِرُونِي عَنْ مَعْنَى هَذِهِ الْآيَةِ **ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا** فَقَالَتِ الْعُلَمَاءُ أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِذَلِكَ الْأُمَّةَ كُلَّهَا فَقَالَ الْمَأْمُونُ مَا تَقُولُ يَا أَبَا الْحَسَنِ فَقَالَ الرِّضَا عليه السلام لَا أَقُولُ كَمَا قَالُوا وَ لَكِنِّي أَقُولُ أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِذَلِكَ الْعِثْرَةَ الظَّاهِرَةَ فَقَالَ الْمَأْمُونُ وَ كَيْفَ عَنِ الْعِثْرَةِ مِنْ دُونِ الْأُمَّةِ فَقَالَ لَهُ الرِّضَا عليه السلام إِنَّهُ لَوْ أَرَادَ الْأُمَّةَ لَكَانَتْ أَجْمَعُهَا فِي الْجَنَّةِ لِقَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ يُاذِنُ اللَّهُ** ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ثُمَّ جَمَعَهُمْ كُلَّهُمْ فِي الْجَنَّةِ فَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ **جَنَّاثٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُجَلِّونَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ** الْآيَةِ فَصَارَتِ الْوِرَاثَةُ لِلْعِثْرَةِ الظَّاهِرَةِ لَا لِغَيْرِهِمْ. عيون أخبار الرضا- عليه السلام- ۱/ ۲۴۸-۲۴۹،

صدر حدیث ۱.

ربان بن صلت روایت می کند که گفت: امام رضا علیه السلام در مجلس مأمون در مرو که در آن جمعی از علمای عراق و خراسان گرد آمده بودند، حضور یافت. مأمون پرسید: ای علما! تفسیر آیه **ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا** چیست؟ علما پاسخ دادند: مقصود خداوند از آیه، تمام امت اسلام بوده است. مأمون از آن حضرت پرسید: ای ابا الحسن! نظر شما چیست؟ امام رضا علیه السلام پاسخ داد: من قائل به آن چه آنها می گویند نیستم، بل که نظر من این است که مقصود خداوند از این آیه، خاندان عترت و طهارت علیهم السلام می باشد. مأمون گفت: چگونه مقصود خداوند، عترت بوده و امت نبوده است؟ امام رضا علیه السلام پاسخ داد: اگر مقصود خداوند، امت بود، باید همه آنها اهل بهشت می بودند؛ چرا که خداوند تبارک و تعالی فرمود: **فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ** بِإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ سپس همه آنان را از اهل بهشت دانسته و فرمود: **وَجَنَاتٌ عِدْنٌ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرٍ مِنْ ذَهَبٍ** پس وارثان آن کتاب، عترت مطهر علیهم السلام می باشند نه دیگران..

عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ السَّبْعِيِّ قَالَ: خَرَجْتُ حَاجًّا فَلَقَيْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَسَأَلْتُهُ عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ **ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا** فَقَالَ مَا يَقُولُ فِيهَا قَوْمُكَ يَا أَبَا إِسْحَاقَ يَعْنِي أَهْلَ الْكُوفَةِ قَالَ قُلْتُ يَقُولُونَ إِنَّهَا لَهُمْ قَالَ فَمَا يُخَوِّفُهُمْ إِذَا كَانُوا مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ قُلْتُ فَمَا تَقُولُ أَنْتَ جُعِلَتْ فِدَاكَ قَالَ هِيَ لَنَا خَاصَّةٌ يَا أَبَا إِسْحَاقَ أَمَّا السَّابِقُونَ بِالْخَيْرَاتِ فَعَلِيٌّ وَالحَسَنُ وَالحُسَيْنُ وَالإِمَامُ مِنَّا عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالمُقْتَصِدُ فَصَائِمٌ بِالنَّهَارِ وَقَائِمٌ بِاللَّيْلِ وَالظَّالِمُ لِنَفْسِهِ فَفِيهِ مَا فِي النَّاسِ وَهُوَ مَغْفُورٌ لَهُ يَا أَبَا إِسْحَاقَ بِنَا يَفُكُ اللَّهُ رِقَابَكُمْ وَيُجِلُّ اللَّهُ وَثَاقَ الدَّلِّ مِنْ أَعْنَاقِكُمْ وَبِنَا يَغْفِرُ اللَّهُ ذُنُوبَكُمْ وَبِنَا يَفْتَحُ وَبِنَا يَخْتِمُ وَنَحْنُ كَهْفُكُمْ كَكَهْفِ أَصْحَابِ الْكَهْفِ وَنَحْنُ سَفِينَتُكُمْ كَسَفِينَةِ نُوحٍ وَنَحْنُ بَابُ حِطَّتِكُمْ كَبَابِ حِطَّةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ. **تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۷۲.**

ابو اسحاق سبّعی روایت می کند که گفت: برای حج خارج شده و با حضرت محمد بن علی علیه السلام برخورد کردم و از حضرت تفسیر آیه **ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا** را پرسیدم حضرت فرمود: ای ابو اسحاق! قوم تو چه نظری دارند؟ منظور حضرت، اهل کوفه، بود. راوی می گوید: عرض کردم: آنها قائلند به این که مقصود از آیه، آنها هستند. حضرت فرمود: پس اگر از اهل بهشت می باشند، چه چیز آنها را می ترساند عرض کردم: جانم به فدای شما! نظر شما چیست؟ حضرت پاسخ داد: ای ابو اسحاق! مقصود از آیه تنها، ما هستیم. منظور از سَابِقُونَ بِالْخَيْرَاتِ، علی، حسن، حسین علیهم السلام و آن امام که از ماست می باشد و منظور از مقتصد، کسی است که روز را روزه می گیرد و شب را بیدار می ماند و منظور از ظالم لِنَفْسِهِ، کسی است که به مانند مردم در او نیز است، ولی بخشیده شده می باشد. ای ابو اسحاق! تنها به وسیله ما آزاد می شوید و طناب خواری و ذلتی که به دور گردن هایتان پیچیده شده است، تنها به دست ما گشوده می شود و تنها به خاطر ما گناهانتان آمرزیده می شود و تنها به وسیله ما گشوده و ختم می شود و ما به مانند اصحاب کهف، غار و پناه شما هستیم و ما به مانند کشتی نوح، کشتی نوح و موجبات نجات شما هستیم. ما به مانند باب حطّه بنی اسرائیل، باب حطّه شما می باشیم.

عَنْ غَامِرِ بْنِ وَائِلَةَ قَالَ: كُنْتُ فِي الْبَيْتِ يَوْمَ الشُّوَرَى فَسَمِعْتُ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهُوَ يَقُولُ اسْتَخْلَفَ النَّاسُ أَبَا بَكْرٍ وَأَنَا وَاللَّهُ أَحَقُّ بِالْأَمْرِ وَأُولَى بِهِ مِنْهُ وَاسْتَخْلَفَ أَبُو بَكْرٍ عُمَرَ وَأَنَا وَاللَّهُ أَحَقُّ بِالْأَمْرِ وَأُولَى بِهِ مِنْهُ إِلَّا أَنَّ عُمَرَ جَعَلَنِي مَعَ خَمْسَةِ نَفَرٍ أَنَا سَادِسُهُمْ لَا يُعْرِفُ لَهُمْ عَلِيٌّ فَضُلٌّ وَلَوْ أَشَاءَ لَأَحْتَجَجْتُ عَلَيْهِمْ بِمَا لَا يَسْتَطِيعُ عَرَبِيَّهُمْ وَلَا عَجَمِيَّهُمْ الْمُعَاهَدُ مِنْهُمْ وَالمُشْرِكُ تَغْيِيرُ ذَلِكَ ثُمَّ قَالَ

نَشَدْتُكُمْ بِاللَّهِ.... هَلْ فِيكُمْ أَحَدٌ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَحْيَى حَيَاتِي وَ يَمُوتَ مَوْتِي وَ يَسْكُنَ جَنَّتِي الَّتِي وَعَدَنِي رَبِّي جَنَّاتٍ عَدْنٍ قَضِيبٍ غَرَسَهُ اللَّهُ بِيَدِهِ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَكَانَ فَلْيُؤَالَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ ذُرِّيَّتُهُ مِنْ بَعْدِهِ فَهُمْ الْأَيُّمَةُ وَ هُمْ الْأَوْصِيَاءُ أَعْطَاهُمُ اللَّهُ عَلِيٍّ وَ فَهَمِي لَا يَدْخُلُونَكُمْ فِي بَابٍ ضَلَالٍ وَلَا يُخْرِجُونَكُمْ مِنْ بَابٍ هُدًى لَا تُعَلِّمُوهُمْ فَهُمْ أَعْلَمُ مِنْكُمْ يَزُولُ الْحَقُّ مَعَهُمْ أَيُّنَمَا زَالُوا غَيْرِي قَالُوا اللَّهُمَّ لَا..... الخصال / ۵۵۸.

عامر پور واثله گفته: من روز شورای خلافت در میان سرائی بودم که شورای شش نفری در آن بسته شد، شنیدم علی علیه السلام در باره خویشتن چنین گفتی: مردمان ابا بکر را خلیفه کردند بآن که من از همان زمان به خلافت مستحقتر بودم و ابو بکر عمر را خلیفه کرد و من اولی بودم و اکنون عمر در وصیت خود مرا با پنج دیگر در شوری قرار داد و مرا ششمی ایشان نام برد، فضل و برتری مرا در شمار نگرفت و هر گاه بخوام من دلائلی بر ایشان اقامه کنم که تازی و پارسی و معاهد و مشرک نتوانند انکار کنند. آنگاه گفت: شما را به خدا سوگند، ای گروه.... در میان شما کسی جز من هست که پیامبر در باره وی گفته باشد: هر که خوش دارد به زندگی من زنده باشد و چون من می‌رود در بهشت که خدا به من وعده داده بهشتی که نهال آن را خدا به دست خود کشت و به خواست خود آفریده باید علی و پیشوایان از نژاد وی را پس از وی دوست دارد و ایشان جانشینان من اند، خدا دانش و دریافت مرا به ایشان داده شما را به گمراهی در نیاورند و به هدایت رسانند، ایشان کار و وظیفه خود را از شما نیکوتر دانند و همیشه حق با ایشان است. گفتند: نه.....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ..... فَإِذَا دَخَلَ الْمُؤْمِنُ إِلَى مَنَازِلِهِ فِي الْجَنَّةِ وَضِعَ عَلَى رَأْسِهِ تَاجُ الْمُلْكِ وَ الْكِرَامَةِ وَ الْأَبْسَ حُلَّةٌ وَ الدَّهَبُ وَ الْفِضَّةُ وَ الْيَاقُوتُ وَ الدَّرُّ مَنْظُومًا فِي الْإِكْلِيلِ تَحْتَ التَّاجِ وَ الْأَبْسَ سَبْعِينَ حُلَّةً بِالْوَانِ مُخْتَلِفَةً مَنْسُوجَةً بِالذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ وَ اللَّوْلُؤُ وَ الْيَاقُوتِ الْأَخْمَرِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَ لَوْلُؤًا وَ لِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ. تفسير القمي ۲/ ۴۴۷.

امام باقر علیه السلام فرمودند:.... هنگامی که مؤمن وارد منازل خود در بهشت می شود، تاج فرمانروایی و کرامت بر سر او می نهند و به او زیورآلاتی از زر، سیم، یاقوت و مروارید که در حلقه زیر تاج به رشته درآمده، می آویزند و هم چنین هفتاد جامه ابریشم از رنگ ها و نوع های گوناگون که با زر، سیم، مروارید و یاقوت سرخ بافته شده است به او می پوشانند و منظور از آیه يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَ لَوْلُؤًا وَ لِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ همین است

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا قَالَ فَهُمْ آلُ مُحَمَّدٍ صَفْوَةُ اللَّهِ فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَ هُوَ الْهَالِكُ وَ مِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَ هُمْ الصَّالِحُونَ وَ مِنْهُمْ سَابِقُ الْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ فَهُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ يَعْنِي الْقُرْآنَ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ جَنَّاتٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُعْنِي آلُ مُحَمَّدٍ يَدْخُلُونَ قُصُورَ جَنَّاتٍ كُلُّ قَصْرِ مِنْ لَوْلُؤَةٍ وَاحِدَةٍ لَيْسَ فِيهَا صَدْعٌ وَ لَا وَصْلٌ لَوْ اجْتَمَعَ أَهْلُ الْإِسْلَامِ فِيهَا مَا كَانَ ذَلِكَ الْقَصْرِ إِلَّا سَعَةً لَهُمُ لَهُ الْقَبَابُ مِنَ الزَّبَرَجَدِ كُلُّ قَبَّةٍ لَهَا مِصْرَاعَانِ الْمِصْرَاعُ طُولُهُ اثْنَا عَشَرَ مِيلًا يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَ لَوْلُؤًا وَ لِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ وَ قَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ قَالَ وَ الْحَزْنُ مَا أَصَابَهُمْ فِي الدُّنْيَا مِنَ الْخَوْفِ وَ الشَّدَّةِ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۷۲-۱۷۳.

امام باقر علیه السلام پیرامون تفسیر آیه ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فرمود: آنان، آل محمد علیهم السلام و برگزیدگان خدا هستند و برخی از آنان ستم کننده به خود هستند که نابود کننده می باشند و برخی، میانه رو هستند که آنان

صالحانند و برخی به اذن خدا در کارهای نیک پیشی می گیرند که او علی بن ابی طالب علیه السلام است. خداوند عز و جل می فرماید: ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ که منظور قرآن است. خداوند می فرماید: جَنَاتٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُعْنَى آلَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وارد کاخ های بهشتی می شوند که هر کاخ از یک مروارید می باشد و در آن، شکاف و وصله وجود ندارد و اگر همه امت اسلام در آن جمع شوند، گنجایش آنان را دارد. آن کاخ، گنبدهایی از یاقوت کبود دارد و هر گنبدی دارای دو لنگه در است که طول هر لنگه دوازده میل می باشد. خداوند عز و جل می فرماید: جَنَاتٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلِّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ* وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ حضرت فرمود: حَزَن، همان ترس و سختی بود که آنان در دنیا به آن دچار می شدند.

عَنْ أَبِي دَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ قَالَ: رَأَيْتُ سَلْمَانَ وَبِلَالَ يُقْبِلَانِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ إِذَا انْكَبَّ سَلْمَانُ عَلَى قَدَمِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَقْبَلُهَا فَرَجَرَهُ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ ذَلِكَ ثُمَّ قَالَ لَهُ يَا سَلْمَانُ لَا تَصْنَعْ بِي مَا تَصْنَعُ الْأَعَاجِمُ بِمُلُوكِهَا أَنَا عَبْدٌ مِنْ عِبِيدِ اللَّهِ أَكُلُ مِمَّا يَأْكُلُ الْعَبْدُ وَ أَقْعُدُ كَمَا يَقْعُدُ الْعَبْدُ فَقَالَ سَلْمَانُ يَا مَوْلَايَ سَأَلْتُكَ بِاللَّهِ إِلَّا أَخْبَرْتَنِي بِفَضْلِ فَاطِمَةَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ فَأَقْبَلَ النَّبِيُّ ﷺ صَاحِبًا مُسْتَبْشِرًا ثُمَّ قَالَ وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهَا الْجَارِيَةُ الَّتِي تَجُوزُ فِي عَرْضَةِ الْقِيَامَةِ عَلَى نَاقَةٍ رَأْسُهَا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَ عَيْنَاهَا مِنْ نُورِ اللَّهِ وَ حُظَامُهَا مِنْ جَلَالِ اللَّهِ وَ عُنُقُهَا مِنْ بَهَاءِ اللَّهِ وَ سَنَامُهَا مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ وَ ذَنْبُهَا مِنْ قُدْسِ اللَّهِ وَ قَوَائِمُهَا مِنْ تَحْدِ اللَّهِ إِنْ مَشَتْ سَبَّحَتْ وَ إِنْ رَعَتْ قَدَسَتْ عَلَيْهَا هَوْدَجٌ مِنْ نُورٍ فِيهِ جَارِيَةٌ إِنْسِيَّةٌ حُورِيَّةٌ عَزِيزَةٌ جَمِعَتْ فَخَلِقَتْ وَ صُنِعَتْ وَ مَثَلَتْ مِنْ ثَلَاثَةِ أَصْنَافٍ فَأُولَئِهَا مِنْ مِسْكٍ أَذْفَرِ وَ أَوْسَطُهَا مِنَ الْعَنْبَرِ الْأَشْهَبِ وَ آخِرُهَا مِنَ الزَّعْفَرَانِ الْأَحْمَرِ عُجِنَتْ بِمَاءِ الْحَيَوَانِ لَوْ تَفَلَّتْ تَفَلَّتْ فِي سَبْعَةِ أَجْنُرٍ مَالِحَةٍ لَعُدْبَتْ وَ لَوْ أَخْرَجَتْ طُفْرَ خِنْصِرِهَا إِلَى دَارِ الدُّنْيَا يَغْشَى الشَّمْسُ وَ الْقَمَرُ جَبْرِئِيلُ عَنْ يَمِينِهَا وَ مِيكَائِيلُ عَنْ شِمَالِهَا وَ عَلِيٌّ أَمَامُهَا وَ الْحُسَيْنُ وَ رِزْوَانُهَا وَ اللَّهُ يَكُلُوهَا وَ يَحْفَظُهَا فَيَجُوزُونَ فِي عَرْضَةِ الْقِيَامَةِ فَإِذَا التَّدَاءَ مِنْ قِبَلِ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ مَعَاشِرَ الْخَلَائِقِ غُضُّوا أَبْصَارَكُمْ وَ نَكَّسُوا رُءُوسَكُمْ هَذِهِ فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ نَبِيِّكُمْ زَوْجَةُ عَلِيٍّ إِمَامِكُمْ أُمُّ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ فَتَجُوزُ الصَّرَاطَ وَ عَلَيْهَا رِبْطَتَانِ بَيْضَاوَانِ فَإِذَا دَخَلَتِ الْجَنَّةَ وَ نَظَرَتْ إِلَى مَا أَعَدَّ اللَّهُ لَهَا مِنَ الْكَرَامَةِ قَرَأَتْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ قَالَ فَيُوحِي اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهَا يَا فَاطِمَةُ سَلِّبِي أُعْطِيكَ وَ تَمَنِّي عَلَيَّ أَرْضِيكَ فَتَقُولُ إِلَهِي أَنْتَ الْمُتَى وَ فَوْقَ الْمُتَى أَسْأَلُكَ أَنْ لَا تُعَذِّبَ مُحِبِّي وَ مُحِبِّي عِزَّتِي بِالنَّارِ فَيُوحِي اللَّهُ إِلَيْهَا يَا فَاطِمَةُ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي وَ ارْتِفَاعِ مَكَانِي لَقَدْ آلَيْتُ عَلَى نَفْسِي مِنْ قَبْلِ أَنْ أَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ بِالْفَنَى عَامٌ أَنْ لَا أُعَذِّبَ مُحِبِّكَ وَ مُحِبِّي عِزَّتِي بِالنَّارِ. تأويل الآيات الباهرة، مخطوط، ص ۱۷۳.

ابوذر که رحمت خدا بر او باد روایت کرده است که گفت: دیدم که سلمان و بلال به سوی رسول خدا صلی الله علیه و آله آمدند و سلمان به پای رسول خدا صلی الله علیه و آله افتاده و پای او را می بوسید که رسول خدا صلی الله علیه و آله او را از این کار منع نموده و سپس به او فرمود: ای سلمان! با من آن چنان که غیر عرب با پادشاهان خود رفتار می کنند، رفتار مکن. من تنها، بنده ای از بندگان خدا هستم و چنان که یک بنده غذا می خورد، غذا می خورم و چنان که یک بنده می نشیند، می نشینم. سلمان به حضرت عرض کرد: سرور من، از شما فقط یک خواسته دارم و آن این است که مرا از فضیلت حضرت فاطمه سلام الله علیها در روز قیامت آگاه سازید. راوی می گوید: رسول خدا صلی الله علیه و آله با چهره ای خندان و شاد، روی آورده و سپس فرمود: سوگند

به کسی که جانم در دستان او است! او همان کنیزی است که در صحنه قیامت سوار بر ناقه ای از آن عبور می کند که سر آن ناقه، از ترس خداوند و چشمان آن از نور خداوند و پوزه بند آن از جلال خداوند و گردنش از بها و شکوه خداوند و کوهان آن از رضایت خداوند و دم آن از قداست خداوند و دست و پایش از مجد و بزرگی خداوند می باشد. اگر راه برود، تسبیح خداوند می گوید و اگر بانگ برآورد، تقدیس می کند. بر روی آن کجاوه ای از نور است که درون آن، کنیز نیمه انسان و نیمه حوری ارجمندی است که از انسان و حوری ترکیب شده و آفریده شده است و از سه نوع تشکیل شده است: ابتدای آن از مشک تیزبوی، وسط آن از عنبر خاکستری و انتهای آن از زعفران سرخ می باشد که با آب حیات عجین شده است. اگر یک آب دهان خود را در هفت دریای شور بیندازد، آب آن هفت دریا شیرین و گوارا می شود و اگر ناخن انگشت کوچک خود را به دار دنیا می فرستاد، خورشید و ماه تاریک می شدند. جبرئیل در سمت راست آن ناقه، میکائیل در سمت چپ آن، علی روبروی آن و حسن و حسین پشت سر آن حرکت می کنند و خداوند از آن ناقه، مراقبت و محافظت می کند. پس آنها در حال عبور از صحنه قیامت هستند که ناگهان ندایی از جانب خداوند عزّ و جلّ در می رسد که می فرماید: ای جماعت خلائق! نگاهتان را پایین اندازید و سرتان را فرود آرید که این، فاطمه دختر محمد صلی الله علیه و آله، پیامبرتان، همسر علی، امامتان و مادر حسن و حسین علیهم السلام است. پس فاطمه سلام الله علیها که دو چادر سفید بر سر دارد، از پل صراط عبور می کند و هنگامی که وارد بهشت می شود و به کرامتی که خداوند برای او فراهم کرده، می نگرد، این آیات را قرائت می کند: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ* الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ پس خداوند عزّ و جلّ به فاطمه سلام الله علیها وحی می کند که ای فاطمه! از من بخواه که هر چه بخواهی به تو ارزانی می دارم و از من بخواه تا تو را خشنود سازم. پس فاطمه سلام الله علیها عرض می کند: ای خدای من! تو همه آرزوها و فوق آرزوها هستی. از تو می خواهم که دوستداران من و دوستداران عترتم را با آتش جهنم عذاب نکنی. پس خداوند متعال به او وحی می کند که ای فاطمه! سوگند به عزت، جلال و بلندی جای گاهم، دو هزار سال پیش از آن که آسمان ها و زمین را بیافرینم، با خود عهد کرده بودم که دوستداران تو و دوستداران عترت تو را با آتش جهنم عذاب نکنم.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ:..... قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَدْ بَقِيتُ مَسْأَلَةً قَالَ هَاتِ لِلَّهِ أَبُوكَ قُلْتُ يَعْلَمُ الْقَدِيمُ الشَّيْءَ الَّذِي لَمْ يَكُنْ أَنْ لَوْ كَانَ كَيْفَ كَانَ يَكُونُ قَالَ وَيَحْكُ إِنَّ مَسَائِلَكَ لَصَعْبَةٌ أَمَا سَمِعْتَ اللَّهَ يَقُولُ لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا وَقَوْلُهُ وَلَعَلَّا بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَقَالَ يَحْكِي قَوْلَ أَهْلِ النَّارِ أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ وَقَالَ وَ لَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ فَقَدْ عَلِمَ الشَّيْءَ الَّذِي لَمْ يَكُنْ أَنْ لَوْ كَانَ كَيْفَ كَانَ يَكُونُ التوحيد/ ۶۵، في أواخر حديث ۱۸.

امام رضا علیه السلام فرمودند... عرض کردم که فدای تو گردم یک مسأله باقی ماند فرمود بیاور و آن را بگو از برای خدا است نیکی پدرت. عرض کردم که خداوند قدیم آن چه را که نبوده و وجود بهم نرسانیده می داند که اگر میبود چگونه میبود و حضرت فرمود وای بر تو بدرستی که مسائل تو دشوار است آیا نشنیده ای که خدا میفرماید که لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا میفرماید وَلَعَلَّا بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ و قول اهل دوزخ را، میفرماید که أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ و فرمود که وَ لَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ پس آن چه را که نبوده دانسته که اگر میبود چگونه میبود.....

إِنَّ اللَّهَ يُمَسِّكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أُمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا (۴۱) وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى الْأُمَمِ فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَّا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا (۴۲) اسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ الْأَوَّلِينَ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا (۴۳) أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا (۴۴) وَلَوْ يَوَّاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهِمْ صَافًى وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا (۴۵)

همانا خدا آسمانها و زمین را نگه می دارد تا نیفتند و اگر بیفتند بعد از او هیچ کس آنها را نگه نمی دارد اوست بر دبار آمرزنده (۴۱) و با سوگندهای سخت خود به خدا سوگند یاد کردند که اگر هر آینه هشدار دهند ای برای آنان بیاید قطعا از هر یک از امتهای دیگر را یافته تر شوند و لی چون هشدار دهند ای برای ایشان آمد جزیر نفرشان نیفزود (۴۲) [انگیزه] این کارشان فقط گردنکشی در [روی] زمین و نیرنگ زشت بود و نیرنگ زشت جز [دامن] صاحبش را نکیر پس آیا جز سنت و سرنوشت شوم [پیشینان را] انتظاری بر بند و هرگز برای سنت خدا دگرگونی نخواهی یافت (۴۳) آیا در زمین نگردید اند تا فرجام کار کسانی را که پیش از ایشان [زیسته] و نیرمند تراز ایشان بودند بنگرند و هیچ چیز نه در آسمانها و نه در زمین خدا را در مانده نکرده است چرا که او همواره دانای تواناست (۴۴) و اگر خدا مردم را به [سزای] آن چه انجام داده اند مواخذه میکرده هیچ جنبه ای را بر پشت زمین باقی نمی گذاشت ولی تا مدتی معین مهلتشان می دهد و چون اجلشان فرا رسد خدا به کار بندگانیش بیناست (۴۵)

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ لَهُ يَا عَلِيُّ أَوْصِيكَ بِوَصِيَّةٍ فَاحْفَظْهَا فَلَا تَزَالُ بِخَيْرٍ مَا حَفِظْتَ وَصِيَّتِي..... يَا عَلِيُّ أَمَانٌ لِأُمَّتِي مِنَ الْهَدْمِ إِنَّ اللَّهَ يُمَسِّكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أُمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا..... من لا يحضره الفقيه ۴/ ۲۶۸.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلک فرمودند: یا علی وصیتی بتو میکنم آنرا حفظ کن که اگر آنرا حفظ کردی همیشه بخیر خواهی بود..... یا علی امان امت من از هلاک آیه إِنَّ اللَّهَ يُمَسِّكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أُمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا....

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَا أَخَا أَهْلِ مِصْرَ إِنَّ الَّذِي تَذْهَبُونَ إِلَيْهِ وَتَظُنُّونَ أَنَّهُ الدَّهْرُ إِنْ كَانَ الدَّهْرُ يَذْهَبُ بِهِمْ لِمَ لَا يَرُدُّهُمْ وَإِنْ كَانَ يَرُدُّهُمْ لِمَ لَا يَذْهَبُ بِهِمْ الْقَوْمُ مُضْطَرُّونَ يَا أَخَا أَهْلِ مِصْرَ لِمَ السَّمَاءُ مَرْفُوعَةٌ وَالْأَرْضُ مَوْضُوعَةٌ لِمَ لَا يَسْقُطُ السَّمَاءُ عَلَى الْأَرْضِ لِمَ لَا تَنْحَدِرُ الْأَرْضُ فَوْقَ طَبَقِهَا وَلَا يَتَمَاسَكُ وَلَا يَتَمَاسِكُ مَنْ عَلَيْهَا قَالَ الزَّنْدِيقُ أُمْسَكَهُمَا اللَّهُ رَبُّهُمَا وَ سَيِّدُهُمَا..... الكافي ۱/ ۷۳- ۷۴، ضمن حديث ۱.

امام صادق علیه السلام فرمود: ای برادر اهل مصر برستی آن چه را به او گرویده اند و گمان می کنی که دهر است، اگر دهر مردم را میبرد چرا آنها را بر نمی گرداند و اگر بر می گرداند چرا نمی برد؟ ای برادر اهل مصر همه ناچارند، چرا آسمان افرشته و زمین نهاده شده چرا آسمان بر زمین نیفتد، چرا زمین بالای طبقاتش سرازیر نمی گردد و آسمان نمی چسبد و کسانی که روی آن هستند

بهم نمی چسبند و زندیق به دست امام علیه السلام ایمان آورد و گفت: خدا که پروردگار و مولای زمین و آسمانست آنها را نگه داشته....

سَأَلَ الْجَائِلِيُّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ أَخْبِرْنِي عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَحْمِلُ الْعَرْشَ أَمْ الْعَرْشُ يَحْمِلُهُ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ حَامِلُ الْعَرْشِ وَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا فِيهِمَا وَ مَا بَيْنَهُمَا وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ اللَّهَ يُمَسِّكُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَ لَئِنْ زَالَتَا إِنَّ أَمْسَكُهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا..... الكافي ۱/ ۱۲۹، صدر حديث ۱.

جائلیق از امیرالمؤمنین علیه السلام پرسید و گفت: بمن بگو آیا خدای عز و جل عرش را حمل میکند یا عرش او را حمل می نماید؟ حضرت فرمود: خدای عز و جل حامل عرش و آسمانها و زمین و آنچه در آنها و میان آنهاست می باشد و این گفتار خود خدای عز و جل است إِنَّ اللَّهَ يُمَسِّكُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَ لَئِنْ زَالَتَا إِنَّ أَمْسَكُهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا....

عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي مُحَمَّدٍ قَالَ: قَالَ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ نَحْنُ حُجَجُ اللَّهِ فِي خَلْقِهِ وَ خُلَفَاؤُهُ فِي عِبَادِهِ وَ أَمَنَّاؤُهُ عَلَى سِرِّهِ وَ نَحْنُ كَلِمَةُ التَّقْوَى وَ الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى وَ نَحْنُ شُهَدَاءُ اللَّهِ وَ أَعْلَامُهُ فِي بَرِّيَّتِهِ بِنَا يُمَسِّكُ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَ بِنَا يُنْزِلُ الْعَيْثُ وَ يَنْشُرُ الرَّحْمَةَ وَ لَا تَحُلُو الْأَرْضَ مِنْ قَائِمٍ مِتًّا ظَاهِرٍ أَوْ خَافٍ..... کمال الدین و تمام النعمة ۲۰۲، ضمن حديث ۶.

ابراهیم بن ابی محمود گوید: امام رضا علیه السلام فرمود: ما حجتهای خداوند در میان خلایق و جانشینان او در میان بندگانش و امینان خداوند بر اسرارش هستیم و ما کلمه تقوی و عروة الوثقی و گواهان خداوند و نشانه های او در میان آفریدگانش می باشیم، خداوند آسمان و زمین را به واسطه ما نگاه می دارد که زایل نشوند و به واسطه ماست که يُنْزِلُ الْعَيْثُ و رحمت منتشر می شود و زمین از قائمی از ما خالی نیست که یا آشکار است و یا نهان....

عَنْ أَبِي حمزة الثمالي قَالَ: قُلْتُ لِأبي عَبْدِ اللَّهِ أَن تَبْقَى الْأَرْضُ بِغَيْرِ إِمَامٍ قَالَ لَوْ بَقِيَتِ الْأَرْضُ بِغَيْرِ إِمَامٍ سَاعَةً لَسَاخَتْ.. کمال الدین و تمام النعمة ۲۰۱، ح ۱.

ابو حمزه ثمالی گوید به امام صادق علیه السلام عرض کردم: زمین بدون امام باقی میماند: فرمودند اگر زمین زمین ساعتی بدون امام باشد فروریزد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي كِتَابِهِ الَّذِي كَتَبَهُ إِلَى شِيعَتِهِ وَ يَذْكُرُ فِيهِ خُرُوجَ عَائِشَةَ إِلَى الْبَصْرَةِ وَ عِظَمَ خَطَايَا طَلْحَةَ وَ الزُّبَيْرِ فَقَالَ وَ أَيُّ خَطِيئَةٍ أَعْظَمَ مِمَّا أَتَيْتَا أَخْرَجَا زَوْجَةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنْ بَيْتِهَا وَ كَشَفَا عَنْهَا حِجَاباً سَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهَا وَ صَانَا حَلَالِيهِمَا فِي بَيُوتِهِمَا مَا أَنْصَفَا لِلَّهِ وَ لَا لِرَسُولِهِ مِنْ أَنْفُسِهِمَا ثَلَاثَ خِصَالٍ مَرَّجِعُهَا عَلَى النَّاسِ فِي كِتَابِ اللَّهِ الْبَغْيُ وَ الْمَكْرُ وَ التَّكْثُ قَالَ اللَّهُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ وَ قَالَ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَ قَالَ وَ لَا يَحِيْقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ وَ قَدْ بَغَيْنَا عَلَيْنَا وَ نَكَثْنَا بَيْعَتِي وَ مَكْرًا بِي. تفسير القمي ۲/ ۲۱۰.

حضرت علی علیه السلام در نامه خود به شیعیان خود، قیام عائشه به سوی بصره و بزرگی اشتباه طلحه و زبیر را ذکر کرده و فرمود: چه گناهی بالاتر از آن که آن دو طلحه و زبیر آمده و همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله را از خانه اش بیرون آورده و

حجابی را که خداوند او را با آن پوشانده بود، از سر او گرفتند و همسران خود را در خانه هایشان نگاه داشتند! آن دو، در حق خودشان، نه نسبت به خداوند و نه نسبت به رسول او صلی الله علیه و آله منصف نبودند. سه خصلت در کتاب خدا آمده که عواقبش به خود مردم برمی گردد: ستم، حيله و پيمان شکنی. خداوند فرمود: **يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ وَفَرَمُود: فَمَنْ تَكَتَّ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَفَرَمُود: وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ وَ** آن دو به ما ستم نمودند و بيعت مرا شکسته و با من حيله ورزیدند.

عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ سَبَقَ الْعِلْمُ وَجَفَ الْقَلَمُ وَ مَضَى الْقَضَاءُ وَ تَمَّ الْقَدَرُ بِتَحْقِيقِ الْكِتَابِ وَ تَصْدِيقِ الرُّسُلِ بِالسَّعَادَةِ مِنَ اللَّهِ لِمَنْ آمَنَ وَ اتَّقَى وَ بِالشَّقَاءِ لِمَنْ كَذَّبَ وَ كَفَرَ بِالْوَلَايَةِ مِنَ اللَّهِ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ بِالْبَرَاءَةِ مِنْهُ لِلْمُشْرِكِينَ، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ اللَّهُ يَقُولُ: يَا ابْنَ آدَمَ بِمَشِيَّتِي كُنْتَ أَنْتَ الَّذِي تَشَاءُ لِنَفْسِكَ مَا تَشَاءُ وَ بِإِرَادَتِي كُنْتَ أَنْتَ الَّذِي تُرِيدُ لِنَفْسِكَ مَا تُرِيدُ وَ بِفَضْلِ نِعْمَتِي عَلَيْكَ قَوَيْتَ عَلَى مَعْصِيَتِي وَ بِقُوَّتِي وَ عَظَمَتِي وَ عَافِيَتِي أَذَيْتَ إِلَيَّ فَرَائِضِي وَ أَنَا أَوْلَى بِحَسَنَاتِكَ مِنْكَ وَ أَنْتَ أَوْلَى بِذَنْبِكَ مِنِّي، الْخَيْرُ مِنِّي إِلَيْكَ وَاصِلٌ بِمَا أَوْلَيْتُكَ وَ الشَّرُّ مِنِّي إِلَيْكَ بِمَا جَنَيْتَ جَزَاءً وَ بِكَثِيرٍ مِنْ تَسْلِيطِي [تَسْلُطِي] لَكَ انْطَوَيْتَ عَنْ طَاعَتِي وَ بِسُوءِ ظَنِّكَ بِي قَنَطْتَ مِنْ رَحْمَتِي فَلِيَ الْحَمْدُ وَ الْحُجَّةُ عَلَيْكَ بِالْبَيَانِ، وَ لِي السَّبِيلُ عَلَيْكَ بِالْعُضَيَّانِ وَ لَكَ الْجَزَاءُ الْحَسَنُ عِنْدِي بِالْإِحْسَانِ ثُمَّ لَمْ أَدْعُ تَحْذِيرَكَ بِي ثُمَّ لَمْ أَخْذُكَ عِنْدَ غَرَّتِكَ وَ هُوَ قَوْلُهُ: **وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ لَمْ أَكَلْفُكَ فَوْقَ طَاقَتِكَ وَ لَمْ أَحْمِلْكَ مِنَ الْأَمَانَةِ إِلَّا مَا قَرَّرْتُ بِهَا عَلَى نَفْسِكَ وَ رَضِيتُ لِنَفْسِي مِنْكَ مَا رَضِيتَ بِهِ لِنَفْسِكَ مِنِّي ثُمَّ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ: وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا.** تفسير القمي ۲/ ۴۱۰-۴۱۱.

امام صادق علیه السلام، از پدرش علیه السلام روایت می کند که فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است: دانش، پیشی گرفت و قلم خشک گردید و قضا انجام شد و تقدیر کامل گردید به وسیله اثبات کتاب خداوند و تأیید رسول الهی به سعادت از جانب خداوند برای کسی که ایمان آورد و تقوا ورزید، و به شقاوت و بدبختی برای کسی که تکذیب نمود و به ولایت خداوند برای مؤمنان و برائت از آن برای مشرکان کافر گردید. هم چنین رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خداوند می فرماید: ای فرزند آدم! با مشیت و خواست من، تو خواسته های خود را برای خود می خواستی و با اراده من، تو مقاصد خود را اراده می نمودی و به برکت نعمتی که به تو ارزانی داشتم، قادر به انجام معصیت من بودی و با نیرو، حمایت و عافیتی که من به تو دادم، توانستی واجبات من را انجام دهی و من شایسته تر از تو نسبت به اعمال نیکویت هستم و تو شایسته تر از من نسبت به گناهات می باشی. خیر و نیکی که از من به تو می رسد، به خاطر محبتی است که به تو روا داشتم و مصیبت و بلائی که از من به تو می رسد، در سزای گناهای است که تو مرتکب آن شده ای. تو به خاطر اختیار زیادی که به تو دادم، از طاعت سرپیچی نمودی و با بدگمانی خود به من، از رحمت ناامید گشتی. پس سپاس، برای من و حجت و برهان به روشنی علیه تو است و من می توانم علیه تو نافرمانی کنم و این جزای نیک نزد من از روی احسان برای تو است. سپس هشدار دادن به تو را رها نکردم و به هنگام مغرور شدن و فریب خوردنت، تو را مؤاخذه نکردم. و منظور از آیه **وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ** نیز همین است. خداوند فرمود: بیش از توانست به تو تکلیف نکردم و امانتی بر دوش تو نگذاشتم، مگر آن چه را که تو آن را برای خویش اختیار نمودی و خشنودی

من از تو همان است که تو راضی شدی که من، آن خشنودی را نسبت به تو داشته باشم. سپس خداوند فرمود: وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا.

۳۶. يس

يس ۱۰-۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يس (۱) وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ (۲) إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ (۳) عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ (۴) تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ (۵) لَتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ (۶) لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَىٰ أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (۷) إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُونَ (۸) وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ (۹) وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذِرَتْهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. يس [ياسين] (۱) سوگند به قرآن حکمت آموز (۲) که قطعاً تو از جمله [پیامبرانی] (۳) بر راهی راست (۴) [و کتابت] از جانب آن عزیز مهربان نازل شده است (۵) تا قومی را که پدرانشان بیم داده نشدند و در غفلت ماندند بیم دهی (۶) آری گفته [خدا] درباره بیشترشان محقق گردید است در نتیجه آنها نخواهند گروید (۷) مادر گردنهای آنان تا چانه هایشان غلهایی نهاده ایم به طوری که سرهایشان را بالا نگاه داشته و دیدن فرو هشته اند (۸) و [ما] فراوی آنها سدی و پشت سرشان سدی نهاده و پرده ای بر [چشمان] آنان فرو گسترده ایم در نتیجه نمی توانند ببینند (۹) و آنان را چه بیم دهی [و] چه بیم ندهی به حالشان تفاوت نمی کند نخواهند گروید (۱۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَشْرَةَ أَسْمَاءٍ خَمْسَةٌ مِنْهَا فِي الْقُرْآنِ وَ خَمْسَةٌ لَيْسَتْ فِي الْقُرْآنِ فَأَمَّا الَّتِي فِي الْقُرْآنِ فَ **مُحَمَّدٌ ﷺ وَ أَحْمَدُ وَ عَبْدُ اللَّهِ وَ يَس وَ ن** وَأَمَّا الَّتِي لَيْسَتْ فِي الْقُرْآنِ فَالْفَاتِحُ وَ الْحَاتِمُ وَ الْكَافِي وَ الْمُقْفَى وَ الْحَاشِرُ. **الحصال ۴/ ۴۶، ح ۲.**

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم ده نام دارد که پنج از آنها در قرآن کریم آمده است و پنج از آنها در آن نیست. اما آن پنج که در قرآن است: محمد، احمد، عبد الله، یاسین، نون است. و آن پنج که در آن نیست: فاتح، خاتم، کافی و مقفی و حاشر است.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ سَلَامٌ عَلَى آلِ يَاسِينَ قَالَ يَاسِينَ مُحَمَّدٌ وَ نَحْنُ آلُ مُحَمَّدٍ. **أمالی الصدوق/ ۳۸۱.**

امام باقر علیه السلام از پدرانشان از امیر المومنین علیه السلام پیرامون قول خداوند سَلَامٌ عَلَى آلِ يَاسِينَ فرمودند: یاسین محمد صلی الله علیه و آله وسلم است و ما آل محمد هستیم.

عَنْ صَفْوَانَ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ أَوْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: هَذَا مُحَمَّدٌ أَذِنَ لَهُمْ فِي التَّسْمِيَةِ بِهِ فَمَنْ أَذِنَ لَهُمْ فِي يَسَ يَعْنِي التَّسْمِيَةَ وَهُوَ اسْمُ النَّبِيِّ ﷺ . الكافي ۶/ ۲۰، ح ۱۳.

صفوان از باقر عليه السلام يا پدرشان امام صادق عليه السلام نقل کرده که فرمود: به مردم اجازه داده شده است که نام محمد را بر روی افراد بگذارند اما چه کسی به آنان اجازه داده است که نام ياسين را روی افراد بگذارند در حالی که اين اسم پیامبر اسلام صلی الله عليه وآله وسلم است.

عَنْ أَبُو أَيُّوبَ الْمَخْزُومِيِّ قَالَ: ذَكَرَ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ سِيرَ الْخُلَفَاءِ الْإِثْنَيْ عَشَرَ الرَّاشِدِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَلَمَّا بَلَغَ آخِرَهُمْ قَالَ الثَّانِي عَشَرَ الَّذِي يُصَلِّيُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ خَلَفَهُ عَلَيْكَ بِسْمَتِهِ وَالْقُرْآنَ الْكَرِيمَ. كمال الدين / ۳۳۱ - ۳۳۲، ح ۱۷.

ابو ايوب مخزومي گوید: امام محمد باقر عليه السلام سير دوازده تن خلفای راشدين صلوات الله عليهم را ذکر فرمود و چون به آخرين آنها رسید فرمود: دوازدهم کسی است که عيسى بن مريم پشت سر او نماز گزارد و بر توست که ملازم سنت او و قرآن کریم باشی.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ عَرَفْنَا التَّسْلِيمَ عَلَيْكَ فَكَيْفَ الصَّلَاةُ عَلَيْكَ فَقَالَ تَقُولُونَ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ فَهَلْ بَيْنَكُمْ مَعَاشِرَ الثَّانِي فِي هَذَا خِلَافٌ فَقَالُوا لَا فَقَالَ الْمَأْمُونُ هَذَا مِمَّا لَا خِلَافَ فِيهِ أَصْلًا وَعَلَيْهِ إِجْمَاعُ الْأُمَّةِ فَهَلْ عِنْدَكَ فِي الْأَلِ شَيْءٌ أَوْضَحُ مِنْ هَذَا فِي الْقُرْآنِ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ نَعَمْ أَخْبِرُونِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَسَ وَالْقُرْآنَ الْحَكِيمَ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ فَمَنْ عَنِ بَقَوْلِهِ يَسَ قَالَتِ الْعُلَمَاءُ يَسَ مُحَمَّدٌ ﷺ لَمْ يَشْكُ فِيهِ أَحَدٌ قَالَ أَبُو الْحَسَنِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَعْطَى مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ مِنْ ذَلِكَ فَضْلًا لَا يَبْلُغُ أَحَدٌ كُنْهَ وَضْفِهِ إِلَّا مَنْ عَقَلَهُ وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يُسَلِّمْ عَلَى أَحَدٍ إِلَّا عَلَى الْأَنْبِيَاءِ فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ وَ قَالَ سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ قَالَ سَلَامٌ عَلَى مُوسَى وَ هَارُونَ وَ لَمْ يَقُلْ سَلَامٌ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ وَ لَا قَالَ سَلَامٌ عَلَى آلِ مُوسَى وَ هَارُونَ وَ قَالَ عَزَّ وَجَلَّ سَلَامٌ عَلَى آلِ يَسَ يَعْنِي آلَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ الْمَأْمُونُ لَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّ فِي مَعْدِنِ الثُّبُوتِ شَرْحَ هَذَا وَ بَيَانَهُ. العيون ۱/ ۱۸۵، ح ۱.

امام رضا عليه السلام فرمودند:.... پس فرموده خداوند إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا مردم گفتند: يا رسول الله! نحوه سلام کردن بر شما را می دانیم، ولی نحوه درود فرستادن بر شما را بفرمایید چگونه است؟ فرمود: اين چنين می گوید: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ حال آيا در اين مورد سخنی دارید؟ همه گفتند: نه. مأمون گفت: اين مطلب از جمله مطالبی است که اختلافی در آن نیست و همه امت بر آن اتفاق دارند. ولی آيا آيه واضحتري از قرآن در مورد آل بياد دارید؟ حضرت فرمودند: بله، يَسَ * وَالْقُرْآنَ الْحَكِيمَ * إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ * عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ بگويد بينم منظور از يَسَ چيست؟ علماء گفتند: يَسَ، مُحَمَّدٌ صَلَّيَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ است، کسی در اين باره شک ندارد. حضرت فرمودند: خداوند عَزَّ وَجَلَّ به مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ فَضْلِي عنایت فرموده است که هيچ کس بکنه وصف آن نمیرسد مگر کسی که خوب در آن بیندیشد، زیرا خداوند عَزَّ وَجَلَّ بر هيچ کس جز بر انبياء خدا عليهم السلام سلام نفرستاده است. خداوند میفرماید: سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ و نیز فرموده است: سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ و نیز میفرماید: سَلَامٌ عَلَى

مُوسَى وَ هَارُونَ وَ لى نفرموده است: سلام بر آل نوح و نه، سلام بر آل ابراهيم و نه سلام بر آل موسى و هارون، ولى فرموده است: سلام على آل ياسين يعنى آل محمد عليهم السلام. در اين موقع مأمون گفت: دانستم كه شرح و بيان اين نكته نيز نزد معدن نبوت است.

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ اسْمُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ الدَّلِيلُ عَلَيْهِ قَوْلُهُ: **إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ** قَالَ: عَلَى الطَّرِيقِ الْوَاضِحِ.....
تفسير القتي ۲/ ۲۱۱.

امام صادق عليه السلام فرمود: يس اسم رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم است و دليل آن قول: **إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ** فرمود بر طريق واضح...

عَنْ أَبِي بصيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ.....سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ **لِئَنْذِرَ قَوْمًا مَّا أُنْذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ** قَالَ لِئَنْذِرَ الْقَوْمَ الَّذِينَ أَنْتَ فِيهِمْ كَمَا أُنْذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ عَنِ اللَّهِ وَ عَنْ رَسُولِهِ وَ عَنْ وَعِيدِهِ **لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ مَنَ لَا يُقِرُّونَ بِوَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ الْأَئِمَّةِ مِنْ بَعْدِهِ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ بِإِمَامَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْأَوْصِيَاءِ مِنْ بَعْدِهِ فَلَمَّا لَمْ يَقِرُّوا كَانَتْ عُقُوبَتُهُمْ مَا ذَكَرَ اللَّهُ إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ** فِي نَارِ جَهَنَّمَ ثُمَّ قَالَ **وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَ مِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ** عُقُوبَةً مِنْهُ لَهُمْ حَيْثُ أَنْكَرُوا وَ لَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ الْأَئِمَّةِ مِنْ بَعْدِهِ هَذَا فِي الدُّنْيَا وَ فِي الْآخِرَةِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ مُقْمَحُونَ.....
الكافي ۱/ ۳۱، ح ۹۰.

ابو بصير، از امام صادق عليه السلام نقل کرده است كه از امام صادق عليه السلام در مورد آيه **لِئَنْذِرَ قَوْمًا مَّا أُنْذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ** پرسيدم و ايشان فرمود: يعنى اين كه تو، قومى را كه در ميان آنها هستى، بيم دهى؛ هم چنان كه پدران و نيكان اين قوم بيم داده شده اند. پس آنان از خداوند و رسول او صلى الله عليه و آله و از وعده عذاب غافل هستند **لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ** از ميان كسانى كه به ولايت على عليه السلام و امامان پس از او عليهم السلام ايمان نى آورند و اقرار نى كنند **فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ** آنان به امامت على عليه السلام و اوصيائى بعد از او ايمان نى آورند و چون ايمان نياورده اند، عذاب و عقوبت آنان در آتش جهنم، همان خواهد بود كه خداوند در اين آيه ذكر کرده است: **إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ** [يعنى] در آتش جهنم. سپس خداوند متعال فرمود: **وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَ مِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ** به خاطر مجازات آنان؛ چرا كه ولايت على عليه السلام و امامان پس از او را در اين دنيا و در آخرت انكار كردند. خداوند در جهنم به گردن هايشان تا چانه زنجير مى زند.....

عَنْ أَبِي بصيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ.... **إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ** فِي نَارِ جَهَنَّمَ ثُمَّ قَالَ **وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَ مِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ** عُقُوبَةً مِنْهُ لَهُمْ حَيْثُ أَنْكَرُوا وَ لَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ الْأَئِمَّةِ مِنْ بَعْدِهِ هَذَا فِي الدُّنْيَا وَ فِي الْآخِرَةِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ مُقْمَحُونَ ثُمَّ قَالَ يَا مُحَمَّدُ وَ سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ وَ مَنْ بَعْدَهُ ثُمَّ قَالَ **إِنَّمَا تُنْذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ** يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ خَشِيَ الرَّحْمَنَ بِالْغَيْبِ فَبَشَّرَهُ يَا مُحَمَّدُ بِمَغْفِرَةٍ وَ أَجْرٍ كَرِيمٍ. الكافي ۱/ ۳۲، ح ۹۰.

ابو بصير، از امام صادق عليه السلام نقل کرده است: إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ در آتش جهنم. سپس خداوند متعال فرمود: وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ به خاطر مجازات آنان؛ چرا که ولایت علی علیه السلام و امامان پس از او را در این دنیا و در آخرت انکار کردند. خداوند در جهنم به گردن هایشان تا چانه زنجیر می زند تا نتوانند به این سو و آن سو نگاه کنند. سپس می فرماید: ای محمد! سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذِرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ به خداوند متعال و به ولایت علی علیه السلام و امامان بعد از او، سپس فرمود: إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ یعنی امیر المؤمنین علیه السلام وَخِثِّي الرَّحْمَنُ بِالْغَيْبِ فَبَشِّرْهُ ای محمد! بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ سَأَلَهُ كَمْ حَجَّ آدَمُ مِنْ حَجَّةٍ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَبْعِينَ حَجَّةً مَاشِيًا عَلَى قَدَمَيْهِ وَ أَوَّلَ حَجَّةٍ حَجَّهَا كَانَ مَعَهُ الصُّرْدُ يَدُلُّهُ عَلَى مَوَاضِعِ الْمَاءِ وَ خَرَجَ مَعَهُ مِنَ الْحِجَّةِ وَ قَدْ نَهِيَ عَنْ أَكْلِ الصُّرْدِ وَ الْحُطَافِ وَ سَأَلَهُ مَا بَالُهُ لَا يَمْنِي قَالَ لِأَنَّهُ نَاحَ عَلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ فَطَافَ حَوْلَهُ أَرْبَعِينَ عَامًا يَبْكِي عَلَيْهِ وَ لَمْ يَزَلْ يَبْكِي مَعَ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَمِنْ هُنَاكَ سَكَنَ الْبُيُوتِ وَ مَعَهُ تِسْعُ آيَاتٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِمَّا كَانَ آدَمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقْرَأُهَا فِي الْحِجَّةِ وَ هِيَ مَعَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثَلَاثُ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ الْكَهْفِ وَ ثَلَاثُ آيَاتٍ مِنْ سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى وَ هِيَ إِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ وَ ثَلَاثُ آيَاتٍ مِنْ يَس وَ هِيَ وَ جَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا.... العيون ۱/ ۱۹۱، ح ۱.

مردی از امام رضا علیه السلام سوال نمود آدم چند حج بجا آورد؟ حضرت فرمود: هفتاد بار پیاده، و در اولین سفرش سرد به همراهش بود و مواضع آب را به او نشان می داد و به همراه او از بهشت بیرون آمده بود. آدم از خوردن سرد و پرستو منع شد، مرد شامی پرسید: چرا پرستو روی زمین راه نمی رود؟ حضرت فرمود: زیرا بر بیت المقدس نوحه سرائی نمود و چهل سال بر آن گریست و همیشه به همراه آدم می گریست و لذا در خانه های سکنی گزید و نه آیه از آیات کتاب خداوند عز و جل که آدم در بهشت آنها را می خواند، به همراه داشت و تا قیامت نیز به همراه خواهد داشت، و آن آیات عبارتند از: سه آیه از اول سوره کهف، سه آیه از سوره اسراء که عبارتند از: وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ به بعد، و سه آیه از سوره یس یعنی از آیه وَ جَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ: وَ جَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَ مِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ يَقُولُ: فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ الْهُدَى أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَهُمْ وَ أَبْصَارَهُمْ وَ قُلُوبَهُمْ فَأَعْمَاهُمْ عَنِ الْهُدَى، نَزَلَتْ فِي أَبِي جَهْلٍ بْنِ هِشَامٍ وَ نَفَرٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ، وَ ذَلِكَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَامَ يُصَلِّي، وَ قَدْ حَلَفَ أَبُو جَهْلٍ لَئِنْ رَأَاهُ يُصَلِّي لَيَدْمَعْنَهُ، فَجَاءَ وَ مَعَهُ حَجَرٌ وَ النَّبِيُّ قَائِمٌ يُصَلِّي، فَجَعَلَ كَلِمًا رَفَعَ الْحَجَرَ لِيَرْمِيَهُ أَثَبَّتَ اللَّهُ يَدَهُ إِلَى عُقْبِهِ وَ لَا يَدُورُ الْحَجَرُ بِيَدِهِ، فَلَمَّا رَجَعَ إِلَى أَصْحَابِهِ سَقَطَ الْحَجَرُ مِنْ يَدِهِ، ثُمَّ قَامَ رَجُلٌ آخَرُ وَ هُوَ مِنْ رَهْطِهِ أَيْضًا فَقَالَ أَنَا أَقْتُلُهُ فَلَمَّا دَنَا مِنْهُ فَجَعَلَ يَسْمَعُ قِرَاءَةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَرْعَبَ فَرَجَعَ إِلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ: حَالُ بَيْنِي وَ بَيْنَهُ كَهَيْئَةِ الْعَجَلِ يَخْطُرُ بِذَنبِهِ فَخِفْتُ أَنْ أَتَقَدَّمَ.. تفسير القمي ۲/ ۲۱۲.

ابو جعفر، امام محمد باقر علیه السلام درباره این فرموده خداوند متعال: وَ جَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَ مِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فرمود: یعنی آنان را کور کردیم فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ یعنی هدایت را نمی بینند. خداوند، گوش ها، چشم ها و قلب هایشان را سلب کرد و آنها را از راه هدایت گمراه کرد. این آیه در مورد ابو جهل بن هشام و چند تن از یاران او نازل شده است. شأن نزول آیه این است که پیامبر صلی الله علیه و آله در حال خواندن نماز بود و ابو جهل که لعنت خدا بر او باد عهد کرده بود هرگاه که پیامبر صلی الله علیه و آله را در حال نماز ببیند، سر او را بشکند. پس در حالی که سنگی در دست داشت، آمد و دید که پیامبر صلی

اللہ علیہ و آلہ ایستاده است و نماز می خواند. پس آمد تا او را بزند، اما هر بار که می خواست سنگ را بالا ببرد و بر سر حضرت بزند، خداوند دست او را به گردنش گره می زد و سنگ در دستش نمی چرخید و هنگامی که نزد اصحابش برمی گشت، سنگ از دستش می افتاد. سپس مردی از یاران ابو جهل، انجام این کار را برعهده گرفت. آن مرد گفت: من او را خواهم کشت. اما چون به پیامبر نزدیک شد، صدای قرائت حضرت را شنید و ترسید و به سوی اصحابش بازگشت و گفت: مانعی بزرگ هم چون حیوانی عظیم الجثه در میان ما حائل بود که دمش را تکان می داد و من ترسیدم که نزدیک شوم..

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ يَهُودِيًّا مِنْ يَهُودِ الشَّامِ... قَالَ لَهُ الْيَهُودِيُّ فَإِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ حُجِبَ عَنْ نُمُودٍ مُحْجَبٍ ثَلَاثَ قَالٍ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَقَدْ كَانَ كَذَلِكَ وَ مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ حُجِبَ عَمَّنْ أَرَادَ قَتْلَهُ مُحْجَبٍ خَمْسَ فَنَلَاثَةً بِثَلَاثَةٍ وَ اثْنَانِ فَضُلُّ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُوَ يَصِفُ أَمْرَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ جَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا فَهَذَا الْحِجَابُ الْأَوَّلُ وَ مِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَهَذَا الْحِجَابُ الثَّانِي فَأَغَشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ فَهَذَا الْحِجَابُ الثَّلَاثُ ثُمَّ قَالَ إِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا فَهَذَا الْحِجَابُ الرَّابِعُ ثُمَّ قَالَ فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ فَهَذِهِ حُجُبُ خَمْسٍ الاحتجاج ۱/ ۲۱۳.

امام حسین علیه السلام فرمودند: یک یهودی از اهل شام آن یهودی به حضرت گفت: ابراهیم با سه حجاب و پوشش از مقابل نمرود پنهان شد. علی علیه السلام فرمود: بله، چنین بود و محمد صلی الله علیه و آلہ با پنج حجاب از مقابل دیدگان کسانی که قصد کشتن او را داشتند پنهان شد. سه حجاب آن که مانند ابراهیم است و ایشان دو حجاب، بیشتر داشته است. خداوند تبارک و تعالی ماجرای حضرت محمد صلی الله علیه و آلہ را این چنین توصیف می کند: وَ جَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا این حجاب اول است وَ مِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا این حجاب دوم است فَأَغَشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ این حجاب سوم است. و سپس فرمود: وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا و این حجاب چهارم است. سپس فرمود: فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ بنابراین اینها پنج حجاب هستند.

عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ:..... فَإِذَا أَصْبَحْنَا دَخَلْنَا عَلَيْهِ، فَتَأْمُوا حَوْلَ حُجْرَةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُفْرَشَ لَهُ فُفْرَشَ لَهُ فَقَالَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَفْدِنِي بِنَفْسِكَ، قَالَ نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ نَمَّ عَلَى فِرَاشِي وَ التَّحِفُ بِرُذَاتِي فَتَأْمَ عَلِيٌّ عَلَى فِرَاشِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ التَّحِفُ بِرُذَاتِهِ وَ جَاءَ جَبْرِئِيلُ فَأَخَذَ بِيَدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَخْرَجَهُ عَلَى قُرْدِشٍ وَ هُمْ نِيَامُ وَ هُوَ يَقْرَأُ عَلَيْهِمْ وَ جَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَ مِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغَشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ تفسير القمي ۱/ ۲۷۵ - ۲۷۶.

علی بن ابراهیم:..... و چون صبح کردیم به او حمله می کنیم. پس آنان پیرامون اتاق رسول خدا که سلام و درود خدا بر او باد، خوابیدند. رسول خدا که سلام و درود خدا بر او باد، دستور داد که رختخوابش پهن شود و همین کار را کردند. سپس به علی ابن ابی طالب علیه السلام فرمود: خود را به جای من قرار ده. گفت: اطاعت، ای رسول خدا! سپس به او فرمود: روی رختخوابم بخواب و با بُرده ام خود را ببوشان. علی علیه السلام روی رختخواب رسول خدا صلی الله علیه و آلہ و سلم خوابید و با بُرده او خود را پوشانید و جبرئیل علیه السلام آمد و دست رسول خدا که سلام و درود خدا بر او باد، را گرفت و او را از میان قردیشان بیرون آورد در حالی که خواب بودند و او این آیه را می خواند: وَ جَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَ مِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغَشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ.

إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَيْبَ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ (۱۱) إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ (۱۲) وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ (۱۳) إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ (۱۴) قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَمَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ (۱۵) قَالُوا رَبَّنَا عَلِّمْنَا لِيكُم مَّا نَكُونُ (۱۶) وَمَا عَلَّمْنَاهُ إِلَّا الْبَلَاغَ الْمُبِينُ (۱۷) قَالُوا إِنَّا نَطَّيَّرُ بِكُمْ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ (۱۸) قَالُوا طَائِفُكُمْ مَعَكُمْ أَنْ يَذْكُرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ (۱۹) وَجَاءَ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَىٰ قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ (۲۰)

بیم دادن توتنها کسی را [سودمند] است که کتاب حق را پیروی کند و از [خدای] رحمان در نهان بترسد [چنین کسی را] به آمرزش و پاداشی پر ارزش مرده ده (۱۱) آری ما بیم که مردگان را زنده می سازیم و آن چه را از پیش فرستاده اند با آثار [و اعمال] شان درج می کنیم و هر چیزی را در کارنامه ای روشن بر شمرده ایم (۱۲) [داستان] مردم آن شهری را که رسولان بدان جا آمدند برای آنان مثل زن (۱۳) آنگاه که دو تن سوی آنان فرستادیم و لی [آن دورا دروغ زن پنداشتند تا با] فرستاده [سومین] آنان را [تایید] کردیم پس [رسولان] گفتند ما به سوی شما به پیامبری فرستاده شد ایم (۱۴) [تا با] و ران آن دیار [گفتند شما جاز بشری مانند ما نیستید و] [خدای] رحمان چیزی نفرستاده و شما جاز دروغ نمی پردازید (۱۵) گفتند پروردگار ما می داند که ما واقعا به سوی شما به پیامبری فرستاده شد ایم (۱۶) و بر ما [وظیفه ای] جز رسانیدن آشکار [پیام] نیست (۱۷) پاسخ دادند ما [حضور] شما را به شگون بد گرفته ایم اگر دست برندارید سنگسار تان می کنیم و قطعاً عذاب دردناکی از ما به شما خواهد رسید (۱۸) [رسولان] گفتند شوی شما با خود شماست آیا اگر شمارا پند دهند [باز] کفری و رزید [نه بلکه شما قومی اسرافکارید (۱۹) و در این میان] مردی از دورترین جای شهر دوان دوان آمد [و] گفت ای مردم از این فرستادگان پیروی کنید (۲۰)

حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَلَيْسَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَاتِبَ الْوَصِيَّةِ وَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمُنْبِئِ عَلَيْهِ وَ جَبْرِئِيلُ وَ الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ شُهُودٌ قَالَ فَاطْرَقَ طَوِيلًا ثُمَّ قَالَ يَا أَبَا الْحَسَنِ قَدْ كَانَ مَا قُلْتُ وَ لَكِنْ حِينَ نَزَلَ بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْأَمْرُ نَزَلَتْ الْوَصِيَّةُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ كِتَابًا مُّسَجَّلًا نَزَلَ بِهِ جَبْرِئِيلُ مَعَ أَمْنَاءِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مِنَ الْمَلَائِكَةِ فَقُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ بِأَيِّ أَنْتَ وَ أُمِّي أَلَا تَذْكُرُ مَا كَانَ فِي الْوَصِيَّةِ فَقَالَ سُنُّ اللَّهِ وَ سُنُّ رَسُولِهِ ﷺ فَقُلْتُ أَلَا كَانَ فِي الْوَصِيَّةِ تَوْبُهُمْ وَ خِلَافُهُمْ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ نَعَمْ وَ اللَّهُ شَيْءٌ بِشَيْءٍ وَ حَرْفٌ بِحَرْفٍ أَمَا سَمِعْتَ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَى وَ نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَ آثَارَهُمْ وَ كُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ..... الكافي ۱/ ۲۸۱، ح ۴.

امام موسی بن جعفر نقل می کند که به امام صادق علیه السلام گفتم: آیا پیامبر صلی الله علیه و آله بر علی علیه السلام قرآن را نمی خواند تا آن را بنویسد؟ و آیا جبرئیل و فرشته گان مقرب بر این کار شاهد نبودند؟ موسی بن جعفر علیه السلام فرمود: امام صادق علیه السلام مدت زیادی ساکت ماند و سپس فرمود: ای ابا الحسن! آن چه گفתי درست است و لیکن، هنگامی که این کار به پیامبر سپرده شد و بر ایشان فرود آمد، وصیت در قالب کتابی نگاشته شده از سوی خداوند نازل شد که جبرئیل و فرشته گان مقرب درگاه خداوند تبارک و تعالی آن را فرود آوردند..... پس به ابو الحسن علیه السلام عرض کردم: پدر و مادر به فدایت! آیا به خاطر داری که مضمون آن وصیت چه بود؟ آن حضرت پاسخ داد: سنت های خدا و رسول خدا صلی الله علیه و آله. سپس عرض

کردم: آیا انحراف آنان و مخالفتشان با امیر المؤمنین علیه السلام در وصیت ذکر شده بود؟ حضرت فرمود: بله، به صورت اندک اندک و کلمه به کلمه. مگر این فرموده پروردگار متعال را نشنیده ای که می فرماید: **إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَرَهُمْ وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ**.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: لَمَّا أُنْزِلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ قَامَ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَحَلَسَا قَالَا يَا رَسُولَ اللَّهِ هُوَ التَّوْرَةُ قَالَ لَا قَالَا فَهُوَ الْإِنْجِيلُ قَالَ لَا قَالَا فَهُوَ الْقُرْآنُ قَالَ لَا قَالَ فَأَقْبَلَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ هُوَ هَذَا إِنَّهُ الْإِمَامُ الَّذِي أَحْصَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِيهِ عِلْمَ كُلِّ شَيْءٍ.. المعاني/ ۹۵، ح ۱.

امام محمد باقر علیه السلام، از پدرش، از جدش نقل کرده است که فرمود: هنگامی که این آیه: **وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ** بر پیامبر صلی الله علیه و آله نازل شد، ابو بکر و عمر از جای خود برخاستند و گفتند: ای رسول خدا! امام مبین، همان تورات است؟ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: خیر. آن دو گفتند: آیا انجیل است؟ باز پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: خیر. آنها پرسیدند: آیا قرآن است؟ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: خیر. راوی می گوید که: در همان لحظه، علی علیه السلام وارد شد و پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: این همان امام مبین است؛ او امامی است که خداوند تبارک و تعالی، علم همه اشیاء را در او جمع کرده است.

عَنْ صَالِحِ بْنِ سَهْلٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقْرَأُ وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ قَالَ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ. تأویل الآيات ۴/ ۸۷، ح ۱.

صالح بن سهل می گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام میخواند **وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ** در امیر المومنین علیه السلام.

رَوَاهُ أَبُو ذَرٍّ الْغِفَارِيُّ قَالَ: كُنْتُ سَائِرًا فِي أَغْرَاضٍ مَعَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ إِذْ مَرَرْنَا بِوَادٍ وَنَمْلَةٍ كَالسَّيْلِ السَّارِي فَذَهَلْتُ مِمَّا رَأَيْتُ فَقُلْتُ اللَّهُ أَكْبَرُ جَلَّ مُحْصِيهِ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ لَا تَقُلْ ذَلِكَ يَا أَبَا ذَرٍّ وَلَكِنْ قُلْ جَلَّ بَارِيهِ فَوَ الَّذِي صَوَّرَكَ إِنِّي أُحْصِي عَدَدَهُمْ وَ أَعْلَمُ الذِّكْرَ مِنْهُمْ وَالْأُنْثَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. تأویل الآيات ۴/ ۹۰، ح ۸.

ابو ذری می گوید: برای انجام دادن یکی از دستورات امیر المؤمنین علیه السلام روان بودیم که به دشتی رسیدیم که مورچه های آن چون سیل جاری بودند. من از دیدن آن صحنه متحیر شدم و گفتم: الله اکبر، بزرگ باد کسی که می تواند این مورچه ها را بشمارد! پس علی علیه السلام فرمود: این را مگوی ای ابو ذر! بل که بگوی: بزرگ باد آفریننده آنها! قسم به آن که تو را آفرید، من به اذن خداوند عز و جل می توانم آنها را بشمارم و نرو ماده آنها را تشخیص دهم.

عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ الطَّيْرَةُ عَلَى مَا تَجْعَلُهَا إِنْ هَوْنَتْهَا تَهَوَّنَتْ وَإِنْ شَدَدَتْهَا تَشَدَّدَتْ وَإِنْ لَمْ تَجْعَلْهَا شَيْئًا لَمْ تَكُنْ شَيْئًا. الکافي ۸/ ۱۹۷، ح ۲۳۵.

عمرو بن حرث می گوید: امام صادق علیه السلام می فرماید: فال بد زدن بر طبق همان چیزی است که در پیش خود فال بد زده ای، اگر آسان بگیری آسان گذرد و اگر سخت بگیری سخت گذرد و اگر چیزی به دل نگیری چیزی در میان نخواهد بود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَفَّارَةُ الظَّيْرِ التَّوَكُّلُ. الكافي ۸/ ۱۹۸، ح ۲۳۶.

امام صادق عليه السلام از قول رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند: کفارہ فال بد زدن توکل است.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَلَانَتْهُ لَمْ يَكْفُرُوا بِالْوَحْيِ طَرْفَةً عَيْنٍ مُؤْمِنُ آلِ يَسَّ وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ
أَسِيَّةُ امْرَأَةُ فِرْعَوْنَ. الخصال ۱/ ۱۷۴، ح ۲۳۰.

جابر بن عبد الله، از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود: سه کس بودند که حتی برای یک لحظه، وحی را انکار نکردند: مؤمن آل یاسین، علی بن ابی طالب علیه السلام، آسیه همسر فرعون.

عَنْ يُونُسَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَذَا الَّذِي قَدْ ظَهَرَ بَوَاجِهُ يَزْعُمُ النَّاسُ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَبْتَلِ بِهِ عَبْدًا لَهُ فِيهِ حَاجَةٌ فَقَالَ لِي لَا لَقَدْ كَانَ مُؤْمِنُ آلِ فِرْعَوْنَ مُكَنَّعَ الْأَصَابِعِ فَكَانَ يَقُولُ هَكَذَا وَيَمُدُّ يَدَهُ وَيَقُولُ **يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ**
..... الكافي ۲/ ۵۶۵، ح ۴.

یونس بن عمار را گوید: بحضرت صادق علیه السلام عرض کردم: فدایت شوم این که در صورت من پیدا شده مردم پندارند که همانا خدای عزوجل هرکس را از بندگانش که دوست دارد بدان دچار نکند؟ آن حضرت بمن فرمود: نه هر آینه مؤمن آل فرعون سرانگشتان ریخته بود و اینطور می گفت: و دستش را دراز میکرد: **يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ** ...

اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ (۲۱) وَمَالِي لَا عَبْدًا الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (۲۲) أَأَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ آلِهَةً إِنْ يُرَدِّنِ
الرَّحْمَنُ بَصُرًا لَتُنْعِنَ عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقَدُونَ (۲۳) إِنِّي إِذْ أَتَيْتُ ضَلَالٍ مُبِينٍ (۲۴) إِنِّي آمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِ (۲۵) قِيلَ ادْخُلِ
الْجَنَّةَ قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ (۲۶) بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ (۲۷) وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ
وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ (۲۸) إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَامِدُونَ (۲۹) يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (۳۰)

از کسانی که پاداشی از شما نمی خواهند و خود [نیز] بر راه راست قرار دارند پیروی کنید (۲۱) آخر چرا کسی را نپرستم که مرا آفرید است و [همه] شمایه سوی او بازگشتی
یابید (۲۲) آیا به جای او خدایانی را پرستم که اگر [خدای] رحمان بخواد به من گزندی برساند نه شفاعتشان به حالم سودی دهد و نه می توانند مرا براهانند (۲۳) در آن
صورت من قطعاً در گمراهی آشکاری خواهم بود (۲۴) من به پروردگارتان ایمان آوردم [اقرار] مرا بشنوید (۲۵) [سرانجام به جرم ایمان کشته شد و بدو] گفته شد به بهشت
در آی گفت ای کاش قوم من می دانستند (۲۶) که پروردگارم چگونه مرا مرزید و در زمره عزیزانم قرارداد (۲۷) پس از [شهادت] وی هیچ سپاهی از آسمان بر قومش فرود
نیآوردیم و [پیش از این هم] فرو فرستادن نبودیم (۲۸) تنها یک فریاد بود و بس و بناگاه [همه] آنها سرد برجای فرستادند (۲۹) دروغ را بر این بندگان هیچ فرستاده ای بر آنان نیامد
مگر آنکه او را ریشخند میکردند (۳۰)

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى رَفَعَهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الصَّدِيقُونَ ثَلَاثَةٌ حَبِيبُ النَّجَّارِ مُؤْمِنُ آلِ يَاسِينَ الَّذِي يَقُولُ **اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ** وَ خَرَقِيلُ [حَرْقِيلُ] مُؤْمِنُ آلِ فِرْعَوْنَ وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ هُوَ أَفْضَلُهُمْ. **أَمَالِي** الصدوق / ۳۸۵، ح ۱۸.

عبد الرحمن ابی لیلی، در حدیثی مرفوع از رسول گرامی صلی الله علیه و آله روایت کرده است که آن حضرت فرمودند: صدیقین سه نفر هستند: حبیب نجار، مؤمن آل یاسین که می گوید: **اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ**؛ خرقیل، مؤمن آل فرعون؛ علی بن ابی طالب علیه السلام که او از همه آنان برتر است.

الْمَيْرَ وَ أَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ (۳۱) وَإِنْ كُلُّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ (۳۲) وَآيَةٌ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَيِّتَةُ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ (۳۳) وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَجِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ (۳۴) لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ (۳۵) سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُثْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ (۳۶) وَآيَةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ (۳۷) وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (۳۸) وَالْقَمَرَ قَدَرْنَا مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ (۳۹) لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ (۴۰)

مگردید اند که چه بسیار نسلها را پیش از آنان هلاک گردانیدیم که دیگر آنها به سوشان بازمی گردند (۳۱) و قطعاً همه آنان در پیشگاه ما احضار خواهند شد (۳۲) و زمین مرده براهانی است برای ایشان که آن را زنده گردانیدیم و دانه از آن برآوردیم که از آن می خورند (۳۳) و در آن زمین باغهایی از درختان خرما و تاک قرار دادیم و چشمه هادر آن روان کردیم (۳۴) تا از میوه آن و از کارکرد دستهای خودشان بخورند آیا باز [هم] سپاس نمی گزارند (۳۵) پاک [خدایی] که از آن چه زمین می رویاند و نیز از خودشان و از آن چه نمی داند همه را زود ماده گردانید است (۳۶) و نشانه ای [دیگر] برای آنها شب است که روز را [مانند پوست] از آن بری کنیم و بناگاه آنان در تاریکی فرو می روند (۳۷) و خورشید به [سوی] قرارگاه ویژه خود روان است تقدیر آن عزیز دانا این است (۳۸) و برای ماه منزهایی معین کرده ایم تا چون شاخ خشک خوشه خرما برگردد (۳۹) نه خورشید را سزد که به ماه رسد و نه شب بر روز پیشی جوید و هر کدام در سپهری شناورند (۴۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ التُّظْفَةَ تَقَعُ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ عَلَى النَّبَاتِ وَ الثَّمَرِ وَ الشَّجَرِ فَتَأْكُلُ النَّاسُ مِنْهُ وَ الْبَهَائِمُ فَتَجْرِي فِيهِمْ تَفْسِيرُ الْفَتَى / ۲، ۲۱۵.

امام صادق علیه السلام فرمود: همانا نطفه از آسمان فرود می آید و بر گیاهان و میوه ها و درختان می افتد و مردم و چهارپایان از آن تغذیه می کنند و نطفه در آنها جاری می شود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا مُحَمَّدٍ ﷺ الشَّمْسَ وَ مَثَلَ الْوَصِيِّ الْقَمَرَ وَ هُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ **جَعَلَ الشَّمْسُ ضِيَاءً وَ الْقَمَرُ نُورًا وَ قَوْلُهُ وَ آيَةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ** وَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ **ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَ تَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ** يَعْنِي فِضْ مُحَمَّدٌ ﷺ وَ ظَهَرَتِ الظُّلْمَةُ فَلَمْ يُبْصِرُوا فَضَلَّ أَهْلَ بَيْتِهِ الكافي / ۸، ۳۸۰، ح ۵۷۴.

امام باقر عليه السلام فرمودند:... خداوند محمد صلی الله عليه وآله وسلم را به خورشید و وصی او را به قمر مثل زده و این فرموده خدای عز و جل است جَعَلَ الشَّمْسُ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا و فرموده وَ آيَةً لَهُمُ اللَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَإِذَا هُمُ مُظْلِمُونَ و فرموده ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَ تَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ یعنی قبض روح محمد صلی الله عليه وآله وسلم و تاریکی یروز کند و فضل خاندانش را نمیبینند.

عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ: سُئِلَ الْعَالِمُ عليه السلام كَيْفَ عَلِمَ اللَّهُ قَالَ عَلِمَ وَ شَاءَ وَ أَرَادَ وَ قَدَّرَ وَ قَضَى وَ أَمْضَى فَأَمْضَى مَا قَضَى وَ قَضَى مَا قَدَّرَ وَ قَدَّرَ مَا أَرَادَ فَبِعِلْمِهِ كَانَتِ الْمَشِيئَةُ وَ بِمَشِيئَتِهِ كَانَتِ الْإِرَادَةُ وَ بِإِرَادَتِهِ كَانَتِ التَّقْدِيرُ وَ بِتَقْدِيرِهِ كَانَتِ الْقَضَاءُ وَ بِقَضَائِهِ كَانَتِ الْأَمْضَاءُ وَ الْعِلْمُ مُتَقَدِّمٌ عَلَى الْمَشِيئَةِ وَ الْمَشِيئَةُ ثَانِيَةٌ وَ الْإِرَادَةُ ثَالِثَةٌ وَ التَّقْدِيرُ رَاقِعٌ عَلَى الْقَضَاءِ بِالْإِمْضَاءِ فَلِلَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى الْبَدَاءُ فِيمَا عَلِمَ مَتَى شَاءَ وَ فِيمَا أَرَادَ لِتَقْدِيرِ الْأَشْيَاءِ فَإِذَا وَقَعَ الْقَضَاءُ بِالْإِمْضَاءِ فَلَا بَدَاءَ فَالْعِلْمُ فِي الْمَعْلُومِ قَبْلَ كَوْنِهِ وَ الْمَشِيئَةُ فِي الْمُنْشَأِ قَبْلَ عَيْنِهِ وَ الْإِرَادَةُ فِي الْمُرَادِ قَبْلَ قِيَامِهِ وَ التَّقْدِيرُ لِهَذِهِ الْمَعْلُومَاتِ قَبْلَ تَفْصِيلِهَا وَ تَوْصِيلِهَا عَيَانًا وَ وَقْتًا وَ الْقَضَاءُ بِالْإِمْضَاءِ هُوَ الْمُبْرَمُ مِنَ الْمَفْعُولَاتِ ذَوَاتِ الْأَجْسَامِ الْمُدْرَكَاتِ بِالْحَوَاسِّ مِنْ ذَوِي لَوْنٍ وَ رِيحٍ وَ وَزْنٍ وَ كَيْلٍ وَ مَا دَبَّ وَ دَرَجَ مِنْ إِنْسٍ وَ جِنٍّ وَ طَيْرٍ وَ سَبَاعٍ وَ غَيْرِ ذَلِكَ مِمَّا يُدْرِكُ بِالْحَوَاسِّ فَلِلَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فِيهِ الْبَدَاءُ مِمَّا لَا عَيْنَ لَهُ فَإِذَا وَقَعَ الْعَيْنُ الْمَفْهُومُ الْمُدْرِكُ فَلَا بَدَاءَ وَ اللَّهُ **يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ** فَبِالْعِلْمِ عَلِمَ الْأَشْيَاءَ قَبْلَ كَوْنِهَا وَ بِالْمَشِيئَةِ عَرَفَ صِفَاتِهَا وَ حُدُودَهَا وَ أَنْشَأَهَا قَبْلَ إِظْهَارِهَا وَ بِالْإِرَادَةِ مَيَّزَ أَنْفُسَهَا فِي أَلْوَانِهَا وَ صِفَاتِهَا وَ بِالتَّقْدِيرِ قَدَّرَ أَقْوَاتَهَا وَ عَرَفَ أَوَّلَهَا وَ آخِرَهَا وَ بِالْقَضَاءِ أَبَانَ لِلنَّاسِ أَمَّا كَيْنَهَا وَ ذَلُّهُمْ عَلَيْهَا وَ بِالْإِمْضَاءِ شَرَحَ عِلَلَهَا وَ أَبَانَ أَمْرَهَا وَ ذَلِكَ **تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ**. الكافي / ۱، ۴۸، ح ۱۶.

معلى بن محمد می گوید: از امام علیه السلام سؤال شد که خدا چگونه داند؟ فرمود: خدا بداند و بخواهد و اراده کند و مقدر سازد و حکم کند و امضاء فرماید پس امضاء کند آن چه را حکم کرده و حکم کند آن چه را مقدر ساخته و مقدر کند آن چه را اراده کرده، بنابراین از علمش مشیت خیزد و از مشیتش اراده و از اراده اش تقدیر و از تقدیرش حکم و از حکمش امضاء و علمش مقدم بر مشیت است، مشیت در مرتبه دوم است و اراده در مرتبه سوم و تقدیر بر حکم مقرون و بامضاء واقع شود، و برای خدای تبارک و تعالی بداست نسبت به آن چه بداند هر گاه که خواهد و نسبت به آن چه اراده کند برای تقدیر چیزها ولی اگر حکم مقرون بامضاء گشت دیگر بدا نیست و علم بهر معلومی پیش از بودن اوست و مشیت نسبت بخواسته شده پیش از وجود آنست و اراده پیش از بر پا شدن مراد است و تقدیر این معلومات پیش از آنست که جدا شوند و بهم پیوندند در وجود مشخص و از لحاظ وقت و حکم مقرون بامضاء انجام شدنهای قطعی میباشد که دارای جسمند و بحواس درک شوند مانند آن چه رنگ و بو دارد و پیمانه شود و آن چه در زمین بجنبند و بخرامد که انسان و جن و پرندگان و درندگان و جز اینها باشد که بحواس درک شود، برای خدای تبارک و تعالی نسبت به آن چه وجود خارجی ندارد بدا می باشد و چون وجود خارجی قابل فهم و درک بیابد، بدا نباشد و خدا آن چه خواهد بکند، بعلم خود همه چیز را پیش از پدید آمدنشان دانسته و با مشیت خود صفات و حدود آنها را شناخته و پیش از اظهار آنها انشاءشان کرده و بوسیله اراده تعیین رنگ و صفاتشان نموده و با تقدیر خود روزیشانرا اندازه گیری نموده و آغاز و پایان آنها را شناخته و بسبب حکمش اماکن آنها را برای مردم هویدا ساخته و به آنها رهبریشان نموده و با امضائش علل آنها را تشریح کرده و امرشانرا آشکار نموده، اینست، تقدیر خدای عزیز دانا.

عَنْ دَاوُدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْفَهْدِيِّ قَالَ: دَخَلَ أَبُو سَعِيدٍ الْمُكَارِي عَلَى أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ أَبْلَغَ مِنْ قَدْرِكَ أَنْ تَدَّعِي مَا ادَّعَى أَبُوكَ فَقَالَ لَهُ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا لَكَ أَظْفَأَ اللَّهُ نُورَكَ وَأَدْخَلَ الْفَقْرَ بَيْتَكَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَى عِمْرَانَ أَنِّي وَاهِبٌ لَكَ ذَكَرًا فَوَهَبَ لَهُ مَرْيَمَ وَوَهَبَ لِمَرْيَمَ عِيسَى فَعِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ مِنْ مَرْيَمَ وَعِيسَى وَ مَرْيَمُ وَ عِيسَى شَيْءٌ وَاحِدٌ وَأَنَا مِنْ أَبِي وَأَبِي مِنِّي وَأَنَا وَ أَبِي شَيْءٌ وَاحِدٌ، فَقَالَ لَهُ أَبُو سَعِيدٍ فَأَسْأَلُكَ عَنْ مَسْأَلَةٍ! قَالَ: سَلْ وَلَا إِخَالَكَ تَقْبَلُ مِنِّي وَلَسْتُ مِنْ غَنِيِّ وَلَكِنْ هَاتِيهَا، فَقَالَ لَهُ مَا تَقُولُ فِي رَجُلٍ قَالَ عِنْدَ مَوْتِهِ كُلُّ مَمْلُوكٍ لَهُ قَدِيمٌ فَهُوَ حُرٌّ لَوْجِهَ اللَّهِ قَالَ نَعَمْ، مَا كَانَ لَهُ سِتَّةُ أَشْهُرٍ فَهُوَ قَدِيمٌ وَهُوَ حُرٌّ، لِأَنَّ اللَّهَ يَقُولُ **وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ** فَمَا كَانَ لِسِتَّةِ أَشْهُرٍ فَهُوَ قَدِيمٌ حُرٌّ، قَالَ: فَخَرَجَ مِنْ عِنْدِهِ وَافْتَقَرَ وَذَهَبَ بَصْرُهُ ثُمَّ مَاتَ لَعَنَهُ اللَّهُ وَ لَيْسَ عِنْدَهُ مَبِيتٌ لَيْلَةٍ. تفسير القتي ۲/ ۲۱۵.

داود نهدی، از برخی از یارانش نقل می کند: که ابن ابی سعید مکاری با امام رضا علیه السلام ملاقات کرد و به او گفت: آیا از فضل پدرت چیزی به تو رسیده است؟ حضرت جواب داد: تو را چه شده است؟ خداوند نور وجود تو را خاموش گرداند و فقر را وارد خانه تو کند! آیا تو ندانستی که خداوند به عمران وحی کرد که: من به تو پسری می دهم و سپس حضرت مریم را به او عطا کرد و از مریم، عیسی علیه السلام را به او بخشید. پس عیسی از مریم و مریم از عیسی است و عیسی و مریم یکی هستند و من از پدرم هستند و پدرم از من است و من و پدرم یکی هستیم. سپس ابن سعید به حضرت گفت: از تو سؤالی می پرسم و حضرت فرمود: من فکر نمی کنم که جواب سؤال را از من قبول کنی، در حالی که تو از زمره من نیستی؛ اما با همه این احوال، سؤال را بپرس. ابن ابی سعید گفت: مردی هنگام مرگش می گوید: تمام غلامانی که از قدیم داشتم اکنون در راه خدا آزاد می کنم حضرت جواب داد: آری، خداوند عز و جل در قرآن فرموده است: **وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ**. پس غلامانی که شش ماه نزد او بوده اند، قدیم هستند و باید آزاد شوند. او گفت: پس همه غلامانی که نزد او بودند، از پیش او رفتند و او کور و فقیر شد تا آن جا که فوت کرد و شام شب خویش را نداشت که بخورد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ النَّارَ وَ خَلَقَ الطَّاعَةَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْمَعْصِيَةَ وَ خَلَقَ الرَّحْمَةَ قَبْلَ الْغَضَبِ وَ خَلَقَ الْخَيْرَ قَبْلَ الشَّرِّ وَ خَلَقَ الْأَرْضَ قَبْلَ السَّمَاءِ وَ خَلَقَ الْحَيَاةَ قَبْلَ الْمَوْتِ وَ خَلَقَ الشَّمْسَ قَبْلَ الْقَمَرِ وَ خَلَقَ الثَّوْرَ قَبْلَ الظِّلْمَةِ. الكافي ۸/ ۱۴۵، ح ۱۱۶

امام باقر علیه السلام می فرماید: خداوند عز و جل بهشت را پیش از دوزخ آفرید و فرمانبری را پیش از سرکشی و رحمت را پیش از غضب و خیر را پیش از رشد و زمین را پیش از آسمان و زندگی را پیش از مرگ و خورشید را پیش از ماه و نور را پیش از تاریکی.

وَأَيَّةٌ لَهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلِكِ الْمُسْحُونِ (۴۱) وَخَلَقْنَاهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ (۴۲) وَإِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيحَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ (۴۳) إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ (۴۴) وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (۴۵) وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ

آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ (۴۶) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا الَّذِينَ كَفَرُوا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْطَعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (۴۷) وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۴۸) مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ (۴۹) فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَى أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ (۵۰)

و نشانه ای [دیگر] برای آنان اینکه مایا کاشان را در کشتی انباشته سوار کردیم (۴۱) و مانند آن برای ایشان مرکوبهای دیگری [خلق کردیم] (۴۲) و اگر بخوایم غرقشان می کنیم و هیچ فریادری نمی یابند و روی نجات نمی بینند (۴۳) مگر رحمتی از جانب ما شامل آنها گردد [و تا چندی آنها را] برخوردار سازیم (۴۴) و چون به ایشان گفته شود از آن چه در پیش رو و پشت سردارید بترسید امید که مورد رحمت قرار گیرید [نمی شنوند] (۴۵) و هیچ نشانه ای از نشانه های پروردگارشان بر آنان نیامد جز اینکه از آن رویگردان شدند (۴۶) و چون به آنان گفته شود از آن چه خدا به شمار و زی داده انفاق کنید کسانی که کافر شدند به آنان که ایمان آورده اند می گویند آیا کسی را بخورانیم که اگر خدای خواست [خودش] وی را می خوراند شما جز در گمراهی آشکاری [بیش] نیستید (۴۷) وی گویند اگر راست می گویند پس این وعده [عذاب] کی خواهد بود (۴۸) جز یک فریاد [مرگبار] را انتظار نخواهند کشید که هنگامی که سرگرم جدال غافلگیرشان کند (۴۹) آنگاه نه توانایی وصیتی دارند و نه می توانند به سوی کسان خود برگردند (۵۰)

علي بن ابراهيم : قَوْلُهُ وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ إِلَى قَوْلِهِ يَخِصِّمُونَ قَالَ ذَلِكَ فِي آخِرِ الزَّمَانِ يُصَاحُ فِيهِمْ صَيْحَةٌ وَهُمْ فِي أَسْوَاقِهِمْ يَتَخَصَّمُونَ فَيَمُوتُونَ كُلُّهُمْ فِي مَكَانِهِمْ لَا يَرْجِعُ أَحَدٌ مِنْهُمْ إِلَى مَنْزِلِهِ وَلَا يُوصِي بِوَصِيَّةٍ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَى أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ .. تفسير القمي ۲/ ۲۱۵-۲۱۶.

علی بن ابراهیم در مورد آیه و یقولون متى هذا الوعد ان كنتم صادقين ما ينظرون الا صيحة واحدة تأخذهم وهم يخصمون گفته است که این رویداد در آخر الزمان اتفاق می افتد و صدای آنان را در بر می گیرد، در حالی که در بازارهایشان سرگرم نزاع با یکدیگرند. همه آنها در همان جایی که هستند، می میرند و حتی احدی از آنها به خانه اش بر نمی گردد و توانایی وصیت نمودن و سفارش کردن را ندارد و این سخن خداست که می فرماید: فلا يستطيعون توصية ولا إلى أهلهم يرجعون.

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ (۵۱) قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ (۵۲) إِنْ كُنْتُمْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ (۵۳) فَالْيَوْمَ لَا تُظَلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۵۴) إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَاعِكُونَ (۵۵) هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكِئُونَ (۵۶) لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدَّعُونَ (۵۷) سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ (۵۸) وَامْتَاذُوا الْيَوْمَ أَنَّهَا الْجَزِيمُونَ (۵۹) أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (۶۰)

و در صورتی که خواهد شد پس بناگاه از گورهای خود شتابان به سوی پروردگار خویش می آیند (۵۱) می گویند ای بر ما چه کسی ما را از آرامگاهمان برانگیخت این است همان وعده خدای رحمان و پیامبران راست می گفتند (۵۲) باز هم یک فریاد است و بس و بناگاه همه در پیشگاه ما حاضر آیند (۵۳) امروز بر کسی هیچ ستم نمی رود جز در برابر آن چه کرده اید پاداشی نخواهید یافت (۵۴) در این روز اهل بهشت کار و باری خوش در پیش دارند (۵۵) آنها با همسرانشان در زیر سایه ها بر تختها تکیه می زنند (۵۶) در آن جا برای آنها [هرگونه] میوه است و هر چه دلشان بخواهد (۵۷) از جانب پروردگار [ای] مهربان [به آنان] سلام گفته می شود (۵۸) و ای گناهکاران امروز [از بی گناهان] جدا شوید (۵۹) ای فرزندان آدم مگر با شما عهد نکرده بودم که شیطان را مپرسید زیرای دشمن آشکار شماست (۶۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا فَإِنَّ الْقَوْمَ كَانُوا فِي الْقُبُورِ فَلَمَّا قَامُوا حَسِبُوا أَنَّهُمْ كَانُوا نِيَاماً قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ.. تفسیر القتی ۲/ ۲۱۶.

امام محمد باقر علیه السلام در مورد آیه قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا فرمود: همانا مردم در قبرها هستند، هنگامی که برمی خیزند، گمان می کنند که در خواب بوده اند و می گویند: وای بر ما! چه کسی ما را از خوابمان برانگیخت و ملائکه می گویند: هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ.

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ شاذَانَ الْوَاسِطِيِّ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام أَشْكُو جَفَاءَ أَهْلِ وَاسِطٍ وَحَمْلَهُمْ عَلَيَّ وَكَانَتْ عِصَابَةً مِنْ الْعُثْمَانِيَّةِ تُؤْذِينِي فَوَقَّعَ بَطْنُهُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَخَذَ مِيثَاقَ أَوْلِيَائِنَا عَلَى الصَّبْرِ فِي دَوْلَةِ الْبَاطِلِ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَلَوْ قَدْ قَامَ سَيِّدُ الْخَلْقِ لَقَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ. الكافي ۸/ ۲۴۷، ح ۲۴۶.

حسن بن شاذان واسطی نقل کرده که گفته است: به ابو الحسن، امام رضا علیه السلام نامه ای نگاشتم و از جفا و نادانی اهل واسط بر خود به حضرتش شکایت بردم؛ گروهی از عثمانیون بودند که مرا می آزدند. پس آن جناب با دستخط خویش، چنین مرقوم داشتند: به راستی که خداوند تبارک و تعالی عهد و پیمان اولیا و دوستانش را در دولت باطل بر صبر و شکیبایی گرفته است؛ پس صبر کن به حکم پروردگارت. اگر سرور مخلوقات قیام کند، گویند: يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كَانَ أَبُو ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ فِي خُطْبَتِهِ يَا مُبْتَغِي الْعِلْمِ كَأَنَّ شَيْئاً مِنَ الدُّنْيَا لَمْ يَكُنْ شَيْئاً إِلَّا مَا يَنْفَعُ خَيْرُهُ وَيَضُرُّ شَرُّهُ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ يَا مُبْتَغِي الْعِلْمِ لَا يَشْغَلُكَ أَهْلٌ وَلَا مَالٌ عَنْ نَفْسِكَ أَنْتَ يَوْمَ تُفَارِقُهُمْ كَضَيْفٍ بَتَّ فِيهِمْ ثُمَّ غَدَوْتَ عَنْهُمْ إِلَى غَيْرِهِمْ وَالدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ كَمَنْزِلٍ تَحَوَّلَتْ مِنْهُ إِلَى غَيْرِهِ وَمَا بَيْنَ الْمَوْتِ وَالبُعْثِ إِلَّا كَنَوْمَةٍ نِمْتَهَا ثُمَّ اسْتَيْقَظْتَ مِنْهَا يَا مُبْتَغِي الْعِلْمِ قَدْ قَدَّمَ لِمَقَامِكَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَإِنَّكَ مُثَابَّبٌ بِعَمَلِكَ كَمَا تَدِينُ تَدَانُ يَا مُبْتَغِي الْعِلْمِ. الكافي ۲/ ۱۳۴، ح ۱۸.

امام صادق علیه السلام فرمود: ابوذر رضی الله عنه در سخنرانی خود می گفت: ای دانش جو! گویا هیچ چیز دنیا چیزی نبوده، جز آن چه خویش بمردم سود بخشند و شرش زیان، مگر آن که را خدا ترحم کند ای دانشجو! مبدا اهل بیت و مال دنیا ترا از خودت باز دارند، که تو روزیکه از آنها جدا شوی مانند میهمانی باشی که شب را با آنها خوابیده و صبح نزد دیگران رفته و دنیا و آخرت مانند منزلی است که از یکی بدیگری منتقل شوی و میان مردن و از گور برخاستن جز مانند خوابیدن و بیدار شدن

نیست، انی دانشجو! برای ایستادن در برابر خدای عزوجل طاعتی پیش فرست، زیرا بعملت پاداش بینی و چنان که کنی، جزایابی، ای دانشجو!.

عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَّارَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِذَا أَمَاتَ اللَّهُ أَهْلَ الْأَرْضِ لَبِثَ كَمِثْلِ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَمِثْلَ مَا أَمَاتَهُمْ وَ أَضْعَافَ ذَلِكَ، ثُمَّ أَمَاتَ أَهْلَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا ثُمَّ لَبِثَ مِثْلَ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَمِثْلَ مَا أَمَاتَ أَهْلَ الْأَرْضِ وَأَهْلَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَأَضْعَافَ ذَلِكَ ثُمَّ أَمَاتَ أَهْلَ السَّمَاءِ الثَّانِيَةِ ثُمَّ لَبِثَ مِثْلَ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَمِثْلَ مَا أَمَاتَ أَهْلَ الْأَرْضِ وَأَهْلَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَالسَّمَاءِ الثَّانِيَةِ وَأَضْعَافَ ذَلِكَ ثُمَّ لَبِثَ مِثْلَ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَمِثْلَ مَا أَمَاتَ أَهْلَ السَّمَاءِ الثَّالِثَةِ ثُمَّ لَبِثَ مِثْلَ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَمِثْلَ مَا أَمَاتَ أَهْلَ الْأَرْضِ وَأَهْلَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَالسَّمَاءِ الثَّانِيَةِ وَالسَّمَاءِ الثَّالِثَةِ وَأَضْعَافَ ذَلِكَ فِي كُلِّ سَمَاءٍ مِثْلَ ذَلِكَ وَأَضْعَافَ ذَلِكَ ثُمَّ أَمَاتَ مِيكَائِيلَ ثُمَّ لَبِثَ مِثْلَ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَمِثْلَ ذَلِكَ كُلُّهُ وَأَضْعَافَ ذَلِكَ ثُمَّ أَمَاتَ جِبْرِئِيلَ ثُمَّ لَبِثَ مِثْلَ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَمِثْلَ ذَلِكَ كُلُّهُ وَأَضْعَافَ ذَلِكَ ثُمَّ أَمَاتَ إِسْرَافِيلَ ثُمَّ لَبِثَ مِثْلَ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَمِثْلَ ذَلِكَ كُلُّهُ وَأَضْعَافَ ذَلِكَ ثُمَّ أَمَاتَ مَلَكَ الْمَوْتِ ثُمَّ لَبِثَ مِثْلَ مَا خَلَقَ الْخَلْقَ وَمِثْلَ ذَلِكَ كُلُّهُ وَأَضْعَافَ ذَلِكَ ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ **لَيْسَ الْمُلْكُ الْيَوْمَ** فَيَرُدُّ عَلَى نَفْسِهِ لِلَّهِ الْقَهَّارِ أَيْنَ الْجَبَّارُونَ وَأَيْنَ الَّذِينَ ادَّعَوْا مَعِيَ إِلَهًا آخَرَ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ وَنُحَوِّثُهُمْ ثُمَّ يَبْعَثُ الْخَلْقَ. قَالَ عُبَيْدُ بْنُ زُرَّارَةَ فَقُلْتُ: إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ كَائِنْ طَوَّلْتَ ذَلِكَ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ مَا كَانَ هَلْ عَلِمْتَ بِهِ فَقُلْتُ لَا، فَقَالَ: فَكَذَلِكَ هَذَا. تفسير القتي ٢/ ٢٥٦ - ٢٥٧

عبید بن زرارہ روایت می کند کہ گفت: از امام صادق علیہ السلام شنیدم کہ فرمود: و ہر گاہ خداوند جان ہای اہل زمین را بگیرد، بہ اندازہ زمان آفرینش آفریدگان و گرفتن جان ہای اہل زمین و چند برابر آن درنگ خواہد کرد. سپس جان اہل آسمان دنیا را می گیرد. آن گاہ بہ اندازہ زمان آفرینش مخلوقات و میراندن اہل زمین و آسمان دنیا و چند برابر آن درنگ خواہد نمود. سپس ساکنان آسمان دوم را می میراند. سپس بہ اندازہ زمان آفرینش مخلوقات و گرفتن جان ہای ساکنان زمین و آسمان دنیا و آسمان دوم و چند برابر آن تأمل خواہد نمود. سپس جان ساکنان آسمان سوم را می گیرد. آن گاہ زمانی برابر با آفرینش مخلوقات و گرفتن جان ہای ساکنان زمین، آسمان اول، دوم و سوم و بل کہ چند برابر آن تأمل خواہد کرد. در ہر آسمانی چنین درنگی و بل کہ چند برابر آن وجود خواہد داشت. آن گاہ جان میکائیل را می ستاند و بہ اندازہ آفرینش ہمہ ہستی و ہمہ زمان سپری شدہ تا آن زمان و بل کہ چند برابر آن درنگ خواہد کرد. در این ہنگام روح جبرئیل را نیز می گیرد و زمانی برابر با آفرینش مخلوقات و ہمہ زمان سپری شدہ تا آن زمان و بل کہ چند برابر آن تأمل خواہد کرد. در این ہنگام جان اسرافیل را نیز می ستاند. سپس بہ اندازہ زمان خلق آفریدگان و ہمہ زمان سپری شدہ تا آن لحظہ و بل کہ چند برابر آن درنگ می نماید. آن گاہ جان فرشتہ مرگ را نیز می گیرد و بہ اندازہ زمان آفرینش آفریدہ ہا و ہمہ زمان سپری شدہ تا آن لحظہ بل کہ چندین برابر آن درنگ خواہد نمود. آن گاہ می فرماید: لَمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ یعنی امروز پادشہی از آن کیست؟ خداوند بہ خودش پاسخ خواہد داد: لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ : برای خداوند یکتای قہار! پس گردنکشان کجا ہستند؟ کسانی کہ ہمراہ من خدای دیگری را می خواندند، کجا ہستند؟ متکبران و امثال ایشان کجایند؟ سپس آفریدہ ہا را دوبارہ زندہ می کند. عبید بن زرارہ می گوید: گفتم: این امر اتفاق خواہد افتاد؟ شما زمان آن را طولانی کردید. امام پاسخ داد: آیا آن چہ را کہ تاکنون رخ دادہ است، دیدہ ای؟ آیا از آن اطلاع داری؟ گفتم: نہ! امام فرمود: این امر نیز چنین است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ: **فِي ظِلَالٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكَيُّونَ** الْأَرَائِكُ السُّرُرُ عَلَيْهَا الْحِجَالُ... تفسیر القمی ۲/ ۴۱۶.

ابو جعفر امام باقر علیه السلام در آیه: **فِي ظِلَالٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكَيُّونَ** فرموده است: ارائك به معنای تخت هاست که روی آنها حجله هایی قرار گرفته است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَإِذَا جَلَسَ الْمُؤْمِنُ عَلَى سَرِيرِهِ اهْتَزَّ سَرِيرُهُ فَرَحًا فَإِذَا اسْتَقَرَّتْ لَوِيَّ اللَّهِ مَنَارِلُهُ فِي الْجَنَّةِ اسْتَأْذَنَ عَلَيْهِ الْمَلِكُ الْمُوَكَّلُ بِجَنَانِهِ لِيُهَنِّيَهُ بِكَرَامَةِ اللَّهِ إِيَّاهُ فَيَقُولُ لَهُ خُدَّامُ الْمُؤْمِنِ وَوُصَفَاؤُهُ مَكَانَكَ فَإِنَّ وَلِيَّ اللَّهِ قَدْ أَتَكَ عَلَى أَرَائِكِهِ وَزَوْجَتُهُ الْحَوْرَاءُ الْعَيْنَاءُ قَدْ هَيَّئَتْ لَهُ فَاصْبِرْ لَوِيَّ اللَّهِ حَتَّى يَفْرُعَ مِنْ شُعْلِهِ، قَالَ: فَتَخْرُجُ عَلَيْهِ زَوْجَتُهُ الْحَوْرَاءُ مِنْ خِيَمَتِهَا تَمْشِي مُقْبِلَةً وَحَوْلَهَا وَصَفَاؤُهَا تَخْنِيهَا عَلَيْهَا سَبْعُونَ حُلَّةً مَنَسُوجَةً بِالْيَاقُوتِ وَاللُّؤْلُؤِ وَالزَّبَرْجَدِ صُبْغَنَ بِمِسْكِ وَعَنْبَرٍ وَعَلَى رَأْسِهَا تَاجُ الْكَرَامَةِ وَفِي رِجْلَيْهَا نَعْلَانِ مِنْ ذَهَبٍ مُكَلَّلَانِ بِالْيَاقُوتِ وَاللُّؤْلُؤِ وَشِرَاكُهُمَا يَاقُوتٌ أَحْمَرُ فَإِذَا أُذْنِيَتْ مِنْ وَلِيَّ اللَّهِ وَهَمَّ أَنْ يَقُومَ إِلَيْهَا شَوْقًا تَقُولُ لَهُ يَا وَلِيَّ اللَّهِ لَيْسَ هَذَا يَوْمَ تَعَبٍ وَلَا نَصَبٍ فَلَا تَقُمْ أَنَا لَكَ وَأَنْتَ لِي فَيَعْتَنِقَانِ قَدَرَ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ مِنْ أَعْوَامِ الدُّنْيَا لَا يُبْلِيهَا وَلَا تُبْلِيهِ قَالَ فَيَنْظُرُ إِلَى عُنُقِهَا فَإِذَا عَلَيْهَا فَلَادَةٌ مِنْ قَصَبٍ يَاقُوتٌ أَحْمَرٌ وَسَطُهَا لَوْحٌ مَكْتُوبٌ أَنْتَ يَا وَلِيَّ اللَّهِ حَبِيبِي وَأَنَا الْحَوْرَاءُ حَبِيبَتُكَ إِلَيْكَ تَبَاهَتْ [تَنَاهَتْ] نَفْسِي وَإِلَيَّ تَبَاهَتْ [تَنَاهَتْ] نَفْسُكَ ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ أَلْفَ مَلَكٍ يُهَنِّئُونَهُ بِالْجَنَّةِ وَيُزَوِّجُونَهُ الْحَوْرَاءَ..... الكافي ۸/ ۹۷، ح ۶۹.

امام باقر علیه السلام از قول پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید..... پس هر گاه مؤمن بر اریکه خود نشیند اریکه از شادی به لرزش درآید و هر گاه ولی خداوند سبحان در منازل خود در بهشت جای گرفت فرشته موکل از او اجازه خواهد تا به سبب کرامت الهی بر او خجسته باد گوید و خادمان مؤمن اعم از غلامان و کنیزان به این فرشته گویند: در جای خود باش، زیرا دوست خدا بر تخت خود آرمیده است و همسرش از حور العین برای او آماده شده است، پس باید برای دیدار ولی خدا صبر کنی. ایشان می فرماید: همسر حور العین او از خیمه خود بیرون آید و به سوی او روی آورد در حالی که در پیرامونش کنیزکان بهشتی قرار دارند و بر تنش هفتاد حله بافته از یاقوت و درّ و زبرجد است که از مشک و عنبر می باشد و تاج کرامت بر سر دارد و کفشی از طلا به پا دارد که یاقوت و لؤلؤ بر آن نشانده شده و بند آن یاقوت سرخ است و چون به دوست خدا نزدیک شود و او از شوق بخواهد به سوی این حوریه برخیزد حوریه به او بگوید ای دوست خدا! امروز روز رنج و زحمت نیست، تو از جای خود حرکت مکن که من از تویم و تو از من پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آنها مدت پانصد سال از روزهای دنیا یک دیگر را در آغوش کشند و از هم دلتنگ و سیر نگردند. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آن مرد پرهیزگار چون اندکی سستی یابد بی هیچ احساس خستگی به گردن آن حوریه بنگرد که بر آن گلوبندهایی است از شاخه یاقوت سرخ که در میان آن لوحی است از درّ، که بر آن چنین نقش بسته: ای ولی خدا تو دوست من هستی و من حوریه دوست تو. جانم فدای تو می شود و جان تو فدای من، سپس خداوند هزار فرشته به سوی او می فرستد تا او را به بهشت تبریک گویند و آن حوریه را زوج او کنند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ.... وَ الْمُؤْمِنُ سَاعَةً مَعَ الْحَوْرَاءِ وَ سَاعَةً مَعَ الْأَدَمِيَّةِ وَ سَاعَةً يَخْلُو بِنَفْسِهِ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكَيِّمًا يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ. الكافي ۸/ ۹۹، ح ۶۹.

امام باقر عليه السلام از قول پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید مؤمن ساعتی با حوریه است و ساعتی با زن آدمیزاده و ساعتی هم تنها به سر می برد در حالی که بر تختش تکیه زده و به یک دیگر نگاه می کنند

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَجِيمٍ قَالَ السَّلَامُ مِنْهُ هُوَ الْأَمَانُ.. تفسیر القتی ۲/ ۲۱۶.

علی بن ابراهیم در مورد قول خدای متعال سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَجِيمٍ : سلام از جانب او امان است...

وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (۶۱) وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ (۶۲) هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (۶۳) أَصَلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (۶۴) الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (۶۵) وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَى أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ (۶۶) وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَى مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ (۶۷) وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ (۶۸) وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ (۶۹) لِيُنذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ (۷۰)

واینکه مرا بپرستید این است راه راست (۶۱) و [او] گروهی انبوه از میان شمار ساخت گمراه کرد آیات عقل نمی کردید (۶۲) این است جهنمی که به شما وعده داده می شد (۶۳) به [جرم] آنکه کفری ورزیدید اکنون در آن درآید (۶۴) امروز بر دهانهای آنان مهر می نهیم و دستهایشان با ما سخن می گویند و پاهایشان بدان چه فراهم می ساختند گواهی می دهند (۶۵) و اگر نخواهیم هر آینه فروغ از دیدگانشان می گیریم تا در راه [سج] بر هم پیشی جویند ولی راه راست را از [سج] جای توانند بینند (۶۶) و اگر نخواهیم هر آینه ایشان را در جای خود مسخ می کنیم [به گونه ای] که نه بتوانند بروند و نه برگردند (۶۷) و هر که را عمر دراز دهیم او را [از نظر] خلقت فرو کاسته [و شکسته] گردانیم آیا نمی اندیشند (۶۸) و [ما] به او شعر نیاموختیم و در خوروی نیست این [سخن] جز اندرز و قرآنی روشن نیست (۶۹) تا هر که را [دلی] از نزع است بیم دهد و گفتار [خدا] در باره کافران محقق گردد (۷۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَلَيْسَتْ تَشْهَدُ الْجَوَارِحُ عَلَى مُؤْمِنٍ إِنَّمَا تَشْهَدُ عَلَى مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيُعْطَى كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَأُولَئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا. الكافي ۲/ ۳۲، ح ۱.

امام باقر عليه السلام فرمود: و اعضا و جوارح علیه مؤمن گواهی ندهد، بل که علیه کسی که فرمان عذاب بر او ثابت شده گواهی دهند. و اما مؤمن نامه اش را به دست راستش دهند، خدای عزوجل فرماید: فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَأُولَئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ عَزَّ وَجَلَّ الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ فَأَخْبَرَ عَنْهَا أَنَّهَا تَشْهَدُ عَلَى صَاحِبِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَهَذَا مَا فَرَضَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَلَى جَوَارِحِكَ فَاتَّقِ اللَّهَ يَا بَنِيَّ وَاسْتَعْمِلْهَا بِطَاعَتِهِ وَرِضْوَانِهِ... الفقيه ۴/ ۲۷۵، ح ۸۳۰

امير المؤمنين عليه السلام فرمودند:خدای عز و جل میفرماید الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ خبر میدهد از آنها که علیه صاحبشان شهادت میدهند در روز قیامت و چنین است که خدای متعال آن چه را واجب کرده بر اعضای توپس پسرم تقوای خدا پیشه کن و آنها را در طاعت و خشنودی خدا بگزار...

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي خُطْبَةٍ يَصِفُ هَؤُلَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خُتِمَ عَلَى الْأَفْوَاهِ فَلَا تَكَلَّمُ وَ قَدْ تَكَلَّمَتِ الْأَيْدِي وَ شَهِدَتِ الْأَرْجُلُ وَ نَطَقَتِ الْجُلُودُ بِمَا عَمِلُوا فَ لَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا. تفسير العياشي ١/ ٢٤٢، ح ١٣٣.

امام جعفر صادق علیه السلام، از جدشان علیه السلام روایت فرموده که امیرالمؤمنین علیه السلام در خطبه ای، وحشت روز قیامت را توصیف می فرماید: بر دهانها مهر زده شده است و سخن نمی گویند. پس دستها سخن می گویند، پاها شهادت می دهند، و پوستها به آن چه انجام داده اند، زبان می گشایند و لا یکتُمون الله حدیثا.

عن علي بن إبراهيم: الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ إِلَى قَوْلِهِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ قَالَ إِذَا جَمَعَ اللَّهُ الْخَلْقَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ دَفَعَ إِلَى كُلِّ إِنْسَانٍ كِتَابَهُ فَيَنْظُرُونَ فِيهِ فَيَنْكُرُونَ أَنَّهُمْ عَمِلُوا مِنْ ذَلِكَ شَيْئاً فَيَشْهَدُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُونَ يَا رَبِّ مَلَأَيْكَتْكَ يَشْهَدُونَ لَكَ ثُمَّ يَخْلِفُونَ أَنَّهُمْ لَمْ يَعْمَلُوا مِنْ ذَلِكَ شَيْئاً وَ هُوَ قَوْلُهُ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعاً فَيَخْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَخْلِفُونَ لَكُمْ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ خَتَمَ عَلَى أَلْسِنَتِهِمْ وَ يَنْطِقُ جَوَارِحُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ.. تفسير القمي ٢/ ٢١٦.

علی بن ابراهیم: در مورد آیه: الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ فرمود: هنگامی که خداوند تمام مردم را در روز قیامت در یک جا جمع می کند و نامه اعمال را به دست آنان می دهد و آنها به آن نگاه می کنند، اعمال خود را در آن انکار می کنند و فرشته گان علیه آنها شهادت می دهند و آنها می گویند: پروردگارا! فرشته گان تو به نفع تو شهادت می دهند. سپس قسم می خورند که این کارهای ناشایست را انجام نداده اند. این آیه به این موضوع اشاره دارد: يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعاً فَيَخْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَخْلِفُونَ لَكُمْ و چون قسم می خورند، خداوند بر دهانشان مهر می نهد و اعضا و جوارح آنان به آن چه که انجام داده اند، گواهی می دهند.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام ... وَ قَوْلُهُ الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ فَإِنَّ ذَلِكَ فِي مَوَاطِنَ غَيْرِ وَاحِدٍ مِنْ مَوَاطِنَ ذَلِكَ الْيَوْمَ الَّذِي كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ يَجْمَعُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْخَلَائِقَ يَوْمَئِذٍ فِي مَوَاطِنَ يَتَفَرَّقُونَ وَ يُكَلِّمُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً وَ يَسْتَغْفِرُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ أُولَئِكَ الَّذِينَ كَانَتْ مِنْهُمْ الطَّاعَةُ فِي دَارِ الدُّنْيَا لِلرُّؤَسَاءِ وَ الْأَتْبَاعِ وَ يَلْعَنُ أَهْلَ الْمَعَاصِي الَّذِينَ بَدَتْ مِنْهُمْ الْبَغْضَاءُ وَ تَعَاوَنُوا عَلَى الظُّلْمِ وَ الْعُدْوَانِ فِي دَارِ الدُّنْيَا الْمُسْتَكْبِرِينَ وَ الْمُسْتَضْعِفِينَ يَكْفُرُ بَعْضُهُمْ بِبَعْضٍ وَ يَلْعَنُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً وَ الْكُفْرُ فِي هَذِهِ الْآيَةِ الْبَرَاءَةُ يَقُولُ يَبْرَأُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ وَ نَظِيرُهَا فِي سُورَةِ إِبْرَاهِيمَ قَوْلُ الشَّيْطَانِ - إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ وَ قَوْلُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ الرَّحْمَنِ كَفَرْنَا بِكُمْ بَعْنِي تَبَرَّأْنَا مِنْكُمْ ثُمَّ يَجْتَمِعُونَ فِي مَوْطِنٍ آخَرَ يَبْكُونَ فِيهِ فَلَوْ أَنَّ تِلْكَ الْأَصْوَاتَ بَدَتْ لِأَهْلِ الدُّنْيَا لَأَذْهَلَتْ جَمِيعَ الْخَلْقِ عَنْ مَعَادِشِهِمْ وَ لَتَصَدَّعَتْ قُلُوبُهُمْ إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ فَلَا يَزَالُونَ يَبْكُونَ الدَّمَ ثُمَّ يَجْتَمِعُونَ فِي مَوْطِنٍ آخَرَ فَيُسْتَنْظَفُونَ فِيهِ فَيَقُولُونَ وَ اللَّهُ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ فَيُخْتِمُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَ يَسْتَنْظِقُ الْأَيْدِي وَ الْأَرْجُلُ وَ الْجُلُودَ فَتَشْهَدُ بِكُلِّ مَعْصِيَةٍ كَانَتْ مِنْهُمْ ثُمَّ يَرْفَعُ عَنْ أَلْسِنَتِهِمُ الْخَتَمَ فَيَقُولُونَ لَجُودِهِمْ - لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ... التوحيد / ٢٦٠

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....و فرموده الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ بآن وضعی است که مذکور می شود پس بدرستی که این در چند موطن است از موطنهای آن روز که مقدارش پنجاه هزار سال باشد خدای عز و جل در آن روز خلافت را در موطنها جمع کند که متفرق باشند و با یک دیگر سخن گویند و از برای همدیگر استغفار کنند و این گروه آناند که در دار دنیا طاعت از ایشان بوده یعنی سرکردگان و پیروان و اهل معاصی که دشمنی از ایشان ظاهر شده و یک دیگر را بر ظلم و عدوان در دار دنیا یاری کرده اند خواه گردن کشان و خواه ضعیفان يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا و کفر در این آیه برائت و بیزاری است میفرماید که پس بعضی از ایشان از بعضی بیزاری جوید و نظیر این آیه در سوره ابراهیم گفتار شیطان است که خدا از او حکایت فرموده که إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ یعنی بدرستی که من کافر و بیزار شدم بآن چه شریک ساختید مرا پیش از این و قول ابراهیم خلیل خداوند رحمان کفرنا بکم یعنی بیزاری جستیم از شما بعد از آن در موطن دیگر اجتماع می کنند و در آن جامیگریند که اگر آن آوازاها از برای اهل دنیا ظاهر و هویدا شود همه خلافت را از معایش و اسباب زندگی خویش فراموشی دهد و دلهای ایشان شکافته شود مگر آن چه خدا خواهد پس پیوسته خون بگریند و بعد از آن در موطن دیگر اجتماع کنند و در آن از ایشان در خواسته شود که سخن گویند پس بگویند که وَ اللَّهُ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ بعد از آن خدای تبارک و تعالی مهر بر دهنهای ایشان میگذارد و از دستها و پایها و پوستها خواهش سخن گفتن میفرماید و آنها را گویا میگرداند و آنها شهادت میدهند بهر گناهی که از ایشان بوجود آمده بعد از آن مهر را از دهنهای ایشان بردارد و ایشان بیپوستهای خویش بگویند که چرا بر ما شهادت دادید قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ.

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ اسْمُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ قَالَ عَلَى الطَّرِيقِ الْوَاضِحِ تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ قَالَ الْقُرْآنُ لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ يَعْنِي لِمَنْ نَزَلَ بِهِ الْعَذَابُ قَوْلُهُ وَمَنْ نُعَمِّرُهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ فَإِنَّهُ رَدٌّ عَلَى الزَّادِقَةِ الَّذِينَ يُبْطِلُونَ التَّوْحِيدَ وَيَقُولُونَ إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا نَكَحَ الْمَرْأَةَ وَصَارَتِ النُّطْفَةُ فِي الرَّحِمِ تَلَقَّتْهُ أَشْكَالٌ مِنَ الْغِذَاءِ وَدَارَ عَلَيْهِ الْفَلَكَ وَمَرَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ وَ النَّهَارُ فَيُولَدُ الْإِنْسَانُ بِالطَّبَائِعِ مِنَ الْغِذَاءِ وَ مُرُورِ اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ فَتَقْضَى اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَوْلُهُمْ فِي حَرْفٍ وَاحِدٍ فَقَالَ وَمَنْ نُعَمِّرُهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ قَالَ لَوْ كَانَ هَذَا كَمَا يَقُولُونَ يَنْبَغِي أَنْ يَزِيدَ الْإِنْسَانُ أَبَدًا مَا دَامَتِ الْأَشْكَالُ قَائِمَةً وَ اللَّيْلُ وَ النَّهَارُ قَائِمَانِ وَ الْفَلَكَ يَدُورُ فَكَيْفَ صَارَ يَرْجِعُ إِلَى التُّفْصَانِ كَمَا زِدَادَ فِي الْكِبَرِ إِلَى حَدِّ الطُّفُولِيَّةِ وَ نُقْصَانِ السَّنَعِ وَ الْبَصَرِ وَ الْقُوَّةِ وَ الْفِقْهِ وَ الْعِلْمِ وَ الْمُنْطِقِ حَتَّى يَنْقُصَ وَ يَنْتَكِسَ فِي الْخَلْقِ وَ لَكِنَّ ذَلِكَ مِنْ خَلْقِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ وَ تَقْدِيرِهِ. تفسير القمي ۲/ ۲۱۷.

امام صادق علیه السلام فرمود: یاسین نام پیامبر صلی الله علیه و آله و آیه وَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ است. فرمود: صراط مستقیم یعنی راه واضح و آشکارو آیه: تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ همان قرآن است لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ یعنی عذاب برای آنهایی که از قرآن غافل هستند، نازل شده است اما درباره آیه وَمَنْ نُعَمِّرُهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ فرمود: این آیه پاسخی است به ملحدانی که توحید را نفی می کنند و می گویند: مرد وقتی با زن ازدواج می کند و نطفه در داخل رحم شکل می گیرد، شکل های مختلف غذا را به خود می گیرد و روزگار نیز بر او می گذرد و شب و روز بر او عبور می کنند و انسان با طبایع و سرشت هایی از غذا و گذشت شب و روز شکل می گیرد. خداوند در این آیه با یک جمله: وَمَنْ نُعَمِّرُهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ گفته های ایشان را نقض و باطل می کند. سپس فرمود: اگر آن چنان که ملحدان می گویند باشد، پس باید انسان همواره رو به افزایش و زیادت باشد، تا زمانی که شکل

های مختلف غذا وجود دارد و شب و روز می آید و می رود و فلک می چرخد. پس چگونه است که انسان، هر چه بزرگ تر می شود، رو به کاستی می گذارد و به ناتوانی دوران کودکی باز می گردد؛ پس گوش و چشم و قدرت و دانستن و منطق نقصان می گیرد تا آن جا که از او کاسته می شود و در میان خلقت، دچار افت می شود؟ پس باید گفت که این تغییرات از آفرینش خداوند عزیز و حکیم و تقدیر اوست.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ يُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ فَالْحَيُّ الْمُؤْمِنُ الَّذِي تَخْرُجُ طِينَتُهُ مِنْ طِينَةِ الْكَافِرِ وَ الْمَيِّتُ الَّذِي يَخْرُجُ مِنَ الْحَيِّ هُوَ الْكَافِرُ الَّذِي يَخْرُجُ مِنْ طِينَةِ الْمُؤْمِنِ فَالْحَيُّ الْمُؤْمِنُ وَ الْمَيِّتُ الْكَافِرُ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ - أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ فَكَانَ مَوْتُهُ اخْتِلَافَ طِينَتِهِ مَعَ طِينَةِ الْكَافِرِ وَ كَانَ حَيَّاتُهُ حِينَ فَرَّقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بَيْنَهُمَا بِكَلِمَتِهِ كَذَلِكَ يُخْرِجُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْمُؤْمِنَ فِي الْمِيلَادِ مِنَ الظُّلْمَةِ بَعْدَ دُخُولِهِ فِيهَا إِلَى الثُّورِ وَ يُخْرِجُ الْكَافِرَ مِنَ الثُّورِ إِلَى الظُّلْمَةِ بَعْدَ دُخُولِهِ إِلَى الثُّورِ - وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ - لِيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَ يَحَقِّقَ الْقَوْلَ عَلَى الْكَافِرِينَ الكافي ٥/ ٢، ح ٧.

امام صادق علیه السلام میفرماید:..... و نیز خدای عزوجل فرماید: يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ يُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ. مقصود از زنده همان مؤمن است که طینت کافر بیرون آید و مقصود از مرده ای که از زنده بیرون شود، کافر است که از طینت مؤمن بیرون شود، پس زنده مؤمن است و مرده کافر. اینست که خدای عزوجل فرماید أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ پس مقصود از مردم مؤمن ، آمیختگی طینت او با طینت کافر است و زندگی او زمانی است که خدای عزوجل بوسیله کلمه خود آنها را از یکدیگر جدا ساخت . خدای عزوجل این گونه مؤمن را در زمان ولادتش پس از آن که در تاریکی بود، خارج میکند و بسوی نوری برد و کافر را پس از آن که در نور باشد خارج میکند و بسوی تاریکی می برد. اینست معنی گفتار خدای عزوجل لِيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَ يَحَقِّقَ الْقَوْلَ عَلَى الْكَافِرِينَ.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ (۷۱) وَ ذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ (۷۲) وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ أَفَلَا يَشْكُرُونَ (۷۳) وَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ (۷۴) لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُحْضَرُونَ (۷۵) فَلَا يَخْزِنُكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسْرُونَ وَ مَا يَعْلَمُونَ (۷۶) أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ (۷۷) وَ ضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَ نَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَ هِيَ رَمِيمٌ (۷۸) قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَ هُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ (۷۹) الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقَدُونَ (۸۰) أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَى وَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ (۸۱) إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (۸۲) فَسُبْحَانَ الَّذِي يَدِينُ مَلَكُوتَ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (۸۳)

آیندین اند که مابه قدرت خویش برای ایشان چهار پایانی آفرید ایم تا آنان مالک آنها باشند (۷۱) و آنها را برای ایشان رام گردانیدیم از برخی شان سواری می گیرند و از بعضی می خورند (۷۲) و از آنها سودها و نوشیدنیها دارند پس چرا شکر گزار نیستید (۷۳) و غیر از خدای یگانه، خدایانی به پرستش گرفتند تا مگریاری شوند (۷۴) ولی

بتان نمی توانند آنان را یاری کنند و آناند که برای [بتان] چون سپاهی احضار شده اند (۷۵) پس گفتار آنان تو را غمگین نگرداند که ما آن چه را پنهان و آن چه را آشکاری
 کندی دانیم (۷۶) مگر آدمی ندانسته است که ما او را از نطفه ای آفریدیم پس بناگاه وی سینه جوی آشکار شده است (۷۷) و برای ما مثلی آورد و آفرینش خود را
 فراموش کرد گفت چه کسی این استخوانها را که چنین پوسیده است زندگی می بخشد (۷۸) بگو همان کسی که نخستین بار آن را پدید آورد و اوست که به هر گونه آفرینشی
 داناست (۷۹) همو که برایتان در درخت سبز فام اخگر نهاد که از آن [چون نیازتان افتد] آتش می افروزید (۸۰) آیا کسی که آسمانها و زمین را آفرید توانا نیست که [باز] مانند آنها
 را بیا فریند آری اوست آفریننده دانا (۸۱) چون به چیزی اراده فرماید کارش این بس که می گوید باش پس [بی درنگ] موجودی شود (۸۲) پس [شکوه مند و] پاک است آن
 کسی که ملکوت هر چیزی در دست اوست و به سوی اوست که بازگردانید می شوید (۸۳)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ وَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ - لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَ هُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُحْضَرُونَ يَقُولُ لَا
 يَسْتَطِيعُونَ الْآلِهَةُ لَهُمْ نَصْرًا وَ هُمْ لَهُمْ - أَيُّ لِلْآلِهَةِ جُنْدٌ مُحْضَرُونَ. تفسير القمي ۲/ ۴۱۷.

امام محمد باقر علیه السلام درباره این آیه: وَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَ هُمْ لَهُمْ جُنْدٌ
 مُحْضَرُونَ فرمود: ایزدان نمی توانند پرستندگان خود را کمک کنند و یاری رسانند، در حالی که آنان برای این خدایگان، سپاهییانی
 آماده هستند.

قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله حَيَاتِي خَيْرٌ لَكُمْ وَ مَمَاتِي خَيْرٌ لَكُمْ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ كَيْفَ ذَلِكَ فَقَالَ صلى الله عليه وآله أَمَّا حَيَاتِي فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ
 يَقُولُ وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَ أَنْتَ فِيهِمْ وَ أَمَّا مَمَاتِي فَإِنَّ أَعْمَالَكُمْ تُعْرَضُ عَلَيَّ كُلَّ يَوْمٍ فَمَا كَانَ مِنْ حَسَنٍ اسْتَزِدْتُ اللَّهَ
 لَكُمْ وَ مَا كَانَ مِنْ قَبِيحٍ اسْتَعْفَرْتُ اللَّهَ لَكُمْ قَالُوا وَ قَدْ رَمَمْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ يَعْثُونَ صِرْتَ رَمِيمًا فَقَالَ كَلَّا إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى حَرَّمَ
 لِحُومَنَا عَلَى الْأَرْضِ أَنْ تَطْعَمَ مِنْهَا شَيْئًا. الفقيه ۱/ ۱۲۱، ح ۵۸۴.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: زندگی من و مردنم برای شما خیر است. گفتند یا رسول الله این چگونه است
 فرمودند خداوند میفرماید وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَ أَنْتَ فِيهِمْ و با مرگ من، اعمال شما به من عرضه می شود؛ اگر شما کار خوب
 کرده باشید، من برای شما از خدا پاداش مضاعف می طلبم و اگر کار قبیح و زشتی از شما صادر شده باشد، من از خداوند متعال
 طلب مغفرت می کنم مرد منافقی به حضرت عرض کرد: ای پیامبر! چگونه می شود که تو مرده باشی و استخوانهای تو پوسیده شود،
 اما اعمال، به تو عرضه شود؟ پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: خداوند گوشت ما را بر زمین حرام کرده است و زمین،
 هرگز گوشت انبیا و اولیای خدا را نمی بلعد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : قَالَ السَّائِلُ :: أَ فَتَتَلَاشَى الرُّوحُ بَعْدَ خُرُوجِهِ عَنْ قَالِبِهِ أَمْ هُوَ بَاقٍ؟ قَالَ بَلْ هُوَ بَاقٍ إِلَى وَقْتٍ يُنْفَخُ فِي
 الصُّورِ فَعِنْدَ ذَلِكَ تَبْطُلُ الْأَشْيَاءُ وَ تَفْنَى فَلَا حِسَّ وَ لَا مُحْسُوسَ ثُمَّ أُعِيدَتِ الْأَشْيَاءُ كَمَا بَدَأَهَا مَدْبَرُهَا وَ ذَلِكَ أَرْبَعُمِائَةِ سَنَةٍ يَسْبُتُ فِيهَا
 الْخَلْقُ وَ ذَلِكَ بَيْنَ التَّفَحُّتَيْنِ قَالَ وَ أَتَى لَهُ بِالْبَعْثِ وَ الْبَدَنُ قَدْ بَلِيَ وَ الْأَعْضَاءُ قَدْ تَفَرَّقَتْ فَعُضُّو بِبَلَدَةٍ يَأْكُلُهَا سِبَاعُهَا وَ عُضُّو بِأُخْرَى
 ثُمَّ رَفَعَهُ هَوَامُّهَا وَ عُضُّو صَارَ تُرَابًا بُنِيَ بِهِ مَعَ الطِّينِ حَائِطٌ -؟ قَالَ عليه السلام إِنَّ الَّذِي أَنْشَأَهُ مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ وَ صَوَّرَهُ عَلَى غَيْرِ مِثَالٍ كَانَ سَبَقَ إِلَيْهِ
 قَادِرٌ أَنْ يُعِيدَهُ كَمَا بَدَأَهُ قَالَ ذَلِكَ لِي أَوْضَحُ لِي ذَلِكَ قَالَ إِنَّ الرُّوحَ مُقِيمَةً فِي مَكَانِهَا رُوحَ الْمُحْسِنِ فِي ضِيَاءٍ وَ فَسْحَةٍ وَ رُوحَ الْمُسِيءِ فِي ضِيقٍ وَ
 ظُلْمَةٍ وَ الْبَدَنُ يَصِيرُ تُرَابًا كَمَا مِنْهُ خَلْقٌ وَ مَا تَقْذِفُ بِهِ السَّبَاعُ وَ الْهَوَامُّ مِنْ أَجْوَافِهَا مِمَّا أَكَلَتْهُ وَ مَرَقَتْهُ كُلُّ ذَلِكَ فِي التُّرَابِ مُحْفُوظٌ عِنْدَ
 مَنْ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَ يَعْلَمُ عَدَدَ الْأَشْيَاءِ وَ وَزَنَهَا وَ إِنَّ تُرَابَ الرُّوحَانِيِّينَ بِمَنْزِلَةِ الذَّهَبِ فِي التُّرَابِ فَإِذَا كَانَ

حِينَ الْبُعْثِ مُطِرَتِ الْأَرْضُ مَطَرُ النُّشُورِ فَتَرُبُّو الْأَرْضَ ثُمَّ تَمْخَضُوا [ثُمَّ خَضَ] مَخَضَ السَّقَاءِ فَيَصِيرُ تُرَابُ الْبَشَرِ كَمَصِيرِ الذَّهَبِ مِنَ التُّرَابِ إِذَا غُمِلَ بِالْمَاءِ - وَ الزُّبْدِ مِنَ اللَّبَنِ إِذَا مَخَضَ فَيَجْتَمِعُ تُرَابُ كُلِّ قَالِبٍ إِلَى قَالِبِهِ فَيَنْتَقِلُ بِإِذْنِ اللَّهِ الْقَادِرِ إِلَى حَيْثُ الرُّوحُ فَتَعُودُ الصُّورُ بِإِذْنِ الْمُصَوِّرِ كَهَيْئَتِهَا وَ تَلِجُ الرُّوحُ فِيهَا فَإِذَا قَدْ اسْتَوَى لَا يُنْكِرُ مِنْ نَفْسِهِ شَيْئًا..... (الإحتجاج/ ۳۵۰).

امام صادق عليه السلام:.....سائلی پرسید: آیا روح پس از خروج از قالب خود متلاشی می شود یا باقی می ماند؟ فرمود: بل که آن تا وقت دمیدن در صور باقی می ماند، پس در آن زمان همه چیز باطل شده و فانی می گردد، نه حسی و نه محسوسی باقی می ماند، سپس همه چیز به همان صورتی که مدبرشان خلق کرده بود باز میگردند، و آن چهار صد سال است که خلق در آن بیارامند، و آن میان دو نفخه است. پرسید: چه بعث و نشوری؟ با اینکه اجسام پوسیده و اعضاء پراکنده اند، عضوی در شهری خوراک درندگان شده و عضو دیگر را جانوران دریده اند، و عضوی دیگر تبدیل به خاکی شده که گل دیوار است!! فرمود: آن که بی چیزی او را خلق کرد، و بی هیچ مثال گذشته ای او را صورتگری کرده، همو قادر است همان گونه که آفریده سرانجام برگرداند. زندیق گفت: آن را برایم شرح دهید. امام علیه السلام فرمود: روح در هر دو قالب مقیم است، روح نیکوکار در روشنی و گشادگی است، و روح بدکار در تنگی و تاریکی، و بدن تبدیل به همان خاکی شود که از آن خلق شده، و محتویات شکم درندگان و جانوران که به خاک می اندازد نزد همو که مثقال ذره ای در تاریکی از او دور نمی ماند و عدد و وزن اشیاء را می داند همه و همه محفوظ است، و بدرستی خاک انسانهای روحانی در خاک مانند طلا است، و چون هنگام بعث باران نشور بر زمین ببارد، و زمین مرتفع شده و بشدت تکان بخورد؛ خاک بشر مانند جاری شدن طلا از خاک؛ وقتی با آب شسته می شود جاری می گردد، مانند جدایی دوغ از کره پس از تکانهای شدید، پس خاک هر قالب در قالب خودش جمع می شود، و به فرمان خدای قادر به مکان روح منتقل می شود، و صورتها به فرمان صورتگر به صورت اصلی خود بازمی گردند، و روح در آن داخل می شود، پس چون برپا شد منکر هیچ چیزی از خود نمی شود.....

قَالَ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَقَدْ كَانَ كَذَلِكَ وَ مُحَمَّدٌ ﷺ أَتَاهُ مُكَذِّبٌ بِالْبُعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ وَ هُوَ أَبِي بَنْ خَلْفِ الْجَمْعِي مَعَهُ عَظْمٌ نَحَرَ فَفَرَكَهُ ثُمَّ قَالَ يَا مُحَمَّدُ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَ هِيَ رَمِيمٌ فَأَنْطَقَ مُحَمَّدٌ بِمُحْكَمِ آيَاتِهِ وَ بَهْتَهُ بِبُرْهَانِ نُبُوَّتِهِ فَقَالَ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَ هُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ. فَأَنْصَرَفَ مَبْهُوتًا... (الإحتجاج/ ۲۱۴)

حضرت امیر المومنین علیه السلام فرمود: همین طور است، و نزد حضرت محمد صلی الله علیه و آله تکذیب کننده بعث بعد از مرگ نزد او آمد و او همان ابی بن خلف الجمعی است، روزی استخوان کهنه ای را نزد آن حضرت آورده و آن را مالیده و پراکند و گفت: ای محمد من یحیی العظام و هی رمیم ؟ و خداوند زبان محمد صلی الله علیه و آله را به آیات محکم گویا فرموده و ابی را توسط برهان نبوت او مبهوت ساخته و فرمود: قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَ هُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ و آن فرد تکذیب کننده مبهوت بازگشت.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ : وَ أَمَّا الْجِدَالُ بِالْبَيِّنَاتِ هِيَ أَحْسَنُ فَهُوَ مَا أَمَرَ اللَّهُ تَعَالَى بِهِ نَبِيِّهِ أَنْ يُجَادِلَ بِهِ مَنْ جَحَدَ الْبُعْثَ بَعْدَ الْمَوْتِ وَ إِحْيَاءَهُ لَهُ فَقَالَ اللَّهُ لَهُ حَاكِيًا عَنْهُ..... (الإحتجاج/ ۲۱-۲۲).

امام صادق عليه السلام فرمود:.....اما جدال به احسن آن است که خداوند متعال به پیامبرش صلی الله علیه و آله دستور داده برای محکوم کردن کسی که منکر معاد پس از مرگ و زنده شدن مردگان است از آن استفاده کند و آن سخن خداوند متعال است. عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ حَرْبٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَيُّ شَيْءٍ يَقُولُ أَصْحَابُكَ فِي قَوْلِ إِبْلِيسَ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَ خَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ قُلْتُ جُعِلَتْ فِدَاكَ قَدْ قَالَ ذَلِكَ وَ ذَكَرَهُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ قَالَ كَذَبَ إِبْلِيسُ لَعَنَهُ اللَّهُ يَا إِسْحَاقُ مَا خَلَقَهُ اللَّهُ إِلَّا مِنْ طِينٍ، ثُمَّ قَالَ: قَالَ اللَّهُ: **الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا- فَإِذَا أَنْتُمْ تُوقِدُونَ خَلَقَهُ اللَّهُ مِنْ تِلْكَ النَّارِ وَ النَّارُ مِنْ تِلْكَ الشَّجَرَةِ- وَ الشَّجَرَةُ أَصْلُهَا مِنْ طِينٍ.** تفسير الفتي ۲/ ۲۴۴-۲۴۵.

اسحاق بن جریر روایت کرده است که وی گفت: حضرت امام جعفر صادق علیه السلام به من فرمود: یاران تو درباره سخن شیطان: خَلَقْتَنِي مِنْ نَّارٍ وَ خَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ چه می گویند؟ عرض کردم: فدایت شوم! شیطان این سخن را گفت و خداوند متعال در کتاب خود از آن یاد کرد. حضرت فرمود: شیطان که لعنت خدا بر او باد! دروغ گفت. ای اسحاق! خداوند او را تنها از گل آفرید. خداوند متعال فرمود: الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِّنْهُ تُوقِدُونَ وَ خَلَقَهُ اللَّهُ مِنْ تِلْكَ النَّارِ وَ النَّارُ مِنْ تِلْكَ الشَّجَرَةِ وَ الشَّجَرَةُ أَصْلُهَا مِنْ طِينٍ. درخت است و اصل درخت از گل است.

قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْعَسْكَرِيُّ عليه السلام ذَكَرَ عِنْدَ الصَّادِقِ عليه السلام الْجِدَالَ فِي الدِّينِ وَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ الْأَئِمَّةَ عليهم السلام قَدْ نَهَوْا عَنْهُ فَقَالَ الصَّادِقُ عليه السلام لَمْ يَنْهَ عَنْهُ مُطْلَقًا وَ لَكِنَّهُ نُهِيَ عَنِ الْجِدَالِ بِغَيْرِ الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ..... ثُمَّ قَالَ أَوْ لَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَى وَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ أَيُّ إِذَا كَانَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ أَعْظَمَ وَ أَبْعَدَ فِي أَوْهَامِكُمْ وَ قَدَرِكُمْ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِ مِنْ إِعَادَةِ الْبَالِي فَكَيْفَ جَوَزْتُمْ مِنَ اللَّهِ خَلْقَ هَذَا الْأَعْجَبِ عِنْدَكُمْ وَ الْأَصْعَبِ لَدَيْكُمْ وَ لَمْ تُجَوِّزُوا مِنْهُ مَا هُوَ أَسْهَلُ عِنْدَكُمْ مِنْ إِعَادَةِ الْبَالِي قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام فَهُوَ الْجِدَالُ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ لِأَنَّ فِيهَا قَطَعَ غُذْرَ الْكَافِرِينَ وَ إِزَالَهَ شُبُهَهُمْ وَ أَمَّا الْجِدَالُ بِغَيْرِ الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِنَّ تَجَحُّدَ حَقًّا لَا يُمَكِّنُكَ أَنْ تُفَرِّقَ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ بَاطِلٍ مِنْ تَجَادُلِهِ وَ إِنَّمَا تَدْفَعُهُ عَنْ بَاطِلِهِ بِأَنْ تَجَحَّدَ الْحَقُّ فَهَذَا هُوَ الْمَحْرَمُ لِأَنَّكَ مِثْلُهُ جَحَدَ هُوَ حَقًّا وَ جَحَدْتَ أَنْتَ حَقًّا آخَرَ وَ قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ عليه السلام فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ آخَرُ وَ قَالَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَ فَجَادَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَقَالَ الصَّادِقُ عليه السلام مَهْمَا ظَنَنْتَ بِرَسُولِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فَلَا تَظُنَّنَّ بِهِ مُخَالَفَةَ اللَّهِ أَلَيْسَ اللَّهُ قَدْ قَالَ- وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ وَ قُلْ يُخَيِّبُهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ لِمَنْ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا أَ فَتَظُنُّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله خَالَفَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ فَلَمْ يُجَادِلْ بِمَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ وَ لَمْ يُخَيِّرْ عَنْ أَمْرِ اللَّهِ بِمَا أَمَرَهُ أَنْ يُخَيِّرَ بِهِ..... الإحتجاج/ ۲۲.

از امام حسن عسکری علیه السلام نقل است: روزی در محضر امام صادق علیه السلام بحثی به میان آمد که رسول خدا صلی الله علیه و آله از مجادله و مباحثه در دین نهی نموده است. امام علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله بطور مطلق از مجادله نهی نفرموده است، بل که از آن سخن و گفتگویی که نیکوتر نیست منع نموده،.....سپس فرمود: أَوْ لَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَى وَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ، یعنی: وقتی در نظر و توان شما خلقت آسمانها و زمین مشکلتر از احیای استخوان پوسیده و اعاده حیات آن است، چگونه خلق جهانی با این همه شگفتی که نزد شما دشوارتر است را از خداوند جایز می شمارید ولی احیای استخوان پوسیده که نزد شما آسانتر است را روا نمی دارید؟! امام صادق علیه السلام فرمود: این معنای مجادله

بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ، که در آن جای هیچ عذر و بهانه ای برای مخالف باقی نمی گذارد، و شبهه و اعتراضش مطابق فهم او پاسخ داده می شود. و اما جدال غیر احسن این است که منکر حقی شوی که تمیز حق و باطل طرف بحث را از تو سلب می کند، و با این کار تنها او را از باطلش دور می سازی نه به حق نزدیک، و این شیوه ممنوع و حرام است، زیرا هر دوی شما منکر حق می باشید. سپس امام حسن عسکری علیه السلام فرمود: یکی از حضار پرسید: آیا رسول خدا صلی الله علیه و آله نیز مجادله می فرمود؟ امام صادق علیه السلام پاسخ داد: هر گونه در باره رسول خدا صلی الله علیه و آله می اندیشی مبدا فکر کنی که آن بزرگوار از فرمان و دستور خداوند سرپیچی کرده باشد، خداوند دستور می دهد که: وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ وَ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ بِأَيْنِ حَالٍ فِكْرِي كُنِي پیامبر از فرمان خدا کوتاهی و مخالفت نموده و مطابق مأموریت الهی مجادله نکرده و دیگران را از آن فرمان آگاه نساخته است...

عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: لَا أَقُولُ إِنَّهُ قَائِمٌ فَأُزِيلَهُ عَنْ مَكَانٍ وَلَا أَحُدُّهُ بِمَكَانٍ يَكُونُ فِيهِ وَلَا أَحُدُّهُ أَنْ يَتَحَرَّكَ فِي شَيْءٍ مِنَ الْأَرْكَانِ وَالْجَوَارِحِ وَلَا أَحُدُّهُ بِلَفْظٍ شَقَّ الْقَلَمِ وَلَكِنْ كَمَا قَالَ عَزَّ وَجَلَّ - إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ بِمَشِيئَتِهِ مِنْ غَيْرِ تَرَدُّدٍ فِي نَفْسٍ الإحتجاج/ ۳۸۶.

از امام موسی بن جعفر علیهما السلام نقل است که فرمود: اینکه گویم خدا قائم است به این معنی نیست که او را از مکانش جدا سازم، و نیز او را به مکان معینی که در آن باشد محدود نسازم، و به حرکت اعضاء و جوارح محدود نسازم، و به تلفظ از شکاف دهن محدود نسازم، ولی چنان گویم که خدای تبارک و تعالی فرماید: جز این نیست که کار و فرمان او، چون چیزی را بخواهد، این است که گویدش: باش، پس می باشد، بنا به خواست و مشیت او بدون تردّد خاطر.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لِمَنْ أَرَادَ كَوْنَهُ كُنْ فَيَكُونُ لَا بِصَوْتٍ يَقْرَعُ وَلَا بِبَدَأٍ يُسْمَعُ وَإِنَّمَا كَلَامُهُ سُبْحَانَهُ فَعَلٌ مِنْهُ أَنْشَأَهُ وَ مَثَلَهُ لَمْ يَكُنْ مِنْ قَبْلِ ذَلِكَ كَائِنًا وَلَوْ كَانَ قَدِيمًا لَكَانَ إِلَهًا ثَانِيًا..... النهج/ ۲۷۴، الخطبة ۱۸۶.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:..... به هر چه اراده هستی او کند می فرماید: باش، پس موجود می شود نه به وسیله آوازی است که فرو رود، و نه به سبب فریادی است که شنیده شود، و جز این نیست که کلام خداوند فعلی است از او که آن را ایجاد کرده، و مانند آن پیش از آن موجود نبوده است، و اگر قدیم بود هر آینه خدای دوم بود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي كَلَامٍ طَوِيلٍ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ إِرَادَتِهِ قُلْتُ إِنَّ إِرَادَةَ مِنَ الْعِبَادِ الضَّمِيرُ وَمَا يَبْدُو بَعْدَ ذَلِكَ مِنَ الْفِعْلِ وَ أَمَّا مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَالْإِرَادَةُ لِلْفِعْلِ إِحْدَاثُهُ إِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ بِلَا تَعَبٍ وَلَا كَيْفٍ. البحار ۱۹۶/۳.

امام صادق علیه السلام در جدی طویل فرمودند:..... بیان دارید در حقیقت اراده فرمودند: اراده در مورد خلق اندیشه است و فعلی که بعد از آن از او صادر می شود. و اما اراده خداوند عز وجل تنها احداث فعل اوست إِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ بدون سختی و کیفیت.

عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قُلْتُ لَمْ يَزَلِ اللَّهُ مُرِيدًا قَالَ إِنَّ الْمُرِيدَ لَا يَكُونُ إِلَّا لِمُرَادٍ مَعَهُ - لَمْ يَزَلِ اللَّهُ عَالِمًا قَادِرًا ثُمَّ أَرَادَ... الكافي ۱/ ۱۰۹، ح ۱.

عاصم گوید: بامام صادق علیه السلام عرض کردم: خدا همیشه مرید است؟ فرمود: مرید نمی باشد مگر با بودن مراد با او، خدا همیشه عالم و قادر است و سپس اراده کرده است.

عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِرَادَةِ مِنَ اللَّهِ وَمِنَ الْخَلْقِ قَالَ فَقَالَ الْإِرَادَةُ مِنَ الْخَلْقِ الضَّمِيرُ وَمَا يَبْدُو لَهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ مِنَ الْفِعْلِ وَأَمَّا مِنَ اللَّهِ تَعَالَى فَإِرَادَتُهُ إِحْدَاثُهُ لَا غَيْرُ ذَلِكَ لِأَنَّهُ لَا يُرَوِّي وَلَا يَهُمُّ وَلَا يَتَفَكَّرُ وَهَذِهِ الصِّفَاتُ مَنْفِيَّةٌ عَنْهُ وَهِيَ صِفَاتُ الْخَلْقِ فَإِرَادَةُ اللَّهِ الْفِعْلُ لَا غَيْرُ ذَلِكَ يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ بِلَا لَفْظٍ وَلَا نُطْقٍ بِلِسَانٍ وَلَا هِمَّةٍ وَلَا تَفَكُّرٍ وَلَا كَيْفٍ لِذَلِكَ كَمَا أَنَّهُ لَا كَيْفَ لَهُ.. الكافي ۱/ ۱۰۹، ح ۳.

صفوان گوید: بحضرت ابوالحسن علیه السلام عرض کردم، اراده خدا و اراده مخلوق را برابم بیان کنید، فرمود: اراده مخلوق ضمیر و آهنگ درونی او است و آنچه پس از آن از او سر می زند، و اما اراده خدای تعالی همان پدید آوردن اوست نه چیز دیگر، زیرا او نیندیشد و آهنگ نکند و تفکر ننماید، این صفات در او نیست و صفات مخلوقست، پس اراده خدا همان فعل او است نه چیز دیگر، به هر چه خواهد موجود شود گوید باش پس می باشد بدون لفظ و سخن بزبان و آهنگ و تفکر، و اراده خدا چگونگی ندارد چنانچه ذات او چگونگی ندارد.

عَنْ الرِّضَا عليه السلام ... وَاعْلَمْ أَنَّ الْإِبْدَاعَ وَالْمَشِيَّةَ وَالْإِرَادَةَ مَعْنَاهَا وَاحِدٌ وَأَسْمَاؤُهَا ثَلَاثَةٌ وَكَانَ أَوَّلُ إِبْدَاعِهِ وَإِرَادَتِهِ وَمَشِيَّتِهِ الْحُرُوفَ الَّتِي جَعَلَهَا أَصْلًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَدَلِيلًا عَلَى كُلِّ مُذَرِّكِ وَفَاصِلًا لِكُلِّ مُشْكِلٍ وَبَيِّنًا لِحُرُوفِ تَفْرِيقِ كُلِّ شَيْءٍ مِنْ أَسْمِ حَقٍّ وَبَاطِلٍ أَوْ فِعْلٍ أَوْ مَفْعُولٍ أَوْ مَعْنَى أَوْ غَيْرِ مَعْنَى وَعَلَيْهَا اجْتَمَعَتِ الْأُمُورُ كُلُّهَا وَلَمْ يَجْعَلْ لِلْحُرُوفِ فِي إِبْدَاعِهِ لَهَا مَعْنَى غَيْرَ أَنْفُسِهَا تَتَنَاهَى وَلَا وُجُودَ لَهَا لِأَنَّهَا مُبْدَعَةٌ بِالْإِبْدَاعِ وَالتَّوَرُّ فِي هَذَا الْمَوْضِعِ أَوَّلُ فِعْلِ اللَّهِ الَّذِي هُوَ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْحُرُوفُ هِيَ الْمَفْعُولُ بِذَلِكَ الْفِعْلِ وَهِيَ الْحُرُوفُ الَّتِي عَلَيْهَا مَدَارُ الْكَلَامِ وَالْعِبَادَاتُ كُلُّهَا مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهَا [عَلَمَهَا] خَلْقُهُ وَهِيَ ثَلَاثَةٌ وَثَلَاثُونَ حَرْفًا فَمِنْهَا ثَمَانِيَّةٌ وَعِشْرُونَ حَرْفًا تَدُلُّ عَلَى لُغَاتِ الْعَرَبِيَّةِ وَمِنْ الثَّمَانِيَّةِ وَالْعِشْرِينَ اثْنَانِ وَعِشْرُونَ حَرْفًا تَدُلُّ عَلَى لُغَاتِ السُّرْيَانِيَّةِ وَالْعِبْرَانِيَّةِ وَمِنْهَا خَمْسَةٌ أَحْرَفٍ مُتَحَرِّفَةٌ فِي سَائِرِ اللُّغَاتِ مِنَ الْعَجَمِ وَالْأَقَالِيمِ وَاللُّغَاتِ كُلُّهَا وَهِيَ خَمْسَةٌ أَحْرَفٍ تَحَرَّفَتْ مِنَ الثَّمَانِيَّةِ وَالْعِشْرِينَ حَرْفًا مِنَ اللُّغَاتِ فَصَارَتِ الْحُرُوفُ ثَلَاثَةٌ وَثَلَاثِينَ حَرْفًا فَأَمَّا الْخَمْسَةُ الْمُخْتَلِفَةُ فَيَتَجَحَّحُ [فِي حُجَجٍ] لَا يَجُوزُ ذِكْرُهَا أَكْثَرَ مِمَّا ذَكَرْنَاهُ ثُمَّ جَعَلَ الْحُرُوفَ بَعْدَ إِحْصَائِهَا وَإِحْكَامِ عِدَّتِهَا فِعْلًا مِنْهُ كَقَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ **كُنْ فَيَكُونُ** وَكُنْ مِنْهُ صُنْعٌ وَمَا يَكُونُ بِهِ الْمَصْنُوعُ فَالْخَلْقُ الْأَوَّلُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الْإِبْدَاعُ لَا وَزْنَ لَهُ وَلَا حَرَكَةً وَلَا سَمْعَ وَلَا لَوْنَ وَلَا جِسَّ وَالْخَلْقُ الثَّانِي الْحُرُوفُ لَا وَزْنَ لَهَا وَلَا لَوْنَ وَهِيَ مَسْمُوعَةٌ مَوْصُوفَةٌ غَيْرُ مَنْظُورٍ إِلَيْهَا وَالْخَلْقُ الثَّالِثُ مَا كَانَ مِنَ الْأَنْوَاعِ كُلِّهَا مُحْسُوسًا مَلْمُوسًا ذَا ذَوْقٍ مَنْظُورًا إِلَيْهِ وَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى سَابِقٌ لِلْإِبْدَاعِ لِأَنَّهُ لَيْسَ قَبْلَهُ عَزَّ وَجَلَّ شَيْءٌ وَلَا كَانَ مَعَهُ شَيْءٌ وَالْإِبْدَاعُ سَابِقٌ لِلْحُرُوفِ وَالْحُرُوفُ لَا تَدُلُّ عَلَى غَيْرِ نَفْسِهَا قَالَ الْمَأْمُونُ وَكَيْفَ لَا تَدُلُّ عَلَى غَيْرِ أَنْفُسِهَا قَالَ الرِّضَا عليه السلام لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَا يَجْمَعُ مِنْهَا شَيْئًا لِغَيْرِ مَعْنَى أَبَدًا فَإِذَا أَلْفَ مِنْهَا أَحْرَفًا أَرْبَعَةً أَوْ خَمْسَةً أَوْ سِتَّةً أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ أَوْ أَقَلَّ لَمْ يُؤْلَفْهَا بِغَيْرِ مَعْنَى وَلَمْ يَكُنْ إِلَّا لِمَعْنَى مُحَدِّثٍ لَمْ يَكُنْ قَبْلَ ذَلِكَ شَيْءٌ قَالَ عِمْرَانٌ فَكَيْفَ لَنَا بِمَعْرِفَةِ ذَلِكَ قَالَ الرِّضَا عليه السلام أَمَّا الْمَعْرِفَةُ فَوَجْهُ ذَلِكَ وَبَيَانُهُ أَنَّكَ تَذْكُرُ الْحُرُوفَ إِذَا لَمْ تُرِدْ بِهَا غَيْرَ نَفْسِهَا ذَكَرْتَهَا فَرَدًّا فَقُلْتَ ا ب ت ث ج ح خ حَتَّى تَأْتِيَ عَلَى آخِرِهَا فَلَمْ تَجِدْ لَهَا مَعْنَى غَيْرَ أَنْفُسِهَا وَإِذَا أَلْفْتَهَا وَجَمَعْتَ مِنْهَا أَحْرَفًا وَجَعَلْتَهَا اسْمًا وَصِفَةً لِمَعْنَى مَا طَلَبْتَ وَوَجْهَ مَا عَنَيْتَ كَانَتْ دَلِيلَةً عَلَى مَعَانِيهَا دَاعِيَةً إِلَى الْمَوْصُوفِ بِهَا أَفَهَمْتُهُ قَالَ نَعَمْ العيون ۱/ ۱۳۹- ۱۴۰.

امام رضا عليه السلام فرمودند:....و بدان كه ابداع، مشيَّت و اراده، سه اسم براي يك چيز هستند، و اولين ابداع، اراده و مشيَّت، حروفی بود كه آنها را اصل هر چيزی قرار داد و راهنمایی بر هر مدرک، و روشنگری بر هر امر مشتبهی نمود، و به وسيله آن حروف هر چيز اعم از حق و باطل، فعل و مفعول، يا معنى و غير معنى از هم جدا و شناخته می شود، و همه امور بر آنها جمع شده است، و در آفرينش اين حروف برای آنها، معنای متناهی و وجودی غير از نفس آنها، قرار نداد، زیرا آنها با ابداع و ايجاد، بوجود آمده اند، و نور، در اینجا، اولين فعل خداست، خدایي كه خود نور آسمانها و زمین است، و حروف از آن فعل، به فعلیَّت رسیده اند، و آنها حروفی هستند كه اساس گفتار بر آنهاست، و عبارات همگی از خداوند است كه به خلق خود آموخته است، اين حروف، سی و سه حرف هستند، بیست و هشت حرف از آنها نشانگر زبانهای عربی است، و از بیست و هشت حرف، بیست و دو حرف، نشانگر زبانهای سریانی و عبری است، و از میان آنها پنج حرف در سائر زبانهای عجم در مناطق مختلف، زبانها، متفرق و پراکنده است، و اينها پنج حرف هستند كه از بیست و هشت حرف جدا شده اند، كه در نتیجه حروف سی و سه حرف شد، و اين پنج حرف، به دلائلی است كه بیش از آن چه گفتیم جایز نیست ذكر شود. سپس حروف را بعد از احصاء نمودن و شمردن آنها فعل خود نمود، مثل اين آیه شریفه: كُنْ فَيَكُونُ، كن صفت و خلقت خداست، و آنچه كه از آن ايجاد می شود، مصنوع و مخلوق است، اولين خلقت خداوند عزّ و جلّ ابداع است. بدون وزن و حرکت است، مسموع نیست، رنگ ندارد، قابل حسّ نیست، دومین مخلوق، حروفند كه وزن و رنگ ندارند، قابل شنیدن و وصف كردن هستند ولی قابل دیدن نیستند، سومین مخلوق چيزی است از همه انواع محسوس ملموس، قابل چشیدن و قابل دیدن است، و خداوند تبارك و تعالی قبل از ابداع بوده است، زیرا قبل از خداوند عزّ و جلّ و همراه او چيز دیگری نبوده است، و ابداع قبل از حروف بوده است و حروف چيز دیگری غير از خود را نشان نمی دهند. مأمون سؤال كرد: چگونه غير از خود چيز دیگری را نشان نمی دهند؟ حضرت فرمودند: زیرا، خداوند تبارك و تعالی آنها را برای معنى کنار هم جمع می کند، وقتی چند حرف از آنها را مثلا چهار حرف يا پنج يا شش يا بیشتر يا کمتر را در کنار هم قرار می دهد، برای معنایی است محدث و جدید كه قبلا نبوده است، عمران پرسید: ما چگونه می توانیم اين مطلب را (بهتر) بفهمیم؟ حضرت فرمودند: توضیح اين مطلب چنین است كه وقتی مقصود توازن اين حروف، خود آنها باشد نه چيز دیگری، آنها را جدا جدا ذكر می کنی و می گوئی: ا، ب، ت، ث، ج، ح، خ تا آخر. در اين صورت معنایی غير از خود اين حروف در آنها نمی یابی، اما وقتی آنها را کنار هم بگذاری و اسم و صفت برای معنى مورد نظر خود بسازی، نشانگر معنى و موصوف خود خواهند بود، آیا فهمیدی؟ گفت: بله.

۳۷. الصفات

الصفات ۱-۱۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالصَّافَاتِ صَفًا (۱) فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا (۲) فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا (۳) إِنَّ إِلَهُكُمْ لَوَاحِدٌ (۴) رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ الْمَشَارِقِ (۵) إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ (۶) وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ (۷) لَا يَسْمَعُونَ إِلَى الْمَلَأِ الْأَعْلَى وَيُقَذَّفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ (۸) دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ (۹) إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان، سوگند به صف بستگان که صفی [باشکوه] بسته اند (۱) و به زجر کنندگان که به سختی زجر می کنند (۲) و به تلاوت کنندگان [آیات الهی] (۳) که قطعاً معبود شمایگانه است (۴) پروردگار آسمانها و زمین و آنچه میان آن دو است و پروردگار خاورها (۵) ما آسمان این دنیا را به زیور اختران آراستیم (۶) و آن را [از] اهریمن سرکش بی نگه داشتیم (۷) [به طوری که] نمی توانند به انبوه [فرشته گان] عالم بالا گوش فرادهند و از هرسوی پرتابی شوند (۸) با شدت به دور راندن می شوند و بر ایشان عذابی دایم است (۹) مگر کسی که [از سخن بالا بیان] یکباره استراق سمع کند که شهابی شکافنده از پی او می تازد (۱۰)

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ هَذِهِ الثُّجُومُ الَّتِي فِي السَّمَاءِ مَدَائِنٌ مِثْلُ الْمَدَائِنِ الَّتِي فِي الْأَرْضِ مَرْبُوطَةٌ كُلُّ مَدِينَةٍ إِلَى عَمُودٍ مِنْ نُورٍ طُولُ ذَلِكَ الْعَمُودِ فِي السَّمَاءِ مِثِيرَةٌ مِائَتَيْنِ وَخَمْسِينَ سَنَةً. تفسیر القی ۲/ ۲۱۸-۲۱۹.

امیر مؤمنان حضرت علی علیه السلام فرمود: این ستارگانی که در آسمانند، شهرهایی هم چون شهرهای زمین دارند که هر شهری با ستونی از نور به دیگری پیوسته است و طول هر ستون در آسمان به اندازه راهی است که در دوپست و پنجاه سال پیموده شود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ عَذَابٌ وَاصِبٌ أَيُّ دَائِمٌ مُوجِعٌ قَدْ وَصَلَ إِلَى قُلُوبِهِمْ. تفسیر القی ۲/ ۲۴۱.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: عَذَابٌ وَاصِبٌ یعنی پایدار و دردناک که به دل هایشان راه یافته است.

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ... قَالَ فَصَعِدَ جَبْرَيْلُ وَصَعِدَتْ مَعَهُ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا - وَ عَلَيْهَا مَلَكٌ يُقَالُ لَهُ إِسْمَاعِيلُ وَ هُوَ صَاحِبُ الْخُطْفَةِ الَّتِي قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخُطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ وَ تَحْتَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ - تَحْتَ كُلِّ مَلَكٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ، فَقَالَ يَا جَبْرَيْلُ مَنْ هَذَا مَعَكَ فَقَالَ: مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَوْ قَدْ بُعِثَ قَالَ نَعَمْ - فَفَتَحَ الْبَابَ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيَّ - وَ اسْتَغْفَرْتُ لَهُ وَ اسْتَغْفَرَ لِي - وَقَالَ مَرْحَبًا بِالْأَخِ النَّاصِحِ وَ النَّبِيِّ الصَّالِحِ. تفسیر القی ۲/ ۴-۵.

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: ... سپس همراه با جبرئیل به آسمان دنیا صعود کردیم، ملکی به نام اسماعیل در آن جا بود، همان صاحب خطفه که خداوند می فرماید: إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخُطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ و هفتاد هزار ملک تحت امر او، هر ملکی هم هفتاد هزار ملک تحت امرش. پرسید: ای جبرئیل! این شخص که همراه توست، کیست؟ پاسخ داد: محمد پیامبر خداست. پرسید: مبعوث شده است؟ گفت: آری. سپس او در آسمان را گشود و من به او سلام دادم و او پاسخ آن را داد، و برای هم طلب مغفرت کردیم و گفت: خوش آمدی ای برادر ناصح و پیامبر صالح!....

فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ مَنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ (۱۱) بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ (۱۲) وَإِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ (۱۳) وَإِذَا رَأَوْا آيَةً يَسْتَسْخَرُونَ (۱۴) وَقَالُوا إِن هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ (۱۵) إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ (۱۶) أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ (۱۷) قُلْ نَعَمْ وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ (۱۸) فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ (۱۹) وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا هَذَا يَوْمُ الدِّينِ (۲۰)

پس از کافران [پرس آیا ایشان از نظر آفرینش سخت ترند یا کسانی که در آسمانها خلق کردیم ما آنان را از گلی چسبند پدید آوردیم (۱۱) بلکه عجب می داری و آنها] ریشخندی کنند (۱۲) و چون پند داده شوند عبرت نمی گیرند (۱۳) و چون آیتی ببینند به ریشخندی پردازند (۱۴) و می گویند این جز سحری آشکار نیست (۱۵) آیا چون مردیم و خاک و استخوانهای [خرد] گردیدیم آیا راستی برانگیزخته می شویم (۱۶) و همین طور پدران اولیه ما (۱۷) بگو آری در حالی که شما خوارید (۱۸) و آن تنها یک فریاد است و بس و بناگاه آنان به تماشا خیزند (۱۹) و می گویند ای وای بر ما این است روز جزا (۲۰)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ الْمُؤْمِنَ مِنْ طِينَةِ الْجَنَّةِ وَ خَلَقَ الْكَافِرَ مِنْ طِينَةِ النَّارِ وَقَالَ إِذَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بَعْدَ خَيْرٍ طَيِّبَ رُوحَهُ وَ جَسَدَهُ فَلَا يَسْمَعُ شَيْئًا مِنَ الْخَيْرِ إِلَّا عَرَفَهُ وَ لَا يَسْمَعُ شَيْئًا مِنَ الْمُنْكَرِ إِلَّا أَنْكَرَهُ قَالَ وَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ الطِّينَاتُ ثَلَاثٌ طِينَةُ الْأَنْبِيَاءِ وَ الْمُؤْمِنِ مِنْ تِلْكَ الطِّينَةِ إِلَّا أَنَّ الْأَنْبِيَاءَ هُمْ مِنْ صَفْوَتِهَا هُمْ الْأَصْلُ وَ لَهُمْ فَضْلُهُمْ وَ الْمُؤْمِنُونَ الْفَرْعُ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ كَذَلِكَ لَا يَفْرُقُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ شِيعَتِهِمْ وَ قَالَ طِينَةُ النَّاصِبِ مِنْ حَمٍّ مَسْنُونٍ وَ أَمَّا الْمُسْتَضَعْفُونَ فَ مِنْ تُرَابٍ لَا يَتَحَوَّلُ مُؤْمِنٌ عَنْ إِيْمَانِهِ وَ لَا نَاصِبٌ عَنْ نَصْبِهِ وَ لِلَّهِ الْمَشِيئَةُ فِيهِمْ. الكافي ۲/ ۳، ح ۴.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: همانا خداوند عز و جل مؤمن را از گل بهشت و کافر را از گل دوزخ آفرید و نیز فرمود: چون خدا خیر بنده ای را بخواهد، روح و جسم او را پاک می گرداند؛ از این رو سخن از هر گونه نیکی به گوشش برسد، آن را می شناسد و سخن از هر گونه زشتی به گوشش برسد، آن را ناپسند می شمارد. و نیز فرمود: سرشت ها بر سه گونه اند: سرشت پیامبران که مؤمن نیز از این سرشت است، جز این که پیامبران از گزیده اش سرشته شده اند؛ ایشان اصل هستند و برتری ایشان برجاست و مؤمنان فرع می باشند و از من طین لازب سرشته شده اند. از این رو خداوند عز و جل میان پیامبران و پیروانشان جدایی نمی اندازد و فرمود: سرشت ناصبی از من حمّ مَسْنُونٍ و سرشت مستضعفین از خاک است؛ مؤمن از ایمان خود باز نمی گردد و ناصبی از ستیزه جویی خود دگرگون نمی شود و سرنوشت مستضعفان بسته به خواست خداست.

هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ (۲۱) احْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ (۲۲) مِنْ دُونِ اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْحَنِيمِ (۲۳) وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ (۲۴) مَا لَكُمْ لَا تَنْصَرُونَ (۲۵) بَلْ هُمْ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ (۲۶) وَأَقْبَلْ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ

يَتَسَاءَلُونَ (۲۷) قَالُوا إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ (۲۸) قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ (۲۹) وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ (۳۰)

این است همان روز داوری که آن را تکذیب می‌کردید (۲۱) کسانی را که ستم کرده‌اند با هم ردیفان شان و آن چه غیر از خدای پرستین‌اند (۲۲) گرد آورید و به سوی راه جهنم رهبری‌شان کنید (۲۳) و باز داشتنان نمایند که آنها مسؤولند (۲۴) شمارا چه شدن است که هم‌دیگر را یاری نمی‌کنید (۲۵) [نه] بلکه امروز آنان از در تسلیم درآمدگانند (۲۶) و بعضی روی به بعضی دیگری آوردند [و] از یکدیگری پرسند (۲۷) [و] می‌گویند شما [ظاهراً] از در راستی بامادری آمیدید [و خود را حق به جانب می‌نمودید] (۲۸) [متهمان] می‌گویند [نه] بلکه با ایمان نبودید (۲۹) و ما را بر شما هیچ تسلطی نبود بلکه خودتان سرکش بودید (۳۰)

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي تَفْسِيرِهِ قَالَ وَ أَمَّا قَوْلُهُ تَعَالَى احْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ قَالَ الَّذِينَ ظَلَمُوا آلِ مُحَمَّدٍ ﷺ وَأَزْوَاجَهُمْ قَالَ الْعَالِمُ أَشْبَاهُهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ وَقَفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ عَنْ وَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ تفسیر القتي ۲/ ۴۴۴.

علی بن ابراهیم درباره کلام خداوند متعال: احْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ گفت: یعنی کسانی را که به حق خاندان محمد صلی الله علیه و آله ستم کردند و زوج‌های آنها یعنی هم‌ردیفان آنها، وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ، مِنْ دُونِ اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ از ولایت امیر المومنین علیه السلام.

عن أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ يَقُولُ ادْعُوهُمْ إِلَى طَرِيقِ الْجَحِيمِ. تفسیر القتي ۲/ ۴۴۴.

ابو جارود، از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت کرد که ایشان درباره کلام خداوند متعال: فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ فرمود: آنان را به راه دوزخ فرا خوانید.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَقَفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ قَالَ عَنْ وَلَايَةِ عَلِيٍّ ﷺ عيون اخبار الرضا ع ۲/ ۵۹.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله درباره کلام خداوند متعال: وَقَفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ فرمودند: درباره ولایت علی علیه السلام است.

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ وَنُصِبَ الصَّرَاطُ عَلَى جَهَنَّمَ لَمْ يَجْزْ عَلَيْهِ إِلَّا مَنْ مَعَهُ جَوَازٌ فِيهِ وَلَايَةُ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ (تَعَالَى): وَقَفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ يَعْنِي عَنْ وَلَايَةِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﷺ. أمالي الطوسي ۱/ ۴۹۶.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: چون روز قیامت فرا رسد و صراط بر روی دوزخ قرار گیرد، تنها کسانی از آن می‌گذرند که جوازی دربردارنده ولایت علی بن ابی طالب به همراه داشته باشند و این همان کلام خداوند متعال است که فرمود: وَقَفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ، یعنی درباره ولایت علی بن ابی طالب علیه السلام است.

عَنِ ابْنِ أَدِينَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: قُلْتُ لَهُ جُعِلَتْ فِدَاكَ مَا تَقُولُ فِي الْقَضَاءِ وَالْقَدَرِ قَالَ أَقُولُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِذَا جَمَعَ الْعِبَادَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ سَأَلَهُمْ عَمَّا عَاهَدَ إِلَيْهِمْ وَلَمْ يَسْأَلَهُمْ عَمَّا قَضَى عَلَيْهِمْ. اعتقادات الصدوق ۷۱.

پسر اذنيه از حضرت صادق عليه السلام كه گفت گفتم فدای تو كردم در باب قضاء و قدر چه ميفرمائي فرمود ميگويم كه خدای تبارك و تعالى چون در روز قيامت بندگان را جمع كند ايشان را از آن چه بسوی ايشان عهد كرده سؤال كند و سؤال نكند ايشان را از آن چه بر ايشان قضاء و حكم فرمود.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ ثُمَّ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ عِزَّةَ رَبِّي إِنَّ جَمِيعَ أُمَّتِي لَمَوْفُوقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ مَسْئُولُونَ عَنْ وَلَايَتِهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قِفْوَهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ. العيون ۱/ ۴۴، ح ۸۶

امام رضا عليه السلام فرمودند:....به عزت پروردگارم، تمام امتم را در قيامت ننگه ميدارند و از ولايت او سؤال خواهند نمود و اين مطلب همان است كه در اين آيه آمده است وَ قِفْوَهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ.

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: فِي تَفْسِيرِ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قِفْوَهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ أَنَّهُ لَا يُجَاوِزُ قَدَمَا عَبْدٍ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ أَرْبَعٍ عَنْ نِيَابِهِ فِيمَا أَبْلَاهُ وَ عُمُرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ وَ عَنْ مَالِهِ مِنْ أَتَيْنَ جَمَعَهُ وَ فِيمَا أَنْفَقَهُ وَ عَنْ حُبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ. الخصال ۱/ ۲۵۳، ح ۱۲۵.

رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم در تفسير قول خدای متعال وَ قِفْوَهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ می فرمود: در قيامت هيچ بنده بي گام از گام بر ندارد تا جواب دهد: زندگي خود را در چه گذرانیده؟. جواني خویش را در چه کاری صرف کرده؟ خواسته خود را از چه راهی به دست آورده و در چه هزينه می کرده؟ و دوستی ما خاندان را در دل داشته يا نه.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ فِيمَا وَعَظَ بِهِ لُقْمَانُ ابْنَهُ يَا بُنَيَّ وَ اعْلَمْ أَنَّكَ سَتُسْأَلُ عَدَا إِذَا وَقَفْتَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْ أَرْبَعٍ شَبَابِكَ فِيمَا أَبْلَيْتَهُ وَ عُمُرِكَ فِيمَا أَفْنَيْتَهُ وَ مَالِكَ مِمَّا اكْتَسَبْتَهُ وَ فِيمَا أَنْفَقْتَهُ فَتَأَهَّبْ لِذَلِكَ وَ أَعِدْ لَهُ جَوَابًا الكافي ۲/ ۱۳۵، ح ۲۰.

امام صادق عليه السلام فرمود: در آن چه لقمان پسرش را موعظه كرد اين بود كه.... و بدان كه چون فردای قيامت در برابر خدای عزوجل بايستی، از چهار چيز پرسش شوی: جوانيت را در چه راه پير كردی؟ عمرت را در چه راهی بسر بردی؟ مالت را از چه راه به دست آوردی؟ و در چه راه خرج كردی؟ پس آماده اين مقام باش و پاسخش را تهيه كن.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَا مَعْاشِرَ قُرَاءِ الْقُرْآنِ اتَّقُوا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فِيمَا حَمَلَكُمُ مِنْ كِتَابِهِ فَإِنِّي مَسْئُولٌ وَ إِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ إِلَيَّ مَسْئُولٌ عَنْ تَبْلِيغِ الرِّسَالَةِ وَ أَمَّا أَنْتُمْ فَتُسْأَلُونَ عَمَّا حَمَلْتُمْ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّتِي .. الكافي ۲/ ۶۰۶، ح ۹.

حضرت باقر عليه السلام فرمود: رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم فرموده: ای گروه قرآن خوانان از خدای عزوجل بپرهيزيد در آن چه از كتاب خود بشما داده است زيرا كه من مسؤل و شما هم مسؤل هستيد، من از رساندن و تبليغ رسالت مسؤلوم، و شما از آن چه از قرآن و سنت من در برداريد مسؤل هستيد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : اللَّهُمَّ فَكَمَا كَانَ مِنْ شَأْنِكَ يَا صَادِقَ الْوَعْدِ يَا مَنْ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ يَا مَنْ هُوَ كُلَّ يَوْمٍ فِي شَأْنٍ أَنْ أَنْعَمْتَ عَلَيْنَا بِمَوْلَاةٍ أَوْلِيَاءِكَ الْمَسْئُولِ عَنْهَا عِبَادُكَ فَإِنَّكَ قُلْتَ وَ قَوْلُكَ الْحَقُّ - ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ وَ قُلْتَ وَ قِفْوَهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ..... التهذيب ۳/ ۱۴۶، ح ۳۱۷.

امام صادق عليه السلام:....خداوندا! چنانچه اين شأن توست، اى كسى كه وعدهات راست است و اى كسى كه وعدهات تخلف ناپذير است! اى كسى كه او هرروز در كارى است! وقتى كه نعمت را بر ما تمام كردى، به دوستى دوستانت كه بندگان از آنها سؤال خواهند شد و تو فرمودى: **ثُمَّ لَتُسْئَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ** و گفته اى و قول تو حق است **وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ**....

علي بن ابراهيم: **وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ قَالُوا إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ** يَعْنِي فَلَانًا وَفُلَانًا، تفسير القمي ۲/ ۲۲۲.

على بن ابراهيم: **وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ قَالُوا إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ** يعنى فلان و فلان

الصفات ۴۰-۳۱

فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّ الَّذِى تَتَّقُونَ (۳۱) فَأَعْوَيْنَا كَرِهًا نَكْنَا غَاوِينَ (۳۲) فَإِنَّمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ (۳۳) إِنَّا كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْجَارِمِينَ (۳۴) إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ (۳۵) وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُو آلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مِجْنُونٍ (۳۶) بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَقَ الْمُرْسَلِينَ (۳۷) إِنَّكُمْ لَذَاتُ قُوَّةٍ الْعَذَابِ الْأَلِيمِ (۳۸) وَمَا تَجْزُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۳۹) إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْخَالِصِينَ (۴۰)

پس فرمان پروردگارمان بر ما سزاوار آمد ما واقعاً بايد [عذاب را] بچشم (۳۱) و شمار اگر ما را کردیم زیرا خودمان گمراه بودیم (۳۲) پس در حقيقت آنان در آن روز در عذاب شريك يكديگرند (۳۳) [آرى] ما با بجرمان چنين رفتارى كنيم (۳۴) چرا كه آنان بودند كه وقتى به ايشان گفته مى شد خدايى جز خدايى يگانه نيست تكبر مى ورزيدند (۳۵) و مى گفتند آيا ما براى شاعرى ديوانه دست از خدايمان برداريم (۳۶) ولى نه [او] حقيقت را آورده و فرستادگان را تصديق کرده است (۳۷) در واقع شما عذاب پر در در خواهيده چشيد (۳۸) و جز آن چه ميكرديد جزا نمى يابيد (۳۹) مگر بندگان پاكدل خدا (۴۰)

الصفات ۵۰-۴۱

أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ (۴۱) فَوَآكِهِ وَهُمْ مُكْرَمُونَ (۴۲) فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ (۴۳) عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ (۴۴) يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ (۴۵) يَبْيَضُاءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ (۴۶) لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ (۴۷) وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ (۴۸) كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ (۴۹) فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ (۵۰)

آنان روزى معين خواهند داشت (۴۱) [انواع] ميوه ها و آنان مورد احترام خواهند بود (۴۲) در باغهاي پر نعمت (۴۳) بر سريره ها در برابر همديگر [نشينند] (۴۴) با جاي از باده ناب پيرامونشان به گردش در مى آيند (۴۵) [باده اى] سخت سيبده كه نوشندگان را لذتي [خاص] مى دهد (۴۶) نه در آن فساد عقل است و نه ايشان از آن به بدمستي [و فرسودگي] مى افتند (۴۷) و نزدشان [دلبرانى] فروهشته نگاه و فراخ ديدع باشند (۴۸) [از شدت سيبدي] گويى تخم شتر مرغ [زير پر] راند (۴۹) پس برخي شان به برخي روى نموده و از همديگر پرس و جوى كنند (۵۰)

قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ (۵۱) يَقُولُ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ (۵۲) إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَدِينُونَ (۵۳) قَالَ هَلْ أُنتُمْ مُطَّلِعُونَ (۵۴) فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاءٍ الْحَجِيمِ (۵۵) قَالَ تَاللَّهِ إِن كِدْتَ لَتُرْدِينِ (۵۶) وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ الْمُخْضَرِّينَ (۵۷) أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ (۵۸) إِلَّا مَوْتَتَنَا الْأُولَى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ (۵۹) إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (۶۰)

گویند ای از آنان می گوید راستی من [در دنیا] هم نشینی داشتم (۵۱) [که به من] می گفت آیات و احوالات و از باوردارندگانی (۵۲) آیا وقتی مردیم و خاک و [مشتی] استخوان شدیم آیا واقعا جزای یابیم (۵۳) [مؤمن] می پرسد آیا شما اطلاع دارید [سجاست] (۵۴) پس اطلاع حاصل می کند و او را در میان آتش می بیند (۵۵) [و] می گوید به خدا سوگند چیزی ندانم بود که تو مرا به هلاکت اندازی (۵۶) و اگر رحمت پروردگارم نبود هر آینه من [این] از احضار شدگان بودم (۵۷) و از روی شوق می گوید [آیا دیدگر روی مرگ نمی بینم (۵۸) جز همان مرگ نخستین خود و ما هرگز عذاب نخواهیم شد (۵۹) راستی که این همان کامیابی بزرگ است (۶۰)]

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع فِي قَوْلِهِ فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاءٍ الْحَجِيمِ يَقُولُ فِي وَسْطِ الْحَجِيمِ . تفسیر القتی ۲/ ۲۴۲.

امام محمد باقر علیه السلام درباره کلام خداوند متعال: فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاءِ الْحَجِيمِ فرمود: در میان دوزخ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ وَ أَهْلُ النَّارِ النَّارَ جِئَ بِالْمَوْتِ فَيَذْبُحُ كَالْكَنْبُشِ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ ثُمَّ يُقَالُ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ أَبَدًا فَيَقُولُ أَهْلُ الْجَنَّةِ أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ إِلَّا مَوْتَتَنَا الْأُولَى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ. تفسیر القتی ۲/ ۲۴۳.

امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: وقتی بهشتیان به بهشت و دوزخیان به دوزخ درآیند، مرگ را نزدشان می آورند و میان بهشت و دوزخ هم چون قوچی سر می برند. سپس به آنها می گویند: جاودان باشید که هرگز مرگی در کار نیست؛ آن گاه بهشتیان می گویند: أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ، إِلَّا مَوْتَتَنَا الْأُولَى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ، إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ،

لِثَلِّ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ (۶۱) أَذَلِكَ خَيْرٌ نُزْلًا أَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ (۶۲) إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ (۶۳) إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْحَجِيمِ (۶۴) طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ (۶۵) فَإِنَّهُمْ لَكَالُونَ مِنْهَا فَمَا لَثَوْنَ مِنْهَا الْبُطُونَ (۶۶) ثُمَّ إِنَّهُمْ عَلَى الشَّوْبِ مِنْ حَمِيمٍ (۶۷) ثُمَّ إِنَّ مَرَجِعَهُمْ لِلَّهِ الْحَكِيمِ (۶۸) إِنَّهُمْ أَلْقَوْا آبَاءَهُمْ ضَالِّينَ (۶۹) فَهُمْ عَلَى آثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ (۷۰)

برای چنین [پاداشی] باید کوشندگان بکوشند (۶۱) آیا از نظر پذیرایی این بهتر است یا درخت زقوم (۶۲) درحقیقت ما آن را برای ستمگران [مایه آزمایش و] عذابی گردانیدیم (۶۳) آن درختی است که از قعر آتش سوزان می روید (۶۴) میوه اش گویی چون کله های شیاطین است (۶۵) پس [دوزخیان] حتماً از آن می خورند و شکم هارا از آن پری کنند (۶۶) سپس ایشان را بر سر آن آمیغی از آب جوشان است (۶۷) آن گاه باز گشتشان بی گمان به سوی دوزخ است (۶۸) آنها پدران خود را همراه یافتند (۶۹) پس ایشان به دنبال آنها می شتابند (۷۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ وَإِنَّ لِلَّهِ نَارًا فِي الْمَشْرِقِ خَلَقَهَا لِيُسْكِنَهَا أَرْوَاحَ الْكُفَّارِ وَيَأْكُلُونَ مِنْ زُقُومِهَا وَيَشْرَبُونَ مِنْ حَمِيمِهَا لَيَلَّهُمْ فَإِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ هَاجَتْ إِلَى وَادٍ بِالْيَمَنِ يُقَالُ لَهُ- بَرَهُوتُ أَشَدُّ حَرًّا مِنْ نِيرَانِ الدُّنْيَا كَانُوا فِيهَا يَتَلَاقُونَ وَيَتَعَارَفُونَ فَإِذَا كَانَ الْمَسَاءُ عَادُوا إِلَى النَّارِ فَهُمْ كَذَلِكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ..... الكافي ۳/ ۲۴۶-۲۴۷، ح ۱.

امام باقر عليه السلام فرمودند:..... و خداوند آتشی در مشرق دارد، که آن را برای اسکان روح کافران آفریده و آنان از زقوم آن می خورند و در شب از آب جوشان آن می نوشند و آن گاه که سپیده دم سرزند، به وادی ای در یمن می روند که به آن برهوت گفته می شود که از آتش های دنیا سوزنده تر است. آنان در آن جا با یکدیگر ملاقات می کنند و با یکدیگر آشنا می شوند و در شامگاه به آتش بازمی گردند و پیوسته تا روز قیامت حالشان این چنین است.

وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ (۷۱) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُنْذِرِينَ (۷۲) فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ (۷۳) إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْخَالِصِينَ (۷۴) وَلَقَدْ نَادَانَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ (۷۵) وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ (۷۶) وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ (۷۷) وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ (۷۸) سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ (۷۹) إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (۸۰)

و قطعایش از آنها بیشتر پیشینان به گمراهی افتادند (۷۱) و حال آنکه مسلمانان میانشان هشدار دهنده گانی فرستادیم (۷۲) پس ببین فرجام هشدار داده شدگان چگونه بود (۷۳) به استثنای بندگان پاکدل خدا (۷۴) و نوح ما را نداد و چه نیک اجابت کنند بودیم (۷۵) و او و کسانش را از اندوه بزرگ رهایی دیدیم (۷۶) و تنها نسل او را باقی گذاشتیم (۷۷) و در میان آیندگان [آوازه نیک] او را بر جای گذاشتیم (۷۸) درود بر نوح در میان جهانیان (۷۹) ما این گونه نیکوکاران را پاداش می دهیم (۸۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ يَقُولُ الْحَقُّ وَ النَّبُوءَةُ وَ الْكِتَابُ وَ الْإِيمَانُ فِي عَقِبِهِ وَ لَيْسَ كُلُّ مَنْ فِي الْأَرْضِ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ وَلَدِ نُوحٍ قَالَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ اَحْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَ أَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَ مَنْ آمَنَ وَ مَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ وَ قَالَ أَيْضاً ذُرِّيَّةً مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ . تفسير القمي ۲/ ۲۴۳.

امام محمد باقر علیه السلام درباره کلام خداوند متعال: وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ فرمود: حق و پیامبری و کتاب آسمانی و ایمان در دودمان نوح به جای ماند، اما همه کسانی که از فرزندان آدم بر روی زمین زندگی می کنند، از فرزندان نوح نیستند؛ چرا که خداوند متعال در کتاب خود فرمود: قُلْنَا اَحْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَ أَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ در میان آنها وَ مَنْ آمَنَ وَ مَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ و نیز فرمود: ذُرِّيَّةً مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ..... وَ بَشَّرَهُمْ نُوحٌ بِهُودٍ وَ أَمَرَهُمْ بِاتِّبَاعِهِ وَ أَنْ يَفْتَحُوا الْوَصِيَّةَ كُلَّ عَامٍ فَيَنْظُرُوا فِيهَا وَ يَكُونُوا عِبَادًا لَهُمْ كَمَا أَمَرَهُمْ آدَمُ عليه السلام قَالَ فَظَهَرَتِ الْجَبَرِيَّةُ فِي وَلَدِ حَامٍ وَ يَافَتْ فَاسْتَحْفَى وَلَدُ سَامٍ بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَ جَرَتْ عَلَى سَامٍ بَعْدَ نُوحٍ الدَّوْلَةُ لِحَامٍ وَ يَافَتْ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ تَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ يَقُولُ تَرَكْتُ عَلَى نُوحٍ دَوْلَةَ الْجَبَّارِينَ وَ يُعِزُّ اللَّهُ مُحَمَّدًا صلى الله عليه وآله بِذَلِكَ قَالَ وَ

وُلِدَ لِحَامِ السُّنْدِ وَالْهِنْدِ وَالْحَبَشِ وَوُلِدَ لِسَامِ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ وَجَرَتْ عَلَيْهِمُ الدَّوْلَةُ وَكَانُوا يَتَوَارَثُونَ الْوَصِيَّةَ عَالِمٌ بَعْدَ عَالِمٍ حَتَّى بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هُودًا عَلَيْهِ السَّلَامُ كَمَالِ الدِّينِ / ۱۳۴-۱۳۵، ح ۳.

امام صادق علیه السلام فرمود: نوح علیه السلام نوید ظهور هود علیه السلام را به ایشان داد و فرمان داد تا از او پیروی کنند و هر سال وصیت او را بگشایند و آن را بخوانند و همان روز را عید بگیرند، همان گونه که آدم علیه السلام به آنها دستور داده بود؛ اما فرزندان حام و یافث ستمگری پیشه کردند و فرزندان سام بدین سبب دانشی را که نزد خود داشتند، پنهان کردند و این چنین پس از نوح، دولت حام و یافث بر سام چیره شد و این همان کلام خداوند عز و جل است: وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ؛ یعنی پس از نوح دولت ستمگران بر جای ماند و خداوند متعال، محمد صلی الله علیه و آله را بر آنها یاری کرد. سبند و هند و حبش از فرزندان حام، و عرب و عجم از فرزندان سام زاده شدند و در روزگار حضرت محمد صلی الله علیه و آله دولت اینان بر آنها چیره شد و در میان فرزندان سام، وصیت نوح از دانایی به دانایی دگر ارث رسید، تا این که خداوند عز و جل حضرت هود علیه السلام را برانگیخت.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ..... وَمَنْ خَافَ مِنْكُمْ الْعُقْرَبَ فَلْيَقْرَأْ هَذِهِ الْآيَاتِ سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ..... الحِصَالُ ۲/ ۶۱۹.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: هر که از کژدم ترسد این آیات را فرو خواند: سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ.

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ (۸۱) ثُمَّ أَعْرَفْنَا الْأَخْرِينَ (۸۲) وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لِإِبْرَاهِيمَ (۸۳) إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ (۸۴) إِذْ قَالَ لِلَّهِ قَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ (۸۵) أَنْفَكَا آلِهَةً دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ (۸۶) فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ (۸۷) فَنَظَرْنَا نَظْرَةً فِي النُّجُومِ (۸۸) فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ (۸۹) فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ (۹۰)

به راستی اوازندگان مؤمن مابود (۸۱) سپس دیگران را غرق کردیم (۸۲) و بی گمان ابراهیم از پیروان اوست (۸۳) آن گاه که بادل پاك به [پیشگاه] پروردگار آمد (۸۴) چون به پدر [خواند] و قوم خود گفت چه می پرستید (۸۵) آیا غیر از آنها به دروغ خدایانی [دیگر] می خواهید (۸۶) پس گمانتان به پروردگار جهانها چیست (۸۷) پس نظری به ستارگان افکند (۸۸) و گفت من کسالت دارم (۸۹) پس پشت کنان از او روی برتافتند (۹۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ لِلرَّائِي لِيَهْنِئْتُكُمْ الْإِسْمَ قَالَ قُلْتُ وَمَا هُوَ قَالَ الشَّيْبَةُ قُلْتُ إِنَّ النَّاسَ يُعَيِّرُونَكَ بِذَلِكَ قَالَ أَمَا تَسْمَعُ قَوْلَهُ عَزَّ وَجَلَّ وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لِإِبْرَاهِيمَ وَقَوْلُهُ فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ تَأْوِيلُ الْآيَاتِ الظَّاهِرَةِ / ۴۸۴

امام محمد باقر عليه السلام فرمود: اين اسم مبارك تان باد! عرض كردم: فدایت شوم! کدام اسم؟ فرمود: شیعه. عرض شد: مردم به خاطر این اسم ما را سرزنش می کنند. فرمود: آیا نشنیده ای که خداوند متعال فرمود: **وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ** و نیز فرمود: **فَاسْتَعَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ**.

عَنْ مَوْلَانَا الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** أَنَّهُ قَالَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ **وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ** أَيُّ أَنَّ إِبْرَاهِيمَ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** مِنْ شِيعَةِ عَلِيٍّ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** **تَاوِيل** **الآيَات ۲/ ۴۹۵-۴۹۷.**

امام صادق عليه السلام پیرامون آیه **وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ** فرمود: یعنی ابراهیم علیه السلام از شیعیان علی علیه السلام است.

عَنْ أَبِي بصيرٍ يَحْيَى بْنِ الْقَاسِمِ قَالَ سَأَلَ جَابِرُ بْنُ يَزِيدَ الْجُعْفِيُّ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ الصَّادِقَ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** عَنْ تَفْسِيرِ هَذِهِ الْآيَةِ **وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ** فَقَالَ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ لَمَّا خَلَقَ إِبْرَاهِيمَ كَشَفَ لَهُ عَنْ بَصَرِهِ فَنَظَرَ فَرَأَى نُورًا إِلَى جَنْبِ الْعَرْشِ فَقَالَ إِلَهِي مَا هَذَا النُّورُ فَقِيلَ لَهُ هَذَا نُورُ مُحَمَّدٍ صَفْوَتِي مِنْ خَلْقِي وَرَأَى نُورًا إِلَى جَنْبِهِ فَقَالَ إِلَهِي وَمَا هَذَا النُّورُ فَقِيلَ لَهُ هَذَا نُورُ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** نَاصِرِ دِينِي وَرَأَى إِلَى جَنْبِهِمْ ثَلَاثَةَ أَنْوَارٍ فَقَالَ إِلَهِي وَمَا هَذِهِ الْأَنْوَارُ فَقِيلَ لَهُ هَذَا نُورُ فَاطِمَةَ فَطَمَتْ مَحَبَّتَهَا مِنَ النَّارِ وَنُورٌ وَلَدَيْهَا الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنِ فَقَالَ إِلَهِي وَ أَرَى تِسْعَةَ أَنْوَارٍ قَدْ أَحَدَقُوا بِهِمْ قِيلَ يَا إِبْرَاهِيمُ هَؤُلَاءِ الْأَئِمَّةُ مِنْ وَلَدِ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ فَقَالَ إِبْرَاهِيمُ إِلَهِي بِحَقِّ هَؤُلَاءِ الْخُمْسَةِ إِلَّا عَرَفْتَنِي مِنَ التَّسْعَةِ قِيلَ يَا إِبْرَاهِيمُ أَوَّلُهُمْ عَلِيٌّ بْنُ الْحُسَيْنِ وَ ابْنُهُ مُحَمَّدٌ وَ ابْنُهُ جَعْفَرٌ وَ ابْنُهُ مُوسَى وَ ابْنُهُ عَلِيٌّ وَ ابْنُهُ مُحَمَّدٌ وَ ابْنُهُ عَلِيٌّ وَ ابْنُهُ الْحَسَنُ وَ الْحُجَّةُ الْقَائِمُ ابْنُهُ فَقَالَ إِبْرَاهِيمُ إِلَهِي وَ سَيِّدِي أَرَى أَنْوَارًا قَدْ أَحَدَقُوا بِهِمْ لَا يُحْصِي عَدَدَهُمْ إِلَّا أَنْتَ قِيلَ يَا إِبْرَاهِيمُ هَؤُلَاءِ شِيعَتُهُمْ شِيعَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ **عَلَيْهِ السَّلَامُ** فَقَالَ إِبْرَاهِيمُ وَ بِمَا تَعْرِفُ شِيعَتَهُ قَالَ بِصَلَاةِ إِحْدَى وَ خَمْسِينَ وَ الْجَهْرِ بِ **بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ** وَ الْقُنُوتِ قَبْلَ الرُّكُوعِ وَ التَّحَنُّمِ فِي الْيَمِينِ فَعِنْدَ ذَلِكَ قَالَ إِبْرَاهِيمُ اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ شِيعَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ **تَاوِيل** **الآيَات ۲/ ۴۹۵-۴۹۷.**

ابو بصیر یحیی بن ابی القاسم روایت کرده است که وی گفت: جابر بن یزید جعفی از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام از تفسیر آیه **وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ** پرسید، ایشان فرمود: هنگامی که خداوند سبحان، ابراهیم علیه السلام را آفرید، دیدگان او را گشود، ابراهیم نظر افکند و در کنار عرش نوری بدید، عرض کرد: خداوندا! این نور چیست؟ خداوند فرمود: این نور محمد، برگزیده آفریدگان من است. در کنار آن نور، نور دیگری دید، عرض کرد: خداوندا! این نور چیست؟ خداوند فرمود: این نور علی بن ابی طالب، یاور دین من است. در کنار آن دو نور، سه نور دیگر دید، عرض کرد: خداوندا! این نورها چیست؟ خداوند فرمود: این نور فاطمه است. او دوست داران خود را از آتش دوزخ دور می گرداند و نیز نور دو فرزند او، حسن و حسین می باشد. ابراهیم نه نور دیگر دید که ایشان را در میان گرفته بودند، عرض کرد: خداوندا! این نورهای نه گانه چیست؟ خداوند فرمود: ای ابراهیم! اینان امامانی از فرزندان علی علیه السلام و فاطمه سلام الله علیها می باشند. ابراهیم علیه السلام عرض کرد: خداوندا! به حق آن پنج تن، این نه تن را به من معرفی کن. خداوند فرمود: ای ابراهیم! اولین ایشان علی بن حسین، و پسر او محمد، و پسر او جعفر، و پسر او موسی، و پسر او علی، و پسر او محمد، و پسر او علی، و پسر او حسن، و پسر او حجت قائم علیهم السلام است. ابراهیم علیه السلام عرض کرد: خداوندا و مهتر! نورهایی می بینم که گرداگرد ایشان حلقه زده اند و کسی جز تو نمی تواند آنها را بشمارد.

خداوند فرمود: ای ابراهیم! اینان شیعیان ایشان هستند، شیعه امیر مؤمنان علی بن ابی طالب. ابراهیم علیه السلام عرض کرد: شیعیان او چگونه شناخته می‌شوند؟ خداوند فرمود: پنجاه و یک رکعت نماز گزاردن، خواندن بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ با صدای بلند، قنوت خواندن پیش از رکوع و انگشتر در دست راست کردن. آن گاه ابراهیم عرض کرد: خداوندا! مرا از شیعیان امیر مؤمنان قرار ده.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي قِصَّةِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا - فَسُئِلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ قَالَ مَا فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ وَمَا كَذَبَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقُلْتُ فَكَيْفَ ذَاكَ قَالَ إِنَّمَا قَالَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَسُئِلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ إِنْ نَطَقُوا فَكَبِيرُهُمْ فَعَلْ وَإِنْ لَمْ يَنْطِقُوا فَلَمْ يَفْعَلْ كَبِيرُهُمْ شَيْئاً فَمَا نَطَقُوا وَمَا كَذَبَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقُلْتُ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي يُوسُفَ أَيَّتُهَا الْعِيزُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ قَالَ إِنَّهُمْ سَرَقُوا يُوسُفَ مِنْ أَبِيهِ أَلَا تَرَى أَنَّهُ قَالَ لَهُمْ حِينَ قَالَ - مَا ذَا تَفْقِدُونَ قَالُوا نَفَقْدُ صَوَاعَ الْمَلِكِ وَلَمْ يَقُلْ سَرَقْتُمْ صَوَاعَ الْمَلِكِ إِنَّمَا عَنَى سَرَقْتُمْ يُوسُفَ مِنْ أَبِيهِ فَقُلْتُ قَوْلُهُ **إِنِّي سَقِيمٌ** قَالَ مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ سَقِيماً وَمَا كَذَبَ إِنَّمَا عَنَى سَقِيماً فِي دِينِهِ مُرْتَاداً. المعاني/ ۲۰۹- ۲۱۰.

حضرت صادق علیه السلام از داستان حضرت ابراهیم علیه السلام در آیه ۷ قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا - فَسُئِلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ سؤال شده و فرمود: بت بزرگشان آن کار را انجام نداد و نه ابراهیم علیه السلام کذب گفت. پرسید: این چگونه می‌شود؟ فرمود: حضرت ابراهیم علیه السلام فقط گفت: فَسُئِلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ. اگر سخن می‌گفتند پس بزرگشان انجام داده بود، و اگر نه انجام نداده بود، پس سخن نگفتند، و ابراهیم نیز کذب نگفت. و نیز در داستان حضرت یوسف علیه السلام از آیه: أَيَّتُهَا الْعِيزُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ سؤال کرد. فرمود: آنان یوسف را از پدرشان دزدیده بودند، مگر نمی‌بینی در ادامه آمده: مَا ذَا تَفْقِدُونَ قَالُوا نَفَقْدُ صَوَاعَ الْمَلِكِ و نگفت شما پیمان شاه را دزدیده اید، تنها یوسف را از پدرش دزدیده بودند. پس در داستان ابراهیم از این آیه سؤال شد که: **إِنِّي سَقِيمٌ** فرمود: ابراهیم مریض نبود، و دروغ هم نگفت، تنها مرادش این بود که بیمار دین هستم، یعنی: جستجوگرم.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَتَنْظَرُ نَظْرَةً فِي التُّجُومِ فَقَالَ **إِنِّي سَقِيمٌ** قَالَ حَسَبَ فَرَأَى مَا يَحُلُّ بِالْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ لِمَا يَحُلُّ بِالْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ. الكافي ۱/ ۶۵، ح ۵.

امام جعفر صادق علیه السلام درباره کلام خداوند متعال: فَتَنْظَرُ نَظْرَةً فِي التُّجُومِ * فَقَالَ **إِنِّي سَقِيمٌ** فرمود: اندیشید و به مصائبی که بر حسین علیه السلام فرود می‌آید، پی برد؛ آن گاه گفت: من از آن چه بر حسین علیه السلام فرود می‌آید، بیمار گشته‌ام.

عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ التَّقِيَّةُ مِنْ دِينِ اللَّهِ - قُلْتُ مِنْ دِينِ اللَّهِ قَالَ إِي وَ اللَّهِ مِنْ دِينِ اللَّهِ وَ لَقَدْ قَالَ يُوسُفُ عَلَيْهِ السَّلَامُ **أَيَّتُهَا الْعِيزُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ** وَ اللَّهُ مَا كَانُوا سَرَقُوا شَيْئاً وَ لَقَدْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ **إِنِّي سَقِيمٌ** وَ اللَّهُ مَا كَانَ سَقِيماً.. الكافي ۲/ ۲۱۷، ح ۳.

ابو بصیر روایت شده است که او گفت: حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: تقیه جزئی از دین خداست. عرض کردم: به راستی جزئی از دین خداست؟ فرمود: آری، به خدا سوگند! جزئی از دین خداست. یوسف علیه السلام فرمود: **أَيَّتُهَا الْعِيزُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ** اما به خدا سوگند! آنها ندزدیده بودند و ابراهیم علیه السلام فرمود: **إِنِّي سَقِيمٌ**، اما به خدا سوگند! بیمار نبود.

عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ: قِيلَ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام وَأَنَا عِنْدَهُ إِنَّ سَالِمَ بْنِ أَبِي حَفْصَةَ وَأَصْحَابَهُ يَرَوُونَ عَنْكَ أَنَّكَ تَكَلَّمُ عَلَى سَبْعِينَ وَجْهًا لَكَ مِنْهَا الْمَخْرَجُ فَقَالَ مَا يُرِيدُ سَالِمٌ مِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَجِيءَ بِالْمَلَائِكَةِ وَاللَّهِ مَا جَاءَتْ بِهِذَا التَّيُّونَ وَلَقَدْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام إِنِّي سَقِيمٌ وَمَا كَانَ سَقِيمًا وَمَا كَذَبَ وَلَقَدْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا وَمَا فَعَلَهُ وَمَا كَذَبَ وَلَقَدْ قَالَ يُوسُفُ عليه السلام أَيُّهَا الْعَبْرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ وَاللَّهِ مَا كَانُوا سَارِقِينَ وَمَا كَذَبَ. الكافي ۸/ ۱۰۰، ح ۷۰.

ابو بصیر روایت شده است که او گفت: خدمت حضرت امام محمد باقر علیه السلام بودم که به ایشان عرض شد: ای پسر رسول خدا! سالم بن ابی حفصه و یارانش می گویند: شما هفتاد پهلوسخن می گویند تا راه فرار داشته باشید. حضرت فرمود: سالم از من چه می خواهد؟ آیا می خواهد هم چون فرشته گان سخن گویم؟ به خدا سوگند! پیامبران هم چنین نمی گفتند، ابراهیم علیه السلام فرمود: **إِنِّي سَقِيمٌ**، حال آن که بیمار نبود، اما دروغ هم نگفت و نیز فرمود: **بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا**، حال آن که آن، چنین نکرده بود، اما ابراهیم دروغ هم نگفت؛ و یوسف علیه السلام فرمود: **أَيُّهَا الْعَبْرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ** به خدا سوگند! آنها دزد نبودند، اما هم دروغ نگفته بود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى خَلَقَ رُوحَ الْقُدُسِ وَلَمْ يَخْلُقْ خَلْقًا أَقْرَبَ إِلَيْهِ مِنْهَا وَكَانَتْ بِأَكْرَمِ خَلْقِهِ عَلَيْهِ فَإِذَا أَرَادَ أَمْرًا أَلْقَاهُ إِلَيْهَا فَالْقَاهُ إِلَى التُّجُومِ فَجَرَتْ بِهِ. تفسیر العیاشی ۲/ ۲۷۰، ح ۷۰.

امام صادق علیه السلام فرمود: خدای تبارک و تعالی، روح القدس را خلق کرد و هیچ کس از او به خداوند نزدیک تر نیست و او گرامی ترین خلق خداوند نیست، هرگاه امری را اراده کند آن را به او القا می کند، پس آن امر را به ستارگان القا کرد و ستارگان به وسیله او به حرکت درآمدند.

عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنِّي قَدْ ابْتُلِيتُ بِهَذَا الْعِلْمِ فَأُرِيدُ الْحَاجَةَ فَإِذَا نَظَرْتُ إِلَى الظَّالِمِ وَرَأَيْتُ الظَّالِمَ الشَّرَّ جَلَسْتُ وَلَمْ أَذْهَبْ فِيهَا وَإِذَا رَأَيْتُ الظَّالِمَ الْخَيْرَ ذَهَبْتُ فِي الْحَاجَةِ فَقَالَ لِي تَقْضِي قُلْتُ نَعَمْ قَالَ أَحْرِقْ كُتُبَكَ. الفقيه ۲/ ۱۷۰، ح ۷۷۹.

عبد الملک بن اعین روایت شده است که گفت: به امام صادق علیه السلام گفتم: من به این علم گرفتار شده‌ام، و از این رو چون قصد آن کنم که در پی حاجتی روان شوم، چون در طالع بنگرم، و طالع شر را بینم، فرومی‌نشینم، و در پی آن حاجت نمیروم، و چون طالع خیر را بنگرم، در پی آن حاجت روان میشوم؟ امام فرمود: بمقتضای این دانش خود قضاوت میکنی؟! گفتم: آری. فرمود: کتابهایت را بسوزان.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلامفَمَا تَقُولُ فِي عِلْمِ التُّجُومِ؟- قَالَ هُوَ عِلْمٌ قَلَّتْ مَنَافِعُهُ وَكَثُرَتْ مَضَرَّائُهُ لِأَنَّهُ لَا يُدْفَعُ بِهِ الْمَقْدُورُ وَلَا يُتَّقَى بِهِ الْمَحْذُورُ إِنَّ الْمُنْجَمَ بِالْبَلَاءِ لَمْ يُنْجِهِ التَّحَرُّزُ مِنَ الْقَضَاءِ إِنَّ أَخْبَرَ هُوَ بِخَيْرٍ لَمْ يَسْتَطِعْ تَعْجِيلُهُ وَإِنْ حَدَثَ بِهِ سُوءٌ لَمْ يُمَكِّنْهُ صَرْفُهُ وَالْمُنْجَمُ يُضَادُّ اللَّهَ فِي عِلْمِهِ بِرُغْمِهِ أَنْ يَرُدَّ قَضَاءَ اللَّهِ عَنْ خَلْقِهِ..... الإحتجاج/ ۳۴۸.

امام صادق علیه السلام:.....در باره علم ستارگان نظر شما چیست؟فرمود: علمی است با منافع اندک، و زیان بسیار، زیرا به دفع تقدیر شده نیست و از محذور آن نمی شود پرهیز کرد، اگر خبر از بلایی دهد تحرز از قضا او را نجات نمی دهد، و اگر از خیری

خبر دهد قادر به تعجيل آن نشود، و اگر گرفتار مشكلي شود قادر به تغيير آن نيست، و منجم با علم خود با خدا مخالفت مي كند، مي پندارد مي تواند قضاي حتمي را از خلق خدا بازگرداند!!..

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام).... أَيُّهَا النَّاسُ إِيَّاكُمْ وَتَعَلَّمُ النُّجُومَ إِلَّا مَا يُهْتَدَى بِهِ فِي بَرٍّ أَوْ بَحْرٍ فَإِنَّهُ يَدْعُو إِلَى الْكِهَانَةِ الْمُنَجِّمِ كَالْكَاهِنِ وَالْكَاهِنُ كَالسَّاحِرِ وَالسَّاحِرُ كَالْكَافِرِ وَالْكَافِرُ فِي النَّارِ سِيرُوا عَلَى اسْمِ اللَّهِ... النهج/ ۱۰۵، الخطبة ۷۹.

امير المومنين عليه السلام فرمودند:...اي مردم از آموختن نجوم بپرهيزيد مگر به قدری كه در بيابان يا در دريا به آن راه يافته شود منجم مانند كاهن است و كاهن مانند ساحر و ساحر مانند كافر است، و كافر در آتش است سفر كنيد بكمك و همراهی از اسم خدا.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ: كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَ رَجُلٍ قِسْمَةُ أَرْضٍ وَكَانَ الرَّجُلُ صَاحِبَ نُجُومٍ وَكَانَ يَتَوَخَّى سَاعَةَ السُّعُودِ فَيَخْرُجُ فِيهَا وَ أَخْرُجُ أَنَا فِي سَاعَةِ الثُّحُوسِ فَأَقْتَسَمْنَا فَخَرَجَ لِي خَيْرُ الْقِسْمَيْنِ فَضَرَبَ الرَّجُلُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى ثُمَّ قَالَ مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ قَطُّ قُلْتُ وَبَلْ الْآخِرِ وَ مَا ذَاكَ قَالَ إِنِّي صَاحِبُ نُجُومٍ أَخْرَجْتُكَ فِي سَاعَةِ الثُّحُوسِ وَ خَرَجْتُ أَنَا فِي سَاعَةِ السُّعُودِ ثُمَّ قَسَمْنَا فَخَرَجَ لَكَ خَيْرُ الْقِسْمَيْنِ فَقُلْتُ أَلَا أُحَدِّثُكَ بِحَدِيثٍ حَدَّثَنِي بِهِ أَبِي قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) مَنْ سَرَهُ أَنْ يَدْفَعَ اللَّهُ عَنْهُ نَحْسَ يَوْمِهِ فَلْيَقْتَبِخْ يَوْمَهُ بِصَدَقَةٍ يُذْهِبُ اللَّهُ بِهَا عَنْهُ نَحْسَ يَوْمِهِ وَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُذْهِبَ اللَّهُ عَنْهُ نَحْسَ لَيْلَتِهِ فَلْيَقْتَبِخْ لَيْلَتَهُ بِصَدَقَةٍ يَدْفَعُ اللَّهُ عَنْهُ نَحْسَ لَيْلَتِهِ فَقُلْتُ وَ إِنِّي أَتَتَّحْتُ خُرُوجِي بِصَدَقَةٍ فَهَذَا خَيْرٌ لَكَ مِنْ عِلْمِ النُّجُومِ.. الكافي ۶/ ۴، ح ۹.

امام صادق عليه السلام فرمود: زميني ميان من و مردی مشترك بود و می خواستيم آن را تقسيم كنيم. آن مرد اخترين بود و منتظر بود در يك ساعت سعد بيرون برود و من در يك ساعت نحس بيرون روم. ما رفتيم و برای زمين قرعه زدیم و بهترين قسمت آن به نام من افتاد. آن مرد دست راست خود را به دست چپش زد و گفت: هرگز چنين روزی ندیده بودم. من گفتم: وای كس ديگر، مگر چه شده است؟ گفت: من اخترين هستم و شما را در يك ساعت نحس بيرون آوردم و خودم در ساعتی سعد بيرون آمدم و زمين را تقسيم كرديم، اما بهترين قطعه زمين به نام شما درآمد من گفتم: آيا می خواهی برايت حديثی كه پدرم آن را برايم گفت، بگويم؟ پدرم فرمود: رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود: هر كه دوست دارد خداوند نحوست روزش را از او برطرف سازد، روز خود را با صدقه آغاز كند، خداوند بدان وسيله نحوست آن روز را از او می برد. و هر كه دوست دارد خداوند نحوست شبش را از او برطرف سازد، شب خود را با صدقه آغاز كند، خداوند بدان وسيله نحوست آن شب را از او دفع می كند سپس گفتم: من هم وقتی بيرون آمدم اول صدقه دادم. پس، اين كار برای تو بهتر از اختر بينی است.

فَرَاغَ إِلَى آلِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ (۹۱) مَا لَكُمْ لَا تَنْتَقُونَ (۹۲) فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ (۹۳) فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزْفُونَ (۹۴) قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ (۹۵) وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ (۹۶) قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُيُوتًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ (۹۷) فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ (۹۸) وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي سَيَهْدِينِ (۹۹) رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ (۱۰۰)

تانهانی به سوی خدایانشان رفت و به ریختن گفت آیا غذایی خورید (۹۱) شمارا چه شن که سخن نمی گوید (۹۲) پس بادیست راست بر سر آنها زدن گرفت (۹۳) تا دوان دوان سوی او روی آور شدند (۹۴) [ابراهیم] گفت آیا آن چه را می تراشیدی پرستید (۹۵) باینکه خدا شما و آن چه را که بر می سازید آفرید است (۹۶) گفتند برایش [کوره] خانه ای بسازید و در آتشش بیندازید (۹۷) پس خواستند به از نیرنگی زند و ولی [ما] آنان را پست گردانیدیم (۹۸) و [ابراهیم] گفت من به سوی پروردگارم رهسپارم زودا که مرا راه نماید (۹۹) ای پروردگار من مرا [فرزندی] از شایستگان بخش (۱۰۰)

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّ آزرَ أَبَا إِبْرَاهِيمَ ع كَانَ مُنْجَمًا لِنُمرُودَ وَلَمْ يَكُنْ يَصْدُرُ إِلَّا عَنْ أَمْرِهِ فَتَنَظَّرَ لَيْلَةً فِي التُّجُومِ فَأَصْبَحَ وَهُوَ يَقُولُ لِنُمرُودَ لَقَدْ رَأَيْتُ عَجَبًا قَالَ وَمَا هُوَ قَالَ رَأَيْتُ مَوْلُودًا يُوَلَّدُ فِي أَرْضِنَا..... قَالَ فَبَيْنَمَا إِخْوَتُهُ يَعْمَلُونَ يَوْمًا مِنَ الْأَيَّامِ الْأَصْنَامَ إِذَا أَخَذَ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام الْقُدُومَ وَأَخَذَ خَشَبَةً فَتَجَرَّ مِنْهَا صَنَمًا لَمْ يَرَوْا قَطُّ مِثْلَهُ فَقَالَ آزرُ لِأُمِّهِ إِنِّي لَأَرَجُو أَنْ نُصِيبَ خَيْرًا بِرَكَّةِ ابْنِكَ هَذَا قَالَ فَبَيْنَمَا هُمَا كَذَلِكَ إِذَا أَخَذَ إِبْرَاهِيمُ الْقُدُومَ فَكَسَرَ الصَّنَمَ الَّذِي عَمِلَهُ فَفَرَعَ أَبُوهُ مِنْ ذَلِكَ فَرَعًا شَدِيدًا فَقَالَ لَهُ أَيْ شَيْءٍ عَمِلْتَ فَقَالَ لَهُ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام وَمَا تَصْنَعُونَ بِهِ فَقَالَ آزرُ نَعْبُدُهُ فَقَالَ لَهُ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْجُتُونَ فَقَالَ آزرُ لِأُمِّهِ هَذَا الَّذِي يَكُونُ ذَهَابٌ مُلْكِنَا عَلَى يَدَيْهِ. الكافي ۸/ ۳۶۸، ح ۵۵۸.

ابو بصیر، از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: آزر، پدر ابراهیم علیه السلام، پیشگوی نمرود بود و سراپا در راه فرمان او می کوشید. شبی به ستارگان نگریست و چون صبح شد به نمرود گفت: طالعی دیده ام شگفت. نمرود گفت: چه دیده ای؟ گفت: دیدم کودکی در دیارمان زائیده شود در میان راه بنشانند و برادرانش از کنارش گذر کردند و او به آنها پیوست. چون پدرش او را دید، مهرش به دلش نشست و خواست خدا تحقیق یافت. روزی از روزها وقتی برادران به بت ساختن مشغول بودند، ابراهیم تیشه ای دست گرفت و تکه چوبی برداشت و بتی ساخت که هرگز کسی همانندش را ندیده بود. آزر به همسرش گفت: امید دارم که از فرزندگی این پسر، نیک بهره مند شویم. در آن دم به ناگاه ابراهیم تیشه را برداشت و بتی را که ساخته بود، شکست. پدرش از این کار سخت برآشفته و گفت: چه کردی؟ ابراهیم علیه السلام فرمود: این به چه کارتان می- آید؟ آزر گفت: او را می پرستیم. ابراهیم علیه السلام فرمود: أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْجُتُونَ؟ در آن هنگام آزر به همسرش گفت: این همان کسی است که فرمانروایی ما به دستش سرنگون می شود.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام..... وَقَدْ أَعْلَمْتُكَ أَنَّ رَبَّ شَيْءٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ تَأْوِيلُهُ عَلَى غَيْرِ تَنْزِيلِهِ وَلَا يُشْبِهُ كَلَامَ الْبَشَرِ وَ سَأَنَبِّئُكَ بِطَرَفٍ مِنْهُ فَتَكْتَفِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ قَوْلُ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي سَيِّدِينَ فَذَهَابُهُ إِلَى رَبِّهِ تَوَجُّهُهُ إِلَيْهِ عِبَادَةً وَاجْتِهَادًا وَ قُرْبُهُ إِلَى اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ لَا تَرَى أَنَّ تَأْوِيلَهُ غَيْرُ تَنْزِيلِهِ.... التوحيد/ ۲۶۶، ح ۱.

امیر مؤمنان علی علیه السلام فرمودند برخی از آیات کتاب خداوند عز و جل تأویل متفاوت از ظاهر نزولی خود داشته، همانند گفتار و کردار بشر تأویل نمی شود. برای مثال می زنم که ان شاء الله تو را کفایت می کند و آن کلام خداوند عز و جل است، آن جا که سخن ابراهیم علیه السلام را حکایت فرمود: إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي سَيِّدِينَ یعنی بدرستی که من رونده ام بسوی پروردگار خود بزودی مرا راه راست خواهد نمود پس رفتن آن حضرت بسوی پروردگارش توجه او است بسوی آن جناب از روی عبادت و اجتهاد و قرب به الله عز و جل آیا نمی بینی که تاویلش غیر از تنزیل آنست .

فَبَشِّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ (۱۰۱) فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَابُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ (۱۰۲) فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ (۱۰۳) وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ (۱۰۴) قَدْ صَدَّقَتِ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (۱۰۵) إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ (۱۰۶) وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ (۱۰۷) وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ (۱۰۸) سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ (۱۰۹) كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (۱۱۰)

پس اورا به پسری بردبار مژده دادیم (۱۰۱) و وقتی با او به جایگاه سعی رسید گفت ای پسرک من من در خواب [چنین] می بینم که تو را سری برم پس بین چه به نظرت می آید گفت ای پدر من آن چه را ماموری بکن ان شاء الله مرا از شکمیان خواهی یافت (۱۰۲) پس وقتی هر دو تن در دادند [و همدیگر را بدرود گفتند] و [پسر] را به پیشانی برخاک افکند (۱۰۳) و او را ندادیم که ای ابراهیم (۱۰۴) رؤیا [خود] را حقیقت بخشیدی مایه کوکاران را چنین پاداش می دهیم (۱۰۵) راستی که این همان آزمایش آشکار بود (۱۰۶) و او را در ازای قربانی بزرگی باز رها نمودیم (۱۰۷) و در [میان] آیندگان برای او [آوازه نیک] به جای گذاشتیم (۱۰۸) درود بر ابراهیم (۱۰۹) نیکوکاران را چنین پاداش می دهیم (۱۱۰)

عَنْ بُرَيْدِ بْنِ مُعَاوِيَةَ الْعَجَلِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ كَمْ كَانَ بَيْنَ بَشَارَةِ إِبْرَاهِيمَ ﷺ بِإِسْمَاعِيلَ ﷺ وَبَيْنَ بَشَارَتِهِ بِإِسْحَاقَ ﷺ قَالَ كَانَ بَيْنَ الْبَشَارَتَيْنِ خَمْسَ سِنِينَ قَالَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ **فَبَشِّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ** يَعْنِي إِسْمَاعِيلَ ﷺ وَ هِيَ أَوَّلُ بَشَارَةٍ بَشَّرَ اللَّهُ بِهَا إِبْرَاهِيمَ ﷺ فِي الْوَلَدِ..... المجمع ۴/ ۴۵۵.

برید بن معاویه کوید به امام صادق علیه السلام عرض کردم: چه مدت بین بشارت به ابراهیم علیه السلام در مورد اسماعیل علیه السلام و اسحاق علیه السلام بوده. فرمودند بین دو بشارت پنج سال بوده خداوند سبحان میفرماید فَبَشِّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ یعنی به اسماعیل علیه السلام و آن اولین بشارت بوده که خداوند به ابراهیم علیه السلام در مورد فرزندانش داده.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِنَّ سَارَةَ قَالَتْ لِإِبْرَاهِيمَ ﷺ يَا إِبْرَاهِيمُ قَدْ كَبُرَتْ فَلَوْ دَعَوْتُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَرْزُقَكَ وَلَدًا تَقَرَّ أَعْيُنُنَا بِهِ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ اخْتَذَكَ خَلِيلًا وَ هُوَ مُحِبٌّ لِدَعْوَتِكَ إِنْ شَاءَ قَالَ فَسَأَلَ إِبْرَاهِيمُ رَبَّهُ أَنْ يَرْزُقَهُ غُلَامًا عَلِيمًا فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ أَنِّي وَاهِبٌ لَكَ غُلَامًا عَلِيمًا ثُمَّ أَبْلُوكَ بِالطَّاعَةِ لِي قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ فَمَكَثَ إِبْرَاهِيمُ ﷺ بَعْدَ الْبَشَارَةِ ثَلَاثَ سِنِينَ ثُمَّ جَاءَتْهُ الْبَشَارَةُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ..... العلل ۱/ ۳۸، ح ۴.

حضرت ابی عبد الله علیه السلام: ساره به حضرت ابراهیم علیه السلام عرض کرد: ای ابراهیم سن تو بالا رفته کاش از خداوند عزّ و جلّ می خواستی فرزندی به تو دهد که چشم ما به آن روشن گردد چه آن که حقّ تبارک و تعالی تو را خلیل خود قرار داده و او دعاء تو را اگر بخواهد مستجاب می گرداند. حضرت فرمودند: جناب ابراهیم از پروردگارش خواست که به او فرزندی دانا روزی کند، پس خدای عزّ و جلّ به او وحی کرد: من غلام و پسری دانا به تو ارزانی داشتم و سپس به واسطه اطاعتت از من مورد امتحان و آزمایش قرار می دهیم. حضرت امام صادق علیه السلام فرمودند: جناب ابراهیم علیه السلام بعد از این بشارت سه سال صبر کردند سپس از جانب خدای عزّ و جلّ بشارت آمد.

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلِيَّ بْنَ مُوسَى الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ مَعْنَى قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَا ابْنُ الذَّبِيحَيْنِ قَالَ يَعْنِي إِسْمَاعِيلَ بْنَ إِبْرَاهِيمَ الْحَلِيلِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَعَبْدَ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَمَّا إِسْمَاعِيلُ فَهُوَ الْغُلَامُ الْحَلِيمُ الَّذِي بَشَّرَ اللَّهُ بِهِ إِبْرَاهِيمَ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيُ وَهُوَ لَمَّا عَمِلَ مِثْلَ عَمَلِهِ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ وَلَمْ يَقُلْ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا رَأَيْتَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ العيون ۱/ ۱۶۷، ح ۱.

علی بن فضال گوید: از حضرت رضا علیه السلام در باره حدیث انا ابن الذبیحین سؤال کردم، حضرت فرمودند: منظور حضرت رسول صلی الله علیه و آله اسماعیل فرزند ابراهیم خلیل علیهما السلام و عبد الله فرزند عبد المطلب بوده است، اسماعیل همان فرزند بردباری است که خداوند مژده او را به ابراهیم داد. فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيُ که پا به پای ابراهیم کار و فعالیت می کرد ابراهیم به او قال یا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ و نگفت: آن چه را دیدی انجام بده، سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ مُوسَى الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ كَتَبَ إِلَيْهِ فِي جَوَابِ مَسَائِلِهِ..... وَ الْعِلَّةُ الَّتِي مِنْ أَجْلِهَا سُمِّيَتْ مِنِّي مِثْلُ أَنْ جَبْرِئِيلَ قَالَ هُنَاكَ لِإِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ تَمَنَّى عَلَى رَبِّكَ مَا شِئْتَ فَتَمَنَّى إِبْرَاهِيمُ فِي نَفْسِهِ أَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ مَكَانَ ابْنِهِ إِسْمَاعِيلَ كَبْشًا يَأْمُرُهُ بِذَبْحِهِ فِدَاءً لَهُ فَأَعْطِي مُنَاهُ..... العيون ۲/ ۸۹-۹۰، ح ۱.

محمد بن سنان روایت کرده که حضرت امام رضا علیه السلام در جواب سؤالات او نوشت:..... و علّت اینکه منی را منی گفتند اینست که جبرئیل علیه السلام بنزد ابراهیم علیه السلام آمد و او را گفت: تمنا کن و آرزوی خود را از خدا بخواه، پس ابراهیم علیه السلام از خدا خواست که بجای فرزندش اسماعیل علیه السلام، در قربانی، گوسفند قرار دهد و امر بذبح آن کند که فدای اسماعیل علیه السلام باشد، و خداوند حاجت او را داد.

رَوَى أَنَّ الصَّادِقَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مَا بَدَأَ اللَّهُ بَدَاءً كَمَا بَدَأَ لَهُ فِي إِسْمَاعِيلَ أَبِي إِذَا أَمَرَ أَبَاهُ إِبْرَاهِيمَ بِذَبْحِهِ ثُمَّ فَدَاهُ بِذَبْحِ عَظِيمٍ. التوحيد/ ۲۳۶، ح ۱۱.

حضرت صادق علیه السلام فرمود که از برای خدا بدائی نشد چنان که در باب اسماعیل از برایش بداء شد در هنگامی که پدرش را بسر بریدنش فرمان داد بعد از آن او را بذبح عظیمی.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ إِرَادَتَيْنِ وَمَشِئَتَيْنِ إِرَادَةً حَتْمٍ وَإِرَادَةً عَزْمٍ يَنْهَى وَهُوَ يَشَاءُ وَيَأْمُرُ وَهُوَ لَا يَشَاءُ أَوْ مَا رَأَيْتَ اللَّهُ نَهَى آدَمَ وَزَوْجَتَهُ أَنْ يَأْكُلَا مِنَ الشَّجَرَةِ وَهُوَ شَاءَ ذَلِكَ إِذْ لَوْ لَمْ يَشَأْ لَمْ يَأْكُلَا وَلَوْ أَكَلَا لَغَلَبَتْ مَشِئَتُهُمَا مَشِئَةَ اللَّهِ وَأَمَرَ إِبْرَاهِيمَ بِذَبْحِ ابْنِهِ وَشَاءَ أَنْ لَا يَذْبَحَهُ وَلَوْ لَمْ يَشَأْ أَنْ لَا يَذْبَحَهُ لَغَلَبَتْ مَشِئَةُ إِبْرَاهِيمَ مَشِئَةَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ.. التوحيد/ ۶۴.

امام رضا علیه السلام فرمودند:..... بدرستی که خدا را دو اراده و دو مشیت است یکی اراده حتمی که بمعنی محتوم است یعنی محکم ساخته و واجب گردانیده و بآن حکم فرموده و دیگری اراده عزمی و مراد از آن این است که اراده فرمود که مکلف افعال خویش را باختیار خود بجا آورد نه مجبر و باین اراده گاهی نهی و منع از چیزی میفرماید و حال آن که می خواهد که بعمل آید و بچیزی امر میفرماید و نمی خواهد که بعمل آید آیا ندیدی و ندانستی که آن جناب آدم و زن او را نهی فرمود که از آن درخت معهود بخورند و خدا آن را خواسته بود و اگر نمیخواست نمیخوردند و اگر میخوردند مشیت و خواست ایشان بر خواست خدای تعالی

غالب شده بود و ابراهيم را بسر بریدن فرزندش اسماعيل عليها السلام امر فرمود و ميخواست كه او را سر نبرد و اگر نميخواست كه او را سر نبرد خواست ابراهيم بر خواست خداي عز و جل غالب گرديده بود....

عَنْ دَاوُدَ بْنِ كَثِيرٍ الرَّقِّيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَيِّ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ أُتِيهُمَا كَانَ أَكْبَرَ إِسْمَاعِيلُ أَوْ إِسْحَاقُ وَ أُتِيهُمَا كَانَ الذَّبِيحُ فَقَالَ كَانَ إِسْمَاعِيلُ أَكْبَرَ مِنْ إِسْحَاقَ بِخَمْسِ سِنِينَ وَ كَانَ الذَّبِيحُ إِسْمَاعِيلَ.... معاني الاخبار/ ۳۹۱

داود بن كثير رقي گويد به امام صادق عليه السلام عرض كردم: کدام يكي بزرگتر بودند اسماعيل يا اسحاق و کدام قرباني بودند، فرمودند اسماعيل بزرگتر بود به پنج سال و او قرباني بود....

سُئِلَ الصَّادِقُ ﷺ عَنِ الذَّبِيحِ مَنْ كَانَ فَقَالَ إِسْمَاعِيلُ ﷺ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ ذَكَرَ قِصَّتَهُ فِي كِتَابِهِ ثُمَّ قَالَ وَ بَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ... الفقيه ۲/ ۱۴۸، ح ۶۵۵.

امام صادق عليه السلام را پرسيدند كه: ذبيح چه كسي بود؟ فرمود: اسماعيل عليه السلام بود زيرا خداوند نخست داستان او را در كتاب خود ذكر کرده است، و سپس گفته است: وَ بَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ..

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ ﷺ قَالَ:..... وَ لَقَدْ أُعْطِيَ إِبْرَاهِيمُ ﷺ بَعْدَ الْإِضْجَاعِ الْفِدَاءَ وَ مُحَمَّدٌ ﷺ أُصِيبَ بِأَفْجَعِ مِنْهُ فَجِيعَةً إِنَّهُ وَقَفَ عَلَيْهِ وَ آلِهِ الصَّلَاةُ وَ السَّلَامُ عَلَى عَمِّهِ حَمْزَةَ أَسَدِ اللَّهِ وَ أَسَدِ رَسُولِهِ وَ نَاصِرِ دِينِهِ وَ قَدْ فُرِّقَ بَيْنَ رُوحِهِ وَ جَسَدِهِ فَلَمْ يُبَيِّنْ عَلَيْهِ حُرْقَةً وَ لَمْ يُفَضَّ عَلَيْهِ عَثْرَةً وَ لَمْ يَنْظُرْ إِلَى مَوْضِعِهِ مِنْ قَلْبِهِ وَ قُلُوبِ أَهْلِ بَيْتِهِ لِيُرْضِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِصَبْرِهِ وَ يَسْتَسْلِمَ لِأَمْرِهِ فِي جَمِيعِ الْأَفْعَالِ وَ قَالَ ﷺ لَوْ لَا أَنْ تَحْزَنَ صَفِيَّتُهُ لَتَرَكْتُهُ حَتَّى يُخْشَرَ مِنْ بُطُونِ السَّبَاجِ وَ حَوَاصِلِ الطَّيْرِ وَ لَوْ لَا أَنْ يَكُونَ سُنَّةً بَعْدِي لَفَعَلْتُ ذَلِكَ.... الإحتجاج/ ۲۱۴.

حسين بن علي عليه السلام فرمود: و حضرت ابراهيم پس از اين كار فدي يافت ، ولي حضرت محمد صلى الله عليه وآله را مصيبتی سخت تر از آن رسيد، آن حضرت بر سر جنازه عمويش حمزه حاضر شد، همو كه اسد الله و اسد رسول و ياور دين او بود، و جدائي او هم چون جدائي روح از جسد بود با اين حال اظهار حزن و شورش نكرده، و به موضع او: از سر احساس خود و احساس اهل بيت او نگاه و نظري نينداخت تا با اين صبر و تسليم امر بودن موجبات خشنودی خداوند را در تمام اعمال فراهم سازد، و حضرت صلى الله عليه وآله فرمود: اگر صفيه محزون نمی شد جنازه او را هم ترك می كردم تا روز قيامت از بطن درندگان و چينه دان پرندگان محشور شود، و اگر نبود كه اين پس از من سنت شود حتما اين كار را می كردم.

عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ:.... وَ نَزَلَ الْكَبْشُ عَلَى الْجَبَلِ الَّذِي عَنْ يَمِينِ مَسْجِدِ مِنَى نَزَلَ مِنَ السَّمَاءِ وَ كَانَ يَأْكُلُ فِي سَوَادٍ- وَ يَمْشِي فِي سَوَادٍ أَقْرَنَ، قُلْتُ: مَا كَانَ لَوْنُهُ قَالَ كَانَ أَمْلَحَ أَغْبَرَ. تفسير القمي ۲/ ۲۲۶.

علي بن ابراهيم:..... و آن گوسفند بر کوهی به جانب راست مسجد منی، از آسمان فرود آمد و در چمنزار می خورد و در چمنزار راه می رفت و شاخ داشت. عرض كردم: چه رنگ داشت؟ فرمود: سیاه آميخته به سفيد، به رنگ خاک.

عَنِ الْفَضْلِ قَالَ سَمِعْتُ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ لَمَّا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِبْرَاهِيمَ أَنْ يَذْبَحَ مَكَانَ ابْنِهِ إِسْمَاعِيلَ الْكَبْشَ الَّذِي أَنْزَلَهُ عَلَيْهِ تَمَتَّى إِبْرَاهِيمُ أَنْ يَكُونَ قَدْ ذَبَحَ ابْنَهُ إِسْمَاعِيلَ بِيَدِهِ وَأَنَّهُ لَمْ يُؤْمَرْ بِذَبْحِ الْكَبْشِ مَكَانَهُ لِيَرْجِعَ إِلَى قَلْبِهِ مَا يَرْجِعُ إِلَى قَلْبِ الْوَالِدِ الَّذِي يَذْبَحُ أَعَزَّ وَلَدِهِ عَلَيْهِ بِيَدِهِ فَيَسْتَحِقَّ بِذَلِكَ أَرْفَعَ دَرَجَاتِ أَهْلِ الثَّوَابِ عَلَى الْمَصَائِبِ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ يَا إِبْرَاهِيمُ مَنْ أَحَبُّ خَلْقِي إِلَيْكَ فَقَالَ يَا رَبِّ مَا خَلَقْتَ خَلْقًا هُوَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ حَبِيبِكَ مُحَمَّدٍ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَ فَهُوَ أَحَبُّ إِلَيْكَ أَمْ نَفْسُكَ - قَالَ بَلْ هُوَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي قَالَ فَوَلَدُهُ أَحَبُّ إِلَيْكَ أَمْ وَلَدُكَ قَالَ بَلْ وَلَدُهُ قَالَ فَذَبْحُ وَلَدِهِ ظُلْمًا عَلَى أَيْدِي أَعْدَائِهِ أَوْجَعُ لِقَلْبِكَ أَوْ ذَبْحُ وَلَدِكَ بِيَدِكَ فِي طَاعَتِي قَالَ يَا رَبِّ بَلْ ذَبْحُهُ عَلَى أَيْدِي أَعْدَائِهِ أَوْجَعُ لِقَلْبِي قَالَ يَا إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ طَائِفَةً تَزْعُمُ أَنَّهَا مِنْ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ سَتَقْتُلُ الْحُسَيْنَ ابْنَهُ مِنْ بَعْدِهِ ظُلْمًا وَغَدَوَانًا كَمَا يُذْبَحُ الْكَبْشُ وَيَسْتَوْجِبُونَ بِذَلِكَ سَخَطِي فَجَزَعَ إِبْرَاهِيمُ لِدَلِيلِكَ وَتَوَجَّعَ قَلْبُهُ وَأَقْبَلَ بَيْنِي فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا إِبْرَاهِيمُ قَدْ فَدَيْتُ جَزَعَكَ عَلَى ابْنِكَ إِسْمَاعِيلَ لَوْ ذَبَحْتُهُ بِيَدِكَ بِجَزَعِكَ عَلَى الْحُسَيْنِ وَقَتْلِهِ وَأَوْجَبْتُ لَكَ أَرْفَعَ دَرَجَاتِ أَهْلِ الثَّوَابِ عَلَى الْمَصَائِبِ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ فَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ. العيون ۱/ ۱۶۶، ح ۱.

فضل بن شاذان، از حضرت امام رضا علیه السلام روایت شده است که ایشان فرمود: در آن هنگام که خداوند متعال به ابراهیم علیه السلام فرمان داد تا به جای پسرش اسماعیل، آن گوسفندی را سر ببرد که بر او نازل فرمود، ابراهیم علیه السلام آرزو کرد که ای کاش با دست خود پسرش اسماعیل علیه السلام را سر می‌برید و خداوند به او فرمان نمی‌داد که گوسفند را به جای او سر ببرد تا این گونه اندوهی چنان اندوه دل‌پدري که عزیزترین فرزندش را سر می‌برد، بر دل او نشیند و بدین سبب شایسته والاترین درجاتی شود که به سزاواران پاداش به خاطر سختی‌ها ارزانی می‌شود. آن گاه خداوند عَزَّ وَجَلَّ به او وحی فرمود: ای ابراهیم! در میان آفریدگان من چه کسی را بیشتر دوست می‌داری؟ عرض کرد: پروردگارا! هیچ کس را نیافریده‌ای که نزد من دوست داشتنی‌تر از دوست تو محمد صلی الله علیه و آله باشد. خداوند عَزَّ وَجَلَّ به او وحی فرمود: ای ابراهیم! او را بیشتر دوست می‌داری یا خودت را؟ عرض کرد: البته او را بیشتر از خود دوست می‌دارم. فرمود: فرزند او را بیشتر دوست می‌داری یا فرزند خودت را؟ عرض کرد: البته فرزند او را بیشتر دوست می‌دارم. فرمود: این که سر فرزند او ستمگرانه به دست دشمنانش بریده شود بیشتر دلت را به درد می‌آورد یا این که سر فرزند تو در راه فرمان بردن از من به دست خودت از تنش جدا شود؟ عرض کرد: پروردگارا! البته این که سر فرزند او به دست دشمنانش بریده شود، بیشتر دلم را به درد می‌آورد. فرمود: ای ابراهیم! همانا گروهی که خود را از امت محمد صلی الله علیه و آله می‌پندارند، پس از وی از روی ستیزه جویی چنان ستمگرانه فرزندش، حسین، علیه السلام را به قتل می‌رسانند که گویی گوسفندی را سر می‌برند و این گونه خشم مرا بر خود واجب می‌سازند. در آن دم آه از نهاد ابراهیم علیه السلام برخاست و دلش به درد آمد و بنای گریه گذاشت. خداوند عَزَّ وَجَلَّ به او وحی فرمود: ای ابراهیم! افسوسی را که در پی آرزوی کشتن اسماعیل بر دلت نشست، فدای سوگواریت بر قتل حسین کردم و والاترین مقامی را بر تو واجب ساختم که به سزاواران پاداش به خاطر مصیبت‌هایشان عطا می‌کنم. و این همان کلام خداوند عَزَّ وَجَلَّ است که فرمود: وَ فَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ.

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ فَضَالٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحُسَيْنِ عَلِيَّ بْنَ مُوسَى الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ مَعْنَى قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَا ابْنُ الذَّبِيحَيْنِ قَالَ يَعْنِي إِسْمَاعِيلَ بْنَ إِبْرَاهِيمَ الْحَلِيلِ ﷺ وَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَمَّا إِسْمَاعِيلُ فَهُوَ الْغُلَامُ الْحَلِيمُ الَّذِي بَشَّرَ اللَّهُ بِهِ إِبْرَاهِيمَ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيُ وَ هُوَ لَمَّا عَمِلَ مِثْلَ عَمَلِهِ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا

تُؤْمَرُ وَلَمْ يَقُلْ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا رَأَيْتَ **سَتَجِدُنِي** **إِنْ شَاءَ اللَّهُ** مِنَ الصَّابِرِينَ فَلَمَّا عَزَمَ عَلَى دَبْحِهِ فَدَاهُ اللَّهُ **يَذْبُجُ عَظِيمٌ** بِكَبْشٍ أَمْلَحَ يَأْكُلُ فِي سَوَادٍ وَيَشْرَبُ فِي سَوَادٍ وَيَنْظُرُ فِي سَوَادٍ وَيَمْشِي فِي سَوَادٍ وَيَبُولُ فِي سَوَادٍ وَيَبْعُرُ فِي سَوَادٍ وَكَانَ يَرْتَعُ قَبْلَ ذَلِكَ فِي رِيَاضِ الْجَنَّةِ أَرْبَعِينَ عَامًا وَمَا خَرَجَ مِنْ رَحِمِ أُنْتَى وَإِنَّمَا قَالَ اللَّهُ لَهُ عَزَّ وَجَلَّ **كُنْ فَيَكُونُ** فَكَانَ لِيُفْدَى بِهِ إِسْمَاعِيلُ فَكُلُّ مَا يُذْبَحُ فِي مَنَى فَهُوَ فِدْيَةٌ لِإِسْمَاعِيلَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَهَذَا أَحَدُ الذَّبِيحِينَ وَالْعِلَّةُ الَّتِي مِنْ أَجْلِهَا دَفَعَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الذَّبْحَ عَنْ إِسْمَاعِيلَ هِيَ الْعِلَّةُ الَّتِي مِنْ أَجْلِهَا دَفَعَ الذَّبْحَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ وَهِيَ كَوْنُ النَّبِيِّ ﷺ وَالْأَيُّمَةُ الْمُعْصُومِينَ ﷺ فِي صَلْبَيْهِمَا فَبِرَكَّةِ النَّبِيِّ ﷺ وَالْأَيُّمَةُ ﷺ دَفَعَ اللَّهُ الذَّبْحَ عَنْهُمَا فَلَمْ تَحْجِرِ السُّنَّةُ فِي النَّاسِ بِقَتْلِ أَوْلَادِهِمْ وَلَوْلَا ذَلِكَ لَوَجَبَ عَلَى النَّاسِ كُلِّ أَضْحَى التَّقَرُّبُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِقَتْلِ أَوْلَادِهِمْ وَكُلُّ مَا يَتَقَرَّبُ النَّاسُ بِهِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ أَضْحِيَّةٍ فَهُوَ فِدَاءٌ لِإِسْمَاعِيلَ ﷺ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. العيون ۱/ ۱۶۷-۱۶۸، ح ۱.

علی بن حسن بن علی بن فضال، از پدرش روایت شده است که او گفت: از حضرت امام رضا علیه السلام درباره معنای کلام رسول خدا صلی الله علیه و آله: من پسر دو قربانی هستم پرسیدم، ایشان فرمود: یعنی اسماعیل بن ابراهیم خلیل علیه السلام و عبد الله بن عبد المطلب؛ اسماعیل همان پسر بردباری بود که خداوند نوید زاده شدن وی را به ابراهیم علیه السلام داد. هنگامی که ابراهیم علیه السلام فلما بلغ معه السعی، گفت: قال یا بُنَیَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ وَنَكَفْتُ: ای پدر آن چه را دیدی، انجام ده، سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ. چون ابراهیم علیه السلام خواست او را سر ببرد، خداوند متعال گوسفند بزرگی را فدای اسماعیل علیه السلام گرداند. گوسفندی که به رنگ سیاه آمیخته به سفید بود و در چمنزار می خورد و در چمنزار می آشامید و در چمنزار می نگرست و بر چمنزار راه می رفت و در چمنزار سرگین می انداخت و در چمنزار پیشاب می کرد. پیش از آن چهل سال در باغهای بهشت چریده بود و از هیچ گوسفند ماده ای زاده نشده بود، بل که خداوند متعال به او فرمود: **كُنْ فَيَكُونُ** تا فدای اسماعیل علیه السلام شود. پس هر چه تا روز قیامت در منی قربانی شود، فدای اسماعیل علیه السلام است؛ این یکی از آن دو قربانی بود..... دلیلی که خداوند عَزَّ وَجَلَّ به خاطرش اجازه نداد سر اسماعیل بریده شود، همان دلیلی است که به خاطرش این امر را از عبد الله دور نمود و آن دلیل، وجود پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امامان علیه السلام است. خداوند اجازه نداد آن دو قربانی شوند و این گونه سنت قتل فرزندان، در میان مردم جاری نشد. اگر چنین نمی شد بر مردم واجب می گشت هر ساله در عید قربان با قتل فرزندانشان به خدا نزدیکی جویند، پس تا روز قیامت هر آن چه را مردم برای نزدیکی جستن به خداوند قربانی کنند، فدیة ای برای اسماعیل می باشد.

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ (۱۱۱) وَبَشَرْنَاهُ إِسْحَاقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ (۱۱۲) وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَى إِسْحَاقَ وَمَنْ ذُرِّيَّتَهُمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهِ مُبِينٌ (۱۱۳) وَلَقَدْ مَنَّا عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ (۱۱۴) وَجَعَلْنَاهُمَا قَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ (۱۱۵) وَنَصَرْنَاهُمْ فَكَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ (۱۱۶) وَآتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ (۱۱۷) وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (۱۱۸) وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ (۱۱۹) سَلَامٌ عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ (۱۲۰)

در حقيقت اوازندگان با ايمان مابود (۱۱۱) و اوارا به اسحاق كه پيامبرى از جمله شايستگان است مژده داديم (۱۱۲) و به او و به اسحاق بركت داديم و از نسل آن دو برخى نيكو كار و برخى آشكارا به خود ستمكار بودند (۱۱۳) و در حقيقت بر موسى و هارون منت نهاديم (۱۱۴) و آن دو و قومشان را از اندوه بزرگ رهانيديم (۱۱۵) و آنان را يارى داديم تا ايشان غالب آمدند (۱۱۶) و آن دو را كتاب روشن داديم (۱۱۷) و هر دو را به راه راست هدايت كرديم (۱۱۸) و براى آن دو در [ميان] آيندگان [نام نيك] به جاى گذاشتيم (۱۱۹) درود بر موسى و هارون (۱۲۰)

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (۱۲۱) إِنَّهُمْ مِمَّنْ عِبَادَنَا الْمُؤْمِنِينَ (۱۲۲) وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ (۱۲۳) إِذْ قَالَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلَا تَتَّقُونَ (۱۲۴) أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ (۱۲۵) اللَّهُ رَبُّكُمْ وَرَبَّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ (۱۲۶) فَكَذَّبُوهُ فَأَنَّهُمْ مُحْضَرُونَ (۱۲۷) إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ (۱۲۸) وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ (۱۲۹) سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ (۱۳۰)

مانيكو كاران را چنين پاداش مى دهيم (۱۲۱) زيرا آن دو اوازندگان با ايمان مابودند (۱۲۲) و به راستى الياس از فرستادگان [ما] بود (۱۲۳) چون به قوم خود گفت آيا پروا نمى داريد (۱۲۴) آيا بعل را مى پرستيد و بهترين آفرينندگان را واى گذاريد (۱۲۵) يعنى خدا را كه پروردگار شما و پروردگار پدران پيشين شماست (۱۲۶) پس او را دروغگو شمردند و قطعا آنها [در آتش] احضار خواهند شد (۱۲۷) مگر بندگان پاكدين خدا (۱۲۸) و براى او در [ميان] آيندگان [آوازه نيك] به جاى گذاشتيم (۱۲۹) درود بر پيروان الياس (۱۳۰)

عَنْ أَبِي مَالِكٍ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ سَلَامٌ عَلَىٰ آلِ يَاسِينَ قَالَ يَاسِينَ مُحَمَّدٌ ﷺ وَنَحْنُ آلُ يَاسِينَ. المعاني/ ۱۴۲، ح ۴.

مالك درباره كلام خداوند عزَّ و جلَّ سَلَامٌ عَلَىٰ آلِ يَاسِينَ فرمود: ياسين، محمد صلى الله عليه وآله است و ما آل ياسين هستيم.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ قَوْلُهُ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا وَلِهَذِهِ الْآيَةُ ظَاهِرٌ وَبَاطِنٌ فَالظَّاهِرُ قَوْلُهُ صَلُّوا عَلَيْهِ وَ الْبَاطِنُ قَوْلُهُ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا أَيَّ صَلُّوا لِمَنْ وَصَّاهُ وَ اسْتَخْلَفَهُ وَ فَضَّلَهُ عَلَيْكُمْ وَ مَا عَهْدَ بِهِ إِلَيْهِ تَسْلِيمًا وَ هَذَا مِمَّا أَخْبَرْتُكَ أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا مَنْ لَطَفَ حِسُّهُ وَ صَفَا ذَهْنُهُ وَ صَحَّ تَمَيُّزُهُ وَ كَذَلِكَ قَوْلُهُ سَلَامٌ عَلَىٰ آلِ يَاسِينَ لِأَنَّ اللَّهَ سَمَّىٰ بِهِ النَّبِيَّ ﷺ حَيْثُ قَالَ - يَسَ وَ الْقُرْآنَ الْحَكِيمَ. إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ - لِعِلْمِهِ بِأَنَّهُمْ يُسْقِطُونَ قَوْلَ اللَّهِ سَلَامٌ عَلَىٰ آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا أَسْقَطُوا غَيْرَهُ الإحتجاج/ ۲۵۳.

امير المومنين عليه السلام فرمودند:..... و آيه: إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا، و براى اين آيه ظاهرى است و باطنى، ظاهر همان فراز: صَلُّوا عَلَيْهِ، و باطن آن فراز: وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا مى باشد، يعنى: به آن كه وصى و خليفه خود بر شما قرار داد سلام كنيد، و تسليم فضل و عهود او باشند، و به تأويل اينها كه برايت گفتم جز افرادى با حسى لطيف و ذهنى پاكَ و قدرت تميز بالا خبر ندارند. و هم چنين آيه: سَلَامٌ عَلَىٰ آلِ يَاسِينَ، زيرا خداوند پيامبر را بدان نام نهاد؛ آن جا كه فرمود: يَسَ وَ الْقُرْآنَ الْحَكِيمَ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ، زيرا نيك با خبر بود كه ايشان لفظ سلام على آل محمد را اسقاط مى كردند همان طور كه چيزهاى ديگر را انداختند.....

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام، قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ اسْمُهُ يَاسِينُ، وَنَحْنُ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ: سَلَامٌ عَلَى آلِ يَاسِينَ. تأويل الآيات

۴/ ۴۹۸-۵۰۰

امير المومنين عليه السلام فرمودند: اسم رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم ياسين و ما كسانى هستيم كه خداوند فرموده سَلَامٌ عَلَى آلِ يَاسِينَ.

الصفات ۱۴۰-۱۳۱

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (۱۳۱) إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ (۱۳۲) وَإِنَّ لَوْطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ (۱۳۳) إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ (۱۳۴) إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ (۱۳۵) ثُمَّ دَمَرْنَا الْآخَرِينَ (۱۳۶) وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ (۱۳۷) وَبِاللَّيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (۱۳۸) وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ (۱۳۹) إِذْ أَتَى إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ (۱۴۰)

مانيكو كاران را اين گونه پاداش مى دهيم (۱۳۱) زيرا او از بندگان با ايمان ما بود (۱۳۲) و در حقيقت لوط از مرده فرستادگان بود (۱۳۳) آن گاه كه او و همه كسانش را رهايديم (۱۳۴) جز پيرزنى كه در ميان باقى ماندگان [و خاكستر شدگان] بود (۱۳۵) سپس ديگران را هلاك كرديم (۱۳۶) و در حقيقت شما براى آن صبحگاهان (۱۳۷) و شامگاهان مى گذريد آيا به فكر فرو نمى رويد (۱۳۸) و در حقيقت يونس از مرده فرستادگان بود (۱۳۹) آن گاه كه به سوى كشتى پربگريخت (۱۴۰)

عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ الشَّامِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ - يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ قَالَ نَزَلَتْ فِي وَلَايَةِ عَلِيِّ عليه السلام قَالَ وَسَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ - وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ قَالَ فَقَالَ الْوَرَقَةُ السَّقُطُ وَالْحَبَّةُ الْوَلَدُ وَظُلُمَاتِ الْأَرْضِ الْأَرْحَامُ وَالرَّطْبُ مَا يَحْيِي مِنَ النَّاسِ وَالْيَابِسُ مَا يُقْبِضُ وَكُلُّ ذَلِكَ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ - قَالَ وَسَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ - قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَ عَنَى بِذَلِكَ أَيُّ انظُرُوا فِي الْقُرْآنِ فَاعْلَمُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَا أَخْبَرَكُمْ عَنْهُ قَالَ فَقُلْتُ فَقَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ - وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ وَبِاللَّيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ قَالَ تَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ فِي الْقُرْآنِ إِذَا قَرَأْتُمُ الْقُرْآنَ تَقْرَأُ مَا قَصَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْكُمْ مِنْ خَبَرِهِمْ.. الكافي ۸/ ۴۴۸، ح ۳۴۹.

ابو الربيع شامى نقل کردند كه گفت: از امام صادق عليه السلام در باره اين سخن خداى عز و جل: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ پرسيدم. فرمودند: اين آيه در باره ولايت على عليه السلام نازل شد وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ مى گويد: وَرَقَه: يعنى جنين سقط شده و حبه: يعنى فرزند و ظلمات الارض: يعنى رحم ها و رطب: آن چه مى ماند و زندگى مى كند و يابس: تصوير بچه ناقص است و تمامى اينها در كتابى روشن ثبت شده است سپس سوال كردم در مورد آيه، قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فرمود: منظور او اين است كه: در قرآن تأمل كنيد و بدانيد عاقبت كسانى كه قبل از شما بودند چگونه بود و در آن چه به شما خبر داده است، نگاه كنيد عرض كردم: مقصود از اين آيه شريفه چيست: وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ* وَبِاللَّيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ؟ فرمود: در موقع خواندن قرآن به [داستان] آنها گذرى كنيد و داستان آنها را كه خداوند عز و جلّ براى شما بيان کرده مى خوانيد.

فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ (۱۴۱) فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ (۱۴۲) فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ (۱۴۳) لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (۱۴۴) فَبَنَدْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ (۱۴۵) وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ (۱۴۶) وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ (۱۴۷) فَأَمْنُوا فَفَتَنَّاهُمْ إِلَى حِينٍ (۱۴۸) فَاسْتَفْتِهِمْ أَلَرَبُّكَ الْمَبْنَاتُ وَلَهُمُ الْبُنُونَ (۱۴۹) أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ (۱۵۰)

پس [سر نشینان] با هم قرعه انداختند و [یونس] از باختگان شد (۱۴۱) [اورابه دریا افکندند] و عنبر ماهی اورا بلعید در حالی که اونکو هشگر خویش بود (۱۴۲) و اگر او از مرده تسبیح کنندگان نبود (۱۴۳) قطعا تار و زی که برانگیخته می شوند در شکم آن [ماهی] می ماند (۱۴۴) پس او را در حالی که ناخوش بود به زمین خشکی افکندیم (۱۴۵) و بر بالای [سر] او درختی از نوع [کدو بن رویانیدیم] (۱۴۶) و او را به سوی یکصد هزار نفر از ساکنان نینوا یا بیشتر روانه کردیم (۱۴۷) پس ایمان آوردند و تا چندی بر خوردارشان کردیم (۱۴۸) پس از مشرکان جویا شو آیا پروردگارت را دختران و آنان را پسران است (۱۴۹) یا فرشته گان را مادینه آفریدیم و آنان شاهد بودند (۱۵۰)

عَنْ إِسْحَاقَ الْمُرَادِيِّ قَالَ: سُئِلَ وَ أَنَا عِنْدَهُ يَعْنِي أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ مَوْلُودٍ وَلِدَ لَيْسَ بِذَكَرٍ وَلَا أُنْثَى لَيْسَ لَهُ إِلَّا ذُبُرٌ كَيْفَ يُورَثُ قَالَ يَجْلِسُ الْإِمَامُ وَ يَجْلِسُ مَعَهُ أَتَانَسُ وَ يَدْعُو اللَّهَ وَ يُجِيلُ بِالسَّهَامِ عَلَى أَيِّ مِيرَاثٍ يُورَثُهُ مِيرَاثِ الذَّكَرِ أَمْ مِيرَاثِ الْأُنْثَى فَإِنِّي ذَلِكَ خَرَجَ وَرَثَ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ وَ أَيُّ قَضِيَّةٍ أَعْدَلَ مِنْ قَضِيَّةٍ يُجَالُ عَلَيْهَا بِالسَّهَامِ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ - فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ. . . التهذيب ۹/ ۳۵۶، ح ۱۴۷۴.

اسحاق مرادی روایت کرده است که وی گفت: خدمت حضرت امام جعفر صادق علیه السلام بودم که از ایشان پرسیدند: فرزندی که به هنگام زاده شدن، نه پسر باشد و نه دختر و تنها کفل داشته باشد، چگونه ارث می برد؟ حضرت علیه السلام فرمود: امام می نشینند و گروهی از مسلمانان کنارش می نشینند، امام به درگاه خداوند دعا می کند و قرعه می اندازد تا مشخص شود بر چه اساسی او ارث می برد، ارث پسر یا ارث دختر. پس بر هر یک افتاد، او بر آن اساس ارث می برد. سپس حضرت علیه السلام فرمود: و کدام قضیه عادلانه تر از قضیه ایست که بر آن قرعه می زنند؟! خداوند عز و جل می فرماید: فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ.

عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ قَالَ: سَأَلَ بَعْضُ أَصْحَابِنَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ مَسْأَلَةٍ فَقَالَ لَهُ هَذِهِ تُخْرَجُ فِي الْفُرْعَةِ ثُمَّ قَالَ وَ أَيُّ قَضِيَّةٍ أَعْدَلَ مِنَ الْفُرْعَةِ إِذَا قُوضَ الْأَمْرُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَلَيْسَ اللَّهُ يَقُولُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ. . . المحاسن ۲/ ۶۰۳.

منصور بن حازم روایت کرده است که وی گفت: یکی از یارانمان درباره مسئله ای از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام پرسید. ایشان فرمود: این مسئله با قرعه مشخص می شود. سپس فرمود: کدام قضیه عادلانه تر از قرعه می باشد، در آن هنگام که امر به خداوند عز و جل واگذار می شود؟ مگر نه این است که خداوند تبارک و تعالی می فرماید: فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ أَوَّلُ مَنْ سُوِّهُمَ عَلَيْهِ مَرِيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ مَا كُنْتُ لَدَيْهِمْ إِذْ يُلْقُونَ أَفْلاَهُمْ أَيْهِمْ يَكْفُلُ مَرِيَمَ وَ السَّهَامُ سِتَّةٌ ثُمَّ اسْتَهَمُوا فِي يُونُسَ عليه السلام لَمَّا رَكِبَ مَعَ الْقَوْمِ فَوَقَعَتِ السَّفِينَةُ فِي اللَّجَّةِ فَاسْتَهَمُوا فَوَقَعَ السَّهَمُ عَلَى يُونُسَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ قَالَ فَمَضَى يُونُسَ عليه السلام إِلَى صَدْرِ السَّفِينَةِ فَإِذَا الْحُوتُ فَاتِحٌ فَأَهَ قَرَمَى نَفْسَهُ الفقيه ۳/ ۵۱، ح ۱۷۳.

امام محمد باقر عليه السلام فرمود: نخستين كسى كه برايش قرعه زدند، مريم دختر عمران عليه السلام بود و اين كلام خداوند عز و جل است كه فرمود: وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يُلْقُونَ أَقْلَامَهُمْ أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَخْتَصِمُونَ كه آن جا قرعه بر شش تن بود. ديگرى يونس عليه السلام بود كه چون به همراه آن قوم بر كشتى سوار شد و كشتى در آن ورطه از حركت ايستاد، قرعه كشيدند و سه بار به نام يونس افتاد. يونس به جلوى كشتى رفت و در حالى كه آن ماهى دهان باز كرده بود، خود را در آب انداخت.

عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ وَدُرُسْتِ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ عَنْهُ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ الْأَنْبِيَاءُ وَالْمُرْسَلُونَ عَلَى أَرْبَعِ طَبَقَاتٍ فَنَبِيٌّ مُنْبَأٌ فِي نَفْسِهِ لَا يَعْدُو غَيْرَهَا وَنَبِيٌّ يَرَى فِي النَّوْمِ وَيَسْمَعُ الصَّوْتَ وَلَا يَعَايِنُهُ فِي الْبَيْقِظَةِ وَلَمْ يُبْعَثْ إِلَى أَحَدٍ وَ عَلَيْهِ إِمَامٌ مِثْلُ مَا كَانَ لِإِبْرَاهِيمَ عَلَى لُوطٍ ﷺ وَنَبِيٌّ يَرَى فِي مَنَامِهِ وَيَسْمَعُ الصَّوْتَ وَيُعَايِنُ الْمَلَكَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَى طَائِفَةٍ قُلُوبًا أَوْ كَثُرُوا كَيُونُسَ قَالَ اللَّهُ لِيُونُسَ - وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ قَالَ يَزِيدُونَ ثَلَاثِينَ أَلْفًا وَ عَلَيْهِ إِمَامٌ الكافي ۱/ ۱۷۴، ح ۱.

هشام بن سالم و درست بن ابى منصور، از حضرت امام جعفر صادق عليه السلام روايت كرده است كه ايشان فرمود: پيامبران و فرستاده شدگان بر چهار دسته‌اند: پيامبرى كه درباره خودش پيام مى‌گيرد و نه درباره كس ديگر؛ پيامبرى كه در خواب فرشته را مى‌بيند و صداى او را مى‌شنود، اما در بيدارى با او ديدار نمى‌كند و به سوى هيچ كس فرستاده نشده و بر او امامى باشد، هم‌چون ابراهيم عليه السلام كه بر لوط عليه السلام امام بود؛ پيامبرى كه فرشته را در خواب مى‌بيند و صداى او را مى‌شنود و در بيدارى نيز با او ديدار مى‌كند و به سوى گروهى كم يا بسيار فرستاده شده و بر او نيز امامى باشد، هم‌چون يونس، چنان‌چه خداوند عز و جل فرمود: وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ و آن ها سى هزار تن زياده بر صد هزار بودند.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ الثَّقَفِيِّ الطَّحَّانِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ ﷺ وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَهُ عَنِ الْقَائِمِ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ ﷺ فَقَالَ لِي مُبْتَدِئًا يَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ إِنَّ فِي الْقَائِمِ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ ﷺ شَبَهًا مِنْ خَمْسَةِ مِنَ الرُّسُلِ يُونُسَ بْنَ مَتَّى وَيُوسُفَ بْنَ يَعْقُوبَ وَمُوسَى وَعِيسَى وَمُحَمَّدٌ ﷺ فَأَمَّا شَبَهُهُ مِنْ يُونُسَ بْنَ مَتَّى فَرُجُوعُهُ مِنْ غَيْبَتِهِ وَهُوَ شَابٌّ بَعْدَ كِبَرِ السَّنِ كمال الدين / ۳۲۷، ح ۷.

محمد بن مسلم گويد: بر امام باقر عليه السلام وارد شدم و مى‌خواستم از قائم آل محمد پرسش كنم، امام باقر عليه السلام پيش از آن كه من سؤال كنم فرمود: اى محمد بن مسلم! در قائم آل محمد شباهتى با پنج تن از انبياء وجود دارد: يونس بن متى و يوسف بن يعقوب و موسى و عيسى و محمد صلوات الله عليهم. اما شباهت او با يونس بن متى آن است كه وقتى پس از غيبت خود در كبرسن باز مى‌گردد جوان است...

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ فَلَمَّا رَأَى يُونُسَ ذَلِكَ نَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ فَاسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُ وَ أَمَرَ الْخُوتَ فَلَقَظَهُ عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ وَقَدْ ذَهَبَ جِلْدُهُ وَ لَحْمُهُ وَ أَنْبَتَ اللَّهُ عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ وَ هِيَ الدَّبَّاءُ فَأَظْلَمَتْهُ مِنَ الشَّمْسِ فَسَكَنَ ثُمَّ أَمَرَ اللَّهُ الشَّجَرَةَ فَتَنَحَّحَتْ عَنْهُ وَ وَقَعَتِ الشَّمْسُ عَلَيْهِ فَجَزَعَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ يَا يُونُسَ لَمْ تَرَحِمَ مِائَةَ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ وَأَنْتَ تَجْزَعُ مِنْ أَلَمِ سَاعَةٍ فَقَالَ يَا رَبِّ عَفْوَكَ عَفْوَكَ فَرَدَّ اللَّهُ بَدَنَهُ وَ رَجَعَ إِلَى قَوْمِهِ وَ آمَنُوا بِهِ تفسير القتي ۱/ ۳۱۹-۳۲۰.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:... چون بر یونس چنین گذشت، فی الظلمات أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ. آن گاه خداوند خواسته اش را برآورده ساخت و به ماهی فرمان داد تا او را بیرون افکند و این چنین ماهی وی را در ساحل دریا بیرون افکند، حال آن که گوشت و پوستی بیش از او نمانده بود. خداوند عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ رویناید تا در برابر خورشید، بر او سایه اندازد و یونس شکر پرودگار به جای آورد؛ سپس خداوند به آن درخت فرمان داد تا از او دور شود و این گونه خورشید بر او تابش گرفت و او در رنج افتاد. در آن هنگام خداوند به او وحی فرمود: ای یونس! تو که از ساعتی درد به ستوه آمده ای، چرا به بیش از یکصد هزار نفر رحم نکردی؟ یونس علیه السلام عرض کرد: پروردگارا! مرا ببخش. پس خداوند توان بدنش را به او برگرداند و او را به سوی قومش بازگرداند و ایشان به او ایمان آوردند....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ لَبِثَ يُوسُفُ فِي بَطْنِ الْحُوتِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَ نَادَى فِي الظُّلُمَاتِ ظُلْمَةَ بَطْنِ الْحُوتِ وَ ظُلْمَةَ اللَّيْلِ وَ ظُلْمَةَ الْبَحْرِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ [ثُبْتُ إِلَيْكَ] إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ، فَاسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُ فَأَخْرَجَهُ الْحُوتُ إِلَى السَّاحِلِ ثُمَّ قَدَفَهُ فَأَلْقَاهُ بِالسَّاحِلِ وَ أَثْبَتَ اللَّهُ عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ وَ هُوَ الْقَرْعُ فَكَانَ يَمَصُّهُ وَ يَسْتَنْظِلُ بِهِ وَ بَوْرَقَهُ وَ كَانَ تَسَاقَطُ شَعْرُهُ وَ رَقَّ جِلْدُهُ وَ كَانَ يُوسُفُ يُسَبِّحُ وَ يَذْكُرُ اللَّهَ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ فَلَمَّا أَنْ قَوِيَ وَ اشْتَدَّ بَعَثَ اللَّهُ دُودَةً - فَأَكَلَتْ أَسْفَلَ الْقَرْعِ فَذَبَلَتْ الْقَرْعَةَ - ثُمَّ يَبَسَتْ فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَى يُوسُفَ فَظَلَّ حَزِينًا فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ مَا لَكَ حَزِينًا يَا يُوسُفُ قَالَ يَا رَبِّ هَذِهِ الشَّجَرَةُ الَّتِي كَانَتْ تَنْفَعُنِي سَلَطَتْ عَلَيْهَا دُودَةٌ فَيَبَسَتْ، قَالَ يَا يُوسُفُ أَ حَزِنْتَ لِشَجَرَةٍ لَمْ تَزُرْهَا وَ لَمْ تَشْفُهَا وَ لَمْ تَعِ بِهَا أَنْ يَبَسَتْ حِينَ اسْتَغْنَيْتَ عَنْهَا وَ لَمْ تَحْزَنْ لِأَهْلِ نَيْنَوَى أَكْثَرَ مِنْ مِائَةِ أَلْفٍ - أَرَدْتَ أَنْ يَنْزِلَ عَلَيْهِمُ الْعَذَابُ إِنَّ أَهْلَ نَيْنَوَى قَدْ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا فَارْجِعْ إِلَيْهِمْ، فَانْطَلَقَ يُوسُفُ إِلَى قَوْمِهِ فَلَمَّا دَنَا مِنْ نَيْنَوَى اسْتَحْيَا أَنْ يَدْخُلَ - فَقَالَ لِرَجُلٍ لَقِيَهُ، أَنْتَ أَهْلُ نَيْنَوَى فَقُلْ لَهُمْ إِنَّ هَذَا يُوسُفُ قَدْ جَاءَ قَالَ الرَّاعِي أ تَكْذِبُ أ مَا تَسْتَحْيِي وَ يُوسُفُ قَدْ عَرِقَ فِي الْبَحْرِ وَ ذَهَبَ، قَالَ لَهُ يُوسُفُ اللَّهُمَّ إِنَّ هَذِهِ الشَّاةُ تَشْهَدُ لَكَ أَنِّي يُوسُفُ فَتَنْطَقِ الشَّاةُ بِأَنَّهُ يُوسُفُ، فَلَمَّا أَتَى الرَّاعِي قَوْمَهُ وَ أَخْبَرَهُ أَخَذُوهُ وَ هُمَا بِضَرْبِهِ، فَقَالَ إِنَّ لِي بَيِّنَةً بِمَا أَقُولُ قَالُوا مَنْ يَشْهَدُ قَالَ هَذِهِ الشَّاةُ تَشْهَدُ فَشَهِدَتْ أَنَّهُ صَادِقٌ وَ أَنَّ يُوسُفَ قَدْ رَدَّهُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ فَخَرَجُوا يَطْلُبُونَهُ فَوَجَدُوهُ فَجَاءُوا بِهِ وَ آمَنُوا وَ حَسَنَ إِيْمَانُهُمْ فَمَتَّعَهُمُ اللَّهُ إِلَى حِينٍ وَ هُوَ الْمَوْتُ وَ أَجَارَهُمْ مِنْ ذَلِكَ الْعَذَابِ. تفسير القتي ۱/ ۳۱۹-۳۲۰.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: یونس سه روز در شکم ماهی به جا ماند و فی الظلمات در سه تاریکی یعنی تاریکی شکم ماهی و تاریکی شب و تاریکی دریا ندا سر داد: أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ. آن گاه خداوند خواسته اش را برآورده ساخت و ماهی او را به سوی ساحل برد و بیرون افکند و بر ساحل انداخت و خداوند عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ رویناید و او از میوه آن می مکید و در سایه شاخ و برگ آن به سر می برد، موهای یونس همه ریخته بود و پوستش نازک شده بود و خدا را ستایش می کرد و شب و روز خدا را در خاطر می گذراند. چون بدنش نیرو یافت و توانمند شد، خداوند کرمی فرستاد و آن کرم ریشه درخت کدو را بخورد و آن درخت پژمرد و سپس خشکید. این امر بر یونس سخت آمد و او اندوهناک شد؛ آن گاه خداوند به او وحی فرمود: ای یونس! چرا غمگینی؟ عرض کرد: پروردگارا! من از این درخت بهره مند می شدم، حال آن که تو کرمی را بر آن چیره ساختی و آن خشکید. خداوند فرمود: ای یونس! چرا به خاطر درختی که نه آن را کاشتی و نه آبش دادی، غمگین شدی و با این که از آن بی نیاز شدی، خشکیدنش را نادیده نگرفتی، اما برای مردم نینوا که بیش از یکصد هزار نفر بودند، اندوهناک نشدی و خواستی که بر آنها عذاب نازل شود؟ اکنون بدان که مردم نینوا ایمان آوردند و تقوا پیشه کردند، پس به سوی

ایشان بازگردد. یونس به سوی قومش رهسپار شد. چون نزدیک نینوا رسید، شرم کرد که وارد شود، از این رو چوپانی را دید و به او فرمود: نزد مردم نینوا برو و به ایشان بگو: یونس آمده است. چوپان به او عرض کرد: چرا دروغ می‌گویی؟ آیا شرم نداری؟ یونس در دریا غرق شد و از بین رفت. یونس به او فرمود: این گوسفند برایت گواهی می‌دهد که من یونس هستم. در آن دم گوسفند زبان گشود و گفت که او یونس است. وقتی چوپان نزد قوم خود رفت و این خبر به ایشان داد، او را گرفتند و خواستند بزنندش. او گفت: من برای آن چه می‌گویم، دلیل دارم. گفتند: چه کسی گواه توست؟ گفت: این گوسفند گواهی می‌دهد. پس گوسفند گواهی داد که او راست می‌گوید و یونس را خداوند به سوی ایشان بازگردانده است. آنها در پی یونس برآمدند و او را یافتند و با خود آوردند و به او ایمان آوردند و در ایمان خویش استوار ماندند و خداوند متعال تا چندی، تا زمان مرگشان، آنها را برخوردار ساخت و از آن عذاب، ایشان را در امان داشت.

عن أبي عبيدة الحذاء عن أبي جعفر عليه السلام قال سمعته يقول وجدنا في بعض كتب أمير المؤمنين عليه السلام قال حدثني رسول الله صلى الله عليه وآله أن جبرئيل عليه السلام حدثه أن يونس بن متى عليه السلام بعثه الله إلى قومه و هو ابن ثلاثين سنة و كان رجلاً يعترية الحدة و كان قليل الصبر على قومه و المداواة لهم عاجزاً عما حمل من ثقل حمل أوقار النبوة و أعلامها و أنه يفسخ تحتها كما يفسخ الجمل تحت حمليه و أنه أقام فيهم يدعوهم إلى الإيمان بالله و التصديق به و أتباعه ثلاثاً و ثلاثين سنة فلم يؤمن به و لم يتبعه من قومه إلا رجلان اسم أحدهما روبيل و اسم الآخر تنوخا.... فقال يونس يا رب إنما غضبت عليهم فيك و إنما دعوتهم حين عصوك فو عزتك لا أتعطف عليهم برأفة أبداً و لا أنظر إليهم بنصيحة شفيقة بعد كفرهم و تكذيبهم إياي و جحدهم بنبوتي فأنزل عليهم عذابك فإنهم لا يؤمنون أبداً فقال الله يا يونس إنهم مائة ألف أو يزيدون من خلقي يعمرُونَ بِلادي و يلدُونَ عبادي و محبتي أن أتأناهم للذي سبَق من علمي فيهم و فيك و تقديري و تدبيري غير علمك و تقديرك و أنت المرسل و أنا الرب الحكيم و علمي فيهم يا يونس باطن في الغيب عندي لا تعلم ما منتهاه و علمك فيهم ظاهر لا باطن له يا يونس قد أجبتك إلى ما سألت من إنزال العذاب عليهم..... تفسير

العياشي ۲/ ۱۲۹ - ۱۳۰.

ابو عبیده حذاء از امام باقر علیه السلام نقل می کند که شنیدم ایشان می فرمود: در نوشته ای از امیر مؤمنان علیه السلام دیدیم که فرموده بود: رسول خدا صلی الله علیه و آله به من خبر داد، جبرئیل علیه السلام به او گفته که خداوند، یونس بن متى علیه السلام را در سی سالگی در میان قومش به پیامبری برگزید. یونس مردی بود که خشمگین می شد و نسبت به قومش کم صبر و بی حوصله بود و با آنان مدارا نمی کرد. وی از عهده بار سنگین رسالت و وقار نبوت و مسئولیت‌های آن بر نمی آمد و زیر بار گران این مسئولیت ها خرد شد، هم‌چون شتر جوان که طاقت بار سنگین را ندارد. وی سی و سه سال در میان قومش ماند و آنان را به ایمان به خداوند و باور داشتن وی فرا خواند؛ اما جز دو نفر کسی از قوم او ایمان نیاورد. نام یکی از آن دو نفر، روبیل و دیگری تنوخا بود..... یونس گفت: پروردگارا! من تنها به خاطر تو بر آنان خشم گرفتم و تنها به این سبب آنان را نفرین کردم که از فرمان تو سرپیچی کردند. پس تو را به عزتت قسم می خورم، هرگز به آنان مهربانی و عطوفت نشان ندهم و بعد از آن که کفر ورزیدند و مرا تکذیب نمودند و نبوتم را منکر شدند، دیگر نگاهی دلسوزانه به آنان نیندازم. پس عذابت را بر آنان فرو فرست؛ زیرا که آنان هرگز ایمان نخواهند آورد. پس خداوند فرمود: ای یونس! تعداد آنان صد هزار نفر، بل که بیشتر است. آنان بندگان من هستند. سرزمین مرا آباد می کنند. بندگان مرا به دنیا می آورند و محبت در حق آنان را به این شکل نشان می دهم که با توجه به

شناختی که از تو و آنان دارم، شکیبایی کرده و فرصتشان دهم و تدبیر و ارزیابی من با دانش و ارزیابی تو متفاوت است. ای یونس! تو پیامبری و من خداوند دانایم. دانش من درباره آنان، ریشه در علم غیب من دارد که منتهای آن ناپیداست؛ اما آگاهی تو در باره آنان، امری است ظاهری که باطنی ندارد. یونس! خواسته تو را در باره فرو فرستادن عذاب بر آنان پذیرفتم.....

عَنْ مُعَمَّرٍ قَالَ قَالَ أَبُو الْحُسَيْنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ يُونُسَ لَمَّا أَمَرَهُ اللَّهُ بِمَا أَمَرَهُ فَأَعْلَمَ قَوْمَهُ فَأَظْلَهُمُ الْعَذَابُ فَفَرَّقُوا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ أَوْلَادِهِمْ وَبَيْنَ الْبَهَائِمِ وَأَوْلَادِهَا ثُمَّ عَجُّوا إِلَى اللَّهِ وَضَجُّوا فَكَفَّ اللَّهُ الْعَذَابَ عَنْهُمْ فَذَهَبَ يُونُسُ عَلَيْهِ السَّلَامُ مُغَاضِبًا فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ فَطَافَ بِهِ سَبْعَةَ أَجْحُرٍ فَقُلْتُ لَهُ كَمْ بَقِيَ فِي بَطْنِ الْحُوتِ قَالَ ثَلَاثَةٌ أَيَّامٍ ثُمَّ لَفَظَهُ الْحُوتُ وَقَدْ ذَهَبَ جِلْدُهُ وَشَعْرُهُ فَأَنْبَتَ اللَّهُ عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَفْطِينٍ فَأَظْلَمَتْهُ فَلَمَّا قَوِيَ أَخَذَتْ فِي الْيُسُفِ فَقَالَ يَا رَبِّ شَجَرَةً أَظْلَمْتَنِي يَبْسُتْ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ يَا يُونُسُ تَجَرَّعْ لِشَجَرَةٍ أَظْلَمْتَنِي وَلَا تَجَرَّعْ لِمِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ مِنَ الْعَذَابِ. تفسير العياشي ۲/ ۱۳۷، ح ۴۷.

مَعَمَّر به نقل از امام رضا علیه السلام روایت کرده است که فرمود: وقتی خداوند به یونس فرمان داد که نزول عذاب الهی را به قومش خبر دهد، او نیز آنان را از آن آگاه ساخت و عذاب بر آنان سایه افکند. پس میان خود و فرزندان و چهارپایان و کرم‌هایشان جدایی افکندند. بعد به درگاه خداوند ناله زده و بی تابی نمودند. پروردگار نیز عذاب را از آنان برداشت و یونس با خشم و عصبانیت رفت و فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ و او را در هفت دریا چرخاند. به امام علیه السلام عرض کردم: چه مدت در شکم ماهی ماند؟ فرمود: سه روز، سه روز در شکم نهنگ ماند. بعد او را به بیرون پرتاب کرد در حالی که موی او و پوست تنش ریخته بود. خداوند عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَفْطِينٍ را در کنار او رویانید تا بر او سایه افکند. وقتی یونس، نیروی خود را بازیافت، آن درخت به تدریج خشک شد. یونس گفت: ای خدای من! آن درختی که بر من سایه افکنده بود، خشک شده است. خداوند به او وحی کرد: ای یونس! برای خشک شدن درختی که بر تو سایه انداخته بی تابی می کنی، ولی به خاطر عذاب شدن مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ، بی تابی نمی کنی.

أَلَا إِنَّهُمْ مِنْ إَفِكِهِمْ يَقُولُونَ (۱۵۱) وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (۱۵۲) أَصْطَفَى الْبُنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ (۱۵۳) مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ (۱۵۴) أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (۱۵۵) أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُبِينٌ (۱۵۶) فَاتُوا بِكِتَابِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۱۵۷) وَوَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ نُجْبًا وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ (۱۵۸) سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُضَفُّونَ (۱۵۹) إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْخَالِصِينَ (۱۶۰)

هش دار که اینان از دروغ پردازی خود قطعاً خواهند گفت (۱۵۱) خدا فرزند آورده در حالی که آنها قطعاً دروغگویند (۱۵۲) آیا [خدا] دختران را بر پسران برگزید است (۱۵۳) شما را چه شد چگونه داور می کنید (۱۵۴) آیا سرپند گرفتن ندارید (۱۵۵) یادلیلی آشکار [در دست] دارید (۱۵۶) پس اگر راست می گوید کتابتان را بیاورید (۱۵۷) و میان خدا و جن ها پیوندی انگاشتند و حال آنکه جنیان نیک دافسته اند که [برای حساب پس دادن] خودشان احضار خواهند شد (۱۵۸) خدا منزه است از آن چه در وصف می آورند (۱۵۹) به استثنای بندگان پاکدل خدا (۱۶۰)

فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ (۱۶۱) مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ (۱۶۲) إِلَّا مَنْ هُوَ صَالٍ الْحَجِيمِ (۱۶۳) وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ (۱۶۴) وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُونَ (۱۶۵) وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ (۱۶۶) وَإِنْ كَانُوا يَتَّقُونَ (۱۶۷) لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْأَوَّلِينَ (۱۶۸) لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْخُلَصِينَ (۱۶۹) فَكْفَرُوا بِهِ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ (۱۷۰)

در حقیقت شما و آن چه [که شما آن را] می پرستید (۱۶۱) بر ضد او گمراه گریستید (۱۶۲) مگر کسی را که به دوزخ رفتنی است (۱۶۳) و هیچ یک از ما [فرشته گان] نیست مگر [اینکه] برای او [مقام و] مرتبه ای معین است (۱۶۴) و در حقیقت ما ایم [که] برای انجام فرمان خدا [صف بسته ایم (۱۶۵) و ما ایم که خود تسبیح گوینیم (۱۶۶) و [مشرکان] به تاکید می گفتند (۱۶۷) اگر پند [نامه ای از پیشینیان نزد ما بود (۱۶۸) قطعاً از بندگان خالص خدای شديم (۱۶۹) ولی [وقتی قرآن آمد] به آن کافر شدند و زود که بدانند (۱۷۰)

عَنْ شِهَابِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ قَالَ سَمِعْتُ الصَّادِقَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ يَا شِهَابُ نَحْنُ شَجَرَةُ التُّبُّوَةِ وَ مَعْدِنُ الرِّسَالَةِ وَ مُخْتَلَفُ الْمَلَائِكَةِ - وَ نَحْنُ عَهْدُ اللَّهِ وَ ذِمَّتُهُ وَ نَحْنُ وَدَائِعُ اللَّهِ وَ حُجَّتُهُ كُنَّا أَنْوَاراً صُفُوفاً حَوْلَ الْعَرْشِ نُسَبِّحُ - فَيُسَبِّحُ أَهْلُ السَّمَاءِ بِتَسْبِيحِنَا إِلَى أَنْ هَبَطْنَا إِلَى الْأَرْضِ فَسَبَّحْنَا فَسَبَّحَ أَهْلُ الْأَرْضِ بِتَسْبِيحِنَا وَ إِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُونَ وَ إِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ فَمَنْ وَفَى بِذِمَّتِنَا فَقَدْ وَفَى بِعَهْدِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ ذِمَّتِهِ - وَ مَنْ خَفَرَ ذِمَّتَنَا فَقَدْ خَفَرَ ذِمَّةَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ عَهْدَهُ. تفسير الفقي ۲/ ۴۲۸.

شهاب بن عبد ربّه، از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت شده است که ایشان فرمود: ای شهاب! ما دودمان نبوت و تبار رسالت و جای گاه آمد و شد فرشته گانیم و ما عهد و پیمان خداییم و ما امانت و حجت خداییم، ما گرداگرد عرش، نورهای صف زده بودیم و خدا را تسبیح می گفتیم و فرشته گان با ستایش ما، تسبیح او می گفتند، تا آن که بر زمین فرود آمدیم و آن گاه خدا را تسبیح گفتیم و زمینیان با ستایش ما، تسبیح او گفتند و إِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُونَ وَ إِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ. هر که به عهد ما وفا کند، به عهد و پیمان خداوند عز و جل وفا کرده و هر که عهد ما را پاس دارد، عهد و پیمان خداوند عز و جل را پاس داشته است.

عَنْ أَشْيَاخٍ مِنْ آلِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالُوا قَالَ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي بَعْضِ خُطْبَتِهِ إِنَّا آلُ مُحَمَّدٍ كُنَّا أَنْوَاراً حَوْلَ الْعَرْشِ فَأَمَرَنَا اللَّهُ بِالتَّسْبِيحِ فَسَبَّحْنَا فَسَبَّحَتِ الْمَلَائِكَةُ بِتَسْبِيحِنَا ثُمَّ أَهْبَطْنَا إِلَى الْأَرْضِ فَأَمَرَنَا اللَّهُ بِالتَّسْبِيحِ فَسَبَّحْنَا فَسَبَّحَتْ أَهْلُ الْأَرْضِ بِتَسْبِيحِنَا فَ إِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُونَ وَ إِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ تأویل الآيات ۵۰۱-۵۰۲.

از شیوخ از زادگان خاندان علی بن ابی طالب علیه السلام ، از حضرت امام علی علیه السلام روایت کرده است که ایشان در یکی از خطبه های خود فرمود: ما خاندان محمد، نورهای گرداگرد عرش بودیم. خداوند ما را فرمان داد تا تسبیح او گوئیم و ما او را تسبیح گفتیم، آن گاه فرشته گان با ستایش ما تسبیح او گفتند. سپس ما را بر زمین فرود آورد و فرمان داد تا تسبیح او گوئیم و ما او را تسبیح گفتیم، آن گاه زمینیان با ستایش ما تسبیح او گفتند إِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُونَ وَ إِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ.

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ (۱۷۱) إِنَّهُمْ لَمُتُّهُمْ الْمُتُصَّرُونَ (۱۷۲) وَإِنَّ جُنَدَنَا لَهُمُ الْعَالِيُونَ (۱۷۳) فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّى حِينٍ (۱۷۴) وَأَبْصَرُهُمْ فَسَوْفَ يُبْصَرُونَ (۱۷۵) أَفَبِعَذَابِنَا لَسْتُمْ تُعْجِلُونَ (۱۷۶) فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ (۱۷۷) وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّى حِينٍ (۱۷۸) وَأَبْصَرُهُمْ فَسَوْفَ يُبْصَرُونَ (۱۷۹) سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ (۱۸۰) وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ (۱۸۱) وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۸۲)

و قطعاً فرمان مادر باره بندگان فرستاده ما از پیش [چنین] رفته است (۱۷۱) که آنان [بر دشمنان خودشان] حتماً پیروز خواهند شد (۱۷۲) و سپاه ما هر آینه غالب آیند گانند (۱۷۳) پس تاملتی [معین] از آنان روی برتاب (۱۷۴) و آنان را بنگر که خواهند دید (۱۷۵) آیا عذاب ما را اشتنا بده خواستارند (۱۷۶) پس هشدار داده شدگان را [آنگاه که عذاب به خانه آنان فرود آید چه بد صبحگاهی است (۱۷۷) و از ایشان تاملتی [معین] روی برتاب (۱۷۸) و بنگر که خواهند دید (۱۷۹) منزّه است پروردگار تو پروردگار شکوهمند از آن چه وصفی کند (۱۸۰) و درود بر فرستادگان (۱۸۱) و ستایش ویژه خدا پروردگار جهانهاست (۱۸۲)

عَنْ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ مِنْ عُلَمَاءِ أَهْلِ الشَّامِ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ جِئْتُ أَسْأَلُكَ عَنْ مَسْأَلَةٍ لَمْ أَجِدْ أَحَدًا يُفَسِّرُهَا لِي وَ قَدْ سَأَلْتُ ثَلَاثَةً أَصْنَافٍ مِنَ النَّاسِ فَقَالَ كُلُّ صِنْفٍ غَيْرٌ مَا قَالَ الْآخَرُ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام وَمَا ذَلِكَ فَقَالَ أَسْأَلُكَ مَا أَوَّلُ مَا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ خَلْقِهِ فَإِنْ بَعْضٌ مَنْ سَأَلْتُهُ قَالَ الْقُدْرَةُ وَ قَالَ بَعْضُهُمُ الْعِلْمُ وَ قَالَ بَعْضُهُمُ الرُّوحُ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام مَا قَالُوا شَيْئًا أُخْبِرُكَ أَنَّ اللَّهَ عَلَا ذِكْرُهُ كَانَ وَ لَا شَيْءَ غَيْرُهُ وَ كَانَ عَزِيزاً وَ لَا عِزَّ لِأَنَّهُ كَانَ قَبْلَ عِزِّهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ - سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَ كَانَ خَالِقاً وَ لَا مَخْلُوقَ فَأَوَّلُ شَيْءٍ خَلَقَهُ مِنْ خَلْقِهِ الشَّيْءُ الَّذِي جَمِيعُ الْأَشْيَاءِ مِنْهُ وَ هُوَ الْمَاءُ فَقَالَ السَّائِلُ فَالشَّيْءُ خَلَقَهُ مِنْ شَيْءٍ أَوْ مِنْ لَا شَيْءٍ فَقَالَ خَلَقَ الشَّيْءَ لَا مِنْ شَيْءٍ كَانَ قَبْلَهُ وَ لَوْ خَلَقَ الشَّيْءَ مِنْ شَيْءٍ إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ انْقِطَاعٌ أَبَدًا وَ لَمْ يَزَلِ اللَّهُ إِذَا وَ مَعَهُ شَيْءٌ وَ لَكِنْ كَانَ اللَّهُ وَ لَا شَيْءَ مَعَهُ فَخَلَقَ الشَّيْءَ الَّذِي جَمِيعُ الْأَشْيَاءِ مِنْهُ وَ هُوَ الْمَاءُ.. التوحيد/ ۶۶، ح ۲۰.

از جابر جعفی که گفت مردی از علماء اهل شام بنزد امام محمد باقر علیه السلام آمد و گفت آمده ام که تو را سؤال کنم از مسأله ای که کسی را نیافتم که آن را از برایم تفسیر و بیان کند و حقیقت که سه قسم از مردمان را از آن سؤال کردم و هر قسمی غیر از آن چه قسم دیگر گفته بود جواب گفت پس حضرت باقر علیه السلام فرمود که آن مسأله چیست گفت تو را سؤال میکنم که اول چیزی که خدای عز و جل آفریده از آفریدگان خود چه چیز است پس بدرستی که بعضی از آن بی عقلان که از او سؤال کردم گفت قدرت و بعضی از ایشان گفت علم و بعضی از ایشان گفت روح حضرت باقر علیه السلام فرمود که چیزی نگفته اند و آن چه گفته اند پوچ است و هیچ نیست تو را خبر میدهم که خدای علا ذکره بود و غیر از او چیزی نبود و عزیز بود و هیچ عزتی نبود زیرا که آن جناب پیش از عزتش بود و این است معنی گفتارش که فرموده سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ یعنی منزّه و پاکیزه میشمارم پروردگار تو را که پروردگار عزت و خداوند غلبه و قوت است از آن چه وصف می کنند و آن جناب خالق بود و هیچ مخلوقی نبود پس اول چیزی که آن را خلق فرمود از خلق خود چیزی است که همه چیزها از آنند و آن آبست سائل گفت پس آن چیز که خدا آن را خلق فرمود از چیزی خلق فرمود یا از هیچ یعنی نه از چیزی حضرت فرمود که آن چیز را خلق فرمود نه از

چیزی که پیش از آن بود و اگر آن چیز را از چیزی خلق فرموده بود در آن هنگام هرگز انقطاع و بریدگی نبود و علماء این را تسلسل میگویند که باتفاق عقلاء باطل و محال است و در این هنگام لازم می آید که خدا همیشه بوده و با او چیزی بوده و لیکن خدا بود و چیزی با او نبود پس آن چیزی را که همه چیزها از آنند خلق فرمود و آن آبست است.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام مَنْ أَرَادَ أَنْ يَكْتَالَ بِالْمِكْيَالِ الْأَوْفَى فَلْيَقُلْ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَقُومَ مِنْ مَجْلِسِهِ - **سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَ سَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.** الكافي ۲/ ۴۹۶، ح ۳.

حضرت باقر علیه السلام فرمود: هر که خواهد به پیمانه تمام مزد برد باید هنگامی که می خواهد از جای خود برخیزد بگوید: **سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَ سَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ .**

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَنْ أَرَادَ أَنْ يَكْتَالَ بِالْمِكْيَالِ الْأَوْفَى فَلْيَكُنْ آخِرَ قَوْلِهِ - **سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَ سَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ فَإِنَّ لَهُ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ حَسَنَةً.** الفقيه ۱/ ۴۱۳، ح ۹۵۴.

امیر المومنین علیه السلام فرمود: هر که خواهد به پیمانه تمام مزد برد باید آخر صحبت خود بگوید: **سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَ سَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ .** پس برای او از هر مومنی حسنه ای است.

ص ۳۸

ص ۱۰-۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ (۱) بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ (۲) كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَُوا وَلَا تَجِئْ بِحُجَابٍ (۳) وَعَجَبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ (۴) أَجْعَلِ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ (۵) وَانْطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنْ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلَى آلِهَتِكُمْ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ (۶) مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ (۷) أَنْزَلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْ ذِكْرِي بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابِ (۸) أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ (۹) أَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِي الْأَسْبَابِ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. صادر گویند به قرآن پراندرز (۱) آری آنان که کفر ورزیدند در سرکشی و ستیزه اند (۲) چه بسیار نسلها که پیش از ایشان هلاک کردیم که [ما را] به فریاد خواندند و [لی] دیگر مجال گیر نبود (۳) و از اینکه هشدار دهند ای از خودشان برایشان آمد در شگفتند و کافران می گویند این ساحری شیاد است (۴) آیا خدایان [متعدد] را خدای واحدی قرار داده این واقعا چیز عجیبی است (۵) و بزرگانشان روان شدند [و گفتند] بروید و بر خدایان خود ایستادگی نمایند که این امر قطعا هدف [ما] است (۶) [از طرفی] این [مطلب] را در آیین اخیری [عیسوی هم] شنیدیم [ما] این [ادعا] جز دروغ بانی نیست (۷) آیا از میان ما قرآن بر او نازل شد است [نه] بلکه

آنان درباره قرآن من دودلند [نه] بلکه هنوز عذاب [مرا] نخشیدند (۸) آیا گنجینه های رحمت پروردگار را چند بسیار بخشند؟ تو نزد ایشان است (۹) آیا فرمانروایی آسمانها و زمین و آن چه میان آن دو است از آن ایشان است [اگر چنین است] پس [با چنگ زدن] در آن اسباب به بالا روند (۱۰)

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ عليه السلام كَيْفَ صَارَتْ الصَّلَاةُ رُكْعَةً وَ سَجْدَتَيْنِ وَ كَيْفَ إِذَا صَارَتْ سَجْدَتَيْنِ لَمْ تَكُنْ رُكْعَتَيْنِ فَقَالَ إِذَا سَأَلْتَ عَنْ شَيْءٍ فَفَرِّغْ قَلْبَكَ لِتَفْهَمَ إِنَّ أَوَّلَ صَلَاةٍ صَلَّاهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّمَا صَلَّاهَا فِي السَّمَاءِ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قُدَّامَ عَرْشِهِ جَلَّ جَلَالُهُ وَ ذَلِكَ أَنَّهُ لَمَّا أُسْرِيَ بِهِ وَ صَارَ عِنْدَ عَرْشِهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَتَجَلَّى لَهُ عَنْ وَجْهِهِ حَتَّى رَأَاهُ بَعَيْنِهِ قَالَ يَا مُحَمَّدُ اذْنُ مِنْ صَادٍ فَاغْسِلْ مَسَاجِدَكَ وَ ظَهْرَهَا وَ صَلِّ لِرَبِّكَ فَدَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى حَيْثُ أَمَرَهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَتَوَضَّأَ فَأَسْبَغَ وَضُوءَهُ..... قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مَا صَادُ الَّذِي أُمِرَ أَنْ يَغْسِلَ مِنْهُ فَقَالَ عَيْنٌ تَنْفَجِرُ مِنْ رُكْنٍ مِنْ أَرْكَانِ الْعَرْشِ يُقَالُ لَهُ مَاءُ الْحَيَاةِ وَ هُوَ مَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ **ص وَ الْقُرْآنُ ذِي الذِّكْرِ** إِنَّمَا أَمَرَهُ أَنْ يَتَوَضَّأَ وَ يَقْرَأَ وَ يُصَلِّيَ..... العلل ۲/ ۳۳۴، ح ۱.

اسحاق بن عمار، وی می گوید: از حضرت ابی الحسن موسی بن جعفر علیهما السلام پرسیدم: چگونه نماز یک رکعت با دو سجده گردیده است و چگونه با دو سجده دو رکعت خوانده نمی شود؟ حضرت فرمودند: حال که از مطلبی جویا شدی دل را از اوهام و خیالات خالی کن تا آن چه برای می گویم را بفهمی، اولین نمازی را که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم خواند در آسمان مقابل حق تبارک و تعالی و در جلو عرش الهی بجا آوردند و شرح آن این است که: وقتی آن سرور را سیر داده و به آسمان بردند و حضرتش به عرش باری تعالی رسید، حق تعالی تجلی نمود و رسول گرامی با دیدگان خود جلوه حق جلّت عظمت را دید، حق تعالی فرمود: ای محمد نزدیک صا شو و مساجد خود را بشوی و طاهر نما و سپس برای پروردگارت نماز کن. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به مکانی که خدا امر به او فرموده بود نزدیک شد و از آن وضوء شادابی گرفت..... عمار می گوید: عرض کردم فدایت شوم: صا دی که حق تعالی امر فرمود رسولش مواضع وضوء را از آن بشوید چیست؟ حضرت فرمودند: چشمه ای است که از شکافتن رکنی از ارکان عرش جاری گشته بود و به آن آب حیات گفته می شود و این همان است که حق تعالی در قرآن یاد کرده و فرموده: **ص وَ الْقُرْآنُ ذِي الذِّكْرِ**، خدا پیامبرش را مأمور ساخت از چشمه صا وضوء بگیرد و سپس قرائت حمد نموده و نماز بخواند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: أَقْبَلَ أَبُو جَهْلٍ بْنُ هِشَامٍ وَ مَعَهُ قَوْمٌ مِنْ قُرَيْشٍ فَدَخَلُوا عَلَى أَبِي طَالِبٍ فَقَالُوا إِنَّ ابْنَ أَخِيكَ قَدْ آذَانَا وَ آذَى آلَهُتَنَا فَادْعُهُ وَ مَرُّهُ فَلْيَكْفُفْ عَنْ آلِهِتِنَا وَ نَكُفْ عَنْ إِلَهِهِ قَالَ فَبَعَثَ أَبُو طَالِبٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَدَعَاَهُ فَلَمَّا دَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ لَمْ يَرِ فِي الْبَيْتِ إِلَّا مُشْرِكًا فَقَالَ **السَّلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى** ثُمَّ جَلَسَ فَخَبَّرَهُ أَبُو طَالِبٍ بِمَا جَاءُوا لَهُ فَقَالَ أَوْ هَلْ لَهُمْ فِي كَلِمَةٍ خَيْرٌ لَهُمْ مِنْ هَذَا يَسُودُونَ بِهَا الْعَرَبَ وَ يَطْئُونَ أَعْنَاقَهُمْ فَقَالَ - أَبُو جَهْلٍ نَعَمْ وَ مَا هَذِهِ الْكَلِمَةُ فَقَالَ تَقُولُونَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَالَ فَوَضَعُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَ خَرَجُوا هَرَبًا وَ هُمْ يَقُولُونَ - **مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلَّا اخْتِلَافٌ** فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي قَوْلِهِمْ - **ص وَ الْقُرْآنُ ذِي الذِّكْرِ** إِلَى قَوْلِهِ **إِلَّا اخْتِلَافٌ**.. الكافي ۲/ ۶۴۹، ح ۵.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: ابو جهل بن هشام با گروهی از قریشیان نزد ابو طالب رفتند و گفتند: این برادر زاده ات ما را و خدایان ما را می آزارد. او را فراخوان و به او امر کن که از خدایان ما دست بردارد تا ما هم از خدای او دست برداریم. ابو طالب کسی را نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله فرستاد و ایشان را فراخواند. چون رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد خانه شد، در

خانه به جز مشرك كسى نديد، پس فرمود: السَّلامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى. سپس نشست و ابو طالب از آن چه مشركان گفته بودند، ايشان را آگاه ساخت. حضرت صلى الله عليه و آله فرمود: آيا به جاى اين پيشنهاده، سخنى نمى خواهند كه با آن بر عرب سرورى كنند و آنان را به زير فرمان خود درآورند؟ ابو جهل عرض كرد: آرى، آن سخن چيست؟ فرمود: بگويد: هيچ خدايى جز الله نيست. آنان انگشت هاى خود را در گوش هايشان نهادند و گريزان از آن جا بيرون رفتند و مى گفتند: مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلَّا اخْتِلَافٌ بى شك اين سخنى ساختگى است. آن گاه خداوند متعال درباره گفته آنها نازل فرمود: ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ تَا آن جا كه فرمود: إِلَّا اخْتِلَافٌ.

حَدَّثَنَا أَبُو الصَّلْتِ الْهَرَوِيُّ قَالَ: لَمَّا جَمَعَ الْمَأْمُونُ لِعَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ أَهْلَ الْمَقَالَاتِ مِنْ أَهْلِ الْإِسْلَامِ.... فَأَخْبِرُنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ قَالَ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمْ يَكُنْ أَحَدٌ عِنْدَ مُشْرِكِي أَهْلِ مَكَّةَ أَعْظَمَ ذَنْبًا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لِأَنَّهُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ ثَلَاثِمِائَةً وَ سِتِّينَ صَنَمًا فَلَمَّا جَاءَهُمْ ص بِالْعَوَةِ إِلَى كَلِمَةِ الْإِخْلَاصِ كَبُرَ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ وَ عَظُمَ وَ قَالُوا أَ جَعَلَ الْأَلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ وَ انْطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنْ امْشُوا وَ اصْبِرُوا عَلَى آلِهَتِكُمْ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلَّا اخْتِلَافٌ فَلَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى نَبِيِّهِ ﷺ مَكَّةَ قَالَ لَهُ يَا مُحَمَّدُ إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ مَكَّةَ فَتَحًا مُبِينًا لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ عِنْدَ مُشْرِكِي أَهْلِ مَكَّةَ بِدُعَائِكَ إِلَى تَوْحِيدِ اللَّهِ فِيمَا تَقَدَّمَ وَ مَا تَأَخَّرَ لِأَنَّ مُشْرِكِي مَكَّةَ أَسْلَمَ بَعْضُهُمْ وَ خَرَجَ بَعْضُهُمْ عَنْ مَكَّةَ وَ مَنْ بَقِيَ مِنْهُمْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى انْكَارِ التَّوْحِيدِ عَلَيْهِ إِذَا دَعَا النَّاسَ إِلَيْهِ فَصَارَ ذَنْبُهُ عِنْدَهُمْ فِي ذَلِكَ مَغْفُورًا بِظُهُورِهِ عَلَيْهِمْ فَقَالَ الْمَأْمُونُ لِلَّهِ دُرُّكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ العيون ١/ ١٦٠ - ١٦١.

ابو الصلت هروی گوید: آنگاه كه مأمون علمای فرق مختلف اسلامی و نیز علمای يهود، نصاری، مجوس، صابئين و ساير اهل علم و كلام را نزد حضرت رضا عليه السلام گرد آورد..... مأمون به حضرت عرض كرد: ای پسر رسول خدا! مگر شما نفرموده ايد: پیامبران معصومند؟ فرمود: آرى. آن گاه مأمون از آیاتی كه درباره پیامبران بود، یاد كرد و به آن جا رسید كه گفت: ای اباحسن! پس مرا از معنای كلام خداوند متعال: لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ آگاه ساز. حضرت عليه السلام فرمود: در نظر مشركان مكّه، هيچ كس گناهكارتر از رسول خدا صلى الله عليه و آله نبود، چرا كه آنها به جز خداوند، سيصد و شصت بت را مى-پرستيدند و چون پیامبر اكرم صلى الله عليه و آله نزدشان آمد و آنان را به سخن لا اله الا الله دعوت نمود، اين سخن بر آنها سنگين و گران آمد و گفتند: أَ جَعَلَ الْأَلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ، وَ انْطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنْ امْشُوا وَ اصْبِرُوا عَلَى آلِهَتِكُمْ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ، مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلَّا اخْتِلَافٌ ، سپس وقتى خداوند عزَّ وَ جَلَّ مكّه را براى پیامبرش فتح نمود، فرمود: ای محمد! إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا، لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ يعنى در نظر مشركان مكّه، بدان سبب كه آنان را در گذشته به يگانگى خدا دعوت كردى و در آينده نيز خواهى كرد؛ زيرا پس از فتح، برخى از مشركان، اسلام آوردند و برخى از مكّه بيرون رفتند و غير از اين دو، آنان كه به جا ماندند، وقتى مردم آنها را به يگانه پرستى فرا مى خواندند، يارای سرباز زدن از آن را نداشتند، پس اين گونه گناهی كه پیامبر در نظر آنها داشت، با ورود حضرت بر ايشان آمرزيده شد. آن گاه مأمون عرض كرد: آفرين ای ابا الحسن.

جُنْدُ مَا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِنَ الْأَحْزَابِ (۱۱) كَذَبْتَ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْتَادِ (۱۲) وَثُمُودٌ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ أُولَئِكَ الْأَحْزَابُ (۱۳) إِنَّ كُلَّ إِلَّا كَذَبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابُ (۱۴) وَمَا يَنْظُرُهُوْلَاءُ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَأْلَاهُمْ فَوَاقٍ (۱۵) وَقَالُوا رَبَّنَا عَجَلْ لَنَا قِطْنًا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ (۱۶) اصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَادْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُودَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ (۱۷) إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعُشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ (۱۸) وَالطَّيْرِ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَهُ أَوَّابٌ (۱۹) وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَضَّلْنَا الْخِطَابَ (۲۰)

این سپاهک دسته‌های دشمن در آن جا [ب در] در هم شکستی اند (۱۱) پیش از ایشان قوم نوح و عاد و فرعون صاحب [عمارت و] خرگاهها تکذیب کردند (۱۲) و ثمود و قوم لوط و اصحاب ایکه [نیز به تکذیب پرداختند] آنها دسته‌های مخالف بودند (۱۳) هیچ کدام نبودند که پیامبران [ما] را تکذیب نکنند پس عقوبت [من بر آنان] سزاوار آمد (۱۴) و اینان جز یک فریاد را انتظار نمی‌برند که هیچ [بحال] سرخاراندنی در آن نیست (۱۵) و گفتند پروردگار پیش از [رسیدن] روز حساب بهره‌ما را [از عذاب] به شتاب به ما بده (۱۶) بر آن چه می‌گویند صبر کن و داوود بنده ما را که دارای امکانات [متعدد] بوده به یاد آور آری او بسیار بازگشت‌کننده [به سوی خدا] بود (۱۷) ما کوهها را با او مسخر ساختیم [که] شامگاهان و بامدادان خداوند را نبایش می‌کردند (۱۸) و پرندگان را از هر سو [بر او] گرد [آوردیم] همگی [به نوای دلنوازش] به سوی او بازگشت‌کننده [و خدا را ستایشگر] بودند (۱۹) و پادشاهیش را استوار کردیم و او را حکمت و کلام فیصله‌دهنده عطا کردیم (۲۰)

علي بن ابراهيم : **وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ** قَالَ نَزَلَتْ بِمَكَّةَ لَمَّا أَظْهَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الدَّعْوَةَ بِمَكَّةَ اجْتَمَعَتْ قُرَيْشٌ إِلَى أَبِي طَالِبٍ فَقَالُوا: يَا أَبَا طَالِبٍ إِنَّ ابْنَ أَخِيكَ قَدْ سَفَّهَ أَحْلَامَنَا - وَسَبَّ آلِهَتَنَا وَأَفْسَدَ شَبَابَنَا وَفَرَّقَ جَمَاعَتَنَا - فَإِنْ كَانَ الَّذِي يَحْمِلُهُ عَلَى ذَلِكَ الْعُدْمِ - جَمَعْنَا لَهُ مَالًا حَتَّى يَكُونَ أَعْنَى رَجُلٍ فِي قُرَيْشٍ وَنَمْلِكُهُ عَلَيْنَا، فَأَخْبَرَ أَبُو طَالِبٍ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِذَلِكَ، فَقَالَ: لَوْ وَصَّعُوا الشَّمْسَ فِي يَمِينِي - وَالْقَمَرَ فِي شِمَائِلِي مَا أَرَدْتُهُ، وَلَكِنْ يُعْطُونِي كَلِمَةً يَمْلِكُونَ بِهَا الْعَرَبَ وَتَدِينُ لَهُمْ بِهَا الْعَجَمُ وَ يَكُونُونَ مُلُوكًا فِي الْجَنَّةِ، فَقَالَ لَهُمْ أَبُو طَالِبٍ ذَلِكَ فَقَالُوا نَعَمْ وَ عَشْرُ كَلِمَاتٍ، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ تَشْهَدُونَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ فَقَالُوا: نَدْعُ ثَلَاثِمِائَةً وَ سِتِّينَ إِلَهًا وَ نَعْبُدُ إِلَهًا وَاحِدًا - فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى **وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ - وَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ - أَ جَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِلَى قَوْلِهِ إِلَّا اخْتِلَافٌ أَيْ تَخْلِيطٌ أُنْزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا - بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْ ذِكْرِي إِلَى قَوْلِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ يَعْني الَّذِينَ تَحَرَّبُوا عَلَيْهِ يَوْمَ الْخُنْدَقِ. تفسير القمّي ۲/ ۲۴۸-۲۴۹.**

علی بن ابراهیم: کلام خداوند متعال: فرمود: **وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ**، این آیه وقتی در مکه نازل شد که رسول خدا صلی الله علیه و آله دعوت خویش را آشکار کرد و قریشیان نزد ابو طالب گرد آمدند و گفتند: ای ابو طالب! این عموزاده تو ما را بی‌خرد خوانده و خدایان ما را ناسزا گفته و جوانان ما را به تباهی کشانده و جمع ما را پراکنده کرده است. اگر تهیدستی، او را به چنین کاری وامی‌دارد، ما چنان ثروتی به او می‌دهیم که بی‌نیازترین مرد قریش شود و او را فرمانروای خود می‌کنیم. ابو طالب، رسول خدا صلی الله علیه و آله را از این سخن آگاه ساخت. حضرت صلی الله علیه و آله فرمود: اگر خورشید را در دست راست من و ماه را در دست چپ من گذارند، من آن را نمی‌خواهم، بل که می‌خواهم سخنی به من بدهند که با آن بر عرب فرمانروا می‌شوند و عجم به فرمانشان در می‌آید و پادشاهان آخرت خواهند شد. ابو طالب، این سخن به آنها رساند و آنها پذیرفتند و گفتند: فقط ده کلمه.

رسول خدا صلی الله علیه و آله به آنها فرمود: تَشْهَدُونَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ كُفْتَنْد: سِيصَد و شَصَتْ خِدا رَا كِنَار بَكْذَارِيم و یك خِدا رَا بَیْرَسْتِیم؟! پس خِداوند متعال نازل فرمود: وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ، أَجْعَلِ الْأَلْهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا تَا آن جَا كِه فرمود: إِلَّا اخْتِلَافٌ، یعنی دیوانگی، أُنْزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِّنْ ذِكْرِي تَا آن جَا كِه فرمود: مِّنَ الْأَحْزَابِ یعنی کسانی که روز خندق لشکر کشیدند.

عَنِ الْأَصْبَغِ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ - وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطْعَنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ قَالَ نَصِيحُهُمْ مِنَ الْعَذَابِ المعاني/ ٢٢٥، ح. ١

اصبغ، از حضرت امام علی علیه السلام روایت کرده است که ایشان درباره کلام خداوند عز و جل: وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ فرمود: [یعنی] بهره آنها از عذاب.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام فَقُلْتُ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ - يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإَيْدِي فَقَالَ أَلَيْدٌ فِي كَلَامِ الْعَرَبِ الْقُوَّةُ وَالْتِمَعَةُ قَالَ وَ أَذْكُرُ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْأَيْدِ وَقَالَ وَالسَّمَاءُ بَيْنَاهَا بِأَيْدٍ أَيْ يَقُوَّةٍ وَقَالَ وَ أَيْدَهُمْ بَرْجٌ مِنْهُ أَيْ قَوَاهُمْ وَ يُقَالُ لِفُلَانٍ عِنْدِي أَيَادٍ كَثِيرَةٌ أَيْ قَوَاضٍ وَ إِحْسَانٌ وَ لَهُ عِنْدِي يَدٌ بِنِصَاءٍ أَيْ نِعْمَةً. الوحيد/ ١٥٣، ح ١.

محمد بن مسلم که گفت حضرت باقر علیه السلام را سؤال نمودم و عرض کردم که قول خدای عز و جل یا اِبْلِیْسُ ما مَنَعَكَ اَنْ تَسْجُدَ لِما خَلَقْتُ بِیَدَیَّ چه معنی دارد فرمود که ید بمعنی دست باشد در کلام عرب قوت و نعمت است خدا فرموده که وَ اذْكُرْ عِبَدَنَا داوُدَ ذَا الْاَیْدِ یعنی و یاد کن بنده ما را داود که خداوند قوت بود در دین و در تحمل مشقت و زحمت از امت یا در عبادت و فرموده که وَ السَّماءَ بَنیناها بِاَیْدِی یعنی و آسمان را بنا گذاشتیم و بلند افراشتیم آن را باید یعنی بقوت و توانائی و فرموده که وَ اَیَّدْهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ یعنی تقویت و نیرومندی داد ایشان را چیزی که در دل ایشان بآن زنده شود از رحمت و نصرت یا نور هدایت که برهان و حجت است از نزد خود و گفته می شود که فلانی را نزد من ایادی بسیاری هست یعنی فضیلتها و احسان و او را نزد من ید بیضاء بمعنی دست سفید است یعنی نعمت.

عَنْ أَبِي الصَّلْتِ الْهَرَوِيِّ قَالَ: كَانَ الرِّضَا عليه السلام يُكَلِّمُ النَّاسَ بِلُغَاتِهِمْ وَكَانَ وَاللَّهِ أَفْصَحَ النَّاسِ وَأَعْلَمَهُمْ بِكُلِّ لِسَانٍ وَلَعِنَ فُقُلْتُ لَهُ يَوْمًا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّي لَأَعْجَبُ مِنْ مَعْرِفَتِكَ بِهِذِهِ اللُّغَاتِ عَلَى اخْتِلَافِهَا فَقَالَ يَا أَبَا الصَّلْتِ أَنَا حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَتَّخِذَ حُجَّةً عَلَى قَوْمٍ وَهُوَ لَا يَعْرِفُ لُغَاتِهِمْ أَوْ مَا بَلَغَكَ قَوْلُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَوْتَيْنَا **فَصْلَ الْخُطَابِ** فَهَلْ فَصَّلَ الْخُطَابُ إِلَّا مَعْرِفُهُ **اللُّغَاتِ**. العيون ٢/ ٢٣٠.

ابو صلت هروی روایت کرده است که وی گفت: حضرت امام رضا علیه السلام با مردم به زبان خودشان سخن می‌گفت و به خدا سوگند! در میان مردم، زبان آوثرترین و آگاه‌ترین کس به همه زبان‌ها بود. روزی به ایشان عرض کردم: ای پسر رسول خدا! من در شگفتم که شما چگونه همه این زبان‌ها را با این که از هم متفاوتند، می‌دانید، فرمود: ای ابا صلت! من حجّت خدا بر آفریدگانش هستم و خداوند کسی را که آشنا به زبان قومی نیست، بر آنها حجّت قرار نمی‌دهد. آیا سخن امیر مؤمنان علیه السلام به تو نرسیده که فرمود: به ما کلام فیصله دهنده عطا شده است و آیا این کلام چیزی به جز دانستن همه زبان‌هاست.

سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ كُنْتُ جَالِسًا بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي مَرَضَتِهِ الَّتِي قُبِضَ فِيهَا فَدَخَلْتُ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا فَلَمَّا رَأَتْ مَا بِأَبِيهَا مِنَ الضَّعْفِ بَكَتْ حَتَّى جَرَتْ دُمُوعُهَا عَلَى خَدَّيْهَا... فَلَيْسَ أَحَدٌ مِنْ أُمَّتِي يَعْلَمُ جَمِيعَ عِلْمِي وَفَهْمِي وَحِكْمَتِي غَيْرُهُ وَ إِنَّكَ يَا بَنِيَّةَ زَوْجَتِهِ وَ ابْنَاهُ سِبْطَايَ حَسَنٌ وَ حُسَيْنٌ وَ هُمَا سِبْطَا أُمَّتِي وَ أَمْرُهُ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهْيُهُ عَنِ الْمُنْكَرِ فَإِنَّ اللَّهَ جَلَّ وَ عَزَّ آتَاهُ الْحِكْمَةَ وَ فَضَلَ الْخُطَابَ.... كمال الدين/ ۲۶۳، ح ۱۰.

سلمان فارسی گوید: من هنگام بیماری فوت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در مقابل آن حضرت نشسته بودم که فاطمه علیها السلام وارد شد و چون ضعف پدر را دید گریست و اشک بر گونه هایش جاری شد، و در میان اتمم هیچ کس نیست که جمیع علم و فهم و حکمت را بداند جز علی، و تو ای دختر جان! همسر اوی و دو فرزند او حسن و حسین دو سبط منند و آن دو، دو سبط اتمم می باشند. و دیگر امر به معروف و نهی از منکر اوست و خدای تعالی به او حکمت و فصل الخطاب ارزانی فرموده است

وَهَلْ أَتَاكَ نَبَأُ الْخَضَمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْحُرَابَ (۲۱) إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَحْزَنْ خَصْمَانِ بَعَى بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ فَاحْكُم بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ (۲۲) إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَجْمَةً وَلِي نَجْمَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ (۲۳) قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْمَتِكَ إِلَى نِعَاجِهِ وَإِنْ كَثِيرٌ مِنَ الْخُطَاءِ لَيَنْبَغِي بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَا هُمْ وَظَنَّ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ (۲۴) فَغَفَرْنَا لَهُ ذَلِكَ وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَى وَحُسْنَ مَآبٍ (۲۵) يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَصِلُونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ (۲۶) وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ (۲۷) أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ (۲۸) كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ (۲۹) وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ (۳۰)

و آیا خبر داد خواهان چون از نماز خانه [او] بالا رفتند به تورسید (۲۱) وقتی [به طور ناگهانی] بر داود در آمدند و او از آنان به هراس افتاد گفتند مترس [ما] دو مدعی [هستیم] که یکی از ما بر دیگری تجاوز کرده پس میان ما به حق داوری کن و از حق دور مشو و ما را به راه راست راهبری باش (۲۲) این [شخص] برادر من است او را فودو نه میش و مرا یک میش است و می گوید آن را به من بسپار و در سخنوری بر من غالب آمد است (۲۳) [داود] گفت قطعا او در مطالبه میش تو [اضافه] بر میش های خودش بر تو ستم کرده و در حقیقت بسیاری از شریکان به همدیگر ستم روا می دارند به استثنای کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند و اینها بس اندکند و داود دانست که ما او را آزمایش کرده ایم پس از پروردگارش آمرزش خواست و به رو در افتاد و توبه کرد (۲۴) و بر او این [ماجر] را بخشودیم و در حقیقت برای او پیش ما تقرب و فرجی خوش خواهد بود (۲۵) ای داود ما تو را در زمین خلیفه [و جانشین] گردانیدیم پس میان مردم به حق داوری کن و زنهار از هوس پیروی مکن که تو را از راه خدا به در کند در حقیقت کسانی که از راه خدا به در می روند به [سزای] آنکه روز حساب را فراموش کرده اند عذاب سخت خواهند داشت (۲۶) و آسمان و زمین و آن چه را که

ميان اين دواست به باطل نيا فرديدم اين گمان كساني است كه كفرش [و حق پوشي كرده] اند پس واى از آتش بر كساني كه كفرش اند (۲۷) يا [مگر] كساني را كه گرويدن و كارهاي شايسته كرده اند چون مفسدان در زمين مى گردانيم يا پرهيز گاران را چون پليدكاران قرار مى دهيم (۲۸) [اين] كتابي مبارك است كه آن را به سوى تو نازل كرده ايم تا در [بار] آيات آن بينديشند و خردمندان پند گيرند (۲۹) و سليمان را به داود بخشيدم چه نيكونند اى به راستى او توبه كار [و ستايشگر] بود (۳۰)

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ يَا عَلَقَمَةَ إِنَّ رِصَا النَّاسِ لَا يُمْلِكُ وَلَا أَلْسِنَتُهُمْ لَا تُضْبِطُ وَ كَيْفَ تَسْلُمُونَ مِمَّا لَمْ يَسْلَمْ مِنْهُ أَنْبِيَاءُ اللَّهِ وَ رُسُلُهُ وَ حُجَّجُ اللَّهِ ﷺ أَلَمْ يَنْسُبُوا يُوسُفَ ﷺ إِلَى أَنَّهُ هَمَّ بِالزَّانَا أَلَمْ يَنْسُبُوا أَيُّوبَ ﷺ إِلَى أَنَّهُ ابْتُلِيَ بِدُنُوبِهِ أَلَمْ يَنْسُبُوا دَاوُدَ ﷺ إِلَى أَنَّهُ تَبِعَ الطَّيْرَ حَتَّى نَظَرَ إِلَى امْرَأَةٍ أُورِيَا فَهَوَّاهَا وَ أَنَّهُ قَدَّمَ زَوْجَهَا أَمَامَ الثَّابُوتِ حَتَّى قُتِلَ ثُمَّ تَزَوَّجَ بِهَا أُمَلِي الصَّدُوقُ / ۹۱-۹۲، ح ۳.

امام صادق عليه السلام فرمودند: اى علقمه! خشنودى مردم به دست نمى آيد و زبانشان باز داشته نمى شود، چگونه مى توانيد از چيزى امان يابيد كه پيامبران و فرستادگان و حجت هاى خداوند از آن در امان نبوده اند؟ آيا به يوسف عليه السلام چنين نسبت ندادند كه قصد زنا كرده است؟ آيا به ايوب عليه السلام چنين نسبت ندادند كه به خاطر گناهانش در بلا افتاده است؟ آيا به داود عليه السلام چنين نسبت ندادند كه او پرنده اى را دنبال كرد تا اين كه چشمش به زن اوريا افتاد و دل باخته او شد و شويش را به جلوى صندوق فرستاد تا او كشته شد و داود با آن زن وصلت نمود.

حَدِيثُ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ أَنَّهُ دَخَلَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ عَلَى زَيْنِ الْعَابِدِينَ وَ قَالَ يَا ابْنَ الْحُسَيْنِ ﷺ أَنْتَ الَّذِي تَقُولُ إِنَّ يُونُسَ بْنَ مَتَّى إِنْمَا لَقِيَ مِنَ الْخُوتِ مَا لَقِيَ لِأَنَّهُ عَرَضَتْ عَلَيْهِ وَ لَا يَهُ جَدِّي فَتَوَقَّفَ عِنْدَهَا قَالَ بَلَى إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا مِنْ آدَمَ إِلَى أَنْ صَارَ جَدُّكَ مُحَمَّدٌ إِلَّا وَ قَدْ عَرَضَ عَلَيْهِ وَ لَا يَتَكُمُ أَهْلُ الْبَيْتِ فَمَنْ قَبْلَهَا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ سَلِمَ وَ تَخَلَّصَ وَ مَنْ تَوَقَّفَ عَنْهَا وَ تَتَعَتَّعَ فِي حَمْلِهَا لَقِيَ مَا لَقِيَ آدَمَ مِنَ الْمَعْصِيَةِ وَ مَا لَقِيَ نُوحٌ مِنَ الْعَرَقِ وَ مَا لَقِيَ إِبْرَاهِيمُ مِنَ النَّارِ وَ مَا لَقِيَ يُوسُفُ مِنَ الْجُبِّ وَ مَا لَقِيَ أَيُّوبُ مِنَ الْبَلَاءِ وَ مَا لَقِيَ دَاوُدُ مِنَ الْخَطِيئَةِ الْمُنَاقِبُ / ۴- ۱۳۸- ۱۳۹.

عبد الله بن عمر به خدمت حضرت امام سجاد زين العابدين عليه السلام رسيد و عرض كرد: اى پسر حسين عليه السلام! آيا تو گفته اى: داستان آن ماهى از آن رو بر سر يونس آمد كه ولايت جد من بر او عرضه شد، اما او روى گرداند؟ ايشان فرمود: آرى، خداوند متعال هيچ پيامبرى را بر نيانگيخت از آدم عليه السلام گرفته تا جد شما محمد صلى الله عليه و آله جز آن كه ولايت شما اهل بيت را بر ايشان عرضه داشت. در ميان پيامبران هر كه آن را پذيرفت، جان به در بُرد و رهايي يافت و هر كه از آن رو گرداند و در پذيرفتن آن، درنگ كرد، هم چون آدم در گناه افتاد و هم چون نوح در طوفان افتاد و هم چون ابراهيم در آتش افتاد و هم چون يوسف در چاه افتاد و هم چون ايوب در بلا افتاد و هم چون داود در خطا افتاد،
عَنْ حَمَّادٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ عَنْ لُقْمَانَ وَ حِكْمَتِهِ الَّتِي ذَكَرَهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ، فَقَالَ: أَمَّا وَ اللَّهُ مَا أُوتِيَ لُقْمَانُ الْحِكْمَةَ بِحَسَبٍ وَ لَا مَالٍ وَ لَا أَهْلٍ وَ لَا بَسْطٍ فِي جِسْمٍ وَ لَا بَهَامٍ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَمَرَ طَوَائِفَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ حِينَ انْتَصَفَ النَّهَارُ وَ هَدَّاتِ الْعُيُونُ بِالْقَائِلَةِ - فَنَادَوْا لُقْمَانَ حَيْثُ يَسْمَعُ وَ لَا يَرَاهُمْ فَقَالُوا: يَا لُقْمَانُ هَلْ لَكَ أَنْ يَجْعَلَكَ اللَّهُ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ تَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فَقَالَ لُقْمَانُ: إِنَّ أَمْرِي بِاللَّهِ بِذَلِكَ فَالَسَّمْعُ وَ الطَّاعَةُ لِأَنَّهُ إِنْ فَعَلَ بِِي ذَلِكَ أَعَانِي عَلَيْهِ وَ عَلَّمَنِي وَ عَصَمَنِي - وَ إِنْ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي قَبِلْتُ الْعَافِيَةَ فَقَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا لُقْمَانُ لِمَ قُلْتَ ذَلِكَ قَالَ: لِأَنَّ الْحُكْمَ بَيْنَ النَّاسِ مِنْ أَشَدِّ الْمَنَازِلِ مِنَ الدِّينِ وَ أَكْثَرُهَا فِتْنًا وَ بَلَاءًا مَا

يُخَذَّلُ وَلَا يُعَانُ وَيَعْشَاهُ الظُّلُمُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ - وَصَاحِبُهُ فِيهِ بَيِّنٌ أَمْرَيْنِ إِنْ أَصَابَ فِيهِ الْحَقُّ فَبِالْحَرِيِّ أَنْ يَسْلَمَ وَإِنْ أَخْطَأَ أَخْطَأَ طَرِيقَ الْجَنَّةِ وَمَنْ يَكُنْ فِي الدُّنْيَا ذَلِيلًا وَضَعِيفًا كَانَ أَهْوَنَ عَلَيْهِ فِي الْمَعَادِ أَنْ يَكُونَ فِيهِ حَكَمًا سَرِيًّا شَرِيفًا وَمَنْ اخْتَارَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ - يَخْسَرُهَا كِلْتَاهُمَا تَزُولُ هَذِهِ وَلَا تُدْرِكُ تِلْكَ، قَالَ فَتَعَجَّبَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ حِكْمَتِهِ وَاسْتَحْسَنَ الرَّحْمَنُ مَنْطِقَهُ، فَلَمَّا أَمْسَى وَأَخَذَ مَضْجَعَهُ مِنَ اللَّيْلِ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْحِكْمَةَ - فَعَشَاهُ بِهَا مِنْ قَرْنِهِ إِلَى قَدَمِهِ وَهُوَ نَائِمٌ وَعَظَاهُ بِالْحِكْمَةِ غِطَاءً فَاسْتَيْقَظَ وَهُوَ أَحْكَمُ النَّاسِ فِي زَمَانِهِ، وَخَرَجَ عَلَى النَّاسِ يَنْطِقُ بِالْحِكْمَةِ وَيُثَبِّتُهَا فِيهَا. قَالَ: فَلَمَّا أُوتِيَ الْحُكْمَ بِالْخِلَافَةِ وَلَمْ يَقْبَلْهَا أَمَرَ اللَّهُ الْمَلَائِكَةَ فَنَادَتْ دَاوُدَ بِالْخِلَافَةِ فَقَبِلَهَا - وَلَمْ يَشْتَرِطْ فِيهَا بِشَرِطٍ لِقَمَانَ فَأَعْطَاهُ اللَّهُ الْخِلَافَةَ فِي الْأَرْضِ وَابْتُلِيَ فِيهَا غَيْرَ مَرَّةٍ وَكُلَّ ذَلِكَ يَهْوِي فِي الْخَطَا يَقْبَلُهُ اللَّهُ وَيَغْفِرُ لَهُ، وَكَانَ لِقَمَانُ يُكْثِرُ زِيَارَةَ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَيَعْظُهُ بِمَوَاعِظِهِ وَحِكْمَتِهِ وَفَضْلَ عَلَيْهِ وَكَانَ دَاوُدُ يَقُولُ لَهُ: طُوبَى لَكَ يَا لِقَمَانُ أُوتِيتَ الْحِكْمَةَ وَصُرِفَتْ عَنْكَ الْبَلِيَّةُ وَأُعْطِيَ دَاوُدُ الْخِلَافَةَ وَابْتُلِيَ بِالْحُكْمِ وَالْفِتْنَةِ. تفسیر القتی ۲/ ۱۶۲-۱۶۳.

حماد نقل کرده است که گفت: از امام صادق علیه السلام، از لقمان و حکمتی که خدای عز و جل ذکر فرموده، سؤال کردم، فرمود: به خدا سوگند، حکمت را به خاطر حسب و نسب یا مال یا خویشاوندان و یا قدرت بدنی، یا زیبایی ندادند، بل که چون مردی قوی در کار خدا بود، پرهیزکار برای خدا، بسیار کم سخن، ژرف نگر، بلند نظر، تیزبین، بی نیاز از دیگران، هرگز در روز نخواهید، هیچ کسی او را در حال ادرار کردن، قضای حاجت یا غسل کردن ندید، حکمت را به او دادند؛ چون بسیار خوددار و ژرف نگر بود و به کار خویش سرگرم بود؛ از ترس گناه به چیزی نخندید و هرگز خشمگین نشد و با انسانی شوخی نکرد و به خاطر برخوردار شدن از نعمت های دنیا خوشحال نشد و به خاطر امور دنیوی هرگز غم و اندوه به خود راه نداد. او زنانی به همسری گرفت و فرزندی بسیار یافت و بسیاری از ایشان در کودکی مردند و بر مرگ هیچ کدام از آنها نگریست. و بر دو مرد در حال دعوا و جدل نگذشت، مگر این که آنان را با هم آشتی داد و از آن جا نمی رفت، مگر این که میانشان صلح برقرار می کرد. او هرگز سخنی نشنید و نپسندید، تا این که تفسیر آن را طلب کند و نام راوی آن را بپرسد. او بسیار همنشین فقها و دانشمندان می شد و نزد قاضیان و پادشاهان و حکام و سلاطین، رفت و آمد بسیار داشت. قاضیان را به خاطر امتحان سختی که در پیش داشتند، رثای گفت و بر ملوک و سلاطین به خاطر غرورشان و اطمینان از بقای آنها در این مقام ها، دلسوزی می کرد و از آنان عبرت می گرفت و چیزی می آموخت که اسباب غلبه او بر نفسش باشد و به وسیله آن با هوای نفس مبارزه می کرد و از شیطان دوری می گزید. او قلبش را با اندیشیدن درمان می کرد و با عبرت ها خود را درمان می نمود، و وارد موضوعی نمی شد، مگر مربوط به وی باشد؛ از این رو به وی حکمت داده شد و عصمت به وی هدیه گشت؛ زیرا خدای تبارک و تعالی به گروه های ملائکه فرمان داد تا آن گاه که روز به نیمه رسید و چشم ها به خواب قیلوله آرام گرفتند، لقمان را بی آن که آنها را ببیند ولی بشنود، صدا کرده و گفتند: ای لقمان! آیا می خواهی خدا تو را خلیفه خود بر روی زمین قرار دهد تا در آن، میان مردم قضاوت کنی؟ لقمان گفت: اگر خدا مرا به این کار فرمان دهد، اطاعت می کنم؛ زیرا اگر مرا به این کار وادارد، به یاری من خواهد شتافت و مرا علم داده، عصمت و خویشتن داری عنایت می فرماید. اما اگر مرا مختار بگذارد، قطعاً عافیت طلبی را می پذیرم. پس فرشته گان گفتند: ای لقمان! چرا چنین گفتی؟ گفت: چون قضاوت کردنم میان مردم سخت ترین منازل دین است و پر فتنه و پر بلاترین آنها؛ قاضی تنها است بی آن که یآوری داشته باشد، ستم از هر سو او را احاطه کرده و پیوسته بر سر دو راهی است؛ اگر به حق قضاوت کند، سزاوار است که راه سلامت ببیماید و اگر به اشتباه قضاوت کند، راه بهشت را گم کرده است و هر که در دنیا ذلیل و ضعیف باشد، برای وی آسان تر

خواهد بود که در آن دنیا حکیم و دانا و شریف باشد و هر که دنیا را بر آخرت برگزیند، هر دو را می بازد، این می گذرد و به آن یکی هم نمی رسد. - فرمود: - پس فرشته گان از حکمت و دانش او در شگفت شدند و خدای رحمان، منطق او را پسندید. چون شب فرا رسید و در بستر آرامید، حکمت را بروی نازل فرمود به گونه ای که او را از سرتا پا دربرگرفت. پس چون از خواب بیدار شد، داناترین مردم زمان خود بود و از آن پس در میان مردم به حکمت میان مردم سخن می گفت و آن را بین مردم رواج می داد. - فرمود: - و چون قضاوت بر او عرضه شد و نپذیرفت، خداوند فرشته گان را امر فرمود تا داود را به پذیرش خلافت فرا خوانند. او آن را پذیرفت بی آن که شرایط لقمان را مطرح کند، پس خداوند خلافت و حکومت زمین را به وی عطا فرمود و بارها او را آزمود؛ اما هر بار دچار اشتباه می شد، اما خداوند از او درمی گذشت. لقمان بسیار به دیدار داود علیه السلام می رفت و با موعظه ها و علم خود، وی را پند و اندرز می داد و داود علیه السلام به وی می گفت: ای لقمان! خوشا به حالت! حکمت را به تو دادند و از بلاها تو را معاف کردند؛ اما خلافت به داود داده شد و به حکومت و فتنه مبتلا گشت.

عَنْ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَذَّاءِ قَالَ: كُنَّا زَمَانَ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام حِينَ قُبِضَ نَزَدَهُ كَالْعَنَمِ لَا رَاعِيَ لَهَا فَلَقِينَا سَالِمَ بْنَ أَبِي حَفْصَةَ فَقَالَ لِي يَا أَبَا عُبَيْدَةَ مَنْ إِمَامُكَ فَقُلْتُ أُمِّي آلَ مُحَمَّدٍ فَقَالَ هَلَكْتَ وَأَهْلَكْتَ أَمَا سَمِعْتَ أَنَا وَأَنْتَ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ مَنْ مَاتَ وَلَيْسَ عَلَيْهِ إِمَامٌ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً فَقُلْتُ بَلَى لَعَمْرِي وَلَقَدْ كَانَ قَبْلَ ذَلِكَ بَنَاتٍ أَوْ نَحْوَهَا دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَزَرَقَ اللَّهُ الْمَعْرِفَةَ فَقُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّ سَالِمًا قَالَ لِي كَذَا وَكَذَا قَالَ فَقَالَ يَا أَبَا عُبَيْدَةَ إِنَّهُ لَا يَمُوتُ مِنَّا مَيِّتٌ حَتَّى يُخَلَّفَ مِنْ بَعْدِهِ مَنْ يَعْمَلُ بِمِثْلِ عَمَلِهِ وَيَسِيرُ بِسِيرَتِهِ وَيَدْعُو إِلَى مَا دَعَا إِلَيْهِ يَا أَبَا عُبَيْدَةَ إِنَّهُ لَمْ يُمْنَعْ مَا أُعْطِيَ دَاوُدُ أَنْ أُعْطِيَ سُلَيْمَانَ ثُمَّ قَالَ يَا أَبَا عُبَيْدَةَ إِذَا قَامَ قَائِمُ آلِ مُحَمَّدٍ عليه السلام حَكَمَ بِحُكْمِ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ لَا يَسْأَلُ بَيْنَهُ. الكافي ۳۹۷/۱ ح ۱.

ابو عبیده حذاء گوید: ما در زمان امام باقر علیه السلام مانند گله بی چوپان سرگردان بودیم، تا سالم بن ابی حفصه را ملاقات کردیم، بمن گفت: ای ابا عبیده! امام تو کیست؟ گفتم: ائمه من، آل محمد هستند گفت: هلاک شدی و مردم را هم هلاک کردی، مگر من و تو از امام باقر علیه السلام نشنیدیم که می فرمود هر که بمیرد و بر او امامی نباشد، بمرگ جاهلیت مرده است؟ گفتم: چرا بجان خودم چنین است، سپس حدود سه روز گذشت که خدمت امام صادق علیه السلام رسیدم و خدا معرفت او را بمن روزی کرد بحضرت عرض کردم: سالم بمن چنین و چنان گفت. فرمود: ای ابا عبیده همانا کسی از ما نمیرد جز اینکه کسی را جانشین خود کند، که کردار و رفتارش مانند خود او باشد و بآن چه او دعوت میکرد، دعوت کند. ای ابا عبیده آن چه خدا بداد عطا فرمود، مانع آن چه بسلیمان عطا کرد، نگشت سپس فرمود: ای ابا عبیده! زمانیکه قائم آل محمد علیه السلام قیام کند، بحکم داود و سلیمان حکم دهد و گواه نطلبد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله أَنَّهُ قَالَ فِي كَلَامٍ لَهُ الْعُلَمَاءُ رَجُلَانِ رَجُلٌ عَالِمٌ أَخَذَ بِعِلْمِهِ فَهَذَا نَاجٍ وَ رَجُلٌ عَالِمٌ تَارِكٌ لِعِلْمِهِ فَهَذَا هَالِكٌ وَ إِنَّ أَهْلَ النَّارِ لَيَتَأَذَوْنَ بِرِيحِ الْعَالِمِ التَّارِكِ لِعِلْمِهِ وَ إِنَّ أَشَدَّ أَهْلِ النَّارِ نَدَامَةً وَ حَسْرَةً رَجُلٌ دَعَا عَبْدًا إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَاسْتَجَابَ لَهُ وَ قَبِلَ مِنْهُ وَ أَطَاعَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ وَ أَدْخَلَ الدَّاعِيَ النَّارَ بِتَرْكِهِ عِلْمَهُ وَ اتِّبَاعِهِ الْهَوَى ثُمَّ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَلَا إِنَّ أَخَوْفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ خَصْلَتَيْنِ اتِّبَاعُ الْهَوَى وَ طُولُ الْأَمَلِ أَمَّا اتِّبَاعُ الْهَوَى فَيَصُدُّ عَنِ الْحَقِّ وَ طُولُ الْأَمَلِ يُنْسِي الْآخِرَةَ.. الحصا ۵۱، ح ۶۳.

حَدَّثَنَا أَبُو الصَّلْتِ الْهَرَوِيُّ قَالَ: لَمَّا جَمَعَ الْمُأْمُونُ لِعَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ أَهْلَ الْمَقَالَتِ مِنْ أَهْلِ الْإِسْلَامِ وَآمَّا دَاوُدُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَمَا يَقُولُ مَنْ قَبْلَكُمْ فِيهِ فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ الْجُهْمِ يَقُولُونَ إِنَّ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ فِي مَحْرَابِهِ يُصَلِّي فَتَصَوَّرَ لَهُ إِبْلِيسُ عَلَى صُورَةِ طَيْرٍ أَحْسَنَ مَا يَكُونُ مِنَ الطُّيُورِ فَقَطَعَ دَاوُدُ صَلَاتَهُ وَقَامَ لِيَأْخُذَ الطَّيْرَ فَخَرَجَ الطَّيْرُ إِلَى الدَّارِ فَخَرَجَ الطَّيْرُ إِلَى السَّطْحِ فَصَعِدَ فِي طَلَبِهِ فَسَقَطَ الطَّيْرُ فِي دَارِ أُورِيَا بْنِ حَنَانٍ فَأُطْلِعَ دَاوُدُ فِي أَثَرِ الطَّيْرِ فَإِذَا بِأَمْرَةٍ أُورِيَا تَعْتَسِلُ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيْهَا هَوَاهَا وَكَانَ قَدْ أَخْرَجَ أُورِيَا فِي بَعْضِ غَزَوَاتِهِ فَكَتَبَ إِلَى صَاحِبِهِ أَنْ قَدَّمَ أُورِيَا أَمَامَ الثَّابُوتِ فَقَدَّمَ فَظَفِرَ أُورِيَا بِالْمُشْرِكِينَ فَصَعِبَ ذَلِكَ عَلَى دَاوُدَ فَكَتَبَ إِلَيْهِ ثَانِيَةً أَنْ قَدَّمَهُ أَمَامَ الثَّابُوتِ فَقَبِلَ أُورِيَا فَتَزَوَّجَ دَاوُدُ بِأَمْرَاتِهِ قَالَ فَضَرَبَ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ بِيَدِهِ عَلَى جَبْهَتِهِ وَقَالَ **إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ** لَقَدْ نَسَبْتُمْ نَبِيًّا مِنْ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ إِلَى التَّهَاوُنِ بِصَلَاتِهِ حَتَّى خَرَجَ فِي أَثَرِ الطَّيْرِ ثُمَّ بِالْفَاحِشَةِ ثُمَّ بِالْقَتْلِ فَقَالَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَمَا كَانَ خَطِيئَتُهُ فَقَالَ وَيُحَاكَ إِنَّ دَاوُدَ إِنَّمَا ظَنَّ أَنَّ مَا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ خَلْقًا هُوَ أَعْلَمُ مِنْهُ فَبَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ الْمَلَائِكَةَ فَتَسَوَّرَا الْمِحْرَابَ فَقَالَا **خَصْمَانِ بَغَى بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ فَاحْكُم بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ** إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَ لِي نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفَلْنِيهَا وَ عَزَّرَنِي فِي الْخِطَابِ فَعَجَّلَ دَاوُدُ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَى الْمُدْعَى عَلَيْهِ فَقَالَ **لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعِجَتِكَ إِلَى نِعَاجِهِ** وَلَمْ يَسْأَلِ الْمُدْعَى الْبَيِّنَةَ عَلَى ذَلِكَ وَلَمْ يَقْبَلْ عَلَى الْمُدْعَى عَلَيْهِ فَيَقُولَ لَهُ مَا تَقُولُ فَكَانَ هَذَا خَطِيئَتُهُ رَسَمَ الْحُكْمِ لَا مَا ذَهَبْتُمْ إِلَيْهِ أَلَا تَسْمَعُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ **يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ إِيَّاهُ** فَقَالَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَمَا قَصَّيْتَهُ مَعَ أُورِيَا فَقَالَ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ الْمَرْأَةَ فِي أَيَّامِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَتْ إِذَا مَاتَ بَعْلُهَا أَوْ قُتِلَ لَا تَتَزَوَّجُ بَعْدَهُ أَبَدًا وَأَوَّلُ مَنْ أَبَاحَ اللَّهُ لَهُ أَنْ يَتَزَوَّجَ بِأَمْرَةٍ قُتِلَ بَعْلُهَا كَانَ دَاوُدُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَتَزَوَّجَ بِأَمْرَةٍ لَهَا قُتِلَ وَانْقَضَتْ عِدَّتُهَا مِنْهُ فَذَلِكَ الَّذِي شَقَّ عَلَى النَّاسِ مِنْ قَبْلِ أُورِيَا وَآمَّا مُحَمَّدٌ ﷺ العيون ١٠٤ - ١٠٥، ح ١.

077

آن پرنده در خانه اوریا پسر حنان افتاد و داود در پی پرنده نگریست و ناگاه چشمش به همسر اوریا که در حال حمام کردن بود، افتاد و چون او را دید، به او دل باخت و داود که شوی او، اوریا، را به جنگ فرستاده بود، به سپهسالار خود نوشت تا اوریا را به جلوی صندوق فرستد و او چنین کرد و اوریا پیش رفت و بر مشرکان پیروز شد. داود از این امر خشمگین شد و بار دیگر نوشت تا او را به جلوی صندوق فرستند و او پیش رفت و این بار کشته شد و این گونه داود با همسرش وصلت کرد. در آن هنگام حضرت امام رضا علیه السلام دست بر پیشانی مبارک زد و فرمود: **إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ**، شما به پیامبری از پیامبران خدا چنین نسبت داده‌اید که نماز خود را بی‌ارزش دانست و به دنبال پرنده رفت و سپس هرگز کرد و آن گاه کسی را به قتل رساند؟ عرض کرد: ای پسر رسول خدا! پس گناه او چه بود؟ فرمود: وای بر تو! داود تنها گمان کرده بود که خداوند کسی را داناتر از او نیافریده، از این رو خداوند عزّ و جلّ دو فرشته را به سوی او فرستاد و آن دو از دیوار محراب بالا رفتند و عرض کردند: **خَصَمَانِ بَغَى بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ فَاحْكُم بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ**، إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعَجَةً وَلِي نَعَجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ، داود شتابزده بر متهم حکم کرد و به دادخواه گفت: قطعاً او در مطالبه میش تو، اضافه بر میش‌های خودش، بر تو ستم کرده است. این گونه داود هیچ دلیلی از دادخواه بر ادعایش نخواست و به متهم رو نکرد تا از او بپرسد: تو چه می‌گویی؟ پس خطای داود این بود که قانون قضاوت را رعایت نکرد، نه آن چه شما به او نسبت داده‌اید، مگر نشنیده‌ای که خداوند عزّ و جلّ می‌فرماید: **يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ** تا آخر آیه؟ علی بن محمد بن جهم عرض کرد: ای پسر رسول خدا! پس قصه داود با اوریا چه بوده است؟ حضرت علیه السلام فرمود: در روزگار داود علیه السلام اگر شوی زنی از دنیا می‌رفت یا در جنگ جان می‌باخت، آن زن پس از او هرگز با کس دیگری ازدواج نمی‌کرد. نخستین کسی که خداوند به او اجازه داد با زنی که شوهرش کشته شده وصلت کند، داود علیه السلام بود؛ چون اوریا کشته شد و سوگواری همسرش بر او به پایان رسید، داود با او ازدواج کرد و این کار نزد مردم نسبت به اوریا ناگوار آمد.

عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ عَلِيٍّ وَ حَمْرَةَ وَ عُبَيْدَةَ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ عُتْبَةَ وَ شَيْبَةَ وَ الْوَلِيدَ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ عَلِيٍّ وَ أَصْحَابَهُ. تَأْوِيلُ الْآيَاتِ الْبَاهِرَةِ ۲/ ۵۰۳، ح ۲.

ابو صالح، از ابن عباس روایت کرده است که وی گفت: کلام خداوند عزّ و جلّ: **أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ** یعنی علی علیه السلام و حمزه و عبیده کالمفسدین فی الارض یعنی عتبه و شیبه و ولید **أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ** یعنی علی علیه السلام و یاراناش **كَالْمُفْجَارِ** یعنی فلان کس و یاراناش.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا يَنْبَغِي لِأَهْلِ الْحَقِّ أَنْ يُنْزِلُوا أَنْفُسَهُمْ مَنْزِلَةَ أَهْلِ الْبَاطِلِ - لِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَجْعَلْ أَهْلَ الْحَقِّ عِنْدَهُ بِمَنْزِلَةِ أَهْلِ الْبَاطِلِ أَلَمْ يَعْرِفُوا وَجْهَ قَوْلِ اللَّهِ فِي كِتَابِهِ إِذْ يَقُولُ أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْمُفْجَارِ الكافي ۸/ ۱۲، ح ۱.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: برای پیروان حق سزاوار نیست که خود را تا جای گاه پیروان باطل پایین آورند، چرا که خداوند پیروان حق را نزد خود در جای گاه پیروان باطل قرار نداده است. آیا مفهوم این کلام خدا را در قرآن دریافته‌اند که می‌فرماید: **أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْمُفْجَارِ**....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ إِنَّ لِأَهْلِ التَّقْوَى عِلَامَاتٍ يُعْرَفُونَ بِهَا صِدْقَ الْحَدِيثِ وَ أَدَاءَ الْأَمَانَةِ وَ الْوَفَاءَ بِالْعَهْدِ وَ قِلَّةَ الْفَخْرِ وَ الْبُخْلِ وَ صَلَّةَ الْأَرْحَامِ وَ رَحْمَةَ الضُّعَفَاءِ وَ قِلَّةَ الْمُؤَاتَاةِ لِلنِّسَاءِ وَ بَذْلَ الْمَعْرُوفِ وَ حُسْنَ الْخُلُقِ وَ سَعَةَ الْحِلْمِ وَ اتِّبَاعَ الْعِلْمِ فِيمَا يُقَرِّبُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ طُوبَى لَهُمْ وَ حُسْنُ مَأْبٍ الخصال / ۴۸۳، ح ۵۶.

امام باقر عليه السلام نقل کرده است که امیر مؤمنان علیه السلام فرمود: مردم دیندار نشانه هایی دارند که با آنها شناخته می شوند که عبارتند از: راست گویی، امانتداری، وفای به عهد، پیوند با خویشاوندان، مهربانی در حق بینوایان، محالست اندک با زنان شاید فرمود: - معاشرت اندک با زنان، نیکی کردن، خوش اخلاقی، بردباری و فراخی خلق، جست و جوی علم و هر آن چه که موجب نزدیک تر شدن به خداوند متعال شود: طُوبَى لَهُمْ وَ حُسْنُ مَأْبٍ

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ قَالَ سَأَلْتُ الصَّادِقَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِهِ أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ أَصْحَابَهُ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ حَبْرٌ وَ زُرِيقٌ وَ أَصْحَابُهُمَا أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ أَصْحَابَهُ كَالْفُجَّارِ حَبْرٌ وَ دَلَامٌ وَ أَصْحَابُهُمَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْأَئِمَّةُ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ وَ لِيَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ فَهُمْ أَهْلُ الْأَلْبَابِ النَّاقِبَةِ، قَالَ: وَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَفْتَخِرُ بِهَا وَيَقُولُ - مَا أُعْطِيَ أَحَدٌ قَبْلِي وَ لَا بَعْدِي مِثْلَ مَا أُعْطِيَ. تفسير القتي / ۲ / ۲۳۴.

عبد الرحمن بن کثیر، از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: کلام خداوند عز و جل: أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ یعنی امیر مؤمنان علی علیه السلام و یارانش کَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ یعنی حَبْرٌ وَ زُرِيقٌ و یارانشان أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ یعنی امیر مؤمنان علی علیه السلام و یارانش کَالْفُجَّارِ یعنی حبر و دلام و یارانشان كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ یعنی امیر مؤمنان علی و امامان علیه السلام وَلِيَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ آنان، دارندگان خردهای غالب و برتری باشند که امیر مؤمنان علی علیه السلام از داشتن چنین خردی به خود می بالید و میفرمود: همانند آن چه به من عطا شده، نه پیش از من و نه پس از من، به هیچ کس عطا نشده است.

إِذْ عَرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ (۳۱) فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ (۳۲) رُدُّوْهَا عَلَيَّ فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ (۳۳) وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَأَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ (۳۴) قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ (۳۵) فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُخَاءً حَيْثُ أَصَابَ (۳۶) وَالشَّيَاطِينَ كُلَّ بَنَّاءٍ وَغَوَّاصٍ (۳۷) وَآخِرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ (۳۸) هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ (۳۹) وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَى وَحُسْنَ مَأْبٍ (۴۰)

هنگای که [طرف] غروب اسبهای اصیل را بر او عرضه کردند (۳۱) [سلیمان] گفت واقعا من دوستی اسبان را بر یاد پروردگارم ترجیح دادم تا [هنگام نماز گذشت و خورشید] در پس حجاب ظلمت شد (۳۲) [گفت اسبها] رانزد من باز آورید پس شروع کرد به دست کشیدن بر ساقها و گردن آنها [و سر انجام وقف کردن آنها در راه خدا]

(۳۳) و قطعاً سليمان را آزموديم و بر تخت او جسدی ييفكنديم پس به توبه باز آمد (۳۴) گفت پروردگار امرابخش و ملكى به من ارزانی دار كه هيچ كس را پس از من سزاوار نباشد در حقيقت توبی كه خود بسيار بخشنده ای (۳۵) پس با درادر اختيار او قرار داديم كه هر جاتصميم می گرفت به فرمان او نرم روان می شد (۳۶) و شيطانها را [از بنا و غواص (۳۷) تا و حشيان] ديگر را كه جفت جفت بازنجيرها به هم بسته بودند تحت فرمانش در آورديم [(۳۸) گفتيم اين بخشش ماست] آن را بي شمار بخش يا نگاه دار (۳۹) و قطعاً برای او در پيشگاه ما تقرب و فرجام نيكوست (۴۰)

عَنْ زُرَّارَةَ وَ الْفُضَيْلِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ اسْمُهُ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْفُوتًا قَالَ يَعْنِي مَفْرُوضًا وَ لَيْسَ يَعْنِي وَقْتُ فَوْتِهَا إِذَا جَارَ ذَلِكَ الْوَقْتُ ثُمَّ صَلَّاهَا لَمْ تَكُنْ صَلَاتُهُ هَذِهِ مُؤَدَّاةً وَ لَوْ كَانَ ذَلِكَ لَهْلَكَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ عليه السلام حِينَ صَلَّاهَا لِغَيْرِ وَقْتِهَا وَ لَكِنَّهُ مَتَى مَا ذَكَرَهَا صَلَّاهَا..... الكافي ۳/ ۲۹۴، ح ۱۰.

زراره و فضيل گفتند: به حضرت امام محمد باقر عليه السلام عرض كرديم: معنای كلام خداوند متعال: إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْفُوتًا چیست؟ ايشان فرمود: موقت در اين جا بدان معناست كه نماز، عملی واجب مقرر شده است و به معنای هنگام قضا شدن نماز نيست؛ يعنى منظور اين نيست كه اگر اين وقت به سر رسد و سپس كسى نماز بخواند، نمازش باطل است، چرا كه اگر چنين می بود، سليمان عليه السلام به خاطر آن كه نمازش را به هنگام نخواند، هلاک می شد، حال آن كه او وقتی به ياد نماز افتاد، آن را به جای آورد.

عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ دَاوُدَ عليه السلام عَرِضَ عَلَيْهِ ذَاتَ يَوْمٍ بِالْعِشِيِّ الْخَيْلُ فَاشْتَغَلَ بِالنَّظَرِ إِلَيْهَا حَتَّى تَوَارَتْ الشَّمْسُ بِالْحِجَابِ فَقَالَ لِلْمَلَائِكَةِ رُدُّوا الشَّمْسَ عَلَيَّ حَتَّى أَصَلِّيَ صَلَاتِي فِي وَفْتِهَا فَرَدُّوْهَا فَقَامَ فَمَسَحَ سَاقَيْهِ وَ عُنُقَهُ وَ أَمَرَ أَصْحَابَهُ الَّذِينَ فَاتَتْهُمْ الصَّلَاةُ مَعَهُ بِمِثْلِ ذَلِكَ وَ كَانَ ذَلِكَ وَضَوْءُهُمْ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى فَلَمَّا فَرَغَ غَابَتِ الشَّمْسُ وَ طَلَعَتِ النُّجُومُ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ وَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ إِذْ عَرِضَ عَلَيْهِ بِالْعِشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْخِيَادُ فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ رُدُّوْهَا عَلَيَّ فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَ الْأَعْنَاقِ. الفقيه ۱/ ۱۲۹، ح ۶۰۷.

حضرت امام جعفر صادق عليه السلام روايت شده است، ايشان فرمود: روزی به هنگام عصر، سليمان عليه السلام به تماشای نمايش اسبها سرگرم شد تا اين كه خورشيد غروب كرد، آن گاه او به فرشته گان گفت: خورشيد را برای من بازگردانيد تا نمازم را در هنگامش به جای آورم و آنها چنين كردند. او برخاست و بر ساق و گردن خود مسح كشيد و به يارانش كه نماز آنها نيز قضا شده بود، فرمان داد تا همين كار را بكنند، چرا كه وضوی ايشان برای نماز، اين گونه بود. سپس برخاست و نماز به جای آورد و چون نماز خود به پايان رساند، خورشيد غروب كرد و ستارگان پديد آمدند و اين همان كلام خداوند عزَّ و جلَّ است كه فرمود: وَ وَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ، إِذْ عَرِضَ عَلَيْهِ بِالْعِشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْخِيَادُ، فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ، رُدُّوْهَا عَلَيَّ فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَ الْأَعْنَاقِ.

عَلَيْ بْنِ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ وَ وَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ إِلَى قَوْلِهِ حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ وَ ذَلِكَ أَنَّ سُلَيْمَانَ عليه السلام كَانَ يُحِبُّ الْخَيْلَ وَ يَسْتَعْرِضُهَا فَعَرِضَتْ عَلَيْهِ يَوْمًا إِلَى أَنْ غَابَتِ الشَّمْسُ وَ فَاتَتْهُ صَلَاةُ الْعَصْرِ فَأَعْتَمَّ مِنْ ذَلِكَ عَمًّا شَدِيدًا فَدَعَا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَرُدَّ عَلَيْهِ الشَّمْسَ حَتَّى يُصَلِّيَ الْعَصْرَ فَرَدَّ اللَّهُ سُبْحَانَهُ عَلَيْهِ الشَّمْسَ إِلَى وَقْتِ صَلَاةِ الْعَصْرِ حَتَّى صَلَّاهَا ثُمَّ دَعَا بِالْخَيْلِ فَأَقْبَلَ يَضْرِبُ

أَعْنَقَاهَا وَ سَوْقَهَا بِالسَّيْفِ حَتَّى قَتَلَهَا كُلَّهَا وَ هُوَ قَوْلُهُ عَزَّ اسْمُهُ **رُدُّوْهَا عَلَيَّ فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَ الْأَعْنَاقِ وَ لَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَ أَلْقَيْنَا**
عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ.... تفسیر القتی ۲/ ۲۳۴-۲۳۵.

علی بن ابراهیم درباره کلام خداوند متعال: وَوَهَبْنَا لِذَاوُودَ سُلَيْمَانَ نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ، إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ، فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ گفت: حضرت سلیمان علیه السلام اسبها را بسیار دوست می- داشت و نزد خود می طلبید. روزی اسبها را نزدش آوردند و او تا غروب خورشید به آنها سرگرم شد و هنگام نماز عصر او گذشت، سلیمان علیه السلام از این امر بسیار غمگین شد و دعا کرد که خداوند عزّ و جلّ خورشید را برایش بازگرداند تا نماز عصر را به جای آورد. خداوند سبحان خورشید را به هنگام عصر بازگرداند و او نمازش را به جای آورد. آن گاه اسبها را طلبید و با شمشیر شروع به زدن ساقها و گردنهای آنها کرد، تا آن که همه را کشت، و این همان کلام خداوند عزّ و جلّ است که فرمود: رُدُّوْهَا عَلَيَّ فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَ الْأَعْنَاقِ وَ لَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَ أَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ....

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام جَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مُلْكَ سُلَيْمَانَ فِي خَاتِمِهِ- فَكَانَ إِذَا لَبِسَهُ حَضَرَتْهُ الْجِنُّ وَ الْإِنْسُ وَ الشَّيَاطِينُ وَ جَمِيعُ الطَّيْرِ وَ الْوَحْشِ وَ أَطَاعُوهُ فَيَقْعُدُ عَلَى كُرْسِيِّهِ وَ بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ رِيحًا تَحْمِلُ الْكُرْسِيَّ- بِجَمِيعِ مَا عَلَيْهِ مِنَ الشَّيَاطِينِ وَ الطَّيْرِ وَ الْإِنْسِ وَ الدَّوَابِّ وَ الْحَيْلِ- فَتَمُرُّ بِهَا فِي الْهَوَاءِ إِلَى مَوْضِعٍ يُرِيدُهُ سُلَيْمَانُ عليه السلام، وَ كَانَ يُصَلِّيُ الْغَدَاةَ بِالشَّامِ وَ يُصَلِّيُ الظُّهْرَ بِفَارِسَ، وَ كَانَ يَأْمُرُ الشَّيَاطِينِ- أَنْ تَحْمِلَ الْحِجَارَةَ مِنْ فَارِسَ يَبِيعُونَهَا بِالشَّامِ، فَلَمَّا مَسَحَ أَعْنَاقَ الْحَيْلِ وَ سَوْقَهَا بِالسَّيْفِ سَلَبَهُ اللَّهُ مُلْكَهُ، وَ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْحُلَاءَ- دَفَعَ خَاتِمَهُ إِلَى بَعْضِ مَنْ يَخْدُمُهُ- فَجَاءَ الشَّيْطَانُ فَخَدَعَ خَادِمَهُ وَ أَخَذَ مِنْهُ الْخَاتِمَ، وَ لَبِسَهُ فَخَرَّتْ عَلَيْهِ الشَّيَاطِينُ وَ الْجِنُّ- وَ الْإِنْسُ وَ الطَّيْرُ وَ الْوَحْشُ- وَ خَرَجَ سُلَيْمَانُ فِي طَلَبِ الْخَاتِمِ فَلَمْ يَجِدْهُ- فَهَرَبَ وَ مَرَّ عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ وَ أَنْكَرَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ الشَّيْطَانَ الَّذِي تَصَوَّرَ فِي صُورَةِ سُلَيْمَانَ وَ صَارُوا إِلَى أُمِّهِ وَ قَالُوا لَهَا أَ تُنْكِرِينَ مِنْ سُلَيْمَانَ شَيْئًا فَقَالَتْ كَانَ أَبَرَّ النَّاسِ بِي وَ هُوَ الْيَوْمَ يُبْغِضُنِي وَ صَارُوا إِلَى جَوَارِيهِ وَ نِسَائِهِ- وَ قَالُوا أَ تُنْكِرِينَ مِنْ سُلَيْمَانَ شَيْئًا فَلَنْ كَانَ لَمْ يَكُنْ يَأْتِينَا فِي الْخِيضِ، فَلَمَّا خَافَ الشَّيْطَانُ أَنْ يَفْطَنُوا بِهِ- أَلْقَى الْخَاتِمَ فِي الْبَحْرِ، فَبَعَثَ اللَّهُ سَمَكَةً فَالْتَقَمَتْهُ وَ هَرَبَ الشَّيْطَانُ، فَبَقُوا بَنُو إِسْرَائِيلَ يَطْلُبُونَ سُلَيْمَانَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا. وَ كَانَ سُلَيْمَانُ يَمُرُّ عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ يَبْكِي- وَ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ تَائِبًا إِلَى اللَّهِ مِمَّا كَانَ مِنْهُ- فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا- مَرَّ بِصَيَّادٍ يَصِيدُ السَّمَكَ- فَقَالَ لَهُ أَعَيْنَكَ عَلَى أَنْ تُعْطِيَنِي مِنَ السَّمَكِ شَيْئًا، قَالَ نَعَمْ- فَأَعَانَهُ سُلَيْمَانُ فَلَمَّا اصْطَادَ دَفَعَ إِلَى سُلَيْمَانَ سَمَكَةً فَأَخَذَهَا فَشَقَّ بَطْنَهَا وَ دَهَبَ يَغْسِلُهَا- فَوَجَدَ الْخَاتِمَ فِي بَطْنِهَا، فَلَبِسَهُ فَخَرَّتْ عَلَيْهِ الشَّيَاطِينُ وَ الْجِنُّ- وَ الْإِنْسُ وَ الطَّيْرُ وَ الْوَحْشُ- وَ رَجَعَ إِلَى مَا كَانَ وَ طَلَبَ ذَلِكَ الشَّيْطَانُ وَ جُنُودَهُ الَّذِينَ كَانُوا مَعَهُ فَقَيَّدَهُمْ- وَ حَبَسَ بَعْضَهُمْ فِي جَوْفِ الْمَاءِ- وَ بَعْضَهُمْ فِي جَوْفِ الصَّخْرِ بِأَسَاسِي اللَّهِ- فَهُمْ مُحْبُوسُونَ مُعَذَّبُونَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. قَالَ وَ لَمَّا رَجَعَ سُلَيْمَانُ إِلَى مُلْكِهِ قَالَ لِأَصْفَ بْنِ بَرْخِيَا وَ كَانَ أَصْفَ كَانَتْ سُلَيْمَانَ وَ هُوَ الَّذِي كَانَ **عِنْدَهُ عِلْمٌ**
مِنَ الْكِتَابِ: وَ قَدْ عَذَرْتُ النَّاسَ بِجَهَالَتِهِمْ فَكَيْفَ أَعْذِرُكَ فَقَالَ: لَا تَعْذِرْنِي وَ لَقَدْ عَرَفْتُ الشَّيْطَانَ الَّذِي أَخَذَ خَاتِمَكَ- وَ أَبَاهُ وَ أُمُّهُ وَ عَمُّهُ وَ خَالَهُ وَ لَقَدْ قَالَ لِي أَكْتُبْ لِي- فَقُلْتُ لَهُ إِنَّ قَلَمِي لَا يَجْرِي بِالْجُورِ، فَقَالَ اجْلِسْ وَ لَا تَكْتُبْ فَكُنْتُ أَجْلِسُ وَ لَا أَكْتُبُ شَيْئًا- وَ لَكِنْ أَخْبِرْنِي عَنْكَ يَا سُلَيْمَانُ صِرْتُ تُحِبُّ الْهُدْهَدَ وَ هُوَ أَحْسَنُ الطَّيْرِ مُنْتِنًا وَ أَتْنَنُهُ رِيحًا قَالَ إِنَّهُ يُبْصِرُ الْمَاءَ مِنْ وَرَاءِ الصَّفا الْأَصَمِّ، قَالَ وَ كَيْفَ يُبْصِرُ الْمَاءَ مِنْ وَرَاءِ الصَّفا- وَ إِنَّمَا يُوَارَى عَنْهُ الْفُحْ بِكَفِّ مِنْ تُرَابٍ حَتَّى يُؤْخَذَ بِعُقْبِهِ! فَقَالَ سُلَيْمَانُ قِفْ يَا وَقَّافُ! إِنَّهُ إِذَا جَاءَ الْقَدَرُ حَالَ دُونَ الْبَصَرِ. تفسیر القتی ۲/ ۲۳۶-۲۳۸.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: خداوند عز و جل پادشاهی سلیمان علیه السلام را در انگشترش قرار داد، پس هرگاه آن را در دست می کرد، تمامی جن ها و انسان ها و شیطان ها و پرنده ها و درنده ها نزد او حاضر می شدند و از او فرمان می بردند. او بر تخت خود می نشست و خداوند بادی می فرستاد و آن باد تخت او را بر می گرفت و بر فراز همه شیطان ها و پرنده ها و انسان ها و چهارپایان و اسب ها در آسمان گذر می داد و به هر کجا که سلیمان علیه السلام می خواست، آن را فرود می آورد و او نماز صبح را در سرزمین شام به جا می آورد و نماز ظهر را در سرزمین فارس می خواند و به شیطان ها فرمان می داد تا از فارس، سنگ بار گیرند و در شام به فروش رسانند؛ تا این که او با شمشیر گردن و پای اسب ها را قطع کرد و از این رو خداوند پادشاهی را از او گرفت. وقتی سلیمان علیه السلام می خواست وارد مستراح شود، انگشتر خود را به برخی از خدمتگزاران می سپرد. روزی شیطانی آمد و خدمتگزارش را فریب داد و انگشتر را از او گرفت و آن را در دست کرد و این گونه شیطان ها و انسان ها و جن ها و پرنده ها و درنده ها به فرمان او درآمدند. چون سلیمان علیه السلام بیرون آمد و انگشترش را طلب کرد آن را نیافت، پس گریخت و رو به سوی ساحل دریا گذاشت. بنی اسرائیل به آن شیطان که به شکل سلیمان درآمده بود، شک کردند و نزد مادر سلیمان علیه السلام رفتند و به او گفتند: آیا در رفتار سلیمان چیزی در نظرت نامعمول نیست؟ گفت: او در میان مردم، نیکوکارترین کس نسبت به من بود، اما اکنون به من بدی می کند! بنی اسرائیل نزد کنیزان و همسران سلیمان رفتند و گفتند: آیا در رفتار سلیمان چیزی در نظرتان نامعمول نیست؟ گفتند: او در حیض با ما نزدیکی نمی کرد، اما اکنون در حیض به نزدیک ما می آید. شیطان که ترسید او را بشناسند، انگشتر را در دریا انداخت. در آن دم خداوند یکی از ماهیان را فرستاد و آن ماهی انگشتر را بلعید و آن شیطان گریخت. بنی اسرائیل چهل روز در جستجوی سلیمان بر جای ماندند، حال آن که سلیمان در ساحل دریا قدم می زد و می گریست و از خدا طلب آمرزش می کرد و از کردار خود توبه می نمود. چون آن چهل روز گذشت، سلیمان به ماهیگیری برخورد که به کار مشغول بود، نزد او رفت و فرمود: اگر تو را یاری کنم، مقداری ماهی به من می دهی؟ ماهیگیر عرض کرد: آری. سلیمان او را یاری کرد و وقتی ماهیگیر شکار خود کرد، یک ماهی به سلیمان داد. او ماهی را گرفت و چون شکمش را شکافت تا آن را بشوید، ناگهان انگشتر را در شکمش یافت. آن را به دست کرد و باز شیطان ها و جن ها و انسان ها و پرنده ها و درنده ها به فرمان او درآمدند و این چنین به جای گاه پیشین خود بازگشت و در پی آن شیطان و سپاهیان همراهش برآمد و آنها را به زنجیر کشید و با نام های خداوند، برخی را در میان آب و برخی را در میان سنگ زندانی کرد و آنها تا روز قیامت در بند و عذاب بر جای ماندند. وقتی سلیمان به قلمرو خود بازگشت، به آصف بن برخیا، کاتب خود که عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ، فرمود: من مردم را می بخشم؛ چرا که نمی دانستند او شیطان است، اما تو را که می دانستی چگونه ببخشم؟ آصف عرض کرد: مرا نبخش، من شیطانی که انگشتر تو را در دست کرد، می شناختم، حتی پدر و مادر و عمو و دایی اش را نیز می شناختم، او به من گفت: برای من کتابت کن. به او گفتم: قلم من به جور جاری نمی شود. گفت: پس بر جای خود بنشین و چیزی ننویس و من چنین کردم. و اما ای سلیمان! مرا خبر ده که چرا تو هدهد را دوست داری، حال آن که او از همه پرندگان خسیس تر و بدبوتر است؟ سلیمان فرمود: چون هدهد آب را از پشت سنگ سخت می بیند. آصف عرض کرد: چگونه آب را از پشت سنگ سخت می بیند، اما دام را در زیر یک مشت خاک نمی بیند و به دام می افتد؟ سلیمان فرمود: تند نرو ای سست گام! وقتی تقدیر فرا می رسد، دیده را کور می کند.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ لَهُ الْيَهُودِيُّ فَإِنَّ هَذَا سُلَيْمَانُ أُعْطِيَ مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ فَقَالَ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَقَدْ كَانَ كَذَلِكَ وَ مُحَمَّدٌ ﷺ أُعْطِيَ مَا هُوَ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا إِنَّهُ هَبَطَ إِلَيْهِ مَلَكٌ لَمْ يَهْبِطْ إِلَى الْأَرْضِ قَبْلَهُ وَ هُوَ مِيكَائِيلُ فَقَالَ لَهُ يَا مُحَمَّدُ عَشْ مَلِكًا مُنْعَمًا وَ هَذِهِ مَفَاتِيحُ خَزَائِنِ الْأَرْضِ مَعَكَ- وَ يَسِيرُ مَعَكَ جِبَالُهَا ذَهَبًا وَ فِضَّةً وَ لَا يَنْقُصُ لَكَ مِمَّا ادْخَرَ لَكَ فِي الْأَخِرَةِ شَيْءٌ فَأَوَى إِلَى جَبْرِئِيلَ وَ كَانَ خَلِيلَهُ مِنَ الْمَلَائِكَةِ فَأَشَارَ عَلَيْهِ أَنْ تَوَاضَعَ فَقَالَ لَهُ بَلْ أَعِيشْ نَبِيًّا عَبْدًا آكُلُ يَوْمًا وَ لَا آكُلُ يَوْمَيْنِ وَ الْحَقُّ بِإِخْوَانِي مِنَ الْأَنْبِيَاءِ فَرَّادَهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى الْكَوْثَرُ وَ أَعْطَاهُ الشَّفَاعَةَ وَ ذَلِكَ أَعْظَمُ مِنْ مُلْكِ الدُّنْيَا مِنْ أَوَّلِهَا إِلَى آخِرِهَا سَبْعِينَ مَرَّةً وَ وَعَدَهُ الْمَقَامَ الْمُحْمُودَ فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَقْعَدَهُ اللَّهُ عِزًّا وَ جَلًّا عَلَى الْعَرْشِ فَهَذَا أَفْضَلُ مِمَّا أُعْطِيَ سُلَيْمَانُ (الاحتجاج/ ۲۲۰).

حسین بن علی علیه السلام فرمودند:.....عالم یهودی گفت: این حضرت سلیمان علیه السلام است، ملک و سلطنتی عطا شد که هیچ کسی پس از او بدان دست نیافت. حضرت علیه السلام فرمود: همین طور است، و حضرت محمد صلی الله علیه و آله بهتر و برتر از آن عطا شده، روزی فرشته ای بر آن حضرت نازل شد که پیش از آن به زمین نیامده بود، و او همان میکائیل است، عرض کرد: ای محمد! اگر خواهی پادشاه و منعم و مکرم باش، و این کلیدهای گنجینه های زمین با تو است، و تمام کوههای آن با تو طلا و نقره خواهد شد، و این کار ذره ای از آن چه در آخرت برایت ذخیره شده کم نخواهد کرد، پس اشاره ای به جبرئیل که از میان فرشته گان دوست آن حضرت بود نمود، و او را اشاره به تواضع نمود، پس فرمود: بل که من نبوت و بندگی را اختیار کردم که یک روز بخورم و دو روز گرسنه باشم، تا اینکه به برادرانم از انبیاء ملحق شوم، پس خداوند عز و جلّ به آن حضرت کوثر و رتبه شفاعت را عنایت فرمود و این درجه رفعت و کرامت هفتاد مرتبه عظیمتر از ملک دنیا از اول تا آخر آن است، و او را وعده مقام محمود فرمود، پس وقتی روز قیامت فرا رسد خداوند عز و جلّ او را بر روی عرش می نشاند، پس ای یهودی این عطا از آن چه به سلیمان داده شده بسی برتر و بهتر است.

عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَهُ فَذَكَرُوا سُلَيْمَانَ وَ مَا أُعْطِيَ مِنَ الْعِلْمِ وَ مَا أُوتِيَ مِنَ الْمُلْكِ فَقَالَ لِي وَ مَا أُعْطِيَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ إِنَّمَا كَانَ عِنْدَهُ حَرْفٌ وَاحِدٌ مِنَ الْإِسْمِ الْأَعْظَمِ وَ صَاحِبُكُمْ الَّذِي قَالَ اللَّهُ قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ وَ كَانَ وَ اللَّهُ عِنْدَ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ عِلْمُ الْكِتَابِ فَقُلْتُ صَدَقْتَ وَ اللَّهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ. (البصائر/ ۲۳۲، ح ۱).

عبد الله بن بکیر، از امام صادق علیه السلام نقل می کند که: من در حضور ایشان بودم که کسی راجع به حضرت سلیمان و دانش و قدرتی که خداوند به او عطا فرموده بود، سخن به میان آورد. امام به من فرمود: به سلیمان بن داود چه چیزی عطا شد؟ وی تنها حرفی از حروف اسم اعظم پروردگار را می دانست. اما این که خداوند درباره اش فرموده است: قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ به خداوند قسم، علی علیه السلام بود که علم کتاب را می دانست. من عرض کردم: فدایتان شوم! به خدا سوگند، راست گفتید

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ خَرَجَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ مِنْ بَيْتِ الْمُقَدِّسِ وَ مَعَهُ ثَلَاثُمِائَةِ أَلْفٍ كُرْسِيِّ عَنْ يَمِينِهِ عَلَيْهَا الْإِنْسُ - وَ ثَلَاثُمِائَةِ أَلْفٍ كُرْسِيِّ عَنْ يَسَارِهِ عَلَيْهَا الْحِنُّ - وَ أَمَرَ الظَّيْرَ فَأَطْلَتْهُمْ - وَ أَمَرَ الرِّيحَ فَحَمَلَتْهُمْ حَتَّى وَرَدَ إِيوَانَ كِسْرَى فِي الْمَدَائِنِ ثُمَّ رَجَعَ فَبَاتَ فَاصْطَبَحَ ثُمَّ غَدَا - فَأَنْتَهَى إِلَى مَدِينَةِ تَرْكَوَانَ [بَرْكَوَانَ] ثُمَّ أَمَرَ الرِّيحَ فَحَمَلَتْهُمْ - حَتَّى كَادَتْ أَقْدَامُهُمْ يُصِيبُهَا الْمَاءُ - وَ سُلَيْمَانُ

عَلَى عَمُودٍ مِنْهَا فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ هَلْ رَأَيْتُمْ مَلِكًا قَطُّ أَعْظَمَ مِنْ هَذَا وَ سَمِعْتُمْ بِهِ فَقَالُوا مَا رَأَيْنَا وَلَا سَمِعْنَا بِمِثْلِهِ فَتَدَاى مَلَكٌ مِنَ السَّمَاءِ ثَوَابٌ تَسْبِيحَةٍ وَاحِدَةٍ فِي اللَّهِ أَعْظَمُ مِمَّا رَأَيْتُمْ... تفسیر القتی ۲/ ۲۳۸.

اصبغ بن نباته، از امیر مؤمنان، حضرت علی علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: چون سلیمان بن داود علیه السلام از بیت المقدس بیرون آمد، بر جانب راست او سیصد هزار تخت بود که آدمیان بر آنها نشسته بودند و بر جانب چپ او سیصد هزار تخت بود که جنیان بر آنها نشسته بودند و پرندگان به فرمان سلیمان علیه السلام بر آنها سایه افکنده بودند و باد به فرمان او آنها را حمل می نمود، تا این که به ایوان کسری در مداین رسیدند و از آن جا رو به سوی اصطخر گذاشتند و بعد راهی شدند تا به شهر بركوان رسیدند، سپس باد به فرمان سلیمان علیه السلام آنها را در فضای پایین حرکت داد، آن چنان که نزدیک بود پاهایشان به آب برسد. آنها به یکدیگر گفتند: هیچ شنیده اید یا دیده اید که پادشاهی چنین شکوهمند باشد؟ و باز گفتند: همانند این پادشاهی را نه دیده ایم و نه شنیده ایم. در آن دم فرشته ای از آسمان ندا سر داد: پاداش یک سبحان الله از آن چه که می بینید، شکوهمندتر است.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمْ يَبْعَثْ أَنْبِيَاءَ مُلُوكًا فِي الْأَرْضِ إِلَّا أَرْبَعَةً بَعْدَ نُوحٍ ذُو الْقَرْنَيْنِ وَ اسْمُهُ عِيَّاشُ وَ دَاوُدُ وَ سُلَيْمَانُ وَ يُوسُفُ عليه السلام فَأَمَّا عِيَّاشُ فَمَلَكَ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَ أَمَّا دَاوُدُ فَمَلَكَ مَا بَيْنَ الشَّامَاتِ إِلَى بِلَادِ إِصْطَخَرٍ وَ كَذَلِكَ مُلْكُ سُلَيْمَانَ وَ أَمَّا يُوسُفُ فَمَلَكَ مِصْرَ وَ بَرَارِيهَا لَمْ يُجَاوِزْهَا إِلَى غَيْرِهَا. الخصال / ۴۴۸، ح ۱۱۰.

امام محمد باقر علیه السلام فرمودند: خدای پیامبری پس از نوح علیه السلام نفرستاده که در زمین پادشاه باشد جز چهار تن: ذو القرنین که نامش عیاش است، داود، سلیمان و یوسف، عیاش پادشاه خاور تا باختر بود، داود در شامات تا شهرهای اصطخر فارس بود. سلیمان نیز همین اندازه کشور داشته، لیک یوسف پادشاهی وی مصر و بیابانهای آن بود و حدود کشورش به جاهای دیگر نرسید.

عَنِ الْوُشَاءِ قَالَ: سَأَلْتُ الرِّضَا عليه السلام فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَسَلُّوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ فَقَالَ نَحْنُ أَهْلُ الذِّكْرِ وَ نَحْنُ الْمَسْئُولُونَ قُلْتُ فَأَنْتُمْ الْمَسْئُولُونَ وَ نَحْنُ السَّائِلُونَ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ حَقًّا عَلَيْنَا أَنْ نَسْأَلَكَ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ حَقًّا عَلَيْكُمْ أَنْ تُجِيبُونَا قَالَ لَا ذَاكَ إِلَيْنَا إِنْ شِئْنَا فَعَلْنَا وَ إِنْ شِئْنَا لَمْ نَفْعَلْ أَمَا تَسْمَعُ قَوْلَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ. الکافی / ۱/ ۲۱۰، ح ۳.

و شاء گوید بحضرت رضا علیه السلام عرض کردم: قربانت گردم فَسَلُّوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ یعنی چه؟ فرمود: ما ئیم اهل ذکر و ما ئیم پرسش شوندگان عرض کردم: شما پرسش شونده و ما پرسش کننده ایم؟ فرمود، آری: عرض کردم، بر ماست که از شما بپرسیم؟ فرمود، آری عرض کردم: بر شماست که بما پاسخ دهید؟ فرمود: نه، اختیار با ماست، اگر خواستیم پاسخ دهیم و اگر نخواستیم پاسخ ندهیم، مگر نمی شنوی قول خدای تبارک و تعالی را هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ.

عَنْ مُوسَى بْنِ أَشِيَمٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَسَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَخْبَرَهُ بِهَا ثُمَّ دَخَلَ عَلَيْهِ دَاخِلٌ فَسَأَلَهُ عَنْ تِلْكَ الْآيَةِ فَأَخْبَرَهُ بِخِلَافِ مَا أَخْبَرَ بِهِ الْأَوَّلَ فَدَخَلَنِي مِنْ ذَلِكَ مَا شَاءَ اللَّهُ حَتَّى كَانَتْ قَلْبِي يُشْرَحُ بِالسَّكَاكِينِ فَقُلْتُ فِي نَفْسِي تَرَكْتُ أَبَا قَتَادَةَ بِالشَّامِ لَا يُخْطِئُ فِي الْوَاوِ وَ شِبْهِهِ وَ جِئْتُ إِلَى هَذَا يُخْطِئُ هَذَا الْخَطَأَ كُلَّهُ فَبَيَّنَّا أَنَا كَذَلِكَ إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ آخَرُ فَسَأَلَهُ عَنْ

تِلْكَ الْآيَةُ فَأَخْبَرَهُ بِخِلَافِ مَا أَخْبَرَنِي وَأَخْبَرَ صَاحِبِي فَسَكَنتُ نَفْسِي فَعَلِمْتُ أَنَّ ذَلِكَ مِنْهُ تَقِيَّةٌ قَالَ ثُمَّ التَفَتَ إِلَيَّ فَقَالَ لِي يَا ابْنَ أَشِيمَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فَوَّضَ إِلَيَّ سُلَيْمَانَ بْنَ دَاوُدَ فَقَالَ هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَفَوَّضَ إِلَيَّ نَبِيِّهِ ﷺ فَقَالَ - مَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمُ عَنْهُ فَانْتَهُوا فَمَا فَوَّضَ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَدْ فَوَّضَهُ إِلَيْنَا. الكافي ۱/ ۲۶۵، ح ۴.

موسی بن اشیم گوید: خدمت امام صادق علیه السلام که مردی راجع به آیه ای از قرآن پرسید حضرت جوابش فرمود، سپس مردی وارد شد و همان آیه را پرسید، حضرت بر خلاف آن چه باولی فرموده بود، به او جواب گفت، از اختلاف گوئی آن حضرت آن چه خدا خواهد، در دلم وارد شد، بطوری که گویا دلم را با کارها میبردند. با خود گفتم من ابوقتاده را که در یک واو اشتباه نمیکرد، در شام رها کردم و نزد این مرد آمدم که چنین اشتباه بزرگی میکند، در آن میان که من آن افکار داشتم، مرد دیگری وارد شد و از همان آیه سؤال کرد، حضرت بر خلاف آن چه بمن و دو رفیقم گفته بود، باو جواب داد، من دلم آرام گرفتم، زیرا دانستم اختلاف گوئی حضرت بخاطر تقیه است. سپس آنحضرت بمن توجه کرد و فرمود: پسر اشیم! خدای عزوجل امر را بسلیمان بن داود واگذار کرد و فرمود هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ و بیغمبرش صلی الله علیه و آله واگذار کرد و فرمود: مَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمُ عَنْهُ فَانْتَهُوا و آن چه برسو خدا صلی الله علیه و آله واگذار نموده، بما واگذار کرده است.

عَنْ زَيْدِ الشَّحَامِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى - هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ قَالَ أَعْطَى سُلَيْمَانَ مُلْكًا عَظِيمًا ثُمَّ جَرَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَكَانَ لَهُ أَنْ يُعْطِيَ مَا شَاءَ مَنْ شَاءَ وَ يَمْنَعَ مَنْ شَاءَ وَ أَعْطَاهُ اللَّهُ أَفْضَلَ مِمَّا أَعْطَى سُلَيْمَانَ لِقَوْلِهِ مَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمُ عَنْهُ فَانْتَهُوا.. الكافي ۱/ ۲۶۸، ح ۱۰.

زید شحام روایت کرده است که وی گفت: از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام درباره کلام خداوند متعال: هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ پرسیدم، ایشان فرمود: آیه درباره سلیمان علیه السلام است که پادشاهی شکوهمندی به او عطا شده بود، سپس این آیه درباره رسول خدا صلی الله علیه و آله جاری شد. ایشان چنان مقامی داشت که هر چه میخواست به هر کس که خود میخواست، عطا می کرد و از هر کس که خود میخواست، دریغ می کرد و این گونه خداوند دهشی برتر از آن چه به سلیمان داده بود، به ایشان عطا کرد و فرمود: مَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمُ عَنْهُ فَانْتَهُوا.

عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ فِي قَوْلِهِ: فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ مِنَ الْمُعْنُونِ بِذَلِكَ فَقَالَ: نَحْنُ وَاللَّهِ، فَقُلْتُ فَأَنْتُمْ الْمُسْأَلُونَ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَ نَحْنُ السَّائِلُونَ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ فَاعْلَيْنَا أَنْ نَسْأَلَكَ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَ عَلَيْكُمْ أَنْ تُجِيبُونَا قَالَ لَا - ذَلِكَ إِلَيْنَا إِنْ شِئْنَا فَعَلْنَا وَإِنْ شِئْنَا تَرَكَنَا ثُمَّ قَالَ: هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ . تفسير القمي ۲/ ۶۸.

از زراره روایت می کند که از امام باقر علیه السلام سؤال کردم که منظور از آیه فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ چه کسانی هستند؟ ایشان فرمودند: به خدا قسم، آن به ما اشاره دارد. سپس گفتم: پس باید از شما سؤال شود؟ ایشان فرمودند: آری. گفتم: و ما سؤال کنندگان هستیم؟ ایشان گفتند: آری. گفتم: پس بر ما واجب است که از شما سؤال بپرسیم؟ ایشان فرمودند: آری. گفتم: و شما هم باید پاسخ سؤال هایمان را بدهید؟ ایشان گفتند: نه. این به ما بستگی دارد، اگر خواستیم جواب می دهیم و اگر نخواستیم، پاسخ نمی دهیم. سپس این آیه را تلاوت نمودند: هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ.

عَنْ عَلِيٍّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ: أَوْلَمَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ وَلِيْمَةً عَلَى بَعْضِ وَلَدِهِ فَأَطْعَمَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ الْفَالُودَجَاتِ فِي الْحِفَانِ فِي الْمَسَاجِدِ وَالْأَزَقَّةِ فَعَابَهُ بِذَلِكَ بَعْضُ أَهْلِ الْمَدِينَةِ فَبَلَغَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ذَلِكَ فَقَالَ مَا آتَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نَبِيًّا مِنْ أَنْبِيَائِهِ شَيْئًا إِلَّا وَقَدْ آتَى مُحَمَّدًا عَلَيْهِ السَّلَامُ مِثْلَهُ وَزَادَهُ مَا لَمْ يُؤْتِهِمْ قَالَ لِسُلَيْمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ **هَذَا عَطَاؤُنَا فَاْمُنُّنْ أَوْ أُمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ** وَقَالَ لِمُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ **وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمُ عَنْهُ فَانْتَهُوا**.. الكافي ۶/ ۲۸۱، ح ۱۰.

امام موسی کاظم علیه السلام برای یکی از فرزندان و لیمه داد و اهالی مدینه را به مدت سه روز در مسجد و بازارها با فالوده اطعام کرد. پس حضرت علیه السلام مطلع شدند بعضی از اهالی مدینه بر حضرت عیب گرفتند. سپس حضرت علیه السلام فرمودند هر چه خداوند به پیامبری از پیامبرانش داده پس به محمد صلی الله علیه و آله وسلم مثل آن داده و بر آن افزوده آن چه را که به آنها نداده، خداوند بسلیمان می گوید **هَذَا عَطَاؤُنَا فَاْمُنُّنْ أَوْ أُمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ**، در این امر اختیار تام داری و هیچ حسابی بر تو نیست ولی خداوند در باره ی پیامبر ص می گوید **وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمُ عَنْهُ فَانْتَهُوا**.

وَاذْكُرْ عَبْدَنَا أَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ (۴۱) ارْكُضْ بِرِجْلِكَ هَذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ (۴۲) وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذَكَرَى لِأُولِي الْأَلْبَابِ (۴۳) وَخُذِي بِيَدِكَ ضِغْتًا فَاضْرِبْ بِهِ وَلَا تَحْنُثْ إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ (۴۴) وَاذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ (۴۵) إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذَكَرَى الدَّارِ (۴۶) وَإِنَّمُمْ عِنْدَنَا لَيْنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ (۴۷) وَاذْكُرْ إِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِنَ الْأَخْيَارِ (۴۸) هَذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَآبٍ (۴۹) جَنَّاتٍ عَدْنٍ مَفْتَحَةٌ لَهُمُ الْأَبْوَابُ (۵۰)

ویند ما یوب را به یاد آور آن گاه که پروردگارش را نداد که شیطان مرا به رنج و عذاب مبتلا کرد (۴۱) [به او گفتیم] با پای خود [به زمین] بکوب اینک این چشمه ساری است سرد و آشامیدنی (۴۲) و [مجددا] کسانش را و نظایر آنها را همراه آنها به او بخشیدیم تا رحمتی از جانب ما و عبرتی برای خردمندان باشد (۴۳) [و به او گفتیم] یکتا بسته تر که به دست برگیر و با آن بزنی و سگند مشکن ما و را شکیبا یافتیم چه نیکننده ای به راستی او توبه کار بود (۴۴) و بندگان ما ابراهیم و اسحاق و یعقوب را که نرومند و دیدن و بودند به یاد آور (۴۵) ما آنان را با موهبت ویژه ای که یاد آوری آن سرای بود خالص گردانیدیم (۴۶) و آنان در پیشگاه ما جدا از برگزیدگان نیکنند (۴۷) و اسماعیل و یسع و ذوالکفل را به یاد آور [که همه از نیکنند (۴۸) این یاد کردی است و قطعاً برای پرهیزگاران فرجامی نیک است (۴۹) باغهای همیشگی در حالی که درهای [آنها] برایشان گشوده است (۵۰)

جَابِرُ بْنُ يَزِيدَ الْجُعْفِيُّ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ دَخَلَ سَلْمَانُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَسَأَلَهُ عَنْ نَفْسِهِ فَقَالَ يَا سَلْمَانُ أَنَا الَّذِي إِذَا دُعِيتَ الْأُمَمُ كُلُّهَا إِلَى طَاعَتِي فَكَفَرْتُ فَعُدَّتْ فِي النَّارِ وَأَنَا خَارِئُهَا عَلَيْهِمْ حَقًّا أَقُولُ يَا سَلْمَانُ إِنَّهُ لَا يَعْرِفُنِي أَحَدٌ حَقَّ مَعْرِفَتِي إِلَّا كَانَ مَعِيَ فِي الْمَلَأِ الْأَعْلَى قَالَ ثُمَّ دَخَلَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فَقَالَ يَا سَلْمَانُ هَذَانِ شَقْنَا عَرْشَ رَبِّ الْعَالَمِينَ بِهِمَا تُشْرَقُ الْجَنَانُ وَأُمُّهُمَا خَيْرَةُ النَّسَوَانِ أَخَذَ اللَّهُ عَلَى النَّاسِ الْمِيثَاقَ بِي فَصَدَّقَ مَنْ صَدَّقَ وَكَذَّبَ مَنْ كَذَّبَ فَهُوَ فِي النَّارِ وَأَنَا الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ وَالْكَلِمَةُ الْبَاقِيَّةُ وَأَنَا سَفِيرُ السُّفَرَاءِ قَالَ سَلْمَانُ يَا أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ لَقَدْ وَجَدْتُكَ فِي التَّوْرَةِ كَذَلِكَ وَفِي الْإِنْجِيلِ كَذَلِكَ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ يَا قَتِيلَ كُوفَانَ وَاللَّهِ لَوْ لَا أَنْ يَقُولَ النَّاسُ وَاشْوَقَاهُ رَجِمَ اللَّهُ قَاتِلَ سَلْمَانَ لَقُلْتُ فِيكَ مَقَالًا تَشْمِئُ مِنْهُ النَّفُوسُ لِأَنَّكَ حُجَّةُ اللَّهِ الَّذِي بِهِ تَابَ عَلَى آدَمَ وَبِكَ أَنْجَى يُوسُفَ مِنَ الْجُبِّ وَأَنْتَ قِصَّةُ أَيُّوبَ وَسَبَبُ تَغْيِيرِ نِعْمَةِ اللَّهِ عَلَيْهِ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ تَدْرِي مَا قِصَّةُ أَيُّوبَ وَسَبَبُ تَغْيِيرِ نِعْمَةِ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ اللَّهُ أَعْلَمُ وَأَنْتَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ لَمَّا كَانَ عِنْدَ الْإِنْبِعَاثِ لِلْمَنْطِقِ شَكَّ أَيُّوبُ فِي مِلْكِي فَقَالَ هَذَا خَطْبُ جَلِيلٍ وَأَمْرٌ جَسِيمٌ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا أَيُّوبُ أَتَشْكُ فِي صُورَةٍ أَقَمْتُهُ أَنَا إِنِّي ابْتَلَيْتُكَ آدَمَ بِالْبَلَاءِ فَوَهَبْتُهُ لَهُ وَصَفَحْتُ عَنْهُ بِالتَّسْلِيمِ عَلَيْهِ بِأَمْرَةِ الْمُؤْمِنِينَ فَأَنْتَ تَقُولُ خَطْبُ جَلِيلٍ وَأَمْرٌ جَسِيمٌ فَوَعَزَّتِي لِأَذِيقَنَّكَ مِنْ عَذَابِي أَوْ تَتُوبَ إِلَيَّ بِالطَّاعَةِ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ثُمَّ أَدْرَكْتُهُ السَّعَادَةُ فِي. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۰۴-۵۰۶، ح ۴.

جابر بن یزید جعفی، از مردی از یاران امیر مؤمنان حضرت علی علیه السلام روایت کرده است که وی گفت: سلمان فارسی به خدمت امیر مؤمنان حضرت علی علیه السلام رسید و درباره خود حضرت علیه السلام از ایشان پرسید. حضرت فرمود: ای سلمان! من آن کسم که تمامی امت‌ها به فرمان بردن از من فراخوانده شدند و چون سر به کفر برداشتند، در آتش دوزخ گرفتار شدند و من نگاهبان آتش بر آنانم. ای سلمان! حقیقتی برایت بگویم و آن این که هر کس مرا چنان که حق شناخت من است، بشناسد، نزد فرشته‌گان آسمان در کنار من خواهد بود. آن گاه حضرت امام حسن علیه السلام و حضرت امام حسین علیه السلام وارد شدند و امیر مؤمنان علیه السلام فرمود: ای سلمان! این دو، گوشواره‌های عرش پروردگار جهانیان‌اند و بهشت از ایشان نور می‌گیرد و مادرشان بهترین زنان است؛ خداوند از مردمان بر ولایت من پیمان گرفت، پس برخی پذیرفتند و برخی سرباز زدند. آن کس که پذیرفت، در بهشت جای گرفت و آن کس که سرباز زد، در دوزخ؛ من آن حجت فراگیر و کلام جاویدانم و من سفیر سفیرانم. سلمان عرض کرد: ای امیر مؤمنان! من تو را در تورات و در انجیل به همین اوصاف خوانده‌ام. پدر و مادرم به فدایت، ای کشته دیار کوفه! به خدا سوگند! اگر نبود که مردم بگویند: چه خوب شد، خداوند قاتل سلمان را بیامرزد! درباره تو سخنی به زبان می‌آوردم که می‌دانم مردمان از آن بیزار می‌جویند؛ چرا که تو آن حجت خدایی که او توبه آدم را به سبب آن پذیرفت و یوسف را از چاه به سبب آن نجات بخشید و تو داستان ایوب و سبب دگرگونی نعمت‌های خداوند بر او. امیر مؤمنان علیه السلام فرمود: آیا داستان ایوب و سبب دگرگونی نعمت‌های خداوند بر او را می‌دانی؟ عرض کرد: خداوند و تو ای امیر مؤمنان بهتر می‌دانید. حضرت علیه السلام فرمود: به هنگام برانگیختگی برای زبان گشودن، ایوب در فرمانروایی و سروری من شک کرد و گفت: این امر بسی سنگین و گران است. خداوند عَزَّ وَجَلَّ فرمود: ای ایوب! آیا در امری که من برپا داشته‌ام شک می‌کنی؟ من آدم را به بلا دچار کردم و آن گاه او را بر وی عرضه داشتم و چون به امیری او بر مؤمنان گردن نهاد، از او درگذشتم، حال تو می‌گویی این امر بسی سنگین و گران است؟! به شکوه و بزرگی‌ام سوگند! که یا عذاب خود را بر تو خواهم چشاند یا با فرمان بردن از امیر مؤمنان به درگاه من توبه می‌کنی. سپس به خاطر من، نیک بختی، ایوب را دریافت. یعنی او به درگاه خداوند توبه کرد و به فرمان بردن از امیر مؤمنان گردن نهاد.

عَنْ أَبِي بصير عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ بَلِيَّةِ أَيُّوبَ عَلَيْهِ السَّلَامُ الَّتِي ابْتُلِيَ بِهَا فِي الدُّنْيَا - لَأَيِّ عِلَّةٍ كَانَتْ قَالَ لِنِعْمَةِ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا فِي الدُّنْيَا وَ أَدَّى شُكْرَهَا وَ كَانَ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ لَا يُحِبُّ إِبْلِيسُ مِنْ دُونِ الْعَرْشِ فَلَمَّا صَعِدَ وَ رَأَى شُكْرَ نِعْمَةِ أَيُّوبَ حَسَدَهُ إِبْلِيسُ وَ قَالَ يَا رَبِّ إِنَّ أَيُّوبَ لَمْ يُؤَدِّ إِلَيْكَ شُكْرَ هَذِهِ النِّعْمَةِ إِلَّا بِمَا أُعْطِيَتْهُ مِنَ الدُّنْيَا وَ لَوْ حَرَمْتُهُ دُنْيَاهُ مَا أَدَّى إِلَيْكَ شُكْرَ نِعْمَةٍ أَبَدًا

فَسَلَّطَنِي عَلَى دُنْيَاهُ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّهُ لَا يُؤَدِّي إِلَيْكَ شُكْرَ نِعْمَةٍ أَبَدًا، فَقِيلَ لَهُ قَدْ سَلَّطْتُكَ عَلَى مَالِهِ وَوَلَدِهِ قَالَ فَأَحْدَرَ إِبْلِيسُ فَلَمْ يُبْقِ لَهُ مَالًا وَوَلَدًا إِلَّا أَعْطَبَهُ فَازْدَادَ أَيُّوبُ شُكْرًا لِلَّهِ وَحَمْدًا قَالَ فَسَلَّطَنِي عَلَى زَرْعِهِ، قَالَ قَدْ فَعَلْتُ فَجَاءَ مَعَ شَيَاطِينِهِ فَتَفَخَّ فِيهِ فَاحْتَرَقَ فَازْدَادَ أَيُّوبُ لِلَّهِ شُكْرًا وَحَمْدًا فَقَالَ يَا رَبِّ! سَلَّطَنِي عَلَى غَنَمِهِ، فَسَلَّطَهُ عَلَى غَنَمِهِ فَأَهْلَكَهَا فَازْدَادَ أَيُّوبُ لِلَّهِ شُكْرًا وَحَمْدًا وَقَالَ يَا رَبِّ سَلَّطَنِي عَلَى بَدَنِي فَسَلَّطَهُ عَلَى بَدَنِي مَا خَلَا عَقْلَهُ وَعَيْنَهُ فَتَفَخَّ فِيهِ إِبْلِيسُ فَصَارَ قَرَحَةً وَاحِدَةً مِنْ قَرَنِهِ إِلَى قَدَمِهِ فَبَقِيَ فِي ذَلِكَ دَهْرًا طَوِيلًا يَحْمَدُ اللَّهَ وَيَشْكُرُهُ حَتَّى وَقَعَ فِي بَدَنِهِ الدُّودُ وَكَانَتْ تَخْرُجُ مِنْ بَدَنِهِ فَيَرُدُّهَا وَيَقُولُ لَهَا ارْجِعِي إِلَى مَوْضِعِكَ الَّذِي خَلَقَكَ اللَّهُ مِنْهُ وَتَتَنَ حَتَّى أَخْرَجَهُ أَهْلُ الْقَرْيَةِ مِنَ الْقَرْيَةِ وَالْقَوَّةُ فِي الْمَرْبَلَةِ خَارِجَ الْقَرْيَةِ وَكَانَتْ امْرَأَتُهُ رَحِيمَةً بِنْتُ يُوسُفَ بْنِ يَعْقُوبَ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ وَ عَلَيْهَا تَتَصَدَّقُ مِنَ النَّاسِ وَ تَأْتِيهِ بِمَا تَحِجُّهُ قَالَ فَلَمَّا طَالَ عَلَيْهِ الْبَلَاءُ وَ رَأَى إِبْلِيسُ صَبْرَهُ أَتَى أَصْحَابًا لَهُ كَانُوا زُهَبَانًا فِي الْجِبَالِ وَقَالَ لَهُمْ: مُرُّوا بِنَا إِلَى هَذَا الْعَبْدِ الْمُتَبَلَّى وَ نَسْأَلُهُ عَنْ بَلِيَّتِهِ فَرَكِبُوا بِعَالًا شُهْبًا وَ جَاءُوا فَلَمَّا دَنَوْا مِنْهُ تَفَرَّتْ بِعَالِهِمْ مِنْ تَتْنِ رِيحِهِ فَفَرُّوا بَعْضًا إِلَى بَعْضٍ ثُمَّ مَشَوْا إِلَيْهِ وَ كَانَ فِيهِمْ شَابٌّ حَدَّثَ السَّنَّ فَقَعَدُوا إِلَيْهِ، فَقَالُوا: يَا أَيُّوبُ لَوْ أَخْبَرْتَنَا بِذَنْبِكَ لَعَلَّ اللَّهَ كَانَ يُهْلِكُنَا إِذَا سَأَلْنَاهُ وَ مَا نَرَى ابْتِلَاءَكَ بِهَذَا الْبَلَاءِ الَّذِي لَمْ يُتَبَلَّ بِهِ أَحَدٌ إِلَّا مِنْ أَمْرِ كُنْتَ تَسْتُرُهُ فَقَالَ أَيُّوبُ وَ عَزَّةَ رَبِّي إِنَّهُ لَيَعْلَمُ أَيُّ مَا أَكَلْتُ طَعَامًا إِلَّا وَ يَتِيمٌ أَوْ ضَيْفٌ يَأْكُلُ مَعِيَ وَ مَا عَرَضَ لِي أَمْرَانِ كِلَاهُمَا طَاعَةٌ لِلَّهِ إِلَّا أَخَذْتُ بِأَشَدِّهِمَا عَلَى بَدَنِي فَقَالَ الشَّابُّ سَوَاءٌ لَكُمْ عَمَدْتُمْ إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ فَعَيَّرْتُمُوهُ حَتَّى أَظْهَرَ مِنْ عِبَادَةِ رَبِّهِ مَا كَانَ يَسْتُرُهَا، فَقَالَ أَيُّوبُ: يَا رَبِّ لَوْ جَلَسْتُ مَجْلِسَ الْحُكْمِ مِنْكَ لَأَدْلَيْتُ بِحُجَّتِي فَبَعَثَ اللَّهُ إِلَيْهِ عِمَامَةً فَقَالَ: [يَا أَيُّوبُ أَذِلْنِي بِحُجَّتِكَ فَقَدْ أَقْعَدْتُكَ مَقْعَدَ الْحُكْمِ وَ هَا أَنَا ذَا قَرِيبٍ وَ لَمْ أَزَلْ فَقَالَ يَا رَبِّ إِنَّكَ لَتَعْلَمُ أَنَّهُ لَمْ يَعْرِضْ لِي أَمْرَانِ قَطُّ كِلَاهُمَا لَكَ طَاعَةٌ إِلَّا أَخَذْتُ بِأَشَدِّهِمَا عَلَى نَفْسِي أَلَمْ أَحْمَدِكَ أَلَمْ أَشْكُرَكَ أَلَمْ أُسَبِّحَكَ قَالَ فَنُودِيَ مِنَ الْعِمَامَةِ بِعَشْرَةِ أَلْفِ لِسَانٍ يَا أَيُّوبُ مَنْ صَيَّرَكَ تَعْبُدُ اللَّهَ وَ النَّاسُ عَنْهُ غَافِلُونَ وَ تَحْمَدُهُ وَ تُسَبِّحُهُ وَ تُكَبِّرُهُ وَ النَّاسُ عَنْهُ غَافِلُونَ أَتَمُنُّ عَلَى اللَّهِ بِمَا اللَّهُ فِيهِ الْيَمْنَةُ عَلَيْكَ قَالَ: فَأَخَذَ أَيُّوبُ التُّرَابَ فَوَضَعَهُ فِي فِيهِ ثُمَّ قَالَ لَكَ الْعُنْتَى يَا رَبِّ أَنْتَ فَعَلْتَ ذَلِكَ بِي، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَلَكًا فَرَكَّضَ بِرَجْلِهِ فَخَرَجَ الْمَاءُ فَعَسَلَهُ بِذَلِكَ الْمَاءِ فَعَادَ أَحْسَنَ مَا كَانَ وَ أَطْرَأَ وَ أَثَبَّتَ اللَّهُ عَلَيْهِ رَوْضَةَ خَضِرَاءَ وَ رَدَّ عَلَيْهِ أَهْلَهُ وَ مَالَهُ وَ وَلَدَهُ وَ زَرْعَهُ وَ قَعَدَ مَعَهُ الْمَلِكُ يُحَدِّثُهُ وَ يُؤْنِسُهُ. فَأَقْبَلَتْ امْرَأَتُهُ مَعَهَا الْكِسْرَ، فَلَمَّا انْتَهَتْ إِلَى الْمَوْضِعِ إِذِ الْمَوْضِعُ مُتَغَيَّرٌ وَ إِذَا رَجُلَانِ جَالِسَانِ فَبَكَتْ وَ صَاحَتْ وَ قَالَتْ يَا أَيُّوبُ مَا دَهَكَ فَنَادَاهَا أَيُّوبُ، فَأَقْبَلَتْ فَلَمَّا رَأَتْهُ وَ قَدْ رَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِ بَدَنَهُ وَ نِعْمَتَهُ سَجَدَتْ لِلَّهِ شُكْرًا فَرَأَى دُوبَاتَهَا مَقْطُوعَةً وَ ذَلِكَ أَنَّهَا سَأَلَتْ قَوْمًا أَنْ يُعْطَوْهَا مَا تَحْمِلُهُ إِلَى أَيُّوبَ مِنَ الطَّعَامِ وَ كَانَتْ حَسَنَةَ الدَّوَائِبِ فَقَالُوا لَهَا تَبِيعِينَا دَوَائِبِكَ هَذِهِ حَتَّى نُعْطِيكَ فَقَطَعْنَهَا وَ دَفَعْنَهَا إِلَيْهِمْ وَ أَخَذَتْ مِنْهُمْ طَعَامًا لِأَيُّوبَ، فَلَمَّا رَأَاهَا مَقْطُوعَةَ الشَّعْرِ غَضِبَ وَ حَلَفَ عَلَيْهَا أَنْ يَضْرِبَهَا بِمِائَةِ سَوْطٍ فَأَخْبَرْتُهُ أَنَّهُ كَانَ سَبَبُهُ كَيْتٌ وَ كَيْتٌ فَاعْتَمَّ أَيُّوبُ مِنْ ذَلِكَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ وَ خُذْ بِيَدِكَ ضِغْنًا فَاضْرِبْ بِهِ وَ لَا تَحْنُثْ فَأَخَذَ مِائَةَ شِمْرَاجٍ فَضَرَبَهَا ضَرْبَةً وَاحِدَةً فَخَرَجَ مِنْ يَمِينِهِ ثُمَّ قَالَ: وَ هَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَ مِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَ ذِكْرَى لِأُولِي الْأَلْبَابِ قَالَ: فَزَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِ أَهْلَهُ الَّذِينَ مَاتُوا قَبْلَ الْبَلَاءِ وَ رَدَّ عَلَيْهِ أَهْلَهُ الَّذِينَ مَاتُوا بَعْدَ مَا أَصَابَهُ الْبَلَاءُ كُلُّهُمْ أَحْيَاهُمُ اللَّهُ تَعَالَى، فَعَاشُوا مَعَهُ، وَ سَئِلَ أَيُّوبُ بَعْدَ مَا عَافَاهُ اللَّهُ أَيُّ شَيْءٍ كَانَ أَشَدَّ عَلَيْكَ مِمَّا مَرَّ عَلَيْكَ قَالَ: سَمَاتُ الْأَعْدَاءِ قَالَ فَأَمْطَرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي دَارِهِ فَرَّاشَ الذَّهَبِ وَ كَانَ يَجْمَعُهُ فَإِذَا ذَهَبَ الرِّيحُ مِنْهُ بِشَيْءٍ عَدَا خَلْفَهُ فَرَدَّهُ، فَقَالَ لَهُ جَبْرِئِيلُ: أَمَا تَشْبَعُ يَا أَيُّوبُ قَالَ: وَ مَنْ يَشْبَعُ مِنْ رِزْقِ رَبِّهِ. تفسير القمي ۲/ ۲۳۹-۲۴۲.

ابو بصیر روایت کرده است که وی گفت: از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام پرسیدم: بلای که ایوب علیه السلام در دنیا به آن دچار گشت، به چه سبب بود؟ ایشان فرمود: به سبب نعمتی بود که خداوند متعال در دنیا به او ارزانی فرمود و او شکر

آن نعمت به جا آورد؛ در آن روزگار شیطان تا به نزدیک عرش راه داشت، روزی بالا رفت و در آن جا شکر ایوب علیه السلام را دید که به خاطر نعمت پروردگارش به جا می آورد، چون این بدید به ایوب حسد ورزید و عرض کرد: پروردگارا! ایوب تنها به سبب بهره ای که از دنیا به او ارزانی داشته ای به درگاه تو شکر این نعمت به جا می آورد، اگر او را از دنیایش بی نصیب کنی، دیگر به درگاه تو شکرگزار هیچ نعمتی نخواهد بود. مرا بر دنیای او چیره گردان تا بدانی که دیگر شکر هیچ نعمتی را به جا نخواهد آورد. خداوند به او فرمود: تو را بر مال و فرزند او چیره ساختم. شیطان فرود آمد و مال و فرزند او را سراسر نابود کرد، اما ایوب بیش از پیش شکر خدا به جای آورد و حمد او گفت. شیطان عرض کرد: مرا بر کاشته های او دمید و همه سوخت، اما ایوب بیش از پیش شکر خدا به جای آورد و حمد او گفت. شیطان عرض کرد: مرا بر گوسفندان او چیره گردان. خداوند او را بر گوسفندان ایوب چیره گرداند و او همه را هلاک کرد، اما ایوب بیش از پیش شکر خدا به جای آورد و حمد او گفت. شیطان عرض کرد: پروردگارا! مرا بر بدن او چیره گردان. خداوند او را بر بدن ایوب - به جز چشم و عقلش - چیره گرداند و شیطان در بدن او دمید و بدن ایوب از سر تا به پا پر از تاول شد. ایوب روزگاری دراز بر این درد بماند و حمد خدا گفت و شکر او به جای آورد تا این که در بدنش کرم افتاد. چون کرمی از بدنش بیرون می زد، آن را باز می گرداند و می گفت: به همان جایی برگرد که خداوند تو را از آن آفریده است. از آن پس بدن ایوب چنان به عفونت افتاد که روستاییان او را از آن جا بیرون کردند و در میان توده زباله ها بیرون از روستا انداختند و در آن حال زن ایوب، دختر یوسف بن یعقوب بن اسحاق بن ابراهیم علیه السلام، از مردم صدقه می گرفت و برای او می برد. چون بلای ایوب به درازا کشید و شیطان بردباری او را بدید، نزد چندی از یاران آن حضرت که در کوه ها رهبانیت پیشه کرده بودند، رفت و به ایشان گفت: بیایید تا به نزد این بنده بلا دیده برویم و از او بپرسیم که چرا در این بلا افتاده است. آن گاه سوار بر استران خاکستری به راه افتادند، چون به نزدیک او رسیدند، استرانشان از بوی عفونت او رمیدند، آنها فرود آمدند و استران را به هم بستند و پیاده نزد حضرت رهسپار شدند و یکی از آنها جوان کم سالی بود، وقتی نزد ایوب نشستند، عرض کردند: ای ایوب! کاش ما را از گناهت با خبر می کردی تا شاید این چنین خداوند درخواست ما را برآورده سازد، گمان نمی کنیم جز این باشد که تو امری را از ما پنهان کرده ای و از آن رو، به چنین بلایی دچار گشته ای که هیچ کس تاکنون ندیده است. ایوب گفت: به شکوه پروردگارم سوگند! او خود می داند که من هرگاه غذایی خورده ام، یتیمی یا ناتوانی با من هم غذا بوده و هرگاه برای عبادت خدا دو امر در نظرم رسیده، آن را برگزیده ام که بر بدنم دشوارتر بوده است. آن جوان به یارانش گفت: بدا به حال شما که نزد پیغمبر خدا آمدید و او را سرزنش کردید تا او بخواهد آن چه را در عبادت خدا از شما پنهان می کرده، آشکار سازد. ایوب عرض کرد: پروردگارا! اگر در جای گاه دادخواهی از تو بنشینم، هر آینه حجت خود را بر تو عرضه می دارم. ناگاه خداوند ابری به سوی او فرستاد و فرمود: ای ایوب! حجت خود را عرضه دار که اکنون تو را در جای گاه دادخواهی نشانده ام و این منم که همواره نزدیک تو هستم. ایوب عرض کرد: پروردگارا! تو خود می دانی که هرگاه برای عبادت تو دو امر در نظرم رسیده، آن را برگزیده ام که بر نفسم دشوارتر بوده است، آیا حمد تو نگفتم؟ آیا شکر تو به جا نیاوردم؟ آیا تو را تسبیح نگفتم؟ در آن گاه از ابر به ده هزار زبان ندا رسید: ای ایوب! چه کسی تو را بر آن داشت تا خدا را پرستش کنی، حال آن که مردم از او غافل بودند و چه کسی تو را بر آن داشت تا خدا را حمد و تسبیح و تکبیر گویی، حال آن که مردم از او در غفلت بودند؟ آیا به خاطر کاری که در آن خدا بر تو ممت دارد، بر خدا ممت می گذاری؟ در آن دم ایوب دست در

خاک برد و خاک بر دهان خود ریخت و عرض کرد: پروردگارا! نکوهش من حقّ توست، این تو بودی که با من چنین کردی. پس خداوند فرشته‌ای به سوبش فرستاد و آن فرشته پا بر زمین زد و از جای پایش چشمه‌ای سر برآورد و ایوب را در آن آب بشست و این چنین ایوب از آن چه که پیشتر بود، نیکتر و شادابتر گشت و خداوند به دورش باغی سبز رویانید و خاندان و مال و فرزند و کاشته‌ها را به او بازگرداند و آن فرشته به کنارش نشست و با او هم دم و هم سخن شد. در همان حال، همسر ایوب تگه نانی خشک در دست، به راه افتاد و چون به آن جای گاه رسید، همه چیز را دگرگون یافت و دو مرد را دید که در کنار هم نشسته‌اند، پس گریست و فغان برآورد و گفت: ایوب، چه بلایی بر سرت آمد؟ ایوب او را صدا زد و او رو سوی حضرت کرد و وقتی دید خداوند بدن ایوب و دیگر نعمت‌های خود را به او بازگردانده، به سجده افتاد و شکر خدا به جا آورد. ناگهان ایوب گیسوان همسرش را بریده دید؛ چرا که او به نزد قومی رفته بود تا از آنها برای ایوب، اندکی غذا بگیرد و آن قوم گیسوان او را نیک یافته و به او گفته بودند: اگر گیسوان خود را به ما بدهی، ما به تو غذا می‌دهیم. او هم گیسوان خود را چیده و به آنها داده بود و از آنها برای ایوب غذایی گرفته بود. چون حضرت گیسوان او را بریده دید، برافروخت و سوگند یاد کرد که صد تازیانه به او بزنند. چون همسرش آن ماجرا را برای او بازگفت، ایوب از سوگند خود اندوهناک شد. آن گاه خداوند عزّ و جلّ به او وحی فرمود: وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاضْرِبْ بِهِ وَلَا تَحْنَثْ پس ایوب صد شاخه خرما برداشت و یک تازیانه به او زد و این گونه سوگند خود را به جا آورد. سپس خداوند متعال فرمود: وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرَىٰ لِأُولِي الْأَلْبَابِ و این گونه خداوند به فرزندان او که پیش از آن بلا یا پس از آن در گذشته بودند، جان دوباره بخشید و آنها را به او بازگرداند و همگی در کنار آن حضرت زیستند. پس از این که خداوند متعال ایوب را سلامتی بخشید، از او پرسیدند: ای ایوب! از این بلاها که بر سرت آمد، کدام یک بر تو دشوارتر بود؟ فرمود: نکوهش دشمنان. خداوند متعال بر خانه ایوب بارانی از پروانه‌های طلا نازل فرمود و او آنها را جمع می‌کرد و آن چه را از آن پروانه‌ها باد می‌برد، به دنبالش می‌دوید و آن را بازی گرداند. جبرئیل عرض کرد: ای ایوب! سیر نمی‌شوی؟ فرمود: چه کسی از روزی پروردگارش سیر می‌شود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ: **أُولَى الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ** يَعْنِي أُولَى الْقُوَّةِ فِي الْعِبَادَةِ وَالصَّبْرِ [البَصَرِ] فِيهَا. تفسیر القتی ۲/ ۴۴۲.

ابو جارود، از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت شده است که ایشان فرمود: **أُولَى الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ** یعنی دارندگان قدرت و دارندگان بینایی در عبادت.

مُتَّكِنِينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ (۵۱) وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ أَثَرَابٌ (۵۲) هَذَا مَا تَوْعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ (۵۳) إِنَّ هَذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍ (۵۴) هَذَا وَإِنَّ لِلطَّاغِينَ لَشَرَّ مَا بٍ (۵۵) جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَيَنْسِفُ إِلَيْهَا (۵۶) هَذَا فَلْيَذُقُوا حَيْمٌ وَغَسَاقٌ (۵۷) وَآخِرُ مَنْ شَكَلَهُ أَزْوَاجٌ (۵۸) هَذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَعَكُمْ لَا مَرْجَاءَ لَهُمْ إِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ (۵۹) قَالُوا بَلْ أَنْتُمْ لَا مَرْجَاءَ لَكُمْ أَنْتُمْ قَدْ مَتَمُّوهُ لَنَا فَيَنْسِفُ الْقَرَارُ (۶۰)

در آن جاتكیه می زند [و میوه های فراوان و نوشیدنی در آن جاتطلب می کنند (۵۱) و نزدشان [دلبران] فروهشته نگاه همسال است (۵۲) این است آن چه برای روز حساب به شما و عمل داده می شد (۵۳) [می گویند] در حقیقت این روزی ماست و آن را پایانی نیست (۵۴) این است [حال بهشتیان] و [اما] برای طغیانگران و اقباعد فرجای است (۵۵) به جهنم درمی آیند و چه بد آرمگاهی است (۵۶) این جوشاب و چركاب است باید آن را بچشند (۵۷) و از همین گونه انواع دیگر [عذابها] (۵۸) اینها گروهی اند که با شما به اجبار [در آتش] درمی آیند و بد به حال آنها زیرا آنان داخل آتش می شوند (۵۹) [به رؤسای خود] می گویند بلکه بر خود شما خوش مباد این [عذاب] را شما خود برای ما از پیش فراهم آوردید و چه بد قرارگاهی است (۶۰)

قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضَعْفًا فِي النَّارِ (۶۱) وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ (۶۲) أَتُخَذْنَاهُمْ سِحْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ (۶۳) إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ (۶۴) قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (۶۵) رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ (۶۶) قُلْ هُوَ بَنَاءُ عَظِيمٍ (۶۷) أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ (۶۸) مَا كَانَ لِي مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَأِ الْأَعْلَى إِذْ يَخْتَصِمُونَ (۶۹) إِنْ يُوحَىٰ إِلَيَّ إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ (۷۰)

می گویند پروردگار اهرکس این [عذاب] را از پیش برای ما فراهم آورده عذاب او را در آتش دوچندان کن (۶۱) و می گویند ما را چه شده است که مردانی را که ما آنان را از زمره [اشراری] شمردیم نمی بینیم (۶۲) آیا آنان را [در دنیا] به ریختندی گرفتیم یا چشمهای ما بر آنها نمی افتد (۶۳) این مجادله اهل آتش قطعا راست است (۶۴) بگو من فقط هشدار دهنده ای هستم و جز خدای یگانه قهار معبودی دیگر نیست (۶۵) پروردگار آسمانها و زمین و آن چه میان آن دو است همان شکست ناپذیر آمرزنده (۶۶) بگو این خبری بزرگ است (۶۷) [که] شما از آن روی برمی تائید (۶۸) مراد باره ملاء اعلی هیچ دانشی نبود آنگاه که مجادله میکردند (۶۹) به من هیچ [چیز] وحی نمی شود جز اینکه من هشدار دهنده ای آشکارم (۷۰)

دَخَلَ سَمَاعَةُ بْنُ مِهْرَانَ عَلَى الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَقَالَ لَهُ: يَا سَمَاعَةُ، مَنْ شَرُّ النَّاسِ قَالَ: نَحْنُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ. قَالَ: فَغَضِبَ حَتَّى احْمَرَّتْ وَجَنَّتَاهُ، ثُمَّ اسْتَوَى جَالِسًا، وَكَانَ مُتَكِنًا، فَقَالَ: يَا سَمَاعَةُ، مَنْ شَرُّ النَّاسِ فَقُلْتُ: وَاللَّهِ مَا كَذَبْتُكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ، نَحْنُ شَرُّ النَّاسِ عِنْدَ النَّاسِ، لِأَنَّهُمْ سَمَوْنَا كُفَّارًا وَرَفَضَهُ، فَتَنَظَّرَ إِلَيَّ ثُمَّ قَالَ: كَيْفَ بِكُمْ إِذَا سِيقَ بِكُمْ إِلَى الْجَنَّةِ، وَسِيقَ بِهِمْ إِلَى النَّارِ، فَيَنْظُرُونَ إِلَيْكُمْ فَيَقُولُونَ: مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ يَا سَمَاعَةُ بْنُ مِهْرَانَ، إِنَّهُ وَاللَّهِ مِنْ أَسَاءَ مِنْكُمْ إِسَاءَةٌ مَشَيْنَا إِلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَقْدَامِنَا فَتَشَفَّعَ فِيهِ فَتَشَفَّعَ، وَاللَّهِ لَا يَدْخُلُ النَّارَ مِنْكُمْ عَشْرَةُ رِجَالٍ، وَاللَّهِ لَا يَدْخُلُ النَّارَ مِنْكُمْ خَمْسَةُ رِجَالٍ، وَاللَّهِ لَا يَدْخُلُ النَّارَ مِنْكُمْ ثَلَاثَةُ رِجَالٍ، وَاللَّهِ لَا يَدْخُلُ النَّارَ مِنْكُمْ رَجُلٌ وَاحِدٌ، فَتَنَاقَسُوا فِي الدَّرَجَاتِ وَأَكْمَدُوا عَدُوَّكُمْ بِالْوَرَعِ. أُمَامِي الطُّوسِي

۱/ ۳۰۱-۳۰۲.

سماعه بن مهران خدمت حضرت امام جعفر صادق علیه السلام رسید، ایشان فرمود: ای سماعه! بدکارترین مردم چه کسانی هستند؟ عرض کرد: ما، ای پسر رسول خدا! حضرت علیه السلام در حالی که تکیه زده بود، چنان برافروخت که گونه هایش سرخ شد، سپس راست شد و نشست و فرمود: ای سماعه! نزد مردم چه کسانی بدکارترین آنها هستند؟ من عرض کردم: به خدا سوگند! دروغ نمی گویم، ای پسر رسول خدا! ما نزد مردم بدکارترین آنها هستیم؛ چرا که آنها ما را کافر و رافضی می نامند. حضرت به من

نگريست، سپس فرمود: در چه حالی خواهيد بود در آن هنگام كه شما راهی بهشت می‌شويد و آنان راهی دوزخ می‌شوند و آن گاه چشم در پی شما می‌اندازند و می‌گویند: مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِّنَ الْأَشْرَارِ. ای سماعه! اگر کسی از شما کاری ناپسند انجام دهد، ما در روز قیامت با پای خود نزد خداوند می‌آییم و او را شفاعت می‌کنیم و شفاعتمان پذیرفته می‌شود. به خدا سوگند! شمار کسانی که از شما به دوزخ می‌روند، ده مرد نمی‌باشد. به خدا سوگند! شمار کسانی که از شما به دوزخ می‌روند، پنج مرد نمی‌باشد. به خدا سوگند! شمار کسانی که از شما به دوزخ می‌روند، سه مرد نمی‌باشد. به خدا سوگند! شمار کسانی که از شما به دوزخ می‌روند، یک مرد هم نمی‌باشد، پس برای درجات برتر، از هم پیشی بگیرید و با پارسایی، دشمنان خود را در اندوه بگذارید.

سُلَيْمَانَ الدَّيْلَمِيِّ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ لِأَبِي بَصِيرٍ لَقَدْ ذَكَرَكُمْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي كِتَابِهِ إِذْ حَكَى قَوْلَ أَعْدَائِكُمْ وَهُمْ فِي النَّارِ وَ قَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ وَ اللَّهُ مَا عَنَّا وَ لَا أَرَادُوا بِهَا غَيْرَكُمْ إِذْ صَبَرْتُمْ فِي الْعَالَمِ عَلَى شِرَارِ النَّاسِ وَ أَنْتُمْ خِيَارُ النَّاسِ وَ أَنْتُمْ وَ اللَّهُ فِي النَّارِ تُظَلَّبُونَ وَ أَنْتُمْ وَ اللَّهُ فِي الْجَنَّةِ تُحَبَّرُونَ. تأویل الآيات الباهرة ۲/ ۵۰۷، ح ۹.

سليمان ديلمی گوید امام صادق عليه السلام به ابو بصير فرمودند: بدرستیکه خداوند عز و جل شما را در کتابش ذکر نموده جائیکه قول دشمنان شما را وقتیکه در آتش هستند حکایت نموده وَ قَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ به خدا قسم، جز شما را اراده نمی‌کنند اگر صبر کنید در دنیا در مقابل مردم بد و شما بهترین مردم هستید، بخدا قسم در آتش دنبال شما می‌گردند و شما در بهشت به شادی مشغولید.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ أَبُو بَصِيرٍ..... قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ زِدْنِي قَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ لَقَدْ ذَكَرَكُمْ اللَّهُ إِذْ حَكَى عَنْ عَدُوِّكُمْ فِي النَّارِ بِقَوْلِهِ- وَ قَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ أَلْتَحَذُّنَاهُمْ سِخْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ وَ اللَّهُ مَا عَنَى وَ لَا أَرَادَ بِهِذَا غَيْرَكُمْ صِرْتُمْ عِنْدَ أَهْلِ هَذَا الْعَالَمِ شِرَارَ النَّاسِ وَ أَنْتُمْ وَ اللَّهُ فِي الْجَنَّةِ تُحَبَّرُونَ وَ فِي النَّارِ تُظَلَّبُونَ..... الكافي ۸/ ۳۶، ح ۶.

محمد بن سليمان، از پدرش روایت شده است که او گفت: نزد حضرت امام جعفر صادق عليه السلام بودم که ابو بصير خدمت ایشان رسید. ایشان در حدیثی که بیان می‌کرد، به آن جا رسید که فرمود: ای ابا محمد! خداوند متعال از شما یاد کرد و سخن دشمنانتان را در دوزخ حکایت کرد و فرمود: وَ قَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ، أَلْتَحَذُّنَاهُمْ سِخْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ به خدا سوگند! خداوند در این آیه کسی جز شما را منظور نداشته است. شما در نظر مردمان این دنیا بدکار آمدید، حال آن که به خدا سوگند! شما در بهشت در شادی به سر می‌برید و آنها در دوزخ شما را جستجوی می‌کنند.

عَنْ مُبَسَّرٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ كَيْفَ أَصْحَابُكَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ لَتَحْنُ عَنْدَهُمْ أَشْرٌ مِنَ الْيَهُودِ وَ النَّصَارَى وَ الْمَجُوسِ وَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا قَالَ وَ كَانَ مُتَكِنًا فَاسْتَوَى جَالِسًا ثُمَّ قَالَ كَيْفَ قُلْتُ قُلْتُ وَ اللَّهُ لَتَحْنُ عَنْدَهُمْ أَشْرٌ مِنَ الْيَهُودِ وَ النَّصَارَى وَ الْمَجُوسِ وَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا فَقَالَ أَمَا وَ اللَّهُ لَا تَدْخُلُ النَّارَ مِنْكُمْ اثْنَانِ لَا وَ اللَّهُ وَ لَا وَاحِدٌ وَ اللَّهُ إِنَّكُمْ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ- وَ قَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ أَلْتَحَذُّنَاهُمْ سِخْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ ثُمَّ قَالَ طَلَبُوكُمْ وَ اللَّهُ فِي النَّارِ فَمَا وَجَدُوا مِنْكُمْ أَحَدًا. الكافي ۸/ ۷۸، ح ۳۲.

میسر روایت کرده است که وی گفت: خدمت حضرت امام جعفر صادق علیه السلام رسیدم، ایشان فرمود: یارانت در چه حالند؟ عرض کردم: فدایت شوم! ما در نگاه مردم بدتر از یهودیان و نصرانی‌ها و مجوسیان و مشرکان هستیم. حضرت که نشسته بود و تکیه زده بود، راست شد و نشست و فرمود: چه گفتی؟ عرض کردم: به خدا سوگند! ما در نگاه مردم بدتر از یهودیان و نصرانی‌ها و مجوسیان و مشرکان هستیم. ایشان فرمود: به خدا سوگند! شمار کسانی که از شما به دوزخ می‌روند، دو کس نمی‌باشد. نه، به خدا سوگند! هیچ یک از شما به دوزخ نمی‌رود. به خدا سوگند! شما همان کسانی هستید که خداوند عزّ و جلّ فرمود: وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِّنَ الْأَشْرَارِ أَتَّخَذْنَاهُمْ سِحْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ، إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ، به خدا سوگند! آنها شما را در دوزخ جستجو می‌کنند اما سوگند به خدا! هیچ یک از شما را در آن جا نمی‌یابند.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِذَا اسْتَقَرَّ أَهْلُ النَّارِ فِي النَّارِ يَفْقِدُونَكُمْ فَلَا يَرَوْنَ مِنْكُمْ أَحَدًا فَيَقُولُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِّنَ الْأَشْرَارِ أَتَّخَذْنَاهُمْ سِحْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ قَالَ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ يَتَخَاصُمُونَ فِيكُمْ فِيمَا كَانُوا يَقُولُونَ فِي الدُّنْيَا. الكافي ۸/ ۱۴۱، ح ۱۰۴.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: چون دوزخیان در آتش دوزخ جای گیرند، در پی شما بر می‌آیند، اما هیچ یک از شما را نمی‌یابند، پس به یکدیگر می‌گویند: مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِّنَ الْأَشْرَارِ أَتَّخَذْنَاهُمْ سِحْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ؟ و این همان کلام خداوند عزّ و جلّ است که فرمود: إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ آنان درباره شما و آن چه در دنیا می‌گفته‌اند، با یکدیگر به جدل می‌پردازند.

عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ: حَبَجْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَلَمَّا كُنَّا فِي الطَّوَافِ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ يَغْفِرُ اللَّهُ لِهَذَا الْخَلْقِ فَقَالَ يَا أَبَا بصيرٍ إِنَّ أَكْثَرَ مَنْ تَرَى قِرْدَةً وَ خَنَازِيرٍ قَالَ قُلْتُ لَهُ أَرِنِيهِمْ قَالَ فَتَكَلَّمْتُ بِكَلِمَاتٍ ثُمَّ أَمَرَ يَدُهُ عَلَى بَصَرِي فَرَأَيْتُهُمْ قِرْدَةً وَ خَنَازِيرَ فَهَالَنِي ذَلِكَ ثُمَّ أَمَرَ يَدُهُ عَلَى بَصَرِي فَرَأَيْتُهُمْ كَمَا كَانُوا فِي الْمَرَّةِ الْأُولَى ثُمَّ قَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ أَنْتُمْ فِي الْجَنَّةِ تُحْبَرُونَ وَ بَيْنَ أَطْبَاقِ النَّارِ تُظَلَبُونَ فَلَا تُوجَدُونَ وَ اللَّهُ لَا يَجْتَمِعُ فِي النَّارِ مِنْكُمْ ثَلَاثَةٌ لَا وَ اللَّهُ وَ لَا اِثْنَانِ لَا وَ اللَّهُ وَ لَا وَاحِدٌ. البصائر/ ۲۹۰، ح ۴.

ابوبصیر می‌گوید: در خدمت امام صادق علیه السلام به حج مشرف شدیم. هنگامی که در حال طواف بودیم، عرض کردم: فدایت شوم ای فرزند رسول خدا! آیا خداوند تمام این خلق را می‌آمرزد و از گناهان آنان صرف نظر می‌کند؟ فرمود: ای ابوبصیر! بیشتر این افرادی که می‌بینی از میمون‌ها و خوک‌ها هستند. ابوبصیر می‌گوید: عرض کردم: آنان را به من نیز نشان بده. آن حضرت کلماتی بر زبان جاری ساخت و پس از آن دست خود را روی چشمان من کشید. ناگهان آن‌ها را که به صورت خوک و میمون بودند، دیدم و این امر موجب وحشت من شد. آن حضرت دوباره دست خود را بر چشم کشید، آن‌ها را به همان صورت‌های اولیه مشاهده کردم. سپس فرمود: یا ابا محمد! شما در میان بهشت خوشحال و مسرورید و در طبقات آتش شما را می‌جویند و یافت نمی‌شوید. سوگند به خدا که سه نفر از شما در آتش با هم نخواهد بود. سوگند به خدا دو نفر از شما با هم نخواهد بود. سوگند به خدا یک نفر هم نخواهد بود.

عَنْ سَدِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قُلْتُ لَهُ قَوْلُ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ قَالَ هُمُ الْأَيِّمَةُ وَ قَوْلُهُ تَعَالَى قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الْأَيِّمَةُ وَ النَّبَأُ الْإِمَامَةُ. البصائر/ ۲۴۷، ح ۱.

سدیر روایت کرده است که وی گفت: از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام درباره کلام خداوند تبارک و تعالی: بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ و نیز: قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ، اَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ پرسیدم، ایشان فرمود: کسانی که به ایشان دانش داده شده است، امامان هستند و خبر، امامت است.

عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْجُعْفِيِّ قَالَ كُنْتُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ قَاعِدًا - وَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام فِي تَاجِيَةٍ فَرَفَعَ رَأْسَهُ - فَتَنَظَّرَ إِلَى السَّمَاءِ مَرَّةً وَ إِلَى الْكُعْبَةِ مَرَّةً - ثُمَّ قَالَ: **سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا - مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى** وَ كَرَّرَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ التَفَتَ إِلَيَّ فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ يَقُولُونَ أَهْلُ الْعِرَاقِ فِي هَذِهِ الْآيَةِ يَا عِرَاقِيُّ قُلْتُ يَقُولُونَ - أَسْرَى بِهِ مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْبَيْتِ الْمُقَدَّسِ فَقَالَ: لَا لَيْسَ كَمَا يَقُولُونَ، وَ لَكِنَّهُ أَسْرَى بِهِ مِنْ هَذِهِ إِلَى هَذِهِ - وَ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى السَّمَاءِ وَ قَالَ مَا بَيْنَهُمَا حَرَمٌ، قَالَ فَلَمَّا انْتَهَى بِهِ إِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى تَخَلَّفَ عَنْهُ جَبْرِئِيلُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: يَا جَبْرِئِيلُ فِي هَذَا الْمَوْضِعِ تَحْذُلُنِي فَقَالَ تَقَدَّمَ أَمَامَكَ - فَوَاللَّهِ لَقَدْ بَلَغْتَ مَبْلَغًا - لَمْ يَبْلُغْهُ أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ قَبْلَكَ - فَرَأَيْتُ مِنْ نُورِ رَبِّي وَ حَالَ بَيْنِي وَ بَيْنَهُ السَّبْحَةُ [التَّسْبِيحَةُ]، - قُلْتُ: وَ مَا السَّبْحَةُ جُعِلَتْ فِدَاكَ فَأَوْمَى بِوَجْهِهِ إِلَى الْأَرْضِ وَ أَوْمَى بِيَدِهِ إِلَى السَّمَاءِ - وَ هُوَ يَقُولُ جَلَّالَ رَبِّي ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، قَالَ يَا مُحَمَّدُ! قُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَبَّ - قَالَ فِيمَ اخْتَصَمَ الْمَلَأُ الْأَعْلَى قَالَ قُلْتُ سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لِي إِلَّا مَا عَلَّمْتَنِي - قَالَ فَوَضَعَ يَدَهُ - أَيُّ يَدِ الْقُدْرَةِ بَيْنَ نَدْيَيْ - فَوَجَدْتُ بَرْدَهَا بَيْنَ كَتِفِي - قَالَ فَلَمْ يَسْأَلْنِي عَمَّا مَضَى وَ لَا عَمَّا بَقِيَ إِلَّا عَلَّمْتُهُ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ فِيمَ اخْتَصَمَ الْمَلَأُ الْأَعْلَى قَالَ قُلْتُ: يَا رَبَّ فِي الدَّرَجَاتِ وَ الْكُفَّارَاتِ وَ الْحَسَنَاتِ - فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ قَدْ انْقَضَتْ نُبُوتُكَ وَ انْقَطَعَ أَكْلُكَ فَمَنْ وَصِيَّكَ فَقُلْتُ يَا رَبَّ قَدْ بَلَوْتُ خَلْقَكَ - فَلَمْ أَرِ مِنْ خَلْقِكَ أَحَدًا أَطْوَعَ لِي مِنْ عَلِيٍّ فَقَالَ وَ لِي يَا مُحَمَّدُ فَقُلْتُ يَا رَبَّ إِنِّي قَدْ بَلَوْتُ خَلْقَكَ - فَلَمْ أَرِ فِي خَلْقِكَ أَحَدًا أَشَدَّ حُبًّا لِي مِنْ عَلِيٍّ بَنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام قَالَ: وَ لِي يَا مُحَمَّدُ فَبَشَّرَهُ بِأَنَّهُ رَايَهُ الْهُدَى - وَ إِمَامٌ أَوْلِيَايَ وَ نُورٌ لِمَنْ أَطَاعَنِي - وَ الْكَلِمَةُ الَّتِي أَلَزَمْتُهَا الْمُتَّقِينَ، مَنْ أَحَبَّهُ فَقَدْ أَحَبَّنِي وَ مَنْ أَبْغَضَهُ فَقَدْ أَبْغَضَنِي، مَعَ مَا أَنِّي أَخْصُهُ بِمَا لَمْ أَخْصُ بِهِ أَحَدًا، فَقُلْتُ يَا رَبَّ أَخِي وَ صَاحِبِي وَ وَزِيرِي وَ وَارِثِي، فَقَالَ إِنَّهُ أَمْرٌ قَدْ سَبَقَ أَنَّهُ مُبْتَلَى - وَ مُبْتَلَى بِهِ مَعَ مَا أَنِّي قَدْ تَخَلَّيْتُ وَ تَخَلَّيْتُ وَ تَخَلَّيْتُ - وَ تَخَلَّيْتُ أَرْبَعَةَ أَشْيَاءَ عَقَدَهَا بِيَدِهِ - وَ لَا يُفْصَحُ بِهَا عَقْدُهَا.

تفسير القمي ۲/ ۲۴۳-۲۴۴.

اسماعیل جعفی روایت کرد که وی گفت: در مسجد الحرام نشسته بودم و حضرت امام محمد باقر علیه السلام نیز در گوشه‌ای نشسته بود، ایشان سر بلند کرد و نگاهی به آسمان و نگاهی به کعبه کرد و فرمود: **سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ** و این آیه را سه بار بازگفت، سپس رو سوی من کرد و فرمود: ای عراقی! عراقیان درباره این آیه چه می‌گویند؟ عرض کردم: می‌گویند ایشان را شبانگاهی از مسجد الحرام به سوی بیت المقدس سیر داد. حضرت علیه السلام فرمود: چنین که می‌گویند نیست، بل که ایشان را شبانگاه از این جا به این جا سیر داد، و با دست خود به آسمان اشاره کرد، سپس فرمود: بین این دو جا، حرم است. چون ایشان به سدره المنتهی رسید، جبرئیل از همراهی‌اش بازماند. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ای جبرئیل! آیا در چنین جایی مرا تنها می‌گذاری؟ جبرئیل عرض کرد: تو پیش رو که به خدا سوگند! به جایی رسیده‌ای که هیچ کس از آفریدگان خدا، پیش از تو به آن نرسیده است. این جا بود که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: نور پروردگار را دیدم و سبحة بین من و او فاصله انداخته بود. عرض کردم: فدایت شوم! سُبْحَة چیست؟ حضرت با چهره خود اشاره به زمین و با دست خود اشاره به آسمان کرد و سه بار فرمود: بزرگی پروردگارم، بزرگی پروردگارم. سپس حضرت علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خطاب آمد: ای محمد! عرض کردم: پروردگارا! گوش به فرمانم. فرمود: آسمانیان بر سر چه چیز مشاجره

می کنند؟ عرض کردم: خداوند! پاک و منزّهی، من دانشی جز آن چه توبه من آموخته ای ندارم. پس خداوند متعال دستش - یعنی دست قدرت - را میان سینه هایم گذاشت و من خنکی آن را میان شانه هایم احساس کردم. از آن پس هر آن چه درباره گذشته و آینده از من پرسید، پاسخش را می دانستم. فرمود: ای محمد! آسمانیان بر سر چه چیز مشاجره می کنند؟ عرض کردم: پروردگارا! بر سر درجات و کفّارات و حسنات. فرمود: ای محمد! پیامبریت به پایان رسید و هنگام مرگت فرا رسید، جانشینت کیست؟ عرض کردم: پروردگارا! همه آفریدگانت را آزمودم، در میان آنها هیچ کس را ندیدم که بیش از علی فرمان پذیر من باشد. فرمود: و نیز فرمان پذیر من ای محمد! عرض کردم: پروردگارا! همه آفریدگانت را آزمودم، در میان آنها هیچ کس را ندیدم که بیش از علی دوستدار من باشد. فرمود: و نیز دوستدار من ای محمد! پس او را نوید ده که او بیرق هدایت و امام دوستداران من است و نوری است از برای آنان که از من فرمان می برند و کلمه ایست که پرهیزکاران را به آن ملزم کرده ام. هر که او را دوست بدارد، مرا دوست داشته است و هر که او را دشمن بدارد، مرا دشمن داشته است. هم چنین من ویژگی هایی را به او اختصاص داده ام که به هیچ کس دیگر نداده ام. عرض کردم: پروردگارا! او برادر و همدم و وزیر و وارث من است. فرمود: این امریست که از پیش رقم خورده است. او آزموده شده و مردم به وسیله او آزموده می شوند و هم چنین من به او عطا کرده ام و عطا کرده ام و عطا کرده ام. من چهار چیز به او عطا کرده ام که گره آنها به دست اوست و او هرگز آنها را فاش نمی کند.

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ لَمَّا سُئِلَ فِي الْمِعْرَاجِ فِيمَا اخْتَصَمَ الْمَلَأُ الْأَعْلَى قَالَ فِي الدَّرَجَاتِ وَالْكَفَّارَاتِ قَالَ فَنُودِيْتُ وَمَا الدَّرَجَاتُ قُلْتُ إِسْبَاحُ الْوُضُوءِ فِي السَّبَرَاتِ وَالْمَشْيُ إِلَى الْجَمَاعَاتِ وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ وَلَا يَتِي وَلَا يَتِي وَلَا يَتِي أَهْلِي بَيْتِي حَتَّى الْمَمَاتِ. الحصّال/ ۸۰، ح ۱۲.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: چون در شب معراج از پیامبر پرسیده شد که فرشته گان بزرگوار در آسمان در چه چیز کاوش می کردند؟ فرمودند: درجات و کفّارات. و فرمودند: به من ندا در دادند که درجات چیست؟ گفتم: شاداب گرفتن دست نماز در اوقات سرما و به نماز جماعت رفتن. و چشم به راه بودن هر نمازی پس از نماز دیگر و دوستی من و خانواده من تا هنگام مرگ.

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ (۷۱) فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ (۷۲) فَسَجَدَ الْمَلَأُ لَكَ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ (۷۳) إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ (۷۴) قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ يَدَيَّ اسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ (۷۵) قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ (۷۶) قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ (۷۷) وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ (۷۸) قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمٍ يُبْعَثُونَ (۷۹) قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ (۸۰)

آنگاه که پروردگارت به فرشته گان گفت من بشری را از گل خواهم آفرید (۷۱) پس چون او را [اکملا] درست کردم و از روح خویش در آن دمیدم سجد کنان برای او [به خاك] بیفتید (۷۲) پس همه فرشته گان یکسره سجد کردند (۷۳) مگر ابلیس [که] تکبر نمود و از کفران شد (۷۴) فرمود ای ابلیس چه چیز تو را مانع شد که برای چیزی که به دستان قدرت خویش خلق کردم سجد آوری آیات تکبر نمودی یا از [جمله] برتری جوینی (۷۵) گفت من از او بهترم مرا از آتش آفرید ای و او را از گل آفرید ای

(۷۶) فرمود پس از آن [مقام] بیرون شو که توراند ای (۷۷) و تاروز جز العنت من برتوباد (۷۸) گفت پروردگارا پس مرا تاروزی که برانگیخته می شوند مهلت ده (۷۹)
فرمود در حقیقت تواز مهلت یافتگانی (۸۰)

عَنِ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ ذَكَرَ أَنَّ اسْمَ إِبْلِيسَ الْحَارِثُ وَإِنَّمَا قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَا إِبْلِيسُ يَا عَاصِي وَ سُمِّيَ إِبْلِيسُ لِأَنَّهُ أُبْلِسَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ. المعاني/ ۱۳۸، ح ۱.

حضرت امام رضا علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: نام ابلیس، حارث است و خداوند عز و جل فرمود یا ابلیس ای نافرمان، و او را ابلیس نام نهاد؛ چرا که از رحمت خداوند ناامید شد.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقُلْتُ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ فَقَالَ الْيَدُ فِي كَلَامِ الْعَرَبِ الْقُوَّةُ وَ التَّعَمَّةُ العيون ۱/ ۹۸، ح ۱۳.

محمد بن مسلم روایت کرده است که وی گفت: از حضرت امام محمد باقر علیه السلام درباره کلام خداوند عز و جل: یا ابلیس ما منعك أن تسجد لما خلقت بيدي پرسیدم، ایشان فرمود: دست در زبان عرب به معنای نیرومندی و نعمت است.

عَنْ أَبِي بصيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْخَلْقَ كُلَّهُمْ بِيَدِهِ - لَمْ يَحْتَجْ فِي آدَمَ أَنَّهُ خَلَقَهُ بِيَدِهِ - فَيَقُولُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَفْتَرَى اللَّهُ يَبْعَثُ الْأَشْيَاءَ بِيَدِهِ. تفسير القتي ۲/ ۴۴۴.

ابو بصیر، از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است که ایشان فرمود: اگر خداوند متعال همه آفریدگان را با دست خود می آفرید، آفرینش آدم علیه السلام را با دست خود، حجت نمی گرفت تا بگوید: ما منعك أن تسجد لما خلقت بيدي، آیا می پنداری خداوند همه چیز را با دست خود بر می انگیزد.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِذْ أَقْبَلَ إِلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لِإِبْلِيسَ اسْتَكَبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ الَّذِينَ هُمْ أَعْلَى مِنَ الْمَلَائِكَةِ الْمُقَرَّبِينَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ أَنَا وَعَلِيٌّ وَ فَاطِمَةُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ كُنَّا فِي سُرَادِقِ الْعَرْشِ نُسَبِّحُ اللَّهَ فَسَبَّحَتِ الْمَلَائِكَةُ بِتَسْبِيحِنَا قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ آدَمَ بِالْقَنِيِّ عَامٍ فَلَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ آدَمَ أَمَرَ الْمَلَائِكَةَ أَنْ يَسْجُدُوا لَهُ وَ لَمْ يُؤْمَرُوا بِالسُّجُودِ إِلَّا لِأَجَلِنَا فَسَجَدَتِ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى أَنْ يَسْجُدَ فَقَالَ لَهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ اسْتَكَبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ أَيُّ مِنْ هَؤُلَاءِ الْخُمْسَةِ الْمَكْتُوبَةِ أَسْمَاؤُهُمْ فِي سُرَادِقِ الْعَرْشِ فَنَحْنُ بَابُ اللَّهِ الَّذِي يُؤْتَى مِنْهُ بِنَا يَهْتَدِي الْمُهْتَدُونَ فَمَنْ أَحَبَّنَا أَحَبَّهُ اللَّهُ وَ أَسْكَنَهُ جَنَّتُهُ وَ مَنْ أَبْغَضَنَا أَبْغَضَهُ اللَّهُ وَ أَسْكَنَهُ نَارَهُ وَ لَا يُحِبُّنَا إِلَّا مَنْ طَابَ مَوْلِدُهُ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۰۸-۵۰۹، ح ۱۱.

ابو سعید خدری، روایت کرده است که وی گفت: نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله نشسته بودیم که مردی خدمت ایشان رسید و عرض کرد: ای رسول خدا! مرا از کلام خداوند عز و جل، خطاب به ابلیس: اسْتَكَبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ آگاه ساز. ای رسول خدا! چه کسانی برتر از فرشته گان درگاه خدا هستند؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: من و علی و فاطمه و حسن و حسین. ما دو هزار سال پیش از آن که خداوند آدم علیه السلام را بیافریند، در سراپرده عرش، خدا را تسبیح می گفتیم و فرشته گان با تسبیح ما، او را تسبیح می گفتند. چون خداوند عز و جل آدم علیه السلام را آفرید، به فرشته گان فرمان داد تا به او سجده کنند و

تنها به خاطر ما بود که به آنها فرمان داد سجده کنند. آن گاه همه فرشته گان سجده کردند به جز شیطان که از سجده سرباز زد. پس خداوند تبارک و تعالی فرمود: **يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيْدِي أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ**، یعنی از جمله آن پنج تن که نام هایشان بر سر پرده عرش نوشته شده است؛ ما در رحمت خداوندیم که از آن نعمت می دهد و ره یافتگان به وسیله ما ره می یابند، پس هر که ما را دوست بدارد، خداوند او را دوست می دارد و در بهشت خود جایش می دهد و هر که ما را دشمن دارد، خداوند او را دشمن می دارد و در دوزخ جایش می دهد و تنها حلال زادگان ما را دوست می دارند.

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ حَرْبٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَيُّ شَيْءٍ يَقُولُ أَصْحَابُكَ فِي قَوْلِ إِبْلِيسَ **خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ** قُلْتُ جُعِلَتْ فِدَاكَ قَدْ قَالَ ذَلِكَ وَذَكَرَهُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ قَالَ كَذَبَ إِبْلِيسُ لَعَنَهُ اللَّهُ يَا إِسْحَاقُ مَا خَلَقَهُ اللَّهُ إِلَّا مِنْ طِينٍ، ثُمَّ قَالَ: قَالَ اللَّهُ: **الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا- فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ** خَلَقَهُ اللَّهُ مِنْ تِلْكَ النَّارِ وَ النَّارُ مِنْ تِلْكَ الشَّجَرَةِ- وَ الشَّجَرَةُ أَصْلُهَا مِنْ طِينٍ.. تفسیر القتی ۲/ ۲۴۴-۲۴۵.

از اسحاق بن جریر روایت کرده است که وی گفت: حضرت امام جعفر صادق علیه السلام به من فرمود: یاران تو درباره سخن شیطان: **خَلَقْتَنِي مِنْ نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ** چه می گویند؟ عرض کردم: فدایت شوم! شیطان این سخن را گفت و خداوند متعال در کتاب خود از آن یاد کرد. حضرت فرمود: شیطان که لعنت خدا بر او باد! دروغ گفت. ای اسحاق! خداوند او را تنها از گل آفرید. خداوند متعال فرمود: **الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ** خداوند او را از آن آتش آفرید و آتش از آن درخت است و اصل درخت از گل است.

إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ (۸۱) قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَا أُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ (۸۲) إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْخَالِصِينَ (۸۳) قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقُّ أَقُولُ (۸۴) لَا مَلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ (۸۵) قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ (۸۶) إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ (۸۷) وَتَلَعَلُمْ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ (۸۸)

تا روز معین معلوم (۸۱) [شیطان] گفت پس به عزت تو سوگند که همگی را جدا از راه به درمی برم (۸۲) مگر آن بندگان پاکدل تورا (۸۳) فرمود حق [از من] است و حق رای گویم (۸۴) هر آینه جهنم را از تو و از هر کس از آنان که تو را پیروی کند از همگی شان خواهم انباشت (۸۵) بگو مزدی برای این [رسالت] از شما طلب نمی کنم و من از کسانی نیستم که چیزی از خود بسازم و به خدا نسبت دهم (۸۶) این [قرآن] جز پندی برای جهانیان نیست (۸۷) و قطعاً پس از چندی خبر آن را خواهید دانست (۸۸)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى **فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ** - قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ قَالَ يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ - يَوْمٌ يَذْبُحُهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى الصَّخْرَةِ الَّتِي فِي بَيْتِ الْمُقَدِّسِ. تفسیر القتی ۲/ ۲۴۵.

امام صادق علیه السلام درباره تفسیر آیه **فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ** قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ پرسید، فرمود: تا روزی معین، روزی که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله ابلیس را بر روی سنگی که در بیت المقدس است سر ببرد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ إِبْلِيسَ وَقَوْلِهِ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ أَيُّ يَوْمٍ هُوَ قَالَ يَا وَهْبُ أَتَحْسَبُ أَنَّهُ يَوْمٌ يَبْعَثُ اللَّهُ النَّاسَ لَا وَلَكِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْظَرَهُ إِلَى يَوْمٍ يُبْعَثُ قَائِمًا فَيَأْخُذُ بِنَاصِيَتِهِ فَيَضْرِبُ عَنْقَهُ فَذَلِكَ الْيَوْمُ هُوَ الْوَقْتُ الْمَعْلُومُ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۰۹-۵۱۰، ح ۱۴.

امام صادق عليه السلام درباره سخن ابليس كه گفته بود: رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ* قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ پرسيدم و گفتم: فدایت شوم! منظور از آن چه روزی است؟ فرمود: ای وهب! گمان می کنی منظور از آن روز رستاخیز مردم است؟ خدا تا روزی كه قائم ما ظهور كند، به ابليس مهلت داده است. وقتی قائم ما ظهور كند در مسجد كوفه، ابليس به نزد حضرت آمده در مقابل او زانو می زند، و می گوید: وای از این روز، حضرت پیشانی او را گرفته و گردنش را می زند، و آن روز، روز معین خواهد بود.

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام الْمُتَكَلِّفُ مُحْطِئٌ عَنِ الصَّوَابِ وَإِنْ أَصَابَ وَ الْمُتَطَوُّعُ مُصِيبٌ وَإِنْ أَخْطَأَ وَ الْمُتَكَلِّفُ لَا يَسْتَجِلِبُ فِي عَاقِبَةِ أَمْرِهِ إِلَّا الْهَوَانَ وَ فِي الْوَقْتِ إِلَّا التَّعَبَ وَ الْعَنَاءَ وَ الشَّقَاءَ وَ الْمُتَكَلِّفُ ظَاهِرُهُ رِيَاءٌ وَ بَاطِنُهُ نِفَاقٌ وَ هُمَا جَنَاحَانِ يَطِيرُ بِهِمَا الْمُتَكَلِّفُ وَ لَيْسَ فِي الْجُمْلَةِ مِنْ أَخْلَاقِ الصَّالِحِينَ وَ لَا مِنْ شِعَارِ الْمُتَّقِينَ التَّكَلُّفُ فِي أَيِّ بَابٍ كَانَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لِتَبِيِّهِ عليه السلام قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ. مصباح الشريعة/ ۱۴۰.

امام صادق عليه السلام فرمود: کسی كه بدون میل و رغبت ، عملی به جای آورد ، از پاداش محروم است ، اگر چه راه صواب ببیماید ، چرا كه به خطا رفته ؛ و کسی كه به میل و بدون تكلف عملی انجام دهد ، پاداش گیرد ، اگر چه به خطا رود. سرانجام متكلف خفت و خواری است و در دنیا به جز درد ورنج و شقاوت برایش نباشد. ظاهر متكلف ، ریا و باطنش نفاق است و این دو امر ، دو بال هستند كه او با آن ها پرواز می كند . تكلف در عبادت و در هر بابی كه باشد از اخلاص صالحان و شعار مؤمنان نیست . خدای تعالی به پیامبرش صلی الله علیه و آله و سلم فرمود : قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ

قَالَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ يَا طَالِبَ الْعِلْمِ إِنَّ لِلْعَالِمِ ثَلَاثَ عَلَامَاتٍ الْعِلْمُ وَ الْحِلْمُ وَ الصَّمْتُ وَ لِلْمُتَكَلِّفِ ثَلَاثَ عَلَامَاتٍ يُنَازِعُ مَنْ قُوَّةً بِالْمَعْصِيَةِ وَ يَظْلِمُ مَنْ دُونَهُ بِالْعُلْبَةِ وَ يُظَاهِرُ الظُّلْمَةَ. الكافي ۳۷/۱

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: ای دانشجو همانا دانشمند را سه علامت است: علم و خویشتنداری و خاموشی. و عالم نما را سه علامت است با نافرمانی نسبت به مافوق خود كشمكش كند و بوسیله چیرگی به زیر دست خود ستم كند. و از ستمكاران پشتیبانی نماید.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام أَنَّ الْمُسْلِمِينَ قَالُوا لِرَسُولِ اللَّهِ لَوْ أَكْرَهْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ قَدَرْتَ عَلَيْهِ مِنَ النَّاسِ عَلَى الْإِسْلَامِ لَكُنْتُ عَدَدُنَا وَ قَوْمَنَا عَلَى عَدُونَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ مَا كُنْتُ لِأَلْقَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ بِبِدْعَةٍ لَمْ يُحْدِثْ إِلَيَّ فِيهَا شَيْئًا- وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ..... التوحيد/ ۳۴۲، ح ۱۱.

علی بن ابی طالب علیه السلام فرمودند: كه مسلمانان برسول خدا صلی الله علیه و آله عرض كردند كه یا رسول الله اگر اكراه ميكردی کسی را كه بر او قدرت داری از مردمان بر دین اسلام هر آینه شماره ما بسیار شدی و ما بر دشمنان خویش قوت بهم

میرسانیدیم رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود که من چنان نیستم که خدا را ملاقات کنم با بدعت و تازه که در آن چیزی را بسوی من احداث نفرموده باشد و ما أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ.

عن أبي جعفر - عليه السلام - قَالَ لِأَعْدَاءِ اللَّهِ أَوْلِيَاءِ الشَّيْطَانِ أَهْلِ التَّكْذِيبِ وَالْإِنْكَارِ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ يَقُولُ مُتَكَلِّفًا أَنْ أَسْأَلَكُمْ مَا لَسْتُ بِأَهْلِهِ فَقَالَ الْمُتَأَفِّقُونَ عِنْدَ ذَلِكَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ أَمَا يَكْفِي مُحَمَّدًا أَنْ يَكُونَ قَهْرًا عَشْرِينَ سَنَةً حَتَّى يُرِيدَ أَنْ يُحْمَلَ أَهْلُ بَيْتِهِ عَلَى رِقَابِنَا فَقَالُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ هَذَا وَمَا هُوَ إِلَّا شَيْءٌ يَتَقَوْلُهُ يُرِيدُ أَنْ يَرْفَعَ أَهْلُ بَيْتِهِ عَلَى رِقَابِنَا وَلَئِنْ قُتِلَ مُحَمَّدٌ أَوْ مَاتَ لَنَنْزِعَنَّهَا مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ ثُمَّ لَا نُعِيدُهَا فِيهِمْ أَبَدًا..... الكافي ۸/ ۳۷۹، ح ۵۷۴.

امام محمد باقر علیه السلام فرمود:...دشمنان خدا، همان دوستان شیطان، اهل تکذیب و انکار هستند قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ یعنی به دروغ حرفی از خود بسازم تا از شما چیزی بخواهم که شایسته داشتنش نیستید. در آن هنگام منافقان به یکدیگر می گفتند: آیا برای محمد کافی نبوده که بیست سال ما را فرو کوبیده، اکنون می خواهد اهل بیت خود را بر گردن ما سوار کند؟! از این رو آنها می گفتند: خداوند این امر را نازل نکرده، بل که این سخن، ساخته خود محمد است. او می خواهد اهل بیت خود را بر گردن ما بنشاند، پس چون محمد به قتل رسید یا درگذشت، این جای گاه را به زور از اهل بیتش می گیریم و دیگر نمی گذاریم به آن بازگرداند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ - قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ قَالَ هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ لَتَعْلَمَنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ قَالَ عِنْدَ خُرُوجِ الْقَائِمِ عليه السلام الكافي ۸/ ۴۸۷، ح ۴۳۲.

امام محمد باقر علیه السلام درباره کلام خداوند عز و جل: قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ، إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ فرمود: او، امیر مؤمنان علی علیه السلام است. وَلَتَعْلَمَنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ به هنگام قیام حضرت قائم علیه السلام.

مُحَمَّدُ بْنُ سِيرِينَ: أَنَّ عَلِيًّا عليه السلام قَالَ لِابْنِهِ الْحَسَنِ اجْمَعْ النَّاسَ فَاجْتَمِعُوا فَأَقْبَلْ وَ خَطَبَ النَّاسَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ وَ تَشَهَّدَ ثُمَّ قَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ اخْتَارَنَا لِنَفْسِهِ وَ ارْتَضَانَا لِدِينِهِ وَ اصْطَفَانَا عَلَى خَلْقِهِ وَ أَنْزَلَ عَلَيْنَا كِتَابَهُ وَ وَحَّيَهُ وَ أَيْمَنَ اللَّهُ لَا يَنْقُصُنَا أَحَدٌ مِنْ حَقِّنَا شَيْئًا إِلَّا أَنْتَقَصَهُ اللَّهُ مِنْ حَقِّهِ فِي عَاجِلِ دُنْيَاهُ وَ آخِرَتِهِ وَ لَا يَكُونُ عَلَيْنَا دَوْلَةٌ إِلَّا كَانَتْ لَنَا الْعَاقِبَةُ وَ لَتَعْلَمَنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ المناقب ۴/ ۱۱.

محمد بن سیرین گوید: علی علیه السلام به پدرش امام حسن علیه السلام فرمود: ای پسر نماز جمعه را همراه مردم به جای آور، امام به مسجد رفت ، آنگاه که بر منبر قرار گرفت حمد و ثنای الهی گفت و بر پیامبر درود فرستاد، سپس فرمود: ای مردم! خداوند ما را برای خود اختیار کرد، و برای دینش به ما خشنود شد، و بر مخلوقاتش ما را برگزید، و کتاب و وحیش را بر ما نازل فرمود، و سوگند به خدا کسی از حق ما چیزی را نخواهد کاست ، جز آنکه خداوند در این دنیا در جهان دیگر از حقش می کاهد، دولتی بر علیه ما حکومت نمی کند، جز آنکه سرانجام به نفع ما خواهد بود، وَ لَتَعْلَمَنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ....

۳۹. الزمر

الزمر ۱۰-۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَنْزِيلِ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ (۱) إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ (۲) أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ (۳) لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَاصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَانَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (۴) خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ (۵) خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَانزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَىٰ تُصْرَفُونَ (۶) إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (۷) وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لَهُ آئِدًا لِلْإِضْلَ عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (۸) أَمْ مَنْ هُوَ قَانِتٌ آتَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ (۹) قُلْ يَا عِبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ (۱۰)

به نام خداوند رحمتگر مهربان. نازل شدن [این کتاب] از جانب خدای شکست ناپذیر سنجیدگار است (۱) ما [این] کتاب را به حق به سوی تو فرود آوردیم پس خدا را در حالی که اعتقاد [خود] را برای او خالص کنند ای عبادت کن. (۲) آگاه باشید آیین پاک از آن خداست و کسانی که به جای او دوستانی برای خود گرفته اند [به این بهانه که] ما آنها را جز برای اینکه ما را هر چه بیشتر به خدا نزدیک گردانند نمی پرستیم البته خدا میان آنان در باره آن چه که بر سر آن اختلاف دارند داوری خواهد کرد در قیقت خدا آن کسی را که دروغ پرداز ناسپاس است هدایت نمی کند (۳) اگر خدای خواست برای خود فرزندی بگیرد قطعا از [میان] آن چه خلق می کند آن چه را می خواست برمی گرداند منزله است او است خدای یگانه قهار (۴) آسمانها و زمین را به حق آفرید شب را به روز درمی پیچد و روز را به شب درمی پیچد و آفتاب و ماه را تسخیر کرد هر کدام تا مدتی معین روانند آگاه باش که او همان شکست ناپذیر آمرزنده است (۵) شمار از نفسی واحد آفرید سپس جفتش را از آن قرار داد و برای شما زادها هشت قسم پدید آورد شمارا در شکمهای مادرانتان آفرینی پس از آفرینی [دیگر] در تاریکیهای سه گانه [م شیمه و رحم و شکم] خلق کرد این است خدا پروردگار شما فرمانروایی [و حکومت مطلق] از آن او است خدایی جزا نیست پس چگونه [و کجا از حق] برگردانیدی می شوید (۶) اگر کفر ورزید خدا از شما سخت بی نیاز است و برای بندگانش کفران را خوش نمی دارد و اگر سپاس دارید آن را برای شما می پسندد و هیچ بردارنده ای بار [گاه] دیگری را بر نمی دارد آنگاه باز گشت شما به سوی

پروردگارتان است و شمارا به آن چه میگردید خبر خواهد داد که او به راز دهادانا است (۷) و چون به افسان آسیبی رسد پروردگارش را در حالی که به سوی او بازگشت کنند است می خواند سپس چون او را از جانب خود نعمتی عطا کند آن [مصیبتی] را که در رفع آن پیشتر به درگاه او دعا می کرد فراموش می نماید و برای خدا همتایانی قرار می دهد تا [خود و دیگران را] از راه او گمراه گرداند بگو به کفرت اندکی برخوردار شو که توا اهل آتشی (۸) [یا چنین کسی بهتر است] یا آن کسی که او در طول شب در سجن و قیام اطاعت [خدا] می کند [و] از آخرت می ترسد و رحمت پروردگارش را امید دارد بگو یا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند تنها خردمندانند که پند پذیرند (۹) بگوای بندگان من که ایمان آورده اید از پروردگارتان پروا بدارید برای کسانی که در این دنیا خوبی کرده اند نیکی خواهد بود و زمین خدا فراخ است بی تردید شکستیان پاداش خود را بی حساب [و] به تمام خواهند یافت (۱۰)

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ..... تُمْ أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ عَلَى مُشْرِكِي الْعَرَبِ فَقَالَ وَ أَنْتُمْ فَلِمَ عَبَدْتُمْ الْأَصْنَامَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَقَالُوا نَتَقَرَّبُ بِذَلِكَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى فَقَالَ لَهُمْ أَوْ هِيَ سَامِعَةٌ مُطِيعَةٌ لِرَبِّهَا عَابِدَةٌ لَهُ حَتَّى تَتَقَرَّبُوا بِتَعْظِيمِهَا إِلَى اللَّهِ؟ قَالُوا لَا - قَالَ فَأَنْتُمْ الَّذِينَ تَحْتُمُوهَا بِأَيْدِيكُمْ؟ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَلَأَنْ تَعْبُدَكُمْ هِيَ لَوْ كَانَ يَجُوزُ مِنْهَا الْعِبَادَةُ أَحْرَى مِنْ أَنْ تَعْبُدُوهَا إِذَا لَمْ يَكُنْ أَمْرُكُمْ بِتَعْظِيمِهَا مِنْ هُوَ الْعَارِفُ بِمَصَالِحِكُمْ وَ عَوَاقِبِكُمْ وَ الْحَكِيمُ فِيمَا يَكْلِفُكُمْ.....! (الاحتجاج/ ۲۶)

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:.... سپس رو به مشرکان عرب کرده و فرمود: چرا بتان را پرستش کرده و از پروردگار جهان دست کشیده اید؟ گفتند: با این کار به خداوند تقرب می جویم. فرمود: مگر این بتان شنوا بوده و از خدایشان اطاعت نموده و او را عبادت می کنند تا شما بواسطه تعظیم آنها به خداوند تقرب جوید؟ گفتند: نه. فرمود: مگر شما خودتان آنها را نتراشیده اید؟ گفتند: آری. فرمود: باین ترتیب اگر آنها شما را عبادت کنند شایسته تر است تا شما آنها را. در این صورت خدایی که عارف به مصالح و عواقب، و حکیم در تعیین تکلیفتان می باشد آیا شما را به این عبادت امر کرده است....

حَدَّثَنِي جَعْفَرٌ، عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِكُلِّ شَيْءٍ يُعْبَدُ مِنْ دُونِهِ، مِنْ شَمْسٍ أَوْ قَمَرٍ أَوْ غَيْرِ ذَلِكَ، ثُمَّ يَسْأَلُ كُلَّ إِنْسَانٍ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ، فَيَقُولُ كُلُّ مَنْ عَبَدَ غَيْرَهُ: رَبَّنَا إِنَّا كُنَّا نَعْبُدُهَا لِتَقَرَّبَنَا إِلَيْكَ زُلْفَى. قَالَ: فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لِلْمَلَائِكَةِ: اذْهَبُوا بِهِمْ وَ بِمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ إِلَى النَّارِ، مَا خَلَا مَنْ اسْتَشْنَيْتُ، فَإِنَّ أَوَّلَكُمْ عَنْهَا مُبْعَدُونَ. (قرب الإسناد/ ۴۱)

جعفر، از پدرش از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که ایشان فرمود: خداوند تبارک و تعالی در روز قیامت همه چیزهایی را که به جای او پرستیده شده است، از جمله خورشید و ماه و دیگر چیزها، می آورد؛ سپس از هر انسانی درباره آن چه که می پرستیده سؤال می کند، آن گاه کسانی که جز او را پرستیده اند می گویند: پروردگارا! ما آن را می پرستیدیم تا هر چه بیشتر ما را به تو نزدیک گرداند. پس خداوند تبارک و تعالی به فرشته گان می فرماید: اینان را به همراه آن چه می پرستیده اند، به سوی دوزخ فراخوانید، به جز کسانی که من ایشان را جدا کرده ام؛ چرا که آنها از دوزخ به دور خواهند بود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ..... يَا مَعْزِلُ بِذِكْرِ خَلْقِ الْإِنْسَانِ فَاعْتَبِرْ بِهِ فَأَوَّلُ ذَلِكَ مَا يُدَبَّرُ بِهِ الْجَنِينُ فِي الرَّحِمِ وَ هُوَ مُحْجُوبٌ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ظُلْمَةِ الْبَطْنِ وَ ظُلْمَةِ الرَّحِمِ وَ ظُلْمَةِ الْمَشِيمَةِ حَيْثُ لَا حِيلَةَ عِنْدَهُ فِي طَلَبِ غِذَاءٍ وَ لَا دَفْعِ أَدَى وَ لَا اسْتِجْلَابِ مَنْفَعَةٍ وَ لَا دَفْعِ مَضَرَّةٍ فَإِنَّهُ يَجْرِي إِلَيْهِ مِنْ دَمِ الْخَيْضِ مَا يَعْدُوهُ الْمَاءُ وَ النَّبَاتُ فَلَا يَزَالُ ذَلِكَ غِذَاؤُهُ حَتَّى إِذَا كَمَلَ خَلْقُهُ وَ اسْتَحْكَمَ بَدَنُهُ وَ قَوِيَ أَدِيمُهُ عَلَى مُبَاشَرَةِ الْهَوَاءِ وَ بَصَرُهُ عَلَى مُلَاقَاةِ الصَّيَاءِ هَاجَ الطَّلُقُ بِأُمِّهِ فَأَزْعَجَهُ أَشَدُّ إِزْعَاجٍ وَ أَعْنَفَهُ حَتَّى يُولَدَ. (توحيد المفضل/ ۱۲-۱۳)

امام صادق عليه السلام فرمودند:.....اي مفضل! سخن خود را با بيان آفرينش انسان آغاز ميكنيم، تو نيز بكوش كه از آن پند گيري. اول اينكه: تدبير چنان شد كه جنين، در رحم در پس سه ظلمت، پوشيده ماند: شكّم، رحم و بجهدان، جايي كه توان چاره‌اندوشي براي اخذ غذا و دفع ناروا را ندارد. نه صلاح خویش می‌داند و نه ضرر خویش میراند. خون حیض براي او غذاست، چون آب براي گياه. پيوسته غذايش چنين است. آنگاه كه آفرينش او كامل گردد، بدنش سخت شود، پوستش بتواند با هوا سازگار آيد و دیده‌اش تاب دیدن نور به هم رساند، مادرش درد زاییدن گیرد و درد، چنان بر او سخت می‌آيد كه جنين از فشار درد بيرون ميافتد. چون از تنگنای رحم به پهنای جهان آمد.

عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى **وَلِيُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ** قَالَ الشُّكْرُ الْمَعْرِفَةُ وَفِي قَوْلِهِ **وَلَا يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ** فَقَالَ الْكُفْرُ هَاهُنَا الْخِلَافُ وَالشُّكْرُ الْوَلَايَةُ وَالْمَعْرِفَةُ. المحاسن/ ۱۴۹، ح ۶۵.

علی بن ابراهیم از بعضی اصحابش روایت کرده است که وی درباره کلام خداوند متعال: **وَلِيُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ** گفت: شکر، شناخت است و درباره کلام خداوند متعال: **وَلَا يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ** گفت: کفر در این جا نافرمانی است و شکر، دوستی و شناخت..

عَنْ عَمَارِ السَّابَاطِيِّ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ **وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ** قَالَ نَزَلَتْ فِي أَبِي فُضَيْلٍ وَذَلِكَ أَنَّهُ كَانَ عِنْدَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ سَاحِرٌ فَإِذَا مَسَّهُ الضَّرُّ يَغْنِي السُّقْمَ **دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ** يَعْنِي تَائِبًا إِلَيْهِ مِنْ قَوْلِهِ فِي رَسُولِ اللَّهِ **ثُمَّ إِذَا حَوَلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ** يَعْنِي الْعَافِيَةَ **نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ** يَعْنِي التَّوْبَةَ مِمَّا كَانَ يَقُولُ فِي رَسُولِ اللَّهِ **بَأَنَّهُ سَاحِرٌ وَلِذَلِكَ قَالَ لَهُ عَزَّ وَجَلَّ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ** يَعْنِي بِإِمْرَتِكَ عَلَى النَّاسِ بِغَيْرِ حَقٍّ مِنَ اللَّهِ وَمِنْ رَسُولِهِ ﷺ تأويل الآيات الباهرة ۵۱۱/۲، ح ۱.

عمار ساباطی روایت کرده است که وی گفت: از حضرت امام جعفر صادق عليه السلام درباره کلام خداوند عز و جل: **وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ** پرسیدم، ایشان فرمود: این آیه درباره ابو الفصیل نازل شد. او رسول خدا صلی الله علیه و آله را جادوگر می‌پنداشت، پس هنگامی که به او آسیبی رسید، یعنی بیمار شد **دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ** یعنی از سخنی که درباره رسول خدا صلی الله علیه و آله گفته بود، به سوی پروردگار توبه کرد. **ثُمَّ إِذَا حَوَلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ** یعنی تندرستی **نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ** یعنی توبه خود را به درگاه خداوند عز و جل به خاطر آن که گفته بود رسول خدا صلی الله علیه و آله جادوگر است، فراموش کرد، از این رو خداوند عز و جل فرمود: **قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ** یعنی از امیر بودند بر مردم، بدون این که از جانب خداوند عز و جل و رسولش صلی الله علیه و آله شایستگی این امر را داشته باشی.

عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قُلْتُ **آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَخْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ** قَالَ يَعْنِي صَلَاةَ اللَّيْلِ. العلل/ ۳۶۴، ح ۸.

زُرَّارَه، از حضرت امام محمد باقر عليه السلام روایت کرده است که ایشان درباره **آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَخْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ** پرسیدم، ایشان فرمود: یعنی نماز شب.

عَنِ الْحَسَنِ الْعَسْكَرِيِّ عليه السلام أَنَّهُ اتَّصَلَ بِأَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيِّ عليه السلام أَنَّ رَجُلًا مِنْ فُقَهَاءِ شَيْعَتِهِ كَلَّمَ بَعْضَ النَّصَابِ فَأَفْحَمَهُ بِحُجَّتِهِ حَتَّى أَبَانَ عَنْ فَضِيحَتِهِ فَدَخَلَ إِلَى عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام وَفِي صَدْرِ مَجْلِسِهِ دَسْتُ عَظِيمٌ مَنْصُوبٌ وَهُوَ قَاعِدٌ خَارِجُ الدَّسْتِ وَبِحَضْرَتِهِ خَلُقَ مِنَ الْعُلَوِيِّينَ وَبَنِي هَاشِمٍ فَمَا زَالَ يَرْفَعُهُ حَتَّى أَجْلَسَهُ فِي ذَلِكَ الدَّسْتِ وَأَقْبَلَ عَلَيْهِ فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَى أُولَئِكَ الْأَشْرَافِ فَأَمَّا الْعُلَوِيَّةُ فَأَجْلَوْهُ عَنِ الْعِتَابِ وَأَمَّا الْهَاشِمِيُّونَ فَقَالَ لَهُمْ شَيْخُهُمْ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ هَكَذَا تُؤْثِرُ عَامِيًّا عَلَى سَادَاتِ بَنِي هَاشِمٍ مِنَ الطَّالِبِيِّينَ وَالْعَبَّاسِيِّينَ؟ فَقَالَ عليه السلام إِيَّاكُمْ وَأَنْ تَكُونُوا مِنَ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِمْ - أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ وَهُمْ مُعْرِضُونَ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَأْتِيهِ الْغُثَّ وَالْثَلَاثُ وَبَيْنَ ذَلِكَ نَجَسٌ بَلَى قَالَ أَلَيْسَ اللَّهُ يَقُولُ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ؟ إِلَى قَوْلِهِ يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ الاحتجاج / ٤٥٤ - ٤٥٥.

امام حسن عسکری علیہ السّلام فرمود: خبر به امام هادی علیہ السّلام رسید که یکی از فقهای شیعه در بحث با فردی ناصبی او را با حجّت خود مجاب ساخته بطوری که رسوایی او را آشکار نموده است، پس روزی آن فقیه شیعی بر حضرت هادی علیہ السّلام وارد شد و در آن مجلس تشکی بزرگ پهن شده بود و او خارج از آن نشسته بود، و نزد آن حضرت مردی بسیار از جماعت علویان و بنی هاشم گرد آمده بودند، امام علیہ السّلام آن فقیه شیعی را پیوسته دعوت با بالا رفتن نمود تا اینکه بر روی آن تشک بزرگ نشانده و رو بجانب او کرد، این عمل بر اشراف حاضر در مجلس گران آمد، علویان هیچ نگفتند ولی شیخ هاشمیون رو بحضرت کرده گفت: ای زاده رسول خدا، این گونه فردی عامی را بر سادات بنی هاشم از اولاد اَبُو طالب و هاشم ترجیح می دهی؟! حضرت فرمود: مبدا مشمول افرادی شوید که خداوند در باره اشان فرموده أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أَوْتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ وَهُمْ مُعْرِضُونَ آیا به حکم قرآن تن می دهید؟ گفتند: آری. فرمود: مگر خداوند نمی فرماید: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ؟ إِلَى قَوْلِهِ يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ الَّذِينَ أَوْتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ....

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَمِيٍّ عليه السلام إِذَا طَلَبْتُمْ الْخَوَائِجَ فَاطْلُبُوهَا مِنْ أَهْلِهَا قِيلَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَمَنْ أَهْلُهَا قَالَ الَّذِينَ قَصَّ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَ ذَكَرَهُمْ فَقَالَ - إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ قَالَ هُمْ أُولُو الْعُقُول الكافي ١/ ١٩ - ٢٠، ح ١٢.

حسن بن علی علیه السلام فرمود: حاجات خود را از اهلش خواهید عرض شد اهلش کیانند ای پسر پیغمبر؟ فرمود: آنها که خدا در کتابش بیان کرده و یاد نموده و فرموده: **إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ**.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ - هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام إِنَّمَا نَحْنُ الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ عَدُوْنَا وَشِيعَتُنَا أُولُوا الْأَلْبَابِ. الكافي ١/ ٢١٢، ح ١.

جابر، از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت شده است که ایشان درباره کلام خداوند عزّ و جلّ: **قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ** فرمود: ما کسانی هستیم که می دانند و دشمنان ما کسانی هستند که نمی دانند و شیعیان ما، خردمندان می باشند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا قَسَمَ اللَّهُ لِلْعِبَادِ شَيْئًا أَفْضَلَ مِنَ الْعَقْلِ فَتَوْمُ الْعَاقِلِ أَفْضَلُ مِنْ سَهْرِ الْجَاهِلِ وَإِفْطَارُ الْعَاقِلِ أَفْضَلُ مِنْ صَوْمِ الْجَاهِلِ وَإِقَامَةُ الْعَاقِلِ أَفْضَلُ مِنْ شُحُوصِ الْجَاهِلِ وَلَا بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا وَلَا نَبِيًّا حَتَّى يَسْتَكْمِلَ الْعَقْلَ وَيَكُونَ عَقْلُهُ أَفْضَلَ مِنْ عُقُولِ جَمِيعِ أُمَّتِهِ وَمَا يُضْمِرُ النَّبِيُّ فِي نَفْسِهِ أَفْضَلَ مِنْ اجْتِهَادِ جَمِيعِ الْمُجْتَهِدِينَ وَمَا أَدَّى الْعَاقِلُ فَرَائِضَ اللَّهِ حَتَّى عَقَلَ مِنْهُ وَلَا بَلَغَ جَمِيعَ الْعَابِدِينَ فِي فَضْلِ عِبَادَتِهِمْ مَا بَلَغَ الْعَاقِلُ إِنَّ الْعُقَلَاءَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ **إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ**. المحاسن/ ۱۹۳، ح ۱۱.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خداوند میان بندگانش چیزی برتر از عقل تقسیم نکرد، و خواب انسان عاقل، برتر از بیداری انسان جاهل است، و افطار عاقل بهتر از روزه جاهل، و مُقیم بودن عاقل، از سفر جاهل، بهتر است و خداوند هیچ پیامبر و یا فرستاده ای را فرو نفرستاد، مگر آن زمان که عقلش کامل گشت و عقلش از تمام عقول امتش برتر شد، و آن چه که پیامبر در درون خود پنهان می کند، برتر از اجتهاد مجتهدین است و بنده به ادای واجبات نپرداخت، مگر زمانی که نسبت به او عقل و درک پیدا کرد و انسان های عابد و زاهد با تمام عبادات خود به آن چه که عاقل با عقل خود از آن بهره مند شده بهره مند نگشتند. خداوند تبارک و تعالی فرمود: **وَمَا يَذْكُرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ**.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ يَقُومُ عُنُقٌ مِنَ النَّاسِ فَيَأْتُونَ بَابَ الْجَنَّةِ فَيَضْرِبُونَهُ فَيَقَالُ لَهُمْ مَنْ أَنْتُمْ فَيَقُولُونَ نَحْنُ أَهْلُ الصَّبْرِ فَيَقَالُ لَهُمْ عَلَى مَا صَبَرْتُمْ فَيَقُولُونَ كُنَّا نَصْبِرُ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ وَ نَصْبِرُ عَنْ مَعَاصِي اللَّهِ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ صَدَقُوا أَذْخَلُوهُمْ الْجَنَّةَ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ - **إِنَّمَا يُؤَقِّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ**. الكافي ۲/ ۷۵، ح ۴.

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: چون روز قیامت فرا رسد، گروهی از مردم بر در بهشت می آیند و در می زنند، به آنان گویند: شما کیستید؟ می گویند: ما اهل صبر هستیم. به آنان گویند: بر چه چیز صبر کردید؟ می گویند: ما بر عبادت خدا و دوری از گناهان صبر کردیم. آن گاه خداوند عز و جل می فرماید: راست می گویند، آنان را به بهشت برید، و این کلام خداوند عز و جل است که فرمود: **إِنَّمَا يُؤَقِّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ**

قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ (۱۱) وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ (۱۲) قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (۱۳) قُلِ اللَّهُ أَعْبَدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي (۱۴) فَأَعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ (۱۵) لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ذَلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهَ بِهِ عِبَادَهُ يَاعِبَادِ فَاتَّقُونِ (۱۶) وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى فَبَشِّرْ عِبَادِ (۱۷) الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ (۱۸) أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ أَفَأَنْتَ تُتَّقِدُ مَنْ فِي النَّارِ (۱۹) لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِهِمْ هُمْ غُرْفٌ مِنْ فَوْقِهَا غُرْفٌ مَبْنِيَّةٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَعَدَ اللَّهُ لَا يَخْلِفُ اللَّهُ الْمِيعَادَ (۲۰)

بگو من مامورم که خدا را در حالی که آیینم را برای او خالص گردانیدم ام پیرستم (۱۱) و مامورم که نخستین مسلمانان باشم (۱۲) بگو من اگر به پروردگارم عصیان ورزم از عذاب روزی هولناک می ترسم (۱۳) بگو خدا را می پرستم در حالی که دینم را برای اوبی آلاشی گردانم (۱۴) پس هر چه را غیر از اومی خواهید پرستید [ولی به آنان] بگو زیانکاران در حقیقت کسانی اند که به خود و کسانشان در روز قیامت زیان رسانند آری این همان خسران آشکار است (۱۵) آنها از بالای سرشان چترهایی از آتش خواهند داشت و از زیر پایشان [نیز] طبق هایی [آتشین است] این [کیفری] است که خدا بندگان را به آن بیم می دهد ای بندگان من از من بترسید (۱۶) ولی [آنان که خود را از طاغوت به دوری دارند تا مباد او را پرستند و به سوی خدا بازگشته اند آنان را مرده باد پس بشارت ده به آن بندگان من که (۱۷) به سخن گوش فرای دهند و بهترین آن را پیروی می کنند اینانند که خدایشان راه نموده و اینانند همان خردمندان (۱۸) پس آیاکسی که فرمان عذاب بر او واجب آمد [کجاری روی رهایی دارد] آیا تو کسی را که در آتش است می رهایی (۱۹) لیکن کسانی که از پروردگارشان پروا داشتند برای ایشان غرفه هایی است که بالای آنها غرفه هایی [دیگر] نباشد است نهرها از زیر آن روان است و عذراست خدا خلاف وعده نمی کند (۲۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ يَعْنِي عَبَثُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. بحار الانوار ۲۳/۹

امام محمد باقر علیه السلام درباره کلام خداوند متعال: قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فرمود: فریب دادند خودشان را وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ أَنْتُمْ الَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاعُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَمَنْ أَطَاعَ جَبَّارًا فَقَدْ عَبَدَهُ. تأويل الآيات الباهرة ۲/۵۱۳، ح ۵.

امام باقر علیه السلام فرمودند: شما کسانی هستید که از طاغوت اجتناب میکنید أَنْ يَعْبُدُوهَا و هر که از جبار اطاعت کند بدرستی که او را بندگی میکند.

عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَذَاءِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنِ الْإِسْطِطَاعَةِ وَقَوْلِ النَّاسِ..... ثُمَّ نَسَبَهُمْ فَقَالَ قَالِ الَّذِينَ آمَنُوا بِهِ يَعْنِي بِالْإِمَامِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا الثَّوْرَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ يَعْنِي الَّذِينَ اجْتَنَبُوا الْجِبْتَ وَ الطَّاعُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَ الْجِبْتُ وَ الطَّاعُوتُ فَلَانٌ وَ فَلَانٌ وَ الْعِبَادَةُ طَاعَةُ النَّاسِ لَهُمْ ثُمَّ قَالَ أَيْنَبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ ثُمَّ جَزَاهُمْ فَقَالَ لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ فِي الْآخِرَةِ وَ الْإِمَامُ يُبَشِّرُهُمْ بِقِيَامِ الْقَائِمِ وَ يَظْهَرُ وَ يَقْتُلُ أَعْدَائِهِمْ وَ بِالْجَنَّةِ فِي الْآخِرَةِ وَ الْوُرُودِ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الصَّادِقِينَ عَلَى الْخَوْضِ. الكافي ۱/۴۲۹، ح ۸۳.

ابی عبیده جذاذ گفت: از امام باقر علیه السلام در مورد استطاعت سئال کردم و گفته مردم..... سپس خداوند متعال، سخن به ایشان نسبت داد و فرمود: قَالِ الَّذِينَ آمَنُوا بِهِ یعنی به امام و عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا الثَّوْرَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ یعنی کسانی که از پرستش جبت و طاغوت دوری گزیدند و جبت و طاغوت فلان کس و فلان کس هستند، و پرستش، فرمانبری مردم از آنهاست، سپس خداوند متعال فرمود: وَأَيْنَبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ سپس ایشان را پاداش داد و فرمود: لَهُمُ

البُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ و امام آنان را به قیام و ظهور حضرت قائم علیه السلام و به کشته شدن دشمنانشان و به نجات یافتن در آخرت و به همراه شدن با محمد و خاندان راستگوی او در کنار حوض بشارت می دهد.

عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ قَالَ قَالَ لِي أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عليه السلام يَا هِشَامُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بَشَّرَ أَهْلَ الْعَقْلِ وَالْفَهْمِ فِي كِتَابِهِ فَقَالَ **فَبَشِّرْ عِبَادَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ** يَا هِشَامُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَكْمَلَ لِلنَّاسِ الْحَجَجَ بِالْعُقُولِ الكافي ۱/ ۱۳، ح ۱۲.

هشام بن حکم گوید: موسی بن جعفر علیهم السلام به من فرمود: ای هشام خدای تبارک و تعالی صاحب عقل و فهم را در کتاب مژده داده است و فرموده **فَبَشِّرْ عِبَادَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ**. ای هشام همانا خدای متعال بواسطه عقل حجت را برای مردم تمام کرده....

عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ - **الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ** إِلَى آخِرِ الْآيَةِ قَالَ هُمْ الْمُسْلِمُونَ لِأَلِ مُحَمَّدٍ عليه السلام الَّذِينَ إِذَا سَمِعُوا الْحَدِيثَ لَمْ يَزِيدُوا فِيهِ وَلَمْ يَنْقُصُوا مِنْهُ جَاءُوا بِهِ كَمَا سَمِعُوهُ.. الكافي ۱/ ۳۹۱، ح ۱.

از ابو بصیر روایت شده است که وی گفت: از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام درباره کلام خداوند عز و جل: **الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ** تا پایان آیه پرسیدم، ایشان فرمود: آنان کسانی هستند که به امر خاندان محمد صلی الله علیه و آله گردن نهادند و چون حدیث را شنیدند، چیزی بر آن نیافزودند و چیزی از آن نکاستند و آن را همان طور که شنیدند، نقل کردند. عَنْ أَبِي سَلَامٍ الْعَبْدِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقُلْتُ مَا تَقُولُ فِي رَجُلٍ يُؤَخِّرُ صَلَاةَ الْعَصْرِ مُتَعَمِّدًا قَالَ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَوْتَرًا [مَوْتَرًا] أَهْلُهُ وَ مَالُهُ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ قَالَ وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ قَالَ قُلْتُ وَ مَا مَنَزِلُهُ فِي الْجَنَّةِ قَالَ مَوْتَرًا [مَوْتَرًا] أَهْلُهُ وَ مَالُهُ يَتَضَيَّفُ أَهْلَهَا لَيْسَ لَهُ فِيهَا مَنَزِلٌ. ثواب الأعمال / ۲۷۵، ح ۴.

ابو سلام عبدی گوید: نزد امام صادق علیه السلام رفته و عرض کردم: در باره مردی که نماز عصر را به عمد واپس انداخته است چه می فرمایید؟ فرمود: در روز رستاخیز بی زن و فرزند و بی مال محشور شود. عرض کردم: فدایت شوم! هر چند از بهشتیان باشد؟! فرمود: هر چند از بهشتیان باشد. عرض کردم: در بهشت چه جایگاهی خواهد داشت؟ فرمود: بی زن و فرزند و بی مال باشد و چون خانه ای ندارد مهمان بهشتیان باشد.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنَابِيعٌ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ (۲۱) أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مَنْ ذَكَرَ اللَّهَ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (۲۲) اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِي تَقْشَعُرُ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلَدِينَ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ (۲۳) أَفَمَنْ يَتَّبِعِ بَوَجهِ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَقِيلَ

لِلظَّالِمِينَ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ (۲۴) كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَآتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ (۲۵) فَأَذَاقَهُمُ اللَّهُ الْحَزْنَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْعَذَابُ الْآخِرَةُ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (۲۶) وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (۲۷) قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ (۲۸) ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۲۹) إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ (۳۰)

مگر ندیده ای که خدا از آسمان آبی فرود آورد پس آن را به چشمه هایی که در [طبقات زیرین] زمین است راه داد آنگاه به وسیله آن کشتاری را که رنگهای آن گوناگون است بیرون می آورد سپس خشکی می گردد آنگاه آن را زردی بینی سپس خاشاکش می گرداند قطعا در این [دگرگونیها] برای صاحبان خرد عبرتی است (۲۱) پس آیا کسی که خدا سینه اش را برای [پذیرش] اسلام گشاده و [در نتیجه] برخورد از نوری از جانب پروردگارش می باشد [همانند فرد تاریکدل است] پس وای بر آنان که از سخت دلی یاد خدای کندی اند که در گمراهی آشکارند (۲۲) خدا زیاترین سخن را [به صورت] کتابی متشابه متضمن وعد و وعید نازل کرده است آنان که از پروردگارش می هراسند پوست بدنشان از آن به لرزه می افتد سپس پوستشان و دلشان به یاد خدانرمی می گردد این است هدایت خدا هر که را بخواهد به آن راه نماید و هر که را خدا گمراه کند او را راهبری نیست (۲۳) پس آیا آن کس که [به جای دستها] با چهره خود گزند عذاب را روز قیامت دفع می کند [مانند کسی است که از عذاب ایمن است] و به ستمگران گفته می شود آن چه را که دستاوردتان بوده است بپشید (۲۴) کسانی [هم] که پیش از آنان بودند به تکذیب پرداختند و از آن جا که حدس نمی زدند عذاب برایشان آمد (۲۵) پس خدا در زندگی دنیارسوایی را به آنان چشاند و اگر می دانستند قطعا عذاب آخرت بزرگتر است (۲۶) و در این قرآن از هر گونه مثلی برای مردم آوردیم باشد که آنان پند گیرند (۲۷) قرآنی عربی بی هیچ کژی باشد که آنان راه تقوا پویند (۲۸) خدا مثلی زده است مردی است که چند خواجه ناسازگار در [مالکیت] او شرکت دارند و هر یک او را به کاری می گمارند [و مردی است که تنها فرمانبر یک مرد است آیا این دودر مثل یکسانند سپاس خدای را] [نه] بلکه بیشترشان نمی دانند (۲۹) قطعا تو خواهی مرد و آنان [نیز] خواهند مرد (۳۰)

علي بن ابراهيم أَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ قَالَ نَزَلَتْ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ تَفْسِيرُ الْقَمِي ۲/ ۴۸۸.

علی بن ابراهیم: أَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ گفت در مورد امیر المومنین علیه السلام نازل شده.

رُويَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَرَأَ أَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ فَقَالَ إِنَّ النُّورَ إِذَا وَقَعَ فِي الْقَلْبِ انْفَسَحَ لَهُ وَانْشَرَحَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَهَلْ لِدَلِكْ عِلْمَةٌ يُعْرَفُ بِهَا قَالَ التَّجَافِي عَنْ دَارِ الْعُرُورِ وَ الْإِنَابَةُ إِلَى دَارِ الْخُلُودِ وَ الْإِسْتِعْدَادُ لِلْمَوْتِ قَبْلَ نُزُولِ الْمَوْتِ. نور الفلقين ۴/ ۴۸۵، ح ۴۰.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آیه **أَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ** قرائت کردند و فرمودند: این نور هرگاه در دل بیفتد، دل برایش باز شود و فراخ گردد. عرض کردند ای رسول خدا آیا برای شناخت این امر، نشانه ای هم هست؟ فرمود: دوری کردن از سرای فریب و روی آوردن به سرای جاودانه و آماده شدن برای مرگ، پیش از فرارسیدن آن.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنِّي مَخْصُوصٌ فِي الْقُرْآنِ بِأَسْمَاءٍ أَحْذَرُوا أَنْ تَغْلِبُوا عَلَيْهَا فَتَضَلُّوا فِي دِينِكُمْ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَذَنٌ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ أَنَا ذَلِكَ الصَّادِقُ وَ أَنَا الْمُؤَذِّنُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - فَأَذَنٌ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ أَنَا ذَلِكَ الْمُؤَذِّنُ وَ قَالَ وَ أَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولُهُ فَأَنَا ذَلِكَ الْأَذَانُ وَ أَنَا الْمُحْسِنُ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ

وَجَلَّ إِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ وَأَنَا ذُو الْقَلْبِ فَيَقُولُ اللَّهُ - إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ - وَأَنَا الذَّاكِرُ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ - الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَتَحْنُ أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ أَنَا وَعَمِّي وَأَخِي وَابْنُ عَمِّي وَاللَّهُ فَالِقَ الْحَبِّ وَالتَّوَى لَا يَلْبِجُ النَّارَ لَنَا مُحِبٌّ وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ لَنَا مُبْغِضٌ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ وَأَنَا الصَّهْرُ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ - وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا - وَأَنَا الْأُذُنُ الْوَاعِيَةُ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ وَأَنَا السَّلْمُ لِرَسُولِهِ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ وَمِنْ وَلَدِي مَهْدِي هَذِهِ الْأُمَّةِ أَلَا وَقَدْ جُعِلْتُ مَحْنَتَكُمْ بِيُغْضِي يُعْرِفُ الْمُنَافِقُونَ وَبِمَحَبَّتِي أَمْتَحَنَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ هَذَا عَهْدُ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ إِلَيَّ إِنَّهُ لَا يُحِبُّكَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَلَا يُبْغِضُكَ إِلَّا مُنَافِقٌ..... المعاني/ ٥٩-٦٠، ح ٩.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:....بدانید که مرا اختصاصاً در قرآن نام هایی است، بر حذر باشید از این که شما را از آنها دور نسازند که اگر چنین شود در دینتان گمراه می شوید. خداوند متعال می فرماید: فَأَذِّنْ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ أَنْ مُؤَذِّنٌ مِنْهُمْ. و فرمود: وَأَذَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ أَنْ اذنان از خدا و رسولش صلی الله علیه و آله منم و محسن آیه خدای عز و جل: إِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ منم و صاحب دل مورد اشاره خدای عز و جل در آیه إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ مِنْهُمْ هَسْتُمْ و آن ذاکری که خدای تبارک تعالی در آیه الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ می فرماید، من هسْتُمْ. ما صاحبان اعراف هسْتیم: من و عمویم و برادرم و پسرعمویم. به خدایی که شکافنده دانه و هسته است، دوستدار ما وارد جهنم نمی شود و دشمن ما به بهشت نمی رود. خدای عز و جل می فرماید: وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ أَنْ صِهْرٌ که خدای عز و جل در آیه وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا من هسْتُمْ. من آن گوش شنوا هسْتُمْ که خدای متعال می فرماید: وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ و سَلْمٌ رسول خدا صلی الله علیه و آله که خدای عز و جل می فرماید: وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ منم و مهدی این امت از فرزندان من است بغض بمن را محنت شما و شناسائی منافقان قرار داده و به محبت من خداوند مومنین را امتحان فرموده این عهد پیامبر امی است بر من که که دوست ندارد ترا جز مومن و دشمن ندارد ترا جز منافق... ..

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فِي قَوْلِهِ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ فَإِنَّهُ مَثَلٌ ضَرَبَهُ اللَّهُ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَشُرَكَائِهِ الَّذِينَ ظَلَمُوهُ وَغَضَبُوهُ حَقَّهُ قَوْلُهُ مُتَشَاكِسُونَ أَيُّ مُتَبَاغِضُونَ قَوْلُهُ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَلَمٌ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ قَالَ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ. تفسير القتي / ٢/ ٢٤٨-٢٤٩.

علی بن ابراهیم: کلام خداوند متعال: ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ ، مثالی است که خداوند درباره امیر مؤمنان، حضرت علی علیه السلام و شریکانش که به او ستم ورزیدند و حقش را غصب کردند، زده است و کلام خداوند متعال: مُتَشَاكِسُونَ یعنی کینه توزان نسبت به یکدیگر و کلام حق تعالی: وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ امیر مؤمنان، حضرت علی علیه السلام است که فرمانبر رسول خدا صلی الله علیه و آله می باشد، سپس خداوند عز و جل فرمود: هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا قَالَ أَمَّا الَّذِي فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ فَلَأَنَّ الْأَوَّلَ يُجْمَعُ الْمُتَفَرِّقُونَ وَلَا يَتَّهَ وَهُمْ فِي ذَلِكَ يَلْعَنُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا وَيَبْرَأُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ فَأَمَّا رَجُلٌ سَلَمٌ لِرَجُلٍ فَإِنَّهُ الْأَوَّلُ حَقًّا وَشَيْعَتُهُ..... الكافي / ٨/ ٢٢٤، ح ٢٨٣.

امام محمد باقر عليه السلام فرمود: ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ، و اما کسی که چند تن در او شریکند و بر سر او اختلاف دارند، او فلان کس، نخستین آنهاست؛ پراکندگان، بر ولایت او هم رأی می-شوند، حال آن که در این کار یکدیگر را لعنت می کنند و از هم بیزاری می جویند و اما مردی که تنها فرمانبر یک مرد است، او کسی است که در حقیقت نخستین است و نیز شیعیان او چنین کسانی هستند.....

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنْفِيَّةِ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ **وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ** قَالَ أَنَا ذَلِكَ الرَّجُلُ السَّالِمُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ . **تأويل**
الآيات الباهرة ۴/ ۵۱۵، ح ۱۰.

محمد بن حنفیه، از پدرش علیه السلام روایت کرده است که ایشان درباره کلام خداوند عز و جل: **وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ** فرمود: من آن مرد فرمانبر رسول خدا صلی الله علیه و آله هستم.

ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ (۳۱) فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ (۳۲) وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ (۳۳) لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ (۳۴) لِيَكْفُرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ (۳۵) أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ (۳۶) وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ أَلَيْسَ إِنَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْتِقَامٍ (۳۷) وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ (۳۸) قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ (۳۹) مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ (۴۰)

سپس شماروز قیامت پیش پروردگارتان مجادله خواهید کرد (۳۱) پس کیست ستمگرترا از آن کس که بر خدا دروغ بست و سخن راست را چون به سوی او آمد دروغ پنداشت آیا جای کافران در جهنم نیست (۳۲) و آن کس که راستی آورد و آن را باور نمود آنانند که خود پرهیزگار اند (۳۳) برای آنان هر چه بخواهند پیش پروردگارشان خواهد بود این است پاداش نیکوکاران (۳۴) تا خدا بدترین عملی را که کرده اند از ایشان بزاید و آنان را به بهترین کاری که میکرده اند پاداش دهد (۳۵) آیا خدا کفایت کننده بند اش نیست و کافران را تو را از آنها که غیر اویندی ترسانند و هر که را خدا گمراه گرداند برایش راهبری نیست (۳۶) و هر که را خدا هدایت کند گمراه کننده ای ندارد مگر خدا نیست که نیر و مند کیفر خواهد است (۳۷) و اگر از آنها پرسی چه کسی آسمانها و زمین را خلق کرده قطعاً خواهند گفت خدا بگو [هان] چه صور می کنی اگر خدا بخواهد صدمه ای به من برساند آیا آن چه را به جای خدای خوانیدی توانی صدمه او را بر طرف کنی یا اگر و رحمتی برای من اراده کند آیا آنهای توانی رحمتش را باز دارند بگو خدا مرا بس است اهل توکل تنها بر توکل می کنند (۳۸) بگو ای قوم من شما بر حسب امکانات خود عمل کنید من [نیز] عمل می کنم پس به زودی خواهید دانست (۳۹) [که] چه کس را عذابی که رسوایش کند خواهد آمد و عذابی پایدار بر او نازل می شود (۴۰)

عَنِ الرَّضَا عَنْ آبَائِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ آيَةُ إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ قُلْتُ يَا رَبِّ أَيْمُوتُ الْخَلَائِقُ وَيَبْقَى الْأَنْبِيَاءُ فَنَزَلَتْ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ.. العيون ۳۱/۲، ح ۵۱.

امام رضا از پدران شان از رسول خدا صلى الله عليه وآله نقل فرمودند: چون اين آيه نازل شد: إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ، عرض كردم: پروردگارا! آيا تمامى آفريده گان مى ميرند و پيامبران به جا مى مانند؟ آن گاه نازل شد: كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ [هر نفسى چشنده مرگ است، آنگاه به سوى ما بازگردانيده خواهيد شد.

عَنِ الرَّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَبَ بِالصَّدَقِ إِذْ جَاءَهُ قَالَ الصَّدَقُ وَلَا يَتُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ. بحار الأنوار ۳۷/۲۴

امام رضا از پدران شان از امير المومنين صلوات الله عليهم اجمعين پيرامون آيه فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَبَ بِالصَّدَقِ فرمودند: صدق ولايت ما اهل البيت است.

عَنِ الْإِمَامِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ الَّذِي كَذَبَ بِالصَّدَقِ هُوَ الَّذِي رَدَّ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ تَأْوِيلُ الْآيَاتِ الْبَاهِرَةِ ۲/ ۵۱۶، ح ۱۴ و ۱۵.

موسى كاظم عليه السلام فرمود: كسى كه سخن راست را دروغ پنداشت، همان كسى است كه سخن رسول خدا صلى الله عليه وآله را در باره اهل البيت عليه السلام نپذيرفت.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالَّذِي جَاءَ بِالصَّدَقِ وَصَدَّقَ بِهِ قَالَ الَّذِي جَاءَ بِالصَّدَقِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَصَدَّقَ بِهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ تَأْوِيلُ الْآيَاتِ الْبَاهِرَةِ ۲/ ۵۱۷، ح ۱۸.

امام صادق عليه السلام پيرامون قول خداوند عز و جل وَالَّذِي جَاءَ بِالصَّدَقِ وَصَدَّقَ بِهِ فرمود الَّذِي جَاءَ بِالصَّدَقِ رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم وَصَدَّقَ بِهِ على بن ابيطالب عليه السلام ميباشند.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا ثَابِتُ مَا لَكُمْ وَلِلنَّاسِ كُفُّوا عَنِ النَّاسِ وَلَا تَدْعُوا أَحَدًا إِلَى أَمْرِكُمْ فَوَاللَّهِ لَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاوَاتِ وَأَهْلَ الْأَرْضِينَ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَهْدُوا عَبْدًا يُرِيدُ اللَّهُ ضَلَاتَهُ مَا اسْتَطَاعُوا عَلَى أَنْ يَهْدُوهُ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاوَاتِ وَأَهْلَ الْأَرْضِينَ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضِلُّوا عَبْدًا يُرِيدُ اللَّهُ هِدَايَتَهُ مَا اسْتَطَاعُوا أَنْ يَضِلُّوهُ كُفُّوا عَنِ النَّاسِ وَلَا يَقُولُ أَحَدٌ عَمِّي وَأَخِي وَابْنُ عَمِّي وَجَارِي فَإِنَّ اللَّهَ إِذَا أَرَادَ بَعِيدَ خَيْرٍ طَيِّبٍ رُوحَهُ فَلَا يَسْمَعُ مَعْرُوفًا إِلَّا عَرَفَهُ وَلَا مُنْكَرًا إِلَّا أَنْكَرَهُ- ثُمَّ يَقْذِفُ اللَّهُ فِي قَلْبِهِ كَلِمَةً يَجْمَعُ بِهَا أَمْرَهُ. الكافي ۱/ ۱۶۵، ح ۱.

امام صادق عليه السلام فرمود: اى ثابت شما را با مردم چكار؟ از مردم دست برداريد و هيچكس را بمذهب خود نخوانيد، بخدا اگر اهل آسمانها و اهل زمينها گرد آيند تا بنده اى را كه خدا گمراهيش را خواسته، گمراه كنند نتوانند، و اگر اهل آسمانها و اهل زمينها گرد آيند تا بنده اى را كه خدا هدايتش را خواسته، گمراه كنند نتوانند، از مردم دست برداريد و هيچكس نگويد: اين عموى من، برادر من، پسر عموى من، همسايه من است زيرا چون خدا نسبت به بنده اى اراده خير نمايد روحش را پاك كند پس

هر مطلب حقی را بشناسد و هر زشت و باطلی را انکار کند، پس از آن خدا در دلش مطلبی اندازد که کارش را فراهم آورد. (یعنی ولایت ائمه را بدلش اندازد که سعادت و نجاتش را فراهم آورد.)

الزمر ۵۰-۴۱

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهِ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ (۴۱) اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تُمُتْ فِي مَنَاسِكِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (۴۲) أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ قُلْ أُولَٰئِكَ لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ (۴۳) قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (۴۴) وَإِذَا ذَكَرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذَكَرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ (۴۵) قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (۴۶) وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَبَدَأَ اللَّهُ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ (۴۷) وَبَدَأَ اللَّهُ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (۴۸) فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيْتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۴۹) قَدْ قَالُوا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (۵۰)

ما این کتاب را برای [رهبری] مردم به حق بر تو فرو فرستادیم پس هر کس هدایت شود به سود خود اوست و هر کس بیراهه رود تنها به زیان خودش گمراه می شود و تو بر آنها وکیل نیستی (۴۱) خدا روح مردم را هنگام مرگشان به تمامی بازی ستاند و نیز [روحی را که در] موقع [خوابش] نموده است [قبض می کند] پس آن [نفسی] را که مرگ را بر او واجب کرده نگاه می دارد و آن دیگر [نفسها] را تا هنگامی معین [به سوی زندگی دنیا] باز پس می فرستد قطعا در این [امر] برای مردمی که می اندیشند نشانه هایی [از قدرت خدا] است (۴۲) آیا غیر از خدا شفاعتگرانی برای خود گرفته اند بگو آیا هر چند اختیار چیزی را نداشته باشند و نیندیشند (۴۳) بگو شفاعت یکسره از آن خداست فرمانروایی آسمانها و زمین خاص اوست سپس به سوی او باز گردانیده می شوید (۴۴) و چون خدا به تنهایی یاد شود دلهای کسانی که به آخرت ایمان ندارند منزعج می گردد و چون کسانی غیر از او یاد شوند بناگاه آنان شادمانی می کنند (۴۵) بگو بارالها ای پدید آورنده آسمانها و زمین [ای] دانای نهان و آشکار تو خود در میان بندگان بر سر آن چه اختلاف می کردند دوری می کنی (۴۶) و اگر آن چه در زمین است یکسره برای کسانی که ظلم کرده اند باشد و نظیرش [نیز] با آن باشد قطعا [همه] آن را برای رهایی خودشان از سختی عذاب روز قیامت خواهند داد و آن چه تصورش را نمی کردند از جانب خدا برایشان آشکاری گردد (۴۷) و [نتیجه] گناهانی که مرتکب شده اند برایشان ظاهری شود و آن چه را که بدان ریختند می کردند آنها را فرای گیرد (۴۸) و چون انسان را آسیبی رسد مارا فرای خواند سپس چون نعمتی از جانب خود به او عطا کنیم می گوید تنها آن را به دانش خود یافته ام نه چنان است بلکه آن آزمایشی است ولی بیشترشان نمی دانند (۴۹) قطعا کسانی که پیش از آنان بودند [نیز] این [سخن] را گفتند و آن چه به دست آورده بودند کاری برایشان نکرد (۵۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: مَا مِنْ أَحَدٍ يَنَامُ إِلَّا عَرَجَتْ نَفْسُهُ إِلَى السَّمَاءِ وَ بَقِيَتْ رُوحُهُ فِي بَدَنِهِ وَ صَارَ بَيْنَهُمَا سَبَبٌ كَشَعَاغِ الشَّمْسِ فَإِذَا أَذِنَ اللَّهُ فِي قَبْضِ الْأَرْوَاحِ أَجَابَتِ الرُّوحُ وَ النَّفْسُ وَ إِنَّ أَذِنَ اللَّهُ فِي رَدِّ الرُّوحِ أَجَابَتِ النَّفْسُ وَ الرُّوحُ وَ هُوَ قَوْلُهُ سُبْحَانَهُ اللَّهُ يَتَوَفَّى

الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَمَهْمَا رَأَتْ فِي مَلَكَوَتِ السَّمَاوَاتِ فَهُوَ مِمَّا لَهُ تَأْوِيلٌ وَمَا رَأَتْ فِيمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ فَهُوَ مِمَّا يُخَيَّلُ الشَّيْطَانُ وَلَا تَأْوِيلَ لَهُ. **المجمع ۴/ ۵۰۱.**

امام محمد باقر عليه السلام فرمود: هر کس بخوابد، نفس او به سوی آسمان عروج می کند و روح او در بدنش به جای می ماند. میان نفس و روح رابطی چون اشعه خورشید است، اگر خداوند فرمان قبض روح دهد، روح، نفس را اجابت می گوید و اگر خداوند اجازه بازگشت روح را دهد، نفس، روح را اجابت می گوید و این همان کلام خداوند متعال است که فرمود: **اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا**، هر چه را نفس در ملکوت آسمان ها می بیند، از خواب هایی است که تعبیر دارد و آن چه را میان آسمان و زمین می بیند، از خواب های پرداخته شیطان است و هیچ تعبیری ندارد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِذَا أَوَى أَحَدُكُمْ إِلَى فِرَاشِهِ فَلْيَقُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي احْتَبَسْتُ نَفْسِي عِنْدَكَ فَاحْتَبِسْهَا فِي مَحَلِّ رِضْوَانِكَ وَ مَغْفِرَتِكَ وَإِنْ رَدَدْتَهَا إِلَى بَدَنِي فَارْزُدْهَا مُؤَمَّنَةً عَارِفَةً بِحَقِّ أَوْلِيَائِكَ حَتَّى تَتَوَفَّاهَا عَلَى ذَلِكَ. **الكافي ۲/ ۵۳۶، ح ۲.**

امام صادق علیه السلام فرمود: چون یکی از شماها بستر خود رود پس بگوید: **اللَّهُمَّ إِنِّي احْتَبَسْتُ نَفْسِي عِنْدَكَ فَاحْتَبِسْهَا فِي مَحَلِّ رِضْوَانِكَ وَ مَغْفِرَتِكَ** وَإِنْ رَدَدْتَهَا إِلَى بَدَنِي فَارْزُدْهَا مُؤَمَّنَةً عَارِفَةً بِحَقِّ أَوْلِيَائِكَ حَتَّى تَتَوَفَّاهَا عَلَى ذَلِكَ

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِذَا قُمْتَ بِاللَّيْلِ مِنْ مَنَامِكَ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَدَّ عَلَيَّ رُوحِي لِأَحْمَدِهِ وَأَعْبُدْهُ. **الكافي ۲/ ۵۳۸، ح ۱۲.**

امام باقر علیه السلام فرمودند: چون شب برخیزی خواب بگو، **الحمد لله الذي رد علي روحي لأحمده وأعبده.**

عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ..... وَاللَّهِ مَا مِنْ عَبْدٍ مِنْ شِيعَتِنَا يَنَامُ إِلَّا أَصْعَدَ اللَّهُ عِزَّ وَجَلَّ رُوحَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَيُبَارِكُ عَلَيْهَا فَإِنْ كَانَ قَدْ أَتَى عَلَيْهَا أَجَلُهَا جَعَلَهَا فِي كُنُوزِ رَحْمَتِهِ وَ فِي رِيَاضِ جَنَّةٍ وَ فِي ظِلِّ عَرْشِهِ وَإِنْ كَانَ أَجَلُهَا مُتَأَخِّرًا بَعَثَ بِهَا مَعَ أَمَنَّتِهِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ لِيُرُدُّوَهَا إِلَى الْجَسَدِ الَّذِي خَرَجَتْ مِنْهُ لِيَتَسَكَّنَ فِيهِ..... **الكافي ۸/ ۲۱۳، ح ۲۰۹.**

عمر بن ابی المقدام می گوید از امام صادق علیه السلام شنیدم فرمود: بخدا سوگند هیچ بنده ای از شیعیان ما نیست که بخوابد مگر آن که خدای عز و جلّ روحش را به آسمان بالا برد و به آن برکت دهد، پس اگر عمرش به سر آمده باشد آن را در گنجینه های رحمت خویش و گلستانهای بهشتی و در سایه عرشش جای دهد، و اگر عمرش به سر نیامده باشد همراه فرشته گان امین خود باز فرستد تا آن را به پیکری که از آن بیرون آمده بازگرداند تا در آن جاگیر شود.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَلَّمَ أَصْحَابَهُ فِي مَجْلِسٍ وَاحِدٍ أَرْبَعًا بَابَ مِمَّا يُصْلِحُ لِلْمُسْلِمِ فِي دِينِهِ وَ دُنْيَاهُ..... لَا يَنَامُ الْمُسْلِمُ وَهُوَ جُنُبٌ وَلَا يَنَامُ إِلَّا عَلَى طَهْوَرٍ فَإِنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ فَلْيَتَيَمَّمْ بِالصَّعِيدِ فَإِنَّ رُوحَ الْمُؤْمِنِ تَرْفَعُ إِلَى اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَيَقْبَلُهَا وَ يُبَارِكُ عَلَيْهَا فَإِنْ كَانَ أَجَلُهَا قَدْ حَضَرَ جَعَلَهَا فِي كُنُوزِ رَحْمَتِهِ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ أَجَلُهَا قَدْ حَضَرَ بَعَثَ بِهَا مَعَ أَمَنَاتِهِ مِنْ مَلَائِكَتِهِ فَيُرُدُّوْنَهَا فِي جَسَدِهَا..... **الحصا ۶۱۳.**

امام صادق علیه السلام فرمود که از پدران خود شنیده که امیر المؤمنین علیه السلام در مجلسی چهار صد سخن سودمند برای دین و دنیای مردم فرمود.... مسلمان جنب نخوابد، مسلمان بی دست نماز نخوابد، هر گاه آب نداشت با خاک تیمم کند، چون که در

خواب روان مؤمن به سوى خدا بالا رود، خدا آن را پذيرد، و نيكي دهد هر گاه مرگ وى رسيده باشد، خدا آن را در خزانه آمرزش خويش نگاهدارد. و هر گاه نرسيده باشد با فرشته گان امين خود آن را باز پس فرستد تا به تن وى بازگردد.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا أَوَى أَحَدُكُمْ إِلَى فِرَاشِهِ فَلْيَمْسَحْهُ بِطَرَفِ إِزَارِهِ فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي مَا يَحْدُثُ عَلَيْهِ ثُمَّ لِيَقُلِ اللَّهُمَّ إِنَّ أَمْسَكَتَ نَفْسِي فِي مَنَامِي فَاعْغِظْ لَهَا وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ. العليل / ۵۸۹، ح ۳۴.

حضرت جعفر بن محمد عليه السلام، از پدر بزرگوارش عليه السلام نقل کرده که آن حضرت فرمود: نبی اکرم صلی الله عليه وآله وسلم فرمودند: هر گاه يکى از شما به بستر خواب رفت چون نمى داند چه بر سرش مى آيد آيا از دنيا مى رود يا عمرش باقى است لذا کنار ازار و پارچه اى که روى خود کشيده را بگيرد و بگويد: اللهمَّ إِنَّ أَمْسَكَتَ نَفْسِي فِي مَنَامِي فَاعْغِظْ لَهَا وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: أَقْبَلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ذَاتَ يَوْمٍ وَمَعَهُ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ وَسَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مُتَكِيٌّ عَلَى يَدِ سَلْمَانَ فَدَخَلَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ فَجَلَسَ إِذْ أَقْبَلَ رَجُلٌ حَسَنُ الْهَيْئَةِ وَاللِّبَاسِ فَسَلَّمَ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَجَلَسَ ثُمَّ قَالَ يَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ أَسْأَلُكَ عَنْ ثَلَاثِ مَسَائِلَ إِنْ أَخْبَرْتَنِي بِهِنَّ عَلِمْتُ أَنَّ الْقَوْمَ رَكِبُوا مِنْ أَمْرِكَ مَا أَقْضِي عَلَيْهِمْ أَتُهُمْ لَيْسُوا بِمُؤْمِنِينَ فِي دُنْيَاهُمْ وَلَا فِي آخِرَتِهِمْ وَإِنْ تَكُنِ الْآخَرَى عَلِمْتُ أَنَّكَ وَهُمْ شَرٌّ سَوَاءٌ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَلْنِي عَمَّا بَدَا لَكَ فَقَالَ أَخْبِرْنِي عَنِ الرَّجُلِ إِذَا نَامَ أَيْنَ تَذْهَبُ رُوحُهُ وَعَنِ الرَّجُلِ كَيْفَ يَذْكُرُ وَيَنْسَى وَعَنِ الرَّجُلِ كَيْفَ يُشَبِّهُ وَلَدُهُ الْأَعْمَامَ وَالْأَحْوَالَ فَالْتَفَتَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ إِلَى أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ أَجِبْنِي فَقَالَ أَمَّا مَا سَأَلْتَ عَنْهُ مِنْ أَمْرِ الْإِنْسَانِ إِذَا نَامَ أَيْنَ تَذْهَبُ رُوحُهُ فَإِنَّ رُوحَهُ مُتَعَلِّقَةٌ بِالرَّيْحِ وَالرَّيْحُ مُتَعَلِّقَةٌ بِالْهَوَاءِ إِلَى وَقْتٍ مَا يَتَحَرَّكُ صَاحِبُهَا لِيَقْطَعَهُ فَإِنْ أَذِنَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِرَدِّ تِلْكَ الرُّوحِ إِلَى صَاحِبِهَا جَذَبَتْ تِلْكَ الرُّوحَ الرِّيحُ وَجَذَبَتْ تِلْكَ الرِّيحَ الْهَوَاءُ فَرَجَعَتْ الرُّوحُ فَاسْكَنْتْ فِي بَدَنِ صَاحِبِهَا وَإِنْ لَمْ يَأْذَنْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِرَدِّ تِلْكَ الرُّوحِ إِلَى صَاحِبِهَا جَذَبَ الْهَوَاءُ الرِّيحَ وَجَذَبَتْ الرِّيحُ الرُّوحَ فَلَمْ تُرَدْ إِلَى صَاحِبِهَا إِلَى وَقْتٍ مَا يُبْعَثُ..... كمال الدين / ۳۱۳، ح ۱.

امام جواد عليه السلام فرمود: روزی امير مؤمنان، على عليه السلام در مسجد نشسته بود و امام حسن عليه السلام نزد ایشان بود و حضرت على عليه السلام بر دست سلمان تكيه زده بود در آن دم مردی خوش لباس وارد شد و بر امير مؤمنان عليه السلام سلام کرد و حضرت على عليه السلام هم چون سلام او پاسخش داد. او عرض کرد: ای امير مؤمنان! از توسته سؤال می پرسم، اگر مرا از آنها آگاه کنی، خواهم دانست که اين قوم درباره توبه خطا رفته اند و از دين خود خارج شده اند و با اين کار در دنيا از جمله بی ایمان ها شده اند و در آخرت هيچ بهره ای نخواهند داشت، اگر جز اين باشی، خواهم دانست که توبه با آنها برابر هستی. امير مؤمنان عليه السلام به او فرمود: از آن چه در نظر داری بپرس. عرض کرد: مرا آگاه ساز که چون مرد می خوابد، روحش به کجا می رود؟ و مرد چگونه به ياد می آورد و از ياد می برد؟ و مرد چگونه به عموها و دايي هايش همانند می شود؟ آن گاه امير مؤمنان عليه السلام رو به امام حسن عليه السلام کرد و فرمود: ای ابا محمد! پاسخش را بده. حضرت امام حسن عليه السلام فرمود: اما آن چه که پرسیدی مرد چون می خوابد روحش به کجا می رود؟ در آن هنگام روح به باد و باد به هوا می پیوندد، تا زمانی که صاحبش به حرکت افتد. اگر خداوند اجازه بازگشت روح به او را دهد، آن روح، آن باد را و آن باد، آن هوا را می کشد و اين گونه روح در بدن صاحب خود

جای می گیرد و اگر خداوند به آن روح اجازه بازگشت به صاحبش را ندهد، هوا، باد را و باد، روح را می کشد و این گونه روح تا روز رستاخیز به صاحبش باز نمی گردد.

عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ السَّعْدَانِيِّ أَنَّ رَجُلًا أَتَى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي قَدْ شَكَّكْتُ فِي كِتَابِ اللَّهِ الْمُنْزَلِ قَالَ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَكَيْفَ شَكَّكْتُ فِي كِتَابِ اللَّهِ الْمُنْزَلِ قَالَ لِأَنِّي وَجَدْتُ الْكِتَابَ يُكَذِّبُ بَعْضُهُ بَعْضًا فَكَيْفَ لَا أَشْكُ فِيهِ فَقَالَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ كِتَابَ اللَّهِ لَيَصْدَقُ بَعْضُهُ بَعْضًا وَلَا يُكَذِّبُ بَعْضُهُ بَعْضًا وَلَكِنَّكَ لَمْ تُرْزُقْ عَقْلًا تَنْتَفِعُ بِهِ فَهَاتِ مَا شَكَّكْتُ فِيهِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ..... فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَأَمَّا قَوْلُهُ- قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ وَ قَوْلُهُ اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَ قَوْلُهُ تَوَفَّيْتُهُ رُسُلَنَا وَ هُمْ لَا يُفْرَطُونَ وَ قَوْلُهُ الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ وَ قَوْلُهُ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَىٰ يُدَبِّرُ الْأُمُورَ كَيْفَ يَشَاءُ مِنْ خَلْقِهِ مَنْ يَشَاءُ بِمَا يَشَاءُ أَمَّا مَلَكُ الْمَوْتِ فَإِنَّ اللَّهَ يُؤَكِّدُهُ بِخَاصَّةٍ مَنْ يَشَاءُ مِنْ خَلْقِهِ وَ يُؤَكِّلُ رُسُلَهُ مِنَ الْمَلَائِكَةِ خَاصَّةً بِمَنْ يَشَاءُ مِنْ خَلْقِهِ وَ الْمَلَائِكَةُ الَّذِينَ سَمَّاهُمُ اللَّهُ عَزَّ ذِكْرَهُ وَكَلَّمَهُمْ بِخَاصَّةٍ مَنْ يَشَاءُ مِنْ خَلْقِهِ إِنَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَىٰ يُدَبِّرُ الْأُمُورَ كَيْفَ يَشَاءُ..... التوحيد/ ۲۶۸، ح ۵.

ابو معمر سعدانی که مردی بخدمت امیر المؤمنین علی بن ابی طالب صلوات الله علیه آمد و عرض کرد که یا امیر المؤمنین من در کتاب منزل خدا شک کرده ام علی علیه السلام بآن مرد فرمود که مادرت بمرگت نشیند و چگونه در کتاب منزل خدا شک کرده ای اما قول آن جناب بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ یعنی بعث و برانگیختن از قبرها و خدای عز و جل آن را لقاء و دیدن خود نامیده..... و اما قول آن جناب قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ و قول آن جناب اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا و قول آن جناب تَوَفَّيْتُهُ رُسُلَنَا وَ هُمْ لَا يُفْرَطُونَ و قول آن جناب إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ و قول آن جناب الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بآن تفصیلی است که مذکور می شود و آیه آخر در سؤال نبود و ترجمه اش اینست که آنان که فرشته گان ایشان را بمیرانند و قبض روحهای ایشان کنند در حالتی که پاک و پاکیزه اند از شوائب شرک و عصیان و یا مسرور باشند بقبض روح خود تا نفوس ایشان بالکله متوجه حضرت قدس شود فرشته گان بر وجه تعظیم بایشان گویند که سلام خدا بر شما باد یا سلامتی از هر آفات و بلیات بر شما است و حضرت علیه السلام فرمود پس بدرستی که خدای تبارک و تعالی کارها را تدبیر کند بهر وضعی که خواهد و میگمارد از خلق خویش هر که را خواهد بآن چه خواهد اما ملک الموت پس بدرستی که خدای عز و جل او را میگمارد بر خاصه و مخصوصان کسانی که می خواهد از خلق خویش و فرستادگان خود را از فرشته گان بخصوص میگمارد بر کسی که می خواهد از خلق خویش و فرشته گانی که خدای عز ذکره ایشان را نامیده ایشان را بر جماعت خاصی از کسانی که می خواهد از خلق خویش تبارک و تعالی گماشته و امور را بهر وضع که خواهد تدبیر میکند.....

عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو الْخَطَّابِ فِي أَحْسَنِ مَا يَكُونُ حَالًا قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ- وَإِذَا ذُكِّرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فَقَالَ وَإِذَا ذُكِّرَ اللَّهُ وَحْدَهُ بِطَاعَةٍ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ بِطَاعَتِهِ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ- اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِّرَ الَّذِينَ لَمْ يَأْمُرِ اللَّهُ بِطَاعَتِهِمْ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ. الكافي ۸/ ۳۰۴، ح ۴۷۱.

زراره، از ابو خطاب روایت کرده است که وی با حالی بسیار خوب گفت: از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام درباره کلام خداوند عز و جل: وَإِذَا ذُكِّرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ پرسیدم، ایشان فرمود: وَإِذَا ذُكِّرَ اللَّهُ وَحْدَهُ هنگامی

که با فرمانبری از مردی از خاندان محمد صلی الله علیه و آله، همان کسی که خداوند به فرمان بردن از او امر کرده، دل‌های کسانی که به آخرت ایمان ندارند، منزجر می‌گردد و چون از کسانی یاد شود که خداوند به فرمان بردن از آنان امر نکرده إذا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ: قَالَ إِنَّ حَدِيثَكُمْ هَذَا لَتَشْمِئُ مِنْهُ قُلُوبُ الرِّجَالِ فَمَنْ أَقَرَّ بِهِ فَزِيدُوهُ وَمَنْ أَنْكَرَهُ قَدَرُوهُ إِنَّهُ لَا بُدَّ مِنْ أَنْ يَكُونَ فِتْنَةً يَسْقُطُ فِيهَا - كُلُّ بَطَانَةٍ وَوَلِيَّةٍ حَتَّى يَسْقُطَ فِيهَا مَنْ يَشْقُ الشَّعْرَ بِشَعْرَتَيْنِ حَتَّى لَا يَبْقَى إِلَّا نَحْنُ وَشِيعَتُنَا.. الكافي ۱/ ۳۷۰، ح ۵.

امام باقر علیه السلام فرمود: دلهای مردم از حدیث شما می‌رمد و تنفر دارد، پس هر که به آن اقرار کرد بیشترش گوئید و هر که منکر شد از او دست بردارید. همانا ناچار باید آزمایشی پیش آید که هر فرد خصوصی و محرم رازی در آن سقوط کند، تا آن‌جا که آنکس مورا دو نیمه می‌کند سقوط کند تا آن‌جا که جز ما و شیعیان ما باقی نماند.

الزمر ۶۰-۵۱

فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَؤُلَاءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ (۵۱) أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (۵۲) قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (۵۳) وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَأَسْلُمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصِرُونَ (۵۴) وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ (۵۵) أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتَا عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّخِرِينَ (۵۶) أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ (۵۷) أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ (۵۸) بَلَى قَدْ جَاءَ ثَكَ آيَاتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ (۵۹) وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُسْوَدَّةٌ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ (۶۰)

تا [آنکه] کفر آن‌چه مرتکب شده بودند بدیشان رسید و کسانی از این [گروه] که ستم کرده اند به زودی نتایج سوء آن‌چه مرتکب شده اند بدیشان خواهد رسید و آنان در مانند کنند [ما] نیستند (۵۱) آیدانسته اند که خداست که روزی را برای هر کس که بخواد گشاده یا تنگ می‌گرداند قطعا در این [اندازه گیری] برای مردی که ایمان دارند نشانه‌هایی [از حکمت] است (۵۲) بگوای بندگان من که برخوشتن زیاده روی رواداشته اید از رحمت خدا نومی‌دشود در حقیقت خدایه گناهان را می‌آمزد که او خود آمرزنده مهربان است (۵۳) و پیش از آنکه شمارا عذاب در رسد و دیگری یاری نشوید به سوی پروردگارتان بازگردید و تسلیم او شوید (۵۴) و پیش از آنکه به طور ناگهانی و در حالی که حدس نمی‌زنید شمارا عذاب در رسد نیکوترین چیزی را که از جانب پروردگارتان به سوی شما نازل آمده است پیروی کنید (۵۵) تا آنکه [مبادا] کسی بگوید در یغاب آن‌چه در حضور خدا کوتاهی ورزیدم بی‌تردید من از ریشخندکنندگان بودم (۵۶) یا بگوید اگر خدایم هدایت میکرد مسلمانا از پرهیزگاران بودم (۵۷) یا چون عذاب را ببیند بگوید کاش مرا برگشتی بود تا از نیکوکاران می‌شدم (۵۸) [به او گویند] آری نشانه‌های من بر تو آمد و آنها را تکذیب کردی و تکبر ورزیدی و از جمله کافران شدی (۵۹) و روز قیامت کسانی را که بر خدا دروغ بسته اند و رویه می‌بینی آیا جای سرکشان در جهنم نیست (۶۰)

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: لَا يَقْدِرُ أَحَدٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَنْ يَقُولَ يَا رَبِّ لَمْ أَعْلَمْ أَنَّ وَلَدَ فَاطِمَةَ عليها السلام هُمْ الْوَلَاةُ وَفِي وَلَدِ فَاطِمَةَ عليها السلام أَنْزَلَ اللَّهُ هَذِهِ الْآيَةَ خَاصَّةً - يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ .
المعاني/ ١٠٧، ح ٤.

امام محمد باقر عليه السلام فرمود: در روز قیامت آن کس بخشیده نمی شود که بگوید: پروردگارا! نمی دانستم که فرزندان فاطمه سلام الله عليها والی و حاکم می باشند، حال آن که خداوند، مخصوص فرزندان فاطمه سلام الله عليها این آیه را نازل فرمود: يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ أَبُو بَصِيرٍ وَقَدْ خَفَرَهُ النَّفْسُ فَلَمَّا أَخَذَ مَحَلِّسَهُ قَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا أَبَا مُحَمَّدٍ مَا هَذَا النَّفْسُ الْغَالِي فَقَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ كَبِرَ سِنِّي وَدَقَّ عَظْمِي وَافْتَرَبَ أَجْلِي مَعَ أَتْنِي لَسْتُ أَدْرِي مَا أَرُدُّ عَلَيْهِ مِنْ أَمْرِ آخِرَتِي فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا أَبَا مُحَمَّدٍ وَإِنَّكَ لَتَقُولُ هَذَا قَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَكَيْفَ لَا أَقُولُ هَذَا فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُكْرِمُ الشَّبَابَ مِنْكُمْ - وَيَسْتَحْيِي مِنَ الْكُهُولِ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَكَيْفَ يُكْرِمُ الشَّبَابَ وَيَسْتَحْيِي مِنَ الْكُهُولِ فَقَالَ يُكْرِمُ اللَّهُ الشَّبَابَ أَنْ يُعَذِّبَهُمْ وَيَسْتَحْيِي مِنَ الْكُهُولِ أَنْ يُحَاسِبَهُمْ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَذَا لَنَا خَاصَّةٌ أَمْ لِأَهْلِ التَّوْحِيدِ قَالَ لَا وَاللَّهِ إِلَّا لَكُمْ خَاصَّةٌ دُونَ الْعَالَمِ..... قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ زِدْنِي قَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ لَقَدْ ذَكَرَكُمْ اللَّهُ تَعَالَى فِي كِتَابِهِ إِذْ يَقُولُ - يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ وَاللَّهُ مَا أَرَادَ بِهَذَا غَيْرَكُمْ فَهَلْ سَرَرْتُكَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ..... الكافي ٨/ ٣٥، ح ٦.

محمد بن سلیمان به نقل از پدرش می گوید: نزد امام صادق علیه السلام بودم که ابو بصیر نفس زنان بر ایشان وارد شد، و چون در جای خود نشست امام صادق علیه السلام به ایشان فرمود: ای ابا محمد! چرا به این تندی نفس می زنی؟ او در پاسخ گفت: قربانت گردم ای فرزند پیامبر، پیر شدم و استخوانم پوک شده است و مرگم نزدیک است و نمی دانم در آخرت چه وضعی خواهم داشت. امام صادق علیه السلام فرمود: ای ابا محمد! تو هم از این سخنان می گویی؟ ابا محمد گفت: قربانت گردم چگونه چنین نگویم؟ حضرت علیه السلام فرمود: ای ابا محمد! نمی دانی که خداوند متعال جوانان شما شیعه را گرامی می دارد و از سالخورده های شما شرم دارد؟ ابو محمد گفت: قربانت گردم چگونه جوانان را گرامی می دارد و از سالخورده ها شرم دارد؟ فرمود: جوانان را گرامی می دارد از اینکه عذابشان کند، و از سالخورده ها شرم دارد از اینکه حسابشان کشد. ابو محمد گفت: قربانت گردم این مخصوص به ماست یا همه اهل توحید؟ فرمود: نه بخدا سوگند که مخصوص شماست نه همه مردم..... قربانت گردم بر شادیم بیفزای. حضرت علیه السلام فرمود: ای ابا محمد! خداوند شما را در کتابش یاد کرده فرموده است: يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ. بخدا که غیر از شما را اراده نفرموده ای ابا محمد! آیا شادت کردم؟

عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام يَقُولُ عَجِبْتُ لِمَنْ يَقْنُطُ وَمَعَهُ الْمِمْحَاةُ فَقِيلَ وَمَا الْمِمْحَاةُ قَالَ الْإِسْتِغْفَارُ. مجموعة ورام

شعبی گوید شنیدم امیرالمومنین علیه السلام میفرمود: در شگفتم از کسی که نومید است و استغفار به همراه دارد.

عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ وَاقِدٍ الْجَزَرِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ بَعَثَ نَبِيًّا مِنْ أَنْبِيَائِهِ إِلَى قَوْمِهِ وَأَوْحَى إِلَيْهِ أَنْ قُلْ لِقَوْمِكَ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِ قَرْيَةٍ وَلَا أَنْاسٍ كَانُوا عَلَى طَاعَتِي فَأَصَابَهُمْ فِيهَا سَرَاءٌ فَتَحَوَّلُوا عَمَّا أُحِبُّ إِلَى مَا أَكْرَهُ إِلَّا تَحَوَّلْتُ لَهُمْ عَمَّا يُحِبُّونَ إِلَى مَا يَكْرَهُونَ وَلَيْسَ مِنْ أَهْلِ قَرْيَةٍ وَلَا أَهْلِ بَيْتٍ كَانُوا عَلَى مَعْصِيَتِي فَأَصَابَهُمْ فِيهَا صَرَاءٌ فَتَحَوَّلُوا عَمَّا أَكْرَهُ إِلَى مَا أُحِبُّ إِلَّا تَحَوَّلْتُ لَهُمْ عَمَّا يَكْرَهُونَ إِلَى مَا يُحِبُّونَ وَقُلْ لَهُمْ إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي فَلَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَتِي فَإِنَّهُ لَا يَتَعَاطَمُ عِنْدِي ذَنْبٌ أَغْفِرُهُ وَقُلْ لَهُمْ لَا يَتَعَرَّضُوا مُعَايِدِينَ لِسَخَطِي وَلَا يَسْتَخِفُّوا بِأُولِيَائِي فَإِنَّ لِي سَطَوَاتٍ عِنْدَ غَضَبِي لَا يَقُومُ لَهَا شَيْءٌ مِنْ خَلْقِي. الكافي ٢/ ٢٧٤، ح ٢٥.

واقد جزری گوید شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود: خدای عزوجل یکی از پیغمبرانش را بسوی قومش فرستاد و باو وحی فرمود که بقومت بگو: هر اهل قریه و مردمیکه بروش اطاعت من باشند و در آنحال بآنها خوشی و فراوانی رسد و سپس از آنچه دوست دارم بدانچه ناپسند دارم گرایند، آنها را از آنچه دوست دارند بدانچه ناخوش دارند منتقل کنم. و هر اهل قریه و خاندانی که نافرمانیم کنند و بسختی افتند، سپس از آنچه ناپسند دارم بدانچه دوست دارم گرایند، آنها را از آنچه نمیخواهند بدانچه دوست دارند منتقل کنم. و نیز بآنها بگو: رحمت من بر خشم و غضبم پیش دارد، پس از رحمت نومید مباشید، زیرا گناهی را که میآمرزم نزد من بزرگ نینماید، و بآنها بگو: با عناد و لجبازی در معرض خشم من نیایند، و دوستانم را سبک شمارند، زیرا هنگام خشم هیبتهای دارم که هیچ یک از مخلوقم تاب مقاومت آنها را ندارد.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمَادٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ رَفَعَهُ قَالَ: صَعِدَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ بِالْكُوفَةِ الْمُنْبَرِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ الدُّنُوبَ ثَلَاثَةٌ ثُمَّ أَمْسَكَ فَقَالَ لَهُ حَبَّةُ الْعُرْنِيِّ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قُلْتُ الدُّنُوبُ ثَلَاثَةٌ ثُمَّ أَمْسَكَتْ فَقَالَ مَا ذَكَرْتُهَا إِلَّا وَ أَنَا أُرِيدُ أَنْ أَفْسَرَهَا وَ لَكِنْ عَرَضَ لِي بُهْرٌ حَالَ بَيْنِي وَ بَيْنَ الْكَلَامِ نَعَمْ الدُّنُوبُ ثَلَاثَةٌ فَذَنْبٌ مَغْفُورٌ وَ ذَنْبٌ غَيْرُ مَغْفُورٍ وَ ذَنْبٌ نَرْجُو لِصَاحِبِهِ وَ نَخَافُ عَلَيْهِ قَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَبَيَّنَهَا لَنَا قَالَ نَعَمْ أَمَّا الدُّنُوبُ الْمَغْفُورُ فَعَبْدٌ عَاقَبَهُ اللَّهُ عَلَى ذَنْبِهِ فِي الدُّنْيَا فَاللَّهُ أَحْلَمُ وَ أَكْرَمُ مِنْ أَنْ يُعَاقِبَ عَبْدَهُ مَرَّتَيْنِ وَ أَمَّا الدُّنُوبُ الَّذِي لَا يُغْفَرُ فَمَظَالِمُ الْعِبَادِ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِذَا بَرَزَ لِحَلْقِهِ أَقْسَمَ قَسَمًا عَلَى نَفْسِهِ فَقَالَ وَ عِزِّي وَ جَلَالِي لَا يَجُوزُنِي ظُلْمٌ ظَالِمٍ وَ لَوْ كَفَّ بِكَفٍّ وَ لَوْ مَسَحَتْهُ بِكَفٍّ وَ لَوْ نَطَحَتْهُ مَا بَيْنَ الْقُرْنَاءِ إِلَى الْجَمَاءِ فَيَقْتَضِ لِلْعِبَادِ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ حَتَّى لَا تَبْقَى لِأَحَدٍ عَلَى أَحَدٍ مَظْلَمَةٌ ثُمَّ يَبْعَثُهُمُ لِلْحِسَابِ وَ أَمَّا الدُّنُوبُ الثَّالِثُ فَذَنْبٌ سَتَرَهُ اللَّهُ عَلَى خَلْقِهِ وَ رَزَقَهُ التَّوْبَةَ مِنْهُ فَاصْبَحَ خَائِفًا مِنْ ذَنْبِهِ رَاجِيًا لِرَبِّهِ فَتَنَحَّنُ لَهُ كَمَا هُوَ لِنَفْسِهِ نَرْجُو لَهُ الرَّحْمَةَ وَ نَخَافُ عَلَيْهِ الْعَذَابَ. الكافي ٢/ ٤٣٣، ح ١

عبدالرحمن بن حماد در حدیثی مرفوع از برخی از اصحابش نقل کند که امیرالمؤمنین علیه السلام در کوفه بر منبر برآمد، خدا را سپاس گفت و ستایش کرد سپس فرمود: ای مردم همانا گناهان سه گونه اند اینرا فرمود و خاموش نشست و از سخن گفتن خود داری کرد، حبه عرنی به وی عرض کرد: ای امیرالمؤمنان فردی گناهان سه گونه اند و دم فروبستی؟ فرمود: من آنها را یاد نکردم جز اینکه می خواستم شرح دهم ولی تنگی نفسی بر من عارض شد که میان من و سخنم حائل شد، آری گناهان سه گونه اند: گناهی که آمرزیده است، و گناهی که آمرزیده نشود، و گناهی که بر صاحبش هم امیدوار و هم بیمناکم، عرض کرد: ای امیرالمؤمنان آنها را برای ما بیان فرما. فرمود: آری اما گناه آمرزیده: گناه آن بنده ایست که خداوند او را در دنیا بر گناهش عقوبت کند پس خدا بردبارتر و کریمتر از آن است که بنده خود را دوباره عقوبت کند، و اما گناهی که آمرزیده نشود ستمکاریهای است که بندگان برخی به برخی کنند، زیرا چون خداوند تبارک و تعالی بر خلقتش عیان شد بخودش سوگند یاد کرده و فرموده است: بعزت و

جلالم سوگند که ستم هیچ ستمکاری از من نگذرد گرچه زدن مشتی بمشتی باشد یا مالیدن به دستی باشد و گرچه شاخ زدن شاخداری به بیشاخی باشد پس برای بندگان از یکدیگر قصاص گیرد تا ستمی از کسی بر کسی نماند، سپس آنها را برای حساب برانگیزد، و اما گناه سوم گناهی است که خداوند بر خلقش پنهان داشته، و توبه از آنرا بر گنهکار روزی کرده، و بوضعی در آمده که از گناهش بیمناک و پروردگارش امیدوار است، پس ما برای او همان حال را داریم که خودش آن حال را برای خود دارد امید رحمت برای او داریم، و از عذاب نیز بر او بیمناکیم.

عَلِيَّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قِيلَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ صِفْ لَنَا الْمَوْتَ فَقَالَ عَلَى الْحَبِيرِ سَقَطْتُمْ هُوَ أَحَدُ ثَلَاثَةِ أُمُورٍ يَرِدُ عَلَيْهِ إِمَّا بِبَشَارَةٍ بِنَعِيمٍ الْأَبَدِ وَإِمَّا بِبَشَارَةٍ بِعَذَابٍ الْأَبَدِ وَإِمَّا تَحْزِينٌ وَتَهْوِيلٌ وَأَمْرُهُ مَبْهُمٌ لَا يَدْرِي مِنْ أَيِّ الْفَرَقِ هُوَ فَأَمَّا وَلِيُّنَا الْمُطِيعُ لِأَمْرِنَا فَهُوَ الْمُبَشَّرُ بِنَعِيمٍ الْأَبَدِ وَأَمَّا عَدُوُّنَا الْمُخَالِفُ عَلَيْنَا فَهُوَ الْمُبَشَّرُ بِعَذَابٍ الْأَبَدِ وَأَمَّا الْمُبْهُمُ أَمْرُهُ الَّذِي لَا يَدْرِي مَا حَالُهُ فَهُوَ الْمُؤْمِنُ الْمُسْرِفُ عَلَى نَفْسِهِ لَا يَدْرِي مَا يَتَوَلَّى إِلَيْهِ حَالُهُ يَأْتِيهِ الْخَبَرُ مَبْهُمًا مَخُوفًا ثُمَّ لَنْ يُسَوِّيهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِأَعْدَائِنَا لَكِنْ يُخْرِجُهُ مِنَ النَّارِ بِشَفَاعَتِنَا فَاعْمَلُوا وَاطِيعُوا لَا تَتَكَلَّمُوا وَلَا تَسْتَصْغِرُوا عُقُوبَةَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَإِنَّ مِنَ الْمُسْرِفِينَ مَنْ لَا تَلْحَقُهُ شَفَاعَتُنَا إِلَّا بَعْدَ عَذَابٍ ثَلَاثِيائَةِ أَلْفِ سَنَةٍ. المعاني/ ٢٨٨، ح ٢.

علی بن حسین از پدرشان امام حسین علیهما السلام فرمودند: خدمت امیر المومنین علیه السلام عرض شد که صفت مرگ را برای ما بیان فرمایید؛ آن جناب فرمودند: با فرد آگاهی مواجه شده اید. مرگ یکی از سه امر است که بر شخص وارد می شود. مرگ یا بشارت است به عیش ابدی یا بشارت است به عذاب ابدی یا غصه دار نمودن و ترساندن است؛ و امر مبهمی است که شخص نمی داند از کدامیک از این دو گروه است. اما دوست ما که مطیع فرمان ماست؛ پس او همان است که مرگ برای او بشارت است به عیش ابدی؛ و اما دشمن ما که مخالف امر ماست، پس مرگ برای او بشارت است به عذاب ابدی؛ و اما آن که امر برایش مبهم است و نمی داند حالش چگونه است؟ چنین کسی آن مؤمنی است که بر خود ستم نموده و حال نمی داند که کارش به کجای می رسد و جزء کدام گروه می شود. چنین کسی با خبری مبهم و ترسناک مواجه است؛ ولی باز خدای تعالی هرگز او را با دشمنان ما برابر قرار نمی دهد؛ و او را خارج می کند از آتش به شفاعت ما. پس آگاه باشید! و فرمان ببرید! و اعتماد مکنید به عمل خودتان! و عقوبت الهی را کوچک بدانید که بعضی از گناهکارانند که شفاعت ما به ایشان نمی رسد؛ مگر بعد از عذاب الهی در سیصد هزار سال

عَنْ عَبَادِ بْنِ زِيَادٍ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا عَبَادُ مَا عَلَى مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ أَحَدٌ غَيْرُكُمْ وَ مَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا مِنْكُمْ وَ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا لَكُمْ. المحاسن/ ١٤٧، ح ٥٦.

عباد بن زیاد گوید، امام صادق علیه السلام بمن فرمود: ای عباد جز شما کسی بر ملامت ابراهیم علیه السلام نیست، و خداوند جز از شما قبول نمی کند، و غیر از شما گناهان کسی را نمی آمرزد.

عَنْ أَبِي الْحُسَيْنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ اللَّهُ يَا ابْنَ آدَمَ بِمَشِيئَتِي كُنْتَ أَنْتَ الَّذِي تَشَاءُ لِنَفْسِكَ مَا تَشَاءُ وَ بِقُوَّتِي أَدَيْتَ فَرَائِضِي وَ بِنِعْمَتِي قَوَيْتَ عَلَى مَعْصِيَتِي جَعَلْتُكَ سَمِيعًا بَصِيرًا قَوِيًّا مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَ مَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنَ نَفْسِكَ وَ ذَاكَ أَنِّي أَوَّلِي بِحَسَنَاتِكَ مِنْكَ وَ أَنْتَ أَوَّلِي بِسَيِّئَاتِكَ مِنِّي وَ ذَاكَ أَنِّي لَا أَسْأَلُ عَمَّا أَفْعَلُ وَ هُمْ يُسْتَلُونَ. الكافي/ ١٥٢/١ ح ٦

اما رضا عليه السلام فرمود: خدای تعالی فرماید: ای پسر آدم بخواست من است که تو هر چه برای خودخواهی توانی خواست و به نیروی من است که واجبات می‌دهی و بنعمت من است که بر نافرمانیم توانا میشوی. من ترا شنوا، بینا، توانا ساختم، هر نیکی که بتو رسد از جانب خداست و هر بدی که بتو رسد از خدا تو است و این برای آنستکه من بکارهای نیک تو از خودت سزاوارتر و تو بکارهای زشت از من سزاوارتری و علت این آنستکه من از آن چه می‌کنم باز خواست نشوم ولی مردم بازخواست شوند.

عَنْ أَبِي بصيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ لَكُمْ جَمِيعًا الذُّنُوبَ قَالَ فَقُلْتُ لَيْسَ هَكَذَا تَقَرُّأُ فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِذَا عَفَرَ الذُّنُوبَ جَمِيعًا فَلِمَنْ يُعَذَّبُ وَاللَّهِ مَا عَنَى مِنْ عِبَادِهِ غَيْرَنَا وَ غَيْرَ شِيعَتِنَا وَ مَا نَزَلْتُ إِلَّا هَكَذَا إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ لَكُمْ جَمِيعًا الذُّنُوبَ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۱۹، ح ۴۳.

ابو بصیر روایت کرده است که وی گفت: حضرت امام جعفر صادق علیه السلام درباره کلام خداوند عز و جل: لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا فرمود: خداوند برای شما همه گناهان را می‌بخشد. ابو بصیر گفت: عرض کردم: در آیه چنین نمی‌خوانیم. فرمود: ای ابا محمد! اگر خداوند همه گناهان را ببخشد، پس چه کسی را عذاب می‌کند؟ به خدا سوگند! او کسی جز ما و شیعیان ما را منظور نداشت، و این آیه را نازل نفرمود، مگر این چنین: خداوند برای شما همه گناهان را می‌بخشد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي خُطْبَتِهِ أَنَا الْهَادِي وَ أَنَا الْمُهْتَدِي وَ أَنَا أَبُو الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ زَوْجُ الْأَرَامِلِ وَ أَنَا مَلْجَأُ كُلِّ ضَعِيفٍ وَ مَأْمَنُ كُلِّ خَائِفٍ وَ أَنَا قَائِدُ الْمُؤْمِنِينَ إِلَى الْجَنَّةِ وَ أَنَا حَبْلُ اللَّهِ الْمَتِينِ وَ أَنَا غُرُؤُهُ اللَّهُ الْوُثْقَى وَ كَلِمَةُ التَّقْوَى وَ أَنَا عَيْنُ اللَّهِ وَ لِسَانُهُ الصَّادِقُ وَ يَدُهُ وَ أَنَا جَنْبُ اللَّهِ الَّذِي يَقُولُ أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَ أَنَا يَدُ اللَّهِ الْمَبْسُوطَةُ عَلَى عِبَادِهِ بِالرَّحْمَةِ وَ الْمَغْفِرَةِ وَ أَنَا بَابُ حِطَّةٍ مَنْ عَرَفَنِي وَ عَرَفَ حَقِّي فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ لِأَنِّي وَصِيُّ نَبِيِّهِ فِي أَرْضِهِ وَ حُجَّتُهُ عَلَى خَلْقِهِ لَا يُنْكِرُ هَذَا إِلَّا رَادٌّ عَلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ.. التوحيد/ ۱۶۴، ح ۴.

حضرت صادق علیه السلام فرمود: امیر المؤمنین علیه السلام در خطبه خویش فرمود که منم راه نما و منم راه یافته و منم پدر یتیمان و بیچارگان و شوهر بیوه زنان و منم پناه هر ناتوان و محل ایمنی هر ترسان و منم جلودار مؤمنان بسوی بهشت و منم ریسمان استوار خدا و منم دسته محکم تر خدا و کلمه تقوی و سخن پرهیزگاری خدا و منم چشم خدا و زبان راستگوی او و دست او و منم جنب و پهلوی خدا که خدا می‌فرماید أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ یعنی بجهت کراهت و نخواستن آن که در نزد دیدن عذاب خدا نفسی بگوید که ای افسوس و پشیمانی بر کوتاهی کردن من در باب جنب خدا یعنی در جانب و حق او یا در امر یا در طلب قرب جوار او یا طریقه که موصل برضای او باشد و منم دست گشوده خدا بر بندگانش بمهربانی و آمرزش و منم درگاه حطه و آن کلمه استغفار بنی اسرائیل بود یعنی گناهان مرا از من بیفکن و مرا بیمارز و شرح باب حطه در تفاسیر مذکور است هر که مرا شناخت و حق مرا شناخت بحقیقت اویم پروردگار خود را شناخته زیرا که من وصی پیغمبر اویم در زمین او و حجت اویم بر خلق او و این را انکار نمی‌کند مگر ردکننده بر خدا و رسولش.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ قَالَ جَنْبُ اللَّهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ كَذَلِكَ مَا كَانَ بَعْدَهُ مِنَ الْأَوْصِيَاءِ بِالْمَكَانِ الرَّفِيعِ إِلَى أَنْ يَنْتَهِيَ الْأَمْرُ إِلَى آخِرِهِمْ. الكافي ۱/ ۱۴۵، ح ۹.

حضرت امام موسى كاظم عليه السلام ر درباره كلام خداوند عز و جل: أَنْ تَقُولَ نَفْسُ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ فرمود: جنب خدا امير مؤمنان عليه السلام است و نيز اوصيا پس از او در جای گاه والايشان تا اين كه به آخرين تن از ايشان پايان يابد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَإِثْبَاتِ الْحُجَّةِ بِقَوْلِهِ فِي أَصْفِيَائِهِ وَأَوْلِيَائِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنْ تَقُولَ نَفْسُ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ تَعْرِيفاً لِلْخَلِيقَةِ قُرْبَهُمْ أَلَا تَرَى أَنَّكَ تَقُولُ فُلَانٌ إِلَى جَنْبِ فُلَانٍ إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَصِفَ قُرْبَهُ مِنْهُ وَإِنَّمَا جَعَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي كِتَابِهِ هَذِهِ الرُّمُوزَ الَّتِي لَا يَعْلَمُهَا غَيْرُهُ وَغَيْرُ أَنْبِيَائِهِ وَحُجَجِهِ فِي أَرْضِهِ لِعِلْمِهِ بِمَا يُخْدِثُهُ فِي كِتَابِهِ الْمُبْدُلُونَ مِنْ إِسْقَاطِ أَسْمَاءِ حُجَجِهِ مِنْهُ وَتَلْبِيسِهِمْ ذَلِكَ عَلَى الْأُمَّةِ لِيُعِينُوهُمْ عَلَى بَاطِلِهِمْ فَأَثْبَتَ بِهِ الرُّمُوزَ وَأَعْمَى قُلُوبَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ لِمَا عَلَيْهِمْ فِي تَرْكِهَا وَتَرْكِ غَيْرِهَا مِنَ الْخِطَابِ الدَّلَالِ عَلَى مَا أَحَدْتُوهُ فِيهِ..... الاحتجاج / ٢٥٢.

امير المومنين عليه السلام فرمودند:.....خداوند متعال برای روشن شدن مطلب در اين آيه- در مورد اصفيا و اولياي خود فرموده: أَنْ تَقُولَ نَفْسُ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ برای اينكه به خلائق قرب ايشان را بنماياند، مگر تو خود نمی گويي: فلانی در کنار فلانی است وقتی بخواهی ميزان قرب او را به آن فرد بنمايانی؟ و هر آينه خداوند متعال اين رموز كه جز او و انبياء و حجتهای او در زمين از آن خبر ندارند را در كتاب خود قرار داد زيرا از احداثی كه مبدلين در كتابش می نمايند نيك آگاه بود كه اسمای حجج او را سقط نموده و اَمّت را دچار اشتباه كنند تا ايشان را بر باطل ياری كنند، بدین خاطر اين رموز را در قرآن قرار داد، و دل و دیده اشان را كور ساخت، تا آن كه اين آیات و غير اينها از خطاب؛ دلالت بر احداث اين گروه در آن كند.....

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ يَا أَبَا ذَرٍّ يُؤْتِي بِحَاجِدٍ عَلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَعْمَى أَبْكَمَ يَتَكَبَّرُ فِي ظُلُمَاتِ الْقِيَامَةِ يُنَادِي يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَفِي غُنْفِهِ طَوْقٌ مِنَ النَّارِ.. المناقب ٢ / ٢٧٣.

رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم فرمودند: ای اباذر! روز قیامت کسی را كه از روی علم، حقّ علی و ولایتش را انكار کرده است آورده می شود در حالی كه كرو لال و كور است و در تاریکی های قیامت با صورت به زمین می خورد و می غلتد، صدا می زند: يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ و طوقی از آتش به گردش انداخته می شود.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: يَا يَزِيدُ إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ حَسْرَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ وَصَفُوا الْعُدْلَ ثُمَّ خَالَفُوهُ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - أَنْ تَقُولَ نَفْسُ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ. المحاسن / ١٢٠، ح ١٣٤.

امام باقر فرمودند: ای یزید پر حسرت ترين مردم در روز قیامت کسانی هستند كه عدالت را توصيف می كنند و خود بخلافش عمل می كنند و اين قول خدای متعال است أَنْ تَقُولَ نَفْسُ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ قَالَ خُلِقْنَا وَ اللَّهُ مِنْ نُورٍ جَنْبِ اللَّهِ خَلَقَنَا اللَّهُ جُزْءاً مِنْ جَنْبِ اللَّهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ يَعْنِي فِي وَلَايَةِ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ تَأْوِيلُ الْآيَاتِ الْبَاهِرَةِ ٢ /

امام جعفر صادق عليه السلام، از پدر بزرگوار ایشان عليهما السلام، روايت کرده است که ایشان درباره کلام خداوند عز و جل: يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ فرمود: به خدا سوگند! ما از نور جنب خدا آفریده شدیم و خداوند ما را جزئی از جنب خود آفرید و این کلام خداوند عز و جل است که فرمود: يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ یعنی در ولایت علی عليه السلام.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ قَالَ قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام أَنَا جَنْبُ اللَّهِ وَأَنَا حَسْرَةُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۲۰، ح ۲۵.

امام محمد باقر عليه السلام درباره کلام خداوند عز و جل: أَنْ تَقُولَ نَفْسُ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ فرمود: حضرت امام علی عليه السلام فرمود: من جنب خدایم و من مایه افسوس مردمان در روز قیامت

عَنْ سَدِيرِ الصَّيْرِفِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ وَقَدْ سَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام نَحْنُ وَاللَّهُ خُلِقْنَا مِنْ نُورِ جَنبِ اللَّهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُ الْكَافِرِ إِذَا اسْتَقَرَّتْ بِهِ الدَّارُ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ يَعْنِي وَلَا يَتِيحُ مُحَمَّدٌ وَ آلُ مُحَمَّدٍ عليهم السلام تأويل الآيات الباهرة ۲/ ۵۲۰، ح ۲۷.

سدیر صیرفی روایت شده است که او گفت: از حضرت امام جعفر صادق عليه السلام شنیدم در پاسخ به مردی که درباره کلام خداوند عز و جل: يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ پرسید، فرمود: به خدا سوگند! ما از نور جنب خدای متعال آفریده شدیم و این سخن کافر است، چون به سرای آخرت درآید: يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ یعنی در ولایت محمد و خاندان او- که درود خداوند بر تمامی ایشان باد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلامنَحْنُ الْخُزَّانُ لِدِينِ اللَّهِ وَ نَحْنُ مَصَابِيحُ الْعِلْمِ إِذَا مَضَى مِنَّا عِلْمٌ بَدَأَ عِلْمٌ لَا يَضِلُّ مِنِ اتِّبَعَنَا وَ لَا يَهْتَدِي مَنْ أَنْكَرَنَا وَ لَا يَنْجُو مَنْ أَعَانَ عَلَيْنَا عَدُوَّنَا وَ لَا يُعَانُ مَنْ أَسْلَمَنَا فَلَا تَتَخَلَّفُوا عَنَّا لَطَمِعَ دُنْيَا وَ حُطَامٌ زَائِلٌ عَنْكُمْ وَ أَنْتُمْ تَزُولُونَ عَنْهُ فَإِنَّ مِنْ أَثَرِ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَ اخْتَارَهَا عَلَيْنَا عَظَمَتْ حَسْرَتُهُ غَدًا وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ تَقُولَ نَفْسُ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لِمَنِ السَّاخِرِينَ . الحصال/ ۶۳۱.

امیر المومنین عليه السلام فرمودند:.....ما گنجوران دین خدا هستیم، ما کلیدهای دانش هستیم، هر گاه پیشوایی از ما درگذرد: دیگری به جای وی درآید، هر که از ما پیروی کند گمراه نگردد و آن که منکر ما گردد گمراه است، آن که با ما دشمنی ورزد رهایی نیابد، آن که ما را واگذارد و از یاری ما کوتاهی کند بی‌یاور گردد، برای آرزو به جهان و کالای آن که فانیست ما را تنها مگذارید، آن که با ما مخالفت کند و جهان را به جاویدان برگزیند و آن را بر ما مقدم دارد در روز رستاخیز بسی دریغ خورد چنان که قرآن فرموده: أَنْ تَقُولَ نَفْسُ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لِمَنِ السَّاخِرِينَ.

عَنْ مَالِكِ الْجُهَنِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّا شَجَرَةٌ مِنْ جَنبِ اللَّهِ فَمَنْ وَصَلَنَا وَصَلَهُ اللَّهُ قَالَ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ أَنْ تَقُولَ نَفْسُ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لِمَنِ السَّاخِرِينَ . البصائر/ ۸۲، ح ۵.

مالك جهني گوید شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود: ما درختی از نزد خدا هستیم هر که به ما وصل شود به خدا وصل شده و این آیه را قرائت میفرمود: أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ.

علي بن ابراهيم: قَوْلُهُ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ - فَإِنَّهُ حَدَّثَنِي أَبِي عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي الْيَعْزَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مَنْ ادَّعَى أَنَّهُ إِمَامٌ وَلَيْسَ بِإِمَامٍ قُلْتُ وَإِنْ كَانَ عَلَوِيًّا فَاطِمِيًّا قَالَ وَإِنْ كَانَ عَلَوِيًّا فَاطِمِيًّا. تفسير القمي ٢/ ٢٥١.

علی بن ابراهیم، از پدرش، از ابن ابی عمیر، از ابو مغرا روایت کرده است که وی گفت: حضرت امام جعفر صادق علیه السلام درباره کلام خداوند متعال: وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ فرمود: یعنی هر که ادعا کند که او امام است، حال آن که امام نیست. عرض کردم: حتی اگر علوی و فاطمی باشد؟ فرمود: حتی اگر علوی و فاطمی باشد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قُلْتُ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ - وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ قَالَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ إِمَامٌ وَلَيْسَ بِإِمَامٍ قُلْتُ وَإِنْ كَانَ عَلَوِيًّا فَاطِمِيًّا قَالَ وَإِنْ كَانَ عَلَوِيًّا فَاطِمِيًّا. ثواب الأعمال / ٥٤، ح ١.

امام محمد باقر علیه السلام درباره کلام خداوند عز و جل: وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ فرمود: [یعنی] هر که گمان کند او امام است، حال آن که امام نیست. عرض کردم: حتی اگر علوی و فاطمی باشد؟ فرمود: حتی اگر علوی و فاطمی باشد.

عَنْ خَيْثَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ مَنْ حَدَّثَ عَنَّا بِحَدِيثٍ فَتَحْنُ سَائِلُوهُ عَنْهُ يَوْمًا فَإِنْ صَدَقَ عَلَيْنَا فَإِنَّمَا يَصْدُقُ عَلَى اللَّهِ وَعَلَى رَسُولِهِ وَإِنْ كَذَبَ عَلَيْنَا فَإِنَّمَا يَكْذِبُ عَلَى اللَّهِ وَعَلَى رَسُولِهِ لِأَنَّا إِذَا حَدَّثْنَا لَا نَقُولُ قَالَ فُلَانٌ وَفُلَانٌ وَ إِنَّمَا نَقُولُ قَالَ اللَّهُ وَقَالَ رَسُولُهُ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ ثُمَّ أَشَارَ خَيْثَمَةُ إِلَى أُذُنَيْهِ وَقَالَ صَمْتًا إِنْ لَمْ أَكُنْ سَمِعْتُهُ. تأويل الآيات الباهرة ٢/ ٥٢١، ح ٣٠.

خَيْثَمَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ روایت کرده است که وی گفت: از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام شنیدم که فرمود: هر که از ما حدیثی روایت کند، روزی درباره آن حدیث او را بازخواست خواهیم کرد، اگر به راستی از ما گفته باشد، به راستی از خدا و رسول خدا گفته است و اگر به ما دروغ بسته باشد، به خدا و رسول خدا دروغ بسته است؛ چرا که ما وقتی سخن می‌گوییم، نمی‌گوییم: فلان کس و فلان کس گفت، بل که می‌گوییم: خداوند فرمود و رسول خدا فرمود. سپس آن حضرت علیه السلام این آیه را تلاوت فرمود: وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ. خیثمه به گوش‌های خود اشاره کرد و گفت: کر شوند اگر سخن حضرت را نشنیده باشم.

وَنُجِّيَ اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَلْقٍ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ (٦٢) لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (٦٣) قُلْ أَغْفِرُ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا أَمْرِيَ وَأَعْبُدُوا إِلَهُ الْجَاهِلُونَ (٦٤) وَلَقَدْ أَوْحِيَ

إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ (٦٥) بَلِ اللَّهَ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ (٦٦) وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ (٦٧) وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ (٦٨) وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (٦٩) وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَاعْمَلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ (٧٠)

و خدا کسانى را که تقوا پيشه کرده اند به [پاس] کارهاى که مایه رستگارى شان بوده نجات مى دهد عذاب به آنان نمى رسد و غمگین نخواهند گردید (٦١) خدا آفریدگار هر چیزی است و اوست که بر هر چیز نگهبان است (٦٢) کلیدهای آسمان و زمین از آن اوست و کسانى که نشانه های خدا را انکار کردند آنانند که زیانکارانند (٦٣) بگوای نادانان آیا مرا و ادارى کنید که جز خدا را پرستم (٦٤) و قطعا به توبه کسانى که پيش از تو بودند و حى شده است اگر شرک ورزى حتما کدورت تباه و مسلمانان زیانکاران خواهى شد (٦٥) بلکه خدا را پرست و از سپاسگزاران باش (٦٦) و خدا را آنچنان که بايد به بزرگى نشناخته اند و حال آنکه روز قیامت زمین یکسره در قبضه [قدرت] اوست و آسمانها در پيچيد به دست اوست و منزله است و برتر است از آن چه [باوى] شريك مى گردانند (٦٧) و در صور دميد مى شود پس هر که در آسمانها و هر که در زمین است بيهوش درى افتد مگر کسى که خدا بخواد سپس بار ديگر در آن دميد مى شود و بناگاه آنان برپاى ايستاده مى نگردند (٦٨) و زمین به نور پروردگارش روشن گردد و کارنامه [اعمال در میان] نهاده شود و پيامبران و شاهدان را بياورند و ميا نشان به حق داوری گردد و مورد ستم قرار نگیرند (٦٩) و هر کسى [نتيجه] آن چه انجام داده است به تمام يابد و او به آن چه مى کنند داننا تر است (٧٠)

عن ابن شهر آشوب: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَمَرَ بِقَطْعِ لِصٍّ فَقَالَ اللَّصُّ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدَّمْتُهُ فِي الْإِسْلَامِ وَتَأْمُرُهُ بِالْقَطْعِ فَقَالَ لَوْ كَانَتْ ابْنَتِي فَاطِمَةُ فَسَمِعْتُ فَاطِمَةَ فَحَزَنْتُ فَتَزَلَّ جَبْرِئِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُهُ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ فَحَزَنَ رَسُولُ اللَّهِ فَتَزَلَّ لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلَهُةٌ إِلَّا اللَّهَ لَفَسَدَتَا فَتَعَجَّبَ النَّبِيُّ مِنْ ذَلِكَ فَتَزَلَّ جَبْرِئِيلُ وَقَالَ كَانَتْ فَاطِمَةُ حَزَنْتُ مِنْ قَوْلِكَ فَهَذِهِ الْآيَاتُ لِمُوَاَفَقَتِهَا لِرِضَى الْمُنَاقِبِ ٣/ ٣٢٤.

ابن شهر آشوب گوید: رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم فرمان داد تا دست دزدى را قطع کنند، دزد گفت: اين دست را در اسلام تقديم کرده ام ولى اکنون فرمان به قطع آن مى دهى؟ پيامبر فرمود: اگر دخترم فاطمه نیز چنین کارى را انجام داده بود دست او را نیز قطع مى کردم. هنگامى که حضرت فاطمه عليها السلام اين سخن را شنيد اندوهگين گرديد پس جبرئيل فرود آمد و اين آيه را براى او تلاوت نمود: لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ و پس از نزول اين آيه رسول خدا صلى الله عليه و آله و سلم محزون گرديد، پس آيه ذيل نازل گرديد: لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلَهُةٌ إِلَّا اللَّهَ لَفَسَدَتَا. با نزول اين آيه، پيامبر اسلام متعجب گرديد و لذا جبرئيل فرود آمده و گفت: چون حضرت فاطمه عليها السلام از آن سخن تو دلگير شد لذا اين آيات راى جلب رضايت او نازل گرديد.

عَنْ أَبِي حَمْرَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ لِتَبِيبِهِ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ - وَ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ قَالَ: تَفْسِيرُهَا - لَئِنْ أَمَرْتُ بِوَلَايَةِ أَحَدٍ مَعَ وَلَايَةِ عَلِيٍّ مِنْ بَعْدِكَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ. تفسير القمي ٢/ ٢٥٩.

ابو حمزه روايت کرده است که وی گفت: از حضرت امام محمد باقر عليه السلام درباره کلام خداوند عز و جل به پيامبرش صلی الله عليه وآله: لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ پرسیدم، ایشان فرمود: تفسیرش این است که اگر پس از خود به ولایت کس دیگری به همراه ولایت علی عليه السلام فرمان دهی، لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ.

عَنْ أَبِي مُوسَى الْمَشْرِقَانِيِّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَهُ وَحَضَرَهُ قَوْمٌ مِنَ الْكُوفِيِّينَ فَسَأَلُوهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ فَقَالَ لَيْسَ حَيْثُ تَذَهَبُونَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حَيْثُ أَوْحَى إِلَى نَبِيِّهِ ﷺ أَنْ يُقِيمَ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ لِلنَّاسِ عِلْمًا أُنْدَسَ إِلَيْهِ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ فَقَالَ أَشْرِكُ فِي وَلَايَتِهِ حَتَّى يَسْكُنَ النَّاسُ إِلَى قَوْلِكَ وَيُصَدِّقُوكَ فَلَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ شَكَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى جَبْرِئِيلَ فَقَالَ إِنَّ النَّاسَ يُكْذِبُونَ مَنِّي فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ. .. تأويل الآيات الباهرة ٢/ ٥٢٢ ح ٣٢.

ابو موسی مشرقانی روايت کرده است که وی گفت: نزد حضرت امام محمد باقر عليه السلام بودم که گروهی از کوفیان خدمت ایشان رسیدند و درباره کلام خداوند عز و جل: لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ پرسیدند، آن حضرت عليه السلام فرمود: چنین که می‌پندارید نیست. هنگامی که خداوند عز و جل به پيامبرش صلی الله عليه وآله وحی فرمود تا او علی عليه السلام را به پیشوایی مردم منصوب کند، مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ دزدانه نزد پيامبر اکرم صلی الله عليه وآله رفت و عرض کرد: در ولایت او شریک بگذار؛ یعنی اول و دوم را تا مردم به سخت آرام گیرند و آن را بپذیرند. پس وقتی خداوند عز و جل نازل فرمود: يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ ، رسول خدا صلی الله عليه وآله به جبرئیل گلايه کرد و فرمود: مردم مرا دروغگو می‌شمارند و این سخن از من نمی‌پذیرند. آن گاه خداوند عز و جل نازل فرمود: لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ...

عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ: حَضَرْتُ مَجْلِسَ الْمَأْمُونِ وَعِنْدَهُ الرِّضَا عَلِيُّ بْنُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ الْمَأْمُونُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَلَيْسَ مِنْ قَوْلِكَ أَنَّ الْأَنْبِيَاءَ مَعْصُومُونَ قَالَ بَلَى قَالَ فَمَا مَعْنَى قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَأَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذْنَتْ لَهُمْ قَالَ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ هَذَا مِمَّا نَزَلَ بِإِيَّاكَ أَغْنِي وَاسْمِعِي يَا جَارَةُ خَاطَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِذَلِكَ نَبِيِّهِ وَارَادَ بِهِ أُمَّتَهُ وَكَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ وَقَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ وَلَوْ لَا أَنْ تَبْتَئَاكَ لَقَدْ كَذَبْتَ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا قَالَ صَدَقْتَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . العيون ١/ ١٥٥-١٦١، ح ١.

علی بن محمد بن جهم روايت کرده است که وی گفت: در مجلس مأمون حاضر شدم و حضرت امام رضا عليه السلام نزد او بود. مأمون به ایشان عرض کرد: ای پسر رسول خدا! مگر شما نفرموده‌ای: پيامبران معصوم‌اند؟ حضرت فرمود: آری. مأمون در ضمن آن چه از حضرت پرسید، عرض کرد: ای ابا الحسن! مرا درباره کلام خداوند متعال: عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذْنَتْ لَهُمْ آگاه ساز. حضرت فرمود: این از جمله آیاتی است که خداوند نازل فرمود و به کسی گفت تا دیگری بشنود. خداوند با این سخن پيامبرش صلی الله عليه وآله و آلہ را مورد خطاب قرار داد اما اَمَّت او را منظور داشت، هم چنین است کلام خداوند عز و جل که فرمود: لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ و نیز: وَلَوْ لَا أَنْ تَبْتَئَاكَ لَقَدْ كَذَبْتَ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا مأمون عرض کرد: راست گفתי، ای پسر رسول خدا.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَ لَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ قَالَ يَعْنِي إِنْ أَشْرَكَتَ فِي الْوَلَايَةِ غَيْرُهُ بَلِ اللَّهِ فَاعْبُدْ وَ كُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ يَعْنِي بَلِ اللَّهِ فَاعْبُدْ بِالطَّاعَةِ وَ كُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ أَنْ عَصَدْتُكَ بِأَخِيكَ وَ ابْنِ عَمَلِكَ. الكافي ١/ ٤٢٧، ح ٧٦.

امام صادق عليه السلام راجع بقول خدای تعالی : وَ لَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ فرمود: یعنی اگر در امر ولایت دیگری را شریک گردانی بَلِ اللَّهِ فَاعْبُدْ وَ كُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ یعنی بل که خدا را با اطاعت عبادت کن و از شکر گزاران باش ، که برادر و پسر عمت را یاور تو ساختم.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ فِيهَا يَقُولُ: الَّذِي لَمَّا شَبَّهَهُ الْعَادِلُونَ بِالْحَلْقِ الْمُبْعَضِ الْمَحْدُودِ فِي صِفَاتِهِ ذِي الْأَقْطَارِ وَ التَّوَاجِي الْمُخْتَلِفَةِ فِي طَبَقَاتِهِ وَ كَانَ عَزَّ وَ جَلَّ الْمَوْجُودَ بِنَفْسِهِ لَا بِأَدَاتِهِ انْتَفَى أَنْ يَكُونَ قَدْرُهُ حَقَّ قَدْرِهِ فَقَالَ تَنْزِيهَا لِنَفْسِهِ عَنْ مُشَارَكَةِ الْأَنْدَادِ وَ ارْتِفَاعاً عَنْ قِيَاسِ الْمُقَدَّرِينَ لَهُ بِالْحُدُودِ مِنْ كَفَرَةِ الْعِبَادِ- وَ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَ الْأَرْضُ جَمِيعاً قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ السَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ مَا ذَلِكَ الْقُرْآنُ عَلَيْهِ مِنْ صِفَتِهِ فَاتَّبِعْهُ لِيُوصَلَ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ مَعْرِفَتِهِ وَ أَتَتْ بِهِ وَ اسْتَضَى بِنُورِ هِدَايَتِهِ فَإِنَّهَا نِعْمَةٌ وَ حِكْمَةٌ أُوتِيَتْهُمَا فَخُذْ مَا أُوتِيَتْ وَ كُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ وَ مَا ذَلِكَ الشَّيْطَانُ عَلَيْهِ مِمَّا لَيْسَ فِي الْقُرْآنِ عَلَيْكَ فَرَضُهُ وَ لَا فِي سُنَّةِ الرَّسُولِ وَ أَيْمَةُ الْهُدَى أَثَرُهُ فَكُلْ عِلْمُهُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَإِنَّ ذَلِكَ مُنْتَهَى حَقِّ اللَّهِ عَلَيْكَ..... التوحيد/ ٥٥، ح ١٣.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند:.....آن که چون عدول کنندگان از حق او را تشبیه کردند بآفریده که در صفاتش متبعض و محدود است و در طبقاتش صاحب اطراف و نواحی مختلفه و آن جناب عز و جل و بخودی خود موجود بودند بآیات یا اداتی که قرار داد فرمود نیست و نابود شد که چنان باشد که او را اندازه کرده باشند حق اندازه او باینکه او را تعظیم نموده باشند چنان که سزای تعظیم او است و او را شناخته باشند چنان که حق شناخت او است پس آن جناب بجهت تنزیه و دور داشتن خویش از مشارکت همتایان و بلند شدن از قیاس و اندازه کردن کسانی که او را باندازها اندازه کردند از کفران از بندگان فرمود که وَ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَ الْأَرْضُ جَمِيعاً قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ السَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ که ترجمه اش در باب خود خواهد آمد پس آن چه قرآن ترا بر آن دلالت کند از صفتش همان را پیروی کن تا آن که در میان تو و میان معرفتش پیوند دهد و بآن اقتدا نما و بنور هدایتش روشنی بجو زیرا که آن نعمت و حکمتی است که آنها را بتو داده اند پس آن چه را که بتو داده اند بگیر و از جمله شکرکنندگان باش و آن چه شیطان ترا بر آن دلالت کند از آن چه نه در قرآن و جوب آن بر تو است و نه در سنت پیغمبر یا ائمه هدی اثر و نشان آنست پس علم آن را بسوی خدای عز و جل واگذار زیرا که این منتهای حق خدا است بر تو.....

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيْسَى بْنِ عُبَيْدٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلِيَّ بْنَ مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيِّ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ الْأَرْضُ جَمِيعاً قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ السَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ فَقَالَ ذَلِكَ تَعْيِيرُ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لِمَنْ شَبَّهَهُ بِخَلْقِهِ أَلَا تَرَى أَنَّهُ قَالَ وَ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَ مَعْنَاهُ إِذْ قَالُوا إِنَّ- الْأَرْضَ جَمِيعاً قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ السَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ كَمَا قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ

قَدَرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ نَزَّ عَزَّ وَجَلَّ نَفْسُهُ عَنِ الْقُبُصَةِ وَالْيَمِينِ فَقَالَ - **سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ**. التوحيد/ ۱۶۰-۱۶۱، ح ۱.

محمد بن عیسی بن عبید روایت کرده است که وی گفت: از حضرت امام هادی علیه السلام درباره کلام خداوند عز و جل: **وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ** پرسیدم، ایشان فرمود: این تعبیر خداوند تبارک و تعالی است برای کسانی که او را به آفریدگانش همانند می کنند. آیا نمی بینی که خداوند متعال فرمود: **وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدَرِهِ** در آن گاه که گفتند: در روز قیامت، زمین یکسر در قبضه اوست و آسمان ها در پیچیده به دست راست اوست؟ هم چنین است آن جا که خداوند عز و جل فرمود: **وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدَرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍ** ، سپس خداوند عز و جل خود را از قبضه و دست منزّه شمرد و فرمود: **سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ**.

قَالَ زُرَّارَةُ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يُوصَفُ وَكَيْفَ يُوصَفُ وَقَدْ قَالَ فِي كِتَابِهِ - **وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدَرِهِ** فَلَا يُوصَفُ بِقُدْرَةٍ إِلَّا كَانَ أَعْظَمَ مِنْ ذَلِكَ. التوحيد/ ۱۲۷-۱۲۸، ح ۶.

زراره گوید از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام شنیدم که فرمود: خداوند توصیف نمی شود، چگونه می توان او را وصف کرد، حال آن که در کتاب خود فرموده است: **وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدَرِهِ** پس خداوند به هیچ اندازه ای وصف نمی شود جز آن که بزرگتر از آن باشد.

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: وَالَّذِي بَعَثَ مُحَمَّدًا عليه السلام بِالْحَقِّ وَأَكْرَمَ أَهْلَ بَيْتِهِ مَا مِنْ شَيْءٍ تَطْلُبُونَهُ مِنْ جِزٍّ مِنْ حَرْقٍ أَوْ غَرَقٍ أَوْ إِفْلَاحٍ دَابَّةٍ مِنْ صَاحِبِهَا أَوْ ضَالَّةٍ أَوْ آبِقٍ إِلَّا وَهُوَ فِي الْقُرْآنِ فَمَنْ أَرَادَ ذَلِكَ فَلْيَسْأَلْنِي عَنْهُ قَالَ فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَخْبِرْنِي عَمَّا يُؤْمِنُ مِنَ الْحَرْقِ وَالْغَرَقِ فَقَالَ اقْرَأْ هَذِهِ الْآيَاتِ - **اللَّهُ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ وَ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدَرِهِ إِلَى قَوْلِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ** فَمَنْ قَرَأَهَا فَقَدْ أَمِنَ الْحَرْقَ وَالْغَرَقَ قَالَ فَقَرَأَهَا رَجُلٌ وَ اضْطَرَمَّتِ النَّارُ فِي بُيُوتٍ جِيرَانِهِ وَ بَيْتُهُ وَسَطَهَا فَلَمْ يُصْبِهِ شَيْءٌ..... الكافي ۴/ ۶۲۴، ح ۲۱.

اصبغ بن نباته از امیرالمؤمنین علیه السلام حدیث کند که فرمود: سوگند بدان که محمد صلی الله علیه و آله و سلم را بحقیقت برانگیخته و خاندانش را گرامی داشته هیچ چیزی نیست که شما آنرا بجوئید از حرز و دعاها ئی که برای محافظت از سوختن یا غرق شدن یا دزد یا گریختن چهارپائی از دست صاحبش یا گمشده ای یا بنده فراری ، جز اینکه در قرآن است ، هر که خواهد از من بپرسد گوید: پس مردی برخاست و عرض کرد: یا امیرالمؤمنین مرا آگاه کن از آنچه برای محافظت از سوختن و غرق شدن است ؟ فرمود: این آیات را بخوان : **اللَّهُ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ وَ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدَرِهِ** تا **سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ** پس هر که این آیات را بخواند از سوختن و غرق شدن ایمن است ، گوید: پس مردی آنرا خواند و آتش در خانه های همسایگان نشان درگرفت و خانه او هم وسط آن خانه ها بود و آسیبی باو نرسید.....

عن علي عليه السلام مَنْ خَافَ مِنْكُمْ الْغَرَقَ فَلْيَقْرَأْ بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا وَ مُرْسَاهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ بِسْمِ اللَّهِ الْمَلِكِ الْحَيِّ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدَرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ . الحصا ل/ ۶۱۹.

على عليه السلام فرمود: آن که از غرق ترسد بگوید: بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا وَ مَرْسَاهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ. باسم الله الملك القوی و ما قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَ الْأَرْضُ جَمِيعاً قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ السَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ.

لَمَّا عَادَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ تَبُوكَ إِلَى الْمَدِينَةِ قَدِمَ عَلَيْهِ عَمْرُو بْنُ مَعْدِيكَرَبَ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ أَسْلِمَ يَا عَمْرُو يُؤْمِنُكَ اللَّهُ مِنَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ وَ مَا الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ فَإِنِّي لَا أَفْرَعُ فَقَالَ يَا عَمْرُو إِنَّهُ لَيْسَ مِمَّا تَحْسِبُ وَ تَظُنُّ إِنَّ النَّاسَ يُصَاحُّ بِهِمْ صَاحَةً وَاحِدَةً فَلَا يَبْقَى مَيِّتٌ إِلَّا ذُبِرَ وَ لَا حَيٌّ إِلَّا مَاتَ إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ يُصَاحُّ بِهِمْ صَاحَةً أُخْرَى فَيُنْشَرُ مَنْ مَاتَ وَ يَصْفُونَ جَمِيعاً وَ تَنْشَقُّ السَّمَاءُ وَ تُهْدَى الْأَرْضُ وَ تَخْرُجُ الْجِبَالُ وَ تَزْفِرُ الْتَيْرَانُ وَ تَزِي بِمِثْلِ الْجِبَالِ شَرّاً فَلَا يَبْقَى دُورُوحٌ إِلَّا انْخَلَعَ قَلْبُهُ وَ ذَكَرَ ذَنْبَهُ وَ شُغِلَ بِنَفْسِهِ إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ فَأَيُّنَ أَنْتَ يَا عَمْرُو مِنْ هَذَا قَالَ أَلَا إِنِّي أَسْمَعُ أَمراً عَظِيماً قَامَنَ بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ آمَنَ مَعَهُ مِنْ قَوْمِهِ نَاسٌ وَ رَجَعُوا إِلَى قَوْمِهِمْ..... الإرشاد/ ٧٣.

هنگامی که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم از غزوه تبوک به مدینه برگشتند، عمرو بن معدی کرب بر ایشان وارد شد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به او فرمود: عمرو! اسلام بیاور تا خداوند تو را از فزع اکبر در امان بدارد. گفت: محمد! فزع اکبر چیست؟ من کسی نیستم که از چیزی بهراسم! فرمود: عمرو! مطلب آن گونه که حساب می کنی و می پنداری نیست! همانا صیحه واحدی بر مردم زده می شود که هیچ مرده ای نماند مگر اینکه برانگیخته گردد و هیچ زنده ای نماند مگر اینکه بمیرد، مگر آن چه خدا بخواهد؛ سپس صیحه دیگری زده می شود و هر که مرده است برانگیخته شود و همگی به صف شوند؛ آسمان شکافته و زمین ویران گردد و کوهها فرو ریزد و صدای برافروختن آتش شنیده شود و شعله هایش هم چون کوه زبانه کشد؛ پس هیچ موجود دارای روحی نیست مگر اینکه دلش از جا بکند و گنااهش را به یاد آرد و به خویش مشغول گردد مگر آن چه خدا بخواهد. عمرو! آن موقع تو کجایی؟ گفت: واقعا که مطلب عظیمی گفتم. وی به خدا و رسولش ایمان آورد و گروهی از قومش هم ایمان آوردند.

عَنْ ثَوْبَانَ بْنِ أَبِي فَاخْتَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ سُئِلَ عَنِ التَّفَخُّتَيْنِ كَمْ بَيْنَهُمَا قَالَ: مَا شَاءَ اللَّهُ، فَقِيلَ لَهُ فَأَخْبِرْنِي يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ كَيْفَ يُنْفَخُ فِيهِ فَقَالَ: أَمَّا التَّفَخَةُ الْأُولَى فَإِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ إِسْرَافِيلَ فَيَهْبِطُ إِلَى الْأَرْضِ وَ مَعَهُ الصُّورُ وَ لِلصُّورِ رَأْسٌ وَاحِدٌ وَ طَرَفَانِ وَ بَيْنَ طَرَفِ كُلِّ رَأْسٍ مِنْهُمَا مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ قَالَ: فَإِذَا رَأَتْ الْمَلَائِكَةُ إِسْرَافِيلَ وَ قَدْ هَبَطَ إِلَى الدُّنْيَا وَ مَعَهُ الصُّورُ قَالُوا: قَدْ أَذِنَ اللَّهُ فِي مَوْتِ أَهْلِ الْأَرْضِ وَ فِي مَوْتِ أَهْلِ السَّمَاءِ، قَالَ: فَيَهْبِطُ إِسْرَافِيلُ بِحَظِيرَةِ بَيْتِ الْمُقَدَّسِ وَ يَسْتَقْبِلُ الْكَعْبَةَ فَإِذَا رَأَوْهُ أَهْلُ الْأَرْضِ قَالُوا: قَدْ أَذِنَ اللَّهُ فِي مَوْتِ أَهْلِ الْأَرْضِ، قَالَ: فَيُنْفَخُ فِيهِ نَفْحَةٌ فَيَخْرُجُ الصَّوْتُ مِنَ الطَّرَفِ الَّذِي يَلِي أَهْلَ الْأَرْضِ فَلَا يَبْقَى فِي الْأَرْضِ دُورُوحٌ إِلَّا صَعِقَ وَ مَاتَ، وَ يَخْرُجُ الصَّوْتُ مِنَ الطَّرَفِ الَّذِي يَلِي أَهْلَ السَّمَاءِ فَلَا يَبْقَى فِي السَّمَاءِ دُورُوحٌ إِلَّا صَعِقَ وَ مَاتَ إِلَّا إِسْرَافِيلُ فَيَمْكُثُونَ فِي ذَلِكَ مَا شَاءَ اللَّهُ قَالَ: فَيَقُولُ اللَّهُ لِإِسْرَافِيلَ: يَا إِسْرَافِيلُ مَتَّ فَيَمُوتُ إِسْرَافِيلُ فَيَمْكُثُونَ فِي ذَلِكَ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ يَأْمُرُ اللَّهُ السَّمَاءَ فَتَمُوتُ وَ يَأْمُرُ الْجِبَالَ فَتَسِيرُ وَ هُوَ قَوْلُهُ: **يَوْمَ تَمُوتُ السَّمَاءُ مَوْرًا وَ تَسِيرُ الْجِبَالُ سِيرًا** يَعْنِي تَبْسُطُ وَ تُبَدِّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ يَعْنِي بِأَرْضٍ لَمْ تُكْسَبْ عَلَيْهَا الذُّنُوبُ بَارِزَةً لَيْسَ عَلَيْهَا جِبَالٌ وَ لَا نَبَاتٌ كَمَا دَحَاهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَ يُعِيدُ عَرْشَهُ عَلَى الْمَاءِ كَمَا كَانَ أَوَّلَ مَرَّةٍ مُسْتَقِيلاً بِعَظَمَتِهِ وَ قُدْرَتِهِ، قَالَ: فَعِنْدَ ذَلِكَ يُنَادِي الْجَبَّارُ جَلَّ جَلَالُهُ بِصَوْتٍ مِنْ قِبَلِهِ جَهْوَرِيٍّ يَسْمَعُ أَقْطَارُ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِينَ **لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ** فَلَا يُجِيبُهُ مُجِيبٌ فَعِنْدَ ذَلِكَ يَقُولُ الْجَبَّارُ مُجِيباً لِنَفْسِهِ **اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ** وَ أَنَا قَهَرْتُ الْخَلَائِقَ كُلَّهُمْ وَ أَمَتُهُمْ إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَ حِدِي لَا شَرِيكَ لِي وَ لَا وَزِيرَ لِي وَ أَنَا خَلَقْتُ خَلْقِي بِيَدِي وَ أَنَا أَمَتُهُمْ بِمَشِيَّتِي

وَأَنَا أُحْيِيهِمْ بِقُدْرَتِي قَالَ: فَيَنْفُخُ الْجَبَّارُ نَفْخَةً فِي الصُّورِ فَيَخْرُجُ الصَّوْتُ مِنْ أَحَدِ الطَّرَفَيْنِ الَّذِي يَلِي السَّمَاوَاتِ فَلَا يَبْقَى فِي السَّمَاوَاتِ أَحَدٌ إِلَّا حَيٌّ وَ قَامَ كَمَا كَانَ وَ يَعُودُ حَمَلَةُ الْعَرْشِ وَ تُحْضَرُ الْجَنَّةُ وَ النَّارُ وَ تُحْشَرُ الْخَلَائِقُ لِلْحِسَابِ، قَالَ: فَرَأَيْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَنْبُكِي عِنْدَ ذَلِكَ بُكَاءً شَدِيدًا. تفسير القمي ٢/ ٢٥٢.

ثَوْبِر بن ابی فاخته، از حضرت امام سجاد علیه السلام روایت کرده است که از ایشان پرسیدند: فاصله بین دو دمی که در صور دمیده می شود چه قدر است؟ حضرت علیه السلام فرمود: هر چه خدا بخواهد. عرض کردند: ای پسر رسول خدا! ما را خبر ده که چگونه در آن دمیده می شود؟ فرمود: اما دم اول، خداوند متعال به اسرافیل فرمان می دهد و او با صور به زمین فرود می آید، صور از یک سو، یک سر و از سوی دیگر، دو سر دارد که بین هر یک از این دو، همه آن چه در آسمان و زمین است، جای دارد. چون فرشته گان اسرافیل را می بینند که با صور به زمین فرود آمده، می گویند: خداوند فرمان مرگ زمینیان و مرگ آسمانیان را داده است. اسرافیل بر زمین بیت المقدس فرود می آید و رو به سوی کعبه می کند. وقتی زمینیان او را می بینند، می گویند: خداوند فرمان مرگ زمینیان را داده است. آن گاه اسرافیل در صور می دمد و صدای صور از طرفی که رو به آسمان است، در می آید و هیچ جاندار در آسمان ها نمی ماند، مگر آن که از هوش می رود و همه می میرند، جز اسرافیل. خداوند به اسرافیل می فرماید: ای اسرافیل! بمیر. اسرافیل می میرد و در آن میان هر آن چه خدا بخواهد بر جای می ماند؛ سپس آسمان ها به فرمان خدا در تب و تاب می افتند و کوه ها به فرمان او به حرکت در می آیند و این کلام خداوند متعال است که فرمود: يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا، وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا نَزُولًا آیه یعنی گشاده می شوند و تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ، یعنی به زمینی که هیچ گناهی در آن نمی شود و برهوتی که هیچ کوه و گیاهی در آن نیست، همان گونه که بار نخست آن را گستراند و عرش خود را هم چنان که اول بار بود، بر آب برمی گرداند و با شکوه و توانمندی خود پی می افکند. در آن هنگام خداوند جبار به آوایی بلند که در جای جای آسمان ها و زمین ها شنیده می شود، ندا سر می دهد: لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ؟ هیچ کس پاسخی نمی دهد. خداوند جبار خود پاسخ خود می دهد و می فرماید: لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ، منم که بر تمامی آفریدگان و امت هایشان چیره گشتم و أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا، نه شریکی مرا هست و نه وزیری. من آفریدگانم را به دست خود آفریدم و من به خواست خود آنها را می میرانم و من با توانمندی خود آنها را زنده می کنم. آن گاه خداوند جبار دمی در صور می دمد و صدای صور از سویی که رو به آسمان ها دارد، در می آید و هیچ کس در آسمان ها به جا نمی ماند، مگر آن که جان می یابد و هم چنان که بود، برپا می شود و حاملان عرش باز می گردند و بهشت و دوزخ هویدا می شوند و آفریدگان برای حساب به هم می پیوندند. ثَوْبِر بن ابی فاخته گفت: در آن لحظه حضرت امام سجاد علیه السلام را دیدم که سخت می گریست .

مِنْ سُؤَالِ الزُّنْدِيقِ الَّذِي سَأَلَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ..... قَالَ فَأَخْبَرَنِي مَا جَوْهَرُ الرِّيحِ؟ قَالَ الرِّيحُ هَوَاءٌ إِذَا تَحَرَّكَ يُسَمَّى رِيحًا فَإِذَا سَكَنَ يُسَمَّى هَوَاءً وَ بِهِ قَوَامُ الدُّنْيَا وَ لَوْ كُفِتِ الرِّيحُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ لَفَسَدَ كُلُّ شَيْءٍ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ وَ نَتْنٌ وَ ذَلِكَ أَنَّ الرِّيحَ بِمَنْزِلَةِ الْمِرْوَحَةِ تَذُبُّ وَ تَدْفَعُ الْفَسَادَ عَنْ كُلِّ شَيْءٍ وَ تُطَيِّبُهُ فَهِيَ بِمَنْزِلَةِ الرُّوحِ إِذَا خَرَجَ عَنِ الْبَدَنِ نَتْنٌ الْبَدَنُ وَ تَغَيَّرَ وَ تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ قَالَ أ فَتَتَلَشَّى الرُّوحُ بَعْدَ خُرُوجِهِ عَنْ قَالِهِ أَمْ هُوَ بَاقٍ؟ قَالَ بَلْ هُوَ بَاقٍ إِلَى وَفْتٍ يَنْفُخُ فِي الصُّورِ فَعِنْدَ ذَلِكَ تَبْطُلُ الْأَشْيَاءُ وَ تَفْنَى فَلَا حِسَّ وَ لَا مُحْسُوسَ ثُمَّ أُعِيدَتِ الْأَشْيَاءُ كَمَا بَدَأَهَا مُدَبَّرَهَا وَ ذَلِكَ أَرْبَعُمِائَةِ سَنَةٍ يَسْبُتُ فِيهَا الْخَلْقُ وَ ذَلِكَ بَيْنَ التَّفَخُّتَيْنِ..... (الاحتجاج/ ٣٥٠).

زندقی از امام صادق علیه السلام پرسید: بفرمایید ماده و جوهر روح چیست؟ فرمود: باد همان هواست و به مجرد حرکت باد نامیده می شود، و در صورت سکون هوا، و برپایی دنیا بسته به همان هوا است، و اگر سه روز باد نوزد همه چیز زمین خراب شده و متعفن می گردد، و باد در مثل مانند بادزن است که فساد و خرابی را از هر چیزی دور ساخته و خوشبوی سازد، مانند روح، بمحض خروج از جسم، بدن عفونی شده و تغییر می کند، وَ تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ!! پرسید: آیا روح پس از خروج از قالب خود متلاشی می شود یا باقی می ماند؟ فرمود: بل که آن تا وقت دمیدن در صور باقی می ماند، پس در آن زمان همه چیز باطل شده و فانی می گردد، نه حسی و نه محسوسی باقی می ماند، سپس همه چیز به همان صورتی که مدبرشان خلق کرده بود باز میگردند، و آن چهار صد سال است که خلق در آن بیارامند، و آن میان دو نفخه است.....

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَبْعَثَ الْخَلْقَ أَمْطَرَ السَّمَاءَ عَلَى الْأَرْضِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا فَاجْتَمَعَتِ الْأَوْصَالُ وَ نَبَتَتِ اللَّحُومُ وَ قَالَ أَتَى جَبْرَائِيلُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَأَخَذَ بِيَدِهِ وَ أَخْرَجَهُ إِلَى الْبَقِيعِ فَانْتَهَى بِهِ إِلَى قَبْرِ فَصَوَّتَ بِصَاحِبِهِ فَقَالَ: قُمْ يَا ذَنْ اللَّهِ فَخَرَجَ مِنْهُ رَجُلٌ أَيْبُضُ الرَّأْسِ وَ اللَّحْيَةِ يَمْسَحُ التُّرَابَ عَنْ وَجْهِهِ وَ هُوَ يَقُولُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ، فَقَالَ جَبْرَائِيلُ عُدْ يَا ذَنْ اللَّهِ ثُمَّ انْتَهَى بِهِ إِلَى قَبْرِ آخَرَ فَقَالَ: قُمْ يَا ذَنْ اللَّهِ فَخَرَجَ مِنْهُ رَجُلٌ مُسَوَّدُ الْوَجْهِ وَ هُوَ يَقُولُ: يَا حَسْرَتَاهُ يَا تُبُورَاهُ ثُمَّ قَالَ لَهُ جَبْرَائِيلُ: عُدْ إِلَى مَا كُنْتَ فِيهِ يَا ذَنْ اللَّهِ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! هَكَذَا يُحْشَرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَالْمُؤْمِنُونَ يَقُولُونَ هَذَا الْقَوْلَ وَ هَؤُلَاءِ يَقُولُونَ مَا تَرَى.. تفسیر القمی ۲/ ۴۵۳.

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود: چون خداوند اراده می فرماید تا آفریدگان را برانگیزد، آسمان چهل بامداد بر زمین می بارد و آن گاه اندام ها به هم می پیوندند و گوشت ها بر بدن ها می روید. جبرئیل علیه السلام خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله رسید و دست ایشان را گرفت و به سوی بقیع بیرون برد. جبرئیل ایشان را بر سر گوری برد و صاحبش را صدا زد و گفت: به فرمان خدا برخیز. ناگاه مردی با مو و ریش سفید از گور سر برآورد و خاک از چهره خود تکاند و گفت: ستایش از برای خداوند است و خداوند بزرگتر است. آن گاه جبرئیل به او گفت: به فرمان خدا به جایات برگرد. سپس جبرئیل رسول خدا صلی الله علیه و آله را بر سر گور دیگری برد و گفت: به فرمان خدا برخیز. ناگاه مردی روسیاه از گور سر برآورد و گفت: ای دریغ و ای افسوس! جبرئیل به او گفت: به فرمان خدا به همان جا که بودی برگرد. سپس عرض کرد: ای محمد! این گونه مردگان در روز قیامت گرد می آیند و مؤمنان آن سخن می گویند و اینان چیزی را که دیدی می گویند.

حَدَّثَنَا الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ فِي قَوْلِهِ: **وَ أَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا** قَالَ رَبُّ الْأَرْضِ يُعْنَى إِمَامُ الْأَرْضِ، فَقُلْتُ: فَإِذَا خَرَجَ يَكُونُ مَا ذَا- قَالَ إِذَا يَسْتَعْنِي النَّاسُ عَنْ ضَوْءِ الشَّمْسِ وَ نُورِ الْقَمَرِ وَ يَجْتَزُونَ بِنُورِ الْإِمَامِ. تفسیر القمی ۲/ ۴۵۳.

مفضل بن عمر روایت کرده است که وی گفت: از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام شنیدم که درباره کلام خداوند متعال: **وَ أَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا** فرمود: پروردگار زمین یعنی امام زمین. عرض کردم: چون بیرون آید چه می شود؟ فرمود: در آن گاه مردم از تابش خورشید و نور ماه بی نیاز می شوند و به نور امام ره می نورددند.

رَوَى الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ إِنَّ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ **أَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا** وَ اسْتَعْنَى الْعِبَادُ عَنْ ضَوْءِ الشَّمْسِ وَ ذَهَبَتِ الظُّلُمَةُ..... الإرشاد/ ۳۴۲.

مفضل بن عمر گوید، شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود: هنگامی که قائم ما قیام کند، أَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا، و بندگان از نور آفتاب، مستغنی می شوند و ظلمت برطرف می گردد

وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۚ إِذَا جَاءُواهَا فَتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ (۷۱) قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ (۷۲) وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا ۚ إِذَا جَاءُواهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوا خَالِدِينَ (۷۳) وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقْنَا وَعَدُ وَأَوْثَقَنَا الْأَرْضَ نَتَّبِعُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ (۷۴) وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۷۵)

و کسانی که کافر شده اند گروه گروه به سوی جهنم رانده شوند تا چون بدان رسند درهای آن [به روشنان] گشوده گردد و نگهبانانش به آنان گویند مگر فرستادگانی از خودتان بر شما نیامدند که آیات پروردگارتان را بر شما بخوانند و به دیدار چنین روزی شما را هشدار دهند گویند چرا ولی فرمان عذاب بر کافران واجب آمد (۷۱) و گفته شود از درهای دوزخ درآید جاودانه در آن بمانید و چه بد [جایی] است جای سرکشان (۷۲) و کسانی که از پروردگارشان پروا داشته اند گروه گروه به سوی بهشت سوق داده شوند تا چون بدان رسند و درهای آن [به روشنان] گشوده گردد و نگهبانان آن به ایشان گویند سلام بر شما خوش آمدید در آن درآید [و] جاودانه [بمانید] (۷۳) و گویند سپاس خدایی را که وعده اش را بر ما راست گردانید و سرزمین [بهشت] را به ما میراث داد از هر جای آن باغ [پنهان] که بخواهیم جای می گیریم چه نیک است پاداش عمل کنندگان (۷۴) و فرشته گان رای بینی که پیرامون عرش به ستایش پروردگار خود تسبیح می گویند و میانشان به حق داوری می گردد و گفته می شود سپاس ویژه پروردگار جهانیان است (۷۵)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ لِلنَّارِ سَبْعَةَ أَبْوَابٍ بَابٌ يَدْخُلُ مِنْهُ فِرْعَوْنُ وَ هَامَانُ وَ قَارُونُ وَ بَابٌ يَدْخُلُ مِنْهُ الْمُشْرِكُونَ وَ الْكُفَّارُ مِمَّنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ وَ بَابٌ يَدْخُلُ مِنْهُ بَنُو أُمَيَّةَ وَ هُوَ لَهُمْ خَاصَّةٌ لَا يُزَاحِمُهُمْ فِيهِ أَحَدٌ وَ هُوَ بَابٌ لَطْفٍ وَ هُوَ بَابٌ سَقَرٍ وَ هُوَ بَابُ الْهَوَايَةِ تَهْوِي بِهِمْ سَبْعِينَ خَرِيفًا فَكَلَّمَا هَوَى بِهِمْ سَبْعِينَ خَرِيفًا فَارَ بِهِمْ قَوْرَةً قَذَفَ بِهِمْ فِي أَغْلَاهَا سَبْعِينَ خَرِيفًا ثُمَّ هَوَى بِهِمْ كَذَلِكَ سَبْعِينَ خَرِيفًا فَلَا يَزَالُونَ هَكَذَا أَبَدًا خَالِدِينَ مُحْلَدِينَ وَ بَابٌ يَدْخُلُ فِيهِ مُبْغَضُونَا وَ مُحَارِبُونَا وَ خَاذِلُونَا وَ إِنَّهُ لَا عَظْمَ الْأَبْوَابِ وَ أَشَدُّهَا حَرًّا. الخصال/ ۳۶۱، ح ۵۱.

امام صادق از پدر خود از جد خود علیهم السلام نقل فرموده: برای دوزخ هفت در است: از دری فرعون و هامان و قارون درآیند از دری مشرکان و کفار و آنان که چشم بر همدنی به خدا ایمان نداشته اند. و از دری بنی امیه درآیند و این در ویژه ایشان است کسی در آن با اینان مزاحمت نمی کند، ژرفی آن هفتاد خریف است و هر خریف هشتاد سال است ایشان را به ژرفنای دوزخ فرو کشاند و هر بار که در این ژرف فرو می روند دوزخ خروش بر آرد که هفتاد خریف آنان را به بالا پرتاب سازد و دوباره هفتاد

خریف فرو می‌روند و پیوسته چنین باشند. از دری دشمنان ما و کناره گیران از یاری ما درآیند و این در از همه درهای دوزخ کلان‌تر و سوزنده‌تر است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) ... فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يُحِبُّنِي وَيُبْغِضُ عَلِيًّا لَا يَجْتَمِعُ حُبِّي وَحُبُّهُ إِلَّا فِي قَلْبِ مُؤْمِنٍ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ أَهْلَ حُبِّي وَحُبِّكَ يَا عَلِيُّ فِي أَوَّلِ زُمْرَةِ السَّابِقِينَ إِلَى الْجَنَّةِ وَجَعَلَ أَهْلَ بُغْضِي وَبُغْضِكَ فِي أَوَّلِ زُمْرَةِ الضَّالِّينَ مِنْ أُمَّتِي إِلَى النَّارِ.... الخصال/ ٥٧٧، ح ١.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم شنیدم که می‌فرمود: هر که گمان برد مرا دوست دارد و علی را دشمن دروغ گفته، دوستی من و دوستی تو جمع نگردد مگر در دل مؤمن، خدا دوستان ما را پیش روان اهل بهشت ساخته و دشمنان ما را به سوی دوزخ کشانده.

عَنْ عَلِيٍّ (ع) قَالَ: إِنَّ لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ أَبْوَابٍ بَابٌ يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّالِحُونَ وَبَابٌ يَدْخُلُ مِنْهُ الشُّهَدَاءُ وَبَابٌ يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّالِحُونَ وَخَمْسَةُ أَبْوَابٍ يَدْخُلُ مِنْهَا شِيعَتُنَا وَحُبُّونَا فَلَا أَزَالَ وَاقِفًا عَلَى الصِّرَاطِ أَدْعُو وَأَقُولُ رَبِّ سَلِّمْ شِيعَتِي وَحُبِّي وَأَنْصَارِي وَمَنْ تَوَلَّانِي فِي دَارِ الدُّنْيَا فَإِذَا التَّاءَ مِنْ بُطْنَانِ الْعَرْشِ قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكَ وَشَفَّعْتَ فِي شِيعَتِكَ وَيُشَفَّعُ كُلُّ رَجُلٍ مِنْ شِيعَتِي وَمَنْ تَوَلَّانِي وَنَصَرَنِي وَحَارَبَ مَنْ حَارَبَنِي بِفِعْلٍ أَوْ قَوْلٍ فِي سَبْعِينَ أَلْفَ مِنْ جِيرَانِهِ وَأَقْرَبَائِهِ وَبَابٌ يَدْخُلُ مِنْهُ سَائِرُ الْمُسْلِمِينَ مِمَّنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ فِي قَلْبِهِ مِقْدَارُ ذَرَّةٍ مِنْ بُغْضِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ. الخصال/ ٤٠٧، ح ٦.

امیر المومنین علیه السلام فرمودند: بهشت را هشت در است. دری برای پیامبران و صدیقان است. دری برای شهیدان و نیکان است و پنج در اختصاص به شیعیان و صدیقان است، من همیشه بر سر صراط ایستاده و درخواست می‌کنم- خدایا پیروان و دوستان مرا و کسانی که مرا در جهان به ولایت شناخته‌اند تندرست بدار، آوازی از درون عرش رسد که پذیرفته شد. هر تن از پیروان من و کسانی که ولایت مرا پذیرفتند- با دشمنان من نبرد کردند هفتاد هزار از همسایگان و خودشان خود را می‌توانند شفاعت کنند- از یک دیگر مسلمانان دیگر که خدای را به یگانگی شناخته و به اندازه ذره‌ی دشمنی ما خاندان در دلشان نباشد یک راست به بهشت سرازیر می‌شوند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِلْجَنَّةِ بَابٌ يُقَالُ لَهُ بَابُ الْمُجَاهِدِينَ يَمْضُونَ إِلَيْهِ إِذَا هُوَ مَفْتُوحٌ وَهُمْ مُتَقَلِّدُونَ بِسُيُوفِهِمْ وَالْجَمْعُ فِي الْمَوْقِفِ وَالْمَلَائِكَةُ تَزْجُرُ فَمَنْ تَرَكَ الْجِهَادَ أَلْبَسَهُ اللَّهُ ذُلًّا وَفَقْرًا فِي مَعِيشَتِهِ وَمُحَقًّا فِي دِينِهِ إِنَّ اللَّهَ أَعَزُّ أُمَّتِي بِسَنَابِكِ خَيْلِهَا وَمَرَائِزِ رِمَاحِهَا. التهذيب ١٢٣/ ٦، ح ٢١٣.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: بهشت را دری است که آن را در مجاهدان می‌نامند، که چون مجاهدان راه خدا به جانب آن روند باز است، شمشیرها را بر خود آویخته‌اند، و همگان در عرصه محشر ایستاده‌اند، و فرشته‌گان به ایشان خوشامد می‌گویند. پس هر که جهاد را فروگذارد، خدا او را در پیش خود خوار می‌کند، و در اسباب زندگی به فقر مبتلایش می‌سازد، و دینش محو می‌شود. خدای متعال امت مرا به نوك سم اسبان و محل قرار گرفتن نیزه‌هاشان گرامی داشته است.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ تَنَاقَسُوا فِي الْمَعْرُوفِ لِإِخْوَانِكُمْ وَكُونُوا مِنْ أَهْلِهِ فَإِنَّ لِلْجَنَّةِ بَاباً يُقَالُ لَهُ- الْمَعْرُوفُ لَا يَدْخُلُهُ إِلَّا مَنْ اصْطَنَعَ الْمَعْرُوفَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا الكافي ٢/ ١٩٥، ح ١٠.

امام صادق عليه السلام فرمود: در نیکی رساندن برادران خود با یکدیگر مسابقه گذارید و اهل نیکی باشید، زیرا بهشت را دریست بنام معروف که جز کسی که در زندگی دنیا نیکی کرده، داخل آن نشود،....

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ:..... فَقَالَ أَكْتُبْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ سُورَ الْجَنَّةِ لَبِنَةٌ مِنْ ذَهَبٍ وَ لَبِنَةٌ مِنْ فِضَّةٍ وَ لَبِنَةٌ مِنْ يَاقُوتٍ وَ مِلَاطُهَا الْمِسْكُ الْأَذْفَرُ وَ شَرْفُهَا الْيَاقُوتُ الْأَحْمَرُ وَ الْأَخْضَرُ وَ الْأَصْفَرُ قُلْتُ فَمَا أَبْوَابُهَا قَالَ إِنَّ أَبْوَابَهَا مُخْتَلِفَةٌ بَابُ الرَّحْمَةِ مِنْ يَاقُوتَةٍ حُمْرَاءُ قُلْتُ فَمَا حَلَقَتُهُ فَقَالَ وَ كَفَّ عَنِّي فَقَدْ كَلَفْتَنِي شَطَطاً قُلْتُ مَا أَنَا بِكَافٍ عَنْكَ حَتَّى تُؤَدِّيَ إِلَيَّ مَا سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ أَكْتُبْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَمَّا بَابُ الصَّبْرِ فَبَابٌ صَغِيرٌ مِصْرَاعٌ وَاحِدٌ مِنْ يَاقُوتَةٍ حُمْرَاءَ لَا حَلَقَ لَهُ وَ أَمَّا بَابُ الشُّكْرِ فَإِنَّهُ مِنْ يَاقُوتَةٍ بَيْضَاءَ لَهَا مِصْرَاعَانِ مَسِيرُهُ مَا بَيْنَهُمَا مَسِيرُهُ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ لَهُ صَحِيحٌ وَ حَيْنٌ يَقُولُ اللَّهُمَّ جَنِّني بِأَهْلِي قَالَ قُلْتُ هَلْ يَتَكَلَّمُ الْبَابُ قَالَ نَعَمْ يُنْطِقُهُ اللَّهُ ذُو الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ وَ أَمَّا بَابُ الْبَلَاءِ قُلْتُ أَلَيْسَ بَابُ الْبَلَاءِ هُوَ بَابُ الصَّبْرِ قَالَ لَا قُلْتُ فَمَا الْبَلَاءُ قَالَ الْمَصَائِبُ وَ الْأَسْقَامُ وَ الْأَمْرَاضُ وَ الْجَذَامُ وَ هُوَ بَابٌ مِنْ يَاقُوتَةٍ صَفْرَاءَ مِصْرَاعٌ وَاحِدٌ مَا أَقَلَّ مَنْ يَدْخُلُ فِيهِ قُلْتُ يَرْحَمُكَ اللَّهُ زِدْنِي وَ تَفَضَّلْ عَلَيَّ فَإِنِّي فَقِيرٌ فَقَالَ يَا غُلَامَ لَقَدْ كَلَفْتَنِي شَطَطاً أَمَّا الْبَابُ الْأَعْظَمُ فَيَدْخُلُ مِنْهُ الْعِبَادُ الصَّالِحُونَ وَ هُمْ أَهْلُ الزُّهْدِ وَ الْوَرَعِ وَ الرَّاعِبُونَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الْمُسْتَأْنِسُونَ بِهِ الفقيه ١/ ١٩٢، ح ٩٠٥.

عبد الله بن علی گوید:.....رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم برایت وصف کرده گفت بنویس بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ از رسول خدا شنیدم میفرمود باروی بهشت خشتی از طلا و خشتی از نقره و خشتی از یاقوتست و ملاطش مشک اذفر و کنگره هایش از یاقوت سرخ و سبز و زرد است ، گفتم حلقه آن چیست ؟ فرمود وای بر تو دست از من بدار که تکلیف ناهنجاری بمن کردی گفتم دست بر ندارم از تو تا بمن برسانی آنچه از رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم شنیدی در این باره گفت بنویس بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ اما در صبر دریست کوچک يك لنگه ای و از یاقوت سرخست و حلقه ندارد در شکر از یاقوت سفید است دو لنگه دارد و میان آنها پانصد سال راهست و غوغا و ناله ای دارد، میگوید بار خدایا اهل مرا برایم بیاور گفتم در هم سخن کند؟ فرمود آری خدای ذو الجلالش بسخن آرد، در بلا گفتم مگر در صبر هم همان در بلا نیست ؟ گفت نه گفتم بلا چیست ؟ گفت مصائب و دردها و بیماریها و خوره و آن دریست از یاقوت زرد يك لنگه ای و اندکند کسانی که از آن در آیند گفتم خدا رحمت کند بیفزا و بر من تفضل کن که من محتاجم گفت تو بمن تکلیف ناروا کنی باب اعظم که از آن بندگان صالح در آیند که اهل زهد و ورع و مشتاق خدا و مأنوس باویند گفتم خدا رحمت کند.....

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ: وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا قَدْ أَمِنَ الْعَذَابُ وَ انْقَطَعَ الْعِتَابُ وَ رُحِرُوا عَنِ النَّارِ وَ اطْمَأْنَتَ بِهِمُ الدَّارُ وَ رَضُوا الْمَثْوَى وَ الْفَرَارَ الَّذِينَ كَانَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا زَاكِيَةً وَ أَعْيُنُهُمْ بَاكِيةً وَ كَانَ لِيْلُهُمْ فِي دُنْيَاهُمْ نَهَاراً تَخْشَعاً وَ اسْتِغْفَاراً وَ كَانَ نَهَارُهُمْ لَيْلاً تَوْحُشاً وَ انْقِطَاعاً فَجَعَلَ اللَّهُ لَهُمُ الْجَنَّةَ مَبَاً وَ الْجَزَاءَ ثَوَاباً- وَ كَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَ أَهْلَهَا فِي مُلْكٍ دَائِمٍ وَ نَعِيمٍ قَائِمٍ فَارْعَوْا عِبَادَ اللَّهِ مَا بِرِعَايَتِهِ يَفُوزُ فَائِزُكُمْ وَ بِإِصَاعَتِهِ يَخْسِرُ مُبْطِلُكُمْ وَ بَادِرُوا آجَالَكُمْ بِأَعْمَالِكُمْ فَإِنَّكُمْ مُرْتَهَنُونَ بِمَا أَسْلَفْتُمْ وَ مَدِينُونَ بِمَا قَدَّمْتُمْ وَ كَانَ قَدْ نَزَلَ بِكُمْ الْمُخَوْفُ فَلَا رَجْعَةَ تَنَالُونَ [تُنَالُونَ] وَ لَا عَثْرَةَ تُقَالُونَ اسْتَعْمَلْنَا اللَّهَ وَ إِيَّاكُمْ بِطَاعَتِهِ وَ طَاعَةِ رَسُولِهِ وَ

عَفَا عَنَّا وَ عَنكُمْ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ الزُّمُومَا الْأَرْضَ وَ اضْبِرُّوا عَلَى الْبَلَاءِ وَ لَا تَحُرِّكُوا بِأَيْدِيكُمْ وَ سُيُوفِكُمْ فِي هَوَى أَلْسِنَتِكُمْ وَ لَا تَسْتَعْجِلُوا بِمَا لَمْ يُعْجَلْهُ اللَّهُ لَكُمْ فَإِنَّهُ مَنْ مَاتَ مِنْكُمْ عَلَى فِرَاشِهِ وَ هُوَ عَلَى مَعْرِفَةِ حَقِّ رَبِّهِ وَ حَقِّ رَسُولِهِ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ مَاتَ شَهِيداً وَ **وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ** وَ اسْتَوْجَبَ ثَوَابَ مَا نَوَى مِنْ صَالِحِ عَمَلِهِ وَ قَامَتِ النَّيَّةُ مَقَامَ إِصْلَاتِهِ لِسَيْفِهِ فَإِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ مُدَّةً وَ أَجَلاً - النّهي/ ٢٨٢، الخطبة ١٩٠.

امير المؤمنين عليه السلام فرمودند: ...وَسَيَقَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا در حالیکه از عذاب آسوده و از سرزنش رها و از آتش دور گشته اند، و بهشت به سبب ایشان آرامش یافته و آنان هم از منزل و قرارگاه خود شاد می باشند کسانی هستند که در دنیا کردارشان پاکیزه و نیکو و چشمهایشان گریان بوده، و شب آنها در دنیاشان از جهت افتادگی و طلب آمرزش روز و روزشان از جهت ترس و دوری نمودن شب بوده، پس خداوند بهشت را جای بازگشت و خوشی را پاداش ایشان قرار داد، وَ كَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَ أَهْلَهَا با پادشاهی همیشگی و نعمت و خوشی ثابت و برقرار. پس بندگان خدا مواظبت نمایند آن چه را که به مواظبت آن رستگار شما سود می برد، و به تباہ ساختن آن تبهکار شما زیان میرسد و با کردارتان بر مرگهای خود پیشی گیرید زیرا شما گروگان چیزی هستید که پیش فرستاده اید، و جزاء داده می شوید به آن چه که به جا آورده اید، و مانند آنستکه مرگ شما را دریافته، پس بازگشتی نیست تا نائل شده، و نه از لغزش و گناهی وارهیده شوید خدا ما و شما را به طاعت و پیروی از خود و رسولش وادار نماید، و با فزونی رحمتش از ما و شما بگذرد. در جای بنشینید و بر بلاء و سختی شکبیا باشید، و دستها و شمشیرها تان را در خواهشهای زبانها تان بکار نیندازید و نشتابید به آن چه را که خدا تکلیف نکرده زیرا از شما هر که بر خوابگاه خود بمیرد در حالیکه به حق پروردگارش و حق پیغمبر و فرستاده او و حق اهل بیت آن حضرت شناسا باشد شهید مرده است، وَ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ ، و سزاوار پاداش کردار نیکوئی است که در اندیشه داشته، و این اندیشه جای شمشیر کشیدن او را می گیرد، و هر چیز را مدت و به سر رسیدنی است .

عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ السَّعْدَانِيِّ أَنَّ رَجُلًا أَتَى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي قَدْ شَكَّكْتُ فِي كِتَابِ اللَّهِ الْمُنْزَلِ قَالَ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَيْلَتُكَ أُمُّكَ وَ كَيْفَ شَكَّكْتُ فِي كِتَابِ اللَّهِ الْمُنْزَلِ قَالَ لِأَنِّي وَجَدْتُ الْكِتَابَ يُكَذِّبُ بَعْضُهُ بَعْضًا فَكَيْفَ لَا أَشْكُ فِيهِ فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ كِتَابَ اللَّهِ لَيُصَدِّقُ بَعْضُهُ بَعْضًا وَ لَا يُكَذِّبُ بَعْضُهُ بَعْضًا وَ لَكِنَّكَ لَمْ تُرْزَقْ عَقْلاً تَنْتَفِعُ بِهِ فَهَاتَ مَا شَكَّكْتُ فِيهِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَمَّا قَوْلُهُ **وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ** فَإِنَّ ذَلِكَ فِي مَوْضِعٍ يَنْتَهِي فِيهِ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بَعْدَ مَا يُفْرَغُ مِنَ الْحِسَابِ إِلَى نَهْرِ يُسَمَّى الْحَيَوَانَ فَيَغْتَسِلُونَ فِيهِ وَ يَشْرَبُونَ مِنْهُ فَتَنْصُرُ وُجُوهُهُمْ إِشْرَاقاً فَيَذْهَبُ عَنْهُمْ كُلُّ قَذَى وَ وَغْثٍ ثُمَّ يُؤْمَرُونَ بِدُخُولِ الْجَنَّةِ فَمِنْ هَذَا الْمَقَامِ يَنْظُرُونَ إِلَى رَبِّهِمْ كَيْفَ يُبَيِّهُهُمْ وَ مِنْهُ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَنْ تَسْلِيمِ الْمَلَائِكَةِ عَلَيْهِمْ - **سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ** فَعِنْدَ ذَلِكَ أَيقَنُوا بِدُخُولِ الْجَنَّةِ وَ النَّظَرِ إِلَى مَا وَعَدَهُمْ رَبُّهُمْ - فَذَلِكَ قَوْلُهُ **إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ** وَ إِنَّمَا يَعْنِي بِالنَّظَرِ إِلَيْهِ النَّظَرُ إِلَى ثَوَابِهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى التوحيد/ ٢٦٢، ح ٥.

ابو معمر سعدانی که مردی بخدمت امیر المؤمنین علی بن ابی طالب صلوات الله علیه آمد و عرض کرد که یا امیر المؤمنین من در کتاب منزل خدا شک کرده ام علی علیه السلام بآن مرد فرمود که مادرت بمرگت نشیند و چگونه در کتاب منزل خدا شک کرده ای گفت از برای آن که من کتاب خدا را چنان یافتم که بعضی از آن بعضی را تکذیب میکند پس چگونه در آن شک نکنم علی

بن ابی طالب علیه السلام فرمود که کتاب خدا بعضی از آن بعضی را تصدیق میکند و بعضی از آن بعضی را تکذیب نمیکند و تو را چنان گمان میکنم که عقلی بتو روزی نشده که بآن منتفع شوی پس آن چه را که در آن شک کرده از کتاب خدای عز و جل اما قول آن جناب وُجُوهٌ یَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاطِرَةٌ پس بدرستی که این امر در موضع است که دوستان خدای عز و جل در آن منتهی میشوند بعد از آن که از حساب فارغ شده باشند بسوی نهی که حیوان نامیده می شود پس در آن نهر غسل می کنند و از آن می آشامند و روی ایشان تازگی بهم میرساند از روی روشنی و چون آفتاب تابان می شود و هر خاشاک و نقصان شکستگی که مراد از آنها کثافات و عیوبی است که لازم بشریت است از ایشان می رود و برطرف می شود بعد از آن بدخول در بهشت امر میشوند پس از این مقام بسوی پروردگار خود می نگردند که چگونه ایشان را ثواب میدهد و از آن داخل بهشت میشوند و این تفسیر قول خدای عز و جل است در سلام کردن فرشته گان بر ایشان سَلَامٌ عَلَیْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ یعنی خازنان بهشت که رضوان و پیروان اویند با شان گویند که سلامتی و ایمنی و تحیت و رحمت از جانب خدا بر شما باد پاک و پاکیزه شدید پس در آئید در حالتی که جاوید باشید پس در نزد این یقین بدخول بهشت و نظر بسوی آن چه پروردگار ایشان را وعده فرموده بهمرسانند و این معنی قول آن جناب است که إِلَى رَبِّهَا نَاطِرَةٌ و جز این نیست که بنظر بسوی خویش نظر بسوی ثواب خود تبارک و تعالی.

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ أَغْمِيَ عَلَيْهِ ثُمَّ فَتَحَ عَيْنَيْهِ وَقَرَأَ إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ وَ إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ وَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقْنَا وَعَدَهُ وَأَوْزَنَّا الْأَرْضَ نَتَبَوُّا مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ثُمَّ قُبِضَ مِنْ سَاعَتِهِ وَلَمْ يَقُلْ شَيْئًا. الكافي ۱/ ۴۶۸، ح ۵.

حضرت ابوالحسن علیه السلام فرمود: چون وفات علی بن الحسین علیهما السلام فرا رسید، بیهوش شد، و سپس دیده باز کرد و این آیات را قرائت فرمود: إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ وَ إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ وَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقْنَا وَعَدَهُ وَأَوْزَنَّا الْأَرْضَ نَتَبَوُّا مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ و همان ساعت قبض روح شد و چیز دیگری نفرمود.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِذَا جَمَعَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ قَامَ مُنَادٍ فَتَنَادَى يُسْمِعُ النَّاسَ فَيَقُولُ أَيْنَ الْمُتَحَابُّونَ فِي اللَّهِ قَالَ فَيَقُومُ عَنْقُ مِنَ النَّاسِ فَيَقَالُ لَهُمْ اذْهَبُوا إِلَى الْجَنَّةِ بِغَيْرِ حِسَابٍ قَالَ فَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُونَ إِلَى أَيْنَ فَيَقُولُونَ إِلَى الْجَنَّةِ بِغَيْرِ حِسَابٍ قَالَ فَيَقُولُونَ فَأَيُّ ضَرْبٍ أَنْتُمْ مِنَ النَّاسِ فَيَقُولُونَ نَحْنُ الْمُتَحَابُّونَ فِي اللَّهِ قَالَ فَيَقُولُونَ وَ أَيُّ شَيْءٍ كَانَتْ أَعْمَالُكُمْ قَالُوا كُنَّا نُحِبُّ فِي اللَّهِ وَ نُبْغِضُ فِي اللَّهِ قَالَ فَيَقُولُونَ نِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ. الكافي ۲/ ۱۲۶، ح ۸.

علی بن الحسین علیهما السلام فرمود: چون خدای عزوجل همه مردم را گرد آورد یک جارچی برخیزد و باوازی که مردم بشنوند گوید: دوستی کنان برای خدا کجائید؟ جماعتی از مردم برخیزند، بآنها گفته شود بدون حساب بسوی بهشت روید. فرشته گان به آنها برخوردند و گویند: کجا؟ گویند: بسوی بهشت بدون حساب ، گویند شما چه صنفی از مردمید؟ گویند: ما دوستی کنان برای خدائیم ، گویند: اعمال شما چه بوده ؟ گویند: برای خدا دوستی می کردیم و برای خدا دشمنی می ورزیدیم گویند: چه خوبست پاداش اهل عمل!.

عَنْ أَبِي حمزة قَالَ سَمِعْتُ الْعَبْدَ الصَّالِحَ يَقُولُ مَنْ زَارَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ لِلَّهِ لَا لِعَبْرَةٍ يَطْلُبُ بِهِ ثَوَابَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ يَنْتَجِرُ مَوَاعِيدَ اللَّهِ تَعَالَى وَكَلَّ اللَّهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ مِنْ حِينَ يَخْرُجُ مِنْ مَنْزِلِهِ حَتَّى يَعُودَ إِلَيْهِ يُنَادُونَهُ أَلَا طِبْتَ وَ طَابَتْ لَكَ الْجَنَّةُ تَبَوَّاتُ مِنَ الْجَنَّةِ مَنْزِلًا. الكافي ۲/ ۱۷۸، ح ۱۰.

ابو حمزه گوید: موسی بن جعفر علیهما السلام میفرمود: هر کس برای خدا نه چیز دیگر بیدین برادر مؤمنش رود که ثواب خدا را بخواهد و آنچه را او وعده فرموده است وفایش را خواستار باشد، خدای عزوجل هفتاد هزار فرشته بر او گمارد از وقتی که از منزلش خارج شود تا بر میگردد که فریاد کنند: هان پاک و خوش باش و بهشت برایت خوش باشد که در بهشت منزل گرفتی

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ يُقْبَلُ قَوْمٌ عَلَى نَجَائِبٍ مِنْ نُورٍ يُنَادُونَ بِأَعْلَى أَصْوَاتِهِمْ **الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَ أَوْزَنَّا الْأَرْضَ نَتَبَوُّا مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ** قَالَ فَيَقُولُ الْخَلَائِقُ هَذِهِ زُمْرَةُ الْأَنْبِيَاءِ فَإِذَا التَّدَاءُ مِنْ قِبَلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ هَؤُلَاءِ شِيعَةُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَهُوَ صَفْوَتِي مِنْ عِبَادِي وَ خَيْرَتِي مِنْ بَرَّتِي فَيَقُولُ الْخَلَائِقُ إِلَهَنَا وَ سَيِّدَنَا بِمَا نَالُوا هَذِهِ الدَّرَجَةُ فَإِذَا التَّدَاءُ مِنْ قِبَلِ اللَّهِ بِتَحْتِهِمُ بِالْيَمِينِ وَ صَلَاتِهِمْ إِحْدَى وَ خَمْسِينَ وَ إِطْعَامِهِمُ الْمُسْكِينَ وَ تَغْفِيرِهِمُ الْجَبِينَ وَ جَهْرِهِمْ بِ **بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**. تأویل الآيات الباهرة ۲/ ۵۲۴، ح ۳۸.

امام صادق علیه السلام فرمود: وقتی روز قیامت فرا رسد، گروهی سوار بر مرکبائی از نور، وارد محشر می شوند و با بلندترین صدا آوازی دهند: **الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَ أَوْزَنَّا الْأَرْضَ نَتَبَوُّا مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ**. آن حضرت فرمود: پس آفریدگان می گویند: این گروه، پیامبرانند که ناگهان، فریادگری از جانب پروردگار عزوجل، آوازی دهد: اینان شیعیان علی بن ابیطالب علیه السلام هستند و ایشان، خالصان از بندگان و برگزیدگان از آفریدگان من می باشند، پس خلائق می گویند: ای معبود ما! و ای آقای ما! اینان چگونه به این درجه رسیده اند؟ از جانب خدای متعال ندا رسد که: به انگشتی در دست راست کردن، و هر شبانه روز، پنجاه و یک رکعت نماز گزاردن، و بی نوا را اطعام نمودن، و پیشانی به خاک مالیدن و بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ را با صدای بلند گفتن.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ فِي تَفْسِيرِ قَوْلِهِ تَعَالَى وَ تَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لَمَّا كَانَتْ لَيْلَةُ الْمِعْرَاجِ نَظَرْتُ تَحْتَ الْعَرْشِ أَمَامِي فَإِذَا أَنَا بِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَائِمٌ أَمَامِي تَحْتَ الْعَرْشِ يُسَبِّحُ اللَّهَ وَ يُقَدِّسُهُ فَقُلْتُ يَا جَبْرَيْلُ سَبِّحْنِي عَلَيَّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ إِلَى هَاهُنَا قَالَ لَا وَ لَكِنِّي أَخْبِرُكَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُكْثِرُ مِنَ الثَّنَاءِ وَ الصَّلَاةِ عَلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَوْقَ عَرْشِهِ فَاشْتَقَّ حَمَلَةَ الْعَرْشِ إِلَى رُؤْيَا عَلِيٍّ فَخَلَقَ اللَّهُ هَذَا الْمَلَكَ عَلَى صُورَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ تَحْتَ الْعَرْشِ لِيَنْظُرَ إِلَيْهِ سَكَنُ الْعَرْشِ فَيَسْكُنُ شَوْفُهُ وَ جَعَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ تَسْبِيحَ هَذَا الْمَلَكِ وَ تَقْدِيسَهُ وَ تَمْجِيدَهُ لِشِيعَةِ أَهْلِ بَيْتِكَ يَا مُحَمَّدُ. تأویل الآيات الباهرة ۲/ ۵۲۵، ح ۴۰.

انس بن مالک در تفسیر کلام خداوند متعال: وَ تَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ ، روایت کرده است که آنس گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: در شب معراج، به زیر عرش، پیش رویم را نگریستم، ناگاه علی بن ابی طالب را دیدم که پیش روی من به زیر عرش ایستاده و خدا را تسبیح می گوید و او را به بزرگی می خواند. گفتم: ای جبرئیل! آیا علی بن ابی طالب علیه السلام بر من پیشی گرفته است؟ عرض کرد: نه، اما تو را از آن باخبر می کنم؛ خداوند عز و جل بر فراز عرش خود، بسیار علی

عليه السلام را مي ستايد و بر او درود مي فرستد، از اين رو عرش به ديدار علي بن ابی طالب عليه السلام مشتاق شد، پس خداوند متعال اين فرشته را به زير عرش، به شكل علي بن ابی طالب عليه السلام آفريد تا عرش او را ببيند و شوقش آرام گيرد و تسبيح و تقدیس و تحميد او را پاداشی از برای شيعيان اهل بيت توای محمد قرار داد.